

भगवानुं ठेकाणुं :
श्री अ. भा. श्वे. स्थानकेवासी
जैन शास्त्रोद्धार समिति,
ठ. गरेडिया कूवा रोड,
राजकोट, (सौराष्ट्र).

Published by :
Shri Akhil Bharat S. S.
Jain Shastroddhara Samiti,
Garedia Kuva Road, RAJKOT,
(Saurashtra), W Ry, India.



ये नाम केचिदिह नः प्रथयन्त्यवज्ञां,
जानन्ति ते किमपि तान् प्रति नैष यत्नः ।
उत्पत्स्यतेऽस्ति यम कोऽपि समानधर्मा,
कालौह्यं निरवधिर्विपुला च पृथ्वी ॥ १ ॥



हरिगीतच्छन्दः



करते अवज्ञा जो हमारी यत्न ना उनके लिये ।
जो जानते हैं तत्त्व कुछ फिर यत्न ना उनके लिये ॥
जनमेगा मुझसा व्यक्ति कोई तत्त्व इससे पायगा ।
है काल निरवधि विपुलपृथ्वी ध्यान में यह लायगा ॥ १ ॥

मूल्यः ३. २५=००

प्रथम आवृत्ति प्रत १२००
वीर संवत् २४६२
विक्रम संवत् २०२२
धनवीसन १९६५

मुद्रकः
मणिलाल छगनलाल शाह
नवप्रभात प्रिन्टींग प्रेस,
धीकाल रोड, अमदावाद.

श्री
भगवतीसूत्र भा. आठवेंकी विषयानुक्रमणिका

अनुक्रमाङ्क	विषय	पृष्ठाङ्क
	नववे शतकका वत्तीसवें उद्देशका प्रारम्भ	
१	वत्तीसवे अध्ययनका विषयविवरण	१-४
२	गांगेय अनगारका वक्तव्य	५-१३
३	उद्धर्तनाका निरूपण	१३-२०
४	भवान्तरमें प्रवेशनका निरूपण	२१-२५३
५	नैरयिक प्रवेशनके अल्प बहुत्वका निरूपण	२५३-२५६
६	तिर्यच योनिक प्रवेशका निरूपण	२५७-२७२
७	मनुष्यों के प्रवेशनका निरूपण	२७३-२८५
८	देवोंके भवान्तरमें प्रवेशनका निरूपण	२८५-३०८
९	नैरयिक वगैरहके भवान्तरमें प्रवेशनका अल्प बहुत्व आदिका निरूपण	३०८-३१०
१०	नैरयिक आदिके उत्पात आदि का सान्तर निरन्तर होनेका कथन	३१०-३४८
११	गांगेय अनगारके निर्वाण का निरूपण	३४८-३५१
	तेतीसवे उद्देशका प्रारम्भ—	
१२	तेतीसवें उद्देशका विषय विवरण	३५२-३५६
१३	ऋषभदत्ता के निर्वाणका वर्णन	३५५-३६१
१४	देवानदाके पुत्रवात्सल्यताका निरूपण	३८२-३९८
१५	जमालि प्रकरण का कथन	३९८-४९८
१६	जमाली के दीक्षा ग्रहणका निरूपण	४९९-५७१
१७	महावीर स्वामीके कथनके प्रति जमाली का अश्रद्धा युक्त होने का कथन	५७१-६०३
१८	जमाली के मिथ्याभिमानपनेका और कालधर्मप्राप्तिका कथन	६०४-६१९
१९	जमालीका किल्विषिक देवपनेसे उत्पन्न होनेका कथन	६२०-६२४
२०	देवकिल्विषिकोंके भेदोंका कथन	६२४-६४०
	चोतीसवां उद्देश	
२१	पुरुष, अश्व आदिकोंका हनन-मारना और उनके वैर- वधनका निरूपण	६४१-६५६
२२	पृथ्वीकायिक आदिकोंके आनमान आदिका निरूपण	६५७-६७०
२३	वृक्षके चालनमें वायुकाय संश्रयी क्रियाका निरूपण	६७१-६७४

બા. બ્ર. શ્રી વિનોદમુનિનું સંક્ષિપ્ત જીવનચરિત્ર

આ પરમ વૈરાગી અને દયાના પુંજ જેવા આ પુરુષનો જન્મ વિક્રમ સંવત ૧૯૯૨ પોર્ટસુદાન (આફ્રિકા) માં કે જે જ્યાં વીરાણી કુટુંબનો વ્યાપાર આજ દિવસ સુધી ચાલુ છે, ત્યાં થયો હતો.

શ્રી વિનોદકુમારના પુણ્યવાન પિતાશ્રીનું નામ શેઠશ્રી દુર્લભજી શામજી વીરાણી અને મહાભગ્ય માતૃશ્રીનું નામ બેન મણિકેન વીરાણી બન્નેનું અસલ વતન રાજકોટ (સૌરાષ્ટ્ર) છે બેન મણિબેન ધર્મિક ક્રિયામાં પહેલેથી જ રુચિવાળા હતા, પરંતુ શ્રી વિનોદકુમાર ગર્ભમાં અવ્યા પછી વધારે દઢધર્મી અને પ્રિયધર્મી બન્યા હતા.

પૂર્વભવના સંસ્કારથી શ્રી વિનોદકુમારનું લક્ષ ધાર્મિક અભ્યાસ અને ત્યાગ ભાવ તરફ વધારે હોવા છતાં તેઓશ્રીએ નોનમેટ્રીક સુધી અભ્યાસ કરી વ્યવહારિક કેળવણી લીધેલી અને વ્યાપારની પેઢીમાં કુશળતા બતાવેલી

તેઓશ્રીએ યુનાઈટેડ કિંગડમ, ફ્રાન્સ, બેલ્જિયમ, હોલેન્ડ, જર્મની, સ્વી-ઝર્લેન્ડ, તેમ જ ઈટાલી, ઈજિપ્ત વગેરે દેશોમાં પ્રવાસ કરેલ સાં. ૨૦૦૬ના વૈશાખ માસ, સને ૧૯૫૩માં લંડનમાં રાણી એલીઝાબેથના રાજ્યારોહણ પ્રસંગે તેઓશ્રી લંડન ગયા હતા. કાશ્મીરનો પ્રવાસ પણ તેમણે કરેલ, દેશ પરદેશ ફરવા છતાં પણ તેમણે કોઈ વખતે પણ કંઠમૂળનો આહાર વાપરેલ નહીં,

ઉગતી આવતી યુવાનીમાં તેઓશ્રીએ હુનિયાના રમણીય સ્થળો જેવાં કે કાશ્મીર, ઈજિપ્ત અને યુરોપનાં સુંદર સ્થળોની મુલાકાત લીધી હોવા છતાં તેઓને રમણીય સ્થળો કે રમણીય યુવતીઓનું આકર્ષણ થયું નહીં. એ એના પૂર્વભવના ધાર્મિક સંસ્કારનો જ રંગ હતો અને એ રંગે જ તેમને તે બધું ન ગમ્યું અને તુરત પાછા ફર્યા અને સાધુ-સાધ્વીજીનાં દર્શન કરવાને ઠેકઠેકાણે ગયા અને તેમના ઉપદેશનો લાભ લીધો અને વૈરાગ્યમાં જ મન લાગ્યું. હુંડાકાલ અપસર્પિણિના આ દુષમ નામના પાંચમા આરાતું વિચિત્ર વાતાવરણ બેઈ તેમને કંઈક દે.ભ થતો કે તુરત જ તેનો ખુલાસો મેળવી લેતા અને ત્યાગ ભાવમાં રિથર રહેતા. દેશ પરદેશમાં પણ સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, ચોંવહાર આદિ પગ્ગપ્પાણુ તેઓ ચૂકયા નહીં. ઊંચી કેટિની શૈયાનો ત્યાગ કરી તેઓ સૂવા માટે માત્ર એક શેતરજી, એક ઓસીકું અને ઓઢવા એક ચાદર ફક્ત વાપરતા અને પલંગ ઉપર નહીં પણ ભૂમિ પર જ

“असंख्यं जीविय मा पमायए”



श्री विनोद कुमार वीराणी
(दीक्षा दीधा पड़ेलां शास्त्राभ्यास करता)

जन्म : पोर्टब्लेन सां. १९८२

दीक्षा

भी य न - (राजस्थान)
सा. २०१३ वैशाख वद १२
ता २६-५-५७ रविवार

निर्वाण

इ लो दी - (राजस्थान)
सां २०१३ आषाढ शुद्ध १२
ता ७-८-५७ पुष्यवार

શ્રેયન કરતા અને પહેરવા માટે એક ખ ઢીનો લેવો અને ઝખસો વાપરતા, કેઈ વખતે કબજો પહેરના બહુ ઠંડી હોય તો વખતે સાદો ગરમ કોટ પહેરી લેતા અને મુહપત્તિ, પાથરણું, રજોહરણ અને ચાર ધાર્મિક પુસ્તકની ઝોળી સાથે રાખતા સંડાસમાં નહીં પણ જગલમાં એકાંત જગ્યામાં ઘણે ભાગે શરીરની અશુચિ દૂર કરવા જતા, હાલતાં ચાલતાં, સડાસ અને પેશાબ સંબંધીમા જીવદયાની ખરાખર જતના કરતા,

દેશમાં કે પરદેશમાં જ્યારે તેમને કોઈની સાથે મળવાનું થતું ત્યારે તેમની સાથે અહિ સામય જૈનધર્મનું સ્વરૂપ પ્રકટ કર્યા વગર રહેતા નહીં.

દીક્ષાથીઓને દીક્ષા લેવની પ્રેરણા કરતા અને એમ જ કહેતા કે જીંદગીનો કોઈ ભરોસો નથી “અસંલય જીવિયં મા પમાયણ” આયુષ્ય તૂટતાં વાર લાગતી નથી, જીવન તૂટ્યું સંધાતું નથી માટે ધર્મકરણીમાં સમયમાત્રનો પ્રમાદ ન કરવો જોઈએ.

ગોંડલ સંપ્રદાયના ઘણાખરા પૂ. મુનિવરો અને પૂ. મહાસતીજીઓનો તથા બોટાદ સંપ્રદાયના પૂ. અચાર્યશ્રી ભાણેકચંદજી મહારાજ અને દરિયાપુરી સંપ્રદાયના શાંત-શાસ્ત્ર પૂ. મુનિશ્રી લાયચંદજી મહારાજ શ્રમણ સઘના મુખ્ય આચાર્યશ્રીજી આત્મારામજી મહારાજ તપોમય જ્ઞાનનિધિ શાસ્ત્રોદ્ધારક બા. બ્ર. પૂ. આચાર્ય મહારાજ શ્રી ઘાસીનાલજી મહારાજ વગેરે અનેક સાધુ-સાધ્વીઓના ઉપદેશનો તેમણે લાભ લીધેલ. મુખ્યમાં સં. ૨૦૧૧ સાલમાં શ્રી ધર્મસિંહજી મહારાજના સંપ્રદાયના પંડિતરત્ન શ્રી લાલચંદજી મહારાજનો પરિચય થયો. લાલચંદજી મહારાજ પોતે, સંસારપક્ષના ત્રણ પુત્રો અને બે પુત્રીઓ એમ કુલ ૬ બંદકે આખા કુટુંબે સયમ અગીકાર કરેલ તે બાણી તેમને અદ્ભૂત ત્યાગ લવના પ્રગટ થઈ કે જે કદી ક્ષય પામી નહીં.

આ પહેલાં તેઓ જ્યારે માતા-પિતા સાથે પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી ભાણેકચંદજી મહારાજના દર્શને બોટાદ ગયેલા ત્યારે તેમના ઉપદેશની જે અસર થઈ તે પણ મુખ્ય અસર પહેલી હતી અને બીજી અસર તે પૂજ્ય લાલચંદજી મહારાજના સહકુટુંબની દીક્ષા એ હતી આ બેઉ પ્રસંગોએ પૂર્વભવની બંધી રહેલી આર ધનાને પૂરી કરવાના નિમિત્તરૂપ હોઈને વખતો વખત તેઓ માતા-પિતા પાસે દીક્ષાની આજ્ઞા માગતા હતા અને તેનો જવાબ તેમના પિતાશ્રી તરફથી એક જ હતો. ‘જે હજી વાર છે સમય પાકવા દીઓ જ્ઞાનાબ્યાસ વધારો,

સં. ૨૦૧૨ના અષાઢ શુદ્ધ ૧૫ થી શ્રી વિનોદકુમારે ગોંડલ સંપ્રદાયેના શાસ્ત્ર પૂ. આચાર્યશ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ સાહેબ પાસે વેરાવળ આતુર્ભાસ દરમ્યાન ખાસ નિયમિત રીતે દીક્ષાની તૈયારી કરવા માટે તેમની પાસે જ્ઞાનાભ્યાસ કર્યો તેની સાથે પૂ. આચાર્ય શ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજના સક્ષાર પક્ષના કુટુંબી, દીક્ષાના ભાવિક શ્રી જસરાજભાઈ પણ જ્ઞાનાભ્યાસ કરતા હતા. તેઓએ ત્યાં એવો નિર્ણય કરેલો કે આચાર્ય શ્રી પુરુષોત્તમજી મહારજ પાસે આપણે બન્નેએ દીક્ષા લેવી, પહેલાં વિનોદકુમારે અને પછી શ્રી જસરાજભાઈએ દીક્ષા લેવી, શ્રી જસરાજભાઈની દીક્ષાતિથિ પૂ. શ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ સાહેબે સં. ૨૦૧૩ના જેઠ શુક્ર ૫ ને સોમવારે માંગરોલ મુકામે નક્કી કરી શ્રી જસરાજભાઈ વિનોદકુમારને રાજકોટ મળ્યા. શ્રી વિનોદકુમારે શ્રી જસરાજભાઈની યથાયોગ્ય સેવા બજાવી, માંગરોળ રવાના કર્યા અને પોતે નિશ્ચયપૂર્વક દીક્ષા માટે આજ્ઞા માગી પણ તેઓના પિતાશ્રીની એકને એક વાણી સાંભળીને તેમને મનમાં આઘાત થયો અને દીક્ષા માટેનો તેમણે બીજો રસ્તો શોધી કાઢ્યો.

પૂજ્યશ્રી લાલચંદજી મહારાજ અને તેમના શિષ્યોનો પરિચય મુંબઈમાં થયેલ હતો અને ત્યારબાદ કોઈ વખત પત્રવહવાર પણ થતો હતો. છેલ્લા પત્રથી તેમણે બંનેલ હતું, જે પૂ. શ્રી લાલચંદજી મહારાજ. ખીચન ગામે પૂ. આચાર્ય શ્રી સમર્થમલજી મહારજ સાહેબ પાસે જ્ઞાનાભ્યાસ અર્થે ગયા છે. પોતાને પિતાશ્રીની આજ્ઞા (દીક્ષા માટે) મળે તેમ નથી અને દીક્ષા તો લેવી જ છે આજ્ઞા વિના કોઈ સધુ સુનિરાજ દીક્ષા આપણે નહીં અને સ્વયંમેવ દીક્ષા સૌરાષ્ટ્રમાં લઈને આચાર્ય શ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ પાસે જવામાં ઘણાં વિઘ્નો થાશે, એમ ધારીને તેઓએ દૂર રાજસ્થાનમાં ચાલ્યા જવાનું નક્કી કર્યું.

તા. ૨૪-૫-૫૭ સં. ૨૦૧૩ના વૈશાખ વદ ૧૦ ને શુક્રવારના રોજ સાંજના માતૃશ્રી સાથે છેલ્લું જમણું કર્યું. ભોજન કરી, માતૃશ્રી સામાયિકમાં બેસી ગયા. તે વખતે કેઈને જાણ કર્યા વગર દીક્ષાના વિઘ્નોમાંથી બચવા માટે ઘર, કુટુંબ, સૌરાષ્ટ્ર ભૂમિ અને ગોંડલ સંપ્રદાયનો પણ ત્યાગ કરી તેઓ ખીચન તરફ રવાના થયા.

શ્રી વિનોદકુમારે નિવેદન પરથી માલૂમ પડ્યું કે તા. ૨૪-૫-૫૭ના રોજ રાત્રે આઠ વાગે ઘેરથી નીકળી, રાજકોટ જંકશન બેઠપુરની ટિકિટ લીધી તા. ૨૫-૫-૫૭ના સવારે ૮ વાગ્યે મહેસાણા પહોંચ્યા ત્યાં અઢી કલાક ગાડી પડી રહે છે, તે દરમ્યાન ગામમાં જઈને લોચ કરવા માટેના વાળ રાખીને બહીના કઢાવી નખ્યાં અને ગાડીમાં બેસી ગયા. મારવાડ જંકશન તથા બેઠપુર જંકશન થઈને તા. ૨૬-૫-૫૭ની સવારે ૪૧ વાગ્યે ફલોદી

પહેાંચ્યા ત્યાંથી પગે ચાલીને ખીચન ઉપાશ્રયમાં ખિરાજતા મુનિવરોના દર્શન કર્યા વદણા નમસ્કાર કરી સુખશાતા પૂછી, બહાર નીકળ્યા અને પોતાના સામાયિકતા કપડાં પહેર્યા અને પછી પૂજ્ય શ્રી મુનિવરોની સન્મુખ સામાયિક કરવા બેઠા, તેમાં “જાવ તિચમં પજ્જુવાસામિ દુવિહં તિવિહેણ” ના બદલે “જાવ જીવ પજ્જુવાસામિ તિવિહં તિવિહેણ” બોલ્યા તે શ્રી લાલચદળ મહારાજે સાલવ્યું અને તેઓશ્રીએ પૂછ્યું કે વિને દકુમાર ! તમે આ શું કરો છો, તેનો જવાબ આપવાને બદલે “અપ્પણ વોમિરામિ” બોલી પાઠ પૂરો કર્યો અને પછી વિનયપૂર્વક બે હાથ બેડીને બોલ્યા કે “સાહેબ ! એ તો બની ચૂક્યું અને મેં સ્વયં મેવ દીક્ષા લઈ લીધી, તે બરાબર જ છે અને તેમાં કાંઈ ફેરફાર થઈ શકે તેમ નથી, આ સિવાય આપશ્રીની ખીજ કોઈ પણ પ્રકારની આજ્ઞા હોય તો ફરમાવો”

તે જ દિવસે બપોરના શાઝ્ઝ પૂ મુનિશ્રી સમર્થમલજી મહારાજ સાહેબે શ્રી વિનોદકુમાર મુનિને પોતાની પાસે બોલાવ્યા અને સમજાવ્યા કે “તમે એક સારા ખાનદાન કુટુંબની વ્યક્તિ છો. તમારી આ દીક્ષા અગીકાર કરવાની રીત બરાબર નથી કારણ કે તમારા માતા પિતાને આ હકીકતથી હું ખ થાય અને તેથી મરી સમતિ છે કે રજોહરણની ડાડી ઉપરથી કપડું કાઢી નાખો જેથી તમો શ્રાવક ગણાવ અને જરૂર પડે તો શ્રાવકોનો સાથ લઈ શકો, એમ ત્રણવાર પૂ મહારાજશ્રીએ સમજાવેલા પરંતુ તેમણે ત્રણેય વખત એક જ ઉત્તર આપેલો કે “જે થયું, તે થયું હવે મારે આગળ શું કરવું તે ફરમાવો”

શ્રી વિનોદમુનિના શ્રી સમર્થમલજી જેવા મહામુનિના પ્રશ્નના જવાબ પછી ખીચનનો ચતુર્વિધ સઘ વિચારમાં પડી ગયો અને મુનિશ્રીઓ પર સંસારીઓનો કોઈ પણ પ્રકારનો આ નિષ્કારણ હુમલો ન આવે તે માટે શ્રી વિનોદમુનિને જણાવવામાં આવ્યું કે “અમારી સલામતી માટે તમારે બહાર નિવેદન બહાર પાડવાની જરૂર છે” ત્યારે શ્રી વિનોદમુનિએ પોતાના હસ્તાક્ષરે નિવેદન શ્રીસંઘ સમક્ષ પ્રગટ કર્યું, તેનો સર નીચે મુજબ છે:-

મારા માતા-પિતા મોહને વશ થઈને દીક્ષાની આજ્ઞા આપે તેમ ન હતું અને “અસંસયં જીત્રિયં મા પમાયદ્” ને આધારે એક ક્ષણ પણ દીક્ષાથી વચિત રહી શકું તેમ નથી, એમ મને લગ્યું શ્રી લાલચદળ મહારાજ સાહેબ-વગેરેએ મને મારી દીક્ષા માટે વિચારી પછી કરવાનું દહેલ પરંતુ મને

સમ્ય મંત્રનો પ્રમાદ કરવો ઠીક ન લાગ્યો, તેથી શ્રી અરિહંત ભગવંતો તથા શ્રી સિદ્ધ ભગવંતોની સાક્ષીએ મારા ગુરુ મહારાજ સમક્ષ પ્રવ્રજ્યાનો પાઠ ભણીને મારા આત્માના કલ્યાણ માટે દીક્ષા અંગીકાર કરી છે સમાજને જોડો ખ્યાલ ન આવે કે મારી દીક્ષા ક્ષણિક જુસ્સાથી અગર ગેરસમજથી થઈ છે તેથી તથા સમાજમાં જૈનશાસનની પ્રભાવના થાય તે હેતુથી મારે મારે વૃત્તાંત પ્રગટ કરવો ઉચિત છે.

ઉત્તરાધ્યયનજી સૂત્રના ૧૯ મા અધ્યયન પરથી મને લાગ્યું કે મનુષ્ય જીવનનું ખરું કર્તવ્ય મોક્ષદા આપનારી દીક્ષા જ છે.

છેવટ સુધી મેં મારા બાપુજી પાસે દીક્ષા માટે આજ્ઞા માગી અને તે વખતે પણ પહેલાંની જેમ વાત ઉડાવી દીધી અને અનંત ઉપકારી એવા મારા બાપુજી સમક્ષ હું તેમને કડક ભાષામાં પણ કહી શકતો ન હતો અને બીજી બાજુથી મને થયું કે આયુષ્ય અશાશ્વત છે અને આવા ઉત્તમ કાર્ય માટે જરાપણ પ્રમાદ કરવો ઉચિત નથી તેથી મેં વિચારીને આ પગલું ભર્યું છે અને મને પૂર્ણ વિશ્વસ છે કે, શ્રી વીરપ્રભુ મહાવીર સ્વામીને સકળ સંઘ મારા આ કાર્યને અનુમોદશે જ “તથાસ્તુ”

રાજકોટમાં શ્રી વિનોદકુમારના ગયા પછી પછળથી ખબર પડી કે વિનોદ કુમાર દેખાતા નથી એટલે તપાસ થવા માંડી ગામમાં ક્યાંય પત્તો ન લાગ્યો એટલે બહારગામ તારો કર્યા. ક્યાંયથી પણ સંતોષકારક સમાચાર સાંપડ્યા નહીં. અર્થાત્ પત્તો મળ્યો જ નહીં. આમ વિમાસણના પરિણામે તેમના પિતાશ્રીને બે મહિના પહેલાંની એક વાતની યાદ આવી તે એ હતી કે તે વખતે શ્રી વિનોદકુમારે આજ્ઞા માગેલી કે “બાપુજી! આપની આજ્ઞા હોય તો આ ચાતુર્માસ ખીચન (રાજસ્થાન) જઈ કારણ કે ખીચનમાં પૂ ગુરુમહારાજ શ્રી સમર્થમહાજી મહારાજ કે જેઓ સિદ્ધાંત વિશારદ છે અને અનેકાંતવાદના પૂરા જાણકાર છે, તેઓ ત્યાં બિરાજમાન છે જેઓશ્રી પાસે શાસ્ત્રાભ્યાસ કરવા માટે પૂ. શ્રી લાલચંદ્રજી મહારાજ આદિ ઠાણા ૪ જવાના છે. તો મારી ઈચ્છા પણ ત્યાં તેમની પાસે જવાની છે.

આ વાતચીતનું સ્મરણ પિતાશ્રીને આવવા આવે તેઓએ પં. પૂર્ણચંદ્રજી દક્ષને ચોતાની પાસે બોલાવ્યા અને વિનોદકુમાર માટેની ચોતાની ચિંતા વ્યક્ત કરી પંડિતનું આ વાતને સમર્થન મળ્યું. તેઓશ્રીએ જણાવ્યું કે થોડા ગમય પૂર્વે વિનોદકુમારે મારી પાસે જાણવા માગ્યું હતું કે, ખીચનમાં કેવા પ્રકારની

સંગવેડે છે? આંમં મારી સાથે વાર્તાલાપ થયો હતો. બંનેના આ પ્રમાણે એકેમત થતાં તેમના પિતાશ્રીએ ખીચન તાર કરવા સૂચના કરી તા. ૨૮-૫-૫૭ ના રોજ પૃથ્વીરાજે ભાલુ ખીચન (રાજસ્થાન) ઉપર તાર કર્યો.

તા. ૨૮-૫-૫૭ના રોજ જવાબ આપ્યો કે શ્રી વિનોદભાઈએ ખીચનમાં સ્વયંમેવ દીક્ષા ગ્રહણ કરી છે. એટલે તેમના પિતાશ્રીએ રાવબહાદુરશાં એમ પી સાહેબે શ્રી કેશવલાલભાઈ પારેખ અને પંડિતજી પૂજ્ય ચંદ્રજી દક્ષ એમ ત્રણેયને શ્રી વિનોદકુમારને પાછા તેડી લાવવા માટે ખીચન મોકલ્યા તા. ૨૮-૫-૫૭ના રોજ રવાના થઈ તા. ૩૦-૫-૫૭ના રોજ સવારે ફ્લોદી સ્ટેશને પહોંચ્યા. બળદગાડીમાં તેઓ ખીચન ગયા કે જ્યાં સ્થવિર મુનિશ્રી શીરોમલજી મહારાજ પૂજ્ય પંડિતરત્ન શાસ્ત્ર વિશારદ શ્રી સમર્થમલજી મહારાજ આદિ ઠાણા દ્વારા તથા પૂજ્ય તપસ્વી મહારાજ શ્રી લાલાચંદજી મહારાજ આદિ ૪ ધિરાજમાન હતા. કુલ્લે સાધુ-સાધવીની સંખ્યા અઠાવીસથી ત્રીસની હતી.

પૂછપરછના જવાબમાં શ્રી વિનોદમુનિએ કેશવલાલભાઈ પારેખને કહ્યું કે “મેં તો દીક્ષા અંગીકાર કરી લીધી છે તેમાં કંઈ ફેરફાર થાય તેમ નથી. તમે અમારા વીરાણી કુટુંબના હિતૈષી છો અને જો સાચા હિતૈષી હો તો મારા પૂજ્યા અને બાપુજીને સમજાવીને મારી હવે પછીની મોટી દીક્ષાની આજ્ઞા અઠવાડિયાની અંદર અપાવી દો એટલું જ નહીં પણ “સવિજીવ કર્” શાસ્ત્ર રસી”ની ભાવનામાં અને આજ દિવસ સુધીના મારી ઉપરના ઉપકારના બહેન લામાં આગમને અનુલક્ષીને મારી ભાવના એ જ હોય કે, મારી દીક્ષા તેઓની દીક્ષાનું નિમિત્ત બને અને મારા માતા-પિતા સદ્ગતિને સાથે અર્થાત્ મારી સાથે દીક્ષા લીએ.

આંવા દઈ જવાબના પરિણામે તે જ સમયે શ્રી વિનોદકુમારને પાછા લઈ જવાની ભાવનાને નિષ્ફળતા સાંપડી અને તા. ૩૧-૫-૫૭ ની રાત્રીમાં રવાના થઈ, તા. ૨-૬-૫૭ના સવારે મહા પરીપહરૂપ ક્ષેત્રનો અનુભવ કરી, શ્રી વિનોદકુમારના પિતાશ્રીને તમામ વાતથી વાકેફ કર્યા.

ચોડા વખતમાં ફ્લોદીના શ્રી સદે પૂજ્ય શ્રી લાલચંદજીને મહારાજને ફ્લોદીમાં ચોમાસુ કરવાની વિનંતી કરી તેનો અસ્વીકાર થવાથી સદે ગમગીન બન્યો. એટલે નિર્ણય ફેરવ્યો અને અષાઢ શુદ્ધ ૧૩ ના રોજ ખીચનથી વિહાર કરી ફ્લોદી આપ્યા.

દીક્ષા પછી અહીં મહિનાને આંતરે ક્લોહી ચોખ્ખાસા દરમ્યાન શ્રી વિનોદ-
મુનિને હાજર જવાની સંજ્ઞા થઈ અને તે માટે જવા તૈયાર થયા એટલે
તેમના શુરુએ કહ્યું કે બહુ ગરમી છે, જરાવાર થોભી જવ એટલે શ્રી વિનોદ-
મુનિએ રજોહરણ વગેરેની પ્રતિજ્ઞા કરી તે દરમ્યાન ન રોકી શકાય એવી
હાજર લાગી તેથી ફરી આજ્ઞા માગતાં જણાવ્યું કે મને હાજર બહુ લાગી
છે તેથી જાઉં છું, જલદી પાછો ફરીશ કાળની ગહન ગતિને દુઃખદ રચના રચવી
હતી. આજે જ હાજર એકલા જવાનો ખનાવ હતો, હંમેશાં તો બધા સાધુઓ
સાથે મળીને દિશાએ જતા.

હાજરથી મોઠળા થઈ પાછા ફરતા હતા, ત્યાં રેલ્વે લાઈન ઉપર બેગાયો
આવી રહી હતી. બીજી બાજુથી ટ્રેન પણ આવી રહી હતી તેની બિંદસલ
વાગવા છતાં પણ ગાયો ખસતી ન હતી. શ્રી વિનોદમુનિનું હૃદય ચરચરી
ઉઠ્યું અને મહા અનુકંપાએ મુનિના હૃદયમાં સ્થાન લીધું. હૃદયમાં રજોહરણ
લઈ જાનના જોખમની પરવા કર્યા વગર ગાયોને બચાવવા ગયા. ગાયોને
તો બચાવી જ લીધી. પરંતુ આ ક્રિયામાં છકાય જીવની દયાના સાધનભૂત
રજોહરણ કે જે વિનોદમુનિને આત્માથી વધારે પ્યારો હતો, તે રેલ્વે લાઈન
ઉપર પડી ગયો. અને શ્રી વિનોદમુનિએ તે પાછો સંપાદન કરવામાં જડવાદને
સિદ્ધ કરતાં રાક્ષસી એન્જિનને અંપાટે આવ્યા અને પોતાનું બલિદાન આપ્યું.
'અરિહંત...અરિહંત...' એવા શબ્દો મુખમાંથી નીકળ્યા અને શરીર તૂટી પડ્યું.
રેલ્વે પ્રવાહ છૂટી પડ્યો અને થોડા જ વખતમાં પ્રાણાંત થઈ ગયો, બધા લોકો
કહેવા લાગ્યા કે ગૌરક્ષામાં મુનિશ્રીએ પ્રાણ આપ્યા અંતિમ સમયે મુનિશ્રીના
ચહેરા પર ભવ્ય શાન્તિ જ દેખાતી હતી.

હંમેશાં તેઓ જે તરફ હાજરે જતા હતા તે તરફ ક્લોહીથી પ્રેક્ષણ
તરફ જવાની રેલ્વે લાઈન હતી. આ લાઈન ઉપર રેલ્વે સત્તાવાળાઓએ ફાટક
મૂકેલ હતી ત્યાં રસ્તો પણ છે એટલે પ્રશુઓની અવરજવર હોય છે.
અને વખતો વખત ત્યાં દોરો રેલ્વેની હડફેટે ચડી જવાના પ્રસંગ બને છે.

ક્લોહી સંઘે આ દુર્ઘટનાના ખખર રાજકોટ, ટેલીફોનથી આપ્યા. જે
વખતે ટેલીફોન આવ્યો. તે વખતે વિનોદમુનિના પિતાશ્રી બહાર ગયા હતા.
અને માતૃશ્રી મણિબેન સામાયિક-પ્રતિક્રમણમાં બેઠાં હતાં, માત્ર એક
નોંકર જ ઘરમાં હતો કે જેણે ટેલીફોન ઉઠાવ્યો પણ તે કાંઈ ટેલીફોનમાં
હકીકત સમજી શક્યો નહીં અને સાચા સમાચાર મોડા મળ્યા. સ્વેચ્છલ
દ્વિનથી ક્લોહી પહોંચે તે પહેલા અગ્નિસ્પંદકાર થઈ ગયો. સૂચનાનો ટેલીફોન

અર્થો-કલાક મોઝો પહોંચ્યો. જો સંદેશો સમયસર પહોંચ્યા હોત તો માતા-પિતાને શ્રી વિનોદમુનિના શબ્દો પછી ચહેરો જોવાનો અને અંતિમ દર્શનનો પ્રસંગ મળત. પરંતુ અંતનાય કર્મે તેમ બન્યું નહીં.

આથી દ્રેષ્ટનનો પ્રોથામ પડ્યો મૂકવામાં આવ્યો અને માતા-પિતા તા. ૧૪-૮-૫૭ના રોજ દ્રેષ્ટન મારફત ક્ષોભી પહોંચ્યા, શ્રી હર્લભલભાઈ અને મણિબેને પૂજ્ય તપસ્વીશ્રી લાલચંદ્ર મહારાજ સાહેબના દર્શન કર્યા.

આ પ્રસંગે શ્રી લાલચંદ્ર મહારાજ સાહેબે અવસરને પિછાળીને અને ધૈર્યનું એકએક એક્ય કરીને શ્રી વિનોદમુનિના માતા-પિતાના સંતવન અર્થે ઉપદેશ શરૂ કર્યો જેનો દૃકમાં સર આ પ્રમાણે છે—

“હવે તો એ રત્ન ચાલ્યું ગયું. સમાજનો આશાદીપક બોલવાઈ ગયો. ઝટ ભગીને આશ્રમી ગયો. હવે એ દીપ ફરીથી આવી શકે તેમ નથી.”

શ્રી વિનોદમુનિના સંસારપક્ષના માતૃશ્રી મણિબેનને મુનિશ્રીએ કહ્યું કે:- બેન ! ભાવિ પ્રબળ છે. આ બાબતમાં મહાપુરુષોએ પણ હાથ ધોઈ નાખ્યા છે એમ સૌને મરણને શરણ થવું પડે છે, તો પછી આપણા જેવા પામર પ્રાણીનું શું ગળું છે? હવે તો શોક દૂર કરીને આપણે એમના મૃત્યુનો આદર્શ જોઈને માત્ર ધીરજ ધરવાની રહી.

પૂ. શ્રી સમર્થમહાજી મહારાજ સાહેબનો અભિપ્રાય :-

પ્રાથમિક તેમ જ અલ્પકાળના પરિચયથી મને શ્રી વિનોદમુનિના વિશે અનુભવ થયો, કે તેમની ધર્મપ્રિયતા અને ધર્માભિલાષા ‘અદ્વિતિજા પેમાણુરાગરક્તે’ નો પરિચય કરાવતી હતી પ્રાપ્ત સાંસારિક પ્રચૂર વૈભવ તરફ તેમની રુચિ દષ્ટિગોચર થતી ન હતી. પરંતુ તેઓ વીતરાગવાણીના સંસર્ગથી વિષયવિમુખ ધર્મકાર્યમાં સંદા તત્પર અને તલલીન દેખાતા હતા. ખાસ પરિચયના અભાવે વૈરાગ્ય પણ તેમની ધારાથી તેમની ધર્માનુરાગિતા તથા ભવતત્ત્વચર્ચાથી કઠિન કાર્ય કરવામાં પણ ગમરાટના સ્થાને સુખાનુભવની વૃત્તિ લક્ષમાં આવતી હતી.

હવે

શ્રી વિનોદમુનિના ભવનના બે પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે તેનો ખુલાસો કરવામાં આવે છે.

પ્ર. ૧. તેમણે આજ્ઞા વગર સ્વયમેવ દીક્ષા કેમ લીધી ?

ઉત્તર:- માયમા આરાનાં ભદ્રા શેઠાણીના પુત્ર એવંતા (અતિમુક્ત) કુમારને તેમની માતૃશ્રીએ દીક્ષાની આજ્ઞા આપવાની તદ્દન ના પાડી એટલે તેણે

સ્વયંમેવ દીક્ષા લીધી. ત્યારે બાદ ભદ્રા શેઠાણીએ પોતાના કુમારને ગુરુને સોંપી દીધો. તે જ રાત્રે તેણે બારમી લિજ્જુની પડિમા અંગીકાર કરી અને શિયાળાણીને પરીષદથી કાળ કરી નક્કીનું ગુદર્મ વિમાનમાં ગયા તેવી જ રીતે શ્રી વિનોદકુમારે સ્વયં દીક્ષિત થયા.

પ્ર. ૨ આવા વૈરાગી જીવને આવો લય કર પરીષદ કેમ આવે ?

ઉત્તર :- કેટલા ચરમ શરીરી જીવને મરણાંતિક ઉપસર્ગ આવેલ છે. જુઓ. ગજસુકુમાર મુનિ, મેતાર્ય મુનિ, કોશલ મુનિ, કારણ કે તેમની સત્તામાં હક્કરો ભવનાં કર્મ હોવા જોઈએ ત્યારે તેમને એકદમ મોક્ષ જવું હતું; તે મારણાંતિક ઉપસર્ગ આવ્યા વગર એટલાં બધાં કર્મ કેવી રીતે ખપે ? બા. પ્ર. શ્રી વિનોદમુનિને આવો પરીષદ આવ્યો, જે ઉપરથી એમ અનુમાન થાય છે કે તે એકાવતારી જીવ હોય.

શ્રી વિનોદમુનિનું વિસ્તૃત જીવનચરિત્ર જુદા પુસ્તકથી ગુજરાતી ભાષા તથા હિન્દી ભાષામાં છપાયેલ છે નેમાંથી અહીં સાર રૂપે સંક્ષેપ કરેલ છે.



તા. ૨૦-૬-૬૫ નાં રાજ કલાસવાર મેમ્બરોની સંખ્યા

૪૨ આદ્ય મુરખી શ્રી રૂ. ૫,૦૦૦ થી વધુ રકમ ભરનારા

૬૨ મુરખી શ્રી રૂ. ૧,૦૦૦ થી વધુ રકમ ભરનારા

૧૫૫ સહાયક મેમ્બરો રૂ. ૫૦૦ થી વધુ રકમ ભરનારા

૫૬૬ લાઈફ મેમ્બરો રૂ. ૨૫૦ થી વધુ રકમ ભરનારા

૪૭ જીર્ણ નખરનાં જીર્ણ મેમ્બરો રૂ. ૧૫૦ થી વધુ રકમ ભરનારા

૮૬૫ કુલ મેમ્બરો.

દાનવીર મહાશયોને વિનંતી કરવામાં આવે છે કે રૂ. ૫૦૦૫ થી આપતું મુખારક નામ આદ્ય મુરખીમાં દાખલ કરાવી સમિતિને સહાયક બનો તેમ અમોને આશા છે, આદ્ય મુરખીને દરેક સૂત્રની બજે કોપી ભેટ મળે છે તેમજ તેઓશ્રીના ફોટો તથા જીવનચરિત્ર શાસ્ત્રમાં છાપવામાં આવે છે.

હાલમાં પ્રસિદ્ધ થનારાં શાસ્ત્રો નીચે મુજબ છે.

—x—

ભગવતિ ભાગ-૮

રાજપ્રશ્નીય ભાગ-૨

રાજકોટ

તા. ૨૩-૬-૬૫ }

ઠાણાંગ સૂત્ર ભાગ-૩, ૪, ૫,

નમ્રસેવક-

સાંકળચંદ ભાઈચંદ શેઠ

મંત્રી



ગૅઠશ્રી શાતિજ્ઞાન મ ગળદાગભાઈ
અમદાવાદ



(સ્વ) ચોઠશ્રી શામજીભાઈ વેલજીભાઈ
વીરાણી-રાજકોટ.



(સ્વ) શેઠશ્રી છગનલાલ શામળદાસ ભાવસાર - અમદાવાદ.



શેઠશ્રી રામજીભાઈ શામજીભાઈ
વીરાણી-રાજકોટ.



પચ્ચે બેઠેલા
લાલાલ કિશનચ દલ સા જોડરી
ઉમેલા સુપુત્ર ચિ મહેતાખચનદલ સા જૈન-
નાના - અનિલકુમાર જૈન (દોષતા)

આધ્યમુરખીશ્રીઓ



સ્વ. શેઠશ્રી હરિલાલ અનોપચંદ શાહ
ખંભાત,



સ્વ. શેઠ તારાચંદજી સાહેબ ગેલડા
મદ્રાસ.



૧ વચ્ચે બેઠેલા મોટાભાઈ શ્રીમાન્ મૂલચંદજી
જવાહીરલાલજી ખરડિયા
૨ બાજુમા બેઠેલા ભાઈ મિશ્રીલાલજી ખરડિયા
૩ ઉભેલા સૌથી નાનાભાઈ પૂનમચંદ ખરડિયા



શ્રીમાન્ સેઠશ્રી
શ્રીમરાજજી સા. ચોરડિયા

॥ श्रीवीतरागाय नमः ॥

श्रीजैनाचार्य-जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री-घासीलालव्रतिविरचितया
प्रमेयचन्द्रिकाख्यया व्याख्यया समलङ्कृतम्—
व्याख्याप्रज्ञप्त्यपरनामकं

श्री-भगवतीसूत्रम् ॥*

(अष्टमो भागः)

अथ द्वात्रिंशदध्ययनं प्रारभ्यते—

नवमशतकस्य द्वात्रिंशत्तमोद्देशकस्य संक्षिप्तविषयविवरणम् ॥

वाणिज्यग्रामे नगरे गाङ्गेयस्य प्रश्नः—नैरयिकाः सान्तरं निरन्तरं वा उत्पद्यन्ते ? असुरकुमारः अपि किं सान्तरं निरन्तरं वा उत्पद्यन्ते, पृथिवीकायिकाः द्वीन्द्रियाः यावत् वैमानिका अपि एवमेवोत्पद्यन्ते ? नैरयिकाणां सान्तरं निरन्तरं

नववे शतक का बत्तीसवां उद्देशक

नौवें शतक के बत्तीसवें ३२ उद्देशक में कहे विषय का विवरण संक्षेप से इस प्रकार है—वाणिज्यग्राम नामके नगर में 'गाङ्गेय अनगार का "नैरयिक सान्तर उत्पन्न होते हैं, या निरन्तर उत्पन्न होते हैं" ऐसा प्रश्न, सान्तर भी उत्पन्न होते हैं और निरन्तर भी उत्पन्न होते हैं ऐसा उत्तर—असुरकुमार भी क्या सान्तर उत्पन्न होते हैं या निरन्तर उत्पन्न होते हैं ऐसा प्रश्न, दोनों प्रकारसे उत्पन्न होते हैं, ऐसा उत्तर, इसी प्रकारसे पृथिवीकायिकादि एकेन्द्रिय जीवों को छोड़कर वे द्वीन्द्रिय जीवोंसे लेकर वैमानिक देवोत्तक की उत्पत्ति के विषय में भी जानना चाहिये । पृथ्वी

नवमां शतकना ३२ भा उद्देशक

नवमां शतकना ३२ भा उद्देशकमां प्रतिपादित विषयजुं संक्षिप्त विवरण—

वाणिज्यग्राम नगरमां गागेय अणुगार द्वारा महावीर प्रभुने पूछवामां आवेला प्रश्नो—“ नारयिक सान्तर (अन्तरना व्यवधान—आंतरा साथे) उत्पन्न थाय छे के निरन्तर अंतरना (व्यवधान—आतरा विना) उत्पन्न थाय छे ? ”
उत्तर—“ सान्तर पणु उत्पन्न थाय छे, निरन्तर पणु उत्पन्न थाय छे ”
प्रश्न—“ असुरकुमार पणु सान्तर उत्पन्न थाय छे के निरन्तर उत्पन्न थाय छे ? ”
उत्तर—“ अन्ने प्रकारे उत्पन्न थाय छे. ”
अणु प्रमाणे एकेन्द्रिय सिवायना द्वि द्वीन्द्रिय एवोधी लधने वैमानिक पर्यान्तना एवोना विषयमां पणु समजवुं.

વા ઉદ્વર્તનમ્ યાવત્ સ્તનિતકુમારાણામપિ સાન્તરં નિરન્તરં વા ચ્યવનં ભવતિ ? પૃથિવીકાયાિકાદીનાં સાન્તરં નિરન્તરં વા ઉદ્વર્તનં ભવતિ ? દ્વીન્દ્રિયાદિજ્યોતિષ્કાન્તાનાં પ્રવેશનકમ્, એકનૈરયિક-દ્વિનૈરયિકં ત્રિનૈરયિકાણામસંયોગે સપ્તભજ્ઞાઃ, દ્વિકસંયોગે દ્વાચત્વારિંશદ્ ભજ્ઞાઃ ત્રિકસંયોગે પશ્ચત્રિંશદ્ ભજ્ઞાઃ ભવન્તિ । ચત્વારો નૈરયિકાઃ, અત્ર સંયોગે સપ્ત ભજ્ઞાઃ, દ્વિકસંયોગે ત્રિષષ્ટિર્ભજ્ઞાઃ, ત્રિકસંયોગે પશ્ચાધિકશતભજ્ઞાઃ, ચતુષ્કસંયોગે પશ્ચત્રિંશદ્ ભજ્ઞાઃ, પશ્ચનૈરયિકાઃ, દ્વિકસંયોગે પશ્ચાશીતિર્ભજ્ઞાઃ, ત્રિકસંયોગે દશોત્તરશતદ્વયમ્, ચતુઃસંયોગે ચત્વારિંશદધિકશતદ્વયમ્ ભજ્ઞાઃ પશ્ચસંયોગે એકવિંશતિર્ભજ્ઞાઃ, ૫૬ નૈરયિકાઃ, દ્વિકસંયોગે પશ્ચોત્તરશતૈકમ્

કાયાિકાદિ પાંચ સ્થાવર નિરન્તર ઉત્પન્ન હોતે હૈં । નૈરયિકોં સે લેકર સ્તનિતકુમારોં કે ચવનેસે સાન્તર નિરન્તર કા પ્રશ્ન, ઇનકા ચવના દોનોં પ્રકાર સે હોતા હૈ એસા ઉત્તર-પૃથિવિકાયાિક આદિકોં કા ઉદ્વર્તન સાન્તર હોતા હૈ યા નિરન્તર હોતા હૈ એસા પ્રશ્ન, ઓર ઇસકા ઉત્તર । દ્વીન્દ્રિયાદિકોંસે લેકર ડ્યોતિષ્ક તક કા પ્રવેશનક કથન-એક નૈરયિક ત્રીન નૈરયિક, ઇન કે અસંયોગ મેં સાત ભજ્ઞ, દો સંયોગ મેં ૪૨ ભંગ ઓર ત્રીન સંયોગ મેં ૩૫ ભંગ હોતે હૈં । ચાર નૈરયિકોં કે અસંયોગ મેં સાતભજ્ઞ, દ્વિકસંયોગ મેં ૬૩ ભંગ, ત્રિકસંયોગ મેં ૧૦૫ ભંગ, ચતુષ્ક સંયોગ મેં ૩૫ ભંગ, પાંચ નૈરયિક ઇન કે અસંયોગ મેં ૭ ભંગ દ્વિકસંયોગ મેં ૮૪ ભંગ ત્રિકસંયોગ મેં ૨૧૦ ચાર સંયોગ મેં ૨૪૦ ભંગ, પાંચ સંયોગ મેં ૨૧ ભંગ હોતે હૈં । છહ નૈરયિક-ઇનકે અસંયોગ, મેં ૭ દ્વિક-

પૃથ્વીકાયાિક આદિ પાંચ સ્થાવર એકેન્દ્રિય એવો નિરન્તર ઉત્પન્ન થાય છે એમ સમજવું. “ નૈરયિકથી લઇને સ્તનિતકુમારો પર્થન્તના એવોનું ચ્યવન સાન્તર હોય કે નિરન્તર હોય છે ? ” તેમનું ચ્યવન બંને પ્રકારે થાય છે, એવો ઉત્તર.

પ્રશ્ન—“ પૃથ્વીકાયાિક આદિ કેવોનું ઉદ્વર્તન (નિષ્ક્રમણ-તે ગતિમાંથી નિર્ગમન) ”

સાન્તર હોય છે કે નિરન્તર હોય છે ? ” એ પ્રમાણેનો પ્રશ્ન અને તેનો ઉત્તર દ્વીન્દ્રિયોથી લઇને જ્યોતિષ્ક પર્થન્તના એવોના પ્રવેશનકનું કથન. એક નૈરયિક, બે નૈરયિક અને ત્રણ નૈરયિકના અસંયોગમાં સાત ભાગા (વિકલ્પ) દ્વિક સંયોગમાં ૪૨ ભાગા, ત્રિક સંયોગમાં ૮૫ ભાગા. ચાર નૈરયિકોના અસંયોગમાં સાત ભાગા, દ્વિક સંયોગમાં ૬૩ ભાગા, ત્રિક સંયોગમાં ૧૦૫ ભાગા, ચતુષ્ક સંયોગમાં ૩૫ ભાગા પાંચ નૈરયિકોના અસંયોગમાં ૭ ભાગા, દ્વિક સંયોગમાં ૮૪ ભાગા, ત્રિક સંયોગમાં ૨૧૦ ભાગા, ચતુષ્ક સંયોગમાં ૧૪૦ ભાગા, અને પાંચ સંયોગમાં ૨૧ ભાગા. છ નૈરયિકોના અસંયોગમાં

भङ्गाः एवं त्रिकसंयोगे, चतुष्कसंयोगे पञ्चकसंयोगे भङ्गाः, षट्संयोगे भङ्गाः, सप्त नैरयिकाः, द्विक - त्रिक - चतुष्क - पञ्चक-षट्क-सप्तकसंयोगेषु भङ्गाः, अष्ट नैरयिकाः, द्विक-त्रिक-चतुष्क-पञ्चक-षट्क - सप्तका-ष्टक - संयोगेषु भङ्गाः । नव नैरयिकाः, द्विकसंयोगादि भङ्गाः । दश नैरयिकाः, द्विकसंयोगादिभङ्गाः, संख्यातनैरयिकाः द्विक - त्रिक - संयोगादिकभङ्गाः, असंख्यातनैरयिकाः, द्विकसंयोगादिभङ्गाः, उत्कृष्टप्रवेशनकम्, द्विक - त्रिक - चतुष्क - पञ्च - षट्-सप्तसंयोगभङ्गाः । नैरयिकप्रवेशनकाल्पबहुत्ववक्तव्यता, तिर्यक्प्रवेशनक-प्रकारः—एकद्वित्रिचतुःपञ्च यावत् असंख्याततिर्यग्योनिकप्रवेशनकम् । उत्कृष्ट - तिर्यग्योनिकप्रवेशनकप्रकारः, तिर्यग्योनिकप्रवेशनकाल्पबहुत्ववक्तव्यता । एक-द्वित्रिक-यावत् असंख्याताः । मनुष्याः । उत्कृष्टमनुष्यप्रवेशनकम् । मनुष्यप्रवे-

संयोग में १०५ भंग, इसी तरह से त्रिकसंयोग में, चतुष्क संयोग में पंचकसंयोग में और छहसंयोग में भंग होते हैं, सात नैरयिक-इनके द्विक, त्रिक, चतुष्क, पंचक और षट्कसंयोगमें एवं सप्तकसंयोगमें भङ्ग होते हैं, आठ नैरयिकोंके द्विक, त्रिक, चतुष्क, पंचक, षट्क, सप्तक और अष्टकमें संयोग भंग होते हैं, नौ नैरयिकोंके द्विक संयोगादि भङ्ग-१० नैरयिक-इनके द्विकसंयोगादिभङ्ग, संख्यात नैरयिक इनके द्विक त्रिक संयोगादिभंग, असंख्यात नैरयिक-इसके द्विकसंयोगादिभङ्ग, उत्कृष्ट प्रवेशनक द्विक, त्रिक, चतुष्क, पंच, षट्, सप्त संयोग में भङ्ग, नैरयिक प्रवेशनक की अल्पबहुत्ववक्तव्यता तिर्यक् प्रवेशनक प्रकार एक द्वि, त्रि, चार, पांच यावत् असंख्याततिर्यग्योनिकप्रवेशनक-उत्कृष्टतिर्यग्योनिक प्रवेशनक प्रकार, तिर्यग्योनिक प्रवेशनक की अल्पबहुत्ववक्तव्यता एक द्वि, त्रिक यावत् मनुष्य, उत्कृष्ट मनुष्यप्रवेशनक मनुष्यप्रवेशनक की

७ लांग्हा, द्विक संयोगमां १०५ लांग्हा. अष्ट प्रभाषे त्रिक संयोगी, चतुष्क संयोगी, पंचम संयोगी अने षट् संयोगी लांग्हा कथन. सात नैरयिकेना द्विक, त्रिक, चतुष्क, पंचम, षट्क अने सप्तम संयोगी लांग्हां कथन. आठ नैरयिकेना द्विक संयोगीथी लधने अष्टम संयोगी पर्यन्तना लांग्हां कथन नव नैरयिकेना द्विक संयोगादि लांग्हां कथन, १० नैरयिकेना द्विक संयोगादि लांग्हां कथन, संख्यात नैरयिकेना द्विक त्रिकादि लांग्हां कथन, असंख्यात नैरयिकेना द्विक संयोगादि लांग्हां कथन. उत्कृष्ट प्रवेशनक. द्विक, त्रिक, चतुष्क पंच, षट् अने सप्त संयोगी लांग्हा. नैरयिक प्रवेशनकनी अल्प बहुत्वनी वक्तव्यता, तिर्यक् प्रवेशनक प्रकार एक, द्वि, त्रि, चार, पांचथी लधने असंख्यात सुधीना तिर्यग्योनिक प्रवेशनक. उत्कृष्ट तिर्यग्योनिक प्रवेशनक प्रकार. तिर्यग्योनिक प्रवेशनकनी अल्प बहुत्व वक्तव्यता. एक, द्वि, त्रि यावत् उत्कृष्ट

शनकाल्पबहुत्ववक्तव्यता । देवप्रवेशनप्रकारः । एक-द्वि-त्रि-यावत् उत्कृष्टदेव-
प्रवेशनकम् । देवप्रवेशनकाल्पबहुत्वम् । सर्वप्रवेशनकाल्पबहुत्ववक्तव्यता । नैरयि-
काणां सान्तरं निरन्तरं चोत्पादः, उद्वर्तनं च विद्यमानानां नैरयिकाणाम्, अवि-
द्यमानानां वा नैरयिकाणामुत्पादः । सन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते ? असन्तो वा उद्व-
र्तन्ते ? , सतां नैरयिकादीनामुत्पादोद्वर्तनासम्बन्धे प्रश्नः, सन्नैरयिकादीनामु-
त्पादोद्वर्तनासम्बन्धः, भवन्तः स्वयं जानन्ति किं वा अस्वयं जानन्ति ? इति प्रश्नः ।
नैरयिकाः किं स्वयमुत्पद्यन्ते ? किं वा अस्वयमुत्पद्यन्ते ? । असुरकुमाराः । पृथिवी-
कायिकाः । गाङ्गेयो महावीरं सर्वज्ञं मन्यते, अथ च दीक्षां गृहीत्वा निर्वाणमाप्नोति ।

अल्पबहुत्ववक्तव्यता देवप्रवेशनकप्रकार, एक, द्वि, त्रि यावत् उत्कृष्ट
देव प्रवेशनक, देव प्रवेशनक का अल्प बहुत्व, सर्व प्रवेशनक को
अल्प बहुत्व वक्तव्यता, नैरयिकों का सान्तर निरन्तर उत्पाद और
उद्वर्तन विद्यमान नैरयिकों का अथवा अविद्यमान नैरयिकों का उत्पाद
विद्यमान नैरयिक उद्वर्तित होते हैं या अविद्यमान नैरयिक विद्यमान
नैरयिकों के उत्पाद और उद्वर्तनाके सम्बन्धमें प्रश्न विद्यमान नैरयिकों
का उत्पाद और उद्वर्तना में सम्बन्ध होते हुए वे अपने आपको जानते
हैं या स्वयं को नहीं जानते हैं ऐसा प्रश्न, नैरयिक क्या स्वयं उत्पन्न
होते हैं या स्वयं उत्पन्न नहीं होते हैं ? असुरकुमार, पृथिवीकायिक,
यावत् वैमानिक । गाङ्गेय अनगर ने भगवान् महावीर को सर्वज्ञ जाना
और उनके पास चतुर्थांश धर्म से पंचयाम धर्म स्वीकार कर निर्वाण
पधारे । को सर्वज्ञ माना है, और दीक्षा लेकर वह निर्वाण गया है ।

भनुष्य प्रवेशनक. भनुष्य प्रवेशनकनी अल्प बहुत्व वक्तव्यता, देवप्रवेशनक
प्रकार. ओक, ओ, त्रि यावत् उत्कृष्ट देवप्रवेशनक, देवप्रवेशनकना अल्प बहुत्व
कथन. सर्वप्रवेशनकना अल्प बहुत्व कथन, नैरयिकेना सान्तर निरन्तर उत्पाद
अने उद्वर्तन कथन. विद्यमान नैरयिकेना अथवा अविद्यमान नैरयिकेना
उत्पादन कथन विद्यमान नैरयिक उद्वर्तित थाय छे के अविद्यमान नैरयिक ?
विद्यमान नैरयिकेना उत्पाद अने उद्वर्तना संभंधी प्रश्न विद्यमान नैरयिकेना
उत्पाद अने उद्वर्तनामां संभंध डोवानी अपेक्षाओ तेओ पोताने जाणु छे के
पोताने (स्वयं) जाणुता नथी, ओवो प्रश्न. नैरयिक शुं स्वयं उत्पन्न थाय
छे के स्वयं उत्पन्न थता नथी. असुरकुमार, पृथ्वीकायिक अने वैमानिक पर्य-
न्तना प्रश्न. गाङ्गेय अणुगारे लगवान भडावीरने सर्वज्ञ मान्या अने तेभनी
पासे चतुर्थांश धर्मनो परित्याग करीने पंचयाम धर्मनो स्वीकार कथी अने
दीक्षा लधने निर्वाण पाभ्या.

गाङ्गेयानगारवक्तव्यता

अनन्तरोद्देशके केवलयादिवचनं श्रुत्वा केवलज्ञानमुत्पादयेदिति प्रतिपादितम्, अस्मिन् उद्देशके तु येन केवलिवचनं श्रुत्वा केवलज्ञानमुत्पादितं तं प्रतिपादयितुमाह—‘तेणं कालेणं’ इत्यादि ।

मूलम्—तेणं कालेणं, तेणं समएणं वाणियगामे नामं नयरे होत्था, वण्णओ, दूइ पलासे चेइए, समोसढे, परिस्ता निग्गया, धम्मो कहिओ, परिस्ता पडिगया । तेणं कालेणं तेणं समएणं पासावच्चिज्जे गंगेए नामं अणगारे जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अदूरसामंते ठिच्चा समणं भगवं महावीरं एवं वयासी—संतरं भंते ! नेरइया उववज्जंति, निरंतरं नेरइया उववज्जंति ? गंगेया ! संतरंपि नेरइया उववज्जंति, निरंतरंपि नेरइया उववज्जंति । संतरं भंते ! असुरकुमारा उववज्जंति ? निरंतरं असुरकुमारा उववज्जंति गंगेया ! संतरंपि असुरकुमारा उववज्जंति, निरंतरंपि असुरकुमारा उववज्जंति, एवं जाव थणियकुमारा । संतरं भंते ! पुढविकाइया उववज्जंति, निरंतरं पुढविकाइया उववज्जंति ? गंगेया ! नो संतरं पुढविकाइया उववज्जंति, निरंतरं पुढविकाइया उववज्जंति, एवं जाव वणस्सइकाइया, वेइंदिया जाव वेमाणिया एए जहा नेरइया ॥ सू० १ ॥

छाया—तस्मिन् काले तस्मिन् समये वाणिज्यग्रामं नाम नगरम् आसीत्,

गाङ्गेय अनगार वक्तव्यता—

(तेणं कालेणं तेणं समएणं) इत्यादि ।

सूत्रार्थ—(तेणं कालेणं तेणं समएणं वाणियगामे नामं नयरे होत्था)

गाङ्गेय अणुगार वक्तव्यता—

“ तेणं कालेणं तेणं समएणं ” इत्यादि—

सूत्रार्थ—(तेणं कालेणं तेणं समएणं वाणियगामे नाम नयरे होत्था)

वर्णकः, दूतिपलाशं चैत्यम् । स्वामी समवसृतः, पर्षत् निर्गता, धर्मः कथितः, पर्षत् प्रतिगता । तस्मिन् काले तस्मिन् समये पार्श्वपत्नीयः गाङ्गेयो नाम अनगारो यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरस्तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अदूरसामन्ते स्थित्वा श्रमणं भगवन्तं महावीरम् एवमवादीन्-सान्तरं भदन्त ! नैरयिका उपपद्यन्ते ? निरन्तरं नैरयिका उपपद्यन्ते ? गङ्गेय ! सान्तरमपि नैरयिका

उस काल में और उस समय में वाणिज्य ग्राम नाम का नगर था । (वण्णओ) वर्णक (दूइपलासे चेइए) दूतिपलास नाम का यक्षायतन था । (सामी समोसढे) वहां महावीर प्रभु पधारे (परिसा निगगया) उनको वन्दना और नमस्कार करने के लिये वहां की परिषद् आई । (धम्मो कहिओ) प्रभु ने धर्मोपदेश दिया (परिसा पडिगया) धर्मोपदेश सुनकर परिषद् अपने स्थान पर पीछे चली गई । (तेणं कालेणं तेणं समएणं पासावच्चिज्जे गंगेए नामं अणगारे जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छेइ) उस काल और उस समय में श्री पार्श्वप्रभु के शिष्य गाङ्गेय नामके अनगार जहां श्रमण भगवान् महावीर विराजमान थे वहां आये (उवागच्छित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अदूर सामन्ते ठिच्चा भगवं महावीरं एव वयासी) वहां आकरके वे श्रमण भगवान् महावीर के पास उचित स्थान पर ठहर कर उन्होंने ने उनसे इस प्रकार पूछा—(संतरं भन्ते ! नेरइया उववज्जंति, निरन्तरं नेरइया

ते कोणे अने ते समये वाणिज्यग्राम नामे ओक नगर હતું. (વણ્ણઓ) તેણું વર્ણન. (દૂઈપલાસે ચેઈએ) ત્યાં દૂતિપલાસ નામે યક્ષાયતન હતું. ('સામી' સમોસઢે) ત્યાં મહાવીર સ્વામી પધાર્યા. (પરિસા નિગગયા) તેમને વંદણા નમસ્કાર કરવાને માટે પરિષદ તેમની પાસે ગઈ. (ધમ્મો કહિઓ) પ્રભુએ તેમને ધર્મોપદેશ સંભળાવ્યો. (પરિસા પડિગયા) પરિષદ પોતપોતાને સ્થાને પાછી ફરી. (તેણં કાલેણં તેણં સમએણં પાસાવચ્ચિજ્જે ગંગેએ નામં અણગારે-જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છેઈ) તે કાળે અને તે સમયે શ્રી પાર્શ્વપ્રભુના શિષ્ય ગાંગેય નામના અણુગાર-જ્યાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર વિરાજમાન હતા, ત્યાં આવ્યા. (ઉવાગચ્છિતા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અદૂરસામન્તે ઠિચ્ચા સમણં ભગવં મહાવીરં એવં વયાસી) ત્યાં આવીને શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની પાસે ઉચિત સ્થાને થોભીને તેમણે તેમને આ પ્રમાણે પૂછ્યું—

(સંતરં ભંતે ! નેરइया ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં નેરइया ઉવવજ્જંતિ ?) કે ભદન્ત ! નારકો અન્તર (અવધાન) સહિત ઉત્પન્ન થાય છે કે અન્તરરહિત

ઉપપદ્યન્તે, નિરન્તરમપિ નૈરયિકા ઉપપદ્યન્તે । સાન્તરં ભદન્ત ! અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે, નિરન્તરમ્ અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે ? ગાંગેય ! સાન્તરમપિ અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે, નિરન્તરમપિ અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે । એવં યાવત્ સ્તનિતકુમારાઃ । સાન્તરં ભદન્ત ! પૃથિવીકાયિકા ઉપપદ્યન્તે, નિરન્તરં પૃથિવીકાયિકા ઉપપદ્યન્તે ?

ઉવવજ્જંતિ) હે ભદન્ત ! નૈરયિક અન્તર સહિત ઉત્પન્ન હોતે હૈં યા અન્તરરહિત ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? (ગાંગેયા ! સંતરંપિ નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરંપિ નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ) હે ગાંગેય ! નૈરયિક અન્તરસહિત મી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર અન્તર વિના કે મી ઉત્પન્ન હોતે હૈં । (સંતરં મંતે ! અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ) હે ભદન્ત ! અસુરકુમાર અન્તરસહિત ઉત્પન્ન હોતે હૈં યા વિના અન્તર કે ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? (ગાંગેયા ! સંતરંપિ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરંપિ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ) હે ગાંગેય ! અસુરકુમાર અન્તરસહિત મી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર વિના અન્તર કે મી ઉત્પન્ન હોતે હૈં । (એવં જાવ થણિયકુમારા) એસા હી કથન યાવત્ સ્તનિત કુમરોં તક જાનના ચાહિયે । (સંતરં મંતે ! પુઢવિકાહ્યા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતર પુઢવિકાહ્યા ઉવવજ્જંતિ) હે ભદન્ત ! પૃથિવીકાયિક જીવ અન્તર સહિત ઉત્પન્ન હોતે હૈં યા વિના અન્તર કે ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? (ગાંગેયા ! નો સંતરં પુઢવિકાહ્યા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં પુઢવિકાહ્યા ઉવવજ્જંતિ) હે ગાંગેય ! પૃથિવીકાયિક જીવ અન્તર સહિત

(લગાતાર) ઉત્પન્ન થાય છે ? (ગાંગેયા સંતરંપિ નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરંપિ નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ) હે ગાંગેય ! નારકો અન્તરસહિત પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને અન્તરરહિત (નિરન્તર) પણ ઉત્પન્ન થાય છે (સંતરં મંતે ! અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતર અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ ?) હે ભદન્ત ! અસુરકુમારો અન્તરસહિત ઉત્પન્ન થાય છે કે નિરન્તર (અન્તર રહિત) ઉત્પન્ન થાય છે ? (ગાંગેયા ! સંતરંપિ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરંપિ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ) હે ગાંગેય અસુરકુમારો અન્તરસહિત પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને અન્તરરહિત પણ ઉત્પન્ન થાય છે (એવ જાવ થણિયકુમારા) સ્તનિતકુમારો પર્યન્તના વિષે પણ આ પ્રમાણે જ સમજવું

(સંતરં મંતે ! પુઢવિકાહ્યા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં પુઢવિકાહ્યા ઉવવજ્જંતિ ?) હે ભદન્ત ! પૃથ્વીકાયિક જીવો અન્તર સહિત ઉત્પન્ન થાય છે કે અન્તર રહિત ઉત્પન્ન થાય છે ?

(ગાંગેયા ! નો સંતરં પુઢવિકાહ્યા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં પુઢવિકાહ્યા ઉવવજ્જંતિ) હે ગાંગેય ! પૃથ્વીકાયિક જીવો અન્તર (અવધાન) સહિત ઉત્પન્ન થતા નથી, પણ તેઓ અન્તર રહિત (લગાતાર) જ ઉત્પન્ન થાય છે.

ગાજ્ઞેય ? નો સાન્તરં પૃથિવીકાયિકા ઉપપદ્યન્તે નિરન્તરં પૃથિવીકાયિકા ઉપપદ્યન્તે । એવં યાવત્ વનસ્પતિકાયિકાઃ, દ્વીન્દ્રિયા યાવત્ વૈમાનિકાઃ, એતે યથા નૈરયિકાઃ ॥ સૂ. ૧ ॥

ટીકા—‘તેણં કાલેણં, તેણં સમણં વાણિયગામે નામં નયરે હોત્થા, વણ્ણઓ’ તસ્મિન્ કાલે તસ્મિન્ સમયે વાણિજ્યગ્રામં નામ નગરમાસીત્ વર્ણકઃ—વર્ણનમ્, અસ્ય વર્ણનમ્ ઔપપાતિકવર્ણિતચમ્પાનગરીવર્ણનવદવસેયમ્, ‘દૂહપલાસે ચેહ્ણ’ દૂતિપલાશં નામ ચૈત્યમ્ ઉદ્યાનમાસીત્, તસ્ય વર્ણનમપિ ઔપપાતિકસૂત્રોક્તપૂર્ણ-

ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં કિન્તુ વે વિના અન્તર કે હી ઉત્પન્ન હોતે હૈં । (એવં જાવ વણસ્સહકાહ્યા—વેહ્ણિયા જાવ વેમાણિયા—એ જહા નેરહ્યા) એસા હી કથન યાવત્ વનસ્પતિકાયિક જીવોં તક જાનના ચાહિયે । વે હિન્દ્રિય જીવોં સે લેકર યાવત્ વૈમાનિકોં તક કા કથન નૈરયિકોં કે કથન કી તરહ જાનના ચાહિયે ।

ટીકાર્થ—અનન્તર ઉદ્દેશક મેં કેવલી આદિ કે વચન કો સુન કરકે જીવ કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન કર સકના હૈ એસા કથન કિયા ગયા હૈ—સો જિસને કેવલી કે વચન કો સુનકર કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન કર લિયા હૈ ઉસકા પ્રતિપાદન સૂત્રકાર હસ ઉદ્દેશક મેં કરતે હૈ—(તેણં કાલેણં તેણં સમણં) ઉસ કાલ ઓર ઉસ સમય મેં (વાણિયગામે નામં નયરે હોત્થા) વાણિજ્યગ્રામ હસ નામ કા નગર થા । (વણ્ણઓ) હસકા વર્ણન ઔપપાતિકસૂત્ર મેં વર્ણિત ચંપા નગરી કે વર્ણન જૈસા હી જાનના ચાહિયે । (દૂહપલાસે ચેહ્ણ) ઉસમેં દૂતિપલાશ નામ કા યક્ષાયતન થા—ઉદ્યાન

(એવં જાવ વણસ્સહ કાહ્યા) પૃથ્વીકાયિકોના જેવું જ કથન વનસ્પતિકાયિક પર્યાન્તના એકેન્દ્રિય એવો વિષે સમજવું. (વેહ્ણિયા જાવ વેમાણિયા—એ જહા નેરહ્યા) એ હિન્દ્રિ એવોથી લઇને વૈમાનિકો પર્યાન્તના એવોનું કથન નારકોના કથન પ્રમાણે જ સમજવું.

ટીકાર્થ—આગળના ઉદ્દેશકમાં કેવલી આદિનાં વચનો શ્રવણ કરીને એવ કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન કરી શકે છે, એવું પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું છે. હવે સૂત્રકાર આ ઉદ્દેશકમાં જોણે કેવલીના વચનો સાંભળીને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન કરી લીધું છે, એવી વ્યક્તિનું પ્રતિપાદન કરે છે—“ તેણં કાલેણં તેણં સમણં ” તે કાળે અને તે સમયે “ વાણિયગામે નામં નયરે હોત્થા ” વાણિજ્યગ્રામ નામે નગર હતું. “ વણ્ણઓ ” ઔપપાતિક સૂત્રમાં ચંપા નગરીનું જેવું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે, એવું જ તેનું વર્ણન સમજવું. “ દૂહપલાસે ચેહ્ણ ” તે નગ-

भद्रचैत्यवर्णनवद्वगन्तव्यम्, तत्र 'सामी समोसढे, परिमा निग्गया' स्वामी सम-
वसुतः, पर्पत् स्वामिनं वन्दितुं निर्गता, नगरान्निर्गत्य तत्रागता, 'धम्मो कहिओ,
परिसा पडिगया' महावीरेण स्वामिना धर्मः कथितः उपदिष्टः, धर्मोपदेश श्रुत्वा
पर्पत् प्रतिगता । 'तेणं कालेण तेणं समएणं पासावच्चिज्जे गंगेए नामं अणगारे
जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ' तस्मिन् काले तस्मिन् समये
पार्श्वपत्थीयः पार्श्वनाथशिष्यपरम्परागतः गाङ्गेयो नाम-अनगारः, यत्रैव-यस्मि-
न्नेव स्थाने श्रमणो भगवान् महावीर आसीत्-तत्रैव तस्मिन्नेव स्थाने उपागच्छति,
उपागच्छित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अदूरसामंते ठिच्चा समणं भगवं महावीरं
एवं वयासी'-उपागत्य श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अदूरसामन्ते नातिदूरे

था । इसका वर्णन भी औपपातिक सूत्र में वर्णित पूर्णभद्र चैत्य के
वर्णन जैसा जानना चाहिये । वहाँ पर (सामी समोसढे) महावीर स्वामी
पधारे (परिसा निग्गया) परिषद् उनको वन्दना और नमस्कार करने
लिये वहाँ पर आई (धम्मो कहिओ, परिसा पडिगया) प्रभु ने वहाँ धर्म
का उपदेश दिया धर्मोपदेश सुनकर परिषद् अपने २ स्थान गई
(तेणं कालेणं तेणं समएणं) उस काल और उस समय में (पासाव-
च्चिज्जे गंगेए नामं अणगारे जेणेव समणे भगवं महावीरे, तेणेव
उवागच्छइ) पार्श्वनाथ का शिष्य परम्परा से चले आये गाङ्गेय नामके
अनगार जहाँ पर श्रमण भगवान् महावीर विराजमान थे-वहाँ पर
आये । (उवागच्छित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अदूरसामंते
ठिच्चा समणं भगवं महावीरं एवं वयासी) वहाँ आकर वे श्रमण भग-

रमां द्रुतिपलाश नामनुं यक्षायतन (उद्यान) इतुं तेनुं वणुं न पणु औपपातिक
सूत्रमां वणुं वेला पूणुं लद्ध चैत्यना वणुं न प्रभावे सभञ्जुं. "सामी समोसढे"
त्यां महावीर स्वामी पधार्था "परिसा निग्गया" तेभने वडणुा नमस्कार
करवाने भाटे लोकोने। समूह (परिषद्) त्यां गये। "धम्मो कहिओ, परिसा
पडिगया" प्रभुये तेभने धर्मोपदेश संलणाव्ये। धर्मोपदेश सांलणीने लोको
पोतपोताने स्थाने पाछां कथा (तेणं कालेणं तेणं समएण) ते काले अने
ते समये (पासावच्चिज्जे गंगेए नाम अणगारे जेणेव समणे भगव महावीरे,
तेणेव उवागच्छइ) पार्श्वनाथ भगवानना परपरागत शिष्य गाङ्गेय नामना
अणुगार-अथा श्रमणु भगवान महावीर विराजमान होता, त्यां आव्या.
(उवागच्छित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अदूरसामंते ठिच्चा समण भगव
महावीरं एवं वयासी) त्यां आवीने श्रमणु भगवान महावीरथी अहु द्वर पणु

નાતિનિકટે અદૂરપ્રત્યાસન્ને ઉચિતસ્થાને इत्यर्थः स्थित्वा उपविश्य श्रमणं भगवन्तं महावीरम् एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्—‘संतरं भंते ! नेरइया उववज्जंति निरंतरं नेरइया उववज्जंति ?’ हे भदन्त ! किम् सान्तरम् अन्तरेण व्यवधानेन सद्वितं यथा स्यात् तथा सान्तरम् उत्पत्तिक्रियाविशेषणम् , समयादिकालापेक्षया सविच्छेदं सविरहं नैरयिकाः उपपद्यन्ते ? उत्पत्तिं लभन्ते ? किम्वा निरन्तरं नास्ति अन्तरं व्यवधानं यस्मिन् कर्मणि तत् यथास्यात्तथा, समयादिकालापेक्षया विच्छेदरहितं नैरयिका उपपद्यन्ते? इति प्रश्नः, तत्र चैकेन्द्रियाणामनुसमयं सततमविच्छेदेनोत्पादात् निरन्तरत्वम्, अन्येषां तूत्पादविरहस्यापि भावात् सान्तरत्व निरन्तरत्वं—चावसेयमित्यभिप्रायेण भगवानाह—‘गंगेया ! संतरंपि नेरइया उववज्जंति, निरंतरंपि नेरइया उववज्जंति ’ हे गाङ्गेय ! नैरयिकाः सान्तरमपि समयादिकालापेक्षया सविच्छेदमपि उपपद्यन्ते जायन्ते, अथ च निरन्तरमपि सततं विच्छेदरहितमपि

વાન મહાવીર કે પાસ યથોચિત સ્થાન પર ઠહર કર ફિર ઉન્હોંને શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સે હસ પ્રકાર કહા-પૂછા-(સંતરં ભંતે ! નેરહયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં નેરહયા ઉવવજ્જંતિ) હે ભદંત ! નૈરયિક સાંતર ઉત્પન્ન હોતે હૈં યા નિરન્તર ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? જિસ ઉત્પત્તિ મેં સમયાદિકરૂપ કાલ કા વ્યવધાન હોતા હૈ-વહ ઉત્પત્તિ સાન્તર, ઓર જિસમેં એસા વ્યવધાન નહીં હોતા હૈ વહ નિરન્તર ઉત્પત્તિ કહલાતી હૈ । સાન્તર ઓર નિરન્તર યે દોનોં ઉત્પત્તિરૂપ ક્રિયા કે વિશેષણ હૈં । હિસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં-(ગંગેયા ! સંતરંપિ નેરહયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં પિ નેરહયા ઉવવજ્જંતિ) હે ગાંગ્ગેય ! નૈરયિક સમયાદિરૂપ કાલ કે વ્યવધાન સે બી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર વિના કાલ કે વ્યવધાન સે બી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ।

નહીં અને બહુ સમીપ પણ નહીં એવા ઉચિત સ્થાને થોભીને તેમણે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને પૂછ્યું-(સંતરં ભંતે ! નેરહયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં નેરહયા ઉવવજ્જંતિ ?) હે ભદન્ત ! નારકો સાન્તર ઉત્પન્ન થાય છે કે નિરંતર ઉત્પન્ન થાય છે ? (જે ઉત્પત્તિમાં સમયાદિક રૂપ કાળના વ્યવધાન (આંતર) પડે છે, તે ઉત્પત્તિને સાન્તર ઉત્પત્તિ કહે છે. જે ઉત્પત્તિમાં એવું વ્યવધાન (આંતર) પડતું નથી, તે ઉત્પત્તિને નિરન્તર (લગાતાર) ઉત્પત્તિ કહે છે.) ‘સાન્તર’ અને ‘નિરન્તર’ આ બંને પદો ઉત્પત્તિરૂપ ક્રિયાના વિશેષણ છે

મહાવીર પ્રશ્નને ઉત્તર-(ગંગેયા ! સંતરંપિ નેરહયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરંપિ નેરહયા ઉવવજ્જંતિ) હે ગાંગેય ! નારકો સમયાદિક રૂપ કાળના વ્યવધાનથી (આંતરથી) પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને કાળના વ્યવધાન વિના પણ

નૈરયિકા ઉપપદ્યન્તે જાયન્તે, તથા ચ યસ્યામુત્પત્તૌ સમયાદિકાલસ્ય અન્તરં વ્યવ-
ધાનં ભવતિ સા સાન્તરા ઉત્પત્તિરભિધીયતે, તત્રૈકેન્દ્રિયાણાં પ્રતિસમયમુત્પદ્યમાન્ત્વાત્
તેષાં સાન્તરા ઉત્પત્તિર્નાસ્તિ, અપિતુ નિરન્તરૈવોત્પત્તિરસ્તિ, એકેન્દ્રિયાન્ વર્જયિત્વા
તદન્યેષાં જીવાનામુત્પત્તૌ તુ વ્યવધાનલક્ષણમન્તરમપિ ભવતિ, અતસ્તે સાન્તરત્વેન
નિરન્તરત્વેન ચોભયપ્રકારેણૈવ ઉત્પદ્યન્તે ઇતિ ફલિતમ્, અથ ભવનપતિવિષયે તદેવ
પ્રશ્નોત્તરેણ વિશદયતિ—‘સંતરં મંતે! અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ ? નિરંતરં અસુરકુમારા
ઉવવજ્જંતિ ? ’ ગાઙ્ગેય’ પૃચ્છતિ—હે ભદન્ત ! કિં સાન્તરં સમયાદિકાલાપેક્ષયા
સવ્યવધાનમ્ અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે ? કિં વા નિરન્તરં સમયાદિકાલાપેક્ષયા
વ્યવધાનરહિતં સતતમ્ અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે ? ભગવાનાહ—‘ ગંગેયા ! સંતરંપિ
અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરંપિ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ ’ હે ગાઙ્ગેય ! સાન્ત-

એકેન્દ્રિય જીવોં કી જો ઉત્પત્તિ હોતી હૈ—વહ સાન્તર નહીં હોતી હૈ—
કયોં કિ ઉત્પત્તિ મેં વિરહ હોતા નહીં હૈ—પ્રતિસમય ઇનકી ઉત્પત્તિ
હોતી હી રહતી હૈ—અતઃ ઇનકી ઉત્પત્તિ નિરન્તર હોતી હૈ તથા અન્ય
જીવોં કી ઉત્પત્તિ મેં કાલ કા વ્યવધાન બી હોતા હૈ ઓર વ્યવધાન નહીં
બી હોતા હૈ—ઈસી અભિપ્રાય કો લેકર પ્રશ્ન ને એસા કહા હૈ કિ નૈરયિક
જીવોં કી ઉત્પત્તિ સાન્તર બી હોતી હૈ ઓર નિરન્તર બી હોતી હૈ ।

અબ ગાંગેય પ્રશ્ન સે વિસ્તાર કે સાથ એસા પૂછતે હૈ—(સંતરં મંતે !
અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ) હે ભદન્ત!
અસુરકુમારોં કી ઉત્પત્તિ સાન્તર—જિસમેં કાલ કા વ્યવધાન હો—એસી
હોતી હૈ યા જિસમેં કાલ કા વ્યવધાન ન હો—એસી નિરન્તર હોતી હૈ ?
ઈસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈ—(ગંગેયા) હે ગાઙ્ગેય ! (સંતરંપિ અસુર-

ઉત્પન્ન થાય છે એકેન્દ્રિય જીવોની જે ઉત્પત્તિ થાય છે તે સાન્તર થતી
નથી—કારણ કે ઉત્પત્તિમાં વિરહ હોતો જ નથી. પ્રતિસમય તેમની ઉત્પત્તિ
થતી જ રહે છે, તેથી તેની ઉત્પત્તિ નિરંતર (લગાતાર) થતા જ કરે છે.
અન્ય જીવોની ઉત્પત્તિમાં કાળનો આંતરો પડે છે પણ ખરો અને નથી પણ
પડતો. તેથી જ પ્રભુએ એવું કહ્યું છે કે નારકોની ઉત્પત્તિ સાંતર પણ હોય
હોય છે અને નિરંતર પણ હોય છે,

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—(સંતરં મંતે ! અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં
અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ ?) હે ભદન્ત ! અસુરકુમારોની ઉત્પત્તિ સાન્તર
(કાળના આંતરાવાળી) હોય છે કે નિરંતર (કાળના આંતરા વિનાની) હોય છે ?
મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! (સંતરંપિ અસુરકુમારા

રમપિ સમયાદિકાલાપેક્ષયા સવિચ્છેદમપિ અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે, અથ ચ નિરં-
તરમપિ સમયાદિકાલાપેક્ષયા વિચ્છેદરહિતમપિ અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે, ' એવં
જાવ થણિયકુમારા ' એવમસુરકુમારવદેવ યાવત્ નાગકુમારાઃ, સુવર્ણકુમારાઃ,
વિદ્યુત્કુમારાઃ, અગ્નિકુમારાઃ, દ્વીપકુમારાઃ, ઉદધિકુમારાઃ, દિશાકુમારાઃ, વાયુ-
કુમારાઃ, સ્તનિતકુમારા અપિ, સાન્તરમપિ ઉત્પદ્યન્તે, નિરન્તરમપિ ઉત્પદ્યન્તે ।
ગાઙ્ગેયઃ પૃચ્છતિ—' સંતરં મંતે ! પુઢવિકાઙ્ગયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં ઉવવજ્જંતિ '
હે ભદન્ત ! સાન્તરં સવ્યવધાનં કિં પૃથિવીકાયિકાઃ ઉપપદ્યન્તે ? કિં વા નિરન્તર-
મવ્યવધાનં પૃથિવીકાયિકાઃ ઉપપદ્યન્તે ? ભગવાનાહ—' ગંગેયા ! નો સંતરં પુઢવી-

કુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં પિ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ) અસુરકુમારોં
કી ઉત્પત્તિ દોનોં પ્રકાર સે હોતી હૈ—સાન્તર મી હોતી હૈ ઓર નિરન્તર
મી હોતી હૈ—અર્થાત્ અસુરકુમાર સમયાદિરૂપ કાલ કી અપેક્ષા સે વ્યવ-
ધાન યુક્ત હોકર મી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર સમયાદિ રૂપ કાલકે વ્યવધાન
કે વિના મી ઉત્પન્ન હોતે હૈં । (એવં જાવ થણિયકુમારા) હસી તરહ સે
નાગકુમાર, સુવર્ણકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, અગ્નિકુમાર, દ્વીપકુમાર,
ઉદધિકુમાર, દિશાકુમાર, વાયુકુમાર ઓર સ્તનિતકુમાર યે ૯ ભવન-
વાસી દેવ મી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ।

અથ ગાંગેય પ્રશ્ન સે એસા પૂછતે હૈં—(સંતરં મંતે ! પુઢવિકાઙ્ગયા
ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં ઉવવજ્જંતિ) હે ભદન્ત ! પૃથિવીકાયિક જીવ સાંતર
ઉત્પન્ન હોતે હૈં યા નિરન્તર ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે
હૈં—(ગંગેયા) હે ગાઙ્ગેય ! (નો સંતરં પુઢવીકાઙ્ગયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં

ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં પિ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ) અસુરકુમારોની ઉત્પત્તિ બન્ને
પ્રકારે હોવ છે—સાન્તર પણ થાય છે અને નિરન્તર પણ થાય છે. એટલે કે
અસુરકુમારોની ઉત્પત્તિમાં સમયાદિ રૂપ કાળનું વ્યવધાન (આંતરો) પડે છે
પણ ખરું અને નથી પણ પડતું “ એવં જાવ થણિયકુમારા ” એજ પ્રમાણે
નાગકુમાર, સુવર્ણકુમાર, અગ્નિકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, ઉદધિકુમાર, દ્વીપકુમાર,
દિક્ષકુમાર, વાયુકુમાર અને સ્તનિતકુમાર, આ નવ ભવનવાસી દેવોની ઉત્પ-
ત્તિના વિષયમાં પણ સમજવું.

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—(સંતરં મંતે ! પુઢવિકાઙ્ગયા ઉવવજ્જંતિ, નિરં-
તરં ઉવવજ્જંતિ ?) હે ભદન્ત ! પૃથ્વીકાયિક છવો સાન્તર ઉત્પન્ન થાય છે
કે નિરન્તર ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રશ્નનો ઉત્તર—' ગંગેયા ! " હે ગાંગેય ! (નો સંતરં પુઢવિ-
કાઙ્ગયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં પુઢવિકાઙ્ગયા ઉવવજ્જંતિ) પૃથ્વીકાયિક છવો

કાઠ્યા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં પુઢવિક્કાઠ્યા ઉવવજ્જંતિ ' હે ગાઢ્ઢેય ! નો સાન્તરં સવિચ્છેદં પૃથિવીકાયિકા ઉત્પદ્યન્તે, અપિતુ નિરન્તરમેવ પૃથિવીકાયિકા ઉત્પદ્યન્તે ' એવં જાવ વળસ્સઠ્કાઠ્યા ' એવં પૃથિવીકાયિકવદેવ યાવત્-અપ્કાયિક-તેજ-સ્કાયિક-વાયુકાયિક-વનસ્પતિકાયિકા અપિ સાન્તરં સવિચ્છેદં નોપપદ્યન્તે, અપિતુ નિરન્તરમવિચ્છેદમેવ તે ઉપપદ્યન્તે । ' વેહંદિયા જાવ વેમાણિયા, એજ જહા નેરઠ્યા ' એવમેવ દ્વીન્દ્રિયાઃ યાવત્-ત્રીન્દ્રિય-ચતુરિન્દ્રિય-પચ્ચેન્દ્રિય-તિર્યગ્ગોનિક-મનુષ્ય-વાનવ્યન્તર-જ્યોતિષ્કા વૈમાનિકાશ્ચ એતે યથા નૈરયિકાઃ સાન્તરમપિ, નિરન્તરમપિ ઉપપદ્યન્તે તથૈવ સાન્તરં નિરન્તરં ચોત્પદ્યન્તે ॥ સૂ૦ ૧ ॥

ઉદ્વર્તનાવક્તવ્યતા ।

અથોત્પન્નાનાં ચ સતામુદ્વર્તના ભવતીત્યતસ્તામુદ્વર્તનાં નિસ્સરણરૂપાં પ્રરૂપયિ-
તુમાહ—' સંતરં ભંતે ' ઇત્યાદિ ।

મૂલપ્-સંતરં ભંતે ! નેરઠ્યા ઉવ્વદ્દંતિ, નિરંતરં નેરઠ્યા
ઉવ્વદ્દંતિ ? ગંગેયા ! સંતરંપિ નેરઠ્યા ઉવ્વદ્દંતિ, નિરંતરંપિ

પુઢવિક્કાઠ્યા ઉવવજ્જંતિ) પૃથિવીકાયિક જીવ સાન્તર-કાલાદિક કે વ્યવધાન સે ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં, કિન્તુ વે તો નિરન્તર-કાલાદિક કે અવ્યવધાન સે હી ઉત્પન્ન હોતે હૈં (એવં જાવ વળસ્સઠ્કાઠ્યા) પૃથિવી-કાયિક કી તરહ હી યાવત્-અપ્કાયિક જીવ, તેજસ્કાયિક જીવ, વાયુકાયિક જીવ, ઔર વનસ્પતિકાયિક જીવ, મી નિરન્તર ઉત્પન્ન હોતે હૈં । (વેહંદિયા જાવ વેમાણિયા-એજ જહા નેરઠ્યા) વે હન્દ્રિય જીવ, તેહન્દ્રિય જીવ, ચૌહન્દ્રિય જીવ, પચેન્દ્રિયતિર્યંચ, મનુષ્ય, વાનવ્યન્તર, જ્યોતિષ્ક ઔર વૈમાનિક યે સવ મી નિરન્તર ઔર સાન્તર રૂપ સે દોનોં પ્રકાર કી ઉત્પત્તિ વાલે હોતે હૈં-અર્થાત્ યે સાન્તર મી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઔર નિરન્તર મી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ॥ સૂ૦ ૧ ॥

સાન્તરકાળાદિકના વ્યવધાનથી ઉત્પન્ન થાય છે (એવં જાવ વળસ્સઠ્કાઠ્યા) પૃથ્વીકાયિક જીવોની જેમ અપ્કાયિક, વાયુકાયિક, તેજસ્કાયિક અને વનસ્પતિ કાયિક જીવો પણ નિરન્તર ઉત્પન્ન થયા કરે છે (વેહંદિયા જાવ વેમાણિયા-એજ જહા નેરઠ્યા) જોહન્દ્રિય જીવો, તેહન્દ્રિય જીવો, ચતુરિન્દ્રિય જીવો, પચેન્દ્રિય તિર્યંચો, મનુષ્યો, વાનવ્યન્તરો, જ્યોતિષ્ક દેવો અને વૈમાનિક દેવોની ઉત્પત્તિનું કથન નારકોની ઉત્પત્તિના કથન પ્રમાણે સમજવું. એટલે કે તેઓ સાન્તર પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને નિરન્તર પણ ઉત્પન્ન થાય છે. ॥સૂ૦ ૧॥

नेरइया उव्वट्टंति, एवं जाव थणियकुमारा । संतरं भंते !
 पुढविकाइया उव्वट्टंति ? पुच्छा, गंगेया ! णो संतरं पुढवि-
 काइया उव्वट्टंति, निरंतरं पुढविकाइया उव्वट्टंति, एवं जाव
 वणस्सइकाइया णो संतरं, निरंतरं उव्वट्टंति । संतरं भंते !
 बेइंदिया उव्वट्टंति, निरंतरं बेइंदिया उव्वट्टंति ? गंगेया !
 संतरंपि बेइंदिया उव्वट्टंति, निरंतरंपि बेइंदिया उव्व'ति,
 एवं जाव वाणमंतरा । संतरं भंते ! जोइसिया चयंति ?
 पुच्छा, गंगेया ! संतरंपि, जोइसिया चयंति, निरंतरंपि
 जोइसिया चयंति । एवं जाव वेमाणिया वि ॥सू० २॥

छाया—सान्तरं भदन्त । नैरयिका उद्वर्तन्ते ? निरन्तरं नैरयिका उद्वर्त-
 न्ते गाङ्गेय ! सान्तरमपि नैरयिका उद्वर्तन्ते, निरन्तरमपि नैरयिका उद्वर्तन्ते ।

—उद्वर्तनावक्तव्यताः—

‘ संतरं भंते । नेरइया उव्वट्टंति ’ इत्यादि ।

सूत्रार्थ—(संतरं भंते । नेरइया उव्वट्टंति, निरंतरं नेरइया उव्वट्टंति)
 हे भदन्त ! नैरयिक जीव व्यवधान सहित होकर के निकलते हैं या
 विना व्यवधान के निकलते हैं ? (गंगेया) हे गाङ्गेय ! (संतरंपि नेरइया
 उव्वट्टंति, निरंतरंपि नेरइया उव्वट्टंति) नैरयिक जीव व्यवधानसहित
 होकर के भी निकलते हैं और विना व्यवधान के भी निकलते हैं ।
 (एवं जाव थणियकुमारा) इसी तरह का कथन यावत् स्तनित कुमारों

उद्वर्तना वक्तव्यता—

“ संतरं भंते ! नेरइया उव्वट्टंति ” इत्यादि—

सूत्रार्थ—(संतरं भंते ! नेरइया उव्वट्टंति, निरंतरं नेरइया उव्वट्टंति)
 हे भदन्त ! नारक जीव व्यवधान सहित (आंतरा सहित) नीकणे छे के
 विना व्यवधानथी (काणना आंतरा विना) नारक गतिमांथी गडार नीकणे
 छे ? (गंगेया !) हे गाङ्गेय ! (संतरंपि नेरइया उव्वट्टंति, निरंतरंपि नेर-
 इया उव्वट्टंति ?) नारके व्यवधान सहित पणु नारक गतिमांथी नीकणे छे
 अने विना व्यवधाने पणु नीकणे छे । (एवं जाव थणियकुमारा) आ प्रकाशं

एवं यावत् स्तनितकुमाराः । सान्तर भंते ! पृथिवीकायिका उद्वर्तन्ते ? पृच्छा, गाङ्गेय ! नो सान्तरं पृथिवीकायिका उद्वर्तन्ते, निरन्तरं पृथिवीकायिकाः उद्वर्तन्ते, एवं यावत् वनस्पतिकायिकाः नो सान्तरम्, निरन्तरम् उद्वर्तन्ते । सान्तरं भदन्त ! द्वीन्द्रिया उद्वर्तन्ते ? निरन्तरं द्वीन्द्रिया उद्वर्तन्ते, 'गाङ्गेय ! सान्तरमपि द्वीन्द्रिया उद्वर्तन्ते निरन्तरमपि द्वीन्द्रिया उद्वर्तन्ते एवं यावत् वानव्यन्तराः । सान्तरं भदन्त ! ज्योतिष्काश्च्यवन्ति ? पृच्छा, गाङ्गेय ! सान्तरमपि ज्योतिष्काश्च्यवन्ति,

તક જાનના યાહિયે । (સંતરં ભંતે ! પુઢવિક્કાહયા ઉવ્વટ્ટંતિ, પુચ્છા) હે ભદન્ત ! પૃથિકાયિક જીવ સાન્તર હોકર નિકલતે હૈં ઇત્યાદિ પ્રશ્ન- (ગંગેયા) હે ગાંગેય ! (જો સંતરં પુઢવિક્કાહયા ઉવ્વટ્ટંતિ નિરંતરં પુઢવિક્કાહયા ઉવ્વટ્ટંતિ) પૃથિવીકાયિક જીવ વ્યવધાન સહિત હોકર નહીં નિકલતે હૈં કિન્તુ વે નિરન્તર નિકલતે હૈં । (એવં જાવ વણસસહકાહયા જો સંતરં, નિરંતરં ઉવ્વટ્ટંતિ) ઇસી તરહ કા કથન યાવત્ વનસ્પતિકા-યિક જીવોં તક જાનના યાહિયે-અર્થાત્ વે સાન્તર હોકર નહીં નિકલતે હૈં કિન્તુ નિરન્તર હી નિકલતે હૈં । (સતરં ભંતે ! વેહંદિયા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં ભંતે ! ઉવ્વટ્ટંતિ) હે ભદન્ત ! વે ઇન્દ્રિય જીવ સાન્તર હો કરકે નિકલતે હૈં યા નિરન્તર હોકર કે નિકલતે હૈં ? (ગંગેયા) હે ગાંગેય ! (સંતરંપિ વેહંદિયા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરંપિ વેહંદિયા ઉવ્વટ્ટંતિ) વેહંદ્રિય જીવ સાન્તર ભી નિકલતે હૈં ઓર નિરન્તર ભી નિકલતે હૈં । (એવં જાવ વાણમંતરા) ઇસી તરહ કા કથન યાવત્ વાનવ્યન્તરોં તક કે વિષય મેં

નિષ્કમણુ વિષયક કથન સ્તનિતકુમાર પર્યન્તના એવો વિષે પણ સમજવું. (સંતરં ભંતે ! પુઢવિક્કાહયા ઉવ્વટ્ટંતિ પુચ્છા) હે ભદન્ત ! પૃથ્વીકાયિક એવો શું કાળના વ્યવધાનથી નીકળે છે કે વિના વ્યવધાનથી નીકળે છે ? (ગંગેયા !) હે ગાંગેય ! (જો સંતરં પુઢવિક્કાહયા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતર પુઢવિક્કાહયા ઉવ્વટ્ટંતિ) પૃથ્વીકાયિક એવો કાળના વ્યવધાનથી (સાતર) નીકળતા નથી પણ નિરંતર (વિના વ્યવધાન) નીકળે છે. (એવં જાવ વણસસહકાહયા જો સતર, નિરંતરં ઉવ્વટ્ટંતિ) વનસ્પતિ પર્યન્તના એવો વિષે પણ એવું જ કથન સમજવું એટલે કે તેઓ પણ સાન્તર નીકળતા નથી પણ નિરન્તર નીકળે છે (સતરં ભંતે ! વેહંદિયા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં ભંતે ! ઉવ્વટ્ટંતિ ?) હે ભદન્ત ! દ્વીન્દ્રિય એવો કાળના વ્યવધાનથી નિષ્કમણુ કરે છે કે નિરંતર નિષ્કમણુ કરે છે ? (ગંગેયા !) હે ગાંગેય ! (સતરંપિ વેહંદિયા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરંપિ ઉવ્વટ્ટંતિ) દ્વીન્દ્રિય એવો સન્તર પણ નિષ્કમણુ કરે છે અને નિરંતર પણ નિષ્કમણુ કરે છે. (એવં જાવ વાણમંતરા) એવું જ કથન વાનવ્યન્તરોં પર્યંતના વિષયમાં પણ

નિરન્તરમપિ જ્યોતિષ્કાશ્ચ્યવન્તિ, એવ યાવત્ વૈમાનિકા અપિ ॥ સૂ૦ ૨ ॥

ટીકા—‘સંતરં મંતે ! નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ ?’ હે મદન્ત ! સાન્તરમ્ અન્તરેણ વ્યવધાનેન સહિતં યથા સ્યાત્તથેતિ સાન્તરં સમયાદિ કાલાપેક્ષયા સનિચ્છેદમ્ ઉદ્વર્તનાક્રિયાવિશેષણમેતત્, તથા ચ વ્યવધાનપૂર્વકં નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે નિસ્મરન્તિ, કિમ્ ? કિં વા નિરન્તરં વિચ્છેદરહિતં સતતં

મી જાનનાં ચાહિયે । (સતર મંતે ! જોહમિયા ચયંતિ પુચ્છા) હે મદન્ત ! જ્યોતિષિક દેવ સાન્તર નિકલતે હૈં યા નિરંતર નિકલતે હૈં ? (ગંગેયા) હે ગાંગેય ! (સંતરંપિ જોહસિયા ચયંતિ, એવં જાવ વેમાણિયા વિ) જ્યોતિષિક દેવ સાન્તર મી નિકલતે હૈં ઓર નિરંતર મી નિકલતે હૈં । હસી તરહ કા કથન યાવત્ વૈમાનિકોં તક મેં જાનનાં ચાહિયે ।

ટીકાર્થ—ઉત્પન્ન જીવોં કી હી ઉદ્વર્તના હોની હૈ—હમલિયે સૂત્રકાર ને હસ સૂત્ર દ્વારા હસી ઉદ્વર્તના કી પ્રરૂપણા કી હૈ—હસમેં ગાંગેયને પ્રમુ સે એસા પૂછા હૈ—(સંતરં મંતે ! નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ) સમયાદિરૂપ કાલ કી અપેક્ષા લેકર જિસ નિષ્ક્રમણ મેં વ્યવધાન અન્તરાલ હોતા હૈ—વહ નિષ્ક્રમણ સાન્તર હૈ ઓર જિસમેં એસા વ્યવધાન નહીં હોતા હૈ વહ નિષ્ક્રમણ નિરન્તર હૈ । સાન્તર ઓર નિરન્તર યે દોનોં નિષ્ક્રમણરૂપ ક્રિયાકે વિશેષણ હૈં । તાત્પર્ય પૂછને કા એસા હૈ કિ નરક સે નારક જીવ જો નિકલતે હૈં વે કયા વહાં સે વિના કાલ કે વ્યવધાન કે નિકલતે હૈં યા અનેકે નિકલને મેં કાલ કા વ્યવધાન મી

સમજવું (સંતરં મંતે ! જોહસિયા ચયંતિ પુચ્છા) હે ભદન્ત ! જ્યોતિષિક દેવો સાન્તર અથવે (નીકળે) છે કે નિરંતર અથવે (નીકળે) છે ! (ગંગેયા !) હે ગાંગેય ! સંતરંપિ જોહસિયા ચયંતિ, નિરંતરંપિ ચયંતિ, એવં જાવ વેમાણિયા વિ) જ્યોતિષિક દેવો સાન્તર પણ અથવે છે અને નિરંતર પણ અથવે છે. એજ પ્રકારનું કથન વૈમાનિક પર્યન્તના જીવોના અવન વિષે પણ સમજવું.

ટીકાર્થ—જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે તેમની ઉદ્વર્તના (તે ગતિમાંથી નીકળવાની ક્રિયા) પણ થાય જ છે તેથી ઉત્પત્તિનું નિરૂપણ કરીને હવે સૂત્ર દ્વારા તેમની ઉદ્વર્તનાનું નિરૂપણ કરે છે—આ વિષયને અનુલક્ષીને ગાંગેય અથુ ગાર મહાવીર પ્રભુને પૂછે છે કે....(સંતરં મંતે ! નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ ?) હે ભદન્ત ! નરકમાંથી જે નારક જીવો નીકળે છે તે શું કાળના વ્યવધાન સહિત નીકળે છે કે કાળના વ્યવધાન વિના નીકળે છે ?

નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે નિસ્સરન્તિ?, મગવાનાહ—‘ગંગેયા ! સંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વટ્ઠતિ, નિરંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વટ્ઠતિ’ હે ગાંગ્ગેય ! સાન્તરમ્પિ નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે, અથ ચ નિરન્તરમ્પિ નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે ‘એવ જાવ થળિયકુમારા’ એવં નૈરયિકવદેવ યાવત્ અસુરકુમારાઃ, નાગકુમારા, સુવર્ણકુમારાઃ, વિદ્યુત્કુમારાઃ, અગ્નિકુમારાઃ, દ્વીપકુમારાઃ, ઉદધિકુમારાઃ, દિશાકુમારાઃ, વાયુકુમારાઃ, સ્તનિતકુમારા સાન્તર-મ્પિ ઉદ્વર્તન્તે, નિરન્તરમ્પિ ઉદ્વર્તન્તે । ગાંગ્ગેયઃ પૃચ્છતિ—‘સંતરં મંતે ! પુઢવિક્કા

હાંતા હૈ ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈ—(ગંગેયા) હે ગાંગેય (સંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વટ્ઠતિ, નિરંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વટ્ઠતિ નારક જીવ સાન્તર મ્પિ નિકલતે હૈં) ઓર નિરન્તર મ્પિ નિકલતે હૈં । (એવં જાવ થળિયકુમારા હસી તરહ સે અસુરકુમાર, નાગકુમાર સુવર્ણકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, અગ્નિકુમાર, દ્વીપકુમાર, ઉદધિકુમાર, દિશાકુમાર, વાયુકુમાર ઓર સ્તનિતકુમાર મ્પિ સાન્તર ઓર નિરન્તર અપને ઉત્પત્તિ સ્થાન સે નિકલતે હૈં ।

અવ ગંગેય પ્રશ્ન સે એસા પૂછતે હૈં—(સંતરં મંતે ! પુઢવિક્કાહ્યા ઉવ્વટ્ઠતિ, પુચ્છા) હે મદન્ત ! પૃથ્વીકાયિક જીવ અન્તર-વ્યવધાન સહિત અપને ઉત્પત્તિ સ્થાનસે નિકલતે હૈં ? યા અન્તર રહિત નિકલતે હૈં ? હસકે ઉત્તરમેં પ્રશ્ન કહતે હૈં—(ગંગેય) હે ગાંગેયા ! (ખો સંતરં પુઢવિ

(સમયાદિ રૂપ કાળની અપેક્ષાએ જે ઉદ્વર્તનામાં (નિષ્ક્રમણમાં, નીકળવાની ક્રિયામાં) વ્યવધાન-આંતરો પડે છે, તે ઉદ્વર્તનાને સાન્તર ઉદ્વર્તના કહે છે અને જે નિષ્ક્રમણમાં કાળનો આંતરો પડતો નથી તે નિષ્ક્રમણને નિરંતર નિષ્ક્રમણ કહે છે. સાન્તર અને નિરંતર પદો નિષ્ક્રમણ રૂપ ક્રિયાનાં વિશેષણો છે.)

મહાવીર પ્રશ્નનો ઉત્તર—“ગંગેયા !” હે ગાંગેય ! (સંતરંપિ ઉવ્વટ્ઠતિ, નિરંતરંપિ ઉવ્વટ્ઠતિ) જે નારક જીવો નરકમાંથી નિષ્ક્રમણ કરે છે, નીકળે છે, તે કાળના વ્યવધાન સહિત પણ નિષ્ક્રમણ કરે છે અને વ્યવધાન (આંતર) રહિત પણ નિષ્ક્રમણ કરે છે. (એવં જાવ થળિયકુમારા) એજ પ્રમાણે અસુર-કુમારો, નાગકુમારો, સુવર્ણકુમારો, અગ્નિકુમારો, વિદ્યુત્કુમારો, દ્વીપકુમારો, ઉદધિકુમારો, દિશાકુમારો, વાયુકુમારો અને સ્તનિતકુમારો પણ પોતપોતાના ઉત્પત્તિ સ્થાનમાંથી સાન્તર પણ નીકળે છે અને નિરંતર પણ નીકળે છે

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—(સંતરં મંતે ! પુઢવિક્કાહ્યા ઉવ્વટ્ઠતિ, પુચ્છા) હે મદન્ત ! પૃથ્વીકાયિક જીવો પોતાના ઉત્પત્તિ સ્થાનમાંથી સાન્તર (આંતર) સહિત) નીકળે છે કે નિરંતર (આંતર) રહિત) નીકળે છે ?

इया उव्वट्ठंति ? पुच्छा' हे भदन्त । सान्तरं पृथिवीकायिकाः उद्वर्तन्ते ? निरन्तरं पृथिवीकायिका उद्वर्तन्ते ? इति पृच्छा, भगवानाह—' गंगेया ! णो संतरं पुढविका-
इया उव्वट्ठंति, निरन्तरं पुढविकाइया उव्वट्ठंति ' हे गाङ्गेय । नो सान्तरं पृथिवी-
कायिका उद्वर्तन्ते अपितु निरन्तरमेव पृथिवीकायिका उद्वर्तन्ते, एवं जाव वणस्सइ-
काइया णो संतर, निरन्तरं उव्वट्ठंति ' एवं पृथिवीकायिकोक्तरीत्या यावत्-अप्-
कायिक-तेजस्कायिक-वायुकायिक-वनस्पतिकायिका अपि नो सान्तरम् उद्वर्तन्ते,
अपितु निरन्तरमेव उद्वर्तन्ते । गाङ्गेयः पृच्छति—' संतरं भन्ते । वेइंदिया उव्वट्ठंति,

काइया उव्वट्ठंति, निरन्तरं पुढविकाइया उव्वट्ठंति) पृथिवीकायिक
जीव अपने उत्पत्ति स्थान से सान्तर नहीं निकलते हैं किन्तु अन्तर से
रहित ही निकलते हैं । (एवं जाव वणस्सइकाइया णो संतरं
निरन्तरं उव्वट्ठंति) इसी तरह का कथन यावत्-अप्कायिक तेजस्कायिक,
वायुकायिक, वनस्पतिकायिक इन एकेन्द्रिय जीवों में भी जानना चाहिये
अर्थात् वे भी अपने उत्पत्ति स्थान से बिना सभयादिरूप काल के व्यव-
धान के ही निकलते हैं—इनके निकलने में वहां से सभयादिरूप काल
का व्यवधान नहीं होता है ।

अब गाङ्गेय प्रश्न से ऐसा पूछते हैं—(संतरं भन्ते ! वेइंदिया उव्व-
ट्ठंति, निरन्तरं वेइंदिया उव्वट्ठंति) हे भदन्त ! वेइन्द्रिय जीव क्या अपने
उत्पत्ति स्थान से काल के व्यवधान से युक्त निकलते हैं या काल के
व्यवधान से रहित निकलते हैं ? इसके उत्तर में प्रश्न कहते हैं—(गंगेया)

भट्टावीर प्रश्नोत्तर—“ गंगेया । ” हे गाङ्गेय ! (णो संतरं पुढ-
विकाइया उव्वट्ठंति, निरन्तरं पुढविकाइया उव्वट्ठंति) पृथ्वीकायिक एवे पोताना
उत्पत्ति स्थानभांथी सान्तर (व्यवधान सहित) नीकणता नथी पणु निरन्तर
नीकणे छे. एट्ठे के केअ पणु एवे सभय पसार थतो नथी के अपारे
पृथ्वीकायिकेणु' निष्कमणु थत्तु न होय. (एवं जाव वणस्सइकाइया णो संतरं
निरन्तरं उव्वट्ठंति) एअ प्रमाणे अप्कायिक, तेजस्कायिक, वायुकायिक अने
वनस्पतिकायिक एवे पणु सभयादि इय कणना व्यवधान सहित नीकणता
नथी पणु निरन्तर (बिना व्यवधान) नीकणे छे.

गाङ्गेय अणुगारणे प्रश्न—(संतरं भन्ते ! वेइंदिया उव्वट्ठंति, निरन्तरं
वेइंदिया उव्वट्ठंति ?) हे भदन्त ! जेइन्द्रिय एवे पोताना उत्पत्ति स्थानभांथी
शुं कणना व्यवधान सहित नीकणे छे के कणता व्यवधानथी रहित निरन्तर
निकले छे ?

નિરંતરં વેદિયા ઉવ્વદ્ધંતિ ? ' હે ભદન્ત ! સાન્તરં કિં દ્વીન્દ્રિયાઃ ઉદ્વર્તન્તે ?
કિં વા નિરન્તરમ્ ઉદ્વર્તન્તે ? મગવાનાહ—' ગંગેયા ! સંતરંપિ વેદિયા ઉવ્વદ્ધંતિ,
નિરન્તરંપિ વેદિયા ઉવ્વદ્ધંતિ ' હે ગાઙ્ગેય ! સાન્તરમપિ દ્વીન્દ્રિયા ઉદ્વર્તન્તે, નિર-
ન્તરમપિ દ્વીન્દ્રિયા ઉદ્વર્તન્તે ' એવં જાવ વાણમંતરા ' એવં દ્વીન્દ્રિયોક્તરીત્યા યાવત્
ત્રીન્દ્રિય-ચતુરિન્દ્રિય પંચેન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિક-મનુષ્યા વાનવ્યન્તરા અપિ સાન્તરમપિ
ઉદ્વર્તન્તે, નિરન્તરમપિ ઉદ્વર્તન્તે । ગાઙ્ગેયઃ પૃચ્છતિ—' સંતરં મંતે ! જોહસિયા
ચયંતિ ? પુચ્છા ' હે ભદન્ત ! સાન્તરં કિં જ્યોતિષ્કાશ્ચ્યવન્તિ ? નિરન્તરં વા
જ્યોતિષ્કાશ્ચ્યવસ્તિ ? ઇતિ પૃચ્છા, મગવાનાહ—' ગંગેયા ! સંતરંપિ જોહસિયા
ચયંતિ, નિરંતરંપિ જોહસિયા ચયંતિ, એવં જાવ વેમાણિયાવિ ' ગાઙ્ગેય ! સાન્તર-

હે ગાંગેય ! (સંતરંપિ વેદિયા ઉવ્વદ્ધંતિ નિરંતરંપિ વેદિયા ઉવ્વદ્ધંતિ)
વેદિન્દ્રિય જીવ અપને ઉત્પત્તિ સ્થાનસે દોનોં તરહ સે નિકલલતે હૈં—સાન્તર
નિકલલતે હૈં ઔર નિરન્તર ભી નિકલલતે હૈં (એવં જાવ વાણમંતરા) હસી
તરહ સે—દ્વાન્દ્રિયોં કે નિકલલને કી ઉક્ત રીતિ કે અનુસાર યાવત્—
ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય તિર્યશ્ચ, મનુષ્ય એવં વાનવ્યન્તર ભી
અપને ૨ ઉત્પત્તિ સ્થાન સે સમયાદિ રૂપ કાલ કે વ્યવધાન મેં ભી
નિકલલતે હૈં ઔર વિના વ્યવધાન કે—લગાતાર ભી નિકલલતે રહતે હૈં ।

અહ ગાંગેય પ્રશ્ન સે એસા પૂછતે હૈં—(સંતરં મંતે ! જોહસિયા ચયંતિ
પુચ્છા) હે ભદન્ત ! જ્યોતિષિક દેવ કયા સાન્તર નિકલલતે હૈં યા નિર-
તર નિકલલતે રહતે હૈં ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં—(ગંગેયા) હે
ગાંગેય ! (સંતરં પિ જોહસિયા ચયંતિ, નિરંતરંપિ જોહસિયા ચયંતિ) હે
ગાંગેય ! જ્યોતિષિક દેવ સાન્તર ભી નિકલલતે હૈં ઔર નિરંતર ભી

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! હે ગાંગેય ! (સતરપિ વેદિયા
ઉવ્વદ્ધંતિ, નિરંતરપિ વેદિયા ઉવ્વદ્ધંતિ) યેદ્દન્દ્રિય જીવો અને પ્રકારે પોતાના
ઉત્પત્તિ સ્થાનમાંથી નીકળે છે. સાન્તર પણ નીકળે છે અને નિરંતર (લગાતાર)
પણ નીકળે છે. (એવ જાવ વાણમંતરા) એજ પ્રમાણે ત્રીન્દ્રિય જીવો, ચતુરિ-
ન્દ્રિય જીવો, પંચેન્દ્રિય તિર્યગ્યો, મનુષ્યો અને વાનવ્યન્તરો પણ પોતપોતાના
ઉત્પત્તિ સ્થાનોમાંથી સમયાદિ રૂપ કાળના વ્યવધાન સહિત પણ નીકળે છે
અને વિના વ્યવધાનથી (લગાતાર) પણ નીકળે છે

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—(સતર મંતે ! જોહસિયા ચયંતિ પુચ્છા)
હે ભદન્ત ! જ્યોતિષિક દેવોનું ચ્યવનરૂપ નિષ્કમણ શું સાન્તર (કાળના
આંતર) સહિત) થયા કરે છે કે નિરંતર (લગાતાર) થયા કરે છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! હે ગાંગેય ! (સતરપિ જોહસિયા
ચયંતિ, નિરંતરંપિ જોહસિયા ચયંતિ) જ્યોતિષિક દેવો સાન્તર પણ નીકળે છે

મપિ જ્યોતિષ્કાચ્યવન્તિ, નિરન્તરમપિ જ્યોતિષ્કાચ્યવન્તિ, एवं रीत्या यावत्-
सान्तरं वैमानिका अपि च्यवन्ति निरन्तरमपि वैमानिकाच्यवन्तीति भावः ॥ सू०२॥

નિલતે હેં । ઇસી તરહ સે યાવત્-સાન્તર ઓર નિર તર દોનોં રૂપ મેં
વૈમાનિક દેવ નિકલતે હેં । તાત્પર્ય ઇસ કથન કા એસા હૈ કિ જો નિષ્ક્ર-
મણ લગાતાર હોતા રહતા હૈ-જિસમેં થોડા સ્થાં અન્તર સમય કા
વ્યવધાન નહીં પડતા હૈ-વહ નિષ્ક્રમણ નિરન્તર કહલાતા હૈ ઓર
જિસમેં અન્તર આ જાવે કુછ સમય કે લિયે બન્દ હોકર ફિર ચાલૂ હો
જાવે-વહ નિષ્ક્રમણ સાન્તર કહલાતા હૈ । યહાં એકેન્દ્રિય જીવ કા જો
નિષ્ક્રમણ અપને ઉત્પત્તિ સ્થાન સે-ગૃહીત પર્યાય સે બાહર નિકલના
હોતા હૈ-અર્થાત્ ઉસ પર્યાય કો છોડકર દૂસરી પર્યાય મેં જાના હોતા
હૈ-વહ વિના અન્તર કે હોતા હૈ એસા કોઈ સ્થાં સમય સ્વાલી નહીં
જાતા હૈ કિ જિસમેં વે એકેન્દ્રિય જીવ લગાતારરૂપ સે અપની પર્યાય મેં
સે ન નિકલતે રહતે હોં । ઉસ નિકલને મેં એક સમય કીં સ્થિતિ
નહીં હોતી હૈ । લગાતાર નિકલના જારી હો બના રહતા હૈ इनके सिवाय
और जितने भी जीव हैं-उनका अपनी २ गृहीतपर्याय से बाहर निक-
लना व्यवधान रहित भी होता है और विना व्यवधान के भी होता
है । यही बात भिन्न जीवों में कही गई है ॥ सू०२ ॥

અને નિરંતર પણ નીકળ્યા કરે છે. એજ પ્રમાણે વૈમાનિકો પણ સાન્તર
અને નિરંતર નીકળ્યા કરે છે. હવે ટીકાકાર આ કથનનો ભાવાર્થ સમજાવતા
કહે છે-જે નિષ્ક્રમણ લગાતાર (સતત) થતું જ રહે છે, જેમાં સમયનો
ખિલકુલ આંતરો પડતો નથી, તે નિષ્ક્રમણને નિરંતર નિષ્ક્રમણ કહે છે. પરંતુ
જે નિષ્ક્રમણ લગાતાર થયા કરતું નથી-થોડા સમય સુધી બંધ થઈને ફરી
પાછું ચાલુ થઈ જાય છે, એવા નિષ્ક્રમણને સાન્તર નિષ્ક્રમણ કહે છે. એકે-
ન્દ્રિય જીવનું પોતાના સ્થાનમાંથી નિરંતર નિષ્ક્રમણ થયા કરે છે. એટલે કે
તેઓ ગૃહીત પર્યાયમાંથી બીજી પર્યાયમાં લગાતાર ગયા જ કરે છે. એવો
કોઈ પણ સમય ખાલી જતો નથી કે જ્યારે કોઈ પણ એકેન્દ્રિય જીવ પોતાની
પર્યાયમાંથી નીકળતો ન હોય. તેમનું નિષ્ક્રમણ સતત ચાલ્યા જ કરે છે. એક
પણ સમય તે નિષ્ક્રમણ બંધ રહેતું નથી. ખાલીના જીવોમાં ગૃહીત પર્યાયમાંથી
નીકળવાનું વ્યવધાન સહિત પણ ચાલ્યા કરે છે અને વ્યવધાન રહિત નિરં-
તર પણ ચાલ્યા કરે છે. ॥ સૂ०૨ ॥

भवान्तरप्रवेशनकवक्तव्यता ।

अथोद्भूतानां च केषांचित् गत्यन्तरे प्रवेशो भवति अतो गत्यन्तरप्रवेशनकं
परूपयितुमाह—‘कइविहे णं भंते । इत्यादि ।

मूलम्—कइविहे णं भंते! पवेसणए पणत्ते ? गंगेया ! चउ-
ठ्विहे पवेसणए पणत्ते, तं जहा--नेरइयपवेसणए, तिरिथि-
जोणियपवेसणए, मणुस्सपवेसणए, देवपवेसणए । नेरइय-
पवेसणए णं भंते ! कइविहे पणत्ते ? गंगेया ! सत्तविहे पणत्ते,
तं जहा—रयणप्पभापुढविनेरइयपवेसणए जाव अहेसत्तमा-
पुढविनेरइयपवेसणए । एगे णं भंते ! नेरइए नेरइयपवेसण-
एणं पविसमाणे किं रयणप्पभाए होज्जा, सक्करप्पभाए होज्जा,
जाव अहेसत्तमाए होज्जा ? गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा
जाव अहेसत्तमाए वा होज्जा । दोभंते ! नेरइया नेरइयपवेसण-
एणं पविसमाणा किं रयणप्पभाए होज्जा जाव अहेसत्तमाए
होज्जा ? गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा जाव अहेसत्तमाए
वा होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए होज्जा,
अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए होज्जा जाव
एगे रयणप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा एगे सक्क-
रप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए होज्जा, जाव--अहवा एगे सक्कर-
प्पभाए एगे अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा एगे वालुयप्पभाए
एगे पंकप्पभाए होज्जा, एवं जाव--अहवा एगे वालुयप्पभाए
एगे अहेसत्तमाए होज्जा, एवं एक्केक्का पुढवी छड्डेयव्वा,
जाव अहवा एगे तमाए एगे अहेसत्तमाए होज्जा । तिन्नि

भंते ! नेरइया नेरइयपवेसणएणं पविसमाणा किं रयणप्पभाए
 होज्जा, जाव अहेसत्तमाए होज्जा ? गंगेया ! रयणप्पभाए
 वा होज्जा जाव अहेसत्तमाए वा होज्जा, अहवा एगे रयण-
 प्पभाए दो सक्करप्पभाए होज्जा, जाव अहवा एगे रयणप्पभाए,
 दो अहेसत्तमाए होज्जा ६। अहवा दो रयणप्पभाए, एगे सक्क-
 रप्पभाए होज्जा, जाव अहवा दो रयणप्पभाए एगे अहेसत्त-
 माए होज्जा १२, अहवा एगे सक्करप्पभाए, दो वालुयप्पभाए
 होज्जा, जाव, अहवा एगे सक्करप्पभाए, दो अहेसत्तमाए होज्जा १७,
 अहवा दो सक्करप्पभाए एगे वालुयप्पभाए होज्जा, जाव
 अहवा दो सक्करप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा २२। एवं
 जहा सक्करप्पभाए वत्तव्वया भणिया तह सव्वपुढवीणं भा-
 णियव्वा, जाव अहवा दो तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा,
 $४-४-३-३-२-२-१-१=(४२)$ अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्कर-
 प्पभाए होज्जा, एगे वालुयप्पभाए होज्जा ?, अहवा एगे रयणप्प-
 भाए एगे सक्करप्पभाए, एगे पंकप्पभाए होज्जा २, जाव अहवा
 एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ५,
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुय-प्पभाए, एगे पंकप्पभाए
 होज्जा ६, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे
 धूमप्पभाए होज्जा ७, एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे
 वालुयप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ९, अहवा एगे रयणप्पभाए
 पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए होज्जा १०, जाव अहवा

एगे रयणप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १२,
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा १३,
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए
 होज्जा १४, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहे-
 सत्तमाए होज्जा १५, अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुय-
 प्पभाए, एगे पंकप्पभाए होज्जा १६, अहवा एगे सक्करप्प-
 भाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए होज्जा १७, जाव
 अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे अहेसत्तमा
 होज्जा १८, अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे पंकप्पभाए एगे धूमप्प-
 भाए होज्जा २०, जाव अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे पंकप्प-
 भाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा २२, अहवा एगे सक्करप्पभाए
 एगे तमाए होज्जा २३, अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे धूम-
 प्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा २४, अहवा एगे सक्करप्प-
 भाए, एगे तमाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा २५, अहवा एगे
 वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए होज्जा २६,
 अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए एगे तमाए होज्जा
 २७, अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे अहे
 सत्तमाए होज्जा २८, अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्प-
 भाए, एगे तमाए होज्जा २९, अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे
 धूमप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ३०, अहवा एगे वालु-
 यप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ३१ अहवा

एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा ३२,
 अहवा एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए
 होज्जा ३३, अहवा एगे पंकप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहे
 सत्तमाए होज्जा ३४, अहवा एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए,
 एगे अहे सत्तमाए होज्जा ३५। चत्तारि भंते ! नेरइया नेरइय
 पवेसण एणं पविसमाणा किं रयणप्पभाए होज्जा ? पुच्छा,
 गंगेया ? रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा,
 अहवा एगे रयणप्पभाए तिन्नि सक्करप्पभाए होज्जा, अहवा
 एगे रयणप्पभाए, तिन्नि वालुयप्पभाए होज्जा, एवं जाव अहवा
 एगे रयणप्पभाए तिन्नि अहे सत्तमाए होज्जा ६ अहवा दोरय-
 णप्पभाए, दोसक्करप्पभाए होज्जा एवं जाव अहवा दोरयणप्प-
 भाए, दो अहे सत्तमाए होज्जा १२, अहवा तिन्नि रयणप्पभाए,
 एगे सक्करप्पभाए होज्जा ? एवं जाव अहवा तिन्नि रयणप्प-
 भाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा १८, अहवा एगे सक्करप्पभाए
 तिन्नि वालुयप्पभाए होज्जा, एवं जहेव रयणप्पभाए उवरिमाहिं
 समं चरियं तहा सक्करप्पभाए वि उवरिमाहिं समं चरियवं ५,
 एवं एक्केक्काए समं चारियवं जाव, अहवा, तिन्नि तमाए
 एगे अहे सत्तमाए होज्जा ?, २२ ६-३-६३, अहवा रयणप्पभाए
 एगे सक्करप्पभाए, दो वालुयप्पभाए होज्जा, अहवा एगे रय-
 णप्पभाए, सक्करप्पभाए, दो पंकप्पभाए होज्जा एवं जाव एगे

रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, दो अहेसत्तमाए होज्जा ५ ।
 अहवा एगे रयणप्पभाए, दोसक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए
 होज्जा । एवं जाव, अहवा एगे रयणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए,
 एगे अहे सत्तमाए होज्जा १०, अहवा दो रयणप्पभाए, एगे
 सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए होज्जा, एवं जाव अहवा
 दो रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा
 १५ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, दो पंकप्पभाए
 होज्जा । एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए
 दो अहेसत्तमाए होज्जा ४ । एवं एएणं गमएणं जहा तिण्हं
 तियजोगो तहा भाणियव्वो जाव अहवा दो धूमप्पभाए, एगे
 तमाए एगे अहेसत्तमाए होज्जा १०५ । अहवा एगे रयणप्पभाए,
 एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए होज्जा १ ।
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुय-
 प्पभाए, एगे धूमप्पभाए होज्जा २ । अहवा एगे रयणप्पभाए,
 एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे तमाए होज्जा ३ ।
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए,
 एगे अहेसत्तमाए होज्जा ४, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे
 सक्करप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए ५ । अहवा
 एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे
 तमाए होज्जा ६ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए,
 एगे पंकप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ७ । अहवा एगे रयण-

एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा ३२, अहवा एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ३३, अहवा एगे पंकप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ३४, अहवा एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ३५। चत्तारि भंते ! नेरइया नेरइय पवेसण एणं पविसमाणा किं रयणप्पभाए होज्जा ? पुच्छा, गंगेया ? रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए तिन्नि सक्करप्पभाए होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए, तिन्नि वालुयप्पभाए होज्जा, एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए तिन्नि अहे सत्तमाए होज्जा ६ अहवा दोरयणप्पभाए, दोसक्करप्पभाए होज्जा एवं जाव अहवा दोरयणप्पभाए, दो अहे सत्तमाए होज्जा १२, अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए होज्जा ? एवं जाव अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा १८, अहवा एगे सक्करप्पभाए तिन्नि वालुयप्पभाए होज्जा, एवं जहेव रयणप्पभाए उवरिमाहिं समं चरियं तहा सक्करप्पभाए वि उवरिमाहिं समं चरियवं ५, एवं एक्केक्काए समं चरियवं जाव, अहवा, तिन्नि तमाए एगे अहे सत्तमाए होज्जा ?, २२-६-३-६३, अहवा रयणप्पभाए एगे सक्करप्पभाए, दो वालुयप्पभाए होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, दो पंकप्पभाए होज्जा एवं जाव एगे

रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, दो अहेसत्तमाए होज्जा ५ ।
 अहवा एगे रयणप्पभाए, दोसक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए
 होज्जा । एवं जाव, अहवा एगे रयणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए,
 एगे अहे सत्तमाए होज्जा १०, अहवा दो रयणप्पभाए, एगे
 सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए होज्जा, एवं जाव अहवा
 दो रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा
 १५ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, दो पंकप्पभाए
 होज्जा । एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए
 दो अहेसत्तमाए होज्जा ४ । एवं एएणं गमएणं जहा तिण्हं
 तियजोगो तहा भाणियठ्वो जाव अहवा दो धूमप्पभाए, एगे
 तमाए एगे अहेसत्तमाए होज्जा १०५ । अहवा एगे रयणप्पभाए,
 एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए होज्जा १ ।
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुय-
 प्पभाए, एगे धूमप्पभाए होज्जा २ । अहवा एगे रयणप्पभाए,
 एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे तमाए होज्जा ३ ।
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए,
 एगे अहेसत्तमाए होज्जा ४, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे
 सक्करप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए ५ । अहवा
 एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे
 तमाए होज्जा ६ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए,
 एगे पंकप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ७ । अहवा एगे रयण-

प्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा
 ८, अहवा एगे रयणप्पभाए एगे सक्करप्पभाए, एगे धूमप्पभाए,
 एगे अहेसत्तमाए होज्जा ९ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्कर-
 प्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १० । अहवा
 एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए
 एगे धूमप्पभाए होज्जा ११ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे
 वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे तमाए होज्जा १२ ।
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे
 पंकप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा १३ । अहवा एगे रयणप्प-
 भाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा १४,
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए,
 एगे अहेसत्तमाए होज्जा १५ । अहवा एगे रयणप्पभाए,
 एगे वालुयप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १६ ।
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए
 एगे तमाए होज्जा १७ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे पंकप्पभाए,
 एगे धूमप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १८ । अहवा एगे
 रयणप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा
 १९, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहे
 सत्तमाए होज्जा २०, अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुय-
 प्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए होज्जा २१, एवं जहा
 रयणप्पभाए उवरिमाओ पुढवीओ चारियाओ तहा सक्करप्पभाए

वि उवरिमाओ चारियवाओ जाव, अहवा एगे सक्करप्पभाए एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ३०। अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा ३१, अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ३२। अहवा एगे वालुय-प्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ३३, अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ३४, अहवा एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ३५॥सू०३॥

छाया-कतिविधं खलु भदन्त ! प्रवेशनकम् प्रज्ञप्तम् ? गाङ्गेय ! चतुर्विधं प्रवेशनकं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-नैरयिकप्रवेशनकम् , तिर्यग्योनिकप्रवेशनकम्, मनुष्यप्रवेशनकं, देवप्रवेशनकम् । नैरयिकप्रवेशनकं खलु भदन्त ! कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गाङ्गेय ! सप्तविधं प्रज्ञप्तम् ?, तद्यथा — रत्नप्रभापृथिवीनैरयिकप्रवेशनकम् यावत् अधःसप्तमी पृथिवीनैरयिकप्रवेशनकम् । एकः खलु भदन्त ! नैरयिको नैरयिक-प्रवेशनकेन प्रविशन् किं रत्नप्रभायां भवति ? शर्कराप्रभाया भवति ? यावत् अधःसप्तम्यां भवति ? गाङ्गेय ! रत्नप्रभायां वा भवति, यावत् अधःसप्तम्यां वा भवति । द्वौ भदन्त नैरयिकौ नैरयिकप्रवेशनेन प्रविशन्तौ किं रत्नप्रभायां भवतः ? यावत् अधःसप्तम्यां भवतः ? गाङ्गेय ! रत्नप्रभायां वा भवति, यावत् अधः-सप्तम्यां वा भवतः । अथवा एको रत्नप्रभायां भवति, एकः शर्कराप्रभायां भवति । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायां भवति, यावत् एको रत्नप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति । अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायां भवति, यावत् अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति, अथवा एको वालुकाप्रभायाम् एकः पङ्कप्रभायां भवति, एवं यावत् अथवा एको वालुकाप्रभायाम् एकः अधःसप्तम्या भवति, एवम् एकैकापृथिवीत्यक्तव्या, यावत् अथवा एकस्तमायाम्, एक अधः सप्तम्यां भवति, त्रयः खलु भदन्त ! नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनेन प्रविशन्तः किम् रत्नप्रभायां भवन्ति, यावत् अयः सप्तम्यां भवन्ति ? गाङ्गेय ! रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् अधःसप्तम्यां वा

भवन्ति । अथवा एको रत्नप्रभाया, द्वौ शर्कराप्रभाया भवतः, यावत्—अथवा एको
रत्नप्रभायां, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः ६, अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकः शर्क-
राप्रभायां भवति, यावत् अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति १२,
अथवा एकः शर्कराप्रभायां द्वौ वालुकाप्रभायां भवतः, यावत् अथवा एकः शर्करा-
प्रभायां द्वौ अधः सप्तम्यां भवतः १७ । अथवा द्वौ शर्कराप्रभायाम् एको वालुका-
प्रभायां भवति, यावत् अथवा द्वौ शर्कराप्रभायाम् एकः अधःसप्तम्यां भवति २२,
एवं यथा शर्कराप्रभायां वक्तव्यता भणिता तथा सर्वपृथिवीनां भणितव्या, यावत्—
अथवा द्वौ तमायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति, ४-४-३-३-२-२-१-१-
(४२) अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायां
भवति १ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्
भवति २ । यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां
भवति ५ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायां
भवति ६ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम् एको धूमप्रभायां
भवति ७ । एवं यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः
अधःसप्तम्यां भवति ९ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको
धूमप्रभायां भवति १० । यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकः
अधःसप्तम्यां भवति १२ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एक-
स्तमायां भवति १३ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकः अधः-
सप्तम्यां भवति १४ । अथवा, एको रत्नप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकः अधः
सप्तम्यां भवति १५ । अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः
पङ्कप्रभायां भवति १६ । अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एको
धूमप्रभायां भवति १७ । यावत् अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभा-
याम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति १९ । अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्क-
प्रभायाम्, एको धूमप्रभायां भवति २० । यावत् अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्,
एकः पङ्कप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति, २२ । अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्,
एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति २३ । अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एको
धूमप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति २४ । अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्,
एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति २५ । अथवा एको वालुकाप्रभायाम्,
एकः पङ्कप्रभायाम् एको धूमप्रभायां भवति २६ । अथवा एको वालुकाप्रभायाम्,
एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति २७, अथवा एको वालुकाप्रभायाम्, एकः
पङ्कप्रभायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां भवति २८ । अथवा एको वालुकाप्रभायाम्,

एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति २९ । अथवा एको बालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ३० । अथवा एको बालुकाप्रभायाम् एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ३१ । अथवा एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति ३२ । अथवा एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ३३ । अथवा एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ३४ । अथवा एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां भवति ३५ । चत्वारो भदन्त ! नैरयिकाः नैरयिक-प्रवेशनकेन प्रविशन्तः किं रत्नप्रभायां भवन्ति ? पृच्छा, गाङ्गेय ! रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् अधःसप्तम्यां वा भवन्ति ७ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, त्रयः शर्कराप्रभायां भवन्ति । अथवा एको रत्नप्रभायां, त्रयो बालुकाप्रभायां भवन्ति, एवं यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां, त्रयोऽधःसप्तम्यां भवन्ति ६ । अथवा द्वौ रत्नप्रभायां, द्वौ-शर्कराप्रभायां भवतः, एवं यावत् अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, द्वौ अधः सप्तम्यां भवतः १२ । अथवा त्रयो रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायां भवति, एवं यावत् अथवा त्रयो रत्नप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १८ । अथवा एकः शर्कराप्रभायां त्रयो बालुकाप्रभायां भवन्ति, एवं यथैव रत्नप्रभायाः उपरिमैः समं चारितं तथा शर्कराप्रभाया अपि उपरिमैः समं चारयितव्यम् ५, एवम् एकैकया समं चारयितव्यम्, यावत् अथवा त्रयस्तमायाम् एकोऽधः सप्तम्यां भवति, १२-६-३(६३) अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, द्वौ बालुकाप्रभायां भवतः । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, द्वौ पङ्कप्रभायां भवतः, एवं यावत्-एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायां द्वौ अधः सप्तम्या भवतः ५ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायां भवति, एवं यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां द्वौ शर्कराप्रभायाम् एकोऽधः-सप्तम्यां भवति १० । अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभाया भवति, एवम् यावत् अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १५ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, द्वौ पङ्कप्रभायां भवतः, एवं यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः ४ । एवम् एतेन गमेन यथा त्रयाणां त्रिकयोगस्तथा भणितव्यः, यावत् अथवा द्वौ धूमप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १० ५ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभाया भवति १ । अथवा एको रत्नप्रभायाम् । एकः शर्कराप्रभाया, एको बालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभाया भवति २ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम् एकस्तमायां भवति ३ ।

ટીકા—‘કઙ્ઘિહેળં મંતે ! પવેસણે પળ્ણત્તે ?’ ગાઙ્ગેયઃ પૃચ્છતિ—હે ભદન્ત ! કતિવિધં
 खलु प्रवेशनकं गत्यन्तरगमनं प्रज्ञप्तम् ? भगवानाह—‘गंगेया ! चउच्चिहे पवेसणए
 पण्णत्ते’ हे गाङ्गेया ! चतुर्विधं प्रवेशनकं प्रज्ञप्तम् ‘ तं जहा—नेरइयपवेसणए, तिरिय-
 जोणियपवेसणए, मणुस्सपवेसणए, देवपवेसणए’ तद्यथा-नैरयिकप्रवेशनकम्, तिर्यग्यो-
 निकप्रवेशनकम्, मनुष्यप्रवेशनकम्, देवप्रवेशनकं च। गाङ्गेयः पृच्छति—‘नेरइपवेसणए
 णं मंते ! कङ्घिहे पण्णत्ते ?’ हे भदन्त ! नैरयिकप्रवेशनकं खलु कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? भगवा-

ટીકાર્થ—અપની ગૃહીતપર્યાય સે નિકલ કરકે કિનનેક જીવોં કા
 गत्यन्तर में जो उत्पाद होता है उसका नाम प्रवेशनक है—इसी प्रवेश-
 नक का प्ररूपण सूत्रकार ने इससूत्र द्वारा किया है—इस में गांगेय ने
 प्रभु से ऐसा पूछा है—(कङ्घिहेणं मंते ! पवेसणए पण्णत्ते) हे भदन्त !
 दूसरी गति में जीव का उत्पन्न होने रूप यह प्रवेशनक कितने प्रकार
 का कहा गया है ? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं—(गंगेया ! चउच्चिहे
 पवेसणए पण्णत्ते) हे गांगेय ! प्रवेशनक चार प्रकार का कहा गया है
 (तं जहा) जो इस प्रकार से है—(नेरइयपवेसणए, तिरिय-जोणियप-
 वेसणए, मणुस्सपवेसणए, देवपवेसणए) नैरयिकप्रवेशनक, तिर्यश्च
 योनिक प्रवेशनक, मनुष्यप्रवेशनक और देवप्रवेशनक, अथ गांगेय प्रभु
 से ऐसा पूछते हैं—(नेरइयपवेसणए णं मंते ! कङ्घिहे पण्णत्ते) हे
 भदन्त ! नैरयिक प्रवेशनक कितने प्रकार का कहा गया है ? उत्तर में

ટીકાર્થ—પોતાની ગૃહીત પર્યાયમાથી નીકળીને ડેટલાક જીવોનો ગત્ય-
 ન્તરમાં (અન્ય ગતિમાં) જે ઉત્પાદ થાય છે, તેને પ્રવેશનક કહે છે. સૂત્ર-
 કારે આ સૂત્ર દ્વારા એ પ્રવેશનકની પ્રરૂપણ કરી છે—આ વિષયને અનુલક્ષીને
 ગાંગેય અણુગાર મહાવીર પ્રભુને પૂછે છે કે—“ કઙ્ઘિ વિહેળં મંતે ! પવેસણ
 પળ્ણત્તે ? ” હે ભદન્ત ! ખીજી ગતિમાં ઉત્પન્ન થવા રૂપ પ્રવેશનક ડેટલા
 પ્રકારના કહ્યા છે ?

મહાવીર પ્રભુને ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ ચઉચ્ચિહે પવેસણ
 પળ્ણત્ત ” પ્રવેશનક ચાર પ્રકારના કહ્યા છે “ તંજહા ” જે પ્રકારો નીચે પ્રમાણે
 છે—“ નેરइयपवेसणए, तिरिय-जोणियपवेसणए, मणुस्सपवेसणए, देवपवे-
 सणए ” (૧) નૈરયિક પ્રવેશનક, તિર્યચ્ચયોનિક પ્રવેશનક, (૩) મનુષ્ય પ્રવેશનક
 અને (૪) દેવપ્રવેશનક.

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ નેરइयपवेसणए णं मंते ! कङ्घिहे पण्णत्त ? ”
 હે ભદન્ત ! નૈરયિક પ્રવેશનકના ડેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ?

નાહ—‘ગંગેયા! સત્તવિહે પળ્લત્તે’ હે ગાંગેય! નૈરયિકપ્રવેનકં સપ્તવિધં પ્રજ્ઞસમ્, ‘તં જહા—રયણપ્પમાપુઢવિનેરહ્યપવેસણે જાવ અહેસત્તમાપુઢવિનેરહ્યપવેસણે’ તથા—રત્નપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનકમ્, યાવત્ શર્કરાપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનમ્, વાલુકાપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનકમ્, પઢ્કપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનકમ્, ધૂમપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનકમ્, તમઃ પ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનકમ્, અધઃસપ્તપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનકમ્ । ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ—‘એગેણં મંતે ! નેરહ્ણ નેરહ્યપવેસણેણં પવિસમાણે કિં રયણપ્પમાણે હોજ્જા, સક્કરપ્પમાણે હોજ્જા, જાવ અહેસત્તમાણે હોજ્જા ?’ હે મદન્ત ! એકઃ સ્વલુ નૈરયિકોગત્યન્તગાદુર્ઘર્તનં કૃત્વા નૈરયિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્ કિં રત્નપ્રમાયાં ભવતિ=ઉત્પદ્યતે ? કિં વા શર્કરાપ્રમાયાં ભવતિ ?

પ્રશ્ન કહતે હૈં (ગંગેયા ! સત્તવિહે પળ્લત્તે) હે ગાંગેય ! નૈરયિકપ્રવેશનક સાત પ્રકાર કા કહા ગયા હૈં—(તં જહા) વહ ઇસ પ્રકાર સે હૈં—(રયણપ્પમાપુઢવિનેરહ્યપવેસણે જાવ અહે સત્તમા પુઢવિનેરહ્યપવેસણે) રત્નપ્રમાપૃથિવીનૈરયિક પ્રવેશનક યાવત્-શર્કરાપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનક, વાલુકાપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનક પઢ્કપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનક, ધૂમપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનક, તમઃ પ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનક, ઓર અધઃ સપ્તપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનક; અવ ગાંગેય પ્રશ્નસે એસા પૂછતે હૈં—(એગેણં મંતે ! નેરહ્ણ નેરહ્યપવેસણેણં પવિસમાણે કિં રયણપ્પમાણે હોજ્જા, સક્કરપ્પમાણે હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણે હોજ્જા) હે મદન્ત ! એક નૈરયિક ગત્યન્તર સે નિકલ કરકે નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નરક મેં પ્રવેશ કરતા હુઆ કયા રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ? યા શર્કરાપ્રમા

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ગંગેયા ! સત્તવિહે પળ્લત્તે ” હે ગાંગેય ! નૈરયિક પ્રવેશનકના સાત પ્રકાર કહ્યાં છે. “તં જહા” તે પ્રકારો નીચે પ્રમાણે છે.

“રયણપ્પમાણે પુઢવિનેરહ્યપવેસણે જાવ અહે સત્તમા પુઢવિનેરહ્યપવેસણે” (૧) રત્નપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, (૨) શર્કરાપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, (૩) વાલુકાપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, (૪) પંક્રપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, (૫) ધૂમપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, (૬) તમ પ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક અને (૭) અધ સપ્તપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક.

ગાંગેય અભુગારનો પ્રશ્ન—“એગેણં મંતે ! નેરહ્ણ નેરહ્યપવેસણેણં પવિસમાણે કિં રયણપ્પમાણે હોજ્જા, સક્કરપ્પમાણે હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણે હોજ્જા ?” હે મદન્ત ! અન્ય ગતિમાથી નીકળીને નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નરકમાં પ્રવેશ કરતા એક નારક શુ રત્નપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે કે શર્કરાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય

યાવત્ કિં વા વાલુકાપ્રભાયામ્, પદ્મપ્રભાયામ્, ધૂમપ્રભાયામ્, તમઃપ્રભાયામ્, અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવતિ ? મગવાનાહ—‘ ગંગેયા ! રચણપ્પમાણ વા હોજ્જા, જાવ અહેસત્તમાણ વા હોજ્જા ’ હે ગાંગેય ! સ નૈરયિકો ગત્યન્તરાદુદ્વર્તનં કૃત્વા નૈરયિકપ્રવેશનકં કુર્વન્ રત્નપ્રભાયાં વા પૃથિવ્યાં ભવતિ, યાવત્ શર્કરાપ્રભાયાં વા, વાલુકાપ્રભાયાં વા, પદ્મપ્રભાયાં વા, ધૂમપ્રભાયાં વા તમાયાં વા અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવતિ । તથા ચાત્ર એકનૈરયિકસ્ય પ્રવેશનકે સપ્ત ભદ્ધા ભવન્તિ ॥ અથ દ્વિ નૈરયિકપ્રવેશને એકવિંશતિભદ્ધાનાહ—‘ દો મંતે ! નેરડયા નેરડયાવેમણણં પવિ-

મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ? યા વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ? યા પદ્મપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ? યા ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ? યા તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ? યા અધઃ સપ્તમીભૂમિ (તમસ્તમઃપ્રભા) મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ? એસકો ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈ—(ગંગેયા) હે ગાંગેય ! (રચણપ્પમાણ વા હોજ્જા જાવ અહે સત્તમાણ વા હોજ્જા) વહુ નૈરયિક ગત્યન્તર સે ઉદ્વર્તન કરકે નૈરયિક મેં પ્રવેશન કરતા હુઆ રત્નપ્રભાપૃથિવી મેં મી ઉત્પન્ન હોતા હૈ યાવત્-શર્કરાપ્રભા મેં મી ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ યા વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ તથા પદ્મપ્રભામેં મી ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ તો ધૂમપ્રભા મેં મી ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ યા તમઃ પ્રભા મેં મી ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ, યા અધઃ સપ્તમી (તમસ્તમઃપ્રભા) મેં મી ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ । એસ તરહ એક નૈરયિક કે પ્રવેશનક મેં યહાં સાત ભદ્ધ હોતે હૈ । અથ દો નૈરયિક કે પ્રવેશનક મેં અઢાઈસ ભદ્ધોં-કો કહતે હૈ—(દો મંતે !

છે ? કે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અધઃસાતમી ભૂમિમાં (તમસ્તમપ્રભામાં) ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુને ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ રચણપ્પમાણ વા હોજ્જા જાવ અહે સત્તમાણ વા હોજ્જા ” અન્ય ગતિમાત્રી ઉદ્વર્તન કરીને (નીકળીને) નૈરયિકોમાં પ્રવેશ કરેને તે એક નારક છવ રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે, વાલુકાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે, પદ્મપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે, ધૂમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે તમ પ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે અને અધઃસપ્તમ નરકમાં (તમસ્તમપ્રભા)માં પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે આ રીતે એક નૈરયિકના પ્રવેશનકમાં અઢી સાત ભાગા (વિદ્યે) બતાવવામાં આવ્યા છે હવે બે નૈરયિકના પ્રવેશનકના ૨૮ ભાગા (વિદ્યે) બતાવવામાં આવે છે

સમાણા કિં રયણપ્પમાણ હોજ્જા, જાવ અહેસત્તમાણ હોજ્જા ? ' ગાંઢેયઃ પૃચ્છતિ-
હે ભદ્રન્ત ! દ્વૌ નૈરયિકૌ નૈરયિકપ્રવેશનેન પ્રવિશન્તૌ નૈરયિકભવપ્રવેશનં કુર્વન્તૌ
કિં રત્નપ્રમાયાં ભવતઃ ? કિં વા યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ? મગવા-
નાહ-‘ ગંગેયા ! રયણપ્પમાણ વા, હોજ્જા, જાવ અહેસત્તમાણ વા હોજ્જા ’
હે ગાંઢેય ! દ્વૌ નૈરયિકૌ નૈરયિકપ્રવેશનકં કુર્વન્તૌ રત્નપ્રમાયાં વા ભવતઃ યાવત્-
અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવતઃ, તદેવ દર્શયતિ-‘ અહવા એગે ’ ઇત્યાદિ । ‘ અહવા એગે
રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, હોજ્જા ’ અથવા તયોર્દ્વયોર્મધ્યે એકો નૈરયિકો
રત્નપ્રમાયાં ભવતિ, એકશ્ચાપરઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવતિ, ૧ ‘ અહવા એગે રયણપ્પમાણ,

નેરહ્યા નેરહ્યપવેસણણં પવિસમાણા કિં રયણપ્પમાણ હોજ્જા, જાવ
અહે સત્તમાણ હોજ્જા ?) ગાંઢેય ને પ્રભુ સે એસા પૂછા હૈ-હે ભદ્રન્ત ! દો
નૈરયિક નૈરયિકપ્રવેશન દ્વારા નૈરયિક ભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુણ કયા
રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? યા યાવત્ અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન
હોતે હૈં ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રભુ કહતે હૈં-(ગંગેયા) હે ગાંઢેય ! (રયણ-
પ્પમાણ વા હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ વા હોજ્જા ૭) દો નૈરયિક
નૈરયિક ભવમેં પ્રવેશ કરતે હુણ રત્નપ્રમા મેં ભી ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં
યા યાવત્ અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ભી ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૭ । યે
અસંયોગી સાત અંગ હુણ । અવ દો સંયોગી ૨૧ ઇક્કીસ ભંગકહતે હૈં-
(અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ?) અથવા એક
નૈરયિક, નૈરયિકભવ મેં પ્રવેશ કરતા હુઆ રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા
હૈં ઓર દૂસરા એક નૈરયિક શર્કરાપ્રમામેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ? । (અહવા

ગાંઢેય અણુગારનો પ્રશ્ન-“ દો ભતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપવેસણણં પવિ-
સમાણા કિં રયણપ્પમાણ હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ હોજ્જા ? ” હે ભદ્રન્ત !
નૈરયિક પ્રવેશન દ્વારા અન્ય ગતિમાંથી નૈરયિક ભવમાં પ્રવેશ કરતા બે નારકો
શુ રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, કે નીચે સાતમી નરક સુધીની નરકોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર-“ ગંગેયા ! ” હે ગાંઢેય ! “ રયણપ્પમાણ વા
હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ વા હોજ્જા ” નારક ભવમાં પ્રવેશ કરતા બે નારકો
રત્નપ્રભાપૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે અને તમસ્તમા પયન્તની સાતમી નર-
કમાં પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે. આ પ્રભાણે સાત અસંયોગી ભાંગા થાય છે.
હવે દ્વિકયોગી ૨૧ ભાંગા બતાવવામાં આવે છે-“ અહવા એગે રયણપ્પમાણ,
એગે સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા નારક ભવમાં પ્રવેશ કરતો એક નારક
રત્નપ્રભાપૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન

એ વાલુચ્ચમાએ હોજા' અથવા તયો મધ્યે એકો નૈરયિકો રત્નપ્રભાયાં ભવતિ, એકો-
 ડપરો વાલુકાપ્રભાયાં ભવતિ ૨, ' જાવ એ રચણપ્પમાએ, એ અહેસત્તમાએ હોજા'
 યાવત્-એકો નૈરયિકો રત્નપ્રભાયાં ભવતિ, એકોડપર: પદ્મપ્રભાયાં ભવતિ ૩ ।
 અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રભાયાં ભવતિ, એકોડપરો ધૂમપ્રભાયાં ભવતિ ૪ । અથવા
 એકો નૈરયિકો રત્નપ્રભાયા ભવતિ, એકોડપરો નૈરયિકસ્તમાયા ભવતિ, ૫ । અથવા
 એકો નૈરયિકો રત્નપ્રભાયામ્, એકોડપરો નૈરયિક અઃસ્તમ્યાં ભવતિ ૬ ।
 ' અહ્યા એ સક્કરપ્પમાએ, એ વાલુચ્ચમાએ હોજા ' અથવા એકો નૈરયિક:
 શર્કરાપ્રભાયાં ભવતિ, એકોડપરો વાલુકાપ્રભાયાં ૭, ' જાવ અહ્યા એ સક્કરપ્પ-
 માએ, એ અહેસત્તમાએ હોજા ' યાવત્-અથવા એકો નૈરયિક: શર્કરાપ્રભાયામ્,

-એ રચણપ્પમાએ, એ વાલુચ્ચમાએ હોજા ૨) અથવા-એક નૈર-
 યિક નૈરયિકભવ મેં પ્રવેશ કરતા હુઆ રત્નપ્રભાપૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો
 જાતા હૈ-એક દૂસરા વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, (જાવ એ
 રચણપ્પમાએ એ અહે સત્તમાએ ૬) અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં
 ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ, એક દૂસરા પદ્મપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, અથવા
 એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ, દૂસરા નારક ધૂમપ્રભા મેં
 ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૪, અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા
 હૈ ઓર એક દૂસરા નારક તમા પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૫ અથવા
 -એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દૂસરા એક નારક
 અઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ, ૬ અહ્યા-એ સક્કરપ્પમાએ, એ
 વાલુચ્ચમાએ હોજા) અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર એક
 દૂસરા વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૭, (જાવ અહ્યા એ સક્કર-

ધાય છે. (અહ્યા એ રચણપ્પમાએ, એ વાલુચ્ચમાએ હોજા) (૨) અથવા
 એક નારક રત્નપ્રભામા ઉત્પન્ન ધાય છે અને બીજો એક નારક વાલુકાપ્રભામા
 ઉત્પન્ન ધાય છે. (જાવ એ રચણપ્પમાએ એ અહે સત્તમાએ હોજા) (૩) અથવા
 એક નારક રત્નપ્રભામા ઉત્પન્ન ધાય છે અને બીજો નારક પદ્મપ્રભામા ઉત્પન્ન
 ધાય છે. (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામા ઉત્પન્ન ધાય છે અને બીજો
 ધૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન ધાય છે અને બીજો તમપ્રભામા ઉત્પન્ન ધાય છે (૫)
 અથવા એક નારક રત્નપ્રભામા ઉત્પન્ન ધાય છે (૬) અથવા એક નારક
 રત્નપ્રભામા ઉત્પન્ન ધાય છે અને બીજો નારક નારકી (તમન્નપ્રભા)
 નારકમા ઉત્પન્ન ધાય છે

(અહ્યા એ સક્કરપ્પમાએ, એ વાલુચ્ચમાએ હોજા) (૭) અથવા એક
 નારક શર્કરાપ્રભામા અને બીજો નારક વાલુકાપ્રભામા ઉત્પન્ન ધાય છે. (જાવ

एकोऽपरो नैरयिकः पङ्कप्रभायां भवति ८ । अथवा एको नैरयिकः शर्कराप्रभायां भवति एकोऽपरो नैरयिको धूमप्रभायां भवति ९ । अथवा एको नैरयिकः शर्कराप्रभायां भवति, एकोऽपरः तमायां भवति १० । अथवा एको नैरयिकः शर्कराप्रभायां भवति, एकोऽपरो नैरयिकोऽधःसप्तम्यां भवति, ११ । ' अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे पङ्कप्पभाए होज्जा ' अथवा एको नैरयिको वालुकाप्रभायां भवति, एकोऽपरो नैरयिकः पङ्कप्रभायां भवति १२ । एवं जाव अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ' एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत्-अथवा एको नैरयिको वालुकाप्रभायां भवति, एकोऽपरो नैरयिको धूमप्रभायां भवति १३ । अथवा एको नैर-

પપ્પભાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૧૧ યાવત્-અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દૂસરા એક નારક પઢ્કપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૮, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દૂસરા એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૯, અથવા એક નૈરયિક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર એક દૂસરા નારક તમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૦, અથવા-એક નૈરયિક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દૂસરા એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૧, (અહવા એગે વાલુયપ્પભાણ એગે પકપ્પભાણ હોજ્જા) અથવા એક નૈરયિક વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર એક દૂસરા નૈરયિક પઢ્કપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૨, (એવં જાવ અહવા એગે વાલુયપ્પભાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૧૫) હસી પૂર્વોક્ત રીતિ કે અનુસાર યાવત્-અથવા-એક નૈરયિક વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દૂસરા એક નૈરયિક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૩, અથવા એક

અહવા એગે સકરપ્પભાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૧૧) (૮) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૯) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૦) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૧) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો નારક સાતમી તમસ્તમા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

(અહવા એગે વાલુયપ્પભાણ, એગે પંકપ્પભાણ હોજ્જા) (૧૨) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં અને બીજો પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (એવં જાવ અહવા એગે વાલુયપ્પભાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૧૫) (૧૩) અથવા એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને બીજો નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૪) અથવા

યિકો ચાલુકાપ્રભાયાં ભવતિ, એકોઽપરો નૈરયિકઃ તમાયાં ભવતિ ૧૪ । અથવા
 એકો નૈરયિકો ચાલુકાપ્રભાયાં ભવતિ, એકોઽપરો નૈરયિકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ।
 ૧૫ । एवं एकैका पुढवी छड्डेयव्वा जाव अह्वा एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए
 होज्जा ' एवं पूर्वोक्तरीत्या उत्तरोत्तरालापे एकैका पूर्वा पूर्वा पृथिवी त्यक्तव्या
 परिहेया, यावत्-अथवा एको नैरयिकः पङ्कप्रभायाम्, एकोऽपरो नैरयिको धूम-
 प्रभायां भवति १६ । अथवा एको नैरयिकः पङ्कप्रभायाम्, एकोऽपरो नैरयिकस्त-
 मायां भवति, १७ । अथवा एको नैरयिकः पङ्कप्रभायाम् अपरो नैरयिकः अधः
 सप्तम्यां भवति, १८ । अथवा एको नैरयिको धूमप्रभायाम्, एको नैरयिकस्तमायां

નૈરયિક ચાલુકપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દૂસરા એક નૈરયિક
 તમઃપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૪, અથવા એક નૈરયિક ચાલુકાપ્રભા
 મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દૂસરા એક નૈરયિક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન
 હો જાતા હૈ ૧૫, (एवं एकैका पुढवी छड्डेयव्वा जाव अह्वा एगे तमाए,
 एगे अहे सत्तमाए होज्जा २१) इस तरह उत्तरोत्तर आलाप में पूर्व पूर्व
 की एक पृथिवी-नरक छोड़ते जाना चाहिये इस प्रकार यावत्-अथवा-
 एक नैरयिक पङ्कप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और दूसरा एक नारक
 धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाता है १६, अथवा-एक नैरयिक पङ्कप्रभा में
 उत्पन्न हो जाता है और एक दूसरा नैरयिक तमः प्रभा में उत्पन्न हो
 जाता है, १७ अथवा-एक नैरयिक पङ्कप्रभा में उत्पन्न होता है और
 दूसरा एक नैरयिक अधः सप्तमी तमस्तमः प्रभा में उत्पन्न होता
 है १८, अथवा-एक नैरयिक धूमप्रभा में उत्पन्न होता है और एक

એક નારક ચાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન
 થાય છે (૧૫) અથવા એક નારક ચાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો
 નારક નીચે તમસ્તમપ્રભા નામની સાતમી તબક્કામાં ઉત્પન્ન થાય છે.

(एवं एकेका पुढवी छड्डेयव्वा जाव एगे तमाए, एगे अहे सत्तमाए
 होज्जार) આ રીતે ઉત્તરોત્તર આલાપક્રમાં પૂર્વપૂર્વની એક પૃથ્વી (નરક)
 ઠોસતી જવી ભેડીએ આ પ્રભાને કરનાથી નીચે પ્રભાને આક્રીના દિઠ
 મયોગી રિદ્ધયો બને છે-(૧૬) અથવા એક નરક એવ પદપ્રભામાં ઉત્પન્ન
 થાય છે અને બીજો નારક એવ ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૧૭) અથવા
 એક નારક એવ પદપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો નારક એવ તમ-
 પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૧૮) અથવા એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે
 અને બીજો નારક નીચે તમની તમસ્તમ તબક્કામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૧૯) અથવા
 એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો નારક તમસ્તમમાં ઉત્પન્ન

ભવતિ, ૧૯। અથવા એકો નૈરયિકો ધૂમપ્રભાયામ્ એકોઽપરો નૈરયિકઃ અધઃસપ્તમ્યાં
ભવતિ, ૨૦। અથવા એકો નૈરયિકસ્તમાયાં ભવતિ, એકોઽપરો નૈરયિકઃ અધઃ
સપ્તમ્યાં ભવતિ ૨૧ । તથા ચ દ્વિનૈયિકપ્રવેશને ઉપર્યુક્તા એકવિંશતિર્મજ્ઞા ભવન્તિ ।
તત્ર રત્નપ્રભાઘ્વાઃ સપ્તાપિ પૃથિવોઃ ક્રમેણ પટ્ટાદૌ વ્યવસ્થાપ્ય અક્ષસંચારણયા પૃથિ-
વીનામેકત્વદ્વિકસંયોગાભ્યાં તેઽવગન્તવ્યાઃ, તત્ર એકેકપૃથિવ્યાં નૈરયિકદ્વયોત્પ-
ત્તિલક્ષણૈકત્વે સપ્ત વિકલ્પાઃ, પૃથિવીદ્વયે પૃથક્ પૃથક્ નૈરયિકદ્વયોત્પત્તિલક્ષણદ્વિ-
કયોગે તુ એકવિંશતિર્વિકલ્પાઃ, (૭-૨૧) इत्येवं सर्वसंमेलने अष्टाविंशतिः, २८।

દૂસરા નૈરયિક તત્ત્વઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૯, અથવા-એક નૈર-
યિક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર એક દૂસરા નૈરયિક અધઃ
સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૦ અથવા-એક નૈરયિક તમઃ પ્રભા મેં
ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દૂસરા એક નૈરયિક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો
જાતા હૈ ૨૧, इस प्रकार से ये दो नैरयिकों के नैरयिक भव में प्रवेश
करनेके विषयमें दो संयोगी २१इक्कीस भंग कहे गये हैं । इनमें रत्नप्रभा
आदि सातों पृथिवियों को क्रम से किसी पट्टिया या-स्लेट के ऊपर
लियकर अक्ष संचारणा द्वारा पृथिवियों के एकत्व और द्विक संयोग
से वे भंग अच्छी तरह से जाने जा सकते हैं । इनमें एक एक पृथिवी
में दोनों नारकों के क्रमशः उत्पन्न होने पर सात विकल्प बनते हैं ।
तथा दो दो पृथिवियों में पृथक् पृथक् रूप से युगपत् दोनों नारकियों के
उत्पन्न होने पर इन दोनों के योग में २१ विकल्प होते हैं । इस तरह
इन दोनों ७-२१ इक्कीस अंगोंके मेल से २८ विकल्प हो जाते हैं ।

થાય છે (૨૦) અથવા એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો
નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૧) અથવા એક નારક તમઃ
પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો એક નારક નીચે સાતમી તમસ્તમપ્રભા
નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે બે નારકોના નૈરયિક ભવમાં પ્રવેશ કરવા
વિધેના દ્વિકસંયોગી ભાગા (વિકલ્પો) બતાવવામાં આવ્યા છે આ ભાગાઓને
સારી રીતે સમજવા માટેની સરળ પદ્ધતિ નીચે પ્રમાણે છે-રત્નપ્રભા આદિ
આને પૃથ્વીઓના નામ અનુક્રમે સ્લેટ કે પાટિયા ઉપર લખી નાખવા ત્યાર
બાદ તેમના પર નજર ફેરવતા જવાથી પૃથ્વીઓના એકત્વ અને દ્વિકસંયોગથી
આ ભાગાઓ (વિકલ્પો) સારી રીતે સમજી શકાય છે અનુક્રમે સાત પૃથ્વીમાં
તે બંને નારકોના કેમકે ઉત્પન્ન થવાથી સાત વિકલ્પ બને છે. તથા બીજે
પૃથ્વીઓમાં અસંગ અસંગ રૂપે એક માથે બંને નારકોની ઉત્પત્તિ થવાથી
૨૧ દ્વિકસંયોગી વિકલ્પો બને છે આ રીતે બે નારકોના પ્રવેશનકે અનુ-
સારે ૭+૨૧=૨૮ કુલ વિકલ્પો બની જાય છે.

अथ त्रयाणां नैरयिकाणां गत्यन्तरादुद्धर्तनं कृत्वा नैरयिकप्रवेशने चतुरशीर्ति-
विकल्पान् प्रतिपादयति—‘तिन्नि भंते !’ इत्यादि । ‘तिन्नि भंते ! नैरइया
नैरइयपवेसणएणं पविसमाणा किं रयणप्पभाए होज्जा जाव अहेसत्तमाए
होज्जा ?’ गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त ! त्रयो नैरयिका गत्यन्तरादुद्धर्तनं कृत्वा
नैरयिकप्रवेशकेन प्रविशन्तः नैरयिकप्रवेशनं कुर्वन्तः किं रत्नप्रभायां भवन्ति ? किं
वा यावत्-शर्कराप्रभायां वा भवन्ति, किं वा बालुकाप्रभायाम्, पङ्कप्रभायाम्,
धूमप्रभायाम्, तमायां, तमस्तमायां वा अथ सप्तम्यां भवन्ति ? भगवानाह—
‘गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा जाव अहेसत्तमाए वा होज्जा’ हे गाङ्गेय !
त्रयो नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनं कुर्वन्तो रत्नप्रभायां वा भवन्ति यावत्-अधः
सप्तम्यां वा भवन्ति, ७ । ‘अहवा एगे रयणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए होज्जा,

अथ सूत्रकार तीन नारकियों के गत्यन्तर से उद्धर्तन करके नैर-
यिक भव ग्रहण करने में जो ८४ विकल्प होते हैं—उन्हे कहते हैं—
(तिन्नि भंते ! नैरइया नैरइयपवेसणए पविसमाणा किं रयणप्पभाए
होज्जा जाव अहे सत्तमाए होज्जा) गाङ्गेय ! प्रभु से पूछते हैं—वे भदन्त !
तीन नारक गत्यन्तर से उद्धर्तन करके नैरयिक प्रवेशन द्वारा नरक में
प्रवेश करते हुए क्या रत्नप्रभा पृथिवी में उत्पन्न होते हैं या यावत्-
शर्कराप्रभा में उत्पन्न होते हैं ? या बालुकाप्रभामें उत्पन्न होते हैं ? या
पङ्कप्रभामें उत्पन्न होते हैं ? या धूमप्रभामें उत्पन्न होते हैं ? या तमःप्रभा
में उत्पन्न होते हैं ? या अधः नसमीमें—तमस्तमप्रभा में उत्पन्न होते हैं ?

उत्तरमें प्रभु कहते हैं—(गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहे
सत्तमाए वा होज्जा ७) हे गाङ्गेय ! तीन नैरयिक नैरयिक भवग्रहण करते हुए

अन्य गतिभाषी निष्कर्षणी करीने नैरयिक भवग्रहण करती त्रय नारकोनी
अपेक्षाये ले ८४ विधयो धाय छे, तेमने भूतकार प्रष्ट करे छे—

गाङ्गेय आणुगारोने प्रश्न—(तिन्नि भंते ! नैरइया नैरइयपवेसणए पविस-
माणा किं रयणप्पभाए होज्जा, जाव अहे सत्तमाए होज्जा ?) छे भदन्त ! अन्य
गतिभाषी उद्धर्तना करीने—नीकणीने नैरयिक प्रवेशनके द्वारा नरकभां प्रवेश
करतां त्रय नारको भुं रत्नप्रभा पृथ्वीमा उत्पन्न धाय छे ? छे शर्कराप्रभाभां
उत्पन्न धाय छे ? छे बालुकाप्रभाभा उत्पन्न धाय छे ? छे पङ्कप्रभाभां उत्पन्न
धाय छे ? छे नीचे नातगी तमस्तमप्रभा नरकभां उत्पन्न धाय छे ?

भगवादी प्रभुने उत्तर—(गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहे
सत्तमाए वा होज्जा ७) छे गाङ्गेय ! नैरयिक भवग्रहण करती त्रय नारको, नरक-

જાવ અહવા ઇગે રચણપ્પમાણ, દો અહેસત્તમાણ હોજ્જા' અથવા ત્રયાણાં મધ્યે
 ઇકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયાં ભવતિ, દ્વૌ નૈરયિકૌ શર્કરાપ્રમાયાં ભવતઃ ૧ । યાવત્-
 અથવા ઇકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયામ્, દ્વૌ નૈરયિકૌ વાલુકાપ્રમાયામ્ ૨ । અથવા
 ઇકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયામ્, દ્વૌ નૈરયિકૌ પદ્મપ્રમાયામ્ ૩ । અથવા ઇકો નૈરયિકો
 રત્નપ્રમાયામ્, દ્વૌ નૈરયિકૌ ધૂમપ્રમાયામ્, ૪, અથવા ઇકો નૈરયિકો રત્નપ્રમા-
 યામ્, દ્વૌ નૈરયિકૌ તમપ્રમાયામ્ ૫, અથવા ઇકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયામ્ દ્વૌ નૈરયિકૌ
 અધસપ્તમ્યાં ભવતઃ ૬, 'અહવા દો રચણપ્પમાણ, ઇગે સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા,
 જાવ અહવા દો રચણપ્પમાણ, ઇગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા' અહવા દ્વૌ નૈરયિકૌ રત્નપ્રમાયાં

રત્નપ્રમા મેં મો ઉત્પન્ન હોતે હૈં યા યાવત્ અધઃ સપ્તમી મેં મો ઉત્પન્ન
 હોતે હૈં ૭ । " અહવા ઇગે રચણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ૦ ૧ "
 અથવા-એક નારક નૈરયિક ભવગ્રહણ કરતા હુઆ રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન
 હો સકતા હૈં ઓર દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો સકતા હૈં ૧,
 અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો સકતા હૈં ઓર દો નૈરયિક
 વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો સકતે હૈં ૨, અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા
 મેં ઓર દો નૈરયિક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો સકતે હૈં ૩, અથવા-એક
 નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં ઓર દો નૈરયિક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો સકતે હૈં
 ૪, અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં ઓર દો નૈરયિક તમઃ પ્રમા મેં
 ઉત્પન્ન હો સકતે હૈં (૫) અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો સકતા
 હૈં ઓર દો નૈરયિક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો સકતે હૈં ૬, (અહવા
 દો રચણપ્પમાણ, ઇગે સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા જાવ અહવા દો રચણપ્પમાણ

પ્રમામા પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને સાતમી નરક પર્યન્તની નરકોમાં પણ
 ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે ૭ અસંયોગી વિદ્યેષો બને છે હવે દ્વિકસંયોગી
 વિદ્યેષો પ્રકટ કરવામા આવે છે-(અહવા ઇગે રચણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ
 હોજ્જા ૧) (૧) અથવા નૈરયિક ભવગ્રહણ કરતા ત્રણ નારકોમાંનો એક નારક
 રત્નપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે અને બે નારકો શર્કરાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે
 (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બે નારકો વાલુકા-
 પ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય
 છે અને બે નારક પદ્મપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક રત્ન-
 પ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે અને બે નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫)
 અથવા એક રત્નપ્રમામાં અને બે તમઃપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા
 એક રત્નપ્રમામા અને બે નીચે માત્રની તમસ્તમ નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

(અહવા દો રચણપ્પમાણ, ઇગે સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા, જાવ અહવા દો રચણ

ભવતઃ, એકો નૈરયિકઃ શર્કરાપ્રભાયાં ભવતિ ૧, યાવત્ અથવા દ્વૌ નૈરયિકૌ રત્ન-
પ્રભાયામ્, એકો નૈરયિકો વાલુકાપ્રભાયામ્ ૨, અથવા દ્વૌ નૈરયિકૌ રત્નપ્રભાયામ્,
એકો નૈરયિકઃ પદ્મપ્રભાયામ્ ૩, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્ ૪,
અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયામ્, એકો નૈરયિકસ્તમાયામ્ ૫, અથવા દ્વૌ નૈરયિકૌ રત્નપ્રભા-
યામ્, એકો નૈરયિકોઽધઃ સપ્તમ્યા ભવતીતિ ૬, एवं द्वादश (૧૨) 'અહવા એગે
સકરપ્પમાએ દો વાલુયપ્પમાએ' અથવા એકો નૈરયિકઃ શર્કરાપ્રભાયાં દ્વૌ નૈરયિકૌ
વાલુકાપ્રભાયાં ભવતઃ ૧, 'જાવ અહવા એગે સકરપ્પમાએ, દો અહેસત્તમાએ

એગે અહે સત્તમાએ ૧૨) અથવા-દો નારક રત્નપ્રભા મેં નારકભવગ્રહણ
કર સકતે હેં ઓર એક નૈરયિક શર્કરાપ્રભા મેં નારકભવ ગ્રહણ કર
સકતા હૈ ૧. અથવા-દો નૈરયિક રત્નપ્રભામેં નારકભવ ગ્રહણ કર સકતે
હેં ઓર એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં જન્મ ગ્રહણ કર સકતા હૈ ૨, અથવા
દો નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં ઓર એક નૈરયિક પદ્મપ્રભા મેં નારકભવ ગ્રહણ
કર સકતા હૈ ૩, અથવા દો રત્નપ્રભા મેં ઓર એક ધૂમપ્રભા મેં ૪,
અથવા દો રત્નપ્રભા મેં ઓર એક તમઃ પ્રભા મેં નારકભવ ગ્રહણ કર
ઉત્પન્ન હો સકતા હૈ ૫, અથવા-દો નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં ઓર એક
નૈરયિક અધઃ સપ્તમી મેં નારકભવ ગ્રહણ કર ઉત્પન્ન હો સકતા હૈ ૬,
इस प्रकार से ये १२ विकल्प हैं—(अहवा-एगे तक्ररप्पमाए दो वालुय-
प्पमाए) अथवा एक नैरयिक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाना है और
दो नैरयिक वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, (जाव अहवा एगे

તપમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ૧૨) (૭) અથવા એ નારક રત્નપ્રભામાં નારક
ભવગ્રહણ કરી શકે છે અને એક નારક શર્કરાપ્રભામાં નારક ભવગ્રહણ કરી
શકે છે. (૮) અથવા એ નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને એક નારક
વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૯) અથવા એ નારક પદ્મ રત્નપ્રભામાં અને
એક નારક ધૂમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૧૦) અથવા એ રત્નપ્રભામાં
અને એક ધૂમપ્રભામાં નારક ભવગ્રહણ કરીને ઉત્પન્ન થઈ શકે છે (૧૧)
અથવા એ રત્નપ્રભામાં અને એક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થઈ શકે છે (૧૨)
અથવા એ રત્નપ્રભામાં અને એક તમન્નમપ્રભામાં નારકભવગ્રહણ કરીને
ઉત્પન્ન થઈ શકે છે આ પ્રમાણે રત્નપ્રભા સાથે બીજી પૂર્ણાંશિના ચોત્તર
૧૨ વિકલ્પો અને હેં (અથવા એગે સકરપ્પમાએ, દો વાલુયપ્પમાએ) (૧૩)
અથવા એક નારક પ્રભામાં ઉત્પન્ન થઈ શકે છે અને એક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થઈ શકે છે (જાવ અહવા એગે સકરપ્પમાએ દો અહે સત્તમાએ હોજ્જા) (૧૪) એ

હોજ્જા ૬-૧૭, યાવત્ અથવા એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં દ્વૌ પદ્મપ્રમાયામ્ ૨, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં દ્વૌ ધૂમપ્રમાયામ્ ૩, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં દ્વૌ તમાયામ્ ૪, અથવા એકો નૈરયિકઃ શર્કરાપ્રમાયાં દ્વૌ નૈરયિકૌ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ૫-૧૭ ।

‘અહવા દો સક્કરપ્પમાણે, એગે વાલુયપ્પમાણે હોજ્જા જાવ અહવા દો સક્કરપ્પમાણે એગે અહેસત્તમાણે હોજ્જા ૨૨’ અથવા દ્વૌ નૈરયિકૌ શર્કરાપ્રમાયાં ભવતઃ, એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ ૧, યાવત્-અથવા દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્ ૨, અથવા દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્ ૩, અથવા દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયામ્ ૪, અથવા દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયાં ભવતઃ, એકો નૈરયિકોઽધઃ સપ્તમ્યાં

સક્કરપ્પમાણે દો અહે સત્તમાણે હોજ્જા ૫-૧૭, યાવત્ અથવા-એક શર્કરાપ્રમામે, દો વાલુકાપ્રમામે ૨, અથવા એક શર્કરાપ્રમામે, દો ધૂમપ્રમામે ૩, અથવા એક શર્કરાપ્રમામે, દો તમઃ પ્રમામે ૪, અથવા એક નૈરયિક શર્કરાપ્રમામે ઓર દો નૈરયિક અધઃ સપ્તમીમે ૫ ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં-હસ પ્રકાર ૬ ચે ઓર પહિલે કે ૧૨ સવ મિલકર ૧૭ વિકલ્પ હો જાતે હૈં । (અહવા-દો સક્કરપ્પમાણે, એગે વાલુયપ્પમાણે હોજ્જા, જાવ અહવા દો સક્કરપ્પમાણે એગે અહે સત્તમાણે હોજ્જા ૨૨) અથવા-દો નૈરયિક શર્કરાપ્રમામે ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર એક નૈરયિક વાલુકાપ્રમામે ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા દો નૈરયિક શર્કરાપ્રમામે ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર એક નૈરયિક પદ્મપ્રમામે ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા-દો નૈરયિક શર્કરાપ્રમામે ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર એક નૈરયિક ધૂમપ્રમામે ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, અથવા દો નૈરયિક શર્કરાપ્રમામે ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર એક નૈરયિક તમઃ પ્રમામે ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૪, અથવા-દો નૈરયિક શર્કરાપ્રમામે ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં

શર્કરાપ્રભામાં અને યે પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૧૫) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં અને યે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૬) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં અને યે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૭) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં અને યે નીચે સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે. (અહવા દો સક્કરપ્પમાણે, એગે વાલુયપ્પમાણે હોજ્જા, જાવ અહવા દો સક્કરપ્પમાણે એગે અહે સત્તમાણે હોજ્જા ૨૨) અથવા (૧૮) યે શર્કરાપ્રભામાં અને એક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૧૯) અથવા યે શર્કરાપ્રભામાં અને એક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨૦) અથવા યે શર્કરાપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૧) અથવા યે શર્કરાપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૨) અથવા યે શર્કરાપ્રભામાં અને એક નીચે તમસ્તમપલા નામની સાતમી

વાલુકાપ્રભાયામ્ એકઃ પઢ્કપ્રભાયામ્ ૧, અથવા દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્ ૨, અથવા દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્ એકસ્તમાયામ્ ૩, અથવા દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૪, અથવા એકઃ પઢ્કપ્રભાયાં દ્વૌ ધૂમપ્રભાયામ્ ૧, અથવા એકઃ પઢ્કપ્રભાયાં દ્વૌ તમઃપ્રભાયામ્ ૨, અથવા એકઃ પઢ્કપ્રભાયાં દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યામ્ ૩ । અથવા દ્વૌ પઢ્કપ્રભાયામ્ એકો ધૂમપ્રભાયામ્ ૧. અથવા દ્વૌ પઢ્કપ્રભાયામ્ એકસ્તમાયામ્ ૨, અથવા દ્વૌ પઢ્કપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યામ્ ૩, અથવા એકો ધૂમપ્રભાયાં દ્વૌ તમઃપ્રભાયામ્ ૧, અથવા એકો ધૂમપ્રભાયાં દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યામ્ ૨, અથવા દ્વૌ ધૂમપ્રભાયામ્ એકસ્તમાયામ્ ૧' અથવા દ્વૌ ધૂમપ્રભા-

ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, અથવા એક વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર દો અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૪, અથવા દો વાલુકાપ્રભા મેં ઓર એક પઢ્કપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૧, અથવા દો વાલુકાપ્રભા મેં ઓર એક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૨, અથવા દો વાલુકાપ્રભા મેં ઓર એક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૩, અથવા દો વાલુકાપ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૪, અથવા-એક પઢ્કપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર દો નૈરયિક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧, અથવા એક નૈરયિક પઢ્કપ્રભા મેં ઓર દો નૈરયિક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા-એક નૈરયિક પઢ્કપ્રભા મેં ઓર દો નૈરયિક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, અથવા દો પઢ્કપ્રભા મેં ઓર એક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૧, અથવા દો પઢ્કપ્રભા મેં ઓર એક તમઃપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૨, અથવા દો પઢ્કપ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૩, અથવા એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર દો

ઉત્પન્ન થાય છે (૨૬) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં અને બે સાતમી તમસ્તમ-પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨૭) અથવા બે વાલુકાપ્રભામાં અને એક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨૮) અથવા બે વાલુકાપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૯) અથવા બે વાલુકાપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩૦) અથવા બે નારક જીવો વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩૧) એક નારક પંકપ્રભામાં અને બે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩૨) અથવા એક નારક પંકપ્રભામાં અને બે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩૩) અથવા એક નારક પંકપ્રભામાં અને બે નારકો નીચે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩૪) અથવા બે નારક પંકપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩૫) અથવા બે નારક પંક-

પ્રમાયાં ભવતિ, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવતિ ૨, ' જાવ અહવા
 એ રચણપ્પમાએ, એ સક્કરપ્પમાએ, એ અહેસત્તમાએ હોજ્જા ૫, ' યાવત્-
 અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૩,
 અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૪, અથવા
 એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકોઽધ-સપ્પમ્યાં ભવતિ ૫, । 'અહવા
 એ રચણપ્પમાએ, એ વાલુયપ્પમાએ, એ પક્કપ્પમાએ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્ન-
 પ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવતિ ૬, । 'અહવા એ રચ-
 ણપ્પમાએ, એ વાલુયપ્પમાએ, એ ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્,
 એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૭, । ' एवं जाव अहवा एगे रचण-

પ્પમાએ હોજ્જા ૨) અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં, એક શર્કરાપ્રમા
 મે ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર તીસરા એક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા
 હૈં ૨, (જાવ અહવા એ રચણપ્પમાએ, એ સક્કરપ્પમાએ એ અહે
 સત્તમાએ હોજ્જા ૫) અથવા એક રત્નપ્રમા મેં, એક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર
 એક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૩, અથવા-એક રત્નપ્રમા મેં, એક
 શર્કરાપ્રમા મેં ઓર એક તીસરા તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૪,
 અથવા-એક રત્નપ્રમા મેં, એક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર એક તીસરા અધઃ
 સપ્પમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૫, (અહવા-એ રચણપ્પમાએ, એ
 વાલુયપ્પમાએ એ પક્કપ્પમાએ હોજ્જા) અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા
 મેં, એક વાલુકાપ્રમા મેં ઓર એક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૬,
 (અહવા એ રચણપ્પમાએ એ વાલુયપ્પમાએ એ ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા)
 અથવા-એક રત્નપ્રમા મેં, એક વાલુકાપ્રમા મેં ઓર એક તીસરા ધૂમ-

કરતા ત્રણ નારકોમાંનો એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં અને એક
 પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) (જાવ અહવા એ રચણપ્પમાએ, એ સક્કરપ્પમાએ,
 એ અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં
 અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) એક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરા-
 પ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક રત્નપ્રભામાં
 એક શર્કરાપ્રભામાં અને એક સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
 (અહવા એ રચણપ્પમાએ, એ વાલુયપ્પમાએ, એ પક્કપ્પમાએ હોજ્જા) (૫)
 અથવા એક નારક ૭૪ રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એક પદ્મપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અહવા એ રચણપ્પમાએ, એ વાલુયપ્પમાએ, એ ધૂમપ્પમાએ
 હોજ્જા) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એક ધૂમ-
 પ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૭) (एवं जाव एगे रचणपप्पमाए एगे वालुयपप्प-
 माए एगे अहे सत्तमाए होज्जा) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં

प्रमाण, एगे वालुयप्रमाण, एगे अहेसत्तमाण होज्जा ' एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत्-
 अथवा एको रत्नप्रभाया भवति, एको वालुकाप्रभायाम्, एक स्तमायां भवति ८,
 अथवा एको रत्नप्रभायाम् एको वालुकाप्रभायाम्, एकोऽधःमप्लम्या भवति ४
 (९) । ' अथवा एगे रयणप्रमाण, एगे पंकप्रमाण, एगे धूमप्रमाण होज्जा '
 अथवा एको नैरयिको रत्नप्रभायां भवति, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां
 भवति १०, । ' जाव अथवा एगे रयणप्रमाण, एगे पंकप्रभा, एगे अहेसत्तमाण '
 यावत् अथवा एको नैरयिको रत्नप्रभायां भवति, एकः पङ्कप्रभायाम् एकस्तमायां
 भवति ११, अथवा एको नैरयिको रत्नप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकोऽधः-
 मप्लम्यां भवति, ३- (१२) इति । अथवा एगे रयणप्रमाण, एगे धूमप्रमाण, एगे

प्रभा में उत्पन्न हो जाता है ७, (एवं जाव एगे रयणप्रमाण, एगे
 वालुयप्रमाण, एगे अहे सत्तमाण होज्जा) इसी तरह से एक रत्नप्रभा
 में, एक वालुकाप्रभा में और एक तीसरा तमः प्रभा में उत्पन्न हो
 जाता है ८, अथवा-एक रत्नप्रभा में एक वालुकाप्रभा में और एक
 तीसरा अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है ९, (अथवा एगे रयणप्र-
 भाण, एगे पंकप्रमाण, एगे धूमप्रमाण होज्जा) अथवा-एक रत्नप्रभा
 में, एक पङ्कप्रभा में और एक तीसरा धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाता है
 १०, (जाव अथवा एगे रयणप्रमाण, एगे पंकप्रमाण, एगे अहे सत्त-
 माण) अथवा-एक रत्नप्रभा में, एक पंकप्रभा में और एक तमः प्रभा
 में उत्पन्न हो जाता है ११, अथवा-एक नैरयिक रत्नप्रभा में एक पंक-
 प्रभा में और एक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है १२, (अथवा
 -एगे रयणप्रमाण, एगे धूमप्रमाण, एगे तमाण होज्जा) अथवा एक नारक

अने ऐसे तीनो तम प्रमाण टिप्पण था है (८) अथवा दो रत्नप्रभाभा
 दो वालुकाप्रभाभा अने दो तीनो नीचे वालुकाप्रभाभा टिप्पण था है (९)
 (अथवा एगे रयणप्रमाण, एगे पंकप्रमाण एगे धूमप्रमाण होज्जा) (१०) अथवा
 अने त्रिणाभीनास अतिशय प्रवेश होना या ना होना अने दो तम प्रमाणों,
 दो पंकप्रभाभा अने दो धूमप्रभाभा टिप्पण था है (११) अथवा एगे रत्न
 प्रमाण एगे पङ्कप्रमाण एगे अहे सत्तमाण होज्जा । (१२) अथवा दो रत्न
 प्रभाभा, दो पङ्कप्रभाभा अने दो तीसरा प्रभाभा टिप्पण था है (१३) अथवा
 दो रत्नप्रभाभा, दो पङ्कप्रभाभा अने दो धूमप्रभाभा टिप्पण था है (१४) अथवा
 दो रत्नप्रभाभा, दो पङ्कप्रभाभा, दो तीसरा प्रभाभा टिप्पण था है (१५) अथवा

પ્રમાયાં ભવતિ, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવતિ ૨, ' જાવ અહવા
 એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ૫, ' યાવત્-
 અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૩,
 અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયા ભવતિ ૪, અથવા
 એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકોઽધ-સપ્તમ્યાં ભવતિ ૫, । 'અહવા
 એગે રચણપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે પદ્મપ્પમાએ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્ન-
 પ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવતિ ૬, । 'અહવા એગે રચ-
 ણપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્,
 એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૭, । ' એવં જાવ અહવા એગે રચણ-

પ્પમાએ હોજ્જા ૨) અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં, એક શર્કરાપ્રમા
 મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર તીસરા એક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા
 હૈં ૨, (જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ એગે અહે
 સત્તમાએ હોજ્જા ૫) અથવા એક રત્નપ્રમા મેં, એક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર
 એક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૩, અથવા-એક રત્નપ્રમા મેં, એક
 શર્કરાપ્રમા મેં ઓર એક તીસરા તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૪,
 અથવા-એક રત્નપ્રમા મેં, એક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર એક તીસરા અધઃ
 સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૫, (અહવા-એગે રચણપ્પમાએ, એગે
 વાલુયપ્પમાએ એગે પદ્મપ્પમાએ હોજ્જા) અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા
 મેં, એક વાલુકાપ્રમા મેં ઓર એક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૬,
 (અહવા એગે રચણપ્પમાએ એગે વાલુયપ્પમાએ એગે ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા)
 અથવા-એક રત્નપ્રમા મેં, એક વાલુકાપ્રમા મેં ઓર એક તીસરા ધૂમ-

કરતા ત્રણ નારકોમાંનો એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં અને એક
 પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) (જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ,
 એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં
 અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) એક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરા-
 પ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક રત્નપ્રભામાં
 એક શર્કરાપ્રભામાં અને એક સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
 (અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે પદ્મપ્પમાએ હોજ્જા) (૫)
 અથવા એક નારક જીવ રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એક પદ્મપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ
 હોજ્જા) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એક ધૂમ
 પ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૭) (એવં જાવ એગે રચણપ્પમાએ એગે વાલુયપ્પ
 માએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં

પ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-
અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં ભવતિ, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એક સ્તમાયાં ભવતિ ૮,
અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૪
(૯) । ' અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા '
અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયાં ભવતિ, કણઃ પહ્લપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયાં
ભવતિ ૧૦, । ' જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ '
યાવત્ અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયાં ભવતિ, એકઃ પહ્લપ્રમાયામ્ એકસ્તમાયાં
ભવતિ ૧૧, અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ પહ્લપ્રમાયામ્, એકોઽધઃ-
સપ્તમ્યાં ભવતિ, ૩-(૧૨) ઇતિ । અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે

પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૭, (એવં જાવ એગે રચણપ્પમાણ, એગે
વાલુયપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) હસી તરહ સે એક રત્નપ્રમા
મેં, એક વાલુકાપ્રમા મેં ઓર એક તીસરા તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો
જાતા હૈ ૮, અથવા-એક રત્નપ્રમા મેં એક વાલુકાપ્રમા મેં ઓર એક
તીસરા અધઃ સપ્તમી સેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૯, (અહવા એગે રચણપ્પ-
માણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા-એક રત્નપ્રમા
મેં, એક પહ્લપ્રમા મેં ઓર એક તીસરા ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ
૧૦, (જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે અહે સત્ત-
માણ) અથવા-એક રત્નપ્રમા મેં, એક પંકપ્રમા મેં ઓર એક તમઃ પ્રમા
મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૧, અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં એક પંક-
પ્રમા મેં ઓર એક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૨, (અહવા
-એગે રચણપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક

અને એક ત્રીજો તમ પ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે (૮) અથવા એક રત્નપ્રભામાં
એક વાલુકાપ્રભામાં અને એક ત્રીજો નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૯)
(અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા) (૧૦) અથવા
અન્યગતિમાથી નારક ગતિમાં પ્રવેશ કરતા ત્રણ નારકોમાનો એક નારક રત્નપ્રભામાં,
એક પંકપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે (જાવ અહવા એગે રચણ-
પ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૧૧) અથવા એક રત્ન-
પ્રભામા, એક પંકપ્રભામાં અને એક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૧૨) અથવા
એક રત્નપ્રભામા, એક પંકપ્રભામા અને એક નીચે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નર-
કમાં ઉત્પન્ન થાય છે (અહવા-એગે રચણપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ

તમાણ હોજ્જા ૧૩ ' અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્
 ભવતિ, ૧૩, ' અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ
 હોજ્જા ૨-(૧૪) ' અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્,
 એકોઽધઃસપ્તમ્યામ્ ભવતિ ૨-(૧૪) । ' અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે
 અહેસત્તમાણ ' અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યામ્
 ભવતિ ૧-(૧૫) । ' અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ
 હોજ્જા ' અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્ ભવતિ, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પક્ક-
 પ્રભાયામ્ ભવતિ, ૧૬, । ' અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમ-
 પ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકો
 ધૂમપ્રભાયામ્ ભવતિ ૧૭, । ' જાવ અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ,

રત્નપ્રભા મેં, એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા
 હૈ ૧૩, (અહવા-એગે રચણપ્પમાણ, એગે સપ્પમાણ, એગે અહે ધૂસત્તમાણ
 ૧૪) અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક અધઃ
 સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧૪ (અહવા-એગે રચણપ્પમાણ, એગે
 તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ) અથવા-એક રત્નપ્રભા મેં એક તમઃ પ્રભા
 મેં ઓર એક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧૫ (અહવા એગે સક્ક-
 રપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ એગે પંકપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા એક નૈરયિક
 રત્નપ્રભા મેં, દૂસરા એક વાલુકાપ્રભા મેં ઓર ત્રીસરા એક પંકપ્રભા મેં
 ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧૬, (અહવા-એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ,
 એગે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા ૧૭) અથવા એક શર્કરાપ્રભા મેં, એક દૂસરા
 વાલુકાપ્રભા મેં ઓર એક ત્રીસરા ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧૭,

હોજ્જા) (૧૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં, અને એક
 તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે
 અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૧૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં
 અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (અહવા એગે રચણપ્પમાણ,
 એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૧૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં
 એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
 (અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ હોજ્જા) (૧૬)
 (૧૬) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એક પંક
 પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે
 ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા) (૧૭) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, બીજો એક
 વાલુકાપ્રભામાં અને ત્રીજો એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (જાવ અહવા એગે

એગે અહેસત્તમાએ 'યાવત્-અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૧૮, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૪-(૧૯) ઇતિ । 'અહવા એગે સકરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા ' અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયાં ભવતિ, એકઃ પઢ્ડપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયાં ભવતિ ૨૦ । ' જાવ અહવા એગે સકરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ' યાવત્ અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ પઢ્ડપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૨૧, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ પઢ્ડપ્રભાયામ્, એકો નૈરયિકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૩-(૨૨) 'અહવા એગે સકરપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ ' અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૨૩, ' અહવા એગે સવકરપ્પમાએ, એગે

(જાવ અહવા સકરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ) યાવત્-અથવા-એક શર્કરાપ્રભા મેં, એક વાલુકાપ્રભા મેં ઓર એક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૮, અથવા-એક શર્કરાપ્રભા મેં, એક વાલુકાપ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧૯, અથવા-એક શર્કરાપ્રભા મેં, એક પઢ્ડપ્રભા મેં, ઓર એક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૨૦, (જાવ અહવા એગે સકરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) યાવત્-અથવા-એક શર્કરાપ્રભા મેં, એક પઢ્ડપ્રભા મેં ઓર એક તમ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૨૧, અથવા-એક શર્કરાપ્રભા મેં, એક પઢ્ડપ્રભા મેં ઓર એક નૈરયિક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૨, અહવા-એગે સકરપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ) અથવા-એક શર્કરાપ્રભા મેં, એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક તમઃ પ્રભા મેં

સકરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) (૧૮) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એક તમ.પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૧૯) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨૦) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એક પઢ્ડપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (જાવ અહવા એગે સકરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ એગે અહે સ માએ હોજ્જા) (૨૧) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૨) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (અહવા એગે સકરપ્પમાએ એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ હોજ્જા) (૨૩) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.

ધૂમપ્પમાણ, એણે અહેસત્તમાણ હોજ્જા' અથવા એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૨-(૨૪) 'અહવા એણે સક્કરપ્પમાણ, એણે તમાણ, એણે અહે સત્તમાણ હોજ્જા' અથવા એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧-(૨૫) 'અહવા એણે વાલુયપ્પમાણ, એણે પંકપ્પમાણ, એણે ધૂમપ્પમાણ, હોજ્જા' અથવા એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પઙ્કપ્રમાયામ્ એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ(૨૬) 'અહવા એણે વાલુયપ્પમાણ, એણે પંકપ્પમાણ, એણે તમાણ હોજ્જા' અથવા એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પઙ્કપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ (૨૭) 'અહવા એણે વાલુયપ્પમાણ, એણે પંકપ્પમાણ એણે અહેસત્તમાણ હોજ્જા' અથવા એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ, એકઃ પઙ્કપ્રમાયામ્, એકશ્વાધઃ

ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૨૩, (અહવા એણે સક્કરપ્પમાણ, એણે ધૂમપ્પમાણ, એણે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા-એક શર્કરાપ્રમા મેં, એક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૨૪, (અહવા-એણે સક્કરપ્પમાણ, એણે તમાણ, એણે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક તમઃ પ્રમા મેં ઓર એક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૫, (અહવા-એણે વાલુયપ્પમાણ, એણે પંકપ્પમાણ એણે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા-એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક પઙ્કપ્રમા મેં ઓર એક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૬, (અહવા-એણે વાલુયપ્પમાણ, એણે પંકપ્પમાણ, એણે તમાણ હોજ્જા) અથવા એક વાલુકાપ્રમા મેં, એક પઙ્કપ્રમા મેં ઓર એક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૭, (અહવા એણે વાલુયપ્પમાણ, એણે પંકપ્પમાણ, એણે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં એક પઙ્કપ્રમા મેં ઓર એક

(અહવા એણે સક્કરપ્પમાણ, એણે ધૂમપ્પમાણ, એણે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૨૪) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (અહવા એણે સક્કરપ્પમાણ, એણે તમાણ, એણે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૨૫) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (અહવા એણે વાલુયપ્પમાણ એણે પંકપ્પમાણ એણે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા) (૨૬) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (અહવા એણે વાલુયપ્પમાણ એણે પંકપ્પમાણ, એણે તમાણ હોજ્જા) (૨૭) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (અહવા એણે વાલુયપ્પમાણ, એણે પંકપ્પમાણ, એણે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૨૮) અથવા એક નારક વાલુકા-

સપ્તમ્યાં ભવતિ ૩-(૨૮) 'અહવા એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ હોજ્જા' અથવા એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકશ્ચ તમાયાં ભવતિ (૨૯), અહવા એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા' અથવા એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકોઽધ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૨-(૩૦) 'અહવા એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા' અથવા એકો નૈરયિકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ, એકસ્તુ તમાયામ્, એકોઽધ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૧-(૩૧) 'અહવા એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ હોજ્જા' અથવા એકઃ પઙ્કપ્રમાયાં ભવતિ, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકશ્ચ તમાયાં ભવતિ (૩૨) 'અહવા એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા'

અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૮, (અહવા એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ હોજ્જા) અથવા-એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૯, (અહવા-એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ૩૦) અથવા એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩૦, અહવા એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા-એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક તમઃ પ્રમા મેં ઓર એક અધ સસમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૩૧, (અહવા એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ હોજ્જા) અથવા-એક નારક પઙ્કપ્રમા મેં, એક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩૨, (અહવા-એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા-એક નારક પઙ્કપ્રમા મેં એક ધૂમ-

પ્રમામાં, એક પંકપ્રમામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (અહવા એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ એગે તમાએ હોજ્જા) (૨૮) અથવા એક વાલુકાપ્રમામાં, એક ધૂમપ્રમામાં અને એક તમઃ પ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (અહવા એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) (૩૦) અથવા એક વાલુકાપ્રમામાં, એક ધૂમપ્રમામાં અને એક નીચે સાતમી તમઃ સ્તમપ્રમા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (અહવા એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) (૩૧) અથવા એક નારક વાલુકાપ્રમામાં, એક તમઃ પ્રમામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (અહવા એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ) (૩૨) અથવા એક પંકપ્રમામાં, એક ધૂમપ્રમામાં અને એક તમઃ પ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (અહવા એગે પંકપ્પમાએ

અથવા એકઃ પદ્મપ્રભાયા ભવતિ, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકશ્વાધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૨-(૩૩) 'અહવા એગે પંકપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા' અથવા એકઃ પદ્મપ્રભાયાં ભવતિ, એકસ્તમાયામ્, એકશ્વાધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧-(૩૪) 'અહવા એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા' અથવા એકો ધૂમપ્રભાયાં ભવતિ, એકસ્તમાયામ્, એકશ્વાધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧-(૩૫) इति पञ्चत्रिंशद् भङ्गाः । तथा असंयोगि-द्विसंयोगि-त्रिसंयोगि-नैरयिकाणां त्रयाणां चतुरशोतिर्भङ्गा भवन्ति, तथाहि-रत्नप्रभादिपृथिवीनामेकत्वे असंयोगिनां सप्त ७, द्विकसंयोगे तु तासामेको द्वौ इत्यनेन नरयिकोत्पादविकल्पेन रत्नप्रभया सह शेवाभिः क्रमेण चारिताभिः लब्धाः षड्, 'द्वा एकः' इत्यनेन अपि नैरयिकोत्पादविकल्पेन षडेव, तदेते १२ द्वादश, एवं शर्कराप्रभया पञ्च पञ्चेति

પ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૩૩, (અહવા-એગે પંકપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા એક નારક પદ્મપ્રભા મેં એક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩૪, અહવા-એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ એગે અહે સત્તમાએ) અથવા-એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, એક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩૫, હસ પ્રકાર સે યે ૩૫ વિકલ્પ-ભંગ હૈં । કુલ સવ મિલકર ત્રીન નારકોં કે અસંયોગી, દ્વિસંયોગી ઓર ત્રિસંયોગી ૮૪ વિકલ્પ હો જાતે હૈં, રત્નપ્રભા આદિ પૃથિવિયોં કે એકત્વ મેં અસંયોગી નારકોં કે સાત ૭, પૃથિવિયોં મેં નૈરયિક કે એક, દો હસ રૂપ સે ઉત્પાદ કે વિકલ્પ સે રત્નપ્રભા કે સાથ શેવ ૬ પૃથિવિયોં કા યોગ કરને પર ૬-૬ વિકલ્પ, શર્કરાપ્રભા કે સાથ મેં ૫-૫ વિકલ્પ,

એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) (૩૩) અથવા એક પંકપ્રભાભા, એક ધૂમપ્રભાભા અને એક નીચે સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે. (અહવા એગે પંકપ્પમાએ, એગે તમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) (૩૪) અથવા એક નારક પંકપ્રભાભા, એક તમ પ્રભાભા અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (અહવા એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) (૩૫) અથવા એક નારક ધૂમપ્રભાભા, એક તમ પ્રભાભા અને એક નીચે સાતમી તમસ્તમા નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે બધા મળીને ત્રણ નારકોના અસંયોગી, દ્વિસંયોગી અને ત્રિસંયોગી ૮૪ વિકલ્પ (ભાંગા) થાય છે. રત્નપ્રભા આદિ પૃથ્વીના એકત્વમા અસંયોગી નારકોના સાત (૭), ૭ પૃથ્વીઓમાં નૈરયિકોના એક, એ અ એ ઉપે ઉત્પન્ન વિકલ્પોનો દ્વિસંયોગ-રત્નપ્રભા સાથે બાકીની ૬ પૃથ્વીઓના યોગ કરવા થા ૬-૬ વિકલ્પ, શર્કરાપ્રભાની સાથે બાકીની પૃથ્વી-

દશ, એવં વાલુકાપ્રભયાઽષ્ટૌ, પઢ્કપ્રભયા ષટ્, ધૂમપ્રભયા ચત્વારઃ, તમઃપ્રભયા દ્વાવિતિ દ્વિકસંયોગે દ્વિચત્વારિંશત્ (૪૨), ત્રિકસંયોગે તુ તાસાં પશ્ચત્રિંશદ્ મ્ ગમ્યા. । તદેવમેતે ત્રયાણાં નૈરયિકાણાં સર્વે ૭+૪૨+૩૫=૮૪ ચતુરશીતિર્ભક્તા ઇતિ ।

ત્રયાણાં નૈરયિકાણાં કોષ્ટકમ્
ત્રયાણામ્-એકસંયોગે-૭
”—દ્વિકસંયોગે-૪૨
”—ત્રિકસંયોગે-૩૫
સર્વસંમેલને-૮૪ ભક્તાઃ ।

અથ ચતુર્ણાં નૈરયિકાણાં નરકદ્વિક-નરકત્રિક-નરકચતુષ્ટયસંયોગેન દશાધિકશત-દ્વયમ્ભક્તા(૨૧૦)ભવન્તિ, તાન પ્રરૂપયિતુમાહ-‘ચત્તારિ ભંતે !’ ઇત્યાદિ। ‘ચત્તારિ ભંતે! નેરહ્યા નેરહ્યપવેસણણં પવિસમાણા કિં રચણપ્પમાણ હોજ્જા ? પુચ્છા’ ગાળ્હેયઃ

વાલુકાપ્રભા કે સાથ મેં ૪-૪ વિકલ્પ, પઢ્કપ્રભા કે સાથ મે ૩-૩ વિકલ્પ, ધૂમપ્રભાકે સાથ મેં ૨-૨ વિકલ્પ, ઓર તમઃપ્રભા કે સાથ મે ૧-૧ વિકલ્પ હસ પ્રકાર સે દ્વિક સંયોગ મેં ૪૨ વિકલ્પ હોતે હૈં, ત્રિકસંયોગ મેં ૩૫ સઘ મિલકર ૮૪ ભંગ હો જાતે હૈં ।

અવ ચાર નૈરયિકોં કે નરકેકત્વ નરકદ્વિક નરકત્રિક ઓર નરક-ચતુષ્ટય કે સંયોગ સે ૨૧૦ ભંગ જો હોતે હૈં સો ઁનકી પ્રરૂપણા સૂત્ર-કાર કરતે હૈં-હસમે ગાળેય ને પ્રશ્ન સે ઁસા પૂછા હૈં-(ચત્તારિ ભંતે નેરહ્યા નેરહ્યપવેસણણં પવિસમાણા કિં રચણપ્પમાણ હોજ્જા? પુચ્છા)

ઁનોના યોગ કરવાથી ૫-૫, વાલુકાપ્રભા સાથે બાકીના ચાર પૃથ્વીઁના યોગથી ૪-૪, પંકપ્રભા સાથે પછીની ત્રણ પૃથ્વીઁના યોગથી ૩-૩, ધૂમપ્રભા સાથે પછીની બે પૃથ્વીઁના યોગથી ૨-૨ અને તમઃપ્રભા સાથે તમસ્તમપ્રભાના યોગથી ૧-૧ વિકલ્પ બને છે આ રીતે દ્વિક સંયોગી વિકલ્પો ૪૨ બને છે અને ત્રિક સંયોગી વિકલ્પો ૩૫ બને છે એકદ્વે ૮૪ વિકલ્પો બને છે.

હવે અન્યગતિમાથી નારકગતિમા પ્રવેશ કરતા આ નારકોના એકત્વ, નરકદ્વિક, નરકત્રિક અને નરક ચતુષ્ટકના સંયોગથી જે ૨૧૦ વિકલ્પ (ભાંગા) થાય છે, તેમની સૂત્રકાર પ્રરૂપણા કરે છે—

આ વિષયને અનુલક્ષીને ગાળેય અણુગાર મહાવીરપ્રભુને એવો પ્રશ્ન પૂછે છે કે—“ ચત્તારિ ભંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપવેસણણં પવિસમાણા કિં રચણપ્પમાણ હોજ્જા પુચ્છા) નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા અન્ય ગતિમાથી નારકલવને પ્રશ્ન

પૃચ્છતિ-હે ભદ્રન્ત ! ચત્વારો નૈરયિકાઃ નૈરયિક પ્રવેશનેન પ્રવિશન્તઃ કિં રત્ન-પ્રમાયાં ભવન્તિ ? કિં વા શર્કરાપ્રમાયાં, વાલુકાપ્રમાયાં, પદ્મપ્રમાયાં, ધૂમપ્રમાયાં, તમાયામ્, અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ ? इति पृच्छा । भगवानाह-‘ गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहेसत्तमाए वा होज्जा ७ । हे गाङ्गेय ! नैरयिक-भवप्रवेशनं कुर्वन्तश्चत्वारो नैरयिकाः रत्नप्रमायां वा भवन्ति, यावत्-शर्कराप्र-मायां वा, वालुकाप्रमायां वा, पद्मप्रमायां वा, धूमप्रमायां वा, तमायां वा, अधः-सप्तम्यां वा भवन्ति, इति सप्त भङ्गाः ७ । अथ चतुर्णां नैरयिकाणां नरकद्वयसंयोगे

हे भद्रन्त ! चार नारक नैરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નારકભવગ્રહણ કરતે હુણ કયા રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા શર્કરાપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા વાલુ-કાપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા પદ્મપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા ધૂમપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા તમઃ પ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા અધઃ સપ્તમી મેં હોતે હૈં ? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं-(गंगेया) हे गाङ्गेय ! (रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा ७) नैरयिक भवमें प्रवेश करते हुए चार नैरयिक रत्नप्रभा में भी हो सकते हैं-अर्थात् रत्नप्रभा में भी वे जन्म धारण कर सकते हैं, शर्कराप्रभा में भी हो सकते हैं, वालुकाप्रभा में भी हो सकते हैं, पद्मप्रभा में भी हो सकते हैं, धूमप्रभा में भी हो सकते हैं, तमःप्रभा में भी हो सकते हैं और अधः सप्तमी में भी हो सकते हैं । तात्पर्य कहने का यह है कि जिस प्रकार से दो नारक रत्नप्रभादि सातों पृथिवियों में जन्म धारण कर सकते हैं-अतः इन सात पृथिवियों को आश्रित करके इनके सात

કરતાં ચાર નારકો શું રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અધઃસપ્તમીમાં (તમસ્તમપ્રભામાં) ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—(રયણપ્પભાણ વા હોજ્જા. જાવ અહે સત્તમાણ વા હોજ્જા) હે ગાંગેય ! અન્ય ગતિમાથી નૈરયિકભવમાં પ્રવેશ કરતા ચાર નારકો રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે, વાલુકાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે, પદ્મપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે, ધૂમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે, તમઃપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે અને અધઃસપ્તમીમાં (તમસ્તમપ્રભામાં) પણ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે. આ કથનનું તાત્પર્ય નીચે પ્રમાણે છે—

જેવી રીતે બે નારકો રત્નપ્રભા આદિ સાતે પૃથ્વીઓમાં જન્મ ધારણ કરી શકે છે, તેથી સાતે પૃથ્વીમાં તેમના જન્મની અપેક્ષાએ સાત વિકલ્પ

વિકલ્પ કહે ગયે હૈં, તથા એક એક પૃથિવી મેં દોનોં નારકોં કી ઉત્પત્તિ કો આશ્રિત કરકે સાત મંગ, ઓર દો પૃથિવિયોં મેં એક એક નારક કી ઉત્પત્તિ કો આશ્રિત કરકે દ્વિકસંયોગી ૨૧ મંગ કહે ગયે હૈં, તથા ત્રીન નારક સાતોં પૃથિવિયોં મેં ઉત્પન્ન હો સકતે હૈં અતઃ સાતોં પૃથિવિયોં કો આશ્રિત કરકે ડનકે એક સંયોગી સાત મંગ ઓર ડનકે દ્વિકસંયોગી ૧-૨, ૨-૧ યે દો વિકલ્પ કહે ગયે હૈં, સો ડનમેં ૧-૨ કે, રત્નપ્રભા કે સાથ દૂસરી આગે કી ૬ પૃથિવીયોં કા ક્રમશઃ યોગ કરને પર ૬ વિકલ્પ હોતે હૈં ડસી તરહ સે ૨-૧ કે ભી ૬ વિકલ્પ હોતે હૈં-મિલકર કુલ ૧૨ વિકલ્પ હો જાતે હૈં શર્કરાપ્રભા કે સાથ પાંચ પાંચ મિલકર દશ, વાલુકાપ્રભા કે સાથ આઠ, પક્ષપ્રભા કે સાથ ૬, ધૂમપ્રભા કે સાથ ચાર, તમઃ પ્રભા કે સાથ દોર, ડસ તરહ સે દ્વિકસંયોગી ૪૨ મંગ હોતે કહે ગયે હૈં તથા ત્રિક સંયોગી ૩૫ મંગ કહે ગયે હૈં ડસી પ્રકાર સે ચાર નૈરયિક કે સાત રત્નપ્રભાદિ પૃથિવિયોં કો આશ્રિત કરકે સાત ૭ વિકલ્પ હોતે હૈં તથા ૨૧૦દોસોદસ મંગ ઓર કિસ પ્રકારસે હોતે હૈં સો હી અવ સૂત્ર-કાર કહતે હૈં-ડનમે વે કહતે હૈં કિ ચાર નૈરયિકોંકે નરકઢય કે સંયોગ મેં ૧-૩, ૨-૨, ૩-૧ ડન ત્રીન વિકલ્પોં સે ૬૩ મંગ ડસ પ્રકાર સે હોતે

કહેવામાં આવ્યા છે, એજ પ્રમાણે ત્રણ નારકો પણ એક સાથે રત્નપ્રભા આદિ સાતે પૃથ્વીઓમાં જન્મ ધારણ કરી શકતા હોવાથી તેમના પણ ઉપર મુજબ સાત એક સંયોગી વિકલ્પો કહેવામાં આવ્યા છે. તેમના દ્વિકસંયોગી ૧-૨, ૨-૧, એ બે પ્રકારના વિકલ્પ કહ્યા છે રત્નપ્રભાની સાથે પછીની ૬ પૃથ્વીઓનો ક્રમશઃ યોગ કરવાથી પહેલા પ્રકારના ૬ વિકલ્પ અને બીજા પ્રકારના પણ ૬ વિકલ્પ થાય છે આ બન્ને મળીને ૧૨ વિકલ્પ થાય છે. એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભા સાથે પછીની પાંચ પૃથ્વીઓના યોગથી ૫-૫, વાલુકાપ્રભા સાથે પછીની ચાર પૃથ્વીઓના યોગથી ૪-૪, પંક્ષપ્રભા સાથે પછીની ત્રણ પૃથ્વીઓના યોગથી ૩-૩, ધૂમપ્રભા સાથે પછીની બે પૃથ્વીઓના યોગથી ૨-૨, અને તમઃપ્રભા સાથે તમસ્તમપ્રભાના યોગથી ૧-૧ વિકલ્પો બને છે આ રીતે દ્વિકસંયોગી કુલ વિકલ્પો (લાગા) ૪૨ થઈ જાય છે તથા તેમના ત્રિકસંયોગી ૩૫ ભંગ કહ્યા છે એજ પ્રમાણે ચાર નારકોના રત્નપ્રભા આદિ સાત પૃથ્વીઓની અપેક્ષાએ ૭ વિકલ્પ થાય છે. તથા બીજા ૨૧૦ વિકલ્પ કેવી રીતે થાય છે એ સૂત્રકાર હવે પ્રકટ કરે છે ચાર નારકોના નરકઢયના સંયોગમાં ૧-૩, ૨-૨, ૩-૧ આ પ્રકારના વિકલ્પોથી આ પ્રમાણે ૬૩ ભંગ

एकस्रयः १-३ ' द्वौ-द्वौ २-२ ' त्रय एकः ३-१ ' इति विकल्पत्रयेण त्रिषष्टि-
भङ्गान् प्रदर्शयति- ' अहवा एगे रयणप्पभाए, तिन्नि सक्करप्पभाए होज्जा ' अथवा
चतुर्षु नैरयिकेषु एको नैरयिको रत्नप्रभायां भवति, त्रयः शर्कराप्रभायां भवन्ति १,
' अहवा एगे रयणप्पभाए तिन्नि वालुयप्पभाए होज्जा ' अथवा एको रत्नप्रभायां
भवति, त्रयस्तु वालुकाप्रभायां भवन्ति २, एवं जान अहवा एगे रयणप्पभाए,

हैं-रत्नप्रभा के साथ चाकी की पृथिवियों का योग करने पर १-३ के ६
भंग हो जाते हैं इसी तरह से २-२ के ६ भंग हो जाते हैं, और ३-१
के भी ६ भंग हो जाते हैं कुल ये सब मिलकर १८ भंग हो जाते हैं।
शर्कराप्रभा के साथ तीन विकल्पों के-५-५-५ पन्द्रह विकल्प होते हैं,
वालुकाप्रभा के साथ ४-४-४=१२ विकल्प होते हैं, पद्मप्रभा के साथ
३-३-३=मिलकर ९ विकल्प होते हैं-धूमप्रभा के साथ २-२-२=मिल-
कर ६ विकल्प होते हैं, तमः प्रभा के साथ १-१-१ मिलकर ३ विकल्प
होते हैं इस तरह से द्विकसंयोगी विकल्प ६३ होते हैं-इन्हीं विकल्पों
को सूत्रकार अब प्रदर्शित करते हुए कहते हैं-(अहवा एगे रयणप्पभाए,
तिन्नि सक्करप्पभाए, होज्जा) अथवा चार नैरयिक में से एक नैरयिक
रत्नप्रभा में होता है और तीन नैरयिक शर्कराप्रभा में होते हैं १,
(अहवा-एगे रयणप्पभाए, तिन्नि वालुयप्पभाए होज्जा) अथवा एक
नैरयिक रत्नप्रभा में होता है और तीन नैरयिक वालुकाप्रभा में होते

થાય છે-રત્નપ્રભાની સાથે ખાકીની ૬ પૃથ્વીઓનો યોગ કરવાથી ૧-૩ ના
૬ વિકલ્પ થાય છે, એજ પ્રમાણે ૨-૨ ના ૬ વિકલ્પ થાય છે, અને ૩-૧
ના ૬ વિકલ્પ થાય છે. આ ત્રણે મળીને કુલ ૧૮ વિકલ્પો થાય છે.

શર્કરાપ્રભા સાથે આ ત્રણ વિકલ્પના ૫+૫+૫=૧૫ વિકલ્પ થાય છે,
વાલુકાપ્રભા સાથે આ ત્રણ વિકલ્પના ૪+૪+૪=૧૨ વિકલ્પો થાય છે. પદ્મ
પ્રભાની સાથે ૩+૩+૩=૯ વિકલ્પો થાય છે, ધૂમપ્રભાની સાથે ૨+૨+૨=૬
વિકલ્પો થાય છે. અને તમઃપ્રભા સાથે ૧+૧+૧=૩ વિકલ્પો થાય છે. આ
રીતે દ્વિકસંયોગી કુલ ૬૩ વિકલ્પો થાય છે.

હવે સૂત્રકાર તે ૬૩ દ્વિકસંયોગી વિકલ્પો પ્રકટ કરે છે—

“અહવા એગે રયણપ્પભાએ, તિન્નિ સક્કરપ્પભાએ હોજ્જા” (૧) અથવા ચાર
નારકોમાંથી એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે. “અહવા એગે રયણપ્પભાએ, તિન્નિ વાલુયપ્પભાએ હોજ્જા” (૨) અથવા
એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક વાલુકાપ્રભામાં હોય છે. “એવં જાન

તિન્નિ અહેસત્તમાએ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં ત્રયો નૈરયિકાઃ પદ્મપ્રભાયાં ભવન્તિ ૩, અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રભાયાં ત્રયસ્તુ ધૂમપ્રભાયાં ભવન્તિ ૪, અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં ત્રયશ્ચ તમાયાં ભવન્તિ ૫, અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં ત્રયશ્ચ અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ, એકસ્રયશ્ચેતિ વિકલ્પેન જાતઃ પટ્ ૬, 'અહવા દો રચણપ્પભાએ, દો સક્કરપ્પભાએ હોજ્જા' અથવા દ્વૌ નૈરયિકો રત્નપ્રભાયાં, દ્વૌ ચ શર્કરાપ્રભાયાં ભવતઃ ૧, ' એવં જાવ અહવા દો રચણપ્પભાએ, દો અહેસત્તમાએ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયાં, દ્વૌ ચ

હૈં ૨, (એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પભાએ, તિન્નિ અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં હોતા હૈં ઓર ત્રીન નૈરયિક પદ્મપ્રભા મેં હોતે હૈં ૩, અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં હોતા હૈં ઓર ત્રીન નૈરયિક ધૂમપ્રભા મેં હોતે હૈં ૪, અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં હોતા હૈં ઓર ત્રીન નૈરયિક તમઃ પ્રભા મેં હોતે હૈં ૫, અથવા એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં હોતા હૈં ઓર ત્રીન નૈરયિક અધઃ સપ્તમી મેં હોતે હૈં ૬, હસ તરહ સે એક નારક રત્નપ્રભા મેં હોને સે ઓર ત્રીન નારક અન્ય પૃથિ-વીર્યો મેં હો જાને સે ૧-૩ વિકલ્પ દ્વારા યે ૬ વિકલ્પ હો ગયે હૈં । (અહવા દો રચણપ્પભાએ, દો સક્કરપ્પભાએ હોજ્જા) અથવા દો નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં હો જાતે હૈં ઓર દો શર્કરાપ્રભા મેં હો જાતે હૈં ૧, (એવં જાવ અહવા દો રચણપ્પભાએ દો અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા-દો રત્નપ્રભા

અહવા એગે રચણપ્પભાએ, તિન્નિ અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક નીચે આતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

આ રીતે રત્નપ્રભામાં ૧ અને અન્ય પૃથ્વીઓમાં (નરકોમાં) ૩ નારક ઉત્પન્ન થતા હોય એવા ૧-૩ વિકલ્પ દ્વારા ૬ વિકલ્પો તૈયાર થાય છે.

હવે રત્નપ્રભામાં ૨ અને અન્ય પૃથ્વીઓમાં ૨ નારક ઉત્પન્ન થતા હોય એવા ૨-૨ વિકલ્પ દ્વારા જે બીજા ૬ વિકલ્પો અને છે તે નીચે અતાવ્યા પ્રમાણે સમજવા

“ અહવા-દો રચણપ્પભાએ, દો સક્કરપ્પભાએ હોજ્જા ” (૧) અથવા બે રત્નપ્રભામાં અને બે શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવં જાવ અહવા દો

વાલુકાપ્રભાયાં ભવતઃ ૨, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયાં, દ્વૌ પદ્મપ્રભાયાં ભવતઃ ૩, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયાં દ્વૌ ચ ધૂમપ્રભાયાં ભવતઃ ૪, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયાં દ્વૌ ચ તમાયાં ભવતઃ ૫, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયાં દ્વૌ ચ અઘઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ૬, દ્વૌ દ્વૌ ઇતિ વિકલ્પેન જાતાઃ પદ્મ ભજ્ઞાઃ ૬ । ‘અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ, ઇમે સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા’ અથવા ત્રયો નૈરયિકા રત્નપ્રભાયાં ભવન્તિ એકશ્ચ શર્કરાપ્રભાયાં ભવતિ ૧, એવં જાવ અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ, ઇમે અહે સત્તમાણ હોજ્જા’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયાં ભવન્તિ, એકો વાલુકાપ્રભાયાં ભવતિ ૨, અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયાં ભવતિ ૩, અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયાં ભવતિ ૪, અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયામ્ એકસ્તમાયાં ભવતિ ૫, અથવા

મેં ઓર દો વાલુકાપ્રભા મેં હો જાતે હૈં ૨, અથવા દો રત્નપ્રભા મેં ઓર દો પદ્મપ્રભા મેં હો જાતે હૈં ૩, અથવા દો રત્નપ્રભા મે ઓર દો ધૂમપ્રભા મેં હો જાતે હૈં, ૪, અથવા દો રત્નપ્રભા મે ઓર દો તમઃપ્રભા મેં હો જાતે હૈં ૫, અથવા દો રત્નપ્રભા મે ઓર દો અઘઃ સપ્તમી મેં હો જાતે હૈં ૬, હસ તરહ ૨-૨ હસ વિકલ્પ સે ૬ ભંગ યે હો ગયે હૈં (અહવા-તિન્નિ રયણપ્પમાણ ઇમે સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા ત્રીન નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં હો જાતે હૈં ઓર એક નૈરયિક શર્કરાપ્રભા મેં હો જાતા હૈ ૧, (એવં જાવ અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ ઇમે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા ત્રીન રત્નપ્રભા મેં હો જાતે હૈં, ઓર એક નૈરયિક વાલુકાપ્રભા મે હો

રયણપ્પમાણ દો અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૨) અથવા બે રત્નપ્રભામાં અને બે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા બે રત્નપ્રભામાં અને બે પંક પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા બે રત્નપ્રભામાં અને બે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા બે રત્નપ્રભામાં અને બે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા બે રત્નપ્રભામાં અને બે નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે ૩-૧ ના વિકલ્પ દ્વારા જે ૬ ભાંગા (વિકલ્પ) બને છે તે બતાવવામાં આવે છે—

“અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ ઇમે સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા ત્રણ નારકો રત્નપ્રભામાં અને એક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા ત્રણ રત્નપ્રભામાં અને ૧ વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા ત્રણ રત્નપ્રભામાં અને એક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા ત્રણ રત્નપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા ત્રણ રત્નપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “એવં જાવ અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ ઇમે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૬) અથવા ત્રણ રત્નપ્રભામાં અને એક નીચે

त्रयो रत्नप्रभायाम् एकोऽधःसप्तम्यां भवति६, 'त्रय', 'एकः' इति विकल्पेन जाताः पद ६ । एवं पद्, पद्, पद्, इति मेलने जाताः अष्टादश भङ्गाः (१८) 'अह्वा एगे सकरप्पभाए, तिन्नि वालुयप्पभाए होज्जा' अथवा एक शर्कराप्रभायां भवति, त्रयस्तु वालुकाप्रभायां भवन्ति १, एवं जहेव रयणप्पभाए उवरिमाहिं समं चारियं, तहा सकरप्पभाए वि उवरिमाहिं समं चारेयव्वं' एवमुक्तरीत्या यथैव रत्नप्रभाया उपरिमैः उत्तरोत्तरैः समं चारितं योजितं तथैव शर्कराप्रभाया अपि उपरिमैः उत्तरोत्तरैः पञ्चभिर्नरकैः समं चारयितव्यम्=योजयितव्यम् । तथा च अथवा एकः शर्कराप्रभाया भवति, त्रयः पङ्कप्रभायां भवन्ति २, अथवा एकः शर्कराप्रभायां

जाता है २, अथवा-तीन नैरयिक रत्नप्रभा में हो जाते हैं और एक नैरयिक पङ्कप्रभा में हो जाता है ३, अथवा तीन रत्नप्रभा में और एक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाता है ४, अथवा तीन रत्नप्रभा में और एक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाता है ५, अथवा तीन रत्नप्रभा में और एक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है ६, इस तरह ये तीन एक इस विकल्प द्वारा ६ भंग हो जाते हैं । इस प्रकार से ये ६-६-६ मिलकर १८ भंग हो जाते हैं । (अह्वा एगे सङ्गप्पभाए, तिन्नि वालुयप्पभाए होज्जा १) अथवा एक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और तीन वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, (एवं जहेव रयणप्पभाए उवरिमाहिं समं चारियं तहा सकरप्पभाए वि उवरिमाहिं समं चारेयव्वं) जिस प्रकार से रत्नप्रभा के साथ आगे आगे की पृथिवियों का योग किया गया है, उसी तरह से शर्करापृथिवी का भी आगे की पांच पृथिवियों के साथ योग करना चाहिये तथा च-अथवा एक नैरयिक शर्कराप्रभा में उत्पन्न होता है और तीन पङ्कप्रभा में उत्पन्न होते

सातमी नरकभा उत्पन्न थाय छे आ रीते रत्नप्रभा साथे अन्य पृथ्वीओना नारकेना छिक्खेयोगी विक्खेपो ६+६+६=१८ थाय छे

इसे शर्कराप्रभा साथे त्यागपछीनी पृथ्वीओना १-३, २-२, अने ३-१ना ले १५ विक्खेपो गने छे ते प्रतावपामा आवे छे- 'अह्वा एगे सङ्गप्पभाए, तिन्नि वालुयप्पभाए होज्जा १' (१) अथवा ऐक शर्कराप्रभाभा अने त्रय वालुकाप्रभाभा उत्पन्न थाय छे (एवं जहेव रयणप्पभाए उवरिमाहिं समं चारियं तहा सकरप्पभाए वि उवरिमाहिं समं चारेयव्वं) लेवी नीने रत्नप्रभा साथे पछीनी ६ पृथ्वीओना योगधी विक्खेपोकडेवना आव्या छे रोज प्रभाए शर्कराप्रभा साथे पछीनी पाय पृथ्वीओना योगधी नीने विक्खेपो पाय कडेवा लेखे लेभके—(२) अथवा ऐक नारक शर्कराप्रभाभा अने त्रय पङ्कप्रभाभा उत्पन्न थाय छे (३) अथवा

ભવતિ ત્રયઃ ધૂમપ્રભાયાં ભવન્તિ ૨, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયાં ભવતિ ત્રયસ્તમાયાં ભવન્તિ ૪, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયાં ભવતિ, ત્રયોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૫, इति भावः

‘ एवं एकेकाए समं चारियव्वं जाव अहवा तिन्नि तमाए एगे अहेसत्तमाए होज्जा ’ एवं पूर्वોક્તરીત્યા એકેકયા શર્કરાપ્રભાપ્રભૃતિકયા પૃથિવ્યા સમં ચારયિતવ્યમ્ યાવત્ અથવા દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયાં દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્ ૧, દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયાં દ્વૌ પદ્મપ્રભાયામ્ ૨, દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયાં દ્વૌ ધૂમપ્રભાયામ્ ૩, દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયાં દ્વૌ તમાયામ્ ૪, દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયાં દ્વૌ અધઃ સપ્તમ્યાં ભવતઃ ૫,

हैं २, अथवा—एक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और तीन धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ३, अथवा—एक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और तीन तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ४, अथवा एक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और तीन अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाते हैं ५, (एवं એકેકાએ સમં ચારિયવ્વં જાવ અહવા તિન્નિ તમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) इसी पूर्वोक्त रीति के अनुसार एक एक शर्करा आदि पृथिवी के साथ यावत् अथवा तीन तमःप्रभा पृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं और एक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है ” यहां तक कथन करलेना चाहिये—तथा—अथवा दो शर्कराप्रभा पृथिवीमें उत्पन्न हो जाते हैं और दो वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, अथवा दो नारक शर्कराप्रभा में और दो नारक पद्मप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं २, अथवा दो नारक शर्कराप्रभा में और दो नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाते

એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને ત્રણ ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં અને ત્રણ ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં અને ત્રણ નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “એવં એકેકાએ સમં ચારિયવ્વં જાવ અહવા તિન્નિ તમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” એજ પૂર્વોક્ત રીતે શર્કરાપ્રભા આદિ પ્રત્યેક પૃથ્વીની સાથે ત્ય રપછીની પૃથ્વીઓના યોગથી ૧-૩, ૨-૨, ૩-૧ ના જે વિકલ્પો બને છે તે “અથવા ત્રણ તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે,” અહીં સુધીના વિકલ્પો કહેવા બેઠાએ. હવે તે વિકલ્પો બતાવવામાં આવે છે—(૧) અથવા બે નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને બે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા બે નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને બે પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા બે શર્કરાપ્રભામાં અને બે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા બે શર્કરાપ્રભામાં

ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ એકો વાલુકા પ્રમાયાં ભવતિ ૧ ત્રય શર્કરા-
પ્રમાયાં ભવન્તિ એકઃ પટ્કપ્રમાયાં ભવતિ ૨, ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ એકો ધૂમ-
પ્રમાયાં ભવતિ ૩, ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ એકસ્તમાયાં ભવતિ ૪, ત્રયઃ શર્કરા-
પ્રમાયાં ભવન્તિ એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતીતિ ૫ । इति पञ्चदश भग्नाः (૧૫)

एवम्-एको वालुकाप्रमायां भवति त्रयः पट्कप्रमायां भवन्ति १, एको
वालुकाप्रमायां भवति त्रयो धूमप्रमायां भवन्ति २, एको वालुकाप्रमायां भवति

हैं ३, अथवा दो शर्कराप्रभा में और दो तमःप्रभा में उत्पन्न हो जाते
हैं ४, अथवा दो शर्कराप्रभा में और दो अधः सप्तमी में उत्पन्न हो
जाते हैं ५, अथवा तीन शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और एक
वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, अथवा तीन शर्कराप्रभा में उत्पन्न
हो जाते हैं और एक पट्कप्रभा में उत्पन्न हो जाता है २, अथवा तीन
शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और एक धूमप्रभा में उत्पन्न हो
जाता है ३ अथवा तीन शर्कराप्रभामें उत्पन्न हो जाते हैं और एक तमः-
प्रभा में उत्पन्न हो जाता है ४, अथवा तीन शर्कराप्रभा में उत्पन्न
होते हैं और एक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है ५, इस प्रकार
यहां तक १५ विकल्प होते हैं इसी तरह से एक वालुकाप्रभा
में उत्पन्न हो जाता है और तीन पट्कप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १,
अथवा एक वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और तीन नारक धूम-

અને બે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા બે શર્કરાપ્રભામાં અને
બે નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

હવે શર્કરાપ્રભામાં ૩ નારકો અને ત્યારપછીની પાંચ નરકોમાં ૧ નારક
ઉત્પન્ન થતો હોય એવા પાંચ વિકલ્પો પ્રકટ કરવામાં આવે છે (૧) અથવા
ત્રણ નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને એક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨)
અથવા ત્રણ શર્કરાપ્રભામાં અને એક પટ્કપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા
ત્રણ શર્કરાપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા ત્રણ
શર્કરાપ્રભામાં અને એક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા ત્રણ
શર્કરાપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે
શર્કરાપ્રભામાં ત્યારપછીની પૃથ્વીઓના યોગથી દ્વિઃસૂર્યોર્ગી ૫+૫+૫=૧૫
વિકલ્પો બને છે

હવે વાલુકાપ્રભા સાથે ત્યારપછીની પૃથ્વીઓના યોગથી બનતા ૧૨
વિકલ્પો પ્રકટ કરવામાં આવે છે-(૧) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં અને ત્રણ
પટ્કપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં અને ત્રણ ધૂમ-

ત્રયસ્તમાયાં ભવન્તિ ૩, એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ ત્રયોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૪, દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયાં દ્વૌ પઙ્કપ્રમાયાં ભવતઃ ૧, દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયાં દ્વૌ ધૂમપ્રમાયાં ભવતઃ ૨, દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયાં દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૩, દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયાં દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ-૪। ત્રયો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ એક. પઙ્કપ્રમાયાં ભવતિ ૧, ત્રયો વાલુકાપ્રમાયાં ભવન્તિ એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૨, ત્રયો વાલુકાપ્રમાયાં ભવન્તિ એકસ્તમાયાં ભવતિ ૩, ત્રયો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૪, इति द्वादश भङ्गाः (१२) एवम्-एकः पङ्कप्रमायां भवति त्रयो धूमप्रमायां भवन्ति १,

પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૨, અથવા-એક વાલુકાપ્રમા મેં ઔર ત્રીન તમઃપ્રમા મે ૩, અથવા એક વાલુકાપ્રમા મેં ઔર ત્રીન અધઃસપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૪, અથવા દો વાલુકાપ્રમા મે ઔર દો નારક પઙ્કપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૧, અથવા-દો વાલુકાપ્રમા મે ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ઔર દો ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૨, અથવા દો વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ઔર દો તમઃપ્રમા મે ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૩, અથવા દો વાલુકાપ્રમા મે ઔર દો અધઃસપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૪, અથવા-ત્રીન વાલુકાપ્રમા મેં ઔર એક પઙ્કપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧, અથવા ત્રીન વાલુકાપ્રમા મેં ઔર એક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા ત્રીન વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ઔર એક તમઃપ્રમા મે ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૩. અથવા ત્રીન વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ઔર એક અધઃસપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૪, इस प्रकार से १२ भंग हैं। इसी तरह से एक पङ्कप्रमा में

પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં અને ત્રણ તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં અને ત્રણ નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા બે વાલુકાપ્રભામાં અને બે પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા બે વાલુકાપ્રભામાં અને બે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૭) અથવા બે વાલુકાપ્રભામાં અને બે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૮) અથવા બે વાલુકાપ્રભામાં અને બે નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૯) અથવા ત્રણ વાલુકાપ્રભામાં અને એક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૦) અથવા ત્રણ નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૧) અથવા ત્રણ વાલુકાપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૨) અથવા ત્રણ વાલુકાપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

અકઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવતિ ત્રયસ્તમાયાં ભવતિ૨, અકઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવન્તિ ત્રયોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૩, દ્વૌ પદ્મપ્રમાયાં દ્વૌ ધૂમપ્રમાયાં ભવતઃ ૧, દ્વૌ પદ્મપ્રમાયાં દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૨, દ્વૌ પદ્મપ્રમાયાં અધઃ સપ્તમ્યાં ભવતઃ ૩ । ત્રયઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવન્તિ અકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૧, ત્રયઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવન્તિ અકસ્તમાયાં ભવતિ ૨, ત્રયઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવન્તિ અકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૩ । ઇતિ નવ ભક્ત્યાઃ ૯ ।

અવમ્-અકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ત્રયસ્તમાયાં ભવન્તિ ૧, અકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ત્રયઃ અધઃ સપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૨ । દ્વૌ ધૂમપ્રમાયાં દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૧, દ્વૌ ધૂમ-

હોતા હૈ ઓર ત્રીન ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૧, અથવા અક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર ત્રીન તમા પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૨, અથવા અક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર ત્રીન અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૩, અથવા દો પદ્મપ્રમા મેં ઓર દો ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૧, અથવા દો પદ્મપ્રમા મેં ઓર દો તમાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૨, અથવા દો પદ્મપ્રમા મેં ઓર દો અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૩ અથવા-ત્રીન પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ઓર અક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા ત્રીન પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ઓર અક તમાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા ત્રીન પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ઓર અક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, ઇસ તરહ સે યે ૯ ભંગ હૈ ।

અથવા અક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર ત્રીન તમાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૧, અક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર ત્રીન અધઃ

હવે પંકપ્રભા સાથે પછીની પૃથ્વીઓના યોગથી જે ૯ વિકલ્પો બને છે, તે નીચે પ્રમાણે સમજવા-(૧) અથવા એક પંકપ્રભામાં અને ત્રણ ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા એક પંકપ્રભામાં અને ત્રણ તમાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા બે પંકપ્રભામાં અને બે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા બે પંકપ્રભામાં અને બે તમાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા બે પંકપ્રભામાં અને બે નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૭) અથવા ત્રણ પંકપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૮) અથવા ત્રણ પંકપ્રભામાં અને એક તમાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૯) અથવા ત્રણ પંકપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે ધૂમપ્રભા સાથે પછીની પૃથ્વીઓના યોગથી જે ૬ વિકલ્પો બને છે તે નીચે પ્રકટકૃત્રવામાં આપ્યા છે-(૧) અથવા એક ધૂમપ્રભામાં અને ત્રણ તમાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા એક ધૂમપ્રભામાં અને ત્રણ અધઃ

પ્રમાયાં દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ૨। ત્રયો ધૂમપ્રમાયાં ભવન્તિ એકસ્તમાયાં ભવતિ૧,
૨, ત્રયો ધૂમપ્રમાયાં ભવન્તિ એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ। ઇતિ પઙ્ મદ્વાઃ૬। એવમ્-
એકસ્તમાયાં ભવતિ ત્રયઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૧, દ્વૌ તમાયાં દ્વૌ અધઃ સપ્તમ્યાં
ભવતઃ ૧, ત્રયસ્તમાયાં ભવન્તિ એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ૧। ઇતિ ત્રયો મદ્વાઃ ૩।
અષ્ટાદશ, પશ્ચદશ, દ્વાદશ, નવ, પટ્, ત્રયઃ, ૧૮-૧૫-૧૨-૯-૬-૩-ઇતિ
સર્વે ત્રિષષ્ટિર્મદ્વા ભવન્તિ ।

અથ-એકસ્રયઃ ૧, દ્વૌ દ્વૌ ૨, ત્રય એકશ્ચ ૩, એમિત્ત્રિભિર્વિકલ્પૈઃ રત્નપ્રમા-
પૃથિવ્યાઃ શેષાભિ પદ્મભિ પૃથિવીભિર્યોગે કૃતે સતિ ૬-૬-૬=૧૮ પટ્-પટ્-પટ્

સસમી મે ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા દો ધૂમપ્રમા મેં ઓર દો તમઃ
પ્રમા મે ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧, અથવા-દો ધૂમપ્રમા મેં ઓર દો અધઃ
સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા ત્રીન ધૂમપ્રમા મે ઉત્પન્ન હો
જાતે હૈં ઓર એક તમઃપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧ અથવા ત્રીન
ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો
જાતા હૈ ૨, હસ પ્રકાર યે ૬ વિકલ્પ હૈં ।

અથવા એક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર ત્રીન અધઃ સસમી મેં
ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧, અથવા દો તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર
દો અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા-ત્રીન તમઃ પ્રમા મેં
ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, હસ
તરહ સે યે ત્રીન ભંગ હૈં । ૧૮, ૧૫, ૧૨, ૯, ૬, ૩, યે સર્વ મિલકર ૬૩
ભંગ હૈં । ૧-૩, ૨-૨, ૩-૧ હન ત્રીન વિકલ્પોં દ્વારા રત્નપ્રમા પૃથિવી

સસમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા બે ધૂમપ્રલામાં અને બે તમઃપ્રલામાં
ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા બે ધૂમપ્રલામાં અને બે અધઃસસમીમાં ઉત્પન્ન
થાય છે. (૫) અથવા ત્રણ ધૂમપ્રલામાં અને એક તમઃપ્રલામાં ઉત્પન્ન થાય છે.
(૬) અથવા ત્રણ ધૂમપ્રલામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

હવે તમાપ્રણ સાથે સાતમી તમસ્તમપ્રણાના યોગથી ત્રણ વિકલ્પો
નીચે આપવામાં આવ્યા છે-(૧) અથવા એક તમઃપ્રલામાં અને ત્રણ નીચે
સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા બે તમ પ્રલામાં અને બે નીચે
સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા ત્રણ તમઃપ્રલામાં અને એક
નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

આ રીતે દ્વિકસ'યોગી ભંગ ૧૮+૧૫+૧૨+૬+૬।૩=૬૩ વિકલ્પો થાય
છે ૧-૩, ૨-૨, ૩-૧ આ ત્રણ વિકલ્પો દ્વારા રત્નપ્રલાપૃથ્વીના બાકીની છ

इति अष्टादश भङ्गा भवन्ति १८ । एवमेभिरेव त्रिभिर्विकल्पैः शर्करापृथिव्याः
शेषाभिः पञ्चभिः पृथिवीभिर्योगे कृते ५-५-५=१५, पञ्च पञ्च पञ्च इति पञ्च
दशभङ्गा भवन्ति १५ । बालुकापृथिव्याः शेषपृथिवीभिर्योगे कृते ४-४-४=१२,
चत्वारः, चत्वारः, चत्वार इति द्वादश भङ्गा भवन्ति १२ । पङ्कप्रभायाः शेषपृथि-
वीभिर्योगे कृते सति ३-३-३=९, त्रयः-त्रयः-त्रय इति नव भङ्गा भवन्ति ९ ।
धूमप्रभायाः शेष पृथिवीद्वयेन योगे कृते सति २-२-२=६, द्वौ-द्वौ-द्वौ इति
षड् भङ्गा भवन्ति ६ । तमःप्रभाया शेषाधःसप्तमीपृथिव्या योगे कृते सति च
१-१-१=३, एकः, एकः, एकः, इति त्रयो भङ्गा भवन्ति ३ । एवम्-१८-१५-
१२-९-६-३ इति चतुर्णां नैरयिकाणां नरकद्वयसंयोगे कृते स जातमव-
भङ्गसमेक्येन सर्वे त्रिपष्टिर्भङ्गा भवन्ति ६३ ।

का शेष ६ पृथिवीयों के साथ योग करने पर ६-६-६=गुणि १८ भंग
हो जाते हैं । इसी तरह से इन्हीं तीन विकल्पों द्वारा शर्करापृथिवी का
शेष पांच पृथिवीयों के साथ योग करने पर ५-५-५ गुणित १५ भंग
हो जाते हैं । बालुका पृथिवी का शेष ४ पृथिवीयों के साथ योग करने
पर ४-४-४ गुणित १२ भंग हो जाते हैं । पङ्कप्रभा का शेष पृथिवीयों
के साथ योग करने पर ३-३-३ गुणित ९ भंग हो जाते हैं । धूमप्रभा
का शेष पृथिवीयों के साथ योग करने पर २-२-२ गुणित ६ भंग होते हैं
तमःप्रभा का शेष अधः सप्तमी के साथ योग करने पर १-१-१ इस
तरह से तीन भंग होते हैं । इस तरह १८, १५, १२, ९, ६, ३ इनके
जोड़ से चार नैरयिकों के नरकद्वय के संयोग से समस्त भगों की ६३
संख्या आ जाती है ।

पृथ्वीया शेषाया शेषाया ६+६+६=१८ विक्षेप धाय छे । शेष प्रभाया त्रय
विक्षेपा द्वारा शर्करापृथिवीनी साथे भाषीनी पांच पृथ्वीयाणा शेषाया
५+५+५=१५ लाजा (विक्षेप) धाय छे । शेष प्रभाया बालुमप्रभापृथ्वी साथे
पृथ्वीनी ४ पृथ्वीयाणा शेषाया ४+४+४=१२ विक्षेप धाय छे । शेष प्रभाया
पङ्कप्रभापृथ्वी साथे पृथ्वीनी त्रय पृथ्वीयाणा शेषाया ३+३+३=९
विक्षेप धाय छे । शेष प्रभाया धूमप्रभा साथे पृथ्वीनी द्वे पृथ्वीयाणा शेषाया २+२+२=६
विक्षेप धाय छे । तमःप्रभाया अधः सप्तमी साथे पृथ्वीनी एक पृथ्वीयाणा शेषाया १+१+१=३
विक्षेप धाय छे । आनीने १८+१५+१२+९+६+३=६३
इति विक्षेपेनी विक्षेपे धाय छे ।

અથ ચતુર્ણાં નરકસંયોગે, જાયમાનાન્ પશ્ચોત્તરશતમજ્ઞાન્ પ્રદર્શયતિ, તત્ર
 -‘ એકઃ, એકઃ દ્વૌ ૧ ’ ‘ એકઃ, દ્વૌ એકઃ ૨ ’ ‘ દ્વૌ, એકઃ, એકઃ ૩ ’ इति
 ત્રયો વિકલ્પા ભવન્તિ, તત્ર પ્રથમમ્ એકઃ, એકઃ, દ્વૌ, इति વિકલ્પમાહ-‘ અહવા એગે
 રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, દો વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રમા-
 યામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં, દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયાં ભવતઃ ૧, ‘ અહવા એગે રચણપ્પમાણ
 એગે સક્કરપ્પમાણ દો પંકપ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્ક-
 રાપ્રમાયામ્, દ્વૌ પદ્મપ્રમાયાં ભવતઃ ૨ ‘ एवं जाव एगे रचणप्पमाए एगे सक्कर-
 प्पमाए, दो अहेमत्तमाए होज्जा ’ एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत् अथवा एको रतनप्रमा-
 याम् एकः शर्कराप्रमायां द्वौ धूमप्रमायां भवतः ३, अथवा एको रतनप्रमायाम्, एकः

અથ સૂત્રકાર ચાર નારકોં કે સંયોગ મેં ઉત્પન્ન ૧૦૫ ભંગોં કો પ્રકટ
 કરતે હેં દનમેં ૧-૧-૨, ૧-૨-૧, ૨-૧-૧, ये तीन विकल्प होते हैं-इन
 વિકલ્પોં મેં સે જો ૧-૧-૨ પ્રથમ વિકલ્પ હૈં ઉસકી અપેક્ષા સે સૂત્રકાર
 કહતે હૈં-(અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, દો વાલુયપ્પમાણ
 હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્ન પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં
 ઔર એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં તથા દો નારક
 વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હેં ૧, (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે
 સક્કરપ્પમાણ દો પંકપ્પમાણ હોજ્જા ૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં
 ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઔર
 દો નારક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હેં ૨, (एवं जाव एगे रचणप्प-
 माए एगे सक्करप्पमाए, दो अहे सत्तमाए होज्जा) અથવા એક રત્નપ્રમા
 મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં, એક શર્કરા પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઔર

હવે સૂત્રકાર બુદ્ધી બુદ્ધી ત્રણ નરકોમાં ઉત્પન્ન થતા ચાર નરકોના બે
 ૧૦૫ ત્રિકસંયોગી ભાંગા (વિકલ્પો) થાય છે તે પ્રકટ કરે છે. તેમાં ૧-૧-૨,
 ૧-૨-૧ અને ૨-૧-૧, આ ત્રણ વિકલ્પો થાય છે. આ ત્રણ વિકલ્પોમાંથી
 બે ૧-૧-૨ નો પ્રથમ વિકલ્પ છે, તે વિકલ્પની અપેક્ષાએ નીચે પ્રમાણે
 ભાગાઓ થાય છે-“ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, દો વાલુય-
 પ્પમાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, એક
 શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બે નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.
 “ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, દો પંકપ્પમાણ હોજ્જા ” (૨)
 અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે અને બે નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “ एवं जाव एगे
 रचणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए, दो अहे सत्तमाए होज्जा ” (૩) અથવા એક

शर्कराप्रभायाम् द्वौ तमायां भवतः ४. अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्करा प्रभायां, द्वौ अधःमत्स्यी भवतः ५। अथ 'एकः द्वौ एकः' इति विकल्पमाह— 'अथवा एगे रयणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए होज्जा' अथवा एको रत्नप्रभायाम्, द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायां भवति १, 'एवं जाव अथवा एगे रयणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए एगे अहेमत्तमाए होज्जा' एव पूर्वोक्तरीत्या यावत्—अथवा एको रत्नप्रभायां, द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एक पङ्क-प्रभायां भवति २, अथवा एको रत्नप्रभायां द्वौ शर्कराप्रभायाम् एको धूमप्रभाया भवति ३, अथवा एको रत्नप्रभायां द्वौ शर्कराप्रभायाम् एकन्तमाया भवति ४,

दो नारक धूमप्रभा से उत्पन्न हो जाते हैं ३, अथवा एक नारक रत्न प्रभा से, एक शर्कराप्रभा से और दो तन प्रभा से उत्पन्न हो जाते हैं ४ अथवा एक रत्नप्रभा से एक शर्कराप्रभा से और दो अधःमत्स्यी से उत्पन्न हो जाते हैं ५। एवं दो एक विकल्प के अनुसार (अथवा एगे रयणप्पभाए दो सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए होज्जा) अथवा एक रत्नप्रभा से उत्पन्न हो जाता है, दो शर्कराप्रभा से उत्पन्न हो जाते और एक वालुकाप्रभा से उत्पन्न हो जाता है १, (एवं जाव अथवा एगे रयणप्पभाए दो सक्करप्पभाए एगे अहेमत्तमाए होज्जा) अथवा—एक नारक रत्नप्रभा से उत्पन्न होता है, दो नारक शर्कराप्रभा से उत्पन्न होते हैं और एक नारक पङ्कप्रभा पृथिवी से उत्पन्न होता है २, अथवा—एक रत्नप्रभा से, दो शर्कराप्रभा से और एक धूमप्रभा से उत्पन्न होता है ३, अथवा एक नारक रत्नप्रभा से, दो नारक

रत्नप्रभायां, एक शर्कराप्रभायां से दो धूमप्रभायां उत्पन्न पाये हैं. (१) अथवा एक रत्नप्रभायां, एक शर्कराप्रभायां से दो तन प्रभायां उत्पन्न पाये हैं (५) अथवा एक रत्नप्रभायां एक शर्कराप्रभायां से दो अधःमत्स्यी उत्पन्न पाये हैं

इसे १-२-१ नी अपेक्षित नीये प्रकृति पाये विवक्षित पाये हैं—
"अथवा एगे रयणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए होज्जा" (१)
अथवा एक रत्नप्रभायां से शर्कराप्रभायां से दो धूमप्रभायां उत्पन्न पाये हैं "एवं जाव अथवा एगे रयणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए, एगे अहेमत्तमाए होज्जा" (२) अथवा एक रत्नप्रभायां से शर्कराप्रभायां से दो तन प्रभायां उत्पन्न पाये हैं "अथवा एक रत्नप्रभायां से शर्कराप्रभायां से दो अधःमत्स्यी उत्पन्न पाये हैं (५) अथवा एक रत्नप्रभायां से शर्कराप्रभायां से दो नारक रत्नप्रभायां उत्पन्न पाये हैं (३) अथवा एक नारक रत्नप्रभायां से दो नारक शर्कराप्रभायां उत्पन्न पाये हैं (४) अथवा एक नारक रत्नप्रभायां से दो नारक पङ्कप्रभायां उत्पन्न पाये हैं (२)

અથ ચતુર્ણાં નરકસંયોગે, જાયમાનાન્ પશ્ચોત્તરશતમજ્ઞાન્ પ્રદર્શયતિ, તત્ર
 -‘ એકઃ, એકઃ દ્વૌ ૧ ’ ‘ એકઃ, દ્વૌ એકઃ ૨ ’ ‘ દ્વૌ, એકઃ, એકઃ ૩ ’ इति
 ત્રયો વિરૂપા ભવન્તિ, તત્ર પ્રથમસ્મ એકઃ, એકઃ, દ્વૌ, इति વિકલ્પમાહ-‘અહવા એગે
 રચળપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, દો વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રમા-
 યામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં, દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયાં ભવતઃ ૧, ‘અહવા એગે રચળપ્પમાણ
 એગે સક્કરપ્પમાણ દો પંકપ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્ક-
 રાપ્રમાયામ્, દ્વૌ પદ્મપ્રમાયાં ભવતઃ ૨ ‘ એવં જાવ એગે રચળપ્પમાણ એગે સક્કર-
 પ્પમાણ, દો અહેસત્તમાણ હોજ્જા’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા એકો રત્નપ્રમા-
 યાપ્ એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં દ્વૌ ધૂમપ્રમાયાં ભવતઃ ૩, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ

અથ સૂત્રકાર ચાર નારકોં કે સંયોગ સેં ઉત્પન્ન ૧૦૫ મંગોં કો પ્રકટ
 કરતે હેં દનમેં ૧-૧-૨, ૧-૨-૧, ૨-૧-૧, ચે ત્રીન વિકલ્પ હોતે હેં-इन
 વિકલ્પોં સેં સે જો ૧-૧-૨ પ્રથમ વિકલ્પ હૈ उसकी अपेक्षा से सूत्रकार
 कहते हैं-(अहवा एगे रचणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, दो वालुयप्पभाए
 होज्जा) अथवा एक नारक रत्न प्रभा सें उत्पन्न हो जाता है
 और एक नारक शर्कराप्रभा सें उत्पन्न हो जाता है तथा दो नारक
 वालुकाप्रभा सें उत्पन्न हो जाते हैं १, (अहवा एगे रचणप्पभाए, एगे
 सक्करप्पभाए दो पंकप्पभाए होज्जा २) अथवा एक नारक रत्नप्रभा सें
 उत्पन्न हो जाता है, एक नारक शर्कराप्रभा सें उत्पन्न हो जाता है और
 दो नारक पद्मप्रभा सें उत्पन्न हो जाते हैं २, (एवं जाव एगे रचणप्प-
 भाए एगे सक्करप्पभाए, दो अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा एक रत्नप्रभा
 से उत्पन्न हो जाता है, एक शर्करा प्रभा सें उत्पन्न हो जाता है और

હવે સૂત્રકાર જુદી જુદી ત્રણ નરકોમા ઉત્પન્ન થતા ચાર નરકોના જે
 ૧૦૫ વિકલ્પયોગી ભાગા (વિકલ્પો) થાય છે તે પ્રકટ કરે છે તેમાં ૧-૧-૨,
 ૧-૨-૧ અને ૨-૧-૧, આ ત્રણ વિકલ્પો થાય છે. આ ત્રણ વિકલ્પોમાંથી
 જે ૧-૧-૨ નો પ્રથમ વિકલ્પ છે, તે વિકલ્પની અપેક્ષાએ નીચે પ્રમાણે
 ભાગાએ થાય છે-“ અહવા એગે રચળપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, દો વાલુય-
 પ્પમાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, એક
 શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બે નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.
 અહવા એગે રચળપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, દો પંકપ્પમાણ હોજ્જા ” (૨)
 તથા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં
 તથા એક નારક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “ એવં જાવ એગે રચળપ્પ-
 માણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, દો અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૩) અથવા એક

શર્કરાપ્રમાયામ્ દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૪, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરા-
પ્રમાયાં, દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ૬। અથ 'એકઃ દ્વૌ એકઃ' ઇતિ વિકલ્પમાહ-
'અહવા એગે રચણપ્પમાઁ, દો સક્કરપ્પમાઁ, એગે વાલુયપ્પમાઁ હોઝ્જા' અથવા
એકો રત્નપ્રમાયામ્, દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ ૧, 'એવં
જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાઁ, દો સક્કરપ્પમાઁ એગે અહેસત્તમાઁ હોઝ્જા' એવં
પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં, દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્, એક પઢ્ડ-
પ્રમાયાં ભવતિ ૨, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્ એકો ધૂમપ્રમાયાં
ભવતિ ૩, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્ એકસ્તમાયાં ભવતિ ૪,

દો નારક ધૂમપ્રમા મે ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, અથવા એક નારક રત્ન
પ્રમા મેં, એક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર દો તન પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે
હૈં ૪ અથવા એક રત્નપ્રમા મેં એક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર દો અધઃ સપ્તમી
મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૬। યજ્ઞ દો એક વિકલ્પ કે અનુસાર (અહવા એગે
રચણપ્પમાઁ દો સક્કરપ્પમાઁ, એગે વાલુયપ્પમાઁ હોઝ્જા) અથવા એક
રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ, દો શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે
ઓર એક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, (એવં જાવ અહવા
એગે રચણપ્પમાઁ દો સક્કરપ્પમાઁ એગે અહે સત્તમાઁ હોઝ્જા) અથવા
-એક નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ, દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં
ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર એક નારક પઢ્ડપ્રમા પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હોતા
હૈ ૨, અથવા-એક રત્નપ્રમા મેં, દો શર્કરાપ્રમા મેં ઓર એક ધૂમપ્રમા
મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૩, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, દો નારક

રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં અને બે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪)
અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં અને બે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે. (૫) અથવા એક રત્નપ્રભામાં એક શર્કરાપ્રભામાં અને બે નીચે
સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

હવે ૧-૨-૧ ની અપેક્ષાએ નીચે પ્રમાણે પાંચ વિકલ્પો થાય છે—
“અહવા એગે રચણપ્પમાઁ, દો સક્કરપ્પમાઁ, એગે વાલુયપ્પમાઁ હોઝ્જા” (૧)
અથવા એક રત્નપ્રભામાં, બે શર્કરાપ્રભામાં અને એક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે “એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાઁ, દો સક્કરપ્પમાઁ, એગે અહે સત્ત
માઁ હોઝ્જા” (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે શર્કરાપ્રભામાં અને
એક નારક પંકપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક રત્નપ્રભામાં
બે શર્કરાપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક

અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયામ્ એકોઽધઃ સસમ્યાં ભવતિ ૫ (૧૦) ।
 અથ ' દ્વૌ એકઃ, એકઃ ' इति विकल्पमाह - ' અહવા દો રચણપ્પમાએ એગે સક્કર-
 પ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ હોજ્જા ' અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રભા-
 યામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયાં ભવતિ ૧, ' એવં જાવ અહવા દો રચણપ્પમાએ, એગે
 સક્કરાપ્પમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા દ્વૌ
 રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયાં ભવતિ ૨, અથવા દ્વૌ
 રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો મપ્રભાયાં ભવતિ ૩, અથવા દ્વૌ
 રત્નપ્રભાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્ એકસ્તમાયાં ભવતિ ૪, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભા-

શર્કરાપ્રભા મેં ઓર એક નારક તમઃપ્રભા મે ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૪,
 અથવા-એક નારક રત્નપ્રભા મે દો નારક શર્કરાપ્રભા મે ઓર એક
 નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મે ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૫, ઇસ પ્રકાર સે યે
 યહાં તક ૧૦ ભંગ હૈં । અવ દો એક એક ઇસ વિકલ્પ કી અપેક્ષા સે જો
 ૫ ભંગ હોતે હૈં ઉન્હે સૂત્રકાર પ્રકટ કરતે હૈં -(અહવા-દો રચણપ્પમાએ,
 એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ હોજ્જા) અથવા-દો નારક રત્ન-
 પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા
 હૈ ઓર એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧, (એવં જાવ
 અહવા દો રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા)
 અથવા દો રત્નપ્રભા મેં, એક શર્કરાપ્રભા મેં, ઓર એક પદ્મપ્રભા મેં ઉત્પન્ન
 હો જાના હૈ ૨, અથવા-દો રત્નપ્રભા મેં, ઓર એક શર્કરાપ્રભા મેં એક ધૂમપ્રભા
 મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, અથવા-દો નારક રત્નપ્રભા મેં, એક શર્કરાપ્રભા મેં
 ઓર એક તમઃપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૪, અથવા દો રત્નપ્રભા મેં, એક

રત્નપ્રભામા, જે શર્કરાપ્રભામાં અને એક તમ પ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે. (૫)
 અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, જે શર્કરાપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી
 નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ રીતે ૧૦ ભાંગા પ્રકટ કરીને હવે ૨-૧-૧ ના વિકલ્પની અપેક્ષાએ
 જે પાંચ ભાંગા થાય છે તે પ્રકટ કરવામાં આવે છે-“ અહવા દો રચણપ્પમાએ,
 એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ હોજ્જા ” (૧) અથવા જે નારક રત્નપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને એક નારક
 વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવં જાવ અહવા દો રચણપ્પમાએ, એગે સક્ક-
 રપ્પમાએ, એગે જાવ અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૨) અથવા જે રત્નપ્રભામાં, એક
 શર્કરાપ્રભામાં અને એક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા જે રત્ન-
 પ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪)
 અથવા જે રત્નપ્રભામા એક શર્કરાપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં

યામ્ એકઃ શર્કરાપ્રભામ્, એકોઽધઃસસમ્યાં ભવતિ, ૧, इति प्रथमविकल्पत्रयेण पञ्चदश भङ्गाः-१५ । अथ बालुकापृथिव्या सह-तानाह-‘अहवा एगे रयणप्प-भाए, एगे बालुयप्पभाए, दो पक्कप्पभाए होज्जा ’ अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायां द्वौ पङ्कप्रभायां भवतः १, ‘एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए एगे बालुयप्पभाए, दो अहेसत्तमाए होज्जा ’ एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायां द्वौ धूमप्रभायां भवतः २, अथवा एको रत्नप्रभायाम् एको बालुकाप्रभाया द्वौ तमायां भवतः ३, अथवा एको रत्नप्रभायाम् एको बालुकाप्रभायां द्वौ अधः ससम्यां भवतः ४ । ‘ एवं एएणं गमएणं जहा तिण्हं तियजोगो तहा भाणियव्वो जाव अहवा दो धूमप्पभाए, एगे तमाए एगे

शर्कराप्रभा में, और एक अधः ससमी में उत्पन्न हो जाता है १, इस तरह प्रथमविकल्पत्रय की अपेक्षा से ये १५ भंग हैं । अब बालुकापृथिवी के साथ इन विकल्पों को कहते हैं—(अहवा एगे रयणप्पभाए एगे बालु यप्पभाए दो पंक्कप्पभाए होज्जा) अथवा एक रत्नप्रभा में, एक बालुका-प्रभा में, और दो पङ्कप्रभा में, उत्पन्न हो जाते १, (एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे बालुयप्पभाए, दो अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा एक रत्नप्रभा में, एक बालुकाप्रभा में और दो धूमप्रभा में उत्पन्न होते हैं २, अथवा एक रत्नप्रभा में, एक बालुकाप्रभा में और दो तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ३, अथवा एक रत्नप्रभा में एक बालुकाप्रभा में और दो अधः ससमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं ४, (एवं एएणं गमएणं जहा तिण्हं तियजोगो, तहा भाणियव्वो जाव अहवा दो धूम-

ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા એ રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે પ્રથમ વિકલ્પત્રયની અપેક્ષાએ ત્રિસંયોગી ૧૫ ભાગાઓ (વિકલ્પો) થાય છે.

એજ પ્રભાએ વાલુકાપ્રભાપૃથ્વી સાથે તે વિકલ્પોનું કથન કરવામાં આવે છે—“ અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે વાલુયપ્પભાએ દો પક્કપ્પભાએ હોજ્જા ” (૧) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એ પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ‘ एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे बालुयप्पभाए दो अहे सत्त माए होज्जा ’ (२) अथवा એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એ ધૂનપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકા-પ્રભામાં અને એ નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે ‘ एवं ए ए णं गम एण जहा तिण्हं तियजोगो तहा भाणियव्वो जाव अहवा दो धूमप्पभाए, एगे

અહેસત્તમાએ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા એતેન ગમકેન યથા ત્રયાણાં ત્રિકયોગો ભણિતસ્તથા ચતુર્ણામપિ ત્રિકસંયોગો ભણિતવ્યઃ, યાવત્-અથવા દ્વૌ ધૂમપ્રભામ્, એક સ્તમાયામ્ એકોઽધઃ સસમ્યાં ભવતિ ૧૫,

અનેન વિધિના પશ્ચોત્તરશતં મજ્ઞા મયન્તિ, તથાહિ-રત્નપ્રમા-શર્કરાપ્રમાભ્યાં સહ વાલુકાપ્રમામારભ્યાધઃસસમીપર્યન્તમુત્તરોત્તરપૃથિવીનાં યોગે કૃતે એકૈક-વિકલ્પસ્ય પશ્ચપશ્ચમજ્ઞકરણેન ત્રયાણાં વિકલ્પાનાં પશ્ચદશ મજ્ઞા ભવન્તિ ૧૫ ।
 એતે પશ્ચદશમજ્ઞાઃ પૂર્વં પ્રદર્શિતાઃ । એવં રત્નપ્રમા-વાલુકાપ્રમાભ્યાં સહ પદ્મપ્રમા-મારભ્યાધઃ સસમીપર્યન્તમુત્તરોત્તરપૃથિવ્યા યોગે કૃતે એકૈકવિકલ્પસ્ય ચતુશ્વતુર્મજ્ઞ-

પ્રમાએ એગે તમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) જિસ તરહ સે ત્રીન નારકોં કા ત્રિક યોગ પહિલે કહા ગયા હૈ ઉસી તરહ સે હસ ગમ દ્વારા ચાર નારકોં કા ભી ત્રિક સંયોગ કહના ચાહિયે-યાવત્-અથવા-દો નારક ધૂમપ્રમા મેં, એક નારક તસઃ પ્રમા મેં, ઔર એક નારક અધઃ સસમી મેં હો જાતા હૈ-હસ વિધિ સે યે ૧૦૬ અંગ હોતે હૈં-જો હસ પ્રકાર સે હૈં-રત્નપ્રમા ઔર શર્કરાપ્રમા કે સાથ વાલુકાપ્રમા સે લેકર અધઃ સસમી પૃથીવી તક ઉત્તરોત્તર પૃથિવીયોં કા યોગ કરને પર એક એક વિકલ્પ કે ૫-૬ અંગ કરને સે ત્રીનોં વિકલ્પોં કે ૧૬ અંગ હો જાતે હૈં જો પૂર્વ મેં કહે જા ચુકે હૈં । હસી તરહ સે રત્નપ્રમા ઔર વાલુકાપ્રમા હનકે સાથ પદ્મપ્રમા સે લેકર અધઃ સસમી પૃથિવી તક ઉત્તરોત્તર પૃથિવીયોંકા યોગ કરનેપર એક એક વિકલ્પ કે ૪-૪ અંગ હોતે હૈં ।

તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” જેવી રીતે ત્રણ નારકોનો ત્રિકયોગ આગળ કહેવામાં આવ્યો છે, એજ પ્રમાણે આ ગમ દ્વારા ચાર નારકોનો પણ ત્રિક સંયોગ કહેવો જોઈએ. “ અથવા જે નારક ધૂમપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે, ” આ વિકલ્પ પર્યન્તના વિકલ્પો કહેવા જોઈએ. આ પ્રમાણે કુલ ૧૦૫ ત્રિકસંયોગી ભાંગાઓ (વિકલ્પો) થશે. જે આ પ્રમાણે સમજવા-રત્નપ્રભા અને શર્કરાપ્રભાની સાથે વાલુકાપ્રભાથી લઈને નીચે સાતમી પૃથ્વીઓ પર્યન્તની પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી પ્રત્યેક વિકલ્પના પાંચ પાંચ ભાંગા થતા હોવાથી ત્રણ વિકલ્પના (૧, ૧, ૨ અને ૧, ૨, ૧ અને ૨, ૧, ૧ આ ત્રણ વિકલ્પોના) કુલ ૧૫ ભાંગાઓ થાય છે, જે પહેલાં પ્રકટ કરવામાં આવી ગયા છે. એજ પ્રમાણે રત્નપ્રભા અને વાલુકાપ્રભાની સાથે પદ્મપ્રભાથી લઈને સાતમી પૃથ્વી પર્યન્તની પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે સંયોગ કરવાથી પ્રત્યેક વિકલ્પના ૪-૪ ભાંગા થાય છે.

અહેમત્તમાણ હોજા , એવં પૂર્વેક્તરીત્યા એતેન ગમકેન યથા ત્રયાણાં ત્રિકયોગો મણિતસ્તથા ચતુર્ણામપિ ત્રિકસંયોગો મણિતવ્યઃ, યાવત્-અથવા દ્વૌ ધૂમપ્રભા-યામ્ , એકસ્તમાયામ્ , એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૧૦૫।

અનેન વિધિના પશ્ચોત્તરગતં મજ્ઞા ભવન્તિ, તથાહિ-રત્નપ્રમા-શર્કરાપ્રમાભ્યાં સહ વાલુકાપ્રમામારભ્યાધ. સપ્તમીપર્યન્તોમુત્તરોત્તરપૃથિવીનાં યોગે કૃતે એકૈકવિકલ્પસ્ય પશ્ચપશ્ચમજ્ઞકરણેન ત્રયાણાં વિકલ્પાનાં પશ્ચદશ મજ્ઞા ભવન્તિ ૧૫। એતે પશ્ચદશ મજ્ઞા પૂર્વં પ્રદર્શિતાઃ। એવ રત્નપ્રમા-વાલુકાપ્રમાભ્યાં સહ પદ્મપ્રમામારભ્યાધઃ-સપ્તમીપર્યન્તોમુત્તરોત્તરપૃથિવ્યા યોગે કૃતે એકૈકવિકલ્પસ્ય ચતુશ્ચતુર્મજ્ઞકરણેન ત્રયાણાં વિકલ્પાનાં દ્વાદશ મજ્ઞા ભવન્તિ ૧૨। તે દ્વાદશાપિ મજ્ઞાઃ પૂર્વં પ્રદર્શિતાઃ ઇતિ સપ્તવિંશતિમજ્ઞાઃ જાતાઃ, ૧૫-૧૨=૨૭।

અથ પશ્ચાધિકશતમજ્ઞેષુ શેષાન્ અષ્ટસપ્તતિમજ્ઞાન્ ૭૮ પ્રપદર્શયતિ-તત્ર રત્નપ્રમા પદ્મપ્રમેતિપૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય પ્રથમવિકલ્પમાહ-એકો રત્નપ્રમાયામ્ , એકઃ પદ્મપ્રમાયાં, દ્વૌ ધૂમપ્રમાયાં ભવતઃ ૧। એકો રત્નપ્રમાયામ્ એકઃ પદ્મપ્રમાયાં, દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૨। એકો રત્નપ્રમાયામ્ , એકઃ પદ્મપ્રમાયાં દ્વૌ અધઃ સપ્તમ્યાં ભવતઃ

હૈં-હસ તરહ કરને સે તીનોં વિકલ્પોં કે ૧૨ ભંગ હો જાતે હૈં। ચે ૧૨ ભંગ સી પહિલે કહે જા ચુકે હૈં। ૧૫ ઓર ૧૨ ચે इन दोनों को मिलाने से २७ भंग होते हैं। अब इनके अतिरिक्त जो ७८ भंग बचे हैं सो उन्हें स्पष्ट करने के लिये उनमें से रत्नप्रभा-और पद्मप्रभा इन दो पृथिवीयों को आश्रित करके जायमान प्रथम विकल्प को सूत्रकार कहते हैं-अथवा-एक नारक रत्नप्रभा में, एक पद्मप्रभा में और दो नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १ अथवा-एक रत्नप्रभा में, एक पद्मप्रभा में, और दो तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं २, अथवा-एक रत्नप्रभा में, एक पद्मप्रभा में, और दो नारक अधः सप्तमी

આ રીતે ત્રણે વિકલ્પના કુલ ૧૨ ભાંગા થાય છે તેમને પણ આગળ પ્રકટ કરવામા આવ્યા છે આ રીતે ૧૫+૧૨=૨૭ ભાંગાઓનુ કથન અહીં કરવામાં આવી ગયુ છે હવે બાકીના ૭૮ ભાંગાઓનું સ્પષ્ટીકરણ કરવામા આવે છે પહેલા તે રત્નપ્રભા અને પદ્મપ્રભા પૃથ્વીઓની સાથેના પદ્મપ્રભા આદિ પૃથ્વીઓના સંયોગથી જે ૩ ભાંગાઓ (વિકલ્પો) બને છે, તેમને પ્રકટ કરવામા આવે છે-(૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક પદ્મપ્રભામાં અને જે નારક ધૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક પદ્મપ્રભામાં અને જે તમઃપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક પદ્મપ્રભામાં અને જે અધઃસપ્તમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે.

૩ । इति प्रथमविकल्पस्य त्रयो भङ्गाः ३ । अथ द्वितीयविकल्पमाह—एको रत्न-
प्रभायां, द्वौ पङ्कप्रभायाम् एको धूमप्रभायां भवति १ । एको रत्नप्रभायाम् द्वौ
पङ्कप्रभायाम् एकस्तमायां भवति २ । एको रत्नप्रभायां द्वौ, पङ्कप्रभायाम्, एकः
अधःसप्तम्यां भवति ३ । इति द्वितीयविकल्पस्य त्रयो भङ्गाः ३ । तृतीयविक-
ल्पमाह—द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां भवति १ । द्वौ
रत्नप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति २, द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकः
पङ्कप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति ३ । इति तृतीयविकल्पस्य त्रयोभङ्गाः
३ । जाताः विकल्पत्रयस्य नव भङ्गाः ९, पूर्वोक्त सप्तविंशतिभङ्गसंमेलने जाताः
षट्त्रिंशद्भङ्गाः, २७-९=३६ ।

પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩ હસ તરહ યે તીન ભંગ પ્રથમ વિકલ્પ
જો ૧-૧-૨ રૂપ હૈં ઉસકે હૈં ।

અવ દ્વિતીય વિકલ્પ જો એક દો એક રૂપ હૈં ઉસકે તીન ભંગ
હસ પ્રકાર સે હૈં-અથવા-એક રત્નપ્રભા મેં, દો પંક્કપ્રભા મેં ઓર એક
ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૧, અથવા એક રત્નપ્રભા મેં, દો પંક્કપ્રભા
મેં ઓર એક તમઃપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૧, અથવા એક રત્નપ્રભા
મેં, દો પંક્કપ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા
હૈં ૧, યે દ્વિતીય વિકલ્પ કે તીન ભંગ હૈં । અવ તૃતીય વિકલ્પ જો
દો એક એક રૂપ હૈં ઉસકે તીન ભંગ હસ પ્રકાર સે હૈં-અથવા દો
નારક રત્નપ્રભા મેં એક નારક પંક્કપ્રભા મેં ઓર એક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન
હો જાતા હૈં ૧, અથવા દો રત્નપ્રભા મેં, એક પંકપ્રભા મેં ઓર એક
તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૧, અથવા-દો રત્નપ્રભા મેં, એક
પંકપ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં

હવે ૧-૨-૧ ૩૫ ળીઝ વિકલ્પના ૩ ભાંગાઓ પ્રકટ કરવામાં આવે
છે-(૧) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એ પંકપ્રભામાં, અને એક ધૂમપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એ પંકપ્રભામાં અને એક
તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એ પંકપ્રભામાં
અને એક અધ સપ્તમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

હવે ૨-૧-૧ ૩૫ ત્રીઝ વિકલ્પના ૩ ભાંગાઓ પ્રકટ કરવામાં આવે
છે-(૧) અથવા એ રત્નપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે (૨) અથવા એ રત્નપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક તમ પ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એ રત્નપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક
અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ ત્રણે વિકલ્પોના કુલ ૩+૩+૩=૯ ભાંગાઓ

અથ રત્નપ્રભા—ધૂમપ્રભેતિપૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય મજ્ઞાનાહ—एको रत्नप्रभायाम्
एको धूमप्रभायां, द्वौ तमायां भवतः १। एको रत्नप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां, द्वौ
अधःसप्तम्याम् २। तथा एको रत्नप्रभायां, द्वौ धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति
१। एको रत्नप्रभायां द्वौ धूमप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति २। तथा द्वौ
रत्नप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति १। द्वौ रत्नप्रभायाम्, एको
धूमप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति २। इति षड् भङ्गाः ६। पूर्वोक्तपट्ट
त्रिंशद्भङ्गसंमेलने जाताः द्वाचत्वारिंशद्भङ्गाः ३६-६=४२।

हैं, इस प्रकार से चेतृतीय विकल्प के तीन भग हैं। सब तीनों विकल्पों
के ये ९ भग हो जाते हैं। २७ पूर्वोक्त भगों में ९ ये भग मिलाने से
३६ भग आ जाते हैं। रत्नप्रभा और धूमप्रभा इन दो पृथिवियों को
आश्रित करके जो इन तीन विकल्पों के भग आते हैं—वे इस प्रकार से
हैं—अथवा एक रत्नप्रभा में, एक धूमप्रभा में और दो तमः प्रभा में
उत्पन्न हो जाते हैं १, अथवा—एक रत्नप्रभा में, एक धूमप्रभा में और
दो अधः सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं २, तथा एक रत्नप्रभा में
दो धूमप्रभा में और एक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाता है १, अथवा एक
रत्नप्रभा में, दो धूमप्रभा में और एक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता
है २, तथा—दो रत्नप्रभा में, एक धूमप्रभा में और एक तमः प्रभा में
उत्पन्न हो जाता है १, अथवा—दो रत्नप्रभा में एक धूमप्रभा में और
एक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है २, इस प्रकार से ये ६ भग हैं।
कुल सब भग यहां तक ३६ और ६ मिलाकर ४२ हुए हैं।

થાય છે. ૨૭ પૂર્વોક્ત ભાગાઓ સાથે આ નવ ભાંગાઓનો સરવાળો કરવાથી
૩૬ ભાંગાઓનું કથન અહીં પૂરું થાય છે

હવે રત્નપ્રભા અને ધૂમપ્રભા સાથે પછીની પૃથ્વીઓના યોગથી નીચે
પ્રમાણે ૬ ભાગાઓ થાય છે—(૧) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં
અને બે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક
ધૂમપ્રભામાં અને બે અધઃસપ્તમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક
રત્નપ્રભામાં, બે ધૂમપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪)
અથવા એક રત્નપ્રભામાં, બે ધૂમપ્રભામાં અને એક અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન
થાય છે. (૫) અથવા બે રત્નપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક
તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા બે રત્નપ્રભામાં એક ધૂમપ્રભામાં
અને એક અધઃસપ્તમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે, આ રીતે ૬ ભાગા થાય છે.
પૂર્વોક્ત ૩૬ભાગામાં આ ૬ભાગા ઉમેરવાથી ૪૨ભાગાનું કથન અહીં પૂરું થાય છે

અથ રત્નપ્રભા-તમઃપ્રભેતિપૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય ભજ્ઞાનાદ્-एको रत्नप्रभायाम्, एकस्तमायां, द्वौ अधःसप्तम्याम् १ । तथा-एको रत्नप्रभायां, द्वौ तमायाम् एकः अधःसप्तम्याम् १ । द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकरस्तमायाम्, एकः अधःसप्तम्याम् १ । इति त्रयो भज्जाः ३ । ४२-३=४५ ॥ पूर्वोक्तद्वाचत्वारिंशद्भज्जसंमेलने जाताः पञ्चचत्वारिंशद्भज्जाः ४५ । इति रत्नप्रभां प्रधानीकृत्य जायमाना भज्जा जाताः पञ्चचत्वारिंशत् ॥ ४५ ॥ १५-१२-९-६-३=४५ ॥

અથ શર્કરાપ્રભાં પ્રધાનીકૃત્ય ત્રિશદ્ ભજ્જાઃ પ્રદર્શ્યન્તે તત્ર શર્કરાપ્રભા-વાલુ-કાપ્રભેતિપૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય દ્વાદશ ભજ્જાનાદ્-एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालु-

અબ રત્નપ્રભા ઓર તમઃપ્રભા દ્વન પૃથિવીદ્વયવો આશ્રિત કરકે જો ત્રીન ભંગ બનતે હૈં-વે હસ પ્રકારસે હૈં-एक रत्नप्रभामें, एक तमःप्रभामें और दो अधः सप्तमी पृथिवीमें उत्पन्न हो जाते हैं १, अथवा-एक रत्नप्रभामें, दो तमः प्रभा में और एक अधः सप्तमी से उत्पन्न हो जाता है १, अथवा दो रत्नप्रभा में एक तमः प्रभा में और एक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है १, इन तीन भज्जों को ४२ पूर्वोक्त भंगों के साथ मिला देने से ४५ भंग संख्या यहां तक निकल आती है । इस तरह ये ४५ भंग रत्नप्रभा पृथिवी की प्रधानता करके बनाये गये हैं ।

અબ શર્કરા પૃથિવી કી પ્રધાનતા કરકે જો ભંગ બનતે હૈં ઉનકી સંખ્યા ૩૦ હૈં-जो इस प्रकारसे हैं-उनमें शर्कराप्रभा और वालुकाप्रभा इन दोनों के सहारे से ३१ भंग इस तरह से हैं-एक नारक शर्कराप्रभा

હવે રત્નપ્રભા અને તમઃપ્રભા સાથે અધ સપ્તમી નરકના યોગથી જે ૩ ભાંગા અને છે તે પ્રકટ કરવામાં આવે છે-(૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, બે તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, એક તમ પ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. ૪૨ પૂર્વોક્ત ભાંગાઓમાં આ ત્રણ ભાંગાઓ ઉમેરવાથી ૪૫ ભાંગા રત્નપ્રભાપૃથ્વીની પ્રધાનતાની અપેક્ષાએ બનાવવામાં આવ્યા છે.

શર્કરાપ્રભાપૃથ્વીની પ્રધાનતાની અપેક્ષાએ જે ૩૦ ભાંગાઓ અને છે, તેમનું હવે નીચે પ્રમાણે કથન કરવામાં આવે છે-शर्कराप्रभा અને वालुकाप्रभा સાથે બાકીની (પછીની) પૃથ્વીઓના યોગથી નીચે પ્રમાણે ૧૨ ભાંગાઓ (વિકલ્પો) અને છે-(૧) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક

કાપ્રમાયાં, દ્વૌ પદ્મપ્રમાયાં ભવતઃ ૧। એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયાં
દ્વૌ ધૂમપ્રમાયાં ભવતઃ ૨, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયાં, દ્વૌ
તમાયાં ભવતઃ ૩। એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયાં, દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યાં
ભવતઃ ૪। તથા-એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં, દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં
ભવતિ ૧। એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં, દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૨।
એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં, દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૩। એકઃ શર્કરા-
પ્રમાયાં, દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૪। તથા દ્વૌ શર્કરા-

મે, એક નારક વાલુકાપ્રમા મે ઔર દો નારક પદ્મપ્રમા મે ઉત્પન્ન
હોતે હૈ ૧, અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રમા મે, એક નારક વાલુકાપ્રમા
ઔર દો નારક ધૂમપ્રમા મે ઉત્પન્ન હોતે હૈ ૨, અથવા - એક નારક
શર્કરાપ્રમા મે, એક વાલુકાપ્રમા મે, ઔર દો નારક તમઃ પ્રમા મે ઉત્પન્ન
હોતે હૈ ૩, અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રમા મે એક નારક વાલુકા-
પ્રમા મે ઔર દો નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મે ઉત્પન્ન હોતે હૈ ૪,
તથા-એક શર્કરાપ્રમા મે દો વાલુકાપ્રમા મે, ઔર એક પંકપ્રમા મે ઉત્પન્ન
હોતા હૈ ૧, અથવા એક શર્કરાપ્રમા મે દો વાલુકાપ્રમા મે ઔર એક
ધૂમપ્રમા મે ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૨, અથવા - એક શર્કરાપ્રમા મે દો
વાલુકા પ્રમા મે ઔર એક તમઃ પ્રમા મે ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૩, અથવા
-એક શર્કરાપ્રમા મે, દો વાલુકાપ્રમા મે, ઔર એક અધ સપ્તમી પૃથિવી
મે ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૪, તથા દો નારક શર્કરાપ્રમા મે એક વાલુકા-

વાલુકાપ્રભામા અને બે નારક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા એક
નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામા અને બે ધૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય
છે. (૩) અથવા એક શર્કરાપ્રભામા, એક વાલુકાપ્રભામાં અને બે તમ પ્રભામા
ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક શર્કરાપ્રભામા, એક વાલુકાપ્રભામાં અને
બે નીચે સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા એક શર્કરાપ્રભામા
બે વાલુકાપ્રભામા અને એક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા એક
શર્કરાપ્રભામાં, બે વાલુકાપ્રભામા અને એક ધૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે (૭)
અથવા એક શર્કરાપ્રભામા, બે વાલુકાપ્રભામા અને એક તમ પ્રભામા ઉત્પન્ન
થાય છે. (૮) અથવા એક શર્કરાપ્રભામા, બે વાલુકાપ્રભામાં અને એક નીચે
સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે. (૯) અથવા બે નારક શર્કરાપ્રભામા ઉત્પન્ન
થાય છે, એક નારક વાલુકાપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે અને એક નારક પંક-

પ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવતિ ૧। દ્વો શર્કરાપ્રમા-
યામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૨। દ્વો શર્કરાપ્રમાયામ્,
એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૩। દ્વો શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુ-
કાપ્રમાયામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૪। ઇતિ દ્વાદશમદ્વાઃ ૧૨।

અથ શર્કરાપ્રમા-પદ્મપ્રમેતિ પૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય નવ મદ્વાનાહ—એકઃ શર્કરા-
પ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં, દ્વો ધૂમપ્રમાયાં ભવતઃ ૧। એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્,
એકઃ પદ્મપ્રમાયાં, દ્વો તમાયાં ભવતઃ ૨। એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં,
દ્વો અધઃસપ્તમ્યામ્ ૩। તથા એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં, દ્વો પદ્મપ્રમાયામ્, એકો ધૂમ-

પ્રમા મેં' ઓર એક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧ અથવા દો શર્ક-
રાપ્રમા મેં એક વાલુકાપ્રમા મેં, ઓર એક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા
હૈ ૨, અથવા-દો શર્કરાપ્રમા મેં, એક વાલુકાપ્રમા મેં, ઓર એક તમઃ
પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, અથવા દો શર્કરાપ્રમા મેં, એક વાલુકા-
પ્રમા મેં ઓર એક અધઃ સપ્તમીપૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ। ઇસ
તરહ સે ૧૨ મંગ હૈં। અથ શર્કરાપ્રમા ઓર પદ્મપ્રમા ઇન દો પૃથિવિયો
કો આશ્રિત કરકે નૌ મંગ ઇસ પ્રકાર સે બનતે હૈ—એક શર્કરાપ્રમા મેં
ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ, એક નારક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દો
નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૧। અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રમા
મેં એક નારક પદ્મપ્રમા મેં ઓર દો નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે
હૈ ૨, અથવા-એક શર્કરાપ્રમા મેં, એક પંકપ્રમા મેં, ઓર દો અધઃ સપ્ત-
મીપૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૩, તથા એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, દો

પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૦) અથવા બે શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં
અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૧૧) અથવા બે શર્કરાપ્રભામાં, એક
વાલુકાપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૨) અથવા બે
શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી તમસ્તમપ્રભા
નારકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે શર્કરાપ્રભા અને પંકપ્રભા પૃથ્વીની સાથે ત્યારપછીની ધૂમપ્રભા
આદિ પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી નીચે પ્રમાણે નવ ભાગો અને છે.
(૧) એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે અને બે નારકો ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક
નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને બે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.
(૩) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને બે નીચે સાતમી
નારકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, બે નારકો

પ્રમાયાં ભવતિ ૧, એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં, દ્વૌ પદ્મપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૨।
 એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં, દ્વૌ પદ્મપ્રમાયામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૩। તથા—
 દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયા ભવતિ ૧, દ્વૌ શર્ક-
 રાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૨। દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્,
 એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, એકઃ અધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૩। ઇતિ ત્રય મતાઃ ૯।

અથ-શર્કરાપ્રમા-ધૂમપ્રમેતિ પૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય પદ્મ મયાનાહ—એકઃ શર્કરા-
 પ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયાં, દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૧। એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો
 ધૂમપ્રમાયાં દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ૨। તથા—એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, દ્વૌ ધૂમ-

પંકપ્રમા મેં, ઓર એક નારક તમઃપ્રમા મે ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧,
 અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમા મે દો નારક પંકપ્રમા મે ઓર એક
 નારક તમઃ પ્રમા મે ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા એક નારક શર્કરા-
 પ્રમા મે, દો નારક પંકપ્રમા મે ઓર એક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો
 જાતા હૈ ૩, તથા-દો નારક શર્કરાપ્રમામે, એક નારક પદ્મપ્રમામેં ઓર
 એક ધૂમપ્રમા મે ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા-દો શર્કરાપ્રમા મે ઓર
 એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા દો નારક શર્ક-
 રાપ્રમા મેં, એક પદ્મપ્રમા મેં, ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો
 જાતા હૈ ૩. ઇસ પ્રકાર સે યે ૯ ભંગ હૈ. અથ શર્કરાપ્રમા ઓર ધૂમપ્રમા
 इन दो पृथिवीयों को लेकर के ६ भंग कहे जाते हैं—अथवा—एक शर्क-
 राप्रमा में, एक नारक धूमप्रमा में और दो नारक तमः प्रमा में उत्पन्न
 हो जाते हैं १, अथवा एक नारक शर्कराप्रमा में, एक धूमप्रमा में और

પંકપ્રમામા અને એક નારક ધૂમપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે (૫) એક નારક
 શર્કરાપ્રમામાં, બે પંકપ્રમામા અને એક તમ પ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે (૬)
 અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, બે પંકપ્રમામા અને એક નીચે સાતમી નારકમાં
 ઉત્પન્ન થાય છે (૭) અથવા બે નારક શર્કરાપ્રમામા, એક નારક પંકપ્રમામાં અને
 એક નારક ધૂમપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે (૮) અથવા બે શર્કરાપ્રમામા અને એક
 પંકપ્રમામા અને એક તમ પ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે (૯) અથવા બે શર્કરા-
 પ્રમામાં, એક પંકપ્રમામા અને એક સાતમી તમસ્તમપ્રમા નારકમા ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે શર્કરાપ્રમા અને ધૂમપ્રમા સાથે પૃથ્વીની ત્રણ પ્રકારનાં પૃથ્વીયેના
 યોગથી જે ૬ ભાગાઓ (વિદ્યો) બને છે તે નીચે પ્રકારે કહ્યા છે—
 (૧) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, એક ધૂમપ્રમામા અને બે નારક તમ
 પ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, એક પંક

પ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૧। એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં દ્વૌ ધૂમપ્રમાયામ્, એક અધઃ સસમ્યાં ભવતિ ૨। તથા-દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૧, દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકઃ અધઃસસમ્યાં ભવતિ ૨।
 इति षड् भङ्गाः ६।

અય શર્કરાપ્રમા-તમઃપ્રમેતિ પૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય ભક્ત્રત્રયમાહ-એકઃ શર્કરા-પ્રમાયામ્ એકસ્તમાયાં દ્વૌ અધઃસસમ્યાં ભવતઃ ૧। તથા-એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં દ્વૌ તમાયામ્, એકઃ અધઃ સસમ્યાં ભવતિ ૧। તથા દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકસ્તમા-

દો અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, તથા-એક નારક શર્કરાપ્રમામેં દો નારક ધૂમપ્રમા મેં, ઓર એક નારક તમઃપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, દો નારક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃસસમીપૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨ તથા-દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક તમઃપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા દો શર્કરાપ્રમા મેં, એક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨ હસ તરહ સે યે ૬ ભંગ હૈં ।

અવ શર્કરાપ્રમા ઓર તમઃ પ્રમા હન દો પૃથિવીયોં કો આશ્રિત કરકે ત્રીન ભંગ હસ પ્રકાર સે હોતે હૈં-એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક તમઃ પ્રમા મેં ઓર દો નારક અધઃ સસમીપૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧, તથા- એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, દો નારક તમઃ પ્રમા મેં, ઓર એક નારક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, તથા દો નારક

પ્રભામાં અને બે નારકો સાતમી તમસ્તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, બે નારકો ધૂમપ્રભામાં અને એક નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, બે નારકો ધૂમપ્રભામાં અને એક નારક સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા બે નારકો શર્કરાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા બે નારકો શર્કરાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે શર્કરાપ્રમા અને તમઃપ્રમા સાથે તમસ્તમપ્રભાના યોગથી બે ત્રણ વિકલ્પો બને છે તે નીચે પ્રમાણે સમજવા-(૧) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં એક તમઃપ્રભામાં અને બે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, બે તમઃપ્રભામાં અને એક સાતમી તમસ્તમ પ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા બે શર્કરાપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં

યામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧ । इति त्रयो भङ्गा ३ । इति शर्कराप्रभां प्रधानीकृत्य जायमाना भङ्गा जातास्त्रिंशत् ३० । १२-९-६-३=३० । पूर्वोक्त पञ्चत्वारिंशद्भङ्गं संमेलने जाताः सर्वे भङ्गाः पञ्चसप्ततिः ॥७५॥

અથ વાલુકાપ્રભાં પ્રધાનીકૃત્યાષ્ટાદશભઙ્ગાનાહ-તત્ર વાલુકાપ્રભા-પઢ્કપ્રભેતિ પૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય નવ ભઙ્ગાનાહ-एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायां, द्वौ धूमप्रभायां भवतः १ । एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायां, द्वौ तमःप्रभायां भवतः २ । एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायां द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः ३ । तथा-एको वालुकाप्रभायाम्, द्वौ पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां भवति १ ।

તમઃ પ્રભા મેં, ઔર એક નારક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાના હૈ-યે ત્રીન ભંગ હૈં । હસ પ્રકાર શર્કરાપ્રભા કો પ્રધાન કરકે ૧૨, ૯, ૬, ૩= ૩૦ ભંગ હો જાતે હૈં । હન ૩૦ ભંગોં કો પૂર્વોક્ત ૪૫ ભંગોં કે સાથ જોડને પર ૭૫ ભંગ હો જાતે હૈં

અથ વાલુકાપ્રભા કો પ્રધાન કરકે જો ૧૮ ભંગ હોતે હૈં-વે હસ પ્રકાર સે હૈં-હનમેં વાલુકાપ્રભા ઔર પંકપ્રભા હન દો પૃથિવિયોં કો અશ્રિત કરકે ૯ ભંગ હોતે હૈં-અથવા-એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં ઔર દો નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧, અથવા-એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં એક નારક પંકપ્રભા મેં, ઔર દો નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા-એક વાલુકાપ્રભા મેં એક પઢ્કપ્રભા મેં ઔર દો નારક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં, ૩, તથા એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં દો પંકપ્રભા મેં ઔર એક નારક

અને એક તમસ્તમપ્રભા નામની સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ પ્રભાત્ર શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૧૨+૬+૬+૩=૩૦ વિકલ્પો થાય છે પૂર્વોક્ત ૪૫ લગોમાં આ ૩૦ લગોને ઉમેરવાથી ૭૫ લગો (વિકલ્પો) તુ ક્ષ્યન અહીં પૂર થાય છે.

હવે વાલુકાપ્રભાની પ્રધાનતાની અપેક્ષાએ જે ૧૮ વિકલ્પો થાય છે તે પ્રકટ કરવામા આવે છે-પહેલાં તો વાલુકાપ્રભા અને પંકપ્રભા સાથે પૃથ્વીની ત્રણ પૃથ્વીઓના યોગથી જે નવ વિકલ્પો બને છે તે પ્રકટ કરવામા આવે છે. (૧) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામા અને જે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક વાલુકાપ્રભામા, એક પંકપ્રભામા અને જે તમ પ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક વાલુકાપ્રભા, એક પંકપ્રભામાં અને જે નારકો સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક વાલુકાપ્રભામા, જે પંકપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય

एको वालुकाप्रभायां, द्वौ पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति २ । एको वालुकाप्रभायां, द्वौ पङ्कप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति ३ ॥ द्वौ वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां भवति १ । द्वौ वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति २ । द्वौ वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति ३ । इति नव भङ्गा ९ ।

अथ वालुकाप्रभा-धूमप्रभेति पृथिवीद्वयमाश्रित्य पङ्क भङ्गानाह-एको वालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां, द्वौ तमायां भवतः १ । एको वालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः २ ॥ तथा एको वालुकाप्रभायां, द्वौ

ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા-એક વાલુકાપ્રભામેં દો પઙ્કપ્રભા મેં ઓર એક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા-એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં દો નારક પંકપ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃસપ્તમીપૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, અથવા-દો વાલુકાપ્રભા મેં, એક પઙ્કપ્રભા મેં, ઓર એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા દો નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં ઓર એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા-નો નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક પઙ્કપ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃસપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, ઇસ પ્રકાર ચે ૯ અંગ હૈ ।

અવ વાલુકાપ્રભા ઓર ધૂમપ્રભા ઇન દો પૃથિવિયોં કો અગ્નિત કરકે ૬ અંગ ઇસ પ્રકાર સે હોતે હૈ-એક વાલુકાપ્રભા મેં એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર દો નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૧, અથવા-એક વાલુકાપ્રભા મેં એક ધૂમપ્રભામેં ઓર દો અધઃસપ્તમીમેં ઉત્પન્ન હો જાતે

છે (૫) અથવા એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, બે પંકપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, બે પંકપ્રભામાં અને એક સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૭) અથવા બે વાલુકાપ્રભા, એક પંકપ્રભા અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૮) અથવા બે વાલુકાપ્રભામાં, અને એક પંકપ્રભામાં અને એક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૯) અથવા બે વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે વાલુકાપ્રભા અને ધૂમપ્રભાની સાથે પછીના તમ પ્રભા આદિ બે પૃથ્વીઓના યોગથી ૭૬ વિકલ્પો બને છે તે નીચે પ્રકટ કરવામાં આવ્યા છે. (૧) અથવા એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને બે તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં

ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૧ । એકો વાલુકાપ્રભાયાં, દ્વૌ ધૂમપ્રભાયામ્, એક અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૨ ॥ તથા-દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૧ । દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્ એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૨ ॥ इति पङ्क्तिः ६ ।

અથ વાલુકાપ્રભા-તમઃપ્રભેતિ પૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય મદ્ગત્રયમાહ-એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ૧ । તથા-એકો વાલુકાપ્રભાયામ્ દ્વૌ તમાયામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૨ । તથા-દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્ એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૩ । इति त्रयो भङ्गाः ३ । १-६-३=१८ ।

હે ૨, તથા-એક વાલુકાપ્રભા મેં, દો ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧, અથવા-એક વાલુકાપ્રભા મેં, દો ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, તથા-દો નારક વાલુકાપ્રભા મેં એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧, અથવા-દો વાલુકાપ્રભા મેં, એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૨ । इस प्रकार ये ६ भङ्ग होते हैं । अथ वालुकाप्रभा और तमः प्रभा इन दो पृथिवियों को आश्रित करके तीन भङ्ग इस प्रकार से होते हैं-एक नारक वालुकाप्रभा में, एक नारक तमः प्रभा में और दो नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न होते हैं १, तथा-एक नारक वालुकाप्रभा में, दो नारक तमः प्रभा में और एक नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न होता है २, तथा-दो नारक वालुकाप्रभा में, एक नारक तमः प्रभा में, और एक नारक अधः सप्तमी पृथिवी

અને જે નીચે સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, જે ધૂમપ્રભામાં અને એક તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, જે ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા જે વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા જે વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે

હવે વાલુકાપ્રભા અને તમ પ્રભા સાથે સાતમી તમન્તમપ્રભાના યોગથી બનતા ત્રણ વિદેશોનું કથન કરવાના આવે છે-(૧) અથવા એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક તમપ્રભામાં અને જે સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, જે તમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા જે વાલુકાપ્રભામાં, એક તમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે

इति बालुकाप्रभां प्रधानीकृत्य जाताः सर्वे अष्टादश भङ्गाः १८ । इति पूर्वोक्त पञ्चसप्ततिभङ्गसंमेलने जाताः सर्वे त्रिनवतिर्भङ्गाः, ४६-३०-१८=९३ ।

अथ पङ्कप्रभां प्रधानीकृत्य नव भङ्गानाह-तत्र पङ्कप्रभा-धूमप्रभेति पृथिवीद्वय-माश्रित्य षड्भङ्गानाह-एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां, द्वौ तमायां भवतिः १। एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः २।

तथा-एकः पङ्कप्रभायां, द्वौ धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति १, एकः पङ्क-प्रभायां द्वौ धूमप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति २ । तथा-द्वौ पङ्कप्रभा-याम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति १। द्वौ पङ्कप्रभायाम्, एको धूम-प्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति २। इति षड् भङ्गाः ६ ।

મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, હસ પ્રકાર સે યે ત્રીન ભંગ હૈં । હસ તરહ બાલુકાપ્રભા કો પ્રધાન કરકે યે ૧-૬-૩-૧૮ ભંગ હોતે હૈં । પૂર્વોક્ત ૭૫ ભંગોં મેં હન ૧૮ ભંગોં કો જોડ દેને સે ૯૩ ભંગ હોતે હૈં ।

अब पंकप्रभा को प्रधान करके नौ भंगों को सूत्रकार कहते हैं-इनमें पङ्कप्रभा और धूमप्रभा इन दो पृथिवियों को आश्रित करके ६ भंग इस प्रकार से होते हैं-एक नारक पङ्कप्रभा में, एक नारक धूमप्रभा में और दो नारक तमः प्रभा में उत्पन्न होते हैं १, अथवा-एक नारक पङ्कप्रभा में एक नारक धूमप्रभा में और दो नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न होते हैं २, तथा एक पङ्कप्रभा में, दो धूमप्रभा में और एक तमः प्रभा में उत्पन्न होते हैं १, अथवा-एक पङ्कप्रभा में दो धूम-प्रभा में और एक नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है २, तथा दो नारक पंकप्रभा में, एक नारक धूमप्रभा में और एक नारक तमः

આ રીતે વાલુકાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૬+૬+૩=૧૮ વિકલ્પો બને છે. તેમાં પૂર્વોક્ત ૭૫વિકલ્પો ઉમેરવાથી ૬૩ વિકલ્પોનું કથન અહીં સુધીમાં પૂર થાય છે.

હવે પંકપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા નવ વિકલ્પો સૂત્રકાર પ્રકટ કરે છે—

પહેલાં પંકપ્રભા અને ધૂમપ્રભા સાથે પછીની બે પૃથ્વીઓના યોગથી બનતાં ૬ વિકલ્પોનું કથન નીચે પ્રમાણે સમજવું-(૧) અથવા એક નારક પંક-પ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં, અને બે તમઃપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને બે નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક પંકપ્રભામાં, બે ધૂમપ્રભામાં અને એક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક પંકપ્રભામાં, બે ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા બે પંકપ્રભામાં એક ધૂમપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. ૬ અથવા બે પંક-

અથ પદ્મપ્રમા-તમઃપ્રમેતિ પૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય ભદ્રત્રયમાહ-એકઃ પદ્મપ્રમા-
યામ્ , એકસ્તમાયાં, દ્વૌ અથઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ૧ । તથા-એકઃ પદ્મપ્રમાયાં, દ્વૌ
તમાયામ્ , એકઃ અથઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧ । તથા દ્વૌ પદ્મપ્રમાયામ્ , એકસ્તમાયામ્ ,
એકઃ અથઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧ । ઇતિ ત્રયો ભદ્રાઃ ૩ । ૬-૩=૨ । ઇતિ પદ્મપ્રમાં
પ્રધાનીકૃત્ય જાતાઃ સર્વે નવ ભદ્રાઃ ૯ । ઇતિ પૂર્વોક્તત્રિનવતિભદ્ર સંમેલને જાતાઃ
સર્વે દ્વયધિકૃતભદ્રાઃ ૪૬-૩૦-૧૮-૯ = ૧૦૨ ॥

અથ ધૂમપ્રમાં પ્રધાનીકૃત્ય ભદ્રત્રયમાહ, તત્ર ધૂમપ્રમા-તમઃપ્રમાપૃથિવીભ્યાં
સહ અથઃસપ્તમ્યાં યોગે કૃતે ત્રયો ભદ્રા ભવન્તિ, તાનાહ-એકો ધૂમપ્રમાયામ્ ,

પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા દો પદ્મપ્રમા મેં, એક ધૂમપ્રમા મેં
ઔર એક નારક અથઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ । હસ પ્રકાર ચે
પંકપ્રમા ઔર ધૂમપ્રમા કો આશ્રિત કરકે ૬ ભંગ હૈં ।

અવ પંકપ્રમા ઔર તમઃપ્રમા કો આશ્રિત કરકે ત્રીન ભંગ હસ
પ્રકાર સે હોતે હૈં-એક નારક પંકપ્રમા મેં, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં,
ઔર દો નારક અથઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૧, તથા-એક નારક
તમઃ પ્રમા મેં ઔર એક નારક અથઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧,
તથા દો નારક પંકપ્રમા મેં, ઔર એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઔર એક
નારક અથઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ । હસ પ્રકાર સે ચે ત્રીન ભંગ
હૈં । પંકપ્રમા કો પ્રધાન કરકે સવ ભંગ ચે નૌ હો જાતે હૈં । પૂર્વોક્ત ૧૩
વેં ભગોં મેં હન નૌ ભગોં કો મિલાદેને સે ૧૦૨ ભંગ હો જાતે હૈં ।

પ્રમામાં એક ધુમપ્રમામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે
હવે પંકપ્રમા અને તમ પ્રમા સાથે સાતમી પૃથ્વીનો યોગ કરવાથી
નીચે પ્રમાણે ત્રણ વિહસો બને છે-(૧) અથવા એક નારક પંકપ્રમામાં, એક
નારક તમ પ્રમામાં અને બે નારકો નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
(૨) અથવા એક નારક પંકપ્રમામાં, બે નારક તમ પ્રમામાં અને એક નારક
સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા બે નારકો પંકપ્રમામાં, એક
નારક તમ પ્રમામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

આ રીતે પદ્મપ્રમાની પ્રધાનતા વાળા કુલ ૬ વિહસો બને છે. આ નવ
વિહસોમાં પૂર્વોક્ત ૬૩ વિહસો ઉમેરવાથી ૧૦૨ વિહસોનું કલન આવી
૧૧ થાય છે.

इति बालुकाप्रभां प्रधानीकृत्य जाताः सर्वे अष्टादश भङ्गाः १८ । इति पूर्वोक्त पञ्चसप्ततिभङ्गसंमेलने जाताः सर्वे त्रिनवतिर्भङ्गाः, ४५-३०-१८=९३ ।

अथ पङ्कप्रभां प्रधानीकृत्य नव भङ्गानाह-तत्र पङ्कप्रभा-धूमप्रभेति पृथिवीद्वय-माश्रित्य षड्भङ्गानाह-एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां, द्वौ तमायां भवतिः १ एकः-पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः २ ।

तथा-एकः पङ्कप्रभायां, द्वौ धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति १, एकः पङ्क-प्रभायां द्वौ धूमप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति २ । तथा-द्वौ पङ्कप्रभा-याम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति १ । द्वौ पङ्कप्रभायाम्, एको धूम-प्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति २ । इति षड् भङ्गाः ६ ।

મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, હસ પ્રકાર સે યે તીન ભંગ હૈં । હસ તરહ બાલુકાપ્રભા કો પ્રધાન કરકે યે ૧-૬-૩-૧૮ ભંગ હોતે હૈં । પૂર્વોક્ત ૭૫ ભંગોં મેં હન ૧૮ ભંગોં કો જોડે દેને સે ૯૩ ભંગ હોતે હૈં ।

અવ પંકપ્રભા કો પ્રધાન કરકે નૌ ભંગોં કો સૂત્રકાર કહતે હૈં-હનમેં પઙ્કપ્રભા ઔર ધૂમપ્રભા હન દો પૃથિવિયોં કો આશ્રિત કરકે ૬ ભંગ હસ પ્રકાર સે હોતે હૈં-એક નારક પઙ્કપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઔર દો નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૧, અથવા-એક નારક પઙ્કપ્રભા મેં એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઔર દો નારક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૨, તથા એક પઙ્કપ્રભા મેં, દો ધૂમપ્રભા મેં ઔર એક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૧, અથવા-એક પઙ્કપ્રભા મેં દો ધૂમ-પ્રભા મેં ઔર એક નારક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, તથા દો નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઔર એક નારક તમઃ

આ રીતે વાલુકાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૬+૬+૩=૧૮ વિકલ્પો બને છે. તેમાં પૂર્વોક્ત ૭૫વિકલ્પો ઉમેરવાથી ૬૩ વિકલ્પોનું કથન અહીં સુધીમાં પૂર થાય છે.

હવે પંકપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા નવ વિકલ્પો સૂત્રકાર પ્રકટ કરે છે—

પહેલાં પંકપ્રભા અને ધૂમપ્રભા સાથે પછીની બે પૃથ્વીઓના યોગથી બનતાં ૬ વિકલ્પોનું કથન નીચે પ્રમાણે સમજવું—(૧) અથવા એક નારક પંક-પ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં, અને બે તમઃપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને બે નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક પંકપ્રભામાં, બે ધૂમપ્રભામાં અને એક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક પંકપ્રભામાં, બે ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા બે પંકપ્રભામાં એક ધૂમપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. ૬ અથવા બે પંક

અથ પદ્મપ્રમા-તમઃપ્રમેતિ પૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય મજ્જત્રયમાહ-એકઃ પદ્મપ્રમા-યામ્, એકસ્તમાયાં, દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ૧ । તથા-એકઃ પદ્મપ્રમાયાં, દ્વૌ તમાયામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧ । તથા દ્વૌ પદ્મપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧ । ઇતિ ત્રયો મજ્જાઃ ૩ । ૬-૩=૩ । ઇતિ પદ્મપ્રમાં પ્રધાનીકૃત્ય જાતાઃ સર્વે નવ મજ્જાઃ ૯ । ઇતિ પૂર્વોક્તત્રિનવતિમજ્જા સંમેલને જાતાઃ સર્વે દ્વચધિકશતમજ્જાઃ ૪૬-૩૦-૧૮-૯ = ૧૦૨ ॥

અથ ધૂમપ્રમાં પ્રધાનીકૃત્ય મજ્જત્રયમાહ, તત્ર ધૂમપ્રમા-તમઃપ્રમાપૃથિવીભ્યાં સહ અધઃસપ્તમ્યાં યોગે કૃતે ત્રયો મજ્જા ભવન્તિ, તાનાહ-એકો ધૂમપ્રમાયામ્,

પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા દો પદ્મપ્રમા મેં, એક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ । હસ પ્રકાર યે પંકપ્રમા ઓર ધૂમપ્રમા કો આશ્રિત કરકે ૬ ભંગ હૈ ।

અવ પંકપ્રમા ઓર તમઃપ્રમા કો આશ્રિત કરકે ત્રીન ભંગ હસ પ્રકાર સે હોતે હૈ-એક નારક પંકપ્રમા મેં, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં, ઓર દો નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈ ૧, તથા-એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧, તથા દો નારક પંકપ્રમા મેં, ઓર એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ । હસ પ્રકાર સે યે ત્રીન ભંગ હૈ । પંકપ્રમા કો પ્રધાન કરકે સવ ભંગ યે નૌ હો જાતે હૈ । પૂર્વોક્ત ૯૩ વેં ભંગોં મેં હન નૌ ભંગોં કો મિલાદેને સે ૧૦૨ ભંગ હો જાતે હૈ ।

પ્રમામાં એક ધુમપ્રમામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે પંકપ્રમા અને તમ પ્રમા સાથે સાતમી પૃથ્વીનો યોગ કરવાથી નીચે પ્રમાણે ત્રણ વિકલ્પો બને છે-(૧) અથવા એક નારક પંકપ્રમામાં, એક નારક તમ-પ્રમામાં અને બે નારકો નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક નારક પંકપ્રમામાં, બે નારક તમ પ્રમામાં અને એક નારક સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા બે નારકો પંકપ્રમામાં, એક નારક તમ-પ્રમામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ રીતે પંકપ્રમાની પ્રધાનતાવાળા કુલ ૯ વિકલ્પો બને છે. આ નવ વિકલ્પોમાં પૂર્વોક્ત ૯૩ વિકલ્પો ઉમેરવાથી ૧૦૨ વિકલ્પોનું કથન અહીં પૂર થાય છે.

एकस्तमायाम्, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः १ । तथा-एको धूमप्रभायां द्वौ तमा-
याम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति १ । तथा-द्वौ धूमप्रभायाम्, एकः अधः-
सप्तम्यां भवति १ । इति त्रयो भङ्गाः ३ । इति पूर्वोक्तद्वयधिकशतभङ्गसंमेलने
जाताः सर्वे पञ्चाधिकशतभङ्गाः । ४५-३०-१८-९-२=१०५ ॥ इति चतुर्णां
नैरयिकाणां पृथिवीत्रयसंयोगेन सर्वे पञ्चोत्तरशतभङ्गा भवन्ति १०५ । इति ।

अब धूमप्रभा को प्रधान करके तीन भङ्ग इस प्रकार से बनते हैं
इन में धूमप्रभा और तमः प्रभा पृथिवी के साथ अधः सप्तमी पृथिवी
का योग करने पर तीन भंग होते हैं-जो इस प्रकार से हैं-" एक नारक
धूमप्रभा में उत्पन्न होता है, एक नारक तमः प्रभा में उत्पन्न होता
है और दो नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न होते हैं १, तथा
एक नारक धूमप्रभा में दो नारक तमः प्रभा में और एक नारक अधः
सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न होता है १, तथा दो नारक धूमप्रभामें एक
नारक तमः प्रभा में, और एक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है १
इस प्रकार से ये तीन भंग हैं । पूर्वोक्त १०२ भंगों में इन तीन भङ्गों
का मिला देने से १०५ भंग संख्या आ जाती है । इस तरह चार नैर-
यिकों के पृथिवीत्रय के संयोग से सब १०५ भङ्ग होते हैं । तात्पर्य-इस
कथन का ऐसा जानना चाहिये कि चार नैरयिक के त्रिक संयोगी भङ्ग
१०५ होते हैं-जो इस प्रकार से कहे गये हैं-इन चार नैरयिकों के १-
१-२, १-२-१, २-१-१ इस प्रकार से तीन विकल्प कहे गये हैं-इन

હવે ધૂમપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ત્રણ વિકલ્પો બતાવવામાં આવે છે. આ
ત્રણ વિકલ્પો ધૂમપ્રભા અને તમઃપ્રભા સાથે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકનો
યોગ કરવાથી બને છે-(૧) અથવા એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃ
પ્રભામાં અને બે નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા
એક નારક ધૂમપ્રભામાં, બે નારકો તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી
નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા બે નારકો ધૂમપ્રભામાં, એક નારક
તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. પૂર્વોક્ત
૧૦૨ વિકલ્પોમાં આ ત્રણ વિકલ્પો ઉમેરતા કુલ ૧૦૫ ત્રિકસંયોગી વિકલ્પોનું
કથન અહીં સમાપ્ત થાય છે આ રીતે ચાર નારક જીવોના પૃથ્વીત્રયના સંયો
ગથી બધાં મળીને ૧૦૫ વિકલ્પો થાય છે આ કથનનું તાત્પર્ય એ છે કે
ચાર નારકોના ત્રિકસંયોગી ૧૦૫ વિકલ્પો થાય છે, જે આ પ્રમાણે કહેવામાં
આવ્યા છે-આ ચાર નારકોના ૧-૧-૨, ૧-૨-૧, ૨-૧-૧, આ પ્રમાણે
ત્રણ વિકલ્પ કહ્યા છે. આ વિકલ્પોનું તાત્પર્ય નીચે પ્રમાણે છે—

વિકલ્પોંં કા તાત્પર્યં યહ હૈ કિસી એક પૃથિવી મેં એક નારક, દૂસરી એક પૃથિવી મેં એક નારક ઓર કિસી એક પૃથિવી સે દો નારક ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં-હસી તરહ સે શેષ દો વિકલ્પોંં મેં બી સમજા લેના ચાહિયે જબ રત્નપ્રભા ઓર શર્કરાપ્રભા કે સાથ આગે કી નરક પૃથિવિયોંં કા સંચાર કિયા જાતા હૈ તો હસ સ્થિતિ મેં પાંચ ભગ્ન હોતે હૈં-હન પાંચ ભગોંં કા હન તોન વિકલ્પોંંં કે સાથ ગુણા કરને પર ૧૫ ભગ હો જાતે હૈં હસી તરહ સે રત્નપ્રભા ઓર વાલુકાપ્રભા હન દો પૃથિવિયોંંં કા આગે કી ૪ પૃથિવિયોંંં કે સાથ યોગ કરને પર ૪ ચાર ભંગ હોતે હૈં ઓર હન ચાર ભગોંંં કા ૩ તોન વિકલ્પોંંં કે સાથ ગુણા કરને પર ૧૨ ભગ હો જાતે હૈં । રત્નપ્રભા ઓર પંકપ્રભા હન દો પૃથિવિયોંંં કા સંચાર આગે કી તોન પૃથિવિયોંંં કે સાથ જબ કિયા જાતા હૈ તબ તોન ભંગ હોતે હૈં । હન તોન ભગોંંં કે સાથ તોન વિકલ્પોંંં કા ગુણા કરને પર ૯ ભગ હો જાતે હૈં હસી તરહ સે રત્નપ્રભા ઓર ધૂમપ્રભા કા આગે કી દો ૨ પૃથિવિયોંંં કે સાથ સંચાર કિયા જાતા હૈ-તબ દો ભંગ હોતે હૈ ઓર હન દો ભંગોંંં કે સાથ તોન વિકલ્પોંંં કા ગુણા કરને પર ૬ ભંગ હો જાતે હૈં । રત્નપ્રભા ઓર તમઃ પ્રભા કા અધઃ સપ્તમી પૃથિવી કે સાથ યોગ કરને

પહેલા વિકલ્પનું તાત્પર્ય કોઈ પૃથ્વીમાં એક નારક, બીજી એક પૃથ્વીમાં એક નારક અને ત્રીજી એક પૃથ્વીમાં બે નારક ઉત્પન્ન થઈ જાય છે એજ પ્રમાણે બાકીના બે વિકલ્પોનું તાત્પર્ય સમજી લેવું

જ્યારે રત્નપ્રભા અને શર્કરાપ્રભા સાથે પછીની પાંચ પૃથ્વીઓનો યોગ કરવામાં આવે છે ત્યારે પાંચ ભંગ (વિકલ્પ) બને છે આ પાંચ પાંચ ભગવાણા ત્રણ વિકલ્પો બનતા હોવાથી $5 \times 3 = 15$ ભગ બને છે એજ પ્રમાણે રત્નપ્રભા અને વાલુકાપ્રભાનો પછીની ચાર પૃથ્વીઓ સાથે અનુક્રમે યોગ કરવાથી ૪ ભંગ બને છે આ ચાર ભગવાણા ત્રણ વિકલ્પો બનતા હોવાથી $4 \times 3 = 12$ ભંગ બને છે. રત્નપ્રભા અને પંકપ્રભા સાથે પછીની ત્રણ પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી ૩ ભગવાણા બને છે એવા ત્રણ ભગવાણા ત્રણ વિકલ્પો બનતા હોવાથી $3 \times 3 = 9$ ભગવાણા બને છે એજ પ્રમાણે રત્નપ્રભા અને ધૂમપ્રભા સાથે પછીની બે પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી ૨ ભગવાણા બને છે એવા બે ભગવાણા ત્રણ વિકલ્પો બનતા હોવાથી $2 \times 3 = 6$ ભગવાણા બને છે એજ રીતે રત્નપ્રભા અને તમઃ પ્રભાનો અધઃસપ્તમી નરક સાથે યોગ કરવાથી ૧ ભગવાણા બને છે એવા એક ભગવાણા

પર એક ભંગ હોતા હૈં ઓર હસકા ત્રીન વિકલ્પોં કે સાથ ગુણા કરને પર ત્રીન ભંગ હો જાતે હૈં । હસ તરહ રત્નપ્રભા કે સંયોગવાલે ૧૫, ૧૨, ૯, ૬, ૩ યે સઘ મિલકર ૪૫ ભંગ હો જાતે હૈં । હસી તરહ સે શર્કરાપ્રભા-વાલે ત્રીસ ૩૦ વિકલ્પ (ભંગ) હોતે હૈં અર્થાત્ જઘ શર્કરાપ્રભા ઓર વાલુકાપ્રભા હન દો પૃથિવિયોં કા આગે કી ચાર ૪ પૃથિવિયોં કે સાથ સંચાર ક્રિયા જાતા હૈં તઘ ચાર ૪ વિકલ્પ હોતે હૈં હન ચાર વિકલ્પોં કે સાથ ત્રીન વિકલ્પોં કા ગુણા કરને પર ૧૨ ભંગ હોતે હૈં હસી તરહ સે શર્કરાપ્રભા ઓર પંક્રપ્રભા કા આગે કી પૃથિવિયોં કે સાથ સંચાર ક્રિયા જાતા હૈં તઘ ત્રીન ૩ વિકલ્પ હોતે હૈં ઓર હન ત્રીન વિકલ્પોં કા પૂર્વોક્ત ત્રીન વિકલ્પોં કે સાથ ગુણા કરને પર ૯ ભંગ હો જાતે હૈં । હસી તરહ સે શર્કરાપ્રભા ઓર ધૂમપ્રભા કા આગે કી દો પૃથિવિયોં કે સાથ સંચાર કરને પર દો વિકલ્પ હોતે હૈં ઓર હન દો વિકલ્પોં કા પૂર્વોક્ત ત્રીન વિકલ્પોં કે સાથ ગુણા કરને પર ૬ વિકલ્પ હો જાતે હૈં । હસી તરહ સે શર્કરાપ્રભા ઓર તમઃ પ્રભા કા આગે કી અધઃ સસમી પૃથિવી કે સાથ સંચાર કરને પર એક વિકલ્પ હોતા હૈં ઓર હસ એક વિકલ્પ કે સાથ ત્રીન વિકલ્પોં કા ગુણા કરને પર ત્રીન વિકલ્પ હો જાતે હૈં । હસ તરહ ૧૨, ૯, ૬, ૩, હન સઘ ભંગોં કા યોગ કરને પર શર્કરાપ્રભા કે યોગવાલે ત્રીસ ૩૦ ભંગ આ જાતે હૈં । વાલુકા ઓર પદ્મપ્રભા હન દો પૃથિવિયોં કા

વાળા ત્રણ વિકલ્પના કુલ ૩ ભાંગાઓ બને છે. આ રીતે રત્નપ્રભાના સંયોગવાળા $૧૫+૧૨+૯+૬+૩=૪૫$ ભાંગાઓ બને છે એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભાના સંયોગવાળા ૩૦ ભાંગાઓ આ પ્રમાણે બને છે—

શર્કરાપ્રભા અને વાલુકાપ્રભા સાથે પછીની ૪ પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી ૪ ભાંગા બને છે એવાં ૪ ભાંગાવાળા ત્રણ વિકલ્પો હોવાથી કુલ $૪ \times ૩=૧૨$ ભાંગા બને છે. એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભા અને પંક્રપ્રભા સાથે પછીની ત્રણ પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે સંયોગ કરવાથી ૩ ભાંગા બને છે. એવાં ત્રણ ભાંગાવાળા ત્રણ વિકલ્પો બનતા હોવાથી કુલ ભાંગા $૩ \times ૩=૯$ બને છે. એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભા અને ધૂમપ્રભા સાથે પછીની બે પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી ૨ ભાંગા બને છે. એવાં ૨ ભાંગાવાળા ૩ વિકલ્પ થતાં હોવાથી કુલ ભાંગા $૨ \times ૩=૬$ બને છે એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભા અને તમઃપ્રભા સાથે આતમી પૃથ્વીના યોગથી એક ભાંગો બને છે એવાં એક ભાંગાવાળા ત્રણ વિકલ્પ બનતા હોવાથી $૧ \times ૩=૩$ ભાંગા બને છે. આ રીતે શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા $૧૨+૯+૬+૩=૩૦$ ભાંગા બને છે.

અથ ચતુર્ણાં નૈરયિકાણાં ચતુશ્ચતુર્નરકસંયોગેન જાયમાનાન્ પશ્ચત્રિંશદ્વિજ્ઞાન પ્રરૂપયિતુમાહ—‘ અહવા એગે ’ ઇત્યાદિ ।

‘ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવતિ ૧ । ‘ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૨ । ‘ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૩ । ‘ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ,

અથ સૂત્રકાર ચાર નૈરયિકોં કે ચાર ચાર નરક કે સંયોગ સે જાયમાન ૩૫ સંગોં કી પ્રરૂપણા કરને કે નિમિત્ત કહતે હૈ—(અહવા એગે રયણપ્પમાણ એગે સક્કરપ્પમાણ એગે વાલુયપ્પમાણ એગે પંકપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા—એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઓર એક નારક પંકપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧, (અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા ૨) એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, ઓર એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, (અહવા—એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, ઓર એક નારક તમાઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, (અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ,

હવે સૂત્રકાર ચાર નારકોના ચાર, ચાર નરકોમા પ્રવેશની અપેક્ષાએ બનતા ૩૫ ભાંગાઓની પ્રરૂપણા કરવા નિમિત્તે કહે છે કે—

“ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, એક નારક વાલુકાપ્રમામાં અને એક નારક પંકપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા ” (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, એક નારક વાલુકાપ્રમામાં અને એક નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા ” (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, એક નારક વાલુકાપ્રમામાં

એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૪ । ' અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ પક્કપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયાં ભવતિ ૫ । ' અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે તમાએ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ પક્કપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૬, ' અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરા-

એગે વાલુપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ ૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામેં એક નારક શર્કરાપ્રભામેં, એક વાલુકાપ્રભામેં ઔર એક અધઃ સપ્તમી પૃથિવીમેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૪, (અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામેં, એક નારક શર્કરાપ્રભામેં, એક નારક પંકપ્રભામેં ઔર એક નારક ધૂમપ્રભામેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૫, (અહવા - એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે તમાએ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામેં, એક નારક શર્કરાપ્રભામેં, એક નારક પંકપ્રભામેં ઔર એક નારક તમઃ પ્રભામેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૬ (અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ ૭) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામેં, એક નારક શર્કરાપ્રભામેં, એક

અને એક નારક તમઃપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

“ અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા ” (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં એક નારક પકપ્રભામાં અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પકપ્પમાએ એગે તમાએ હોજ્જા ” (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક પકપ્રભામાં અને એક નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પકપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૭) (૭) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક અધ સપ્તમીમાં હોય છે.

પ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૭ । ‘ અહવા એગે રય-
 ણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ હોજ્જા ’ અથવા એકો
 રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૮ ।
 ‘ અહવા એગે રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ ’ એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે અહેસત્તમાએ
 હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એક. શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્,
 એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૯ । ‘ અહવા એગે રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે
 તમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરા-
 પ્રમાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યામ્ ભવતિ ૧૦ । ‘ અહવા એગે રય-
 ણપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા ’ અથવા

નારક પંકપ્રમા મેં ઔર એક નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો
 જાતા હૈ ૭, (અહવા એગે રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પ-
 માએ, એગે તમાએ હોજ્જા ૮) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક
 શર્કરાપ્રમા મેં એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઔર એક નારક તમઃ પ્રમા મેં
 ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૮, (અહવા-એગે રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ,
 એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્ન-
 પ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઔર એક
 નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૯, (અહવા-એગે
 રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા)
 અથવા એક રત્નપ્રમા મેં, એક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં
 ઔર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૦, (અહવા-એગે
 રયણપ્પમાએ એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ

“ અહવા એગે રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ એગે તમાએ
 હોજ્જા ” (૮) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક શર્કરાપ્રમામાં, એક ધૂમ-
 પ્રમામાં અને એક તમઃપ્રમામાં હોય છે “ અહવા એગે રયણપ્પમાએ, એગે
 સક્કરપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૯) અથવા એક
 રત્નપ્રમામાં, એક શર્કરાપ્રમામાં, એક ધૂમપ્રમામાં અને એક નીચે સપ્તમી
 નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા એગે રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે
 તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૧૦) અથવા એક રત્નપ્રમામાં, એક
 શર્કરાપ્રમામાં, એક તમઃપ્રમામાં અને એક નીચે સપ્તમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય
 છે. “ અહવા એગે રયણપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ એગે ધૂમપ્પમાએ
 હોજ્જા ” (૧૧) અથવા એક રત્નપ્રમામાં, એક વાલુકાપ્રમામાં, એક પંક

एको रत्नप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूम-
प्रभायां भवति ११ । ‘अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे बालुयप्पभाए, एगे पंकप्प-
भाए, एगे तमाए होज्जा’ अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्,
एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायाम् भवति १२। ‘अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे
बालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा’ अथवा एको रत्नप्रभा-
याम्, एको बालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १३।
‘अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे बालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए एगे तमाए होज्जा’
अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां
भवति १४। ‘अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे बालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे
अहेसत्तमाए होज्जा’ अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, एको

होज्जा) अथवा—एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक बालुका प्रभा में,
एक नारक पंकप्रभा में और एक नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाता है
११, (अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे बालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए,
एगे तमाए, होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक बालु-
काप्रभा में, एक नारक पंकप्रभा में और एक नारक तमः प्रभा में उत्पन्न
हो जाता है १२, (अहवा—एगे रयणप्पभाए, एगे बालुयप्पभाए, एगे
पंकप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा—एक नारक रत्नप्रभामें,
एक नारक बालुकाप्रभामें, एक नारक पंकप्रभामें और एक नारक अधः
सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाता है १३, (अहवा—एगे रयणप्पभाए,
एगे बालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा) अथवा—एक
रत्नप्रभा में, एक बालुकाप्रभा में, एक धूमप्रभा में और एक तमः प्रभा
में उत्पन्न हो जाता है १४, (अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे बालुयप्प-

પ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા એગે રયણપ્પભાણ, એગે બાલુયપ્પભાણ, એગે પંકપ્પભાણ, એગે તમાણ હોજ્જા ” (૧૨) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા એગે રયણપ્પભાણ એગે બાલુયપ્પભાણ, એગે પંકપ્પભાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૧૩) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક નીચે આતમી નરન્ધા ઉત્પન્ન થાય છે, ‘અહવા એગે રયણપ્પભાણ એગે બાલુયપ્પભાણ એગે ધૂમપ્પભાણ, એગે તમાણ હોજ્જા’ (૧૪) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં ને એક નીચે આતમી ઉત્પન્ન થાય છે. ‘ અહવા એગે રયણપ્પભાણ, એગે બાલુયપ્પભાણ, એગે ધૂમપ્પભાણ

ધૂમપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧૫ । ‘ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧૬ । અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ પઢ્કપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૧૭ । ‘ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ પઢ્કપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧૮ । અહવા, એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ । એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો

માણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા-એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૫, (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ૧૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક વાલુકાપ્રભા મેં, એક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૬, (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક પકપ્રભા મેં, એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક તમઃપ્રભામેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૭, (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૮,

એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૧૫) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકા પ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભા અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૧૬) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા ” (૧૭) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.

“ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૧૮) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

નૈરયિકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકોઽધઃ સસમ્યાં
ભવતિ ૧૯। ‘અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ એગે અહેસત્તમાણ
હોજ્જા’ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકો-
ઽધઃસસમ્યાં ભવતિ ૨૦। ‘અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે
પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા’ અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુ-
કાપ્રભાયામ્, એક. પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયાં ભવતિ ૨૧। ‘એવ જહા
રયણપ્પમાણ ઉવરિમાઓ પુઢવીઓ ચારિયાઓ તહા સક્કરપ્પમાણ વિઉવરિમાઓ ચારે-
યન્વાઓ’ એવં પૂર્વોક્તરોત્યા યથા રત્નપ્રભયાઃ ઉપરિમા અન્તિમાઃ પૃથિવ્યઃ ઉત્તરો-

(અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે
સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા
મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં
ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૯, (અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ,
એગે તમાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં,
એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ
સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૦, (અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ,
એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા એક
નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા
મેં ઓર એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૧, (એવં જહા
રયણપ્પમાણ, ઉવરિમાઓ પુઢવીઓ ચારિયાઓ તહા સક્કરપ્પમાણ વિ
ઉવરિમાઓ ચારિયન્વાઓ) હસ તરહ જૈસા રત્નપ્રભા પૃથિવી કા યોગ
આગે ૨ કી પૃથિવિયો કે સાથ કિયા ગયા હૈ ડસી પ્રકાર સે શર્કરા

‘અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા’
(૧૯) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં, એક તમ પ્રભામાં અને એક
નીચે સાતમી નરકમાં હોય છે “અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે
તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા” (૨૦) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક ધૂમ-
પ્રભામાં, એક તમ પ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે
“અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ એગે પંકપ્પમાણ એગે ધૂમપ્પમાણ
હોજ્જા” (૨૧) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં એક પંક-
પ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “એવં જહા રયણપ્પમાણ ઉવરિ-
માઓ પુઢવીઓ ચારિયાઓ તહા સક્કરપ્પમાણ વિ ઉવરિમાઓ ચારિયન્વાઓ”
જે પ્રભાઓ રત્નપ્રભાનો પછીની પૃથ્વીઓ કહે છે એના કરીને વિષેષ કહેવામાં

ત્તરં ચારિતાસ્તથા શર્કરાપ્રભયા અપિ ઉપરિગાઃ પૃથિવ્યચારયિતવ્યાઃ ‘ જાવ અહવા
 एगे सक्करप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ’
 यावत् અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પંક્કપ્રભાયામ્,
 એકસ્તમાયાં ભવતિ ૨૨ । અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્,
 એકઃ પંક્કપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસસમ્યાં ભવતિ ૨૩ । અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્,
 એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૨૪ । અથવા
 એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકોઽધઃ-
 સસમ્યાં ભવતિ ૨૫ । અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્,
 એકસ્તમાયામ્, એકઃ અધઃસસમ્યામ્, ૨૬ । અથવા-એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ

પૃથિવી કા બી યોગ ઉપર કી પૃથિવિયોં કે સાથ કરના ચાહિયે-(જાવ
 અહવા एगे सक्करप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहे सत्त-
 माए होज्जा) यावत् અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મે, એક નારક
 વાલુકાપ્રભા મે, એક નારક પંકપ્રભા મેં ઓર એક નારક તમઃ પ્રભા મેં
 ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૨, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મે, એક નારક
 વાલુકા પ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી
 મે ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૩, અથવા-એક શર્કરાપ્રભા મે એક નારક વાલુ-
 કાપ્રભા મે એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક નારક તમઃ પ્રભા મેં
 ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૪, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મે એક નારક
 વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મે ઓર એક નારક અધઃ સસમી
 પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૫, અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રભા મે,
 એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક નારક

આવ્યા છે, તે પ્રભાણે શર્કરાપ્રભાનો પણ પછીની પૃથ્વીઓ સાથે યોગ કરીને
 વિકલ્પે કહેવા બેઠાએ “ જાવ અહવા एगे सक्करप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे
 तमाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ” (૨૨) એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક
 વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં અને એક નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન
 થાય છે. (૨૩) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક
 પંકપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨૪) અથવા
 એક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક તમઃ-
 પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૫) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં
 એક ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

(૨૬) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક
 નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૭)

પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૨૭) અથવા એકઃ શર્કરા-
પ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ
૨૮, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકઃ
અધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૨૯, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્ત-
માયાં એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૩૦, 'અથવા એગે વાલુયપ્પભાણ, એગે પંકપ્પભાણ,
એગે ધૂમપ્પભાણ, એગે તમાણ હોજ્જા' અથવા એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મ-
પ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ, ૩૧, 'અથવા એગે વાલુયપ્પ-
ભાણ, એગે પંકપ્પભાણ, એગે ધૂમપ્પભાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા' અથવા એકો

અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૬, અથવા-એક શર્કરાપ્રભા
મે, એક પંકપ્રભા મે, એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર તમઃ પ્રભા પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન
હો જાતા હૈ ૨૭, અથવા-એક શર્કરાપ્રભા મે, એક પંકપ્રભા મે, એક
ધૂમપ્રભા મે ઓર એક અધઃ સસમી પૃથિવી મે ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૮,
અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મે, એક નારક પંકપ્રભા મે એક તમઃ
પ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમીમે ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૯, અથવા
એક શર્કરાપ્રભા મેં, એક ધૂમપ્રભા મેં, એક તમઃપ્રભા મેં ઓર અધઃ
સસમીપૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩૦, (અથવા એગે વાલુયપ્પભાણ,
એગે પંકપ્પભાણ, એગે ધૂમપ્પભાણ, એગે તમાણ હોજ્જા) અથવા એક
નારક વાલુકાપ્રભા મે, એક પંકપ્રભા મે, એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક
નારક તમઃપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩૧. (અથવા એગે વાલુયપ્પભાણ
એગે પંકપ્પભાણ, એગે ધૂમપ્પભાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા

અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમ-
પ્રભામાં અને એક નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨૮) અથવા એક
નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં અને એક
નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨૯) અથવા એક નારક શર્ક-
રાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં, એક તમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં
ઉત્પન્ન થાય છે (૩૦) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં એક નારક ધૂમપ્રભામાં,
એક નારક તમ પ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

"અથવા એગે વાલુયપ્પભાણ, એગે પંકપ્પભાણ, એગે ધૂમપ્પભાણ, એગે તમાણ
હોજ્જા" (૩૧) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં
અને એક તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. 'અથવા એગે વાલુયપ્પભાણ, એગે પંક-
પ્પભાણ, એગે ધૂમપ્પભાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા' (૩૨) અથવા એક વાલુ-

વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૩૨, ‘અહવા એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે પદ્મપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા’ અથવા એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૩૩, ‘અહવા એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા’ અથવા એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ, ૩૪, ‘અહવા એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા’ અથવા એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૩૫ ।

इति पञ्चत्रिंशद्गङ्गाः ३५ । एवम्-७-६३-१०५-३५ । सप्त, त्रिषष्टिः,

एक वालुकाप्रभा में, एक पंकप्रभा में, एक धूमप्रभा में और एक नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है ३२, (अहवा एगे वालुयप्पमाए, एगे पंकप्पमाए एगे तमाए, एगे अहे सत्तमाए) अथवा एक नारक वालुकाप्रभा में, एक नारक पंकप्रभा में, एक नारक तमःप्रभा में और एक नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है ३३, (अहवा एगे वालुयप्पमाए एगे धूमप्पमाए एगे तमाए, एगे अहे सत्तमाए) अथवा एक नारक वालुकाप्रभामें एक नारक धूमप्रभामें एक नारक तमःप्रभामें और एक नारक अधःसप्तमी पृथिवीमें उत्पन्न होता है ३४, (अहवा एगे पंकप्पमाए, एगे धूमप्पमाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा) अथवा एक नारक पद्मप्रभामें, एक नारक धूमप्रभामें, एक नारक तमःप्रभामें और एक नारक अधःसप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाता है ३५, इस प्रकार

કાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં; એક ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં હોય છે “અહવા એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા” (૩૩) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા” (૩૪) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા” (૩૫) અથવા એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ પ્રમાણે ચતુષ્ક સંયોગી ૩૫ ભાગાઓ (વિકલ્પો) થાય છે.

અસંયોગી ૭, દ્વિક સંયોગી ૬૩, ત્રિક સંયોગી ૧૦૫ અને ચતુષ્ક

પશ્ચાદ્વિગતમ્, પશ્ચત્રિગચ્ચ-૭-૬૩-૧૦૫-૩૫ । એતેપાં સર્વેપાં સંમેલને સર્વે
દશાધિકગતદ્વયમદ્વાઃ ૨૧૦ ભવન્તીતિ ॥ અથ સંક્ષેપતત્તત્પ્રકારઃ પ્રદર્શ્યતે-તથાહિ
પૃથિવીનામેકત્વે સપ્ત વિકલ્પાઃ ૭ । દ્વિકસંયોગે તુ તાસાં પૃથિવીનાદ્, 'એકસ્રયઃ'
ઇત્યનેન નૈરયિકોત્પાદવિકલ્પેન રત્નપ્રમયાસદ્-શેષાભિઃ ક્રમેણ ચારિતાભિઃ શર્કરા-
પ્રથતિપૃથિવીભિર્લઘ્વાઃ પદ્, 'દ્વૌ દ્વૌ' ઇત્યનેનાપિ પદ, 'ત્રયઃ એકઃ' ઇત્યને-
નાપિ પદેવ, તદેવ મેતેષ્ટાદશ ૧૮ । શર્કરાપ્રમયા તુ તથૈવ ત્રિપુ પૂર્વોક્તનૈરયિકો-
ત્પાદવિકલ્પેષુ પશ્ચ પશ્ચેતિ પશ્ચદશ, एवं ચાલુકાપ્રમયા ચત્વારશ્ચત્વાર ઇતિ દ્વાદશ,
પદ્મપ્રમયા ત્રયસ્રયઃ ઇતિ નવ, ધ્રુમપ્રમયા 'દ્વૌ દ્વૌ' ઇતિ પદ્, તમઃપ્રમયા એક

સે યે ૩૬ ભંગ હૈં । ૭-૬૩, ૧૦૫, ૩૫ યે સ્વ મિલ કર કુલ ૨૧૦ ભંગ
ચાર નૈરયિકોં કે હો જાતે હૈં । સંક્ષેપ સે ઢનકા પ્રકાર હસ તરહ સે હૈ
પૃથિવિયોં કે એકત્વ સે ઢનકે ૭ પ્રકાર કહે ગયે હૈં । ઢનકે દ્વિક યોગ
મેં ઢન પૃથિવિયોં કે ૧-૩ હસ નૈરયિક ઉત્પાદ વિકલ્પ કે અનુસાર
રત્નપ્રમા પૃથિવી કે સાથ તથા શેષ પૃથિવિયોં કે સાથ યોગ કરને પર
૧-૩ કે ૬ ભંગ હો જાતે હૈં હસી તરહ સે ૨-૨ કે ભી ૬ ભંગ હો જાતે
હૈં ઓર ૩-૧ કે ભી ૬ ભંગ હો જાતે હૈં । કુલ યે સ્વ મિલ કર ૧૮
ભંગ હો જાતે હૈં । શર્કરાપ્રમા કે સાથ ઢન પૂર્વોક્ત નૈરયિકોત્પાદ ત્રીન
વિકલ્પોં મે ૫-૫-૫=૧૫ વિકલ્પ હો જાતે હૈં । ચાલુકાપ્રમા કે સાથ
૩-૩-૩=૯ વિકલ્પ હોતે હૈં । ધ્રુમપ્રમાકે સાથ ૨-૨-૨ મિલકર ૬

સંયોગી ૩૫ ભાગાઓ મળીને ચાર નારકોના નારક પ્રવેશ વિષયક કુલ ૨૧૦
ભાગાઓ બને છે તેમના પ્રકાર મક્ષિપ્તમાં આ પ્રમાણે છે—

પૃથ્વીઓના એકત્વમાં તેમના આત પ્રકાર કલ્પ છે દ્વિક સંયોગી ભાગાઓ
નીચે પ્રમાણે બને છે-રત્નપ્રમા ૧ નારક અને ત્યાગપત્રીની ૬ પૃથ્વીઓમાં
અનુક્રમે ૩ નારકો ઉત્પત્ત થતા હોય એવા ૧-૩ ના વિરુદ્ધવાળા ૬૦
ભાગાઓ એજ પ્રમાણે રત્નપ્રમા સાથે પત્રીની ૬ પૃથ્વીઓને, અનુક્રમે સંયોગ
કરવાથી ૨-૨ (રત્નપ્રમામાં બે અને પત્રીની પ્રત્યેકમાં બે નારકો હોય એવા)
ના વિરુદ્ધવાળા ૬ ભાગાઓ બને છે ત્યાગપત્રી રત્નપ્રમા સાથે પત્રીની પૃથ્વી
ઓના સંયોગી ૩-૧ ના વિરુદ્ધવાળા ૬૦ ભાગાઓ બને છે આ રીતે રત્નપ્રમાની
સાથે જનતા દિક્ મરોચી પાંચની કુલ અબ્યા ૧૮ બને છે રત્નપ્રમા
સાથે પત્રીની પૃથ્વીઓને, અનુક્રમે ત્રીન અનુક્રમે ૫-૫-૫=૧૫ ભાગાઓ
છે એજ પ્રમાણે ૩-૩-૩=૯ ભાગાઓ અને ૪-૪-૪=૧૨ ભાગાઓ છે એજ
પ્રમાણે પદ્મપ્રમા સાથે ૩-૩-૩=૯ ભાગાઓ, ધ્રુમપ્રમા સાથે ૨-૨-૨=૬ ભાગાઓ

एकः इति त्रयः, तदेवमेते द्विकसंयोगे त्रिषष्टिः ६३। तथा पृथिवीनां त्रिक-
संयोगे—‘ एकः एकी द्वौ च ’ इत्येवं नैरयिकोत्पादविकल्पे रत्नप्रभा शर्कराप्रभाभ्यां
सह अन्याभिः क्रमेण चारिताभिर्लब्धाः पञ्च, ‘ एको द्वौ एकश्च ’ इत्येवं नैरयिको
त्पादविकल्पान्तरेऽपि पञ्च, ‘ द्वौ, एकः, एकश्च ’ इत्येवमपि नैरयिकोत्पादविकल्पा-
न्तरे पञ्चैवेति पञ्चदश १५, एवं रत्नप्रभा-वालुकाप्रभाभ्यां सह उत्तराभिः क्रमेण
चरिताभिर्लब्धाः द्वादश, १२, एवं रत्नप्रभा पङ्कप्रभाभ्यां नव ९, रत्नप्रभा धूम-
प्रभाभ्यां षट् ६। रत्नप्रभा तमःप्रभाभ्यां त्रयः ३, शर्कराप्रभा-वालुकाप्रभाभ्यां

विकल्प होते हैं। तमःप्रभा के साथ १-१-१ मिलकर तीन विकल्प होते
हैं इस तरह से द्विकसंयोगी ६३ विकल्प हो जाते हैं। तथा पृथिवियों
के त्रिक संयोग में “ एक एक दो ” इस नैरयिकोत्पाद विकल्प में रत्न-
प्रभा और शर्कराप्रभा के साथ तथा अन्य पृथिवियों के साथ आगे २
की पृथिवियों का योग करने पर ५ विकल्प आते हैं, इसी तरह से १
-२-१ इस नैरयिकोत्पाद विकल्पान्तर में भी ५ विकल्प आते हैं। इसी
प्रकार से “ दो एक एक ” इस नैरयिकोत्पाद विकल्पान्तर में भी ५
विकल्प आते हैं इस तरह ये सब विकल्प १५ हो जाते हैं। इसी तरह
से रत्नप्रभा और वालुकाप्रभा के साथ शेष चार पृथिवियों का योग
करने पर १२ विकल्प होते हैं। रत्नप्रभा और पङ्कप्रभा के साथ शेष
पृथिवियों का योग करने पर ३-३-३ गुणित ९ विकल्प होते हैं। रत्न-
प्रभा धूमप्रभा के साथ शेष पृथिवियों का योग करने पर २-२-२

અને તમ પ્રભા સાથે ૧+૧+૧=૩ ભાંગા થાય છે આ રીતે દ્વિક સંયોગી
ભાંગા ૧૮+૧૫+૧૨+૯+૬+૩=૬૩ થાય છે. હવે ત્રિક સંયોગી વિકલ્પોનું
સ્પષ્ટીકરણ કરવામા આવે છે—

રત્નપ્રભા અને શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીઓ સાથે પછીની પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે
યોગ કરવાથી ૧-૧-૨ ના વિકલ્પવાળા પાંચ ભાંગાઓ બને છે. એજ પ્રમાણે
૧-૨-૧ ના વિકલ્પવાળા પાંચ ભાંગા અને ૨-૧-૧ ના વિકલ્પવાળા પાંચ
ભાંગા બને છે. આ રીતે ત્રણે વિકલ્પના મળીને કુલ ૧૫ ભાંગાઓ બને છે
એજ પ્રમાણે રત્નપ્રભા અને વાલુકાપ્રભા સાથે પછીની ચાર પૃથ્વીઓનો અનુ-
ક્રમે યોગ કરવાથી ત્રણે વિકલ્પના મળીને કુલ ૧૨ ભાંગાઓ બને છે એજ
પ્રમાણે રત્નપ્રભા અને પંકપ્રભા સાથે પછીની ૩ પૃથ્વીઓના યોગથી ત્રણે
વિકલ્પના મળીને કુલ ૩+૩+૩=૯ ભાંગા થાય છે. એજ પ્રમાણે રત્નપ્રભા
અને ધૂમપ્રભા સાથે પછીની બે પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી ત્રણે
વિકલ્પના મળીને ૨+૨+૨=૬ કુલ ભાંગા થાય છે. એજ પ્રમાણે રત્નપ્રભા

द्वादश, १२, शर्कराप्रभा पङ्कप्रभाभ्यां नव, शर्कराप्रभा धूमप्रभाभ्यां षट् ६, शर्कराप्रभा-तमःप्रभाभ्यां त्रयः ३, वालुकाप्रभा पङ्कप्रभाभ्यां नव ९, वालुकाप्रभा धूमप्रभाभ्यां षट् ६, वालुकाप्रभा तमः प्रभाभ्यां त्रयः ३, पङ्कप्रभा धूमप्रभाभ्यां षट् ६, पङ्कप्रभा तमःप्रभाभ्यां त्रयः, धूमप्रभादिभिस्तु त्रयः, तदेव त्रिकसंयोगे पञ्चाधिकं गतमेकम् १०५। चतुष्कयोगे तु पञ्चत्रिंशत् ३५। एवं रीत्या सप्तानां त्रिषष्टे पञ्चोत्तरगतस्य, पञ्चत्रिंशत् मेलने $७+६३+१०५+३५=२१०$ दशाधिकगतद्वयं भवति ॥ सू० ३ ॥

गुणित ६ विकल्प होते हैं। रत्नप्रभा और तमःप्रभा के साथ अधः सप्तमी पृथिवी का योग करने पर १-१-१ तीन विकल्प होते हैं। शर्कराप्रभा वालुकाप्रभा के साथ योग करने पर १२, शर्कराप्रभा के एवं पङ्कप्रभा के साथ योग करने पर ९, शर्कराप्रभा और धूमप्रभाके साथ योग करनेपर ६, शर्कराप्रभा एवं तमःप्रभा के साथ योग करने पर ९, वालुकाप्रभा और पङ्कप्रभा के साथ योग होने पर ९, वालुकाप्रभा और धूमप्रभा के साथ योग होने पर ६, वालुकाप्रभा और तमःप्रभा के साथ योग होने पर ३, पङ्कप्रभा और धूमप्रभा के साथ योग होने पर ६, पङ्कप्रभा तमः प्रभा के साथ योग होने पर ३ और धूमप्रभादि के साथ योग होने पर ३, इस तरह त्रिक संयोग

अने तम प्रभा साथे सातमी पृथ्वीना योगधी $१+१+१=३$ भांजा जने छे

शर्कराप्रभा अने वालुकाप्रभा साथे पछीनी ४ पृथ्वीजोना योगधी १२ भांजा, शर्कराप्रभा अने पङ्कप्रभा साथे पछीनी ३ पृथ्वीजोना योगधी ९ भांजा, शर्कराप्रभा अने धूमप्रभा साथे पछीनी १ पृथ्वीजोना योगधी ६ भांजा अने शर्कराप्रभा अने तम प्रभा साथे सातमी पृथ्वीना योगधी उलगा जने छे वालुकाप्रभा अने पङ्कप्रभा साथे पछीनी ३ पृथ्वीजोना अतुङ्गने योग धरपाधी ९, वालुकाप्रभा अने धूमप्रभा साथे पछीनी २ पृथ्वीजोना योगधी ६ अने वालुकाप्रभा अने तम प्रभा साथे सातमी पृथ्वीना योगधी ३ भांजा जने छे।

पङ्कप्रभा अने धूमप्रभा साथे पछीनी के पृथ्वीजोना योगधी ६ भांजा, धूमप्रभा अने तम प्रभा साथे सातमी पृथ्वीना योगधी ३ भांजा अने धूमप्रभा अने तम प्रभा साथे सातमी पृथ्वीना योगधी ३ भांजा जने छे।

ચતુર્નૈરયિકાણાં કોઠકમ્

ચતુર્ણામ્-૧૬૩સંયોગે-૭

„ દ્વિકસંયોગે-૬૩

„ ત્રિકસંયોગે-૧૦૫

„ ચતુષ્કસંયોગે- ૩૬

સર્વમેલને ૨૧૦ મજ્ઞાઃ મર્વાન્તિ

મૂલમ્-પંચ મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્પવેસુણણં પવિસમાણા
કિં રયણપ્પમાણ હોજ્ઞા ? પુચ્છા, મંગેયા ! રયણપ્પમાણ વા
હોજ્ઞા જાવ અહેસત્તમાણ વા હોજ્ઞા । અહવા એગે રયણપ્પમાણ,
ચત્તારિસક્કરપ્પમાણ હોજ્ઞા, જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાણ ચત્તારિ
અહે સત્તમાણ હોજ્ઞા । અહવા દોરયણપ્પમાણ, તિન્નિ સક્કરપ્પમાણ
હોજ્ઞા, એવં જાવ અહવા દો રયણપ્પમાણ, તિન્નિ અહેસત્તમાણ
હોજ્ઞા । અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ દો સક્કરપ્પમાણ હોજ્ઞા,
એવં જાવ તિન્નિ રયણપ્પમાણ, દો અહેસત્તમાણ હોજ્ઞા । અહવા
ચત્તારિ રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ હોજ્ઞા । એવં જાવ અહવા
ચત્તારિ રયણપ્પમાણ એગે અહેસત્તમાણ હોજ્ઞા । અહવા એગે
સક્કરપ્પમાણ, ચત્તારિ વાલુયપ્પમાણ હોજ્ઞા । એવં જહા રયણ-
પ્પમાણ સમં ઉવરિમપુઢવીઓ ચારિયાઓ તહા સક્કરપ્પમાણ
વિ, સમં ચારિયવ્વાઓ જાવ અહવા ચત્તારિ સક્કરપ્પમાણ, એગે
અહેસત્તમાણ હોજ્ઞા । એવં એકેક્કાણ સમં ચારેયવ્વાઓ જાવ
મેં, ૧૦૫ મંગ આ જાતે હૈં । ચતુષ્કસંયોગ મેં ૩૬ મંગ । ઇસ પ્રકાર
સે ૭- ૬૩, ૧૦૫, ૩૬ ઇન સબ કા જોડ કરને પર ૨૧૦ વિકલ્પ આ
જાતે હૈં ॥ સૂ. ૩ ॥

આ રીતે ત્રિકસંયોગી ભાંગાઓનો સરવાળો ૧૦૫ આવી જાય છે. ચતુષ્ક
સંયોગી ૩૬ ભાંગાઓ બને છે. આર નારકોના નારકપ્રવેશ વિષયક કુલ
 $૭+૬૩+૧૦૫+૩૬=૨૧૦$ ભાંગા થાય છે. ॥ સૂ. ૩ ॥

अहवा चत्तारि तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा । अहवा
 एगे रयणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए, तिन्नि वालुयप्पमाए
 होज्जा, एवं जाव अहवा एगे रयणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए,
 तिन्नि अहेसत्तमाए होज्जा । अहवा एगे रयणप्पमाए, दो
 सक्करप्पमाए, दो वालुयप्पमाए होज्जा, एवं जाव अहवा
 एगे रयणप्पमाए, दो सक्करप्पमाए, दो अहेसत्तमाए हांज्जा
 अहवा दो रयणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए, दो वालुयप्पमाए,
 होज्जा, एवं जाव अहवा दो रयणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए,
 दो अहेसत्तमाए होज्जा । अहवा एगे रयणप्पमाए, तिन्नि
 सक्करप्पमाए, एगे वालुयप्पमाए, होज्जा, एवं जाव अहवा
 एगे रयणप्पमाए, तिन्नि सक्करप्पमाए, एगे अहेसत्तमाए
 होज्जा । अहवा दो रयणप्पमाए, दो सक्करप्पमाए, एगे वालु-
 यप्पमाए होज्जा, एवं जाव दो रयणप्पमाए दो सक्करप्पमाए
 एगे अहेसत्तमाए । अहवा तिन्नि रयणप्पमाए, एगे सक्कर-
 प्पमाए, एगे वालुयप्पमाए होज्जा, एवं जाव अहवा तिन्नि
 रयणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए, एगे अहे सत्तमाए हांज्जा ।
 अहवा एगे रयणप्पमाए एगे वालुयप्पमाए, तिन्नि पंयप्पमाए
 होज्जा, एवं एण्णं कमेणं जहा चउण्हं तियसंजोगो भाणिओ
 तहा पंचणहवि तियमंजोगो भाणियव्वो, नवरं तत्थ एगो
 संघारिज्जट्ठ. इह दोन्नि. तेमं तं चैव जाव. अहवा तिन्नि
 धूमप्पमाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए हांज्जा । अहवा एगे

ચતુર્નૈરયિકાણાં કોઠકમ્

ચતુર્ણામ્-૧૬૨-૭

,, દ્વિકસંયોગે-૬૩

,, ત્રિકસંયોગે-૧૦૫

,, ચતુષ્કસંયોગે- ૩૬

સર્વમેલને ૨૧૦ મજ્ઞાઃ મર્વાન્ત

મૂલમ્-પંચ મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્પવેસુણણં પવિસમાણા
કિં રયણપ્પમાણ હોજ્ઞા ? પુચ્છા, ગંગેયા ! રયણપ્પમાણ વા
હોજ્ઞા જાવ અહેસત્તમાણ વા હોજ્ઞા । અહવા એગે રયણપ્પમાણ,
ચત્તારિસક્કરપ્પમાણ હોજ્ઞા, જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાણ ચત્તારિ
અહે સત્તમાણ હોજ્ઞા । અહવા દોરયણપ્પમાણ, તિન્નિ સક્કરપ્પમાણ
હોજ્ઞા, એવં જાવ અહવા દો રયણપ્પમાણ, તિન્નિ અહેસત્તમાણ
હોજ્ઞા । અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ દો સક્કરપ્પમાણ હોજ્ઞા,
એવં જાવ તિન્નિ રયણપ્પમાણ, દો અહેસત્તમાણ હોજ્ઞા । અહવા
ચત્તારિરયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ હોજ્ઞા । એવં જાવ અહવા
ચત્તારિ રયણપ્પમાણ એગે અહેસત્તમાણ હોજ્ઞા । અહવા એગે
સક્કરપ્પમાણ, ચત્તારિ વાલુયપ્પમાણ હોજ્ઞા । એવં જહા રયણ-
પ્પમાણ સમં ઉવરિમપુઢવીઓ ચારિયાઓ તહા સક્કરપ્પમાણ
વિ, સમં ચારિયવ્વાઓ જાવ અહવા ચત્તારિ સક્કરપ્પમાણ, એગે
અહેસત્તમાણ હોજ્ઞા । એવં એકેક્કાણ સમં ચારેયવ્વાઓ જાવ
મેં, ૧૦૫ મંગ આ જાતે હૈં । ચતુષ્કસંયોગ મેં ૩૬ મંગ । ઇસ પ્રકાર
સે ૭- ૬૩, ૧૦૫, ૩૬ ઇન સબ કા જોડ કરને પર ૨૧૦ વિકલ્પ આ
જાતે હૈં ॥ સૂ. ૩ ॥

આ રીતે ત્રિકસયોગી લાંગાઓનો સરવાળો ૧૦૫ આવી જાય છે. ચતુષ્ક
સયોગી ૩૫ લાંગાઓ બને છે. ચાર નારકોના નારકપ્રવેશ વિષયક કુલ
૭+૬૩+૧૦૫+૩૫=૨૧૦ લાગા થાય છે. ॥ સૂ. ૩ ॥

अहवा चत्तारि तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा । अहवा
 एगे रयणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए, तिन्नि वालुयप्पमाए
 होज्जा, एवं जाव अहवा एगे रयणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए,
 तिन्नि अहेसत्तमाए होज्जा । अहवा एगे रयणप्पमाए, दो
 सक्करप्पमाए, दो वालुयप्पमाए होज्जा, एवं जाव अहवा
 एगे रयणप्पमाए, दो सक्करप्पमाए, दो अहेसत्तमाए होज्जा
 अहवा दो रयणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए, दो वालुयप्पमाए,
 होज्जा, एवं जाव अहवा दो रयणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए,
 दो अहेसत्तमाए होज्जा । अहवा एगे रयणप्पमाए, तिन्नि
 सक्करप्पमाए, एगे वालुयप्पमाए, होज्जा, एवं जाव अहवा
 एगे रयणप्पमाए, तिन्नि सक्करप्पमाए, एगे अहेसत्तमाए
 होज्जा । अहवा दो रयणप्पमाए, दो सक्करप्पमाए, एगे वालु-
 यप्पमाए होज्जा, एवं जाव दो रयणप्पमाए दो सक्करप्पमाए
 एगे अहेसत्तमाए । अहवा तिन्नि रयणप्पमाए, एगे सक्कर-
 प्पमाए, एगे वालुयप्पमाए होज्जा, एवं जाव अहवा तिन्नि
 रयणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ।
 अहवा एगे रयणप्पमाए एगे वालुयप्पमाए, तिन्नि पंकप्पमाए
 होज्जा, एवं एएणं कमेणं जहा चउण्हं तियसंजोगो भाणिओ
 तहा पंचणहवि तियसंजोगो भाणियव्वो, नवरं तत्थ एगो
 संघारिज्जइ, इह दोन्नि, सेसं तं चेव जाव, अहवा तिन्नि
 धूमप्पमाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा । अहवा एगे

रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, दो पंक-
 प्पभाए होज्जा, एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे
 सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, दो अहे सत्तमाए होज्जा,
 ४ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, दो वालु-
 यप्पभाए, एगे पंकप्पभाए होज्जा, एवं जाव अहे सत्तमाए ८ ।
 अहवा एगे रयणप्पभाए दो सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए
 एगे पंकप्पभाए होज्जा, एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए,
 दो सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए
 होज्जा १२ । अहवा दो रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे
 वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए होज्जा, एवं जाव अहवा दो
 रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए एगे वालुयप्पभाए एगे अहे-
 सत्तमाए होज्जा १६ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए,
 एगे पंकप्पभाए दो धूमप्पभाए, होज्जा, एवं जहा चउण्हं चउक्क-
 संजोगो भणिओ तहा पंचण्हवि चउक्कसंजोगो भाणियव्वो,
 नवरं अब्भहियं एगो संचारेयव्वो, एवं जाव अहवा दो पंक-
 प्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए एगे अहेसत्तमाए
 होज्जा । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे
 वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए होज्जा १,
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए एगे वालुयप्पभाए,
 एगे पंकप्पभाए एगे तमाए होज्जा २, अहवा एगे रयणप्पभाए
 जाव एगे पंकप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ३ । अहवा

एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए एगे
धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा ४, अहवा एगे रयणप्पभाए,
एगे सक्करप्पभाए एगे वालुयप्पभाए एगे धूमप्पभाए, एगे अहे-
सत्तमाए होज्जा ५ । अहवा एगे रयणप्पभाए एगे सक्करप्पभाए
एगे वालुयप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ६ ।
अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए एगे पंकप्पभाए,
एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा ७ । अहवा एगे रयणप्पभाए
एगे सक्करप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे अहे-
सत्तमाए होज्जा ८ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए
एगे पंकप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ९ ।
अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे धूमप्पभाए
एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १० । अहवा एगे रय-
णप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए
एगे तमाए होज्जा ११, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुय-
प्पभाए एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए
होज्जा १२, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए,
एगे पंकप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा
१३ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूम-
प्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १४ । अहवा
एगे रयणप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, जाव एगे अहे सत्तमाए
होज्जा १५ । अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए,

जाव एगे तमाए होज्जा १६ । अहवा एगे सक्करप्पभाए,
जाव एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए
होज्जा १७ । अहवा एगे सक्करप्पभाए जाव एगे पंकप्पभाए,
एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १८ । अहवा एगे
सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए,
एगे अहेसत्तमाए होज्जा १९ । अहवा एगे सक्करप्पभाए,
एगे पंकप्पभाए, जाव एगे अहेसत्तमाए होज्जा २० । अहवा एगे
वालुयप्पभाए, जाव एगे अहे सत्तमाए होज्जा २१ ॥ सू० ४ ॥

छाया-पञ्च भदन्त ! नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशेनेन प्रविशन्तः किं रत्नप्रभायां भवन्ति ?
पृच्छा, गाङ्गेय । रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् अधःसप्तम्यां भवन्ति । अथवा
एको रत्नप्रभायां, चत्वारः शर्कराप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां
चत्वारः अधःसप्तम्यां भवन्ति । अथवा द्वौ रत्नप्रभायां, त्रयः शर्कराप्रभायां
भवन्ति, एवं यावत्-अथवा द्वौ रत्नप्रभायां त्रयोऽधःसप्तम्यां भवन्ति । अथवा
त्रयो रत्नप्रभायां, द्वौ शर्कराप्रभायां भवतः. एवं यावत् त्रयो रत्नप्रभायां द्वौ अधः
सप्तम्यां भवतः । अथवा चत्वारो रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायां भवति, एवं
यावत् अथवा चत्वारो रत्नप्रभायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां भवति । अथवा एकः
शर्कराप्रभायां चत्वारो वालुकाप्रभायां भवन्ति । एवं यथा रत्नप्रभया समम् उप-
रिमपृथिव्यश्चारितास्तथा शर्कराप्रभयाऽपि समम् चारयितव्याः, यावत् अथवा चत्वारः
शर्कराप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति । एवम् एकैकया समं चारयितव्या
यावत् अथवा चत्वारस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति । अथवा एको रत्नप्रभायाम्
एकः शर्कराप्रभायाम्, त्रयो वालुकाप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा एको रत्नप्र-
भायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, त्रयोऽधःसप्तम्यां भवति । अथवा । एको
रत्नप्रभायां, द्वौ शर्कराप्रभायाम्, द्वौ वालुकाप्रभायां भवतः, एवं यावत्-अथवा
एको रत्नप्रभायां द्वौ शर्कराप्रभायाम्, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः, अथवा द्वौ
रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, द्वौ वालुकाप्रभायां भवतः, एव यावत्
अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम् एकः शर्कराप्रभायाम्, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः । अथवा
एको रत्नप्रभायां त्रयः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायां भवति, एवं यावत्-

अथवा एको रत्नप्रभायां त्रयः शर्कराप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां, भवति । अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायां भवति, एवं यावत् द्वौ रत्नप्रभायां द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति । अथवा त्रयो रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायां भवति, एव यावत् अथवा त्रयो रत्नप्रभायाम्, एक शर्कराप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायां, त्रयः पङ्कप्रभायां भवन्ति । एवमनेन क्रमेण यथा चतुर्णां त्रिकसंयोगो भणितस्तथा पञ्चानामपि त्रिकसंयोगो भणितव्यः, नवरं तत्र एकः संचार्यते, अत्र द्वौ, शेषं तदेव यावत्-अथवा त्रयो धूमप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, द्वौ पङ्कप्रभायां भवतः, एवं यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायां, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः ४ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायां, द्वौ वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायां भवति, एवं यावत् अधःसप्तम्याम् ८ । अथवा एको रत्नप्रभायां, द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायां भवति, एव यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १२ । अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायां भवति, एव यावत्-अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १६ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायां, द्वौ धूमप्रभायां भवतः, एव यथा चतुर्णां चतुष्कसंयोगो भणितस्तथा पञ्चानामपि चतुष्कसंयोगो भणितव्यः, नवरम् अभ्यधिकम्-एकः संचारयितव्यः, एवं यावत्-अथवा द्वौ पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एक शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायां, एको धूमप्रभायाम् भवति १, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति २, अथवा एको रत्नप्रभायां यावत् एक पङ्कप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ३ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम् एकस्तमायां भवति ४ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ५ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ६ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्क-

प्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति ७, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ८ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ९ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १० । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति ११, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १२ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमःप्रभायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां भवति १३ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १४ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, यावत् एकोऽधःसप्तम्यां भवति १५ । अथवा एकः शर्कराप्रभायां भवति एको वालुकाप्रभायां यावत् एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १६ । अथवा एकः शर्कराप्रभायां यावत् एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १७ । अथवा एक शर्कराप्रभायां यावत् एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां भवति १८ । अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १९ । अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, यावत् एकोऽधःसप्तम्यां भवति २० । अथवा एको वालुकाप्रभायां यावत् एकोऽधः सप्तम्यां भवति २१ ॥ सू० ४ ॥

टीका—अथ पञ्चानां नैरयिकाणां गत्यन्तरान्निस्सृत्य नैरयिकप्रवेशने द्वाषष्ट्यधिक-चतुःशतभङ्गान् प्रतिपादयितुमाह—‘ पंच भंते ’ इत्यादि । ‘ पंच भंते ! नेरइया नेरइयप्पवेसणएणं पविसमाणा किं रयणप्पभाए होज्जा ? पुच्छा ’ गाङ्गेयः

टीकार्थ—पांच नैरयिकों के गत्यन्तर से निकल करके नैरयिक में प्रवेशन में ४६२ भंग होते हैं—उन्हीं भङ्गों को प्रतिपादन करने के लिये सूत्रकार ने यह सूत्र कहा है—इसमें गांगेय ने प्रभु से ऐसा पूछा है—

टीकार्थ—“ पंच भंते ! नेरइया ” इत्यादि—

अन्य गतिमांथी नीकणीने नारकगतिमां प्रवेश करतां पांथ नारकेना ४६२ लांगाओ (विकटो) थाय छे. सूत्रकारे आ सूत्रमां ते लांगाओतुं नीचे प्रमाणे प्रतिपादन क्युं छे—

आ विषयने अनुलक्षीने गांगेय अणुगार भडावीर प्रभुने पूछे छे के—
(पंच भंते ! नेरइया नेरइयप्पवेसणएणं पविसमाणा किं रयणप्पभाए होज्जा ?

પૃચ્છતિ—હે ભદ્રન્ત ! પશ્ચ નૈરયિકાઃ નૈરયિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તો નૈરયિકભવપ્રવેશનં કુર્વન્તઃ કિં રત્નપ્રભાયાં ભવન્તિ, કિં વા શર્કરાપ્રભાયાં વા, વાલુકાપ્રભાયાં વા, પદ્મપ્રભાયાં વા ધૂમપ્રભાયાં વા, તમાયાં વા, અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ ? इति પૃચ્છા, ભગવાનાહ—‘ગંગેયા ! રયણપ્પમાણ વા હોજ્જા, જાવ અહેસત્તમાણ વા હોજ્જા ’ હે ગાંગેય ! નૈરયિકપ્રવેશનકં કુર્વન્તઃ પશ્ચ નૈરયિકા રત્નપ્રભાયાં વા ભવન્તિ યાવત્ શર્કરાપ્રભાયાં વા, વાલુકાપ્રભાયાં વા, પદ્મપ્રભાયાં વા, ધૂમપ્રભાયાં વા, તમાયાં વા, અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ, इति સપ્ત મહ્નાઃ૭। અત્ર—‘એકશ્ચત્વારઃ

(પંચ મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્પવેસણણં પવિસમાણા કિં રયણપ્પમાણ હોજ્જા ? પુચ્છા) હે ભદ્રન્ત ! પાંચ નૈરયિક નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિકભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુણ કયા રત્નપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા શર્કરાપ્રભા મેં હોતે હૈં ? અથવા વાલુકાપ્રભા મેં હોતે હૈં ? કયા પંકપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા ધૂમપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા તમઃ પ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા અધઃ સપ્તમી મેં હોતે હૈં ? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं (गंगेया) हे गांगेय ! (रयणपप्पमाए वा होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा) नैरयिक प्रवेशनक करते हुए पांच नैरयिक रत्नप्रभा में भी होते हैं, यावत्-शर्कराप्रभा में भी होते हैं, वालुकाप्रभा में भी होते हैं, पंकप्रभा में भी होते हैं, धूमप्रभा में भी होते हैं, तमः प्रभा में भी होते हैं—और अधः सप्तमी में भी होते हैं—अर्थात् गत्यन्तर से निकल करके पांच जीव कि जिन्हें नरक में नारककी पर्याय से उत्पन्न होता है वे रत्नप्रभामें भी उत्पन्न हो सकते हैं, शर्कराप्रभा में भी उत्पन्न हो सकते हैं यावत् अधः सप्तमी

પુચ્છા) હે ભદ્રન્ત ! અન્ય ગતિમાથી નીકળીને નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નારક ભવમા પ્રવેશ કરતા પાંચ નારકો શુ રત્નપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે ? કે શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે સાતમી તમસ્તમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! (રયણપ્પમાણ વા હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ હોજ્જા) નારક ભવમાં પ્રવેશ કરતાં પાંચ નારકો રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, વાલુકાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, પંકપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, ધૂમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, તમઃપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને તમસ્તમપ્રભા નામની સાતમી નરકમા પણ ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે અહીં સાત ભાગાઓ થાય છે.

૧, દ્વૌ ત્રયઃ ૨, ત્રયો દ્વૌ ૩, ચત્વાર એકઃ ૪, ઈતિ ચત્વારો વિકલ્પા ભવન્તિ, તત્ર ' એકચત્વારઃ ' ઇતિ પ્રથમવિકલ્પમાહ—' અહવા એગે રચણપ્પમાણ, ચત્તારિ સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા પશ્ચસુ મધ્યે એકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયાં ભવતિ ઉત્પન્નતે ચત્વારશ્ચ શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ ઉત્પન્નન્તે ૧, ' જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, ચત્તારિ અહેસત્તમાણ હોજ્જા ' યાવત્—અથવા એકો રત્નપ્રમાયા ચત્વારશ્ચ વાલુકાપ્રમાયાં ભવન્તિ ૨, અથવા એકો રત્નપ્રમાયા, ચત્વારશ્ચ પક્કપ્રમાયાં ભવન્તિ ૩, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં, ચત્વારશ્ચ ધૂમપ્રમાયાં ભવન્તિ ૪, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં ચત્વારસ્તુ તમાયાં ભવન્તિ ૫, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં ચત્વારસ્તુ અધઃસપ્તમ્યાં

પૃથિવી મેં મી હો સકતે હૈં । ઇસ તરહ સે ચે સાત ભગ્ન હોતે હૈં । તથા પાંચ નૈરયિકોં કે દ્વિકસંયોગી ૧-૪, ૨-૩, ૩-૨, ૪-૧ ચે ચાર વિકલ્પ હોતે હૈં । ઇનમેં જો ૧-૪ યહ પ્રથમ વિકલ્પ હૈં ડસકી અપેક્ષા સે સૂત્રકાર કથન કરતે હૈં । (અહવા-એગે રચણપ્પમાણ ચત્તારિ સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા) પાંચ નરકોં મે સે એક નારક રત્નપ્રમા પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર ચાર નારક શર્કરાપ્રમા પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં (જાવ અહવા રચણપ્પમાણ ચત્તારિ અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર ચાર નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા-એક નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર ચાર નારક પક્કપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર ચાર નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૪, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો

પાંચ નારકોના દ્વિકસંયોગી વિકલ્પો ચાર પ્રકારના છે-રત્નપ્રભામાં ૧ અને બીજી કોઈપણ નરકમાં જ નારક હોય એવો ૧-૪ નો વિકલ્પ, એજ પ્રમાણે ૨-૩ નો, ૩-૨ નો, ૪-૧ નો એમ ચાર પ્રકારના વિકલ્પો બને છે. હવે ૧-૪ ના વિકલ્પની અપેક્ષાએ જે લાંગાઓ બને છે તેમને પ્રકટ કરવામાં આવે છે—(અહવા એગે રચણપ્પમાણ, ચત્તારિ સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા) (૧) પાંચ નારકોમાંનો એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને ચાર નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ ચત્તારિ અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક પક્કપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં

भवन्ति, इति ६, इति प्रथमविकल्पे षड् भङ्गाः ६॥ अथ द्वौ त्रयः ' इति द्वितीय विकल्पमाह—' अहवा दो रयणप्पभाए, तिन्नि सक्करप्पभाए होज्जा ' अथवा द्वौ रत्नप्रभायां भवतः, त्रयश्च शर्कराप्रभायां भवन्ति१, 'एवं जाव अहवा दो रयणप्पभाए तिन्नि अहेसत्तमाए होज्जा' एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत्—अथवा द्वौ रत्नप्रभायां त्रयस्तु—वालुकाप्रभायां भवन्ति२, अथवा द्वौ रत्नप्रभाया त्रयरतु पङ्कप्रभायां भवन्ति३, अथवा द्वौ रत्नप्रभायां त्रयश्च धूमप्रभायां भवन्ति४, अथवा द्वौ रत्नप्रभायां त्रयस्तु तमायां भवन्ति ५, अथवा द्वौ रत्नप्रभायां भवतः, त्रयस्तु अधःसप्तम्यां

जाता है और चार नारक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ५, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और चार नारक अधःसप्तमी में उत्पन्न हो जाते हैं ६ इस तरह से ये प्रथम विकल्प में ६ भंग हो जाते हैं । द्वितीय विकल्प में भी ६ ही भंग होते हैं—जो इस प्रकार से हैं—(अहवा दो रयणप्पभाए, तिन्नि सक्करप्पभाए होज्जा) अथवा दो नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और तीन नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, (एवं जाव अहवा दो रयणप्पभाए तिन्नि अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा दो नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और तीन नारक वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं २, अथवा दो नारक रत्नप्रभा में और तीन नारक पङ्कप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ३, अथवा दो नारक रत्नप्रभा में और तीन नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ४, अथवा दो नारक रत्नप्रभा में और तीन नारक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ५, अथवा दो नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो

અને ચાર નારક તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે પહેલા વિકલ્પવાળા ૬ ભાંગાઓ થાય છે હવે બીજા વિકલ્પના ૬ ભાંગાઓ પ્રકટ કરવામાં આવે છે—

(અહવા દો રયણપ્પભાએ, તિન્નિ સક્કરપ્પભાએ હોજ્જા, एवं जाव अहवा दो रयणप्पभाए तिन्नि अहे सत्तमाए होज्जा) (१) अथवा બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

भवन्ति, इति ६ । इति द्वितीयविकल्पे षड् भङ्गाः ६ । अथ ' त्रयो द्वौ ' इति तृतीयविकल्पमाह—' अहवा तिन्नि रयणप्पभाए दो सक्करप्पभाए होज्जा ' अथवा त्रयो रत्नप्रभायां भवन्ति, द्वौ शर्कराप्रभायां भवतः १, ' एवं जाव तिन्नि रयणप्पभाए दो अहेसत्तमाए होज्जा ' एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत्—अथवा त्रयो रत्नप्रभायां भवन्ति, द्वौ वालुकाप्रभायां भवतः २ । अथवा त्रयो रत्नप्रभायां द्वौ पङ्कप्रभायां भवतः ३, अथवा त्रयो रत्नप्रभायां द्वौ धूमप्रभायां भवतः ४, अथवा त्रयो रत्नप्रभायाम्, द्वौ तमायां भवतः ५, अथवा त्रयो रत्नप्रभायां द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः इति तृतीयविकल्पे षड् भङ्गाः ६ । अथ ' चत्वार एकः ' इति चतुर्थविकल्पमाह—

जाते हैं और तीन नारक अधः सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं ६ । तृतीयविकल्प ३-२ में भी ६ विकल्प होते हैं—जो इस प्रकार से हैं—(अहवा तिन्नि रयणप्पभाए दो सक्करप्पभाए होज्जा) अथवा तीन नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और दो नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १ (एवं जाव तिन्नि रयणप्पभाए दो अहे सत्तमाए होज्जा) इसी तरह से ५ पांच विकल्प और इस प्रकार से जानना चाहिये—अथवा तीन नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और दो नारक वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं २, अथवा तीन नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और दो नारक पङ्कप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ३, अथवा तीन नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और दो नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ४, अथवा तीन नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और दो नारक तमःप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ५, अथवा तीन नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और दो नारक अधः सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं ६ । चतुर्थ विकल्प में भी

હવે ૩-૨ ના ત્રીજા વિકલ્પના ૬ ભાંગાઓ પ્રકટ કરવામાં આવે છે—

(અહવા તિન્નિ રયણપ્પભાએ, દો સક્કરપ્પભાએ હોજ્જા, એવ જાવ અહવા તિન્નિ રયણપ્પભાએ દો અહે સત્તમાએ હોજ્જા) (૧) અથવા તે પાંચ નારકોમાંના ત્રણ નારકો રત્નપ્રભામાં અને બે નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને બે નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને બે નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને બે નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને બે નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને બે નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

‘અહવા ચત્તારિ રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા’ અથવા ચત્તારો રત્ન-પ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવતિ ૧ । ‘એવં જાવ અહવા ચત્તારિ રયણપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા ચત્તારો રત્નપ્રમાયામ્, એકસ્તુ વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ ૨, અથવા ચત્તારો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ પઢ્ઢપ્રમાયાં ભવતિ ૩ । અથવા ચત્તારો રત્નપ્રમાયામ્ એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૪, અથવા ચત્તારો રત્નપ્રમાયામ્ એકસ્તુ તમાયાં ભવતિ ૫ । અથવા ચત્તારો રત્નપ્રમાયામ્ એકોઽધઃ-સપ્તમ્યાં ભવતિ ૬ । ઇતિ ચતુર્થવિકલ્પે ષટ્ ૬ । એવં વિકલ્પચતુષ્ટયેન ષટ્, ષટ્, ષટ્, ષટ્, ૬-૬-૬-૬ ઇતિ રત્નપ્રમાપ્રાધાન્યે ચતુર્વિંશતિર્ભજ્ઞા જાતાઃ ૨૪ ।

૬ ભંગ હોતે હૈ, જો હસ પ્રકાર સે હૈ—(અહવા ચત્તારિ રયણપ્પમાણ, એકો સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા ચાર રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ઓર એક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, (એવં જાવ અહવા ચત્તારિ રયણપ્પમાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા ચાર રત્નપ્રમા મેં ઓર એક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા-ચાર રત્નપ્રમા મેં ઓર એક નારક પંકપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૪, અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ઓર એક નારક તમઃપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૫, અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૬, હસ તરહ સે ચારોં વિકલ્પોં કે ચે ૨૪ ભંગ હો જાતે હૈ । ચે ૨૪ ભંગ યહાં રત્નપ્રમા પૃથિવી કી પ્રધાનતા સે હુણ હૈ ।

હવે ૪-૧ ના ચોથા વિકલ્પના ૬ ભંગ પ્રકટ કરવામા આવે છે—
(અહવા ચત્તારિ રયણપ્પમાણ, એકો સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા, એવં જાવ અહવા ચત્તારિ રયણપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૧) અથવા તે પાંચ નારકોમાના ચાર નારકો રત્નપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને એક નારક શર્કરાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમામાં અને એક નારક વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમામાં અને એક નારક પંકપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમામાં અને એક નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમામાં અને એક નારક તમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે ચારે વિકલ્પના મળીને ૨૪ ભાંગાઓ થાય છે આ ૨૪ ભાંગાઓ રત્નપ્રમા પૃથ્વીની પ્રધાનતાની અપેક્ષાએ બન્યા છે.

અથ શર્કરાપ્રમામાશ્રિત્ય ત્રિકલ્પવતુષ્ટ્યેન ત્રિંશતિભદ્રાનાહ—‘અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, ચત્તારિ વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા’ અથવા એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં, ચત્તારો વાલુકાપ્રમાયાં ભવન્તિ?, ‘એવં જહા રચણપ્પમાણ સમં ઉવરિમપુઢવીઓ ચારિયાઓ તહા સક્કરપ્પમાણ વિ સમં ચારેયવ્વાઓ’ ‘પ્વં’ પૂર્વોક્તરીત્યા યથા રત્નપ્રમાયા સમં સહ ઉવરિમપૃથિવ્યઃ ઉત્તરોત્તરપૃથિવ્યઃ શર્કરાપ્રમાદયઃ પૃથિવ્યશ્ચારિતારતથા શર્કરાપ્રમાયાપિ સમમ્ ઉપરિમાઃ વાલુકાપ્રમાદયઃ પૃથિવ્યશ્ચારયિતવ્યાઃ સંચારણીયાસ્તથા ચ અથવા એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં ચત્તારઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવન્તિ?, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં ચત્તારો ધૂમપ્રમાયામૂરે, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં ચત્તવાસ્તમાયામૂઃ,

અવ સૂત્રકાર શર્કરાપ્રમા પૃથિવીની પ્રધાનતા સે જો ૨૦ ભંગ હોતે હૈં ઉન્હેં કહતે હૈં—યહાં પર મો પૂર્વોક્ત ચાર ૪ વિકલ્પોં કો લેકર હી યે ૨૦ ભંગ કિયે ગયે હૈં (અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ ચત્તારિ વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમા સે ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર ચાર નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧. (એવં જહા રચણપ્પમાણ સમં ઉવરિમપુઢવીઓ ચારિયાઓ તહા સક્કરપ્પમાણ વિ સમં ચારેયવ્વાઓ) જિસ તરહસે રત્નપ્રમાપૃથિવી કે સાથ ૬ પૃથિવિયોં કા યોગ કરકે ભંગોં કા નિર્માણ કિયા ગયા ગયા હૈં ઉસી પ્રકાર સે યહાં પર મો—શર્કરાપૃથિવી કે સાથ મો ૫ પૃથિવિયોં કા યોગ કરકે ભંગોં કા નિર્માણ કર લેના ચાહિયે—તથા ચ અથર્મ એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ઓર ચાર નારક પંકપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૨, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર ચાર નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં,

હવે સૂત્રકાર શર્કરાપ્રમાની પ્રધાનતાની અપેક્ષાએ ઉપયુક્ત ચારે વિકલ્પના જે ૨૦ ભાગાઓ થાય છે તે પ્રકટ કરે છે—

“અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, ચત્તારિ વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા” (૧) અથવા તે પાંચ નારકોમાંનો એક નારક શર્કરાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને ચાર નારક વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (એવં જહા રચણપ્પમાણ સમં ઉવરિમપુઢવીઓ ચારિયાઓ તહા સક્કરપ્પમાણ વિ સમં ચારેયવ્વાઓ) જેવી રીતે રત્નપ્રમા પૃથ્વીની સાથે ૬ પૃથ્વીઓનો યોગ કરીને ભાગાઓનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે, એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રમા સાથે પછીની ૫ પૃથ્વીઓનો યોગ કરીને ભાગાઓનું નિર્માણ કરવું જોઈએ.

જેમકે—(૨) એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને ચાર નારક પંકપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને બાકીના ચાર નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને

અથવાએકઃશર્કરાપ્રમાયાં ચત્વારોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ, એવમ્ અથવાદ્વૌદ્વૌશર્કરાપ્રમાયાં ત્રયસ્ત્રયસ્તુ વાલુકાપ્રમાયામ્, પંક્કપ્રમાયાં, ધૂમપ્રમાયામ્, તમાયામ્, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ, એવમ્ ત્રયસ્ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયામ્દ્વૌ દ્વૌ ચ વાલુકાપ્રમાપ્રભૃતિષુ પૃથિવીષુ ભવન્તિ ૬, તથા-ચત્વારશ્ચત્વારઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ એકૈકસ્તુ વાલુકાપ્રમાદિષુ

૩, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર ચાર ૪ નારક તમઃપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૪, અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ઓર શેષ ૪ નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૫, અથવા દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર ત્રીન નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૧, અથવા દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર ત્રીન નારક પંકપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૨, અથવા દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર ત્રીન નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૩, અથવા દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર ત્રીન નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૪ અથવા દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર ત્રીન નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૫ તૃતીય વિકલ્પ કી અપેક્ષા સે હસ પ્રકાર કા કથન કરના ચાહિયે-અથવા ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર દો નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૧, અથવા ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર દો

બાકીના ચાર નારક તમઃપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમામા અને ચાર નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. ૨-૩ ના વિકલ્પવાળા પાચ લગા-(૧) અથવા બે નારક શર્કરાપ્રમામા અને બાકીના ત્રણ નારક વાલુકાપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા બે નારક શર્કરાપ્રમામા અને બાકીના ત્રણ નારક પંકપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા બે નારક શર્કરાપ્રમામા અને બાકીના ત્રણ નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા બે નારક શર્કરાપ્રમામાં અને બાકીના ત્રણ નારક તમ પ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા બે નારક શર્કરાપ્રમામા અને બાકીના ત્રણ નારક નીચે સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે

હવે ૩-૨ ના વિકલ્પના પાચ લગા પ્રકટ કરવામાં આવે છે— (૧) અથવા તે પાચ નારકોમાના ત્રણ નારકો શર્કરાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીના બે નારકો વાલુકાપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા ત્રણ નારકો શર્કરાપ્રમામા અને બાકીના બે નારકો પંકપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે (૩)

भवति इति सूचयन्नाह-‘ जाव अहवा चत्तारि सकरप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ’ यावत्-अथवा चत्वारश्चत्वारः शर्कराप्रभायां भवन्ति एकैकस्तु वालुका-

नारक पंकप्रभा मे उत्पन्न होते हैं २, अथवा तीन नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न होते हैं और दो नारक धूमप्रभा में उत्पन्न होते हैं ३, अथवा तीन नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न होते हैं और दो नारक तमः प्रभा में उत्पन्न होते हैं ४, अथवा तीन नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न होते हैं और दो नारक अधःसप्तमी में उत्पन्न होते हैं ५, चतुर्थविकल्प जो ४-१ रूप हैं-उसकी अपेक्षा कथन इस प्रकार से है-अथवा चार नारक शर्कराप्रभा मे उत्पन्न होते है और एक नारक वालुकाप्रभा में उत्पन्न होता है १, अथवा चार नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न होते हैं और एक नारक पंकप्रभा में उत्पन्न हो जाता है २, अथवा चार नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाते है और एक नारक धूमप्रभा में उत्पन्न होता है ३, अथवा चार नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न होते है और एक नारक तमःप्रभा में उत्पन्न होता है ४, अथवा चार नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न होते हैं और एक नारक अधःसप्तमी पृथिवी में उत्पन्न होता है ५, इस प्रकार से ये शर्कराप्रभापृथिवी की प्रधानता करके ४ विकल्पों की अपेक्षा २० भंग होते हैं यही बात (जाव अहवा चत्तारि सकरप्पभाए एगे अहे

અથવા ત્રણ નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને બાકીના બે નારકો ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા ત્રણ નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને બાકીના બે નારકો તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા ત્રણ નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને બે નારકો નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

હવે ૪-૧ ના ચોથા વિકલ્પથી બનતા પાંચ ભંગ પ્રકટ કરવામાં આવે છે—(૧) તે પાંચ નારકોમાંના ચાર નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીનો એક નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા ચાર નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીનો એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) ચાર નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા ચાર નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીનો એક નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) ચાર નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીનો એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

આ રીતે શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીની પ્રધાનતા લઈને ચારે વિકલ્પના મળીને કુલ ૨૦ ભાગાઓ બને છે એજ વાત “ જાવ અહવા ચત્તારિ સકરપ્પમાए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ” આ સૂત્રપાઠ દ્વારા અજ્ઞાત થઈ છે,

પ્રમા - પદ્મપ્રમા - ધૂમપ્રમા-તમાઽધઃસપ્તમીષુ ભવતિ, इति शर्कराप्रभाप्राधान्ये
 વિશતિર્ભક્ત્રા ભવન્તિ ૨૦ । एव एकेकाए सम चारेयव्वाओ ' एवं पूर्वोक्तरीत्या
 રત્નપ્રમા-શર્કરાપ્રભાવદેવ એકૈકયા વાલુકાદિકયા પૃથિવ્યા સમ સહ-एकद्वित्रि-
 चतुर्भेदेन विकल्पाश्चारयिव्या', સચ્ચારણીયાઃ તદન્તિમવિકલ્પં સૂચયિતુમાહ-‘जाव
 અહવા ચત્તારિ તમાए, एगे अहेसत्तमाए' यावत् अथवा चत्वारो नैरयिकास्त-
 मायां भवन्ति, एकस्तु अधःसप्तम्यां भवति । एवं वालुकाप्रभायां षोडश १६,

સત્તમાए હોજ્જા) इस सूत्रपाठ द्वारा समझाई गई है । (एवं एकेकाए
 समं चारेयव्वाओ) रत्नप्रभा और शर्कराप्रभा की तरह पूर्वोक्त विक-
 ल्पों को लेकर वालुकापृथिवी की प्रधानता मे १६ भंग, पंकप्रभा की
 प्रधानता मे १२ भंग, धूमप्रभा की प्रधानता में ८ भंग, तमः प्रभा की
 प्रधानता में ४ भंग होते हैं । (जाव अहवा चत्तारि तमाए, एगे अहे
 सत्तमाए) इस सूत्र द्वारा सूत्रकार ने अन्तिमभंग को ४-१ विकल्प को
 लेकर सूचित किया है । तात्पर्य यह है जिस प्रकार से १-४, २-३,
 ३-२, ४-१, शर्कराप्रभा में पांच नैरयिकों के द्विक संयोगी ये ४ विकल्प
 कहे गये हैं और इनकी अपेक्षा लेकर शर्करापृथिवी के साथ अन्य पृथि-
 वियों का संचार करके २० भंग कहे गये हैं उसी प्रकार से वालुका की
 प्रधानता करके अन्य पृथिवियों के साथ इसके योग में इन पांच नैर-

“ एवं एकेकाए समं चारेयव्वाओ ” रत्नप्रभा અને શર્કરાપ્રભાની પ્રધા-
 નતાવાળા પૂર્વોક્ત ચાર વિકલ્પોના જેવાં ભાંગાઓ કહેવામા આવ્યાં છે, એવાંજ
 ભાંગાઓ વાલુકાપ્રભા આદિ પૃથ્વીઓ પછીની પૃથ્વીઓ સાથે યોગ કરીને
 કહેવા જોઈએ. આ રીતે વાલુકાપ્રભા સાથે ૧૬ ભાંગાઓ, પંકપ્રભા સાથે ૧૨
 ભાંગાઓ, ધૂમપ્રભા સાથે ૮ ભાંગાઓ અને તમ પ્રભા સાથે ૪ ભાંગાઓ
 થાય છે. “ જાવ અહવા ચત્તારિ તમાए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ” આ સૂત્ર
 દ્વારા સૂત્રકારે ૪-૧ ના વિકલ્પની અપેક્ષાએ જે છેલ્લો ભાગો બને છે તે
 પ્રકટ કર્યો છે-“ અથવા ચાર નારકો તમ પ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે અને
 બાકીનો એક નારક નીચે સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે. ” આ સૌથી
 છેલ્લો દ્વિકસંયોગી ભાગો સમજવો.

આ કથનનું તાત્પર્ય એ છે કે...૧-૪, ૨-૩, ૩-૨, ૪-૧ આ ચાર
 પ્રકારના વિકલ્પોની અપેક્ષાએ જેવી રીતે શર્કરાપ્રભા સાથે પછીની પાંચ પૃથ્વી
 ઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી દરેક વિકલ્પના પાંચ ભાંગો બને છે અને એવાં

પદ્મપ્રમાયાં દ્વાદશ ૧૨, ધૂમપ્રમાયામ્ અષ્ટૌ ૮, તમઃપ્રમાયાં ચ ચત્વારઃ ૪, एवं सर्वसंमेलने ૨૪+૨૦+૧૬+૧૨+૮+૪=૮૪ ચતુરશીતિર્મજ્ઞાઃ ભવન્તીતિ ભાવઃ । તદેવ વિશદીક્રિયતે-પશ્ચાન્નાં નૈરયિકાણાં પૃથિવીદ્વયસંયોગેન એકવિકલ્પે એકવિંશતિર્મજ્ઞા ભવન્તિ, તથાદિ—“એકશ્ચત્વારઃ ૧, દ્વૌ ત્રયઃ ૨, ત્રયો દ્વૌ ૩, ચત્વાર એકઃ ૪” ઇતિ ચત્વારો વિકલ્પા ભવન્તિ, તત્ર પ્રથમે’ એકશ્ચત્વારઃ ઇતિ વિકલ્પે એકવિંશતિર્મજ્ઞા ભવન્તિ, યથા રત્નપ્રમયા સહ શર્કરાપ્રમાયાં યોગે કૃતે પદ ૬,

ચિક્ષોં કે દ્વિકસંયોગી ચાર વિકલ્પોં સે ગુણા કરને પર ૧૬ ભંગ હોતે હૈં । ઇસી તરહ સે પંકપ્રમા કા ધૂમપ્રમા આદિ પૃથિવિયોં કે સાથ યોગ કરને પર ત્રીન ૩ ભંગ હોતે હૈં-इन तीन भंगों के साथ पूर्वोक्त ४ विकल्पों से गुणा करने पर १२ भंग होते हैं । ધૂમપ્રમા કે સાથ અન્ય તમઃપ્રમા આદિ પૃથિવિયોં કા યોગ કરને પર લબ્ધ દો વિકલ્પ કે સાથ इन पूर्वोक्त चार ४ विकल्पों का गुणा करने पर ८ भंग होते हैं । તમઃપ્રમા કે સાથ અધઃસસમીપૃથિવી કા યોગ કરને પર લબ્ધ એક વિકલ્પ કે સાથ ચાર વિકલ્પોં કા ગુણા કરને પર ૪ ભંગ હોતે હૈં । इस तरह २४-२०-१६-१२-८-४ का योग करने पर ८४ विकल्प द्विकसंयोगी आ जाते हैं । અથ સૂત્રકાર ઇસી બાત કો સ્પષ્ટ કરતે હૈં-पांच नैरयिकों के पृथिवी द्वय के संयोग से एक विकल्प में २१ भंग होते हैं १-४, २-३, ३-२, ४-१ ये चार विकल्प पांच नैरयिकों के

ચાર વિકલ્પના ૫×૪=૨૦ ભાંગા બને છે, એજ પ્રમાણે વાલુકાપ્રમા સાથે પછીની ચાર પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી ૪ ભાંગા બને છે અને એવાં ચાર વિકલ્પો બનતા હોવાથી વાલુકાપ્રમાની પ્રધાનતાવાળા કુલ ૪×૪=૧૬ ભાંગા બને છે એજ પ્રમાણે પદ્મપ્રમા સાથે પછીની ત્રણ પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી દરેક વિકલ્પના ત્રણ ભાંગા બનતા હોવાથી કુલ ૩×૪=૧૨ ભાંગા બને છે એજ પ્રમાણે ધૂમપ્રમા સાથે પછીની બે પૃથ્વીઓના યોગથી દરેક વિકલ્પના ૨ ભાંગા બનતા હોવાથી જ ૪ વિકલ્પના ૨×૪=૮ ભાંગા બને છે. એજ પ્રમાણે તમઃપ્રમા સાથે સાતમી પૃથ્વીના યોગથી ૧ ભાંગા બનતા હોવાથી ૪ વિકલ્પના કુલ ૪ ભાંગા બને છે. આ બધાં ભાંગાઓનો સરવાળો ૨૪+૨૦+૧૬+૧૨+૮+૪=૮૪ થતો હોવાથી દ્વિકસંયોગી કુલ વિકલ્પો ૮૪ થાય છે

હવે સૂત્રકાર એજ વાતને સ્પષ્ટ કરતા કહે છે—“ બે પૃથ્વીમા મળીને પાંચ નારંગો ઉત્પન્ન થતાં હોય એવા એક વિકલ્પના કુલ ૨૧ ભાંગા થાય છે એવા ૧-૪, ૨-૩, ૩-૨ અને ૪-૧ ના દ્વિકસંયોગી ચાર વિકલ્પો

અવં રત્નપ્રમા-વાલુકાપ્રમાયોગે પચ્ચ ૫, રત્નપ્રમા-પદ્મપ્રમાયોગે ચત્ત્વારઃ ૪, રત્નપ્રમા-ધૂમપ્રમાયોગે ત્રયઃ ૩, રત્નપ્રમા-તમઃપ્રમાયોગે દ્વૌ ૨, રત્નપ્રમા-અધઃસપ્તમીયોગે ઇકઃ ૧ । ઇવમ્ ૬-૫-૪-૩-૨-૧ ઇકત્રીકરણે સર્વે ઇકવિંશતિર્ભદ્જા ભવન્તિ ૨૧ । અવં 'દ્વૌ ત્રયઃ' ઇતિ દ્વિતીયવિકલ્પેન ઇકવિંશતિર્ભદ્જાઃ ૨૧ । તથા 'ત્રયો દ્વૌ' ઇતિ તૃતીયવિકલ્પેન ઇકવિંશતિર્ભદ્જાઃ ૨૧ । 'ચત્ત્વાર ઇકઃ' ઇતિ ચતુર્થવિકલ્પેનાપિ ઇકવિંશતિર્ભદ્જાઃ ૨૧ । ઇવમ્ ૨૧-૨૧-૨૧-૨૧ ઇકવિંશતિચતુષ્ટયસંમેલને જાતાઃ સર્વે ચતુરશીતિર્ભદ્જાઃ ૮૪ ।

દ્વિક સંયોગી હૈં । ઇન સૈં જો ૧-૪ યહ પ્રથમ વિકલ્પ હૈં ઇસ વિકલ્પ મૈં ૨૦ ભંગ હોતે હૈં-જૈસે કિ-રત્નપ્રમા ઓર વાલુકાપ્રમા કા યોગ કરને પર ૫, રત્નપ્રમા ઓર પંકપ્રમા કા યોગ કરને પર ૪, રત્નપ્રમા ઓર ધૂમપ્રમા કા યોગ કરને પર ૩, રત્નપ્રમા ઓર તમઃપ્રમા કા યોગ કરને પર ૨, રત્નપ્રમા ઓર અધ સપ્તમી કા યોગ કરને પર ૧ ભંગ હોતા હૈં સો ઇન સબ ભંગોં કા જોડ ૨૧ આ જાતા હૈં । ઇસ તરહ સે દો ત્રીન રૂપ જો દ્વિતીય વિકલ્પ હૈં, ઇસ વિકલ્પ મૈં ઓ ૨૧ વિકલ્પ હોતે હૈં । ૩-૨ રૂપ જો ત્રીસરા વિકલ્પ હૈં ઇસ વિકલ્પ મૈં ઓ ૨૧ ઓર ૪-૧ રૂપ જો ચૌથા વિકલ્પ હૈં ઇસ વિકલ્પ મૈં ઓ ૨૧ ભંગ હોતે હૈં । ૨૧ કો ૪ સે ગુણા કરને પર ૮૪ હો જાતે હૈં-ઇસ તરહસે યે ૮૪ ભંગ પાંચ નૈરયિકોં કૈ દ્વિકસંયોગી ભંગ હૈં ।

થાય છે. તે ચાર વિકલ્પમાના પહેલા વિકલ્પમાં કુલ ૨૧ લાગ્યા થાય છે. જેમકે રત્નપ્રમા સાથે શર્કરાપ્રમાનો યોગ કરવાથી ૬ લાગ્યા થાય છે, રત્નપ્રમા સાથે વાલુકાપ્રમાનો યોગ કરવાથી ૫ લાગ્યા, રત્નપ્રમા સાથે પંકપ્રમાનો યોગ કરવાથી ૪ લાગ્યા, રત્નપ્રમા સાથે ધૂમપ્રમાનો યોગ કરવાથી ૩ લાગ્યા, રત્નપ્રમા સાથે તમ પ્રમાનો યોગ કરવાથી ૨ લાગ્યા અને રત્નપ્રમા સાથે અધ સપ્તમીનો યોગ કરવાથી ૧ લાગ્યો અને છે આ રીતે પહેલા વિકલ્પના લાગ્યાઓનો સરવાળો ૨૧ થાય છે

એજ પ્રમાણે ૨-૩ ના બીજા વિકલ્પના પણ ૨૧ લાગ્યા થાય છે, એજ પ્રમાણે ૩-૨ ના ત્રીજા વિકલ્પના પણ ૨૧ લાગ્યા થાય છે અને ૪-૧ ના ચોથા વિકલ્પના પણ ૨૧ લાગ્યા થાય છે આ રીતે ચારે વિકલ્પના કુલ લાગ્યાઓની સખ્યા $21 \times 4 = 84$ થાય છે આ રીતે પાંચ નારકોના દ્વિક સંયોગી લાગ્યાની કુલ સખ્યા ૮૪ થાય છે.

અથ પશ્ચાતાં નૈરયિકાણાં નરકત્રયસંયોગે પઢ વિકલ્પા ભવન્તિ, તથાદિ-એકઃ
 એકઃ ત્રયઃ ૧, એકઃ દ્વૌ દ્વૌ ૨, દ્વૌ એકઃ દ્વૌ ૩, એકઃ ત્રયઃ એક ૪, દ્વૌ દ્વૌ
 એકઃ ૫, ત્રયઃ એકઃ એકઃ ૬, ઇતિ પઢવિકલ્પાઃ ૬ । તત્ર એકૈકસ્મિન્ વિકલ્પે સપ્તાનાં
 પદાનાં પશ્ચત્રિશદ્ ભદ્ધા ભવન્તિ । તે યથા-રત્નપ્રમા-શર્કરાપ્રમેતિ પૃથિવીદ્વયેન સહ
 વાલુકાપ્રમાદિપૃથિવીનાં સંયોગે કૃતે પશ્ચ ભદ્ધાઃ ૫ । રત્નપ્રમા-વાલુકાપ્રમેતિ
 પૃથિવીદ્વયેન સહ પદ્મપ્રમાદિપૃથિવીનાં સંયોગે કૃતે ચત્તારો ભદ્ધાઃ ૪ । રત્નપ્રમા-
 -પદ્મપ્રમેતિ પૃથિવીદ્વયેન સહ ધૂમપ્રમાદિપૃથિવીનાં સંયોગે કૃતે ત્રયો ભદ્ધાઃ ૩ ।
 રત્નપ્રમા-ધૂમપ્રમેતિ-પૃથિવીદ્વયેન સહ તમઃપ્રમાઽધઃસપ્તમ્યોઃ સંયોગેકૃતે દ્વૌ
 ભદ્ધૌ ૨ । રત્નપ્રમા-તમઃપ્રમેતિ પૃથિવીદ્વયેન સહ અધઃસપ્તમ્યાઃ સંયોગે કૃતે સતિ એકો

પાંચ નૈરયિકોં કે નરકત્રય કે સંયોગ મેં ૬ વિકલ્પ હોતે હૈં-જૈસે
 કિ ૧-૧-૨, ૧-૨-૨, ૨-૧-૨, ૧-૩-૧, ૨-૨-૧, ૩-૧-૧ । ઇનમેં સે
 એક એક વિકલ્પ મેં સાતપદોં કે ૩૫ ભંગ હોતે હૈં-જો હસ પ્રકાર સે હૈં
 -રત્નપ્રમા ઓર શર્કરાપ્રમા ઇન દો પૃથિવિયોં કે સાથ વાલુકા આદિ
 પૃથિવિયોં કા સંયોગ હોને પર ૫ ભંગ હોતે હૈં, રત્નપ્રમા ઓર વાલુકા-
 પ્રમા કે સાથ પદ્મપ્રમા આદિ પૃથિવિયોં કા સંયોગ કરને પર ૪ ભંગ હોતે
 હૈં, રત્નપ્રમા એવં પંકપ્રમા ઇન દો પૃથિવિયોં કે સાથ ધૂમપ્રમાદિપૃથિવિયોં
 કા સંયોગ હોને પર ત્રીન ભંગ હોતે હૈ, રત્નપ્રમા એવં ધૂમપ્રમા ઇન દો
 પૃથિવિયોં કે સાથ તમઃ પ્રમા ઓર અધઃ સપ્તમી કા સંયોગ કરને પર
 દો ભંગ હોતે હૈં । ઓર રત્નપ્રમા એવં તમઃ પ્રમા કા અધઃ સપ્તમીપૃથિવી

પાંચ નારકોનો ત્રણ નરકોમાં સંયોગ થતો હોય એવા ૬ પ્રકારના
 વિકલ્પો બને છે—૧-૧-૩, ૧-૨-૨, ૨-૧-૨, ૧-૩-૧, ૨-૨-૧ ૩-૧-૧
 પહેલા વિકલ્પનું તાત્પર્ય—“ એક નારક એક નરકમાં, એક નારક બીજી કોઈ
 નરકમાં અને ત્રણ નારક ત્રીજી કોઈ નરકમાં ઉત્પન્ન થતા હોય એવો આ
 પહેલો વિકલ્પ છે એજ પ્રમાણે બાકીના વિકલ્પોનો ભાવાર્થ પણ સમજવો.
 પ્રત્યેક વિકલ્પના સાત પદો સાથે ૩૫ લગ થાય છે જે આ પ્રમાણે સમજવા—
 રત્નપ્રમા અને શર્કરાપ્રમા સાથે પછીની પાંચ પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કર
 વાથી ૫ લગ થાય છે, રત્નપ્રમા અને વાલુકાપ્રમા સાથે પછીની ૫કપ્રમા
 આદિ ૪ પૃથ્વીઓના યોગથી ૪ લગ થાય છે, રત્નપ્રમા અને પંકપ્રમા સથે
 પછીની ધૂમપ્રમા આદિ ૩ પૃથ્વીઓના યોગથી ૩ લગ થાય છે, રત્નપ્રમા
 અને ધૂમપ્રમા સાથે પછીની બે પૃથ્વીઓના યોગથી ૨ લગ થાય છે અને
 રત્નપ્રમા અને તમઃપ્રમા સાથે પછીની સાતમી પૃથ્વીના યોગથી ૧ લગ થાય

भङ्गः १ । एवम् ५-४-३-२-१ पञ्च, चत्वारः, त्रयः, द्वौ, एकः, इति मिलित्वा सर्वे पञ्चदश इति रत्नप्रभापृथिवीप्राधान्येन पञ्चदश भङ्गा भवन्ति १५ । अनया रीत्या शर्कराप्रभा-वालुकाप्रभाभ्यां शेषपृथिवीयोगे चत्वारः ४ । शर्कराप्रभा-पङ्कप्रभाभ्यां शेषपृथिवीयोगे त्रयः ३, शर्कराप्रभा-धूमप्रभाभ्यां तमाऽधःसप्तम्यो-योगे कृते द्वौ भङ्गौ २, शर्कराप्रभा-तमःप्रभाभ्यामधःसप्तमीयोगे एकः १, एवम् ४-३-२-१ चत्वारस्त्रयो द्वावेक इति शर्करापृथिवीप्राधान्येन दश भङ्गा भव-न्ति १० । अथ वालुकाप्रभा-पङ्कप्रभाभ्यां शेषपृथिवीयोगे त्रयः ३, वालुकाप्रभा-धूमप्रभाभ्यां शेषतमःप्रभाऽधःसप्तम्या योगे द्वौ भङ्गौ २, वालुकाप्रभा-तमःप्र-भाभ्यां शेषाऽधःसप्तम्या योगे एको भङ्गः १ । एवम् ३-२-१ त्रयो द्वावेक इति

के साथ संयोग करने पर एक भंग होता है । इस तरह ५-४-३-२-१ मिलकर १५ भंग रत्नप्रभा पृथिवी की प्रधानता से होते हैं । इसी रीति के अनुसार शर्कराप्रभा और वालुकाप्रभा के साथ शेष पृथिवियों का योग होने पर ४ भंग शर्कराप्रभा और पङ्कप्रभा के साथ शेष पृथिवियों का योग होने पर तीन भंग शर्कराप्रभा और धूमप्रभा के साथ तमः प्रभा और अधः सप्तमी पृथिवी का योग होने पर २ भंग, और शर्कराप्रभा और तमः प्रभा के साथ अधः सप्तमी पृथिवी का योग होने पर १ भंग होता है इस तरह से ४-३-२-१ को जोड़ देने से शर्करा-प्रभापृथिवी की प्रधानता में १० भंग आ जाते हैं । वालुकाप्रभा और पङ्कप्रभा के साथ शेष पृथिवियों का योग करने पर तीन भंग, वालुका-प्रभा और धूमप्रभा के साथ शेष तमः प्रभा और अधः सप्तमीपृथिवी का योग करने पर २ भंग, तथा वालुकाप्रभा और तमः प्रभा के साथ अधः सप्तमी पृथिवी का योग करने पर एक भंग आता है । इस तरह

छे आ रीते रत्नप्रभा पृथ्वीनी प्रधानतावाणा ५+४+३+२+१=१५ लग थाय छे. अने प्रभाषे शर्कराप्रभा अने वालुकाप्रभा साथे पछीनी पृथ्वीओना योगथी ४ लग, शर्कराप्रभा अने पङ्कप्रभा साथे पछीनी पृथ्वीओना योगथी ३ लग, शर्कराप्रभा अने धूमप्रभा साथे पछीनी पृथ्वीओना योगथी २ लग, अने शर्कराप्रभा अने तमःप्रभा साथे सातमी पृथ्वीना योगथी १ लग थाय छे आ रीते शर्कराप्रभानी प्रधानतावाणा ४+३+२+१=१० लग अने छे. वालुकाप्रभा अने पङ्कप्रभा साथे पछीनी ३ पृथ्वीओना योग करवाथी त्रय लग, वालुकाप्रभा अने धूमप्रभा साथे पछीनी २ पृथ्वीओना योग करवाथी दो लग अने वालुकाप्रभा अने तमः प्रभा साथे सातमी पृथ्वीओना योग कर-

વાલુકાપ્રમા-પૃથિવીપ્રાધાન્યેન પદ્મ મજ્ઞા મયન્તિ ૬ । અથ પદ્મપ્રમા-ધૂમપ્રમાભ્યાં
 શેષતમ પ્રમાઽધઃસપ્તમીયોગે દ્વૌ મજ્ઞૌ ૨ । પદ્મપ્રમા-તમઃપ્રમાભ્યાં શેષાધઃ-
 સપ્તમીયોગે એકો મજ્ઞઃ ૧ । એવમ્ ૨-૧ દ્વાવેકઃ ઇતિ પદ્મપ્રમાપ્રાધાન્યેન ત્રયો
 મજ્ઞા મયન્તિ ૩ । ધૂમપ્રમા-તમઃપ્રમા-ઽધઃસપ્તમીતિ પૃથિવીત્રયયોગે એકો મજ્ઞઃ
 ૧ । એવમ્ ધૂમપ્રમાપ્રાધાન્યેન એકો મજ્ઞઃ ૧ । એવમ્ ૧૫-૧૦-૬-૩-૧, પચ્ચ-
 દશ, દશ, પદ્મ, ત્રયઃ, એકઃ, ઇતિ સર્વસંમેલને જાતાઃ સર્વે પચ્ચત્રિશદ્ મજ્ઞાઃ ૩૫ ।
 તતઃ પચ્ચત્રિશતઃ પદ્મિર્ગુણને દશાધિકશતદ્વયમજ્ઞા જાયન્તે ૨૧૦ । તાન્ દર્શયન્
 પ્રથમમ્ 'એકઃ એક ત્રયઃ' ઇતિ પ્રથમવિકલ્પમાહ-'અહવા એગે' રૂપાદિ ।

૩-૨-૧=૬ ભંગ વાલુકા પૃથિવી કી પ્રધાનતા સે હોતે હૈં । પંકપ્રમા ઓર
 ધૂમપ્રમા કે સાથ શેષ તમઃ પ્રમા ઓર અધઃ સપ્તમી પૃથિવી કા યોગ
 હોને પર દો ભંગ ઓર પંકપ્રમા એવં તમઃ પ્રમા કે સાથ શેષ અધઃ સપ્તમી
 પૃથિવી કા યોગ હોને પર એક ભંગ આતા હૈ । હસ તરહ પંકપ્રમા કી
 પ્રધાનતા સે ત્રીસ ભંગ ઓર ધૂમપ્રમા કી પ્રધાનતા સે એક ભંગ હોતા
 હૈ । હસ તરહ ૧૫-૧૦-૬-૩-૧ યે સઘ મિલકર ૩૫ ભંગ હો જાતે હૈં ।
 इन ૩૫ ભંગોં મેં ૬ કા ગુણ કરને પર ૨૧૦ ભંગ હો જાતે હૈં । इन भंगों
 કો દિખાતે હુએ સૂત્રકાર પ્રથમ એક એક ત્રીસ હસ વિકલ્પ કા પહિલે
 કથન કરતે હૈં-(અહવા એગે રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ તિન્નિ
 વાલુપ્પમાએ, હોઝ્જા) અથવા પાંચનારકોં મેં સે એક નારક રત્નપ્રમા
 મેં, એક શર્કરાપ્રમા મેં, ઓર ત્રીસ વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧,

વાથી ૧ ભંગ બને છે. આ રીતે વાલુકાપ્રમાની પ્રધાનતાવાળા ૩+૨+૧=૬
 ભંગ બને છે પંકપ્રમા અને ધૂમપ્રમા સાથે બાકીની બે પૃથ્વીઓનો યોગ
 કરવાથી ૨ ભંગ અને પંકપ્રમા અને તમઃપ્રમા સાથે સાતમી પૃથ્વીનો યોગ
 કરવાથી ૧ ભંગ બને છે. આ રીતે પંકપ્રમાની પ્રધાનતાવાળા ૨+૧=૩ ભંગ
 બને છે. ધૂમપ્રમા અને તમઃપ્રમા સાથે સાતમી પૃથ્વીનો યોગ કરવાથી ધૂમ
 પ્રમાની પ્રધાનતાવાળો ૧ ભંગ બને છે. આ રીતે ૧૫+૧૦+૬+૩+૧=૩૫
 ભંગ પહેલા વિકલ્પની અપેક્ષાએ બને છે. એવાં ૬ વિકલ્પોના કુલ ત્રિકસંયોગી
 ભંગ ૩૫×૬=૨૧૦ થાય છે

પહેલાં તેા સૂત્રકાર એક-એક-ત્રણના વિકલ્પવાળા ભગોતુ નીચે પ્રમાણે
 કથન કરે છે-(અહવા-એગે રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, તિન્નિ વાલુપ્પમાએ
 હોઝ્જા) (૧) અથવા તે પાંચ નારકોમાથી એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક
 શર્કરાપ્રમામાં અને ત્રણ નારક વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (એવ જાવ

‘અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, તિન્નિ વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા’
અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, ત્રયો વાલુકાપ્રમાયાં ભવન્તિ, ૧
‘એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, તિન્નિ અહેસત્તમાણ
હોજ્જા’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમા-
યામ્, ત્રયઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવન્તિ ૨, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં
ત્રયો ધૂમપ્રમાયાં ભવન્તિ ૩, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્,
ત્રયસ્તમાયાં ભવન્તિ ૪, અથવા એગો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં ત્રયોઽધઃ
સપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૫, ઇતિ પ્રથમે વિકલ્પે પશ્ચ ભક્ષા । અથ-‘એકઃ દ્વૌ દ્વૌ’ ઇતિ
દ્વિતીયવિકલ્પમાહ-‘અહવા એગે રચણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ દો વાલુયપ્પમાણ
હોજ્જા’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં, દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયાં દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયાં ભવતઃ ૧

(એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, તિન્નિ અહે
સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા
મેં, ઓર ત્રીન પંકપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા એક નારક રત્ન-
પ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર ત્રીન નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન
હો જાતે હૈં ૩, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા
મેં ઓર ત્રીન નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૪, અથવા-એક નારક
રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર ત્રીન નારક અધઃ સપ્તમી
પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૫, હસ તરહ સે યે પ્રથમ વિકલ્પ મેં પાંચ
ભંગ હોતે હૈં । દ્વિતીય વિકલ્પ મેં ઓ પાંચભંગ હોતે હૈં-જો હમ પ્રકાર
સે હૈં-(અહવા એગે રચણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ, દો વાલુયપ્પમાણ
હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં દો નારક
શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર દો નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન

અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, તિન્નિ અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૨)
અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, અને બાકીના ત્રણ
નારક પદ્મપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક
નારક શર્કરાપ્રમામાં અને ત્રણ નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા
એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને ત્રણ નારક તમ પ્રમામાં
ઉત્પન્ન થાય છે (૫) એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને
ત્રણ નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે પ્રથમ વિકલ્પના
પાંચ ભંગનું કથન કરીને હવે સૂત્રકાર બીજા વિકલ્પના (૧-૨-૨ ના વિકલ્પના)
પાંચ ભંગનું નીચે પ્રમાણે કથન કરે છે—

(અહવા એગે રચણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ, દો વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા)
(૧) અથવા એક રત્નપ્રમામાં, એક શર્કરાપ્રમામાં અને એક વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન

‘ एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, दो सकरप्पभाए, दो अहे सत्तमाए होज्जा ’
 एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां द्वौ शर्कराप्रभायां द्वौ पङ्क-
 भायां भवतः २, अथवा एको रत्नप्रभायां, द्वौ शर्कराप्रभायां द्वौ धूमप्रभायां भवतः
 ३, अथवा एको रत्नप्रभायां, द्वौ शर्कराप्रभायां द्वौ तमायां भवतः ४, अथवा एको
 रत्नप्रभायां द्वौ शर्कराप्रभायां द्वौ अधः सप्तम्यां भवतः ५, इति द्वितीयविकल्पस्य
 पञ्चमङ्गाः ५, अर्थ ‘द्वौ, एकः द्वौ’ इतितृतीयविकल्पमाह—‘अहवा दो रयणप्पभाए
 एगे सकरप्पभाए, दो वालुयप्पभाए होज्जा ’ अथवा द्वौ रत्नप्रभायां भवतः, एकः
 शर्कराप्रभायां, द्वौ वालुकाप्रभायां भवतः १, ‘ एवं जाव अहवा दो रयणप्पभाए,

हो जाते हैं १, (एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, दो सकरप्पभाए
 दो अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, दो नारक
 शर्कराप्रभा में और दो नारक पंकप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं २, अथवा
 एक नारक रत्नप्रभा में, दो नारक शर्कराप्रभा में, और दो नारक धूम-
 प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ३, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, दो नारक
 शर्कराप्रभा में और दो नारक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ४, अथवा
 एक नारक रत्नप्रभा में, दो नारक शर्कराप्रभा में और दो नारक अधः
 सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं, ५ इस तरह से ये (एक दो दो)
 रूप द्वितीय विकल्प में भंग है । (दो एक दो) रूप जो तृतीय विकल्प
 हैं उसमें पांच ५ भंग इस प्रकार से हैं—(अहवा दो रयणप्पभाए, एगे
 सकरप्पभाए, दो वालुयप्पभाए होज्जा) अथवा दो नारक रत्नप्रभा में, एक
 नारक शर्कराप्रभा में और दो नारक वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं

થાય છે. (एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए दो सकરप्પભાए, दो अहे सत्तमाए
 होज्जा) (२) अथवा એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને
 બે નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં,
 બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને બે નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા
 એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને બે નારક તમઃપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં
 અને બે નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

હવે ૨-૧-૨ રૂપ ત્રીજા વિકલ્પના પાંચ ભંગ પ્રકટ કરવામાં આવે છે.
 (અહવા દો રયણપ્પભાए, एगे सकरप्पभाए, दो वालुयप्पभाए होज्जा) (૧)
 અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને બે નારક
 વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (एवं जाव अहवा-दो रयणप्पभाए, एगे सकर-

એ સ્વકરપ્પમાણ દો અહેસત્તમાણ હોજ્જા ' એવ પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, દ્વૌ પદ્મપ્રમાયાં ભવતઃ ૨, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, દ્વૌ ધૂમપ્રમાયાં ભવતઃ ૩, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૪, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૫, ઇતિ તૃતીયવિકલ્પે પશ્ચમદ્વાઃ ૫।

અથ- ' એકઃ ત્રયઃ એકઃ ' ઇતિ ચતુર્થવિકલ્પમાહ- ' અહવા એગે રચણપ્પમાણ, તિન્નિ સ્વકરપ્પમાણ, એગે વાલુચ્ચપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ ૨, ' એવ જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ,

૧, (એવં જાવ અહવા દો રચણપ્પમાણ એગે સ્વકરપ્પમાણ, દો અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા દો નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર દો નારક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈ ૨, અથવા દો નારક રત્નપ્રમા મેં એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર દો નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈ ૩, અથવા દો નારક રત્નપ્રમા મેં, એક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર દો નારક તમાઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૪ અથવા દો નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર દો નારક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈ ૫। " એક ત્રીન એક " રૂપ જો ચતુર્થ વિકલ્પ હૈ અવ ઉસમેં ભંગોં કો કહને કે લિયે સૂત્રકાર કહતે હૈ- (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, તિન્નિ સ્વકરપ્પમાણ એગે વાલુચ્ચપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧, (એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, તિન્નિ સ્વકર-

પ્પમાણ, દો અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૨) અથવા એ નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને એ નારક પદ્મપ્રમા ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા એ નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને એ નારક ધૂમપ્રમા ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એ નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને એ નારક તમાઃપ્રમા ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા એ નારક રત્નપ્રમામાં એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને એ નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે ૧-૩-૧ રૂપ એ ચોથો વિકલ્પ છે તેના પાંચ ભાગ પ્રકટ કરવામા આવે છે- (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, તિન્નિ સ્વકરપ્પમાણ, એગે વાલુચ્ચપ્પમાણ હોજ્જા) (૧) અથવા એક રત્નપ્રમામાં, ત્રણ શર્કરાપ્રમામાં અને એક વાલુકાપ્રમા ઉત્પન્ન થાય છે (એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, તિન્નિ સ્વકરપ્પ-

તિન્નિ સક્કરપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ' એવં પૂર્વેક્કરીત્યા યાવત્-અથવા
 ઈકો રત્નપ્રમાયાં, ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, ઈકઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવતિ ૨, અથવા ઈકો
 રત્નપ્રમાયાં, ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, ઈકો ધૂમપ્રમાયામ્ ભવતિ ૩, અથવા ઈકો
 રત્નપ્રમાયાં, ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, ઈકસ્તમાયાં ભવતિ ૪, અથવા ઈકો રત્નપ્ર-
 માયાં ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, ઈકોઽધઃ ત્તમ્યા ભવતિ, ૫. ઇતિ ચતુર્થવિકલ્પે
 પચ્ચ મજ્ઞાઃ અથ ' દ્વૌ દ્વૌ ઈકઃ ' ઇતિ પચ્ચમવિકલ્પમાહ- ' અથવા દો રચણપ્પમાણ,
 દો સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયાં, દ્વૌ શર્કરા-
 પ્રમાયામ્, ઈકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ ૧, ' એવં જાવ અથવા દો રચણપ્પમાણ, દો સક્કર-
 પ્પમાણ એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ' એવં પૂર્વેક્કરીત્યા યાવત્-અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમા-

રપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા ઈક નારક રત્નપ્રમા મેં,
 ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં, ઔર ઈક નારક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા
 હૈ ૨, અથવા ઈક નારક રત્નપ્રમા મેં, ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઔર
 ઈક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, અથવા ઈક નારક રત્ન-
 પ્રમા મેં ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઔર ઈક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન
 હો જાતા હૈ ૪ અથવા ઈક નારક રત્નપ્રમા મેં, ત્રીન શર્કરાપ્રમા મેં ઔર
 ઈક નારક અધઃ ત્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૫ । " દો દો ઈક " રૂપ
 જો પાંચવાં વિકલ્પ હૈ ઉન્નમેં પાંચ ભંગ હસ પ્રકાર સે હોતે હૈં-(અથવા
 -દો રચણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા
 દો રત્નપ્રમા મેં, દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઔર ઈક નારક વાલુકાપ્રમા
 મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, (એવં જાવ અથવા દો રચણપ્પમાણ, દો સક્કર-
 પ્પમાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) હસી તરહ સે (યાવત્ અથવા દો

માણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૨) અથવા ઈક નારક રત્નપ્રમામા, ત્રણુ શર્કરા-
 પ્રમામાં અને ઈક નારક પદ્મપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા ઈક નારક
 રત્નપ્રમામા, ત્રણુ નારક શર્કરાપ્રમામાં અને ઈક નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન
 થાય છે (૪) અથવા ઈક નારક રત્નપ્રમામાં, ત્રણુ નારક શર્કરાપ્રમામાં અને
 ઈક નારક તમપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા ઈક નારક રત્નપ્રમામાં
 ત્રણુ નારક શર્કરાપ્રમામાં અને ઈક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે ૨-૨-૧ રૂપ પાંચમાં વિકલ્પના પાંચ ભંગો પ્રકટ કરવામા આવે
 છે- " અથવા દો રચણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા " (૧)
 અથવા ઈ નારક રત્નપ્રમામાં, ઈ નારક શર્કરાપ્રમામા અને ઈક નારક વાલુ-
 કાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે " એવં જાવ અથવા દો રચણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ

યાં, દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયાં ભવતિ ૨, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયાં ભવતિ ૩, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયામ્, દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૪, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યા ભવતિ ૫. ઇતિ પશ્ચમવિકલ્પે પશ્ચમજ્ઞાઃ ૫. અથ 'ત્રયઃ, એકઃ, એકઃ એકઃ' ઇતિ પઠવિકલ્પગ્રાહ—'અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા' અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયાં ભવતિ ૧, 'એવં જાવ અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા ત્રયો

રત્નપ્રભા મેં દો શર્કરાપ્રભા મેં ઔર એક નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ) ઇસ અન્તિમ વિકલ્પતક જાનનાં ચાહિયે ઇસકે પહિલે કે ત્રીન વિકલ્પ ઇસ પ્રકાર સે હૈ—“અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં, દો નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઔર એક નારક પંકપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં, દો નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઔર એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં, દો નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઔર એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૪” । “ત્રીન એક એક” રૂપ જો છટ્ટા વિકલ્પ હૈ ડલમેં ૫ વિકલ્પ ઇસ પ્રકાર સે હૈ—(અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રભા મેં એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઔર એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ? યહ પ્રથમ ભંગ છટે વિકલ્પ કા હૈ “એવં જાવ અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ એગે સક્કરપ્પમાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) યાવત્ અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રભા મેં એક

એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા” (૨) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નારકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે ૩-૧-૧ ૩૫ છટ્ટા વિકલ્પના પાંચ ભાગ કહેવામાં આવે છે—

“અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા” (૧) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ‘એવં જાવ અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ, એગે

રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્ ભવતિ ૨, અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્ ભવતિ ૩, અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્ ભવતિ ૪, અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસસમ્યામ્ ભવતિ ૫, इति षष्ठं विकल्पेऽपि पञ्चभङ्गाः अथ रत्नप्रभा-वालुकाप्रभा संयोगे भङ्गानाह-‘अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, तिन्नि पंकप्पभाए होज्जा’ अथवा एको नैरयिको रत्नप्रभायाम् एको वालुकाप्रभायां, त्रयः पद्मप्रभायां भवन्ति, ‘एवं’ एएणं

નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ” યહ અન્તિમ ભંગ છટે વિકલ્પ કા હૈ-इसके पहिले के तीन विकल्प इस प्रकार से हैं-अथवा तीन नारक रत्नप्रभा में, एक नारक शर्कराप्रभा में और एक नारक पंकप्रभा में उत्पन्न हो जाता है २, अथवा-तीन नारक रत्नप्रभा में एक नारक शर्कराप्रभा में और एक नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाता है ३ अथवा तीन नारक रत्नप्रभा में, एक नारक शर्कराप्रभा में और एक नारक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाता है ४ इसमें का अन्तिम विकल्प (एवं जाव अहवा तिन्नि रयणप्पभाए एगे सक्करप्पभाए एगे अहे सत्तमाए) इस सूत्र पाठ द्वारा कहा ही जा चुका है । अब रत्नप्रभा और वालुकाप्रभा में जो भंग बनते हैं-उन्हें सूत्रकार कहते हैं -(अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, तिन्नि पंकप्पभाए होज्जा) अथवा एक नैरयिक रत्नप्रभा में, एक नैरयिक वालुकाप्रभा में और तीन नैरयिक पंकप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, अथवा-एक नैरयिक

સક્કરપ્પભાए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा” (२) अथवा त्रयु नारक रत्नप्रभाभां એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા ત્રયુ નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા ત્રયુ નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા ત્રયુ નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે રત્નપ્રભા અને વાલુકાપ્રભા સાથે પછીની પૃથ્વીઓના યોગથી જે ભાગાઓ બને છે, તે સૂત્રકાર પ્રકટ કરે છે-‘अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, तिन्नि पंकप्पभाए होज्जा” (१) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને ત્રયુ નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય

કમેણં જહા ચડણં તિયા સંજોગો મણિઓ તહા પંચણ્હ વિ તિયા સંજોગો મણિ-
યવ્વો ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા એતેન ઉપર્યુક્તેન અમિલાપક્રમેણ યથા ચતુર્ણાં નૈરયિ-
કાણાં ત્રિકસંયોગો મણિતસ્તથા પશ્ચાનામપિ નૈરયિકાણાં ત્રિકસંયોગો મણિતવ્યઃ
કિન્તુ ચતુર્ણામપેક્ષયા પશ્ચાનાં કિશ્ચિદ્ વિશેષમાહ-નવરં તત્થ એગો સચારિજ્જહ,

રત્નપ્રભા મેં, એક નૈરયિક વાલુકાપ્રભા મેં, ઓર ત્રીન નૈરયિક ધૂમપ્રભા
મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં, એક નૈરયિક
વાલુકાપ્રભા મેં ઓર ત્રીન નૈરયિક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩,
અથવા એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં, એક વાલુકાપ્રભા મેં ઓર ત્રીન નૈરયિક
અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૪. હસ પ્રકાર સે યે ચાર ભંગ પ્રથમ
વિકલ્પ જો ૧-૧-૨ રૂપ હૈં હસમેં હો જાતે હૈં. હસી તરહ સે ૧-૨-૨
રૂપ જો દ્વિતીય વિકલ્પ હૈં હસમેં ભી ૪ ભંગ હોતે હૈં. હસી પ્રકાર સે
તૃતીય વિકલ્પ મેં ચતુર્થ વિકલ્પ મેં, પંચમવિકલ્પ મેં ઓર છઠે વિકલ્પ
મેં ભંગોં કો જાનના ચાહિયે. હસી વાત કો સૂચિત કરને કે લિયે (એવં
એણં કમેણં જહા ચડણં તિયાસંજોગો મણિઓ તહા પંચણ્હ વિ તિયા
સંજોગો મણિયવ્વો) યહ સૂત્ર પાઠ કહા ગયા હૈં હસમેં યહ પ્રકટ કિયા
હૈં કિ પહિલે જૈસા ચાર નારકોં કા ત્રિકસંયોગ કિ જિસમેં ૧૦૫ વિકલ્પ
કહે ગયે હૈં હસી પ્રકાર સે યહાં પર પાંચ નૈરયિકોં કા ભી ત્રિકસં-
યોગ હસ ઉપર્યુક્ત અમિલાપ ક્રમ સે કહના ચાહિયે, કિન્તુ ચાર
નૈરયિકોં કે ત્રિકસંયોગ કો અપેક્ષા હસ પાંચ નૈરયિકોં કે ત્રિક સંયોગ

છે. (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, અને
ત્રણ નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં,
એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને ત્રણ નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪)
અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને ત્રણ નારક
નીચે સાતમી નારકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે પહેલાં વિકલ્પના ૧-૧-૩
૩૫ ચાર ભાગોમાં થાય છે એજ પ્રમાણે ૧-૨-૨ ૩૫ બીજા વિકલ્પના ૫૫
ચાર ભાગોમાં સમજવા એજ પ્રમાણે ત્રીજા, ચોથા, પાંચમા અને છઠા
વિકલ્પના ૫૫ ચાર ચાર ભાગોમાં સમજવા. એજ વાતને સૂચિત કરવાને
માટે “ એવં એણં કમેણં જહા ચડણં તિયાસંજોગો મણિઓ. તહા પંચણ્હ વિ
તિયા સંજોગો મણિયવ્વો ” આ સૂત્રપાઠનું કથન કરવામાં આવ્યું છે તેમાં
એ પ્રકટ કરવામાં આવ્યું છે કે પહેલાં જેવાં ચાર નારકોના ત્રિકસંયોગી ૧૦૫
વિકલ્પ કહેવામાં આવ્યા છે, એજ પ્રમાણે અહીં પાંચ નારકોના ત્રિકસંયોગી

इह दोन्नि, सेरां तं चैव जाव अहवा तिनि धूमप्पभाए एगे तमाए, एगे अहेसत्त-
माए दोज्जा ' नवरं विशेषस्तु तत्र चतुर्णां नैरयिकाणामभिलापके एकः संचार्यते
संचारितः, इह अत्र तु पञ्चानां नैरयिकाणामभिलापके द्वौ संचार्यते द्वौ संचार-
णोयावित्यर्थः, शेषं तदेव पूर्ववदेव बोध्यम्, तदन्तिमं विकल्पं सूचयन्नाह—यावत्
—अथवा त्रयो धूमप्रभायाम्, एकस्तमःप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तमीयां भवति,
मध्यमाश्च सर्वे विकल्पाः पूर्वोक्तरीत्या स्वयमूहनीयास्ते ऽमुक्तप्रायत्वात्, ग्रन्थ
विस्तरभयात् नेह प्रपञ्चनं कृतम्, तथा च पञ्चानां नैरयिकाणां नरकत्रिकसंयो-
जने दशाधिकशतद्वयं विकल्पा भवन्ति, तत्र रत्नप्रभायां नवतिः ९०, शर्करा-
प्रभायां पट्टिः ६०) बालुकाप्रभायां षट्त्रिंशत् ३६, पङ्कप्रभायाम् अष्टादश १८,

મેં યદિ કોઈ અન્તર હૈ તો વહ દો કે સંચાર કરને કી અપેક્ષા સે હૈ
અર્થાત્ ચાર નૈરયિકોં કે ત્રિક સંયોગ સંબંધી અભિલાપ મેં એક કા સંચાર
કરિયા ગયા હૈ ઔર યહાં પાંચ નૈરયિકોં કે ત્રિક સંયોગ સંબંધી અભિ-
લાપ મેં દો કા સંચાર કરિયા જાતા હૈ। બાકી કા ઔર સબ કથન પહિલે
જૈસા હી હૈ। હસકા અન્તિમ વિકલ્પ હસ પ્રકાર સે હૈ યાવત્ અથવા ત્રીન
નારક ધૂમપ્રભા મેં એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઔર એક નારક અધઃ સપ્તમી
મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ। હસકે મધ્યમ કે સબ વિકલ્પ પૂર્વોક્ત રીતિ કે
અનુસાર અપને આપ જાન લેના ચાહિયે ક્યોં કિ યે સબ વિકલ્પ ઉક્ત-
પ્રાય હૈં। શાસ્ત્ર વઢ જાને કે અય સે હમને યહાં પર ઉન્હેં નહીં લિખા
હૈ। તથા ચ પાંચ નૈરયિકોં કે નરક ત્રિક કે સંયોગ મેં ૨૧૦ વિકલ્પ હો
જાતે હૈં। રત્નપ્રભા મેં ૯૦, શર્કરાપ્રભા મેં ૬૦, બાલુકાપ્રભા મેં ૩૬,

વિકલ્પો ઉપર્યુક્ત અભિલાપ ક્રમથી કહેવા જોઈએ. પરન્તુ ચાર નારકના ત્રિક
સંયોગ કરતાં પાંચ નારકોના ત્રિકય યોગમાં એટલું જ અંતર છે કે ચાર
નારકોના ત્રિકયયોગી અભિલાપમાં બેનો સંચાર કરવો જોઈએ બાકીનું સમસ્ત
કથન પહેલાના કથન પ્રમાણે જ સમજવું આ રીતે પાંચ નારકોના નૈરયિક
પ્રવેશ વિષેનો અતિમ વિકલ્પ આ પ્રમાણે સમજવો. અથવા ત્રણ નારક
ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમ પ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં
ઉત્પન્ન થાય છે. તે સિવાયના બાકીના મધ્યમ વિકલ્પો પૂર્વોક્ત પદ્ધતિ પ્રમાણે
પોતાની બાંહે જ સમજી લેવા કારણ કે તે વિકલ્પો બનાવવાની પદ્ધતિ તે
બનાવી દેવામાં આવી ચુકી છે. બહુ જ વિસ્તાર થવાના ભયથી તે દરેક
વિકલ્પનું કથન કરવું અહીં શક્ય જણાતું નથી.

આ રીતે પાંચ નારકોના નરકત્રયના સંયોગમાં ૨૧૦ વિકલ્પો (લાંગાઓ)
થાય છે. રત્નપ્રભા સાથે ૯૦, શર્કરાપ્રભા સાથે ૬૦, બાલુકાપ્રભા સાથે ૩૬,

ધૂમપ્રભાયાં પટ્ટ ૬, સર્વસંમેલને $૧૦ + ૬૦ + ૩૬ + ૧૮ + ૬ = ૨૧૦$ દશાધિક શતદ્વયં મજ્ઞા ભવન્તિ । અથ પશ્ચાતાં નૈરયિકાણાં નરકચતુષ્કયોગે ચત્વારિંશદધિકૈશતવિકલ્પાનાહ - ' અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ એગે વાલુયપ્પમાણ, દો પંકપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા ઇકો રત્નપ્રભાયાં ભવતિ, ઇકઃ શર્કરા

પંકપ્રભા મેં ૧૮, ધૂમપ્રભા મેં ૬ હસ તરહ યે સ્વબ મિલકર ૨૧૦ ભંગ હો જાતે હૈં । યહાં પર જો ૧૦, ૬૦ આદિ ભંગ કહે ગયે હૈં સો વે હસ પ્રકાર સે કહે ગયે હૈં-કિ પાંચ નૈરયિકોં કે નરકત્રય કે સંયોગ મેં ૬ વિકલ્પ હોતે હૈં इन विकल्पों का रत्नप्रभा पृथिवी की प्रधानता से जायमान १५ भंगों के साथ गुणा करने पर ९० भंग हो जाते हैं । शर्करापृथिवी की प्रधानता से जायमान १० भंगों के साथ ६ विकल्पों का गुणा करने पर ६० भंग आ जाते हैं । वालुका पृथिवी की प्रधानता से जायमान ६ भंगों के साथ ६ विकल्पों का गुणा करने पर ३६ भंग आ जाते हैं । पंकप्रभा की प्रधानता से जायमान तीन भंगों के साथ ६ विकल्पों का गुणा करने पर १८ भंग हो जाते हैं, तथा-धूमप्रभा, तमः प्रभा और अधः सप्तमी इनके योग से जायमान एक भंग के साथ ६ विकल्पों का गुणा करने पर ६ भंग आ जाते हैं ।

अब पांच नैरयिकों के नरक चतुष्क के योग में जो १४० भंग होते हैं उन्हें प्रकट किया जाता है-(अहवा एगे रयणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए एगे वालुयप्पमाए, दो पंकप्पमाए होज्जा) अथवा पांच नैरयिकों

પંકપ્રભા સાથે ૧૮ અને ધૂમપ્રભા સાથે ૬, આ રીતે કુલ ૨૧૦ ત્રિકસયોગી વિકલ્પો થાય છે અહીં રત્નપ્રભા સાથે ૬૦ શર્કરાપ્રભા સાથે ૬૦ આદિ જે ભાંગાઓ કહ્યા છે તે આ પ્રમાણે કહેલા છે. પાંચ નારકોના નરકત્રયના સંયોગની અપેક્ષાએ ૬ વિકલ્પો કહ્યા છે. તે ૬ વિકલ્પોને રત્નપ્રભાપૃથ્વીની પ્રધાનતાવાળા કુલ ૬૦ ભાંગાઓ અને છે શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા દરેક વિકલ્પના ૧૦ ભાંગાઓ થાય છે, તેથી ૬ વિકલ્પોના કુલ ૬૦ ભાંગાઓ થાય છે. વાલુકાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા દરેક વિકલ્પના કુલ ૧૮ ભાંગા અને છે. તથા ધૂમપ્રભા, તમપ્રભા અને અધઃસપ્તમીના યોગથી દરેક વિકલ્પનો ૧-૧ ભાગો થતો હોવાથી ૬ વિકલ્પના કુલ ૬ ભાંગા થાય છે

હવે પાંચ નારકોના નરકચતુષ્કમાં પ્રવેશની અપેક્ષાએ જે ૧૪૦ ચતુષ્ક સંયોગી ભાંગાઓ અને છે તેમને સૂચકાર પ્રકટ કરે છે-પહેલા વિષદાના ચાર ભાંગાઓ —“ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુકા

પ્રભાયામ્ , એકો વાલુકાપ્રભાયાં, દ્વૌ પદ્મપ્રભાયાં ભવતઃ, ' એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, દો અહેસત્તમાણ હોજ્જા' એવં પૂર્વેક્કરીત્યા યાવત્—અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, દ્વૌ ધૂમપ્રભાયાં ભવતઃ, અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, દ્વૌ તમઃપ્રભાયાં ભવતઃ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, દ્વૌ અધઃ સપ્તમ્યાં ભવતઃ ૪, ' અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, દો વાલુયપ્પમાણ, એગે પદ્મપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરા-

મ્ને સે એક નૈરથિક રત્નપ્રભા મ્ને, એક નૈરથિક શર્કરાપ્રભા મ્ને, એક નૈરથિક વાલુકાપ્રભા મ્ને ઓર દો નૈરથિક પંકપ્રભા મ્ને ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧, (એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, દો અહેસત્તમાણ હોજ્જા) હસી નરહ સે યાવત્ અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મ્ને, એક નારક શર્કરાપ્રભા મ્ને એક નારક વાલુકાપ્રભા મ્ને ઓર દો નારક અધઃ સપ્તમી મ્ને ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં । યહ અન્તિમ ૪ ચૌથા વિકલ્પ હૈં હસકે ધીચ કે દો વિકલ્પ હસ પ્રકાર સે હૈં—અથવા—એક નારક રત્નપ્રભા મ્ને, એક નારક શર્કરાપ્રભા મ્ને, એક નારક વાલુકાપ્રભા મ્ને ઓર દો નારક ધૂમપ્રભા મ્ને ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા—એક નારક રત્નપ્રભા મ્ને, એક નારક શર્કરાપ્રભા મ્ને, એક નારક વાલુકા પ્રભા મ્ને ઓર દો નારક તમઃ પ્રભા મ્ને ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, ચૌથા ભંગ ઉપર લિખા જા ચુકા હૈં (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, દો વાલુયપ્પમાણ

દો પદ્મપ્પમાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા પાંચ નારકોમાંનો એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને બે નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, દો અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” એજ પ્રમાણે અન્તિમ ચોથો વિકલ્પ આ પ્રમાણે બને છે—અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને બે નારક અધઃસપ્તમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે વચ્ચેના બે વિકલ્પો પ્રકટ કરવામાં આવે છે—(૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને બે નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને બે નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ચોથો ભાગો ઉપર આપવામાં આવી ચુક્યો છે.

પ્રમાયામ્, દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવતિ ૧, 'એવ જાવ અહે સત્તમા' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અથવા-एको रत्नप्रमायाम्, एकः शर्करा-
प्रमायाम्. द्वौ पद्मप्रमायाम्, एको धूमप्रमायां भवति २, अथवा एको रत्नप्रभा-
याम्, एकः शर्कराप्रमायाम्, द्वौ धूमप्रमायाम्, एकस्तमःप्रमायां भवति ३,
अथवा एको रत्नप्रमायाम्, एकः शर्कराप्रमायाम्, द्वौ तमःप्रमायाम्, एकोऽधः
सप्तम्यां भवति ८, 'अहवा एगे रयणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्प-
भाए, एगे पद्मप्पभाए होज्जा' अथवा एको रत्नप्रभायां, द्वौ शर्कराप्रमायाम्,

एगे पंकप्पभाए होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक शर्करा-
प्रभा में, दो नारक वालुकाप्रभा में और एक नारक पंकप्रभा में उत्पन्न
हो जाता है १, (एवं जाव अहे सत्तमा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा
में, एक नारक शर्कराप्रभा में दो नारक पंकप्रभा में, और एक धूमप्रभा
में उत्पन्न हो जाता है २, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक
शर्कराप्रभा में, दो नारक धूमप्रभा में और एक नारक तमः प्रभा में
उत्पन्न हो जाता है ३, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक शर्करा-
प्रभा में दो नारक तमः प्रभा में और एक नारक अधः सप्तमी में
उत्पन्न हो जाते हैं ४ (८) (अहवा एगे रयणप्पभाए दो सक्करप्पभाए,
एगे वालुयप्पभाए एगे पंकप्पभाए होज्जा) यह कथन तृतीय विकल्प
की अपेक्षा से है-अथवा-एक नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाता है,
दो नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं, एक नारक वालुकाप्रभा में
उत्पन्न हो जाता है और एक नारक पंकप्रभा में उत्पन्न हो जाता है १,

હવે બીજા વિકલ્પના ચાર ભાંગાઓ આપ્રમાણે છે- ' અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે સક્કરપ્પભાએ, દો વાલુયપ્પભાએ, એગે પદ્મપ્પભાએ ' અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, બે નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. " एवं जाव अहे सत्तमा " (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, બે નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, બે નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, બે નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે " અહવા એગે રયણપ્પભાએ, દો સક્કરપ્પભાએ, એગે વાલુયપ્પભાએ એગે પદ્મપ્પભાએ હોજ્જા " (૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં

एको बालुकाप्रभायाम् ' एकः पङ्कप्रभायां भवति, ' एवं जाव अहवा एगे रयणप्प-
भाए दो सक्करप्पभाए, एगे बालुयप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा १२ ' एवं
पूर्वोक्तरीत्या यावत्-अथवा एको रत्नप्रभायाम्, द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको
बालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम् भवति १०, अथवा एको रत्नप्रभायाम्,
द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, एकस्तमःप्रभायां भवति, ५ अथवा
एको रत्नप्रभायां द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां
भवति १२, ' अहवा दो रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे बालुयप्पभाए,
एगे पङ्कप्पभाए होज्जा ' अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको

(૧) (एवं જાવ અહવા એગે રયણપ્પભાણ, દો સક્કરપ્પભાણ, એગે બાલુ-
યપ્પભાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં,
દો નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક બાલુકાપ્રભા મેં, ઔર એક નારક
ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાના હૈ ૨ (૧૦) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં,
દો નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક બાલુકાપ્રભા મેં, ઔર એક નારક
તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાના હૈ ૧૧, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં,
દો નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક બાલુકાપ્રભા મેં ઔર એક નારક
અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાના હૈ ૧૨ (અહવા દો રયણપ્પભાણ, એગે
સક્કરપ્પભાણ એગે બાલુયપ્પભાણ, એગે પંકપ્પભાણ હોજ્જા) યહ કથન
૨-૧-૧-૧ હસ ચતુર્થ વિકલ્પ કી અપેક્ષા સે કિયા જા રહા હૈ-અથવા
-દો નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં એક નારક બાલુકા-

એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ एवं જાવ અહવા એગે રયણપ્પભાણ, દો સક્કરપ્પભાણ, એગે બાલુયપ્પભાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક બાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક બાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક બાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ ચાર ભાંગાઓ ત્રીજા વિકલ્પના છે.

હવે ચોથા વિકલ્પના ચાર ભાંગાઓ આપવામાં આવે છે—

“ અહવા દો રયણપ્પભાણ, એગે સક્કરપ્પભાણ, એગે બાલુયપ્પભાણ, એગે પંકપ્પભાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા બે નારકો રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક બાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય

વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પક્કપ્રભાયામ્, ભવતિ ૧૩ ' એવં જાવ અહવા દો રયણપ્પમાએ, એગેસક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ૧૪ ' અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્ એકો ધૂમપ્રભાયામ્, ભવતિ ૧૪, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકસ્તમપ્રભાયાં ભવતિ ૧૫, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકોઽધઃ સસમ્પાં ભવતિ ૧૬, ' અહવા એગે રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, દો ધૂમપ્પમાએ, હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ પક્કપ્રભાયામ્, દ્વૌ ધૂમપ્રભાયામ્, ભવતઃ, ' એવં જહા

પ્રભા મેં ઓર એક નારક પંકપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૩, (એવં જાવ અહવા દો રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક વાલુકાપ્રભા મેં, ઓર એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૪, અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, ઓર એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૫, અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, ઓર એક નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૬ (અહવા એગે રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, દો ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં, ઓર દો નારક ધૂમ-

છે ” આ ૨-૧-૧-૧ ૩૫ ચોથા વિકલ્પનો પહેલો ભાગો છે “ એવં જાવ અહવા દો રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૨) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક પંકપ્રભામાં નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે પહેલી ત્રણ પૃથ્વીઓ સાથે પછીની પૃથ્વીઓના કુલ ૧૬ ભાગો થાય છે

“ અહવા એગે રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, દો ધૂમપ્રભાએ હોજ્જા ” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં અને બે નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “ એવં જહા

ચરુણં ચરુક્સંજોગો ભાણિઓ તદ્વા પચણ્હવિ ચરુક્સંજોગો ભાણિયવ્વો, નવર અબ્મહિયં ઇગો સંચારેયવ્વો' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યથા ચતુર્ણાં નૈરયિકાણાં ચતુષ્ક-સંયોગો ભણિતસ્તથા પશ્ચાનામપિ નૈરયિકાણામ્ ચતુષ્કસંયોગો ભણિતવ્યઃ, કિન્તુ નવરં ચતુર્ણાં ચતુષ્કસંયોગાપેક્ષ્યા પશ્ચાનાં ચતુષ્કસંયોગે ઇકોઽભ્યધિકઃ સંચારિતવ્યઃ સંચારણીયઃ પશ્ચાનાં ચતુષ્કસંયોગસ્ય અન્તિમં વિકલ્પં સૂચયિતુમાહ- 'એવં જાવ અહવા દો પંકપ્પમાણ, ઇગે ધૂમપ્પમાણ, ઇગે તમાણ ઇગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અથવા દ્વૌ પદ્ધપ્રમાયામ્, ઇકો ધૂમપ્રમાયામ્, ઇકસ્તમઃ પ્રમાયામ્, ઇકોઽધઃ સપ્પમ્યાં ભવતિ, અત્રાપિ મધ્યમાઃ વિકલ્પાઃ સ્વય-મૂહનીયાઃ, ગ્રન્થ વિસ્તરભિયા નેહ પ્રપશ્ચિતાઃ, ઇતિ પશ્ચાનાં નરકચતુષ્કસંયોગે

પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં, (એવં જહા ચરુણં ચરુક્સંયોગો ભણિઓ, તદ્વા પચણ્હં વિ ચરુક્ સંજોગો ભાણિયવ્વો નવરં અબ્મહિયં ઇગો સંચારેયવ્વો) પૂર્વોક્ત રીતિ કે અનુસાર જૈસા ચાર નારકોં કા ચતુષ્ક સંયોગ કહા ગયા હૈં ઉસી તરહ સે પાંચ નારકોં કા ચતુષ્ક સંયોગ કહના ચાહિયે, કિન્તુ ચાર નારકોં કે ચતુષ્ક સંયોગ કી અપેક્ષા પાંચ નારકોં કે ચતુષ્ક સંયોગ મેં ઇક કા અધિક રૂપ સે સંચાર કરના ચાહિયે । પાંચ નારકોં કે ચતુષ્ક સંયોગ કે અન્તિમ વિકલ્પ કો સૂચિત કરને કે નિમિત્ત (એવં જાવ અહવા દો પંકપ્પમાણ, ઇગે ધૂમપ્પમાણ, ઇગે તમાણ ઇગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) ઇસ સૂત્ર કો સૂત્રકાર ને કહા હૈં પૂર્વોક્તરીતિ કે અનુસાર યાવત્ અથવા-દો પંકપ્રમા મેં, ઇક નારક ધૂમપ્રમા મેં, ઇક નારક તમઃ પ્રમા મેં, ઔર ઇક નારક અધઃ સપ્પમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં યહાં પર ઔ મધ્યમ વિકલ્પ અપને આપ

ચરુણં ચરુક્સંયોગો ભણિઓ, તદ્વા પચણ્હં વિ ચરુક્સંજોગો ભાણિયવ્વો, નવરં અબ્મહિયં ઇગો સંચારેયવ્વો ” પહેલાં જે રીતે ચાર નારકોના ચતુષ્કસંયોગ કહેવામાં આવ્યો છે, એજ રીતે પાંચ નારકોના ચતુષ્કસંયોગ પણ કહેવો જોઈએ પરંતુ ચાર નારકોના ચતુષ્કસંયોગ કરતાં પાંચ નારકોના ચતુષ્કસંયોગમાં એકનો અધિકરૂપે સંચાર કરવો જોઈએ.

પાંચ નારકોના ચતુષ્કસંયોગી છેલ્લો ભાગો આ પ્રમાણે બને છે—

“ એવં જાવ અહવા દો પંકપ્રમાણ, ઇગે ધૂમપ્રમાણ, ઇગે તમાણ, ઇગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” અથવા બે નારકો પંકપ્રમામાં, એક નારક ધૂમપ્રમામાં, એક નારક તમ પ્રમામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. અહીં પણ મધ્યમ વિકલ્પો વાચકે પોતાની જાતે જ સમજી લેવા. અન્થવિસ્તાર

ચત્વારિંશદધિકૈકશતવિકલ્પા જાતાઃ ૧૪૦ । તે સંક્ષેપેણ પ્રદર્શ્યન્તે અત્ર ચત્વારો વિકલ્પા ભવન્તિ, યથા-૧કઃ, ૧કઃ, ૧કઃ, દ્વૌ ૧. ૧કઃ, ૧કઃ, દ્વૌ ૧કઃ, ૨, ૧કઃ, દ્વૌ, ૧કઃ, ૧કઃ, ૩, દ્વૌ, ૧કઃ ૧કઃ ૧કઃ ૪, ઇતિ ચત્વારો વિકલ્પાઃ । અથ સપ્તાનાં પૃથિવીનાં ચતુષ્કસંયોગે એકૈકસ્મિન્ ચિત્તલ્પે પચ્ચત્રિંશદ્ભક્ત્યા ભવન્તિ, તેષાં ચતુર્ધિવિકલ્પૈર્ગુણને ચત્વારિંશદધિકૈકશતભક્ત્યા ભવન્તિ, તથાહિ-રત્નપ્રમાપ્રાધાન્યે અગીતિર્ભક્ત્યાઃ ૮૦ । શર્કરાપ્રમાપ્રાધાન્યે ચત્વારિંશદ્ભક્ત્યાઃ ૪૦ । વાલુકાપ્રમાપ્રાધાન્યે પોઢશભક્ત્યાઃ ૧૬ । એવં પક્કપ્રમાપ્રાધાન્યે ચત્વારોભક્ત્યાઃ ૪ । એવમ્ ૮૦-૪૦-૧૬-૪=૧૪૦ । અગીતિઃ, ચત્વારિંશત્, પોઢશ, ચત્વારઃ, ઇતિ સર્વસંમેલને જાતાઃ સર્વે ચત્વારિંશદધિકૈકશતભક્ત્યાઃ ભવન્તિ ઇતિ ।

સસમ્ર લેના ચાહિયે ગ્રન્થવિસ્તાર કે ભગ્ન સે હમને યહાં પર ડનકો લિખા નહીં હૈ । પાંચ નારકોં કે નરકચતુષ્ટય કે સંયોગ મેં જો ૧૪૦ ભંગ કહે ગયે હૈ-વે સંક્ષેપ હસ પ્રકાર સે હૈ-પાંચ નારકોં કા ચતુઃ સંયોગ ૧-૧-૧-૨, ૧-૧-૨-૧, ૧-૨-૧-૧, ૨-૧-૧-૧ હસ ચાર પ્રકાર સે હોતા હૈ-અર્થાત્ પાંચ નારકોં કે ચતુષ્ટયસંયોગ મેં યે ચાર વિકલ્પ હોતે હૈ-સાત પૃથિવિયોં કે ચતુષ્ક સંયોગ મેં એક એક વિકલ્પ મેં ૩૫ ભંગ હોતે હૈ । ઇન ૩૫ ભંગોં કો ઇન ચાર વિકલ્પોં સે ગુણા કરને પર ૧૪૦ ભંગ નિષ્પન્ન હો જાતે હૈ । રત્નપ્રમા કી પ્રધાનતા મેં ૮૦ ભંગ, શર્કરાપ્રમા કી પ્રધાનતા મેં ૪૦ ભંગ, વાલુકાપ્રમા કી પ્રધાનતા મેં ૧૬ ભંગ, પક્કપ્રમા કી પ્રધાનતા મેં ૪ હસ તરહ ૮૦-૪૦-૧૬-૪ કો આપસ મેં જોડને પર ૧૪૦ ભંગ હો જાતે હૈ ।

અર્થ જવાના ભયે એ બધા વિકલ્પો (ભાગાઓ) અહીં આપવા શક્ય નથી. પાંચ નારકોના ચતુષ્કસંયોગી જે ૧૪૦ ભાગાઓ કથા છે તેમને સક્ષિપ્તમાં આ પ્રમાણે સમજવા—

પાંચ નારકોના ચતુષ્કસંયોગ ૧-૧-૧-૨, ૧-૧-૨-૧, ૧-૨-૧-૧, અને ૨-૧-૧-૧, આ ચાર પ્રકારે થાય છે, એટલે કે પાંચ નારકોના ચતુષ્કસંયોગવિષયક ચાર પ્રકારના વિકલ્પો બને છે. સાત પૃથ્વીઓના ચતુષ્કસંયોગથી દરેક વિકલ્પના ૩૫ ભાગાઓ થાય છે, તેથી ચાર વિકલ્પન ૧૪૦ ભાગાઓ ૩૫×૪=૧૪૦ થાય છે. રત્નપ્રમાની પ્રધાનતાવાળા ૮૦ ભાગા, શર્કરાપ્રમાની પ્રધાનતાવાળા ૪૦ ભાગા, વાલુકાપ્રમાની પ્રધાનતાવાળા ૧૬ ભાગા અને પક્કપ્રમાની પ્રધાનતાવાળા ૪ ભાગા થાય છે. આ રીતે કુલ ૮૦+૪૦+૧૬+૪=૧૪૦ ચતુષ્કસંયોગી ભાગાઓ થાય છે.

ચઉઠં ચઉક્કસંજોગો ભાણિઓ તદા પચઠં વિ ચઉક્કસંજોગો ભાણિયવ્વો, નવર અબ્બહિયં એગો સંચારેયવ્વો' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યથા ચતુર્ણાં નૈરયિકાણાં ચતુષ્ક-સંયોગો ભણિતસ્તથા પચ્ચાનામપિ નૈરયિકાણામ્ ચતુષ્કસંયોગો ભણિતવ્યઃ, કિન્તુ નવરં ચતુર્ણાં ચતુષ્કસંયોગાપેક્ષ્યા પચ્ચાનાં ચતુષ્કસંયોગે એકોઽધ્યધિકઃ સંચા-રયિતવ્યઃ સંચારણીયઃ પચ્ચાનાં ચતુષ્કસંયોગસ્ય અન્તિમં વિકલ્પં મૂચયિતુમાહ- ' એવં જાવ અહવા દો પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અથવા દ્વૌ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રભાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ, અત્રાપિ મપ્યમાઃ વિકલ્પાઃ સ્વય-મૂહનીયાઃ, ગ્રન્થ વિસ્તરમિયા નેહ પ્રપશ્ચિતાઃ, इति पञ्चानां नरकचतुष्कयसंयोगे

પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં, (એવં જહા ચઉઠં ચઉક્કસંજોગો ભાણિઓ, તદા પચઠં વિ ચઉક્ક સંજોગો ભાણિયવ્વો નવરં અબ્બહિયં એગો સંચા-રેયવ્વો) પૂર્વોક્ત રીતિ કે અનુસાર જૈસા ચાર નારકોં કા ચતુષ્ક સંયોગ કહા ગયા હૈં ડસી તરહ સે પાંચ નારકોં કા ચતુષ્ક સંયોગ કહનાં ચાહિયે, કિન્તુ ચાર નારકોં કે ચતુષ્ક સંયોગ કી અપેક્ષા પાંચ નારકોં કે ચતુષ્ક સંયોગ મેં એક કા અધિક રૂપ સે સંચાર કરના ચાહિયે । પાંચ નારકોં કે ચતુષ્ક સંયોગ કે અન્તિમ વિકલ્પ કો સૂચિત કરને કે નિમિત્ત (એવં જાવ અહવા દો પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) હસ સૂત્ર કો સૂત્રકાર ને કહા હૈં પૂર્વોક્તરીતિ કે અનુસાર યાવત્ અથવા-દો પંકપ્રમા મેં, એક નારક ધૂમપ્રમા મેં, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં, ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં યહાં પર ઓ મધ્યમ વિકલ્પ અપને આપ

ચઉઠં ચઉક્કસંયોગો ભાણિઓ, તદા પંચઠં વિ ચઉક્કસંજોગો ભાણિયવ્વો, નવરં અબ્બહિયં એગો સંચારેયવ્વો ” પહેલાં બે રીતે ચાર નારકોના ચતુષ્કસંયોગ કહેવામાં આવ્યો છે, એજ રીતે પાંચ નારકોના ચતુષ્કસંયોગ પણ કહેવો જોઈએ પરન્તુ ચાર નારકોના ચતુષ્કસંયોગ કરતા પાંચ નારકોના ચતુષ્ક-સંયોગમાં એકનો અધિકરૂપે સંચાર કરવો જોઈએ.

પાંચ નારકોના ચતુષ્કસંયોગી છેલ્લો ભાગો આ પ્રમાણે બને છે—

“ એવં જાવ અહવા દો પંકપ્રમાણ, એગે ધૂમપ્રમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” અથવા બે નારકો પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમ પ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. અહીં પણ મધ્યમ વિકલ્પો વાચકે પોતાની જાતે જ સમજી લેવા. ગ્રન્થવિસ્તાર

અથ પશ્ચાન્તાં પશ્ચકયોગે એકમિંશતિવિકલ્પાનાદ-‘અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા ૧’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પટ્ટપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, ભવતિ ૧, ‘અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા ૨’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્ એકઃ પટ્ટપ્રમાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રમાયાં ભવતિ ૨, ‘અહવા એગે રચણપ્પમાણ, જાવ એગ પંકપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૩’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, યાવન્-એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્ એકઃ પટ્ટપ્રમાયામ્, એકોઽથઃ સમ્પ્યાં

અવ પાંચ નારકોં કે પંચક યોગ મેં ૨૧ વિકલ્પ જો હોતે હેં ઉન્હે સૂત્રકાર પ્રદર્શિત કરતે હેં-(અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા ૧,) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક પંકપ્રમા મેં ઓર એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, (અહવા એગે રચણપ્પમાણ એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા ૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક પંકપ્રમા મેં ઓર એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, (અહવા એગે રચણપ્પમાણ જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક પંકપ્રમા મેં, ઓર એક નારક

હવે પાંચ નારકોના પંચકયોગથી બનતા ૨૧ લાંગાઓને પ્રકટ કરવામાં આવે છે-“અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા” (૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા” (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં અને એક નારક તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા એગે રચણપ્પમાણ, જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા” (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં અને એક નારક ત્રીજે સાતમી પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

ભવતિ ૩, 'અહવા એગે રચણપ્પમાણ એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયામ્ ભવતિ ૪, 'અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૫' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યામ્ ભવતિ ૫, 'અહવા એગે રચણપ્પમાણ એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૬' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યામ્ ભવતિ ૬, 'અહવા એગે રચણ-

અધઃ સપ્તમીપૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૪ (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ એગે ધૂમપ્પમાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૫, (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી

“અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા” (૪) અથવા એક રત્નપ્રમામાં, એક શર્કરાપ્રમામાં, એક વાલુકાપ્રમામાં, એક ધૂમપ્રમામાં અને એક તમ પ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા” (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, એક નારક વાલુકાપ્રમામાં, એક નારક ધૂમપ્રમામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા” (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, એક નારક વાલુકાપ્રમામાં, એક નારક તમ પ્રમામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નર-

“ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સચ્ચકરપ્પમાણ, એગે પકલપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૯) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે

રયણપ્પમાણ, એ સક્કરપ્પમાણ, એ ધૂમપ્પમાણ, એ તમાણ, એ અહેસત્તમાણ
 હોજ્જા ૧૦ ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમા-
 યામ્, એકસ્તમઃ પ્રમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ, ૧૦ 'અહવા એ રયણ-
 પ્પમાણ એ વાલુયપ્પમાણ, એ પંકપ્પમાણ એ ધૂમપ્પમાણ એ તમાણ હોજ્જા'
 ૧૧ ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્ધપ્રમાયામ્,
 એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રમાયાં ભવતિ ૧૧, 'અહવા એ રયણપ્પમાણ,
 એ વાલુયપ્પમાણ, એ પંકપ્પમાણ, એ ધૂમપ્પમાણ એ અહે સત્તમાણ હોજ્જા '
 ૧૨ ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્ધપ્રમાયામ્,
 એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકોઽધ સપ્તમ્યાં ભવતિ, ૧૨. 'અહવા એ રયણપ્પમાણ,

એ સક્કરપ્પમાણ, એ ધૂમપ્પમાણ, એ તમાણ, એ અહે સત્તમાણ
 હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા એ એક નારક શર્કરાપ્રમા એ એક
 નારક ધૂમપ્રમા એ, એક નારક તમઃ પ્રમા એ એક નારક અધઃ
 સપ્તમી પૃથિવી એ ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૦ (અહવા એ રયણપ્પમાણ,
 એ વાલુયપ્પમાણ, એ પંકપ્પમાણ, એ ધૂમપ્પમાણ, એ તમાણ હોજ્જા
 ૧૧,) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા એ, એક નારક વાલુકાપ્રમા એ, એક
 નારક પંકપ્રમા એ, એક નારક ધૂમપ્રમા એ એક નારક તમઃ પ્રમા એ
 ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૧, (અહવા એ રયણપ્પમાણ, એ વાલુયપ્પમાણ,
 એ પંકપ્પમાણ, એ ધૂમપ્પમાણ, એ અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા
 એક નારક રત્નપ્રમા એ, એક નારક વાલુકાપ્રમા એ, એક નારક પંક-
 પ્રમા એ, એક નારક ધૂમપ્રમા એ એક નારક અધઃ સપ્તમી એ
 ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૨, (અહવા એ રયણપ્પમાણ, એ વાલુયપ્પમાણ,

સક્કરપ્પમાણ, એ ધૂમપ્પમાણ, એ તમાણ, એ અહે સત્તમાણ હોજ્જા " (૧૦)
 અથવા એક નારક રત્નપ્રભામા, એક નારક શર્કરાપ્રભામા, એક નારક ધૂમ-
 પ્રભામા, એક નારક તમ પ્રભામા અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમા
 ઉત્પન્ન થાય છે "અહવા એ રયણપ્પમાણ, એ વાલુયપ્પમાણ, એ પંકપ્પમાણ,
 એ ધૂમપ્પમાણ, એ તમાણ હોજ્જા " (૧૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામા,
 એક નારક વાલુકાપ્રભામા, એક નારક પંકપ્રભામા, એક નારક ધૂમપ્રભામા
 અને એક નારક તમઃપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે "અહવા એ રયણપ્પમાણ,
 એ વાલુયપ્પમાણ, એ પંકપ્પમાણ, એ ધૂમપ્પમાણ, એ અહે સત્તમાણ હોજ્જા "
 (૧૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામા, એક નારક વાલુકાપ્રભામા, એક નારક
 પંકપ્રભામા, એક નારક ધૂમપ્રભામા અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં
 ઉત્પન્ન થાય છે "અહવા એ રયણપ્પમાણ, એ વાલુયપ્પમાણ, એ પંકપ્પમાણ, એ

एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे तमप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा १३' अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमः प्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति, १३, 'अहवा एगे रयणप्पभाए एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १४' अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां भवति १४, 'अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, जाव एगे अहेसत्तमाए होज्जा १५' अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, यावत्-एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमः प्रभायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां भवति १५, 'अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, जाव एगे तमाए, होज्जा १६' अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, यावत् एकः

एगे पकप्पभाए, एगे तमप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक वालुकाप्रभा में, एक नारक पंकप्रभा में, एक नारक तमः प्रभा में और एक नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है १३, (अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक वालुकाप्रभा में, एक नारक धूमप्रभा में, एक नारक तमः प्रभा में और एक नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है १४, (अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे पंकप्पभाए जाव एगे अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा-एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक पंकप्रभा में, यावत् एक नारक धूमप्रभा में, एक नारक तमः प्रभा में-और एक नारक अधः सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाता है १५. (अहवा

तमप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा " (१३) अथवा એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક તમપ્રભામાં, અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે " અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે વાલુયપ્પભાએ, એગે ધૂમપ્પભાએ, એગે તમપ્પભાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા " (૧૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમ પ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે " અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે પંકપ્પભાએ, જાવ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા " (૧૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમ પ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. " અહવા

પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમઃપ્રભાયાં ભવતિ ૧૬, 'અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા' ૧૭' અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, યાવત્-એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકોઽધઃ સસમ્પ્યાં ભવતિ ૧૭, 'અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૧૮' અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, યાવત્-એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રભાયામ્, એકોઽધઃ સસમ્પ્યાં ભવતિ ૧૮, 'અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ, હોજ્જા ૧૯' અથવા

એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, જાવ એગે તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં યાવત્-એક નારક પદ્મપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૬, (અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, યાવત્-એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, ઓર એક નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૭, (અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, યાવત્-એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, -એક નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૮, (અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા-એક નારક

એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, જાવ એગે તમાણ હોજ્જા ” (૧૬) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પદ્મપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં અને એક નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૧૭) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૧૮) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે ‘અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૧૯) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુ-

एकः शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमः प्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्याम् भवति १९, 'अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, जाव एगे अहेसत्तमाए होज्जा २०' अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, यावत्-एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमःप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति २०, 'अहवा एगे बालुयप्पभाए. जाव एगे अहेसत्तमाए होज्जा २१' अथवा एको बालुकाप्रभायाम्, यावत्-एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमःप्रभायाम् एकोऽधःसप्तम्यां भवतीति २१। इति पञ्चानां नैरयिकाणां नरकपञ्चकसंयोगे एकविंशतिर्गङ्गाः जाताः २१। तथा च पञ्चानां

શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક બાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૯, (અહવા એગે સક્કરપ્પભાए, એગે પંકપ્પભાए જાવ એગે અહે સત્તમાए હોજ્જા) અથવા-એક શર્કરાપ્રભા મેં, એક પંકપ્રભા મેં, યાવત્-એક ધૂમપ્રભા મેં, એક તમઃ પ્રભા મેં, ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૦, (અહવા એગે બાલુયપ્પભાए, જાવ એગે અહે સત્તમાए હોજ્જા) અથવા-એક નારક બાલુકાપ્રભા મેં, યાવત્ એક નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં, ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૧, હવે પ્રકાર સે યે પાંચ નૈરયિકોં કે નરક પંચક કે સંયોગ મેં ૨૧ ભંગ હોતે હૈં। તાત્પર્ય કહને કા યહ હૈ કિ પાંચ નૈરયિકોં કા પાંચ સંયોગી એક હી વિકલ્પ હોતા હૈ

કાપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા એગે સક્કરપ્પભાए, એગે પંકપ્પભાए, જાવ એગે અહે સત્તમાए હોજ્જા” (૨૦) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા એગે બાલુયપ્પભાए, જાવ એગે અહે સત્તમાए હોજ્જા” (૨૧) અથવા એક નારક બાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ રીતે પાંચ નારકોના નરકપંચકના સંયોગની અપેક્ષાએ ૨૧ ભાંગાઓ થાય છે કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે પાંચ નારકોનો પાંચ સંયોગી એક જ વિકલ્પ બને છે જે ‘૧-૧-૧-૧-૧’ રૂપ છે. આ વિકલ્પ દ્વારા સાત

इति सर्व संमेलने च द्विषष्ट्यधिकचतुःशत-(४६२) भग्ना भवन्ति-इति संक्षेपार्थः ॥ सू० ४ ॥

ચતુર્નૈરયિકાણાં કોષ્ઠકમ્	
પશ્ચાનામ્-૧કસંયોગે---	૭
,, દ્વિકસંયોગે---	૮૪
,, ત્રિકસંયોગે---	૨૧૦
,, ચતુષ્કસંયોગે---	૧૪૦
,, પશ્ચકસંયોગે---	૨૧
સર્વ મેલને-----૪૬૨ ભગ્નાઃ	

વિકલ્પ इससे आते हैं कि-पांच नैरयिकोंके द्विकसंयोगमे सातपदोंके २१ भंग होते हैं-इन भंगों के साथ, नारकों के द्विधाकरण मे लभ्यमान १-४, २-३, ३-२, ४-१ इन चार विकल्पों का गुणा करने पर ८४ भंग आ जाते हैं पांच नारकों के त्रिकयोग मे १-१-३, १-२-२, २-१-२, १-३-१, २-२-१, ३-१-१ ये छह विकल्प होते हैं सात नरक के त्रिक संयोग में जो ३५ विकल्प हुए हैं सो इन ३५ विकल्पों के साथ इन ६ विकल्पों का गुणा करने पर २१० भंग पांच नैरयिकों के त्रिकसंयोगी आ जाते हैं। पांच नैरयिकों के नरक चतुष्क संयोग में सात पदों के ३५ विकल्प होते हैं सो इन ३५ विकल्पों के साथ नैरयिक के चतुः संयोग से लभ्य १-१-१-२, १-१-२-१, १-२-१-१, २-१-१-१ इन चार विकल्पों का गुणा करने पर १४० भंग आ जाते हैं। पांच नैरयिकों

છે દ્વિકસંયોગી ૮૪ વિકલ્પો (ભાગાઓ) નો હિસાબ આ પ્રમાણે સમજવો—

પાંચ નૈરયિકોના દ્વિકસંયોગથી સાત પદોનાં ૨૧ ભાગાઓ થાય છે. આવા ૨૧ ભાગાઓવાળા દ્વિકસંયોગી ચાર વિકલ્પો (૧-૪, ૨-૩, ૩-૨, ૪-૧) થાય છે તેથી ચારે વિકલ્પના દ્વિકસંયોગી ભાગો કુલ $21 \times 4 = 84$ થાય છે પાંચ નારકોના ત્રિકસંયોગમાં ૧-૧-૩, ૧-૨-૨, ૨-૧-૨, ૧-૩-૧, ૨-૨-૧, અને ૩-૧-૧ ૩૫ ૬ વિકલ્પ થાય છે દરેક વિકલ્પની અપેક્ષાએ સાત નરકોના ત્રિકસંયોગી ૩૫ ભાગાઓ બને છે, તેથી ૬ વિકલ્પના કુલ ભાગાઓ $35 \times 6 = 210$ થાય છે પાંચ નારકોના નરકચતુષ્ક સંયોગમાં ૩૫ ભાગાવાળોદરેક વિકલ્પ થાય છે. એવા ચાર વિકલ્પોના (૧-૧-૧-૨, ૧-૧-૨-૧, ૧-૨-૧-૧, ૨-૧-૧-૧ ૩૫ ચાર વિકલ્પોના) કુલ $35 \times 4 = 140$

मूलम्—“छभंते नेरइया नेरइयप्पवेसणएणं पविसमाणा किं रयणप्पभाए होज्जा ? पुच्छा, गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा ७ अहवा एगे रयणप्पभाए, पंच सक्करप्पभाए वा होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए, पंच वालुयप्पभाए वा होज्जा, जाव अहवा एगे रयणप्पभाए पंच अहे सत्तमाए होज्जा । अहवा दो रयणप्पभाए, चत्तारि सक्करप्पभाए होज्जा जाव अहवा दो रयणप्पभाए चत्तारि अहे सत्तमाए होज्जा अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, तिन्नि सक्करप्पभाए, एवं एएणं कमेणं जहा पंचण्हं दुया संयोगो तहा छण्हवि भाणियव्वो, नवरं एक्को अब्भहिओ संचारेयव्वो जाव अहवा पंच तमाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्काप्पभाए, चत्तारि वालुयप्पभाए होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, चत्तारि पंकप्पभाए होज्जा । एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए एगे सक्करप्पभाए चत्तारि अहे सत्तमाए होज्जा । अहवा एगे रयणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए, तिन्नि वालुयप्पभाए होज्जा, एवं एएणं कमेणं जहा पंचण्हं

का पांच संयोगी १-१-१-१-१ इस प्रकार का एक ही विकल्प होता है इस कारण इस विकल्प द्वारा सात नरक पृथिवी के पांच संयोगी २१ विकल्प प्रकट किये गये हैं, अब इन सब भंगों को ७-८४-२१०-१४०-२१ को जोड़ने पर ४६२ भग पांच नैरयिकों के नैरयिक प्रवेशनक मे आ जाते हैं ॥सू०४॥

लांगाओ थाय छे 'पांथ नारकोना पथ संयोगी (१-१-१-१-१) ओक न विकल्प थय छे सात नारकोना पाथसंयोगी कुल लांगाओ २१ थाय छे ते षधा लांगाओना सरवाओ ७+८४+२१०+१४०+२१=४६२ थाय छे आ रीते पाथ नारकोना नैरयिक प्रवेशनकभां कुल ४६२ लांगाओ थाय छे सू ४

तियासंजोगो भाणिओ तहा छण्हवि तियासंजोगो भाणियव्वो,
 नवरं एक्को अहिओ उच्चारयेव्वो, सेसं तं चेव ३४ । चउक्कसंजो-
 गोवि तहेव । पंचसंजोगोवि तहेव, नवरं एक्को अब्भहिओ
 संचारेयव्वो जाव पच्छिमो भंगो । अहवा दो वालुयप्पभाए, एगे
 पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए, तगे अहे सत्त-
 माए होज्जा । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, जाव
 एगे तमाए होज्जा ? अहवा एगे रयणप्पभाए, जाव एगे धूम-
 प्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा २ अहवा एगे रयणप्पभाए
 जाव एगे पंकप्पभाए, एगे तमाए एगे अहे सत्तमाए होज्जा
 ३ । अहवा एगे रयणप्पभाए जाव एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्प-
 भाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ४ । अहवा एगे रयणप्पभाए,
 एगे सक्करप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, जाव एगे अहे सत्तमाए
 होज्जा ५ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, जाव
 एगे अहे सत्तमाए होज्जा ' ७ ॥ सू० ५ ॥

छाया-षड् भदन्त ! नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनकेन प्रविशन्तः किं रत्नप्रभायां
 भवन्ति? पृच्छा, गाङ्गेय ! रत्नप्रभायां वा भवन्ति यावत् अधःसप्तम्यां वा भवन्ति७,
 अथवा एको रत्नप्रभायां, पञ्च शर्कराप्रभायां वा भवन्ति, अथवा एको रत्नप्रभायां
 पञ्च वालुकाप्रभायां वा भवन्ति, यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां, पञ्च अधःसप्तम्यां
 भवन्ति । अथवा द्वौ रत्नप्रभायां, चत्वारः शर्कराप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा द्वौ
 रत्नप्रभायां चत्वारोऽधःसप्तम्यां भवन्ति अथवा त्रयो रत्नप्रभायां त्रयः शर्कराप्रभा-
 याम् , एवमेतेन क्रमेण यथा पञ्चानां द्विकसयोगस्तथा षण्णामपि भणितव्यो, नवरम्
 एकोऽभ्यधिकः संचारयितव्यो यावत् अथवा पंच तमःप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां
 भवति । अथवा एको रत्नप्रभायाम् एकः शर्कराप्रभायां चत्वारो वालुकाप्रभायां
 भवन्ति, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायां चत्वारः पङ्कप्रभायां
 भवन्ति, एवं यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, चत्वारो

ઽધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ । અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં દ્વા શર્કરાપ્રમાયાં ત્રયો વાલુકાપ્રમાયાં ભવન્તિ, એવમેતેન ક્રમેણ યથા પશ્ચાર્નાં ત્રિકસંયોગો મણિતસ્તથા ષણ્ણામપિ ત્રિકસંયોગો મણિતવ્યઃ, નવરમ્ એકોઽધિકઃઉચ્ચારયિતવ્યઃ, શેષં તદેવ ૩૪ । ચતુષ્કસંયોગોઽપિ તથૈવ, પશ્ચકસંયોગોઽપિ તથૈવ, નવરમ્ એકોઽભ્યધિકઃ સચારયિતવ્યો યાવત્ પશ્ચિમો મદ્ગઃ અથવા દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયામ્ એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકસ્તમઃપ્રમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યામ્ ભવતિ, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્ યાવત્ એકસ્તમાયાં ભવતિ, ૧, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, યાવત્ એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૨, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, યાવત્ એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયામ્ એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૩, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, યાવત્ એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૪, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એક પદ્મપ્રમાયામ્, યાવત્ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૫, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, યાવત્ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૬, અથવા એક શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, યાવત્ એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ॥ સૂ૦ ૫ ॥

ટીકા—અથ ષણ્ણાં નૈરયિકાણાં નૈરયિકપ્રવેશનકે ચતુર્વિંશત્યધિક નવશત વિકલ્પાન્ પ્રતિપાદયિતુમાદ—‘હ્રંમંતે’ ઇત્યાદિ । હ્રંમંતે ! નેરહ્યાં નેરહ્યપ્પવેસણણં પવિસમાણાં કિં રયણપ્પમાદ હોજ્જા? પુચ્છા’ગાગ્ગેયઃ પૃચ્છતિ—હે ભદન્ત! પદ્ નૈરયિકાઃ નૈરયિકપ્રવેશનકેન પ્રવિગન્તો નૈરયિકપ્રવેશનં કુર્વન્તઃ કિં રત્નપ્રમાયાં ભવન્તિ કિં વા શર્કરાપ્રમા-વાલુકાપ્રમા-પદ્મપ્રમા-ધૂમપ્રમા-તમઃપ્રમાઽધઃસપ્તમીષુ વા

ટીકાર્થ—હ્રંમંતે નૈરયિકોં કા નૈરયિકપ્રવેશનક મેં ૧૨૪ વિકલ્પ હોતે હૈં—સો ઇન્હીં વિકલ્પોં કો પ્રતિપાદન કરને કે લિયે સૂત્રકાર ને યહ સૂત્ર કહા હૈં—હસમેં ગાંગેય ને પ્રભુ સે એસા પૂછા હૈં—(હ્રંમંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્પવેસણણં પવિસમાણાં કિં રયણપ્પમાદ હોજ્જા પુચ્છા) હે ભદન્ત ! હ્રં નારક નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નારકભવગ્રહણ કરતે હુએ કયા રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં ? અથવા યાવત્ અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં

ટીકાર્થ—છ નારકોના નૈરયિક પ્રવેશનકમા ૯૨૪ ભગ (ભાંગાઓ) થાય છે. આ સૂત્રમા સૂત્રકારે તે ભગોનું પ્રતિપાદન કર્યું છે આ વિષયને અનુલક્ષીને ગાંગેય અણુગાર મહાવીર પ્રભુને એવો પ્રશ્ન પૂછે છે કે— “ હ્રંમંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્પવેસણણ પવિસમાણાં કિં રયણપ્પમાદ હોજ્જા પુચ્છા ” હે ભદન્ત ! નૈરયિક પ્રવેશન દ્વારા નારકભવ ગ્રહણ કરતા છ નારકો શું રત્નપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અધ સપ્તમી પૃથ્વીઓમા ઉત્પન્ન થાય છે ?

ભવન્તિ? इति पृच्छा। भगवानाह—गंगेया! रयणप्पभाए वा, होज्जा जाव अहेसत्तमाए वा होज्जा ७ ' हे गाङ्गेय ! पइ नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनं कुर्वन्तो रत्नप्रभायां वा भवन्ति यावत् शर्कराप्रभायां वा, वालुकाप्रभायां वा, पङ्कप्रभायां वा, धूमप्रभायां वा, तमःप्रभायां वा, अधःसप्तम्यां वा सप्त ७, इत्येकसंयोगि भङ्गाःभवन्ति ।

अथ षण्णां द्विकसंयोगे पञ्चाधिकशतभङ्गानाह—अत्र पञ्चविकल्पा भवन्ति, तथाहि—एकःपञ्च १, द्वौ चत्वारः २, त्रयस्त्रयः ३, चत्वारो द्वौ ४, पञ्च एकः ५, इति । तदेव दर्शयति—‘अहवा एगे रयणप्पभाए पंच सक्करप्पभाए वा होज्जा ’ अथवा एको रत्नप्रभायां भवति, पञ्च शर्कराप्रभायां वा भवन्ति १, ‘अहवा एगे

होते हैं ? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं—(गंगेया) हे गांगेय ! (रयण-प्पभाए वा होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा) छह नैरयिक नैरयिक प्रवेशन करते हुए रत्नप्रभा में भी होते हैं, यावत् पदलभ्य शर्कराप्रभा में भी होते हैं, वालुकाप्रभा में भी होते हैं, पंकप्रभा में भी होते हैं, धूमप्रभा में भी होते हैं, तमःप्रभा में भी होते हैं, और अधः सप्तमी पृथिवी में भी होते हैं इस प्रकार से ये सात भङ्ग छह नारकों के एक संयोगी हैं । द्विक संयोगी भंग ६ नारकों के १०५ होते हैं—जो इस प्रकार हैं—यहां १-५, २-४, ३-३, ४-२, और ५-१ ये पांच विकल्प होते हैं सो इन पांच विकल्पों से सात नरक के द्विक संयोगी २१ भंगों के साथ गुणा करने पर १०५ भंग आ जाते हैं यही बात सूत्रकार दिखलाते हैं—(अहवा एगे रयणप्पभाए पंच सक्करप्पभाए वा होज्जा)

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ? ” હે ગાંગેય ! “ રયણપ્પમાપ વા હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાપ વા હોજ્જા ” નારકભવ ગ્રંથણ કરતા ૬ નારકો રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, વાલુકાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, પંકપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, ધૂમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, તમઃપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને નીચે સાતમી નરકમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે છ નારકોના એકસંયોગી સાત ભંગ થાય છે છ નારકોના દ્વિકસંયોગી ભંગ ૧૦૫ થાય છે. તેમનો હિસાબ આ પ્રમાણે સમજવો—અહીં ૧-૫, ૨-૪, ૩-૩, ૪-૨ અને ૫-૧, આ પ્રમાણે પાંચ વિકલ્પ થાય છે. સાત નરકની અપેક્ષાએ દરેક વિકલ્પના તેમના ૨૧ ભંગ થાય છે. તેથી પાંચ વિકલ્પના ૨૧×૫=૧૦૫ દ્વિકસંયોગી ભંગ થાય છે એજ વાત સૂત્રકાર નીચેના સૂત્ર દ્વારા વ્યક્ત કરે છે—

“ અહવા ઇગે રયણપ્પમાપ, પંચ સક્કરપ્પમાપ હોજ્જા ” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીના પાંચ નારક શર્કરાપ્રભામાં

રચણપ્પમાણ, પંચ વાલુચ્ચપ્પમાણ વા હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં પશ્ચ વાલુ-
કાપ્રમાયાં વા, ભવન્તિ ૨, ' જાવ અહવા ઇમે રચણપ્પમાણ પંચ અહેસત્તમાણ
હોજ્જા ' યાવત્ અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં પશ્ચ પહ્લુપ્રમાયાં ભવન્તિ ૩, અથવા એકો
રત્નપ્રમાયાં પશ્ચ ધૂમપ્રમાયા ભવન્તિ ૪, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં પશ્ચ તમઃપ્રમાયાં
ભવન્તિ ૫, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં પશ્ચાધ સપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૬ ।

इति प्रथमविकल्पे पट्ट । 'अहवा दो रचणप्पमाए चत्तारि सक्करप्पमाए
होज्जा ' अथवा द्वौ रत्नप्रमायां चत्वारः शर्कराप्रमायां भवन्ति १, ' जाव अहवा
दो रचणप्पमाए, चत्तारि अहेसत्तमाए होज्जा ' यावत् अथवा द्वौ रत्नप्रमायां

અથવા-એક નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર પાંચ નારક
શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧, (અહવા ઇમે રચણપ્પમાણ પંચ
વાલુચ્ચપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા છહ મેં સે એક નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન
હો જાતા હૈં ઓર પાંચ નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨,
(જાવ અહવા ઇમે રચણપ્પમાણ પંચ અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક
નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર પાંચ નારક પંકપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩,
અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મે પાંચ નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે
હૈં ૪, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર પાંચ નારક તમઃ પ્રમા મેં
ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૫, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મે ઓર પાંચ નારક
અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૬, હસ પ્રકાર કે યે ૬ ભંગ પ્રથમ
વિકલ્પ મેં હુણ હૈં (અહવા દો રચણપ્પમાણ, ચત્તારિ સક્કરપ્પમાણ
હોજ્જા) અથવા દો નારક રત્નપ્રમા મે ઓર ચાર નાર શર્કરાપ્રમા મેં

ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા ઇમે રચણપ્પમાણ, પંચ વાલુચ્ચપ્પમાણ હોજ્જા ” (૨)
અથવા તે ૬ નારકોમાનો એક નારક રત્નપ્રમામા અને બાકીના પાંચ નારક
વાલુકાપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે “ જાવ અહવા ઇમે રચણપ્પમાણ, પંચ અહે
સત્તમાણ હોજ્જા ” અથવા એક નારક રત્નપ્રમામા અને બાકીના પાંચ નારક
પંકપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામા અને બાકીના
પાંચ નારક ધૂમપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામા
અને બાકીના પાંચ નારક તમ પ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા એક
નારક રત્નપ્રમામા અને બાકીના પાંચ નારક નીચે સાતમી નારકમા ઉત્પન્ન થાય છે.

આ પ્રમાણે રત્નપ્રમા સાથે પહેલા વિકલ્પના છ ભગ અને છે “ અહવા-
દો રચણપ્પમાણ ચત્તારિ સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા બે નારક રત્ન-
પ્રમામા અને ચાર નારક શર્કરાપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે “ જાવ અહવા દો

ચત્વારો વાલુકાપ્રમાયાં ભવન્તિ ૨, અથવા દ્વી રત્નપ્રમાયાં ચત્વારઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવન્તિ ૩, અથવા દ્વી રત્નપ્રમાયાં ચત્વારો ધૂમપ્રમાયાં ભવન્તિ ૪, અથવા દ્વી રત્નપ્રમાયાં ચત્વારસ્તમઃપ્રમાયાં ભવન્તિ ૫, અથવા દ્વી રત્નપ્રમાયાં ચત્વારોઽધઃ સસમ્યાં ભવન્તિ ૬। इति द्वितीयविकल्पे षट्। ‘अहवा तिन्नि रयणप्पभाए तिन्नि सक्करप्पभाए होज्जा ’ अथवा त्रयो रत्नप्रमायाम् त्रयः शर्कराप्रमायां भवन्ति १, ‘ एवं एएणं कमेणं जहा पंचण्हं दुयासंयोगो तहा छण्हवि भाणियव्वो ’ एवं पूर्वोक्तरीत्या एतेन अभिलापक्रमेण यथा पञ्चानां नैरयिकाणां द्विकसंयोगो भणितस्तथा पणामपि

ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧, (જાવ અહવા દો રયણપ્પભાણ, ચત્તારિ અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા દો નારક રત્નપ્રમા મેં, ઔર ચાર નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા દો નારક રત્નપ્રમા મેં ઔર ચાર નારક પંકપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, અથવા દો નારક રત્નપ્રમા મેં ઔર ચાર નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૪, અથવા દો નારક રત્નપ્રમા મેં ઔર ચાર નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૫, અથવા દો નારક રત્નપ્રમા મેં ઔર ચાર નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૬, इस प्रकार के ये ६ भंग द्वितीयविकल्प में हुए हैं। (अहवा तिन्नि रयणप्पभाए तिन्नि सक्करप्पभाए होज्जा) अथवा तीन नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और तीन नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, (एवं एएणं कमेणं जहा पंचण्हं दुया संयोगो तहा छण्ह वि भाणियव्वो) पूर्वोक्तरीति के अनुसार इस अभिलापक्रम से जैसा पांच नारकों का द्विकसंयोग कहा गया है उसी

રયણપ્પભાણ, ચત્તારિ અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક તમ.પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ પ્રમાણે બીજા વિકલ્પના ૬ ભંગ અને છે.

“ અહવા તિન્નિ રયણપ્પભાણ, તિન્નિ સક્કરપ્પભાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ एवं એણં કમેણં જહા પચ્ચણ્હં દુયા સજોગો તહા છણ્હ વિ ભાણિયવ્વો ” પૂર્વોક્ત રીત અનુસાર અને આ અભિલાપક્રમ પ્રમાણે બેવે પાચ નારકોનો દ્વિકસંયોગ

દ્વિકસંયોગો મણિતવ્યઃ ‘ નવરં એકો અવ્મહિઓ સંચારેયવ્વો ’ નવર પશ્ચનૈરયિકા પેક્ષયા પળ્ળાં નૈરયિકાળાં વિશેષસ્તુ એકોઽભ્યધિકઃ સંચારયિતવ્યઃ ‘ જાવ અહવા પંચ તમાપ્ એગે અહે સત્તમાપ્ હોજ્જા ’ યાવત્ અથવા ત્રયો રત્નપ્રમાયાં ત્રયો વાલુકાપ્રમાયાં ભવન્તિ ૨, અથવા ત્રયો રત્નપ્રમાયાં ત્રયઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવન્તિ ૩, અથવા ત્રયો રત્નપ્રમાયાં ત્રયો ધૂમપ્રમાયાં ભવન્તિ ૪, અથવા ત્રયો રત્નપ્રમાયાં ત્રયસ્તમઃપ્રમાયાં ભવન્તિ ૫, અથવા ત્રયો રત્નપ્રમાયાં ત્રયોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૬।

इति तृतीयविकल्पे पट् ६। अथवा चत्वारो रत्नप्रमायास्, द्वौ शर्कराप्रमायां तरह છહ નારકોં કા મી દ્વિકસંયોગ કહના ચાહિયે (નવરં એકો અવ્મહિઓ સંચારેયવ્વો) પરન્તુ પાંચ નૈરયિકોં કી અપેક્ષા સે છહ નૈરયિકોં કે દ્વિકસંયોગ મે યહ વિશેષતા હૈ કિ યહાં પર એક અધિક કા સંચાર કહા ગયો હૈ (જાવ અહવા પંચ તમાપ્, એગે અહે સત્તમાપ્ હોજ્જા) અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર ત્રીન નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર ત્રીન નારક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર ત્રીન નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૪, અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર ત્રીન નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૫, અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર ત્રીન નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૬, ઇસ પ્રકારકે યે ૬ ભંગ તૃતીય વિકલ્પ મેં હુપ્ હૈં, અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર દો નારક

કહ્યો છે, એવો જ પાંચ નારકોના દ્વિકસંયોગ પણ સમજવો. “ નવરં એકો અવ્મહિઓ સંચારેયવ્વો ” પરંતુ પાંચ નારકોના દ્વિકસંયોગ કરતા છ નારકોના દ્વિકસંયોગમાં એટલી જ વિશેષતા છે કે અહીં એક અધિક નારકોના સંચાર કરવો જોઈએ “ જાવ અહવા પંચ તમાપ્, એગે અહે સત્તમાપ્ હોજ્જા ” આ રીતે છેલ્લો દ્વિકસંયોગ લગ આ પ્રમાણે બનશે અથવા પાંચ નારક તમ પ્રમામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નારકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

હવે ત્રીજા વિકલ્પના બાકીના ભાગો પ્રકટ કરવામાં આવે છે—
(૨) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રમામાં અને ત્રણ નારક વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રમામાં અને ત્રણ નારક પદ્મપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રમામાં અને ત્રણ નારક ધૂમ પ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રમામાં અને ત્રણ નારક તમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રમામાં અને ત્રણ નારક નીચે સાતમી નારકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે રત્નપ્રમા નીચે ત્રીજા વિકલ્પના ૬ ભાગ બને છે

ભવતઃ ૧, અથવા ચત્વારો રત્નપ્રમાણાં દ્વૌ વાલુકાપ્રમાણાં ભવતઃ ૨, અથવા ચત્વારો રત્નપ્રમાણાં દ્વૌ પદ્મપ્રમાણાં ભવતઃ ૩, અથવા ચત્વારો રત્નપ્રમાણાં દ્વૌ ધૂમપ્રમાણાં ભવતઃ ૪, અથવા ચત્વારો રત્નપ્રમાણાં દ્વૌ તમઃપ્રમાણાં ભવતઃ ૫, અથવા ચત્વારો રત્નપ્રમાણાં દ્વૌ અથઃ સપ્તમ્યાં ભવતઃ ૬, ઇતિ ચતુર્થવિકલ્પે પદ્ ૬ । અથવા પશ્ચ રત્નપ્રમાણામ્ એકઃ શર્કરાપ્રમાણાં ભવતિ ૧, અથવા પશ્ચ રત્નપ્રમાણામ્ એકો વાલુકાપ્રમાણાં ભવતિ ૨, અથવા પશ્ચ રત્નપ્રમાણામ્ એકઃ પદ્મપ્રમાણાં ભવતિ ૩, પશ્ચ રત્નપ્રમાણામ્ એકો ધૂમપ્રમાણાં ભવતિ ૪, અથવા પશ્ચ રત્નપ્રમાણામ્ એકસ્તમઃ

શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧. અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમા મેં, ઓર દો નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર દો નારક પંકુપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર દો નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૪, અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર દો નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં. ૫, અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમા મેં, ઓર દો નારક અથઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૬, હસ પ્રકાર કે યે ૬ ભંગ ચતુર્થ વિકલ્પ મેં હુણ હૈં । અથવા પાંચ નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા પાંચ નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા પાંચ નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર એક નારક પંકુપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, અથવા પાંચ નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર એક નારક ધૂમપ્રમા

હવે રત્નપ્રભા સાથે ચોથા વિકલ્પના જે ૬ ભંગ અને છે તે પ્રકટ કરવામાં આવે છે—(૧) અથવા ચાર રત્નપ્રભામાં અને જે શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા ચાર રત્નપ્રભામાં અને જે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા ચાર રત્નપ્રભામાં અને જે પંકુપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા ચાર રત્નપ્રભામાં અને જે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા ચાર રત્નપ્રભામાં અને જે તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા ચાર નારક રત્નપ્રભામાં અને જે નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે રત્નપ્રભા સાથે પાંચમાં વિકલ્પના જે ૬ ભંગ થાય છે તે પ્રકટ કરવામાં આવે છે—(૧) અથવા પાંચ નારક રત્નપ્રભામાં, અને એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા પાંચ નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા પાંચ નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક પંકુપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા પાંચ નારક રત્ન-

प्रभायां भवति ५, अथवा पञ्च रत्नप्रभायाम् एकोऽधः सप्तम्यां भवति इति ६ ।
इति पञ्चमविकल्पे पट्ट इति पञ्चसु विकल्पेषु रत्नप्रभामाश्रित्य त्रिंशद्भङ्गा भवन्ति
३० । इत्यादिरीत्या अन्येऽपि द्विकयोगं संभवन्तो विकल्पाः स्वयमूहनीयाः,
तदन्तिमविकल्पं सूचयन्नाह—अथवा पञ्च तम प्रभायां भवन्ति, एकोऽधः सप्तम्यां
भवति । एवं शर्कराप्रभामाश्रित्य पञ्चविंशतिर्भङ्गाः २५ । बालुकाप्रभामाश्रित्य-
विंशतिर्भङ्गाः २० । पङ्कप्रभामाश्रित्य पञ्चदशभङ्गाः १५ । धूमप्रभामाश्रित्य दश-
भङ्गाः । तम प्रभामाश्रित्य पञ्चभङ्गाः ५ । एवम् ३०-२५-२०-१५-१०-५=
१०५ । त्रिंशत् , पञ्चविंशतिः, विंशतिः, पञ्चदश, दश, पञ्चचेति सर्वसंमेलने
षण्णां द्विकसंयोगे जाताः सर्वे पञ्चाधिक शतभङ्गाः १०५ ।

में उत्पन्न हो जाता है ४, अथवा पांच नारक रत्नप्रभा में और एक
नारक तमःप्रभा में उत्पन्न हो जाता है ५, अथवा पांच नारक रत्नप्रभा
में और एक नारक अधःसप्तमी में उत्पन्न हो जाता है ६, इस प्रकार
के ये ६ भंग पंचम विकल्प की अपेक्षा से हुए हैं । इस प्रकार से ये
तीस ३० भंग पांच विकल्पों में रत्नप्रभा को अश्रित करके हुए हैं ।
इसी तरह से अन्य भी विकल्प द्विकसंयोग में अपने आप समझलेना
चाहिये । अन्तिम विकल्प को सूचित करने के लिये सूत्रकार कहते हैं
कि “अथवा पांच नारक तमःप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और एक
नारक अधः सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाता है । इसी तरह से शर्क-
राप्रभा को अश्रित करके पचीसभंग होते हैं । बालुकाप्रभा को आश्रित
करके बीस २० भंग होते हैं । पङ्कप्रभा को अश्रित करके १५ भंग
होते हैं । धूमप्रभा को अश्रित करके १० भंग होते हैं । तमः प्रभा को
आश्रित करके ५ भंग होते हैं । इस तरह से ३०-२५-२०-१५-१०-
५ ये सब भंग मिलकर १०५ भंग छह नारकोंके द्विकसंयोगमें होते हैं ।

प्रभाया अने एक नारक धूमप्रभाया उत्पन्न थाय छे (५) अथवा पाय
नारक रत्नप्रभा अने एक नारक तम प्रभाया उत्पन्न थाय छे (६) अथवा
पांच नारक रत्नप्रभाया अने एक नारक नीचे मातमी नरकमा उत्पन्न थाय छे.
आ दीते रत्नप्रभापृथ्वी सधे पाचे विकल्पना भणीने कुल ३० भग थाय
छे ओर दीते शर्कराप्रभा साथे पाचे विकल्पना भणीने कुल २५ भग थाय
छे ओर प्रभावे बालुकाप्रभा साथे कुल २० भंग, पङ्कप्रभा साथे कुल १५
भंग, धूमप्रभा साथे कुल १० भग अने तमःप्रभा साथे कुल ५ भग थाय
छे आ दीते ३०+२५+२०+१५+१०+५=१०५ कुल द्विकसंयोगी भगो थाय छे.

પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, ચત્વારો ધૂમપ્રભાયાં ભવન્તિ ૩, અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, ચત્વાર-સ્તમઃ પ્રભાયાં ભવન્તિ ૪, અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્ ચત્વા-રોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૫ । इति प्रथमो विकल्पः । अथ ' एक , द्वौ , त्रयः ' इति द्वितीय विकल्पमाह—' अहवा एगे रघणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए, तिन्नि वालुय-प्पभाए होज्जा ' अથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયામ્, ત્રયો વાલુકા-પ્રભાયાં ભવન્તિ ૧, ' एवं एणं कमेणं जहा पंचण्हं तियासंजोगो भणिओ तहा छण्हवि तियासंजोगो भाणियव्वो ' एवं પૂર્વોક્તરીત્યા એતેન અભિલાપક્રમેણ યથા પશ્ચાન્તાં નૈરયિકાણાં ત્રિરૂસંયોગો ભણિતસ્તથૈવ પણ્નામપિ નૈરયિકાણામ્ ત્રિકસં-

અહવા એગે રચણપ્પભાએ, એગે સક્કરપ્પભાએ, ચત્તારિ અહે સત્તમાએ) અથવા એક રત્નપ્રભા મેં, એક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર ચાર ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હેં ૩, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં એક નારક શર્ક-રાપ્રભા મેં ઓર ચાર નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હેં ૪, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર ચાર નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હેં ૫, इस प्रकार से यह प्रथम विकल्प है, अथ १-२-३ रूप जो द्वितीय विकल्प है उसकी अपेक्षा सूत्रकार कथन करते हैं—(अहवा एगे रघणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए, तिन्नि वालुयप्पभाए होज्जा) अथवा એક નારક રત્નપ્રભા મેં દો નારક શર્કરા મેં ઓર ત્રીન નારક વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હેં ૧, (एवं एणं कमेणं जहा पंचण्हं तिया संजोगो भणिओ तहा छण्ह वि तिया संजोगो भाणियव्वो) પૂર્વોક્તરીતિ કે અનુસાર ઇસ અભિલાપક્રમ

એગે સક્કરપ્પભાએ, ચત્તારિ અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામા, એક નારક શર્કરાપ્રભામા, અને ચાર નારક ધૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામા, એક નારક શર્કરાપ્રભામા અને ચાર નારક તમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામા, એક નારક શર્કરાપ્રભામા અને ચાર નારક નીચે સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે ૧-૨-૩ રૂપ બીજા વિકલ્પનું સૂત્રકાર કથન કરે છે આ વિકલ્પના પાંચ ભાગ રત્નપ્રભા અને શર્કરાપ્રભા સથે પછીની પૃથ્વીઓના અનુક્રમે યોગ કરવાથી બને છે જે પાંચ ભાગ નીચે પ્રમાણે સમજવા—“ અહવા એગે રચ-ણપ્પભાએ, દો સક્કરપ્પભાએ, તિન્નિ વાલુયપ્પભાએ હોજ્જા ” (૬) અથવા તે ૬ નારકોમાને એક નારક રત્નપ્રભામા, બે નારક શર્કરાપ્રભામા, અને ત્રણ નારક વાલુકાપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે “ एवं एणं कमेणं जहा पंचण्हं तिया संजोगો

किन्तु नवरं एतो अन्महिओ संचारेयव्वो जाव पच्छिमो भंगो अहवा दो बालुय-
पमाए, एगे पंकपमाए, एगे धूमपमाए, एगे तमपमाए, एगे अहे सत्तमाए
होज्जा ' नवर पञ्च नैरयिकाणां पञ्चकसंयोगापेक्षया पण्णां नैरयिकाणां पञ्चक-
संयोगे विजेतम् एकोऽभ्यधिकोऽत्र संचारयितव्वो यावत् पश्चिमोऽन्तिमो भङ्गस्तु-
अथवा द्वौ बालुकाप्रभायाम् भवतः, एकः पङ्कप्रभायाम् एको धूमप्रभायाम्, एकस्त-
मायाम् एकोऽयः नप्तम्यां भवति. एपां पण्णां नैरयिकाणां नरकपञ्चकसंयोगे
पञ्चमिर्विरत्यैः पञ्चाधिकशतभङ्गा भवन्ति, तयाहि-एकः, एकः, एकः एकः द्वौ १।
एक, एकः, एकः द्वौ, एकः २। एकः, एक, द्वौ, एकः, एकः ३। एकः द्वौ,
एकः, एकः एकः ४। द्वौ, एकः, एकः, एकः, एकः, ५। इति पञ्च विकल्पा ।।

नैरयिकों के नरकपंचक के संयोग की तरह ही जानना चाहिये किन्तु
(नवरं एतो अन्महिओ संचारेयव्वो जाव पच्छिमो भंगो अहवा दो
बालुपप्पमाए, एगे पंकपप्पमाए, एगे धूमपप्पमाए एगे तमपप्पमाए एगे
अहे सत्तमाए होज्जा) पांच नैरयिकों के पंचकसंयोग की अपेक्षा छह
नैरयिकों के पंचक संयोग में विशेषता एक के अधिक संचार करने की
है यावत् अन्तिम भंग-अथवा-दो बालुकाप्रभा में, एक नारक पंकप्रभा
में, एक नारक धूमप्रभा में, एक नारक तमःप्रभा में, और एक नारक
अपः सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाता है इन छह नैरयिकों के नरक-
पंचक के संयोग में पांच विकल्पों को लेकर १०५ भंग होते हैं-पांच
विरल्ल उत्तप्रहार से हैं-१-१-१-१-२, १-१-१-२-१, १-१-२-१-१,
१-२-१-१-१, २-१-१-१-१ एक एक विकल्प में यहाँ पर २१-२१

उत्पन्न भंग होते हैं याव पच्छिमो भंगो-अथवा दो बालुयपमाए, एगे पंक-
पमा, एगे धूमपमा, एगे तमपमा, एगे अहे सत्तमाए होज्जा " पांच
नरक के पंचकसंयोग के अन्तिम अष्टम क्रयानी के विशेषता है.
अर्थात् पांच पंचकसंयोगों का प्रमाण देने के- " अथवा दो नारक
प्रभा, एक नारक धूमप्रभा, एक नारक धूमप्रभा, एक नारक
तमःप्रभा, एक नारक अपः सप्तमी नप्तम्यां उत्पन्न थाय है "

अथवा दो नारक प्रभा, एक नारक धूमप्रभा, एक नारक धूमप्रभा, एक नारक
तमःप्रभा, एक नारक अपः सप्तमी नप्तम्यां उत्पन्न थाय है पांच विकल्प का प्रमाण देने
के- १-१-१-१-२ के अन्तिम विकल्प, १-१-१-२-१ के अन्तिम विकल्प,
१-१-२-१-१ के अन्तिम विकल्प, १-२-१-१-१ के अन्तिम विकल्प अने
१-२-१-१-१ के अन्तिम विकल्प अन्तिम विकल्प नीचे प्रमाण २१ अंश

एकैकस्मिन् विकल्पे एकविंशतिरेकविंशतिर्भङ्गा भवन्ति । तथाहि—रत्नप्रभाप्राधान्ये पञ्चदश १५, शर्कराप्रभाप्राधान्ये पञ्च ५, वालुकाप्रभाप्राधान्ये एकः १ । एवम् १५-५-१=२१, पञ्चदश, पञ्च, एकश्चेति सर्वसंमेलने जाता एकविंशतिः २१ । एतेषां पञ्चभिर्विकल्पैर्गुणने पण्णां पञ्चकसंयोगे पञ्चाधिकगतभङ्गा भवन्तीति १०५ ।

अथ पण्णां नैरयिकाणां पट्कसंयोगे सप्तभङ्गान् प्रतिपादयति—‘अहवा एगे रयणप्पभाए इत्यादि । ‘अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए जाव एगे तमाए होज्जा १, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, यावत् एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमःप्रभायां भवति १, ‘अहवा एगे रयणप्पभाए, जाव एगे धूमप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा २, अथवा एको रत्नप्रभायाम् यावत् एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्कप्र-

भंग होते हैं । जो इस प्रकार से हैं—रत्नप्रभा की प्रधानता से १५, शर्कराप्रभा की प्रधानता से ५, और वालुकाप्रभा की प्रधानता से १ इनका जोड़ २१ होता है इन २१ को ५ विकल्पों से गुणा करने पर छह नारकों के पंचक संयोग में १०५ भंग आ जाते हैं । अब छह नैरयिकों के पट्क संयोग में सातभंगों को सूत्रकार दिखलाते हैं—(अहवा-एगे रयणप्पभाए, इत्यादि—(अहवा एगे रयणप्पभाए एगे सक्करप्पभाए, जाव एगे तमाए होज्जा १) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में एक नारक शर्करा प्रभा में, एक नारक वालुकाप्रभा में, एक नारक पंकप्रभा में, एक धूमप्रभा में और एक नारक तमःप्रभा में उत्पन्न हो जाता है १, (अहवा एगे रयणप्पभाए, जाव एगे धूमप्पभाए एगे अहे सत्तमाए होज्जा २) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक शर्कराप्रभा में,

બને છે—રત્નપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૧૫, શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૫ અને વાલુકાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળો ૧ ભંગ આ રીતે પહેલાં વિકલ્પના કુલ ૨૧ ભંગ થાય છે એવા ૨૧ ભંગવાળા પાંચ વિકલ્પના ૨૧×૫=૧૦૫ કુલ પંચકસંયોગી ભંગો થાય છે.

હવે છ નારકોના છ નરકોમાં પ્રવેશની અપેક્ષાએ જે સાત પટ્કસંયોગી ભંગ બને છે તે પ્રકટ કરવામાં આવે છે—“અહવા એગે રયણપ્પભાણ, એગે સક્કરપ્પભાણ, જાવ એગે તમાણ હોજ્જા ” (૧) એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં અને એક નારક તનપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા એગે રયણપ્પભાણ, જાવ એગે ધૂમપ્પભાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૨) અથવા એક

માયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૨, 'અહવા એગે રચણપ્પ-
માએ, એગે તમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ૩, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ યાવત્
એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, એકસ્તમઃ
પ્રમાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૩, 'અહવા એગે રચણપ્પમાએ જાવ એગે વાલુ-
ચપ્પમાએ એગે ધૂમપ્પમાએ જાવ એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ૪, અથવા એકો રત્ન
પ્રમાયાં યાવત્ એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં એકો વાલુકાપ્રમાયાં એકો ધૂમપ્રમાયાં
યાવત્ એકસ્તમઃપ્રમાયામ્ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૪, 'અહવા એગે રચ-
ણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, જાવ એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ૫,'
અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, યાવત્

એક નારક પંકપ્રમા મેં, એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃ
સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, (અહવા એગે રચણપ્પમાએ,
એગે પંકપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા એક
નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકા-
પ્રમા મેં એક નારક પંકપ્રમા મેં, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઓર એક
નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩ (અહવા એગે
રચણપ્પમાએ જાવ એગે વાલુચપ્પમાએ એગે ધૂમપ્પમાએ જાવ એગે અહે
સત્તમાએ હોજ્જા ૪) અથવા-એક નારક રત્નપ્રમા મેં યાવત્ એક નારક
શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક ધૂમપ્રમા મેં,
એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં
ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૫, (અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ,
એગે પંકપ્પમાએ, જાવ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા- એક નારક

નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક
નારક પદ્મપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં અને એક નારક અધઃસપ્તમીમાં
ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા એગે રચણપ્પમાએ, જાવ એગે પંકપ્પમાએ, એગે તમાએ,
એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરા-
પ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પદ્મપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક
નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

“અહવા એગે રચણપ્પમાએ, જાવ એગે વાલુચપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ જાવ
એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરા
પ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક
નીચે સાતમી પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્ક-
રપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, જાવ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૫) અથવા એક

૧૦૫, ત્રિકસંયોગે પશ્ચાશદધિક્ષતત્રયમ્ ૩૫૦, ચતુષ્કસંયોગે સાર્ધશતત્રયમ્ ૩૫૦, પશ્ચકસંયોગે પશ્ચાધિક્ષતમ્ ૧૦૫, પટ્કસંયોગે મપ્ત, ૭ ઇતિ, એવમ્-૭+૧૦૫ ૩૫૦+૩૫૦+૧૦૫+૭=૯૨૪ ઇતિ પળ્લાં નૈરયિકાળાં સર્વે ચતુર્વિંશત્યધિક્ષ- નવશતભક્ષાઃ ભવન્તીતિ ॥ સૂ. ૫ ॥

પડ્ નૈરયિકાળાં કોઠકમિદમ્—	
પળ્લામ્ એકસંયોગે	૭
„ દ્વિકસંયોગે	૧૦૫
„ ત્રિકસંયોગે	૩૫૦
„ ચતુષ્કસંયોગે	૩૫૦
„ પશ્ચકસંયોગે	૧૦૫
„ પટ્કસંયોગે	૭
સર્વસંમેલને	૯૨૪ ભક્ષાઃ

મૂલમ્—સત્ત ભંતે ! નેરહયા નેરહયપ્પવેસણણં પવિસમાળા પુચ્છા, ગંધેયા ! રયણપ્પમાણ વા હોજ્જા જાવ અહેસત્તમાણ વા હોજ્જા ૭ । અહવા ણે રયણપ્પમાણ, છ સવ્વકરપ્પમાણ હોજ્જા, એવં ણણં કમેણં જહા છળહં દુયા સંજોગો તહા સત્તળહ વિ, માણિયવ્વં, નવરં ણગો અબ્ભહિઓ સંચારિજ્જહ, સેસં તં ચેવ, તિયાસંજોગો, ચત્તકસંજોગો, પંચસંજોગો, છત્તકસંજોગો ચ, છળહં જહા, તહા—સત્તળહં વિ, માણિયવ્વો, નવરં એકકેવ્વકો, અબ્ભહિઓ સંચારેયવ્વો જાવ છત્તકગસંજોગો અહવા દો સવ્વકરપ્પમાણ, ણે વાલુયપ્પમાણ, જાવ ણે અહે-

સંયોગ કે ૩૫૦ ભંગ, ચતુષ્ક સંયોગ કે ૩૫૦ ભંગ, પંચક સંયોગ કે ૧૦૫ ભંગ ઓર પટ્ક સંયોગ કે ૭ ભંગ જોડકર કુલ ૯૨૪ ભંગ હોતે હૈ ॥ સૂ. ૫ ॥

સંયોગી ભંગ ૩૫૦, ચતુષ્કસંયોગી ભંગ ૩૫૦, પંચકસંયોગી ભંગ ૧૦૫ અને પટ્કસંયોગી ભંગ ૭ થાય છે. તે બધાં મળીને કુલ ૯૨૪ ભંગ થાય છે. સૂ. ૫

સત્તમાણ હોજ્જા, અહવા એમે રચણપ્પમાણ, એમે સવ્વકરપ્પમાણ,
જાવ એમે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ॥ સૂં ૬ ॥

છાયા—સપ્તમદન્ત ! નૈરયિકાઃ નૈરયિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ પુન્છા ?
ગાઙ્ગેય ! રત્નપ્રમાયાં વા ભવન્તિ, યાવત્ અથઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ ૭, અથવા એકો
રત્નપ્રમાયાં પટ્ શર્કરાપ્રમાયા ભવન્તિ, એવમ્ એતેન ક્રમેણ યથા પળ્ળા દ્વિકસંયો-
ગરતથા સપ્તાનામપિ ભણિતવ્યઃ, નવરમ્—એકઃ અભ્યધિકઃ સંચાર્યેત, શેષતદેવ,
ત્રિકસંયોગશ્ચતુષ્કસંયોગ. પશ્ચકસંયોગઃ પટ્કસંયોગશ્ચ પળ્ળાં યથા તથા સપ્તા-
નામપિ ભણિતવ્યઃ, નવરમ્ એકૈકોઽભ્યધિકઃ સંચારયિતવ્યો, યાવત્ પટ્કસંયોગઃ,
અથવા દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્ એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, યાવત્ એકોઽથ સપ્તમ્યાં
ભવતિ, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, યાવત્ એકોઽથ
સપ્તમ્યાં ભવતિ । ॥ સૂં ૬ ॥

ટીકા—અય સપ્ત નૈરયિકાણા પોહણાયિકસપ્તદશગત (૧૭૧૬) મજ્ઞાન્
પ્રતિપાદયિતુમાહ—‘ સત્ત મંતે ! નેરહયા ’ ઇત્યાદિ । ‘ સત્ત મંતે ! નેરહયા નેરહ્ય
પવેસણણં પવિસમાણા પુન્છા ’ ગાઙ્ગેય પુન્છતિ—હે મદન્ત ! સપ્ત નૈરયિકાઃ નૈર-
યિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ નૈરયિકમવપ્રવેશન કુર્વન્તઃ કિં રત્નપ્રમાયાં, કિંવા
શર્કરાપ્રમાયાં કિંવા વાલુકાપ્રમાયા, કિંવા પટ્કપ્રમાયાં, કિંવા

ટીકાર્થ—સૂત્રકાર ને હમ સૂત્ર દ્વારા સાત નૈરયિકોં કે ૧૭૧૬
અંગોં કા પ્રતિપાદન કિયા હૈ—હસમેં ગાંગેય ને પ્રશ્નુ સે એસા પૂછા હૈ—
(સત્ત મંતે ! નેરહયા નેરહ્યપવેસણણં પવિસમાણા પુન્છા) હૈ મદન્ત !
સાત નારક નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા પ્રવેશ કરતે હુણ નૈરયિક ભવ મેં
પ્રવેશ કરતે હુણ કયા રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા શર્કરાપ્રમા મેં હોતે હૈં ?
યા વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા પંકપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા ધૂમપ્રમા મેં

ટીકાર્થ—સૂત્રકારે આ સૂત્ર દ્વારા સાત નારકોના સાત નારકોના પ્રવેશ-
નક વિષેના ૧૭૧૬ અંગોતું નીચે પ્રમાણે પ્રતિપાદન કર્યું છે—

ગાંગેય અણુશારનો પ્રશ્ન—“ સત્ત મંતે ! નેરહયા નેરહ્યપવેસણણં પવિ-
સમાણા પુન્છા ’ હે મદન્ત ! નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા અન્ય ગતિમાથી નારક
પ્રમા પ્રવેશ કરતા સાત નારકો યુ રત્નપ્રમાના ઉત્પન્ન થાય છે ? કે શર્કરા-
પ્રમાના ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રમાના ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પંકપ્રમાના
ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રમાના ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમપ્રમાના ઉત્પન્ન થાય
છે ? કે અથઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ધૂમપ્રભાયાં, કિંચિત્તમ પ્રભાયાં, કિંચિત્ત અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ ? इति पृच्छा, भगवानाह—‘ गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा ७’ हे गाङ्गेय ! ते सप्त नैरयिका नैरयिकप्रवेगनं कुर्वन्तो रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् शर्कराप्रभायां वा, वालुकाप्रभायां वा, पङ्कप्रभायां वा, धूमप्रभायां वा, तमःप्रभायां वा, अधःसप्तम्यां वा भवन्ति ७ । अथ द्विकसंयोगे पट्ठिगित्यधिकगत भद्रानाह—‘ अहवा एगे रयणप्पभाए, छ सक्करप्पभाए होज्जा ’ अथवा एको नैरयिको रत्नप्रभायां भवति, पट्ठनैरयिकाः शर्कराप्रभायां भवन्ति, ‘ एवं एएणं कमेणं जहा छण्हं दुया संजोगो तहा सत्तण्ह वि भाणियव्वं ’ एवं पूर्वोक्तरोत्या एतेन आलापक-
होते हैं ? या तमः प्रभा में होते हैं ? या अधः सप्तमी में होते हैं ? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं (गंगेया) हे गांगेय ! (रयणप्पभाए वा, होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा ७) वे सात नारक नैरयिक, नैरयिक प्रवेश करते हुए रत्नप्रभा में भी होते हैं, यावत् शर्कराप्रभा में भी, वालुकाप्रभा में भी होते हैं, पङ्कप्रभा में भी होते हैं, धूमप्रभा में भी होते हैं, तमः प्रभा में भी होते हैं, और अधः सप्तमी पृथिवी में भी होते हैं । यहां पर “ होते हैं ” शब्द का अर्थ है उत्पन्न होते हैं । ७ । अब सूत्रकार इनके द्विक संयोग में जायमान १२६ भंगों को कहते हैं—(अहवा एगे रयण-प्पभाए, छ सक्करप्पभाए होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में और छह नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, (एवं एएणं कमेणं जहा छण्हं दुयासंजोगो तहा सत्तण्ह वि भाणियव्वं) पूर्वोक्त रीति से जैसा

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા । ” હે ગાંગેય ! “ રયણપ્પભાए वा होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा ” નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નરકભવમાં પ્રવેશ કરતા તે સાત નારકો રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, વાલુકાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, પંકપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, ધૂમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, તમઃપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને નીચે સાતમી નરકમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે સાત એકસંયોગી ભંગ થાય છે.

હવે સૂત્રકાર દ્વિકસંયોગી ૧૨૬ ભંગોનું નિરૂપણ કરતા કહે છે કે—
“ અહવા એગે રયણપ્પભાए, છ સક્કરપ્પભાए, હોજ્જા ” અથવા તેા સાત નારકો-
માંનો એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીના છ નારક શર્કરા-
પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ एवं एएणं कमेणं जहा छण्हं दुयासंजोगो तहा सत्तण्ह वि भाणियव्वं ” આ આલાપક ક્રમથી અને પૂર્વોક્ત રીત અનુસાર

ક્રમેણ યથા પળ્યા નૈરયિકાણાં દ્વિકસંયોગો મણિતસ્તથા સપ્તનામપિ નૈરયિકાણાં દ્વિકસયોગો મણિતઃ ‘ નવર ઇગો અઘ્મહિઓ સંચારિઝ્જઙ્ઙ ’ નવરં પટ્ નૈરયિકાપેક્ષયા સપ્ત નૈરયિકાણાં વિશેષઃ પુનરયમેવ યન્ ઇકોઽધિકઃ સંચાર્યતે, ‘ સેસં તત્તેવ ’ શેષતદેવ-પૂર્વોક્તવદેવ વોધ્યમ્ ।

અત્ર સપ્તાનાં દ્વિકસંયોગે પટ્ટમિર્ધિકલ્પૈઃ પટ્ટવિગત્યધિકગત (૧૨૬) ભક્ત્યાઃ ભવન્તિ । પટ્ટવિકલ્પાશ્ચેમે-૧૬: પટ્ ૧, દ્વૌ પચ્ચ ૨, ત્રયશ્ચત્વારઃ ૩, ચત્વારશ્ચ ૪, પચ્ચ દ્વૌ ૫, પટ્ ૬, (૧-૬, ૨-૫, ૩-૪, ૪-૩, ૫-૨, ૬-૧) ઇકો રત્નપ્રમાર્થા પટ્ શર્કરાપ્રમાર્થા, ઇત્યાદિ ક્રમેણ રત્નપ્રમાર્થાધ્યાન્યે પટ્ ૬ શર્કરાપ્રમાર્થાધ્યાન્યે પચ્ચ ૫, વાલુકાપ્રમાર્થાધ્યાન્યે ચત્વારઃ ૪, પટ્ટપ્રમાર્થાધ્યાન્યે ત્રયઃ ૩ ધ્રુમ

હસ આલાપકક્રમ સે છહ નૈરયિકોં કા દ્વિક સયોગ કહા જા જુકા હૈ ડસી તરહ સે સાત નારકોં કા ભી દ્વિક સયોગ કહના ચાહિયે (નવર ઇગો અઘ્મહિઓ સંચારિઝ્જઙ્ઙ) પરન્તુ છહ નૈરયિકોં કી અપેક્ષા યથાં પર યહ વિશેષતા હૈ કિ યહાં ઇક અધિક કા સંચાર ક્રિયા જાતા હૈ । (સેસં તં ત્તેવ) ઓર વાકી કા નવ કથન પૂર્વોક્ત અનુસાર હી હૈ । અવ સૂત્રકાર યહ પ્રકટ કરતે હૈ કિ સાત નારકોં કે દ્વિક સંયોગ મેં છહ વિકલ્પોં દ્વારા ૧૨૬ ભંગ હોતે હૈ વે છહ વિકલ્પા હમ પ્રકાર સે હૈ- ૧-૬, ૨-૫, ૩-૪, ૪-૩, ૫-૨, ૬-૧, “ ઇક નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર છહ નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ” ઇત્યાદિ ક્રમ સે રત્નપ્રમા કી પ્રધાનતા લેકર ૬ ભંગ, શર્કરાપ્રમા કી પ્રધાનતા સે ૫ ભંગ, વાલુકાપ્રમા કી પ્રધાનતા સે ૪ ભંગ, પકપ્રમા કી પ્રધાનતા સે ૩ ભંગ,

તેવો ૬ નારકોનો દ્વિકસંયોગ કહેવામાં આવ્યો છે, એવો જ ૭ નારકોના દ્વિકસંયોગ પણ કહેવો ભેદ છે “ નવર ઇગો અઘ્મહિઓ સંચારિઝ્જઙ્ઙ ” પરન્તુ છ નારકો કરતા એટલી જ વિશેષતા સમજવાની છે કે આવી એકનો અધિક સંચાર કરવો ભેદ છે “ સેસં તત્તેવ ” અને બાકીનું સમસ્ત કથન પહેલાના કથન મુજબ સમજવું.

હવે સૂત્રકાર એ પ્રકટ કરે છે કે સાત નારકોના દ્વિકસંયોગમાં નીચે પ્રમાણે ૬ વિરૂપ અને છે ૧-૬ નો પહેલો વિરૂપ, ૨-૫ નો બીજો વિરૂપ, ૩-૪ નો ત્રીજો વિરૂપ, ૪-૩ નો ચોથો વિરૂપ, ૫-૨ નો પાંચમો વિરૂપ અને ૬-૧ નો છઠ્ઠો વિરૂપ “ અથવા એક નાનકું રત્નપ્રમાર્થા અને બાકીના ૬ ના ૩ શર્કરાપ્રમાર્થા હવે પૂર્વ થાય છે ” આ હમ પ્રમદે રત્નપ્રમાર્થાની પ્રધાનતાવાળા ૬ ભંગ, શર્કરાપ્રમાર્થાની પ્રધાનતાવાળા ૫ ભંગ, વાલુકાપ્રમાર્થાની પ્રધાનતાવાળા ૪ પટ્ટપ્રમાર્થાની પ્રધાનતાવાળા ૩ ભંગ, ધ્રુમપ્રમાર્થાની પ્રધાનતાવાળા ૨ ભંગ અને નાનકડાની પ્રધાનતાવાળા ૧ ભંગ અને છે. આ નીચે દર્શાવેલ

પ્રમાપ્રાધાન્યે દ્વૌ ૨, તમઃપ્રમા પ્રાધાન્યે ઇકઃ ૧ । પટ્, પચ્ચ, ચત્વારઃ, ત્રયઃ, દ્વૌ, ઇકઃ, (૬-૫-૪-૩-૨-૧) એવં સર્વસંમેલને ઇકવિંશતિર્મજ્ઞાઃ ૨૧, મયન્તિ, એવાં પદ્મભિવિક્રલપૈર્ગુણને સર્વે પદ્મવિંશત્યધિશ્ચ (૧૨૬) મજ્ઞા મયન્તીતિ । તથા ‘ તિયાસંજોગો ચત્કસંજોગો પંચગસંજોગો છકસંજોગો ચ છળં જહા તહા સત્તળં વિ માણિયવ્વો ’ ત્રિકસંયોગઃ, ચતુષ્કસંયોગઃ, પચ્ચકસંયોગઃ પટ્કસંયોગશ્ચ પળ્લાં નૈરયિકાણાં યથા પ્રતિપાદિતસ્તથા સપ્તાનામપિ નૈરયિકાણાં મણિતવ્ય, ‘ નવરં એકેકકો અવ્મહિઓ સંચારેયવ્વો જાવ છવ્કસંયોગો ’ નવરં ષડ્નૈરયિકાપેક્ષયા સપ્તનૈરયિકાણાં વિશેષઃ પુનરયમેવ ચત્ અત્ત સપ્તનૈરયિકાલાપકેષુ એકૈકઃ અભ્યધિકઃ સંચારયિતવ્યઃ યાવત્ દ્વિકસંયોગઃ, ત્રિકસંયોગઃ, ચતુષ્કસંયોગઃ, પચ્ચકસંયોગઃ, પટ્કસંયોગઃ । અથ સપ્તાનાં પદ્મત્વંયોગે અન્તિમ

ધૂમપ્રમા કી પ્રધાનતા સે દો ભંગ ઓર તમઃ પ્રમા કી પ્રધાનતા સે એક ભંગ હોતા હૈ । इन सब का योग करने पर २१ भंग आते हैं । इन २१ भंगों का ६ भंगों के साथ गुणा करने पर १२६ भंग हो जाते हैं । तथा (तियासंजोगो चउकसंजोगो पंचगसंजोगो छकसंजोगो य छणं जहा तहा सत्तणं वि भाणियव्वो) छह नारकों का त्रिक संयोग चतुष्क संयोग, पंचकसंयोग और षट्कसंयोग पहिले जैसा प्रतिपादित किया गया है, उसी तरह से सात नारकों का भी यह सब प्रतिपादित कर लेना चाहिये “ नवरं ” किन्तु “ एकेको अवमहिओ संचारेयव्वो ” छह नैरयिकों की अपेक्षा से सात नैरयिकों के इन संयोगों में यही अन्तर है कि यहां सात नैरयिकों के आलापों में एक एक का अधिक संचार किया गया है और यह संचार द्विक संयोग में, त्रिक संयोग में,

વિકલ્પના ૬+૫+૪+૩+૨+૧=૨૧ ભંગ બનતા હોવાથી ૬ વિકલ્પના કુલ ૨૧×૬=૧૨૬ દ્વિકસંયોગી ભંગ બને છે

તથા “ તિયાસંજોગો, ચત્કસંજોગો, પંચગસંજોગો, છકસંજોગો ચ છળં જહા તહા સત્તળં વિ માણિયવ્વો ” છ નારકોના ત્રિકસંયોગ, ચતુષ્કસંયોગ, પંચકસંયોગ અને ષટ્કસંયોગનું જેવું પ્રતિપાદન પહેલા કરવામાં આવ્યું છે, એજ પ્રકારનું સાત નારકોનું પણ આ બધાં સંયોગો વિષે પ્રતિપાદન કરવું જોઈએ. “ નવરં ” પરંતુ “ એકેકો અવમહિઓ સંચારેયવ્વો ” પણ ૬ નારકોના કરતાં સાત નારકોના સંયોગમાં એટલી જ વિશેષતા છે કે અહીં સાત નારકોના આલાપોમાં એક એક અધિક સંચાર કરવામાં આવ્યો છે, અને તે સંચાર દ્વિકસંયોગમાં, ત્રિકસંયોગમાં, ચતુષ્કસંયોગમાં પંચકસંયોગમાં અને ષટ્કસંયોગમાં કરવામાં આવ્યો છે. સાત નારકોના ષટ્ક સંયોગમાં છેલ્લા

દ્વિચત્વારિંશત્તમ સદ્ગમાદ-‘અહવા દો સકરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, જાવ એગે અદેસત્તમાણ હોજ્જા’ અથવા દ્વૌ ગર્કરાપ્રમાયાં ભવતઃ, એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ, ચારત્-એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકસ્તમઃપ્રમાયામ્, એકોઽયઃ સાતમ્યાં ભવતિ ।

તત્ર ત્રિકસંયોગ-ચતુષ્કસંયોગ-પંચરૂસંજોગ-પટ્કસંયોગેષુ જાયમાનાન્ મજ્ઞાન્ પ્રદર્શયતિ, તત્ર સપ્તાનાં ત્રિકસંયોગે પંચદશભિર્વિકલ્પૈઃ પંચવિંશત્યધિક પંચશત (૫૨૫) મજ્ઞાઃ ભવન્તિ । અત્ર પંચદશવિકલ્પાઃ યથા-એક એકઃ પંચ ૧, એકઃ દ્વૌ ચત્વારઃ ૨, દ્વૌ એકઃ ચત્વારઃ ૩, એકઃ ત્રયઃ ત્રયઃ ૪, દ્વૌ દ્વૌ ત્રયઃ ૫, ત્રયઃ એકઃ ત્રયઃ ૬, એકઃ ચત્વારઃ દ્વૌ ૭, દ્વૌ ત્રયઃ દ્વૌ ૮, ત્રયઃ દ્વૌ દ્વૌ ૯, ચત્વારઃ એકઃ દ્વૌ ૧૦, એકઃ પંચ એકઃ ૧૧, દ્વૌ ચત્વારઃ એકઃ ૧૨, ત્રયઃ ત્રયઃ એકઃ ૧૩,

ચતુષ્ક સંયોગ મેં પંચકસંયોગ મેં ઓર પટ્કસંયોગ મેં હુઆ હૈ સાત નારકોં કે પટ્કસંયોગ મેં જો અન્તિમ ૪૨ વાં ભગ હૈ વહ (અહવા દો સકરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, જાવ એગે અદે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા દો નારક ગર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક પદ્મપ્રમા મેં તત્ત નારક ધૂમપ્રમા મેં, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઓર એક નારક અભઃ સસસી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ” યહ હૈ ।

અથ ત્રિકા સંયોગ મેં, ચતુષ્ક સંયોગ મેં, પંચક સંયોગ મેં ઓર પટ્કસંયોગ મેં જાયમાન મજ્ઞોં કો દિશ્વાયા જાતા હૈ । વહાં જાત નારકોં કે ત્રિકસંયોગ મેં ૧૫ વિકલ્પોં ઢાગ ૫૨૫ ભંગ હોતે હૈં । ચે કિમ પ્રકાર સે હોતે હૈં ? જો યહી પ્રકાર અથ કહા જાતા હૈ-૧-૧-૫, ૧-૨-૪, ૨-૧-૪, ૧-૩-૩, ૨-૨-૩, ૩-૧-૩, ૧-૪-૨, ૨-૩-૨, ૩-૨-૨,

(૪૨ મો) ભગ આ પ્રમાણે બને છે-“અહવા દો સકરપ્પમાણ, એગે વાલુ-પ્પમાણ, જાવ એગે અદે સત્તમાણ હોજ્જા” અથવા બે નારક ગર્કરાપ્રમાયા, એક નારક વાલુકાપ્રમાયા, એક નારક પદ્મપ્રમાયા, એક નારક ધૂમપ્રમાયા, એક નારક તમપ્રમાયા અને એક નારક નીચે જાતની નારકમા ઉત્પન્ન થાય છે

તથે ચિદ્રસેવાયા, ચતુષ્કસંયોગમા અને પંચકસંયોગમા અને પટ્કસંયોગમા હો જાતે બને છે તેમજ પ્રકટ કથામા અથે છે-જાત નારકોના વિવિધસંયોગ ૧૫ વિકલ્પો ઢાગ ૫૨૫ મજ્ઞ ભગ થય છે તે નિચે આ પ્રમાણે બને છે-(૧) ૧-૧-૫ નો, (૨) ૧-૨-૪ નો, (૩) ૨-૧-૪ નો (૪) ૧-૩-૩ નો (૫) ૨-૨-૩ નો, (૬) ૩-૧-૩ નો, (૭) ૧-૪-૨ નો, (૮) ૨-૩-૨ નો, (૯) ૩-૨-૨ નો, (૧૦) ૪-૧-૨ નો.

ચત્વારઃ દ્વૌ એકઃ ૧૪, પચ્ચ એક એકઃ ૧૫। (૧-૧-૧, ૧-૨-૪, ૨-૧-૪, ૧-૩-૩, ૨-૨-૩, ૩-૧-૩, ૧-૪-૨, ૨-૩-૨, ૩-૨-૨, ૪-૧-૨, ૧-૫-૧, ૨-૪-૧, ૩-૩-૧, ૪-૨-૧, ૫-૧-૧) એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં, પચ્ચ વાલુકાપ્રમાયામ્, इत्यादि क्रमेण रत्नप्रमाप्राधान्ये पञ्चदश ૧૫, શર્કરાપ્રમાપ્રાધાન્યે દશ ૧૦, વાલુકાપ્રમાપ્રાધાન્યે ષટ્ ૬, પંક્કપ્રમાપ્રાધાન્યે ત્રયઃ ૩, ધૂમપ્રમાપ્રાધાન્યે એકઃ ૧, પચ્ચદશ, દશ, ષટ્ ત્રયઃ, એકઃ (૧૫-૧૦-૬-૩-૧) એવં સર્વ સંમેલને પચ્ચત્રિશદ્ ભજ્ઞાઃ (૩૫) ભવન્તિ । એપાં પચ્ચદશમિર્વિકલ્પૈર્ગુણે પચ્ચત્રિશત્યધિકપચ્ચશત (૫૨૫) ભજ્ઞાઃ ભવન્તીતિ ।

અથ સપ્તાનાં ચતુષ્કસંયોગે ત્રિશત્યા વિકલ્પૈઃ સપ્તશત (૭૦૦) ભજ્ઞા ભવન્તિ । ત્રિશતિર્વિકલ્પા યથા-એકઃ એકઃ એકઃ ચત્વારઃ ૧, એકઃ એકઃ દ્વૌ ત્રયઃ ૨, એકઃ

૪-૧-૨, ૧-૫-૧, ૨-૪-૧, ૩-૩-૧, ૪-૨-૧, ૫-૧-૧, એ યહાં ૧૫ વિકલ્પ હોતે હૈં ઇનકા તાત્પર્ય એસા હૈ “ કિ એક નારક રત્નપ્રમા મૈં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મૈં ઓર ૫ નારક વાલુકાપ્રમા મૈં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ” ઇસી ક્રમ સે રત્નપ્રમા પૃથિવી કી પ્રધાનતા મૈં ૧૫ ભંગ હો જાતે હૈં । શર્કરાપ્રમા કી પ્રધાનતા સે ૧૦ ભંગ હોતે હૈં, વાલુકાપ્રમા કી પ્રધાનતા સે ૬ ભંગ હોતે હૈં, પંકપ્રમા કી પ્રધાનતા સે ત્રીન ભંગ હોતે હૈં, ઓર ધૂમપ્રમા કી પ્રધાનતા સે એક ભંગ હોના હૈ । ઇસ તરહ સે એ ૧૫-૧૦-૬-૩=૧ યોગ મૈં ૩૫ હોતે હૈં સો ઇનકે સાથ ૧૫ વિકલ્પોં કા ગુણા કરને પર ૫૨૫ ભંગ નિષ્પન્ન હો જાતે હૈં ।

સાત નારકોં કે ચતુષ્ક સયોગ મૈં ૨૦ વિકલ્પોં દ્વારા ૭૦૦ ભંગ હોતે હૈં-એ કેસે હોતે હૈં ? સો અબ ઇસી પ્રકાર કો દિલાતે હૈં-૧-૧-૧

(૧૧) ૧-૫-૧ નો, (૧૨) ૨-૪-૧ નો, (૧૩) ૩-૩-૧ નો (૧૪) ૪-૨-૧ નો અને (૧૫) ૫-૧-૧ નો પહેલા વિકલ્પનું તાત્પર્ય-એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, અને પાંચ નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. એજ ક્રમે રત્નપ્રભાપૃથ્વીની પ્રધાનતાવાળા ૧૫ ભંગ, શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૧૦ ભંગ, વાલુકાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૬ ભંગ, પંકપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૩ ભંગ અને ધૂમપ્રભાની પ્રધાનતાવાળો ૧ ભંગ અને છે આ રીતે પહેલા વિકલ્પના ૧૫+૧૦+૬+૩+૧=૩૫ ભંગ થાય છે. એવાં ૧૫ વિકલ્પો બનતા હોવાથી ત્રિકસયોગી કુલ ભંગ ૩૫×૧૫=૫૨૫ થાય છે.

સાત નારકોના ચતુષ્કસયોગમાં ૨૦ વિકલ્પો દ્વારા કુલ ૭૦૦ ભંગ થાય છે. તે ૨૦ વિકલ્પો કેવાં હોય છે તે નીચે પ્રકટ કરવામાં આવે છે—

द्वौ एकः त्रयः ३, द्वौ एकः एकः त्रयः ४, एकः एकः त्रयः द्वौ ५, एकः द्वौ द्वौ द्वौ ६,
द्वौ एकः द्वौ द्वौ ७, एकः त्रयः एकः द्वौ ८, द्वौ द्वौ एकः द्वौ ९, त्रयः एकः एकः
द्वौ १०, एकः एकः चत्वारः एकः ११, एकः द्वौ त्रयः एकः १२, द्वौ एकः त्रयः
एकः १३, एकः त्रयः द्वौ एकः १४, द्वौ द्वौ द्वौ एकः १५, त्रयः एकः द्वौ एकः
१६, एकः चत्वारः एकः एकः १७, द्वौ त्रयः एकः एकः १८, त्रयः द्वौ एकः
एकः १९, चत्वारः एकः एकः एकः २०, (१-१-१-४, १-१-२-३,
१-२-१-३, २-१-१-३, १-१-३-२, १-२-२-२, २-१-२-२, १-३-
१-२, २-२-१-२, ३-१-१-२, १-१-४-१, १-२-३-१, २-१-३-१,
१-३-२-१, २-२-२-१, ३-१-२-१, १-४-१-१, २-३-१-१, ३-२-
१-१, ४-१-१-१) एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः वालु-
काप्रभायाम्, चत्वारः पङ्कप्रभायाम्, इत्यादि क्रमेण रत्नप्रभाप्राधान्ये विंशतिः
२०, शर्कराप्रभाप्राधान्ये दश १०, वालुकाप्रभाप्राधान्ये चत्वार ४, पङ्कप्रभाप्रा-

-४, १-१-२-३, १-२-१-३, २-१-१-३, १-१-३-२, १-२-२-२,
२-१-२-२, १-३-१-२, २-२-१-२, ३-१-१-२, १-१-४-१, १-२-
३-१, २-१-३-१, १-३-२-१, २-२-२-१, ३-१-२-१, १-४-१-१,
२-३-१-१, ३-२-१-१, ४-१-१-१, ये २० विकल्प यहाँ होते हैं।
इनका तात्पर्य ऐसा है कि ७ नारकों में से एक नारक रत्नप्रभा में, १
नारक शर्कराप्रभा में, १ नारक वालुकाप्रभा में और चार नारक पङ्क-
प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं इसी क्रम से रत्नप्रभा की प्रधानता करके
२० भंग होते हैं, शर्कराप्रभा की प्रधानता से १० भंग होते हैं, वालु-
काप्रभा की प्रधानता से ४ भंग होते हैं, पङ्कप्रभा की प्रधानता से एक

(१) १-१-१-४ नो, (२) १-१-२-३ नो, (३) १-२-१-३ नो, (४) २-१-
१-३ नो, (५) १-१-३-२ नो, (६) १-२-२-२ नो, (७) २-१-२-२ नो,
(८) १-३-१-२ नो, (९) २-२-१-२ नो, (१०) ३-१-२ नो, (११) १-
१-४-१ नो, (१२) १-२-३-१ नो, (१३) २-१-३-१ नो, (१४) १-३-
२-१ नो, (१५) २-२-२-१ नो, (१६) ३-१-२-१ नो, (१७) १-४-१-
१ नो (१८) २-३-१-१ नो, (१९) ३-२-१-१ नो अने (२०) ४-१-१-
१ नो पक्षे वाच्यतायै विवक्षितं तात्पर्यं-आप्त नारकानां अने नारक
रत्नप्रभाओं, अने नारक शर्कराप्रभाओं, अने नारक वालुकाप्रभाओं, अने चार
नारक पङ्कप्रभाओं उत्पन्न होय छे। आ इसी रत्नप्रभानी प्रधानता से २०
भंग होय छे, शर्कराप्रभानी प्रधानतावाला १० भंग, वालुकाप्रभानी प्रधा-
नतावाला ४ भंग अने पङ्कप्रभानी प्रधानतावाला १ भंग होय छे अने इति

राप्रभायाम् एकौ बालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, त्रयो धूमप्रभायाम्, इत्या-
दिक्रमेण रत्नप्रभाप्राधान्ये पञ्चदश १५ शर्कराप्रभाप्राधान्ये पञ्च ५, बालुका-
प्रभाप्राधान्ये एकः १। (१५-५-१) एवं सर्वं संमेलने एकव्रित्ति भद्रा (२१)
भवन्ति। एषां पञ्चदशभिर्विकल्पैर्गुणे पञ्चदशाधिक शतत्रय (३१५) भद्रा भवन्तीति।

अथ सप्तानां पट्टकसंयोगे पडभिर्विकल्पै र्विचत्वारिंशद् (४२) भग्नाः भवन्ति ।
पडविकल्पा यथा—एकः एकः एकः एकः एकः द्वौ १, एकः एकः एकः एकः द्वौ
एकः २, एकः एकः एकः द्वौ एकः एकः ३, एकः एकः द्वौ एकः एकः एकः
४ एकः द्वौ एकः एकः एकः एकः ५, द्वौ एकः एकः एकः एकः एकः ६। (१—

हैं। इनका तात्पर्य ऐसा है कि एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक शर्कराप्रभा में, एक नारक बालुकाप्रभा में, एक नारक पंकप्रभा में, और तीन नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं। इसी तरह से आगे के विकल्पों के विषय में भी समझ लेना चाहिये अर्थात् एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक शर्कराप्रभा में, एक नारक बालुकाप्रभा में दो नारक पंकप्रभा में और दो नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं २ इत्यादि रूप से रत्नप्रभा पृथिवी का प्रधानता में १५ भंग होते हैं, शर्कराप्रभा की प्रधानता में ५ भंग होते हैं, बालुकाप्रभा की प्रधानता में एक भंग होता है। १५-५-१ का जोड़ २१ आता है इन २१ भंगों के साथ १५ विकल्पों का गुणा करने पर पंचक संयोग संबंधी ३१५ भंग निष्पन्न हो जाते हैं। ज्ञान नारकों के पदक योग में छह विकल्पों द्वारा ४२ भंग होते हैं। ये कैसे होते हैं? सो इसी ज्ञान को अब दीक्षाकार प्रकट करते

પહેલો ભગ આ પ્રમાણે બને છે-- એક નેત્રપ્રભામા, એક ગર્જનાપ્રભામા, એક વાલુકાપ્રભામા એક પદ્મપ્રભામા અને ત્રણ પૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે ' એજ પ્રમાણે પછીના ભગે પણ નમનજવા બીજા વિદ્યપને પહેલા ભગ આ પ્રમાણે સમજવો-- એક નાન્દ નેત્રપ્રભામા, એક ગર્જનાપ્રભામા, એક વાલુકાપ્રભામા, એ પદ્મપ્રભામા અને એ પૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે ' એજ પ્રમાણે પછીના વિદ્યે પણ નમનજ દેવા આ રીતે પહેલા વિદ્યપના નેત્રપ્રભામા પ્રપાતનકાળે ૧૫ ભંગ, ગર્જનાપ્રભામા પ્રપાતનકાળે ૫ ભંગ અને વલુકાપ્રભામા પ્રપાતનકાળે ૧ ભંગ થાય છે. પહેલા વિદ્યેના કુલ ભગ ૧૫-૧૫=૨૧ થાય છે એમાં ૧૫ વિદ્યેના કુલ પન્થસંયોગી ભ ૨૧ x ૧૫ = ૩૧૫ થાય છે

॥ १ ॥ ॥ २ ॥ ॥ ३ ॥ ॥ ४ ॥ ॥ ५ ॥ ॥ ६ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ८ ॥ ॥ ९ ॥ ॥ १० ॥ ॥ ११ ॥ ॥ १२ ॥ ॥ १३ ॥ ॥ १४ ॥ ॥ १५ ॥ ॥ १६ ॥ ॥ १७ ॥ ॥ १८ ॥ ॥ १९ ॥ ॥ २० ॥ ॥ २१ ॥ ॥ २२ ॥ ॥ २३ ॥ ॥ २४ ॥ ॥ २५ ॥ ॥ २६ ॥ ॥ २७ ॥ ॥ २८ ॥ ॥ २९ ॥ ॥ ३० ॥ ॥ ३१ ॥ ॥ ३२ ॥ ॥ ३३ ॥ ॥ ३४ ॥ ॥ ३५ ॥ ॥ ३६ ॥ ॥ ३७ ॥ ॥ ३८ ॥ ॥ ३९ ॥ ॥ ४० ॥ ॥ ४१ ॥ ॥ ४२ ॥ ॥ ४३ ॥ ॥ ४४ ॥ ॥ ४५ ॥ ॥ ४६ ॥ ॥ ४७ ॥ ॥ ४८ ॥ ॥ ४९ ॥ ॥ ५० ॥ ॥ ५१ ॥ ॥ ५२ ॥ ॥ ५३ ॥ ॥ ५४ ॥ ॥ ५५ ॥ ॥ ५६ ॥ ॥ ५७ ॥ ॥ ५८ ॥ ॥ ५९ ॥ ॥ ६० ॥ ॥ ६१ ॥ ॥ ६२ ॥ ॥ ६३ ॥ ॥ ६४ ॥ ॥ ६५ ॥ ॥ ६६ ॥ ॥ ६७ ॥ ॥ ६८ ॥ ॥ ६९ ॥ ॥ ७० ॥ ॥ ७१ ॥ ॥ ७२ ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७४ ॥ ॥ ७५ ॥ ॥ ७६ ॥ ॥ ७७ ॥ ॥ ७८ ॥ ॥ ७९ ॥ ॥ ८० ॥ ॥ ८१ ॥ ॥ ८२ ॥ ॥ ८३ ॥ ॥ ८४ ॥ ॥ ८५ ॥ ॥ ८६ ॥ ॥ ८७ ॥ ॥ ८८ ॥ ॥ ८९ ॥ ॥ ९० ॥ ॥ ९१ ॥ ॥ ९२ ॥ ॥ ९३ ॥ ॥ ९४ ॥ ॥ ९५ ॥ ॥ ९६ ॥ ॥ ९७ ॥ ॥ ९८ ॥ ॥ ९९ ॥ ॥ १०० ॥

૧-૧-૨-૧ નો, (૩) ૧-૧-૧-૨-૧-૧ નો, (૪) ૧-૧-૨-૧-૧-૧ નો, (૫) ૧-૨-૧-૧-૧-૧ નો અને (૬) ૨-૧-૧-૧-૧-૧ નો. પહેલા વિકલ્પનું તાત્પર્ય—(૧) એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને બે નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં અને બે નારક સાતમી તમસ્તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને બે નારક સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને બે

भायाम्, एकस्तमः प्रभायाम्, द्वौ अयः सप्तम्यां भवतः ४, एको रत्नप्रभा-
याम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तनः
प्रभायाम्, द्वौ अयः सप्तम्यां भवतः ५, एको रत्नप्रभायाम्,—एको बालुका-
प्रभायाम्, एक पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमःप्रभायाम्, द्वौ अय-
सप्तम्यां भवतः ६, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभा-
याम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तम प्रभायाम्, द्वौ अयः सप्तम्यां भवतः ७

सप्तनैरयिकाणां प्रथमविकल्पे पङ्कमंयोगिभद्रानां

कोष्ठरूपम्

भद्राः-१	१	१	१	१	२
१-रत्न०	शर्करा०	बालुका०	पङ्क०	धूम०	तमःप्रभा
२-१	१	१	१	१	२
"	"	"	"	"	अन्यःसप्तमी
३-१	१	१	१	१	२
"	"	"	"	तमःप्रभा	"
४-१	१	१	१	१	२
"	"	"	धूम०	"	"
५-१	१	१	१	१	२
"	"	पङ्क०	"	"	"
६-१	१	१	१	१	२
"	बालुका०	"	"	"	"
७-१	१	१	१	१	२
शर्करा	"	"	"	"	"

अथः सप्तमी में उत्पन्न हो जाते हैं ४, एक नारक रत्नप्रभा में, एक
नारक शर्कराप्रभा में, एक नारक पङ्कप्रभा में, एक नारक धूमप्रभा में,
और एक नारक तमः प्रभा में और जो नारक अथः सप्तमीवृद्धिदी में
उत्पन्न हो जाते हैं ५, एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक बालुकाप्रभा
में, एक नारक पङ्कप्रभा में, एक नारक धूमप्रभा में, एक नारक तमः

नारक सप्तमी नारकता उत्पन्न होय छे (१) नारक रत्नप्रभा में, नारक शर्कराप्रभा में, नारक पङ्कप्रभा में, नारक धूमप्रभा में, नारक तमः प्रभा में और जो नारक अथः सप्तमीवृद्धिदी में उत्पन्न हो जाते हैं ५, एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक बालुकाप्रभा में, एक नारक पङ्कप्रभा में, एक नारक धूमप्रभा में, एक नारक तमः प्रभा में

૧-૧-૧-૧-૨ । ૧-૧-૧-૧-૨-૧ । ૧-૧-૧-૨-૧-૧ । ૧-૧-૨-૧-૧-૧ । ૧-૨-૧-૧-૧-૧-૧ । ૨-૧-૧-૧-૧-૧-૧) એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મ પ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, દ્વૌ તમઃપ્રભાયાં ભવતઃ ૧। એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, દ્વૌ અધઃ સપ્તમ્યાં ભવતઃ ૨, એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રભાયામ્, દ્વૌ અધઃ સપ્તમ્યાં ભવતઃ ૩, એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્ર-
 હૈં-૧-૧-૧-૧-૧-૨, ૧-૧-૧-૧-૨-૧, ૧-૧-૧-૨-૧-૧, ૧-૧-૨-૧-૧-૧, ૧-૨-૧-૧-૧-૧, ૨-૧-૧-૧-૧-૧, ચે ૬ વિકલ્પ યહાં હોતે હૈં । ઇનકા તાત્પર્ય એસા હૈં કિ એક નારક રત્નપ્રભા પૃથિવી મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા પૃથિવી મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા પૃથિવી મેં, એક નારક પદ્મપ્રભા પૃથિવી મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા પૃથિવી મેં, ઓર દો નારક તમઃ પ્રભા પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં, ૧, એક નારક રત્નપ્રભા પૃથિવી મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક પદ્મપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઓર દો નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, એક નારક રત્નપ્રભા મેં એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક પદ્મપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઓર દો નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઓર દો નારક

૧-૧-૨-૧ નો, (૩) ૧-૧-૧-૨-૧-૧ નો, (૪) ૧-૧-૨-૧-૧-૧ નો, (૫) ૧-૨-૧-૧-૧-૧ નો અને (૬) ૨-૧-૧-૧-૧-૧ નો. પહેલા વિકલ્પનુ તાત્પર્ય—(૧) એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પદ્મપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને બે નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પદ્મપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં અને બે નારક સાતમી તમસ્તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પદ્મપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને બે નારક સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને બે

भायाम्, एकस्तमः प्रभायाम्, द्वौ अधः सप्तम्यां भवतः ४, एको रत्नप्रभा-
याम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमः
प्रभायाम्, द्वौ अधः सप्तम्यां भवतः ५, एको रत्नप्रभायाम्,—एको वालुका-
प्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमः प्रभायाम्, द्वौ अधः—
सप्तम्यां भवतः ६। एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभा-
याम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमः प्रभायाम्, द्वौ अधः सप्तम्यां भवतः ७
सप्तनैरयिकाणां प्रथमविकल्पे षट्संयोगिभङ्गानां

कोष्ठम्

भङ्गाः—१	१	१	१	१	२
१-रत्न०	शर्करा०	वालुका०	पङ्क०	धूम०	तमःप्रभा
२-१	१	१	१	१	२
"	"	"	"	"	अन्धःसप्तमी
३-१	१	१	१	१	२
"	"	"	"	तमःप्रभा	"
४-१	१	१	१	१	२
"	"	"	धूम०	"	"
५-१	१	१	१	१	२
"	"	पङ्क०	"	"	"
६-१	१	१	१	१	२
"	वालुका०	"	"	"	"
७-१	१	१	१	१	२
शर्करा	"	"	"	"	"

अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाते हैं ४, एक नारक रत्नप्रभा में, एक
नारक शर्कराप्रभा में, एक नारक पङ्कप्रभा में, एक नारक धूमप्रभा में,
और एक नारक तमः प्रभा में और दो नारक अधः सप्तमीपृथिवी में
उत्पन्न हो जाते हैं ५। एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक वालुकाप्रभा
में, एक नारक पङ्कप्रभा में, एक नारक धूमप्रभा में, एवं एक नारक तमः

नारक सातमी नारकभा उत्पन्न થય છે (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં,
એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં,
એક નારક તમઃપ્રભામાં અને બે નારક નીચે સાતમી નારકમાં ઉત્પન્ન થાય
છે (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક
પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને બે નારક

इति क्रमेण रत्नप्रभाप्राधान्ये षट् ६, शर्करा प्रभा प्राधान्ये एकः १ इति प्रथमविकल्पे सप्त भङ्गाः ७, एषां षड्भिर्विकल्पैर्गुणने द्विचत्वारिंशद् ४२ भङ्गा भवन्तीति ।

अथ सप्तक संयोगस्य एकं विकल्पमाह—‘अहवा एगे रयणप्पभाए, ‘एगे सक्करप्पभाए, जाव एगे अहेसत्तमाए होज्जा’ अथवा एको रत्नप्रभायां भवति, एकः शर्कराप्रभायां, यावत्—एको बालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको प्रभा में, और दो नारक अधः सप्तमीपृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं ६, एक नारक शर्कराप्रभा में, एक नारक बालुकाप्रभा में एक नारक धूम प्रभामें एक नारक तमः प्रभा में और दो नारक अवः सप्तमी में उत्पन्न हो जाते हैं ७ इसक्रम से रत्नप्रभापृथिवी की प्रधानता में ६ भंग और शर्कराप्रभापृथिवी की प्रधानता में एक भंग ऐसे ये सात भंग प्रथम विकल्प में होते हैं। इन ७ भंगों के साथ पूर्वोक्त ६ विकल्पों का गुणा करने से ४२ भंग हो जाते हैं। सात नैरयिकोंके प्रथम विकल्पमें षट् संयोगी भंगों का कोष्टक टीका में दिखाया है सो वहाँ देख लें।

अब सप्तसंयोग के एक विकल्प को सूत्रकार प्रकट करते हैं— (अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, जाव एगे अहेसत्तमाए होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाता है, एक नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाता है, यावत्—एक नारक बालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाता है, एक नारक पङ्कप्रभा में उत्पन्न हो जाता है, एक नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाता है, एक नारक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाता है और एक नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है सात

सातमी नરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૭) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એ નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ ક્રમથી રત્નપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૬ ભંગ અને શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતા વાળો એક ભંગ બને છે આ રીતે પહેલા વિકલ્પના કુલ ૭ ભંગ બને છે. સાત ભંગવાળા કુલ ૬ વિકલ્પના મળીને કુલ $7 \times 6 = 42$ ષટ્કસંયોગી ભંગ થાય છે.

હવે સૂત્રકાર સપ્તસંયોગના એક વિકલ્પને પ્રકટ કરે છે—“અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે સક્કરપ્પભાએ, જાવ એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક

ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમઃપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસપ્તભ્યાં ભવતિ । સપ્તાનાં નૈરયિકાણાં ષોડશાધિકસપ્તદશશત વિકલ્પા(૧૭૧૬) ભવન્તીતિ ॥ સૂ૦ ૬ ॥

સપ્તનૈરયિકાણાં કોષ્ઠકમ્	
સપ્તાનામ્-એકસંયોગે-૭	
” દ્વિકસંયોગે-૧૨૬	
” ત્રિકસંયોગે-૫૨૫	
” ચતુષ્કસંયોગે-૭૦૦	
” પાંચકસંયોગે-૩૧૫	
” ષટ્કસંયોગે-૪૨	
” સપ્તકસંયોગે-૧	
સર્વ સંમેલને—	—૧૭૧૬

મૂલમ્—“ અટ્ટ મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપવેસણણં પવિ-
સમાણા પુચ્છા, ગંગેયા ! રયણપ્પમાણ વા હોજ્જા જાવ અહેસ-
ત્તમાણ વા હોજ્જા । અહવા એગે રયણપ્પમાણ, સત્ત સક્કરપ્પમાણ
હોજ્જા, એવં દુયાસંજોગો એવં જાવ છક્કસંયોગો ય જહા
સત્તણ્હં મણિઓ તહા અટ્ટણ્હ વિ માણિયવ્વો, નવરં એક્રેક્રો
અબ્મહિઓ સંચારેયવ્વો, સેસં તં ચેવ જાવ છક્કસંજોગો ।
અહવા તિન્નિ સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, જાવ એગે
અહેસત્તમાણ હોજ્જા, અહવા એગે રયણપ્પમાણ જાવ એગે તમાણ
દો અહેસત્તમાણ હોજ્જા, અહવા એગે રયણપ્પમાણ જાવ દો
નૈરયિકોં કા ૧૭૧૬ વિકલ્પ હોતે હિં ॥ સૂ૦ ૬ । इनका कोष्ठक टीकामें
दिखाया है जिज्ञासु वहांसे देख लें—

(અટ્ટ મંતે ! નેરહ્યા) इत्यादि ।

તમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા, એવં સંચારેયઘં જાવ અહવા
દો રચણપ્પમાણ, એગે સવ્કરપ્પમાણ, જાવ એગે અહેસત્ત-
માણ હોજ્જા ॥ સૂ૦ ૭ ॥

છાયા—અઠ્ઠ મદન્ત ! નૈરયિકા નૈરયિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ પૃચ્છા,
ગાજ્ઞેય ! રત્નપ્રમાયાં વા ભવન્તિ, યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ, અથવા એકો
રત્નપ્રમાયાં સપ્ત શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ, એવં દ્વિકસંયોગઃ । એવં યાવત્ પટ્ટક-
સંયોગશ્ચ, યથા સપ્તાનાં મણિતસ્તથા અષ્ટાનામપિ મણિતવ્યઃ, નવરમ્ એકૈકોઽભ્ય-
ધિકઃ સંચારયિતવ્યઃ, શેષં તદેવ યાવત્ પટ્ટકસંયોગસ્ય, અથવા ત્રયઃ શર્કરાપ્રમા-
યામ્ એકો વાલુકાપ્રમાયાં યાવત્ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ, અથવા એકો રત્નપ્ર-
માયાં યાવત્ એકસ્તમાયામ્, દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં
યાવત્ દ્વૌ તમઃપ્રમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ, એવમ્ સંચારયિતવ્યમ્ યાવત્
અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, યાવત્ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં
ભવતિ ॥ સૂ૦ ૭ ॥

ટીકા—અથાષ્ટાનાં નૈરયિકાણાં ત્ર્યધિકસહસ્રત્રય વિકલ્પાન્ પ્રતિપાદયિતુ-
માહ—‘અઠ્ઠ મંતે’ इत्यादि । ‘અઠ્ઠ મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્પવેસણણં પવિસમાણા
પુચ્છા ’ ગાજ્ઞેયઃ પૃચ્છતિ—હે મદન્ત ! અઠ્ઠ નૈરયિકાઃ નૈરયિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ
કિં રત્નપ્રમાયાં ભવન્તિ ? કિં વા શર્કરાપ્રમાયાં, કિં વા વાલુકાપ્રમાયામ્, કિં વા

ટીકાર્થ—અઠ્ઠ નૈરયિકોં કે ૩૦૦૩ વિકલ્પોં કો પ્રતિપાદન કરને
કે લિયે સૂત્રકાર ને યહ સૂત્ર કહા હૈ હસમેં ગાંગેય ને પ્રભુ સે એસા પૂછા
હૈ (અઠ્ઠ મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્પવેસણણં પવિસમાણા પુચ્છા) હૈ
મદન્ત ! આઠ નૈરયિક નૈરયિકપ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિક ભવ મેં પ્રવેશ
કરતે હુએ કયા રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા શર્કરાપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા
વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા પંક્રપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા ધૂમપ્રમા મેં હોતે

“ અઠ્ઠ મંતે ! નેરહ્યા ” ઇત્યાદિ—

ટીકાર્થ—આ સૂત્રમાં સૂત્રકારે નરકગતિમાં પ્રવેશ કરતા આઠ નારકોના
૩૦૦૩ વિકલ્પોનું પ્રતિપાદન કર્યું છે. ગાંગેય અણુગાર મહાવીર પ્રભુને એવો
પ્રશ્ન પૂછે છે કે—“ અઠ્ઠ મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્પવેસણણં પુચ્છા ” હે મદન્ત !
નેરયિકપ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિક ભવમાં પ્રવેશ કરતા આઠ નારકો શું રત્નપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે ? શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે ? કે પંક્રપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

પદ્મપ્રભાયામ્, કિં વા ધૂમપ્રભાયામ્, કિં વા તમઃ પ્રભાયામ્, કિં વા અધઃ સપ્તમ્યાં ભવન્તિ? इति पृच्छा ? भगवानाह—‘ गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा ’ हे गाङ्गेय ! अष्ट नैरयिका नैरयिक प्रवेशनं कुर्वन्तो रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् शर्कराप्रभायां वा, वालुकाप्रभायां वा, पद्मप्रभायां वा, धूमप्रभायां वा, तमः प्रभायां वा, अधः सप्तम्यां वा भवन्ति ७, अथ द्विकसंयोगिभङ्गप्रकारमाह— ‘ अहवा एगे रयणप्पभाए सत्त सक्करप्पभाए होज्जा ’ अथवा एको रत्नप्रभायां, सप्त शर्कराप्रभायां भवन्ति ‘ एवं दुयासंजोगो ’ एवम्=अनेन ‘ एकः सप्त ’ इत्येवं

हैं ? या तमः प्रभा में होते हैं ? या अधः सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न होते हैं ? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं—(गंगेया) हे गांगेय ! (रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा) नैरयिक प्रवेशन करते हुए आठ नारक रत्नप्रभा में भी उत्पन्न हो जाते हैं, शर्कराप्रभा में भी उत्पन्न हो जाते हैं, वालुकाप्रभा में भी उत्पन्न हो जाते हैं, पंकप्रभा में भी उत्पन्न हो जाते हैं, धूमप्रभा में भी उत्पन्न हो जाते हैं, तमः प्रभा में भी उत्पन्न हो जाते हैं और अधः सप्तमी पृथिवी में भी उत्पन्न हो जाते हैं । इस प्रकार से आठ नैरयिकों के ये एक संयोग में ७ भंग हैं ।

अब इनके द्विकसंयोग में भङ्ग प्रकार को सूत्रकार प्रकट करते हैं— (अहवा एगे रयणप्पभाए सत्त सक्करप्पभाए वा होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और सात नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं । (एवं दुया संजोगो) इस १-७ रूप पूर्वोक्त प्रकार से द्विक संयोग कर लेना चाहिये, आठ नारकों के द्विक संयोग में सात

કે તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનેા ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ રયણપ્પમાણ વા હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ વા હોજ્જા ” તે આઠ નારકો રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, વાલુકાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, પંકપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, ધૂમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, તમઃપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને તમસ્તમપ્રભા નામની સાતમી નરક-પૃથ્વીમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે આઠ નારકોના એકસંયોગી ભંગ અને છે.

હવે સૂત્રકાર તેમના દ્વિકસંયોગી ભંગોનું કથન કરે છે—“ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, સત્ત સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીના સાત નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. एवं दुया संजोगो ” એજ પ્રમાણે ૧-૭ રૂપ પહેલા દ્વિક સંયોગી વિકલ્પના બાકીના

पूर्वोक्तप्रकारेण द्विकसंयोगः कर्त्तव्यः, तथाहि—अष्टानां द्विकसंयोगे सप्तभि-
र्विकल्पैः सप्तचत्वारिंशदधिकैकशत (१४७) भङ्गा भवन्ति । तत्र-सप्त विकल्पा-
श्चेमे-एकः सप्त १, द्वौ षट् २, त्रयः पञ्च ३, चत्वारः चत्वारः ४, पञ्च त्रयः ५,
षट् द्वौ ६, सप्त एकः ७ । (१-७, २-६, ३-५, ४-४, ५-३, ६-२, ७-१)
एको रत्नप्रभायां सप्त शर्कराप्रभायाम् १, एको रत्नप्रभायां सप्त वालुकाप्रभा-
याम् २, एवं रत्नप्रभाया उत्तरोत्तरपृथिवीसंयोगेन षड् भङ्गाः ६ । एवं शर्कराप्रभा
प्राधान्ये पञ्च ५, वालुकाप्रभाप्राधान्ये चत्वारः ४, पङ्कप्रभाप्राधान्ये त्रयः ३,
धूमप्रभाप्राधान्ये द्वौ २, तमःप्रभाप्राधान्ये एकः १ । षट्, पञ्च, चत्वारः, त्रयः,
द्वौ, एकः (६-५-४-३-२-१) सर्वसंमेलने एकविंशतिर्भङ्गा भवन्त २१)

विकल्पों से ૧૪૭ ભંગ હોતે હૈં-સાત વિકલ્પ હસ પ્રકાર સે હૈં-૧-૭,
૨-૬, ૩-૫, ૪-૪, ૫-૩, ૬-૨, ૭-૧, इनका तात्पर्य ऐसा हૈं-૧ નારક
રત્નપ્રભા મેં ઓર સાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧,
અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં ઓર સાત નારક વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન
હો જાતે હૈં ૨, હસ તરહ સે રત્નપ્રભા પૃથિવી કે સાથ ઉત્તરોત્તર કી
પૃથિવિયોં કે સંયોગ સે પ્રથમ વિકલ્પ મેં ૬ ભંગ હો જાતે હૈં ૬, હસી
તરહ સે શર્કરાપ્રભાપૃથિવી કી પ્રધાનતા સે ૫ ભંગ હોતે હૈં, વાલુકાપ્રભા
કી પ્રધાનતા સે ચાર ભંગ હોતે હૈં, પંકપ્રભા કી પ્રધાનતા સે ત્રીન ભંગ
હોતે હૈં, ધૂમપ્રભા કી પ્રધાનતા સે દો ભંગ હોતે હૈં ઓર તમઃ પ્રભા કી
પ્રધાનતા સે એક ભંગ હોતા હૈં હસ તરહ ૬-૫-૪-૩-૨-૧ કા જાડ

લગોનું તથા સાતે દ્વિકસંયોગી વિકલ્પોનું કથન થવું જોઈએ આઠ નારકોના
દ્વિકસંયોગી ૭ વિકલ્પો દ્વારા કુલ ૧૪૭ ભંગ બને છે તે વિકલ્પોનું સ્પષ્ટી-
કરણ આ પ્રમાણે સમજવું.

(૧) ૧-૭ નો, (૨) ૨-૬ નો, (૩) ૩-૫ નો, (૪) ૪-૪ નો, (૫)
૫-૩ નો, (૬) ૬-૨ નો, અને (૭) ૭-૧ નો વિકલ્પ પહેલા વિકલ્પનું
તાત્પર્ય—(૧) એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સાત નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સાત નારક વાલુકાપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સાત નારક પંક-
પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સાત
નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને
સાત નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં
અને સાત નારક નીચે સાતમી નારકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે રત્નપ્રભા
સાથે પહેલા વિકલ્પના ૬ ભંગ થાય છે. એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભા સાથે ૫
ભંગ, વાલુકાપ્રભા સાથે ૪ ભંગ, પંકપ્રભા સાથે ૩ ભંગ, ધૂમપ્રભા સાથે ૨

एषां सप्तभिर्विकल्पैर्गुणने कृते सप्तचत्वारिंशदधिकैकशत (१४७) भङ्गा भवे-
न्तीति । ' एव जाव छक्कसंजोगो य जहा सत्तण्हं भणिओ तहा अट्ठण्ह वि भाणिय-
यव्वो ' एवं पूर्वीत्तरीत्या यावत् त्रिकसंयोगः, चतुष्कसंयोगः पञ्चकसंयोगः, षट्क-
संयोगश्च यथा सप्तानां नैरयिकाणां भणितस्तथा अष्टानामपि नैरयिकाणां भणि-
तव्यः, नवरं एक्केक्को अब्भहिओ संचारेयव्वो सेसं तं चेव जाव छक्कसंजोगो
य ' नवरं पूर्वापेक्षया विशेषस्तु अत्र एकैकोऽभ्यधिकः संचारयितव्यः ' सेसं तं
चेव जाव छक्कसंजोगरस ' शेषं तदेव पूर्ववदेव यावत्-त्रिकसंयोगस्य, चतुष्क-
संयोगस्य, पञ्चकसंयोगस्य, षट्कसंयोगस्य च, वक्तव्यम्, अथ षट्कसंयोगे
काश्चिद् भङ्गान् प्रदर्शयति- ' अहवा तिन्नि सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए जाव
एगे अहेसत्तमाए होज्जा ' अथवा त्रयः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्

૨૧ પ્રથમ વિકલ્પ મેં ભંગોં કા આ જાતા હૈ ૨૧ કો સાત વિકલ્પોં સે
ગુણા કરને પર ૧૪૭ ભંગ દ્વિકસંયોગ મેં આઠ નારકોં કે હોતે હૈં । (એવં
જાવ છક્કસંજોગો ય જહા સત્તણ્હં ભણિઓ તહા અટ્ઠણ્હ વિ ભાણિયવ્વો)
જિસ પ્રકાર સે સાત નારકોં કા ત્રિકસંયોગ, ચતુષ્કસંયોગ, પંચક
સંયોગ, એવં ષટ્કસંયોગ કહા ગયા હૈ ઉસી પ્રકાર સે આઠ નારકોં કા
મી યહ સવ સંયોગ કહના ચાહિયે (નવરં એક્કેક્કો અબ્ભહિઓ સંચારે-
યવ્વો સેસં તં ચેવ જાવ છક્ક સંજોગો ય) યહાં પર યદિ પૂર્વ કી અપેક્ષા
કુછ વિશેષતા હૈ તો વહ એક-૨ અધિક નૈરયિકા કે સંચાર કરને કી
હૈ બાકી કા ઔર સવ કથન છહ સંયોગ તક પહિલે જૈસા હી હૈ ।
અવ સૂત્રકાર ષટ્ક(૬૭)સંયોગમેં કિતનેક ભંગોંકો દિખાતેહૈં-(અહવા તિન્નિ
સક્કરપ્પભાએ, એગે વાલુયપ્પભાએ જાવ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા

ભંગ અને તમ.પ્રભા સાથે ૧ ભંગ થાય છે. આ રીતે પહેલા વિકલ્પના કુલ
 $૬+૫+૪+૩+૨+૧=૨૧$ ભંગ થાય છે એવા સાત દ્વિકસંયોગી વિકલ્પના
 $૨૧ \times ૭ = ૧૪૭$ કુલ દ્વિકસંયોગી ભંગ થાય છે.

“ એવ જાવ છક્ક સંજોગો ય જહા સત્તણ્હં ભણિઓ તહા અટ્ઠણ્હ વિ
ભાણિયવ્વો ” સાત નારકોના જેવો જ આઠ નારકોનો ત્રિકસંયોગ, ચતુષ્ક
સંયોગ, પંચકસંયોગ અને ષટ્કસંયોગ પણ સમજવો. “ નવરં એક્કેક્કો અબ્ભ-
હિઓ સંચારેયવ્વો સેસં તં ચેવ જાવ છક્કસંજોગો ય ” સાત નારકોના કથન કરતાં
આઠ નારકોના કથનમાં એટલી જ વિશેષતા છે કે અહીં એક એક અધિક
નારકોના સંચાર કરવો જોઈએ. ખાકીના છ સંયોગ પર્યન્તનું સમસ્ત કથન
પહેલાના કથન પ્રમાણે જ સમજવું

યાવત્-એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્ , એકો ધૂમપ્રભાયામ્ , એકાત્માયામ્ , એકોઽધઃસપ્ત-
મ્યાં ભવતિ, 'અહવા એગે રયણપ્પમાએ, જાવ એગે તમાએ, દો અહેસત્તમાએ હોજ્જા'
અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્ . યાવત્ એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્ , એકો વાલુકાપ્રભાયામ્
એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્ , એકો ધૂમપ્રભાયામ્ , દ્વી તમઃપ્રભાયામ્ , એકોઽધઃસપ્તમ્યાં
ભવતિ । ' એવં સંચારેયવ્વં ' એવં સંચારયિતવ્યમ્ ' અથાન્તિમમંજ્ઞં પ્રદર્શયતિ-
' જાવ અહવા દો રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ જાવ એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા '

ત્રીન નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં યાવત્ એક નારક
પંકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક
નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા એક નારક
રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક
નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં
ઓર દો નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં (અહવા એગે
રયણપ્પમાએ, જાવ દો તમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા એક
નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા
મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, દો નારક તમઃ પ્રભા
મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં (એવં
સંચારેયવ્વં) હસ પૂર્વોક્ત રીતિ કે અનુસાર સંચાર કરના ચાહિયે ।

અથ અન્તિમ મંગલો સૂત્રકાર પ્રકટ કરતે હૈં-(જાવ અહવા દો રયણપ્પ-
માએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, જાવ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) યાવત્ અથવા-દો

હવે સૂત્રકાર ષટ્કસયોગી અન્તિમ ભાંગને પ્રકટ કરે છે-“ અહવા તિન્નિ
સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુકાપ્રમાએ, જાવ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” અથવા ત્રણ
નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક
નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક અધઃસસમી
પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે સપ્તકસયોગી ભાંગોને સૂત્રકાર પ્રકટ કરે છે-(૧) અથવા એક
નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક
નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એ
નારક અધઃસસમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા એગે રયણપ્પમાએ, જાવ દો
તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક
નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક
નારક ધૂમપ્રભામાં, એ નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક અધઃસસમીમાં

યાવત્-અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, યાવત્ એકો વાલુકા પ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રભાયામ્, એકો-અધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ । એવં ચાષ્ટાનાં નૈરયિકાણામ્ ત્ર્યધિકસહસ્રત્રયં ભજ્ઞા ભવન્તિ, તથાહિ-અષ્ટાનામેકત્વે સપ્ત (૭) ભજ્ઞાઃ, દ્વિકસયોગે તુ અષ્ટાનામપિ દ્વિત્વે એકઃ સપ્તેત્યાદયઃ સપ્ત વિકલ્પાઃ । તૈશ્ચ સપ્તભિઃ સપ્તપદદ્વિકસયોગે એકવિંશતેર્ગુણનાત્ સપ્તચત્વારિંશદધિકશત (૧૪૭) ભજ્ઞા ભવન્તિ । ત્રિકસયોગે તુ અષ્ટાનાં ત્રિત્વે 'એકઃ, એકઃ, ષટ્' इत्यादयः એકવિંશતિર્વિકલ્પા ભવન્તિ, તૈશ્ચ સપ્તપદત્રિકસંયોગે પચ્ચત્રિંશતો ગુણને પચ્ચત્રિંશદધિકસપ્તશત (૭૩૫) ભજ્ઞા ભવન્તિ । ચતુષ્કસયોગે તુ અષ્ટાનાં ચતુર્દ્વિત્વે એકઃ, એકઃ, એકઃ, પચ્ચેત્યાદયઃ પચ્ચત્રિંશદ્ વિકલ્પા ભવન્તિ, તૈશ્ચ પચ્ચત્રિંશદ્ વિકલ્પૈઃ સપ્તપદચતુષ્કસયોગાનામ્ ગુણને પચ્ચત્રિંશત્યધિકદ્વાદશશત (૧૨૨૫) ભજ્ઞા ભવન્તિ । પચ્ચકસંયોગે તુ અષ્ટાનાં પચ્ચત્વે એકઃ, એકઃ એકઃ, એકઃ,

નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં. એક નારક તમ. પ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં હસ તરહ સે આઠ નૈરયિકોં કે ૩૦૦૩ ભંગ હોતે હૈં-આઠ નૈરયિકોં કે એકત્વ મેં ૭ ભંગ, દ્વિક સંયોગ મેં ૧૪૭, ત્રિકસંયોગ મેં એક-એક છહ્ હત્યાદિરૂપ ૨૧ વિકલ્પોં સે ૩૫ કે સાથ ગુણા કરને પર ૭૩૫ ભંગ, ચતુષ્ક સંયોગ મેં એક એક એક પાંચ હત્યાદિરૂપ ૩૫ વિકલ્પોં સે સાતપદચતુષ્ક સંયોગોં કો અર્થાત્ ૩૫ કો ગુણિત કરને પર ૧૨૨૫ ભંગ હોતે હૈં । પચ્ચક સંયોગ

ઉત્પન્ન થાય છે “એવં સચારેયઞ્ચ” આ પૂર્વોક્ત રીત અનુસાર બાકીના ભગો પણ કહેવા બેઠાં

હવે સૂત્રકાર છેલ્લા સમસયોગી ભંગને પ્રકટ કરે છે-“જાવ અથવા દો રચણપ્રમાણ, એક સ્વકરણપ્રમાણ, જાવ એક બહે સત્તમાણ હોજ્ઞા” અથવા બે નારક રત્નપ્રભામા, એક નારક શર્કરાપ્રભામા, એક નારક વાલુકાપ્રભામા, એક નારક પંકપ્રભામા, એક નારક ધૂમપ્રભામા, એક નારક તમ.પ્રભામા અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

આ રીતે આઠ નારકોના કુલ ૩૦૦૩ ભંગ થાય છે. આઠ નારકોના એકત્વમા ૭ ભંગ થાય છે દ્વિકસયોગમા ૧૪૭ ભંગ થાય છે ત્રિકસંયોગમા ૧-૧-૬ ઇત્યાદિ ૩૫ ૨૧ વિકલ્પ બને છે, તે દરેક વિકલ્પના ૩૫ ભંગ થાય છે. તેથી ત્રિકસંયોગી કુલ ભંગ $૩૫ \times ૨૧ = ૭૩૫$ થાય છે ચતુષ્કસયોગમા ૧-૧-૧-૫ ઇત્યાદિ ૩૫ ૩૫ વિકલ્પ થાય છે. તેના પ્રત્યેક વિકલ્પના ૩૫ ભંગ થાય છે. તેથી ૩૫ વિકલ્પના કુલ $૩૫ \times ૩૫ = ૧૨૨૫$ ચતુષ્કસંયોગી ભંગ થાય

ચત્વારશ્ચેત્યાદયઃ પञ्चत्रिंशद् विकल्पा भवन्ति, तैश्च सप्तपदपञ्चकसंयोगैकविंशते-
 गुणने पञ्चत्रिंशदधिकसप्तशत (७३५) भङ्गा भवन्ति । षट्कसंयोगे तु अष्टानां
 षोढात्वे एकः, एकः, एकः, एकः, एकः त्रयश्च (१, १, १, १, १, ३) इत्यादय
 एकविंशतिर्विकल्पाः, तैश्च सप्तपदषट्कसंयोगानां सप्तकस्य गुणने सप्तचत्वारिं-
 शदधिक शत (१४७) भङ्गा भवन्ति । सप्तकसंयोगे पुनरष्टानां सप्तधात्वे सप्त
 विकल्पाः, तैश्चैकैकस्य सप्तकसंयोगगुणने सप्तैव भङ्गा भवन्तीति (७-१४७-
 ७३५-१२२५-७३५-१४७-७) इति सर्वसमेलने त्र्यधिकसहस्रत्रय (३००३)
 भङ्गा भवन्तीति ॥ सू० ७ ॥

अष्टनैरयिकाणां कोष्ठकम्
अष्टानाम्-एकसंयोगे---७
„ द्विकसंयोगे-१४७
„ त्रिकसंयोगे-७३५
„ चतुष्कसंयोगे-१२२५
„ पञ्चकसंयोगे-७३५
„ षट्कसंयोगे-१४७
„ सप्तकसंयोगे-७
सर्वसमेलने---३००३ भङ्गाः

મેં આઠ નૈરયિકોં કે ૩૫ વિકલ્પ હોતે હૈં-इनका सात नरक के पंच
 संयोगी २१ भंगों के साथ गुणा करने पर ७३५ भंग होते हैं । षट्कसं-
 योग में २१ वિકल्प होते हैं इनसे सात नरक के छह संयोगी सात
 भंग के साथ गुणा करने पर १४७ भंग होते हैं । आठ संख्या के सात
 संयोगी सात वિકल्प होते हैं-इनका सात नरक के सात संयोगी एक
 वિકल्प के साथ गुणा करने पर ७ भंग होते हैं । इस तरह ७-१४७-७३५,
 -१२२५-७३५-१४७-७ इन सब का योग ३००३ भंगरूप होता है ॥सू.७॥

છે. આઠ નારકોના પંચકસંયોગમાં ૩૫ વિકલ્પ થાય છે. પ્રત્યેક વિકલ્પના
 સાત નરકોના પંચકસંયોગથી ૨૧ લંગ થાય છે તેથી ૩૫ વિકલ્પના કુલ
 ૨૧×૩૫=૭૩૫ પંચકસંયોગી લંગ બને છે. ષટ્ક સંયોગમાં ૨૧ વિકલ્પ
 થાય છે. પ્રત્યેક વિકલ્પના સાત નરકોના સંયોગથી ૭ લંગ થાય છે. આ
 રીતે ૭ વિકલ્પના કુલ ૭×૨૧=૧૪૭ ષટ્ક સંયોગી લંગ બને છે. આઠ
 નારકોના સાતસંયોગી સાત લંગવાળો એક જ વિકલ્પ બને છે. તેથી સાત
 સંયોગી કુલ લંગ ૭ થાય છે. તે બધાં લંગોનો સરવાળો ૭+૧૪૭+૭૩૫+
 ૧૨૨૫+૭૩૫+૧૪૭+૭=૩૦૦૩ લંગ થાય છે ॥ સૂ.૭ ॥

मूलम्—नव भंते ! नेरइया नेरइयपवेसणएणं पविस-
माणा किं पुच्छा ? गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा जाव
अहेसत्तमाए वा होज्जा७, अहवा एगे रयणप्पभाए अट्ठ सक्क-
रप्पभाए होज्जा, एवं दुयासंयोगो जाव सत्तगसंजोगो ८ य
जहा अट्ठण्ह भणियं तहा नवण्हं पि भाणियव्वं, नवरं एककेक्को
अव्वभहिओ संचारेयव्वो, सेसं तं चेव पच्छिमो आलाव्वगो-
अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुय-
प्पभाए जाव एगे अहेसत्तमाए वा होज्जा ॥ सू० ८ ॥

छाया—नव भदन्त ! नैरयिकाः ! नैरयिकप्रवेशनकेन प्रविशन्तः किं पृच्छा,
गाङ्गेय ! रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् अधःसप्तम्यां वा भवन्ति ७ । अथवा
एको रत्नप्रभायाम्, अष्टौ शर्कराप्रभायां भवन्ति, एव द्विकसंयोगो यावत् सप्तक-
संयोगाश्च यथा अष्टानां भणितस्तथा नवानामपि भणितव्यः, नवरम् एकैकोऽभ्य-
धिकः संचारयितव्यः, शेषं तदेव, पश्चिमः आलापकः—अथवा त्रयो रत्नप्रभायाम्,
एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम् यावत् एकोऽधःसप्तम्यां वा भवति ॥८

टीका—अथ नवानां नैरयिकाणां पञ्चाधिकपञ्चसहस्र (५००५) भङ्गान्
प्रतिपादयितुमाह—‘ नव भंते’ इत्यादि । नव भंते । नेरइया नेरइय पवेसणएणं
पविसमाणा किं पुच्छा ? ’ गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त ! नव नैरयिकाः नैरयिक-
प्रवेशनकेन प्रविशन्तो नैरयिकभवप्रवेशनं कुर्वन्तः किं रत्नप्रभायां वा भवन्ति,

(नव भंते ! नेरइया) इत्यादि ।

टीकार्थ—नौ नैरयिकों के ५००५ भंग होते हैं सो इन्हीं भङ्गों को
प्रतिपादित करने के लिये सूत्रकार ने इस सूत्र का कथन किया है—
इसमें गांगेय ने प्रश्न से ऐसा पूछा है कि हे भदन्त ! नौ नैरयिक नैर-
यिक प्रवेशनक द्वारा नैरयिक भव में प्रवेश करते हुए कहाँ होते हैं

“ नव भंते ! नेरइया ” इत्यादि—

टीकार्थ—अन्य गतिभाथी नारक गतिभां प्रवेश करता ६ नारकोना के
५००५ भंग थाय छे तेनु सूत्रकारे आ सूत्रमां प्रतिपादन क्युं छे.

गांगेय अष्टुगारनो प्रश्न—“ नव भंते ! नेरइया ” हे भदन्त ! नैरयिक
प्रवेशन द्वारा नैरयिक भवमां प्रवेश करता नव नारको शुं रत्नप्रभायां उत्पन्न

કિં વા શર્કરાપ્રભાયામ્, ક વા વાલુકાપ્રભાયામ્, કિં વા પદ્મપ્રભાયાં, કિં વા ધૂમપ્રભાયામ્, કિં વા તમઃપ્રભાયામ્, કિં વા અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ? इति पृच्छा भगवानाह—‘ गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहेसत्तमाए वा होज्जा ’ हे गाङ्गेय ! नैरयिकप्रवेशनं कुर्वन्तो नव नैरयिका रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् शर्कराप्रभायां वा, वालुकाप्रभायां वा, पद्मप्रभायां वा, धूमप्रभायां वा, तमःप्रभायां वा, अधःसप्तम्यां वा भवन्ति, ७ । अहवा एगे रयणप्पभाए, अट्ट सक्करप्पभाए होज्जा ’ अथवा एको नैरयिको रत्नप्रभायां भवति, अष्टौ नैरयिकाः शर्कराप्रभायां भवन्ति, ‘ एवं दुयासंजोगो जाव सत्तगसंजोगो य जहा अट्ठहं भणियं तहा

क्या वे रत्नप्रभा में होते हैं ? या शर्कराप्रभा में होते हैं ? या वालुका-प्रभा में होते हैं ? या पंकप्रभा में होते हैं ? या धूमप्रभा में होते हैं ? या तमः प्रभा में होते हैं ? या अधः सप्तमी पृथिवी में होते हैं ? इस प्रश्न के उत्तर में प्रभु कहते हैं (गंगेया) हे गांगेय ! (रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा) नैरयिक भव में प्रवेश करते हुए नौ नैरयिक रत्नप्रभा में भी होते हैं, यावत्-शर्कराप्रभा में भी होते हैं, वालुकाप्रभा में भी होते हैं, पंकप्रभा में भी होते हैं, धूमप्रभा में भी होते हैं, तमः प्रभा में भी होते हैं, और अधः सप्तमी पृथिवी में भी होते हैं । इसी प्रकार से ये एक संयोग में नौ नैरयिकों के सात ७ भंग हैं । (अहवा एगे रयणप्पभाए, अट्ट सक्करप्पभाए होज्जा) अथवा एक नैरयिक रत्नप्रभा में होता है और आठ नैरयिक शर्कराप्रभा में होते हैं (एवं दुया संजोगो जाव सत्तक संजोगो य जहा अट्ठहं भणियं,

થાય છે ? કે શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અધઃસપ્તમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનેા ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ રયણપ્પભાએ વા હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાએ વા હોજ્જા ” નારક ભવમાં પ્રવેશ કરતા નવ નારકો રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, વાલુકાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, પંકપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, ધૂમ-પ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, તમઃપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને નીચે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે નવ નારકોના એકસંયોગી ભંગ ૭ થાય છે.

“ અહવા એગે રયણપ્પભાએ, અટ્ટ સક્કરપ્પભાએ હોજ્જા ” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને આઠીના આઠ નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન

નવળ્હં વિ ભાણિયત્વં ' एवं पूर्वोक्तरीत्या द्विकसंयोगो यावत् त्रिकसंयोगः, चतुष्क
संयोगः, पञ्चकसंयोगः षट्कसंयोगः, सप्तकसंयोगश्चेति यथा अष्टानां नैरयि-
काणां भणितं तथा नवानामपि नैरयिकाणां भणितव्यम्, ' नवरं एक्केक्को
अव्वहिओ संचारेयव्वो, सेसं तं चेव ' नवरम् अष्टनैरयिकापेक्षया नवनैरयिकाणां
विशेषस्तु एकैकोऽभ्यधिकः संचारयितव्यः, शेषं तदेव-पूर्वोक्तवदेव बोध्यम् ।
तेषां सर्वेषामपि मध्यमालापकानां सूचनार्थम् अन्तिममालापकं सूचयति--'पच्छिमो
आलावगो-अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, जाव
एगे अहेसत्तमाए वा होज्जा ' पश्चिमः अन्तिमः आलापकस्तु-अथवा त्रयो नैरयिकाः

तहा नવળ્હં વિ ભાણિયત્વં) जिस प्रकार से आठ नैरयिकों का पूर्वोक्त
पद्धति के अनुसार द्विकसंयोग, यावत्पदलभ्य त्रिकसंयोग, चतुष्क
संयोग, पंचकसंयोग, षट्कसंयोग और सप्तक संयोग कहा गया है उसी
तरह से नौ नैरयिकों का भी यह द्विकसंयोग आदि सब संयोग कहना
चाहिये । (नवरं एक्केक्को अव्वहिओ संचारेयव्वो सेसं तं चेव) आठ
नैरयिकों के इन संयोग की अपेक्षा नौ नैरयिकों के इन संयोगों में
यही विशेषता है कि इनमें एक एक नारक का अधिक संचार किया
गया है । बाकी का और सब कथन पहिले जैसे किया गया है वैसा ही
जानना चाहिये । इन सबके मध्यम आलापकों को सूचित करने के लिये
अन्तिम आलापक को सूत्रकार कहते हैं--(पच्छिमो आलावगो-अहवा
तिन्नि रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, जाव एगे

થાય છે. “ એવ દુયા સજોગો જાવ સત્તક સંજોગો ચ જહા અટ્ટળ્હં ભણિયં,
તહા નવળ્હં વિ ભાણિયત્વં ” જેવી રીતે આઠ નારકોના પૂર્વોક્ત પદ્ધતિ અનુ-
સાર દ્વિકસંયોગ, ત્રિકસંયોગ, ચતુષ્કસંયોગ, પચકસંયોગ, ષટ્કસંયોગ અને
સપ્તકસંયોગ કહેવામાં આવ્યો છે, એજ પ્રમાણે નવ નારકોના દ્વિકસંયોગ
આદિ બધાં સંયોગોનું કથન કરવું બોધાયે. “ નવરં એક્કેક્કો અવ્વહિઓ સંચારે-
યવ્વો સેસં તંચેવ ” આઠ નારકોના ઉપર્યુક્ત સંયોગો કરતાં નવ નારકોના
સંયોગમાં એ વિશેષતા છે કે તેમાં (નવ નારકોના સંયોગમાં) એક એક
નારકનો અધિક સંચાર કરવામાં આવ્યો છે બાકીનું સમસ્ત કથન આઠ
નારકોના પૂર્વોક્ત કથન અનુસાર સમજવું આ બધાં આલાપકોના મધ્યમ
આલાપકોને સૂચિત કરવાને માટે સૂત્રકાર આ અન્તિમ આલાપક પ્રકટ કરે છે.

“ પચ્છિમો આલાવગો-અહવા તિન્નિ રયણપ્પભાए, एगे सक्करप्पभाए. एगे
वालुयप्पभाए, जाव एगे अहे सत्तमाए वा होज्जा ” अथवा त्रयो नारको रत्न-

રત્નપ્રભાયાં વા ભવન્તિ, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્ વા એકો વાલુકાપ્રભાયાં વા યાવત્
 એકઃ પંક્તપ્રભાયાં વા, એકો ધૂમપ્રભાયાં વા, એકસ્તમઃપ્રભાયાં વા, એકોઽધઃસસમ્પ્યા
 વા ભવતિ । તથા ચ નવ નૈરયિકાણાં નિમ્નરીત્યા પञ्चाધિકપञ્ચસહસ્રમજ્ઞા ભ-
 વન્તિ, તથાહિ-નવાનામેકત્વે સપ્તૈવ ' દ્વિકસંયોગે તુ નવાનાં દ્વિત્વે એકઃ અઠૌ
 (૧-૮) ઇત્યાદયોઽષ્ટૌ વિકલ્પાઃ, તૈશ્ચ અષ્ટભિર્વિકલ્પૈરેકવિંશતેઃ સપ્તપદ દ્વિક
 સંયોગાનાં ગુણનેઽષ્ટષ્ટચધિકશત (૧૬૮) મજ્ઞા ભવન્તિ । ત્રિકસંયોગે તુ નવાનામ્-
 ' એકઃ એકઃ સપ્ત ' (૧-૧-૭) ઇત્યેવમાદયોઽષ્ટાવિંશતિર્વિકલ્પાઃ, તૈશ્ચ સપ્તપદ-
 ત્રિકસંયોગે પञ્ચત્રિંશતો ગુણને ંશીત્યધિક નવશત (૧૮૦) મજ્ઞા ભવન્તિ । ચતુ-
 ષ્કસંયોગે તુ નવાનાં ચતુર્દ્વાત્વે એકઃ એકઃ, એકઃ, ષટ્ ચ (૧-૧-૧-૬) ઇત્યાદયઃ

અહે સત્તમાએ વો હોજા) યહ પશ્ચિમ ભંગ હૈ કિ “ અથવા ત્રીન નર-
 યિક રત્નપ્રભા મેં હોતે હૈં, એક નૈરયિક શર્કરાપ્રભા મેં હોતા હૈ, એક
 નૈરયિક વાલુકાપ્રભા મેં હોતા હૈ, યાવત્ એક નૈરયિક પંકપ્રભા મેં હોતા
 હૈ, એક નૈરયિક ધૂમપ્રભા મેં હોતા હૈ, એક નૈરયિક તમઃ પ્રભા મેં હોતા હૈ
 ઓર એક નૈરયિક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં હોતા હૈ । ઇન નૌ નૈરયિકોં
 કે હસ નિમ્નલિખિત રીતિ કે અનુસાર ૫૦૦૫ ભંગ હોતે હૈં, નૌ નારકોં
 કે એકત્વ મેં સાત ૭ ભંગ હોતે હૈં । ઇનકે દ્વિકસંયોગ મેં (૧-૮)
 ઇત્યાદિ ંઠ વિકલ્પ હોતે હૈં । ઇન ંઠ વિકલ્પોં સે સાત નરક કે
 દ્વિક સંયોગી ૨૧ વિકલ્પોં કો ગુણિત કરને સે ૧૬૮ ભંગ હોતે હૈં ।
 ઇનકે ત્રિકયોગ મેં (૧-૧-૭) ઇત્યાદિ રૂપ સે ત્રિકસંયોગી ૨૮ વિકલ્પ
 હોતે હૈં । ઇનકા સાત નારક કે ત્રિકસંયોગી ૨૬ વિકલ્પોં કે સાથ ગુણા

પ્રભામા, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક
 પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક
 અધઃસસમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. ” અન્ય ગતિમાંથી નારક ગતિમાં પ્રવેશ
 કરતા નવ નારકોના જે ૫૦૦૫ ભંગ થાય છે તે નીચેની રીત અનુસાર થાય
 છે—નવ નારકોના એકત્વમાં (એક નરકમાં પ્રવેશની અપેક્ષાએ) ૭ ભંગ
 થાય છે. તેમના દ્વિકસંયોગમાં “ ૧-૮ ” ઇત્યાદિ રૂપ ંઠ વિકલ્પ થાય છે.
 દરેક વિકલ્પ દ્વારા સાત નરકના દ્વિકસંયોગી ૨૧ ભંગ બને છે. ૨૧ ભંગ-
 વાળા ંઠ વિકલ્પ બનતા હોવાથી કુલ $21 \times 8 = 168$ દ્વિકસંયોગી ભંગ બને
 છે. તેમના ત્રિકસંયોગમાં ‘ ૧-૧-૭ ’ ઇત્યાદિ રૂપ ત્રિકયોગી ૨૮ વિકલ્પ
 બને છે. દરેક વિકલ્પ દ્વારા સાત નરકના ત્રિકસંયોગી ૩૫ ભંગ બને છે.
 માટે એવા ૨૮ વિકલ્પના કુલ ત્રિકસંયોગી ભંગ $28 \times 35 = 980$ થાય છે.

ષટ્પચ્ચાશદ્ વિકલ્પાઃ, તૈશ્વ સપ્તપદ ચતુષ્કસંયોગે પચ્ચત્રિશતો ગુણને ષષ્ઠ્યધિક-
નવશતોત્તરૈકસહસ્ર (૧૯૬૦) મજ્ઞા ભવન્તિ । પચ્ચકસંયોગે તુ નવાનાં પચ્ચઘાત્વે
૧૬, ૧૬, ૧૬, ૧૬, ૧૬ (૧-૧-૧-૧-૫) ઇત્યાદયઃ સપ્તતિ વિકલ્પાઃ,
તૈશ્વ સપ્તપદપચ્ચકસંયોગે ૧૬ત્રિશતેગુણને સપ્તત્યધિકચતુઃશતોત્તરૈકસહસ્ર-
(૧૪૭૦) મજ્ઞા ભવન્તિ । પટ્ટકસંયોગે તુ નવાનાં પોઠાત્વે ૧૬, ૧૬, ૧૬, ૧૬,
ચત્ત્વારઃ (૧-૧-૧-૧-૧-૪) ઇત્યાદયઃ ષટ્પચ્ચાશદ્વિકલ્પા ભવન્તિ, તૈશ્વ
સપ્તપદપટ્ટકસંયોગસપ્તકસ્ય ગુણને દ્વિનવત્યધિકશતત્રય (૩૯૨) મજ્ઞા ભવન્તિ ।
સપ્તસંયોગે તુ નવાનાં સપ્તત્વે ૧૬, ૧૬, ૧૬, ૧૬, ૧૬, ૧૬, ત્રયઃ
(૧-૧-૧-૧-૧-૧-૩) ઇત્યાદયઃ અષ્ટાવિંશતિર્વિકલ્પા ભવન્તિ, તૈશ્વૈકસ્ય

કરને પર ૧૮૦ ભંગ હોતે હૈં । इनके चतुष्कसंयोग मे (१-१-१-६)
इत्यादिरूप से ५६ विकल्प होते हैं । इन छप्पन विकल्पों का सात नारक
के चतुः संयोगी ३६ विकल्पों के साथ गुणा करने पर १९६० भंग
निष्पन्न होते हैं । इनके पंचक संयोग में (१-१-१-१-५ इत्यादि प्रकार
से ७० विकल्प होते हैं । इन ७० विकल्पों का सात नारक के पंचक
संयोगी भंगों के साथ गुणा करने पर १४७० भंग होते हैं । इनके
षट्कसंयोग में (१-१-१-१-१-४) इत्यादि प्रकार से ५६ विकल्प
होते हैं । इन विकल्पों का सात नारक के छ संयोगी सात भंगों के साथ
गुणा करने पर ३९२ भंग होते हैं । इनके सप्तक संयोग में (१-१-१-१-
-१-१-३) इत्यादिरूप से २८ विकल्प होते हैं । इन २८ विकल्पों का
सात नारक के सप्तसंयोगी एक विकल्प के साथ गुणा करने पर २८ भंग

તેમના ચતુષ્કસંયોગમાં “ ૧-૧-૧-૬ ” ઇત્યાદિ રૂપ ૫૬ વિકલ્પ થાય છે.
તેના દરેક વિકલ્પ દ્વારા સાત નારકના ચતુષ્ક સંયોગી ૩૫ ભંગ બને છે.
તેથી ૫૬ વિકલ્પના કુલ $૩૫ \times ૫૬ = ૧૯૬૦$ ચતુષ્ક સંયોગી ભંગ બને છે.
નવ નારકોના પચ્ચક સંયોગમાં “ ૧-૧-૧-૧-૫ ” ઇત્યાદિ રૂપ ૭૦ વિકલ્પ
બને છે તેના દરેક વિકલ્પ દ્વારા સાત નારકના પચ્ચકસંયોગી ૨૧ ભંગ બને
છે. તેથી એવાં ૭૦ વિકલ્પના પચ્ચક સંયોગી કુલ ભંગ $૨૧ \times ૭૦ = ૧૪૭૦$
થાય છે. નવ નારકોના ષટ્ક સંયોગમાં “ ૧-૧-૧-૧-૧-૪ ” ઇત્યાદિ રૂપ
૫૬ વિકલ્પ બને છે. તે પ્રત્યેક વિકલ્પ દ્વારા સાત નારકના ષટ્ક સંયોગી ૭
ભંગ થાય છે. તેથી ૫૬ વિકલ્પના ષટ્ક સંયોગી કુલ ભંગ $૭ \times ૫૬ = ૩૯૨$
તેમના સપ્તક સંયોગમાં “ ૧-૧-૧-૧-૧-૧-૩ ” ઇત્યાદિ રૂપ ૨૮ વિકલ્પ
બને છે. તે વિકલ્પ દ્વારા સાત નારકના સપ્તક સંયોગી એક વિકલ્પને શુભતા

સપ્તકસંયોગસ્ય ગુણનેઽષ્ટાવિંશતિઃ (૨૮) ભવન્તિ । एषां च सर्वेषां मेलने पञ्चाधिक पञ्चसहस्र (५००५) भङ्गा भवन्ति ॥ सू० ८ ॥

નવાનાં નૈરયિકાણાં કોઠકમ્—	
નવાનામ્ એકસંયોગે	૭
„ દ્વિવ.સંયોગે	૧૬૮
„ ત્રિકસંયોગે	૯૮૦
„ ચતુષ્કસંયોગે	૧૯૬૦
„ પચ્ચકસંયોગે	૧૪૭૦
„ ષટ્કસંયોગે	૩૯૨
„ સપ્તકસંયોગે	૨૮
સર્વસંમેલને	૫૦૦૫

મૂળ—“ દસ મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપવેસનણં પવિસ-
માણા પુચ્છા, ગંગેયા ! રયણપ્પમાણ વા હોજ્જા જાવ અહેસત્ત-
માણ વા હોજ્જા ૭, અહવા એગે રયણપ્પમાણ નવ સક્કરપ્પમાણ
હોજ્જા, એવં દુયા સંજોગો જાવ સત્તસંજોગો ય જહા નવળં,
નવરં એકકેવકો અવ્ભહિઓ સંચારયવ્વો સેસં તં ચેવ અપ-
ચ્છિમ આલાવગો—અહવા ચત્તારિ રયણપ્પમાણ, એગે સવ્કર-
પ્પમાણ જાવ એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ॥ સૂ૦ ૯ ॥

છાયા—દશ ભદન્ત ! નૈરયિકાઃ નૈરયિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ પૃચ્છા,
ગાત્રેય ! રત્નપ્રમાયાં વા ભવન્તિ યાવત્ અઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ ૭, અથવા એકો
રત્નપ્રમાયાં, નવ શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ, એવં દ્વિકસંયોગો યાવત્ સપ્તકસંયોગશ્ચ
યથા નવાનામ્, નવરમ્ એકૈકોઽભ્યધિકઃ સંચારયિતવ્યઃ, શેપં તદેવ, અપશ્ચિમ-
આલાપકઃ—અથવા ચત્તારો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, યાવત્ એકો-
ઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ॥ સૂ૦ ૯ ॥

હોતે હૈં । હમ તરહ ૭-૧૬૮, ૯૮૦, ૧૯૬૦, ૧૪૭૦, ૩૯૨, ૨૮, હન
સય કા યોગ કરને પર ૫૦૦૫ મંગ હન નૌ નારકોં કે નૈરયિક પ્રવેશન
મેં હોતે હૈં ॥ સૂ૦ ૮ ॥

કુલ ૨૮ સપ્તક સંયોગી ભંગ થાય છે. આ રીતે નવ નારકોના નૈરયિક પ્રવે
શનમાં ૭ + ૧૬૮ + ૯૮૦ + ૧૯૬૦ + ૧૪૭૦ + ૩૯૨ + ૨૮ = ૫૦૦૫ ભંગ
થાય છે. ॥ સૂ. ૮ ॥

ટીકા—અથ દશાનાં નૈરયિકાણામ્ અઘાધિકાઘસહસ્ર (૮૦૦૮) મહાન્ પ્રતિ-
પાદયિતુમાહ—‘ દસ મંતે ’ ઇત્યાદિ । ‘ દશ મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપવેસગણં
પવિસમાણા પુચ્છા ? ગાઙ્ગેયઃ પૃચ્છતિ—હે મદન્ત ! દશ નૈરયિકાઃ નૈરયિકપ્રવે-
શનકેન પ્રવિશન્તો નૈરયિકપ્રવેશનં હુર્વન્તઃ કિં રત્નપ્રભાયાં ભવન્તિ । કિં વો
શર્કરાપ્રભાયામ્ , કિં વા વાલુકાપ્રભાયાં, કિં વા પદ્મપ્રભાયાં, કિં વા ધૂમપ્રભાયાં
કિં વા તમઃપ્રભાયાં, કિં વા અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ ? ઇતિ પૃચ્છા, મગવાનાહ—
ગંગેયા ! રયણપ્પમાણ વા હોઝ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ વા હોઝ્જા ’ હે ગાઙ્ગેય !
દશ નૈરયિકાઃ નૈરયિકપ્રવેશનં હુર્વન્તો રત્નપ્રભાયાં વા ભવન્તિ યાવત્-શર્કરા-
પ્રભાયાં વા, વાલુકાપ્રભાયાં વા, પદ્મપ્રભાયાં વા, ધૂમપ્રભાયાં વા, તમઃપ્રભાયાં વા,

દસ મંતે ! નેરહ્યા) ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ—દશ નૈરયિકોં કે નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિક ભવ
મેં પ્રવેશ કરતે હુણ ૮૦૦૮ ભંગ હોતે હૈં—સો ઇન્હીં ભંગોં કો પ્રતિપાદિત
કરને કે લિયે સૂત્રકાર ને યહ સૂત્ર કહા હૈં—ઇસમેં ગાંગેય ને પ્રશ્ન સે
એસા પૂછા હૈં—હે મદન્ત ! દશ નારક નૈરયિકપ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિક
ભવ મે પ્રવેશ કરતે હુણ કહાં પર હોતે હૈં ? કયા વે રત્નપ્રભા પૃથિવી મેં
હોતે હૈં ? યા શર્કરાપ્રભાપૃથિવી મેં હોતે હૈં ? યા વાલુકાપ્રભા પૃથિવી મેં
હોતે હૈં ? યા પદ્મપ્રભાપૃથિવી મેં હોતે હૈં ? યા ધૂમપ્રભા પૃથિવી મેં હોતે
હૈં ? યા તમઃ પ્રભા પૃથિવી મેં હોતે હૈં ? યા અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે
હૈં ? ઇસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કાતે હૈં (ગંગેયા) હે ગાંગેય ! દશ નૈરયિક
નૈરયિક ભવ મે પ્રવેશ કરતે હુણ રત્નપ્રભા પૃથિવી મેં ભી હોતે હૈં,
યાવત્ શર્કરાપ્રભા પૃથિવી મેં ભી હોતે હૈં, વાલુકાપ્રભાપૃથિવી મેં ભી

“ દસ મંતે ! નેરહ્યા ” ઇત્યાદિ—

ટીકાર્થ—નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિક ભવમા પ્રવેશ કરતા દસ નાર-
કોના જે ૮૦૦૮ ભંગ થાય છે તેમનુ સૂત્રકારે આ સૂત્રમા નીચે પ્રમાણે
પ્રતિપાદન કર્યું છે.

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ હે મદન્ત ! નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નૈર-
યિક ભવમાં પ્રવેશ કરતા દસ નારકો શું રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે
શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પદ્મ-
પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમઃપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે ? કે નીચે સાતમી તરફમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રશ્નનો ઉત્તર—“ તોચા ! ” હે ગાંગેય ! નૈરયિક ભવમાં પ્રવેશ
કરતા દસ નારકો રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન

અથઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ૭, ‘ અહવા એગે રચણપ્પમાણ નવ સકરપ્પમાણ હોજ્જા, અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયાં ભવતિ, નવ શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ, ‘ એવ દુયા સંજોગો જાવ સત્તગસંજોગો ચ જહા નવણ્હં ’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા દ્વિકસંયોગો યાવત્ ત્રિકસંયોગઃ, ચતુષ્કસંયોગઃ, પંચકસંયોગઃ, ષટ્કસંયોગઃ, સપ્તકસંયોગશ્ચ યથા તવાનાં નૈરયિકાણાં ભણિતસ્તથૈવ દશાનામપિ નૈરયિકાણાં ભણિતવ્યઃ, ‘ નવર એકેકેવકો અબ્બહિઓ સંચારેયવ્વો સેસં તં ચેવ ’ નવરં નવ નૈરયિકાપેક્ષયા દશ નૈરયિકાણાં વિશેષસ્તુ એકૈકોઽભ્યધિકઃ સંચારયિવ્યઃ, શેષં તદેવ પૂર્વોક્તવદેવ વોધ્યમ્ । તેપાં ચ સર્વેષાં મધ્યમાનામાલાપકાનામાકારાન્ સૂચયિતુમન્તિમમાલા-

હોતે હૈં, પદ્મપ્રભાપૃથિવી મેં બી હોતે હૈં, ધૂમપ્રભાપૃથિવી મેં બી હોતે હૈં, તમઃ પ્રભા પૃથિવી મેં બી હોતે હૈં ઓર અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં બી હોતે હૈં । હસ પ્રકાર સે થે ૭ વિકલ્પ દશ નૈરયિકોં કે એક સંયોગ મેં કહે ગયે હૈં । (એવં દુયા સંજોગો જાવ સત્તગસંજોગો ચ જહા નવણ્હં) જૈસા નૌ નૈરયિકોં વા પૂર્વોક્તરીતિ કે અનુસાર દ્વિકસંયોગ યાવત્-ત્રિક સંયોગ, ચતુષ્કસંયોગ, પંચક સંયોગ, ષટ્કસંયોગ ઓર સપ્તક સંયોગ કહા ગયા હૈં ડસી રીતિ કે અનુસાર દશ નૈરયિકોં વા બી દ્વિકાદિસંયોગ કહના ચાહિયે પરન્તુ નૌ નૈરયિકોં કી અપેક્ષા સે દશ નૈરયિકોં કે દ્વિકાદિસંયોગ મેં યદિ કોઈ વિશેષતા હૈં તો વહ એક એક નારક કે અધિક સંચાર કરને કી હૈં વાકી વા ઓર સવ કથન પહિલે જૈસા ક્રિયા ગયા હૈં-વૈસા હી જાનના ચાહિયે । ડન સવ કે મધ્યમ આલાપકોં કો સૂચિત કરને કે લિયે અન્તિમ આલાપક કો સૂત્રકાર કહતે હૈં-(અપ-

થાય છે, વાલુકાપ્રભામા પણ ઉત્પન્ન થાય છે, પદ્મપ્રભામા - પણ ઉત્પન્ન થાય છે, ધૂમપ્રભામા પણ ઉત્પન્ન થાય છે, તમઃપ્રભામા પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને નાથે સાતમી પૃથ્વીમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે ૧૦ નારકોના એક સંયોગી ભગ ૭ બને છે. “ એવ દુયા સંજોગો જાવ સત્ત સંજોગો ચ જહા નવણ્હ ” જેવો નવ નારકોનો દ્વિકસંયોગ, ત્રિકસંયોગ, ચતુષ્કસંયોગ, પંચક સંયોગ, ષટ્કસંયોગ અને સપ્તકસંયોગ પહેલાના પ્રકરણમાં કહેવામાં આવ્યો છે, એવા જ દશ નારકોનો પણ દ્વિકાદિ સંયોગ કહેવો, જોઈએ. પરન્તુ નવ નારકોના દ્વિકાદિ સંયોગ કરતા દશ નારકોના દ્વિકાદિ સંયોગમાં એટલી જ વિશેષતા છે કે દશ નારકોના દ્વિકાદિ સંયોગમાં એક એક અધિક નારકોના સંચાર કરવા જોઈએ. બાકીનું સમસ્ત કથન નવ નારકોના પૂર્વોક્ત કથન પ્રમાણે સમજવું આ બાધાના મધ્યમ આલાપકોને સૂચિત કરવાને માટે સૂત્ર-દાર સૌથી છેલ્લા આલાપકને પ્રકટ કરે છે-“ અપચ્છિન્નઆલાયગો-અહવા

પ્રકમાહ—‘ અપચ્છિમઆલાવગો-અહગ ચત્તારિ રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ જાવ-એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા’ અપશ્ચિમઃ ન પશ્ચિમઃ અન્ય. આલાપકો યસ્માત્ સઃ અપશ્ચિમઃ અન્તિમ ઇત્યર્થઃ આલાપકસ્તુ-અથવા ચત્તારો રત્નપ્રમાયાં ભવન્તિ, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, યાવત્ એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પક્કપ્રમાયામ્, એકો ધૂમ પ્રમાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ । તથા ચ દશ નૈરયિકાણાં નિમ્નરીત્યા અઠાધિકાષ્ટમહસ (૮૦૦૮) ભજ્ઞા ભવન્તિ, તથાહિ-દશાનામે-કત્વે સપ્તૈવ ૭ । દ્વિકસંયોગેતુ દશાનાં ત્રિધાત્વે ‘ એકો નવ ચે ’ત્યેવમાદયો નવ વિકલ્પાઃ, તૈશ્ચૈકૃત્રિશતેઃ સપ્તપદદ્વિકસંયોગાનાં ગુણને એકોનનવત્યધિકશત (૧૮૯) ભજ્ઞા ભવન્તિ । ત્રિકસંયોગે તુ દશાનાં ત્રિધાત્વે “ એકઃ એકોઽષ્ટૌ ચ ” ઇત્યેવમાદયઃ षટ્ત્રિશદ્ વિકલ્પાઃ, તૈશ્ચ સપ્તપદત્રિકસંયોગે પશ્ચત્રિશતોગુણને પષ્ટ્ય-

ચ્છિમ આલાવગો અહવા ચત્તારિ રયણપ્પમાણ એગે સક્કરપ્પમાણ જાવ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અન્ય આલાપ જિસકે પીછે નહીં હૈ એમા આલાપ અપશ્ચિમ આલાપ હૈ યહ અપશ્ચિમ આલાપ હિસ પ્રકાર સે હૈ-અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં હોતા હૈ, એક નારક વાલુકા પ્રમા મેં હોતા હૈ, એક નારક પંકપ્રમા મેં હોતા હૈ, એક નારક ધૂમપ્રમા મેં હોતા હૈ, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં હોતા હૈ ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં હોતા હૈ ” । દશ નૈરયિકોં કે ૮૦૦૮ ભંગ હિસ નિમ્નલિખિત રીતિ કે અનુસાર હોતે હૈં-દશ નૈરયિકોં કે એક સંયોગ મેં ૭ ભંગ હૈં । હનકે દ્વિકસંયોગ મેં (૧-૨) ઇત્યાદિરૂપ સે ૧ વિકલ્પ હોતે હૈં હન નૌ વિકલ્પોં કો સાત નારક કે દ્વિક સંયોગી ૨૧ ભંગોં કે સાથ ગુણા કરને પર ૧૮૯ ભંગ આ જાતે હૈં । હનકે ત્રિક સંયોગ મેં ૧-૧-૮ ઇત્યાદિરૂપ સે ૩૬ વિકલ્પ હોતે હૈં । હન ૩૬ વિકલ્પોં

રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ જાવ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” જે આલાપક પછી બીજો એક પણ આલાપક આવતો નથી એવા આલાપકને “ અપશ્ચિમ આલાપ ” કહે છે. એવો અપશ્ચિમ (અન્તિમ) આ પ્રમાણે સમજવો—“ અથવા ચાર નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમ પ્રભામાં અને એક નારક અધ સપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે ”

દશ નારકોના ૮૦૦૮ ભંગ નીચે દર્શાવેલી રીત અનુસાર થાય છે—
દશ નારકોના એકસંયોગી ભંગ સાત થાય છે. તેમના દ્વિકસંયોગમાં ‘ ૧-૨ ’ વગેરે પ્રકારના ૯ વિકલ્પ થાય છે. પ્રત્યેક વિકલ્પ દ્વારા સાત નારકના દ્વિકસંયોગી ૨૧ ભંગ થાય છે, તેથી ૯ વિકલ્પના કુલ દ્વિકસંયોગી ભંગ ૨૧×૯

ધિકદ્વાદશશતભજ્ઞા ૧૨૬૦ ભવન્તિ । ચતુષ્કસંયોગે તુ દશાનાં ચતુર્ધાત્વે એકઃ, એકઃ, એકઃ, સપ્ત (૧-૧-૧-૭) ચેત્યેત્રમાદયશ્ચતુરશીતિર્વિકલ્પાઃ, તૈશ્ચ સપ્તપદચતુષ્કસંયોગે પશ્ચત્રિંશતો ગુણને ચત્વારિંશદધિકૈકૌનત્રિંશચ્છત (૨૯૪૦) ભજ્ઞા ભવન્તિ । પશ્ચકસંયોગે દશાનાં પશ્ચધાત્વે એકઃ એકઃ એકઃ એકઃ ષટ્ (૧-૧-૧-૧-૬) इत्यादयः षड्विंशत्यधिकशत (૧૨૬) વિકલ્પા ભવન્તિ, તૈશ્ચ સપ્તપદપશ્ચકસંયોગે એકવિંશતેર્ગુણને ષટ્ચત્વારિંશદધિક ષટ્ઢવિંશતિશત (૨૬૪૬) ભજ્ઞા ભવન્તિ । ષટ્કસંયોગેતુ દશાનાં ષોઢાત્વે એકઃ એકઃ એકઃ એકઃ એકઃ પશ્ચ (૧-૧-૧-૧-૧-૫) इत्यादयः षड्विंशत्यधिकशत (૧૨૬) વિકલ્પાઃ તૈશ્ચ સપ્તપદષટ્કસંયોગે સપ્તકસ્ય-ગુણને દ્વચ્ચશીત્યધિકાષ્ટશત (૮૮૨) ભજ્ઞા ભવન્તિ । સપ્તકસંયોગે તુ દશાનાં સપ્ત-ધાત્વે એકઃ એકઃ એકઃ એકઃ એકઃ એકઃ ચત્વારઃ (૧-૧-૧-૧-૧-૧-૪)

કા સાત નારક કે ત્રિક સંયોગી ૩૫ ભંગોં કે સાથ ગુણા કરને પર ૧૨૬૦ ભંગ હોતે હૈં । इनके चतुष्क संयोग में (१-१-१-७) इत्यादि रूप से ८४ विकल्प होते हैं । इन ८४ विकल्पों का सात नारक के चतुष्कसंयोगी ३५ भंगों के साथ गुणा करने पर २९४० भंग हो जाते हैं । इनका पंचक संयोग में (१-१-१-१-६) इत्यादिरूप से १२६ विकल्प होते हैं । इन १२६ विकल्पों का सात नारक के पंचसंयोगी २१ भंगों के साथ गुणा करने पर २६४६ भंग होते हैं । इनके षट्कसंयोग में (१-१-१-१-१-५) इत्यादिरूप से १२६ विकल्प होते हैं । इन १२६ विकल्पों का सात नारक के छहसंयोगी सात विकल्पों के साथ गुणा करने पर ८८२ भंग होते हैं । इनके सप्तक संयोग में (१-१-१-१-१-

=૧૮૬ થાય છે તેમના ત્રિકસંયોગમાં ‘ ૧-૧-૮ ’ આદિ ૩૫ ૩૬ વિકલ્પો થાય છે. તે પ્રત્યેક વિકલ્પ દ્વારા સાત નરકના ત્રિકસંયોગી ૩૫ ભંગ થાય છે. તેથી ૩૬ વિકલ્પના ત્રિકસંયોગી ભંગો ૩૫×૩૬=૧૨૬૦ થાય છે.

તેમના ચતુષ્ક સંયોગમાં ‘ ૧-૧-૧-૭ ’ આદિ ૩૫ ૮૪ વિકલ્પ બને છે. તે પ્રત્યેક વિકલ્પ દ્વારા સાત નરકના ચતુષ્ક સંયોગી ૩૫ ભંગ થાય છે. તેથી ૮૪ વિકલ્પના કુલ ચતુષ્ક સંયોગી ભંગ ૩૫×૮૪=૨૯૪૦ થાય છે. તેમના પંચક સંયોગમાં “ ૧-૧-૧-૧-૬ ” આદિ ૩૫ ૧૨૬ વિકલ્પ થાય છે. તે પ્રત્યેક વિકલ્પ દ્વારા સાત નરકના પંચક સંયોગી ૨૧ ભંગ થાય છે. એવાં ૧૨૬ વિકલ્પના કુલ ભંગ ૨૧×૧૨૬=૨૬૪૬ થાય છે. તેમના ષટ્ક સંયોગમાં “ ૧-૧-૧-૧-૧-૫ ” ઈત્યાદિ ૩૫ ૧૨૬ વિકલ્પના કુલ ષટ્ક સંયોગી ભંગ ૭×૧૨૬=૮૮૨ થાય છે. તેમના સપ્તક સંયોગમાં “ ૧-૧-૧-

इत्येवमाद्यश्चतुरशीतिर्विकल्पाः, तैश्चैकस्य सप्तकसंयोगस्य गुणने चतुरशीतिरेव भङ्गा भवन्ति । सर्वेषां मेलने अष्टाधिकाष्टसहस्र (८००८) भङ्गा भवन्ति इति ॥ सू. ९ ॥

दशानां नैरयिकाणां कोष्ठकम्	
दशानाम्—एकसंयोगे	७
” द्विकसंयोगे	१८९
” त्रिकसंयोगे	१२६०
” चतुष्कसंयोगे	२९४०
” पञ्चकसंयोगे	२६४६
” षट्कसंयोगे	८८२
” सप्तकसंयोगे	८४
सर्व मेलने	८००८

मूलम्—“संखेज्जा भंते ! नेरइया नेरइयप्पवेसणएणं पविसमाणा० पुच्छा, गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा जाव अहेसत्तमाए वा होज्जा ७ । अहवा एगे रयणप्पभाए संखेज्जा सक्करप्पभाए होज्जा, एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा दो रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए वा होज्जा एवं जाव अहवा दो रयणप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा । अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए होज्जा, एवं एएणं कमेणं एक्केक्को संचारेयव्वो जाव अहवा दसरयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए होज्जा, एवं जाव अहवा दसरयणप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा ।

—१-४) इत्यादिरूप से ८४ विकल्प होते हैं । इन ८४ विकल्पों का सात नारक के सप्तसंयोगी एक भंग के साथ गुणा करने पर ८४ भंग आ जाते हैं ॥ सू० ९ ॥

१-१-१-४” इत्यादि ३५ ८४ विकल्पना कुल ८४ सप्तक संयोगी लग धाय छे. ॥ सू. ८ ॥

अहवा संखेज्जा रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए होज्जा
जाव अहवा संखेज्जा रयणप्पभाए संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा।
अहवा एगे सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा, एवं
जहा रयणप्पभाए, उवरिमपुढवीएहिं समं चरिया एवं सक्क-
रप्पभाए वि उवरिमपुढवीएहिं समं चारेयव्वा, एवं एक्केक्का
पुढवी उवरिमपुढवीएहिं समं चारेयव्वा जाव अहवा संखेज्जा
तमाए संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए,
एगे सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा, अहवा एगे
रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, संखेज्जा पंकप्पभाए होज्जा
जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहे
सत्तमाए होज्जा। अहवा एगे रयणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए,
संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा जाव अहवा एगे रयणप्पभाए,
दो सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा। अहवा एगे
रयणप्पभाए तिन्नि सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए
होज्जा, एवं एएणं कमेणं एक्केक्को संचरेयव्वो, अहवा एगे
रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए
होज्जा जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए,
संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा दो रयणप्पभाए, संखेज्जा
सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा, जाव अहवा दो
रयणप्पभाए संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा,
अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा

वालुयप्पभाए होज्जा, एवं एएणं कमेणं एक्केको रयणप्पभाए
 संचारेयव्वो जाव अहवा संखेज्जा रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्क-
 रप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा, जाव अहवा संखेज्जा
 रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए
 होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, संखेज्जा
 पंकप्पभाए होज्जा, जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालु-
 यप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए,
 दो वालुयप्पभाए, संखेज्जा पंकप्पभाए होज्जा, एवं एएणं कमेणं
 तिया संजोगो चउक्कसंजोगो जाव सत्तसंजोगो य जहा
 दसण्हं तहेव भाणियव्वो पच्छिमो आलावगो सत्तसंजोगस्स
 अहवा संखेज्जा रयणप्पभाए संखेज्जा सक्करप्पभाए, जाव
 संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा ॥ सू० १० ॥

छाया—संख्येयाः भदन्त ! नैरयिकप्रवेशकेन प्रविशन्तः पृच्छा, गात्रेय !
 रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् अथःसप्तम्यां वा भवन्ति ७ । अथवा एको रत्न-
 प्रभायां, संख्येयाः शर्कराप्रभायां भवन्ति, एव यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां,
 संख्येयाः अथःसप्तम्या भवन्ति, अथवा द्वौ रत्नप्रभायां, संख्येयाः शर्कराप्रभायां
 वा भवन्ति, एव यावत् अथवा द्वौ रत्नप्रभायां संख्येया अथःसप्तम्यां भवन्ति,
 अथवा त्रयो रत्नप्रभायां, संख्येया शर्कराप्रभायां भवन्ति, एवम् एतेन क्रमेण
 एकैकः संचारयितव्यो, यावत् अथवा दश रत्नप्रभायाम् संख्येयाः शर्कराप्रभायां
 भवन्ति, एव यावत् अथवा दश रत्नप्रभायां संख्येया अथःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा
 संख्येयाः रत्नप्रभायाम्, संख्येयाः शर्कराप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा संख्येया
 रत्नप्रभायां, संख्येयाः अथःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्,
 संख्येयाः वालुकाप्रभायां भवन्ति, एव यथा रत्नप्रभाया उपरिमृथिवीभिः समं
 संचारिताः, एव शर्कराप्रभाया अपि उपरिमृथिवीभिः समं चारयितव्याः,
 एवम् एकैका पृथिवी उपरिमृथिवीभिः समं चारयितव्या यावत् अथवा संख्येया

अहवा संखेज्जा रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए होज्जा
जाव अहवा संखेज्जा रयणप्पभाए संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा।
अहवा एगे सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा, एवं
जहा रयणप्पभाए, उवरिमपुढवीएहिं समं चरिया एवं सक्क-
रप्पभाए वि उवरिमपुढवीएहिं समं चारेयव्वा, एवं एक्केक्का
पुढवी उवरिमपुढवीएहिं समं चारेयव्वा जाव अहवा संखेज्जा
तमाए संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए,
एगे सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा, अहवा एगे
रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, संखेज्जा पंकप्पभाए होज्जा
जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहे
सत्तमाए होज्जा। अहवा एगे रयणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए,
संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा जाव अहवा एगे रयणप्पभाए,
दो सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा। अहवा एगे
रयणप्पभाए तिन्नि सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए
होज्जा, एवं एएणं कमेणं एक्केक्को संचरेयव्वो, अहवा एगे
रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए
होज्जा जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, संखेज्जा वालुयरप्पभाए,
संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा दो रयणप्पभाए, संखेज्जा
सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा, जाव अहवा दो
रयणप्पभाए संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा,
अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा

वाल्गुयप्पभाए होज्जा, एवं एएणं कमेणं एक्केको रयणप्पभाए
संचारेयव्वो जाव अहवा संखेज्जा रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्क-
रप्पभाए, संखेज्जा वाल्गुयप्पभाए होज्जा, जाव अहवा संखेज्जा
रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए
होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वाल्गुयप्पभाए, संखेज्जा
पंकप्पभाए होज्जा, जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वाल्गु-
यप्पभाए. संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए,
दो वाल्गुयप्पभाए, संखेज्जा पंकप्पभाए होज्जा, एवं एएणं कमेणं
तिया संजोगो चउक्कसंजोगो जाव सत्तसंजोगो य जहो
दसण्हं तहेव भाणियव्वो पच्छिमो आलावगो सत्तसंजोगस्स
अहवा संखेज्जा रयणप्पभाए संखेज्जा सक्करप्पभाए, जाव
संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा ॥ सू० १० ॥

छाया—संख्येयाः भदन्त ! नैरयिकप्रवेशकेन प्रविशन्तः पृच्छा, गाङ्गेय !
रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् अधःसप्तम्यां वा भवन्ति ७ । अथवा एको रत्न-
प्रभायां, संख्येयाः शर्कराप्रभाया भवन्ति, एव यावत् अथवा एको रत्नप्रभाया,
संख्येया. अधःसप्तम्या भवन्ति, अथवा द्वौ रत्नप्रभायां, संख्येयाः शर्कराप्रभायां
वा भवन्ति, एव यावत् अथवा द्वौ रत्नप्रभायां संख्येया अधःसप्तम्या भवन्ति,
अथवा त्रयो रत्नप्रभाया, संख्येयाः शर्कराप्रभायां भवन्ति, एवम् एतेन क्रमेण
एकैकः संचारयितव्यो, यावत् अथवा दश रत्नप्रभायाम् संख्येयाः शर्कराप्रभायां
भवन्ति, एव यावत् अथवा दश रत्नप्रभायां संख्येया अधःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा
संख्येयाः रत्नप्रभायाम्, संख्येयाः शर्कराप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा संख्येया
रत्नप्रभायां, संख्येयाः अथ सप्तम्यां भवन्ति, अथवा एकः शर्कराप्रभायाम् ;
संख्येयाः वाल्गुकाप्रभाया भवन्ति, एवं यथा रत्नप्रभाया उपरिमपृथिवीभिः समं
संचारिताः, एवं शर्कराप्रभाया अपि उपरिमपृथिवीभिः समं चारयितव्याः,
एवम् एकैका पृथिवी उपरिमपृथिवीभिः समं चारयितव्या यावत् अथवा संख्येया

अहवा संखेज्जा रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए होज्जा
 जाव अहवा संखेज्जा रयणप्पभाए संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा।
 अहवा एगे सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा, एवं
 जहा रयणप्पभाए, उवरिमपुढवीएहिं समं चरिया एवं सक्क-
 रप्पभाए वि उवरिमपुढवीएहिं समं चारेयव्वा, एवं एक्केक्का
 पुढवी उवरिमपुढवीएहिं समं चारेयव्वा जाव अहवा संखेज्जा
 तमाए संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए,
 एगे सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा, अहवा एगे
 रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, संखेज्जा पंकप्पभाए होज्जा
 जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहे
 सत्तमाए होज्जा। अहवा एगे रयणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए,
 संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा जाव अहवा एगे रयणप्पभाए,
 दो सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा। अहवा एगे
 रयणप्पभाए तिन्नि सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए
 होज्जा, एवं एएणं कमेणं एक्केक्को संचरेयव्वो, अहवा एगे
 रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए
 होज्जा जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए,
 संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा दो रयणप्पभाए, संखेज्जा
 सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा, जाव अहवा दो
 रयणप्पभाए संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा,
 अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा

वालुयप्पभाए होज्जा, एवं एएणं कमेणं एक्केको रयणप्पभाए
 संचारेयव्वो जाव अहवा संखेज्जा रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्क-
 रप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा, जाव अहवा संखेज्जा
 रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए
 होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, संखेज्जा
 पंकप्पभाए होज्जा, जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालु-
 यप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए,
 दो वालुयप्पभाए, संखेज्जा पंकप्पभाए होज्जा, एवं एएणं कमेणं
 तिया संजोगो चउक्कसंजोगो जाव सत्तसंजोगो य जहा
 दसण्हं तहेव भाणियव्वो पच्छिमो आलावगो सत्तसंजोगस्स
 अहवा संखेज्जा रयणप्पभाए संखेज्जा सक्करप्पभाए, जाव
 संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा ॥ सू० १० ॥

छाया—संख्येयाः भदन्त ! नैरयिकप्रवेशकेन प्रविशन्तः पृच्छा, गाज्ञेय !
 रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् अथःसप्तम्यां वा भवन्ति ७ । अथवा एको रत्न-
 प्रभायां, संख्येयाः शर्कराप्रभायां भवन्ति, एव यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां,
 संख्येयाः अथःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा द्वौ रत्नप्रभायां, संख्येयाः शर्कराप्रभायां
 वा भवन्ति, एव यावत् अथवा द्वौ रत्नप्रभायां संख्येयाः अथःसप्तम्यां भवन्ति,
 अथवा त्रयो रत्नप्रभायां, संख्येयाः शर्कराप्रभायां भवन्ति, एवम् एतेन क्रमेण
 एकैकः संचारयितव्यो, यावत् अथवा दश रत्नप्रभायाम् संख्येयाः शर्कराप्रभायां
 भवन्ति, एवं यावत् अथवा दश रत्नप्रभायां संख्येयाः अथःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा
 संख्येयाः रत्नप्रभायाम्, संख्येयाः शर्कराप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा संख्येया
 रत्नप्रभायां, संख्येयाः अथःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्,
 संख्येयाः वालुकाप्रभाया भवन्ति, एव यथा रत्नप्रभाया उपरिमृथिवीभिः समं
 संचारिताः, एवं शर्कराप्रभाया अपि उपरिमृथिवीभिः समं चारयितव्याः,
 एवम् एकैका पृथिवी उपरिमृथिवीभिः समं चारयितव्या यावत् अथवा संख्येया

स्तमः प्रभायाम्, संख्येयाः अधःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः वालुकाप्रभायां भवन्ति, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः पङ्कप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः अधःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, द्वौ शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः वालुकाप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, द्वौ शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः अधःसप्तम्यां भवन्ति अथवा एको रत्नप्रभायाम्, त्रयः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः वालुकाप्रभायां भवन्ति, एवम् एतेन क्रमेण एकैकः संचारयितव्यः, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, संख्येयाः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः वालुकाप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, संख्येयाः वालुकाप्रभायां संख्येयाः अधः सप्तम्यां भवन्ति, अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, संख्येयाः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः वालुकाप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा द्वौ रत्नप्रभायां संख्येयाः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः अधःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा त्रयो रत्नप्रभायां, संख्येयाः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः वालुकाप्रभायां भवन्ति, एवम् एतेन क्रमेण एकैको रत्नप्रभायां संचारयितव्यो यावत् अथवा संख्येयाः रत्नप्रभायां संख्येयाः शर्कराप्रभायां, संख्येयाः वालुकाप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा संख्येयाः रत्नप्रभायाम्, संख्येयाः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः अधःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, संख्येयाः पङ्कप्रभायाम् भवन्ति, यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, संख्येया अधःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, द्वौ वालुकाप्रभायाम्, संख्येया पङ्कप्रभायां भवन्ति, एवम् एतेन क्रमेण त्रिकसंयोगश्चतुष्कसंयोगो यावत् सप्तकसंयोगश्च यथा दशानां तथैव भणितव्यः, पश्चिमः आलापकः सप्तकसंयोगस्य अथवा संख्येयाः रत्नप्रभायाम्, संख्येयाः शर्कराप्रभायाम्, यावत् संख्येया अधःसप्तम्यां भवन्ति ॥ सू० १० ॥

टीका—अथ संख्येयानां नैरयिकाणां सप्तत्रिंशदधिकत्रयस्त्रिंशच्छत (३३३७) भङ्गान् प्रतिपादयितुमाह—‘संखेज्जा भंते’ इत्यादि । ‘संखेज्जा भंते ! नेर-

(संखेज्जा भंते ! नेरइया) इत्यादि ।

टीकार्थ—संख्यात नैरयिकों के ३३३७ भंगों को प्रतिपादन करने के लिये सूत्रकार ने यह सूत्र कहा है—इसमें गांगेय ने प्रभु से ऐसा

“संखेज्जा भंते ! नेरइया” इत्यादि—

टीकार्थ—संख्यात नैरयिकों ३३३७ भंगों के सूत्रकार ने या सूत्र द्वारा प्रतिपादन किये हैं—

इया नेरपयप्पवेसणएणं पविसमाणा पुच्छा ? ' गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त ! संखेयाः नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनकेन प्रविशन्तौ नैरयिकभवप्रवेशनं कुर्वन्तः किं रत्नप्रभायां भवन्ति, किंवा शर्कराप्रभायां, किंवा वालुकाप्रभायां, किंवा पङ्क-प्रभायां, किंवा धूमप्रभायां, किंवा तमःप्रभायाम्, किंवा अधःसप्तम्यां भवन्ति ? इति पृच्छा, भगवानाह—' गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहेसत्तमाए वा होज्जा ७' हे गाङ्गेय ! संखेया नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनकेन प्रविशन्तो रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत्-शर्कराप्रभायां वा भवन्ति, वालुकाप्रभायां वा भवन्ति, पङ्कप्रभायां वा भवन्ति, धूमप्रभायां वा भवन्ति, तमःप्रभायां वा, अधः सप्तम्यां वा भवन्ति ७ ।

अथ द्विकसंयोगिभङ्गानाह—'अहवा एगे रयणप्पभाए, संखेज्जा

पूछा है—(संखेज्जा भते ! नेरइया नेरइयप्पवेसणएणं पविसमाणा पुच्छा) हे भदन्त ! संख्यात नारक नैरयिक प्रवेशन द्वारा नैरयिक भव में प्रवेश करते कहां होते हैं क्या वे रत्नप्रभापृथिवी में होते हैं ? या शर्कराप्रभापृथिवी में होते हैं ? या वालुकाप्रभा पृथिवी में होते हैं ? या पङ्कप्रभा पृथिवी में होते हैं ? या धूमप्रभा पृथिवी में होते हैं ? या तमः प्रभा पृथिवी में होते हैं ? या अधः सप्तमी पृथिवी में होते हैं ? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं (गंगेया) हे गांगेय ! (रयणप्पभाए वा होज्जा जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा) संख्यात नैरयिक नैरयिक प्रवेशनक द्वारा नारक भव में प्रवेश करते हुए रत्नप्रभा पृथिवी में भी होते हैं, यावत् शर्कराप्रभा पृथिवी में भी होते हैं, वालुकाप्रभा पृथिवी में भी होते हैं, पङ्कप्रभा पृथिवी में भी होते हैं, धूमप्रभापृथिवी में भी होते हैं, तमः प्रभा पृथिवी में भी होते हैं और अधः सप्तमी पृथिवी में भी होते हैं ।

गांगेय अणुगारणे प्रश्न—“ संखेज्जा भते ! नेरइया नेरइयप्पवेसणएण पविसमाणा पुच्छा ” हे भदन्त ! नैरयिक प्रवेशनक द्वारा अन्य गतिमाथी नैरयिक लवमा प्रवेश करता संख्यात नारको शुं रत्नप्रभायां उत्पन्न थाय छे ? के शर्कराप्रभायां उत्पन्न थाय छे ? के वालुकाप्रभायां उत्पन्न थाय छे ? के पङ्कप्रभायां उत्पन्न थाय छे ? के धूमप्रभायां उत्पन्न थाय छे ? के तमःप्रभायां उत्पन्न थाय छे ? के अधःसप्तमी नग्कमा उत्पन्न थाय छे ?

महावीर प्रभुने उत्तर—“ गंगेया ! ” हे गांगेय ! “ रयणप्पभाए, वा होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा ” नैरयिक प्रवेशनक द्वारा नैरयिक लवमा प्रवेश करता संख्यात नारको रत्नप्रभायां पणु उत्पन्न थाय छे, शर्कराप्रभायां पणु उत्पन्न थाय छे, वालुकाप्रभायां पणु उत्पन्न थाय छे, पङ्कप्रभायां पणु उत्पन्न थाय छे, धूमप्रभायां पणु उत्पन्न थाय छे, तमःप्रभायां पणु उत्पन्न थाय छे अने अधःसप्तमीमा पणु उत्पन्न थाय छे. आ दीते संख्यात नार-

સકરપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયાં ભવતિ, સંખ્યેયા નૈરયિકાઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ, ' એવં જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાણ સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અથવા એકો રત્ન-પ્રમાયાં, સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયામ્ , અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ પઢ્ડ-પ્રમાયામ્ , અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયા ધૂમપ્રમાયામ્, અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયાસ્તમઃ પ્રમાયામ્ , અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, સંખ્યેયાઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ, ' અહવા દા રયણપ્પમાણ; સંખેજ્જા સકરપ્પ-

इस प्रकार से ये संख्यात नैरयिकों के नैरयिक प्रवेश में एक संयोगी ७ भंग हैं । अब सूत्रकार इनके द्विकसंयोगी भङ्गों का कथन करते हैं (अहवा एगे रयणप्पमाए, संखेज्जा सकरप्पमाए होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में होता है और संख्यात नारक शर्कराप्रभा में होते हैं (एवं जाव अहवा एगे रयणप्पमाए संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा) इसी पूर्वोक्त रीति से यावत्-अथवा एक नारक रत्नप्रभा में होता है संख्यातनारक वालुकाप्रभा में होते हैं, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में होता है, संख्यात नारक पंकप्रभा में होते हैं, अथवा एक नैरयिक रत्नप्रभा में होता है, संख्यात नारक धूमप्रभा में होते हैं, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में होता है और संख्यात नारक तमः प्रभा में होते हैं, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में होता है और संख्यात नारक अधः सप्तमी में होते हैं (अहवा दो रयणप्पमाए, संखेज्जा सकरप्पमाए वा

કેના નૈરયિક પ્રવેશમાં એકસંયોગી ૭ ભંગ થાય છે. હવે સૂત્રકાર તેમના દ્વિકસંયોગી ભંગોનું નીચે પ્રમાણે કથન કરે છે—

“ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સકરપ્પમાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ‘એવં જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારકો વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારકો પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

“અહવા દો રચણપમાણ, સંઘેજા સકરણપમાણ વા હોજા ” (૧) અથવા
 જે નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારકો શક્રપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે. “એવ જાવ અહવા દો રચણપમાણ, સંઘેજા અહેનત્તમાણ
 હોજા ” પૂર્વોક્ત રીત અનુસાર ખાટીના લગ આ પ્રમાણે બને છે-(૨) અથવા
 જે નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે
 (૩) અથવા જે નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો પકપ્રભામાં ઉત્પન્ન
 થાય છે (૪) અથવા જે નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો ધૂમપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા જે નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો
 તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા જે નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત
 નારકો અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા નિત્રિ રચણપમાણ, સંઘેજા
 સકરણપમાણ, હોજા ” અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો
 શક્રપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “એવં એણં કનેણં એમેનો સચારેયવ્વો, જાવ

ધ્રુવતેન અભિલાપક્રમેણ એકૈકઃ સંચાયિતવ્યો, યાવત્-અથવા ત્રયો વા ચત્વારો વા પંચવા, ષટ્વા, સપ્તવા, અષ્ટવા, નવવા, દશવા, રત્નપ્રભાયાં ભવન્તિ, સંખ્યેયાઃ સંખ્યેયાસ્તુ શર્કરાપ્રભાયાં ભવન્તીતિ ભાવઃ । ‘એવં જાવ અહવા દસ રચણપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા ’ એથં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા ત્રયઃ ત્રયો વા, ચત્વારઃ ચત્વારો વા, પચ્ચ પચ્ચ વા, ષટ્ ષટ્વા, સપ્ત સપ્ત વા, અષ્ટ અષ્ટ વા, નવ નવ વા, દશ દશ વા રત્નપ્રભાયાં ભવન્તિ, સંખ્યેયાઃ સંખ્યેયાસ્તુ વાલુકાપ્રભાયાં વા, પદ્મપ્રભાયાં વા, ધૂમપ્રભાયામ્ વા, તમઃપ્રભાયાં વા, અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તીતિ ભાવઃ । ‘ અહવા સંખેજ્જા રચણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રભાયાં, સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં ભવન્તિ, ‘ જાવ અહવા સંખેજ્જા

રચણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા) પૂર્વોક્ત હસ રીતિ કે અનુસાર ઉપર્યુક્ત અભિલાપક્રમ સે એક એક નારક કા સંચાર કરના ચાહિયે યાવત્ અથવા ત્રીન વા ચાર વા પાંચ, છહ વા સાત વા આઠ વ નૌ એવં દશ નારક રત્નપ્રભા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં હોતે હૈં । (એવં જાવ અહવા દસ રચણપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા) હસ પૂર્વોક્ત રીતિ સે યાવત્-અથવા ત્રીન, ત્રીન, વા ચાર, ચાર, યા પાંચ, પાંચ, યા છહ છહ, યો સાત સાત, યા આઠ ૨, યા નૌ ૨, યા દશ દશ નારક રત્નપ્રભા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભા મેં હોતે હૈં, અથવા પંકપ્રભા મેં હોતે હૈં યા ધૂમપ્રભા મેં હોતે હૈં, યા તમઃ પ્રભા મેં હોતે હૈં યા અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં । (અહવા સંખેજ્જા રચણપ્પમાણ સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભા મેં હોતે હૈં ઓર

અહવા દસ રચણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ” પૂર્વોક્ત આ રીત અનુસાર ઉપર્યુક્ત અભિલાપ ક્રમથી એક એક નારકનો સંચાર કરવો જોઈએ એટલે કે “ ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ કે દશ નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. ” ઈત્યાદિ ભંગે તું કથન થવું જોઈએ. આ રીતે “ એવંજાવ દસ રચણપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” ત્રણ ત્રણ, કે ચાર ચાર, કે પાંચ પાંચ, કે છ છ, કે સાત સાત કે આઠ આઠ, કે નવ, નવ, કે દશ દશ નારકો રત્ન પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારકો વાલુકાપ્રભામાં, અથવા પંક-પ્રભામાં, અથવા તમ પ્રભામાં અથવા નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા સંખેજ્જા રચણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ” અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા

રચણપ્પમાણ સંખેજ્જા અહેત્તમાણ હોજ્જા ' યાવત્-અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયામ્ , અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રમાયાં, સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રમાયામ્ , અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રમાયાં, સંખ્યેયા ધૂમપ્રમાયામ્, અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયારત્નપ્રમાયામ્ , અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ, ' અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા એકો નૈરયિકઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવતિ, સંખ્યેયા નૈરયિકાસ્તુ વાલુકાપ્રમાયાં ભવન્તિ, ' એવં જહા રચણપ્પમાણ ઉવરિમિપુઢવણ્ઠિં સમં સંચારિયા, એવં સક્કરપ્પમાણ વિ ઉવરિમિપુઢવીણ્ઠિં સમં ચારેયન્વા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યથા રત્નપ્રમાયા ઉપરિમપૃથિવીભિઃ સ્વોત્તર-શર્કરાદિપૃથિ-

સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રમા મેં હોતે હૈં (જાંવ અહવા સંખેજ્જા રચપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહે મત્તમાણ હોજ્જા) યાવત્ અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા-સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક પંકપ્રમા મેં, અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમા મેં અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક તમઃ પ્રમા મેં, અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃ સપ્તમી મેં હોતે હૈં । (અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં હોતા હૈં, ઓર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં । (એવં જહા રચણપ્પમાણ ઉવરિમિપુઢવીણ્ઠિં સમં સંચારિયા, એવં સક્કરપ્પમાણ વિ ઉવરિમિપુઢવીણ્ઠિં સમં ચારેયન્વા) હસ પૂર્વોક્તરીતિ કે અનુસાર જિસ પ્રકાર સે રત્નપ્રમા પૃથિવી કી સ્વો-

સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક પંકપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક તમ પ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક અધઃ સપ્તમી નારકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

“ અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાણ, હોજ્જા ” અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે “ એવં જહા રચણપ્પમાણ, ઉવરિમિપુઢવીણ્ઠિં સમં સંચારિયા, એવં સક્કરપ્પમાણ વિ ઉવરિમાણ વિ ઉવરિમિપુઢવીણ્ઠિં સમં ચારેયન્વા ” આ

વીભિઃ સમં મદ્ધાઃ સંચારિતા એવં તથૈવ શર્કરાગ્રમાયા અપિ ઉપરિમપૃથિવીભિઃ સ્વોત્તર વાલુકાપ્રમાદિપૃથિવીભિઃ સમં ચારયિતવ્યાઃ=સચ્ચરણીયા' એવં એકેકેકા પુઢવી ઉવરિમપુઢવીર્હિ સમં ચારેયવ્વા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યૈવ એકૈકા પૃથિવી ઉપરિમપૃથિવીભિઃ સ્વસ્વોત્તરપૃથિવીભિઃ સમં ચારયિતવ્યા । તેપાં મદ્ધાના માકારજ્ઞાપનાર્થમન્તિમવિકલ્પમાહ—'જાવ અહવા સંખેજ્જા તમાણ, સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા ' યાવત્ અથવા સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયાં, સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રમાયામ્ । સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયાં સંખ્યેયા ધૂમપ્રમાયામ્, સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયાં સંખ્યેયાસ્તમઃપ્રમાયામ્, સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ અધઃસપ્ત-

ત્તર શર્કરાદિ પૃથિવિયોં કે સાથ સંચાર કર મંગ કહે ગયે હૈં, उसी प्रकार से शर्करापृथिवी का स्वोत्तर वालुकाप्रमा आदि पृथिवियों के साथ संचार कर मंग बना लेना चाहिये (एवं एकेका पुढवी उवरिमपुढवीर्हि समं संचारेयव्वा) इसी तरह से एक एक पृथिवी अपनी अपनी आगे की पृथिवियों के साथ संचारित कर मंग बना लेना चाहिये उन मंगों के आकार को समझाने के लिये सूत्रकार अन्तिम मंग कैसा होता है इस बात को प्रकट करते हैं—जाव अहवा संखेज्जा तमाए संखेज्जा अहे सत्तमाए होज्जा । यावत् अथवा संख्यात नारक वालुकाप्रमा में होते हैं और संख्यात नारक पंकप्रमा में होते हैं, अथवा संख्यात नारक वालुकाप्रमा में होते हैं और संख्यात नारक धूमप्रमा में होते हैं, अथवा संख्यात नारक वालुकाप्रमा में होते हैं और संख्यात नारक तमः

પૂર્વોક્ત રીત અનુસાર જેમ રત્નપ્રભાપૃથ્વીનો પછીની પૃથ્વીઓ સાથે યોગ કરીને ભંગ કહેવામાં આવેલ છે, એજ પ્રમાણે શર્કરાદિ પૃથ્વીઓની સાથે પછીની પૃથ્વીઓનો યોગ કરીને ભંગ કહેવા જોઈએ એ પ્રમાણે શર્કરાપૃથ્વીની સાથે વાલુકાપ્રમા આદિ પછીની પૃથ્વીઓનો યોગ કરીને ભંગ કહેવા જોઈએ. “ એવં એકેકા પુઢવી ઉવરિમ પુઢવીર્હિ સમ ચારેયવ્વા ” એ જ પ્રમાણે પ્રત્યેક પૃથ્વીનો પછીની બધી પૃથ્વીઓ સાથે ક્રમશઃ યોગ કરીને ભંગ બનાવવા જોઈએ. આ ભંગોનો આકાર સમજાવવાને માટે સૂત્રકાર અન્તિમ ભંગ કેવો બને છે તે પ્રકટ કરે છે—“ જાવ અહવા સંખેજ્જા તમાણ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” અથવા સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, અથવા સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, અથવા સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, અથવા સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક

म्याम्, संख्येयाः पङ्कप्रभायां संख्येया धूमप्रभायाम् । संख्येयाः पङ्कप्रभायां संख्येयारत्नमःप्रभायाम्, संख्येया पङ्कप्रभायां संख्येया अधःसप्तम्याम् । संख्येया धूमप्रभायां संख्येयास्तमःप्रभायां, संख्येयाधूमप्रभायां संख्येयाः अधःसप्तम्याम् । संख्येयास्तमःप्रभायां संख्येया अधःसप्तम्यां भवन्तीति भावः

अथ त्रिकसंयोगिभङ्गानाह—‘अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सकरप्पभाए संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा’ अथवा एको रत्नप्रभायान्, एकः शर्कराप्रभायाम्, संख्येया वालुकाप्रभायां भवन्ति, ‘अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सकरप्पभाए,

प्रभा मे होते हैं, संख्यात नारक वालुकाप्रभा में होते हैं और संख्यात नारक अधः सप्तमी पृथिवी में होते हैं । अथवा संख्यात नारक पङ्कप्रभा में होते हैं और संख्यात नारक धूमप्रभा में होते हैं, अथवा संख्यात नारक पङ्कप्रभा में होते हैं और संख्यात नारक तमः प्रभा में होते हैं, अथवा संख्यात नारक पङ्कप्रभा में होते हैं और संख्यात नारक अधः सप्तमी पृथिवी में होते हैं । अथवा संख्यात नारक धूमप्रभा में होते हैं और संख्यात नारक तमः प्रभा में होते हैं, अथवा संख्यात नारक धूमप्रभा में होते हैं और संख्यात नारक अधः सप्तमी पृथिवी में होते हैं । अथवा संख्यात नारक तमः प्रभा में होते हैं और संख्यात नारक अधः सप्तमी पृथिवी में होते हैं । इस प्रकार से ये यहाँ तक छिक संयोगी भङ्ग कहे गये हैं ।

अथ सूत्रकार त्रिकसंयोगी भङ्गों को प्रकट करनेके लिये ‘अहवा’ एगे रयणप्पभाए, एगे सकरप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा’ ऐसा सूत्र कहते हैं अथवा एक नारक रत्नप्रभा में होता है, एक नारक शर्कराप्रभा में होता है और संख्यात नारक वालुकाप्रभा में होते हैं,

अथ सप्तमीमा उत्पन्न धाय छे अथवा संख्यात नारक पङ्कप्रभाया उत्पन्न धाय छे अने संख्यात नारक धूमप्रभाया उत्पन्न धाय छे अथवा संख्यात नारक पङ्कप्रभाया उत्पन्न धाय छे अने संख्यात नारक तमः प्रभाया उत्पन्न धाय छे, अथवा संख्यात नारक पङ्कप्रभाया उत्पन्न धाय छे अने संख्यात नारक अधः सप्तमीमा उत्पन्न धाय छे अथवा संख्यात नारक धूमप्रभाया उत्पन्न धाय छे अने संख्यात नारक अधः सप्तमीमा उत्पन्न धाय छे, अथवा संख्यात नारक तमः प्रभाया उत्पन्न धाय छे अने संख्यात नारक अधः सप्तमीमा उत्पन्न धाय छे, अही सुधी द्विकसंयोगी लोकोत् प्रतिपादन करवाभां आवां छे

इसे सूत्रकार त्रिकसंयोगी लोकोत् ध्यान करे छे—“अहवा एगे रत्नप्रभाए, एगे सकरप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा” अथवा एक नारक रत्नप्रभाया, एक नारक शर्कराप्रभाया अने संख्यात नारक वालुकाप्रभाया उत्पन्न धाय छे,

સંખેજ્જા પંકપ્પમાણ હોજ્જા' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, સંખે-
યાઃ પંકપ્રમાયાં ભવન્તિ, 'જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાણ એગે સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા
અહે સત્તમાણ હોજ્જા' યાવત્ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, સંખેયા
ધૂમપ્રમાયામ્, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, સંખેયાસ્તમઃ
પ્રમાયામ્, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં સંખેયા અધઃસપ્પમ્યાં
ભવન્તીત્યર્થઃ ' અહવા એગે રયણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પ
માણ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં, દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયાં, સંખેયા વાલુકા-
પ્રમાયાં ભવન્તિ ' જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ સંખેજ્જા અહે

' અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા પંકપ્પમાણ
હોજ્જા ' અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં હોતા હૈ, એક નારક શર્કરા
પ્રમા મેં હોતા હૈ ઓર સંખ્યાત નારક પંકપ્રમા મેં હોતે હૈ ' જાવ
અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ
હોજ્જા ' યાવત્ અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં હોતા હૈ, એક નારક
શર્કરાપ્રમા મેં હોતા હૈ ઓર સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમા મેં હોતે હૈ,
અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત
નારક તમઃપ્રમા મેં હોતે હૈ, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક
શર્કરાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃસપ્પમી મેં હોતે હૈ । ' અહવા
એગે રયણપ્પમાણ દો સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા '
અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત
નારક વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈ, ' જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, દો

“ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા પંકપ્પમાણ હોજ્જા ”
અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક
પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ,
સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” યાવત્ અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક
નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા
એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક તમઃ-
પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરા-
પ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક અધઃસપ્પમી પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા
એગે રયણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા ” અથવા એક
નારક રત્નપ્રભામાં, એ નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે. “ જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા

સત્તમાણ હોજ્જા ' યાવત્-અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવન્તિ, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયાં સંખ્યેયા ધૂમપ્રમાયાં ભવન્તિ, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં, દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્ સંખ્યેયાસ્તમઃપ્રમાયાં ભવન્તિ, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ અથ સપ્તમ્યાં ભવન્તિ, ' અહવા એગે રચણપ્પમાણ તિન્નિ સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુકાપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં, ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયાં સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયાં

સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા ' યાવત્ અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હેં, ' જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા ' યાવત્ અથવા એક નારક રત્નપ્રમામેં, દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક પદ્મપ્રમા મેં હોતે હેં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમામેં, દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમા મેં હોતે હેં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક તમઃપ્રમા મેં હોતે હેં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હેં, ' અહવા એગે રચણપ્પમાણ, તિન્નિ સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુકાપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા એક નારક રત્નપ્રમામેં હોતા હેં, ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં હોતે હેં ઓર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હેં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક પદ્મપ્રમા મેં હોતે હેં, અથવા એક

અહે સત્તમાણ હોજ્જા " અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, બે નારક શર્કરાપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક પદ્મપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, બે નારક શર્કરાપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, બે નારક શર્કરાપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક તમઃપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, બે નારક શર્કરાપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમી નગ્નપ્રમા ઉત્પન્ન થાય છે.

" અહવા એગે રચણપ્પમાણ, તિન્નિ સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુકાપ્પમાણ, હોજ્જા " અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, ત્રણ નારક શર્કરાપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, ત્રણ નારક શર્કરાપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક પદ્મપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે.

भवन्ति, 'एवं एएणं कमेणं एक्केक्को संचारेयव्वो' एव पूर्वात्तरीत्या एतेन क्रमेण एकैकः संचारयितव्यः 'अहवा एगे रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए, सखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा' अथवा एको रत्नप्रभायां, संख्येयाः शर्करा-प्रभायां, संख्येया वालुकाप्रभायां भवन्ति, 'जाव अहवा एगे रयणप्पभाए सखेज्जा सक्करप्पभाए सखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा' यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां संख्येयाः शर्कराप्रभायां संख्येयाः पङ्कप्रभाया भवन्ति,

नारक रत्नप्रभा में, तीन नारक शर्कराप्रभा में और संख्यात नारक धूमप्रभा में होते हैं, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, तीन नारक शर्कराप्रभा में और संख्यात नारक तमःप्रभा में होते हैं अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, तीन नारक शर्कराप्रभा में और संख्यात नारक अधः-सप्तमी पृथिवी में होते हैं 'एवं एएणं कमेणं एक्केक्को संचारेयव्वो' इस प्रकार शर्कराप्रभा में इस क्रमसे एक एक नारक का संचार अन्तिम भंग तक करना चाहिये, वह अन्तिम भंग इस प्रकार का होगा 'अहवा-एगे रयणप्पभाए सखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा' अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, संख्यात नारक शर्कराप्रभा में और संख्यात नारक वालुकाप्रभा में होते हैं 'जाव अहवा एगे रयणप्पभाए संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा' यावत् अथवा-एक नारक रत्नप्रभा में, संख्यात नारक शर्कराप्रभा में,

अथवा એક નારક રત્નપ્રભામાં, ત્રણ નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, ત્રણ નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, ત્રણ નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો અધઃસપ્તમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. " एवं ए एण कमेणं एक्केक्को संचारेयव्वो "

આ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભામાં આ ક્રમથી એક એક નારકનો સંચાર અંતિમ ભંગ પર્યન્ત થવો જોઈએ. એટલે કે ઉપર્યુક્ત વિકલ્પમાં શર્કરાપ્રભામાં ૪, ૫, ૬, ૭, ૮, ૯, ૧૦ અને સંખ્યાત નારક મૂકીને ઉપર મુજબ પાંચ પાંચ ભંગ કહેવા જોઈએ. આ રીતે છેલ્લા વિકલ્પના આ પ્રમાણે લાગાઓ બનશે-“ અહવા એગે રયણપ્પભાए, સંખેજ્જા સક્કરપ્પભાए, સંખેજ્જા વાલુયપ્પભાए, હોજ્જા ” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. " જાવ અહવા એગે રયણપ્પભાए, સંખેજ્જા સક્કરપ્પભાए, સંખેજ્જા અહેસત્તમાए હોજ્જા " અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા

અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયા ધૂમ-
પ્રભાયાં ભવન્તિ, અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયાસ્તમઃ
પ્રભાયાં ભવન્તિ, અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ
અથઃ સપ્તમ્યાં ભવન્તીતિ । 'અથવા દો રચણપ્પમાણ સંખેજ્જા સવકરપ્પમાણ
સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયાં, સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્ર-
ભાયામ્, સંખ્યેયાઃ વાલુકાપ્રભાયાં ભવન્તિ, ' જાત્ર અથવા દો રચણપ્પમાણ,
સંખેજ્જા સવકરપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહેમનમાણ હોજ્જા ' યાવત્ અથવા દ્વૌ રત્ન-
પ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રભાયાં ભવન્તિ, અથવા દ્વૌ રત્ન-
પ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ ધૂમપ્રભાયાં ભવન્તિ, અથવા દ્વૌ
રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયાસ્તમઃપ્રભાયાં ભવન્તિ, અથવા દ્વૌ

ઔર સંખ્યાત નારક પંકપ્રભા મેં હોતે હૈ, અથવા એક નારક રત્નપ્રભામેં
સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં, ઔર સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભા મેં હોતે હૈ.
અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઔર
સંખ્યાત નારક તમઃપ્રભા મેં હોતે હૈ, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં,
સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઔર સંખ્યાત નારક અધઃસસમી પૃથિવી
મેં હોતે હૈ યત્ અન્તિમ અંગ હૈ, અત્ રત્નપ્રભામેં એક એકલી ઘટ્ટિ કાર
કે પુનઃ ભગ્નિનાયે જાતે હૈ—'અથવા દો રચણપ્પમાણ સંખેજ્જા સવક-
રપ્પમાણ સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા ' અથવા દો નારક રત્નપ્રભા
મેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં, ઔર સંખ્યાત નારક પંકપ્રભા મેં
હોતે હૈ, અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં
ઔર સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભા મેં હોતે હૈ, અથવા—દો નારક રત્નપ્રભામેં,
સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઔર સંખ્યાત નારક તમઃપ્રભા મેં હોતે

એક નારક રત્નપ્રભામા, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામા અને સંખ્યાત નારક
ધૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે અથવા એક નારક રત્નપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે
સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક તમઃ-
પ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા એક નારક રત્નપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે,
સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક નીચે
પાતળી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે આ વિસ્તરણો આ છેલ્લો ભાગ છે

હવે રત્નપ્રભામા એક એકલી ઘટ્ટિ કર્મને જે નો જનક હોતે પ્રવચન
કાવે છે—' જાત્ર અથવા દો રચણપ્પમાણ સંખેજ્જા સવકરપ્પમાણ સંખેજ્જા
સત્તમાણ હોજ્જા ' અથવા દો નારક રત્નપ્રભામા સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામા
અને સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભામા મેં હોતે હૈ અથવા દો નારક રત્નપ્રભામા,
સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામા મેં સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભામા મેં હોતે હૈ
અથવા દો નારક રત્નપ્રભામા મેં સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામા મેં

રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયામ્ સંખ્યેયા અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ । ‘ અહ્વા-
તિન્નિ રચણપ્પભાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પભાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પભાણ હોજ્જા ’
અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ વાલુકાપ્રભાયાં
ભવન્તિ, ‘ એવં એણં કમેણં એકકેવ્વકો રચણપ્પભાણ સંચારેયવ્વો જાવ અહ્વા
સંખેજ્જા રચણપ્પભાણ સંખેજ્જા સક્કરપ્પભાણ સંખેજ્જા વાલુયપ્પભાણ હોજ્જા,
જાવ અહ્વા સંખેજ્જા રચણપ્પભાણ સંખેજ્જા સક્કરપ્પભાણ, સંખેજ્જા અહે સત્ત-
માણ હોજ્જા ’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા એતેન ઉપર્યુક્તેન અભિલાપાનાં ક્રમેણ એકકો
રત્નપ્રભાયાં સંચારયિતવ્યઃ । તેષાં ચાભિલાપાનામાકારપ્રકારં સૂચયિતુમાહ—
યાવત્—અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રભાયામ્,
અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયા ધૂમપ્રભાયામ્, અથવા

હૈં, અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર
સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં, ‘ અહ્વા-તિન્નિ રચણ-
પ્પભાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પભાણ સંખેજ્જા વાલુયપ્પભાણ હોજ્જા ’
અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રભા મેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર
સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભા મેં હોતે હૈં, ‘ એવં એણં કમેણં એકકેવ્વકો
રચણપ્પભાણ સંચારેયવ્વો જાવ અહ્વા સંખેજ્જા રચણપ્પભાણ, સંખેજ્જા
સક્કરપ્પભાણ સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા ’ હસ પ્રકાર પૂર્વોક્ત
પદ્ધતિ કે અનુસાર ઉપર્યુક્ત અભિલાપોં કે હસ ક્રમ સે એક એક નારક
કા રત્નપ્રભામેં સંચાર કરના ચાહિયે । હન અભિલાપોં કે આકાર પ્રકાર
કો સૂચિત કરને કે લિયે સૂત્રકાર કહતે હૈં યાવત્ અથવા ત્રીન નારક
રત્નપ્રભા મેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક પંક-
પ્રભા મેં હોતે હૈં, અથવા-ત્રીન નારક રત્નપ્રભા મેં, સંખ્યાત નારક શર્ક

નારક તમઃપ્રભા નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત
નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

“ અહ્વા તિન્નિ રચણપ્પભાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પભાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પભાણ,
હોજ્જા ” અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને
સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “ એવં એણં કમેણં એકકેવ્વકો
રચણપ્પભાણ સંચારેયવ્વો જાવ અહ્વા સંખેજ્જા રચણપ્પભાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પ-
ભાણ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” આ પ્રમાણે પૂર્વોક્ત પદ્ધતિ અનુસાર
ઉપર્યુક્ત અભિલાપોના આ કેમ પ્રમાણે રત્નપ્રભામાં એક એક નારકનો સંચાર
કરવો જોઈએ, તે અભિલાપો દેવા બનશે તે પ્રકટ કરવા માટે ચૂંટકર કહે
છે કે—અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને

ત્રયો રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયાસ્તમઃપ્રભાયામ્, અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃશર્કરાપ્રભાયાં,સંખ્યેયા અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ,અથવા ચત્વારો રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયા વાલુકાપ્રભાયામ્ એવમધઃસપ્તમી પૃથિવીપર્યન્તં કલ્પનીયમ્, એવં પશ્ચ, પટ્ટ, સપ્ત, અષ્ટ, નવ, દશ, સંખ્યેયાઃ રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયા શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયા વાલુકાપ્રભાર્યા ભવન્તિ, ' જાવ ' ઇત્યાદિ-યાવત્-અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ

રાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભામેં હોતે હેં, અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રભા મેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક તમઃ પ્રભા મેં હોતે હેં, અથવા-ત્રીન નારક રત્નપ્રભામેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હેં અથવા ચાર નારક રત્નપ્રભા મેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભા મેં હોતે હેં, હસી પ્રકાર સે અધઃસપ્તમી પૃથિવી તક કહના ચાહિયે, હસી તરહ સે પાંચ, છહ, સાત, આઠ, નૌ, દશ ઓર સંખ્યેય-સંખ્યાત તકકા કથન મી રત્નપ્રભા પૃથિવીમેં કરના ચાહિયે ઓર હસ તરહ સે પાંચ, છહ, સાત, આઠ, નૌ, દશ ઓર સંખ્યાત નારક સે રત્નપ્રભા પૃથિવી મેં હોતે હેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા પૃથિવી મેં હોતે હેં ઓર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભા પૃથિવીમેં હોતે હેં ઇત્યાદિ । હસી તરહ સે યાવત્ અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભા

સંખ્યાત નારકો પંકપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અથવા ત્રણ નારકો રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા ચાર નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારકો શર્કરાપ્રભામા અને સંખ્યાત નારકો વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે એજ પ્રમાણે રત્નપ્રભા અને શર્કરાપ્રભા સાથે પંકપ્રભાથી અધઃસપ્તમી સુધીની પૃથ્વીઓના યોગ કરીને ખીનાં ચાર ભંગો કહેવા લેઈએ

એજ પ્રમાણે પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ, દસ અને સંખ્યાત પર્યન્તરુપિત પણ રત્નપ્રભા સાથે ઉપરના ક્રમપૂર્વક ધવું લેઈએ. અને આ રીતે પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ, દસ અને સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, ઇત્યાદિ કથન ધવું લેઈએ.

યામ્, ઈકો વાલુકાપ્રમાયાં સંખ્યેયાસ્તમ પ્રમાયાં ભવન્તિ, અથવા ઈકો રત્નપ્રમા-
યામ્, ઈકો વાલુકાપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ । ‘અદ્વા ઈમે રચ-
ણપ્રમાણ, દો વાલુચ્ચપ્રમાણ સંખેજ્ઞા પંકષ્પ્રમાણ હોજ્ઞા અથવા ઈકો રત્નપ્રમાયાં
દ્વો વાલુકાપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવન્તિ, ‘એવં ણ્ણ ક્રમેણ તિયા સંજોગો,
ચત્તરસંજોગો જાવ સત્તરસંજોગો ય જહા દસણ્ઠં તહેવ ભાણિયવ્વો’ એવં પૂર્વો-
ક્તરીત્યા એતેન ઉપર્યુક્તેન આલપાનાં ક્રમેણ ત્રિકસંયોગઃ, ચતુષ્કસંયોગઃ, પાંચ-
પદ્મકસંયોગઃ, પદ્મકસંયોગઃ સપ્તકસંયોગઃ યથા દશાનાં ગણિતસ્તથૈવ સંખ્યાતાના-

અધઃસસમી પૃથિવી મેં હોતે હેં ” યહ અંતિમ ભગ હૈ-હસકે પહિલે ત્રીન
ભંગ હસ પ્રકાર સે હેં । અથવા-એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક
વાલુકાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક ધ્રુમપ્રમા મેં હોતે હેં, અથવા એક
નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક
તમઃપ્રમા મેં હોતે હેં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક વાલુ-
કાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃસસમી પૃથિવી મેં હોતે હેં ‘અદ્વા
ઈમે રચણપ્રમાણ, દો વાલુચ્ચપ્રમાણ, સંખેજ્ઞા પંકષ્પ્રમાણ હોજ્ઞા’ અથવા
એક નારક રત્નપ્રમા મેં, દો નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક
પંકષ્પ્રમા મેં હોતે હેં, ‘એવં ણ્ણ ક્રમેણ તિયા સંજોગો, ચત્તર સંજોગો,
જાવ સત્તર સંજોગો ય જહા દસણ્ઠં તહેવ ભાણિયવ્વો’ હસ ઉપર્યુક્ત
આલપક્રમસે, જેસા દશ નારકોં કા ત્રિક સંયોગ, ચતુષ્કસંયોગ, પંચક
સંયોગ, પદ્મક સંયોગ ઓર સપ્તક સંયોગ પહિલે કહા જા ચુકા હૈ, ડસી
પ્રકાર સે ડસી તરહ સે સંખ્યાત નારકોં કા ભી ત્રિક સંયોગ સે હે

પ્રભામા, એક વાલુકાપ્રભામા અને સંખ્યાત નારક તમ પ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે
અથવા એક નારક રત્નપ્રભામા, એક નારક વાલુકાપ્રભામા અને સંખ્યાત નારક
અધઃસસમીમા ઉત્પન્ન થાય છે “અદ્વા ઈમે રચણપ્રમાણ, દો વાલુચ્ચપ્રમાણ
સંખેજ્ઞા પંકષ્પ્રમાણ, હોજ્ઞા” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામા, એક નારક
વાલુકાપ્રભામા અને સંખ્યાત નારક પદ્મપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે, “એવં ણ્ણ
ક્રમેણ તિયા સંજોગો, ચત્તર સંજોગો, જાવ સત્તર સંજોગો ય જહા દસણ્ઠં તહેવ
ભાણિયવ્વો” આ ઉપર્યુક્ત આલપ ક્રમથી ભેલો દશ નારકોને ત્રિકસંયોગ,
ચતુષ્કસંયોગ, પંચકસંયોગ, પદ્મકસંયોગ અને સપ્તકસંયોગ । આ નારકોને
આલે છે, એવે જ સંખ્યાત નારકોને ત્રિકસંયોગથી ડસી સંખ્યાત થાય
પર્યન્તનો સંયોગ કહેવો ભેલે તે આલપકે દેવા બળે તે સમજાવવા

મપિ મણિતવ્યઃ, તેષાં ચાલાપકાનામાકારપ્રકારં સૂચયિતુમન્તિમમાલાપકમાહ-
 ‘પચ્છિમો આલાવગો સત્તગસંજોગસ્સ-અહવા સંખેજ્જા રયણપ્પમાણ સંખેજ્જા સક્કરપ્પ-
 માણ, જાવ સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા’ સંખ્યેયાનાં સપ્તકસંયોગસ્ય પત્તિમઃ અન્તિમ
 આલાપકસ્તુ-અથવા સંખ્યેયા નૈરયિકાઃ રત્નપ્રમાયાં, સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રમાયાં,
 યાવત્ સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયાં, સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રમાયાં, સંખ્યેયા ધૂમપ્રાયામ્,
 સંખ્યેયાસ્તમઃપ્રમાયાં, સંખ્યેયા નૈરયિકાઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તીતિ । एतेषां च
 संख्येयानां नैरयिकाणां सप्तत्रिंशदधिकत्रयस्त्रिंशच्छतभङ्गा भवन्ति तथाहि—
 संख्येयास्तु एकादशादयः शीर्षप्रहेलिकान्ता अवगन्तव्यास्तेषां चैकत्वे सप्तैव, द्विक

કર સસક સંયોગ તક કહના ચાહિયે । इन आलापकों का आकार
 प्रकार कैसा होगा—इस बात को घताने के लिये अन्तिम आलापकको
 सूत्रकार प्रकट करते हैं—‘ पच्छिमो आलावगो सत्तगसंजोगस्स-अहवा
 संखेज्जा रयणप्पमाए, संखेज्जा सक्करप्पमाए जाव संखेज्जा अहे मत्तमाए
 होज्जा ’ वे कहते हैं कि संख्यात नारकों के सप्तम संयोग का अन्तिम
 आलापक इस प्रकार से है—‘ अथवा संख्यात नैरयिक रत्नप्रभा में
 होते हैं, संख्यात नारक शर्कराप्रभा में होते हैं यावत्-संख्यात नारक
 वालुकाप्रभा में होते हैं, संख्यात नारक पंकप्रभा में होते हैं, संख्यात
 नारक धूमप्रभा में होते हैं, संख्यात नारक तमःप्रभा में होते हैं और
 संख्यात नारक अधःसप्तमी पृथिवी में होते हैं । इन संख्यात नैरयिकों
 के ३३३७ विकल्प अंग होते हैं-जो इस प्रकार से यहां ११ से लेकर
 शीर्षप्रहेलिका तक की संख्याको संख्यात कहा गया है-संख्यात नैर-

માટે સૂત્રકાર છેલ્લો આલાપક પ્રકટ કરે છે-“ પચ્છિમો આલાવગો સત્તગ
 સંજોગસ્સ અહવા સંખેજ્જા રયણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ, જાવ સંખેજ્જા
 અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” સંખ્યાત નારકોના સપ્તકસંયોગનો અન્તિમ આલાપક
 અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારકો શર્કરા
 પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારકો વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે,
 સંખ્યાત નારકો પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારકો ધૂમપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારકો તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત
 નારકો અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ સંખ્યાત નારકોના ૩૩૩૭ વિકલ્પ-ભંગ થાય છે, જે નીચે પ્રમાણે
 સમજવા-અહીં ૧૧ થી શરૂ કરીને શીર્ષપ્રહેલિકા સુધીની સંખ્યાઓને માટે
 “ સંખ્યાત ” પદનો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

संयोगे तु संख्यातानां द्विधात्वे 'एकः संख्याताश्च, द्वौ संख्याताश्च,' इत्याद्यारभ्य दश तथा संख्याताः इति दशविकल्पाः संख्याताः-संख्याताश्चेत्येकादशतमः इत्येकादशविकल्पाः, एते चोपरितनपृथिव्यामेकादीनात्येकादशानां पदानामुच्चारणे अधरतनपृथिव्या तु संख्यातपदस्यैवोच्चारणे सति अवगन्तव्याः, ये त्वन्ये उपरितनपृथिव्यां संख्यातपदस्याधस्तनपृथिव्यां त्वेकादीनामेकादशानाम् पदानामुच्चारणे लभ्यन्ते ते इह पूर्वसूत्र-

यिकों के एकत्व में सात ही भंग होते हैं। उनके द्विक संयोग में संख्यात के दो विभाग करने पर एक और संख्यात, दो और संख्यात तीन और संख्यात, चार और संख्यात, पांच और संख्यात, छह और और संख्यात सात और संख्यात, आठ और संख्यात, नौ और संख्यात दश और संख्यात ऐसे दश विकल्प ये होते हैं। और संख्यात और संख्यात ऐसा ग्यारहवां विकल्प एक ओर होता है इस तरहसे ये यहां ग्यारह विकल्प होते हैं। ये विकल्प ऊपर की रत्नप्रभा आदि पृथिवी में एक से लेकर संख्यात तक के ११ पदों का उच्चारण करनेसे और नीचे की शर्कराप्रभा आदि पृथिवीके साथ केवल संख्यात पदका उच्चारण करने पर होते हैं। ऊपर की पृथिवी में संख्यात पदका और नीचे की पृथिवी में एकादि पदों का उच्चारण करने पर जो दूसरे विकल्प होते हैं, वे यहां पर पूर्व सूत्रक्रम के अनुसार विवक्षित नहीं हुए हैं। तात्पर्य इसका ऐसा है कि एक नारक रत्नप्रभा में और संख्यात नारक शर्कराप्रभा में अथवा एक नारक रत्नप्रभा में और

संख्यात नारकेना ऐक्यत्वात् ७ लज थाय छे, तेगना द्विस्तथेयोजना संख्यातना जे विभाग कइवाधी ऐक्य अने संख्यात, जे अने संख्यात, ७, अने संख्यात, ४, अने संख्यात, पांच अने संख्यात, ७ अने संख्यात, सात अने संख्यात, आठ अने संख्यात, नव अने संख्यात, दश अने संख्यात जेवां दश विकल्प बने छे, अने संख्यात अने संख्यातना ऐक्य अगियागो विकल्प बने छे, आ गीने द्विस्तथेयोजी विकल्पो ११ अने छे आ विकल्प ऊपनी रत्नप्रभा आदि पृथिवीमा ऐक्यी तइने संख्यात पर्यंतना ११ पदोंनु उच्चारण कइवाधी अने नीचेनी शर्कराप्रभा आदि पृथिवीमा साथे मात्र संख्यातपदनु उच्चारण कइवाधी अने छे, ऊपनी पृथिवीमा संख्यातपदनु अने नीचेनी पृथिवीमा ऐक्य अदि ११ पदोंनु उच्चारण करीने ले जीवत विकल्पो थाय छे, ते नीचेनी पूर्व-दशकना संख्यात १२ पदमा साथी नहीं आइतनु तत्पर्ये छे ३-१-१-१-१-१-१-१-१-१-१ अने संख्यात नारक शर्कराप्रभा, नारक ऐक्य नारक रत्नप्रभा अने

મપિ મણિતવ્યઃ, તેષાં ચાલાપકાનામાકારપ્રકારં સૂચયિતુમન્તિમમાલાપકમાહ-
 ‘પચ્છિમો આલાવગો સત્તગસંજોગસ્સ-અહવા સંખેજ્જા રયણપ્પમાણ સંખેજ્જા સક્કરપ્પ-
 માણ, જાવ સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા’ સંખ્યેયાનાં સપ્તકસંયોગસ્ય પશ્ચિમઃ અન્તિમ
 આલાપકસ્તુ-અથવા સંખ્યેયા નૈરયિકાઃ રત્નપ્રમાયાં, સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રમાયાં,
 યાવત્ સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયાં, સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રમાયાં, સંખ્યેયા ધૂમપ્રાયામ્,
 સંખ્યેયાસ્તમઃપ્રમાયાં, સંખ્યેયા નૈરયિકાઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તીતિ । एतेषां च
 संख्येयानां नैरयिकाणां सप्तत्रिंशदधिकत्रयस्त्रिंशच्छतभङ्गा भवन्ति तथाहि—
 संख्येयास्तु एकादशादयः शीर्षप्रहेलिकान्ता अवगन्तव्यास्तेषां चैकत्वे सप्तैव, द्विक

કર સપ્તક સંયોગ તક કહના ચાહિયે । इन आलापकों का आकार
 प्रकार कैसा होगा—इस बात को बताने के लिये अंतिम आलापकको
 सूत्रकार प्रकट करते हैं—‘ पच्छिमो आलावगो सत्तगसंजोगस्स-अहवा
 संखेज्जा रयणप्पमाए, संखेज्जा सक्करप्पमाए जाव संखेज्जा अहे मत्तमाए
 होज्जा ’ वे कहते हैं कि संख्यात नारकों के सप्तम संयोग का अंतिम
 आलापक इस प्रकार से है—‘ अथवा संख्यात नैरयिक रत्नप्रभा में
 होते हैं, संख्यात नारक शर्कराप्रभा में होते हैं यावत्-संख्यात नारक
 वालुकाप्रभा में होते हैं, संख्यात नारक पंकप्रभा में होते हैं, संख्यात
 नारक धूमप्रभा में होते हैं, संख्यात नारक तमःप्रभा में होते हैं और
 संख्यात नारक अधःसप्तमी पृथिवी में होते हैं । इन संख्यात नैरयिकों
 के ३३३७ विकल्प भंग होते हैं-जो इस प्रकार से यहां ११ से लेकर
 शीर्षप्रहेलिका तक की संख्याको संख्यात कहा गया है-संख्यात नैर-

માટે સૂત્રકાર છેલ્લો આલાપક પ્રકટ કરે છે-“ પચ્છિમો આલાવગો સત્તગ
 સંજોગસ્સ અહવા સંખેજ્જા રયણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ, જાવ સંખેજ્જા
 અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” સંખ્યાત નારકોના સપ્તકસંયોગનો અન્તિમ, આલાપક
 અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારકો શર્કરા
 પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારકો વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે,
 સંખ્યાત નારકો પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારકો ધૂમપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારકો તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત
 નારકો અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ સંખ્યાત નારકોના ૩૩૩૭ વિકલ્પ-ભંગ થાય છે, જે નીચે પ્રમાણે
 સમજવા-અહીં ૧૧ થી શરૂ કરીને શીર્ષપ્રહેલિકા સુધીની સંખ્યાઓને માટે
 “ સંખ્યાત ” પદનો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

મપિ ભણિતવ્યઃ, તેષાં ચાલાપકાનામાકારપ્રકારં સ્મચયિતુમન્તિમમાલાપકમાહ-
 ‘પચ્છિમો આલાવગો સત્તગસંજોગસ્સ-અહવા સંખેજ્જા રયણપ્પમાણ સંખેજ્જા સક્કરપ્પ-
 માણ, જાવ સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા’ સંખ્યેયાનાં સપ્તકસંયોગસ્ય પશ્ચિમઃ અન્તિમ
 આલાપકસ્તુ-અથવા સંખ્યેયા નૈરયિકાઃ રત્નપ્રભાયાં, સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં,
 યાવત્ સંખ્યેયા વાલુકાપ્રભાયાં, સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રભાયાં, સંખ્યેયા ધૂમપ્રાયામ્,
 સંખ્યેયાસ્તમઃપ્રભાયાં, સંખ્યેયા નૈરયિકાઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તીતિ । एतेषां च
 संख्येयानां नैरयिकाणां सप्तत्रिंशदधिकत्रयस्त्रिंशच्छतभङ्गा भवन्ति तथाहि—
 संख्येयास्तु एकादशादयः शीर्षप्रहेलिकान्ता अवगन्तव्यास्तेषां चैकत्वे सप्तैव, द्विक

કર સસક સંયોગ તક કહના ચાહિયે । इन आलापकों का आकार
 प्रकार कैसा होगा—इस बात को बताने के लिये अन्तिम आलापकको
 सूत्रकार प्रकट करते हैं—‘ पच्छिमो आलावगो सत्तगसंजोगस्स-अहवा
 संखेज्जा रयणप्पमाए, संखेज्जा सक्करप्पमाए जाव संखेज्जा अहे मत्तमाए
 होज्जा ’ वे कहते हैं कि संख्यात नारकों के सप्तम संयोग का अन्तिम
 आलापक इस प्रकार से है—‘ अथवा संख्यात नैरयिक रत्नप्रभा में
 होते हैं, संख्यात नारक शर्कराप्रभा में होते हैं यावत्-संख्यात नारक
 वालुकाप्रभा में होते हैं, संख्यात नारक पंकप्रभा में होते हैं, संख्यात
 नारक धूमप्रभा में होते हैं, संख्यात नारक तमःप्रभा में होते हैं और
 संख्यात नारक अधःसप्तमी पृथिवी में होते हैं । इन संख्यात नैरयिकों
 के ३३३७ विकल्प भंग होते हैं-जो इस प्रकार से यहां ११ से लेकर
 शीर्षप्रहेलिका तक की संख्याको संख्यात कहा गया है-संख्यात नैर-

માટે સૂત્રકાર છેલ્લો આલાપક પ્રકટ કરે છે-“ પચ્છિમો આલાવગો સત્તગ
 સંજોગસ્સ અહવા સંખેજ્જા રયણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ, જાવ સંખેજ્જા
 અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” સંખ્યાત નારકોના સપ્તકસંયોગનો અન્તિમ આલાપક
 અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારકો શર્કરા
 પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારકો વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે,
 સંખ્યાત નારકો પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારકો ધૂમપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારકો તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત
 નારકો અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ સંખ્યાત નારકોના ૩૩૩૭ વિકલ્પ-ભંગ થાય છે, જે નીચે પ્રમાણે
 સમજવા-અહીં ૧૧ થી શરૂ કરીને શીર્ષપ્રહેલિકા સુધીની સંખ્યાઓને માટે
 “ સંખ્યાત ” પદનો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

સંયોગે તુ સંખ્યાતાનાં દ્વિધાત્વે ‘એકઃ સંખ્યાતાશ્ચ, દ્વૌ સંખ્યાતાશ્ચ,’
 ઇત્યાદ્યારભ્ય દશ તથા સંખ્યાતાઃ ઇતિ દશવિકલ્પાઃ સંખ્યાતાઃ—સંખ્યાતાશ્ચે-
 ત્યેકાદશતમઃ ઇત્યેકાદશવિકલ્પાઃ, એતે ચોપરિતનપૃથિવ્યામેકાદીના-
 ત્યેકાદશાનાં પદાનામુચ્ચારણે અધસ્તનપૃથિવ્યા તુ સંખ્યાતપદસ્યૈવોચ્ચારણે
 સતિ અવગન્તવ્યાઃ, યે ત્વન્યે ઉપરિતનપૃથિવ્યાં સંખ્યાતપદસ્યા-
 ધસ્તનપૃથિવ્યાં ત્વેકાદીનામેકાદશાનામ્ પદાનામુચ્ચારણે લભ્યન્તે તે इह પૂર્વસૂત્ર-

ધિકોં કે એકત્વ મેં સાત હી અંગ હોતે હેં । इनके द्विक सयोग में
 संख्यात के दो विभाग करने पर एक और संख्यात, दो और संख्यात
 तीन और संख्यात, चार और संख्यात, पांच और संख्यात, छह और
 और संख्यात सात और संख्यात, आठ और संख्यात, नौ और संख्यात
 दश और संख्यात ऐसे दश विकल्प ये होते हैं । और संख्यात और
 संख्यात ऐसा ग्यारहवां विकल्प एक ओर होता है इस तरहसे ये
 यहां ग्यारह विकल्प होते हैं । ये विकल्प ऊपरकी रत्नप्रभा
 आदि पृथिवी में एक से लेकर संख्यात तक के ११ पदों का उच्चारण
 करनेसे और नीचेकी शर्कराप्रभा आदि पृथिवीके साथ केवल संख्यात
 पदका उच्चारण करने पर होते हैं । ऊपर की पृथिवी में संख्यात पदका
 और नीचेकी पृथिवी में एकादि पदों का उच्चारण करने पर जो दूसरे
 विकल्प होते हैं, वे यहां पर पूर्व सूत्रक्रम के अनुसार विवक्षित नहीं
 हुए हैं । तात्पर्य इसका ऐसा है कि एक नारक रत्नप्रभा में और सं-
 ख्यात नारक शर्कराप्रभा में अथवा एक नारक रत्नप्रभा में और

સંખ્યાત નારકેના એકત્વમાં ૭ લાંગ થાય છે. તેમના દ્વિકસંયોગમાં
 સંખ્યાતના બે વિભાગ કરવાથી એક અને સંખ્યાત, બે અને સંખ્યાત, ત્રણ
 અને સંખ્યાત, ચાર અને સંખ્યાત, પાંચ અને સંખ્યાત, છ અને સંખ્યાત,
 સાત અને સંખ્યાત, આઠ અને સંખ્યાત, નવ અને સંખ્યાત, દશ અને
 સંખ્યાત એવાં દશ વિકલ્પ બને છે. અને સંખ્યાત અને સંખ્યાતનો એક
 અગિયારમો વિકલ્પ બને છે. આ રીતે દ્વિકસંયોગી વિકલ્પો ૧૧ બને છે.
 આ વિકલ્પ ઉપરની રત્નપ્રભા આદિ પૃથ્વીમાં એકથી લઈને સંખ્યાત પર્યન્તના
 ૧૧ પદોનું ઉચ્ચારણ કરવાથી અને નીચેની શર્કરાપ્રભા આદિ પૃથ્વીઓની
 સાથે માત્ર સંખ્યાતપદનું ઉચ્ચારણ કરવાથી બને છે. ઉપરની પૃથ્વીઓમાં
 સંખ્યાતપદનું અને નીચેની પૃથ્વીઓમાં એક આદિ ૧૧ પદોનું ઉચ્ચારણ
 કરીને બે બીજાં વિકલ્પો થાય છે, તેમની અહીં પૂર્વ-સૂત્રક્રમ અનુસાર વાત
 કરવામાં આવી નથી. આ કથનનું તાત્પર્ય એ છે કે—“એક નારક રત્નપ્રભામાં
 અને સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં, અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને

ક્રમાનુસારાત્ ન વિવક્ષિતાઃ, પૂર્વસૂત્રેષુ હિ દશાદિરાશીનાં દ્વૈવિધ્યકલ્પનાયામ્
 ઉપરિ એકાદયો લઘવઃ સંખ્યાભેદાઃ પૂર્વં ન્યરતાઃ, અધરતુ નવાદયો મહાન્તઃ, એવ-
 મિહાપ્યેકાદયઃ ઉપરિસંખ્યાતરાશિશ્રાવઃ, તત્ર ચ સંખ્યાતરાશેરધસ્તનસ્યૈકાધાકર્પ-
 સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામેં, અથવા એક નારક રત્નપ્રભામેં ઓર
 સંખ્યાત નારક પંકપ્રભામેં, અથવા એક નારક રત્નપ્રભામેં ઓર
 સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભામેં અથવા એક નારક રત્નપ્રભામેં ઓર સંખ્યાત
 નારક તમઃપ્રભામેં અથવા એક નારક રત્નપ્રભામેં ઓર સંખ્યાત નારક
 અધઃસપ્તમી પૃથિવીમેં હોતે હૈં એસે હી યહાં ભંગ નહીં હોતે હૈં કિ
 સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામેં ઓર એક નારક શર્કરાપ્રભામેં, અથવા
 સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામેં ઓર એક નારક વાલુકાપ્રભામેં, અથવા
 સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામેં ઓર એક નારક પંકપ્રભામેં, અથવા સંખ્યાત
 નારક રત્નપ્રભામેં ઓર નારક ધૂમપ્રભામેં, અથવા સંખ્યાત નારક
 રત્નપ્રભામેં ઓર એક નારક તમઃપ્રભામેં, અથવા સંખ્યાત નારક રત્ન-
 પ્રભામેં ઓર એક નારક અધઃસપ્તમીમેં હોતા હૈં । ક્યોં કિ પૂર્વ સૂત્રોંમેં
 એસા હી ક્રમ વિવક્ષિત હુઆ હૈં । વહાં પર દશ આદિ રાશિયોં કે દો

સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં, અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત
 નારક પંકપ્રભામાં, અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક ધૂમ
 પ્રભામાં અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક તમપ્રભામાં
 અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન
 થાય છે, આ પ્રકારના ભંગો જ અહીં બની શકે છે. પરંતુ એવા ભંગ બની
 શકતા નથી કે “ સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક શર્કરાપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક વાલુકા-
 પ્રભામાં અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક પંકપ્રભામાં,
 અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં, અથવા
 સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક તમપ્રભામાં, અથવા સંખ્યાત
 નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. ” કારણ કે
 પૂર્વ સૂત્રોમાં એવો જ ક્રમ વિવક્ષિત થયેલ છે. ત્યાં દશ આદિ રાશિઓના
 બે ભાગ કરીને એક આદિ લઘુ સંખ્યાલેદોને પહેલાં શબ્દોમાં આવેલ છે
 અને નવ આદિ મોટા સંખ્યાલેદોને પાછળ શબ્દોમાં આવેલ છે, એજ

येऽपि संख्यातत्वमवस्थितमेव, भूयस्त्वात्, (न तु पूर्वसूत्रेषु नवादीनामिवैकादि-
तया तस्यावस्थानमित्यतो नेहाधः एकादिभावः, अपि तु संख्यातसंभव एवेति-
नाधिकभङ्गविवक्षा ।) तत्र रत्नप्रभा एकादिभिः संख्यातान्तैरेकादशभिः पदैः
क्रमेण विशेषिता संख्यातपदविशेषिताभिः शेषाभिः सहक्रमेण चारिता षट्षष्टि
भङ्गान् लभते । एवमेव शर्कराप्रभा पञ्चपञ्चाशत्, वालुकाप्रभा चतुश्चत्वारिंशत्,

भाग कर एक आदि लघु संख्या भेदों को पहिले रखा है और नौ
आदि बड़े संख्या भेदों को पीछे रखा है इसी तरह से यहां पर भी
एक आदि भेदों को ऊपर में रत्नप्रभा में और संख्यात राशि को नीचे
की पृथिवियों में रखा गया है नीचे की पृथिवियों की संख्यात राशि में
से एक आदि संख्या को निकाल लेने पर भी उस संख्यात संख्या में
संख्यात्व का कोई विघात नहीं होता है-अर्थात् उसमें कोई कभी नहीं
आती है वह तो उयों की त्यों कायम रहती है, क्योंकि वह बहुत
बड़ी संख्या है ।

रत्नप्रभापृथिवी के साथ एक से लेकर संख्यात तक के ११ पदों
का और शर्कराप्रभा आदि के साथ क्रमशः संख्यात पद का संचार
करने से ६६ भंग होते हैं अर्थात् रत्नप्रभा की प्रधानता से प्रथम
विकल्प में लभ्यमान ६ विकल्पों में ११ विकल्पों का गुणा करने पर
६६ भंग होते हैं । शर्कराप्रभा का चाकी की पृथिवियों के साथ योग
करने पर प्रथम विकल्प में ५ विकल्प होते हैं इन ५ विकल्पों में ११
का गुणा करने पर ५५ भंग आते हैं । वालुकाप्रभा की प्रधानता से प्रथम

प्रभाषे अर्द्धी पञ्च अष्टाद्वि लेहोने रत्नप्रभा आदि उपरनी पृथ्वीओमां अने
संख्यात राशिने नीचेनी पृथ्वीओमां राभवाभां आवेल छे नीचेनी पृथ्वी-
ओनी संख्यात राशिमांथी अेक आदि संख्याने काढी नाभवा छतां पञ्च ते
संख्यात संख्याना संख्यातत्वमां कोर्धन्धूनता आवती नथी, पञ्च ते संख्या-
तता तो कायम रहे छे, कारणु के ते धणी न मोटी संख्या छे रत्नप्रभा
पृथ्वीनी साथे १ थी लधने संख्यात सुधीना ११ पढोने तथा शर्कराप्रभा
आदि पृथ्वीओनी साथे क्रमशः संख्यात पर्यन्तना पढोने सचार करवाथी
६६ भंग थाय छे अेटले के रत्नप्रभानी प्रधानताथी पढेला विकल्प द्वारा
६ भंग थाय छे. अेवा ११ विकल्पे द्वारा रत्नप्रभानी प्रधानतावाणा ६×११
=६६ द्विसंयोगी भंग थाय छे अे न प्रभाषे शर्कराप्रभाने पछीनी पाय
पृथ्वीओ साथे योग करवाथी प्रत्येक विकल्पना पाय भंग थाय छे अेवा ११
विकल्पना कुल ५×११=५५ द्विसंयोगी भंग थाय छे. वालुकाप्रभाने पछीनी
चार पृथ्वीओ साथे योग करवाथी प्रत्येक विकल्पना ४ भंग थाय छे. तेथी

પદ્મપ્રમાત્રયસ્ત્રિંશતં, ધૂમપ્રમા દ્વાવિંશતિઃ, તમઃપ્રમાત્વેકાદશઃ, એવં ચ દ્વિકસંયોગે
 એકત્રિંશદધિકશતદ્વયમજ્ઞા ભવન્તિ ।

તદેવ સ્પષ્ટીક્રિયતે-અત્ર-દ્વિકસંયોગે એકઃ, સંખ્યાતાઃ ૧, દ્વૌ સંખ્યાતાઃ ૨,
 ત્રયઃ, સંખ્યાતાઃ ૩, ચત્વારઃ, સંખ્યાતાઃ ૪, પચ્ચ, સંખ્યાતાઃ ૫, પદ્ , સંખ્યાતાઃ
 ૬, સપ્ત, સંખ્યાતાઃ ૭, અષ્ટ સંખ્યાતાઃ ૮, નવ સંખ્યાતાઃ ૯, દશ, સંખ્યાતાઃ,
 સંખ્યાતાશ્ચ ૧૧, इत्येकादश विकल्पा भवन्ति । तथा च-एको रत्नप्रभायां सं-
 ख्याताः शर्कराप्रभायाम् १, एवम्-एको रत्नप्रभायां सख्याता वालुकाप्रभायाम्

વિકલ્પ મેં લભ્યમાન ૪ વિકલ્પોં કે સાથ ૧૧ વિકલ્પોં કા ગુણા કરને
 પર વાલુકાપ્રમા કી પ્રધાનતાવાલે ૪૪ ભંગ હોતે હૈં । પંકપ્રમા કી પ્રધા-
 નતા સે પ્રથમ વિકલ્પ મેં લભ્યમાન ૩ વિકલ્પોં કે સાથ ૧૧ વિકલ્પોં કા
 ગુણા કરને પર ૩૩ ભંગ હોતે હૈં । ધૂમપ્રમા કી પ્રધાનતા સે પ્રથમવિકલ્પ
 મેં લભ્યમાન ૨ વિકલ્પોં કે સાથ ૧૧ વિકલ્પોં કા ગુણા કરને પર ધૂમ-
 પ્રમા કી પ્રધાનતાવાલે ૨૨ ભંગ હોતે હૈં । તથા તમઃ પ્રમા કી પ્રધાનતા
 વાલા પ્રથમવિકલ્પ મેં એક હી ભંગ હોતા હૈ-इस १ भंग के साथ ११
 विकल्पों का गुणा करने पर ११ भंग तमः प्रभा की प्रधानता वाले होते
 हैं । इस तरह द्विकसंयोग में कुल भंग २३१ होते हैं । इनका स्पष्टी
 करण इस प्रकार से है-यहां द्विकसंयोग में १-संख्यात, २-संख्यात,
 ३-संख्यात, ४-संख्यात, ५-संख्यात, ६-संख्यात, ७ संख्यात, ८
 संख्यात, ९ संख्यात, १० संख्यात, संख्यात संख्यात ये ११ विकल्प

૧૧ વિકલ્પના ૪૪ ભંગ થાય છે. પંકપ્રભાનો પછીની ત્રણ પૃથ્વીઓ સાથે
 યોગ કરવાથી પ્રત્યેક વિકલ્પના ૩ ભંગ થતા હોવાથી ૧૧ વિકલ્પના ૩૩
 ભંગ થાય છે. એ જ પ્રમાણે ધૂમપ્રભાનો પછીની બે પૃથ્વીઓ સાથે યોગ
 કરવાથી પ્રત્યેક વિકલ્પના ૨ ભંગ થતા હોવાથી ૧૧ વિકલ્પના ૨૨ ભંગ થાય
 છે એ જ પ્રમાણે તમઃપ્રભા સાથે સાતમી પૃથ્વીનો યોગ કરવાથી પ્રત્યેક
 વિકલ્પનો ૧ ભંગ થવાથી ૧૧ વિકલ્પના ૧૧ ભંગ થાય છે. આ રીતે કુલ
 $૬૬+૫૫+૪૪+૩૩+૨૨+૧૧=૨૩૧$ કુલ દ્વિકસંયોગી ભંગ થાય છે. તેનું
 સ્પષ્ટીકરણ નીચે પ્રમાણે છે—

અહીં દ્વિકસંયોગમાં નીચે પ્રમાણે ૧૧ વિકલ્પ બને છે-પહેલો એક અને
 સંખ્યાતનો, બીજો બે અને સંખ્યાતનો, ત્રીજો ત્રણ અને સંખ્યાતનો, ચોથો
 ચાર અને સંખ્યાતનો, પાંચમો પાંચ અને સંખ્યાતનો, છઠ્ઠો છ અને સંખ્યા-
 તનો, સાતમો સાત અને સંખ્યાતનો, આઠમો આઠ અને સંખ્યાતનો, નવમો
 નવ અને સંખ્યાતનો, દશમો દશ અને સંખ્યાતનો, અને ૧૧ મો સંખ્યાત
 અને સંખ્યાતનો વિકલ્પ.

२। अनया रीत्या 'एकः संख्याताः' इति क्रमेण रत्नप्रभया सह शेष पृथिवीनां योगे कृते षड्भङ्गा भवन्ति ६। एवम् एषामेकादशभिर्विकल्पैर्गुणने रत्नप्रभाप्राधान्ये षट्षष्टिर्भङ्गा भवन्ति ६६। अनया रीत्या शर्कराप्रभायाः पञ्च भङ्गा भवन्ति, तेषामेकादशभिर्विकल्पैर्गुणने शर्कराप्रभाप्राधान्ये पञ्चपञ्चाशद् विकल्पा भवन्ति ५५।

होते हैं। तथा च एक नारक रत्नप्रभा में और संख्यात नारक शर्कराप्रभा में होते हैं १, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में और संख्यात नारक वालुकाप्रभा में होते हैं २, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में और संख्यात नारक पंकप्रभा में होते हैं ३, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में और संख्यात नारक धूमप्रभा में होते हैं ४, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में और संख्यात नारक तमः प्रभा में होते हैं ५, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में और संख्यात नारक अधः सप्तमी पृथिवी में होते हैं ६ इस प्रकार से रत्नप्रभा पृथिवी के साथ शेषपृथिवियों का योग करने पर ये ६ भंग होते हैं। इन ६ भंगों के साथ ११ विकल्पों का गुणा करने पर ६६ भंग रत्नप्रभापृथिवी की प्रधानता में आते हैं। इसी तरह से शर्करापृथिवी के साथ शेष पांच ५ पृथिवियों का योग करने पर शर्कराप्रभा की प्रधानता में ५ भंग होते हैं—जैसे एक नारक शर्कराप्रभा में और संख्यात नारक वालुकाप्रभा में १, अथवा एक नारक शर्कराप्रभा में

जेभके रत्नप्रभा साथेना पड़ेला विकल्पना ६ लग नीचे प्रभाएु अने छे (१) जेक नारक रत्नप्रभाभा अने संख्यात नारक शर्कराप्रभाभां उत्पन्न थाय छे. (२) अथवा जेक नारक रत्नप्रभाभा अने संख्यात नारक वालुकाप्रभाभा उत्पन्न थाय छे. (३) अथवा जेक नारक रत्नप्रभाभां अने संख्यात नारक पंकप्रभाभा उत्पन्न थाय छे (४) अथवा जेक नारक रत्नप्रभाभां अने संख्यात नारक धूमप्रभाभा उत्पन्न थाय छे (५) अथवा जेक नारक रत्नप्रभाभां अने संख्यात नारक तम प्रभाभां उत्पन्न थाय छे (६) अथवा जेक नारक रत्नप्रभाभां अने संख्यात नारक अधः सप्तमीभां उत्पन्न थाय छे

आ रीते रत्नप्रभा साथे पछीनी ६ पृथ्वीओनो योग करवाथी पड़ेला विकल्पना ६ लग अने छे जेअ रीते उपरना ११ विकल्पो द्वारा ६-६ लग अनेता होवाथी रत्नप्रभानी प्रधानतावाणा $६ \times ६ = ६६$ द्विकसंयोगी लगो अने छे. जेअ प्रभाएु शर्कराप्रभानी साथे पछीनी पांच पृथ्वीओनो योग करवाथी पड़ेला विकल्प द्वारा नीचे प्रभाएु पांच लग अने छे.

(१) जेक नारक शर्कराप्रभा अने संख्यात नारक वालुकाप्रभाभां उत्पन्न थाय छे

વાલુકાપ્રમાયાશ્વત્વારો મજ્ઞા ભવન્તિ, તેષામેકાદશભિર્વિકલ્પૈર્ગુણને વાલુકાપ્રમા-
પ્રાધાન્યે ચતુશ્વત્વારિંશદ્ મજ્ઞા ભવન્તિ ૪૪ । પદ્મપ્રમાયાશ્વયોમજ્ઞા ભવન્તિ, તેષામે-
કાદશભિર્વિકલ્પૈર્ગુણને ત્રયત્વિંશદ્ મજ્ઞા ભવન્તિ ૩૩ । ધૂમપ્રમાયા દ્વૌ મજ્ઞૌ ભવતઃ,
તયોરેકાદશભિર્વિકલ્પૈર્ગુણને દ્વાવિંશતિર્મજ્ઞા ભવન્તિ ૨૨ । તમઃપ્રમાયા એકો મજ્ઞઃ ।
તસ્ય એકાદશભિર્ગુણને એકાદશ મજ્ઞા ભવન્તિ ૧૧ । એવમ્-ષટ્ષષ્ટિઃ, પશ્વપશ્ચા-
શત્, ચતુશ્વત્વારિંશત્, ત્રયત્વિંશત્, દ્વાવિંશતિઃ, એકાદશચેતિ । (૬૬-૫૫-૪૪
-૩૩-૨૨-૧૧) સર્વસંમેલને સર્વે એકત્રિંશદધિકશતદ્વયમજ્ઞાઃ ૨૩૧ ભવન્તિ ઇતિ ।

ત્રિકયોગે તુ મજ્ઞ પરિમાણમાત્રસેવ પ્રદર્શ્યતે-રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા, વાલુ-
કાપ્રમાચેતિ પ્રથમત્રિકયોગઃ, તત્ર ચ 'એકઃ એકઃ સંખ્યાતાશ્ચ' ઇતિ પ્રથમ-

ઔર સંખ્યાત નારક પંકપ્રમા મેં ૨, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં
ઔર સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમા મેં ૩, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં,
ઔર સંખ્યાત નારક તમઃપ્રમા મેં ૪, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં
ઔર સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં ૫ હસ તરહ સે યે
૫ ભંગ શર્કરાપ્રમા પૃથિવી કી પ્રધાનતા સે હુએ હૈં । इन भंगों के साथ
૧૧ વિકલ્પોં કા ગુણા કરને પર ૫૫ ભંગ શર્કરાપ્રમા કી પ્રધાનતાવાલે
આ જાતે હૈં । હસી તરહ સે પંકપ્રમા આદિ કી પ્રધાનતાવાલે વિકલ્પોં
કો જાનના ચાહિયે । યે સપ્ત ભંગ ઉપર મેં દિશ્વા હી દિયે ગયે હૈં । હસ
તરહ સે સંખ્યાત કે ટ્રિક સંયોગ મેં ૩૩૧ ભંગ હો જાતે હૈં । સંખ્યાત
કે ત્રિકસંયોગ મેં ૭૩૫ ભંગ હસ પ્રકાર સે હોતે હૈં-રત્નપ્રમા, શર્કરા-
પ્રમા ઔર વાલુકાપ્રમા " પ્રથમ ત્રિક યોગ હૈ હસ મેં " એક, એક, ઔર

(૨)	„	„	„	„	„	પંકપ્રમામાં	„	„	„
(૩)	„	„	„	„	„	ધૂમપ્રમામાં	„	„	„
(૪)	„	„	„	„	„	તમ પ્રમામાં	„	„	„
(૫)	„	„	„	„	„	અધ સપ્તમીમાં	„	„	„

આ રીતે શર્કરાપ્રમાની પ્રધાનતાવાળા પાંચ ભંગ પહેલા વિકલ્પ દ્વારા
થાય છે એવા ૧૧ વિકલ્પ દ્વારા શર્કરાપ્રમાની પ્રધાનતાવાળા ૫×૧૧=૫૫
દ્વિસંયોગી ભંગ થાય છે. એજ પ્રમાણે વાલુકાપ્રમા, પંકપ્રમા આદિની
પ્રધાનતાવાળા ભંગો ત્રિયે પાંચ સમજવું તે દરેકની પ્રધાનતાવાળા ભંગોની
સંખ્યા ઉપર આપવામાં આવેલ છે. આ રીતે તે ગ્રંથા ભંગોનો સરવાળો
કુલથી કુલ ૨૩૧ દ્વિસંયોગી ભંગ થઈ જાય છે

સંખ્યાત નારકોના ત્રિકસંયોગી કુલ ભંગ ૭૩૫ થાય છે. તે ભંગોનું
૨ પદીયનું નીચે પ્રમણે સમજવું-રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા અને વાલુકાપ્રમાનો

વિકલ્પઃ, તતઃ પ્રથમાયામેકસ્મિન્નેવ તૃતીયસ્યાસંખ્યાતપદે એવસ્થિતે દ્વિતીયસ્યાં ક્રમેણ દ્વ્યાદિભાવેન દશમચારે સંખ્યાતપદં ભવતિ, એવમેતે પૂર્વેણ સઠ્ઠૈકાદશ, તતો દ્વિતીયસ્યાં તૃતીયસ્યાં ચ સંખ્યાતપદે એવસ્થિતે, પ્રથમાયાં તથૈવ દ્વ્યાદિભાવેન દશમચારે સંખ્યાતપદં ભવતિ, એવમેતે દશ । એવં ચૈતે સર્વેઽપિ એકત્ર સંમેલને ત્રિકસંયોગે એકવિંશતિર્વિકલ્પા ભવન્તિ, તૈશ્ચ પશ્ચ ત્રિંશતઃ સપ્તપદત્રિકસંયોગાનાં ગુણને પશ્ચત્રિંશદધિકસપ્તશત મદ્ગાભવન્તીતિ ૭૩૫ ।

તદેવ સ્પષ્ટી ક્રિયતે-ત્રિકસંયોગે એકવિંશતિર્વિકલ્પા ભવન્તિ, તથાહિ-એકઃ એકઃ સંખ્યાતાઃ ૧, એકઃ દ્વૌ સંખ્યાતાઃ ૨, એકઃ ત્રયઃ સંખ્યાતાઃ ૩, એકશ્ચત્વારઃ

સંખ્યાત ” યહ પ્રથમ વિકલ્પ હૈ । હસમેં પ્રથમ પૃથિવી મેં એક હી ઓર તૃતીય પૃથિવી મેં સંખ્યાત પદ હી સ્થાપિત કરકે દ્વિતીય પૃથિવીમેં ક્રમ સે દો લેકર દસ તકકી સંખ્યા કા ઓર સંખ્યાત પદ કા યોગ કરનેસે પૂર્વકે વિકલ્પ કે સાથ મિલ કર ૧૧ વિકલ્પ હોતે હૈ-હસકે બાદ દૂસરી ઓર તીસરી પૃથિવી સે સંખ્યાત પદ ઓર પ્રથમ પૃથિવીમેં દો ૨ સંખ્યા સે લેકર સંખ્યાત પદ તક સંચોર કરને પર દસ વિકલ્પ હોતે હૈ દોનોં વિકલ્પોં કા યોગ કરને સે ત્રિક સંયોગ મેં ૨૧ વિકલ્પ હો જાતે હૈ ।

હસ પ્રકાર સે યે ૨૧ વિકલ્પ હૈ । હન ૨૧ વિકલ્પોં કે સાથ નરક પૃથિવીયોં કે ત્રિક સંયોગી ૩૫ ભંગોં કે સાથ ગુણ કરને પર ૭૩૫ ત્રિક સંયોગી ભંગ હો જાતે હૈ । હસ પૂર્વોક્ત કોષ્ટક સે યહ સ્પષ્ટ હો જાતા હૈ કિ ત્રિકસંયોગ મેં એકવીસ (૨૧) વિકલ્પ હુએ હૈ । ૧ એક એક

પ્રથમ ત્રિકયોગ છે તેમા “ એક, એક અને સંખ્યાતનો ” પહેલો વિકલ્પ છે. તેમા પ્રથમ પૃથ્વીમા એક જ અને ત્રીજી પૃથ્વીમાં સંખ્યાત પદને જ કાયમ રાખીને બીજી પૃથ્વીમા અનુક્રમે ૨ થી ૧૦ પર્યાંતની સંખ્યાનો અને સંખ્યાત પદનો યોગ કરવાથી પહેલા વિકલ્પ સાથે ગણતા કુલ ૧૧ વિકલ્પ થાય છે. ત્યારબાદ બીજી અને ત્રીજી પૃથ્વીમા સંખ્યાત પદ અને પ્રથમ પૃથ્વીમાં બેથી લઈને સંખ્યાત પદ પર્યાંતના પદોનો સંચાર કરવાથી ૧૦ વિકલ્પ બને છે ઉપર્યુક્ત બન્ને પ્રકારના વિકલ્પોનો સરવાળો કરવાથી કુલ ૨૧ એકવીસ વિકલ્પ થાય છે

આ પ્રમાણે તે ૨૧ વિકલ્પો બને છે આ ૨૧ વિકલ્પોની સાથે નરક પૃથ્વીઓના ત્રિકસંયોગી ૩૫ ભંગોનો ગુણકાર કરવાથી કુલ ૭૩૫ ત્રિકસંયોગી ભંગો થાય છે આ પૂર્વોક્ત કોષ્ટક (કોષ્ટક) થી એ સ્પષ્ટ થઈ જાય છે કે સંખ્યાત નારકોના ત્રિકસંયોગમા ૨૧ વિકલ્પો થાય છે તે વિકલ્પો આ પ્રમાણે

સંખ્યાતાઃ ૪, એકઃ પચ્ચ સંખ્યાતાઃ ૫, એકઃ ષટ્સંખ્યાતાઃ ૬, એકઃ સપ્તસંખ્યાતાઃ ૭, એકઃ અષ્ટ સંખ્યાતાઃ ૮, એકઃ નવ સંખ્યાતાઃ ૯, એકઃ દશ સંખ્યાતાઃ ૧૦, એકઃ સંખ્યાતા. સંખ્યાતાઃ ૧૧, દ્વી સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૧૨, ત્રયઃ સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૧૩, ચત્વારઃ સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૧૪, પચ્ચ સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૧૫, ષટ્ સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૧૬, સપ્ત સંખ્યાતા. સંખ્યાતાઃ ૧૭, અષ્ટ સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૧૮, નવ સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૧૯, દશ સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૨૦, સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૨૧ તથા ચ-एको रत्नप्रभायाम्, એકઃ શર્કરાપ્રભાયाम્, સંખ્યાતા વાલુકાપ્રભાયाम્ ૧, एवं तृतीय-स्थाने पङ्कप्रभादि पृथिवीयोगे कृते पञ्च भङ्गा भवन्ति ૫, एवं દ્વિતીયે શર્કરા-

और संख्यात, २ एक दो और संख्यात, ३ एक तीन और संख्यात, ४ एक चार और संख्यात, ५ एक, पांच और संख्यात, ६ एक, छह और संख्यात, ७ एक, सात और संख्यात, ८ एक, आठ और संख्यात, ९ एक, नौ और संख्यात, १० एक, दश और संख्यात, ११ एक, संख्यात और संख्यात, १२ दो, संख्यात और संख्यात, १३ तीन, संख्यात और संख्यात, १४ चार संख्यात और संख्यात, १५ पांच, संख्यात और संख्यात, १६ छह, संख्यात और संख्यात, १७ सात, संख्यात और संख्यात, १८ आठ, संख्यात और संख्यात, १९ नौ, संख्यात और संख्यात, २० दश, संख्यात और संख्यात, २१ संख्यात, संख्यात और संख्यात । तथा-एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक शर्कराप्रभा में, और संख्यात नारक वालुकाप्रभा में होते हैं १, तृतीय स्थान में

સમજવા-(૧) એક-એક-સંખ્યાતનો, (૨) એક-બે-સંખ્યાતનો, (૩) એક-ત્રણ સંખ્યાતનો, (૪) એક-ચાર-સંખ્યાતનો, (૫) એક-પાંચ-સંખ્યાતનો, (૬) એક-છ-સંખ્યાતનો, (૭) એક-સાત-સંખ્યાતનો, (૮) એક-આઠ-સંખ્યાતનો, (૯) એક-નવ-સંખ્યાતનો, (૧૦) એક-દસ-સંખ્યાતનો, (૧૧) એક-સંખ્યાત અને સંખ્યાતનો, (૧૨) બે-સંખ્યાત-સંખ્યાતનો, (૧૩) ત્રણ-સંખ્યાત સંખ્યાતનો, (૧૪) ચાર-સંખ્યાત-સંખ્યાતનો, (૧૫) પાંચ-સંખ્યાત-સંખ્યાતનો, (૧૬) છ-સંખ્યાત-સંખ્યાતનો, (૧૭) સાત-સંખ્યાત-સંખ્યાતનો, (૧૮) આઠ-સંખ્યાત-સંખ્યાતનો, (૧૯) નવ-સંખ્યાત-સંખ્યાતનો, (૨૦) દસ-સંખ્યાત-સંખ્યાતનો, અને (૨૧) સંખ્યાત, સંખ્યાત અને સંખ્યાતનો જેમકે....

(૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે એમ પ્રમાણે ત્રીજા પદમાં પંકપ્રભા

સ્થાને ચાલુકાપ્રભાં નિવેશ્ય તૃતીયસ્થાને પદ્મપ્રભાદિ યોગે કૃતે ચત્વારો ભક્ષાઃ ૪।

અથ દ્વિતીયે ચાલુકાસ્થાને પદ્મપ્રભાં નિવેશ્ય તૃતીયસ્થાને ધૂમપ્રભાદિયોગે કૃતે ત્રયો ભક્ષાઃ ૩ । અથ દ્વિતીયે પદ્મપ્રભાસ્થાને ધૂમપ્રભાં નિવેશ્ય તૃતીયસ્થાને તમઃ પ્રભાદિ યોગે કૃતે દ્વૌ ભક્ષૌ ભવતઃ ૨ । દ્વિતીયે ધૂમપ્રભાસ્થાને તમઃપ્રભાં નિવેશ્ય તૃતીયસ્થાને અધઃસપ્તમીયોગે કૃતે એકઃ ૧ । એવ પશ્ચ' ચત્વારઃ, ત્રયઃ, દ્વૌ, એકઃ (૫-૪-૩-૨-૧=૧૫) इति रत्नप्रभायामेकसंख्यानिवेशनेन पञ्चदशभक्ता भवन्ति १५ । एव शर्कराप्रभाप्राधान्ये दश भक्ताः १० । चालुकाप्रभाप्राधान्ये षट् ६ । पद्मप्रभाप्राधान्ये त्रयः । धूमप्रभाप्राधान्ये एकः १ । दश, षट्, त्रयः

પંક્રપ્રભા આદિ પૃથિવિયોં કા યોગ કરને પર ૫ ભંગ હોતે હૈં । હસી તરહ સે દૂસરે શર્કરાસ્થાન મેં ચાલુકાપ્રભાં કો રલ્લ કરકે, તૃતીય સ્થાન મેં પંક્રપ્રભાદિ કા યોગ કરને પર ચાર ભંગ હોતે હૈં, દ્વિતીય ચાલુકાસ્થાનમેં પંક્રપ્રભા કો રલ્લ કરકે તૃતીય સ્થાન મેં ધૂમપ્રભા આદિ કા યોગ કરને પર ત્રીન ભંગ હોતે હૈં, દ્વિતીય પંક્રપ્રભા સ્થાન મેં ધૂમપ્રભા કો રલ્લ કરકે તૃતીય સ્થાન મેં તમઃપ્રભા આદિ કે સાથ યોગ કરને પર દો ભંગ હોતે હૈં । દ્વિતીય ધૂમપ્રભા સ્થાન મેં તમઃપ્રભા કો રલ્લ કરકે તૃતીય સ્થાન મેં અધઃસપ્તમી પૃથિવી કે સાથ યોગ કરને પર એક ૧ ભંગ હોતા હૈં । હસ ૫-૪-૩-૨-૧ ચે કુલ મિલ કર રત્નપ્રભા મેં એક સંખ્યા કે નિવેશન સે ૧૫ ભંગ હો જાતે હૈં । હસી તરહ સે શર્કરાપ્રભા કી પ્રધાનતા મેં દશ ભંગ હોતે હૈં, ચાલુકાપ્રભા કી પ્રધાનતા મેં ૬ ભંગ હોતે હૈં, પંક્રપ્રભા કી પ્રધાનતા મેં ત્રીન ભંગ હાતે હૈં ઓર ધૂમપ્રભા કી પ્રધાનતા મેં એક ભંગ હોતા હૈં કુલ ચે ૨૦ ભંગ હોતે હૈં । હન ૨૦ ભંગોં મેં પૂર્વોક્ત

આદિ પૃથ્વીઓનો યોગ કરવાથી ૫ લગ બને છે એજ પ્રમાણે બીજું પદ શર્કરાને બદલે ચાલુકાપ્રભા મૂકીને ત્રીજા પદમાં પંક્રપ્રભાદિનો યોગ કરવાથી ૪ ભંગ બને છે બીજા પદમાં ચાલુકાપ્રભાની જગ્યાએ પંક્રપ્રભા મૂકીને ત્રીજા પદમાં ધૂમપ્રભાદિનો યોગ કરવાથી ૩ લગ બને છે ત્યાર બાદ બીજા પદમાં પંક્રપ્રભાને બદલે ધૂમપ્રભા રાખીને ત્રીજા પદમાં તમઃપ્રભા આદિનો યોગ કરવાથી બે લગ બને છે ત્યારબાદ 'બીજા પદમાં ધૂમપ્રભાને બદલે તમ પ્રભા રાખીને ત્રીજા પદમાં અધઃસપ્તમીનો યોગ કરવાથી ૧ ભંગ બને છે. આ રીતે રત્નપ્રભામાં ૧ સંખ્યાના નિવેશનથી ૫+૪+૩+૨+૧=૧૫ લગ બને છે. એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૧૦ લગ ચાલુકાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૬ લગ, પંક્રપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૩ લગ અને ધૂમપ્રભાની પ્રધાનતાવાળો ૧ ભંગ

एकः (१०-६-३-१=२०) इत्येवं पूर्वप्रदर्शितैः पञ्चदशभिर्भङ्गैः सह एषां विंशतिभङ्गानां योगे कृते सर्वे पञ्चत्रिंशद् भङ्गा भवन्ति ३५ । एषामेकविंशति विकल्पैर्गुणने कृते सर्वे पञ्चत्रिंशदधिक सप्तशत भङ्गा भवन्तीति ७३५ ।

चतुष्कसंयोगेषु पुनराद्याभिश्चतसृभिः पृथिवीभिः प्रथमश्चतुष्कसंयोगः तत्र च आद्यासु तिसृषु पृथिवीषु एकैकः, चतुर्थ्यां तु संख्याता इत्येको विकल्पस्ततः पूर्वोक्तक्रमेण तृतीयस्यां दशमवारे संख्यातपदमिति १० । एवं द्वितीयस्यां दश १० । प्रथमायां च दश । ततः प्रथमप्रदर्शित भङ्गैकसंयोगे एते सर्वे चतुष्कसंयोगे (१-१०-१०-१०=३१) एकत्रिंशद् विकल्पा भवन्ति । एभिश्च एकत्रिंशद् विकल्पैः सप्तपदचतुष्कसंयोगानां पञ्चत्रिंशतो गुणने पञ्चाशीत्यधिकसहस्रभङ्गाः

૧૫ ભંગોં કો મિલારે પર ૩૫ ભંગ હો જાતે હૈં । इन ३५ के साथ पूर्वोक्त २१ भंगोंका गुणा करनेसे ७३५ भंग हो जाते हैं । चतुष्क संयोगमें आदि की चार पृथिवियों द्वारा प्रथम चतुष्कसंयोग होता है । इसमें पहिलेकी तीन पृथिवीयोंमें एक एक, और चौथी पृथिवीमें संख्यात ऐसा प्रथमविकल्प है । इसके बाद पूर्वोक्त क्रमसे तीसरी पृथिवीमें दो से लेकर संख्यात पद तक संचार करने पर १० विकल्प होते हैं, इसी तरहसे द्वितीयपृथिवीमें १० और प्रथम पृथिवी में १० विकल्प होते हैं । कुल ये ३० विकल्प होते हैं । इनमें १-१ संख्यात इस प्रथम विकल्प को मिलाने पर ३१ विकल्प चतुष्क संयोग में हो जाते हैं । इन ३१ विकल्पों का सात नरक

બને છે આ રીતે પહેલાં વિકલ્પ દ્વારા કુલ ૧૫+૧૦+૬+૩+૧=૩૫ ત્રિક્ સંયોગી ભંગ બને છે એવા કુલ ૨૧ વિકલ્પ બનતા હોવાથી ૩૫×૨૧=૭૩૫ કુલ ત્રિક્સંયોગી ભંગો બને છે.

હવે સંખ્યાત નારકોના ચતુષ્કસંયોગી ભંગોનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે- તેમાં પહેલો “૧-૧-૧-સંખ્યાત” ૩૫ વિકલ્પ છે આ વિકલ્પ અનુસાર પહેલી ત્રણ પૃથ્વીઓમાં એક એક નારક અને ચોથી પૃથ્વીમાં સંખ્યાત નારકો હોય છે. ત્યારબાદ પૂર્વોક્ત ક્રમ અનુસાર ત્રીજી પૃથ્વીમાં બેથી સંખ્યાત પર્યંતના પદનો સંચાર કરવાથી ૧૦ વિકલ્પ બને છે એજ રીતે બીજી પૃથ્વીમાં બેથી સંખ્યાત પર્યંતના પદનો સંચાર કરવાથી ૧૦ બીજા વિકલ્પો બને છે એજ પ્રમાણે પહેલી પૃથ્વીમાં બેથી સંખ્યાત પર્યંતના પદનો સંચાર કરવાથી ત્રીજા ૧૦ વિકલ્પ બને છે આ રીતે કુલ ૩૦ વિકલ્પ બને છે. તેમાં “૧-૧-૧-સંખ્યાત” આ પ્રથમ વિકલ્પને ઉમેરવાથી કુલ ૩૧ ચતુષ્કસંયોગી વિકલ્પો બને છે. પ્રત્યેક વિકલ્પ દ્વારા સાત નરકના ચતુષ્કસંયોગી ૩૫ ભંગ

भवन्तीति १०८५ । पञ्चकसंयोगेषु तु आद्योभिः पञ्चभिः प्रथमः पञ्चकसंयोगः, तत्र च आद्यासु चतसृषु एकैकः, पञ्चाम्यां तु संख्याता इत्येको विकल्पः, ततः पूर्वोक्तक्रमेण चतुर्थ्यां दशमवारे संख्यातपदम्, एवं शेषास्वपि, ततः एते सर्वेऽपि एकत्र पञ्चकयोगे एकचत्वारिंशद् विकल्पा भवन्ति । एभिश्च विकल्पैः प्रत्येकं सप्तपदपञ्चकसंयोगानामेकविंशतेर्गुणनात् एकषष्ठ्यधिकाष्टशतभङ्गाः ८६१ भवन्ति । षट्कसंयोगेषु पुनः पूर्वोक्त क्रमेणैकत्र षट्कसंयोगे एकपञ्चाशद् विकल्पाः भवन्ति, एभिश्च प्रत्येकं सप्तपदषट्कयोगे सप्तकस्य गुणनात् सप्तपञ्चाशदधिकशतत्रयभङ्गाः (३५७) भवन्ति । सप्तकसंयोगे तु पूर्वोक्तभावनया एकषष्टिर्भङ्गाः

के चतुष्क संयोगी ३५ भंगों के साथ गुणा करने पर चतुः संयोगी १०८५ भंग होते हैं । पंचकसंयोगों में आदि की पांच पृथिवियों द्वारा प्रथम पंचक संयोग होता है इनमें आदि की चार पृथिवियों में एक एक और पांचवी पृथिवी में संख्यात ऐसा प्रथम विकल्प होता है इसके बाद पूर्वोक्तक्रम से चौथी पृथिवी में २ से लेकर संख्यात पद तक संचार करने पर १० विकल्प होते हैं । इसी तरह से बाकी की तीसरी पृथिवी में, दूसरी पृथिवी में और प्रथम पृथिवी में संचार करने पर कुल ४० विकल्प हो जाते हैं । इनमें पहिला विकल्प मिलाने से कुल पंचक संयोगी में ४१ विकल्प होते हैं । इन ४१ विकल्पों से सात नरकों के पंचक संयोगी २१ विकल्पों को गुणित करने पर ८६१ भंग होते हैं । षट्कसंयोगों में पूर्वोक्त क्रम से एक षट्कसंयोग में ५१ विकल्प होते हैं । इन ५१ विकल्पों से सात नरक के षट्कसंयोगी सात भंगों के

બને છે તેથી એવા ૩૧ વિકલ્પો દ્વારા $૩૫ \times ૩૧ = ૧૦૮૫$ કુલ ચતુષ્કસંયોગી ભંગો બને છે પંચકસંયોગમાં શરૂઆતની પાંચ પૃથ્વીઓ દ્વારા પ્રથમ પંચક-સંયોગ થાય છે તેમાંની પહેલી ચાર પૃથ્વીઓમાં એક એક બને પાંચમીમાં સંખ્યાત નારકોવાળો પહેલો વિકલ્પ બને છે ત્યારબાદ પૂર્વોક્ત ક્રમથી ચોથી પૃથ્વીમાં બેથી લઇને સંખ્યાત પર્યન્તના પદનો સંચાર કરવાથી ૧૦ વિકલ્પ બને છે એજ પ્રમાણે બાકીની ત્રીજી, બીજી અને પહેલી પૃથ્વીમાં પણ બેથી સંખ્યાત પર્યન્તના પદનો સંચાર કરવાથી કુલ ૪૦ વિકલ્પ બને છે. તેમાં પહેલો વિકલ્પ ઉમેરવાથી કુલ ૪૧ વિકલ્પો બને છે પ્રત્યેક વિકલ્પ દ્વારા સાત નરકોના પંચકસંયોગી ૨૧ ભંગો બને છે તેથી ૪૧ વિકલ્પના $૨૧ \times ૪૧ = ૮૬૧$ પંચકસંયોગી કુલ ભંગો બને છે. ષટ્કસંયોગમાં પૂર્વોક્ત ક્રમથી એક ષટ્કસંયોગમાં ૫૧ વિકલ્પો થાય છે પ્રત્યેક વિકલ્પ દ્વારા સાત નરકોના

(૬૧) ભવન્તિ । સર્વેષાં મેલને સપ્તત્રિશદધિકત્રયસ્ત્રિશન્છતાનિ મદ્ના ભવન્તિ ૩૩૩૭ । एवं संख्यातनैरयिकानाश्रित्य-एक संयोगे सप्त७, द्विकसंयोगे एकत्रि-
शदधिकशतद्वयम् २३१, त्रिकसंयोगे पञ्चत्रिंशदधिकानि सप्तगतानि ७३५, चतुष्क
संयोगे पञ्चाशीत्यधिक सहस्रमेकम् १०८५, पञ्चकसंयोगे एकपट्यधिकं शताष्टकम्
८६१, षट्कसंयोगे सप्तपञ्चाशदधिकं शतत्रयम् ३५७, तथा-एकपटि ६१ इवेति
सर्व संमेलने सप्तत्रिंशदुत्तरशतत्रयाधिकसहस्रत्रयमद्वान् (३३३७) भवन्तीति ॥ सू. १० ॥

સંખ્યાતનૈરયિકાણાં કોઠકમ્—	
સંખ્યાતાનામ્	एकसंयोगे ७
સંખ્યાતાનામ્	द्विकसंयोगे २३१
„	त्रिकसंयोगे ७३५
„	चतुष्कसंयोगे १०८५
„	पञ्चकसंयोगे ८६१
„	षट्कसंयोगे ३५७
„	सप्तकसंयोगे ६१
સર્વસંમેલને	३३३७

સાથ ગુણા કરને પર ૩૫૭ ભંગ હોતે હૈં । સપ્તકસંયોગ મેં પૂર્વોક્ત ભાવ-
નાનુસાર ૬૧ ભંગ હોતે હૈં । હસ પ્રકાર સંખ્યાત નૈરયિકોં કે નૈરયિક
પ્રવેશન મેં કુલ ભંગ ૩૩૩૭ હો જાતે હૈં । હસ પ્રકાર સે સંખ્યાત નૈર-
યિકોં કો આશ્રિત કરકે એક સંયોગ મેં ૭ દ્વિકસંયોગ મેં ૨૩૧, ત્રિક-
સંયોગ મેં ૭૩૫, ચતુષ્ક સંયોગ મેં ૧૦૮૫, પંચક સંયોગ મેં ૮૬૧,
ષટ્ક સંયોગ મેં ૩૫૭ ઓર સપ્તકસંયોગ મેં ૬૧ યે સબ મિલકર ૩૩૩૭
ભંગ હોતે હૈં ॥ સૂ. ૧૦ ॥

૫ટ્કસંયોગી ૭ ભંગ બને છે તેથી એવાં ૫૧ વિકલ્પના ૭x૫૧=૩૫૭ ૫ટ્ક
સંયોગી ભંગ બને છે સપ્તકસંયોગમાં પૂર્વોક્ત ક્રમથી ૬૧ ભંગ થાય છે.
આ રીતે સંખ્યાત નારકોના નૈરયિક પ્રવેશનમાં કુલ ૩૩૩૭ ભંગ થાય છે
તેમના એકસંયોગી ૭ ભંગ, દ્વિકસંયોગી ૨૩૧ ભંગ, ત્રિકસંયોગી ૭૩૫ ભંગ,
ચતુષ્કસંયોગી ૧૦૮૫ ભંગ, પંચકસંયોગી ૮૬૧ ભંગ, ૫ટ્કસંયોગી ૩૫૭ ભંગ,
અને સપ્તકસંયોગી ૬૧ ભંગ થાય છે. તેથી કુલ ભંગ ૩૩૩૭ થાય છે ॥ સૂ. ૧૦ ॥

મૂલમ્—“ અસંખેજ્જા મંતે ! નેરહયા યપવેસણણં
પુચ્છા, ગંગેયા ! રયણપ્પમાણ વા હોજ્જા જહેસત્તમાણ વા
હોજ્જા, અહવા એગે રયણપ્પમાણ અસંખં સક્કરપ્પમાણ
હોજ્જા, एवं દુયા સંયોગો જાવ સત્તગસંજો જહા સંખિજ્જા
ણં મણિયો તહા અસંખેજ્જાણ વિ માણિયવંરં અસંખેજ્જાઓ
અબ્મહિઓ માણિયવ્વો સેસં તં ચેવ જાસત્તગસંજોગસ્સ
પચ્છિમો આલાવગો અહવા અસંખેજ્જા રયણ, અસંખેજ્જા
સવકરપ્પમાણ જાવ અસંખેજ્જા અહેસત્તમાજ્જા ॥સૂ૦૧૧॥

છાયા—અસંખ્યેયાઃ ભદન્ત ! નૈરયિકા નૈરયિકમ્નં પૃચ્છા ? ગાઙ્ગેય !
રત્નપ્રભાયાં વા ભવન્તિ, યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ, એકો રત્નપ્રભાયામ્
અસંખ્યેયા શર્કરાપ્રભાયાં ભવન્તિ, एवं દ્વિકસંયોગો સપ્તકસંયોગશ્ચ યથા
સંખ્યેયાનાં મણિતસ્તથા અસંખ્યેયાનામાપિ મણિતવ્યો, અસંખ્યેયાતોઽભ્ય-
ધિકો મણિતવ્યઃ, શેષં તદેવ યાવત્ સપ્તકસંયોગસ્ય મઆલાપકઃ—અથવા
અસંખ્યેયા રત્નપ્રભાયામ્, અસંખ્યેયા શર્કરાપ્રભાયાંત્ અસંખ્યેયા અધઃ
સપ્તમ્યાં ભવન્તિ ॥ સૂ૦ ૧૧ ॥

ટીકા—અથા સંખ્યેયાનાં નૈરયિકાણામ્ અષ્ટપદ્મશ્વરપદ્મત્રિશ્ચન્દ્રતમદ્વાન્
પ્રતિપાદયિતુમાદ—‘ અસંખેજ્જા મંતે ! ’ ઇત્યાદિ । ‘ વજ્જા મંતે ! નેરહયા
નેરહ્યપવેસણણં પુચ્છા ? ગાઙ્ગેયઃ પૃચ્છતિ—હે ભદન્ન અસંખ્યેયાઃ શીર્ષ-

(અસંખેજ્જા મંતે ! નેરહયા) ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ—અસંખ્યાત નૈરયિકોં કે ૩૬૫૮ મંતે હૈં—ઈન્હીં મર્ગોં
કો પ્રતિપાદિત કરને કે લિયે સૂત્રકાર ને હસ ૮ કો કહા હૈ—હસમેં
ગાંગેય ને પ્રશ્ન સે એમા પૂછા હૈ કિ હે ભદન્ન ! અહ્યાત નૈરયિક નૈર-

“ અસજ્જા મંતે ! નેરહયા ” ઇત્યાદિ

ટીકાર્થ—અસંખ્યાત નારકોના ૩૬૫૮ લગ ધાય સૂત્રકારે આ સૂત્ર
દ્વારા તે લગોનુ પ્રતિપાદન નીચે પ્રમાણે કર્યું છે

ગાંગેય અણુગારને પ્રશ્ન—હે ભદન્ત ! નૈરયિક વેશનક દ્વારા નૈરયિક
લવમા પ્રવેશ કર્તા અસંખ્યાત નારકો શું રત્નપ્રભામકિત્વ ધાય છે ? કે

પ્રહેલિકા દુધ્વીઃ નૈરયિકપ્રવેશનકેન પ્રવિગ્નન્તો નૈરયિકપ્રવેશનં કુર્વન્તઃ કિં રત્નપ્રમાયાં ભવન્તિ ? કિં શર્કરાપ્રમાયામ્, કિં વા વાલુકાપ્રમાયાં કિં વા પંક્રપ્રમાયામ્ કિં વા ધૂમપ્રમાયામ્ તમઃપ્રમાયામ્, કિં વા અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ ? इति पृच्छा । भगवानाह--‘ रयणप्पभाए वा होज्जा जाव अहेसत्तमाए होज्जा ’ हे गाङ्गेय ! असंख्येयाका नरके प्रविग्नन्तो रत्नप्रमायां वा भवन्ति, यावत् शर्कराप्रमायां वा भद्रालुकाप्रमायां वा, पङ्कप्रमायां वा, धूमप्रमायां वा, तमःप्रमायां वा, अधःत्वा भवन्ति ७ । ‘ अहवा एगे रयणप्पभाए असंखेज्जा सक्करप्पभाए होज्जया एको नैरयिको रत्नप्रमायां भवति, असंखेयिक प्रवेशनक द्वारं भव मे प्रवेश करते हुए कहां पर होते हैं ? क्या रत्नप्रभा पृथि होते हैं ? या शर्कराप्रभापृथिवी में होते हैं ? या वालुकाप्रभापृथि होते हैं ? या पंकप्रभापृथिवी में होते हैं ? या धूमप्रभापृथिवी में हैं ? या तमः प्रभा पृथिवी में होते हैं ? या अधः सप्तमी पृथिवी में हो ? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं (गंगेयो ! रयणप्पभाए वा होज्जा अहे सत्तमाए वा होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए, असंखेज्जसक्करप्पभाए होज्जा) हे गांगेय ! असंख्यात नैरयिक रत्नप्रभा में होते हैं, यावत् शर्कराप्रभा में भी होते हैं, वालुकाप्रभा में भी हैं, पंकप्रभा में भी होते हैं, धूमप्रभा में भी होते हैं, तमः प्रभा में भी होते हैं और अधः सप्तमी नरक में भी होते हैं । इस प्रकार से ये अथात नैरयिकों के एकत्व में ७ भंग हैं । (अहवा एगे रयणप्पभाए अज्जा सक्करप्पभाए होज्जा) अथवा एक नारक

शर्कराप्रભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પંક-પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે સપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીરપ્રભુને ૨--“ ગંગેયા ! રયણપ્પભાએ વા હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાએ વા હોજ્જા, અહવા રયણપ્પભાએ, અસંખેજ્જા સક્કરપ્પભાએ, હોજ્જા ” હે ગાંગેય ! તે અસંખ્યાત નૈરયિકો રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, લુકાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, પંક્રપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, ધૂમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, તમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને અધઃસપ્તમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે અસંખ્યાત નારકોના એકત્વમાં ૭ ભંગ થાય છે. (અહવા એગે, રયણપ્પભાએ અસંખેજ્જા સક્કરપ્પભાએ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને અસંખ્યાત નારકો શર્ક-

યાસ્તુ શર્કરાપ્રભાયાં ભવન્તિ, 'એવં દુયા સંયોગો જાવ સત્તગસંજોગો ય જહા સંસ્થેજ્જાણં મણિઓ તહા અસંસ્થેજ્જાણ વિ માણિયવ્વો' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા દ્વિક-સંયોગો યાવત્ ત્રિકસંયોગઃ, ચતુષ્કસંયોગઃ, પંચકસયોગઃ, ષટ્કસંયોગઃ, સપ્તક સંયોગશ્ચ યથા સંસ્થેયાનાં નૈરયિકાણાં મણિતઃ તથા અસંસ્થેયાનામપિ મણિતવ્યઃ, તથા ચ એકો રત્નપ્રભાયાં ભવતિ, અસંસ્થેયા વાલુકાપ્રભાયાં ભવન્તિ, એકો રત્નપ્રભાયામ્ અસંસ્થેયાઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો રત્નપ્રભાયામ્ અસંસ્થેયા ધૂમપ્રભા-યામ્, એકો રત્નપ્રભાયામ્ અસંસ્થેયાસ્તમઃપ્રભાયામ્, એકો રત્નપ્રભાયામ્ અસં-

રત્નપ્રભા મેં હોતા હૈ ઓર અસંસ્થાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં હોતે હૈ (એવં દુયા સંયોગો જાવ સત્તગસંજોગો ય જહા સંસ્થેજ્જાણં મણિઓ તહા અસંસ્થેજ્જાણ વિ માણિયવ્વો) ઇસ તરહ સે દ્વિકસંયોગ યાવત્-ત્રિક સંયોગ, ચતુષ્ક સંયોગ, પંચક સયોગ, ષટ્કસંયોગ ઓર સપ્તક સંયોગ જૈસા સંસ્થાત નારકોં કા પહિલે કહા જા ચુકા હૈ ડસી તરહ સે અસંસ્થાત નારકોં કા ભી વહ દ્વિકાદિ સંયોગ કહના ચાહિયે તથા -એક નારક રત્નપ્રભા મેં હોતા હૈ ઓર અસંસ્થાત નારક વાલુકાપ્રભા મેં હોતે હૈ, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં હોતા હૈ ઓર અસંસ્થાત નારક પંકપ્રભા મેં હોતે હૈ, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં હોતા હૈ, ઓર અસંસ્થાત નારક ધૂમપ્રભા મેં હોતે હૈ, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં હોતા હૈ ઓર અસંસ્થાત નારક તમઃપ્રભા મેં હોતે હૈ, અથવા એક

રાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “એવં દુયા સંજોગો જાવ સત્તસંજોગો ય જહા સંસ્થે-જ્જાણ મણિઓ તહા અસંસ્થેજ્જાણ વિ માણિયવ્વો” આ લગથી શરૂ કરીને જેવો સંજ્યાત નારકોનો દ્વિકસંયોગ, ત્રિકસંયોગ, ચતુષ્કસંયોગ, પંચકસંયોગ, ષટ્કસંયોગ અને સપ્તકસંયોગ આગળ કહેવામાં આવ્યો છે, એજ પ્રમાણે અસં-જ્યાત નારકોનો પણ દ્વિકાદિ સંયોગ કહેવો જોઈએ.

આ રીતે પહેલા દ્વિકસંયોગી વિકલ્પના ખીલ પાત્ર લગ આ પ્રમાણે બનશે-અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને અસંજ્યાત નારકો વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને અસંજ્યાત નારક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને અસંજ્યાત નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને અસંજ્યાત નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન

ख्येया अधःसप्तम्यां भवन्ति । एव शर्कराप्रभाप्रभृतिष्वपि द्विकसंयोगः स्वयमूहनीयः । एवमेव त्रिकादि संयोगा अपि यथायोग्यं सर्वत्रैव सप्तसु अपि पृथिवीषु स्वयं कल्पनीयाः, इति, किन्तु 'नवरं असंखेज्जाओ अवमहिओ भाणियव्वो, सेसं त चेव' नवरं संख्येयनैरयिकापेक्षया असंख्येयनैरयिकाणां विशेषस्तु असंख्यातोऽभ्यधिको भणितव्यः, शेषं तदेव-पूर्वोक्तसंख्यातनैरयिकवदेव बोध्यम् । तदेव सूचयितुमन्तिमं विकल्पमाह—'जाव सत्तगसंजोगस्स पच्छिमो आलावगो-अहवा असंखेज्जा रयणप्पभाए, असंखेज्जा सक्करप्पभाए जाव असंखेज्जा अहे

नारक रत्नप्रभा में होता है और असंख्यात नारक अधः सप्तमी पृथिवी में होते हैं । इसी तरह से शर्कराप्रभा आदि पृथिवियों में भी द्विकसंयोग अपने आप लगा लेना चाहिये । इसी तरह से त्रिकादिसंयोग भी यथायोग्य सर्वत्र सातों पृथिवियों में अपने आप समझना चाहिये । किन्तु (नवरं असंखेज्जाओ अवमहिओ भाणियव्वो, सेसं तं चेव) संख्यात नैरयिकों के द्विकादिक संयोगों की अपेक्षा असंख्यात नैरयिकों के इन द्विकादिक संयोगों में यदि कोई विशेषता है तो वह "असंख्यात" इस पद की अधिकता को लेकर के ही है बाकी का और सब कथन यहां जैसा पहिले संख्यात नैरयिक के द्विकादिसंयोगों में किया गया है वैसा ही है ।

अब सूत्रकार असंख्यात नैरयिकों के सप्तक संयोग के अन्तिम आलापक को कहने के लिये (जाव सत्तगसंजोगस्स पच्छिमो आलावगो अहवा असंखेज्जा रयणप्पभाए, असंखेज्जा सक्करप्पभाए जाव

थाय छे अने असंख्यात नारक अधःसप्तमीमा उत्पन्न थाय छे. ओज प्रमाणे शर्करादि पृथ्वीओमां पणु द्विकसंयोग जाते ज समञ्ज देवो. ओज प्रमाणे असंख्यात नारकेना त्रिकादि संयोग पणु वायके पोतानी जातेज समञ्ज देवो. आ असंख्यात नारकेना द्विकादि संयोगोनु कथन संख्यात नारकेना द्विकादि संयोगना कथन प्रमाणे ज समञ्ज. "नवरं असंखेज्जाओ अवमहिओ भाणियव्वो, सेसं त चेव" परन्तु असंख्यात नारकेना द्विकादि संयोगोमां संख्यात नारकेना द्विकादि संयोगो करतां ओटली ज विशेषता छे के अर्द्धी 'संख्यात' ने णट्ठे 'असंख्यात' पद भूखुं लेमओ पाडीनुं समस्त कथन संख्यात नारकेना कथन प्रमाणे ज समञ्ज.

छे सूत्रकार असंख्यात नारकेना सप्तकसंयोगना सीधी छेद्वी लंग प्रकट करता कहे छे के—“जाव सत्तकसंजोगस्स पच्छिमो आलावगो-अहवा असं-

सत्तमाए होज्जा ' यावत् असंख्यातानां नैरयिकाणां सप्तकसंयोगस्य पश्चिमः
अन्तिम आलापकस्तु-अथवा असंख्येया रत्नप्रभायाम्, अमं ख्येयाः शर्कराप्रभा
याम्, असंख्येयाः बालुकाप्रभायाम्, असंख्येयाः पङ्कप्रभायाम्, असंख्येयाः
धूमप्रभायाम्, असंख्येयास्तमःप्रभायाम्, असंख्येया अधःनप्तम्यां भवन्ति ।
एवं च संख्यातप्रवेशनकवदेवैतदसंख्यातप्रवेशनकं वाच्यम् नवरमिहासंख्यात-
पदं द्वादशमभिधीयते, अत्र संख्यातपदस्यापि ग्राह्यत्वात्) तत्रासंख्यातनैरयि-
काणाम् अष्टपञ्चाशदुत्तर पट्शताधिकत्रिसहस्रभङ्गा (३६५८) भवन्ति, तथाहि-
असंख्यातानामेकत्वे सप्तैव ७ । द्विकसंयोगादौ तु विकल्पप्रमाणानां वृद्धिर्भवति,
सा चैवम् द्विकसंयोगे द्विपञ्चाशदधिकं शतद्वयम् (२५२) त्रिकसंयोगे पञ्चाधि-

असंखेज्जा अहे सत्तमाए होज्जा । इमं सूत्रपाठ को कह रहे हैं अथवा
असंख्यात नैरयिक रत्नप्रभा में होते हैं, असंख्यात नैरयिक शर्कराप्रभा
में होते हैं, असंख्यात नैरयिक बालुकाप्रभा में होते हैं, असंख्यात नैर-
यिक पङ्कप्रभा में होते हैं, असंख्यात नैरयिक धूमप्रभा में होते हैं, अ-
संख्यात नैरयिक तमःप्रभा में होते हैं और असंख्यात नैरयिक अधः-
सप्तमी पृथिवी में होते हैं । इस तरह से संख्यात नैरयिक प्रवेशनक की
तरह ही असंख्यात नैरयिक प्रवेशनक कहना चाहिये-परन्तु यहां १२
वें असंख्यातपद को लगा कर कथन किया गया है । क्योंकि संख्यात
पद भी यहां ग्राह्य हुआ है । तथा-असंख्यात नैरयिकों के जो ३६५८
भंग हो गये हैं । वे इस प्रकार से होते हैं-असंख्यात नैरयिकों के
एकत्वसंयोग में ७ भंग होते हैं, तथा द्विक संयोग आदि में विकल्प

खेज्जा रत्नप्रभाए, असंखेज्जा शर्कराप्रभाए, जाव असंखेज्जा अहे सत्तमाए
होज्जा ” अथवा असंख्यात नारको रत्नप्रभाभा, अमंख्यात नारको शर्करा
प्रभाभा, असंख्यात नारको बालुकाप्रभाभा, अमंख्यात नारको पङ्कप्रभाभा,
असंख्यात नारको धूमप्रभाभा, असंख्यात नारको तम प्रभाभां अने असं-
ख्यात नारको अधःसप्तमीभा उत्पन्न थाय छे आ गीते संख्यात नारकोना
प्रवेशनकना जेवु न कथन असंख्यात नारकोना प्रवेशनकमा पबु धवुं जेधुंछे,
परंतु अडी १२ भा असंख्यात पढने लायु पाडीने कथन थवुं जेधुंछे,
कारणु छे संख्यात पद पबु अडी ग्राह्य थयुं छे

इवे असंख्यात नारकोना जे ३६५८ भंग कइया छे तेनुं अपटीकरव
नीचे प्रमाणे समजवुं-असंख्यात नारकोना ऐकत्व संयोगमा ७ भंग थाय
छे. द्विकादि संयोगमा विकल्पेनु प्रमाणे वधवाधी तेमना भगोनी पबु वृद्धि

કાનિ અષ્ટશતાનિ (૮૦૫) ચતુષ્કસંયોગેત્વેકાદશશતાનિ નવત્યધિકાનિ ૧૧૯૦
પશ્ચકસંયોગે પુનઃ પશ્ચચત્વારિંશદધિકાનિ નવશતાનિ ૯૪૫ । ષટ્કસંયોગે તુ
દ્વિનવત્યધિકાનિ ત્રીણિશતાનિ ૩૯૨ । સપ્તકસંયોગે પુનઃ સપ્તષષ્ટિઃ ૬૭ । एतेषां
च सर्वेषां मेलने अष्टपञ्चाशदधिक पट्त्रिंशच्छत भङ्गा भवन्ति ७ + २५२ + ८०५
+ ११९० + ९४५ + ३९२ + ६७ = ३६५८ ॥ सू० ११ ॥

અસંખ્યાત નૈરયિકાણાં કોષ્ઠકમ્	
અસંખ્યાતાનામ્-એકસંયોગે	૭
„ દ્વિકસંયોગે	૨૫૨
„ ત્રિકસંયોગે	૮૦૫
„ ચતુષ્કસંયોગે	૧૧૯૦
„ પશ્ચકસંયોગે	૯૪૫
„ ષટ્કસંયોગે	૩૯૨
„ સપ્તકસંયોગે	૬૭
સર્વ રં મેલને	૩૬૫૮

ઉત્કૃષ્ટેન નારકપ્રવેશનકવક્તવ્યતા ।

મૂલમ્--“ ઉવકોસેણં મંતે ! નેરદ્યા નેરદ્યપવેસણણં
પુચ્છા ? ગંગેયા ! સઘ્વે વિ તાવ રયણપ્પમાણ હોજ્જા ૭ । અહવા
રયણપ્પમાણ ય સવ્વકરપ્પમાણ ય હોજ્જા, અહવા રયણપ્પમાણ ય,
વાલુયપ્પમાણ ય હોજ્જા ૨, જાવ અહવા રયણપ્પમાણ ય, અહે-

પ્રમાણોં કી વૃદ્ધિ હોતી હૈ-વહ હસ પ્રકાર સે-દ્વિકસ યોગ મેં ૨૫૨, ત્રિક
સ યોગ મેં ૮૦૫, ચતુષ્કસ યોગ મેં ૧૧૯૦, પંચકસંયોગ મેં ૯૪૫, ષટ્ક
મેં ૩૯૨, ઓર સપ્તક સ યોગ મેં ૬૭ હસ પ્રકાર યે સઘ્વ જુડને પર
૩૬૫૮ હોતે હૈં ॥ સૂ૦ ૧૧ ॥

ધાય છે દ્વિકસ યોગમા ૨૫૨ લગ, ત્રિકસ યોગમાં ૮૦૫ લગ, ચતુષ્કસ યો-
ગમા ૧૧૯૦ લગ, પંચકસ યોગમાં ૯૪૫ લગ, ષટ્કસ યોગમાં ૩૯૨ લગ
અને સપ્તકસ યોગમા ૬૭ લગ ધાય છે. તે બધાનો સરવાળો કરવાથી કુલ
૩૬૫૮ લગ થઈ જાય છે. ॥ સૂ. ૧૧ ॥

सत्तमाए होज्जा, ३-४-५। अहवा रयणप्पभाए य, सक्करप्पभाए य, वालुयप्पभाए य होज्जा१, एवं जाव अहवा रयणप्पभाए य, सक्करप्पभाए य, अहेसत्तमाए य होज्जा २-३-४-५ । अहवा रयणप्पभाए य, वालुयप्पभाए य, पंकप्पभाए य होज्जा, जाव अहवा रयणप्पभाए य, वालुयप्पभाए य अहेसत्तमाए य होज्जा४, अहवा रयणप्पभाए, पंकप्पभाए, धूमप्पभाए होज्जा, एवं रयणप्पभं अमुयंतेसु जहा तिण्हं तिया संजोगो भणिओ तहा भाणियवं जाव अहवा रयणप्पभाए तमाए य, अहेसत्तमाए य होज्जा१५, अहवा रयणप्पभाए, य सक्करप्पभाए, वालुयप्पभाए, पंकप्पभाए य होज्जा, अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, वालुयप्पभाए, धूमप्पभाए य होज्जा, जाव अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, वालुयप्पभाए वा अहेसत्तमाए य होज्जा४ । अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, पंकप्पभाए, धूमप्पभाए य होज्जा, एवं रयणप्पभं अमुयंतेसु जहा चउण्हं चउक्कसंजोगो भणिओ तहा भाणियवं जाव अहवा रयणप्पभाए, धूमप्पभाए, तमाए अहेसत्तमाए य होज्जा । अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, वालुयप्पभाए, पंकप्पभाए, धूमप्पभाए य होज्जा१, अहवा रयणप्पभाए जाव पंकप्पभाए, तमाए य होज्जा२, अहवा रयणप्पभाए, जाव पंकप्पभाए, अहेसत्तमाए य होज्जा३, अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, वालुयप्पभाए, धूमप्पभाए, तमाए य होज्जा ४, एवं रयणप्पभं अमुयंतेसु जहा पंचण्हं पंचकसंजोगो तहा भा-

णियत्वं, जाव अहवारयणप्पभाए, पंकप्पभाए, जाव अहेसत्तमाए होज्जा । अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए जाव धूमप्पभाए, य तमाए य होज्जा १, अहवा रयणप्पभाए जाव धूमप्पभाए, अहेसत्तमाए य होज्जा २, अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, जाव पंकप्पभाए, तमाए य अहेसत्तमाए य होज्जा ३ । अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, वालुयप्पभाए, धूमप्पभाए, तमाए अहेसत्तमाए य होज्जा ४ । अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, पंकप्पभाए, जाव अहेसत्तमाए य होज्जा ५ । अहवा रयणप्पभाए, वालुयप्पभाए, जाव अहेसत्तमाए होज्जा ६ । अहवा रयणप्पभाए य, सक्करप्पभाए, य जाव अहेसत्तमाए य होज्जा ” ७

॥ सू० १२ ॥

छाया—उत्कृष्टेन भदन्त ! नैरयिका नैरयिकप्रवेशनकेन पृच्छा? गाङ्गेय ! सर्वेऽपि तावत् रत्नप्रभायां भवन्ति ? । अथवा रत्नप्रभायां च शर्कराप्रभायां च भवन्ति, अथवा रत्नप्रभायां च, वालुकाप्रभायां च भवन्ति, यावत् अथवा रत्नप्रभायां च अधःसप्तम्यां च भवन्ति । अथवा रत्नप्रभायां च शर्कराप्रभायां च वालुकाप्रभायां च भवन्ति, एव यावत् अथवा रत्नप्रभायां च, शर्कराप्रभायां च, अधःसप्तम्यां च भवन्ति ५ । अथवा रत्नप्रभायां च वालुकाप्रभायां, च पङ्कप्रभायां च, भवन्ति, यावत् अथवा रत्नप्रभायां, च वालुकाप्रभायाम् च अधःसप्तम्यां च भवन्ति ४ । अथवा रत्नप्रभायां, पङ्कप्रभायाम्, धूमप्रभायां भवन्ति । एव रत्नप्रभाम् अमुञ्चत्सु यथा त्रयाणां त्रिकसंयोगो भणितस्तथा भणितव्यो यावत् अथवा रत्नप्रभायां, तमायां च अधःसप्तम्यां च भवन्ति १५ । अथवा रत्नप्रभायां, शर्कराप्रभायाम्, वालुकाप्रभायां, पङ्कप्रभायां च भवन्ति, अथवा रत्नप्रभायां शर्कराप्रभायां वालुकाप्रभायां, धूमप्रभायां च भवन्ति, यावत् अथवा रत्नप्रभायां, शर्कराप्रभायां वालुकाप्रभायाम् अधःसप्तम्यां च भवन्ति ४ । अथवा रत्नप्रभायां, शर्कराप्रभायां पङ्कप्रभायां धूमप्रभायां च भवन्ति, एवं रत्नप्रभाम् अमुञ्चत्सु यथा चतुर्णां चतुष्कसंयोगो भणितस्तथा भणितव्यो यावत् अथवा रत्नप्रभायां, धूमप्रभायां, तमायाम् अधःसप्तम्यां च भवन्ति । अथवा रत्नप्रभायां, शर्कराप्रभायां, वालुकाप्रभा-

યામ્, પદ્મપ્રભાયામ્, ધૂમપ્રભાયાં ચ ભવન્તિ ૧ । અથવા રત્નપ્રભાયાં યાવત્ પદ્મપ્રભાયાં, તમાયાં ચ ભવન્તિ ૨ । અથવા રત્નપ્રભાયામ્, યાવત્ પદ્મપ્રભાયામ્ અથઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૩ । અથવા રત્નપ્રભાયામ્, શર્કરાપ્રભાયામ્, વાલુકાપ્રભાયામ્, ધૂમપ્રભાયામ્, તમાયાં ચ ભવન્તિ ૪ । एवं રત્નપ્રભામ્ અમુશ્વત્સુ યથા પશ્ચાનાં પશ્ચકસ યોગસ્તથા મણિનવ્યો યાવત્ અથવા રત્નપ્રભાયા પદ્મપ્રભાયાં યાવત્ અથઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ અથવા રત્નપ્રભાયામ્, શર્કરાપ્રભાયામ્, યાવત્ ધૂમપ્રભાયાં તમાયાં ચ ભવન્તિ ૧ । અથવા રત્નપ્રભાયાં યાવત્ ધૂમપ્રભાયામ્ અથઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૨ । અથવા રત્નપ્રભાયાં શર્કરાપ્રભાયાં યાવત્ પદ્મપ્રભાયામ્, તમાયાં ચ અથઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૩ । અથવા રત્નપ્રભાયાં શર્કરાપ્રભાયાં વાલુકાપ્રભાયાં ધૂમપ્રભાયાં તમાયામ્ અથઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૪ । અથવા રત્નપ્રભાયામ્, શર્કરાપ્રભાયામ્ પદ્મપ્રભાયામ્, યાવત્ અથઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૫ । અથવા રત્નપ્રભાયાં વાલુકાપ્રભાયાં યાવત્ અથઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૬ । અથવા રત્નપ્રભાયાં ચ શર્કરાપ્રભાયાં ચ યાવત્ અથઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૭ ॥ સુ૦૧૨ ॥

ટીકા—ઉત્કૃષ્ટેન નૈરયિકપ્રવેશનરૂપેન પ્રરૂપયિતુમાહ — ઉક્તોસે ણં મંતે ! इत्यादि । उक्कोसे ण मंते ! नेरइया नेरइयपवेसणणं पुच्छा ' गाक्षेयः पृच्छति—हे भदन्त ! उत्कृष्टेन खलु नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनकेन प्रविशन्तो नैरयिकप्रवेशनं कुर्वन्तः किं रत्नप्रभायां भवन्ति ? किं वा शर्कराप्रभायां वालुकाप्रभायां वा पद्मप्रभायां वा धूमप्रभाया वा तमःप्रभायां वा अथःसप्तम्यां वा

ટીકાર્થ—સૂત્રકાર ને હમ સૂત્રદ્વારા ઉત્કૃષ્ટ સે નૈરયિક પ્રવેશનક કા હી પ્રરૂપણ ક્રિયા હૈ—इसमें भालेयवे प्रभुसे ऐसा पृच्छा है—‘ उक्कोसेणं मंते ! नेरइया नेरइयपवेसणणं पुच्छा ’ हे भदन्त ! उत्कृष्ट की अपेक्षा से, नैरयिक प्रवेशन=द्वारा नैरयिक भवसे प्रवेश करते हुए नैरयिक कहाँ पर होते हैं ? क्या रत्नप्रभा में होते हैं ? या शर्कराप्रभा में होते हैं ? या वालुकाप्रभा में होते हैं ? या पद्मप्रभा में होते हैं ? या धूमप्रभा में होते हैं ? या तमःप्रभा में होते हैं ? या अथःसप्तमी पृथिवी में होते हैं ? इस

“ उक्कोसेણ મંતે નેરइया ” ઇત્યાદિ—

ટીકાર્થ—અન્કારે આ અન ઠાગ નૈરયિક પ્રવેશનની ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાએ પ્રશ્નવ્યા કરી છે—

ગાક્ષેય અલ્પમાને પ્ર—“ उक्कोसेण मंते । नेरइया नेरइयपवेसणणं पुच्छा ” છે બદન્ત ! ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાએ નૈરયિક પ્રવેશનક ઠાગ નૈરયિક ભવમાં પ્રવેશ કરત નારથે કયા ઉત્પન્ન થાય છે ? શુ તેઓ રત્નપ્રભાના ઉત્પન્ન થાય છે ? કે શર્કરાપ્રભાના ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભાના ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પદ્મપ્રભાના ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભાના ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમઃપ્રભાના ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અથઃસપ્તમીના ઉત્પન્ન થાય છે ?

णियठ्वं, जाव अहवारयणप्पभाए, पंकप्पभाए, जाव अहेसत्तमाए होज्जा । अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए जाव धूमप्पभाए, य तमाए य होज्जा १, अहवा रयणप्पभाए जाव धूमप्पभाए, अहेसत्तमाए य होज्जा २, अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, जाव पंकप्पभाए, तमाए य अहेसत्तमाए य होज्जा ३ । अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, वालुयप्पभाए, धूमप्पभाए, तमाए अहेसत्तमाए य होज्जा ४ । अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, पंकप्पभाए, जाव अहेसत्तमाए य होज्जा ५ । अहवा रयणप्पभाए, वालुयप्पभाए, जाव अहेसत्तमाए होज्जा ६ । अहवा रयणप्पभाए य, सक्करप्पभाए, य जाव अहेसत्तमाए य होज्जा " ७

॥ सू० १२ ॥

छाया—उत्कृष्टेन भदन्त ! नैरयिका नैरयिकप्रवेशनकेन पृच्छा? गाङ्गेय ! सर्वेऽपि तावत् रत्नप्रभायां भवन्ति ? । अथवा रत्नप्रभायां च शर्कराप्रभायां च भवन्ति, अथवा रत्नप्रभायां च, वालुकाप्रभायां च भवन्ति, यावत् अथवा रत्नप्रभायां च अधःसप्तम्यां च भवन्ति । अथवा रत्नप्रभायां च शर्कराप्रभायां च वालुकाप्रभायां च भवन्ति, एव यावत् अथवा रत्नप्रभायां च, शर्कराप्रभायां च, अधःसप्तम्यां च भवन्ति ५ । अथवा रत्नप्रभायां च वालुकाप्रभायां, च पङ्कप्रभायां च, भवन्ति, यावत् अथवा रत्नप्रभायां, च वालुकाप्रभायाम् च अधःसप्तम्यां च भवन्ति ४ । अथवा रत्नप्रभायां, पङ्कप्रभायाम्, धूमप्रभायां भवन्ति । एवं रत्नप्रभाम् अमुञ्चत्सु यथा त्रयाणां त्रिकसंयोगो भणितस्तथा भणितव्यो यावत् अथवा रत्नप्रभायां, तमायां च अधःसप्तम्यां च भवन्ति १५ । अथवा रत्नप्रभायां, शर्कराप्रभायाम्, वालुकाप्रभायां, पङ्कप्रभायां च भवन्ति, अथवा रत्नप्रभायां शर्कराप्रभायां वालुकाप्रभायां, धूमप्रभायां च भवन्ति, यावत् अथवा रत्नप्रभायां, शर्कराप्रभायां वालुकाप्रभायाम् अधःसप्तम्यां च भवन्ति ४ । अथवा रत्नप्रभायां, शर्कराप्रभायां पङ्कप्रभायां धूमप्रभायां च भवन्ति, एवं रत्नप्रभाम् अमुञ्चत्सु यथा चतुर्णां चतुष्कसंयोगो भणितस्तथा भणितव्यो यावत् अथवा रत्नप्रभायां, धूमप्रभायां, तमायाम् अधःसप्तम्यां च भवन्ति । अथवा रत्नप्रभायां, शर्कराप्रभायां, वालुकाप्रभा-

યામ્, પદ્મપ્રભાયામ્, ધૂમપ્રભાયાં ચ ભવન્તિ ૧ । અથવા રત્નપ્રભાયાં યાવત્ પદ્મપ્રભાયાં, તમાયાં ચ ભવન્તિ ૨ । અથવા રત્નપ્રભાયામ્, યાવત્ પદ્મપ્રભાયામ્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૩ । અથવા રત્નપ્રભાયામ્, શર્કરાપ્રભાયામ્, વાલુકાપ્રભાયામ્, ધૂમપ્રભાયામ્, તમાયાં ચ ભવન્તિ ૪ । एवं રત્નપ્રભામ્ અમુશ્વત્સુ યથા પશ્ચાન્નાં પશ્ચકસંયોગસ્તથા મણિતવ્યો યાવત્ અથવા રત્નપ્રભાયાં પદ્મપ્રભાયાં યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ અથવા રત્નપ્રભાયામ્, શર્કરાપ્રભાયામ્, યાવત્ ધૂમપ્રભાયાં તમાયાં ચ ભવન્તિ ૧ । અથવા રત્નપ્રભાયાં યાવત્ ધૂમપ્રભાયામ્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૨ । અથવા રત્નપ્રભાયાં શર્કરાપ્રભાયાં યાવત્ પદ્મપ્રભાયામ્, તમાયાં ચ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૩ । અથવા રત્નપ્રભાયાં શર્કરાપ્રભાયાં વાલુકાપ્રભાયાં ધૂમપ્રભાયાં તમાયામ્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૪ । અથવા રત્નપ્રભાયામ્, શર્કરાપ્રભાયામ્ પદ્મપ્રભાયામ્, યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૫ । અથવા રત્નપ્રભાયાં વાલુકાપ્રભાયાં યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૬ । અથવા રત્નપ્રભાયાં ચ શર્કરાપ્રભાયાં ચ યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૭ ॥ સૂ૦૧૨ ॥

ટીકા—ઉત્કૃષ્ટેન નૈરયિકપ્રવેશનક્રમેવ પ્રરૂપયિતુમાહ — ઉક્કોસેણ મંતે ! इत्यादि । उक्कोसे ण मंते ! नेरइया नेरइयपवेसणएणं पुच्छा ' गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त ! उत्कृष्टेन खलु नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनकेन प्रविशन्तो नैरयिकप्रवेशनं कुर्वन्तः किं रत्नप्रभायां भवन्ति ? किं वा शर्कराप्रभायां वालुकाप्रभायां वा पद्मप्रभायां वा धूमप्रभायां वा तमःप्रभायां वा अधःसप्तम्यां वा

ટીકાર્થ—સૂત્રકાર ને હસ સૂત્રદ્વારા ઉત્કૃષ્ટ સે નૈરયિક પ્રવેશનક્રમ કા હી પ્રરૂપણ કિયા હૈ—हसमें गाङ्गेयने प्रभुसे ऐसा पूछा है—' उक्कोसेण मंते ! नेरइया नेरइयपवेसणएण पुच्छा ' हे भदन्त ! उत्कृष्ट की अपेक्षा से, नैरयिकप्रवेशनक द्वारा नैरयिक भवमें प्रवेश करते हुए नैरयिक कहाँ पर होते हैं ? क्या रत्नप्रभा में होते हैं ? या शर्कराप्रभा में होते हैं ? या वालुकाप्रभा में होते हैं ? या पद्मप्रभा में होते हैं ? या धूमप्रभा में होते हैं ? या तमःप्रभा में होते हैं ? या अधःसप्तमी पृथिवी में होते हैं ? इस

“ उक्कोसेण मंते नेरइया ” ઈત્યાદિ—

ટીકાર્થ—સૂત્રકારે આ સૂત્ર દ્વારા નૈરયિક પ્રવેશનકની ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાએ પ્રશ્ન કરી છે—

ગાંગેય આશુગારનો પ્રશ્ન—“ उक्कोसेण मंते । नेरइया नेरइयपवेसणएण पुच्छा ” છે ભદન્ત ! ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાએ નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિક ભવમાં પ્રવેશ કરતા નારકો કયા ઉત્પન્ન થાય છે ? શુ તેઓ રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

णियत्वं, जाव अह्वा रयणप्पभाए, पंकप्पभाए, जाव अहेसत्तमाए होज्जा । अह्वा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए जाव धूमप्पभाए, य तमाए य होज्जा १, अह्वा रयणप्पभाए जाव धूमप्पभाए, अहेसत्तमाए य होज्जा २, अह्वा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, जाव पंकप्पभाए, तमाए य अहेसत्तमाए य होज्जा ३ । अह्वा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, वालुयप्पभाए, धूमप्पभाए, तमाए अहेसत्तमाए य होज्जा ४ । अह्वा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, पंकप्पभाए, जाव अहेसत्तमाए य होज्जा ५ । अह्वा रयणप्पभाए, वालुयप्पभाए, जाव अहेसत्तमाए होज्जा ६ । अह्वा रयणप्पभाए य, सक्करप्पभाए, य जाव अहेसत्तमाए य होज्जा ” ७

॥ सू० १२ ॥

छाया—उत्कृष्टेन भदन्त ! नैरयिका नैरयिकप्रवेशनकेन पृच्छा? गाङ्गेय ! सर्वेऽपि तावत् रत्नप्रभायां भवन्ति ? । अथवा रत्नप्रभायां च शर्कराप्रभायां च भवन्ति, अथवा रत्नप्रभायां च, वालुकाप्रभायां च भवन्ति, यावत् अथवा रत्नप्रभायां च अधःसप्तम्यां च भवन्ति । अथवा रत्नप्रभायां च शर्कराप्रभायां च वालुकाप्रभायां च भवन्ति, एव यावत् अथवा रत्नप्रभायां च, शर्कराप्रभायां च, अधःसप्तम्यां च भवन्ति ५ । अथवा रत्नप्रभायां च वालुकाप्रभायां, च पङ्कप्रभायां च, भवन्ति, यावत् अथवा रत्नप्रभायां, च वालुकाप्रभायाम् च अधःसप्तम्यां च भवन्ति ४ । अथवा रत्नप्रभायां, पङ्कप्रभायाम्, धूमप्रभायां भवन्ति । एव रत्नप्रभाम् अमुञ्चत्सु यथा त्रयाणां त्रिकसयोगो भणितस्तथा भणितव्यो यावत् अथवा रत्नप्रभायां, तमायां च अधःसप्तम्यां च भवन्ति १५ । अथवा रत्नप्रभायां, शर्कराप्रभायाम्, वालुकाप्रभायां, पङ्कप्रभायां च भवन्ति, अथवा रत्नप्रभायां शर्कराप्रभायां वालुकाप्रभायां, धूमप्रभायां च भवन्ति, यावत् अथवा रत्नप्रभायां, शर्कराप्रभायां वालुकाप्रभायाम् अधःसप्तम्यां च भवन्ति ४ । अथवा रत्नप्रभायां, शर्कराप्रभायां पङ्कप्रभायां धूमप्रभायां च भवन्ति, एवं रत्नप्रभाम् अमुञ्चत्सु यथा चतुर्णां चतुष्कसंयोगो भणितस्तथा भणितव्यो यावत् अथवा रत्नप्रभायां, धूमप्रभायां, तमायाम् अधःसप्तम्यां च भवन्ति । अथवा रत्नप्रभायां, शर्कराप्रभायां, वालुकाप्रभा-

યામ્, પદ્મપ્રભાયામ્, ધૂમપ્રભાયાં ચ ભવન્તિ ૧ । અથવા રત્નપ્રભાયાં યાવત્ પદ્મપ્રભાયાં, તમાયાં ચ ભવન્તિ ૨ । અથવા રત્નપ્રભાયામ્, યાવત્ પદ્મપ્રભાયામ્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૩ । અથવા રત્નપ્રભાયામ્, શર્કરાપ્રભાયામ્, વાલુકાપ્રભાયામ્, ધૂમપ્રભાયામ્, તમાયાં ચ ભવન્તિ ૪ । एवं રત્નપ્રભામ્ અમુશ્ચત્સુ યથા પञ्चानां पञ्चकस्य योगस्तथा भणितव्यो यावत् अथवा रत्नप्रभायां पद्मप्रभायां यावत् अधःसप्तम्यां च भवन्ति अथवा रत्नप्रभायाમ્, शर्कराप्रभायाમ્, यावत् धूमप्रभायां तमायां च भवन्ति १ । अथवा रत्नप्रभायां यावत् धूमप्रभायाમ્ अधःसप्तम्यां च भवन्ति २ । अथवा रत्नप्रभायां शर्कराप्रभायां यावत् पद्मप्रभायाમ્, तमायां च अधःसप्तम्यां च भवन्ति ३ । अथवा रत्नप्रभायां शर्कराप्रभायां વાલુકાપ્રભાયાં ધૂમપ્રભાયાં તમાયામ્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૪ । અથવા રત્નપ્રભાયામ્, શર્કરાપ્રભાયામ્ પદ્મપ્રભાયામ્, યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૫ । અથવા રત્નપ્રભાયાં વાલુકાપ્રભાયાં યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૬ । અથવા રત્નપ્રભાયાં ચ શર્કરાપ્રભાયાં ચ યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૭ ॥ સૂ૦૧૨ ॥

ટીકા—ઉત્કૃષ્ટેન નૈરયિકપ્રવેશનકમેવ પ્રરૂપયિતુમાહ — ઉવ્કોસેળ મંતે ! इत्यादि । उव्कोसे ण मंते ! नेरइया नेरइयपवेसणएणं पुच्छा ' गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त ! उत्कृष्टेन खलु नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनकेन प्रविशन्तो नैरयिकप्रवेशनं कुर्वन्तः किं रत्नप्रभायां भवन्ति ? किं वा शर्कराप्रभायां वालुकाप्रभायां वा पद्मप्रभायां वा धूमप्रभायां वा तमःप्रभायां वा अधःसप्तम्यां वा

ટીકાર્થ—સૂત્રકાર ને હમ સૂત્રદ્વારા ઉત્કૃષ્ટ સે નૈરયિક પ્રવેશનક કા હી પ્રરૂપણ કિયા હૈ—હસમેં ગાંગેયને પ્રશ્નસે પેસા પૂછા હૈ—‘ ઉવ્કોસેળ મંતે ! નેરહયા નેરહયપવેસણણં પુછ્છા ’ હે ભદન્ત ! ઉત્કૃષ્ટ કી અપેક્ષા સે, નૈરયિકપ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિક ભવમેં પ્રવેશ કરતે હુએ નૈરયિક કહાં પર હોતે હૈ ? કયા રત્નપ્રભા મેં હોતે હૈ ? યા શર્કરાપ્રભા મેં હોતે હૈ ? યા વાલુકાપ્રભા મેં હોતે હૈ ? યા પદ્મપ્રભા મેં હોતે હૈ ? યા ધૂમપ્રભા મેં હોતે હૈ ? યા તમઃપ્રભા મેં હોતે હૈ ? યા અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈ ? હસ

“ ઉવ્કોસેળ મંતે નેરહયા ” ઇત્યાદિ—

ટીકાર્થ—મૂલકારે આ સૂત્ર દ્વારા નૈરયિક પ્રવેશનકની ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાએ પ્રરૂપણ કરી છે—

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ ઉવ્કોસેળ મંતે ! નેરહયા નેરહયપવેસણણં પુછ્છા ” હે ભદન્ત ! ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાએ નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિક ભવમા પ્રવેશ કરતા નારકો કયા ઉત્પન્ન થાય છે ? શુ તેઓ રત્નપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે ? કે શર્કરાપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભાના ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પદ્મપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમ પ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અધઃસપ્તમીમા ઉત્પન્ન થાય છે ?

भवन्ति इति पृच्छा, भगवानाह—‘ गंगेया ! सन्वे वि ताव रयणप्पभाए होज्जा ’ हे गाङ्गेय ! सर्वेऽपि उत्कर्षेण नैरयिकास्तावत् रत्नप्रभायां भवन्ति तद्भामिनां तत्स्थानानां च बहुत्वात् ,

अथ द्विकसंयोगि भद्धानाह - ‘ अहवा रयणप्पभाए य सक्करप्पभाए य होज्जा ’ अथवा उत्कृष्टपदिनो नैरयिका रत्नप्रभायां च, शर्कराप्रभायां च भवन्ति, ‘ अहवा रयणप्पभाए य वालुयप्पभाए य होज्जा ’ अथवा उत्कर्षेण नैरयिकाः रत्नप्रभायां च वालुकाप्रभायां च भवन्ति ‘ जाव अहवा रयणप्पभाए य अहेसत्तमाए होज्जा ’ यावत् अथवा रत्नप्रभायां च पङ्कप्रभायां च भवन्ति, अथवा रत्नप्रभायां च धूमप्रभायां च भवन्ति, अथवा रत्नप्रभायां च तमःप्रभायां च भवन्ति, अथवा रत्नप्रभायां च अधःसप्तमीयां च भवन्ति । अथ उत्कर्षेण नैरयि-

प्रश्न के उत्तर में प्रभु कहते हैं—‘ गंगेया ’ हे गांगेय ! ‘ सन्वे वि ताव रयणप्पभाए होज्जा ’ समस्त नैरयिक उत्कृष्ट की अपेक्षा रत्नप्रभा पृथिवी में होते हैं क्योंकि उसमें जानेवालों की और उसमें रहनेवालों की संख्या बहुत होती है अब सूत्रकार द्विकसंयोगको लेकर कथन करते हैं—(अहवा रयणप्पभाए य, सक्करप्पभाए य होज्जा) अथवा उत्कृष्ट पदी नैरयिक रत्नप्रभा में और शर्कराप्रभा में होते हैं (अहवा रयणप्पभाए य वालुयप्पभाए य होज्जा) अथवा उत्कृष्टपदी नैरयिक रत्नप्रभा में और वालुकाप्रभा में होते हैं । ‘ जाव अहवा—रयणप्पभाए य अहेसत्तमाए होज्जा ’ यावत् अथवा रत्नप्रभा में और पङ्कप्रभा में होते हैं, अथवा रत्नप्रभा और धूमप्रभा में होते हैं, अथवा रत्नप्रभा और तमःप्रभा में होते हैं, अथवा रत्नप्रभा और अधःसप्तमी पृथिवी में होते हैं । अब उत्कृष्ट की अपेक्षा नैरयिकों के त्रिकसंयोग को बनानेके लिये

મહાવીર પ્રભુનેા ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ સન્વે વિ તાવ રયણપ્પભાણ, હોજ્જા ” સમસ્ત નારકોા ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાએ રત્નપ્રભાપૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે, કારણ કે તેમાં જનારની અને રહેનારની સંખ્યા ઘણી જ હોય છે.

હવે સૂત્રકાર દ્વિકસંયોગની અપેક્ષાએ નીચેના ભગોતુ કથન કરે છે—
“ અહવા રયણપ્પભાણ ચ, સક્કરપ્પભાણ ચ, હોજ્જા ” (૧) અથવા તેઓ રત્ન પ્રભામાં અને શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા રયણપ્પભાણ ચ, વાલુયપ્પભાણ ચ હોજ્જા ” (૨) અથવા તેઓ રત્નપ્રભામાં અને વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ જાવ અહવા રયણપ્પભાણ ચ અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૩) અથવા રત્નપ્રભા અને પંકપ્રભામાં, (૪) અથવા રત્નપ્રભા અને ધૂમપ્રભામાં, (૫) અથવા રત્નપ્રભા અને તમ પ્રભામાં (૬) અથવા રત્નપ્રભા અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

કાળાં ત્રિકસ યોગમાહ-‘ અહવા રચણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય, વાલુયપ્પમાણ ય હોજ્જા ’ અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ શર્કરાપ્રમાયાં ચ, વાલુકાપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ ૧, ‘ એવં જાવ અહવા રચણપ્પમાણ ય સક્કરપ્પમાણ ય અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૫ ’ એવ મુક્તરીત્યા યાવત્ રત્નપ્રમાયાં ચ શર્કરાપ્રમાયાં ચ પઢ્ઢપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ ૨, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ શર્કરાપ્રમાયાં ચ ધૂમપ્રમાયાં ભવન્તિ ૩, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, શર્કરાપ્રમાયાં ચ તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ ૪, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, શર્કરાપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૫, અહવા રચણપ્પમાણ ય, વાલુયપ્પમાણ ય, પંકપ્પમાણ ય હોજ્જા ’ અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, વાલુકાપ્રમાયાં ચ, પઢ્ઢપ્રમાયાં ચ

સૂત્રકારને ‘અહવા રચણપ્પમાણ ય સક્કરપ્પમાણ ય, વાલુયપ્પમાણ ય હોજ્જા ’ એસા સૂત્ર કહા હૈં હસમેં યહ કહા હૈં કિ અથવા-ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં, શર્કરાપ્રમા મેં, ઓર વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં ૧ ‘ એવં જાવ અહવા રચણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૫ ’ હસી તરહ સે યાવત્ રત્નપ્રમા મેં, શર્કરાપ્રમા મેં ઓર અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં ૫ । યહાં યાવત્ શબ્દ સે હસકે બીચકે ત્રીન ૩ ભંગ ગ્રહણ કિયે ગયે હૈં-જો હસ પ્રકાર સે હૈં-અથવા-ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં, શર્કરાપ્રમા મેં ઓર પઢ્ઢપ્રમા મેં હોતે હૈં ૨, અથવા વે રત્નપ્રમા મેં, શર્કરાપ્રમા મેં ઓર ધૂમપ્રમા મેં હોતે હૈં ૩, અથવા વે રત્નપ્રમા મેં, શર્કરાપ્રમા મેં ઓર તમઃપ્રમા મેં હોતે હૈં ૪, અથવા વે રત્નપ્રમા મેં, શર્કરાપ્રમા મેં ઓર અધઃસપ્તમી મેં હોતે હૈં ૫ ‘ અહવા રચણપ્પમાણ ય, વાલુયપ્પમાણ ય, પંકપ્પમાણ ય હોજ્જા ’ અથવા વે ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં વાલુકાપ્રમા મેં ઓર પંકપ્રમા મેં હોતે હૈં ૧,

હવે સૂત્રકાર ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાએ નારકોનો ત્રિકસ યોગ પ્રકટ કરે છે—

“ અહવા રચણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય, વાલુયપ્પમાણ ય, હોજ્જા ” (૧) અથવા ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાએ તેઓ રત્નપ્રભામા, શર્કરાપ્રભામા અને વાલુકાપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવં જાવ અહવા રચણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય, અહે સત્તમાણ ય હોજ્જા ” (૨) અથવા ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાએ તે નારકો રત્નપ્રભામાં, શર્કરાપ્રભામાં અને પંકપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા તેઓ રત્નપ્રભામાં, શર્કરાપ્રભામાં અને ધૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા તેઓ રત્નપ્રભામાં, શર્કરાપ્રભામા અને તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા તેઓ રત્નપ્રભામાં, શર્કરાપ્રભામા અને અધઃસપ્તમીમા ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા રચણપ્પમાણ ય, વાલુયપ્પમાણ ય, પંકપ્પમાણ ય, હોજ્જા ” (૬) અથવા રત્નપ્રભામાં, વાલુકાપ્રભામા અને પંકપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે. “ જાવ અહવા રચણપ્પમાણ ય,

મવન્તિ, ‘ જાવ અહવા રયણપ્પમાણ ય, વાલુયપ્પમાણ ય, અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા’ યાવત્ - અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, વાલુકાપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ મવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, વાલુકાપ્રમાયાં ચ તમઃપ્રમાયાં ચ મવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, વાલુકાપ્રમાયાં ચ અધઃસપ્તમ્યાં ચ મવન્તિ ૪, ‘ અહવા રયણપ્પમાણ પક્કપ્પમાણ ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા રત્નપ્રમાયાં, પક્કપ્રમાયાં, ધૂમપ્રમાયાં મવન્તિ, ‘ એવં રયણપ્પમં અમુયંતેસુ જહા તિણ્હં તિયા સંજોગો મણિઓ તહા માણિયવ્વં ’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા રત્નપ્રમામ્ અમુશ્વત્સુ=અત્યજત્સુ સત્સુ સર્કારાપ્રમાદિષુ યથા ત્રયાણામ્ નૈરયિકાણાં ત્રિકસયોગો મણિતઃ ઉક્તસ્તથા અત્રાપિ નરકપૃથિવીમાશ્રિત્ય ત્રિકસંયોગો મણિતવ્યઃ નત્વેકાદિજીવગણનયા એવમગ્રેઽપિ વિજ્ઞેયમ્ । ‘ જાવ અહવા

‘ જાવ અહવા રયણપ્પમાણ ય, વાલુયપ્પમાણ ય અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા’ અથવા રત્નપ્રમા મેં, વાલુકાપ્રમા મેં ઓર ધૂમપ્રમા મેં હોતે હૈં ૨, અથવા રત્નપ્રમા મેં, વાલુકાપ્રમા મેં ઓર તમઃપ્રમા મેં હોતે હૈં ૩ । અથવા—રત્નપ્રમા, વાલુકાપ્રમા ઓર અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં ૪ ‘ અહવા —રયણપ્પમાણ ય, પંકપ્પમાણ ય, ધૂમપ્પમાણ ય હોજ્જા ’ અથવા—વે ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં, પંકપ્રમા મેં ઓર ધૂમપ્રમા મેં હોતે હૈં, ‘ એવં—રયણપ્પમં અમુયંતેસુ જહા તિણ્હંતિયા સંજોગો મણિઓ તહા માણિયવ્વં ’ જિસ પ્રકાર સે યહ ત્રીન નારકોં કા ત્રિકસંયોગ રત્નપ્રમા પૃથિવી કો નહીં છોડ કર અર્થાત્ સાથ મેં લેકર ડન રત્નપ્રમા આદિ પૃથિવિયોં મેં કહા ગયા હૈં ઉસી તરહ સે યહાં પર મી નરક પૃથિવી કો આશ્રિત કરકે ત્રિક સ યોગ કહના ચાહિયે એકાદિ જીવ ગણના સે નહીં

વાલુયપ્પમાણ ય, અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ” (૨) અથવા રત્નપ્રભામાં, વાલુકાપ્રભામાં અને ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા રત્નપ્રભામાં, વાલુકાપ્રભામાં અને તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા રત્નપ્રભામાં, વાલુકાપ્રભામાં અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે

“ અહવા રયણપ્પમાણ ય, પંકપ્પમાણ ય, ધૂમપ્પમાણ ય, હોજ્જા ” (૧) અથવા રત્નપ્રભામાં, પંકપ્રભામાં અને ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવં રયણપ્પમં અમુયંતેસુ જહા તિણ્હં તિયા સંજોગો મણિઓ તહા માણિયવ્વં ” જેવી રીતે રત્નપ્રભાને છોડ્યા વિના (રત્નપ્રભા પદને કાયમ રાખીને) ત્રણ નારકોને ત્રિકસંયોગ પહેલાં કહેવામાં આવ્યો છે, એજ પ્રમાણે અહીં પણ નરકપૃથિવીઓને આશ્રિત કરીને ત્રિકસંયોગ કહેવો જોઈએ—એકાદિ જીવ ગણના દ્વારા નહીં. એજ પ્રમાણે નીચેના ભગ પર્યંત સમજવું—“ જાવ અહવા રય-

રયણપ્પમાણ, તમાણ ય, અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ' ૧૫, યાવત્-અથવા રત્નપ્રમાયાં
 ચ પદ્ધપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ પદ્ધપ્રમાયાં ચ,
 તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયા ચ પદ્ધપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ
 ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા
 રત્નપ્રમાયાં ચ ધૂમપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ
 તમઃપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૧૬ । અથોત્કૃષ્ટપદિનાં નૈરયિકાણાં
 ચતુષ્કસંયોગસ્ય ભક્ષાનાહ-' અહવા રયણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય વાલુયપ્પમાણ
 પંકપ્પમાણ ય હોજ્જા ' અથવા રત્નપ્રમાયાં શર્કરાપ્રમાયાં વાલુકા

इसी तरह से आगे भी जानना । ' जाव अहवा रयणप्पमाए, तमाए
 य अहेसत्तमाए य होज्जा ' यावत् अथवा-उत्कृष्टपदी नैरयिक रत्न
 प्रभा में, पंकप्रभा में, और धूमप्रभा में होते हैं, अथवा-रत्नप्रभामें,
 पंकप्रभा में, और तमःप्रभा में होते हैं, अथवा रत्नप्रभामें, पंकप्रभामें,
 और अधःसप्तमी पृथिवी में होते हैं, अथवा रत्नप्रभामें, धूमप्रभामें और
 तमःप्रभामें होते हैं, अथवा-रत्नप्रभा में, धूमप्रभामें और अधःसप्तमी
 पृथिवी में होते हैं, अथवा रत्नप्रभा में, तमःप्रभा में और अधःसप्तमी
 पृथिवी में होते हैं १५, इस तरह से यहां तक उत्कृष्टपदी नैरयिकों के
 त्रिकसंयोगी भंगों का कथन किया अब उत्कृष्टपदी नैरयिकों के चतुष्क-
 संयोग के भंगों को सूत्रकार ' अहवा रयणप्पमाए य ' इत्यादि सूत्रों
 द्वारा कहते हैं—' अहवा रयणप्पमाए य, सक्करप्पमाए य, वालुयप्प
 माए य, पंकप्पमाए य होज्जा ' अथवा वे उत्कृष्टपदी नैरयिक रत्नप्रभा

णप्पમાણ ય, તમાણ ય અહે સત્તમાણ ય હોજ્જા ” (૨) અથવા ઉત્કૃષ્ટપદી અપે
 ક્ષાએ તે નારકો રત્નપ્રભામાં, પંકપ્રભામાં, અને તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.
 (૩) અથવા તેઓ રત્નપ્રભામાં, પંકપ્રભામાં, અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય
 છે. (૧) અથવા તેઓ રત્નપ્રભા, ધૂમપ્રભા અને તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.
 આ રીતે ઉત્કૃષ્ટપદી નારકોના કુલ ૧૫ ત્રિકસંયોગી ભંગ થાય છે

હવે ઉત્કૃષ્ટપદી નારકોના ચતુષ્કસંયોગી ભંગોનું પ્રતિપાદન કરવામાં
 આવે છે—“અહવા રયણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય, વાલુયપ્પમાણ ય, પંકપ્પમાણ ય,
 હોજ્જા” (૧) અથવા તે ઉત્કૃષ્ટપદી નારકો રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, વાલુકાપ્રભા,
 અને પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા રયણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય,
 વાલુયપ્પમાણ ય, ધૂમપ્પમાણ ય હોજ્જા ” (૨) અથવા તેઓ રત્નપ્રભા, શર્કરા-
 પ્રભા, વાલુકાપ્રભા અને ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્રભાયાં પદ્મપ્રભાયાં ચ ભવન્તિ, ‘ અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ ય હોજ્જા ’ અથવા રત્નપ્રભાયાં ચ શર્કરાપ્રભાયાં ચ, વાલુકાપ્રભાયાં ચ, ધૂમપ્રભાયાં ચ ભવન્તિ, ‘ જાવ અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૪, યાવત્ અથવા રત્નપ્રભાયાં શર્કરાપ્રભાયાં વાલુકાપ્રભાયાં તમઃપ્રભાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રભાયાં ચ, શર્કરાપ્રભાયાં ચ, વાલુકાપ્રભાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૪ ‘ અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, પંકપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ ય હોજ્જા ’ અથવા રત્નપ્રભાયાં ચ, શર્કરાપ્રભાયાં ચ, પદ્મપ્રભાયાં ચ, ધૂમપ્રભાયાં ચ ભવન્તિ ! ‘ એવં રચણપ્પમં અમુયંતેસુ જહા ચઉપ્પહં ચઉક્કસંજોગો મણિઓ તહા માણિયવ્વં ’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા રત્નપ્રભાયામ્ અમુશ્વત્સુ અત્યજત્સુ સત્સુ શર્કરાપ્રભાપશ્ચતિષુ યથા ચતુર્ણાં નૈરયિકાણાં ચતુષ્કસંયોગો મણિતસ્તથા અત્રાપિ ચતુષ્કસંયોગો મણિતવ્યઃ ‘ અહવા રચમેં, શર્કરાપ્રમામેં, વાલુકાપ્રમામેં ઓર પ કપમામેં હોતે હૈં ‘ અહવા—રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ ય હોજ્જા ’ અથવા—રત્નપ્રમામેં, શર્કરાપ્રમામેં, વાલુકાપ્રમામેં ઓર ધૂમપ્રમામેં હોતે હૈં, ‘ જાવ અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ ય અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૪, અથવા રત્નપ્રમામેં, શર્કરાપ્રમામેં, વાલુકાપ્રમામેં ઓર તમઃપ્રમામેં હોતે હૈં, અથવા—રત્નપ્રમામેં, શર્કરાપ્રમામેં, વાલુકાપ્રમામેં ઓર અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં ૪, ‘ અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, પંકપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ ય હોજ્જા ’ અથવા—રત્નપ્રમામેં, શર્કરાપ્રમામેં, પંકપ્રમામેં ઓર ધૂમપ્રમામેં હોતે હૈં, ‘ એવં રચણપ્પમ અમુયંતેસુ જહા ચઉપ્પહં ચઉક્કસંજોગો મણિઓ તહા માણિયવ્વો ’ હસ તરહ સે રત્નપ્રમા કો નહીં છોડ કર શર્કરાપ્રમા આદિ પૃથિવિયો મેં જૈસા ચાર નૈરયિકોં કા ચતુષ્કસંયોગ કહા ગયા હૈં ઉસી તરહ સે યહાં

“ જાવ રચણપ્પમાણ સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ ય, અહે સત્તમાણ હોજ્જા ”

(૩) અથવા તેઓ રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, વાલુકાપ્રભા અને તમઃપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, વાલુકાપ્રભા અને અધઃસપ્તમીનાં ઉત્પન્ન થાય છે

“ અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, પંકપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ ય હોજ્જા ”

(૫) અથવા તેઓ રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, પંકપ્રભા અને ધૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે ‘ એવં રચણપ્પમ અમુયંતેસુ જહા ચઉપ્પહં ચઉક્કસંજોગો મણિઓ તહા માણિયવ્વો ’ એજ પ્રમાણે રત્નપ્રભા પદને છોડ્યા વિના શર્કરાપ્રભા આદિ પૃથ્વીઓમાં બેવે ત્રાર નારકોનો ચતુષ્કસંયોગ આગળ કહેવામા આવ્યો છે, એજ પ્રમાણે

ળપ્પમાણ ય, ધૂમપ્પમાણ ય, તમાણ ય, અહે સત્તમાણ ય હોઝ્જા' યાવત્—અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, શર્કરાપ્રમાયાં ચ, પઢ્કપ્રમાયાં ચ, તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, શર્કરાપ્રમાયાં ચ પઢ્કપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, શર્કરાપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, શર્કરાપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ શર્કરાપ્રમાયાં ચ, તમઃપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, વાલુકાપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, વાલુકાપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, પઢ્કપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા

પર મી ચતુષ્કસંયોગ કહના ચાહિયે—‘જાવ અહવા રચણપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ ય, તમાણ ય અહેસત્તમાણ ય હોઝ્જા’ યાવત્ અથવા વે રત્નપ્રમામે, શર્કરાપ્રમામેં ઓર તમઃપ્રમામેં હોતે હૈં, અથવા રત્નપ્રમામેં, શર્કરાપ્રમામેં, પંકપ્રમામેં ઓર તમઃપ્રમામેં હોતે હૈં, અથવા રત્નપ્રમામેં, શર્કરાપ્રમામેં, પંકપ્રમામેં ઓર અધઃસપ્તમી પૃથિવી હોતે હૈં, અથવા રત્નપ્રમામેં, શર્કરાપ્રમામેં, ધૂમપ્રમામેં ઓર તમઃપ્રમામેં હોતે હૈં, અથવા રત્નપ્રમામેં, શર્કરાપ્રમામેં, ધૂમપ્રમામેં ઓર અધઃસપ્તમીમેં હોતે હૈં, અથવા રત્નપ્રમામેં, શર્કરાપ્રમામેં, તમઃપ્રમામેં, ઓર અધઃસપ્તમીમેં હોતે હૈં, અથવા—રત્નપ્રમામેં, વાલુકાપ્રમામેં, ધૂમપ્રમામેં, ઓર તમઃપ્રમામેં હોતે હૈં, અથવા રત્નપ્રમા, વાલુકાપ્રમા, ધૂમપ્રમા ઓર અધઃસપ્તમી પૃથિવીમેં હોતે હૈં, અથવા—રત્નપ્રમા, પંકપ્રમા, ધૂમપ્રમા ઓર

અહીં પણ ચતુષ્કસંયોગ કહેવો જોઈએ આ રીતે સૌથી છેલ્લો ચતુષ્કસંયોગી ભંગ આ પ્રમાણે આવશે—“ જાવ અહવા રચણપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ, તમાણ, અહે સત્તમાણ હોઝ્જા ” હવે વચ્ચેના ભંગો પ્રકટ કરવામા આવે છે—(૬) અથવા રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા, પંકપ્રમા અને તમઃપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૭) અથવા રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા, પંકપ્રમા અને અધઃસપ્તમીમા ઉત્પન્ન થાય છે (૮) અથવા રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા, ધૂમપ્રમા અને તમઃપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૯) અથવા રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા, ધૂમપ્રમા અને અધઃસપ્તમીમા ઉત્પન્ન થાય છે (૧૦) અથવા રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા, તમ પ્રમા અને અધઃસપ્તમીમા ઉત્પન્ન થાય છે (૧૧) અથવા રત્નપ્રમા, વાલુકાપ્રમા, પંકપ્રમા અને ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૧૨-૧૩) પહેલા ત્રણ પદ સાથે અનુક્રમે તમ પ્રમા અને અધઃસપ્તમીમા મૂકવાથી બીજા બે ભંગ બને છે. (૧૪) અથવા રત્નપ્રમા, પંકપ્રમા, ધૂમપ્રમા અને તમઃપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૫) અથવા રત્નપ્રમા,

રત્નપ્રમાયાં ચ પદ્મપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, તમઃપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ।

અથ ઉત્કૃષ્ટપદીનાં નૈરયિકાણાં પંચકસંયોગમજ્ઞાનાહ—‘અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ પંકપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ ચ હોજ્જા ?’ અથવા ઉત્કૃષ્ટપદીનો નૈરયિકાઃ રત્નપ્રમાયામ્, શર્કરાપ્રમાયામ્, વાલુકાપ્રમાયામ્, પદ્મપ્રમાયામ્, ધૂમપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, ‘અહવા રચણપ્પમાણ જાવ પંકપ્પમાણ, તમાણ ચ હોજ્જા ૨’ અથવા રત્નપ્રમાયાં યાવત્ શર્કરાપ્રમાયાં, વાલુકાપ્રમાયાં પદ્મપ્રમાયાં તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ ૨, ‘અહવા રચણપ્પમાણ જાવ પંકપ્પમાણ, અહેસત્તમાણ ચ હોજ્જા ૨’ અથવા રત્નપ્રમાયાં, યાવત્ શર્કરાપ્રમાયાં ચ, વાલુકાપ્રમાયાં પદ્મ-

તમઃપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા રત્નપ્રમા મેં, ધૂમપ્રમા મેં તમઃપ્રમા મેં ઓર અધઃસપ્તમી મેં હોતે હૈં । ૨૦ ।

અથ ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિકોં કે પંચક સંયોગ સે ઉત્પન્ન ભંગોં કા કથન કિયા જાતા હૈ—‘અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, પંકપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા ?’ અથવા—વે ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં, શર્કરાપ્રમા મેં હોતે હૈં, વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં, પંકપ્રમા મેં ઓર ધૂમપ્રમા મેં હોતે હૈં, ‘અહવા—રચણપ્પમાણ જાવ પંકપ્પમાણ, તમાણ ચ હોજ્જા ૨, અથવા રત્નપ્રમા મેં, યાવત્—શર્કરાપ્રમા મેં, વાલુકાપ્રમા મેં, પંકપ્રમા મેં ઓર તમઃપ્રમા મેં હોતે હૈં ૨, ‘અહવા રચણપ્પમાણ જાવ પંકપ્પમાણ અહેસત્તમાણ હોજ્જા ૩, અથવા રત્નપ્રમા મેં, યાવત્—શર્કરાપ્રમા મેં, વાલુકાપ્રમા મેં, પંકપ્રમા મેં ઓર

પદ્મપ્રમા, ધૂમપ્રમા અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૧૬) અથવા રત્નપ્રમા, ધૂમપ્રમા, તમપ્રમા અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે .

હવે ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિકોના પંચક સંયોગથી બનતા ભંગોનું સૂત્રકારનીચે પ્રમાણે પ્રતિપાદન કરે છે—

“અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, પંકપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા તે ઉત્કૃષ્ટપદી નારકો રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા, વાલુકાપ્રમા, પંકપ્રમા અને ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા રચણપ્પમાણ, જાવ પંકપ્પમાણ, તમાણ ચ હોજ્જા ” (૨) અથવા તેઓ રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા, વાલુકાપ્રમા, પંકપ્રમા અને તમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે ‘અહવા રચણપ્પમાણ, જાવ પંકપ્પમાણ, અહે સત્તમાણ ચ હોજ્જા ” (૩) અથવા રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા, વાલુકાપ્રમા, પદ્મપ્રમા અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા રચણપ્પ

પ્રમાયામ્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૩, 'અહવા રયણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ, તમાણ ચ હોજ્જા ૪' અથવા રત્નપ્રમાયામ્, શર્કરાપ્રમાયામ્, વાલુકાપ્રમાયામ્, ધૂમપ્રમાયામ્, તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ ૪, એવં રયણપ્પમં અમુયંતેસુ જહા પંચણં પંચકસંજોગો તહા માણિયવ્વં' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા રત્નપ્રમામ્ અમુશ્વત્સુ શર્કરાપ્રમૃતિષુ યથા પંચાનાં નૈરયિકાણાં પંચકસંજોગો ભણિતસ્તથા અત્રાપિ પંચકસંજોગો ભણિતવ્યઃ, 'જાવ અહવા રયણપ્પમાણ પકપ્પમાણ, જાવ અહેસત્તમાણ હોજ્જા' યાવત્ અથવા ઉત્કૃષ્ટપદિનો નૈરયિકા રત્નપ્રમાયાં વાલુકાપ્રમાયાં, પક્કપ્રમાયા ધૂમપ્રમાયાં તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં પક્કપ્રમાયાં યાવત્ ધૂમપ્રમાયાં તમઃપ્રમાયામ્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ।

અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં ૩ 'અહવા રયણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ, તમાણ ચ હોજ્જા ૪, અથવા રત્નપ્રમા મેં, શર્કરાપ્રમામેં, વાલુકાપ્રમા મેં, ધૂમપ્રમા મેં ઓર તમઃપ્રમા મેં હોતે હૈં ૪, 'એવં રયણપ્પમં અમુયંતેસુ જહા પંચણં પંચકસંજોગો તહા માણિયવ્વં' હસ તરહ સે રત્નપ્રમા કો નહીં છોડકર શર્કરાપ્રમા આદિ પૃથિવિયોં મેં જૈસા પાંચ નૈરયિકોં કા પંચક સંજોગ કહા ગયા હૈં ઉસી તરહ સે યહાં પર ભી પંચકસંજોગ કહના ચાહિયે—'જાવ અહવા રયણપ્પમાણ પંકપ્પમાણ જાવ અહે સત્તમાણ હોજ્જા' યાવત્ અથવા ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં, વાલુકાપ્રમા મેં, પંકપ્રમા મેં, ધૂમપ્રમા મેં ઓર તમઃપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા રત્નપ્રમા મેં, પકપ્રમા મેં યાવત્—ધૂમપ્રમા મેં, તમ પ્રમા મેં ઓર અધ સપ્તમી મેં હોતે હૈં ૧૫ । અથ

માણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ, તમાણ ચ હોજ્જા" (૪) અથવા રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા, વાલુકાપ્રમા, ધૂમપ્રમા અને તમઃપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે "એવં રયણપ્પમં અમુયંતેસુ જહા પંચણં પંચકસંજોગો તહા માણિયવ્વં" આ પ્રમાણે રત્નપ્રમા પદને છોડ્યા વિના શર્કરાપ્રમા આદિ પૃથ્વીઓમા જેવો પાંચ નારકોનો પંચકસંજોગ પડેલા કહેવામા આવ્યો છે, એજ પ્રમાણે અહીં પણ પંચકસંજોગ કહેવો જોઈએ છેડલા પંચકસંજોગી ભગ આ પ્રમાણે બનશે. "જાવ અહવા રયણપ્પમાણ, પંકપ્પમાણ, જાવ અહે સત્તમાણ હોજ્જા" અથવા તે ઉત્કૃષ્ટપદી નારકો રત્નપ્રમા, વાલુકાપ્રમા, પંકપ્રમા, ધૂમપ્રમા અને તમઃપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે અથવા ઉપરના ચાર પદો અને અધ સપ્તમીમા તેઓ રત્નપ્રમા, પકપ્રમા, ધૂમપ્રમા, તમપ્રમા અને અધ સપ્તમીમા ઉત્પન્ન થાય છે

અથોત્કૃષ્ટપદિનાં નૈરયિકાયાં પટ્કસ યોગમજ્ઞાનાદ—‘અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કર-
પ્પમાણ, જાવ ધૂમપ્પમાણ, તમાણ ય હોજ્જા ૧’ અથવા ઉત્કૃષ્ટપદિનો નૈરયિકાઃ
રત્નપ્રમાયાં, શર્કરાપ્રમાયાં યાવત્ વાલુકાયાં પદ્મપ્રમાયાં, ધૂમપ્રમાયાં, તમઃપ્રમાયાં
ચ ભવન્તિ ૧, ‘અહવા રચણપ્પમાણ ય, જાવ ધૂમપ્પમાણ, અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા
૨’ અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ યાવત્ શર્કરાપ્રમાયાં, વાલુકાપ્રમાયાં, પદ્મપ્રમાયાં
ધૂમપ્રમાયામ્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૨ । ‘અહવા રચણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ
ય, જાવ પંકપ્પમાણ, તમાણ ય, અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૩, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, શર્ક-
રાપ્રમાયાં ચ, યાવત્ વાલુકાપ્રમાયાં ચ, પદ્મપ્રમાયાં ચ, તમપ્રમાયાં ચ અધઃસપ્તમ્યાં ચ
ભવન્તિ ૩, ‘અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુચપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ,
તમાણ, અહેસત્તમાણ હોજ્જા ૪’ અથવા રત્નપ્રમાયાં, શર્કરાપ્રમાયાં, વાલુકા-

ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિકોં કે પટ્કસંયોગ સે ઉત્પન્ન ભંગોં કો દિશ્વાયા જાતા
હૈ—‘અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ જાવ ધૂમપ્પમાણ, તમાણ ય
હોજ્જા ૧’ અથવા ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિક રત્નપ્રમા સેં, શર્કરાપ્રમા સેં,
યાવત્-વાલુકાપ્રમા સેં, પંકપ્રમા સેં, ધૂમપ્રમા સેં, ઓર તમઃપ્રમા સેં
હોતે હૈં ૧, ‘અહવા—રચણપ્પમાણ ય, જાવ ધૂમપ્પમાણ ય, અહેસત્ત-
માણ ય હોજ્જા ૨, અથવા—રત્નપ્રમાસેં, યાવત્-શર્કરાપ્રમાસેં, વાલુ-
કાપ્રમા સે, પંકપ્રમા સેં, ધૂમપ્રમાસેં ઓર અધઃસપ્તમી પૃથિવી સેં હોતે
હૈં ૨, અહવા રચણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય, જાવ પંકપ્પમાણ, તમાણ
અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૩, અથવા—રત્નપ્રમાસેં, શર્કરાપ્રમા સેં, યાવત્
વાલુકાપ્રમા સે, પંકપ્રમા સે, તમઃપ્રમા સેં ઓર અધઃસપ્તમી પૃથિવી સેં
હોતે હૈં ૩, ‘અહવા—રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુચપ્પમાણ, ધૂમ-
પ્પમાણ, તમાણ અહેસત્તમાણ હોજ્જા ૪, અથવા—રત્નપ્રમા સેં શર્કરા-

હવે ઉત્કૃષ્ટપદી નારકોના પટ્કસંયોગી ભંગોને સૂત્રકાર પ્રકટ કરે છે—

“અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, જાવ ધૂમપ્પમાણ, તમાણ ય હોજ્જા” (૧)
અથવા ઉત્કૃષ્ટપદી નારકો રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, વાલુકાપ્રભા, પંકપ્રભા, ધૂમ
પ્રભા અને તમઃપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા રચણપ્પમાણ ય, જાવ ધૂમ-
પ્પમાણ, અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા” (૨) અથવા તેઓ રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા,
વાલુકાપ્રભા, પંકપ્રભા, ધૂમપ્રભા અને અધઃસપ્તમીમા ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા
રચણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય, જાવ પંકપ્પમાણ, તમાણ, અહેસત્તમાણ ય
હોજ્જા” (૩) અથવા તેઓ રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, વાલુકાપ્રભા, પંકપ્રભા, તમઃ-
પ્રભા અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ,
વાલુચપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ તમાણ, અહેસત્તમાણ હોજ્જા” (૪) અથવા તેઓ

પ્રમાયાં, ધૂમપ્રમાયા, તમઃપ્રમાયામ્ અવઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૪, ' અહવા રચણ-
પ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, પંકપ્પમાણ જાવ અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૫ ' અથવા રત્ન-
પ્રમાયાં, શર્કરાપ્રમાયાં, પદ્ધપ્રમાયાં યાવત્ ધૂમપ્રમાયાં તમઃપ્રમાયાં ચ, અથ સપ્તમ્યાં
ચ ભવન્તિ ૫, ' અહવા રચણપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, જાવ અહેસત્તમાણ હોજ્જા ૬,
અથવા રત્નપ્રમાયાં વાલુકાપ્રમાયાં યાવત્ પદ્ધપ્રમાયાં ધૂમપ્રમાયાં તમઃપ્રમાયામ્
અથઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૬, અથ સપ્તકસંયોગમાદ્—'અહવા રચણપ્પમાણ ય, સક્ક-
રપ્પમાણ ય, જાવ અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૭, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ શર્કરાપ્રમાયાં
ચ યાવત્ વાલુકાપ્રમાયાં ચ, પદ્ધપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, તમઃપ્રમાયાં ચ, અથઃ
સપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ? । એવ ચાત્ર પ્રક્રમે એકત્વે એકઃ દ્વિકસ યોગે પદ્મઙ્ગાઃ ૬ ।

પ્રભામે, વાલુકાપ્રભામે, ધૂમપ્રભામે, તમઃપ્રભામે, અથઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે
હૈં ૪ 'અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ પંકપ્પમાણ જાવ અહેસત્તમાણ
ય હોજ્જા ૫, અથવા—રત્નપ્રભામે, શર્કરાપ્રભામે, પદ્મપ્રભામે, ધૂમપ્રભા
મેં, તમઃપ્રભામે, અથઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં ૫, 'અહવા રચણ-
પ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, જાવ અહેસત્તમાણ હોજ્જા ૬, અથવા—રત્નપ્રભા
મેં, વાલુકાપ્રભામે, પદ્મપ્રભામે, ધૂમપ્રભામે, તમઃપ્રભામે, અથઃસપ્તમી
મેં હોતે હૈં ૬, અથ ઇન્કે સપ્તકસ યોગી ભંગ કો દિશ્વાયાજાતા
હૈ—' અહવા રચણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય, જાવ અહેસત્તમાણ ય
હોજ્જા ૭, અથવા—રત્નપ્રભામે, શર્કરાપ્રભામે યાવત્—વાલુકાપ્રભામે,
પંકપ્રભામે, ધૂમપ્રભામે, તમઃપ્રભામે, અથઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે
હૈં ? । ઇસ ક્રમ મેં એકત્વમેં એક ભંગ, દ્વિકસ યોગ મેં ૬ ભંગ, ત્રિક

રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, વાલુકાપ્રભા, ધૂમપ્રભા, તમઃપ્રભા અને અથઃસપ્તમીમાં
ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, પંકપ્પમાણ જાવ અહે
સત્તમાણ હોજ્જા ” (૫) અથવા રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, પદ્મપ્રભા, ધૂમ-
પ્રભા, તમ પ્રભા અને અથઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે ‘ અહવા રચણ-
પ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, જાવ અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૬) અથવા તેઓ રત્નપ્રભા,
વાલુકાપ્રભા, પદ્મપ્રભા, ધૂમપ્રભા, તમ પ્રભા અને અથઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે

હવે સૂત્રાનુસાર તેમનો સમક્રમ યોગી ૧ ભંગ પ્રકટ કરે છે—

“અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ ય જાવ અહેસત્તમાણ હોજ્જા” અથવા
તે ઉત્કૃષ્ટપદી નારંગે રત્નપ્રભા, વાલુકાપ્રભા, પદ્મપ્રભા, ધૂમપ્રભા, તમ પ્રભા
અને અથઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે

આ ક્રમ અનુસાર તેમનો એકત્વનો એક ભંગ, દ્વિકસ યોગમાં ૬ ભંગ,

ત્રિક સંયોગે પચ્ચદશ ૧૫ । ચતુષ્કસંયોગે વિંશતિઃ ૨૦ । પચ્ચકસંયોગે પચ્ચદશ ૧૫, ષટ્કસંયોગે ષટ્ ૬ । સપ્તકસંયોગેત્વેક ૧ એવેતિ સર્વસ મેલનેન ચતુઃપષ્ટિર્ભક્ષા ભવન્તીતિ ॥ સૂ૦ ૧૨ ॥

। ઉત્કૃષ્ટજીવાનાં કોષ્ઠકમ્ ।

एकसंयोगी एको भङ्गः
उत्कृष्टेन सर्वे रत्नप्रभायाम् ?

(१)

द्विकसंयोगे षट् भङ्गाः—

१-२

१-३

१-४

१-५

१-६

१-७

चतुष्कसंयोगे विंशतिर्भङ्गाः

१-२-३-४

१-२-३-५

१-२-३-६

१-२-३-७

१-२-४-५

१-२-४-६

१-२-४-७

१-२-५-६

१-२-५-७

त्रिकसंयोगे पञ्चदश भङ्गाः—

१-२-३

१-२-४

१-२-५

१-२-६

१-२-७

१-३-४

१-३-५

१-३-६

१-३-७

१-४-५

१-४-६

१-४-७

१-५-६

१-५-७

१-६-७

— — —

सर्वे-१५

१-२-६-७

१-३-४-५

१-३-४-६

१-३-४-७

१-३-५-६

१-३-५-७

१-३-६-७

१-४-५-६

१-४-५-७

१-४-६-७

સયોગ મેં ૧૫ ભંગ, ચતુષ્કસંયોગ મેં ૨૦ ભંગ, પચ્ચક સંયોગ મેં ૧૫ ભંગ, ષટ્ક સંયોગ મેં ૬, ઓર સપ્તક સંયોગ મેં કેવલ ૧ હી ભંગ કહા ગયા હૈ । યે સ્વ ભંગ મિલ કર ૬૪ હોતે હૈ ॥ સૂ૦ ૧૨ ॥

ત્રિકસંયોગમાં ૧૫ ભંગ, ચતુષ્કસંયોગમાં ૨૦ ભંગ, પચ્ચકસંયોગમાં ૧૫ ભંગ, ષટ્કસંયોગમાં ૬ ભંગ અને સપ્તકસંયોગમાં ૧ ભંગ થાય છે. આ બધાં ભંગોનો સરવાળો ૬૪ થાય છે. ॥ સૂ. ૧૨ ॥

१-५-६-७

सर्वे—२०

पञ्चकयोगे पञ्चदश भङ्गाः

१-२-३-४-५

१-२-३-४-६

१-२-३-४-७

१-२-३-५-६

१-२-३-५-७

१-२-३-६-७

१-२-४-५-६

१-२-४-५-७

१-२-४-६-७

१-२-५-६-७

१-३-४-५-६

१-३-४-५-७

१-३-४-६-७

१-३-५-६-७

१-४-५-६-७

षट्कयोगे षड्भङ्गाः ।

१-२-३-४-५-६

१-२-३-४-५-७

१-२-३-४-६-७

१-२-३-५-६-७

१-२-४-५-६-७

१-२-४-५-६-७

सर्वे—६

सप्तसंयोगी एको भङ्गः रत्नप्रभादारभ्य अधःसप्तमीपर्यन्तमिति १।

सर्वे-१-५-१५-२०-१५-६१=६४ चतुष्पष्टिर्भङ्गा भवन्तीति ।

। अथ गाङ्गेयानगारस्य सप्तपृथिवी सम्बन्धिनो भङ्गाः सुखप्रबोधाय संक्षेपेण प्रदर्श्यन्ते ॥

समुच्चयेन एरुजीवस्य एकैकपृथिवीसंयोगे सप्त भङ्गाः ७

द्वयोर्जीवयोर्योगपद्येन एकैकपृथिवीगमनेन एकसंयोगिभङ्गा अपि सप्तैव ७

गाङ्गेय अनगार के अच्छी तरह से सात पृथिवीसंबंधी भंगों का बोध हो जावे इस ख्याल से संक्षेप से उन सातपृथिवीसंबंधी भंगों को प्रकट किया जाता है—

एक जीवक भंग—एक एक पृथिवी के संयोग में समुच्चय से एक जीव के ७ भंग होते कहे गये हैं ।

गाङ्गेय अणुगारने सात पृथ्वी संबंधी भंगोने। ज्यात आपवा भाटे सात पृथ्वी संबंधी भंगोने सक्षिप्तभा प्रकट करवाभां आवे छे—

एक एवना भंग—एक एक पृथ्वीना संयोगभा समुच्चयनी अपेक्षाये एक एवना ७ भंग कथा छे

દ્વયોર્જીવયોદ્વિકસંયોગે એકવિંશતિર્ભજ્ઞાઃ ૨૧ ઇતિ । પૂર્વોક્તસપ્તસ્ય સંમેલને સર્વે અષ્ટાવિંશતિર્ભજ્ઞાઃ ૨૮

ત્રયાણાં ત્રિકસંયોગે ચતુરશીતિર્ભજ્ઞાઃ ૮૪ । તથાહિ એકસયોગે સપ્ત ૭

દ્વિકસંયોગે દ્વિચત્વારિંશત્ ૪૨

ત્રિકસંયોગે પञ्ચત્રિંશત્ ૩૫ એવં સર્વે ચતુરશીતિઃ ૮૪

एषां दशभिर्गुणितानां चतुर्भिर्भागे हते चतुर्णां नैरयिकाणां दशाधिकशतद्वय-
भज्ञाः २१० लभ्यन्ते ते एवाधः प्रदर्श्यन्ते—

ચતુર્ણામ્—એકસંયોગે ભજ્ઞાઃ સપ્ત ૭ દ્વિકસંયોગે વિકલ્પત્રયેણ ત્રિપદ્ધિર્ભજ્ઞાઃ ૬૩

ત્રિકસંયોગે વિકલ્પત્રયેણ પञ्चाधिकशतभज्ञाः १०५

ચતુષ્કસંયોગે એકવિકલ્પેન પञ्चत्रिंशद्भज्ञाः ३५

एवं सर्वे दशाधिकशतद्वयम् २१०

दो जीवके भंग—दो जीव जब एक साथ एक एक पृथिवी में गमन करते हैं तब इस दृष्टि से एकसंयोगी भंग भी सान ही होते हैं

दो जीव के द्विकसंयोग में २१ भंग होते हैं इनमें पूर्वोक्त ७ भंग मिला देने पर कुल २८ भंग कहे गये हैं

तीन जीवके भंग—तीन जीवों के त्रिकसंयोगमें ८४ भंग इस प्रकारसे होते कहे गये हैं—एक संयोगमें ७ द्विकसंयोग में ४२ त्रिकसंयोगमें ३५

८४ इनमें १० का गुणा करने पर ८४० होते हैं इन ८४० में भाग देने पर २१० भंग आते हैं यही बात नीचे प्रकट की जाती है

चार जीवके भंग—चार जीवों के एकसंयोग में भंग ७ द्विकसंयोग में विकल्पत्रय से ६३ भंग त्रिकसंयोग में विकल्पत्रय से १०५ " चतुष्कसंयोग में एक विकल्प से ३५ " २१० भंग

બે જીવના ભંગ—બે જીવ જ્યારે એક એક સાથે એક એક પૃથ્વીમા ગમન કરે છે ત્યારે એકસયોગી ભંગ પણ સાત જ થાય છે.

બે જીવના દ્વિક સયોગમાં ૨૧ ભંગ થાય છે તેમા પૂર્વોક્ત ૭ ભંગ ઉમેરતા કુલ ૨૮ ભંગ થાય છે

ત્રણ જીવોના ભંગ—ત્રણ જીવોના ત્રિકસંયોગમાં ૮૪ ભંગ આ પ્રમાણે કહ્યા છે—એક સંયોગમાં ૭, દ્વિક સંયોગમાં ૪૨, ત્રિક સયોગમાં ૩૫ કુલ ૮૪

૮૪ ના ૧૦ ગણા ૮૪૦ થાય છે આ ૮૪૦ ના ૪ ભાગ પાડતા ૨૧૦ ભંગ આવે છે, એ જ વાત નીચેના કોઠામાં પ્રકટ કરી છે—

ચાર જીવના ભંગ—ચાર જીવના એક સયોગમાં ૭ ભંગ, દ્વિક સંયોગમાં વિકલ્પત્રયના ૬૩ ભંગ, ત્રિક સંયોગમાં વિકલ્પત્રયના ૧૦૫ ભંગ, ચતુષ્ક સંયોગમા ૧ વિકલ્પથી ૩૫ ભંગ, કુલ ૨૧૦ ભંગ.

एषामेका दशभिर्गुणितानां पञ्चभिर्भागे हते पञ्चानां द्विपष्ट्युत्तरचतुःशतभङ्गाः
४६२ । ते एवाधः प्रदर्श्यन्ते—

पञ्चानाम्—एकसंयोगे सप्त७ द्विकसंयोगे विकल्पचतुष्टयेन चतुरशीतिर्भङ्गाः ८४

त्रिकसंयोगे विकल्पपट્ટकेन दशाधिकशतद्वयभङ्गाः २१०

चतुष्कसंयोगे विकल्पचतुष्टयेन चत्वारिंशदधिकैकशतभङ्गाः १४०

पञ्चकसंयोगे एकविकल्पेन एकविंशतिर्भङ्गाः २१

एवं सर्वे द्विपष्ट्युत्तरचतुःशतभङ्गाः ४६२ भवन्ति एषां द्वादशभिर्गुणितानां
षड्भिर्भागे हते षण्णां जीवानां चतुर्विंशत्यधिकनवशतभङ्गाः ९२४ भवन्ति ते एव
अग्रे प्रदर्श्यन्ते—

षण्णाम्—एकસંયોગે સપ્ત ૭ દ્વિકસંયોગે વિકલ્પ પૃષ્ઠકેન પૃષ્ઠાધિકશતભંગાઃ ૧૦૫
ત્રિકસંયોગે વિકલ્પદશકેન પૃષ્ઠાશદુત્તરશતત્રયભંગાઃ ૩૫૦ ચતુષ્કસંયોગે

इन २१० में ११ का गुणा करने पर २३१० होते हैं—इनमें ५ का
भाग देने पर पांच के ४६२ भंग होते हैं जो हल प्रकार से हैं—

पांच जीवके भंग—पांच जीवों के एक संयोग में ७ भंग द्विक
संयोग में विकल्पचतुष्टयसे ८४ भंग त्रिक संयोग ६ विकल्पों को लेकर
२१० ” चतुष्कसंयोग में चार विकल्पों के लेकर १४० ” पंचक संयोग
में एक विकल्प को लेकर २१ भंग ४६२ भंग

इन ४६२ भंगों में १२का गुणा करने पर ५५४४ होते हैं इनमें ६का
भाग करनेपर ६जीवों के ९२४भंग होते हैं जो नीचे दिखाये जाते हैं—

छह जीवोंके भंग—छह जीवों के एक संयोग में ७ भंग द्विक संयोग
में पांच विकल्पों को लेकर १०५ भंग त्रिकसंयोग में दश विकल्पों
को लेकर ३५० भंग

આ ૨૧૦ ને ૧૧ વડે ગુણતા ૨૩૧૦ આવે છે તેના પાચ ભાગ
પાડતા ૪૬૨ ભાગ આવે છે, તે નીચે પ્રમાણે સમજવા

પાચ છવતા ભાગ—પાચ છવોના એક સંયોગમાં ૭ ભંગ, દ્વિક સંયો-
ગમાં ૪ વિકલ્પ દ્વારા ૮૪ ભાગ, ત્રિક સંયોગમાં ૬ વિકલ્પ દ્વારા ૨૧૦ ભંગ,
ચતુષ્ક સંયોગમાં ૪ વિકલ્પ દ્વારા ૧૪૦ ભાગ, પચક સંયોગમાં ૧ વિકલ્પ
દ્વારા ૨૧ ભંગ, કુલ ૪૬૨ ભંગ

આ ૪૬૨ ભાગને ૧૨ વડે ગુણતા=૫૫૪૪ આવે છે. તેને ૬ વડે
ભાગતા ૬ છવોના ૯૨૪ ભાગ આવે છે. તે નીચે પ્રમાણે છે—

છ છવતા ભંગ—છ છવોના એક સંયોગમાં ૭ ભંગ, દ્વિકસંયોગમાં
પાચ વિકલ્પ દ્વારા ૧૦૫ ભંગ, ત્રિકસંયોગમાં ૧૦ વિકલ્પ દ્વારા ૩૫૦ ભાગ,

विकल्पपञ्चकेन पञ्चाशदुत्तरशतत्रयभङ्गाः ३५० पञ्चकसंयोगे विकल्पपञ्चकेन पञ्चोत्तरशतभङ्गाः १०५ षट्कसंयोगे एकविकल्पेन सप्तभङ्गाः ७

सर्वे चतुर्विंशत्यधिकनवशतभङ्गा ९२४ भवन्ति । एषां त्रयोदशभिर्गुणितानां सप्तभिर्भागे हते सप्तानां जीवानां षोडशाधिकसप्तदशशतभङ्गाः १७१६ जायन्ते ते एवाधः प्रदर्श्यन्ते—

सप्तानाम्—एकसंयोगे—सप्त७ द्विकसंयोगे विकल्पषट्केन पञ्चविंशत्यधिकैकशतभङ्गाः १२६ । त्रिकसंयोगे पञ्चदशविकल्पैः पञ्चविंशत्यधिकपञ्चशतभङ्गाः ५२५ भवन्ति । चतुष्कसंयोगे विंशतिविकल्पैः सप्तशतभङ्गाः ७०० पञ्चकसंयोगे पञ्चदशविकल्पैः पञ्चदशाधिकत्रिशतभङ्गाः ३१५

षट्कसंयोगे विकल्पषट्केन द्विचत्वारिंशद् भङ्गाः ४२ सप्तकसंयोगे एकविकल्पेन एक एव भङ्गः १

चतुष्क संयोग में पांच विकल्पों को लेकर ३५० भंग, पंच संयोगी १०५ भंग षट्क संयोग में एक विकल्प को लेकर ७ भंग ये सब भंग ९२४ होते हैं । इनमें १३ का गुणा करने पर और आगन राशिमें ७का भाग देने पर सात जीवों के १७१६ भंग हो जाते हैं । यह बात नीचे दिखाई जाती है

सात जीवों के एक संयोगमें ७ भंग सात जीवों के द्विक संयोग में छह विकल्पों को लेकर १२६ भंग ।

सात जीवों के त्रिक संयोग में १५ विकल्पों को लेकर ५२५ भंग ।

चतुष्कसंयोग में २० विकल्पों को लेकर ७०० भंग ।

पंचक संयोग में १५ विकल्पों को लेकर ३१५ भंग ।

षट्क संयोग में ६ विकल्पों को लेकर ४२ भंग ।

सप्तक संयोग में एक विकल्प को लेकर १ भंग । ये सब भंग

चतुष्क संयोगमां पांच विकल्प द्वारा ३५० भंग, पंचक संयोगी १०५ भंग, षट्क संयोगमां १ विकल्पना ७ भंग कुल ६२४ भंग.

ते ६२४ ने १३ वडे गुणुता १२०१२ आवे तेने ७ वडे लागता १७१६ भंग सात जिवोना आवे छे, ओ बात नीचे स्पष्ट करी छे—

सात जिवोना भंग—सात जिवोना ओक संयोगमां ७ भंग, सात जिवोना द्विकसंयोगमां ६ विकल्पे द्वारा १२६ भंग, सात जिवोना त्रिकसंयोगमां १५ विकल्पे द्वारा ५२५ भंग, सात जिवोना चतुष्क संयोगमां २० विकल्पे द्वारा ७०० भंग, सात जिवोना पंचक संयोगमां १५ विकल्पे द्वारा ३१५ भंग, षट्क संयोगमां ६ विकल्पे द्वारा ४२ भंग, सात जिवोना सप्तक संयोगमा १ विकल्प द्वारा १ भंग, कुल १७१६ भंग

सर्वे षोडशाधिकसप्तदशशतभङ्गाः १७१६ भवन्ति एषां चतुर्दशभिर्गुणिताना-
मष्टभिर्भागे हते अष्टानां जीवानां त्र्यधिकत्रिसहस्रभङ्गाः ३००३ भवन्ति, ते
एवाधः प्रदर्श्यन्ते—

अष्टानाम्—एकसंयोगे—७ द्विकसंयोगे सप्तविकल्पैः सप्तचत्वारिंशदधिकैक-
शतभङ्गाः १४७

त्रिकसंयोगे एकविंशतिविकल्पैः पञ्चत्रिंशदधिकसप्तशतभङ्गाः ७३५ चतु-
ष्कसंयोगे पञ्चत्रिंशद्विकल्पैः पञ्चविंशत्यधिकद्वादशशतभङ्गाः १२२५ पञ्चकसंयोगे
पञ्चत्रिंशद्विकल्पैः पञ्चत्रिंशदधिकसप्तशतभङ्गाः ७३५। षट्कसंयोगे एकविंशति-
विकल्पैः सप्तचत्वारिंशदधिकैकशतभङ्गाः १४७

सप्तसंयोगे सप्तविकल्पैः सप्तभङ्गाः ७ भवन्ति । सर्वत्र्यधिकत्रिसहस्रभङ्गाः ३००३
पूर्वोक्तानां त्र्यधिकत्रिसहस्र ३००३ भङ्गानां पञ्चदशगुणितानां नवभिर्भागे हते
नवानां जीवानां पञ्चाधिकपञ्चसहस्रभङ्गाः ५००५ भवन्ति, ते एवाधः प्रदर्श्यन्ते—

मिल कर १७१६ होते हैं ।

आठ जीवके भंग—इन १७१६ भंगों में १४ से गुणा करने पर और
गुणितराशि में ८ का भाग देने पर आठ जीवों के भंग ३००३ होते हैं
इन्हे नीचे प्रकट किया जाता है आठ जीवों के एक संयोग में ७ भंग
आठ जीवों के द्विक संयोग में सात विकल्पों को लेकर १४७ भंग ।

त्रिक संयोग में २१ विकल्पों को लेकर ७३५ भंग ।

चतुष्क संयोग में ३५ विकल्पों को लेकर १२२५ भंग ।

पंचक संयोग में ३५ विकल्पों को लेकर ७३५ भंग ।

षट्क संयोग में २१ विकल्पों को लेकर १४७ भंग ।

सप्तक संयोग में सात विकल्पों को लेकर ७ भंग ३००३ भंग ।

नव जीवोंके भंग—इन ३००३ में १५ का गुणा करने पर और आगत
राशिमें ९ का भाग देनेपर नौ जीवों के ५००५ भंग होते हैं । जो

ते १७१६ ने १४ वडे शुद्धीने गुणा करने ८ वडे लागता आठ छवोना
३००३ लग आवे छे, तेमने नीचे प्रकट छवामा आया छे—

आठ छवना भंग—आठ छवोना ओक संयोगमा ७ भंग, आठ
छवोना द्विक संयोगमा सात विक्षेपोना १४७ भंग, आठ छवोना त्रिक
संयोगमा २१ विक्षेपोना ७३५ भंग, आठ छवोना चतुष्क संयोगमा ३५
विक्षेपोना १२२५ भंग, आठ छवोना पंचक संयोगमा ३५ विक्षेपोना
७३५ भंग आठ छवोना षट्क संयोगमा २१ विक्षेपोना १४७
भंग, आठ छवोना सप्तक संयोगमा ७ विक्षेपोना ७ भंग कुल ३००३ भंग

નવાનામ્-અકસંયોગે-૭ દ્વિકસંયોગે-અષ્ટમિર્વિકલ્પૈઃ અષ્ટપષ્ટચવિકૈકશતમ્
૧૬૮ ત્રિકસંયોગે-અષ્ટાવિંશતિર્વિકલ્પૈઃ અશીત્યધિકનવશતમઙ્ગાઃ ૧૮૦

ચતુષ્કસંયોગે-પદ્મપંચાશદ્વિકલ્પૈઃ પદ્મચધિકૈકોનવિંશતિશતમઙ્ગાઃ ૧૯૬૦

પશ્ચકસંયોગે-સપ્તતિ ૭૦ વિકલ્પૈઃ સપ્તત્યધિકચતુર્દશશતમઙ્ગા ૧૪૭૦

ષ્કસંયોગે-પદ્મપંચાશદ્ વિકલ્પૈઃ ત્રિનવત્યધિકત્રિશતમઙ્ગાઃ ૩૯૨

સપ્તકસંયોગે-અષ્ટાવિંશતિર્વિકલ્પૈઃ અષ્ટાવિંશતિર્મઙ્ગાઃ ૨૮ સર્વે પશ્ચાધિક-
પશ્ચસહસ્ર મઙ્ગાઃ ૫૦૦૫ ભવન્તિ ।

एषां षोडशभिर्गुणितानां दशभिर्भागे हते दशानां जीवानाम्-अष्टाधिकाष्ट-
सहस्रमङ्गाः ८००८ भवन्ति ते एवाधः प्रदर्श्यन्ते—

दशानाम्-एकसंयोगे-सप्त ७ द्विकसंयोगे नवमिर्विकल्पैः एकोननवत्यधिकैक-
शतमङ्गाः १८९

નીચે દિશાયે જાતે જાતે હૈં-નૌ જીવોં કે એક સંયોગ હૈં ૭ ભંગ, નૌ જીવોંકે દ્વિક સંયોગ હૈં આઠ વિકલ્પોં કો લેકર ૧૬૮ ભંગ । ત્રિક સંયોગહૈં ૨૮ વિકલ્પોં કો લેકર ૧૮૦ ભંગ । નૌ જીવોંકે ચતુષ્ક સંયોગ હૈં ૫૬ વિકલ્પોં કો લેકર ૧૯૬૦ ભંગ । પંચક સંયોગ હૈં ૭૦ વિકલ્પોં કો લેકર ૧૪૭૦ ષટ્ક સંયોગ હૈં ૫૬ વિકલ્પોં કો લેકર ૩૯૨ ભંગ સપ્તક સંયોગ હૈં ૨૮ વિકલ્પોં કો લેકર ૨૮ ભંગ ૫૦૦૫ ભંગ

દસ જીવકે ભંગ-હન ૫૦૦૫કો ૧૬સે ગુણિત કરને પર ઓર આગત રાશિ હૈં ૧૦ કા ભાગ દેને પર ૧૦ જીવોં કે ૮૦૦૮ ભંગ હોતે હૈં જો નીચે હસ પ્રકાર સે દિશાયે ગયે હૈં દશ જીવોં કે એક સંયોગહૈં ૭ભંગ ।

દશ જીવોં કે એક સંયોગ હૈં ૭ ભંગ । દ્વિક સંયોગ હૈં નૌ વિકલ્પોં કે લેકર ૧૮૯ ભંગ । ત્રિક સંયોગ હૈં ૨૬ વિકલ્પોં કો લેકર

આ ૩૦૦૩ ને ૧૫ વડે ગુણી ગુણાકારને ૬ વડે ભાગતા નવ જીવોના ૫૦૦૫ ભંગ થાય છે, તે નીચે પ્રમાણે સમજવા—

નવ જીવોના ભંગ—નવ જીવોના એક સંયોગમાં ૭ ભંગ, નવ જીવોના દ્વિક સંયોગમાં ૮ વિકલ્પના ૧૬૮ ભંગ, નવ જીવોના ત્રિક સંયોગમાં ૨૮ વિકલ્પના ૬૮૦ ભંગ, નવ જીવોના ચતુષ્ક સંયોગમાં ૫૬ વિકલ્પના ૧૬૬૦ ભંગ, નવ જીવોના પંચક સંયોગમાં ૭૦ વિકલ્પના ૧૪૭૦ ભંગ, નવ જીવોના ષટ્ક સંયોગમાં ૫૬ વિકલ્પના ૩૬૨ ભંગ, સપ્તક સંયોગમાં ૨૮ વિકલ્પના ૨૮ ભંગ, કુલ ૫૦૦૫ ભંગ

આ ૫૦૦૫ ને ૧૬ વડે ગુણીને ગુણાકારને ૧૦ વડે ભાગવાથી ૧૦ જીવોના ૮૦૦૮ ભંગ આવે છે, તે નીચે પ્રમાણે છે—

त्रिकसंयोगे—पट्विंशद्विकल्पैः पण्यविकल्पादशगतभङ्गाः १२६०
चतुष्कसंयोगे—चतुरशीति विकल्पैः चत्वारिंशदधिकैकोनत्रिंशच्छतभङ्गाः २९४०
पञ्चकसंयोगे—पट्विंशत्यधिकैकशतविकल्पैः पट्चत्वारिंशदधिकपट्विंशति-
शतभङ्गाः २६४६

पट्कसंयोगे—पट्विंशत्यधिकैकशतविकल्पैः द्व्यशित्यधिकाष्टशतभङ्गाः ८८२
सप्तकसंयोगे—चतुरशीतिविकल्पैः चतुरशीतिभङ्गाः ८४

सर्वे—अष्टाधिकाष्टसहस्रभङ्गाः ८००८ भवन्ति ।

एषां सप्तदशभिर्गुणितानाम् एकादशभिर्भागे हृते एकादशानां जीवानां पट्-
सप्तत्युत्तरत्रिंशताधिकद्वादशसहस्रभङ्गाः १२३७६ भवन्ति ।

एवं बहुश्रुताद् विज्ञायाग्रेऽपि भङ्गाः सम्पादनीयाः, ग्रन्थविस्तरभयाद्
विरम्यतेऽस्माभिः ।

संख्यातानामसंख्यातानामुत्कृष्टानां च नैरयिकाणां भङ्गसंख्या स्वस्वस्थाने
प्रदर्शितेति तत्र विलोकनीयेति ।

१२६० भग चतुष्क संयोग में ८४ विकल्पों को लेकर २९४० भग ।
पचक संयोग में १२६ विकल्पों को लेकर २६४६ भग । षट्क संयोग
में १२६ विकल्पों को लेकर ८८२ भग । सप्तक संयोग में चौरासी
विकल्पों को लेकर ८४ भग । सबजोड़ ८००८ भग ।

ग्यारह जीवके भग—इन ८००८ को १७ से गुणित करने पर एवं
आगत राशिमें ११ का भाग देने पर ११ जीवों के भग १२३७६ होते
हैं । इसके आगे के भग बहुश्रुत ज्ञानी से ज्ञान कर घना लेना चाहिये ।
ग्रन्थविस्तार के भय से हमने उन्हें यहाँ नहीं लिखा है ।

दस छवना लग—दस छवना अष्ट संयोगमा ७ भंग, दस छवना
द्विक संयोगमा ६ विकल्पना १८६ लग, दस छवना त्रिक संयोगमा ३६
विकल्पना १२६० लग, दस छवना चतुष्क संयोगमा ८४ विकल्पना २६४०
लग, दस छवना पचक संयोगमा १२६ विकल्पना २६४६ लग, दस छवना
षट्क संयोगमा १२६ विकल्पना ८८२ लग, दस छवना सप्तक संयोगमा
८४ विकल्पना ८४ लग, कुल ८००८ भंग

अगियार छवना लग—आ ८००८ में १७ वटे गुणी गुणाकारने ११
वटे भागवाधी अगियार छवना १२३७६ भंग आये छे, त्यारपड़ीना छवना
भंगो बहुश्रुतज्ञानी पने संलु छेवा ग्रन्थ विस्तारना लयधी अमे ने
भंगो अर्धी अथ्या नरो

અથ-એકત આરમ્બ દશપર્યન્તાનાં જીવાનાં સંખ્યાતાસંખ્યાતોત્કૃષ્ટાનાં ચ
સર્વસંખ્યા સંકલનેનઃ મજ્ઞ-સંખ્યા પ્રદર્શ્યતે—

એકજીવસ્ય સપ્ત ૭

દ્વયોર્જીવયોઃ અષ્ટાવિંશતિઃ ૨૮

ત્રયાણાં જીવાનાં ચતુરશીતિઃ ૮૪

ચતુર્ણાં જીવાનાં દશાધિકશતદ્વયમ્ ૨૧૦

પચ્ચાનાં જીવાનાં દ્વિપષ્ટચધિક-શતચતુષ્ટમ્ ૪૬૨

ષણ્ણાં જીવાનામ્-ચતુર્વિંશત્યધિકાનિ નવશતાનિ ૯૨૪

સપ્તાનાં જીવાનામ્-ષોડશાધિકાનિ સપ્તદશશતાનિ ૧૭૧૬

અષ્ટાનાં જીવાનામ્-અધિકસહસ્રત્રયમ્ ૩૦૦૩

નવાનાં જીવાનામ્-પચ્ચાધિકસહસ્રપચ્ચક્રમ્ ૫૦૦૫

દશાનાં જીવાનામ્ અષ્ટાધિકાદસહસ્રમ્ ૮૦૦૮

એકત આરમ્બ દશપર્યન્તાનાં જીવાનાં સર્વસંકલનયા સર્વે મજ્ઞાઃ સપ્તચત્વા-
રિંશદુત્તરચતુઃશતાધિકૈકોનવિંશતિસહસ્રાણિ ૧૯૪૪૭

સંખ્યાત, અસંખ્યાત ઔર ઉત્કૃષ્ટ નૈરયિકૌં કી મંગસંખ્યા હમને
ઉન ૨ સ્થાનોં પર દિખા હી દી હૈ અતઃ વહીં સે યહ જાન લેની ચાહિયે।

એક સે લેકર ૧૦ જીવૌં તક કી ઔર સંખ્યાત, અસંખ્યાત ઔર
ઉત્કૃષ્ટ જીવૌં કી સર્વસંખ્યા કી સંકલનાસે મંગસંખ્યા હસ પ્રકારસે હૈ—

એક જીવ કે ૭ મંગ, દો જીવ કે ૨૮ મંગ, ત્રીન જીવ કે ૮૪ મંગ
ચાર જીવ કે ૨૧૦ મંગ, પાંચ જીવૌં કે ૪૬૨ મંગ, છહ જીવૌં કે ૯૨૪
મંગ સાત જીવૌં કે ૧૭૧૬ મંગ, આઠ જીવૌં કે ૩૦૦૩ મંગ, નૌ જીવૌં
કે ૫૦૦૫ મંગ, દશ જીવૌં કે ૮૦૦૮ મંગ એક સે દશ પર્યન્ત જીવૌં
કે ૧૯૪૪૭ કુલ મંગ સંખ્યા હોતી હૈ ।

સંખ્યાત, અસંખ્યાત અને ઉત્કૃષ્ટ નૈરયિકૌંની ભંગ સંખ્યા તેમના
વિષે આગળ આપેલા સૂત્રોમાં આપી દીધી છે, તે ત્યાંથી જ સમજી લેવી.

૧ થી ૧૦ સુધીનાં અને સંખ્યાત, અસંખ્યાત અને ઉત્કૃષ્ટ જીવૌંની
સર્વ સંખ્યાની સંકલના દ્વારા ભંગ સંખ્યા આ પ્રમાણે છે—

૧ જીવના ૭ ભંગ, ૨ જીવના ૨૮ ભંગ, ૩ જીવના ૮૪ ભંગ,
૪ જીવના ૨૧૦ ભંગ, ૫ જીવના ૪૬૨ ભંગ, ૬ જીવના ૯૨૪ ભંગ, ૭
જીવના ૧૭૧૬ ભંગ, ૮ જીવના ૩૦૦૩ ભંગ, ૯ જીવના ૫૦૦૫ ભંગ, ૧૦
જીવના ૮૦૦૮ ભંગ. કુલ ભંગ સંખ્યા ૧૯૪૪૭

संख्यातानां सर्वे भङ्गाः सप्तत्रिंशदधिक-त्रयस्त्रिंशच्छतानि ३३३७

असंख्यातानां सर्वे भङ्गाः अष्टपञ्चाशदधिकषट्त्रिंशच्छतानि ३६५८

उत्कृष्टानां सर्वे भङ्गाः-चतुष्पष्टिः ६४

त्रयाणां सर्वसंकलने भङ्गाः एकोनषष्ट्यधिकसप्ततिशतानि ७०५९

एवम्-एकादि दशान्तानां भङ्गाः सप्तचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकैकोनविंशतिसहस्राणि १९४४७

संख्यातासंख्यातोत्कृष्टेति त्रयाणां भङ्गाः एकोनषष्ट्यधिकसप्ततिशतानि ७०५९

इति नैरयिकप्रवेशनके सर्वे भङ्गाः षडुत्तरपञ्चशताधिकषट्त्रिंशतिसहस्राणि...२६५०६ ॥ सू० १२॥

मूलम्—“एयस्स णं भंते ! रयणप्पभा पुढवि नेरइय-पवेसणगस्स, सक्करप्पभा पुढवि नेरइयप्पवेसणगस्स जाव अहे-सत्तमा पुढवि नेरइयपवेसणगस्स य कयरे कयरेहिंतो जाव वित्तेसाहिया वा ? गंगेया ! सव्वत्थो वा अहेसत्तमा पुढवि नेर-इयपवेसणए तमप्पभा पुढवीनेरइयपवेसणए असंखेज्जगुणे एवं पडिलोमगं जाव रयणप्पभा पुढवि नेरइय पवेसणए असंखे-ज्जगुणे ॥ सू० १३ ॥

छाया—एतस्य खलु भदन्त ! रत्नप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकस्य, गर्कराप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकस्य यावत् अघःसप्तमी पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकस्य च कतरे कतरेभ्यो यावत् विशेषाधिका वा ? गाङ्गेय ! सर्वस्तोकमघःसप्तमी पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकं, तमःप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकम् असंख्येयगुणम्, एव प्रतिलोमक यावत् रत्नप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकम् असंख्येयगुणम् ॥ सू० १३॥

संख्यात जीवों की भग संख्या ३३३७ असंख्यात जीवों की भग संख्या ३६५८ उत्कृष्ट जीवों की भग संख्या ६४ कुल भग संख्याका योग (जोड़) ७०५९ ।

दोनों भग संख्या का योग $३३३७ + ७०५९ = २६५०६$ इनने भग नैरयिक प्रवेशनक में होने हैं ॥ सू० १२॥

संख्यात जीवों की भग संख्या ३३३७ भग, असंख्यात जीवों की भग संख्या ३६५८

भग, उत्कृष्ट जीवों की भग संख्या ६४ कुल भग संख्याका योग ७०५९ ।

नैरयिक प्रवेशनक में होने हैं २६५०६ भग ॥ सू० १२॥

ટીકા—અથ રત્નપ્રમાદિ નૈરયિકપ્રવેશનકસ્યાલ્પવદ્વત્વાદિકં પ્રરૂપયિતુમાદ—‘એયસ્સ ણં મંતે !’ इत्यादि । ‘एयस्स णं मंते ! रयणप्पमा पुढविनेरइय-पवेसणगस्स, सक्करप्पमा पुढविनेरइयप्पवेसणगस्स’ जाव अहेसत्तमा पुढवि-नेरइयपवेसणगस्स य कयरे कयरेहिंतो जाव त्रिसेसाहिया वा ?’ हे भदन्त ! एतस्य खलु रत्नप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकस्य, शर्कराप्रभा पृथिवी नैरयिक प्रवेशनकस्य यावत् बालुकाप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकरय पङ्कप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकस्य, धूमप्रभापृथिवीनैरयिकप्रवेशनकस्य, तमःप्रभापृथिवी नैरयिकप्रवेशनकस्य, अधःसप्तमी पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकस्य च मध्ये कतराणि-कतरेभ्यो यावत् स्तोकानि वा बहुकानि वा तुल्यानि वा भवन्ति ? इति गाङ्गे-

ટીકાર્થ—इस सूत्रद्वारा सूत्रकारने रत्नप्रभा आदिकों में नैरयिक प्रवेशनक का अल्प बहुत्व प्ररूपित किया है, इसमें गांगेयने प्रभुसे ऐसा पूछा है—हे भदन्त ! ये जो ‘एयस्स णं मंते ! रयणप्पमा पुढविनेर-इयपवेसणगस्स य कयरेकयरेहिंतो जाव त्रिसेसाहिया वा’ रत्नप्रभा पृथिवी नैरयिक प्रवेशनक, शर्कराप्रभा पृथिवी नैरयिक प्रवेशनक, यावत्-बालुका-प्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनक, पङ्कप्रभा पृथिवीनैरयिकप्रवेशनक, धूमप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनक, तमःप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनक और अधःसप्तमी पृथिवी नैरयिकप्रवेशनक कहे गये हैं सो इनके बीच में कौन प्रवेशनक किन प्रवेशनकों से यावत्-स्तोक हैं ? कौन प्रवेशनक किन प्रवेशनकोंसे बहुत हैं कौन प्रवेशनक किन प्रवेशनकोंके बराबर है ? और कौन प्रवेशन किन प्रवेशनकोंसे विशेषाधिक हैं ? इस गांगेय के प्रश्नके

ટીકાર્થ—આ સૂત્ર દ્વારા સૂત્રકારે રત્નપ્રભા આદિ પૃથ્વીઓમા નૈરયિક પ્રવેશનકની અલ્પ બહુતા પ્રકટ કરી છે—ગાંગેય અણુગાર આ વિષયને અનુ-લક્ષીને મહાવીર પ્રભુને એવો પ્રશ્ન કરે છે કે—“એયસ્સ ણ મંતે !” इत्यादि.

હે ભદન્ત ! રત્નપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, શર્કરાપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, બાલુકાપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, પંકપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, ધૂમપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, તમઃપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક અને અધ-સપ્તમીપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, આ બે સાત નૈરયિક પ્રવેશનક કહ્યા છે તેમાંથી કયા કયા પ્રવેશનક કયા કયા પ્રવેશનકો કરતાં અલ્પ છે ? કયા કયા પ્રવેશનક કયા કયા પ્રવેશનક કરતાં અધિક છે ? કયા કયા પ્રવેશનક કયા કયા પ્રવેશનકોની બરાબર છે ? અને કયા કયા પ્રવેશનક કયા કયા પ્રવેશનક કરતાં વિશેષાધિક છે ?

यस्य प्रश्नः, भगवानाह—‘गंगेया ! सव्यत्थो वे अहे सत्तमा पुढवि नेरइयपवेसणए’
हे गांगेय ! सर्वस्तोकम् अधःसप्तमी पृथिवीनैरयिकप्रवेशनकं भवति, तद्गामिनां
शेषापेक्षया स्तोकत्वात् ‘तमा पुढवि नेरइयपवेसणए असंखेज्जगुणे’ तदपेक्षया
तमःप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनम् असंख्येयगुणं भवति, तद्गामिनाम् असंख्या-
तगुणत्वात् । ‘एव पडिलोमगं जाव रयणप्पभा पुढवि नेरइयपवेसणए असंखे-
ज्जगुणे’ एवं पूर्वोक्तरीत्या प्रतिबोधकम् उत्तरोत्तरापेक्षया पूर्वपूर्वकं यावत्—
तमःप्रभापृथिवीनैरयिकप्रवेशनकापेक्षया धूमप्रभापृथिवीनैरयिकप्रवेशनकम्
असंख्यातगुणं भवति, तद्गामिनामपि असंख्यातगुणत्वात् । तथा धूमप्रभा पृथिवी
नैरयिकप्रवेशनकापेक्षया पङ्कप्रभापृथिवीनैरयिकप्रवेशनम् असंख्यातगुणं भवति
उत्तर में प्रश्न कहते हैं—‘गंगेया ! सव्यत्थोवे अहे सत्तमा पुढवि नेरइय
पवेसणए’ हे गांगेय ! सबसे कम अधःसप्तमी पृथिवी नैरयिक प्रवेश-
नक है, क्यों कि इसमें जानेवाले जीवों की संख्या शेष प्रवेशनकों की
अपेक्षा कम होती है ‘तमा पुढवि नेरइयपवेसणए असंखेज्जगुणे’ इस
प्रवेशनकी अपेक्षा तमःप्रभा पृथिवी नैरयिक प्रवेशनक असंख्यातगुणित
है, क्यों कि इस पृथिवी में जानेवालों की संख्या सप्तम पृथिवी में जाने-
वालों की अपेक्षा असंख्यातगुणी होती है ‘एव पडिलोमगं जाव रयण-
प्पभापुढवि नेरइयपवेसणए असंखेज्जगुणे’ इस प्रकारके इस विपरीत
क्रम की अपेक्षा से तम प्रभापृथिवी नैरयिकप्रवेशनक की अपेक्षा
धूमप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनक असंख्यातगुणा है । क्यों कि इसमें
जानेवालों की संख्या तम प्रभा पृथिवी में जानेवालों की अपेक्षा असं-

भङ्गावीर प्रबुद्धो उत्तर—“ गंगेया ! सव्यत्थोवे अहे सत्तमापुढवि नेरइय
पवेसणए ” हे गांगेय सौशी ओष्ठु नैरयिक प्रवेशनक अधःसप्तमीभा (तम
स्तमप्रभाभां) याव छे जान्णु छे तेभां जनाग एवेनी संख्या गांधीना
प्रवेशनके कृता ओछी होय छे ‘ तमापुढवि नेरइयपवेसणए असंखेज्जगुणे ”
तम प्रभापृथ्वी नैरयिक प्रवेशनक तेना जना असंख्याताए छे, जना छे
तमःप्रभाभा जना की संख्या अधःसप्तमीभा जना के छे जना तम जना
गती होय छे

“ एव पडिलोमगं जाव रयणप्पभा पुढवि नेरइय पवेसणए असंखेज्जगुणे ”
आ प्रमाहे आ विपरीत क्रमनी ओछीछे तम प्रभा पृथ्वी नैरयिक प्रवेशनक
कृता धूमप्रभापृथ्वी नैरयिक प्रवेशनक असंख्यात ए होय छे जना छे तेना
जना के छे जना तम प्रभाभा जना के छे जना तम जना जना जना

તદ્દામિનામપિ અસંખ્યાતગુણત્વાત્ , एवं पङ्कप्रभापृथिवीनैरयिकप्रवेशनकापेक्षया
 वालुकाप्रभापृथिवीनैरयिकप्रवेशनकम् असंख्यातगुणं भवति, तद्वामिनामपि-
 असंख्यातगुणत्वात् । एवं वालुकाप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकापेक्षया शर्कराप्रभा
 पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकम् असंख्यातगुणं भवति, तद्वामिनामपि असं-
 ख्यातगुणत्वात् , एवमेव शर्कराप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकापेक्षया रत्नप्रभा
 पृथिवीनैरयिकप्रवेशनकम् असंख्यातगुणं भवति, तद्वामिनामपि असंख्यात-
 गुणत्वादिति भावः ॥ सू. १३ ॥

ख्याતગુણી होती है । तथा धूमप्रभा पृथिवी नैरयिक प्रवेशनककी अपेक्षा
 पंकप्रभा पृथिवी नैरयिक प्रवेशनक असंख्यातगुणा है, क्योंकि इसमें
 जानेवालों की अपेक्षा असंख्यातगुणी होती है । इसी तरह पंकप्रभा
 पृथिवी नैरयिक प्रवेशनक की अपेक्षा वालुकाप्रभा पृथिवी नैरयिक प्रवे-
 शनक असंख्यातगुणा है, क्योंकि इसमें जानेवालों की संख्या पंकप्रभा
 में जानेवालों की अपेक्षा असंख्यातगुणी होती है । वालुकाप्रभा पृथिवी
 नैरयिक प्रवेशनककी अपेक्षा शर्कराप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनक
 असंख्यातगुणा है-क्यों कि इसमें जानेवालों की संख्या असंख्यातगुणी
 होती है । इसी तरह से शर्कराप्रभा पृथिवी नैरयिक प्रवेशन की अपेक्षा
 रत्नप्रभा पृथिवी नैरयिक प्रवेशनक असंख्यातगुणा है क्यों कि इसमें
 जानेवालों की भी संख्या असंख्यातगुणी होती है ॥ सू० १३ ॥

ગણી હોય છે. ધૂમપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક કરતાં પંકપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક
 પ્રવેશનક અસંખ્યાતગણુ હોય છે, કારણ કે તેમાં જનાર હોવાની સંખ્યા
 ધૂમપ્રભામાં જનાર હોવાની સંખ્યા કરતાં અસંખ્યાતગણી હોય છે. એ જ
 પ્રમાણે પંકપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક કરતાં વાલુકાપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક
 અસંખ્યાતગણુ હોય છે, કારણ કે તેમાં જનાર હોવાની સંખ્યા પંકપ્રભામાં
 જનાર હોવાની સંખ્યા કરતાં અસંખ્યાતગણી હોય છે. એ જ પ્રમાણે વાલુકા
 પ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક કરતા શર્કરાપ્રભા નૈરયિક પ્રવેશનક અસંખ્યાત-
 ગણુ હોય છે, કારણ કે તેમાં જનાર હોવાની સંખ્યા વાલુકાપ્રભામાં જનાર
 હોવાની સંખ્યા કરતા અસંખ્યાતગણી હોય છે એ જ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભા
 નૈરયિક પ્રવેશનક કરતાં રત્નપ્રભા નૈરયિક પ્રવેશનક અસંખ્યાતગણુ હોય છે,
 કારણ કે તેમાં જનાર હોવાની સંખ્યા શર્કરાપ્રભામાં જનાર હોવા કરતાં
 અસંખ્યાતગણી હોય છે. ॥ સૂ. ૧૩ ॥

तिर्यग्योनिकप्रवेशनकरूपणम् ।

मूलम्—“तिरिक्खजोगियपवेसणए णं भंते ! कइविहे पणत्ते ? गंगेया ! पंचविहे पणत्ते, तं जहा—एगिंदियतिरिक्खजोगिय-पवेसणए जाव पंचेदियतिरिक्खजोगियपवेसणए । एगेणं भंते ! तिरिक्खजोगिणए तिरिक्खजोगियपवेसणएणं पविसमाणे किं एगिंदिएसु होज्जा, जाव पंचिंदिएसु होज्जा ? गंगेया ! एगिंदिएसु वा होज्जा, जाव पंचिंदिएसु वा होज्जा । दो भंते ! तिरिक्खजोगिया पुच्छा ? गंगेया ! एगिंदिएसु वा होज्जा जाव पंचिंदिएसु वा होज्जा, अहवा एगे एगिंदिएसु होज्जा, एगे वेइंदिएसु होज्जा, एवं जहा नेरइयपवेसणए तहा तिरिक्ख-जोगियपवेसणए वि भाणियव्वे, जाव असंखेज्जा ॥

उक्कोसाणं भंते ! तिरिक्खजोगिया पुच्छा, गंगेया ! सव्वे वि एगिंदिएसु होज्जा, अहवा एगिंदिएसु वा, वेइंदिएसु वा होज्जा, एवं जहा नेरइया चरिया तहा तिरिक्खजोगिया वि चारेयव्वा, एगिंदियं अणुचंतेसु दुया संजोगो, तियासंजोगो, चउक्कसंजोगो, पंचगसंजोगोय, उवउज्जिऊणभाणियव्वा जाव अहवा एगिंदिएसु वा, वेइंदिय जाव पंचिंदिएसु वा होज्जा ॥

एयस्स णं भंते ! एगिंदिय तिरिक्खजोगियपवेसणगस्स जाव पंचिंदियतिरिक्खजोगियपवेसणगस्स य कयरं कये-हिंनो जाव वित्तेसाहिवा वा ? गंगेया ! तव्वत्थो वा. पंचिंदिय तिरिक्खजोगियपवेसणया चउरिंदियतिरिक्खजोगियपवे-

તદ્દામિનામપિ અસંખ્યાતગુણત્વાત્ , એવં પદ્મપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનકાપેક્ષયા
 વાલુકાપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનકમ્ અસંખ્યાતગુણં ભવતિ, તદ્દામિનામપિ-
 અસંખ્યાતગુણત્વાત્ । એવં વાલુકાપ્રમા પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનકાપેક્ષયા શર્કરાપ્રમા
 પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનકમ્ અસંખ્યાતગુણં ભવતિ, તદ્દામિનામપિ અસં-
 ખ્યાતગુણત્વાત્ , એવમેવ શર્કરાપ્રમા પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનકાપેક્ષયા રત્નપ્રમા
 પૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનકમ્ અસંખ્યાતગુણં ભવતિ, તદ્દામિનામપિ અસંખ્યાત-
 ગુણત્વાદિતિ ભાવઃ ॥ સૂ. ૧૨ ॥

અસંખ્યાતગુણી હોતી છે । તથા ધૂમપ્રમા પૃથિવી નૈરયિક પ્રવેશનકની અપેક્ષા
 પંકપ્રમા પૃથિવી નૈરયિક પ્રવેશનક અસંખ્યાતગુણા છે, ક્યોં કિ હસમેં
 જાનેવાલોં કી અપેક્ષા અસંખ્યાતગુણી હોતી છે । હસી તરહ પંકપ્રમા
 પૃથિવી નૈરયિક પ્રવેશનક કી અપેક્ષા વાલુકાપ્રમા પૃથિવી નૈરયિક પ્રવે-
 શનક અસંખ્યાતગુણા છે, ક્યોંકિ હસમેં જાનેવાલોં કી સંખ્યા પંકપ્રમા
 મેં જાનેવાલોં કી અપેક્ષા અસંખ્યાતગુણી હોતી છે । વાલુકાપ્રમા પૃથિવી
 નૈરયિક પ્રવેશનકની અપેક્ષા શર્કરાપ્રમા પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનક
 અસંખ્યાતગુણા છે-ક્યોં કિ હસમેં જાનેવાલોં કી સંખ્યા અસંખ્યાતગુણી
 હોતી છે । હસી તરહ સે શર્કરાપ્રમા પૃથિવી નૈરયિક પ્રવેશન કી અપેક્ષા
 રત્નપ્રમા પૃથિવી નૈરયિક પ્રવેશનક અસંખ્યાતગુણા છે ક્યોં કિ હસમેં
 જાનેવાલોં કી ભી સંખ્યા અસંખ્યાતગુણી હોતી છે ॥ સૂ. ૧૨ ॥

ગણી હોય છે. ધૂમપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક કરતાં પંકપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક
 પ્રવેશનક અસંખ્યાતગણું હોય છે, કારણ કે તેમાં જનાર જીવોની સંખ્યા
 ધૂમપ્રમામાં જનાર જીવોની સંખ્યા કરતાં અસંખ્યાતગણી હોય છે એ જ
 પ્રમાણે પંકપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક કરતાં વાલુકાપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક
 અસંખ્યાતગણું હોય છે, કારણ કે તેમાં જનાર જીવોની સંખ્યા પંકપ્રમામાં
 જનાર જીવોની સંખ્યા કરતાં અસંખ્યાતગણી હોય છે. એ જ પ્રમાણે વાલુકા
 પ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક કરતાં શર્કરાપ્રમા નૈરયિક પ્રવેશનક અસંખ્યાત-
 ગણું હોય છે, કારણ કે તેમાં જનાર જીવોની સંખ્યા વાલુકાપ્રમામાં જનાર
 જીવોની સંખ્યા કરતાં અસંખ્યાતગણી હોય છે એ જ પ્રમાણે શર્કરાપ્રમા
 નૈરયિક પ્રવેશનક કરતા રત્નપ્રમા નૈરયિક પ્રવેશનક અસંખ્યાતગણું હોય છે,
 કારણ કે તેમાં જનાર જીવોની સંખ્યા શર્કરાપ્રમામાં જનાર જીવો કરતાં
 અસંખ્યાતગણી હોય છે. ॥ સૂ. ૧૩ ॥

तिर्यग्योनिकप्रवेशनकवक्तव्यता ।

मूला—“तिरिक्खजोणियपवेसणए णं भंते ! कइदिहे पणत्ते ? गंगेया ! पंचविहे पणत्ते, तं जहा—एगिंदियतिरिक्खजोणियपवेसणए जाव पंचिंदियतिरिक्खजोणियपवेसणए । एगेणं भंते ! तिरिक्खजोणिए तिरिक्खजोणियपवेसणएणं पविसमाणे किं एगिंदिएसु होज्जा, जाव पंचिंदिएसु होज्जा ? गंगेया ! एगिंदिएसु वा होज्जा, जाव पंचिंदिएसु वा होज्जा । दो भंते ! तिरिक्खजोणिया पुच्छा ? गंगेया ! एगिंदिएसु वा होज्जा जाव पंचिंदिएसु वा होज्जा, अहवा एगे एगिंदिएसु होज्जा, एगे वेइंदिएसु होज्जा, एवं जहा नेरइयपवेसणए तहा तिरिक्खजोणियपवेसणए वि भाणियवे, जाव असंखेज्जा ॥

उक्कोसाणं भंते ! तिरिक्खजोणिया पुच्छा, गंगेया ! सव्वे वि एगिंदिएसु होज्जा, अहवा एगिंदिएसु वा, वेइंदिएसु वा होज्जा, एवं जहा नेरइया चरिया तहा तिरिक्खजोणिया वि चारेयव्वा, एगिंदियं अलुंचंतेसु दुया संजोगो, तियासंजोगो, चउक्कसंजोगो, पंचनसंजोगो य, उवउज्जिऊणभाणियव्वा जाव अहवा एगिंदिएसु वा, वेइंदिय जाव पंचिंदिएसु वा होज्जा ॥

एयस्स णं भंते ! एगिंदिय तिरिक्खजोणियपवेसणगस्स जाव पंचिंदियतिरिक्खजोणियपवेसणगस्स य कयंरं कयरे-
हिंनो जाव विसेत्ताहिया वा ? गंगेया ! सव्वत्थो वा, पंचिंदिय तिरिक्खजोणियपवेसणया चउरिंदियतिरिक्खजोणियपवे-

सणया, विसेसाहिया, तेइंदिय तिरिखखजोगिय पवेसणया,
विसेसाहिया, वेइंदिय तिरिखखजोगिय पवेसणया विसेसाहिया
एइंदिय तिरिखखजोगिय पवेसणया विसेसाहिया ॥सू०१४॥

छाया—तिर्यग्योनिकप्रवेशनकं खलु भदन्त ! कतिविध प्रज्ञप्तम् ? गाङ्गेय !
पञ्चविधं प्रज्ञप्तम्, तद्यथा—एकेन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकम्, यावत् पञ्चेन्द्रिय-
तिर्यग्योनिकप्रवेशनकम् । एकः खलु भदन्त ! तिर्यग्योनिकः तिर्यग्योनिकप्रवे-
शनकेन प्रविशन् किम् एकेन्द्रियेषु भवेत् ? यावत् पञ्चेन्द्रियेषु भवेत् ? गाङ्गेय !
एकेन्द्रियेषु वा भवति, यावत् पञ्चेन्द्रियेषु वा भवति । द्वौ खलु भदन्त ! तिर्यग्यो-
निकौ पृच्छा ? गाङ्गेय ! एकेन्द्रियेषु वा भवतः यावत् पञ्चेन्द्रियेषु वा भवतः,
अथवा एकः एकेन्द्रियेषु भवति, एको द्वीन्द्रियेषु भवति एवं यथा नैरयिकप्रवेश-
नकं तथा तिर्यग्योनिकप्रवेशनकमपि भणितव्यम्, यावत् असंख्येयाः ॥ उत्कृष्टाः
खलु भदन्त ! तिर्यग्योनिकाः पृच्छा, गाङ्गेय ! सर्वेऽपि तावत् एकेन्द्रियेषु भव-
न्ति, अथवा एकेन्द्रियेषु वा, द्वीन्द्रियेषु वा भवन्ति, एवं यथा नैरयिकाधारिता-
स्तथा तिर्यग्योनिका अपि चारयितव्याः, एकेन्द्रियम् अमुञ्चत्सु द्विरसंयोगः,
त्रिरसंयोगः, चतुष्कसंयोगः, पञ्चसंयोगश्च उपयुज्य भणितव्यो यावत् अथवा
एकेन्द्रियेषु वा, द्वीन्द्रियेषु यावत् पञ्चेन्द्रियेषु वा भवन्ति ॥

एतस्य खलु भदन्त ! एकेन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकस्य यावत् पञ्चेन्द्रिय-
तिर्यग्योनिकप्रवेशनकस्य च कतरे कतरेभ्यो यावत् विशेषाधिकानि वा ? गाङ्गेय !
सर्वस्तोकानि पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकानि चतुरिन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवे-
शनकानि विशेषाधिकानि त्रीन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकानि विशेषाधिकानि
द्वीन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकानि विशेषाधिकानि, एकेन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवे-
शनकानि विशेषाधिकानि ॥ १४ ॥

टीका—अथ तिर्यग्योनिकप्रवेशनकं प्ररूपयितुमाह—‘ तिरिखखजोगिय-
पवेसणए णं भंते ! ’ इत्यादि । ‘ तिरिखखजोगियपवेसणए णं भंते ! कइविहे
पण्णते ? ’ गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त ! तिर्यग्योनिकप्रवेशनकं खलु कतिविधं

‘ तिरिखखजोगियपवेसणए णं भंते ! कइविहे पण्णते ? ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—सूत्रकार ने इस सूत्र द्वारा तिर्यग्यप्रवेशनक का कथन किया
है—इसमें गाङ्गेय ने प्रश्न से ऐसा पूछा है—हे भदन्त ! तिर्यच योनिक

“ तिरिखखजोगियपवेसणए णं भंते ! कइविहे पण्णते ? ” इत्यादि—

टीकार्थ—सूत्रकार ने या सूत्र द्वारा तिर्यग्योनिक प्रवेशनकनुं प्रतिपादन

प्रश्नम् ? अगवानाह — ' गंगेया । पंचविहे पणत्ते ' हे गात्रेय ! तिर्यग्योनिक-
प्रवेशनकं पञ्चविह पणत्तम् , ' तं जहा-एगिदियतिरिक्खजोणियपवेसणए जाव
पंचिदियतिरिक्खजोणियपवेसणए ' तद्यथा-एकेन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकं.
यावत् द्वीन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकं, त्रीन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकम् , चतुरि-
न्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकम् , पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकम् । गात्रेयः
पृच्छति- ' एगे भंते ! तिरिक्खजोणिए तिरिक्खजोणियपवेसणए णं पविसमाणे
किं एगिदिणसु होज्जा, जाव पंचिदिणसु होज्जा ? ' हे भदन्त ! एक. खलु तिर्य-
ग्योनिकस्तिर्यग्योनिकप्रवेशनकेन प्रविगन् किम् एकेन्द्रियेषु भवेत् ? यावत्-
किंवा द्वीन्द्रियेषु भवेत् ? किंवा त्रीन्द्रियेषु भवेत् ? किंवा चतुरिन्द्रियेषु भवेत् ?

प्रवेशनक कितने प्रकार का कहा गया है ? इसके उत्तर में प्रभु ने कहा
-हे गांगेय (पंचविहे पणत्ते) तिर्यच योनिक प्रवेशनक पांच प्रकार का
कहा गया है (तं जहा) जो इस प्रकार से है- (एगिदियतिरिक्खजो
णियपवेसणए जाव पंचिदियतिरिक्खजोणियपवेसणए) एकेन्द्रियतिर्य-
चयोनिकप्रवेशनक, यावत् द्वीन्द्रियतिर्यग्योनिक प्रवेशनक, त्रीन्द्रिय
तिर्यग्योनिकप्रवेशनक, चतुरिन्द्रियतिर्यग्योनिक प्रवेशनक और पंचे-
न्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनक । अब गांगेय प्रभु से ऐसा पूछते हैं- (एगे
भते ! तिरिक्खजोणिए तिरिक्खजोणियपवेसणए णं पविसमाणे किं
एगिदिणसु होज्जा जाव पंचिदिणसु होज्जा) एक तिर्यग्योनिक जीव
तिर्यग्योनिकप्रवेशनक द्वारा तिर्यग्भव ग्रहण करना हुआ क्या एकेन्द्रिय
में होता है, यावत्-द्वीन्द्रियों में होता है ? अथवा त्रीन्द्रियों में होता है ?

श्रुं छे-आ विपथने अनुलक्षीने गात्रेय अणुगारणे प्रश्न- " ऐ भदन्त !
तिर्यग्योनिक प्रवेशनक कितना प्रकारनु श्रुं छे ?

भगवादीर प्रभुने उत्तर- " ऐ गात्रेय ! " पंचविहे पणत्ते संगहा "
तिर्यग्योनिक प्रवेशनकना नीचे प्रभाते पाच प्रकार कहा छे- " एगिदियतिरि
क्खजोणियपवेसणए जाव पंचिदियतिरिक्खजोणियपवेसणए " (१) ऐकेन्द्रिय
तिर्यग्योनिक प्रवेशनक, द्वीन्द्रिय तिर्यग्योनिक प्रवेशनक, (३) त्रीन्द्रिय तिर्यग्य
ोनिक प्रवेशनक, (४) चतुरिन्द्रिय तिर्यग्योनिक प्रवेशनक अने (५) पंचेन्द्रिय
तिर्यग्योनिक प्रवेशनक.

गात्रेय अणुगारणे प्रश्न- ' एगे भंते ! तिरिक्खजोणिए तिरिक्खजोणिय-
पवेसणए णं पविसमाणे किं एगिदिणसु होज्जा जाव पंचिदिणसु होज्जा ? '
तिर्यग्योनिक प्रवेशनक द्वारा तिर्यग्भव ग्रहण करना हुआ क्या एकेन्द्रिय
में होता है अथवा द्वीन्द्रियों में होता है ? अथवा त्रीन्द्रियों में होता है ?

કિંવા પञ્ચેન્દ્રિયેષુ ભવેત્ ? અગવાનાહ—‘ ગંગેયા ! ઈર્ગિદિણ્ણુ વા હોજ્જા જાત્ર પંચિદિણ્ણુ વા હોજ્જા ’ હે ગાજ્ઞેય ! એકઃ સ્વલુ તિર્યગ્ચોનિકસ્તિર્યગ્ચોનિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્ એકેન્દ્રિયેષુ વા ભવતિ, યાવત્-દ્વીન્દ્રિયેષુ વા, ત્રીન્દ્રિયેષુ વા, ચતુરિન્દ્રિયેષુ વા, પञ્ચેન્દ્રિયેષુ વા ભવતિ, અત્ર ચ-એકસ્ય તિર્યગ્ચોનિકસ્ય ક્રમેણ એકેન્દ્રિયાદિષુ પञ્ચસુ પદેષુ ઉત્પાદે પञ્ચમદ્ધા ભવન્તિ ।

તથાહિ—એક એકેન્દ્રિયેષુ ૧, એકો દ્વીન્દ્રિયેષુ ૨, એકઃ ત્રીન્દ્રિયેષુ ૩, એકઃ ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૪, એકઃ પञ્ચેન્દ્રિયેષુ ૫, ઇતિ સર્વે પञ્ચમદ્ધાઃ ૫ । તત્ર ચ એકેન્દ્રિયેષુ એકસ્તિર્યગ્ચોનિકો યદ્યપિ કદાચિદપિ ઉત્પદ્યમાનો ન દૃશ્યતે નવોપલભ્યતે । અસંખ્યાતાનામનન્તાનામેત્ર તત્ર પ્રતિસમયમુત્પત્તિસંભવાત્, તથાપિ દેવાદિભ્યો નિસ્સૃત્ય યસ્તત્રોત્પન્નતે તદપેક્ષયૈકોઽપિ લભ્યતે એવં એતદેવ ચ પ્રવેશનકમુચ્યતે તદપેક્ષયા એકો જીવોઽપિ લભ્યતે । યદ્ વિજાતીયેભ્ય આગત્ય

અથવા ચૌ દ્વિન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ? યા પંચેન્દ્રિયતિર્યગ્ચોં મેં હોતા હૈ ? યહાં પર એક તિર્યગ્ચોનિક જીવ કે ક્રમશઃ એકેન્દ્રિયાદિ પાંચપદોં મેં ઉત્પાદ હોને મેં ૫ ભંગ હોતે હૈં । જો હસ પ્રકાર સે હૈં—એક એકેન્દ્રિયોં મેં ૧, અથવા એક દ્વીન્દ્રિયોં મેં ૨, અથવા એક ત્રેન્દ્રિયોં મેં ૩, અથવા એક ચાર દ્વિન્દ્રિયોં મેં ૪, અથવા એક પંચેન્દ્રિયોં મેં ૫ ચે સ્વ ૫ (પાંચ) ભંગ હૈં । યદ્યપિ એક તિર્યગ્ચોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં કદાચિદપિ ઉત્પન્ન હોતા હુઆ દિશ્વલાહ નહીં દેતા હૈ વયોં કિ અનન્ત જીવોં કા હી પ્રતિસમય વહાં ઉત્પાદ હોતા રહતા હૈ—ફિર મી જો યહાં પર એક ભંગ કહા ગયા હૈ—વહ દેવાદિપર્યાય સે નિકલ કર જો વહાં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ઉસ અપેક્ષા સે કહા ગયા હૈ । હસી કા નામ તો પ્રવેશનક હૈ જો વિજાતીય

ત્રિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ચતુરિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—હે ગાંગેય ! (૧) તે એકેન્દ્રિયોમાં અથવા (૨) દ્વિન્દ્રિયોમાં અથવા (૩) ત્રીન્દ્રિયોમાં અથવા (૪) ચતુરિન્દ્રિયમાં અથવા (૫) પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે અહીં એક જીવના તિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનકમાં પાંચ ભંગ કહ્યા છે. જો કે એક તિર્યગ્ચોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોમાં કેદી પણ ઉત્પન્ન થતો દેખાતો નથી, કારણ કે પ્રતિસમય ત્યાં અનન્ત જીવોનો ઉત્પાદ થતો રહે છે—છતાં પણ અહીં એક જીવનો એકેન્દ્રિયમાં જે ઉત્પાદ બતાવ્યો છે તે દેવાદિ પર્યાયમાંથી નીકળીને જે જીવ ત્યાં ઉત્પન્ન થાય છે તે જીવની અપેક્ષાએ બતાવવામાં આવ્યો છે. વિજાતીય પર્યાયમાંથી (અન્ય

दिजातीयेषु प्रविर्गति तत् प्रवेशनकं कथ्यते । तजातीयस्तु तजातीयेषु प्रविष्ट एवेति नैतत् प्रवेशनकं कथ्यते । द्वयोरपि तिर्यग्योनिकयोरैकस्मिन् स्थाने युगपत् समुत्पादेऽपि एकेन्द्रियादिष्वेव पञ्चैव भद्रा भवन्ति । एतदेव ब्रूयितुमाह—'दो भते । तिरिक्खजोगिया पुच्छा ?' गात्रेयः पृच्छति—हं भवन्त । द्वौ खलु तिर्यग्योनिकौ किम् एकेषु भवतः ? किंवा द्वीन्द्रियेषु, द्विजा त्रीन्द्रियेषु, द्विजा चतुरिन्द्रियेषु, किंवा त्रिन्द्रियेषु भवतः ? इति पृच्छा, शनवानाह—'गंगेया ! एगिदिण्णु वा होज्जा, त्व पचिदिण्णु वा होज्जा' हे गात्रेय 'द्वौ तिर्यग्योनिकौ एकेन्द्रियेषु वा भवतः यावत्-द्वीन्द्रियेषु वा, त्रीन्द्रियेषु वा, चतुरिन्द्रियेषु वा, पञ्चेन्द्रियेषु वा, भवतः

પર્યાય સે આકર વો વિજાનીય પર્યાયોં મેં પ્રવેશ કરતા હૈ (ઉત્પન્ન હોતા હૈ) ઇસ અપેક્ષા એક જીવ ભી પ્રવેશનક મેં પ્રાપ્ત હોતા હૈ । સજાનીય જીવ સજાનીય પર્યાય મેં ઉત્પન્ન હો જાવે-ઇસે પ્રવેશનક નહીં કહા ગયા હૈ કયોં કિ વહ તો ઇસમેં પ્રવિષ્ટ હી હૈ । દો નિર્ચયોનિક જીવ હોં ઔર જય ઉનકા એક હી સ્થાન સેં એક સાથ ઉત્પાદ હોતા હૈ-તય ભી એકેન્દ્રિયાદિપદોં મેં પાંચ હી સગ હોતે હૈ-ઇસ ચાર કો સ્વરૂપકાર કાતે હૈ-ઇસમેં ગાંગેય ને પ્રભુ સે પેન્ના પૂછા હૈ-(દો અતે ! નિરિકલ્પજોગિયા પુછા) હે ભદ્રન્ત ! દો નિર્ચયોનિક જીવ કયા એકેન્દ્રિયોં મેં હોતે હૈં ? અથવા છીન્દ્રિયોં મેં હોતે હૈં ? યા તેહન્દ્રિયોં મેં હોતે હૈં ? યા ચોહન્દ્રિયોં મેં હોતે હૈં ? યા પંચેન્દ્રિયોં મેં હોતે હૈં ? ઉત્તર મેં પ્રભુ કાતે હૈ-(ગંગેયા ! એગિદિપ્રભુ વા હોજ્જા, જાવ પર્ચિદિપ્રભુ વા હોજ્જા) હે ગાંગેય ! નિર્ચયોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં ભી હોતે હૈં યાચત્-છીન્દ્રિયોં મેં ભી હોતે હૈં, તેહન્દ્રિયોં મેં ભી હોતે હૈં, ચોહન્દ્રિયોં મેં ભી હોતે હૈં તથા પંચેન્દ્રિયોં ગતિમાધી) નીકળીને વિજાનીય પર્યાયમા ઉત્પન્નો પ્રવેશ થયો-ઉત્પત્તિ વર્તી, તેનુ નામ જ પ્રવેશનક છે એ અપેક્ષાએ તે પ્રવેશનકમા એક જીવ પણ સહવી શકે છે સજાનીય જીવ સજાનીય પર્યાયમા ઉત્પન્ન થઈ તથા તેને પ્રવેશનક કહેવાય નહીં, દારણ કે તે નો તેમા પ્રવિષ્ટ જ છે. એ નિર્ચયોનિક જીવના ન્યારે એક જ સ્થાનમાં એક સાથે ઉત્પાદ થાય છે, ત્યાં પાંચ એકેન્દ્રિયાદિ પદોમાં પાંચ ભાગ જ થાય છે એ જ વત સ્વરૂપકાર હવે પ્રકટ કરે છે.

ગાંધીય અભ્યુદયનો પ્રશ્ન—“હો મને! વિશ્વવલ્લભિયા મુક્તા” છે
લક્ષ્ય! નિર્વચયોનિક પ્રયોજનક દત્ત નિર્વચનક પ્રયોજનક દત્ત એ નિર્વચ
યોનિક છલો મુ ચોક્ષિયોના ઉપત્તિ થાય છે? કે દિન્દિયોનાં ઉપત્તિ થાય
છે? કે ત્રીન્દિયોના ઉપત્તિ થાય છે? કે ચતુન્દિયોનાં ઉપત્તિ થાય છે? કે
પન્દિયોનાં ઉપત્તિ થાય છે?

अङ्गुलीः प्रभृते। तत्र—'गोत्रेण। एतस्मिन् वा होत्रे, उत्र ऋषि-
द्विषु वा होत्रे' इति चेत्। ते ये निरुद्धे निरुद्ध (१) वेदेन्द्रियेणा
पक्षे विपक्षे वापि हे (२) अथवा ते ये निरुद्धे निरुद्ध उत्र द्विष्येणा पक्षे
विपक्षे वापि हे, (३) अथवा ते ये निरुद्धे निरुद्ध पक्षे विपक्षे वापि हे (४)
अथवा ते ये निरुद्धे निरुद्धे पक्षे विपक्षे वापि हे, (५) अथवा ते ये निरुद्धे पक्षे

તથાહિ-દ્વૌ એકેન્દ્રિયેષુ ૧, દ્વૌ દ્વીન્દ્રિયેષુ ૨, દ્વૌ ત્રીન્દ્રિયેષુ ૩, દ્વૌ ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૪, દ્વૌ પંચેન્દ્રિયેષુ ૫। ઇતિ પञ्चमङ्गाः ५ ॥ અથ દ્વિકસંયોગિમદ્ગાનાદ-
'અહવા એગે એગિદિણ્ણુ હોજ્જા, એગે વેહંદિણ્ણુ હોજ્જા' અથવા એકસ્તિર્યગો-
નિકઃ એકેન્દ્રિયેષુ ભવતિ, એકઃ અપરસ્તિર્યગોનિકો દ્વીન્દ્રિયેષુ ભવતિ ।

તદેવ પ્રશ્યતે--

એકેન્દ્રિયેષુ	દ્વીન્દ્રિયેષુ ૧,	દ્વીન્દ્રિયેષુ-ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૬,
એકેન્દ્રિયેષુ	ત્રીન્દ્રિયેષુ ૨,	દ્વીન્દ્રિયેષુ-પંચેન્દ્રિયેષુ ૭,
એકેન્દ્રિયેષુ	ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૩,	ત્રીન્દ્રિયેષુ-ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૮,
એકેન્દ્રિયેષુ	પંચેન્દ્રિયેષુ, ૪,	ત્રીન્દ્રિયેષુ-પંચેન્દ્રિયેષુ ૯
દ્વીન્દ્રિયેષુ	ત્રીન્દ્રિયેષુ ૫,	ચતુરિન્દ્રિયેષુ-પંચેન્દ્રિયેષુ ૧૦

મેં મી હોતે હૈં । હનમેં પાંચ મજ્જ હસી પ્રકાર સે હોતે હૈં-દો તિર્યગો-
નિક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં હોતે હૈં ૧, અથવા દો તિર્યગોનિક જીવ દો
હન્દ્રિયોં મેં હોતે હૈં ૨, અથવા દો તિર્યગોનિક જીવ તેહન્દ્રિયોં મેં હોતે
હૈં ૩, અથવા દો તિર્યગોનિક જીવ ચૌહન્દ્રિયોં મેં હોતે હૈં ૪, અથવા દો
તિર્યગોનિક જીવ પંચેન્દ્રિયોં મેં હોતે હૈં ૫, હસ પ્રકાર સે ચે દો તિર્ય-
ગોનિક જીવોં કે એકત્વ મેં પાંચ અંગ હોતે હૈં અથ હનકે દ્વિકસંયોગી
અંગોં કો પ્રકટ કરને કે લિયે સૂત્રકાર કહતે હૈં-(અહવા એગે એગિદિ-
ણ્ણુ હોજ્જા, એગે વેહંદિણ્ણુ હોજ્જા) અથવા દો તિર્યગોનિક જીવોં મેં
સે એક તિર્યગોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈં ઓર એક દો હન્દ્રિયોં
મેં હોતા હૈં ૫, અથવા-એક તિર્યગોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈં
દૂસરા-એક તેહન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈં ૨, અથવા-એક તિર્યગોનિક જીવ
એકેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈં દૂસરા એક ચૌ હન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈં ૩, અથવા-એક
તિર્યગોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈં, દૂસરા એક પંચેન્દ્રિયોં મેં હોતા

ન્દ્રિયોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. 'આ રીતે અહીં પાંચ એકસંયોગી અંગ અને છે
હવે સૂત્રકાર તેમના દ્વિકસંયોગી અંગોનું કથન કરે છે—

“અહવા એગે એગિદિણ્ણુ હોજ્જા, એગે વેહંદિણ્ણુ હોજ્જા” અથવા એ
તિર્યગોનિક જીવોમાંથી એક તિર્યગોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય
છે અને બીજો દ્વિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક એકેન્દ્રિયોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે અને એક ત્રિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક
તિર્યગોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને એક ચતુરિન્દ્રિયોમાં
(૪) અથવા એક એકેન્દ્રિયોમાં અને એક પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫)

एव द्वयोस्तिरश्चोरैकस्थाने युगपत्प्रवेशे पञ्च, द्विकसंयोगे च दशेति सर्वे पञ्चदश भङ्गाः १५ भवन्तीति । अथ यक्षेपार्थं ज्यादीनामसंख्यातपर्यन्तानां तिर्यग्योनिकानां प्रवेशनकमतिदिशसाह—‘एव जटा नैरय्यपवेसण तदा तिरिक्त्वजोणियपवेसण च भाणियव्वे जाय असंखेज्जा ’ एवं एतेोक्तरीत्या यथा नैरयिकप्रवेशनका छयादिसंयोगा भविता स्तथा तिर्यग्योनिप्रवेशनकेऽपि

है ४, अथवा एक तिर्यग्योनिक जीव वे द्वन्द्वियों में होता है, दूसरा एक त्रीन्द्वियों में होता है ५, अथवा एक छीन्द्वियों में होता है और एक चौद्वन्द्वियों में होता है ६, अथवा एक छीन्द्वियों में होता है और दूसरा पञ्चेन्द्वियों में होता है ७, अथवा एक ते इन्द्वियों में होता है और दूसरा चोद्वन्द्वियों में होता है ८, अथवा एक तेइन्द्वियों में होता है और दूसरा पंचेन्द्वियों में होता है ९, अथवा एक चौ इन्द्वियों में होता है और दूसरा पंचेन्द्वियों में होता है १० इस तरह से दो निर्ययों के एक २ स्थान में एक साथ प्रवेश में ५, भंग और द्विक संयोग में १० भंग ये दोनों मिलाकर १५ भंग होते हैं । अब सूत्रकार उस प्रकाश को संक्षिप्त करने के निमित्त तीन आदि से छेकर असंख्यात तक के तिर्यग्योनिकों के प्रवेशनक दूसरों के समान हैं ऐसा बताने के लिये कहते हैं—(एवं जटा नैरय्यपवेसण तदा तिरिक्त्वजोणियपवेसण च भाणियव्वे जाय असंखेज्जा) जिस प्रकार नैरयिक प्रवेशनक में छयादि संयोग कांठ गये

अथवा એક દ્વીન્દ્રિયોમા અને એક ત્રિન્દ્રિયોમા ઉત્પન્ન થાય છે. (૧) અથવા એક દ્વીન્દ્રિયોમા અને એક ચતુરિન્દ્રિયોમા ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા એક દ્વીન્દ્રિયોમા અને એક પંચેન્દ્રિયોમા ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક ત્રેન્દ્રિયોમા અને એક ચોદન્દ્રિયોમા ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક ત્રેન્દ્રિયોમા અને એક પંચેન્દ્રિયોમા ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા એક ત્રીન્દ્રિયોમા અને એક પંચેન્દ્રિયોમા ઉત્પન્ન થાય છે

આ રીતે બે નિર્યાંતના એક એક સ્થાનમાં એક એક પ્રવેશની અથવા સાથે ૫ ભંગ અને દ્વિકસંયોગમાં ૧૦ ભંગ થાય છે. એ સંખ્યા ૧૫ ભંગ થાય છે

તેને સૂત્ર : = પ્રવેશને સંક્ષિપ્ત કરવાને રૂઢી જાણીને એ અસંખ્યાત પર્યંતના તિર્યગ્યોનિકોનું પ્રવેશનકનું નિર્ણય પ્રવેશનક નું વર્ણન છે એમ સ્પષ્ટ કરવાને રૂઢી રીતે છે કે—

"एव जटा नैरय्यपवेसण तदा तिरिक्त्वजोणियपवेसण च भाणियव्वे जाय असंखेज्जा " એ રૂઢી નોંધ પ્રવેશનકનાં ૧૫ ભંગને (૫ ભંગ + ૧૦ ભંગ)

સંયોગા સ્થિતવ્યાઃ । ચાવત્ અસંખ્યાતાઃ દ્વાદયોઽસંખ્યાતપર્યન્તાઃ સંયોગાઃ કર્તવ્યાઃ, તથાન-દ્વૌ ત્રયશ્ચત્વારઃ, પચ્ચ, ૭ટ્, સપ્ત, અષ્ટ, નવ, દશ. સંખ્યાતા અસંખ્યાતાશ્ચેતિ નૈરયિકપ્રવેશનક્રમમાનગેચ સર્વં बोध्यम्, કિન્તુ તત્ર મન્નસુ રત્ન-પ્રભાદિ પૃથિવીષુ એકાદયો નૈરયિકા ઉત્પન્નત્વેન ઉક્તાઃ તિર્યગ્યોનિન્નામ્તુ એકાદયસ્તથૈવ પચ્ચસુ એકેન્દ્રિયાદિષુ સ્થાનેષુ ઉત્પન્નત્વેન વક્તવ્યાઃ, તતો વિકલ્પનાનાત્વં ભવતિ, તત્ત્વાભિયુક્તેન પૂર્વોક્તન્યાયેન સ્વયમેવાયગન્તવ્યમ્ ।

હું उसी तरह से निर्यग्योनिक प्रवेशनक में भी ये भव संयोग कहना चाहिये उसी तरह से यहां तिर्यग्योनिक प्रवेशनक में दो से लेकर असंख्यात पर्यन्त प्रवेशनक कहना चाहिये । इस तरह इनका द्विक संयोग, त्रिकसंयोग, चतुष्कसंयोग, पंचसंयोग, यें तीन से लेकर संख्यात असंख्यात में भंग संख्या जैसी नैरयिक प्रवेशनक में प्रकट की गई है वैसी ही उपयोग लगा कर कह देनी चाहिये अर्थात्—दो, तीन, चार, पांच, छह, सात, आठ, नौ, दश, संख्यात और असंख्यात इन तिर्यच संबंधी सब कथन नैरयिक प्रवेशनक के समान ही जानना चाहिये नैरयिक प्रवेशनक में सात रत्नप्रभा आदि पृथिवीधों में एक आदि नैरयिकों की उत्पत्ति को लेकर भंग संख्या कही गई है—तब कि यहां तिर्यग्योनिक प्रवेशनक यें पांच एकेन्द्रियादि स्थानों में तिर्यचों की उत्पत्ति को लेकर भंग संख्या कही गई है । इसलिये जैसे वहां विकल्पों में ज्ञानापन आया

વગેરે) તું કથન કરવામાં આવ્યું છે, એજ પ્રમાણે તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકમાં પણ સમસ્ત સંયોગોનું કથન કરવું જોઈએ જેમ નૈરયિક પ્રવેશનકમાં એકથી લઈને અસંખ્યાત પર્યન્તના નારકોના ભગો કહેવામાં આવ્યા છે તેમ અહીં એકથી લઈને અસંખ્યાત પર્યન્તના તિર્યચોના તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકના ભગો કહેવા જોઈએ. એક, બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ, દશ, સંખ્યાત અને અસંખ્યાત તિર્યચોના તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકનું વર્ણન એટલા જ નારકોના નૈરયિક પ્રવેશનક પ્રમાણે જ સમજવું તેમના દ્વિકસંયોગી, ત્રિકસંયોગી ચતુષ્કસંયોગી અને પંચકસંયોગી ભગોનું સમસ્ત કથન ઉપયોગપૂર્વક કહી દેવું જોઈએ નૈરયિક પ્રવેશનકમાં રત્નપ્રભા આદિ સાત પૃથ્વીઓમાં એક આદિ નારકોની ઉત્પત્તિ થતી હોય છે. તેથી ત્યાં સાત નારકોમાં પ્રવેશનકની અપેક્ષાએ સપ્તસંયોગી ભંગ પર્યન્તના ભગો કહેવામાં આવ્યા છે. પણ તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકમાં એકેન્દ્રિયથી લઈને પંચેન્દ્રિય પર્યન્તના પાંચ જ ઉત્પત્તિ સ્થાનો હોવાથી એકથી લઈને પંચકસંયોગો કહેવામાં આવ્યા છે. તે કારણે નારકોની

ચતુષ્કસંયોગે ચતુર્મજ્જાનાહ એકેન્દ્રિયેષુ દ્વીન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૧ । એકેન્દ્રિયેષુ દ્વીન્દ્રિયેષુ ત્રીન્દ્રિયેષુ પચ્ચેન્દ્રિયેષુ ૨ । એકેન્દ્રિયેષુ દ્વીન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ પચ્ચેન્દ્રિયેષુ ૩ । એકેન્દ્રિયેષુ ત્રીન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ પચ્ચેન્દ્રિયેષુ ૪ । પચ્ચકસંયોગે એકં મજ્જમાહ-એકેન્દ્રિયેષુ દ્વિન્દ્રિયેષુ ત્રીન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ પચ્ચેન્દ્રિયેષુ ૧ ।

તે હિન્દ્રિયોં મેં ઓર કોઈ એક પચ્ચેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ૧, કોઈ એક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં, કોઈ એક ચૌ હિન્દ્રિયોં મેં ઓર કોઈ એક પચ્ચેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ૨ હસ પ્રકાર સે યે તિર્યગ્ચોનિકોં કે તિર્યગ્ચોનિકપ્રવેશનક મેં ત્રિકસંયોગ ૬ ભંગ હૈં ।

અવ ચાર તિર્યગ્ચોનિકોં કે તિર્યગ્પ્રવેશનક મેં ચતુષ્કસંયોગજ ચાર ભંગ હસ પ્રકાર સે હોતે હૈં-ચાર તિર્યગ્ચોનિક જીવોં મેંસે કોઈ એક તિર્યગ્ચોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ, કોઈ એક જીવ દ્વીન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ, કોઈ એક ત્રીન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ઓર કોઈ એક ચૌહિન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ૧, કોઈ એક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં કોઈ એક દ્વીન્દ્રિયોં મેં, કોઈ એક તેહન્દ્રિયોં મેં ઓર કોઈ એક પચ્ચેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ૨, કોઈ એક એકેન્દ્રિયોં મેં, કોઈ એક દ્વીન્દ્રિયોં મેં, કોઈ એક ચૌહિન્દ્રિયોં મેં ઓર કોઈ એક પચ્ચેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ૩ કોઈ એક એકેન્દ્રિયોં મેં, કોઈ એક તેહન્દ્રિયોં મેં, કોઈ એક ચૌહિન્દ્રિયોં મેં ઓર કોઈ એક પચ્ચેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ૪, પાંચ તિર્યગ્ચોનિક જીવોં કે પંચક સંયોગ મેં એક ભંગ હોના હૈ-જો હસ પ્રકાર સે હૈ-પાંચ

એક જીવ ચતુરિન્દ્રિયોમાં અને એક જીવ પચ્ચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) આ પ્રમાણે ત્રણ તિર્યગ્ચોનિકોના તિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનકમાં ત્રિકસંયોગી ૬ ભંગ બને છે.

હવે ચાર તિર્યગ્ચોનિકોના તિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનકમાં જે ચાર ચતુષ્ક સંયોગી ભંગ બને છે તેમને પ્રકટ કરવામાં આવે છે-(૧) ચાર તિર્યગ્ચોનિકોમાંનો કોઈ એક જીવ એકેન્દ્રિયોમાં, કોઈ એક જીવ દ્વીન્દ્રિયોમાં, કોઈ એક જીવ તેહન્દ્રિયોમાં અને કોઈ એક જીવ ચતુરિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા એક જીવ એકેન્દ્રિયોમાં, એક જીવ દ્વીન્દ્રિયોમાં, એક જીવ તેહન્દ્રિયોમાં અને એક જીવ પચ્ચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક જીવ એકેન્દ્રિયોમાં, એક જીવ દ્વીન્દ્રિયોમાં, એક જીવ ચતુરિન્દ્રિયોમાં અને એક જીવ પચ્ચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક જીવ એકેન્દ્રિયોમાં, એક જીવ તેહન્દ્રિયોમાં, એક જીવ ચતુરિન્દ્રિયોમાં અને એક જીવ પચ્ચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે

પાંચ તિર્યગ્ચોનિકોના પંચક સંયોગમાં એક ભંગ થાય છે, જે આ પ્રમાણે સમજવો:-તિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનક દ્વારા તિર્યગ્ચલવમાં પ્રવેશ કરતા

५-१५-६-४-१=३१ सर्वे एकत्रिंशद्भङ्गा भवन्ति ३१ । एवमग्रेऽपि असंख्यात-
पर्यन्तभङ्गाः कर्तव्याः ।

अत्रानन्तानामेकैन्द्रियामुत्पादेऽपि अनन्तपद नास्ति उक्तलक्षणस्य प्रवेशन-
कस्यासंख्यातानामेवामसत्वात् ।

अथोक्तपदमधिकृत्यप्राह-‘ उक्तोमा भंते ! ’ इत्यादि । ‘ उक्तोमा भंते !
तिरिक्पजोणिया पुच्छा गाद्वेयः पृच्छति-हे भदन्त ! उक्तर्पाः उक्तपदिनः
तिर्यग्योनिः कः किम् एकैन्द्रियेषु भवन्ति ? किं वा द्वीन्द्रियेषु किं वा त्रीन्द्रियेषु किं वा
चतुरिन्द्रियेषु, किं वा पञ्चेन्द्रियेषु भवन्ति ? इति पुच्छा. भगवान्नाह-‘ गंगेया !
तिर्यग्योनिः क जीवों में से कोई एक जीव एकैन्द्रियो में होता है कोई एक
द्वीन्द्रियों में होता है, कोई एक त्रैन्द्रियों में होता है, कोई एक चौर-
न्द्रियों में होता है और कोई एक पंचेन्द्रियों में होता है । इस प्रकार से
सब भंग ५-१५-६-४-१=३१ हो जाते हैं । इसी प्रकार से आगे भी
असंख्यात तक भंग कर लेना चाहिये । यहां अनन्त एकैन्द्रिय जीवों का
उत्पाद होने पर भी जो अनन्त पद इनके नहीं कहा गया है-उत्पत्त्या
कारण यह है कि उक्त लक्षणवाला यह प्रवेशनक असंख्यात जीवों के
ही घटित होता है अनन्त जीवों के यह प्रवेशनक घटित नहीं होता है ।
अथ गंगेय प्रभु से ऐसा पृच्छते है-(उक्तोमा भंते ! तिरिक्पजोणिया
पुच्छा) हे भदन्त ! उक्तपदो तिर्यक् योनिः क जीव कया एकैन्द्रियों में
होते हैं, या द्वीन्द्रियों में होते हैं, या त्रैन्द्रियों में होते हैं, किं वा चौर-

पाच तिर्यग्भोगानां षोडशैक एव त्रैन्द्रियेभ्यः, षोडशैक एव द्वीन्द्रियेभ्यः
षोडशैक एव त्रीन्द्रियेभ्यः, षोडशैक एव चतुरिन्द्रियेभ्यः अने षोडशैक
एव पञ्चेन्द्रियेभ्यः उपलब्धायते आ प्रभातं, अथां वयमे ५५५५५५५५-१
=३१ लभयामहे षोडशैक एव त्रैन्द्रियेभ्यः अनन्तानां तिर्यगेना तिर्य-
ग्योनिः प्रवेशनानां एवमेव समस्त देवा देविनि अनन्तैकैन्द्रिय
एवेनां उत्पाद दया एतां सगु अनन्त एवेनां त्रैन्द्रियेनि प्रवेशनानां
इदं उत्पादां सागु नयी इदं के प्रवेशनानां सगु एतां प्रवेशनानां
असंख्यात एवेनी त्रैन्द्रियेभ्यः एतां प्रवेशनानां एवेनी त्रैन्द्रियेभ्यः
प्रवेशनानां एतां प्रवेशनानां

तिर्यग्योनिः क जीवों में से कोई एक जीव एकैन्द्रियो में होता है कोई एक
द्वीन्द्रियों में होता है, कोई एक त्रैन्द्रियों में होता है, कोई एक चौर-
न्द्रियों में होता है और कोई एक पंचेन्द्रियों में होता है । इसी प्रकार से आगे भी
असंख्यात तक भंग कर लेना चाहिये । यहां अनन्त एकैन्द्रिय जीवों का
उत्पाद होने पर भी जो अनन्त पद इनके नहीं कहा गया है-उत्पत्त्या
कारण यह है कि उक्त लक्षणवाला यह प्रवेशनक असंख्यात जीवों के
ही घटित होता है अनन्त जीवों के यह प्रवेशनक घटित नहीं होता है ।

सर्वे वि ताव एगिंदिएसु होज्जा ' हे गाक्षेय । सर्वेऽपि तावत् उत्कृष्टपदिनस्ति-
र्यग्योनिकाः एकेन्द्रियेषु भवन्ति एकेन्द्रिगाणामतिवहनां प्रतिसमयमुत्पादात्
' अहवा एगेदिएसु वा वेइदिएसु वा होज्जा ' अथवा केचन तिर्यग्योनिका एके-
न्द्रियेषु वा भवन्ति, केचन द्वीन्द्रियेषु वा भवन्ति ' एवं जहा नेरइया चारिया
तहा तिरिक्खजोगिया वि चारेयव्वा ' एवं पूरोत्तरीत्या यथा यथा नैरयिका-
श्चारिताः संचारविषयीकृतास्तथा तिर्यग्योनिका अपि चारयितव्याः संचारणीयाः
' एगिंदियं अमुंचेत्तेसु दुया संजोगो, तिया संजोगो, चउक्कसंजोगो, पंचगसंजो-
गो य उवउज्जिऊण भाणियव्वो ' एकेन्द्रियम् अमुश्चत्सु सत्सु द्विसंयोगः
त्रिसंयोगः, चतुक्कसंयोगः पञ्चकसंयोगश्च उपयुज्य=उपयोगविषयीकृत्य
भणितव्यः । कियत्पर्यन्तमित्याह—' जाव अहवा एगिंदिएसु वा वेइदिएसु वा जाव
पंचिंदिएसु वा होज्जा ' यावत् अथवा एकेन्द्रियेषु वा उत्कृष्टपदिनस्तिर्यग्योनिका

न्द्रियों में होते हैं, अथवा पंचेन्द्रियों में होते हैं ? इस प्रश्न के उत्तर में
प्रभु कहते हैं—(सर्वे वि ताव एगिंदिएसु होज्जा) उत्कृष्टपदी तिर्यग्यो-
निकजीव एकेन्द्रियों में होते हैं—क्यों कि एकेन्द्रिय जीवों का प्रतिसमय
बहुत अधिक संख्या में उत्पाद होता रहता है । (अहवा एगे दिएसु वा
वेइदिएसु वा होज्जा) किन्तु एक उत्कृष्टपदी तिर्यश्च एकेन्द्रियों में होते हैं
और कितनेक द्वीन्द्रियों में होते हैं । (एवं जहा नेरइया चारिया—तहा
तिरिक्खजोगिया वि चारेयव्वा) इस प्रकार से जैसा नैरयिकों का
संचार किया गया है, उसी तरह से तिर्यग्योनिक जीवों का भी संचार
करना चाहिये (एगिंदियं अमुंचेत्तेसु दुयासंजोगो, तियासंजोगो, चउक्क-
संजोगो, पंचगसंजोगो य उवउज्जिऊण भाणियव्वो जाव अहवा एगि-
दिएसु वा वेइदिएसु वा जाव पंचिंदिएसु वा होज्जा) इस संचार में

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ સર્વે વિ તાવ એગિંદિયેસુ હોજ્જા ” ઉત્કૃષ્ટપદી
બધાં જીવો એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, કારણ કે એકેન્દ્રિય જીવોની ઉત્પત્તિ
પ્રતિ સમય અધિક સંખ્યામાં થતી રહે છે. “ અહવા એગિંદિયેસુ વા વેઈદિયેસુ
વા હોજ્જા ” અથવા કેટલાક ઉત્કૃષ્ટપદી તિર્યંચો એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે
અને કેટલાક દ્વીન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવં જહા નેરइया चारिया—तहा
तिरिक्खजोगिया वि चारेयव्वा ” આ કેમથી જેવો નૈરયિકોનો સંચાર કરવામાં
આવ્યો છે, એવો જ તિર્યંચયોનિકોનો પણ સંચાર કરવો જોઈએ. “ એગિંદિયં
અમુંચેત્તેસુ દુયાસજોગો, તિયાસજોગો, ચઉક્કસંજોગો, પંચગસંજોગો ય ઉવઉજ્જિऊण
ભાણિયવ્વો જાવ અહવા એગેંદિયેસુ વા, વેઈદિયેસુ વા, જાવ પંચિંદિયેસુ વા
હોજ્જા ” આ સંચારમાં એકેન્દ્રિય પદને છોડવું જોઈએ નહીં. એટલે કે એકે-

ચતુષ્કસંયોગચતુર્વિધઃ, તથાદિ-એકેન્દ્રિયેષુ દ્વીન્દ્રિયેષુ ત્રિન્દ્રિયેષુ ચતુર્ગિન્દ્રિયેષુ ૧, એકેન્દ્રિયેષુ દ્વીન્દ્રિયેષુ ત્રીન્દ્રિયેષુ પંચેન્દ્રિયેષુ ૨, એકેન્દ્રિયેષુ દ્વીન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ પંચેન્દ્રિયેષુ ૩, એકેન્દ્રિયેષુ ત્રીન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ પંચેન્દ્રિયેષુ ૪, इति चत्वारः । पञ्चकसंयोग एकविधः, तथादि-एकैन्द्रियेषु द्वीन्द्रियेषु त्रीन्द्रियेषु चतुरिन्द्रियेषु पञ्चैन्द्रियेषु १, इत्येकः १ । एवं सर्वे (४-६-४-१=१५) पञ्च दश भवन्तीति बोध्यम् ।

ન્દ્રિયોં મેં હોતે હેં ૨, એકેન્દ્રિયોં મેં તેહન્દ્રિયોં મેં ઓર ચોહન્દ્રિયોં મેં હોતે હેં ૪, એકેન્દ્રિયોં મેં, તેહન્દ્રિયોં મેં ઓર પંચેન્દ્રિયોં મેં હોતે હેં ૫ એકેન્દ્રિયોં મેં, ચોહન્દ્રિયોં મેં ઓર પંચેન્દ્રિયોં મેં હોતે હેં ૬ હસ પ્રકાર સે યે ત્રિકસંયોગજ ૬ ભગ હેં ।

ચતુઃ સંયોગજ इनके चार भंग इस प्रकार से हैं-एकैन्द्रियों में द्वीन्द्रियों में तेहन्द्रियों में और चार इन्द्रियों में उत्कृष्टपदी तीर्थच होते हैं १, एकैन्द्रियों में, द्वीन्द्रियों में तेहन्द्रियों में और पंचेन्द्रियों में ये होते हैं २, एकैन्द्रियों में, द्वीन्द्रियों में, चोहन्द्रियों में और पंचेन्द्रियों में, ये होते हैं ३, एकैन्द्रियों में, तेहन्द्रियों में, चोहन्द्रियों में, और पंचेन्द्रियों में ये होते हैं ४ इस प्रकार से ये उत्कृष्टपदी तीर्थचों के तीर्थगभव प्रवेशनक में चतुः संयोज चार भंग हैं ।

इनका पंचक संयोज भंग एक प्रकार का ही है-जैसे ये उत्कृष्टपदी तीर्थच कितनेक एकैन्द्रियों में होते हैं, कितनेक दो इन्द्रियों में,

ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એકેન્દ્રિયોમાં, ત્રીન્દ્રિયોમાં અને ચતુરિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા એકેન્દ્રિયોમાં, ત્રીન્દ્રિયોમાં અને પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા એકેન્દ્રિયોમાં, ચતુરિન્દ્રિયોમાં અને પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

તેમના ચતુષ્કસંયોગમા નીચે પ્રમાણે ચાર ભંગ બને છે-(૧) ઉત્કૃષ્ટપદી તિર્થચો એકેન્દ્રિયો, દ્વિન્દ્રિયો, ત્રીન્દ્રિયો અને ચતુરિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, (૨) અથવા તેઓ એકેન્દ્રિયોમાં, દ્વિન્દ્રિયોમાં, ત્રીન્દ્રિયોમાં અને પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એકેન્દ્રિયોમાં, દ્વીન્દ્રિયોમાં, ચતુરિન્દ્રિયોમાં અને પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એકેન્દ્રિયોમાં, ત્રીન્દ્રિયોમાં, ચતુરિન્દ્રિયોમાં અને પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે તેમનો પંચકસંયોગી એક જ ભંગ નીચે પ્રમાણે બને છે-ઉત્કૃષ્ટપદી કેટલાક તિર્થચો એકેન્દ્રિયોમાં, કેટલાક દ્વીન્દ્રિયોમાં, કેટલાક ત્રીન્દ્રિયોમાં, કેટલાક ચતુરિન્દ્રિયોમાં અને કેટલાક પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે કુલ ૪+૬+૪+૧=૧૫ ભંગ થાય છે.

अथ तिर्यग्योनिकानामेव एकेन्द्रियादितिर्यग्योनिकप्रवेशनरन्यान्पशु-
त्वादिवक्तव्यतामाह—‘एयम्प णं भने !’ इत्यादि ! ‘एयम्प णं भने’ एणि
द्वितिरिक्त्वजोणियपवेसणगस्स जाव पंचिद्वितिरिक्त्वजोणियपवेसणगस्स य
कयरे कयरे दितो जाव विसेमादिया वा ?’ गात्रेय पुनरति—हे भदन् ! एयम्प
खलु एकेन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकतय चावत्—तीन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशन-
कम्प, त्रीन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकम्प, चतुस्रिन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशन-
कम्प पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकम्प च मध्ये कतगणि तिर्यग्योनिकप्रवेश-
नकानि कतरेभ्यस्तिर्यग्योनिकप्रवेशनकेभ्यः स्तोकाणि वा, बहुस्तानि वा, तुन्यानि-
वा, विशेषाधिकानि वा भवन्ति ? भगवानाह—‘गणेया ! सत्त्वग्योया पंचिद्वित्य-
तिरिक्त्वजोणियपवेसणया, चउरिद्वितिरिक्त्वजोणियपवेसणया, विसेमादिया’
कितनेक तेइन्द्रियों में, कितनेक चौइन्द्रियों में और कितनेक पंचेन्द्रियों
में होते हैं १ इस प्रकार सं ४-६-४-१ मिलकर मूल १५ भगवानके हैं

अथ सूत्रकार तिर्यग्योनिक जीवों के अल्प बहुत्व का कथन करते
हैं—इसमें गात्रेय ने प्रभु से ऐसा पूछा है—हे भदन् ! (एयम्प पंचिद्वि-
यतिरिक्त्वजोणियपवेसणगस्स जाव पंचिद्वितिरिक्त्वजोणियपवेसणग-
स्स कयरे कयरे दितो जाव विसेमादिया वा) एकेन्द्रिय तिर्यग्योनिक-
प्रवेशनक चावत् त्रीन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनक तरेइन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवे-
शनक चौइन्द्रियतिर्यग्योनिक और पंचेन्द्रियतिर्यग्योनिक प्रवेशनक एयम्प
पौन प्रवेशनक किम् प्रवेशनक की अपेक्षासे न्योक्त (अपेक्षा) है ? सौन किम्
की अपेक्षासे चलत है ? पौन किम् की अपेक्षासे तुल्य है ? पौन किम् की
अपेक्षा से विशेषाधिक है ? इसको उत्तर में प्रभु कहते हैं— गणेया ! हे
गात्रेय ! (सत्त्वग्योया पंचिद्वित्य तिरिक्त्वजोणियपवेसणया, तिर्यग्यो-

योया चउरिद्वित्य तिरिक्त्वजोणियपवेसणया, विसेमादिया)
एयम्प पंचिद्वितिरिक्त्वजोणियपवेसणगस्स जाव पंचिद्वितिरिक्त्वजोणियपवेसणग-
स्स कयरे कयरे दितो जाव विसेमादिया वा ?’ गात्रेय पुनरति—हे भदन् ! एयम्प
खलु एकेन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकतय चावत्—तीन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशन-
कम्प, त्रीन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकम्प, चतुस्रिन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशन-
कम्प पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकम्प च मध्ये कतगणि तिर्यग्योनिकप्रवेश-
नकानि कतरेभ्यस्तिर्यग्योनिकप्रवेशनकेभ्यः स्तोकाणि वा, बहुस्तानि वा, तुन्यानि-
वा, विशेषाधिकानि वा भवन्ति ? भगवानाह—‘गणेया ! सत्त्वग्योया पंचिद्वित्य-
तिरिक्त्वजोणियपवेसणया, चउरिद्वितिरिक्त्वजोणियपवेसणया, विसेमादिया’
कितनेक तेइन्द्रियों में, कितनेक चौइन्द्रियों में और कितनेक पंचेन्द्रियों
में होते हैं १ इस प्रकार सं ४-६-४-१ मिलकर मूल १५ भगवानके हैं

હે ગાંધેય ! સર્વશ્લોકાનિ પञ्चेन्द्रિયતિર્યગ્ચોનિકપ્રવેશનકાનિ ભવન્તિ પञ્चेन्द्रિય
તિર્યગ્જીવાનાં રતોકત્વાત્ કિન્તુ તદપેક્ષયા ચતુરિન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિકપ્રવેશનકાનિ
વિશેષાધિકાનિ ભવન્તિ, ' તેહિન્દ્રિયતિરિક્લજોગિયપવેશણયા, વિસેસાદિયા '
ચતુરિન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિકપ્રવેશનકાપેક્ષયા ત્રિન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિકપ્રવેશનકાનિવિશેષા-
ધિકાનિ ભવન્તિ, ' વેહિન્દ્રિયતિરિક્લજોગિયપવેશણયા વિસેસાદિયા ' ત્રીન્દ્રિયતિર્ય-
ગ્ચોનિકપ્રવેશનકાપેક્ષયા દ્વિન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિકપ્રવેશનકાનિ વિશેષાધિકાનિ
ભવન્તિ, ' ઇન્દ્રિયતિરિક્લજોગિયપવેશણયા વિસેસાદિયા ' દ્વીન્દ્રિયતિર્ય-
ગ્ચોનિકપ્રવેશનકાપેક્ષયા એકેન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિકપ્રવેશનકાનિ વિશેષાધિકાનિ
ભવન્તિ । એવં ચ પञ્चेन्द्रિયતિર્યગ્ચોનિકપ્રવેશનકાપેક્ષયા ચતુરિન્દ્રિયાદિ પ્રવેશ-
નકાનિ પરસ્પરેણ વિશેષાધિકાનિ ભવન્તીતિમાત્રઃ ॥ સૂ. ૧૪ ॥

ન્દ્રિય યોનિક પ્રવેશનક સહ સે રુમ હૈં કયૌં કિ તિર્યગ્ચોનિક પંચેન્દ્રિય
જીવ ઔર તિર્યગ્ચોનિક જીવોં કી અપેક્ષા સ્તોક હૈં । હસ પંચેન્દ્રિય
તિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનક કી અપેક્ષા ચૌહન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનક
વિશેષાધિક હૈં । ચૌહન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનક કી અપેક્ષા તેહન્દ્રિય-
તિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનક વિશેષાધિક હૈં । તેહન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનક
કી અપેક્ષા દો હન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનક વિશેષાધિક હૈં । દો
હન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનક કી અપેક્ષા એકેન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશ-
નક વિશેષાધિક હૈં । હસ તરહ સે પંચેન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિક કી અપેક્ષા
ચૌહન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનક, ચૌહન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનક કી
અપેક્ષા તેહન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનક આદિ પરસ્પર મેં વિશેષાધિક
હોતે હૈં ॥ સૂ. ૧૪ ॥

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ સન્નત્થોવા પચ્ચિન્દ્રિયતિરિક્લજોગિયપવે-
શણયા ” હે ગાંધેય ! પંચેન્દ્રિય તિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનકમાં સૌથી ઓછાં
હોવાનો પ્રવેશ થાય છે, કારણ બીજા તિર્યગ્ચોનિક હોવા કરતાં પંચેન્દ્રિય
તિર્યગ્ચો અલ્પ પ્રમાણમાં હોય છે પંચેન્દ્રિય તિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનક કરતાં
ચતુરિન્દ્રિય તિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનકમાં વિશેષાધિક હોવાનો પ્રવેશ થયા કરે
છે ચતુરિન્દ્રિય તિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનક કરતા ત્રીન્દ્રિય તિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનકમાં
વિશેષાધિક હોવાનો પ્રવેશ થયા કરે છે ત્રીન્દ્રિય તિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનક કરતા
દ્વિન્દ્રિય તિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનકમાં વિશેષાધિક હોવાનો પ્રવેશ થયા કરે છે
અને દ્વિન્દ્રિય તિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનક કરતાં એકેન્દ્રિય તિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનકમાં
વિશેષાધિક હોવાનો પ્રવેશ થયા કરે છે. આ રીતે પંચેન્દ્રિય તિર્યગ્ચોનિક
પ્રવેશનકથી લઈને વિપરીત ક્રમે આવતા એકેન્દ્રિય પર્યન્તના પ્રવેશનકોમાં
ઉત્તરોત્તર વિશેષાધિકતા ડહોવામાં આવેલ છે ॥ સૂ. ૧૪ ॥

मनुष्यप्रवेशनसक्तव्यता ।

मूलम्--“ मणुस्तपवेक्षणणं भंते ! वड्विहे पणत्ते ? गंगेया ! दुविहे पणत्ते, तं जहा संमुच्छिममणुरसपवेक्षणण, गवभवकंतियमणुस्तपवेक्षणण य । एगे भंते ! मणुस्ते मणुस्तपवेक्षणणं पविसुत्ताणे किं समुच्छिममणुस्तेसु होज्जा, गवभवकंतियमणुस्तेसु होज्जा ? गंगेया ! संमुच्छिममणुस्तेसु वा होज्जा, गवभवकंतिय--मणुस्तेसु वा होज्जा । दो भंते ! मणुम्ता० पुच्छा ? गंगेया ! संमुच्छिममणुरस्तेसु वा होज्जा, गवभवकंतियमणुस्तेसु वा होज्जा, अहवा एगे संमुच्छिममणुस्तेसु वा होज्जा, एगे गवभवकंतियमणुस्तेसु वा होज्जा, एवं एणं कमेणं जहा नेरइयपवेक्षणण तहा मणुस्तपवेक्षणणवि भाणिरध्वे जाव दस । संवेज्जा भंते ! मणुम्ता पुच्छा ! गंगेया ! संमुच्छिममणुरस्तेसु वा होज्जा, गवभवकंतियमणुस्तेसु वा होज्जा, अहवा एगे संमुच्छिममणुस्तेसु होज्जा, संवेज्जा गवभवकंतियमणुस्तेसु वा होज्जा, अहवा दो संमुच्छिममणुस्तेसु होज्जा, संवेज्जा गवभवकंतियमणुस्तेसु होज्जा, एवं एवमेवं उन्नारितेसु जाव अहवा संवेज्जा संमुच्छिममणुस्तेसु होज्जा, संवेज्जा गवभवकंतियमणुस्तेसु होज्जा । असंवेज्जा भंते ! मणुम्ता पुच्छा, गंगेया ! मयं वि ताव संमुच्छिममणुस्तेसु होज्जा, अहवा असंवेज्जा संमुच्छिममणुस्तेसु, एगे गवभवकंतियमणुस्तेसु होज्जा, अहवा असंवेज्जा संमुच्छिममणुस्तेसु, दो मणुस्तपवेक्षणणमणुस्तेसु

होज्जा, एवं जाव असंखेज्जा संसुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा गब्भवक्कंतियमणुस्सेसुवा होज्जा ॥

उक्कोसा भंते । मणुस्सा पुच्छा, गंगेया । सव्वे वि ताव संसुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, अह्वा संसुच्छिममणुस्सेसु वा, गब्भवक्कंतियमणुस्सेसु वा होज्जा ॥ एयस्स णं भंते ! संसुच्छिममणुस्सपवेसणगस्स गब्भवक्कंतियमणुस्सपवेसणगस्स कयरे कयरेहिंतो जाव, विसेसाहिया ? गंगेया सव्वत्थोवा गब्भवक्कंतियमणुस्सपवेसणया, संसुच्छिममणुस्सपवेसणया, असंखेज्जागुणा ॥ सू०१५ ॥

छाया--मनुष्यप्रवेशनकं खलु भदन्त ! कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गाङ्गेय ! द्विविधं प्रज्ञप्तम्, तद्यथा--संसृच्छिममनुष्यप्रवेशनकं, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्यप्रवेशनकं च । एको भदन्त ! मनुष्यो मनुष्यप्रवेशनकेन प्रविशत् किं संसृच्छिममनुष्येषु भवति, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवति ? गाङ्गेय ! संसृच्छिममनुष्येषु वा भवति, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवति । द्वौ भदन्त ! मनुष्यौ पृच्छा ? गाङ्गेय संसृच्छिममनुष्येषु वा भवतः गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवतः, अथवा एकः संसृच्छिममनुष्येषु वा भवति, एको गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवति । एवम् एतेन क्रमेण यथा नैरयिकप्रवेशनकम् तथा मनुष्यप्रवेशनकमपि भणितव्यम् । यावत् दश । संखेयाः भदन्त ! मनुष्याः पृच्छा, गाङ्गेय ! संसृच्छिममनुष्येषु वा भवन्ति, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवन्ति, अथवा एकः संसृच्छिममनुष्येषु भवति, संखेयाः गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवन्ति, अथवा द्वौ संसृच्छिममनुष्येषु भवतः, संखेयाः गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवन्ति, एवम् एकैकम् उत्सारितेषु सत्सु यावत् अथवा संखेयाः संसृच्छिममनुष्येषु भवन्ति, संखेया गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवन्ति । असंखेयाः भदन्त ! मनुष्याः पृच्छा, गाङ्गेय ! सर्वेऽपि तावत् संसृच्छिममनुष्येषु भवन्ति, अथवा असंखेयाः संसृच्छिममनुष्येषु, एको गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवति, अथवा असंखेयाः संसृच्छिममनुष्येषु, द्वौ गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवतः, एवं यावत् असंखेयाः संसृच्छिममनुष्येषु भवन्ति, संखेयाः गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवन्ति ॥

उत्कृष्टाः भदन्त ! मनुष्याः पृच्छा ? गाङ्गेय ! सर्वेऽपि तावत् संसृच्छिममनुष्येषु भवन्ति, अथवा संसृच्छिममनुष्येषु वा गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवन्ति ॥

होज्जा, एवं जाव असंखेज्जा संसुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा गब्भवक्कंतियमणुस्सेसुवा होज्जा ॥

उक्कोसा भंते । मणुस्सा पुच्छा, गंगेया । सव्वे वि ताव संसुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, अहवा संसुच्छिममणुस्सेसु वा, गब्भवक्कंतियमणुस्सेसु वा होज्जा ॥ एयस्स णं भंते ! संसूच्छिममणुस्सपवेसणगस्स गब्भवक्कंतियमणुस्सपवेसणगस्स कयरे कयरेहितो जाव, विसेसाहिया ? गंगेया सव्वथोवा गब्भवक्कंतियमणुस्सपवेसणया, संसुच्छिममणुस्सपवेसणया, असंखेज्जागुणा ॥ सू०१५ ॥

छाया—मनुष्यप्रवेशनकं खलु भदन्त ! कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गाङ्गेय ! द्विविधं प्रज्ञप्तम्, तद्यथा—संसूर्च्छिममनुष्यप्रवेशनकं, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्यप्रवेशनकं च । एको भदन्त ! मनुष्यो मनुष्यप्रवेशनाकेन प्रविशन् किं संसूर्च्छिममनुष्येषु भवति, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवति ? गाङ्गेय ! संसूर्च्छिममनुष्येषु वा भवति, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवति । द्वौ यदन्त ! मनुष्यौ पृच्छा ? गाङ्गेय संसूर्च्छिममनुष्येषु वा भवतः गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवतः, अथवा एकः संसूर्च्छिममनुष्येषु वा भवति, एको गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवति । एवम् एतेन क्रमेण यथा नैरयिकप्रवेशनकम् तथा मनुष्यप्रवेशनकमपि भणितव्यम् । यावत् दश । संखेयाः भदन्त ! मनुष्याः पृच्छा, गाङ्गेय ! संसूर्च्छिममनुष्येषु वा भवन्ति, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवन्ति, अथवा एकः संसूर्च्छिममनुष्येषु भवति, संखेयाः गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवन्ति, अथवा द्वौ संसूर्च्छिममनुष्येषु भवतः, संखेयाः गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवन्ति, एवम् एकैकम् उत्सारितेषु सत्सु यावत् अथवा संखेयाः संसूर्च्छिममनुष्येषु भवन्ति, संखेया गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवन्ति । असंखेयाः भदन्त ! मनुष्याः पृच्छा, गाङ्गेय ! सर्वेऽपि तावत् संसूर्च्छिममनुष्येषु भवन्ति, अथवा असंखेयाः संसूर्च्छिममनुष्येषु, एको गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवति, अथवा असंखेयाः संसूर्च्छिममनुष्येषु, द्वौ गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवतः, एवं यावत् असंखेयाः संसूर्च्छिममनुष्येषु भवन्ति, संखेयाः गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवन्ति ॥

उत्कृष्टाः भदन्त ! मनुष्याः पृच्छा ? गाङ्गेय ! सर्वेऽपि तावत् संसूर्च्छिममनुष्येषु भवन्ति, अथवा संसूर्च्छिममनुष्येषु वा गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवन्ति ॥

एतस्य खलु भदन्त ! संमूर्च्छिममनुष्यप्रवेशनकस्य गर्भव्युत्क्रान्तिकमनु-
ष्यप्रवेशनकस्य च कतराणि कतरेभ्यो यावत् विशेषाधिकानि ? गाङ्गेय ? सर्वस्तो
कोनि गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्यप्रवेशनकानि संमूर्च्छिममनुष्यप्रवेशनकानि
असंख्येयगुणानि ॥ सू० १५ ॥

टीका—अथ मनुष्यप्रवेशनकमधिकृत्य प्राह—‘ मणुस्सपवेसणए णं भंते ’
इत्यादि । ‘ मणुस्स पवेसणएणं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ? ’ गाङ्गेय पृच्छति—
हे भदन्त ! मनुष्यप्रवेशनकं खलु कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? भगवानाह—‘ गंगेया !
दुविहे पण्णत्ते ’ हे गाङ्गेय ! मनुष्यप्रवेशनकं द्विविधं प्रज्ञप्तम्, ‘ तं जहा—संमु-
च्छिममणुस्सपवेसणए, गम्भवक्कंतियमणुस्सपवेसणए य ’ तद्यथा—संमूर्च्छिम
मनुष्यप्रवेशनकम्, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्यप्रवेशनकं च । गाङ्गेयः पृच्छति—
‘ एगे भते ’ मणुस्से मणुस्सपवेसणएणं पविसमाणे किं समुच्छिममणुस्सेसु

मनुष्यप्रवेशनक वक्तव्यता

‘ मणुस्सपवेसणएणं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—सूत्रकार ने इस सूत्र द्वारा मनुष्य प्रवेशनक का वर्णन
किया है—इसमें गांगेय ने प्रभु से ऐसा पूछा है—(मणुस्सपवेसणएणं
भंते ! कइविहे पण्णत्ते) हे भदन्त ! मनुष्य प्रवेशनक कितने प्रकार का
कहा गया है ? इस प्रश्न के उत्तर में प्रभु कहते हैं (गंगेया) हे गांगेय !
(दुविहे पण्णत्ते) मनुष्य प्रवेशनक दो प्रकार का होता है (तं जहा)
जैसे—(संमुच्छिममणुस्सपवेसणए, गम्भवक्कंतियमणुस्सपवेसणए) एक
संमूर्च्छिम मनुष्य प्रवेशनक और दूसरा गर्भजमनुष्यप्रवेशनक ।

मनुष्य प्रवेशनक वक्तव्यता—

“ मणुस्सपवेसणएणं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ? ” इत्यादि—

टीकार्थ—सूत्रकारे आ सूत्रમાં મનુષ્ય પ્રવેશનકનું વર્ણન કર્યું છે. આ
વિષયને અનુલક્ષીને ગાંગેય અભુગારનો પ્રશ્ન—“ મણુસ્સ પવેસણણ” મંતે ! કહ
વિહે પણ્ણત્તે ? ” હે ભદન્ત ! મનુષ્ય પ્રવેશનકના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ દુવિહે પણ્ણત્તે-
તજહા ” મનુષ્ય પ્રવેશનકના નીચે પ્રમાણે બે પ્રકાર કહ્યા છે—“ સંમુચ્છિમ-
મણુસ્સપવેસણણ ગમ્મવક્કંતિયમણુસ્સપવેસણણ ” (૧) સંમૂર્છિમ મનુષ્ય પ્રવે-
શનક, અને (૨) ગર્ભજ મનુષ્ય પ્રવેશનક.

હોજ્જા, ગર્ભવક્કંતિયમણુસેસુ હોજ્જા ?' હે ભદન્ત ! એકો મનુષ્યપ્રવેશનકેન પવિશન્-મનુષ્યપ્રવેશનકં કુર્વન્ કિં સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવતિ ? કિંવા ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવતિ ? મગવાનાહ-‘ ગંગેયા ! સંમૂર્ચ્છિમ મણુસેસુ વા હોજ્જા, ગર્ભવક્કંતિયમણુસેસુ વા હોજ્જા હે ગાંગેય ! એકો મનુષ્યો મનુષ્યપ્રવેશનકં કુર્વન્ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ વા ભવતિ ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ વા ભવતિ । ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ-દો મંતે ! મણુસસાં પુચ્છા ’ હે ભદન્ત ! દ્વૌ મનુષ્યૌ મનુષ્યપ્રવેશનકેન પવિશન્તૌ કિં સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવતઃ ? કિંવા ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવત ?

અથ ગાંગેય પ્રશ્નસે એસા પૂછતેહૈં-(એ મંતે ! મણુસે મણુસપવેસગણં પવિસમાણે કિં સંમુચ્છિમમણુસેસુ હોજ્જા, ગર્ભવક્કંતિયમણુસેસુ હોજ્જા હૈં ભદન્ત ! કોઈ એક મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવગ્રહણ કરતા હુઆ કહાં પર હોતા હૈં ? કયા સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોં મેં હોતા હૈં યા ગર્ભજમનુષ્યોં મેં હોતા હૈં ? ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં-(ગંગેયા !) હે ગાંગેય ! (સંમુચ્છિમમણુસેસુ વા હોજ્જા, ગર્ભવક્કંતિયમણુસેસુ વા હોજ્જા) મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતા હુઆ એક મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોં મેં હોતા હૈં અથવા ગર્ભજમનુષ્યોં મેં સીં હોતા હૈં ।

અથ ગાંગેય પ્રશ્ન સે એસા પૂછતે હૈં-(દો મંતે ! મણુસસાં પુચ્છા) હે ભદન્ત ! મનુષ્ય મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુઆ કહાં હોતે હૈં કયા વે સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોં મેં હોતે હૈં યા ગર્ભજમનુષ્યોં

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ એ મંતે ! મણુસે મણુસપવેસગણં પવિસમાણં કિં સંમુચ્છિમમણુસેસુ હોજ્જા, ગર્ભવક્કંતિયમણુસેસુ હોજ્જા ? ” હે ભદન્ત ! મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ ગ્રહણ કરતો કોઈ એક પુરુષ કયા ઉત્પન્ન થાય છે ? શું તે સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ સંમુચ્છિમ મણુસેસુ વા હોજ્જા ગર્ભવક્કંતિયમણુસેસુ વા હોજ્જા ” મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ ગ્રહણ કરતો કોઈ એક મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને ગર્ભજ મનુષ્યોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે.

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ દો મંતે ! મણુસસાં પુચ્છા ” હે ભદન્ત ! મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવમાં પ્રવેશ કરતા બે મનુષ્યો કયાં ઉત્પન્ન થાય છે ? શું તેઓ સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

इति पृच्छा ' भगवानाह—' गंगेया ! संमुच्छिममणुस्सेसु वा होज्जा, गवभवकं-
तियमणुस्सेसु वा होज्जा ' हे गाङ्गेय ! द्वौ मनुष्यौ मनुष्यप्रवेशनकेन प्रवि-
शन्तौ समूर्च्छिममनुष्येषु वा भवतः, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवतः,
'अहवा एगे संमुच्छिममणुस्सेसु वा होज्जा, एगे गवभवकंतियमणुस्सेसु वा होज्जा'
अथवा एको मनुष्यो-मनुष्यप्रवेशनकेन प्रविशन् समूर्च्छिममनुष्येषु वा भवति,
एको मनुष्यो गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवति, ' एवं एएणं कमेणं
जहा नेरइयपवेसणए तहा मणुस्सपवेसणए वि भाणियव्वे ' एव-पूर्वोक्तीरीत्या,
एतेन-उपर्युक्तेन आलापकक्रमेण, यथा नैरयिकप्रवेशनकं मणितम् तथा मनुष्य-
प्रवेशनकमपि मणितव्यम्, यावत्-त्रयः, चत्वारः, पञ्च, षट्, सप्त, अष्ट, नव,
दश वा मनुष्याः मनुष्यप्रवेशनकेन प्रविशन्तो हि समूर्च्छिममनुष्येषु वा

में होते हैं ? भगवान् इस प्रश्न के उत्तर में कहते हैं—(गंगेया) हे गांगेय
(संमुच्छिममणुस्सेसु वा होज्जा, गवभवकंतियमणुस्सेसु वा होज्जा)
दो मनुष्य मनुष्यप्रवेशनन द्वारा मनुष्यभव में प्रवेश करते हुए समू-
च्छिममनुष्यों में होते हैं अथवा गर्भजमनुष्यों में होते हैं। (अहवा
एगे समुच्छिममणुस्सेसु वा होज्जा गवभवकंतियमणुस्सेसु वा होज्जा)
अथवा दो मनुष्यों में से एक मनुष्य समूर्च्छिममनुष्यों में होता है
और दूसरा गर्भजमनुष्यों में होता है। (एवं एएणं कमेणं जहां
नेरइयपवेसणए तहा मणुस्सपवेसणए वि भाणियव्वे) इस प्रकार के
इस आलापक्रम से नैरयिकप्रवेशनक की तरह मनुष्यप्रवेशनक भी
कहना चाहिये—यावत् तीनमनुष्य, चारमनुष्य, पांचमनुष्य, छहमनुष्य,
सातमनुष्य, आठमनुष्य, नौमनुष्य, दशमनुष्य, मनुष्यप्रवेशनक द्वारा

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “સમુચ્છિમમણુસ્સેસુ
વા હોજ્જા, ગવભવકંતિયમણુસ્સેસુ વા હોજ્જા ” મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા અન્ય
ગતિમાથી મનુષ્યભવમાં પ્રવેશ કરતા બે મનુષ્યો સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં પણ
ઉત્પન્ન થાય છે અને ગર્ભજ મનુષ્યોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા એગે
સમુચ્છિમમણુસ્સેસુ વા હોજ્જા, ગવભવકંતિયમણુસ્સેસુ વા હોજ્જા ” અથવા તે
બે મનુષ્યોમાંથી એક સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો ગર્ભજ
મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે “ એવ એણં કમેણં જહા નેરહયપવેસણએ તહા
મણુસ્સપવેસણએ વિ ભાણિયવ્વે ” આ પ્રકારે અને આ આલાપક ક્રમ અનુસાર
નૈરયિક પ્રવેશનકની જેમ જ મનુષ્ય પ્રવેશનક પણ કહેવું લેઈએ ત્રણ, ચાર,
પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ અને દશ મનુષ્ય પણ મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા

भवन्ति, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवन्ति, तथा च मनुष्यप्रवेशनकेन प्रवि-
शन् मनुष्याणां संसृच्छिमगर्भजलक्षणे स्थानद्वये प्रविशतीति तद्दृश्यमाश्रित्य
एकादिसंख्यातान्तेषु पूर्वोक्तरीत्या भङ्गाः कर्तव्याः । तत्र चातिदेशानामन्तिमं
संख्यातपदं वर्तते इति तद्वद्भान् साक्षाद्दर्शयन्नाह—‘संखेज्जा भंते ! मणुस्सा पुच्छा ’
गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त ! संख्येयाः मनुष्याः मनुष्यप्रवेशनकेन प्रविशन्तः
किं संसृच्छिममनुष्येषु भवन्ति ? किं वा गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवन्ति ?
इति पृच्छा, भगवानाह—‘गंगेया ! संसृच्छिममणुस्सेसु वा होज्जा, गव्वधक्कंति-
मणुस्सेसु वा होज्जा ’ हे गाङ्गेय ! संख्याता मनुष्या मनुष्यप्रवेशनकेन प्रविशन्तः

मनुष्यभव में प्रवेश करते हुए संसृच्छिममनुष्यों में भी होते हैं, एवं
गर्भजमनुष्यों में भी होते हैं । तथा च मनुष्यप्रवेशनक द्वारा मनुष्यभव
में प्रवेश करता हुआ एक मनुष्य मनुष्यों के संसृच्छिम अथवा गर्भज
रूप दो स्थानों में होता है । इस कारण इन दोनों स्थानों को आश्रित
करके एक से लेकर संख्यात तक में पूर्वोक्त रीति के अनुसार भङ्ग कर
लेना चाहिये—इनमें अन्तिम पद संख्यात पद है—इसलिये इस पद के
भङ्गों को साक्षात् रूप में दिखाते हुए सूत्रकार कहते हैं—क्यों कि गांगेय
ने प्रभु से ऐसा पूछा है कि—(संखेज्जा भंते ! मणुस्सा पुच्छा) हे
भदन्त ! संख्यात मनुष्य मनुष्यप्रवेशनक द्वारा मनुष्यभव में प्रवेश
करते हुए कहां होते हैं ? क्या वे संसृच्छिम मनुष्यों में होते हैं या गर्भ-
जमनुष्यों में होते हैं ? (गंगेया) हे गांगेय ! (संसृच्छिममणुस्सेसु वा

मनुष्यलवमां प्रवेश करीने संसृच्छिम मनुष्योमां पणु उत्पन्न थाय छे अने
गर्भज मनुष्योमां पणु उत्पन्न थाय छे. आगण ओ वात तो रूपट करवामां
आवी छे के मनुष्य प्रवेशनक द्वारा मनुष्यलव अडणु करतो ओक मनुष्य
संसृच्छिम मनुष्योमां पणु उत्पन्न थाय छे अने गर्भज मनुष्योमां पणु उत्पन्न
थाय छे. आ रीते तेनी उत्पत्तिनां ओ स्थान भताव्यां छे, ते भन्ने स्थानोनी
अपेक्षाओ ओकथी लधने संख्यात पर्यन्तना मनुष्य प्रवेशनकना लंगो पूर्वोक्त
पद्धति अनुसार भनावी देवा नोधओ. तेमां अन्तिम पद ‘संख्यात’ छे. तेथी
संख्यात मनुष्योना प्रवेशनक विधेना लंगोने सूत्रकार प्रकट करे छे—

गांगेय अणुगारनो प्रश्न—“संखेज्जा भंते ! मणुस्सा पुच्छा ” हे भदन्त !
मनुष्य प्रवेशनक द्वारा मनुष्यभव अडणु करता संख्यात मनुष्यो शुं संसृच्छिम
मनुष्योमां उत्पन्न थाय छे ? के गर्भज मनुष्योमा उत्पन्न थाय छे ?

भङ्गादीर प्रभुनो उत्तर—“गंगेया ! ” हे गांगेय ! “संसृच्छिममणुस्सेसु
वा होज्जा, गव्वधक्कंतिमणुस्सेसु वा होज्जा ” मनुष्य प्रवेशनक द्वारा मनुष्य

સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ વા ભવન્તિ, 'અહવા एगे संमुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा ગઘ્મવકકંતિય મણુસ્સેસુ વા હોજ્જા' અથવા એકો મનુષ્યો મનુષ્યપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તો ગર્ભ-વ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ વા ભવન્તિ, 'અહવા दो संमुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा ગઘ્મવકકંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા' અથવા દ્વૌ મનુષ્યૌ મનુષ્યપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તૌ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવતઃ, સંખ્યેયાઃ સ્વલુ મનુષ્યા મનુષ્યપ્રવેશકેન પ્રવિશન્તૌ ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, એવં એકેકકં ઉસ્સારિતેસુ જાવ અહવા સંખેજ્જા-સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ હોજ્જા, સંખેજ્જા ગઘ્મવકકંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા, એવં પૂર્વોક્તરીત્યા એકેકમ્ ઉત્તરોત્તરમ્ ઉત્સારિતેષુ સત્સુ અધિકં યોજિતેષુ સત્સુ યાવત્

હોજ્જા, ગઘ્મવકકંતિયમણુસ્સેસુ વા હોજ્જા) વે સંખ્યાત મનુષ્ય મનુષ્ય-પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુએ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યોં મેં હોતે હૈં યા ગર્ભજમનુષ્યોં મેં ભી હોતે હૈં (અહવા एगे संमुच्छिममणु-સ્સેસુ વા હોજ્જા સંખેજ્જા ગઘ્મવકકંતિયમણુસ્સેસુ વા હોજ્જા) અથવા મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતા હુઆ એક સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોં મેં હોતા હૈં ઓર સંખ્યાત મનુષ્ય ગર્ભજ મનુષ્યોં મેં હોતે હૈં. (અહવા दो संमुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, સંખેજ્જા ગઘ્મવકકંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા) અથવા दो મનુષ્ય મનુષ્યપ્રવે-શનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુએ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યોં મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાતમનુષ્ય મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુએ ગર્ભજમનુષ્ય મેં હોતે હૈં. (એવ એકેકકં ઉસ્સારિતેસુ જાવ અહવા સંખેજ્જા સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ હોજ્જા, સંખેજ્જા ગઘ્મવકકંતિયમણુ-સ્સેસુ હોજ્જા) ઇસ તરહ સે આગે ૨ એક એક મનુષ્ય પઢાને પર યાવત્

ભવમા પ્રવેશ કરતા સંખ્યાત મનુષ્યો સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, અથવા ગર્ભજ મનુષ્યોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા एगे संमुच्छिम-મણુસ્સેસુ હોજ્જા, સંખેજ્જા ગઘ્મવકકંતિયમણુસ્સેસુ વા હોજ્જા” અથવા એક સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત મનુષ્યો ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા दो संमुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, સંખેજ્જા ગઘ્મવકકંતિય મણુસ્સેસુ હોજ્જા” અથવા તેમાંથી બે મનુષ્યો સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીના સંખ્યાત મનુષ્યો ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

“એવ એકેકક ઉસ્સારિતેસુ જાવ અહવા સંખેજ્જા સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ હોજ્જા, સંખેજ્જા ગઘ્મવકકંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા” આ પ્રમાણે એક એક મનુ-ષ્યની વૃદ્ધિ કરતા કરતા આલાપકો બનાવવા બેધએ. બેમકે ત્રણ મનુષ્ય

ત્રયો મનુષ્યાઃ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, સંખ્યાતા મનુષ્યા ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, ચત્વારઃ, પશ્ચ, પટ્ટ, સપ્ત, અષ્ટૌ, નવ, દશ વા મનુષ્યા મનુષ્યપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, અંખ્યેયાશ્ચ મનુષ્યાઃ મનુષ્યપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તો ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવન્તીતિ ભાવઃ । ગાંઢેયઃ પૃચ્છતિ અસંખ્યેજ્ઞા મંતે ! મણુસ્સા પુચ્છા ? ’ હે મદન્ત ! અસંખ્યેયાઃ મનુષ્યાઃ મનુષ્યપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ કિં સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, કિંવા ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવન્તિ ? इति पृच्छा, भगवानाह—‘ गंगेया ! सव्वे वि ताव संमुर्च्छिममणुस्सेसु होज्जा ’ हे गांढेय ! सर्वेऽपि तावन् अंख्याता मनुष्याः संमूर्च्छिममनुष्येषु भवन्ति, ‘ अहवा असंखेज्जा संमुच्छिममणुस्सेसु, एगे गम्भवक्कंतियमणुस्सेसु

તીન મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોં મેં હોતે હેં ઓર સંખ્યાત મનુષ્ય ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિક-ગર્ભજમનુષ્યોં મેં હોતે હેં, ચાર, પાંચ, છહ, સાત, આઠ, નૌ અથવા દશ મનુષ્ય મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવગ્રહણ કરતે હુએ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યોં મેં હોતે હેં ઓર અંખ્યાત મનુષ્ય મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુએ ગર્ભજ મનુષ્યોં મેં હોતે હેં ।

અવ ગાંઢેય અનગાર પ્રશ્નસે એસા પૂછતે હેં (અસંખ્યેજ્ઞા મંતે ! મણુસ્સા પુચ્છા) હે મદન્ત અસંખ્યાત મનુષ્ય મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુએ કયા સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોં મેં હોતે હેં યા ગર્ભજ મનુષ્યોં મેં હોતે હેં ? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं—(गंगेया) हे गांढेय ! (सव्वे वि ताव संमुच्छिममणुस्सेसु होज्जा) मव भी असंख्यात मनुष्य संमूर्च्छिम

સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમા ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત મનુષ્ય ગર્ભજ મનુષ્યોમા ઉત્પન્ન થાય છે ચાર, પાંચ છ, સાત, આઠ, નવ અથવા દશ મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમા ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત મનુષ્યો ગર્ભજ મનુષ્યોમા ઉત્પન્ન થાય છે. છેલ્લો ભાગ આ પ્રમાણે અન્ધે “ સંખ્યાત મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમા ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત મનુષ્ય ગર્ભજ મનુષ્યોમા ઉત્પન્ન થાય છે. ”

ગાંઢેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ અસંખ્યેજ્ઞા મંતે ! મણુસ્સા પુચ્છ ” હે મદન્ત ! મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા અન્ય ગતિમાંથી મનુષ્યગતિમાં પ્રવેશ કરતા અસંખ્યાત મનુષ્યો શુ સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમા ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ગર્ભજ મનુષ્યોમા ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંઢેય ! “ સવ્વે વિ તાવ સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ હોજ્જા ” તે અસંખ્યાત મનુષ્યો સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમા પણ

હોજ્જા ' અથવા અસંખ્યેયા મનુષ્યાઃ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, એકો મનુષ્યો ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવતિ, ' અહવા અસંખેજ્જા સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ, દો ગ-
ભવવકંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા ' અથવા અપંખ્યેયાઃ અસંખ્યાતાઃ મનુષ્યાઃ મનુષ્ય
પ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, દ્વૌ મનુષ્યૌ ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિક-
મનુષ્યેષુ ભવતઃ ' એવં જાવ અસંખેજ્જા સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ હોજ્જા, સંખેજ્જા
ગભવવકંતિયમણુસ્સેસુ વા હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અસંખ્યાતાઃ મનુષ્યાઃ
મનુષ્યપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, ત્રયો વા, ચત્વારો વા,
પચ્ચ વા, ષઢ વા સપ્ત વા, અઠ્ઠૌ વા, નવ વા, દશ વા, મનુષ્યા મનુષ્યપ્રવેશનકેન

મનુષ્યોં મેં હોતે હેં (અહવા અસંખેજ્જા સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ એગે ગભ-
વકંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા) અથવા અસંખ્યાત મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યોં
મેં હોતે હેં, તથા એક મનુષ્ય ગર્ભજ મનુષ્યોં મેં હોતા હેં " અહવા અસં-
ખેજ્જા સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ દો ગભ વવકંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા)
અથવા અસંખ્યાત મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોં મેં હોતે હેં ઓર એક
મનુષ્ય ગર્ભજ મનુષ્યોં મેં હોતા હેં । (અહવા-અસંખેજ્જા સંમુચ્છિમમ-
ણુસ્સેસુ દો ગભવવકંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા) અથવા અસંખ્યાત મનુષ્ય
મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુએ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યોં
મેં હોતે હેં ઓર ડનમેં સે દો મનુષ્ય ગર્ભજમનુષ્યોં મેં હોતે હેં । (એવં
જાવ અસંખેજ્જા સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ હોજ્જા, સંખેજ્જા ગભવવકંતિ-
યમણુસ્સેસુ હોજ્જા) ઇસ પૂર્વોક્ત રીતિ કે અનુસાર યાવત્ અસંખ્યાત
મનુષ્ય મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુએ સંમૂર્ચ્છિ-
મમનુષ્યોં મેં હોતે હેં ઓર ત્રીન, અથવા ચાર, પાંચ, છહ, સાત આઠ,
નૌ, અથવા દશ મનુષ્ય મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે

ઉત્પન્ન થાય છે, " અહવા અસંખેજ્જા સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ એગે ગભવવકંતિય-
મણુસ્સેસુ હોજ્જા " અથવા અસંખ્યાત મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોંમાં ઉત્પન્ન
થાય છે તથા એક મનુષ્ય ગર્ભજ મનુષ્યોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે. " અહવા
અસંખેજ્જા સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ, દો ગભવવકંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા " અથવા
અસંખ્યાત મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને એ મનુષ્ય
ગર્ભજ મનુષ્યોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે " એવં જાવ અસંખેજ્જા સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ
હોજ્જા, સંખેજ્જા ગભવવકંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા " આ રીતે આગળ પણ કથન થયું
નેધએ. જેમકે... મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્ય ભવમા પ્રવેશ કરતા અસંખ્યાત
મનુષ્યો સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીના ત્રણ, ચાર, પાંચ,

પ્રવિશન્તો ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, એવમેન અસંખ્યેયા મનુષ્યાઃ મનુષ્ય-
પ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવન્તિ સંખ્યેયાઃ સંખ્યાતાશ્ચ મનુષ્યા
ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ વા ભવન્તિ । તથા ચાત્ર દ્વિકસંયોગે પૂર્વવદેવ એકાદશ
વિકલ્પા ભવન્તિ, અસંખ્યાતપદેતુ પૂર્વ દ્વાદશ વિકલ્પા ઉક્તાઃ, અત્રતુ એકાદશૈવ
વિકલ્પા ભવન્તિ, તથાદિ-યદિ ચાત્ર સંમૂર્ચ્છિમેષુ ગર્ભજેષુ ચાસંખ્યાતત્વં
સ્યાત્તદા દ્વાદશોઽપિ વિકલ્પઃ સમાચ્યેત, તદેવતુ નાસ્તિ ઇતિ પૂર્વોક્તયુક્તયા નૈવાપ્રા-
સંખ્યાતપદે દ્વાદશ વિકલ્પાઃ સભવન્તિ, અપિતુ એકાદશૈવ, એવં ગર્ભજમનુષ્યાણાં
સ્વરૂપતોઽપિ અસંખ્યાતાનામભાવેન તત્પ્રવેશનકે અસંખ્યાતાસંભવાત્,
અતોઽસંખ્યાતપદેઽપિ એકાદશ વિકલ્પદર્શનાયોક્તમ્-’ અસંખ્યેજ્ઞા સંમૂર્ચ્છિમ-

હુણ ગર્ભજ મનુષ્યોં મેં હોતે હૈં હસી તરહ સે અસંખ્યાત મનુષ્ય મનુષ્ય-
પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવિષ્ટ હોતે હુણ મસૂર્ચ્છિમમનુષ્યોં મેં
હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત મનુષ્ય ગર્ભજમનુષ્યોં મેં હોતે હૈં । યહાં દ્વિકસં-
યોગ મેં પહિલે કી તરહ હી ૧૧ વિકલ્પ હોતે હૈં યદ્યપિ અસંખ્યા-
તપદ મેં પહિલે ૧૨ વિકલ્પ કહે ગયે હૈં પરન્તુ યહાં પર ૧૧ હી વિકલ્પ
હોતે હૈં ક્યોં કિ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યોં મેં ઓર ગર્ભજમનુષ્યોં મેં યદિ અસં-
ખ્યાતતા હો, તો હી ૧૨ વાં વિકલ્પ સંભવિત હો સકતા હૈં-પરન્તુ વહ
હનમેં હૈં નહીં-હસ કારણ પૂર્વોક્તયુક્ત્યનુસાર યહાં અસંખ્યાત પદ મેં ૧૨
વિકલ્પ સંભવિત નહીં હોતેહૈં કિન્તુ ૧૧ વિકલ્પ હી સંભવિત હોતેહૈં હસ
તરહ ગર્ભજમનુષ્યોં મેં સ્વરૂપતઃ સ્ત્રી અસંખ્યાતતા કા અભાવ હોને સે
ઉસકે પ્રવેશનક મેં સ્ત્રી અસંખ્યાતતા નહીં આઈ હૈં । હસલિયે અસંખ્યા-
તપદ મેં સ્ત્રી ૧૧ વેં વિકલ્પ કો દિશ્વાને કે લિયે (અસંખ્યેજ્ઞા સંમૂર્ચ્છિ-

છ, સાત, આઠ, નવ અથવા દશ મનુષ્યો ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
અથવા મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્ય ભવમાં પ્રવેશ કરતા અસંખ્યાત મનુષ્યો
સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત મનુષ્યો ગર્ભજ મનુષ્યોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે. અહીં દ્વિકસંયોગમાં સંખ્યાત પદની જોમ ૧૧ જ વિકલ્પ
બને છે. જો કે અસંખ્યાત પદમાં પહેલાં ૧૨ વિકલ્પ કહેવામાં આવ્યા છે,
પરન્તુ અહીં ૧૧ વિકલ્પ જ બની શકે છે કારણ કે સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં
અને ગર્ભજ મનુષ્યોમાં જો અસંખ્યાતતા હોય તો જ અહીં બારમો વિકલ્પ
સંભવી શકે છે, પણ ગર્ભજ મનુષ્યોમાં અસંખ્યાતતા સંભવી શકતી નથી.
તે કારણે પૂર્વોક્ત પદ્ધતિ અનુસાર અસંખ્યાત પદમાં ૧૨ વિકલ્પ અહીં સંભવી
શકતા નથી પણ ૧૧ વિકલ્પ જ સંભવી શકે છે. ગર્ભજ મનુષ્યોમાં સ્વરૂપતઃ
પણ અસંખ્યાતતાનો અભાવ હોવાથી તેમના પ્રવેશનકમાં પણ અસંખ્યાતતા

સંખેજ્ઞા ગર્ભવક્રંતિયમણુસ્સેસુ વા હોજ્ઞા ' ઇતિ, યથોત્કૃષ્ટસૂત્રમાહ
 મંતે ' ઇત્યાદિ । ' ઉક્કોસા મંતે । મણુસ્સા પુચ્છા ' ગાઙ્ગેયઃ પૃચ્છતિ-હે ભદન્ત
 ઉત્કર્ષપદિનો મનુષ્યામનુષ્યપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ કિં સમ્સૂચ્છિમ-
 મવન્તિ ? કિંવા ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવન્તિ ? મગવાનાહ-ગંગેયા !
 તાવ સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ હોજ્ઞા ' હે ગાઙ્ગેય ! સર્વેઽપિ તાવત્ ઉત્કૃષ્ટ-
 મનુષ્યા મનુષ્યપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ સમ્સૂચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવન્તિ,
 સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ ય, ગર્ભવક્રંતિયમણુસ્સેસુ વા હોજ્ઞા ' અથવા
 નો મનુષ્યાઃ સમ્સૂચ્છિમમનુષ્યેષુ ચ ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ વા
 સુ સંખેજ્ઞા ગર્ભવક્રંતિયમણુસ્સેસુ વા હોજ્ઞા) સૂત્રકાર ને
 હા હૈ । અવ ગાંગેય પ્રશ્ન સે એસા પૂછતે હૈં (ઉક્કોસા મંતે !
 પુચ્છા) હે ભદન્ત ! ઉત્કૃષ્ટપદી મનુષ્ય મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા
 વ મેં પ્રવેશ કરતે હુઅ કયા સમ્સૂચ્છિમમનુષ્યોં મેં હોતે હૈં યા
 નુષ્યોં મેં હોતે હૈં ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં-(ગંગેયા) હે
 (સર્વે વિ તાવ સમુચ્છિમમણુસ્સેસુ હોજ્ઞા) સમસ્ત ઉત્કૃષ્ટ-
 મનુષ્ય મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુઅ સમ્સૂ-
 નુષ્યોં મેં હોતે હૈં । (અહવા સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ ય ગર્ભવક્રં-
 સ્સેસુ વા હોજ્ઞા) અથવા ઉત્કૃષ્ટપદી મનુષ્ય સમ્સૂચ્છિમમનુ-
 ભી હોતે હૈં ઓર ગર્ભજમનુષ્યોં મેં ભી હોતે હૈ । સંસૂચ્છિમ

ની નથી. તે કારણે જ સૂત્રકારે આ પ્રમાણે કહ્યું છે—, અસંખેજ્ઞા
 મણુસ્સેસુ સંખેજ્ઞા ગર્ભવક્રંતિયમણુસ્સેસુ વા હોજ્ઞા ” “ અસંખ્યાત
 સમ્સૂચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત મનુષ્યો ગર્ભજ
 મા ઉત્પન્ન થાય છે. ”

હવે ગાંગેય અણુગાર ઉત્કૃષ્ટપદી મનુષ્યના મનુષ્ય પ્રવેશનક વિષે આ
 પ્રશ્ન પૂછે છે—“ ઉક્કોસા મંતે ! મણુસ્સા પુચ્છા ” હે ભદન્ત ! મનુષ્ય
 ક દ્વારા મનુષ્યભવમા પ્રવેશ કરતા ઉત્કૃષ્ટપદી મનુષ્યો શું સમ્સૂચ્છિમ
 માં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનેા ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ સર્વે વિ તાવ
 ઇમમણુસ્સેસુ હોજ્ઞા ” મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવમાં પ્રવેશ કરતા
 ઉત્કૃષ્ટપદી મનુષ્યો સમ્સૂચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા
 ઇમમણુસ્સેસુ ય ગર્ભવક્રંતિય મણુસ્સેસુ વા હોજ્ઞા ” અથવા ઉત્કૃષ્ટપદી
 મા સંસૂચ્છિમ મનુષ્યોમા પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને ગર્ભજ મનુષ્યોમાં
 ઉત્પન્ન થાય છે. સમ્સૂચ્છિમ મનુષ્ય અસંખ્યાત હોય છે, અને બ્યાદે

भवन्ति. स स्मूर्च्छिमानाम् असंख्यातानां भावेन प्रविशतामपि असंख्यातानां संभवात्, अत एव मनुष्यप्रवेशनकं प्रति उत्कृष्टपदिनस्तेषु सर्वेऽपि भवन्तीति भावः, तथा च संस्मूर्च्छिममनुष्यप्रवेशनकमितरापेक्षयाऽसंख्यातगुणमवगन्तव्यम्। अथ मनुष्यप्रवेशनकस्यैवालपबहुत्वादि वक्तव्यतामाह—‘एयस्स णं भंते !’ इत्यादि। ‘एयस्स णं भंते ! संस्मूर्च्छिममणुस्सपवेसणगस्स गवभवक्कंतियमणुस्सपवेसणगस्स य कयरे कयरेहिंतो जाव विसेसाहिया वा ?’ गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त ! एतस्य खलु संस्मूर्च्छिममनुष्यप्रवेशनकस्य गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्यप्रवेशनस्य च मध्ये कतराणि तथाविधप्रवेशनकानि कतरेभ्यो यावत्—स्तोकानि वा, बहुकानि वा, तुल्यानि वा, विशेषाधिकानि वा भवन्ति ? भगवानाह—

मनुष्य असंख्यात होते हैं और जब ये मनुष्यप्रवेशनक में प्रवेश होते हैं तब भी ये असंख्यात ही संभवित होते हैं। इसलिये मनुष्यप्रवेशनक के प्रति उनमें सब भी उत्कृष्टपदी होते हैं। इसी कारण संस्मूर्च्छिममनुष्यप्रवेशनक दूसरे गर्भजमनुष्य प्रवेशनक की अपेक्षा असंख्यातगुणा है—ऐसा जानना चाहिये।

अब गाङ्गेय प्रश्न से ऐसा पूछते हैं—(एयस्स णं भंते ! संस्मूर्च्छिममणुस्सपवेसणगस्स गवभवक्कंतियमणुस्सपवेसणगस्स य कयरे कयरेहिंतो जाव विसेसाहिया वा) हे भदन्त ! इस संस्मूर्च्छिम मनुष्य प्रवेशनक में और गर्भजमनुष्यप्रवेशनक में आपस में कौन प्रवेशनक किस प्रवेशनक की अपेक्षा से कम हैं ? कौन प्रवेशनक किस प्रवेशनक की अपेक्षा से बहुत हैं ? कौन प्रवेशनक किस प्रवेशनक की अपेक्षा समान हैं और कौन प्रवेशनक किस प्रवेशनक से विशेषाधिक हैं। इसके

તેઓ મનુષ્ય પ્રવેશનકમાં પ્રવેશ પામે છે ત્યારે તેઓ અસંખ્યાત જ સંભવી શકે છે. તેથી મનુષ્ય પ્રવેશનકની અપેક્ષાએ તેઓ બધાં ઉત્કૃષ્ટપદી પણ હોઈ શકે છે તે કારણે ગર્ભજ મનુષ્ય પ્રવેશનક કરતાં સંસ્મૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય પ્રવેશનક અસંખ્યાતગણું છે, એમ સમજવું.

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“એયસ્સ ણં ભંતે ! સમુચ્છિમમણુસ્સપવેસણગમ્મ ગવ્મવ્વક્કંતિયપવેસણગમ્મ કયરે કયરેહિંતો જાવ વિસેસાહિયા ?” હે ભદ્રન્ત ! આ સંસ્મૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય પ્રવેશનક અને ગર્ભજ મનુષ્ય પ્રવેશનકમાંથી કયું પ્રવેશનક કયા પ્રવેશનક કરતાં અલ્પ છે ? કયું પ્રવેશનક કયા પ્રવેશનક કરતાં અધિક છે ? કયું પ્રવેશનક કયા પ્રવેશનક જેટલું જ છે ? કયું પ્રવેશનક કયા પ્રવેશનક કરતાં વિશેષાધિક છે ?

या ! सवत्थो वा गम्भवक्कंतियमणुस्सपवेसणया संमुच्छिममणुस्स-
णया असंखेज्जगुणा ' हे गाङ्गेय ! सर्वस्तोकानि गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्य-
नकानि भवन्ति, तदपेक्षया संमूर्च्छिममनुष्यप्रवेशनकानि असख्यात-
नि भवन्तीति ॥ सू० १५ ॥

देवप्रवेशनकवक्तव्यता ।

मूलम्—“ देवपवेसणए णं भंते ! कइविहे पणणत्ते ? गंगेया !
विहे पणणत्ते, तं जहा-भवणवासिदेवपवेसणए जाव वेमाणि-
वपवेसणए, एगे भंते ? देवे देवपवेसणएणं पविसमाणे किं भ-
वासिसु होज्जा, वाणमंतरेसु होज्जा, जोइसिएसु होज्जा,
माणिएसु होज्जा ! गंगेया ! भवणवासिसु वा होज्जा, वाण-
रेसु वा होज्जा, जोइसिएसु वा होज्जा, वेमाणिएसु वा
ज्जा । दो भंते । देवा देवपवेसणएणं पुच्छा ? गंगेया !
णवासिसु वा होज्जा, वाणमंतरेसु वा होज्जा, जोइसिएसु
होज्जा, वेमाणिएसु वा होज्जा, अहवा एगे भवणवासीसु,
वाणमंतरेसु होज्जा, एवं जहा तिरिक्खजोणियपवेसणए
देवपवेसणएवि भाणियठ्वे जाव असंखेज्जजत्ति । उक्कोसा
! पुच्छा, गंगेया ! सव्वे वि ताव जोइसिएसु होज्जा १,
र में प्रभु कहते हैं—(गंगेया) हे गांगेय ! (सव्वत्थोवा गम्भवक्कंति-
णुस्सपवेसणया, संमुच्छिममणुस्सपवेसणया असंखेज्जगुणा) गर्भज-
प्रवेशनक सब से कम है और इसकी अपेक्षा समूर्च्छिममनुष्य-
प्रवेशनक असख्यातगुणित है ॥ १५ ॥

महावीर प्रभुने उत्तर—“ गंगेया ! ” ऐ गंगेय ! “ सव्वत्थोवा गम्भ
तियमणुस्सपवेसणया, संमुच्छिममणुस्सपवेसणया असंखेज्जगुणा ” गर्भज
प्रवेशनक सौथी अत्थ छे अने गम्भ मनुष्य प्रवेशनक करतां अत्थ
मनुष्य प्रवेशनक असंख्यातगुणित छे ॥ सू. १५ ॥

अहवा जोइसिएसु भवणवासीसु य होज्जा १ अहवा जोइ-
 सिएसु वाणमंतरेसु य होज्जा २ अहवा जोइसिएसु वेमा-
 णि एसुय होज्जा ३, अहवा जोइसिएसु य, भवणवासिसु य वाण-
 मंतरसु य होज्जा १, अहवा जोइसिएसु य, भवणवासीसु य,
 वेमाणिएसु य होज्जा, २ अहवा जोइसिएसु य वाणमंतरेसु य,
 वेमाणिएसु य होज्जा ३, अहवा जोइसिएसु य भवणवासीसु य
 वाणमंतरेसु य वेमाणिएसु य होज्जा १। एयरुस णं भंते ! भवणवासि
 देव पवेसणगरुस वाणमंतर देवपवेसणगरुस, जोइसियदेवपवेस-
 णगरुस, वेमाणियदेवपवेसणगरुस य कयरे कयरेहिंतो जाव
 विसेसाहिया वा ? गंगेया ! सव्वत्थोवा वेमाणियदेवपवेसणया,
 भवणवासिदेवपवेसणया असंखेज्जगुणा, वाणमंतरदेवपवेसण-
 या असंखेज्जगुणा जोइसियदेवपवेसणया संखेज्जगुणा ॥सू० १६॥

छाया—देवप्रवेशनकं खलु भदन्त ! कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गाङ्गेय ! चतुर्विधं
 प्रज्ञप्तम्, तद्यथा भवनवासिदेवप्रवेशनकम् यावत् वैमानिकदेवप्रवेशनकम् ।
 एको भदन्त ! देवो देवप्रवेशनकेन प्रविशन् किं भवनवासिषु भवेत् ? वानव्यन्त-
 रेषु भवेत्, ज्योतिष्केषु भवेत्, वैमानिकेषु भवेत् ? गाङ्गेय ! भवनवासिषु वा
 भवति, वानव्यन्तरेषु वा भवति ज्योतिषिकेषु वा भवति वैमानिकेषु वा भवति ।
 द्वौ भदन्त ! देवौ देवप्रवेशनकेन पृच्छा, गाङ्गेय ! भवनवासिषु वा भवत, वान-
 व्यन्तरेषु वा भवतः, ज्योतिषिकेषु वा भवतः, वैमानिकेषु वा भवतः, अथवा एको
 भवनवासिषु एको वानव्यन्तरेषु भवति । एवं यथा तिर्यग्योनिकप्रवेशनकं तथा
 देवप्रवेशनकमपि भगितव्यम् यावत् असंख्येया इति । उत्कृष्टा भदन्त ! पृच्छा ?
 गाङ्गेय ! सर्वेऽपि तावत् ज्योतिषिकेषु भवन्ति ? । अथवा ज्योतिषिकभवनवासिषु
 च भवन्ति, १ अथवा ज्योतिषिकेषु वानव्यन्तरेषु च भवन्ति, २ अथवा ज्योतिषिक-
 वैमानिकेषु च भवन्ति, ३ अथवा ज्योतिषिकेषु च भवनवासिषु च वानव्यन्तरेषु च

भवन्ति, १ अथवा ज्योतिषिकेषु च भवनवासिषु च वैमानिकेषु च भवन्ति, २ अथवा ज्योतिषिकेषु च वानव्यन्तरेषु च वैमानिकेषु च भवन्ति, ३ अथवा ज्योतिषिकेषु च भवनवासिषु च वानव्यन्तरेषु च वैमानिकेषु च भवन्ति । एतस्य खलु भदन्त ! भवनवासिदेवप्रवेशनकस्य वानव्यन्तरदेवप्रवेशनकस्य ज्योतिषिकदेवप्रवेशनकस्य वैमानिकदेवप्रवेशनकस्य च कतराणि कतरेभ्यो यावत् विशेषाधिकानि वा ? गाङ्गेय ? सर्वस्तोकानि वैमानिकदेवप्रवेशनकानि, भवनवासिदेवप्रवेशनकानि असंख्यातगुणानि, वानव्यन्तरदेवप्रवेशनकानि असंख्येयगुणानि, ज्योतिषिकदेवप्रवेशनकानि संख्येयगुणानि ॥ सू० १६ ॥

टीका—अथ देवप्रवेशनकमधिकृत्य प्ररूपयितुमाह—‘ देवपवेसणए णं भंते ’ इत्यादि । ‘ देवपवेसणए णं भंते । कइविहे पणत्ते ? ’ गाङ्गेयः पृच्छन्ति—हे भदन्त ! देवप्रवेशनकं खलु कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? भगवानाह—‘ गंगेया ! चउव्विहे पणत्ते ’ हे गाङ्गेय ! देवप्रवेशनकं चतुर्विधं प्रज्ञप्तम्, ‘ तं जहा भवणवासिदेवपवेसणए जाव वेमाणियदेवपवेसणए ’ तद्यथा—भवनवासिदेवप्रवेशनकम् ?, यावत् वानव्यन्तरदेवप्रवेशनकम् २, ज्योतिषिकदेवप्रवेशनकम् ३, वैमानिक

देवप्रवेशनक वक्तव्यता

‘ देवपवेसणए णं भंते । कइविहे पणत्ते ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—इस सूत्रद्वारा सूत्रकार ने देवप्रवेशनक का कथन किया है—इसमें गाङ्गेय ने प्रभु से ऐसा पूछा है—(देवपवेसणए णं भंते । कइ विहे पणत्ते) हे भदन्त ! देवप्रवेशनक कितने प्रकार का कहा गया है ? इसके उत्तर में प्रभु ने कहा—(गंगेया) हे गाङ्गेय (चउव्विहे पणत्ते) देवप्रवेशनक चार प्रकार का कहा गया है—(तं जहा) जैसे—(भवणवासिदेवपवेसणए जाव वेमाणियदेवपवेसणए) भवनवासी देवप्रवे-

देवप्रवेशनक वक्तव्यता—

“ देवपवेसणए णं भंते ! कइविहे पणत्ते ” इत्यादि—

टीकार्थ—सूत्रकारे आ सूत्रमां देवप्रवेशनकनुं निरूपयिषुं कथुं छे—

गाङ्गेय आशुगारतो प्रश्न—“ देवपवेसणए णं भंते ! कइविहे पणत्ते ” हे भदन्त ! देवप्रवेशनकना कइला प्रकार कइला छे ?

महावीर प्रभुतो उत्तर—“ गंगेया ! ” हे गाङ्गेय ! “ चउव्विहे पणत्ते ” देवप्रवेशनकना चार प्रकार कइला छे. “ तजहा ” ते प्रकारो नीचे प्रमाणे छे.

“ भवणवासिदेवपवेसणए जाव वेमाणियदेवपवेसणए ” (१) भवनवासी देवप्रवेशनक, (२) वानव्यन्तर देवप्रवेशनक, (३) ज्योतिषिक देवप्रवेशनक अने (४) वैमानिक देवप्रवेशनक.

દેવપ્રવેશનક્રમ ૪, ગાંધેયઃ પૃચ્છતિ—‘એગે મંતે ! દેવે દેવપ્રવેશનક્રમં પવિસ-
માણે કિં ભવણવાસીસુ હોજ્જા, વાણમંતરેસુ હોજ્જા, જોહિસિણસુ હોજ્જા, વૈમા-
ણિણસુ હોજ્જા ? ’ હે મહન્ત ! એકો દેવો દેવપ્રવેશનક્રમે પ્રવિશન્ કિં ભવનવા-
સિષુ ભવેત્ ? । કિંવા વાનવ્યન્તરેષુ ભવેત્, જ્યોતિષિકેષુ ભવેત્, વૈમાનિકેષુ
ભવેત્ ? મગાનાહ—‘ગંગેયા ! ભવણવાસીસુ વા હોજ્જા, વાણમંતરેસુ—વા હોજ્જા,
જોહિસિણસુ વા હોજ્જા, વૈમાણિણસુ વા હોજ્જા ’ હે ગાંધેય ! એકો દેવો દેવપ્રવે-
શનક્રમં કુર્વન્ ભવનવાસિષુ વા ભવતિ, વાનવ્યન્તરેષુ વા ભવતિ, જ્યોતિષિકેષુ વા
ભવતિ, વૈમાનિકેષુ વા ભવતિ । ‘ દો મંતે ! દેવા દેવપ્રવેશનક્રમં પુચ્છા ’

શનક્રમ યાવત્—વાનવ્યન્તર દેવપ્રવેશનક્રમ, જ્યોતિષિક દેવપ્રવેશનક્રમ,
વૈમાનિક દેવપ્રવેશનક્રમ । અથ ગાંધેય પ્રશ્ન સે એસા પૂછતે હૈં—(એગે મંતે !
દેવે દેવપ્રવેશનક્રમં પવિસમાણે કિં ભવણવાસીસુ હોજ્જા, વાણમંતરેસુ
હોજ્જા, જોહિસિણસુ હોજ્જા, વૈમાણિણસુ હોજ્જા) હે મહન્ત ! એક દેવ
દેવપ્રવેશનક્રમ દ્વારા દેવભવ મેં પ્રવેશ કરતા હુઆ કયા ભવનવાસી દેવો
મેં હોતા હૈ ? અથવા વાનવ્યન્તર દેવો મેં હોતા હૈ ?
યા જ્યોતિષિક દેવો મેં હોતા હૈ ? યા વૈમાનિક દેવો મેં
હોતા હૈ ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં—(ગંગેયા) હે ગાંધેય ! (ભવણ-
વાસીસુ વા હોજ્જા, વાણમંતરેસુ વા હોજ્જા, જોહિસિણસુ વા હોજ્જા,
વૈમાણિણસુ વા હોજ્જા) એક દેવ દેવપ્રવેશનક્રમ દ્વારા દેવભવ મેં પ્રવેશ
કરતા હુઆ ભવનવાસિયો મેં ભી હોતા હૈ, વાનવ્યન્તરો મેં ભી હોતા હૈ
જ્યોતિષિકો મેં ભી હોતા હૈ, વૈમાનિકો મેં ભી હોતા હૈ; (દો મંતે !
દેવા દેવપ્રવેશનક્રમં પુચ્છા) અથ ગાંધેય પ્રશ્ન સે એસા પૂછ રહે હૈં—હે

ગાંધેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“એગે મંતે ! દેવે દેવપ્રવેશનક્રમં પવિસમાણે
કિં ભવણવાસીસુ હોજ્જા, વાણમંતરેસુ હોજ્જા, જોહિસિણસુ હોજ્જા વૈમાણિણસુ
હોજ્જા ? ” હે મહન્ત ! દેવપ્રવેશનક્રમ દ્વારા અન્ય ગતિમાથી દેવભવમાં પ્રવેશ
કરતો એક દેવ શું ભવનવાસી દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાનવ્યન્તર દેવોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે ? કે જ્યોતિષિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વૈમાનિક દેવોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રશ્નનો ઉત્તર—“ગંગેયા ! ” હે ગાંધેય ! “ભવણવાસીસુ વા
હોજ્જા, વાણમંતરેસુ વા હોજ્જા, જોહિસિણસુ વા હોજ્જા, વૈમાણિણસુ વા હોજ્જા ”
દેવપ્રવેશનક્રમ દ્વારા દેવભવમાં પ્રવેશ કરતો એક દેવ ભવનવાસીઓમાં પણ
ઉત્પન્ન થાય છે, વાનવ્યન્તરોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, જ્યોતિષિકોમાં પણ
ઉત્પન્ન થાય છે અને વૈમાનિકોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે.

ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ—હે ભદ્રન્ત ! દ્વૌ દેવૌ દેવપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તૌ કિં ભવનવાસિષુ ભવતઃ ? કિંવા વાનવ્યન્તરેષુ જ્યોતિષિકેષુ વૈમાનિકેષુ વા ભવતઃ ? इति पृच्छा, भगवानाह—‘ गंगेया ! भवणवासीसु वा होज्जा, वाणमंतरेसु वा होज्जा, जोइसिएसु वा होज्जा, वेमाणिएसु वा होज्जा ’ हे गाङ्गेय ! द्वौ देवौ देवप्रवेशनकं कुर्वन्तौ भवनवासिषु वा भवतः, वानव्यन्तरेषु वा ज्योतिषिकेषु वा वैमानिकेषु वा भवतः ‘ अहवा एगे भवणवासीसु, एगे वाणमंतरेसु होज्जा ’ अथवा एको देवो देवप्रवेशनकेन प्रविशन् भवनवासिदेवेषु भवति, एकोऽपरश्च वानव्यन्तरेषु भवति, ‘ एव जहा तिरिक्खजोणियपवेसणए तहा देवपवेसणए वि भाणियव्वे जाव असंखेज्जत्ति ’ एवं पूर्वोक्तरीत्या यथा तिर्यग्योनिकप्रवेश-

ભદ્રન્ત ! દો દેવ દેવપ્રવેશનક દ્વારા દેવભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુए કહાં હોતે હૈં ? કયા વે ભવનવાસિયો મેં હોતે હૈં ? અથવા વાનવ્યન્તરો મેં હોતે હૈં ? યા જ્યોતિષિકો મેં હોતે હૈં ? યા વૈમાનિકો મેં હોતે હૈં ? इस प्रश्न के उत्तर में प्रभु कहते हैं—(गंगेया ! भवणवासीसु वा होज्जा, वाणमंतरेसु वा होज्जा, जोइसिएसु वा होज्जा, वेमाणिएसु वा होज्जा, हे गाङ्गेय ! दो देव देवप्रवेशनक द्वारा देवभव में प्रवेश करते हुए भवनवासी देवों में भी होते हैं, वानव्यन्तर देवों में भी होते हैं, ज्यतिषिक देवों में भी होते हैं अथवा वैमानिक देवों में भी होते हैं । (अहवा— एगे भवणवासीसु, एगे वाणमंतरेसु होज्जा) अथवा एक देव भवनवासियों में होता है और दूसरा एक देव वानव्यन्तरो में होता है (एवं जहा तिरिक्खजोणियपवेसणए तहा देवपवेसणए वि भाणियव्वे जाव

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ દો મંતે ! દેવાદેવપવેસણર્ણ પુચ્છા ” હે ભદ્રન્ત !

દેવપ્રવેશનક દ્વારા અન્ય ગતિમાંથી દેવભવમાં પ્રવેશ કરતા બે દેવો કયાં ઉત્પન્ન થાય છે ? શું તેઓ ભવનવાસીઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાનવ્યન્તરોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ ભવણવાસીસુ વા હોજ્જા, વાણમંતરેસુ વા હોજ્જા, જોઈસિયેસુ વા હોજ્જા, વેમાણિયેસુ વા હોજ્જા ” દેવપ્રવેશનક દ્વારા દેવભવમાં પ્રવેશ કરતા બે દેવો ભવનવાસી દેવોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, વાનવ્યન્તરદેવોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે જ્યોતિષિક દેવોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને વૈમાનિકદેવોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવાં એગે ભવણવાસીસુ, એગે વાણમંતરેસુ હોજ્જા ” અથવા તે બે દેવોમાનો એક ભવનવાસીઓમાં અને એક વાનવ્યન્તરોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ एवं જહા તિરિક્ખજોણિયપવેસણए तहा देवपवेसणए वि भाणियव्वे

નકં મળિતં તથા દેવપ્રવેશનકમપિ મળિતવ્યમ્ । યાવત્-ત્રયઃ, ચત્વારઃ, પચ્ચ, ષટ્, સપ્ત, અષ્ટ, નવ, દશ, સંખ્યાતાઃ, અસંખ્યાતાશ્ચેતિ વક્તવ્યમ્ । અથ દેવ દ્વય-વિષયે મજ્ઞાનાહ-અથવા એકો દેવો ભવનવાસિસુ ભવતિ, એકો વાનવ્યન્તરેષુ ભવતિ, અથવા એકો દેવો ભવનવાસિષુ ભવતિ, એકો દેવો જ્યોતિષિકેષુ ભવતિ, અથવા એકો દેવો ભવનવાસિષુ ભવતિ, એકો દેવો વૈમાનિકેષુ ભવતિ ।

અથ દેવત્રયવિષયે મજ્ઞાઃ પ્રદર્શ્યન્તે-અથવા એકો દેવો ભવનવાસિષુ ભવતિ દ્વૌ દેવૌ વાનવ્યન્તરેષુ ભવતઃ, અથવા એકો દેવો ભવનવાસિષુ ભવતિ દ્વૌ દેવૌ

અસંખ્યેજ્જત્તિ ” હસ પ્રકાર સે જૈસા તિર્યગ્પ્રવેશનક કહા ગયા હૈ વૈસા હી યહ દેવપ્રવેશનક બી કહના ચાહિયે-યાવત્-ત્રીન, ચાર, પાંચ, છહ, સાત, આઠ, નૌ, દશ, સંખ્યાત ઓર અસંખ્યાત દેવ સમ્બન્ધી દ્વિક સયોગાદિ કા કથન, જૈસા તિર્યગ્ પ્રવેશનક મેં ત્રીન, ચાર, પાંચ, છહ, આદિ તિર્યગ્નોં કે દ્વિક સયોગાદિ કા કિયા ગયા હૈ-વૈસા હી યહાં કહના ચાહિયે-દેવદ્વય વિષયક અંગ હસ પ્રકાર સે હૈ-“ અથવા એક દેવ ભવનવાસિયોં મેં હોતા હૈ, ઓર દૂસરા એક વાનવ્યન્તરોં મેં હોતા હૈ ૧, અથવા એક દેવ ભવનવાસિયોં મેં હોતા હૈ ઓર દૂસરા એક દેવ જ્યોતિષિકોં મેં હોતા હૈ ૨, અથવા એક દેવ ભવનવાસિયોં મેં હોતા હૈ ઓર દૂસરા એક દેવ વૈમાનિકોં મેં હોતા હૈ ૩ ઇત્યાદિ દેવત્રય વિષયક અંગ હસ પ્રકાર સે હૈ-દેવપ્રવેશનક દ્વારા દેવભવ ગ્રહણ કરને વાલે ત્રીન દેવોં મેં સે એક દેવ ભવનવાસિયોં મેં હોતા હૈ, ઓર દો દેવ

જાવ અસંખ્યેજ્જત્તિ ” આ પ્રમાણે જેવું તિર્યગ્ચોનિક પ્રવેશનકમાં કહેવામાં આવ્યું છે, એવું જ દેવપ્રવેશનકમાં પણ કહેવું જોઈએ એટલે કે ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ, દશ, સંખ્યાત અને અસંખ્યાત દેવોના દેવપ્રવેશનકના દ્વિકસંયોગ આદતું કથન, તિર્યગ્ પ્રવેશનકમાં ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ આદિ તિર્યગ્ચોના દ્વિકસંયોગાદિના કથન પ્રમાણે જ સમજવું. જે દેવના પ્રવેશનક સંબંધી દ્વિકસંયોગી ભંગો નીચે પ્રમાણે બને છે-(૧) અથવા એક દેવ ભવનવાસીઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો એક વાનવ્યન્તરોમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા એક દેવ ભવનવાસીઓમાં અને એક દેવ જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક ભવનવાસીઓમાં અને એક વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. ઇત્યાદિ દ્વિકસંયોગી ભંગ સમજવા.

હવે ત્રણ દેવોના પ્રવેશનક વિષેના દ્વિકસંયોગી ભંગો પ્રકટ કરવામાં આવે છે-(૧) દેવપ્રવેશનક દ્વારા દેવભવ ગ્રહણ કરતા ત્રણ દેવોમાંથી એક દેવ ભવનવાસીઓમાં અને બાકીના બે દેવ વાનવ્યન્તરોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨)

જ્યોતિષિકેષુ ભવતઃ, અથવા ઇકો દેવો ભવનવાસિષુ ભવતિ દ્વૌ દેવૌ વૈમાનિકેષુ ભવતઃ । ઇત્યાદિરીત્યા ચતુરારમ્ય અસંખ્યાતપર્યન્તમાલાપકાઃ સ્વયમૂહનીયાઃ । ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ-‘ ઉક્તોસા મંતે ! પુચ્છા ? ’ હે મદન્ત ! ઉત્કૃષ્ટા ઉત્કર્ષપદિનો દેવાઃ કિં ભવનવાસિષુ ભવતિ ? કિંવા વાનવ્યન્તરજ્યોતિષિકવૈમાનિકેષુ ભવન્તિ ? ઇતિ પૃચ્છા, મગવાનાહ-‘ ગંગેયા ! સર્વે વિ તાવ જોહસિણ્ણુ હોજ્જા ’ હે ગાંગેય ! સર્વેપિ તાવત્ ઉત્કૃષ્ટપદિનો દેવા દેવપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તો જ્યોતિષિકેષુ ભવન્તિ, જ્યોતિષ્કગામિનો બહવઃ સન્તિ ઇતિ તેષુ ઉત્કૃષ્ટપદિનો દેવપ્રવેશનકવન્તઃ સર્વેઽપિ ભવન્તીત્યર્થઃ અથ દ્વિક સંયોગિ મગ્વાનાહ-‘ અહવા જોહસિણ્ણુ

વાન વ્યન્તરોં મેં હોતે હૈં, અથવા ઇક દેવ ભવનવાસિયોં મેં હોતા હૈ, ઓર દો દેવ જ્યોતિષિકોં મેં હોતે હૈં, અથવા ઇક દેવ ભવનવાસિયોં મેં હોતા હૈ ઓર દો દેવ વૈમાનિકોં મેં હોતે હૈં ઇત્યાદિ રીતિસે ચાર સે લેકર અસંખ્યાત દેવોં નક કે આલાપક કહના ચાહિયે । અથ ગાંગેય પ્રશ્ન સે એસા પૂછતે હૈં ‘ ઉક્તોસા મંતે ! પુચ્છા ’ હે મદન્ત ! ઉત્કૃષ્ટપદી દેવ કયા ભવનવાસિયોં મેં હોતે હૈં ? કિંવા વાનવ્યન્તરોં મેં હોતે હૈં ? યા જ્યોતિષિકોં મેં હોતે હૈં ? યા વૈમાનિકોં મેં હોતે હૈં ? ઇસ પ્રશ્ન કે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં-‘ ગંગેયા ’ હે ગાંગેય ! ‘ સર્વે વિ તાવ જો હસિણ્ણુ હોજ્જા ’ સમસ્ત ઉત્કૃષ્ટપદી દેવ દેવપ્રવેશનકદ્વારા દેવભવ ગ્રહણ કરતે હુણ જ્યોતિષિકોં મેં હોતે હૈં । કયોં કિ જ્યોતિષ્કદેવોં મેં જાનેવાલે જીવ બહુત હોતે હૈં ઇસ કારણ ઉનમેં ઉત્કૃષ્ટપદી દેવ પ્રવેશનકવાલે સથ દેવ હોતે હૈં । અથ ઇનકે દ્વિક સંયોગી ભંગ પ્રકટ કિયે જાતે

અથવા એક દેવ ભવનવાસીઓમાં અને બે દેવ જ્યોતિષિકોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧) અથવા એક દેવ ભવનવાસીઓમાં અને બે દેવ વૈમાનિકોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે ઇત્યાદિ ભગ કહેવા બોધ્યે, એજ પ્રમાણે ચારથી લઇને અસંખ્યાત પર્યન્તના દેવોના આલાપક કહેવા બોધ્યે.

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન-“ ઉક્તોસા મંતે ! પુચ્છા ” હે મદન્ત ! ઉત્કૃષ્ટપદી દેવ શું ભવનવાસીઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાનવ્યન્તરોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે જ્યોતિષિકોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વૈમાનિકોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર-“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ સર્વે વિ તાવ જોહસિણ્ણુ હોજ્જા, ” દેવપ્રવેશનક દ્વારા દેવભવ ગ્રહણ કરતા સમસ્ત ઉત્કૃષ્ટપદી દેવો જ્યોતિષિકોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે, કારણ કે જ્યોતિષ્ક દેવોમાં જનારા છવેા ધણુંજ હોય છે, તેથી તેમાં ઉત્કૃષ્ટપદી પ્રવેશનકવાળા સમસ્ત દેવો હોય છે. આ એકસંયોગી ભંગ પ્રકટ કરીને હવે તેમના દ્વિકસંયોગી ભંગોને પ્રકટ

ભવનવાસીસુ ય હોજ્જા ' અથવા ઉત્કૃષ્ટપદિનો દેવા જ્યોતિષિકેષુ ભવનવાસિષુ ચ ભવન્તિ ? ' અહવા જોઈસિણ્ણુ વાળમંતરેસુ ય હોજ્જા ' અથવા જ્યોતિષિકેષુ વાનવ્યન્તરેષુ ચ ભવન્તિ ૨, ' અહવા જોઈસિણ્ણુ વેમાણિણ્ણુ ય હોજ્જા ' અથવા જ્યોતિષિકેષુ વૈમાનિકેષુ ચ ભવન્તિ ૩, અથ ત્રિકસંયોગિમજ્ઞાનાહ- ' અહવા જોઈસિણ્ણુ ય ભવનવાસિસુ ય, વાળમંતરેસુ ય હોજ્જા ' અથવા જ્યોતિષિકેષુ ચ ભવનવાસિષુ ચ વાનવ્યન્તરેષુ ચ ભવન્તિ ૧, અથવા જોઈસિણ્ણુ ય, ભવનવાસિસુ ય વેમાણિણ્ણુ ય હોજ્જા ' અથવા જ્યોતિષિકેષુ ચ ભવનવાસિષુ ચ વૈમાનિકેષુ ચ ભવન્તિ ૨, ' અહવા જોઈસિણ્ણુ વાળમંતરેસુ વેમાણિણ્ણુ ય હોજ્જા ' અથવા જ્યોતિષિકેષુ ચ વાનવ્યન્તરેષુ ચ વૈમાનિકેષુ ચ ભવન્તિ ૩,

હૈં- ' અહવા જોઈસિણ્ણુ ભવનવાસિસુ ય હોજ્જા ' અથવા ઉત્કૃષ્ટપદી દેવ જ્યોતિષિકોં મેં ઓર ભવનવાસિયોં મેં હોતે હૈં ?, ' અહવા જોઈસિણ્ણુ વાળમંતરેસુ હોજ્જા ' અથવા જ્યોતિષિકોં મેં ઓર વાનવ્યન્તરોં મેં હોતે હૈં ૨ ' અહવા જોઈસિણ્ણુ વેમાણિણ્ણુ હોજ્જા ' અથવા જ્યોતિષિકોં મેં ઓર વૈમાનિકોં મેં હોતે હૈં ૩. इनके त्रिकसंयोगी भंग इस प्रकार से हैं- ' अहवा जोइसिण्णु य, भवणवासिसुय, वाणमंतरेसु य होज्जा ' अथवा ज्योतिषिकों में, भवनवासियों में और वानव्यन्तरों में होते हैं १, ' अहवा जोइसिण्णु य, भवणवासिसु य, वेमाणिण्णु य होज्जा ' ज्योतिषिकों में, भवनवासियों में और वैमानिकों में होते हैं २, ' अहवा जोइसिण्णु वाणमंतरेसु वेमाणिण्णु य होज्जा ' अथवा ज्योतिषिकों में, वानव्यन्तरों में और वैमानिकों में होते हैं ३,

કરનામાં આવે છે-“ અહવા જોઈસિણ્ણુ ભવનવાસિસુ ય હોજ્જા ” (૧) અથવા ઉત્કૃષ્ટપદી દેવો જ્યોતિષિકોમાં અને ભવનવાસીઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા જોઈસિણ્ણુ વાળમંતરેસુ હોજ્જા ” (૨) અથવા તેઓ જ્યોતિષિકોમાં અને વાનવ્યન્તરોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા જોઈસિણ્ણુ વેમાણિણ્ણુ ય હોજ્જા ” (૩) અથવા તેઓ જ્યોતિષિકોમાં અને વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

તેમના ત્રિકસંયોગી ભંગો આ પ્રમાણે બને છે-“ અહવા જોઈસિણ્ણુ ય, ભવનવાસિસુ ય, વાળમંતરેસુ ય હોજ્જા ” (૧) અથવા તે ઉત્કૃષ્ટપદી દેવો જ્યોતિષિકોમાં, ભવનવાસીઓમાં અને વાનવ્યન્તરોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા જોઈસિણ્ણુ ય, ભવનવાસિસુ ય, વેમાણિણ્ણુ ય હોજ્જા ” (૨) અથવા તેઓ જ્યોતિષિકોમાં ભવનવાસીઓમાં અને વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા જોઈસિણ્ણુ ય, વાળમંતરેસુ ય, વેમાણિણ્ણુ ય હોજ્જા ” (૩) અથવા તેઓ જ્યોતિષિકોમાં, વાનવ્યન્તરોમાં અને વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

અથ ચતુઃસંયોગિ મજ્ઞાનાહ-‘અહવા જોઈસિણ્ણુ ય ભવણવાસિણ્ણુ ય વાણ મંતરેણ્ણુ ય વેમાણિણ્ણુ હોજ્જા’ અથવા જ્યોતિષિકેષુ ચ ભવનવાસિણ્ણુ ચ વાનવ્યન્તરેષુ ચ વૈમાનિકેષુ ચ ભવન્તિ ?

અથ દેવપ્રવેશનકવિષયે વિશેષં પ્રદર્શયતિ-ભવનપતિદેવપ્રવેશનકમ્ અસુર-કુમારાદિદશવિધમ્ ૧૦। વાનવ્યન્તરદેવપ્રવેશનકં પિશાચાદ્યષ્ટવિધમ્ ૮। જ્યોતિષિકદેવપ્રવેશનકં ચન્દ્રાદિપશ્ચવિધમ્ ૫। વૈમાનિકદેવપ્રવેશનકં કલ્પોપપન્નક-કલ્પાતીતભેદેન દ્વિવિધમ્ ૨। તત્ર કલ્પોપપન્નકદેવપ્રવેશનકં સૌધર્માદિભેદેન દ્વાદશવિધમ્ ૧૨। કલ્પાતીતદેવપ્રવેશનકં ગ્રૈવેયકાનુત્તરવિમાનભેદેન દ્વિવિ-ધમ્ ૨। તત્ર-ગ્રૈવેયકદેવપ્રવેશનકં ‘હિદ્ધિમા હિદ્ધિમા’ इत्यधस्तनाधस्तनादि भेदेन नवविधम् ९। अनुत्तरविमानदेवप्रवेशनकं विजयादिभेदेन पञ्चविधम् ५।

इनका चतुःसंयोगी भेग इस प्रकार से हैं-‘अहवा जोइसिएसु य भवणवा-सिण्णु य वाणमंतरेसु य वेमाणिएसु य होज्जा’ अथवा ज्योतिषिकों में, भव-नवासियों में, वानव्यन्तरो में और वैमानिकों में होते हैं १ देव प्रवेशनक के विषय में विशेष कथन इस प्रकार से है भवनपतिदेवप्रवेशनक असुरकुमारादि के भेद से १० प्रकार का है, वानव्यन्तरदेवप्रवेशनक पिशाचादिक के भेद से आठ=प्रकार का है, ज्योतिषिकदेव प्रवेशनक चन्द्रादिक के भेद से पांच प्रकार का है वैमानिकदेवप्रवेशनक कल्पो-पपन्नक और कल्पातीत के भेद से दो प्रकार का है। इसमें कल्पोपपन्नक देवप्रवेशनक सौधर्मादिक के भेद से १२ प्रकार का है-तथा कल्पातीत देव प्रवेशनक ग्रैवेयक और अनुत्तर विमान के भेद से दो प्रकार का है इनमें ग्रैवेयक देवप्रवेशनक “हिद्विमा हिद्विमा” इसके अनुसार अधस्तनाधस्तनादि के भेद से नौ प्रकार का है, अनुत्तरविमानदेव

હવે તેમના અતુષ્કસંયોગી ૧ ભગ પ્રકટ કરવામા આવે છે-“અહવા જોઈસિણ્ણુ ય, ભવણવાસીણ્ણુ ય વાણમંતરેસુ ય, વેમાણિણ્ણુ ય હોજ્જા” (૧) અથવા તેઓ જ્યે તિષિકેમાં, ભવનવાસીઓમાં, વાનવ્યન્તરોમાં અને વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. દેવપ્રવેશનકના વિષયમાં વિશેષ કથન નીચે પ્રમાણે છે— ભવનપતિદેવ પ્રવેશનક અસુરકુમારાદિના ભેદથી ૧૦ પ્રકારનું છે. વાનવંતર દેવપ્રવેશનક પિશાચાદિકના ભેદથી ૮ પ્રકારનું છે જ્યોતિષિક દેવપ્રવેશનક ચન્દ્રા-દિકના ભેદથી પાંચ પ્રકારનું વૈમાનિક દેવપ્રવેશનક કલ્પોપપન્નક અને કલ્પાતીતના ભેદથી બે પ્રકારનું છે. તેમાંથી કલ્પોપપન્નક દેવપ્રવેશનક સૌધર્માદિકના ભેદથી ૧૨ પ્રકારનું છે તથા કલ્પાતીત દેવપ્રવેશનક ગ્રૈવેયક અને અનુત્તર વિમાનના ભેદથી બે પ્રકારનું છે. તેમાંથી ગ્રૈવેયક દેવપ્રવેશનક “હિદ્ધિમા હિદ્ધિમા” આ અનુસાર અધસ્તનાધસ્તનાદિના ભેદથી નવ પ્રકારનું છે. અને અનુત્તર

एषु सर्वेषु कल्पोपपन्नकदेवप्रवेशनकानां भेदा बहवः (द्वादश) सन्तीति ते संक्षे-
पेण प्रदर्श्यन्ते—

द्वादशदेवलोकभङ्गानां समुच्चयराशिकोष्ठकम्			
एकसंयोगे भङ्गाः द्वादश	१२
एकैकस्मिन् देवलोके द्वयोर्युगपद्गमने द्वादशैव			१२
द्विकसंयोगे भङ्गाः षट्षष्टि	...		६६
त्रिकसंयोगे भङ्गाः त्रिंशत्यधिकद्विशते	२२०
चतुष्कसंयोगे भङ्गाः पञ्चनवत्यधिकचतुःशतानि			४९५
पञ्चकसंयोगे भङ्गाः द्विनवत्यधिकशतत्रयम्	...		३९२
षट्कसंयोगे भङ्गाः चतुर्विंशत्यधिकनवशतानि		९२४
सप्तकसंयोगे भङ्गाः द्विनवत्यधिकसप्तशतानि	..		७९२
अष्टकसंयोगे भङ्गाः पञ्चनवत्यधिकचतुःशतानि			४९५
नवकसंयोगे भङ्गाः त्रिंशत्यधिकद्विशते	..		२२०
दशकसंयोगे भङ्गाः षट्षष्टिः	..		६६
एकादशसंयोगे भङ्गाः द्वादश	..		१२
द्वादशसंयोगे भङ्गः एकः	१
सर्वसंमेलने भङ्गाः सप्ताधिकसप्तत्रिंशच्छतानि			३७०७

अथ द्वादश देवलोकानां भङ्गाः प्रदर्श्यन्ते—

एकस्य जीवस्य एक संयोगे द्वादश	१२
द्वयोरेकैकस्मिन् स्थाने युगपद्गमने द्वादश	१२
द्वयोर्द्विकसंयोगे भङ्गाः	६६
सर्वे अष्टाधिक सप्ततिभङ्गाः	७८

પ્રવેશનક વિજયાદિ કે ભેદ સે પાંચ ૫ પ્રકાર કા હૈં. इन सब प्रवेशनकों में कल्पोपपन्नक देव प्रवेशनकों के भेद बहुत (११) हैं वे संक्षेपसे टीकामें दिये हुवे कोष्ठक में दिया हैं— जिज्ञासु वहां से समझ लेवें

द्वादश देवलोकोंके भङ्ग इस प्रकारसे हैं—

एक जीव के एक संयोग में	१२ भंग
दोके एक एक स्थान में एक साथ जाने में			१२ ,,

વિમાન દેવપ્રવેશનક વિજય વગેરેના લેહથી પાંચ પ્રકારનું છે. આ બધાં પ્રવેશનકોમાંથી કલ્પોપપન્નક દેવપ્રવેશનકોના લેહ વધારે (૧૨) છે, તે બતાવવાનો કેટલો ટીકામાં સંક્ષિપ્તમાં બતાવવામાં આવેલ છે તે જિજ્ઞાસુઓએ ત્યાંથી સમજી લેવું

બાર દેવલોકના ભંગ આ પ્રમાણે છે—

એક જીવના એક સંયોગમાં	૧૨ ભંગ
બંને પ્રત્યેક સ્થાનમાં એક સાથે જવાથી	૧૨ ,,

उपणम्

२९

तः

१२३७

ग

भङ्गाः

११८०

५५४

७९

ज्ञानि

३१८२

९२४ "

.. ४९६० "

१२३७६ भंग

... १२ भंग

३९६ "

... ३३०० "

.... ९९०० "

... ११८८० "

. ५५४४ "

.... ६९२ "

३१८२४ भंग

६२४ "

४६६० "

१२३७६ भंग

३६६ "

... ३३०० "

... ६६०० "

... ११८८० "

... ५५४४ "

... ७६२ "

३१८२४ भंग

पञ्चानाम् -- एकसंयोगे द्वादश भङ्गाः	१२
द्विकसंयोगे -- चतुष्पष्ट्यधिकैकशतभङ्गाः	१६४
त्रिक संयोगे -- त्रिंशत्यधिक त्रयोदश शतभङ्गाः	१३२०
चतुष्कसंयोगे - अशीत्यधिकैकोन विंशति शतभङ्गाः	१९८०
पञ्चक संयोगे -- द्विनवत्यधिकाष्टशतभङ्गाः	८९२
<hr/>	
सर्वसंमेलने अष्टपष्ट्यधिक त्रिचत्वारिंशच्छतभङ्गाः	४३६८
षण्णाम् एकसंगोगे द्वादशभङ्गाः	१२
द्विकसंयोगे त्रिंशदधिकशतत्रयभङ्गाः	३३०
त्रिक संयोगे द्वादश शतभङ्गाः	१२००
चतुष्कसंयोगे पञ्चाशदधिकैकोनपञ्चाशच्छतभङ्गाः	४९५०

पांचों के एक संयोग में	...	१२ भग
„ द्विक संयोग में	..	२६४ „
„ त्रिक संयोग में	१३२० „
„ चतुष्क संयोग में	१९८० „
„ पंचक संयोग में	८९२ „
		<hr/>
		४३६८ भंग

छहके एक संयोग में	१२ भंग
छहके द्विक संयोग में	३३० „
„ त्रिक संयोग में	२२०० „
„ चतुष्क संयोग में	४९५० „

पांचना एक संयोगमां	१२ भंग
„ द्विक संयोगमां	२६४ „
„ त्रिक संयोगमां	१३२० „
„ चतुष्क संयोगमां	१९८० „
„ पंचक संयोगमां	८९२ „

४३६८ भंग

छना एक संयोगमां	१२ भंग
„ द्विक संयोगमां	३३० „
„ त्रिक संयोगमां	१२०० „
„ चतुष्क संयोगमां	४९५० „

पञ्चकसंयोगे चतुर्विंशत्यधिकनवशतभङ्गाः	९२४
षट्कसंयोगे षष्ट्यधिकैकोनपञ्चाशच्छतभङ्गाः	४९६०
सर्वसंमेलने षट्सप्तत्युत्तरत्रिशताधिकद्वादशसहस्रभङ्गाः	१२३७६
सप्तानाम् एकसंयोगे द्वादशभङ्गाः	१२
द्विकसंयोगे षण्णवत्यधिकत्रिंशतभङ्गाः	३९६
त्रिकसंयोगे त्रयस्त्रिंशच्छतभङ्गाः	३३००
चतुष्कसंयोगे नवशताधिक नवसहस्रभङ्गाः	९९००
पञ्चकसंयोगे अशीन्युत्तराष्टशताधिकैकादशसहस्राणि	११८८०
षट्कसंयोगे चतुश्चत्वारिंशदधिक पञ्च पञ्चाशच्छतभङ्गाः	५५४४
सप्तसंयोगे द्विनवत्यधिकसप्तशतभङ्गाः	७९२
सर्वसंमेलने चतुर्विंशत्युत्तराष्टशताधिकैकत्रिंशत्सहस्राणि	३१८२४

छहके पंचक संयोग में	९२४	”
छहके षट्कसंयोग में	४९६०	”
	१२३७६	भंग
सातोंके एकसंयोग में	१२	भंग
सातोंके द्विकसंयोग में	३९६	”
सातों के त्रिकसंयोग में	३३००	”
सातों के चतुष्कसंयोग में	९९००	”
सातों के पंचकसंयोग में	११८८०	”
सातों के षट्क संयोग में	५५४४	”
सातों के सप्तकसंयोग में	७९२	”
	३१८२४	भंग

” पंचक संयोगमां	...	६२४	”
” षट्क संयोगमां	..	४९६०	”
सातना छेक संयोगमां	१२३७६	भंग
” द्विक संयोगमां	३९६	”
” त्रिक संयोगमां	..	३३००	”
” चतुष्क संयोगमां	...	९९००	”
” पंचक संयोगमां	११८८०	”
” षट्क संयोगमां	५५४४	”
” सप्तक संयोगमां	.	७९२	”

३१८२४ भंग

पञ्चानाम् -- एकसंयोगे द्वादश भङ्गाः	१२
द्विकसंयोगे -- चतुष्षष्ट्यधिकैकशतभङ्गाः	१६४
त्रिक संयोगे -- त्रिंशत्यधिक त्रयोदश शतभङ्गाः	१३२०
चतुष्कसंयोगे - अशीत्यधिकैकोन त्रिंशति शतभङ्गाः	१९८०
पञ्चक संयोगे -- द्विनवत्यधिकाष्टशतभङ्गाः	८९२
<hr/>	
सर्वसंमेलने अष्टषष्ट्यधिक त्रिचत्वारिंशच्छतभङ्गाः	४३६८
षण्णाम् एकसंयोगे द्वादशभङ्गाः	१२
द्विकसंयोगे त्रिंशदधिकशतत्रयभङ्गाः	३३०
त्रिक संयोगे द्वादश शतभङ्गाः	१२००
चतुष्कसंयोगे पञ्चाशदधिकैकोनपञ्चाशच्छतभङ्गाः	४९५०

पांचों के एक संयोग में	...	१२ भग
„ द्विक संयोग में	..	२६४ „
„ त्रिक संयोग में	१३२० „
„ चतुष्क संयोग में	१९८० „
„ पंचक संयोग में	८९२ „
		<hr/>
		४३६८ भग

छहके एक संयोग में	१२ भग
छहके द्विक संयोग में	..	३३० „
„ त्रिक संयोग में	..	२२०० „
„ चतुष्क संयोग में	..	४९५० „

पांचना एक संयोगमां	१२ ल'ग
„ द्विक संयोगमां	२६४ „
„ त्रिक संयोगमां	१३२० „
„ चतुष्क संयोगमां	१९८० „
„ पंचक संयोगमां	८९२ „

४३६८ ल'ग

छना एक संयोगमां	१२ ल'ग
„ द्विक संयोगमां	३३० „
„ त्रिक संयोगमां	१२०० „
„ चतुष्क संयोगमां	४९५० „

पञ्चकसंयोगे चतुर्विंशत्यधिकनवशतभङ्गाः	९२४
षट्कसंयोगे षष्ट्यधिकैकोनपञ्चाशच्छतभङ्गाः	४९६०
सर्वसंमेलने षट्सप्तत्युत्तरत्रिशताधिकद्वादशसहस्रभङ्गाः	१२३७६
सप्तानाम् एकसंयोगे द्वादशभङ्गाः	१२
द्विकसंयोगे षण्णवत्यधिकत्रिंशतभङ्गाः	३९६
त्रिकसंयोगे त्रयस्त्रिंशच्छतभङ्गाः	३३००
चतुष्कसंयोगे नवशताधिक नवसहस्रभङ्गाः	९९००
पञ्चकसंयोगे अशीत्युत्तराष्ट्रशताधिकैकादशसहस्राणि	११८८०
षट्कसंयोगे चतुश्चत्वारिंशदधिक पञ्च पञ्चाशच्छतभङ्गाः	५५४४
सप्तसंयोगे द्विनवत्यधिकसप्तशतभङ्गाः	७९२
सर्वसंमेलने चतुर्विंशत्युत्तराष्ट्रशताधिकैकत्रिंशत्सहस्राणि	३१८२४

छहके पंचक संयोग में	९२४	”
छहके षट्कसंयोग में	४९६०	”
	१२३७६	भंग
सातोंके एकसंयोग में	१२	भंग
सातोंके द्विकसंयोग में	३९६	”
सातों के त्रिकसंयोग में	३३००	”
सातों के चतुष्कसंयोग में	९९००	”
सातों के पंचकसंयोग में	११८८०	”
सातों के षट्क संयोग में	५५४४	”
सातों के सप्तकसंयोग में	६९२	”
	३१८२४	भंग

” पंचक संयोगमां	...	६२४	”
” षट्क संयोगमां	..	४९६०	”
सातना छेक संयोगमां	१२३७६	भंग
” द्विक संयोगमां	३९६	”
” त्रिक संयोगमां	..	३३००	”
” चतुष्क संयोगमां	...	९९००	”
” पंचक संयोगमां	११८८०	”
” षट्क संयोगमां	५५४४	”
” सप्तक संयोगमां	..	७९२	”

३१८२४ भंग

અથાગ્રે સંક્ષેપેણ મજ્જયોગાઃ પ્રદર્શ્યન્તે એવમ્ એવાં પૂર્વોક્તાનાં ચતુર્વિંશત્યુ-
ત્તરાષ્ટશતાધિકૈકત્રિંશત્સહસ્રાણામ્ (૩૧૮૨૪)

एकोनविंशतिगुणितानाम् अष्टभिर्भागे हते अष्टानां जीवानामष्टसु संयोगेषु
द्वयशीत्युत्तरपञ्चशताधिक पञ्चसप्ततिसहस्राणि ७५५८२ भद्रा भवन्ति ।

पूर्वोक्तसंख्यायाः (७५५८२) विंशतिगुणिताया नवभिर्भागे हते नवानां
जीवानां नवसु संयोगेषु पच्युत्तरनवशताधिक सप्तपष्टिमहस्राधिकैकलक्षभद्राः
(૧૬૭૨૬૦) ભવન્તિ ।

पूर्वोक्तसंख्यायाः (૧૬૭૨૬૦) एरुविंशतिगुणिताया दशभिर्भागे हते
दशानां जीवानाम्, दशसु संयोगेषु षोडशोत्तरसप्तशताधिकद्वियश्चाशत्सहस्रोत्तर-
लक्षत्रयभद्राः (૩૫૨૭૧૬) ભવન્તિ ।

पूर्वोक्तसंख्याया (૩૫૨૭૧૬) द्वाविंशतिगुणिताया एकादशभिर्भागे हते
एकादशानां जीवानाम् एकादशसु संयोगेषु द्वात्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकपञ्च-
सहस्रोत्तरसप्तलक्षभद्राः (૭૦૫૪૩૨) ભવન્તિ ।

અવ સંક્ષેપ સે આગે કે ભંગ દિઘાચે જાતે હૈં—૩૧૮૨૪ મેં ૧૯
સે ગુણા કરને પર ઔર આગત રાશિ મેં ૮૬૦ ભાગ દેને પર આઠ જીવો
કે આઠ સંયોગો મેં સવ કુલ ભંગ ૭૫૫૮૨ હોતે હૈં ૭૫૫૮૨ મેં ૨૦
કા ગુણા કરને પર ઔર આગત જીવરાશિ મેં ૯ કા ભાગ દેને પર
નૌ જીવો કે ૯ સંયોગો મેં ૧૬૭૨૬૦ ભંગ હોતે હૈં ૧૬૭૨૬૦ મેં ૨૧
કા ગુણા કરને પર ઔર આગત રાશિ મેં ૧૦ કા ભાગ દેને પર ૧૦
જીવો કે દશ સંયોગો મેં ૩૫૨૭૧૬ ભંગ હોતે હૈં । ૩૫૨૭૧૬ મેં ૨૨
કા ગુણા કરને પર ઔર આગત રાશિ મેં ૧૧ કા ભાગ દેને પર ૧૧
જીવો કે ગ્યારહ=સંયોગો મેં ૭૦૫૪૩૨ ભંગ હોતે હૈં । इन ७०५४३२

હવે પછીના ભાગોને સંક્ષિપ્તમાં બતાવવામાં આવે છે—૩૧૮૨૪ ને
૧૯ વડે ગુણીને ગુણાકારને ૮ વડે ભાગવાથી આઠ ભવોના આઠ સંયોગોમાં
કુલ ૭૫૫૮૨ ભંગ આવે છે. ૭૫૫૮૨ ને ૨૦ વડે ગુણીને ગુણાકારને ૯
વડે ભાગવાથી નવ ભવોના નવ સંયોગમાં કુલ ૧૬૭૨૬૦ ભંગ આવે છે.
૧૬૭૨૬૦ ને ૨૧ વડે ગુણીને ગુણાકારને ૧૦ વડે ભાગવાથી ૧૦ ભવોના
દશ સંયોગોમાં કુલ ૩૫૨૭૧૬ ભંગ આવે છે. ૩૫૨૭૧૬ ને ૨૨ વડે
ગુણીને ગુણાકારને ૧૧ વડે ભાગવાથી ૧૧ ભવોના અગિયાર સંયોગોમાં
કુલ ૭૦૫૪૩૨ ભંગ આવે છે તે ૭૦૫૪૩૨ ને ૨૩ વડે ગુણીને ગુણાકારને

पूर्वोक्तसंख्यायाः (७०५४३२) त्रयोविंशतिगुणितायाः द्वादशभिर्भागे हृते द्वादशानां जीवानां द्वादशसु संयोगेषु अष्टसप्तत्युत्तर द्वि पञ्चाशत्सहस्राधिकत्रयो-
दशलक्षभङ्गाः (१३५२०७८) भवन्ति ।

एवं द्वादशानां जीवानां द्वादशदेवलोकपर्यन्तं भङ्गाः प्रदर्शिताः पुनश्च बहुश्रुताद् विज्ञाय अप्रेऽपि भङ्गाः ज्ञातव्याः संबोध्याः संयोजनीयाः ग्रन्थविस्तर-
भयाद् विरम्यते ।

अथ देवलोकमाश्रित्य सुगमबोधार्थं कतिपया भङ्गाः प्रदर्श्यन्ते—

द्वादशदेवलोकसम्बन्धेन एकसंयोगे भङ्गाः द्वादश १२ द्वयोर्युगपद् एकै
कस्मिन् देवलोकै गमनेन द्वादशैव ।

में २३ का गुणा करने पर और आगत राशि में १२ का भाग देने
पर १२ जीवों के १२ संयोगों में १३५२०७८ भंग होते हैं । इस प्रकार
ये १२ जीवों के द्वादश देवलोक पर्यन्त भंग दिखाये हैं, इनके आगे के
भंग बहु ज्ञानीजन से जानकर अपनी बुद्धि से लगा लेना चाहिये
शास्त्र का विस्तार बढ़ जाने के भय से हमने उन्हें यहां नहीं लिखा
है । देवलोक को आश्रित करके सुगम रूपसे बोध के निमित्त यहां
कितनेक भंग दिखलाते हैं—

द्वादश देवलोक के सम्बन्ध से एकसंयोग में १२ भंग दो के
एक साथ एक एक देवलोक में गमन से १२ भंग.

एकका प्रथम देवलोक में गमन दूसरे का तृतीय देवलोक में गमन

१२ वडे लागवाथी १२ लुवेना १२ संयोगोभां कुल १३५२०७८ भंग आवे
छे. आ रीते आर लुवेना आरभा देवलोक पर्यन्तना भंग भताववाभा
आव्या छे. त्यारपछीना भंगो (१३ अने १३ करतां वधारे लुवेना भंगो)
भहु ज्ञानी साधुओ पासेथी लल्लु लेवा शास्त्रना विस्तार वधी ज्वाना लयथी
अही ते भंगो प्रकट कयां नथी. देवलोकने आश्रित करीने सुगमइये सम-
भाववाने साटे अहीं डेटाक भंग भताववाभां आवे छे—

द्वादश (आर) देवलोकना सम्बन्धी ओक संयोगभां १२ भंग जेना ओक
आथे ओक ओक देवलोकभां गमनथी १२ भंग.

ओकनुं प्रथम देवलोकभां गमन भीलनु बोधा देवलोकभां गमन आ

द्विकसंयोगे —

एकः प्रथमे देवलोके एको द्वितीये एकः प्रथमे देवलोके एकस्तृतीये एकः प्रथमे देवलोके एकश्चतुर्थे एवं क्रमेण प्रथमदेवलोकप्राधान्ये एकादशभङ्गाः ११ तथाहि—

१-२	द्वितीयदेवलोकप्राधान्ये दश भङ्गाः
१-३	२-३
१-४	२-४
१-५	२-५
१-६	२-६
१-७	२-७
१-८	२-८
१-९	२-९
१-१०	२-१०
१-११	२-११
१-१२	२-१२
इत्येकादश	इति दश

अनया रीत्या तृतीयदेवलोकप्राधान्ये नव भङ्गाः । चतुर्थदेवलोकप्राधान्ये अष्ट भङ्गाः ८ । पञ्चम देवलोकप्राधान्ये सप्तभङ्गाः । ७ षष्ठ देवलोकप्राधान्ये षड् भङ्गाः ६ । सप्तमदेवलोकप्राधान्ये पञ्च ५) अष्टमदेवलोकप्राधान्ये चत्वारो भङ्गाः ४) नवमदेवलोकप्राधान्ये त्रयो भङ्गाः ३) दशमदेवलोकप्राधान्ये

एक का प्रथम में दूसरे के चतुर्थ इस क्रम से प्रथम देवलोककी प्रधानतामें ११ भंग होते हैं—

एक जीवका प्रथम देवलोक में गमन दूसरेका द्वितीय देवलोक में गमन द्वितीय देवलोककी प्रधानता में १० भंग होता है—

इस रीतिसे तृतीय देवलोककी प्रधानता में ९ भंग, चतुर्थ देवलोक की प्रधानतामें ८ भंग, पंचमदेवलोककी प्रधानतामें ७ भंग, छठे देवलोककी प्रधानतामें ६ भंग, सप्तम देवलोककी प्रधानतामें ५ भंग,

इस अनुसार प्रथम देवलोककी प्रधानतावाणा ११ भंग.

द्विक संयोगमां—

एक जीवतुं प्रथम देवलोकमां गमन जीवतुं जीव देवलोकमां गमन
एकतुं प्रथम देवलोकमां गमन जीवतुं त्रीण देवलोकमां गमन.

आ वातने दीकामां आपेला कोठा द्वारा स्पष्ट करी छे.

आ रीते त्रीण देवलोकनी प्रधानताथी ८ भंग, चोथा देवलोकनी प्रधानताथी ८ भंग, पांचमा देवलोकनी प्रधानताथी ७ भंग, छठ्ठा देवलोकनी प्रधानताथी ६ भंग, सातमा देवलोकनी प्रधानताथी ५ भंग, आठमा देव.

દ્વૌ મજ્ઞૌ ૨) એકાદશદેવલોકપ્રાધાન્યે એકાદશે દ્વાદશેવેતિ એકો મજ્ઞ ૧ ।
 એવમ્ ૧૧-૧૦-૯-૮-૭-૬-૫-૪-૩-૨-૧=૬૬ સર્વસંમેલને એકૈકસ્ય
 એકૈકદેવલોકાગમને દ્વિકસંયોગે સર્વે ષટ્ષષ્ટિ મજ્ઞાઃ ૬૬ ભવન્તીતિ । ૨

ત્રયાણાં જીવાનાં યુગપદ્માવેન એકૈકદેવલોકાગમનેન એકસંયોગે પ્રથમ-
 દેવલોકાદારમ્બ દ્વાદશદેવલોકપર્યન્તં દ્વાદશમજ્ઞાઃ ૧૨ ભવન્તિ । ત્રયાણાં જીવાનાં
 દ્વિકસંયોગે દ્વાત્રિશદધિકૈકશતમજ્ઞાઃ ૧૩૨ સન્તિ

તથાહિ—એકઃ પ્રથમે દેવલોકે દ્વૌ દ્વિતીયે દેવલોકે ૧ એવમ્-એકઃ-

પ્રથમે દેવલોકે દ્વૌ તૃતીયે દેવલોકે ૨) ઇત્યાદિ । તે એવ પ્રદર્શ્યન્તે-

એકઃ દ્વૌ	એકઃ દ્વૌ	એકઃ દ્વૌ	એકઃ દ્વૌ	એકઃ દ્વૌ	એકઃ દ્વૌ
૧-૨	૧-૩	૧-૪	૧-૫	૧-૬	૧-૭
૧-૩	૧-૪	૧-૫	૧-૬	૧-૭	૧-૮
૧-૪	૧-૫	૧-૬	૧-૭	૧-૮	૧-૯
૧-૫	૧-૬	૧-૭	૧-૮	૧-૯	૧-૧૦
૧-૬	૧-૭	૧-૮	૧-૯	૧-૧૦	૧-૧૧
૧-૭	૧-૮	૧-૯	૧-૧૦	૧-૧૧	૧-૧૨
૧-૮	૧-૯	૧-૧૦	૧-૧૧	૧-૧૨	
૧-૯	૧-૧૦	૧-૧૧	૧-૧૨		
૧-૧૦	૧-૧૧	૧-૧૨			
૧-૧૧	૧-૧૨				
૧-૧૨					

૧૧

૧૦

૯

૮

૭

૬

અષ્ટમ દેવલોકકી પ્રધાનતામે ૪ ભંગ નવવે દેવલોકકી પ્રધાનતામે ૩
 ભંગ, દશવે દેવલોકકી પ્રધાનતામે ૨ ભંગ, ૧૧ વે દેવલોકકી પ્રધાન-
 તામે ૧ ભંગ ઇસ પ્રકાર ૧૧-૧૦-૯-૮-૭-૬-૫-૪-૩-૨-૧=૬૬
 ભંગ હોતે હૈં —

ત્રીન જીવોં કે એક સાથ એક એક દેવલોકમેં જાનેસે એકસયોગી
 પ્રથમ દેવલોકસે લગાકર ૧૨ વે દેવલોક તક ૧૨ ભંગ । ત્રીન જીવોંકે
 દ્વિકસંયોગમેં ૧૩૨ ભંગ હોતેહૈં । ઇનકા કોષ્ટક ટીકા મેં દિયાહૈ વહીંસે
 સમજ્ઞ લેવેં--

લોકની પ્રધાનતાથી ૪ ભંગ, નવમા દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૩ ભંગ, દશમા
 દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૨ ભંગ અને અગિયારમા દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૧
 ભંગ અને છે, આ પ્રમાણે કુલ ભંગા ૧૧+૧૦+૯+૮+૭+૬+૫+૪+૩+૨+૧=
 ૬૬ થાય છે

ત્રણ જીવોના એક સાથે એક એક દેવલોકમા ગમનથી—પહેલા દેવ-
 લોકથી ૧૨ માં દેવલોક સુધીના દેવલોક ગમનથી—એક સંયોગી ૧૨ ભંગ
 અને છે ત્રણ જીવોના દ્વિકસંયોગમાં નીચે પ્રમાણે ૧૩૨ ભંગ અને છે—

एकः द्वौ	एकः द्वौ	एकः द्वौ	एकः द्वौ	एकः द्वौ
१-८	१-९	१-१०	१-११	१-१२
१-९	१-१०	१-११	१-१२	१
१-१०	१-११	१-१२	२	
१-११	१-१२	३		
१-१२	४			
५				

एवं सर्वे षट्षष्टिः ६६ भङ्गाः भवन्ति । एवमेव ' द्वौ-एकः ' इति विपरीतक्रमेणापि षट्षष्टिर्भङ्गाः ६६ भवन्ति, एवम् ६६-६६=१३२ । त्रयाणां जीवानां द्विकसंयोगे सर्वे द्वात्रिंशदधिकैकशतभङ्गाः १३२ भवन्तीति । अथाग्रे त्रयाणां जीवानाम् द्विकसंयोगे विंशत्यधिकद्विशतभङ्गाः । २२० प्रदर्श्यन्ते-
अथ प्रथमदेवलोकपाधान्येन त्रयाणां त्रिकसंयोगे पञ्चपञ्चाशद् भङ्गाः ५५ भवन्ति तथाहि-

१-२-३	१-३-४	१-४-५	१-५-६	१-६-७	१-७-८
१-२-४	१-३-५	१-४-६	१-५-७	१-६-८	१-७-९
१-२-५	१-३-६	१-४-७	१-५-८	१-६-९	१-७-१०
१-२-६	१-३-७	१-४-८	१-५-९	१-६-१०	१-७-११
१-२-७	१-३-८	१-४-९	१-५-१०	१-६-११	१-७-१२
१-२-८	१-३-९	१-४-१०	१-५-११	१-६-१२	इति पञ्च
१-२-९	१-३-१०	१-४-११	१-५-१२	इति षट्	१-९-१०
१-२-१०	१-३-११	१-४-१२	इति सप्त	१-८-९	१-९-११
१-२-११	१-३-१२	इत्येष्टौ		१-८-१०	१-१-१२
१-२-१२	इति नव			१-८-११	इति त्रयः
इति दश				५-८-१२	१-१०-११
				इति चत्वारः	१-१०-१२
					इति द्वौ

ये ૬૬ ભંગ ત્રીન જીવોંકે દ્વિકસયોગ મેં હુએ હેં ।

ये ૬૬ ભંગ “૧-૨” હસ ક્રમસે વિચારને પર હુએ હેં ઓર જહ હસી ક્રમકો “૨-૧” હસ વિપરીતતાસે વિચારતે હેં તવ મી ૬૬ ભંગ હોતે હેં । દોનોંકા જોડ ૧૩૨ હોતા હૈ. હસ તરહસે ત્રીન જીવોંકે દ્વિક સંયોગમેં યે ૧૩૨ ભંગ હોતે હેં ।

આ રીતે ત્રણ જીવોના દ્વિકસયોગમાં ઉપર મુજબ ૬૬ ભંગો અને છે. “૧-૨” આ ક્રમથી વિચારતા આ ૬૬ ભંગ બન્યા છે હવે જો તેમને વિપરીત ક્રમથી જોટલે કે “૨-૧” આ ક્રમથી વિચારવામાં આવે તો એ રીતે બીજાં ૬૬ ભંગ બને છે આ રીતે ત્રણ જીવોના દ્વિકસયોગથી કુલ ૬૬+૬૬=૧૩૨ ભંગ બને છે. હવે ત્રણ જીવોના ત્રિક સંયોગી ૨૨૦ ભંગો નીચે પ્રકટ કરવામાં આવે છે—

૧-૧૧-૧૨ इत्येको भङ्गः १

इत्येवं सर्वे पञ्चपञ्चाशद् भङ्गाः ५५ भवन्ति ।

अनया रीत्या त्रिकसंयोगे 'प्रथमद्वितीये' इत्येव प्रथमद्वितीयदेवलोक-
प्राधान्ये दश भङ्गाः १०। प्रथमे तृतीये चतुर्थे इत्येवं प्रथम-तृतीय देवलोकप्राधान्ये
नव भङ्गाः ९। एवं प्रथमचतुर्थदेवलोकप्राधान्ये अष्ट भङ्गाः ८। प्रथम पञ्चमदेवलोक-
प्राधान्ये सप्तभङ्गाः ७। प्रथमषष्ठदेवलोकप्राधान्ये षड् भङ्गाः ६। प्रथम सप्तम
देवलोकप्राधान्ये पञ्च भङ्गाः ५। प्रथमाष्टमदेवलोकप्राधान्ये चत्वारो भङ्गाः ४
प्रथमनवमदेवलोकप्राधान्ये त्रयो भङ्गाः ३।

अब आगे तीन जीवोंके त्रिक संयोगमें २२० भंग दिखाये जातेहैं-
प्रथम देवलोककी प्रधानतासे तीन जीवोंके त्रिक संयोगमें ५५ भंगहोतेहैं-

इस प्रकार १०, ९, ८, ७, ६, ५, ४, ३, २, १ का जोड़ ५५ पचपन
आ जाता है।

इस रीतिसे त्रिकसंयोगमें “ प्रथम १, द्वितीय २, तृतीय ३ में”
प्रथम द्वितीय देवलोककी प्रधानतामें १० भंग हुए हैं। “ प्रथम, तृतीय
चतुर्थ देवलोककी प्रधानतामें ९ भंग हुएहैं। इसी तरह से १-४-५ में
प्रथम चतुर्थ देवलोककी प्रधानतासे ८ भंग हुएहैं। १-५-६में प्रथम पंचम
देवलोककी प्रधानतासे ७ भंग हुए हैं। १-६-७ में प्रथम छठे देवलोक
की प्रधानतासे ६ भंग हुए हैं। १-७-८ में प्रथम सप्तम देवलोककी
प्रधानतासे ५ भंग हुए हैं। १-८-९ में प्रथम अष्टम देवलोककी प्रधा-
नतासे ४ भंग हुए हैं। १-९-१० में प्रथम नववें देवलोककी प्रधानता

પહેલા દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા ત્રિક સંયોગી ભંગો ૧૦+૯+૮+૭+૬+
૫+૪+૩+૨+૧=૫૫ થાય છે.

એ રીતે ત્રણ દેવોમાંથી એક પહેલા દેવલોકમાં, એક બીજા દેવલોકમાં
અને એક ત્રીજા દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ પહેલા ત્રિકસંયોગી ભગ
બન્યો. એજ પ્રમાણે બીજા ભંગો પણ સમજવા

આથી એ વાત સ્પષ્ટ થાય છે કે પહેલા અને બીજા દેવલોકની પ્રધા-
નતામાં ૧૦ ભંગ બને છે. પહેલા અને ત્રીજા દેવલોકની પ્રધાનતામાં ૯ ભંગ
બને છે, પહેલા અને ચોથા દેવલોકની પ્રધાનતામાં ૮ ભંગ બને છે પહેલા
અને પાંચમા દેવલોકની પ્રધાનતામાં ૭ ભંગ બને છે પહેલા અને છઠ્ઠા
દેવલોકની પ્રધાનતામાં ૬ ભંગ છે પહેલા અને સાતમા દેવલોકની પ્રધાન-
તાથી ૫ ભંગ, પહેલા અને આઠમા દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૪ ભંગ, પહેલા
અને નવમાં દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૩ ભંગ, પહેલા અને દસમા દેવલોકની

પ્રથમદશમદેવલોકપ્રાધાન્યે દ્વૌ મજ્ઞાઃ ૨ । પ્રથમૈકાદશદેવલોકપ્રાધાન્યે
 ણ્કો મજ્ઞાઃ ૧ । એવમ્-૧૦-૯-૮-૭-૬-૫-૪-૩-૨-૧=૫૫ । સર્વસંમે-
 લને પ્રથમદેવલોકપ્રાધાન્યેન ત્રિફલસંયોગે સર્વે પચ્ચાશદ્ ૫૫ મજ્ઞા ભવન્તીતિ ।

અથ દ્વિતીયદેવલોકપ્રાધાન્યે મજ્ઞાનાહ - દ્વિતીયતૃતીયદેવલોકપ્રાધાન્યે
 ‘દ્વિતીયે તૃતીયે ચતુર્થે’ અનયા ત્યારી નવ મજ્ઞાઃ ૯ । દ્વિતીયચતુર્થદેવલોક
 પ્રાધાન્યે અષ્ટ મજ્ઞાઃ ૮ । દ્વિતીયપશ્ચમદેવલોકપ્રાધાન્યે સપ્તમજ્ઞાઃ ૭ ।
 દ્વિતીય-ષષ્ઠદેવલોકપ્રાધાન્યે પદ્ મજ્ઞાઃ ૬ । દ્વિતીયસપ્તમદેવલોકપ્રાધાન્યે પચ્ચ
 મજ્ઞાઃ ૫ । દ્વિતીયાષ્ટમદેવલોકપ્રાધાન્યે ચત્વારો મજ્ઞાઃ ૪ । દ્વિતીય નવમ

સે ૩ ભંગ હુએ હૈં । ૧-૧૦-૧૧ મેં પ્રથમ દશવેં દેવલોકકી પ્રધાનતાસે
 ૨ ભંગ હુએ હૈં । ૧-૧૧-૧૨ મેં પ્રથમ ઓર ૧૧ વેં દેવલોકકી પ્રધાનતાસે
 ૧ ભંગ હુઆ હૈં ।

અથ દ્વિતીય દેવલોકકી પ્રધાનતાસે ભંગો કો કહા જાતા હૈ-
 દ્વિતીય તૃતીય દેવલોકકી પ્રધાનતા હોને પર દ્વિતીય, તૃતીય, ચતુર્થ’
 હસ રીતિકે અનુસાર ૯ ભંગ હોતે હૈં, દ્વિતીય ચતુર્થ દેવલોકકી પ્રધા-
 નતા હોને પર ૭ ભંગ હોતે હૈં । દ્વિતીય ઓર છઠે દેવલોકકી પ્રધાનતા
 હોને પર ૬ ભંગ હોતે હૈં । દ્વિતીય ઓર સપ્તમ દેવલોકકી પ્રધાનતા
 હોને પર ૫ ભંગ હોતે હૈં । દ્વિતીય ઓર આઠવે દેવલોકકી પ્રધાનતા
 હોને પર ૪ ભંગ હોતે હૈં । દ્વિતીય ઓર નૌવેં દેવલોકકી પ્રધાનતા
 હોને પર ૩ ભંગ હોતે હૈં । દ્વિતીય ઓર દશવેં દેવલોકકી પ્રધાનતા

પ્રધાનતાથી ૨ ભંગ અને પહેલા અને અગિયારમાં દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૧
 ભંગ અને છે.

હવે બીજા દેવલોકની પ્રધાનતાથી બનતા ભંગો પ્રકટ કરવામાં આવે છે.

બીજા અને ત્રીજા દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૯ ભંગ,

” ” પાંચમાં ” ” ૭ ”

” ” સાતમાં ” ” ૫ ”

” ” નવમાં ” ” ૩ ”

” ” અગિયારમાં ” ” ૧ ભંગ થાય છે.

બીજા અને ચોથાની પ્રધાનતાથી ૮ ભંગ

” ” છઠાની ” ” ૬ ”

” ” આઠમાંની ” ” ૪ ”

” ” દશમાંની ” ” ૨ ”

દેવલોકપ્રાધાન્યે ત્રયો મજ્ઞાઃ ૩ । દ્વિતીયદશમદેવલોકપ્રાધાન્યે દ્વૌ મજ્ઞૌ ૨ । દ્વિતીયૈકાદશદ્વાદશેતિ-एको भङ्गः १ ।

एवम् ९-८-७-६-५-४-३-२-१=४५ सर्वसंमेलने द्वितीयदेवलोक प्राधान्येन त्रिकसंयोगे पञ्चचत्वारिंशद् भङ्गाः ४५ भवन्तीति ।

अनया रीत्या-तृतीयदेवलोकप्राधान्ये ८-७-६-५-४-३-२-१=३६ । सर्वे षट्त्रिंशद् भङ्गाः ३६ भवन्ति । चतुर्थदेवलोकप्राधान्ये ७-६-५-४-३-२-१=२८ । सर्वे अष्टाविंशतिर्भङ्गाः भवन्ति । पञ्चमदेवलोकप्राधान्ये ६-५-४-३-२-१=२१ । सर्वे एकविंशति भङ्गाः २१ भवन्ति । षष्ठदेवलोकप्राधान्ये

होने पर २ भंग होते हैं । तथा द्वितीय और ११ वें देवलोककी प्रधानता होने पर १ भंग होता है । इनका कोष्टक टीकामें दिया है.

९-८-७-६-५-४-३-२-१ का जोड़ ४५ पैतालीस होता है ।

इस रीतिके अनुसार तृतीय देवलोककी प्रधानतामें ८, ७, ६, ५, ४, ३, २, १ इतने भंग होते हैं. इनका जोड़ ३६ छत्तीस होता है । अतः तृतीय देवलोककी प्रधानतामें ये ३६ भंग हैं । इनका स्थापना कोष्टक टीकामें दिया है जिज्ञासु वहां से समझ लेंवें ।

चतुर्थ देवलोककी प्रधानतामें ७-६-५-४-३-२-१ इतने भंग होते हैं। इन सबका जोड़ २८ अठ्ठाईस आताहै. अतः चतुर्थपञ्चमदेवलोककी प्रधानतामें ये २८ भंग हैं । इनकी स्थापना का कोष्टक टीकामें दिया है

पंचम देवलोककी प्रधानतामें ६-५-४-३ २-१ इस प्रकार इक्कीस होते हैं अत २१ भंग पंचम देवलोककी प्रधानतासे होते हैं । इनकी स्थापनाका कोष्ठक स्वबुद्धि से स्थापित कर लेना चाहिये ।

બીજા અને અગિયારમાં દેવલોકની પ્રધાનતામાં એક ભંગ બને છે.

આ રીતે બીજા દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા કુલ ૯+૮+૭+૬+૫+૪+૩+૨+૧=૪૫ ભંગ બને છે એજ પ્રમાણે ત્રીજા દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા કુલ ૮+૭+૬+૫+૪+૩+૨+૧=૩૬ ભંગ છે, ત્રીજા દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા ભંગોનો કોઠો ટીકામાં આપેલ છે જીજ્ઞાસુએ ત્યાંથી સમજવો.

ચોથા દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા ૭-૬-૫-૪-૩-૨-૧-૨૮ ભંગ બને છે.

એજ પ્રમાણે પચ્ચમાં દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા કુલ ૬-૫+૪+૩+૨+૧=૨૧ ભંગ બને છે. તે ૨૧ ભંગોનો કોઠો બંને જ સમજી લેવો.

૫-૪-૩-૨-૧=૧૫ । સર્વે પશ્ચદશમજ્ઞાઃ ૧૫ ભવન્તિ । સત્તમદેવલોક-
પ્રાધાન્યે ૪-૩-૨-૧-૧૦ । સર્વે દશમજ્ઞાઃ ૧૦ ભવન્તિ । અષ્ટમદેવલોક-
પ્રાધાન્યે ૩-૨-૧-૬ । સર્વે પદ્મ મજ્ઞાઃ ૬ ભવન્તિ । નવમદેવલોકપ્રાધાન્યે
૨-૧=૩ । સર્વે ત્રયો મજ્ઞાઃ ભવન્તિ । દશમૈકાદશદ્વાદશેતિ-एको भद्रो भवति
૧ એવમ્-૫૫-૪૫-૩૬-૨૮-૨૧-૧૫-૧૦-૬-૩-૧=૨૨૦ ત્રિકસંયોગે
સર્વસંમેલને વિંશત્યધિકદ્વિશતમજ્ઞા ૨૨૦ ભવન્તીતિ । ત્રયાણામેકસંયોગે
૧૨ । દ્વિકસંયોગે ૧૩૨ । ત્રિકસંયોગે ૨૨૦ । એવમ્-૧૨-૧૩૨-૨૨૦=
૩૬૪ સર્વે ત્રયાણાં જીવાનાં ચતુષ્પૃષ્ઠ્યધિકત્રિશતમજ્ઞાઃ ૩૬૪ ભવન્તીતિ । એ-
મગ્રેऽપિ ચતુરાદિર્જીવાનાં મજ્ઞાઃ સ્વબુદ્ધ્યા સંયોજનીયાઃ । સામાન્યતઃ સંખ્યામા-
શ્રિત્ય પૂર્વે પ્રદર્શિતા એવેતિ તત્ર વિલોકનીયાઃ ।

છટે દેવલોકકી પ્રધાનતા મેં-૫-૪-૩-૨-૧ હતને મંગ હોતે હૈં
હનકા જોડ ૧૫ આતા હૈં, છટે દેવલોકકી પ્રધાનતામેં યે ૧૫ મંગ હૈં,
હનકી સ્થાપનાકા કોષ્ઠક અપને આપ કલ્પિત કર લેના चाहिये—

સસમ દેવલોકકી પ્રધાનતાસે ૪-૩-૨-૧=૧૦ મંગ હોતે હૈં ।
આઠવે દેવલોકકી પ્રધાનતામેં ૩-૨-૧=૬ મંગ હોતે હૈં । નવવે દેવ-
લોકકી પ્રધાનતામેં ૨-૧=૩ મંગ હોતે હૈં । દશવે, ગ્યારહવેં ઓર
બારહવેં દેવલોકકા ૧ મંગ હોતા હૈં હસ પ્રકારસે ૫૫-૪૫-૩૬-૨૮-
૨૧-૧૫-૧૦-૬-૩-૧ મિલકર સત્ર મંગ ત્રિક સંયોગમેં ત્રીન જીવોંકે
૨૨૦ હો જાતે હૈં । હનકે એક સંયોગી ૧૨, દ્વિક સંયોગી ૧૩૨, ત્રિક
સંયોગી ૨૨૦ કુલ મિલકર ૩૬૪ મંગ ત્રીન જીવોંકે હોતે હૈં । હસી
તરહસે આગે મી ચાર આદિ જીવોંકે મંગ અપની બુદ્ધિસે લગા લેના

એજ પ્રમાણે છઠ્ઠા દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા કુલ ૫+૪+૩+૨+૧=૧૫
ભંગ બને છે. તે ૧૫ ભંગોનો કેઠો બાતે જ સમજી લેવો.

એજ પ્રમાણે સાતમાં દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા ૪+૩+૨+૧=૧૦ ભંગ
બને છે.

આઠમાં દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા ૩+૨+૧=૬ કુલ ભંગ બને છે.

નવમાં દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા કુલ ૨+૧=૩ ભંગ બને છે અને
હસમાં દેવલોકની પ્રધાનતાવાળો ૧ ભંગ બને છે, આ રીતે ત્રણ જીવોના
ત્રિક સંયોગમાં કુલ ભંગ ૫૫+૪૫+૩૬+૨૮+૨૧+૧૫+૧૦+૬+૩+૧=૨૨૦
બને છે. ત્રણ જીવોના એકસંયોગી ૧૨ ભંગ, દ્વિકસંયોગી ૧૩૨ ભંગ અને
ત્રિકસંયોગી ૨૨૦ ભંગ મળીને કુલ ૩૬૪ ભંગ બને છે. એજ પ્રમાણે ચાર,

અથ દેવપ્રવેશનકમેવાધિકૃત્યાલ્પવહુત્વાદિવક્તવ્યતામાહ—‘ એયસ્સ ણં મંતે ’
 इत्यादि । “एयस्स णं मंते ! भवणवासिदेवपवेसणगस्स वाणमंतरदेवपवेसणगस्स ?
 गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त ! एतस्य खलु भवनवासिदेवप्रवेशनकस्य वानव्यन्तर
 દેવપ્રવેશનકસ્ય ‘ જોડસિયદેવપવેસણગસ્સ વેમાણિયદેવપવેસણગસ્સ ય કયરે
 કયરેહિંતો જાવ વિસેસાહિયા વા ? ’ જ્યોતિષિકદેવપ્રવેશનકસ્ય વૈમાનિકદેવ-
 પ્રવેશનકસ્ય ચ મધ્યે કતરાણિ દેવપ્રવેશનકાનિ કતરેભ્યો દેવપ્રવેશનકેભ્યો યાવત્
 સ્તોકાનિ વા, વહુકાનિ વા, તુલ્યાનિ વા, વિશેષાધિકાનિ વા ભવન્તિ ? ભગવા-
 નાહ—‘ ગંગેયા સઙ્ગત્થોવા વેમાણિયદેવપવેસણયા ’ હે ગાંગેય ! દેવપ્રવેશનકાનાં
 મધ્યે સર્વસ્તોકાનિ સર્વેભ્યોઽલ્પાનિ વૈમાનિકદેવપ્રવેશનકાનિ વર્તન્તે તદ્વામિનાં
 चाहिये हमने पहिले सामान्य रूपसे संख्याको आश्रित करके इनके
 भर्गोको प्रकट ही कर दिया है ।

અથ દેવપ્રવેશનકો લેકર હસકે અલ્પવહુત્વકો જાનનેકે લિયે
 ગાંગેય પ્રશ્નસે એસા પૂછતે હૈં—‘ એયસ્સ ણં મંતે ! ભવણવાસિદેવપવે-
 સણગસ્સ વાણમંતરદેવપવેસણગસ્સ ’ હે ભદન્ત ! હન ભવનવાસી દેવ-
 પ્રવેશનક મેં, વાનવ્યન્તરદેવપ્રવેશનક મેં, જ્યોતિષિકદેવપ્રવેશનક
 મેં ઓર વૈમાનિકદેવ પ્રવેશનક મેં કૌન પ્રવેશનક કિસ પ્રવેશનકકી
 અપેક્ષા સવ સે કમ હૈ ? કૌન પ્રવેશનક કિસ પ્રવેશનકી અપેક્ષા વહુત
 હૈ ? કૌન પ્રવેશનક કિસ પ્રવેશનકકી અપેક્ષા સમાન હૈ ? ઓર કૌન
 પ્રવેશનક કિસ પ્રવેશનક સે વિશેષાધિક હૈ । હસકે ઉત્તરમેં પ્રશ્ન કહતે
 હૈં—‘ ગંગેયા ’ હે ગાંગેય ! ‘ સઙ્ગત્થોવા વેમાણિયદેવપવેસણયા ’ સવસે
 કમ વૈમાનિક દેવ પ્રવેશનક હૈં, કયૌંકિ હનમેં જાનેવાલે જીવ તથા હનમેં

પાથ આદિ જીવોના ભગો પણ પોતાની બંતે જ સમજી લેવા. આગળ
 સામાન્યરૂપે સંખ્યાને આશ્રિત કરીને તેમના ભંગો પ્રકટ કરવામાં આવી ચુક્યા છે.

હવે દેવપ્રવેશનકની અલ્પ-બહુતા બહુવા માટે ગાંગેય અણુગાર મહા-
 વીર પ્રભુને એવો પ્રશ્ન પૂછે છે કે—“ એયસ્સ ણં મંતે ! ભવણવાસિદેવપવેસણ-
 ગસ્સ, વાણમંતરદેવપવેસણગસ્સ, ” ઇત્યાદિ હે ભદન્ત ! આ ભવનવાસી દેવ-
 પ્રવેશનક, વાનવ્યન્તર દેવ પ્રવેશનક, જ્યોતિષિક દેવપ્રવેશનક અને વૈમાનિક
 દેવપ્રવેશનકમાંથી કયું પ્રવેશનક કયા પ્રવેશનક કરતા અલ્પ પ્રમાણુ છે ? કયું
 પ્રવેશનક કયા પ્રવેશનક કરતા અધિક છે ? કયું પ્રવેશનક કયા પ્રવેશનકની
 સમાન છે ? કયું પ્રવેશનક કયા પ્રવેશનક કરતા વિશેષાધિક છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ સઙ્ગત્થોવા વેમા-
 નિયદેવપવેસણયા ” વૈમાનિક દેવપ્રવેશનક સૌથી અલ્પ પ્રમાણુ હોય છે, કારણ

તત્સ્થાનાનાં ચ સર્વેભ્યોઽલ્પત્વાત્ ‘ભવનવાસિદેવપ્રવેશણયા અસંખેજ્જગુણા’
 વૈમાનિકદેવપ્રવેશનકાપેક્ષયા ભવનવાસિદેવપ્રવેશનકાનિ અસંખ્યેયગુણાનિ ભવન્તિ
 એવમેવ ‘વાણમંતરદેવપ્રવેશણયા અસંખેજ્જગુણા’ ભવનવાસિદેવપ્રવેશનકાપેક્ષયા
 વાનવ્યન્તરદેવપ્રવેશનકાનિ અસંખ્યાતગુણાનિ ભવન્તિ, કિન્તુ ‘જોહસિયદેવ-
 પ્રવેશણયા સંખેજ્જગુણા’ વાનવ્યન્તરદેવપ્રવેશનકાપેક્ષયા જ્યોતિષિકદેવપ્રવેશ
 કાનિ સંખ્યેયગુણાનિ ભવન્તીતિ ॥ સૂ. ૧૬ ॥

નૈરયિકાદિ પ્રવેશનકાલ્પવહુત્વાદિવક્તવ્યતા

મૂલમ્—“અયસ્સ પં અંતે ! નેરહ્યપવેસણગગસ્સ, તિરિ-
 ક્ખજોણિયપવેસણગસ્સ, મણુસ્સપવેસણગસ્સ, દેવપવેસણગસ્સ
 ય કયરેકયરેહિંતો જાવ વિસેસાહિયા વા ? ગંગેયા ! સવ્વત્થોવા
 મણુસ્સપવેસણયા, નેરહ્યપવેસણયા અસંખેજ્જગુણા, દેવપવે-
 સણયા અસંખેજ્જગુણા તિરિક્ખજોણિયપવેસણયા અસંખે-
 જ્જગુણા ॥ સૂ. ૧૭ ॥

રહે હુએ જીવ વહુત કમ-સવ દેવપ્રવેશનકોંકી અપેક્ષા અલ્પ હોતે
 હૈ। ‘ભવનવાસિ દેવપ્રવેશણયા અસંખેજ્જગુણા’ વૈમાનિક દેવ પ્રવેશનકકી
 અપેક્ષા ભવનવાસી દેવ પ્રવેશનક અસંખ્યાત ગુણે હૈં, હસી તરહસે
 “વાણમંતરદેવપ્રવેશણયા અસંખેજ્જગુણા’ ભવનવાસી દેવ પ્રવેશનકી
 અપેક્ષા વાનવ્યન્તરદેવપ્રવેશનક અસંખ્યાત ગુણે હૈ। કિન્તુ ‘જોહ-
 સિયદેવપ્રવેશણયા સંખેજ્જગુણા’ જ્યોતિષિક દેવપ્રવેશનક વાન
 વ્યન્તર દેવ પ્રવેશનકી અપેક્ષા સંખ્યાત ગુણે હૈં ॥ સૂ. ૧૬ ॥

કે બધા દેવપ્રવેશનકે કરતાં વૈમાનિક દેવપ્રવેશનકમાં જનારા જીવો તથા તેમાં
 રહેનારા જીવો એવા હોય છે “ભવનવાસિદેવપ્રવેશણયા અસંખેજ્જગુણા”
 વૈમાનિક દેવપ્રવેશનક કરતાં ભવનવાસી દેવપ્રવેશનક અસંખ્યાત ગણું હોય
 છે. એજ પ્રમાણે “વાણમંતરદેવપ્રવેશણયા અસંખેજ્જગુણા” ભવનવાસી દેવ-
 પ્રવેશનક કરતાં વાનવ્યન્તર દેવપ્રવેશનક અસંખ્યાત ગણું હોય છે પરન્તુ
 “જોહસિયદેવપ્રવેશણયા સંખેજ્જગુણા” વાનવ્યન્તર દેવપ્રવેશનક કરતાં જ્યોતિ-
 ષિક દેવપ્રવેશનક સંખ્યાત ગણું હોય છે. ॥ સૂ. ૧૬ ॥

છાયા—એતસ્ય ચલુ ભદન્ત ! નૈરયિકપ્રવેશનકસ્ય, તિર્યગ્યોનિકપ્રવે-
શનકસ્ય, મનુષ્યપ્રવેશનકસ્ય, દેવપ્રવેશનકસ્ય ચ કતરાણિ કતરેભ્યો યાવત્
વિશેષાધિકાનિવા ? ગાઙ્ગેય ! સર્વસ્તોકાનિ મનુષ્યપ્રવેશનકાનિ નૈરયિકપ્રવેશન-
કાનિ અસંખ્યેયગુણાનિ દેવપ્રવેશનકાનિ અસંખ્યેય ગુણાનિ, તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશ-
નકાનિ અસંખ્યેયગુણાનિ ॥ સૂ. ૧૭ ॥

ટીકા—અથ નૈરયિકપ્રવેશનકાદીનામલ્પવહુત્વાદિકમાહ—‘એયસ્સ ણં
ભંતે ’ ઇત્યાદિ । ‘ એયસ્સ ણં ભંતે ! નેરઙ્ગપવેસણગસ્સ, તિરિક્કલ્લજોણિયપવે-
સણગસ્સ, મણુસ્સપવેસણગસ્સ, દેવપવેસણગસ્સ ય કયરે કયરેહિતો જાવ વિસે-
સાહિયા વા ? ’ ગાઙ્ગેય પૃચ્છતિ—એતસ્ય ચલુ નૈરયિકપ્રવેશનકસ્ય તિર્યગ્યોનિકપ્રવે-
શનકસ્ય મનુષ્યપ્રવેશનકસ્ય દેવપ્રવેશનકસ્ય મધ્યે કતરાણિ પ્રવેશનકાનિ કત
રેભ્યઃ પ્રવેશનકેભ્યો યાવત્ અલ્પાનિવા, વહુકાનિ વા, તુલ્યાનિ વા, વિશેષાધિકા-

નૈરયિકાદિ પ્રવેશનક અલ્પ વહુત્વ વક્તવ્યતા—

‘ એયસ્સ ણં ભંતે ’ નેરઙ્ગપવેસણગસ્સ ’ ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ—इसके ही जैसा है । केवल ये प्रवेशनक परस्परमें कमती
बढ़ती जो कहे गयेहैं उसका कारण ऐसा कहा गया है—मनुष्य क्षेत्रमें ही
मनुष्य प्रवेशनकोंका सद्भाव होता है और ऐसे जीव बहुत कम होते
हैं—इस कारण इन्हें सबसे कम कहा गया है । नैरयिकप्रवेशनकों
को जो असंख्यात गुणा कहा गया है—उसका कारण तद्गामी जीवोंकी
असंख्यात गुणता है । इसी तरहसे देवप्रवेशनकों जो असंख्यात
गुणित कहा गया है उसका भी कारण—तद्गामी जीवोंकी असंख्यात

નૈરયિકાદિ પ્રવેશનકની અલ્પ-બહુત્વ વક્તવ્યતા—

“ એયસ્સ ણં ભંતે નેરઙ્ગપવેસણગસ્સ ” ઇત્યાદિ—

ટીકાર્થ—સૂત્રાર્થ કરતાં વિશેષ અહી કંઈ પણ કહેવા જેવું નથી આદે
પ્રવેશનકમાં જે પરસ્પરમાં અલ્પતા અને બહુતા પ્રકટ કરવામા આવી છે
તેનું કારણ નીચે પ્રમાણે છે—

મનુષ્ય ક્ષેત્રમા જ મનુષ્ય પ્રવેશનકોનો સદ્ભાવ રહે છે, અને તેમા
જનારાં હોવા ધણા જ ઓછાં હોય છે તેથી મનુષ્ય પ્રવેશનકને સીધી અલ્પ
કહ્યું છે મનુષ્ય પ્રવેશનક કરતાં નૈરયિક પ્રવેશનકમા જનારા હોવાની સંખ્યા
અસંખ્યાત ગણી હોય છે, તેથી નૈરયિક પ્રવેશનકોને અસંખ્યાત ગણા કદા
છે એજ પ્રમાણે નૈરયિક પ્રવેશનકો કરતાં દેવપ્રવેશનકોમા જનાર હોવાની
સંખ્યા અસંખ્યાત ગણી હોય છે. તેથી દેવપ્રવેશનકો અસંખ્યાત ગણ્યાં

નિ વા ભવન્તિ ? મગવાનાહ-ગંગેયા ! સવ્વત્થોવા મણુસસપવેસણયા, નેરહ્યા પવેસણયા, અસંખેજ્જગુણા, દેવપવેસણયા અસંખેજ્જગુણા, તિરિક્કલ્લજોણિય-પવેસણયા અસંખેજ્જગુણા ' હે ગાઙ્ગેય ! સર્વસ્તોકાનિ મનુષ્યપ્રવેશનકાનિ ભવન્તિ, મનુષ્યક્ષેત્રે એવ મનુષ્યપ્રવેશનકાનાં સદ્ભાવાત્, તેપાં ચ સ્તોકત્વાત્, નૈરયિક-પ્રવેશનકાનિ તુ અસંખ્યેયગુણાનિ ભવન્તિ, તદ્ગામિનાં તત્રાસંખ્યાતગુણત્વાત્ ' તથૈવ તિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકાનિ અસંખ્યેયગુણાનિ ભવન્તિ, તદ્ગામિનામપિ અસં-ખ્યાતગુણત્વાત્ ॥ સૂ. ૧૭ ॥

નૈરયિકાદ્યુત્પાદાદિ સાન્તરનિરન્તરતા વક્તવ્યતા ।

મૂલમ્-‘ સંતરં ભંતે ! નેરહ્યા ઉવ્વજ્જંતિ, નિરંતરં નેરહ્યા ઉવ્વજ્જંતિ, સંતરં અસુરકુમારા ઉવ્વજ્જંતિ, નિરંતરં અસુરકુ-મારા જાવ સંતરં વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ, નિરંતરં વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ, સંતરં નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, જાવ સંતરં વાળમંતરા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં વાળમંતરા ઉવ્વટ્ટંતિ સંતરં જોહસિયા ચયંતિ, નિરંતરં જોહસિયા ચયંતિ, સંતરં વેમા-ણિયા ચયંતિ, નિરંતરં વેમાણિયા ચયંતિ ? ગંગેયા ? સંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વજ્જંતિ નિરંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વજ્જંતિ, જાવ સંત-રંપિ થણિયકુમારા ઉવ્વજ્જંતિ, નિરંતરંપિ થણિયકુમારા ઉવ-વજ્જંતિ, નો સંતરંપિ પુઢવિક્કાહ્યા ઉવ્વજ્જંતિ, નિરંતરં પુઢવિ-ક્કાહ્યા ઉવ્વજ્જંતિ, એવં જાવ વળસસહ્યાહ્યા, સેસા જહા નેર-હ્યા જાવ સંતરંપિ વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ, નિરંતરંપિ વેમાણિયા ગુણતા હૈ । તથા તદ્ગામી તિર્યગ્યોનિક જીવોંકી' અસંખ્યાતગુણતા હોનેસે તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકાં મી દેવપ્રવેશનકાંકી અપેક્ષા' અસંખ્યાત ગુણા કહા ગયા હૈ । સૂ. ૧૭ ॥

કહ્યા છે દેવપ્રવેશનકા કરતાં તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકામાં જનારા જીવોની સંખ્યા અસંખ્યાત ગણી હોય છે. તે કારણે તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકા અસંખ્યાત ગણી કહ્યાં છે. ॥ સૂ. ૧૭ ॥

उववज्जंति, संतरंपि नेरइया उव्वट्ठंति निरंतरंपि नेरइया उव्व-
ट्ठंति, एवं जाव थणियकुमारा, नो संतरं पुढविक्काइया उव्वट्ठंति,
निरंतरं पुढविक्काइया उव्वट्ठंति, एवं जाव वणस्सइकाइया,
सेसा जहा नेरइया, नवरं जोइसियवेमाणिया चयंति, अभिलावो,
जाव संतरंपि वेमाणिया चयंति, निरंतरंपि वेमाणिया चयंति।
संतो भंते ! नेरइया उववज्जंति, असंतो भंते ! नेरइया उवव-
ज्जंति ? गंगेया ! संतो नेरइया उववज्जंति, नो असंतो नेरइया
उववज्जंति, एवं जाव वेमाणिया । संतो भंते ! नेरइया उव्वट्ठंति ?
असंतो नेरइया उव्वट्ठंति ? गंगेया ? संतो नेरइया उव्वट्ठंति, नो
असंतो नेरइया उव्वट्ठंति, एवं जाव वेमाणिया, नवरं जोइसिय-
वेमाणिएसु चयंति भाणियव्वं । सओ भंते ? नेरइया उववज्जंति,
असओ भंते ? नेरइया उववज्जंति, संतो असुरकुमारा उववज्जंति,
जाव सओ वेमाणिया उववज्जंति, असओ वेमाणिया उववज्जंति,
सओ नेरइया उव्वट्ठंति, असओ नेरइया उव्वट्ठंति, सओ असुर-
कुमारा उव्वट्ठंति, जाव सओ वेमाणिया चयंति, असओ वेमाणिया
चयंति ? गंगेया ? सओ नेरइया उववज्जंति, नो असओ नेरइया
उववज्जंति, सओ असुरकुमारा उववज्जंति, नो असओ असुरकु-
मारा उववज्जंति जाव सओ वेमाणिया उववज्जंति, नो असओ
वेमाणिया उववज्जंति, सओ नेरइया उव्वट्ठंति, नो
असओ नेरइया उव्वट्ठंति, ! जाव सओ वेमाणिया
चयंति, नो असओ वेमाणिया चयंति । से केवणट्ठणं

નિ વા ભવન્તિ ? મગવાનાહ-ગંગેયા ! સવ્વત્થોવા મણુસસપવેસણયા, નેરહ્યા-પવેસણયા, અસંખેજ્જગુણા, દેવપવેસણયા અસંખેજ્જગુણા, તિરિક્ખજોણિય-પવેસણયા અસંખેજ્જગુણા ' હે ગાઙ્ગેય ! સર્વસ્તોકાનિ મનુષ્યપ્રવેશનકાનિ ભવન્તિ, મનુષ્યક્ષેત્રે એવ મનુષ્યપ્રવેશનકાનાં સદ્માવાત્, તેપાં ચ સ્તોકત્વાત્, નૈરયિક-પ્રવેશનકાનિ તુ અસંખ્યેયગુણાનિ ભવન્તિ, તદ્ગામિનાં તત્રાસંખ્યાતગુણત્વાત્ ' તથૈવ તિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકાનિ અસંખ્યેયગુણાનિ ભવન્તિ, તદ્ગામિનામપિ અસં-ખ્યાતગુણત્વાત્ ॥ સૂ. ૧૭ ॥

નૈરયિકાદ્યુત્પાદાદિ સાન્તરનિરન્તરતા વક્તવ્યતા ।

મૂલમ્-‘ સંતરં ભંતે ! નેરહ્યા ઉવ્વજ્જંતિ, નિરંતરં નેરહ્યા ઉવ્વજ્જંતિ, સંતરં અસુરકુમારા ઉવ્વજ્જંતિ, નિરંતરં અસુરકુ-મારા જાવ સંતરં વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ, નિરંતરં વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ, સંતરં નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, જાવ સંતરં વાળમંતરા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં વાળમંતરા ઉવ્વટ્ટંતિ સંતરં જોહિલિયા ચયંતિ, નિરંતરં જોહિસિયા ચયંતિ, સંતરં વેમા-ણિયા ચયંતિ, નિરંતરં વેમાણિયા ચયંતિ ? ગંગેયા ? સંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વજ્જંતિ નિરંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વજ્જંતિ, જાવ સંત-રંપિ થણિયકુમારા ઉવ્વજ્જંતિ, નિરંતરંપિ થણિયકુમારા ઉવ-વજ્જંતિ, નો સંતરંપિ પુઠવિક્કાહ્યા ઉવ્વજ્જંતિ, નિરંતરં પુઠવિ-ક્કાહ્યા ઉવ્વજ્જંતિ, એવં જાવ વળસસહ્કાહ્યા, સેસા જહા નેર-હ્યા જાવ સંતરંપિ વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ, નિરંતરંપિ વેમાણિયા ગુણતા હૈ । તથા તદ્ગામી તિર્યગ્યોનિક જીવોંકી ' અસંખ્યાતગુણતા હોનેસે તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકાં ભી દેવપ્રવેશનકાંકી અપેક્ષા અસંખ્યાત ગુણા કહા ગયા હૈ । સૂ. ૧૭ ॥

કહ્યાં છે દેવપ્રવેશનકો કરતાં તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકોમાં જનારા જીવોની સંખ્યા અસંખ્યાત ગણી હોય છે. તે કારણે તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકો અસંખ્યાત ગણ્યાં હતાં છે. ॥ સૂ. ૧૭ ॥

उववज्जंति, संतरंपि नेरइया उव्वट्ठंति निरंतरंपि नेरइया उव्व-
ट्ठंति, एवं जाव थणियकुमारा, नो संतरं पुढविक्काइया उव्वट्ठंति,
निरंतरं पुढविक्काइया उव्वट्ठंति, एवं जाव वणस्सइकाइया,
सेसा जहा नेरइया, नवरं जोइसियवेमाणिया चयंति, अभिलावो,
जाव संतरंपि वेमाणिया चयंति, निरंतरंपि वेमाणिया चयंति ।
संतो भंते ! नेरइया उववज्जंति, असंतो भंते ! नेरइया उवव-
ज्जंति ? गंगेया ! संतो नेरइया उववज्जंति, नो असंतो नेरइया
उववज्जंति, एवं जाव वेमाणिया । संतो भंते ! नेरइया उव्वट्ठंति ?
असंतो नेरइया उव्वट्ठंति ? गंगेया ? संतो नेरइया उव्वट्ठंति, नो
असंतो नेरइया उव्वट्ठंति, एवं जाव वेमाणिया, नवरं जोइसिय-
वेमाणिएसु चयंति भाणियव्वं । सओ भंते ? नेरइया उववज्जंति,
असओ भंते ? नेरइया उववज्जंति, संतो असुरकुमारा उववज्जंति,
जाव सओ वेमाणिया उववज्जंति, असओ वेमाणिया उववज्जंति,
सओ नेरइया उव्वट्ठंति, असओ नेरइया उव्वट्ठंति, सओ असुर-
कुमारा उव्वट्ठंति, जाव सओ वेमाणिया चयंति, असओ वेमाणिया
चयंति ? गंगेया ? सओ नेरइया उववज्जंति, नो असओ नेरइया
उववज्जंति, सओ असुरकुमारा उववज्जंति, नो असओ असुरकु-
मारा उववज्जंति जाव सओ वेमाणिया उववज्जंति. नो असओ
वेमाणिया उववज्जंति, सओ नेरइया उव्वट्ठंति, नो
असओ नेरइया उव्वट्ठंति. ! जाव सओ वेमाणिया
चयंति. नो असओ वेमाणिया चयंति । ने केवणट्ठेणं

भंते ! एवं बुच्चइ सओ नेरइया उव्वट्ठंति, नो असओ नेरइया उव्वट्ठंति, जाव सओ वेमाणिया चयंति, नो असओ वेमाणिया चयंति ? से णूणं गंगेया ! पासेणं अरहया पुरिसादाणीएणं सासए, लोए, बुइए, अणादीए, अणवदग्गे जहा पंचमसए जाव जे लोककइ से लोए, से तेणट्ठेणं गंगेया ! एवं बुच्चइ जाव सओ वेमाणिया चयंति, नो असओ वेमाणिया चयंति । सयं भंते ! एवं जाणह, उदाहु असयं असोच्चा एए एवं जाणह, उदाहु सोच्चा सओ नेरइया उव्वज्जंति, नो असओ नेरइया उव्वज्जंति,—जाव सओ वेमाणिया चयंति, नो असओ वेमाणिया चयंति ? गंगेया, सयं एते एवं जाणामि, नो असयं, असोच्चा एते एवं जाणामि, नो सोच्चा, सओ नेरइया उव्वज्जंति, नो असओ नेरइया उव्वज्जंति, जाव सओ वेमाणिया चयंति, नो असओ वेमाणिया चयंति । से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुच्चइ तं चेव जाव नो असओ वेमाणिया चयंति ? गंगेया ! केवली णं पुरत्थिमेणं मियंमि जाणइ, अमियंमि जाणइ, दाहिणेणं, एवं जहा सद्दुद्देसए जाव निव्वुडे नाणे केवलिस्स, से तेणट्ठेणं गंगेया ! एवं बुच्चइ, तं चेव जाव नो असओ वेमाणिया चयंति । सयं भंते ! नेरइया नेरइएसु उव्वज्जंति, असयं नेरइया नेरइएसु उव्वज्जंति ? गंगेया ! सयं नेरइया नेरइएसु उव्वज्जंति, नो असयं नेरइया नेरइएसु उव्वज्जंति ॥ से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुच्चइ जाव उव्वज्जंति ! गंगेया ! कम्मोदएणं कम्मगुरुयत्ताए कम्मभारियत्ताए कम्मगुरु

संभारियत्ताए, असुभाणं कम्माणं उदएणं असुभाणं कम्माणं
 विवागेणं असुभाणं कम्माणं फलविवागेणं सयंनेरइया नेरइएसु
 उववज्जंति, नो असयंनेरइया नेरइएसु उववज्जंति सेतेणट्टेणं
 गंगेया ! जाव उववज्जंति । सयं भंते असुरकुमारा पुच्छा, गंगेया !
 सयं असुरकुमारा जाव उववज्जंति, नो असयं
 असुरकुमारा जाव उववज्जंति । से केणट्टेणं
 तं चेव जाव उववज्जंति ? गंगेया कम्मोदएणं, कम्मोवसमेणं,
 कम्मविगईए, कम्मविसोहीए, कम्मविसुद्धीए, सुभाणं कम्माणं
 उदएणं सुभाणं कम्माणं विवागेणं, सुभाणं कम्माणं फलविवा
 गेणं सयं असुरकुमारा असुरकुमारत्ताए उववज्जंति, नो असयं
 असुरकुमारत्ताए उववज्जंति, से तेणट्टेणं जाव उववज्जंति ।
 एवं जाव थणियकुमारा । सयं भंते ! पुढविकाइया पुच्छा, गंगेया ?
 सयं पुढविकाइया जाव उववज्जंति, नो असयं पुढविकाइया
 जाव उववज्जंति । से केणट्टेणं भंते ? एवं बुच्चइ जाव उवव-
 ज्जंति ? गंगेया ? कम्मोदएणं कम्मगुरयत्ताए, कम्मभारियत्ताए,
 कम्मगुरुसंभारियत्ताए, सुभानुभाणं कम्माणं उदएणं सुभानु-
 भाणं कम्माणं विवागेणं सुभानुभाणं कम्माणं फलविवागेणं
 सयं पुढविकाइया जाव उववज्जंति, नो असयं पुढविकाइया जाव
 उववज्जंति, से तेणट्टेणं उववज्जंति एवं जाव मणुन्मा, वाणमं-
 तग जोइसिया वेमाणिया जहा असुरकुमारा, से तेणट्टेणं गंगेया ?
 एवं बुच्चइ सयं वेमाणिया जाव उववज्जंति, नो असयं जाव
 उववज्जंति ॥ नू० १८ ॥

छाया—सान्तरं भदन्त ! नैरयिकाः उपपद्यन्ते, निरन्तरं नैरयिका उपपद्यन्ते, सान्तरम् अक्षुरकुमारा उपपद्यन्ते, निरन्तरम् अक्षुरकुमारा यावत् सान्तरं वैमानिका उपपद्यन्ते, निरन्तरं वैमानिका उपपद्यन्ते सान्तरं नैरयिका उद्वर्तन्ते निरन्तरं नैरयिका उद्वर्तन्ते ? यावत् सान्तरं वानव्यन्तरा उद्वर्तन्ते, निरन्तरं वानव्यन्तरा उद्वर्तन्ते, सान्तरं ज्योतिषिकाश्च्यवन्ति, निरन्तरं ज्योतिषिकाश्च्यवन्ति, सान्तरं वैमानिकाश्च्यवन्ति, निरन्तरं वैमानिकाश्च्यवन्ति ? गाङ्गेय ! सान्तरमपि नैरयिका उपपद्यन्ते, निरन्तरमपि नैरयिका उपपद्यन्ते, यावत् सान्तरमपि स्तनितकुमारा उपपद्यन्ते, निरन्तरमपि स्तनितकुमारा उपपद्यन्ते, नो सान्तरमपि पृथिवीकायिका उपपद्यन्ते, निरन्तरं पृथिवीकायिका उपपद्यन्ते, एवं यावत् वनस्पतिकायिकाः शेषा यथा नैरयिकाः यावत् सान्तरमपि वैमानिका उपपद्यन्ते, निरन्तरमपि वैमानिका उपपद्यन्ते, सान्तरमपि नैरयिका उद्वर्तन्ते, निरन्तरमपि नैरयिका उद्वर्तन्ते, एवं यावत् स्तनितकुमारा, नो सान्तरं पृथिवीकायिका उद्वर्तन्ते, निरन्तरं पृथिवीकायिका उद्वर्तन्ते, एवं यावत् वनस्पतिकायिकाः, शेषा यथा नैरयिकाः, नवरं ज्योतिषिकवैमानिकाश्च्यवन्ति, अभिलाषो, यावत् सान्तरमपि वैमानिकाश्च्यवन्ति, निरन्तरमपि वैमानिकाश्च्यवन्ति । सन्तो भदन्त ! नैरयिका उपपद्यन्ते, असन्तो भदन्त नैरयिका उपपद्यन्ते गाङ्गेय ! सन्तो नैरयिका उपपद्यन्ते नो असन्तो नैरयिका उपपद्यन्ते, एवं यावत्—वैमानिकाः । सन्तो भदन्त ! नैरयिका उद्वर्तन्ते असन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते ? गाङ्गेय ! सन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते, नो असन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते, एवं यावत् वैमानिकाः, नवरं ज्योतिषिकवैमानिकेषु च्यवन्ति भणितव्यम् । सन्तो भदन्त ! नैरयिका उपपद्यन्ते, असन्तो भदन्त ! नैरयिका उपपद्यन्ते, सन्तोऽक्षुरकुमारा उपपद्यन्ते, यावत् सन्तो वैमानिका उपपद्यन्ते, असन्तो वैमानिका उपपद्यन्ते, सन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते, असन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते, सन्तोऽक्षुरकुमारा उद्वर्तन्ते, यावत् सन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति, असन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति ? गाङ्गेय ! सन्तो नैरयिका उपपद्यन्ते नो असन्तो नैरयिका उपपद्यन्ते, सन्तोऽक्षुरकुमारा उपपद्यन्ते नो असन्तोऽक्षुरकुमारा उपपद्यन्ते यावत् सन्तो वैमानिका उपपद्यन्ते, नो असन्तो वैमानिका उपपद्यन्ते सन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते, नो असन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते, यावत् सन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति असन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति, तत् केनार्थेन भदन्त ! एवमुच्यते सन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते, नो असन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते, यावत् सन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति नो असन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति ? तत् नूनं गाङ्गेय ! पश्यता अर्हता पुरुषदानीयेन शाश्वतो लोकः उच्यते अनादिकः अनवयवो यथा पञ्चम-

ટીકા—ઇતઃ પૂર્વ પ્રવેશનકમુક્તમ્, તત્પુનરુત્પાદોદ્વર્તનારૂપમિતિ નૈરયિકા-
દીનાં જીવાનામુત્પાદમુદ્વર્તનાં ચ સાન્તરનિરન્તરતયા પ્રરૂપયિતુમાહ—‘ સંતરં-
મંતે ’ इत्यादि । संतरं मंते ! नेरइया उववज्जंति, निरंतरं नेरइया उववज्जंति ? ’
ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ—હે ભદ્રન્ત । કિં સાન્તરં નૈરયિકા ઉપપદ્યન્તે ? કિંવા નિરન્તરં-
નૈરયિકા ઉપપદ્યન્તે=ઉત્પદ્યન્તે? एवम् ‘संतरं असुरकुमारा उववज्जंति, निरंतरं असुर-
कुमारा उववज्जंति जाव संतरं वेमाणिया उववज्जंति, निरंतरं वेमाणिया उववज्जंति’

નૈરયિક ઉત્પાદાદિ સાન્તરનિરન્તરવક્તવ્યતા -

‘ સંતરં મંતે ! નેરહયા ઉવવજ્જંતિ ’ इत्यादि ।

ટીકાર્થ—इसके पहिले प्रवेशनक कहा गया है, यह प्रवेशनक
उत्पाद एवं उद्वर्तनारूप होता है अतः इस सूत्र द्वारा सूत्रकार नैरयिक
आदि जीवोंका उत्पात और उद्वर्तना सान्तर भी होती है और निरन्तर भी
होती है इस बातकी प्ररूपणा कर रहे हैं—इसमें गांगेयने प्रभुसे ऐसा
पूछा है—‘ संतरं मंते ! नेरइया उववज्जंति, निरंतरं नेरइया उववज्जंति’
हे भदन्त । नैरयिकोंकी जो उत्पत्ति होती है वह सान्तर-व्यवधान
सहित होती है या निरन्तर लगातार होती है इसी तरह से ‘ संतरं
असुरकुमारा उववज्जंति, निरंतरं असुरकुमारा उववज्जंति, जाव
संतरं वेमाणिया उववज्जंति, निरन्तरं वेमाणिया उववज्जंति ’ असुर-
कुमार क्या सान्तर उत्पन्न होते हैं या निरन्तर उत्पन्न होते रहते हैं ?

નૈરયિક ઉત્પાદાદિ સાન્તર નિરન્તર વક્તવ્યતા—

“ સંતરં મંતે ! નેરહયા ઉવવજ્જંતિ ” इत्यादि—

ટીકાર્થ—આ પહેલાં પ્રવેશનકનું પ્રતિપાદન કરવામાં આંચું છે આ
પ્રવેશનક ઉત્પાદ અને ઉદ્વર્તના (નિષ્ક્રમણ) રૂપ હોય છે તેથી સૂત્રકાર
આ સૂત્રદ્વારા નારક વગેરે જીવોનો ઉત્પાદ અને ઉદ્વર્તના સાન્તર પણ હોય
છે અને નિરંતર પણ હોય છે. એ વાતની પ્રરૂપણા કરે છે —

આ વિષયને અનુલક્ષીને ગાંગેય અણુગાર મહાવીર પ્રભુને એવો પ્રશ્ન
પૂછે છે કે—“ સંતર મંતે ! નેરહયા ઉવવજ્જંતિ, નિરન્તર નેરહયા ઉવવજ્જંતિ ? ”
હે ભદ્રન્ત ! નારકોની જે ઉત્પત્તિ થાય છે તે સન્તર (વ્યવધાન સહિત-
આંતરા સહિત) થાય છે, કે નિરંતર (લગાતાર) થાય છે ?

એજ પ્રમાણે “ સંતરં અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં અસુરકુમારા
ઉવવજ્જંતિ, જાવ સંતરં વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ ”

અસુરકુમારો શું સાન્તર ઉત્પન્ન થાય છે કે નિરન્તર ઉત્પન્ન થાય

सान्तरं किम् असुरकुमारा उपपद्यन्ते किंवा निरन्तरम् असुरकुमारा यावत् उपपद्यन्ते ? एवमेव किं सान्तर नागकुमाराः, सुवर्णकुमाराः विद्युन् कुमारा अग्निकुमारा, उदधिकुमारा, द्वीपकुमारा, दिशाकुमाराः पवनकुमाराः स्तनितकुमारा, वानव्यन्तराः, ज्योतिषिका, वैमानिका उपपद्यन्ते ? किंवा निरन्तरम् नागकुमारादयो ज्योतिषिकान्ता वैमानिकाश्च उपपद्यन्ते ? तथैव ' सन्तरं नैरयिका उव्यदन्ति ' सान्तर नैरयिका उद्वर्तन्ते ? किंवा निरन्तरम् नैरयिका उव्यदन्ते ? ' जाय संतरं वाणमंतरा उव्यदन्ति, निरन्तरं वाणमंतरा उव्यदन्ति ' यावत् सान्तरं किम् असुरकुमारादयो उद्वर्तन्ते ? किंवा निरन्तरम् असुरकुमारा उद्वर्तन्ते ? एवं किं सान्तर वानव्यन्तरा उद्वर्तन्ते ? किंवा निरन्तरं वानव्यन्तरा उद्वर्तन्ते ? तथैव—' सन्तरं जोडसिया चयति, निरन्तरं जोडसिया चयति ' किं सान्तर ज्योतिषिका चयन्ति, किंवा निरन्तरं ज्योतिषिका चयन्ति ? एवमेव ' सन्तरं वैमानिका चयन्ति, निरन्तरं वैमानिका चयन्ति ' किं सान्तर वैमानिका चयन्ति ?

इसी तरहसे क्या नागकुमार, सुवर्णकुमार, विद्युत्कुमार, अग्निकुमार, उदधिकुमार, द्वीपकुमार, पवनकुमार स्तनितकुमार वान व्यन्तर ज्योतिषिक और वैमानिक भी क्या सान्तर उत्पन्न होते हैं या निरन्तर उत्पन्न होते हैं ? ' सन्तरं नैरयिका उव्यदन्ति० ' इसी तरहसे नैरयिका सान्तर उद्वर्तना करते हैं या निरन्तर उद्वर्तना करते हैं ? ' जाय संतरं वाणमंतरा उव्यदन्ति, निरन्तरं वाणमंतरा उव्यदन्ति ' यावत् असुरकुमारादिक सान्तर उद्वर्तना करते हैं या निरन्तर उद्वर्तना करते हैं । इसी तरहसे वानव्यन्तर क्या सान्तर उद्वर्तना करते हैं या निरन्तर उद्वर्तना करते हैं । ज्योतिषिक देव, सान्तर चरते हैं या निरन्तर चरते हैं ? वैमानिक देव सान्तर चरते हैं या निरन्तर चरते हैं ये सब सांगिये हैं ? जैसे प्रमाणों नागकुमार, सुवर्णकुमार, विद्युत्कुमार, अग्निकुमार, उदधिकुमार, द्वीपकुमार, दिशाकुमार, पवनकुमार, स्तनितकुमार, वानव्यन्तर देव, ज्योतिषिक, अग्ने वैमानिक आ सान्तर उत्पन्न होये हैं किन्तु निरन्तर उत्पन्न होये हैं ? " सन्तरं नैरयिका उव्यदन्ति " जैसे प्रमाणों नागकुमार सान्तर उद्वर्तना (निष्क्रमण) करे हैं किन्तु निरन्तर उद्वर्तना करे हैं ? (जैसे पर्वत आ आहुत पृथ्वी इदिनी नीचस्थली किन्ति उद्वर्तन, करे हैं) ' जाय संतरं वाणमंतरा उव्यदन्ति, निरन्तरं वाणमंतरा उव्यदन्ति ' असुरकुमारादिक सान्तर उद्वर्तना करते हैं किन्तु निरन्तर उद्वर्तना करे हैं ? ज्योतिषिक देव सान्तर चरते हैं किन्तु निरन्तर चरते हैं ? वैमानिक देव सान्तर चरते हैं किन्तु निरन्तर चरते हैं ? ये सब सांगिये हैं ?

ટીકા—ઇતઃ પૂર્વે પ્રવેશનકમુક્તમ્, તત્પુનરુત્પાદોદ્ધર્તનારૂપમિતિ નૈરયિકા-
દીનાં જીવાનામુત્પાદમુદ્ધર્તનાં ચ સાન્તરનિરન્તરતયા પ્રહુપયિતુમાહ—‘ સંતરં-
ભંતે ’ इत्यादि । संतरं भंते ! नेरह्या उववज्जंति, निरंतरं नेरह्या उववज्जंति ? ’
गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त । किं सान्तरं नैरयिका उपपद्यन्ते ? किंवा निरन्तर-
नैरयिका उपपद्यन्ते=उत्पद्यन्ते? एवम् ‘संतरं असुरकुमारा उववज्जंति, निरंतरं असुर-
कुमारा उववज्जंति जाव संतरं वेमाणिया उववज्जंति, निरंतरं वेमाणिया उववज्जंति’

નૈરયિક ઉત્પાદાદિ સાન્તરનિરન્તરવક્તવ્યતા -

‘ સંતરં ભંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ’ इत्यादि ।

ટીકાર્થ—इसके पहिले प्रवेशनक कहा गया है, यह प्रवेशनक
उत्पाद एवं उद्धर्तनारूप होता है अतः इस सूत्र द्वारा सूत्रकार नैरयिक
आदि जीवोंका उत्पात और उद्धर्तना सान्तर भी होती है और निरन्तर भी
होती है इस बातकी प्रहण कर रहे हैं—इसमें गांगेयने प्रभुसे ऐसा
पूछा है—‘ संतरं भंते ! नेरह्या उववज्जंति, निरंतरं नेरह्या उववज्जंति’
हे भदन्त ! नैरयिकोंकी जो उत्पत्ति होती है वह सान्तर-व्यवधान
सहित होती है या निरन्तर लगातार होती है इसी तरह से ‘ संतरं
असुरकुमारा उववज्जंति, निरंतरं असुरकुमारा उववज्जंति, जाव
संतरं वेमाणिया उववज्जंति, निरन्तरं वेमाणिया उववज्जंति ’ असुर-
कुमार क्या सान्तर उत्पन्न होते हैं या निरन्तर उत्पन्न होते रहते हैं ?

નૈરયિક ઉત્પાદાદિ સાન્તર નિરન્તર વક્તવ્યતા—

“ સંતરં ભંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ” इत्यादि—

ટીકાર્થ—આ પહેલાં પ્રવેશનકનું પ્રતિપાદન કરવામાં આ:યુ' છે આ
પ્રવેશનક ઉત્પાદ અને ઉદ્ધર્તના (નિષ્ક્રમણ) રૂપ હોય છે તેથી સૂત્રકાર
આ સૂત્રદ્વારા નારક વગેરે જીવોનો ઉત્પાદ અને ઉદ્ધર્તના સાન્તર પણ હોય
છે અને નિરંતર પણ હોય છે. એ વાતની પ્રરૂપણા કરે છે -

આ વિષયને અનુલક્ષીને ગાંગેય અણુગાર મહાવીર પ્રભુને એવો પ્રશ્ન
પૂછે છે કે—“ સંતરં ભંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ, નિરન્તરં નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ? ”
હે ભદન્ત ! નારકોની જે ઉત્પત્તિ થાય છે તે સન્તર (વ્યવધાન સહિત-
આંતરા સહિત) થાય છે, કે નિરંતર (લગાતાર) થાય છે ?

એજ પ્રમાણે “ સંતરં અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં અસુરકુમારા
ઉવવજ્જંતિ, જાવ સંતરં વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ ”

અસુરકુમારો શું સાન્તર ઉત્પન્ન થાય છે કે નિરન્તર ઉત્પન્ન થાય

સાન્તરં કિમ્ અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે કિંવા નિરન્તરમ્ અસુરકુમારા યાવત્ ઉપપદ્યન્તે ? એવમેવ કિં સાન્તરં નાગકુમારાઃ, સુવર્ણકુમારાઃ વિદ્યુત્ કુમારા અગ્નિકુમારા, ઉદધિકુમારા, દ્વીપકુમારા, દિશાકુમારાઃ પવનકુમારાઃ સ્તનિતકુમારા, વાનવ્યન્તરાઃ, જ્યોતિષિકાઃ, વૈમાનિકા ઉપપદ્યન્તે ? કિંવા નિરન્તરમ્ નાગકુમારાદયો જ્યોતિષિકાન્તા વૈમાનિકાશ્ચ ઉપપદ્યન્તે ? તથૈવ ‘ સંતરં નેરઙ્ગયા ઉવ્વદ્દંતિ ’ સાન્તરં નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે ? કિંવા નિરન્તરમ્ નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે ? ‘ જાવ સંતરં વાળમંતરા ઉવ્વદ્દંતિ, નિરંતરં વાળમંતરા ઉવ્વદ્દંતિ ’ યાવત્ સાન્તરં કિમ્ અસુરકુમારાદયઃ ઉદ્વર્તન્તે ? કિંવા નિરન્તરમ્ અસુરકુમાદય ઉદ્વર્તન્તે ? એવં કિં સાન્તરં વાનવ્યન્તરા ઉદ્વર્તન્તે ? કિંવા નિરન્તરં વાનવ્યન્તરા ઉદ્વર્તન્તે ? તથૈવ—‘ સંતરં જોઙ્ગસિયા ચયંતિ, નિરંતરં જોઙ્ગસિયા ચયતિ ’ કિં સાન્તરં જ્યોતિષિકાઽવ્યવન્તિ, કિંવા નિરન્તરં જ્યોતિષિકાઽવ્યવન્તિ ? એવમેવ ‘ સંતરં વૈમાણિયા ચયંતિ, નિરંતરં

હસી તરહસે કયા નાગકુમાર, સુવર્ણકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, અગ્નિકુમાર, ઉદધિકુમાર, દ્વીપકુમાર, પવનકુમાર સ્તનિતકુમાર વાન વ્યન્તર જ્યોતિષિક ઓર વૈમાનિક મી કયા સાન્તર ઉત્પન્ન હોતે હૈં યા નિરન્તર ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? ‘ સંતરં નેરઙ્ગયા ઉવ્વદ્દંતિ ’ હસી તરહસે નૈરયિક સાન્તર ઉદ્વર્તના કરતે હૈં યા નિરન્તર ઉદ્વર્તના કરતે હૈં ? ‘ જાવ સંતરં વાળમંતરા ઉવ્વદ્દંતિ, નિરંતરં વાળમંતરા ઉવ્વદ્દંતિ ’ યાવત્ અસુરકુમારાદિક સાન્તર ઉદ્વર્તના કરતે હૈં યા નિરન્તર ઉદ્વર્તના કરતે હૈં । હસી તરહસે વાનવ્યન્તર કયા સાન્તર ઉદ્વર્તના કરતે હૈં યા નિરન્તર ઉદ્વર્તના કરતે હૈં । જ્યોતિષિક દેવ, સાન્તર ચવતે હૈં યા નિરન્તર ચવતે હૈં ? વૈમાનિક દેવ સાન્તર ચવતે હૈં યા નિરન્તર ચવતે હૈં યે સ્વ ગાંગેય

છે ? એજ પ્રમાણે નાગકુમાર, સુવર્ણકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, અગ્નિકુમાર, ઉદધિકુમાર, દ્વીપકુમાર, દિક્કુમાર, વાયુકુમાર, સ્તનિતકુમાર, વાનવ્યન્તર દેવો, જ્યોતિષિકો, અને વૈમાનિકો શું સાન્તર ઉત્પન્ન થાય છે કે નિરંતર ઉત્પન્ન થાય છે ? “ સંતરં નેરઙ્ગયા ઉવ્વદ્દંતિ ” એજ પ્રમાણે નારકો શું સાન્તર ઉદ્વર્તના (નિષ્ક્રમણ) કરે છે કે નિરંતર ઉદ્વર્તના કરે છે ? (એક પર્યાયમાંથી આશુપ્થ પૂર કરીને નીકળવાની ક્રિયાને ઉદ્વર્તના કહે છે) “ જાવ સંતરં વાળમંતરા ઉવ્વદ્દંતિ, નિરંતરં વાળમંતરા ઉવ્વદ્દંતિ ? ” અસુરકુમારાદિ ભવનપતિ દેવો શું સાન્તર ઉદ્વર્તના કરે છે કે નિરંતર ઉદ્વર્તના કરે છે ? વાનવ્યન્તરો શું સાન્તર ઉદ્વર્તના કરે છે ? કે નિરંતર ઉદ્વર્તના કરે છે ? જ્યોતિષિક દેવો શું સાન્તર ચવે છે કે નિરંતર ચવે છે ? વૈમાનિક દેવો શું સાન્તર

તરં વેમાણિયા ચયંતિ ? ' કિં સાન્તરં વૈમાનિકાચ્ચયન્તિ ? કિંવા નિરન્તરં વૈમાનિકાચ્ચયન્તિ ! ઇતિ પ્રશ્નઃ, યદ્યપિ નૈરયિકાદીનામુત્પાદાદેઃ સાન્તરં નિરન્તરં ચ પ્રવેશનકાત્પૂર્વમપિ પ્રરૂપિતમેવેતિ પુનસ્તત્પ્રરૂપણં વ્યર્થમિત્ય પ્રતિભાતિ, તથાપિ પૂર્વ નૈરયિકાદીનાં પ્રત્યેકમુત્પાદસ્ય સાન્તરત્વં નિરન્તરત્વં ચ પ્રરૂપિતમ્, તથૈવોદ્ઘર્તનાયા યપિ પ્રત્યેકમેવ સાન્તરત્વં નિરન્તરત્વં ચ પ્રરૂપિતમ્, અત્ર તુ નૈરયિકાદિ સર્વજીવભેદાનાં સમુદાયતઃ સમુદિતયોરેવ ચોત્પાદોદ્ઘર્તનયોઃ સાન્તરત્વં નિરન્તરત્વં ચ પ્રરૂપયિતું પ્રશ્નોત્તરાલાપકોડવસેયઃ । મગવાનાહ—‘ ગંગેયા ! મંતરંપિ નેરહયા ઉચ્ચજ્જતિ, નિરંતરંપિ નેરહયા ઉચ્ચજ્જંતિ ’ હે ગાજ્ઞેય ! સાન્તર-

કે પ્રશ્ન હૈં । યદ્યપિ નૈરયિક આદિકોં કી ઉત્પત્તિ આદિકી સાન્તરતા ઔર નિરન્તરતા પ્રવેશનકસે પહિલે કહી જા ચુકી હૈ અતઃ યહાં ડનકી પુનઃ પ્રરૂપણા વ્યર્થ જૈસી બાલૂમ પડતી હૈ, પરન્તુ પહિલે જો નૈરયિકાદિકોં કી ઉત્પત્તિ ઔર ઉદ્ઘર્તનાકી સાન્તરતા ઔર નિરન્તરતા (અન્તરરહિતતા) પ્રરૂપિત દૃઢ હૈ ત્તહ સમુદાયરૂપસે નહીં હુઈ હૈ અર્થાત્ નૈરયિક આદિકોં મેં પ્રત્યેકકા પહિલે ઉત્પાદ સાન્તર નિરન્તરરૂપસે કહા ગયા હૈ ઔર ઘાદ મેં ઉદ્ઘર્તના મી સાન્તર નિરન્તરરૂપસે પ્રત્યેકકી કહી ગઈ હૈ. યહાં ંસી યાત નહીં હૈ, યહાં તો નૈરયિક આદિ સર્વ જીવ ભેદોં કે સમુદાય સે સમુદિત ડન ઉત્પાદ ઔર ઉદ્ઘર્તનાકી સાન્તરતા ઔર નિરન્તરતા પ્રરૂપિત કી ગઈ હૈ ડસીલિયે પ્રશ્ન નંબંધી ઔર ઉત્તર સંબંધી આલાપક પ્રકટ ક્રિયે ગયે હૈ—પૂર્વાક્ત ગાંગેય કે પ્રશ્નોંકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈ—‘ ગંગેયા ’ હૈ ગાંગેય ! ‘ મંતરં પિ નેરહયા ઉચ્ચજ્જંતિ નિરંતરં પિ નેર-

અયે છે કે નિરંતર અયે છે ? ઇત્યાદિ પ્રશ્નો ગાંગેય આશુગરે પૂછ્યા છે. જો નરકાદિની ઉત્પત્તિ આદિની સાન્તરતા અને નિરંતરતાનું પ્રતિષ્ઠન પ્રવેશનક પહેલાના પ્રશ્નપ્રમા આવી ગયેલ છે, તેથી અહીં તેમની પુનઃ પ્રશ્નણા વ્યર્થ લેવી લાગશે, પરન્તુ પહેલાં જે નરકાદિની ઉત્પત્તિની અને ઉદ્ઘર્તનાની સાન્તરતા અને નિરંતરતાની પ્રશ્નણા કરવામાં આવી છે તે સમુદાય રૂપે કરવામાં આવી નથી, એટલે કે પહેલા પ્રત્યેક નરકનો ઉત્પાદ સાન્તર નિરંતર રૂપ પ્રકટ કરવા છે અને ત્યારબાદ પ્રત્યેક નરકની ઉદ્ઘર્તના પણ સાન્તર નિરંતર રૂપ પ્રકટ કરવા છે અર્થાત્ જોની યાત નથી અર્થાત્ તે નરકાદિ સર્વ સમુદાયના સમુદાયના ઉત્પાદ અને ઉદ્ઘર્તનાની સાન્તરતા અને નિરંતરતાનું પ્રતિષ્ઠન કરવામાં આવેલ છે તેથી ઉચ્ચુક્ત પ્રશ્નો પૂછવામાં અને તેમના ઉત્તરો સાન્તરતા પુનરુક્તિ રૂપે લાગતો નથી.

રમપિ નૈરયિકા ઉપપદ્યન્તે, અથ ચ નિરન્તરમપિ નૈરયિકા ઉપપદ્યન્તે ' જાવ સંતરંપિ થળિયકુમારા ઉવવજ્જંતિ નિરતરંપિ થળિયકુમારા ઉવવજ્જંતિ ' યાવત્-સાન્તરમપિ અસુરકુમારા નાગકુમારા સુવર્ણકુમારા વિદ્યુત્કુમારા અગ્નિકુમારા ઉદધિકુમારા દ્વીપકુમારાઃ પવનકુમારા દિક્કુમારા સ્તનિતકુમારા ઉપપદ્યન્તે, અથ ચ નિરન્તરમપિ અસુરકુમારાદિ સ્તનિતકુમારપર્યન્તા દેવા ઉપપદ્યન્તે કિન્તુ- ' નો સતર પુઢવિકાઙ્યા ઉવવજ્જંતિ નિરતરં પુઢવિકાઙ્યા ઉવવજ્જંતિ ' નો સાન્તર પૃથિવીકાઙ્યા ઉપપદ્યન્તે, અપિતુ નિરન્તરમેવ પૃથિવીકાઙ્યા ઉપ-પદ્યન્તે, ' એવં જાવ વણસ્સઙ્કાઙ્યા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-નો સાન્તરમ્ અપ્પકાઙ્યા, તેજસ્કાઙ્યાઃ, વાયુકાઙ્યાઃ, વનસ્પતિકાઙ્યા શ્રોપપદ્યન્તે, અપિતુ નિરન્તરમેવ અપ્પકાઙ્યાઃ તેજસ્કાઙ્યા, વાયુકાઙ્યાઃ, વનસ્પતિકાઙ્યા ઉપપ

દ્યા ઉવવજ્જંતિ ' નૈરયિક સાન્તર મ્હી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઔર નિરન્તર મ્હી ઉત્પન્ન હોતે હૈં । ' જાવ સંતરં પિ થળિયકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરતરં પિ થળિયકુમારા ઉવવજ્જંતિ ' યાવત્-અસુરકુમાર, નાગકુમાર, સુવર્ણકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, અગ્નિકુમાર, ઉદધિકુમાર, દ્વીપકુમાર, પવનકુમાર, દિક્કુમાર, સ્તનિતકુમાર, યે સવ સાન્તર ઔર નિરન્તર દોનોં રૂપસે ઉત્પન્ન હોતે હૈં । કિન્તુ- ' નો સંતરં પુઢવિકાઙ્યા ઉવવજ્જંતિ ' પૃથિવીકાઙ્યા જીવ સાન્તર રૂપસે ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં-અપિતુ વે નિરન્તર હી ઉત્પન્ન હોતે રહતે હૈં । ' એવં જાવ વણસ્સઙ્કાઙ્યા ' હસી તરહસે યાવત્-અપ્પકાઙ્યા, તેજસ્કાઙ્યા, વાયુકાઙ્યા ઔર વનસ્પતિકાઙ્યા સાન્તર રૂપસે ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં કિન્તુ નિરન્તર હી ઉત્પન્ન હોતે રહતે હૈં ।

ગાગેય અણુગારના ઉપર્યુક્ત પ્રશ્નોનો ઉત્તર આપતા મહાવીર પ્રભુ કહે છે કે—“ ગમેયા ! ” છે ગાગેય ! “ સતરપિ નેરઙ્યા ઉવવજ્જંતિ, નિર-તરપિ નેરઙ્યા ઉવવજ્જંતિ ” નારકેા સાન્તર પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને નિરન્તર પણ ઉત્પન્ન થાય છે “ જાવ સતરપિ થળિયકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરતરપિ થળિયકુમારા ઉવવજ્જંતિ ” અસુરકુમાર, નાગકુમાર, સુવર્ણકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, અગ્નિકુમાર, ઉદધિકુમાર, દ્વીપકુમાર, વાયુકુમાર, દિક્કુમાર અને સ્તનિતકુમાર આ ણધાં ભવનપતિ દેવો પણ સાન્તર અને નિરન્તર બન્ને રીતે ઉત્પન્ન થાય છે પરન્તુ “ નો સતર પુઢવિકાઙ્યા ઉવવજ્જંતિ ” પૃથ્વીકાઙ્યા હવેા સાન્તર (વ્યવધાન સહિત) ઉત્પન્ન થતા નથી તેઓ નિરન્તર (લગાતા) ઉત્પન્ન થતા જ કહે છે “ એવં વણસ્સઙ્કાઙ્યા ” એજ પ્રમાણે અપ્પકાઙ્યા, તેજસ્કાઙ્યા, વાયુકાઙ્યા અને વનસ્પતિકાઙ્યા હવેા સાન્તર ઉત્પન્ન થતા નથી પણ નિરન્તર ઉત્પન્ન થાય છે કોઈ પણ એવેા સમય વ્યતીત થતેા

ધન્ટે, સેસા જહા નેરહ્યા જાવ સંતરંપિ વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં પિ વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ ' શેષાઃ યથા નૈરયિકાસ્તથા યાવત્ દ્વીન્દ્રિયત્રીન્દ્રિયચતુરિન્દ્રિય-પચ્ચેન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિકમનુષ્યવાનવ્યન્તરજ્યોતિષિકા વૈમાનિકાશ્ચ સાન્તરમપિ ઉપપદ્યન્તે, અથ ચ નિરન્તરમપિ ઉપપદ્યન્તે । એવમેવ ' સંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ ' સાન્તરમપિ નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે, નિરન્તરમપિ નૈર-યિકા ઉદ્વર્તન્તે, ' એવં જાવ થણિયકુમારા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અસુરકુમારાદિ સ્તનિતકુમારપર્યન્તાઃ સાન્તરમપિ ઉદ્વર્તન્તે, અથ ચ નિરન્તરમપિ ઉદ્વર્તન્તે, કિન્તુ ' નો સંતરં પુઠ્ઠવિક્કાહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં પુઠ્ઠવિક્કાહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ ' નો સાન્તરં પૃથિવીકાયિકા ઉદ્વર્તન્તે, અપિનુ નિરન્તરમેવ પૃથિવીકાયિકા ઉદ્વર્તન્તે ' એવં જાવ ' સેસા જહા નેરહ્યા જાવ સંતરં પિ વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ ' જિસ તગ્હ નૈરયિક જીવ સાન્તર ઔર નિરન્તર રૂપસે ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઉસી તગ્હસે યાવત્-દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય ઔર પંચેન્દ્રિય ચે તિર્ય-ગ્ચોનિક જીવ તથા મનુષ્ય વાનવ્યન્તર, જ્યોતિષિક ઔર વૈમાનિક ચે સવ સાન્તર ભી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઔર નિરન્તર ભી ઉત્પન્ન હોતે હૈં । હસી તરહસે (સંતરં પિ નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં પિ નેરહ્યા ઉવ્વ-ટ્ટંતિ) નૈરયિક જીવ સાન્તર ઔર નિરન્તર ઉદ્વર્તના કરતે હૈં । ' એવં જાવ થણિયકુમારા ' હસી તરહસે અસુરકુમારસે લેકર સ્તનિતકુમાર તકકે ભવનપતિ દેવ સાન્તર ભી ઉદ્વર્તના કરતે હૈં ઔર નિરન્તર ભી ઉદ્વર્તના(નિકલના)કરતેહૈં । કિન્તુ-‘નો સંતરં પુઠ્ઠવિક્કાહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ-નિરંતરં પુઠ્ઠવિક્કાહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ’ કિન્તુ પૃથિવીકાયિક જીવ સાન્તર

નથી કે જ્યારે તેઓ ઉત્પન્ન થતા ન હોય. “સેસા જહા નેરહ્યા જાવ સંતરંપિ વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરંપિ વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ” જેમ નારકો સાન્તર અને નિરંતર બન્ને રૂપે ઉત્પન્ન થાય છે, એજ પ્રમાણે દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય એ તિર્યગ્ચોનિક જીવો તથા મનુષ્યો વાનવ્યન્તરો, જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો સાન્તર અને નિરંતર બન્ને રૂપે ઉત્પન્ન થાય છે. એજ પ્રમાણે “સંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ” નારક જીવો સાન્તર પણ ઉદ્વર્તના કરે છે અને નિરંતર પણ ઉદ્વર્તના કરે છે ‘એવં જાવ થણિયકુમારા’ એજ પ્રમાણે અસુરકુમારથી લઈને સ્તનિતકુમાર સુધીના ભવનપતિ દેવો સાન્તર ઉદ્વર્તના પણ કરે છે અને નિરંતર ઉદ્વર્તના પણ કરે છે પરંતુ “નો સંતરં પુઠ્ઠવિક્કાહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં પુઠ્ઠવિક્કાહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ” પૃથ્વીકાયિક જીવો સાન્તર ઉદ્વર્તના

વળસ્મઙ્કાઢ્યા, સેસા જહા નેરઢ્યા, ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અપ્કાયિકાદિ
વનસ્પતિકાયપર્યન્તા નો સાન્તરમ્ ઉદ્વર્તન્તે, અપિતુ નિરન્તરમેવ ઉદ્વર્તન્તે, શેષાઃ
દ્વીન્દ્રિય

ત્રીન્દ્રિયચતુરિન્દ્રિયપચ્ચેન્દ્રિયતિર્યગ્ચોનિકમનુષ્યવાનવ્યન્તરાઃ
સાન્તરમપિ ઉદ્વર્તન્તે, અથ ચ નિરન્તરમપિ ઉદ્વર્તન્તે, કિન્તુ ' નવરં જોઢસિય
વેમાણિયા ચયંતિ અમિલાવો ' નવરં નૈરયિકાપેક્ષયા વિશેષસ્તુ ડ્યોતિષિકવૈમા-
નિકાઃ સાન્તરમપિ ' ચ્યવન્તિ ' અથ ચ નિરન્તરમપિ ' ચ્યવન્તિ ' ઇત્યમિલાપો-
ડવસેયઃ, તથા ચ ડ્યોતિષિકવૈમાનિકેષુ ' ઉદ્વર્તન્તે ' ઇત્યસ્ય સ્થાને ' ચ્યવન્તિ '
ઇતિ પદમુષ્પન્થસ્યામિલાયઃ સચારણીયઃ તદેવ સૂચયન્નાહ- ' જાવ સંતરંપિ વેમાણિયા

ઉદ્વર્તના નહીં કરતે હૈં-નિરન્તર હી ઉદ્વર્તના કરતે હૈં । ' એવં જાવ
વળસ્મઙ્કાઢ્યા-સેસા જહા નેરઢ્યા ' હસી તરહસે અપ્કાયિકસે લેકર
વનસ્પતિકાય તકકે જીવ સાન્તર ઉદ્વર્તના નહીં કરતે હૈં અપિ તુ નિર-
ન્તર હી ઉદ્વર્તના કરતે હૈં । વાકીકે ઔર જીવ-દો ઇન્દ્રિય, તેઢન્દ્રિય,
ચૌઢન્દ્રિય ઔર પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ, તથા મનુષ્ય એવં વાનવ્યન્તર ચે સય
સાન્તર ઔર ઉદ્વર્તના કરતે હૈં ઔર નિરન્તર ઔર ઉદ્વર્તના કરતે હૈં ।
કિન્તુ ' નવરં જોઢસિયવેમાણિયા ચયંતિ અમિલાવો ' નૈરયિકકી
અપેક્ષા વિશેષતા એમી હૈ કિ " ડ્યોતિષિક ઔર વૈમાનિક ચે સાન્તર
ઔર ચવતે હૈં ઔર નિરન્તર ઔર ચવતે હૈં " એસા અમિલાપ જાનના
ચાહિયે, તથા ચ ડ્યોતિષિક ઔર વૈમાનિક હનમેં " ઉદ્વર્તન્તે " કે
સ્થાનમેં ' ચ્યવન્તિ ' એસા ક્રિયાપદ રલ્લકર અમિલાપ ચોલના ચાહિયે,
હસી વાત કો સૂચિતઃ કરતે હુએ સૂત્રકાર કહતે હૈં-

કરતા નથી. તેઓ નિરન્તર જ ઉદ્વર્તના કરે છે " એવં જાવ વળસ્મઙ્કાઢ્યા
સેસા જહા નેરઢ્યા " એજ પ્રમાણે અપૂકાયિક, તેજસ્કાયિક, વાયુકાયિક અને
વનસ્પતિકાયિક છવે. પણ નિરન્તર ઉદ્વર્તના કરે છે તેઓ સાન્તર ઉદ્વર્તના
કરતા નથી. ખાકીના બધા છવે-દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય,
પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ, મનુષ્ય અને વાનવ્યન્તરો પણ નારકોની જેમ સાન્તર ઉદ્વર્-
તના કરે છે અને નિરન્તર ઉદ્વર્તના પણ કરે છે " નવરં જોઢસિયા વેમા-
ણિયા ચવન્તિ અમિલાવો " પરન્તુ નારકો કરતા જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકોના
અમિલાપમા એટલી જ વિશેષતા ંહેલી છે કે " જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો
સાન્તર પર રથવે છે અને નિરન્તર પણ રથવે છે, ' એવે. અમિલાપ
સમજવે. એટલે કે જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકોના આલાપકમા " ઉદ્વર્તન્તે "ને
બદલે " ચ્યવન્તિ " ડિયાપક મૂકીને આલાપક બતાવવે લેઈએ. એજ વાતને

ચયંતિ, નિરંતરંપિ વેમાણિયા ચયંતિ ' યાવત્ સા તરમપિ ડ્યોતિપિકા વૈમાનિકા-
શ્ચયન્તિ, અથ ચ નિરન્તરમપિ ડ્યોતિકાવૈમાનિકાશ્ચયન્તિ । અથ નૈરયિકા-
દીનામેવ વિશદીકૃત્યોત્પાદોદ્વર્તને પ્રરૂપયિતુમાહ—' સંતો મંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ,
અસંતો મંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ? ' ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ—હે મદન્ત ! કિં સન્તો-
દ્રવ્યાર્થતયા વિદ્યમાના નૈરયિકા ઉપપદ્યન્તે ? હે મદન્ત ! કિંવા અસન્તો દ્રવ્યા-
ર્થતયા અવિદ્યમાના એવ નૈરયિકા ઉપપદ્યન્તે ? મગધાનાહ—' ગંગેયા ! સંતો નેર-
હ્યા ઉવવજ્જંતિ, નો અસંતો નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ' હે ગાંગેય ! સન્તએવ દ્રવ્યાર્થ-
તયા વિદ્યમાના એવ નૈરહ્યા ઉપપદ્યન્તે, નો અસન્તો દ્રવ્યાર્થતયા અવિદ્યમાના

‘ જાવ સંતરં પિ વેમાણિયા ચયતિ નિરંતરં વેમાણિયા
ચયંતિ ’ યાવત્ સાન્તર ઓ ડ્યોતિષિક ઓર વૈમાનિક
ચયતે હૈં ઓર નિરન્તર ઓ ચયતે હૈં । અવવિશદ રૂપસે ઇન્હીં નૈરયિક
આદિ કે ઉત્પાદ એવં ઉદ્વર્તનાકી પ્રરૂપણા કરનેકે લિયે સૂત્રકાર કથન
કરતે હૈં—ઇસમેં ગાંગેયને પ્રશ્નસે એસા પૂછા હૈં ‘ સંતો મંતે ! નેરહ્યા
ઉવવજ્જંતિ, અસંતો મંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ’ હે મદન્ત ! દ્રવ્યાર્થિક
નયકી દૃષ્ટિસે વિદ્યમાન એસે હી નૈરયિક ઉત્પન્ન હોતે હૈં, યા જો
દ્રવ્યાર્થિક દૃષ્ટિસે વિદ્યમાન નહીં હૈં એસે નૈરયિક ઉત્પન્ન હોતે હૈં ?
ઇસકે ઉત્તરમેં પ્રશ્ન કહતે હૈં—‘ ગંગેયા ’ હે ગાંગેય ! ‘ સંતો નેરહ્યા
ઉવવજ્જંતિ, નો અસંતો નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ’ દ્રવ્યાર્થિક નયકી દૃષ્ટિસે
વિદ્યમાન હી નારક ઉત્પન્ન હોતે હૈં, અવિદ્યમાન નારક નરકમેં ઉત્પન્ન
નહીં હોતે હૈં । ઉત્પન્ન પર્યાય હુઆ કરતીહૈં—દ્રવ્ય નહીં, અતઃ જો પદાર્થ

સૂચિત કરવાને માટે સૂત્રકાર કહે છે—“ જાવ સંતરપિ વેમાણિયા ચયંતિ,
નિરંતરંપિ વેમાણિયા ચયતિ ” ડ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો સાન્તર પણ ચયવે
છે. અને નિરંતર પણ ચયવે છે, હવે એજ નરકાદિનાં ઉત્પાદ અને ઉદ્વર્ત-
નાની વિશદ રૂપે પ્રશ્નપૂછા કરવા માટે સૂત્રકાર નીચે પ્રમાણે કથન કરે છે—

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—સંતો મંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ, અસંતો મંતે !
નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ? ” હે મદન્ત ! દ્રવ્યાર્થિક નયની અપેક્ષાએ જે વિદ્યમાન
હોય છે એવાં નારકો જ ઉત્પન્ન થાય છે, કે દ્રવ્યાર્થિક નયની અપેક્ષાએ જે
વિદ્યમાન નથી એવાં નારકો ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રશ્નનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ સંતો નેરહ્યા ઉવ-
વજ્જંતિ, નો અસંતો નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ” દ્રવ્યાર્થિક નયની દૃષ્ટિએ વિદ્યમાન
નારકો જ નરકોમા ઉત્પન્ન થાય છે, અવિદ્યમાન નારકો નરકોમાં ઉત્પન્ન થતા
નથી. પર્યાય ઉત્પન્ન થયા કરે છે—દ્રવ્ય ઉત્પન્ન થયા કરતું નથી, તેથી જે

નૈરયિકા ઉપપદ્યન્તે, તથા ચ વન્ધ્યા પુત્રવત્ નહિ સર્વથૈવાસત્ કિંચિદપિ વસ્તુ ઉત્પદ્યતે, તેષાં સત્તા ચ જીવદ્રવ્યાપેક્ષયા નારકપર્યાયાપેક્ષયા વા વોધ્યા ! તથાહિ ભાવિનારકપર્યાયાપેક્ષયા દ્રવ્યતો નૈરયિકાઃ સન્તો નૈરયિકા ઉત્પદ્યન્તે, નારકાયુષ્કોદયાદ્યા ભાવનારકા એવ નારકત્વેનોત્પદ્યન્તે, ' એવં જાવ વેમાણિયા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અસુરકુમારાદિ વૈમાનિકપર્યન્તાઃ સન્ત એવ ઉપપદ્યન્તે નાસન્ત

અપને મૂલ રૂપસે અવિદ્યમાન હોતા હૈ ઉસકા વન્ધ્યાપુત્રકી તરહ ઉત્પાદ નહી હોના હૈ " સત્ રૂપ હુએ હી નારક ઉત્પન્ન હોતે હૈ " હસકા તાત્પર્ય એસા હૈ કિ હનમેં સત્તા જીવ દ્રવ્યકી અપેક્ષાસે ઔર નારક પર્યાયકી અપેક્ષાસે કહી ગઈ જાનની ચાહિયે । નારક પર્યાયકી અપેક્ષાસે હસ તરહ જીવ મેં નારક પર્યાયકી સત્તા કહી ગઈ હૈ કિ કોઈ જીવ જબ મરકર નારક પર્યાય સે નરકમેં ઉત્પન્ન હોનેવાલા હોના હૈ-તો એસા જીવ ભાવિ નારક પર્યાયકી અપેક્ષા દ્રવ્ય નારક કહા જાતા હૈ એસા દ્રવ્ય નારક હુઆ જીવ હી નરકમેં નારક પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ, અથવા-" ગહ આણુ આઝ ઉદઓ " કે અનુસાર " ગતિ, આનુપૂર્વી આયુકા ઉદય એક સાથ હોતા હૈ હસ અપેક્ષા ઉસ સમય નારકાયુષ્ક કે ઉદય હો જાનેસે ભાવ નારક વના હુઆ જીવહી નારક પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ

" એવં જાવ વેમાણિયા ' અસુરકુમારસે લેકર વૈદ્યાનિક દેવોં તક એસાહી કથન જાનના ચાહિયે. અર્થાત્ જો જીવ

પદાર્થ પોતાના મૂળરૂપે અવિદ્યમાન હોય છે તેનો ઉત્પાદ થતો નથી જેમ વન્ધ્યા સ્ત્રી પુત્રનો જન્મ આપતી નથી તેમ અવિદ્યમાન પદાર્થનો ઉત્પાદ થતો નથી " વિદ્યમાન હોય એવા નારકો જ ઉત્પન્ન થાય છે ", આ કથનનું તાત્પર્ય એવું છે કે તેમા સત્તા એવ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અને નારક પર્યાયની અપેક્ષાએ કહેલી સમજની. નારક પર્યાયની અપેક્ષાએ આ રીતે એમાં નારકપર્યાયની સત્તા કહેવામા આવી છે—કોઈ એવ મરીને ત્યારે નારકપર્યાયથી નરકમા ઉત્પન્ન થવાનો હોય છે, ત્યારે એવા એવને લાવિ નારકપર્યાયની અપેક્ષાએ દ્રવ્યનારક કહેવામા આવે છે, એવો દ્રવ્યનારક ધર્યેલો એવ જ નરકમા નારકપર્યાયે ઉત્પન્ન થઈ જાય છે અથવા " ગહઆણુઆઝઉદઓ " આ કથન અનુસાર ગતિ, આનુપૂર્વી આયુનો ઉદય એક સાથે જ થાય છે. તે અપેક્ષાએ તે સમયે નારકાયુષ્કનો ઉદય થઈ જવાથી ભાવનારક બનેલો એવ નરકમા નારકપર્યાયે ઉત્પન્ન થઈ જાય છે " એવં જાવ વેમાણિયા " અસુરકુમારોથી લઈને વૈમાનિક દેવો પર્યન્તના એવો ત્રિયે એજ પ્રમાણે સમ-

ઉત્પન્નતે । ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ-‘ સંતો મંતે । નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ, અસંતો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ ? ’ હે મદન્ત ! કિં સન્તો દ્રવ્યાર્થતયા વિચમાનાએવ નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે ? કિંવા અસંતો દ્રવ્યાર્થતયા અવિચમાનાએવ નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે ? મગવાનાહ- ‘ ગંગેયા ! સંતો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ, નો અસંતો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ ’ હે ગાંગેય ! સન્તો દ્રવ્યાર્થતયા વિચમાના એવ નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે, નો અસન્તો દ્રવ્યાર્થતયા અવિચમાના નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે । સ્વરવિષાણાદિવદેવ સર્વથા અસંતો વસ્તુનઃ ઉદ્વ-

અસુરકુમાર આદિસે લેકર વૈમાનિક દેવોંકી પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતે હેં વે સ્વ અસત્તરૂપ હોકર એસે નહીં હોતે હેં કિન્તુ દ્રવ્યાર્થિક દૃષ્ટિસે સદરૂપ હોકર હી ઉસ ૨ પર્યાયવાલે બનતે હેં । અથવા-દ્રવ્ય વિશેષકી અપેક્ષા અસુરકુમાર આદિરૂપ પર્યાયયુક્ત બને હુએ હોકર હી આગે મીં ઉસી ૨ પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતે હેં । અથવા-અસુરકુમારાદિ આયુષ્યકે ઉદયસે માવ અસુરકુમાર આદિરૂપ બના હુઆ જીવ હી અસુરકુમાર આદિકી પર્યાયોંસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ ।

અબ ગાંગેય પ્રશ્નસે એસા પૂછતે હેં-‘ સંતો મંતે ! નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ અસંતો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ ’ દ્રવ્ય દૃષ્ટિસે વિચમાન રહે હુએ નૈરયિક ઉદ્વર્તના કરતે હેં યા દ્રવ્ય દૃષ્ટિસે અવિચમાન નૈરયિક ઉદ્વર્તના કરતે હેં ? હુસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હેં-હે ગાંગેય ! ‘ સંતો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ નો અસન્તો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ ’ દ્રવ્યાર્થિક નયકી દૃષ્ટિસે વિચમાન નારકી હી ઉદ્વર્તના કરતે હેં દ્રવ્યાર્થિક નયકી દૃષ્ટિસે વિચમાન નારક હી ઉદ્વર્તના કરતે હેં દ્રવ્યાર્થિક નયકી દૃષ્ટિસે અવિચમાન નૈરયિક ઉદ્વર્તના નહીં કરતે હેં । કયોંકિ સ્વર

જહુ. એટલે દ્રવ્યાર્થિક નયની અપેક્ષાએ વિચમાન અસુરકુમારાદિ જીવો જ અસુરકુમારાદિ પર્યાયે ઉત્પન્ન થાય છે-અવિચમાન અસુરકુમારાદિ જીવો અસુરકુમારાદિ પર્યાયે ઉત્પન્ન થતા નથી. અથવા દ્રવ્યનિક્ષેપની અપેક્ષાએ તેઓ અસુરકુમારાદિ રૂપે પર્યાયાકાન્ત બનેલા થઈને જ તેઓ અસુરકુમારાદિ પર્યાયે ઉત્પન્ન થતા હોય છે.

અથવા અસુરકુમારાદિ આયુષ્યના ઉદયથી ભાવ અસુરકુમાર આદિ રૂપ બનેલા જીવ જ અસુરકુમારાદિની પર્યાયમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન-“ સંતો મંતે ! નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ, અસંતો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ ” હે ભદન્ત ! દ્રવ્યદૃષ્ટિથી વિચમાન નારકો ઉદ્વર્તના કરે છે કે દ્રવ્યદૃષ્ટિથી અવિચમાન નારકો ઉદ્વર્તના કરે છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર-“ ગંગેયા ” હે ગાંગેય ! “ સંતો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ નો અસન્તો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ ” દ્રવ્યાર્થિક નયની દૃષ્ટિએ વિચમાન નારકો જ ઉદ્વર્તના કરે છે, દ્રવ્યાર્થિક નયની દૃષ્ટિએ અવિચમાન નારકો ઉદ્વર્તના કરતા નથી, કારણ કે અર-

ર્તનાડસંભવાત્, ' एवं जाव वेमाणिया ' एवं पूर्वोक्तरीत्यैव यावत्-असुरकुमारादि भवनपति - पृथिनीकायिकाथेकेन्द्रियद्वीन्द्रियत्रोन्द्रिय - चतुरिन्द्रियपञ्चेन्द्रियतिर्य-
ग्योनिकमनुष्यवानव्यन्तरा अपि सन्त एव उद्वर्तन्ते, नासन्त उद्वर्तन्ते, किन्तु
ज्योतिषिका वैमानिकाश्च सन्तएव च्यवन्ति, नासन्तश्च्यवन्ति, इति भावः, तत्सूचय-
न्नाह-' नवरं जोइसियवेमाणिएसु चयंति भाणियव्वं ' नवरं नैरयिकावपेक्षया
ज्योतिषिकवैमानिकेषु, विशेषस्तु ' उद्वर्तन्ते ' इतिस्थाने ' च्यवन्ति ' इति भणि-

विपाण आदિકી तरह अपने मूल रूपसे अविद्यमान वस्तुमें उद्वर्तना
करणत्व नहीं बने सकता है। ' एवं जाव वेमाणिया ' इसी प्रकार
असुरकुमारादि भवनपतिसे लेकर पृथिवीकायिकादि एकेन्द्रिय जीव,
द्वीन्द्रिय जीव, त्रैन्द्रिय जीव, चोद्विन्द्रिय जीव, पंचेन्द्रिय तिर्यग्योनिक
जीव, मनुष्य, वानव्यन्तर ये सब भी विद्यमान हुए ही उद्वर्तना
करते हैं, असत् हुए उद्वर्तना नहीं करते। किन्तु ज्योतिषिक और
वैमानिक द्रव्य दृष्टिसे सत् बने हुए होकर ही चवते हैं, असत् बने
हुए होकर चवते नहीं हैं " इसी बातको सूचित करनेके लिये " नवर
जोइसियवेमाणिएसु चयंति भाणियव्वं " सूत्रकारने ऐसा कहा है।
नैरयिक आदिकी अपेक्षा ज्योतिषिक और वैमानिक इनमें यह बिशे
षता है कि इनमें " उद्वर्तन्ते " इस क्रियापदके स्थानमें " च्यवन्ति "
ऐसे क्रियापद का प्रयोग करना चाहिये।

अब चांगेय प्रभु से ऐसा पूछते हैं ' सओ भंते ! नेरइया उचय

વિપાણુ (ગર્દભના શિગડા) આદિની જેમ પોતાના મૂળ રૂપે અવિદ્યમાન
પરતુમા ઉદ્વર્તના કરવાનું સક્ષમી શકતું નથી " एवं जाव वेमाणिया " એ
પ્રમાણે અસુરકુમાર વગેરે ભવનપતિ દેવો, પૃથ્વીકાયિક આદિ એકેન્દ્રિય જીવો,
દ્વેન્દ્રિય જીવો, ત્રીન્દ્રિય જીવો, ચતુરિન્દ્રિય જીવો, પંચેન્દ્રિય તિર્યગ્યો
અને વાનવ્યન્તરો વિષે પણ સમજવું એટલે કે દ્રવ્યાર્થિક નયની અપેક્ષાએ
વિદ્યમાન અસુરકુમાર આદિ ઉપર્યુક્ત જીવો જ ઉદ્વર્તના કરે છે, અવિદ્યમાન
અસુરકુમાર આદિ જીવો ઉદ્વર્તના કરતા નથી પરન્તુ જ્યોતિષિકો અને
વૈમાનિકોના આલાપકમા ' ઉદ્વર્તના કરે છે ' એમ કહેવાને બદલે ' ચ્યવે
છે ' કહેવું જોઈએ કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે દ્રવ્યાર્થિક નયની દૃષ્ટિએ
વિદ્યમાન જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો ચ્યવે છે અવિદ્યમાન જ્યોતિષિકો
અને વૈમાનિકોમા ચ્યવના નથી

એજ વાત સૂત્રકારે " નવર જોइसियवेमाणिएसु चयंति भाणियव्वं " આ
સૂત્રપાઠ દ્વારા પ્રકટ કરી છે.

તવ્યમ્ । પુનર્ગાજ્ઞેયઃ પૃચ્છતિ—‘ સઓ મંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ, અસઓ મંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ’ અવ ‘ સઓ ’ તિ હત્યસ્ય આર્પત્વેન વિભક્તિવિપરિણામાત્ ‘ સત્સુ ’ इति सप्तमी विज्ञेया तेन—हे भदन्त ! किं सत्सु पूर्वं विद्यमानेषु नैरयिकेषु अन्ये नैरयिका उपपद्यन्ते किं वा असत्सु=अविद्यमानेषु मध्ये नैरयिका उपपद्यन्ते ? एवमेव ‘ सओ असुरकुमारा उववज्जंति जाव ’ किं सत्सु असुरकुमारा उपपद्यन्ते ? किं वा यावत् असत्सु असुरकुमारा उपपद्यन्ते ? एव किं सत्सु नागकुमारादि भवन-पति — पृथिवीकायिकान्नेकेन्द्रियद्वीन्द्रियत्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियपञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिक — मनुष्यवानव्यन्तरज्योतिषिका उपपद्यन्ते ? किं वा असत्सु नागकुमारादि उज्जंति, असओ मंते ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ’ इस सूत्र में ‘ सओ ’ यह शब्द आर्ष है, इसलिये यहां विभक्ति के विपरिणाम से “ सत्सु ” ऐसी सप्तमी विभक्तिका प्रयोग किया गया है ऐसा जानना चाहिये ।

હસ તરહ હસ પ્રશ્નકા એસા અર્થ હો જાતા હૈં કિ પહિલે સે નૈર-યિકોંકે વિદ્યમાન રહને પર અન્ય નૈરયિક ઉત્પન્ન હોતે હૈં યા નૈરયિકોંકે નહીં વિદ્યમાન રહને પર અન્ય નૈરયિક ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? હસી તરહસે ‘ સઓ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ જાવ ’ અસુરકુમારોં કે રહને પર અન્ય અસુરકુમાર ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? યા ઉનકે નહીં રહને પર અન્ય અસુરકુમાર ઉત્પન્ન હોતે હૈં ?

હસી તરહસે નાગકુમાર આદિ ભવનપતિયોંકે વિદ્યમાન રહને પર, પૃથ્વીકાયિક આદિ એકેન્દ્રિયોં કે વિદ્યમાન રહને પર દ્વીન્દ્રિયસે

હવે ગાગેય અભુગાર મહાવીર પ્રભુને એવો પ્રશ્ન પૂછે છે કે—“ સઓ મંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ, અસઓ મંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ? ” આ સૂત્રમાં “સઓ” આ શબ્દ આર્ષ છે. તેથી અહીં વિભક્તિના વિપરિણામથી “ સત્સુ ” આ સાતમી વિભક્તિના શબ્દનો પ્રયોગ થયો છે એમ સમજવું. આ પ્રશ્નનું તાત્પર્ય નીચે પ્રમાણે છે—નરકમાં નારકો વિદ્યમાન રહે ત્યારે અન્ય નારકો ત્યાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે નારકો અવિદ્યમાન રહે ત્યારે ત્યાં અન્ય નારકો ઉત્પન્ન થાય છે ? એજ પ્રમાણે “ સઓ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, જાવ ” ઇત્યાદિ અસુરકુમારો વિદ્યમાન હોય ત્યારે અન્ય અસુરકુમારો ઉત્પન્ન થાય છે, કે અસુરકુમારો અવિદ્યમાન હોય ત્યારે અન્ય અસુરકુમારો ઉત્પન્ન થાય છે ? એજ પ્રમાણે નાગકુમાર આદિ ભવનપતિ દેવો, પૃથ્વીકાયિક આદિ એકેન્દ્રિયો અને દ્વિન્દ્રિયોથી લઈને વૈમાનિક પર્યાન્તના છવો વિદ્યમાન હોય

ર્તન્તે ? एवं किं सत्सु नागकुमारादि भवनपति-पृथिवीकायिकाद्येकेन्द्रियद्वीन्द्रिय-त्रीन्द्रिय चतुरिन्द्रिय-पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिषमनुष्यवानव्यन्तरा उद्वर्तन्ते ? किंवा अमत्सु नागकुमारादि वानव्यन्तरान्ता जीवा उद्वर्तन्ते ? तथा किं सत्सु केचित् ज्योतिषिकाश्च्यवन्ति ? किंवा असत्सु ज्योतिषिकाश्च्यवन्ति ? तथैव किं सत्सु वैमानिकाश्च्यवन्ति ? किंवा असत्सु वैमानिकाश्च्यवन्ति ? इति गाङ्गेय प्रश्नः ।

भगवानाह-‘गंगेया ! सओ नेरइया उववज्जंति, नो असओ नेरइया उववज्जंति’ हे गाङ्गेय ! सत्सु नैरयिका उपपद्यन्ते, नो असत्सु नैरयिका उपपद्यन्ते, ‘सओ

અસુરકુમાર ઉદ્ધર્તના કરતે હૈં, યા उनके नहीं रहने पर अन्य असुर-कुमार उद्वर्तना करते हैं ? इसी तरहसे नागकुमार आदि भवनपति-योंके पृथिवीकायिकादि एकेन्द्रियों के, द्वीन्द्रियोंके, त्रेन्द्रियोंके, चौद-न्द्रियोंके पंचेन्द्रिय तिर्यग्योनिकोंके, मनुष्यों के और वानव्यन्तरोंके पहिलेसे रहने पर अन्य कितनेक नागकुमारादि सब जीव उद्वर्तना करते हैं ? या इनके पहिलेसे नहीं रहने पर ये नागकुमारादि सब जीव उद्वर्तना करते हैं ? , तथा-ज्योतिषिकोंके पहिलेसे रहने पर कितने अन्य ज्योतिषिकदेव चवते हैं या ज्योतिषिकोंके नहीं रहने पर अन्य ज्योति-षिकदेव चवते हैं ? इसी तरहसे वैमानिकोंके रहने पर अन्य वैमानिक देव चवते हैं ? या उनके नहीं रहने पर अन्य वैमानिकदेव चवते हैं ? इस प्रकारके ये सब गांगेय अनंगारके प्रश्न हैं-

इनके उत्तरमें प्रभु कहते हैं-‘गंगेया ! सओ नेरइया

અસુરકુમારો ઉદ્ધર્તના કરે છે કે તેઓ અવિધમાન હોય ત્યારે અન્ય અસુર કુમારો ઉદ્ધર્તના કરે છે ?

એજ પ્રમાણે નાગકુમાર આદિ ભવનપતિઓ, પૃથ્વીકાયિક આદિ એકેન્દ્રિયો, દ્વીન્દ્રિય ળવો, ત્રીન્દ્રિય ળવો, ચતુરિન્દ્રિય ળવો, પંચેન્દ્રિય તિર્યગ્યો, મનુષ્યો અને વાનવ્યન્તરો વિધમાન હોય ત્યારે કેટલાક નાગકુમાર આદિ ઉપર્યુક્ત ળવો ઉદ્ધર્તના કરે છે કે તેઓ અવિધમાન રહે ત્યારે આ નાગ-કુમાર આદિ ળવો ઉદ્ધર્તના કરે છે ? તથા જ્યોતિષિકો વિધમાન હોય ત્યારે કેટલાક જ્યોતિષિકો ચવે છે, કે જ્યોતિષિકો ન હોય ત્યારે ચવે છે ? એજ પ્રમાણે વૈમાનિકો હોય ત્યારે કેટલાક વૈમાનિકો ચવે છે ? કે વૈમાનિકો ન હોય ત્યારે તેઓ ચવે છે ? આ પ્રકારના પ્રશ્નો ગાંગેય અણુગારે પૂછ્યા છે

ગાંગેયના પ્રશ્નોનો ઉત્તર આપતા મહાવીર પ્રભુ કહે છે કે-“ગંગેયા !” હે ગાંગેય ! “સઓ નેરइया उववज्जंति, नो असओ नेरइया उववज्जंति”

અસુરકુમારા ઉવ્વજ્જંતિ, નો અસઓ અસુરકુમારા ઉવ્વજ્જંતિ ' સત્સુ અસુરકુમારા ઉપપચન્તે, નો અસત્સુ અસુરકુમારા ઉપપચન્તે, જાવ સઓ વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ. નો અસઓ વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ ' યાવત્ સત્સુ નાગકુમારાદિવૈમાનિકપર્યન્તા ઉપપચન્તે, નો અસત્સુનાગકુમારાદિવૈમાનિકાન્તા જીવા ઉપપચન્તે, તથૈવ ' સઓ નેરહયા ઉવ્વટ્ટંતિ, નો અસઓ નેરહયા ઉવ્વટ્ટંતિ ' સત્સુ નૈરયિકા ઉદ્ધર્તન્તે, નો અસત્સુ નૈરયિકા ઉદ્ધર્તન્તે ? ' જાવ સઓ વેમાણિયા ચયંતિ, નો અસઓ ઉવ્વજ્જંતિ, નો અસઓ નેરહયા ઉવ્વજ્જંતિ ' હે ગાંગેય ! નૈરયિકોંકે હોને પર હી અન્ય નૈરયિક ઉત્પન્ન હોતે હૈં-અનકે નહીં રહને પર અન્ય નૈરયિક ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં. ' સઓ અસુરકુમારા ઉવ્વજ્જંતિ, નો અસઓ અસુરકુમારા ઉવ્વજ્જંતિ ' અસુરકુમારોંકે રહને પરહી અન્ય અસુરકુમાર ઉત્પન્ન હોતે હૈં-અનકે નહીં રહને પર અન્ય અસુરકુમાર ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં. ' જાવ સઓ વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ, નો અસઓ વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ ' યાવત્-નાગકુમારસે લેકર વૈમાનિકાન્ત જીવ, અન્ય નાગકુમારસે લેકર વૈમાનિકાન્ત તક જીવોંકે રહને પર ઉત્પન્ન હોતે હૈં-અનકે નહીં રહને પર ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં. હસી તરહસે ' સઓ નેરહયા ઉવ્વટ્ટંતિ, નો અસઓ નેરહયા ઉવ્વટ્ટંતિ ' નૈરયિકોંકે રહને પર અન્ય નૈરયિક ઉદ્ધર્તના કરતે હૈં, ઓર અનકે નહીં રહને પર ઉદ્ધર્તના નહી કરતે. ' જાવ સઓ વેમાણિયા

નારકોમા નારકો વિદ્યમાન હોય-પહેલા ઉત્પન્ન થયેલા નારકો મોજૂદ હોય-ત્યારે જ અન્ય નારકો ઉત્પન્ન થાય છે, પહેલા ઉત્પન્ન થયેલા નારકો ત્યાં ન હોય ત્યારે અન્ય નારકો ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી " સઓ અસુરકુમારા ઉવ્વજ્જંતિ, નો અસઓ અસુરકુમારા ઉવ્વજ્જંતિ " અસુરકુમારામા પહેલા ઉત્પન્ન થયેલા અસુરકુમારો વિદ્યમાન હોય ત્યારે જ અન્ય અસુરકુમારો ઉત્પન્ન થાય છે, તેઓ વિદ્યમાન ન હોય ત્યારે અન્ય અસુરકુમારો ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી " જાવ સઓ વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ, નો અસઓ વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ " નાગકુમારથી લઈને વૈમાનિક પર્યન્તના છવો અન્ય નાગકુમારથી લઈને વૈમાનિક પર્યન્તના છવો ત્યાં વિદ્યમાન હોય ત્યારે જ ત્યાં ઉત્પન્ન થાય છે, તેઓ ત્યાં વિદ્યમાન ન હોય ત્યારે તે છવો ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી એ પ્રમાણે " સઓ નેરહયા ઉવ્વટ્ટંતિ નો અસઓ નેરહયા ઉવ્વટ્ટંતિ " હવે નારકોમાં નારકો વિદ્યમાન રહે એવી રીતે જ અન્ય નારકોની ઉદ્ધર્તના થાય છે. નારકો વિદ્યમાન ન રહે એવી

વૈમાણિયા ચયંતિ ' યાવત્-સત્સુ અસુરકુમારાદિવાનવ્યન્તરપર્યન્તા ઉદ્વર્તન્તે, નો અસત્સુ અસુરકુમારાદિ વાનવ્યન્તરાન્તા જીવા ઉદ્વર્તન્તે, એવમેવ સત્સુ જ્યોતિષિકા વૈમાણિકાશ્ચયન્તિ, નો અસત્સુ જ્યોતિષિકા વૈમાણિકાશ્ચયન્તિ સત્સુ પ્રાગુત્પન્નેષુ નારકાદિષુ અન્યે નારકાદયઃ સમુત્પન્તે નાસત્સુ. એવમ્-સત્સુ વિદ્યમાનેષુ નારકાદિષુ કેચિન્નારકાદય સ્તત ઉદ્વર્તન્તે જ્યોતિષિકા વૈમાણિકાશ્ચ તત્શ્ચયન્તિ નાસત્સુ । અસતામુત્પાદોદ્વર્તનચયવનાસંભવાત્, લોકસ્ય શાશ્વતત્વેન નારકાદીનાં સર્વદૈવ સદ્ભાવાત્ ઇતિ । ગાઙ્ગેયસ્તત્ર કારણં પૃચ્છતિ- ' સે

ચયંતિ, નો અસઓ વૈમાણિયા ચયંતિ ' इसी तरहसे असुरकुमारादि वानव्यन्तरान्त जीव असुरकुमारादि वानव्यन्तरान्त जीवोंके रहने पर उद्वर्तना करते हैं, नहीं रहने पर उद्वर्तना नहीं करते हैं । इसी तरहसे ज्योतिषिकों और वैमानिकोंके रहने पर अन्य ज्योतिषिक और वैमानिक चवतेहैं उनके नहीं रहने पर वे चवते नहीं हैं । तात्पर्य इस कथनका ऐसा है कि पहिलेसे नारकादिकोंके उत्पन्न हो जाने पर अन्य और कितनेक दूसरे नारकादिक वहां उत्पन्न होते हैं, उनके अभावमें वे उत्पन्न नहीं होते हैं, इसी तरहसे नारकादिकोंके पहिलेसे विद्यमान रहने पर दूसरे कितनेक नारकादिक वहांसे उद्वर्तना करते हैं-निकलते हैं-अविद्यमानतामें नहीं उद्वर्तना करते हैं । ज्योतिषिक और वैमानिक भी इसी स्थितिमें वहांसे चवतेहैं-ज्योतिषिक और वैमानिकोंकी अविद्यमानतामें चवते नहीं हैं । ज्योतिषिक और वैमानिकोंमें 'उद्वर्तना

રીતે ઉદ્વર્તના થતી નથી “ જાવ સઓ વૈમાણિયા ચયતિ, નો અસઓ વૈમાણિયા ચયંતિ ” એજ પ્રમાણે અસુરકુમાર આદિ લાવનપતિદેવો, વાનવ્યન્તરો વગેરે વિષે પણ સમજવું, એજ પ્રમાણે જ્યોતિષિકો અને વૈમાણિકો વિદ્યમાન રહે એવી રીતે કેટલાક જ્યોતિષિકો અને વૈમાણિકો રચવે છે તેઓ અવિદ્યમાન રહે એવી રીતે કેટલાક જ્યોતિષિકો અને વૈમાણિકો રચવતા નથી. આ બધાં કથનનો ભાવાર્થ નીચે પ્રમાણે છે-પહેલા નરકાદિ ઉત્પન્ન થઈ ગયા પછી બીજાં કેટલાંક નારકો ઉત્પન્ન થઈ બચ છે-તેમનો અભાવ હોય ત્યારે તેઓ ઉત્પન્ન થતા નથી. અજ પ્રમાણે નારકાદિ નરકોમાં વિદ્યમાન રહે એવી રીતે કેટલાક નારકોની ઉદ્વર્તના થયા કરે નછે. નરકાદિમાં બિલકુલ નરકાદિકો ન રહે એવી રીતે નરકાદિકોની ઉદ્વર્તના થતી નથી જ્યોતિષિકો અને વૈમાણિકો પણ એવી જ સ્થિતિમાં ત્યાંથી રચવે છે. તેમનું રચવન એવી રીતે થાય છે કે કેટલાક જ્યોતિષિકો અને વૈમાણિકો ત્યાં મોજૂદ રહે છે. જ્યોતિ-

તથા સન્તો જ્યોતિષિકૃત્વૈમાનિકાશ્ચ્યવન્તિ, નો અસન્તશ્ચ્યવન્તિ, 'ઇતિ પ્રશ્નઃ। ભગવાન્ તત્ર કારણમાહ—' સે જૂળં ગંગેયા ! પાસેણં અરહ્યા પુરિસાદાણીણં, સાસણ, લોણ, બુહણ, અણાદીણ અણવયગ્ગે જહા પંચમસણ, જાવ જે લોક્કહ સે લોણ, ' હે ગાંગેય ! તત્ત્વ નૂનં નિશ્ચયેન હિ પશ્યતા=કેવલજ્ઞાનેનાવલોક્યતા પુરુષાદાનીયેન પુરુષશ્રેષ્ઠેન અર્હતા પાર્શ્વનાથેન અયં લોકઃ શાશ્વત અનાદિકઃ અનવદ્યઃ યથા પશ્ચમશતકે નવમોદેશકે ઉક્તઃ પ્રતિપાદિતસ્તથૈવાત્રાપિ પ્રતિપત્તવ્યઃ, તદ્વધિમાહ—' જાવ જે લોક્કહ સે લોણ ' " યાવત્—યો લોકચતે સલોક ઇતિ પર્યન્તં बोध्यम्, તથાચાનેન તત્ત્વ સિદ્ધાન્તેનૈવ સ્વમતં સમર્પિતમ્, યતઃ પાર્શ્વના-

વિદ્યમાન અસુરકુમારાદિ વાનવ્યન્તરાન્ત ઉદ્ધર્તન કરતે હૈં, અવિદ્યમાન યે ઉદ્ધર્તન નહીં કરતે ? તથા વિદ્યમાન જ્યોતિષિક ઓર વૈમાનિક ચલતે હૈં અવિદ્યમાન જ્યોતિષિક ઓર વૈમાનિક ચલતે નહીં હૈં ? હન પ્રશ્નોંકે ઉત્તરમેં ભગવાન્ કારણકા નિર્દેશ કરનેકે નિમિત્ત કહતે હૈં— ' સે જૂળં ગંગેયા ! પાસેણં અરહ્યા પુરિસાદાણીણં—સાસણ, લોણ, બુહણ, અણાદીણ, અણવયગ્ગે, જહા પંચમસણ, જાવ જે લોક્કહ, સે લોણ ' હે ગાંગેય ! કેવલજ્ઞાનસે દેખનેવાલે, પુરુષશ્રેષ્ઠ અર્હન્ત પાર્શ્વનાથને હસ લોકકો શાશ્વત, અનાદિ ઓર અનવદ્ય—અન્ત રહિત કહા હૈ સો યહ વિષય જૈસા પંચમશતકમેં નૌવે ઉદ્દેશકમેં કહા ગયા હૈ—ઉસી તરહસે યહાં પરમી સમજ્ઞ લેના ચાહિયે । વહાં પર લોક સંબધી વિષય ' જાવ જે લોક્કહ સે લોણ । યાવત્ જો જાના જા સકે વહ લોક હૈ—યહાં તક કહા ગયા હૈ । ઉસ તરહ પ્રમુને હસ ઉનેકે સિદ્ધાન્તસે હી

ત્તના કરે છે, અવિદ્યમાન નારક આદિ જીવો ઉદ્ધર્તના કરતા નથી ? વિદ્યમાન જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો સ્વયં છે, અવિદ્યમાન જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો સ્વયં નથી ?

મહાવીર પશુને ઉત્તર—“ સે જૂળ ગંગેયા ! પાસેણ અરહ્યા પુરિસાદાણીણં સાસણ બુહણ, અણાદીણ, અણવયગ્ગે, જહા પંચમસણ જાવ જે લોક્કહ સે લોણ ” હે ગાંગેય ! કેવલજ્ઞાનથી દેખનારા, પુરુષશ્રેષ્ઠ પાર્શ્વનાથ અર્હતે આ લોકને શાશ્વત, અનાદિ અને અન્તર કહ્યો છે આ વિષયનું પાંચમાં શતકના નવમાં ઉદ્દેશમાં જેવું પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું છે એવું કથન અહીં ગ્રહણ કરવું ત્યાં લોક સંબધી કથન ' જાવ જે લોક્કહ સે લોણ ’ “ જે જાણી શકાય તે લોક છે, ” અહીં સુધી કરવામાં આવ્યું છે, તે તે સમસ્ત કથન અહીં ગ્રહણ કરવું

ચેનાર્હતા શાશ્વતો લોક ઉક્તોડનો લોકમ્ય શાશ્વતત્વાત્ મન્ત એવ સત્સ્વેવવા નૈર-
કાદયઃ નૈરયિકેષુ વા ઉત્પદ્યન્તે, ઉદ્વર્તન્તે ચ્યવન્તિ ચેતિ । તદુપસંહરન્નાહ ' સે
તેણદ્વેષ ગંગેયા । એવં બુદ્ધઃ જાવ સઞ્ચો વેમાણિયા ચયંતિ, નો અસઞ્ચો વેમા-
ણિયા ચયંતિ ' હે ગાંગેય ! તત્ તેનાર્થેન એવમુચ્યતે યાવત્ સન્તો નૈરયિકાદિ
વૈમાનિકાન્તા ઉપપદ્યન્તે । નો અસન્ત ઉપપદ્યન્તે । એવ મન્ત એવ નૈરયિકાદિવાન-
વ્યન્તરાન્તા ઉદ્વર્તન્તે, નો અસન્ત ઉદ્વર્તન્તે, તથૈવ સન્ત એવ જ્યોતિષિકૃવૈમાનિકા-
ચ્યવન્તિ, નો અસન્તો જ્યોતિષિકૃવૈમાનિકાચ્યવન્તિ ।

અપને મનકા સમર્થન ક્રિયા હૈ । કપોકિ અર્હન્ત પાર્શ્વનાથને જવ લોકકો
શાશ્વત કહા હૈ, તો લોકકે શાશ્વત હોનેસે વિદ્યમાન નૈરયિકાદિ પ ાર્થ
નૈરયિકોમેં ઉત્પન્ન હોતેહૈ, અથવા પૂર્વમેં નૈરયિકાદિકોકેરહને પર હી વહાં
અન્ય નૈરયિકાદિ ઉત્પન્ન હોતેહૈ ઉદ્વર્તના કરતેહૈ ઓર ચ્યુત હોતેહૈ ।

અવ હમ વિષયકા ઉપસંહાર કરતે હુણ પ્રમુ ગાંગેયસે કહતેહૈ કિ 'સે
તેણદ્વેષ ગંગેયા ! એવ બુદ્ધઃ જાવ સઞ્ચો વેમાણિયા ચયંતિ, નો અસઞ્ચો
વેમાણિયા ચયંતિ ' હસી કારણ હે ગાંગેય ! મને એસા કહા હૈ કિ વિદ્ય-
માન નૈરયિકાદિ વૈમાનિકાન્તે જીવ ઉત્પન્ન હોતે હૈ, અમત્ યે ઉત્પન્ન
નહીં હોતે હૈ, નૈરયિકાદિ વાનવ્યન્તરાન્ત જીવ સદ્વસ્થાયુક્ત હુણ
હોકર હી ઉદ્વર્તના કરતે હૈ, અસદ્વસ્થા યુક્ત હુણ યે ઉદ્વર્તના નહીં કરતે
હૈ, હસી તરહસે સદ્વસ્થાપન્ન હુણ જ્યોતિષિક ઓર વૈમાનિક ચવતે હૈ
અસદ્વસ્થાસે યુક્ત હુણ યે નહીં ચવતે હૈ ।

અવ ગાંગેય ભગવાનહી અનિજાગિની જ્ઞાનવં-

આ રીતે મહાવીર પ્રભુએ પાર્શ્વનાથના શિદ્ધાન્ત ઠાગ ન પોતાના મનનું
સમર્થન કર્યું છે કારણ કે પાર્શ્વનાથ અર્હંતે લોકને શાશ્વત કર્યા હોવાથી
એ વાત પણ સિદ્ધ થાય છે કે વિદ્યમાન નારકાદિ એવા જ નરકમાં ઉપન્ન
થાય છે એટલે કે પહેલા નારકાદિનું અસ્તિત્વ ત્યાં ગ્રેહ હોય
ત્યારે જ અન્ય નારકાદિની ત્યાં ઉત્પત્તિ થય છે, ઉદ્વર્તના થાય છે અને
મ્યવન થાય છે હવે આ વિષયનો ઉપસંહાર કરતા મહાવીર પ્રભુ ગાંગેયને
કહે છે કે " સે તેણદ્વેષ ગંગેયા ! એવં બુદ્ધઃ જાવ સઞ્ચો વેમાણિયા ચયંતિ,
નો અસઞ્ચો વેમાણિયા ચયંતિ ' હે ગાંગેય ! તે કારણે મેં એટલું પ્રમુ છે
કે વિદ્યમાન નારકાદી વૈમાનિક પર્યાન્તના એવે ઉત્પન્ન થાય છે, અસ્તિત્વ ન
નારકોદી વૈમાનિક પર્યાન્તના એવે ઉત્પન્ન થતા નથી વિદ્યમાન નરકો રીતે
બીજા સુધીના એવા ઉદ્વર્તના કરે છે, અસ્તિત્વ નરકોદી વાનવ્યન્તર રીતે
એવા ઉદ્વર્તના કરતા નથી વિદ્યમાન વૈમાનિકો અને અસ્તિત્વ નરકો
અવિદ્યમાન વૈમાનિકો અને અસ્તિત્વ નરકો નથી

अथ गाङ्गेयो भगवतोऽतिशायिनीं जाव संपदं संभावयन् प्राह—‘सयं भंते ।’
 इत्यादि । सयं भंते ! एवं जाणह उदाहु असयं ’ हे भदन्त ! किं स्वयम् आत्मनैव
 एवं पूर्वोक्तप्रकारकवस्तु जानासि वेत्सि ? उताहो अथवा किम् अस्वयम् नात्म-
 नैव अपितु परतो जानासि ? तथा ‘असोच्चा एते एवं जाणह, उदाहु सोच्चा’
 किम् अश्रुत्वा आगमानपेक्षन् एतदेवं जानासि ? ’ उताहो अथवा किं श्रुत्वा
 पुरुषान्तरवचनमाकर्ण्य आगमत इत्यर्थः जानासि ? । पूर्वोक्तप्रकारकवस्तुस्वरूप
 माह—‘सओ नेरइया उववज्जंति, जाव सओ वेमाणिया चयंति, नो असओ
 वेमाणिया चयंति ? ’ यत् सन्त एव नैरयिका उपपद्यन्ते, नो असन्तो नैरयिका
 उपपद्यन्ते, यावत्-सन्तो भवनपत्यादि वैमानिकान्ता उपपद्यन्ते नो असन्त उप-
 पद्यन्ते इति ॥ एवमेव सन्तो नैरयिकादि वानव्यन्तरपर्यन्ता उद्धर्तन्ते, नो असन्त
 उद्धर्तन्ते, तथैव सन्त एव ज्योतिषिकवैमानिकाच्यवन्ते, नो असन्तच्यवन्ते ?

पत्तिको जानकर उनसे पूछते हैं ‘सयं भंते । एवं
 जाणह, उदाहु असयं’ हे भदन्त ! नैरयिकादि पूर्वोक्त पदार्थ जिस
 स्वभावसे युक्त आपने कहे हैं—वे ऐसे ही हैं यह बात आप स्वयं
 जानते हैं—या दूसरोंके कहनेसे जानते हैं ? तथा ‘असोच्चा एए एव
 जाणह उदाहु सोच्चा’ ये सब ऐसे ही हैं यह बिना आगमके आप
 जानते हैं, अथवा आगमसे जानते हैं ? कि ‘सओ नेरइया उवव-
 ज्जंति, नो असओ नेरइया उववज्जंति जाव सओ वेमाणिया चयंति,
 नो असओ वेमाणिया चयंति’ इसके उत्तरमें प्रभु कहते हैं—‘गंगेया !
 सयं एए एवं जाणामि, णो असयं, असोच्चा एए एवं जाणामि नो
 सोच्चा’ हे गांगेय ! केवलज्ञानसे युक्त होनेके कारण, तथा सर्वज्ञ
 होनेके कारण मैं पूर्वोक्त नैरयिकादि पदार्थ पूर्वोक्त प्रकारवाले हैं वह

गांगेय अणुगारणे प्रश्न—“सयं भते । एवं जाणह, उदाहु असयं ?”

असोच्चा एए एवं जाणह, उदाहु, सोच्चा—सओ नेरइया उववज्जंति, नो
 असओ नेरइया उववज्जंति, जाव सओ वेमाणिया चयंति, नो असओ वेमाणिया
 चयंति” हे भदन्त ! नारक आदि श्रुतेना उत्पाद, उद्धर्तना आदि विधेनी
 ने बात आपने कही ते बात शुं आप स्वयं ज्ञाते छे ? ते बात आप
 आगमनी सहायता बिना ज्ञाते छे, के आगमनी मददथी ज्ञाते छे ?

भट्टापीर प्रभुने उत्तर—“गंगेया ! सयं एए एव जाणामि, णो असयं,
 असोच्चा, एए एवं जाणामि नो सोच्चा—सओ नेरइया उववज्जंति, नो असओ
 नेरइया उववज्जंति” इत्यादि. हे गांगेय ! केवलज्ञानथी युक्त होवाथी तथा
 सर्वज्ञ होवाथी पूर्वोक्त नारकदि श्रुते पूर्वोक्त स्वभाववाणा होय छे अ

इति। भगवानाह—‘गंगेया ! सयं एवं जाणामि, नो असय, असोच्चा एते एवं जाणामि, नो सोच्चा’ हे गाङ्गेय ! स्वयम् आत्मनैव न परतोऽनुमानादितः केवलज्ञानिन्यात् सर्वज्ञत्वात् एतदेवं पूर्वोक्तप्रकारकं वस्तु जानामि, नो अस्वयम् परतो जानामि, अश्रुत्वा—एतदेवं जानामि, नो श्रुत्वा न पुरुषान्तरवचनमाकर्ण्य जानामि, यत्—‘सओ नेरइया उववज्जति, नो असओ नेरइया उववज्जति’ इत्यादि।

गाङ्गेयः पृच्छन्ति—‘से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ तं चेव जाव नो असओ वेमाणिया चयंति ?’ हे भदन्त ! तत् केनार्येन एवमुच्यते—तदेव पूर्वोक्तरीत्यैव यावत् सन्तो नैरयिकादि वैमानिकान्ता उपपद्यन्ते नो अमन्न उपपद्यन्ते ? इत्यादि। भगवानाह—‘गंगेया ! केवलीं पुरत्थिमेणं मियपि जाणइ, अमिय पि जाणइ दाहिणेणं, एवं जहा सददुद्धेसए जाव निव्वुडे नाणे केवल्लिस्स’ हे गाङ्गेय !

स्वयं जानता हू परकी सहायतासे नहीं जानता हूं, और न पुन्यन्तरके वचनोंको सुन करके इन पदार्थोंको मैं पूर्वोक्त स्वभावसे युक्त जानता हूं, किन्तु बिना सुने अपने आपही इन नैरयिकादि पदार्थोंको पूर्वोक्त स्वभाववाले जानता हूं ‘सओ नेरइया उववज्जति, नो असओ नेरइया उववज्जति’ इत्यादि।

अथ गांगेय प्रभुसे ऐसी पूछते हैं—‘से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ तं चेव जाव नो असओ वेमाणिया चयंति’ हे भदन्त ! ऐसा आप किस कारणसे कहते हैं कि मैं इन नैरयिकादि पदार्थोंको पूर्वोक्त स्वभावसे युक्त स्वयं जानता हू परके वचनादिकोंको सुनकरके नहीं जानता हूं इत्यादि। इसके उत्तरमें प्रभु कहते हैं ‘गंगेया’ हे गांगेय ! ‘देवलीं पं पुरत्थिमेणं मियं पि जाणइ, अमिय पि जाणइ, दाहिणेणं पण सददुद्धेसए जाव निव्वुडे नाणे केवल्लिस्स’ केवलजानी पूर्व दिशाओं

वात हू स्वयं लक्ष्मी शङ्ख मु—ने लक्ष्मी भाटे गंगे अन्यनी सहायता लक्ष्मी परती नहीं, जो वात अन्य पुत्र्येना वचने गंगे, इसी बिना गंगे नने न जो आती वात हू देवज्ञानपी देली—समस्त शङ्ख मु

गांगेयना प्रभु—‘से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ तं चेव जाव नो असओ वेमाणिया चयंति ?’ हे भदन्त ! ऐसा आप कहते हैं, मैं वुं देवी हू के आप जानते हैं पूर्वोक्त पूर्वोक्त स्वयं जानते हैं, जो, अन्य अन्य, पण सददुद्धेसए जाव निव्वुडे नाणे केवल्लिस्स’ केवलजानी पूर्व दिशाओं

भगवान् प्रभुने नि—‘गंगेया !’ हे गंगेया ! ‘देवलीं पं पुरत्थिमेणं मियं पि जाणइ, अमिय पि जाणइ, दाहिणेणं पण सददुद्धेसए जाव निव्वुडे नाणे केवल्लिस्स’ केवलजानी पूर्व दिशाओं

अथ गाङ्गेयो भगवतोऽतिशायिनीं जात्र संपदं संभावयन् प्राह—‘सयं भंते ।’ इत्यादि । सयं भंते ! एवं जाणह उदाहु असयं ’ हे भदन्त ! किं स्वयम् आत्मनैव एवं पूर्वोक्तप्रकारकवस्तु जानासि वेत्सि ? उताहो अथवा किम् अस्वयम् नान्म-नैव अपितु परतो जानासि ? तथा ‘असोच्चा एते एवं जाणह, उदाहु सोच्चा ’ किम् अश्रुत्वा आगमानपेक्षन् एतदेवं जानासि ? ’ उताहो अथवा किं श्रुत्वा पुरुषान्तरवचनमाकर्ण्य आगमत इत्यर्थः जानासि ? । पूर्वोक्तप्रकारकवस्तुस्वरूप माह—‘सओ नेरइया उववज्जंति, जाव सओ वेमाणिया चयंति, नो असओ वेमाणिया चयंति ? ’ यत् सन्त एव नैरयिका उपपद्यन्ते, नो असन्तो नैरयिका उपपद्यन्ते, यावत्-सन्तो भवनपत्यादि वैमानिकान्ता उपपद्यन्ते नो असन्त उप-पद्यन्ते इति ॥ एवमेव सन्तो नैरयिकादि वानव्यन्तरपर्यन्ता उद्वर्तन्ते, नो असन्त उद्वर्तन्ते, तथैव सन्त एव ज्योतिषिकवैमानिकाच्यवन्ते, नो असन्तच्यवन्ते ?

पत्तिको जानकर उनसे पूछते हैं ‘सयं भंते । एवं जाणह, उदाहु असयं ’ हे भदन्त ! नैरयिकादि पूर्वोक्त पदार्थ जिस स्वभावसे युक्त आपने कहे हैं—वे ऐसे ही हैं यह बात आप स्वयं जानते हैं—या दूसरोंके कहनेसे जानते हैं ? तथा ‘असोच्चा एए एव जाणह उदाहु सोच्चा ’ ये सब ऐसे ही हैं यह बिना आगमके आप जानते हैं, अथवा आगमसे जानते हैं ? कि ‘सओ नेरइया उवव-ज्जंति, नो असओ नेरइया उववज्जंति जाव सओ वेमाणिया चयंति, नो असओ वेमाणिया चयंति ’ इसके उत्तरमें प्रभु कहते हैं—‘गंगेया ! सयं एए एवं जाणामि, नो असयं, असोच्चा एए एवं जाणामि नो सोच्चा ’ हे गांगेय ! केवलज्ञानसे युक्त होनेके कारण, तथा सर्वज्ञ होनेके कारण मैं पूर्वोक्त नैरयिकादि पदार्थ पूर्वोक्त प्रकारवाले हैं वह

गांगेय आणुगारनो प्रश्न—“सयं भते ! एवं जाणह, उदाहु असयं ? ” असोच्चा एए एवं जाणह, उदाहु, सोच्चा—सओ नेरइया उववज्जंति, नो असओ नेरइया उववज्जंति, जाव सओ वेमाणिया चयंति, नो असओ वेमाणिया चयंति ” हे भदन्त ! नारक आदि श्रवणा उत्पाद, उद्वर्तना आदि विषेनी ने बात आपे कही ते बात शुं आप स्वयं न्णो छे ? ते बात आप आगमनी सहायता बिना न्णो छे, के आगमनी मददथी न्णो छे ?

भडावीर प्रभुनो उत्तर—“गंगेया ! सयं एए एव जाणामि, नो असयं, असोच्चा, एए एवं जाणामि नो सोच्चा—सओ नेरइया उववज्जंति, नो असओ नेरइया उववज्जंति ” इत्यादि. हे गांगेय ! केवलज्ञानथी युक्त होवाथी तथा सर्वज्ञ होवाथी पूर्वोक्त नारकादि श्रवो पूर्वोक्त स्वभाववाणा होय छे ओ

इति । भगवानाह—‘गंगेया ! सयं एवं जानामि, नो असयं, असौचा एते एवं जानामि, नो सोचा ’ हे गाङ्गेय ! स्वयम् आत्मनैव न परतोऽनुमानादितः केवलज्ञानित्वात् सर्वज्ञत्वात् एतदेवं पूर्वोक्तप्रकारकं वस्तु जानामि, नो अस्वयम् परतो जानामि, अश्रुत्वा—एतदेवं जानामि, नो श्रुत्वा न पुरुषान्तरवचनमाकर्ण्य जानामि, यत्—‘सओ नेरइया उववज्जंति, नो असओ नेरइया उववज्जंति’ इत्यादि ।

गाङ्गेयः पृच्छन्ति—‘से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ तं चेव जाव नो असओ वेमाणिया चयंति ?’ हे भदन्त ! तत् केनार्थेन एवमुच्यते—तदेव पूर्वोक्तरीत्यैव यावत् सन्तो नैरयिकादि वैमानिकान्ता उपपद्यन्ते, नो असन्त उपपद्यन्ते ? इत्यादि । भगवानाह—‘गंगेया ! केवलीणं पुरत्थिमेणं मियपि जाणइ, अमियं पि जाणइ दाहिणेणं, एवं जहा सददुद्देसए जाव निव्वुडे नाणे केवलिसस’ हे गाङ्गेय !

स्वयं जानता हूं परकी सहायतासे नहीं जानता हूं, और न पुरुषान्तरके वचनोंको सुन करके इन पदार्थोंको मैं पूर्वोक्त स्वभावसे युक्त जानता हूं, किन्तु बिना सुने अपने आपही इन नैरयिकादि पदार्थोंको पूर्वोक्त स्वभाववाले जानता हूं ‘सओ नेरइया उववज्जंति, नो असओ नेरइया उववज्जंति’ इत्यादि ।

अब गांगेय प्रभुसे ऐसा पूछते हैं—‘से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ तं चेव जाव नो असओ वेमाणिया चयंति’ हे भदन्त ! ऐसा आप किस कारणसे कहते हैं कि मैं इन नैरयिकादि पदार्थोंको पूर्वोक्त स्वभावसे युक्त स्वयं जानता हू परके वचनादिकोंको सुनकरके नहीं जानता हूं इत्यादि । इसके उत्तरमें प्रभु कहते हैं ‘गंगेया’ हे गांगेय ! ‘केवली णं पुरत्थिमेणं मियं पि जाणइ, अमियं पि जाणइ, दाहिणेणं एवं सददुद्देसए जाव निव्वुडे नाणे केवलिसस’ केवलज्ञानी पूर्व दिशामें

वात हुं स्वयं जलुणी शकुं छुं—ते जलुवा भाटे भारे अन्यनी सहायता लेवी पडती नथी. ये वात अन्य पुरुषोना वयने। श्रवणु कर्था विना भागी जते ज ये अधी वात हुं केवज्ज्ञानथी हेणी—समज शकुं छुं.

गांगेयनो प्रश्न—“से केणट्ठेण भंते ! एवं वुच्चइ तचेव जाव नो असओ वेमाणिया चयंति ?” हे भदन्त ! आप शा कारणे अपुं कडे। छे के आप नारकादि पदार्थना पूर्वोक्त स्वभावने स्वयं जलु। छे, अन्यनां वयने। श्रवणु कर्था विना आप जते ज आ जधुं जलु। छे ? इत्यादि.

भडावीर प्रभुनो उत्तर—“गंगेया !” हे गांगेय ! “केवलीणं पुरत्थिमेणं मियं पि जाणइ, अमियं पि जाणइ, दाहिणेणं एव जहा सददुद्देसए जाव निव्वुडे नाणे केवलिस” केवलज्ञानी पूर्वभां भयोदित वस्तुने पणु जलु छे

કેવલી કેવલજ્ઞાની સ્વલુ પૌરસ્ત્યે પૂર્વદિશિ મિતમપિ મર્યાદિતમપિ જાનાતિ, અમિ-
તમપિ અમર્યાદિતમપિ જાનાતિ, દક્ષિણેન દક્ષિણસ્યાં દિશિ એવં પૂર્વોક્તરીત્યેવ
યથા શબ્દોદ્દેશકે પશ્ચમશતકે ચતુર્થોદ્દેશકે इत्यर्धः યાવત્ મિતમપિ મર્યાદિત-
મપિ જાનાતિ અમિતમપિ અમર્યાદિતમપિ જાનાતિ इत्यादि સર્વવિષયકં નિર્વૃતં
નિષ્પન્નં જ્ઞાનં કેવલિનો ભવતિ । તદુપસંહરન્નાહ-‘ સે તેણદ્દેણં ગંગેયા ! એવં
બુચ્ચહ-તં ચેવ જાવ નો અસઓ વેમાણિયા ચયંતિ ’ હે ગાંગેય ! તત્ તેનાર્થેન
એવમુચ્યતે યત્-તદેવ પૂર્વોક્તવદેવ યાવત્ સન્તો નૈરયિકાદિ વૈમાનિકાન્તા
ઉપપદ્યન્તે, નો અસન્ત ઉપપદ્યન્તે, એવમેવ સન્તો નૈરયિકાદિ
વાનવ્યન્તરાન્તા ઉદ્વર્તન્તે, નો અસન્ત ઉદ્વર્તન્તે, તથૈવ સન્તો જ્યોતિષિકવૈમા-

મર્યાદિત વસ્તુકો બી જાનતા હૈ ઓર અમર્યાદિત વસ્તુકો બી જાનતા
હૈ, હસી પ્રકાર વહ દક્ષિણ દિશામેં બી મર્યાદિત ઓર અમર્યાદિત
વસ્તુકો જાનતા હૈ--કયોંકી ઉસ કેવલજ્ઞાનીકા કેવલજ્ઞાન મર્યાદિત
અમર્યાદિત દોનોં પ્રકારકી વસ્તુકો જાનતા હૈ હસ તરહ ઉસકા વહ
જ્ઞાન સર્વ વિષયવાલા હોતા હૈ । હસ વિષયકો પહિલે શબ્દોદ્દેશકમેં-
પંચમશતકમેં ચતુર્થોદ્દેશકમેં કહા જા ચુકાહૈ । ‘ સે તેણદ્દેણં ગંગેયા !
એવં બુચ્ચહ, તં ચેવ જાવ નો અસઓ વેમાણિયા ચયંતિ ’ હસી કારણ
હે ગાંગેય ! મૈને એસા કહા હૈ કિ યે પૂર્વોક્ત નૈરયિકાદિ પદાર્થ પૂર્વોક્ત
સ્વભાવવાલે હૈં એસા મૈં સ્વયં જાનતા હૂંં હત્યાદિ, અતઃ વિદ્યમાન નૈર-
યિકાદિ વૈમાનિકાન્ત પદાર્થ ઉત્પન્ન હોતે હૈં, અસદવસ્થાયુક્ત હોકર
યે ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં હસી તરહસે નૈરયિકાદિ વાનવ્યન્તરાન્ત પદાર્થ

અને અમર્યાદિત વસ્તુને પણ જાણે છે, એજ પ્રમાણે દક્ષિણ દિશામાં પણ
તેઓ મર્યાદિત અને અમર્યાદિત, બન્ને પ્રકારની વસ્તુને જાણે છે આ રીતે
તેમનું જ્ઞાન સર્વ વિષયને સમજનારું હોય છે આ વિષયનું પાંચમાં શત
કના “શબ્દોદ્દેશક” નામના એથા ઉદ્દેશકમાં આગળ પ્રતિપાદન કરવામાં
આવ્યું છે. તેા તે સમસ્ત કથન અહીં ગ્રહણ કરવું. “ સે તેણે નં ગંગેયા !
પર્વં બુચ્ચહ, તં ચેવ જાવ નો અસઓ વેમાણિયસ ચયંતિ ” હે ગાંગેય ! તે
જ્ઞાતે મે એવુ કહુ છે કે પૂર્વોક્ત નારકાદિ પદાર્થો પૂર્વોક્ત સ્વભાવવાળાં
છે એવું હું સ્વયં જાણુ છું હત્યાદિ.

તેથી વિદ્યમાન નારકાથી લઈને વૈમાનિકા પર્યન્તના છવેા ઉત્પન્ન થાય
છે, અવિદ્યમાન નારકાદિ છવેા ઉત્પન્ન થતા નથી, નારકાદિ છવેાનેા સદ્ભાવ
રહે એવી રીતે જ નારકાદિ છવેાની ઉદ્ધર્ષના થયા કરી હોય છે તેમનેા

નિકાચ્યવન્તે, નો અસન્તચ્યવન્તે । અથ ગાંગેયઃ પ્રકારાન્તેણ પૃચ્છતિ-‘ સયં મંતે । નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ, અસયં નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ ? ’ હે હે ભદન્ત ! કિં સ્વયમેવ આત્મનૈવ નૈરયિકા નૈરયિકેષુ ઉપપદ્યન્તે, કિંવા અસ્વયં-નાત્મનૈવ અપિતુ ઈશ્વરપારતન્ત્યાદિનૈવ નૈરયિકા નૈરયિકેષુ ઉપપદ્યન્તે : તથા ચોક્તમ્—

‘ અજ્ઞો જન્તુરનીશોડયમાત્મનઃ સુખદુઃખયોઃ ।

ઈશ્વરપ્રેરિતો ગચ્છેત્ સ્વર્ગં વા શ્વભ્રમેવ વા ॥ ૧ ॥’

સદવસ્થાપન્ન હુણ હી ઉદ્ધર્તન કરતે હૈં, અસદ્અવસ્થાયુક્ત હુણ હોકર ઉદ્ધર્તન નહીં કરતે હૈં, હસી તરહસે વિદ્યમાન જ્યોતિષિકા ઓર વૈમાનિક ચલતે હૈં, અવિદ્યમાન ચે ચલતે નહીં હૈં । અથ ગાંગેય પ્રકારાન્તરસે હસી વિષયકો પ્રશ્નસે પૂછતે હૈં-‘ સયં મંતે । નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ, અસયં નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ ’ હે ભદન્ત ! નૈરયિક નૈરયિકોંમેં જો ઉત્પન્ન હોતે હૈં સો કયા વે અપને આપ ડનમેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં યા ઈશ્વરકી પ્રેરણા આદિસે ડનમેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં જૈસા કિ અન્ય સિદ્ધાન્તકારોંને કહા હૈ—

અજ્ઞો જન્તુરનીશોડયમાત્મનઃ સુખદુઃખયોઃ ।

ઈશ્વરપ્રેરિતો ગચ્છેત્ સ્વર્ગં વા શ્વભ્રમેવ વા ॥ ૧ ॥’

યહ પ્રાણી અપને સુખ દુઃખકે ભોગનેમેં અપને આપ અસમર્થ હૈં હસે સુખ દુઃખ ઈશ્વર સુગવાના હૈં । અતઃ ડનકી પ્રેરણાકે અનુસારહી યહ જીવ સ્વર્ગમેં જાતા હૈં ઓર નરકમેં જાતા હૈં ।

ખિલકુલ સદ્ભાવ ન રહે એવી રીતે નારકાદિની ઉદ્ધર્તના થતી નથી એજ પ્રમાણે જ્યોતિષિકા અને વૈમાનિકોનો સદ્ભાવ રહે એવી રીતે જ જ્યોતિષિકા અને વૈમાનિકોનું સ્થવન થાય છે, તેમનો સદ્ભાવ ન રહે એવી રીતે તે સ્થવન થતું નથી હવે ગાંગેય પ્રકારાન્તરથી એજ વિષયને અનુલક્ષીને આ પ્રમાણે પૂછે છે-‘ સયં મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ, અસયં નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ ? ’ હે ભદન્ત ! નરકોમા જે નારકો ઉત્પન્ન થાય છે તે શું સ્વયં પોતાની જાતે જ ઉત્પન્ન થાય છે કે અસ્વયં (ઈશ્વરની પ્રેરણા આદિથી) ઉત્પન્ન થાય છે ? અન્ય સિદ્ધાન્તકારોએ કહ્યું છે કે—

‘ અજ્ઞો જન્તુરનીશોડયમાત્મનઃ સુખદુઃખયોઃ ।

ઈશ્વરપ્રેરિતો ગચ્છેત્ સ્વર્ગં વા શ્વભ્રમેવ વા ॥ ૧ ॥’

‘ આ જીવ પોતાના સુખદુઃખને ભોગવવામાં પોતે તેા અસમર્થ છે. તેને સુખદુઃખ ઈશ્વર ભોગવાવે છે ઈશ્વરની ઈચ્છા પ્રમાણે જ જીવ સ્વર્ગ અથવા નરકમાં જાય છે ’

મગવાનાહ—‘ ગંગેયા ! સયં નેરહયા નેરહણસુ ઉવવજ્જંતિ, નો અસયં નેર-
હયા નેરહણસુ ઉવવજ્જંતિ ’ હે ગાંગેય ! સ્વયમેવ આત્મનૈવ નૈરયિકા નૈરયિકેષુ
ઉપપદ્યન્તે, નો અસ્વયમ્ ईश्वरपारतन्त्र्यादेः नैरयिका नैरयिकेषु उपपद्यन्ते,
કાલાદિ કારણકલાપવ્યતિરિક્તસ્ય ईश्वरस्य युक्तिभिर्विचार्यमाणस्यासिद्ध-
ત્વાत् । ગાંગેયઃ પૂછતિ—‘ સે કેળદ્દેણં મંતે ! એવં બુચ્ચહ જાવ ઉવવજ્જંતિ ? ’
હે મદન્ત ! તત્ કેનાર્થેન એવમુચ્યતે—યાવત્—સ્વયમેવ નૈરયિકા નૈરયિકેષુ ઉપ-
પદ્યન્તે, નો અસ્વયમ્ ઉપપદ્યન્તે ઇતિ ? મગવાનાહ—‘ ગંગેયા ! કમ્મોદણં કમ્મગુરુ-
યત્તાણ, કમ્મમારિયત્તાણ, કમ્મગુરુસંમારિયત્તાણ ’ હે ગાંગેય ! કર્મોદયેન કર્મણા
મુદિતત્વેન, કિંતુ નહિ કેવલં કર્મોદયમાત્રેણ નૈરયિકેષુ ઉત્પદ્યતે કેવલિનામપિ

इस प्रश्नके उत्तरमें प्रभु कहते हैं—‘ गंगेया ’ हे गांगेय ! ऐसी बात
नहीं है ‘ सयं नेरहया नेरहणसु उववज्जंति, नो असयं नेरहया नेरहणसु
उववज्जंति ’ नैरयिक अपने आपही नैरयिकोंमें उत्पन्न होते हैं, ईश्व
रकी प्रेरणा आदिसे वे वहां उत्पन्न नहीं होते हैं । क्यों कि कालादि
कारणकलापसे भिन्न ईश्वर स्वतंत्र पदार्थ है यह बात जब युक्तियों
द्वारा विचारित होती है—तब उसकी प्रतिष्ठा स्थापित नहीं होती है।
अब गांगेय प्रभुसे ऐसा पूछते हैं—‘ से केणद्वेणं मंते ! एवं बुच्चह
जाव उववज्जंति ’ हे मदन्त ! ऐसा आप किस कारणसे कहते हैं
कि नैरयिक अपने आपही नैरयिकोंमें उत्पन्न होते हैं—ईश्वरकी प्रेरणादि
से वे वहां उत्पन्न नहीं होते हैं ? इसके उत्तरमें प्रभु कहते हैं—‘ गंगेया !
कम्मोदणं कम्मगुरुयत्ताण, कम्ममारियत्ताण, कम्मगुरुसंमारि-
य-

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! એવી કોઈ વાત નથી
પણ “ સય નેરહયા નેરહણસુ ઉવવજ્જંતિ, નો અસયં નેરહયા નેરહણસુ ઉવવ-
જ્જંતિ ” નારકો પોતાની જાતે જ નારકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, ઈશ્વરની પ્રેરણા
આદિ કાણે તેઓ ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી, કારણ કે કાલાદિ કારણ કલાપથી
બિન્ન ઈશ્વર સ્વતંત્ર પદાર્થ છે એ વાત યુક્તિઓ (દલીલો) દ્વારા પુરવાર
થઈ શકતી નથી

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ સે કેળદ્દેણં મંતે ! એવં બુચ્ચહ, જાવ ઉવવજ્જંતિ ”
હે મદન્ત ! આપ શા કાણે એવું કહે છે કે નારકો પોતાની જાતે જ
નારકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે—ઈશ્વરની પ્રેરણા આદિથી તેઓ ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ કમ્મોદણં, કમ્મ-
ગુરુયત્તાણ, કમ્મમારિયત્તાણ, કમ્મગુરુસંમારિયત્તાણ, અસુમાણં કમ્માણં ઉદણં,

કર્મોદયસ્ય સદ્ભાવાદત આહ-કર્મગુરુકતયા, કર્મણાં ગુરુકતા કર્મગુરુકતા તયા, કર્મભારિકતયા, ભારોઽસ્તિ एषां तानि भारिकाणि तदभावाद् भारिकता કર્મણાં ભારિકતા કર્મભારિકતા તયા ચેત્યર્થઃ, તથાવ મહદપિ કિશ્ચિદ્લપભારં દૃષ્ટં તથા-વિધભારમપિ ચ કિશ્ચિદમહદિત્યતઆહ-કર્મગુરુસંભારિકતયા, ગુરોઃ સંભારિકસ્ય ચ ભાવો ગુરુસંભારિકતા, ગુરુતા સંભારિકતા ચેત્યર્થઃ, કર્મણાં ગુરુસંભારિકતા કર્મગુરુસંભારિકતા તયા અતિ પ્રકર્ષાવસ્થયા इत्यर्थः एतच्च उपर्युक्तं त्रयं शुभ-કર્માપેક્ષયાઽપિ સ્યાદત આહ-‘અસુભાણં કમ્માણં ઉદણં અસુભાણ કમ્માણ વિવાગેણં, અસુભાણં કમ્માણં ફલવિવાગેણં’ અશુભાનાં કર્મણામ્ ઉદયેન, ઉદ-યથ કર્મણાં પ્રદેશતોઽપિ સ્યાત્ અતઆહ-અશુભાનાં કર્મણાં વિપાકેન, વિપાકશ્ચ યથાવદ્દરસાનુભૂતિઃ, સ ચ મન્દોઽપિ સ્યાદતઆહ-અશુભાનાં કર્મણાં ફલવિપાકેન, ફલસ્યાલાલુકાદેરિવ વિપાકો વિપચ્ચમાનતા રસપ્રકર્ષાવસ્થાફલવિપાક-સ્તેનેત્યર્થઃ, ‘સયં નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જતિ, નો અસયં નેરહ્યા નેરહ્યસુ

ત્તાણ’ અસુભાણં કમ્માણં ઉદણં, અસુભાણં કમ્માણં વિવાગેણં, અસુ-ભાણં કમ્માણં ફલવિવાગેણં સયં નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જતિ-નો અસયં નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જતિ’ હે ગાંગેય ! કર્મોંકે ઉદય હોનેસે, કર્મોંકી ગુરુકતા હોનેસે કર્મોંકી ભારિકતા હોનેસે, અશુભ કર્મોંકે ઉદયસે, અશુભ કર્મોંકે વિપાકસે, અશુભ કર્મોંકે ફલવિપાકસે નૈરયિક નૈરયિકોંમેં સ્વયં ઉત્પન્ન હોતે હૈં, ઈશ્વરકો પ્રેરણા આદિસે વે વહાં ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં । યહાં પર સૂત્રકારને જો નૈરયિકોંકે નૈરયિકોંમેં ઉત્પન્ન હોનેમેં કર્મોંદયાદિ કારણ પ્રકટ કિયે હૈં સો ઉનકી સાર્થકતા હસ પ્રકારસે હૈ-કર્મોંદયસે નૈરયિક નૈરયિકોંમેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઇતને કહને માત્રસે નૈરયિકોંમેં ઉત્પન્ન હોના ઉનકા સિદ્ધ નહીં

અસુભાણં કમ્માણ વિવાગેણ, અસુભાણં કમ્માણ ફલવિવાગેણં સય નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જતિ નો અસય નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જતિ” હે ગાંગેય । કર્મોંના ઉદય થવાથી, કર્મોંની ગુરુતાથી કર્મોંના ભારેપણથી, અશુભ કર્મોંના ઉદયથી, અશુભ કર્મોંના વિપાકથી અને અશુભ કર્મોંના ફલવિપાકથી નારકો નરકોમાં સ્વયં ઉત્પન્ન થાય છે, ઈશ્વરની પ્રેરણા આદિથી તેઓ ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી. અહીં સૂત્રકારે નારકો ના નરકોમાં ઉત્પન્ન થવામાં કર્મોંદય આદિ જે કારણો પ્રકટ કર્યા છે તેની સાર્થકતા આ પ્રમાણે સમજાવી શકાય—

“ કર્મોંદયથી નારકો નરકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, ” આટલું જ કારણ આપવાથી નરકોમાં તેમની ઉત્પત્તિ થવાનું કારણ સિદ્ધ થતું નથી નરકોમાં

હોતા હૈ ક્યોંકિ કર્મોદય તો કેવલિયોંકો ભી હોતા હૈ—અતઃ ઉન્હેં ભી વહાં ઉત્પન્ન હોનેકા પ્રસંગ પ્રાપ્ત હોગા સો ઇસકી નિવૃત્તિકે લિયે “ કર્મગુરુકતયા ” એસા દૂસરા વિશેષણ દિયા હૈ, કેવલિયોંમેં કર્મોદય હોને પરમ્મી વહ કર્મ ઉનમેં ગુરુરૂપસે નહીં હોતા હૈ અતઃ ઉનકી વહાં ઉત્પત્તિ નહીં હોતી હૈ । કર્મોંકી ગુરુતા હોને પર ભી પ્રાયઃ જીવ નરકોંમેં ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈ—અતઃ ઇસ બાતકી નિવૃત્તિકે લિયે “ કર્મગુરુસંભારિ-યત્તાઈ ’ એસા કહા હૈ જિસ જીવમેં કર્મોંકા ભાર બહુત અધિક માત્રામેં હોતા હૈ વે જીવ નિયમસે નરકોંમેં ઉત્પન્ન હોતે હૈ । નરકોંમેં ઉત્પન્ન હોનેવાલે જીવોંમેં કર્મોંકા ભાર અપની પરાકાષ્ટાકો ઓ પાર કર દેતા । યહી સબ બાત ઇન વિશેષણોં દ્વારા પ્રકટકી ગઈ હૈ । અથવા ‘ કર્મ-ગુરુસંભારિયત્તાઈ ’ ઇસ પદ દ્વારા સૂત્રકારને યહ બાત પ્રકટકી હૈ કિ કર્મોંકા વજન ઉનમેં કોઈ સામાન્ય રૂપમેં નહીં રહતા હૈ કારણ એસા ભી હોતા હૈ કિ જો વસ્તુ પ્રમાણમેં બહુત હોતી હૈ વહ તૂલાદિકકી તરહ ભારમેં અલ્પ ભારવાલી ભી હો સકતી હૈ । સો યે કર્મ ઇનમેં એસે નહીં હૈ, યે તો ઇનમેં બહુત અધિક ભારવાલે હોતે હૈ । ઇસી કારણ યે જીવ ઉસ પ્રકર્ષાવસ્થાપન્ન (ઉત્કૃષ્ટ કર્મોં કા ભાર હોને સે) ભારસે દબે હુઈ હોકર નીચે અધોગતિરૂપ

ઉત્પન્ન થવા માટે કર્મોદયને જ કારણરૂપ માનવામાં આવે તો, કેવલીઓમાં પણ કર્મોદયનો સદ્ભાવ હોવાથી તેમની નરકોમાં ઉત્પત્તિ થવાની વાત માનવી પડે એવો પ્રસંગ ઉત્પન્ન થશે તેથી એવું ન બને માટે “ કર્મગુરુકતયા ” વગેરે કારણો આપવામાં આવેલ છે કેવલીઓમાં કર્મોદય હોવા છતાં પણ તે તેમનામાં ગુરુ રૂપે હોતો નથી, તેથી તેમની નરકોમાં ઉત્પત્તિ થતી નથી. કર્મોની ગુરુતા હોવા છતાં પણ કેટલીક વખત જીવ નરકોમાં ઉત્પન્ન થતો નથી, તેથી “ કર્મગુરુસંભારિયત્તાઈ ” આ પદ દ્વારા એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે કર્મોના ભાર ઘણી જ અધિક માત્રામાં હોય તો જીવ નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે નરકોમાં ઉત્પન્ન થનારા જીવોના કર્મોના ભાર પરાકાષ્ટા વટાવી ગયો હોય છે, આ બધી વાત આ વિશેષણો દ્વારા પ્રકટ કરવામાં આવી છે અથવા “ કર્મગુરુસંભારિયત્તાઈ ” આ પદ દ્વારા સૂત્રકારે એ વાત પ્રકટ કરી છે કે કર્મોનું વજન તેમનામાં સામાન્ય રૂપે હોતું નથી પણ અસામાન્ય થઈ ગયું હોય છે કારણ કે કેટલીક વખત એવું બને છે કે ૩ વગેરે વસ્તુઓ પ્રમાણમાં વધારે હોવા છતાં તેનું વજન ઓછું હોઈ શકે છે તે વાતની નિવૃત્તિને માટે તેમના કર્મોને ઘણાં જ અધિક ભારયુક્ત કહ્યાં છે એવાં

नरकमें उत्पन्न हो जाते हैं । ये उपर्युक्त तीन विशेषण—“ कर्मोदय, कर्मभारिकता, कर्मगुरुसंभारिकता ” शुभ कर्मोंकी अपेक्षासे भी होते हैं—सो ये विशेषण यहां शुभ कर्मोंकी अपेक्षासे दिये गये गृहीत न हों—इसलिये सूत्रकारने ‘असुभाणं कम्माणं उदएणं, असुभाणं कम्माणं विवागेणं, असुभाणं कम्माणं फलविवागेणं ’ ऐसा कहा है । इन नारकोंको जो कर्मोदय होता है वह शुभ कर्मोंका उदय नहीं होता है किन्तु अशुभ कर्मोंकाही उदय होता है, कर्मोंका उदय प्रदेशकी अपेक्षासे भी हो सकता है, सां ऐसा उदय इनको नहीं है किन्तु विपाककी अपेक्षासे कर्मोंका उदय इनको है—अर्थात् इनको बद्ध कर्मों के रसकी अनुभूति (अनुभव) होती रहती है । यह बद्धरसानुभूति इनके मन्द भी हो सकती है अतः ऐसी अनुभूति इनको नहीं होती है किन्तु अलावु—तूबडी आदिका विपाक जिस प्रकारसे अत्यंत अनिष्टकारक होता है उसी प्रकारसे इनके बद्ध कर्मोंका जो रसरूप विपाक है वह अत्यन्त अनिष्ट प्रकर्षावस्थावाला होता है— इन सब कारणों के प्रभावसे नैरयिक अपने आप नैरयिकोंमें उत्पन्न होते हैं । ‘ नो असयं नेरइया नेरइएसु

અતિશય ભારે કર્મોના ભારથી દબાયેલો જીવ અધોગતિ રૂપ નરકમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે. ઉપર્યુકત ત્રણ વિશેષણો-“કર્મોદય, કર્મમારિકતા, કર્મગુરુ-સેમારિકતા” શુભ કર્મોની અપેક્ષાએ પણ હોઈ શકે છે અહીં આ વિશેષણો શુભ કર્મોને લાગુ પડતા નથી પણ અશુભ કર્મોને લાગુ પડે છે એ પ્રકટ કરવાને માટે સૂત્રકારે “અસુમાળં કમ્માણં ઉદ્દણં, અસુમાળં કમ્માણં વિવા-ગેણં, અસુમાળ કમ્માણં ફલવિવાગેણં” આ પદોનો પ્રયોગ કર્યો છે તે નાર-કોના શુભ કર્મોના ઉદય થવાથી તેમને નરકમાં ઉત્પન્ન થવું પડતું નથી પણ અશુભ કર્મોના ઉદયથી જ તેમને નરકમાં ઉત્પન્ન થવું પડે છે. કર્મોના ઉદય પ્રદેશની અપેક્ષાએ પણ સંભવી શકે છે, પણ અહીં એવા ઉદયની વાત કરી નથી, અહીં તો વિપાકની અપેક્ષાએ કર્મોના ઉદય તેમને થયેલો બતાવ્યો છે એટલે કે તેમને બદ્ધકર્મોના રસની અનુભૂતિ થતી રહે છે તે બદ્ધરસાનુ-ભૂતિ મન્દ પણ હોઈ શકે છે. પરંતુ તેમને એવી મન્દ અનુભૂતિ થતી નથી પણ જેમ તૂળડી આદિનો વિપાક જેમ અત્યન્ત અનિષ્ટકારક હોય છે તેમ તેમના બદ્ધકર્મોના જે રસરૂપ વિપાક છે તે અત્યન્ત અનિષ્ટ પ્રકર્ષાવસ્થાવાળો હોય છે આ બધા કારણકલાપોના પ્રભાવથી નારકો પોતાની જાતે જ નર-કોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, “જો અસ્ય નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ” ઇંદ્રની

ઉવવજ્જંતિ ' સ્વયમેવ આત્મનૈવ નૈરયિકા નૈરયિકેષુ ઉપપદ્યન્તે, નો અસ્વયમ્
 ईश्वरपारतन्त्र्यादेः नैरयिका नैरयिकेषु उपपद्यन्ते तस्यैवासिद्धत्वेन तत्फलदान-
 सामर्थ्यस्य दूरापास्तत्वात् ! तदुपसंहरन्नाह—' से तेणद्वेणं गंगेया ! जाव उवव-
 ज्जंति ' हे गाङ्गेय ! तत् तेनार्थेन यावत् स्वयमेव नैरयिका नैरयिकेषु उपपद्यन्ते,
 नो अस्वयं नैरयिका नैरयिकेषु उपपद्यन्ते इति भावः । गाङ्गेयः पृच्छति—' सयं
 भंते ! असुरकुमारा पुच्छा ' ' हे भदन्त ! स्वयमेव आत्मनैव हिम् असुरकुमारा
 असुरकुमारतया उपपद्यन्ते ? किंवा अस्वयमेव असुरकुमारा असुरकुमारतया उपप-
 द्यन्ते ? इति पृच्छा, भगवानाह—' गंगेया ! सयं असुरकुमारा जाव उववज्जंति '
 नो असयं असुरकुमारा जाव उववज्जंति, हे गाङ्गेय ! स्वयमेव असुरकुमारा

ઉવવજ્જંતિ ' ईश्वर प्रेरणादिसे नहीं । क्यों कि जब फल भोगानेवाले
 ईश्वरकी ही सत्ता सिद्ध नहीं है तब उसमें फलदानका सामर्थ्य कैसे माना
 जा सकता है । ' से तेणद्वेणं गंगेया ! जाव उववज्जंति ' अतः हे
 गाङ्गेय ! मैंने ऐसा कहा है कि यावत् नैरयिक नारकोंमें अपने आप
 उत्पन्न होते हैं—उन्हे वहां उत्पन्न करनेवाला उनके अशुभ कर्मोंका
 तीव्रतम उदयादिके सिवाय और कोई ईश्वर प्रेरणा आदि कारण नहीं है ।
 अब गाङ्गेय प्रभुसे ऐसा पूछते हैं—' सयं भंते ! असुरकुमारा पुच्छा '
 हे भदन्त ! असुरकुमार क्या अपने आपही असुरकुमार रूपसे उत्पन्न
 होते हैं ? या असुरकुमार रूपसे उन्हे कोई ईश्वर प्रेरणादि कारण उत्पन्न
 करता है ? इसके उत्तरमें प्रभुने उनसे ऐसा कहा—' गंगेया ! सयं असु-
 रकुमारा जाव उववज्जंति, नो असयं असुरकुमारा जाव उववज्जंति '
 हे गाङ्गेय ! असुरकुमार अपने आप असुरकुमार रूपसे उत्पन्न होते

પ્રેરણા આદિથી તેઓ ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી, કારણ કે ને ક્ષણ ભોગવનાર
 ઇશ્વરની જ સત્તા ને સિદ્ધ થતી ન હોય તો તે ઇશ્વરમાં 'ફલદાન કરવાનું'
 સામર્થ્ય કેવી રીતે માની શકાય !

“ સે તેણદ્વેણં ગંગેયા ઉવવજ્જંતિ ” હે ગાંગેય ! તે કારણે મેં એવું
 કહ્યું છે કે નારકો નરકોમાં સ્વયં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે, તેમના અશુભ કર્મોના
 તીવ્રતમ ઉદય સિવાય તેમને ત્યાં ઉત્પન્ન કરાવનાર ઇશ્વરપ્રેરણા આદિ કોઈ
 અન્ય કારણ હોતા નથી

ગાંગેય આશ્ચર્યગ્રસ્તો પ્રશ્ન—“ સયં ભંતે ! અસુરકુમારા પુછ્છા ” હે
 ભદન્ત ! અસુરકુમારો શું પોતાની જાતે જ અસુરકુમાર રૂપે ઉત્પન્ન થાય છે ?
 કે ઇશ્વર પ્રેરણા આદિ કારણે તેઓ ત્યાં ઉત્પન્ન થાય થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ” હે ગાંગેય ! “ સયં અસુરકુમારા

યાવત્ અસુરકુમારતયા ઉપપદ્યન્તે, નો અસ્વયમ્ અસુરકુમારા યાવત્ અસુરકુમાર-
તયા ઉપાદ્યન્તે । ઉચ્ચયુક્તેઃ ગાઙ્ગેયઃ કારણં પૃચ્છતિ—‘ સે કેળદ્વેળં તં ચેવ જાવ
ઉવવજ્જન્તિ ? ’ હે ભદન્ત ! તત્ કેનાર્થેન તદેવ પૂર્વોક્તવદેવ યાવત્ સ્વયમેવ
અસુરકુમારા અસુરકુમારતયા ઉપપદ્યન્તે, નો અસ્વયમ્ અસુરકુમારા અસુરકુમારતયા
ઉપપદ્યન્તે ? ભગવાનાહ—‘ ગંગેયા ! કમ્મોદણં કમ્મોવસમેળ કમ્મવિગઈણ, કમ્મ-
વિસોહીણ, કમ્મવિસુદ્ધીણ ’ હે ગાઙ્ગેય ! કર્મોદયેન અસુરકુમારોચિતકર્મણામુદયેન,
સામાન્યતઃ કર્મોપશમેન અશુભકર્મણામુપશમેન, કર્મવિગત્યા—અશુભાનાં કર્મણાં
વિગત્યા સ્થિત્યપેક્ષયા વિગમેન, કર્મવિશોધ્યા રસાપેક્ષયા અશુભાનાં કર્મણાં
વિશોધ્યા, કર્મવિશુદ્ધયા પ્રદેશાપેક્ષયા અશુભાનાં કર્મણાં વિશુદ્ધયા ‘ સુમાણં કમ્માણં
ઉદણં, સુમાણં કમ્માણં વિવાગેણં, સુમાણં કમ્માણં ફલવિવાગેણં સયં અસુરકુ-

હૈં, ઉન્હે અસુરકુમાર રૂપસે ઉત્પન્ન કરનેવાલા કોઈ ઈશ્વર નહીં હૈ ।
અચ ગાંગેય ! ‘ સે કેળદ્વેળં ભતે ! તં ચેવ જાવ ઉવવજ્જન્તિ ’ પ્રશ્નસે
એસા પૂછતે હૈં કિ હે ભદન્ત ! એસા આપ કિસ કારણસે કહતે હૈં કિ
અસુરકુમાર અસુરકુમાર રૂપસે અપને આપ ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઉન્હે અસુ
રકુમાર રૂપસે ઈશ્વર ઉત્પન્ન નહીં કરતા હૈ ? હસકે ઉત્તરમૈં પ્રશ્ન કહતે
હૈં—‘ ગંગેયા ! કમ્મોદણં, કમ્મોવસમેણં, કમ્મવિગઈણ, કમ્મવિસો-
હીણ, કમ્મવિસુદ્ધીણ ’ હે ગાંગેય ! અસુરકુમારોચિત કર્મોંકે ઉદયસે,
અશુભ કર્મોંકે સામાન્યતઃ ઉપશમસે, અશુભ કર્મોંકે સ્થિતિકી અપેક્ષા
લેકર વિગમસે, રસકી અપેક્ષા લેકર અશુભ કર્મોંકી વિશુદ્ધિસે હસ
તરહ શુભ કર્મોંકે ઉદયસે, શુભ કર્મોંકે વિપાકસે અર્થાત્ યથાબદ્ધ-

જાવ ઉવવજ્જન્તિ, નો અસયં અસુરકુમારા જાવ ઉવવજ્જન્તિ ” અસુરકુમારો
પોતાની જાતે જ અસુરકુમાર રૂપે ઉત્પન્ન થાય છે, ઇશ્વરની પ્રેરણાથી તેઓ
ત્યા ઉત્પન્ન થતા નથી.

ગાંગેયનો પ્રશ્ન—“ સે કેળદ્વેળં ભતે ! તં ચેવ જાવ ઉવવજ્જન્તિ ” હે ભદન્ત !
આપ શા કારણે એવું કહેો છો કે અસુરકુમારો પોતાની જાતે જ અસુરકુમાર
રૂપે ઉત્પન્ન થાય છે—ઇશ્વર તેમને અસુરકુમાર રૂપે ઉત્પન્ન કરતો નથી ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! કમ્મોદણં, કમ્મોવસમેળ, કમ્મવિ-
ગઈણ, કમ્મવિસોહીણ, કમ્મવિસુદ્ધીણ ” હે ગાંગેય ! અસુરકુમારોમા ઉત્પન્ન થવા
ચોગ્ય કઈના ઉદય થવાથી અશુભ કર્મોના સામાન્યતઃ ઉપશમથી, સ્થિતિની
અપેક્ષાએ અશુભ કર્મોના વિગમથી, રસની અપેક્ષાએ અશુભ કર્મોની વિશો-
ધિથી અને પ્રદેશની અપેક્ષાએ અશુભ કર્મોની વિશુદ્ધિથી, એજ પ્રમાણે શુભ
કર્મોના ઉદયથી, શુભ કર્મોના વિપાકથી એટલે કે યથાબદ્ધ રસની અનુભૂ-

इति पृच्छा, भगवानाह—‘ गंगेया ! सयं पुढविकाइया जाव उववज्जति, नो असयं पुढविकाइया जाव उववज्जति ’ हे गाङ्गेय ! स्वयमेव पृथिवीकायिका यावत् पृथिवीकायिकतया उपपद्यन्ते, नो अस्वयम् पृथिवीकायिकाः पृथिवीकायिकतया उपपद्यन्ते । गाङ्गेयः कारणं पृच्छति—‘ से केण णं भंते ! एवं वुच्चइ जाव उववज्जति ? हे भदन्त ! तत् केनार्थेन एवमुच्यते—यावत् स्वयमेव पृथिवीकायिकाः पृथिवीकायिकतया उपपद्यन्ते, नो अस्वयम् पृथिवीकायिकाः पृथिवीकायिकतया उपपद्यन्ते ? इति, भगवानाह—‘ गंगेया ! कम्मोदएणं, कम्मगुरुयत्ताए कम्मभारियत्ताए, कम्मगुरुसंभारियत्ताए ’ हे गाङ्गेय ! कम्मोदयेन कर्मणामुदित-

उत्पन्न होते हैं या अस्वयं उत्पन्न होते हैं ? इसके उत्तरमें प्रभु कहते हैं—‘ गंगेया ’ हे गांगेय ! ‘ सयं पुढवीकाइया जाव उववज्जति, नो असयं पुढविकाइया उववज्जति ’ पृथिवीकायिक एकेन्द्रिय जीव पृथिवीकायिक रूपसे स्वयं उत्पन्न होते हैं, अस्वयं वे उस रूपसे उत्पन्न नहीं होते हैं अर्थात् पृथिवीकायिक एकेन्द्रिय जीव पृथिवीकायिक रूपसे ईश्वर आदिकी प्रेरणासे उत्पन्न नहीं होते हैं । इस विषयमें कारण जाननेकी इच्छासे गांगेय प्रभुसे ऐसा पूछते हैं ‘ से केणट्टेणं भंते ! एवं वुच्चइ जाव उववज्जति ’ हे भदन्त ! आप ऐसा कि पृथिवीकायिक एकेन्द्रिय जीव एकेन्द्रिय पृथिवीकायिक रूपसे स्वयं उत्पन्न होते हैं किसी ईश्वरकी प्रेरणादिरूप कारणसे उत्पन्न नहीं होते, किस कारणसे कहते हैं ? इसके उत्तरमें प्रभु कहते हैं—‘ गंगेया ! कम्मोदएणं, कम्मगुरुयत्ताए, कम्मभारियत्ताए, कम्मगुरुसंभारियत्ताए, सुभासुभाणं

भडावीर प्रभुने। उत्तर—“ गंगेया ! ” हे गांगेय ! “ सयं पुढविकाइया जाव उववज्जति, नो असयं पुढविकाइया उववज्जति ” पृथ्वीकायिक एकेन्द्रिय जीवो पृथ्वीकायिक एकेन्द्रिय रूपे स्वयं उत्पन्न थाय छे—अस्वयं उत्पन्न थता नथी—ओटवे के ईश्वरनी प्रेरणा आदि कारणे तेओ पृथ्वीकायिक रूपे उत्पन्न थता नथी।

गांगेयने। प्रश्न—“ से केणट्टेणं भंते ! एवं वुच्चइ जाव उववज्जति ” हे भदन्त ! आप शा कारणे ओवुं कडे। छे के पृथ्वीकायिक एकेन्द्रिय जीवो एकेन्द्रिय पृथ्वीकायिक रूपे स्वयं उत्पन्न थाय छे, ईश्वरनी प्रेरणा आदि रूप कारणे तेओ उत्पन्न थता नथी ?

भडावीर प्रभुने। उत्तर—“ गंगेया ! ” हे गांगेय ! “ कम्मोदएणं, कम्मगुरुयत्ताए, कम्मभारियत्ताए, कम्मगुरुसंभारियत्ताए, सुभासुभाणं कम्माणं उदएणं,

ત્વેન, કર્મગુરુકતયા, કર્મભારિકતયા, કર્મગુરુસંભારિકતયા, પતેપાં ચતુર્ણાં વ્યાખ્યા
 અત્રૈવ પૂર્વસુક્તા । ઉત્તરોત્તરોપાદને હેતુશ્ચ પૂર્વોક્તરીત્યૈવ बोध्यः ‘ સુમાસુમાણં
 કસ્માણં ઉદણં, સુમાસુમાણં કસ્માણં વિવાગેણં, સુમાસુમાણં કસ્માણં ફલવિવા-
 ગેણં ’ શુમાશુમાનામ્, શુમાનાં શુભવર્ણગન્ધાદીનામ્, અશુમાનાં તેષામેકેન્દ્રિય
 જાત્યાદીનાં ચ કર્મણામ્ ઉદયેન, શુમાશુમાનાં કર્મણાં વિપાકેન યથા વદ્ધરમા-
 નુભૂત્યા, શુમાશુમાનાં કર્મણામ્ ફલવિપાકેન પ્રકર્ષાવસ્થયા ‘ સયં પુઢવિક્કાહ્યા
 જાવ ઉવવજ્જંતિ, નો અસયં પુઢવિક્કાહ્યા જાવ ઉવવજ્જંતિ ’ સ્વયમેવ પૃથિવી-
 કાયિકાઃ પૃથિવીકાયિકતયા ઉપપચ્ચન્તે, નો અસ્વયં પૃથિવીકાયિકાઃ પૃથિવી-
 કાયિકતયા ઉપપચ્ચન્તે ઇતિ । તદુપસંહરન્નાદ-‘ સે તેણદ્દેણં જાવ ઉવવજ્જંતિ ’ હે

કસ્માણં ઉદણં, સુમાસુમાણં કસ્માણં વિવાગેણં, સુમાસુમાણં કસ્માણં
 ફલવિવાગેણં સયં પુઢવિક્કાહ્યા જાવ ઉવવજ્જંતિ ’ હે ગાગેય ! કર્મોંકે
 ઉદયસે, કર્મોંકે ગુરુ પનસે, કર્મોંકે ભારસે ઔર કર્મોંકે અત્યંત ભારસે
 શુભ વર્ણ શુભ ગંધ આદિ રૂપ શુભ કર્મોંકે ઔર એકેન્દ્રિય જાત્યાદિ
 રૂપ અશુભ કર્મોંકે ઉદયસે, શુભ ઔર અશુભ કર્મોંકે વિપાકસે-
 યથાવદ્ધ રસાનુભૂતિસે, તથા શુભાશુભ કર્મોંકે ફલ વિપાકસે-પ્રક-
 ર્ષાવસ્થાસે સ્વયં પૃથિવીકાયિક પૃથિવીકાયિક રૂપસે ઉત્પન્ન હોતે હૈં,
 અસ્વયં પૃથિવીકાયિક પૃથિવીકાયિક રૂપસે ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં ।
 કર્મોંદય કર્મગુરુકતા, કર્મભારિકતા, ઔર કર્મગુરુસંભારિકતા ડન
 ચાર પદાંકી વ્યાખ્યા યહીં પર પહિલેકી જા ચુકી હૈ, કર્મોંદય, કર્મ-
 ગુરુકતા હત્યાદિ રૂપસે જો ડનકા ઉપાદાન કિયા ગયા હૈ-સો હસમેં
 હેતુ કથા હૈ યહ બાત મી વહીં પર કહી જા ચુકી હૈ, ‘ સે તેણદ્દેણં જાવ

સુમાસુમાણં કસ્માણં વિવાગેણ, સુમાસુમાણં કસ્માણં ફલવિવાગેણં સયં પુઢ-
 વિક્કાહ્યા જાવ ઉવવજ્જંતિ ” કર્મોંના ઉદયથી, કર્મોંની શુરુતાથી, કર્મોંના
 ભારથી, અને કર્મોંના અત્યંત ભારથી, શુભ વર્ણ શુભ ગંધ આદિ રૂપ શુભ
 કર્મોંના અને એકેન્દ્રિય જાતિ આદિ રૂપ અશુભ કર્મોંના ઉદયથી, શુભ અને
 અશુભ કર્મોંના વિપાકથી-યથાવદ્ધરસાનુભૂતિથી, તથા ‘ શુભાશુભ કર્મોંના
 ફલવિપાકથી, પ્રકર્ષાવસ્થાથી તેઓ પૃથ્વીકાયિક રૂપે સ્વયં ઉત્પન્ન થાય છે,
 પરંતુ તેઓ ઇશ્વરની પ્રેરણા આદિથી પૃથ્વીકાયિક રૂપે ઉત્પન્ન થતા નથી.
 કર્મોંદય, કર્મગુરુકતા, કર્મભારિકતા અને કર્મગુરુસંભારિકતા આ ચાર પદોનો
 અર્થ આજના સમજાવવામાં આવ્યો છે આ બધાં પદોની સાર્થકતા પણ
 આગળ પ્રકટ કરવામાં આવી ચુકી છે. તેથી ફરીથી અહીં તેમનું વિવેચન
 કયું નથી. “ સે તેણદ્દેણં જાવ ઉવવજ્જંતિ ” હે ગાગેય ! તે કારણે મેં એક

ગાઢ્યેય । તત્ તેનાર્થેન યાવત્સ્વયં પૃથિવીકાયિકાઃ પૃથિવીકાયિકત્વા ઉપ-
પદ્યન્તે, નો અસ્વયં પૃથિવીકાયિકાઃ પૃથિવીકાયિકત્વા ઉપપદ્યન્તે इति भावः,
' एवं जाव मणुस्सा ' एवं पूर्वोक्तरीत्यैव यावत्-અપ્કાયિકાઃ, તેજસ્કાયિકાઃ,
વાયુકાયિકાઃ, વનસ્પતિકાયિકાઃ, इत्येकेन्द्रियाः, एवं द्वीन्द्रियाः, त्रीन्द्रियाः,
चतुरिन्द्रियाः, पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योक्तिकाः मनुष्याश्च, स्वयमेव तत्तद्रूपतया उपपद्यन्ते,
નો અસ્વયં તત્તદ્રૂપતયા ઉપપદ્યન્તે ' वाणमंतरजोइसिया, वेमाणिया, जहा असुर-
कुमारा ' एवमेव वानव्यन्तरा ज्योतिषिका वैमानिकाश्च यथा असुरकुमारा उक्ता
स्तथैव प्रतिपत्तव्याः, तदुपसंहरन्नाह—' से तेणट्ठेणं, गंगेया ! एवं वुच्चइ सयं जाव
वेमाणिया जाव उववज्जति नो असयं जाव उववज्जति ' हे गाढ्येय । तत् तेना-

उववज्जति ' इस कारण-हे गाढ्येय । मैने ऐसा कहा है कि पृथिवी-
कायिक पृथिवीकायिक रूपसे स्वयं उत्पन्न होते हैं-ईश्वर प्रेरणादिरूप
अस्वयं रूपसे वे उत्पन्न नहीं होते हैं । 'एवं जाव मणुस्सा' इसी तरहसे
यावत्-अप्कાયिक, तेजस्कायिक, वायुकायिक वनस्पतिकायिक ये एके-
न्द्रिय, द्वीन्द्रिय, तेइन्द्रिय, चौइन्द्रिय एवं पंचेन्द्रिय तिर्य च तथा मनुष्य ये
सब भी उस २ रूपसे स्वयं उत्पन्न होते हैं, अस्वयं उस उस रूपसे
उत्पन्न नहीं होते हैं ' वाणमंतरजोइसिया वेमाणिया जहा असुर-
कुमारा ' तथा वानव्यन्तर, ज्योतिषिक और वैमानिक ये भी वानव्य-
न्तर रूपसे और वैमानिक रूपसे असुरकुमारोंकी तरह स्वयं उत्पन्न
होते हैं-अस्वयं उस २ रूपसे उत्पन्न नहीं होते हैं ऐसा जानना
चाहिये । ' से तेणट्ठेणं गंगेया ! एवं वुच्चइ, सयं जाव वेमाणिया जाव

કહ્યું છે કે પૃથ્વીકાયિકો પૃથ્વીકાયિક રૂપે સ્વયં ઉત્પન્ન થાય છે, ઈશ્વરની
પ્રેરણા આદિ રૂપે તેઓ જ્યાં અસ્વયં ઉત્પન્ન થતા નથી "એવં જાવ મણુસ્સા"
એજ પ્રમાણે અપ્કાયિક, તેજસ્કાયિક, વાયુકાયિક, વનસ્પતિકાયિક એકેન્દ્રિય
જીવો તથા દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો અને મનુષ્યો
વિષે પણ સમજવું. તેઓ તે તે પર્યાયોમાં સ્વયં ઉત્પન્ન થાય છે-અસ્વયં
ઉત્પન્ન થતા નથી, એમ સમજવું.

“વાણમતરજોઈસિયા વેમાણિયા જહા અસુરકુમારા” તથા વાનવ્યન્તરો
જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો પણ વાનવ્યન્તર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિક રૂપે
સ્વયં ઉત્પન્ન થાય છે-તેઓ તે તે રૂપે અસ્વયં ઉત્પન્ન થતા નથી એમ
સમજવું તેનું કારણ પણ અસુરકુમાર રૂપે અસુરકુમારોની ઉત્પત્તિ થતા
કારણ પ્રમાણે જ સમજવું.

र्थेन एवमुच्यते—स्वयं यावत् वानव्यन्तरा ज्योतिषिका वैमानिकाश्च यावत् तत्तद्रूपतया उपपद्यन्ते, नो अस्वयं यावत् वानव्यन्तरा ज्योतिषिका वैमानिकाश्च तत्तद्रूपतया उपपद्यन्ते इति ॥ सू० १८ ॥

गाङ्गेय निर्वाणव्रक्तव्यता ।

मूलम्—“ तप्पभिङ् च णं से गंगेए अणगारे समणं भगवं महावीरं पञ्चभिजाणइ सव्वन्नू सव्वदरिसो । तएणं से गंगेए अणगारे समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ, करेत्ता, वंदइ, नमंसइ, वंदित्ता, नमांसित्ता, एवं वयासीइच्छामि णं भंते ! तुब्भं अंतियं चाउज्जामाओ धम्माओ पंचमहव्वइयं एवं जहा कालासवेसियपुत्तो तहेव भाणियव्वं जाव सव्वदुक्खप्पहीणे, सेवं भंते ! सेवं भंते ! ॥ सू० १९ ॥

गंगेयो समत्तो ।

छाया—तत्प्रवृत्तिं च खलु स गाङ्गेयः, अनगारः श्रमणं भगवन्तं महावीरं प्रत्यभिजानाति सर्वज्ञः सर्वदर्शीति । ततः खलु स गाङ्गेयः अनगारः श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिकृत्वः आदक्षिणप्रदक्षिणं करोति, कृत्वा वन्दते, नमस्यति, वन्दित्वा नमस्यित्वा एवमवादीत्—इच्छामि खलु भदन्त ! तव अन्तिके चातुर्यामात् धर्मात् पञ्चमहाव्रतिकम् एवं यथा कालास्यवेपिकपुत्रस्तथैव भणितव्यो यावत् सर्वदुःखप्रहीणः, तदेवं भदन्त ! तदेवं भदन्त ! ॥ सू० १९ ॥

गाङ्गेयः संप्राप्तः ॥

उववज्जंति, नो असयं जाव उववज्जंति ' इस कारण हे गांगेय ! मैंने ऐसा कहा है कि यावत् वानव्यन्तर, ज्योतिषिक और वैमानिक ये सब तत्तद्रूपसे स्वयं उत्पन्न होते हैं, अस्वयं तत्तद्रूपसे उत्पन्न नहीं होते हैं ॥ सू० १८ ॥

“ से तेणंट्ठेणं गगेया ! एवं वुच्चइ, सयं जाव वेमाणिया जाव उववज्जंति नो असयं जाव उववज्जंति ” हे गांगेय ! ते क्षणेषु मे अणुं कण्ठं छे के वानव्यन्तरे, ज्योतिषिके अने वैमानिके ते ते इये स्वयं उत्पन्न थाय छे—अश्वरनी प्रेरणा आदिथी तेअ ते ते इये उत्पन्न थता नथी ॥ सू० १८ ॥

ટીકા—અથ ગાંગેયસ્ય ભગવતઃ સમીપે પશ્ચમહાવ્રતસ્વીકારપૂર્વકં નિર્વાણ-
પ્રાપ્તિવક્તવ્યતામાહ—‘તપ્પભિં ચ ણં’ ઇત્યાદિ । ‘તપ્પભિં ચ ણં’ સે ગંગે
અણગારે સમણં ભગવં મહાવીરં પચ્ચભિજાણઇ સવ્વન્નૂ સવ્વદગ્ગિસી’ તત્પ્રમુત્તિ
ચ સ્વલુ યસ્મિન્ સમયે ઉપર્યુક્તં વસ્તુ ભગવતા પ્રતિપાદિતમ્. સ એવ સમયઃ
પ્રમુત્તિ આદિર્યસ્ય પ્રત્યભિજ્ઞાનસ્ય તત્તથેતિ પ્રત્યભિજ્ઞાનક્રિયાવિશેષણમેતત્, ચ
શબ્દઃ પુનરર્થે સમુચ્ચયે વા વર્તતે સ ગાંગેયઃ અનગારઃ શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરમ્
‘અય સર્વજ્ઞઃ સર્વદર્શી’તિ જાતવિશ્વાસત્ત્વાત્ સર્વજ્ઞતયા, સર્વદર્શિતયા ચ પ્રત્યભિ
જાનાતિ=પરિચિનોતિ । ‘તણં સે ગંગે અણગારે સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્કલુત્તો
આયાહિણપયાહિણં કરેઇ’ તત્ સ્વલુ સઃ—ગંગેયોઽનગાર. શ્રમણં ભગવન્તં મહા-

ગાંગેય નિર્વાણ વ્યક્તવ્યતા—

‘તપ્પભિં ચ ણં સે ગંગે અણગારે’ ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ—ઇસ સૂત્રદ્વારા સૂત્રકારને “ગાંગેયને ભગવાનને પાસ
પાંચ મહાવ્રત ધારણ કરકે અન્તર્મે નિર્વાણપ્રાપ્તક્રિયા ઇસ વિષયકી
વક્તવ્યતા કહી હૈ ।

‘તપ્પભિં ચ ણં સે ગંગે અણગારે સમણં ભગવં મહાવીરં પચ્ચભિ-
જાણઇ સવ્વન્નૂ સવ્વદરિસી’ જિસ સમય ઉપર્યુક્ત વસ્તુ શ્રમણ ભગ-
વાન્ મહાવીર પ્રમુત્તે કહી ડસી સમયસે ડસ ગાંગેય અણગારને શ્રમણ
ભગવાન્ મહાવીરકો પ્રત્યક્ષ—“ચે સર્વજ્ઞ ઓર સર્વદર્શીહે” એસા વિશ્વાસ
હો જાનેકે કારણ સર્વજ્ઞ ઓર સર્વદર્શી રૂપસે સ્વીકાર કર લિયા ’ ‘તણ
ણં સે ગંગે અણગારે સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્કલુત્તો આયાહિણં

ગાંગેય નિર્વાણ વક્તવ્યતા—

“તપ્પભિં ચ ણં સે ગંગે અણગારે” ઇત્યાદિ—

ટીકાર્થ—“ગાંગેય અણગારે લગવાન મહાવીર પાસે પાંચ મહાવ્રત
ધારણ કરીને અન્તે નિર્વાણની પ્રાપ્તિ કરી,” આ વિષયનું સૂત્રકારે આ સૂત્રમાં
પ્રતિપાદન કર્યું છે—

“તપ્પભિં ચ ણં ગંગે અણગારે સમણં ભગવં મહાવીરં પચ્ચભિજાણઇ
સવ્વન્નૂ સવ્વદરિસી” જ્યારે શ્રમણ લગવાન મહાવીરની ઉપર્યુક્ત પ્રશ્નણા
ગાંગેય અણગારે સામળી, ત્યારે ગાંગેય અણગારના મનમાં એવો વિશ્વાસ
ઉત્પન્ન થયો કે “મહાવીર પ્રભુ સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી છે” તેથી તેમણે
તેમને સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શીરૂપે સ્વીકારી લીધા.

“તણં સે ગંગે અણગારે સમણ ભગવં મહાવીરં તિક્કલુત્તો આયાહિણં
પયાહિણં કરેઇ” ત્યારણાદ તે ગાંગેય અણગારે શ્રમણ લગવાન મહાવીર

वीरं त्रिकृत्वः त्रिवारम् आदक्षिणप्रदक्षिणं करोति, 'करेत्ता वंदइ, नमंसइ, वदित्ता, नमंसित्ता एवं वयासी'—आदक्षिणप्रदक्षिणं कृत्वा वन्दते नमस्यति, वन्दित्वा नमस्यित्वा एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अयादीत्—'इच्छामि णं भंते । तुभं अंतियं चाउज्जामाओ धम्माओ पंचमहव्वइयं' हे भदन्त । इच्छामि खलु तव अन्तिके समीपे चातुर्यामिकात् अहिंसापत्यास्तेयापरिग्रहरूपात् धर्मात् पञ्चमहाव्रतिकं धर्मम् अहिंसामत्यास्तेयपरिग्रहमङ्गीकर्तुमिच्छामि, 'एवं जहा साञ्जा सवेसियपुत्तो तहेव भाणियव्वं जाव सव्वदुक्खप्पहीणे' एवं पूर्वोक्तरीत्या यथा प्रथमशतके नवमोद्देशके कालास्यवेपिकपुत्रोऽनगरः चतुर्महाव्रतं धर्मम् परित्यज्य पञ्चमहाव्रतधर्ममङ्गीकृत्य भगवतः समीपे प्रव्रज्यां गृहीत्वा सिद्धो बुद्धो मुक्तः

पयाहिणं करेइ" तत्र उस गांगेय अनगारने श्रमण भगवान् सत्ता-वीरको तीन बार प्रदक्षिणापूर्वक 'करेत्ता वंदइ, नमसइ वदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी' उन श्रमण भगवान् महावीरको वन्दनाकी उन्हे नमस्कार किया, वन्दना नमस्कार करके फिर ऐसा उसने कहा—'इच्छामि णं भंते । तुभं अंतियं चाउज्जामाओ धम्माओ पंच महव्वइयं' हे भदन्त । मैं आपके पास चातुर्यामिक—अहिंसा, सत्य, अस्तेय, एवं ब्रह्मचर्य एवं बहिर्द्धादान त्यागरूप (बहिर्द्धा—मैथुन और आदान परिग्रह) धर्मसे पांच महाव्रतरूप धर्मको—अहिंसा, सत्य, अस्तेय, ब्रह्मचर्य एवं बहिर्द्धादानरूप धर्मको अंगीकार करना चाहता हूँ । 'एवं जहा कालासवेसियपुत्तो तहेव भाणियव्वं जाव सव्वदुक्खप्पहीणे' इस तरह जैसे कालस्यवेपिकपुत्र अनगर चातुर्यामिक धर्मको छोड़ कर पाँच महाव्रत धर्मको स्वीकार करके भगवान् के पास प्रव्रज्या ग्रहण कर सिद्ध, बुद्ध, मुक्त, परिनिर्वात और सर्व दुःखोंसे रहित हुए—उसी

त्रयु वार प्रदक्षिणापूर्वक आदक्षिण प्रदक्षिणा कही. "करेत्ता वंदइ नमसइ, वदित्ता नमसित्ता एवं वयासी" वंदणा करी नमस्कार कर्था वंदणा नमस्कार करीने तेमणे तेमने आ प्रमाणे कहे—

"इच्छामि णं भंते । तुभं अंतियं चाउज्जामाओ धम्माओ पंच महव्वइयं" हे भदन्त । तुम्हें आपनी पास चातुर्यामिक—अहिंसा, सत्य, अस्तेय, अहिर्द्धादान त्यागरूप (अहिर्द्धादान अर्थात् मैथुन और परिग्रह) धर्मने कहले पांच महाव्रतरूप धर्मने अंगीकार करवा छैछुं छुं.

(अहिंसा, सत्य, अस्तेय, ब्रह्मचर्य और अपरिग्रह रूप धर्मने पांच महाव्रत रूप धर्म कहले छे) "एवं जहा कालासवेसियपुत्तो तहेव भाणियव्वं जाव सव्वदुक्खप्पहीणे" अर्थात् कालास्यवेपिक पुत्रना कथन प्रमाणेतुं समस्त कथन समझवुं, जेम कालास्यवेपिक पुत्र अणुगारे चातुर्यामिक धर्मने कहले पांच महाव्रतयुक्त धर्म अंगीकार करीने महावीर प्रभु पास प्रव्रज्या अंगीकार करीने निर्वाणनी प्राप्ति करी छती तेम गांगेय अणुगारे पथु आर महा-

પરિનિર્વાતઃ સર્વદુઃસ્વપ્રહીણઃ સંજાતસ્તથૈવ ગાઢ્યેયોઽપિ મણિતવ્યઃ । યાવત્ ભગ-
વતઃ સમીપે ચતુર્મહાવ્રતધર્મ વિહાય પશ્ચમહાવ્રતધર્મગ્રહણપૂર્વિકાં દીક્ષાં ગૃહીત્વા
સિદ્ધો બુદ્ધો મુક્તઃ પરિનિર્વાતઃ સર્વદુઃસ્વપ્રહીણશ્ચ સંજાતઃ । અન્તે
પૂર્વોક્ત સર્વ શ્રુત્વા ગૌતમઃ ભગવદ્વાક્યં સત્યાપયન્નાહ-‘ સેવં મંતે ! સેવં મંતે !
ત્તિ ’ હે મદન્ત ! તદેવં ભવદુક્તં સર્વં સત્યમેવ, હે મદન્ત ! તદેવં ભવદુક્તં
સર્વં સત્યમેવેતિ ॥ સુ૦ ૧૯ ॥

इति श्री-विश्वविख्यात - जगद्वल्लभ-प्रसिद्धवाचक-पञ्चदशभाषाकलित-
ललितकलापालापक -प्रविशुद्धग्रन्थनैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक
श्रीशाहूछत्रपतिकोल्हापुरराजप्रदत्त ‘ जैनशास्त्राचार्य ’—पद्मभूषित-
कोल्हापुरराजगुरु-नालब्रह्मचारि जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री
घासीलालव्रतिविरचितायां श्री भगवतीसूत्रस्य-प्रमेयचन्द्रिकाख्यायां
व्याख्यायां नवमशतकस्य द्वात्रिंशत्तमोऽंशः

समाप्तः ॥ ९--३२ ॥

તરહસે વે ગાંગેય અનવાર અી યાવત્ ભગવાનકે પાસ ચાતુર્મહાવ્રત રૂપ
ધર્મકા પરિત્યાગ કરકે પાંચ મહાવ્રત રૂપકો ધારણ કરને પૂર્વકદીક્ષાઓ
અંગીકાર કરકે સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત, પરિનિર્વાત ઔર સમસ્ત દુઃખોંસે
રહિત હો ગયે । અન્તમેં પૂર્વોક્ત સર્વ સુનકર ગૌતમ પ્રભુકે વચનમેં
સત્યતા સ્થાપિત કરતે હુએ ‘ સેવં મંતે ! સેવં મંતે ત્તિ ’ હે મદન્ત !
ઓપકા કહા હુઆ યહ સર્વથા સત્ય હી હૈ-એસા કહકર યાવત્
અપને સ્થાન પર વિરાજમાન હો ગયે ॥ ૧૯ ॥ ॥ ગાઢ્યેય સમાપ્ત ॥

શ્રી જૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર શ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ કુન
“ ભગવતી સૂત્ર ” કી પ્રમેયચન્દ્રિકા વ્યાખ્યાકે નવવેં શતકકા ઘસ્ટી-
સર્વાં ઉદ્દેશા સમાપ્ત ॥ ૯-૩૨ ॥

નવમ પ્રકરણ ધર્મને બદલે પાંચ મહાવ્રતવાળા ધર્મને અંગીકાર કરીને મહાવીર
પ્રભુ પસે પ્રત્યક્ષા અંગીકાર કરી તેઓ પ્રભુ સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત, પરિનિર્વાત
અને સમસ્ત દુઃખોથી રહિત થઈ ગયા

પૂર્વોક્ત પ્રકરણ સાંભળીને ગૌતમસ્વામી મહાવીર પ્રભુનાં વચનોમાં
પેતાની શ્રદ્ધા પ્રકટ કરતા કહે છે કે “ સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! ત્તિ ”

“ હે ભદન્ત ! આપે જે કહ્યું તે સર્વથા સત્ય છે. હે ભદન્ત ! આ
વિષયનું આપે જે પ્રતિપાદન કર્યું તે સર્વથા સત્ય જ છે. ” આ પ્રમાણે
કહીને મહાવીર પ્રભુને વદવ્યા નમસ્કાર કરીને તેઓ પેતાને સ્થાને
બેસી ગયા ॥ ૨૫ ૧૯ ॥ ॥ ગાંગેય સમાપ્ત ॥

શ્રી જૈનાચાર્ય જૈનધર્મ દિવાકર શ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજકુન “ ભગવતી સૂત્રની ”
પ્રમેયચન્દ્રિકા વ્યાખ્યાના નવમાશતકને બત્રીસમે ઉદ્દેશે સમાપ્ત ॥ ૯-૩૨ ॥

અથ ત્રયચ્ચિંશત્તમોદ્દેશકઃ પ્રારંભ્યતે

નવમશતકસ્ય ત્રયચ્ચિંશત્તમોદ્દેશકસ્ય સંક્ષિપ્તવિષયવિવરણમ્

બ્રાહ્મણકુણ્ડગ્રામે નગરે ઋષભદત્તો નામ બ્રાહ્મણ આसीત્, દેવાનન્દા નામ બ્રાહ્મણી આસીત્, તસ્મિન્ કાલે તસ્મિન્ સમયે મહાવીરસ્વામી સમવસૃતઃ, વહુશાલકં ચૈત્યસાસીત્, દેવાનન્દાયાઃ સ્તનાભ્યાં દુગ્ધધારાપ્રસ્રવણકારણપૃચ્છા, પુત્રસ્નેહં એવ દુગ્ધધારાપ્રસ્રવણકારણમિતિ સમાધાનમ્, ઋષભદત્તેન પ્રવ્રજ્યા-ગૃહીતા, દેવાનન્દાયાશ્ચ વ્રજ્યા સ્વીકરણમ્, ક્ષત્રીયકુણ્ડગ્રામનામનગરવર્ણનમ્, જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય વર્ણનં ચ, બ્રાહ્મણકુણ્ડગ્રામે નગરે, વહુશાલકે ચૈત્યે

નવમે શતકકા તેત્તીસવાં ઉદ્દેશા પ્રારંભ—

નૌવેં શતકકે હસ તેત્તીસ વેં ઉદ્દેશકમેં કહે હુએ વિષયકા વિવરણ સંક્ષેપસે હસ પ્રકાર હૈ—

બ્રાહ્મણ કુણ્ડગ્રામ નગરમેં ઋષભદત્ત નામકે બ્રાહ્મણકા ઓર દેવાનન્દા નામકી ઉસકી બ્રાહ્મણીકા હોના, ઉસ કાલમેં ઓર ઉસ સમયમેં શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકા આના. વહુશાલક ચૈત્યમેં ઉચ્ચાનમેં વિરાજના દેવાનન્દાકે સ્તનોસે દુગ્ધકી ધારાકા વહના, વહનેકા કારણ પૂછના પુત્ર-સ્નેહહી હસ દુગ્ધધારાકે વહનેકા કારણ હૈ—એસા સમાધાન—ઋષભદત્તકા પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરના. દેવાનન્દાકા ખી દીક્ષા લેના, ક્ષત્રિયકુણ્ડ ગ્રામ નગરકા વર્ણન, ક્ષત્રિય કુમાર જમાલિકા વર્ણન, બ્રાહ્મણ કુણ્ડગ્રામ

નવમાં શતકના તેત્રીસમાં ઉદ્દેશાનો પ્રારંભ

નવમાં શતકના તેત્રીસમા ૩૩ માં ઉદ્દેશકમાં પ્રતિપાદિત વિષયનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન નીચે પ્રમાણે છે—

પ્રાહ્યણકુણ્ડગ્રામમાં ઋષભદત્ત નામનો પ્રાહ્યણ અને દેવાનન્દા નામની તેમની પત્ની રહેતાં હતાં. તે કાળે અને તે સમયે શ્રમણ ભગવાન મહા-વીરનું તે નગરના બહુશાલક ચૈત્યમાં આગમન. તેમના દર્શન કરવા આવેલી દેવાનન્દાના સ્તનોમાંથી દૂધની ધારાનું વહેવું. તેનું કારણ પૂછતાં “ પુત્રસ્નેહજ તેનું કારણ છે, ” એવું સમાધાન. ઋષભદત્ત અને દેવાનન્દા પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરે છે. એવું કથન. ક્ષત્રિયકુણ્ડ ગ્રામ નગરનું વર્ણન. ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકાનું

જમાલિ: ક્ષત્રિયકુમારો ભગવતો મહાવીરસ્ય ઉપદેશં શ્રુત્વા દીક્ષાં પ્રહીતુમિચ્છતિ,
માતાપિતરૌ પ્રતિ સ્વદીક્ષાગ્રહણેચ્છાયા: નિવેદનમ્, જમાલે: ક્ષત્રિયકુમારસ્ય
માતુ: તત્ત્વજન્યશોકોત્પાદ:; જમાલે: તન્માતાપિત્રોશ્ચ દીક્ષાગ્રહણવિષયે
સંવાદ:; તત્ર 'જીવિતં ચપલં, મનુષ્યસમ્બન્ધી કામભોગોઽશુચિ:; અશાશ્વતશ્ચ
વર્તતે' इत्यादि जमाले: कथनम्, हिरण्यधनसम्पत्तिसाम्राज्यप्रभृतीनामुपभोगं
कुरु' इत्यादि मातापित्रो: कथनम्, हिरण्यधनसम्पत्तिसाम्राज्यादिकम् अनि-
त्यम्, अशाश्वतं वर्तने इति जमाले: पुन: कथनम्, निर्ग्रन्थस्य प्रवचनं सत्यं
वर्तते परन्तु तत् अतीव दुष्करमस्तीति मातापित्रो: पुन: कथनम्, कातरस्य जनस्य
कृते निर्ग्रन्थप्रवचनं दुष्करं वर्तते, किन्तु धीरस्य पुरुषस्य कृते निर्ग्रन्थप्रवचनं दुष्करं-
नास्तीति जमाले: पुन कथनम्. अन्ततो गत्वा मातापित्रो दीक्षाग्रहणार्थं जमाल-

नगरमें बहुशालक चैत्यमें क्षत्रियकुमार जमालिके भगवान् महावीरके
उपदेशको सुनकर दीक्षा धारण करनेकी इच्छाका होना, मातापिताके
पास इस इच्छाको प्रकट करना, पुत्रकी इस इच्छाको जानकर माताका
दुःखित होना, जमालिका और मातापिताका दीक्षा ग्रहणके विषयमें
संवाद, इसमें जीवित चपल है, मनुष्य संबंधी कामभोग अशुचि हैं,
और अशाश्वत हैं, इत्यादि रूपसे जमालिका कथन, हिरण्य धन, सम्पत्ति,
साम्राज्य अदिका उपभोग करो, ऐसा मातापिताका कथन । ये हिरण्य,
धन, सम्पत्ति आदि सब पदार्थ क्षण विनश्वर हैं ऐसा जमालिका कथन
निर्ग्रन्थ प्रवचन सत्य है, परन्तु वह अतीव दुष्कर है ऐसा मातापिताका
कथन कातर जनके लियेही निर्ग्रन्थ प्रवचन दुष्कर है, धीर पुरुषके लिये

પણીને. બ્રાહ્મણકુંડઆમમાં બહુશાલક ચૈત્યમાં ભગવાન મહાવીરને ઉપદેશ
સાંભળીને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિની દીક્ષા લેવાની ઇચ્છા માતાપિતાની અનુ-
મતિ માગવી. પુત્રની દીક્ષા ગ્રહણ કરવાની ઇચ્છા જાણીને માતાને દુઃખ
થેલું. આ વિષયમાં માતાપિતા અને જમાલિનો સંવાદ “ જીવિત ચપલ
છે, મનુષ્ય સંબંધી કામભોગો અશુચિ છે અને અશાશ્વત છે ” इत्यादि
દલીલો દ્વારા જમાલિ માતાપિતાને સમજાવવા પ્રયત્ન કરે છે. “ હિરણ્ય,
ધન, સંપત્તિ, સામ્રાજ્ય આદિનો ઉપભોગ કરો, ” એવી માતાપિતા દ્વારા
સમજાવટ “ આ હિરણ્ય, ધન, સંપત્તિ આદિ સમગ્ર પદાર્થો ક્ષણભંગુર છે, ”
એવો જમાલિનો ઉત્તર “ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન સત્ય છે પણ તે અત્યંત દુષ્કર
છે ” એવું માતાપિતાનું કથન કાયદોને માટે જ નિર્ગ્રન્થ-પ્રવચન દુષ્કર છે,
ધીર પુરુષો માટે તે દુષ્કર નથી. ” એવો જમાલિનો ઉત્તર. અન્તે દીક્ષા-

યેઽનુમતિદાનમ્, જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય દીક્ષાગ્રહણં ચ, શ્રાવસ્તીનામ નગરી આસીત્, કોષ્ઠકં નામ ચૈત્યમાસીત્, ચમ્પાનામ નગરી, પૂર્ણમદ્રં નામ ચૈત્યમાસીત્, તત્ર નિર્ગ્રન્થપ્રવચનોપરિ જમાલેઃ અનગારસ્ય અશ્રદ્ધા ઉત્પેદે, ક્રિયમાણં વસ્તુ અકૃતં ભવતિ ઈદ્દશો જમાલેરનગારસ્ય મિથ્યાવાદઃ ઉત્પન્નઃ, ભગવતો ગૌતમસ્ય જમાલિમનગારમ્પ્રતિ પ્રશ્નઃ—લોકોઽયં શાશ્વતો વા અશાશ્વતો વર્તતે? જીવઃ શાશ્વતો વા, અશાશ્વતો વા વર્તતે? इति પ્રશ્નાકારઃ ઉત્તરં દાતું જમાલેરનગારસ્ય અસામર્થ્યપ્રદર્શનં ચ, કિન્તુ તસ્મિન્ વિષયે ભગવતો મહાવીરસ્યોત્તરણમ્—લોકઃ કથંચિત્ શાશ્વતઃ, કથંચિત્ અશાશ્વતશ્ચ વર્તતે તથાહિ લોકસંસારપ્રવાહસ્ય અનાદિત્વાત્ દ્રવ્યાર્થિકનયેન શાશ્વતત્વં વોધ્યમ્, પર્યાયાર્થિકનયેન અશાશ્વતત્વં ચાવસે-

નહીં એસા જમાલિકા ઉત્તર, અન્તર્મે માતાપિતાકા જમાલિકે લિયે દીક્ષા ગ્રહણ કરનેકી અનુમતિ દેના, ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકા દીક્ષિત હોના, શ્રાવસ્તી નગરી, કોષ્ઠક નામકા ચૈત્ય, ચમ્પા નગરી, પૂર્ણમદ્ર ચૈત્ય, નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન પર જમાલિ અનગારકો અશ્રદ્ધાકા હોના, “ક્રિયમાણ વસ્તુ અકૃત હોતી હૈ” એસા જમાલિ અનગારકા મિથ્યાવાદ, ભગવાન્ ગૌતમકા જમાલિ અનગારકે પ્રતિ પ્રશ્ન—“યહ લોક શાશ્વત હૈ કિ અશાશ્વત હૈ, જીવ શાશ્વત હૈ કિ અશાશ્વત હૈ” इन प्रश्नोंके उत्तरमें जमालि अनगारकी असमर्थता। श्रमण भगवान् महावीरका इन प्रश्नोंका उत्तर देना, लोक कथंचित् शाश्वत है और कथंचित् अशाश्वत है। वह इस तरहसे—कि यह लोक-संसार प्रवाहरूपसे अनादि है इसलिये द्रव्यार्थिक नयके मतानुसार वह लोक कथंचित् शाश्वत है, तथा पर्यायार्थिक नयके मतानुसार यह अशाश्वत है, इसी तरहसे जीव भी

ઘડણ કરવા માટે માતાપિતાની અનુમતિ મળતા ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ દીક્ષા અંગીકાર કરે છે. શ્રાવસ્તી નગરી, કોષ્ઠક નામનું ચૈત્ય ઉદ્યાન, ચંપા નગરી, પૂર્ણમદ્ર ચૈત્ય—ઉદ્યાન નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન પ્રત્યે જમાલિને અશ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થાય છે. “ક્રિય-માણુ વસ્તુ અકૃત હોય છે,” આ પ્રકારનો જમાલિ અણુગારનો મિથ્યાવાદ. ભગવાન ગૌતમનો જમાલિ અણુગારને પ્રશ્ન—“આ લોક શાશ્વત છે કે અશાશ્વત? જીવ શાશ્વત છે કે અશાશ્વત છે? આ પ્રશ્નોનો ઉત્તર આપવાની જમાલિ અણુગારની અસમર્થતા. શ્રમણ ભગવાન મહાવીર તે પ્રશ્નોનો આ પ્રમાણે ઉત્તર આપે છે—“અમુક દૃષ્ટિએ વિચારતા લોક શાશ્વત છે અને બીજી રીતે વિચારતા લોક અશાશ્વત છે” તે કથનની આ પ્રમાણે સ્પષ્ટતા કરી છે. આ લોક-સંસાર પ્રવાહ રૂપે અનાદિ છે, તેથી દ્રવ્યાર્થિકનયની માન્યતા અનુસાર લોક શાશ્વત છે. તથા પર્યાયાર્થિક નયની માન્યતા અનુસાર લોક અશાશ્વત છે. એજ પ્રમાણે જીવ પણ અમુક અપેક્ષાએ શાશ્વત

णंदा नाम माहणी होत्था, सुकुमालपाणिपाया जाव पियदं-
 सणा सुख्वा समणोवासिया अभिगयजीवाजीवा उवलद्धपुण-
 पावा जाव विहरइ, तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे,
 परिसा जाव पज्जुवासइ, तएणं से उसभदत्ते माहणे इमीसे कहाए
 लद्धे समणे हट्ट जाव हियए जेणेव देवानंदा माहणी तेणेव
 उवागच्छइ, उवागच्छित्ता देवाणंदं माहणिं एवं वयासी-एवं
 खलु देवाणुप्पिए ! समणे भगवं महावीरे आदिगरे जाव सबन्नू
 सब्बदरिसी आगासगएणं चक्रेणं जाव सुहंसुहेणं विहरमाणे जाव
 बहुसालए चेइए अहापडिरूवं जाव विहरइ, तं महाफलं खलु
 देवाणुप्पिए ! जाव तहारूवाणं अरिहंताणं भगवंताणं नाम-
 गोयस्स वि सवणयाए, किमंगपुण अभिगमणवंदणनमंसणपडि-
 पुच्छणपज्जुवासणयाए ? एगस्स वि आयरियस्स धम्मियस्स
 सुवयणस्स सवणयाए, किमंग पुण विउलस्स अट्ठस्स गहणयाए ?
 तं गच्छामो णं देवाणुप्पिए समणं भगवं महावीरं वंदामो नमं-
 सामो जाव पज्जुवासामो, एयणं इहभवे य परभवे य, हियाए
 सुहाए खमाए निस्सेयसाए, आणुगामियत्ताए, भविस्सइ ।
 तएणं सा देवाणंदा माहणी उसभदत्तेणं माहणेणं एवंवुत्ता
 समाणी हट्टजाव हियया करयलजाव कट्ठु उसभदत्तस्स माहण-
 स्स एयमट्ठं विणएणं पडिसुणेइ । तए णं से उसभदत्ते माहणे
 कीडुंबियपुरिसे सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी-खिप्पामेव
 भो देवाणुप्पिया ! लहुकरणजुत्तजोइयसमखुरवालिहाणसम-

लिहियसिंगेहिं जंबूणयामयकलावजुत्तपरिविसिट्टएहिं रयया-
मयघंटासुत्तरज्जुयपवरकंचणनत्थपग्गहोग्गहियएहिं नल्लिप्प-
लकयामेलएहिं पवरगोणजुवाणएहिं णाणामणिरयणघंटियाजाल-
परिगयं सुजायजुगजोत्तरज्जुयजुगपसत्थसुविरइयनिम्मियं
पवरलक्खणोववेयं । (ग्रन्थाग्रम् ६०००) धम्मियं जाणप्पवरं
जुत्तामेव उवट्ठवेह उवट्ठवित्ता मम एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह ।
तएणं ते कोडुंबियपुरिसा उसभदत्तेणं माहणेणं एवंवुत्ता समाणा
हट्ठ जाव हियया करयल जाव कट्ठु एवं सामी ! तहत्ति आणाए
विणएणं वयणं पडिसुणेइ, पडिसुणेत्ता खिप्पामेव लहुकरणजुत्त-
जाव धम्मियं जाणप्पवरं जुत्तामेव उवट्ठवेत्ता जाव तमाणत्तियं
पच्चप्पिणंति । तए णंसे उसभदत्ते माहणे ण्हाए जाव अप्पमहग्घा-
भरणालंकियसरीरे साओ गिहाओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्ख-
मित्ता जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला जेणेव धम्मिए जाणप्पवरे
तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता धम्मियं जाणप्पवरं दुरुढे ।
तएणं सा देवाणंदा माहणी अंतो अंतेउरंसि ण्हाया कयवल्लि-
कम्मा कयकोउयमंगलपायच्छित्ता, किंच वरपादपत्तनेउर-
मणि सेहलाहारविरइयउच्चियकडगखुडायएकावलीकंठसुत्तउ-
रत्थगेवेज्जसोणिसुत्तगनाणामणिरयणभूसणविराइयंगी चीणं-
सुंयवत्थपवरपरिहिया दुगुल्लसुकुमालउत्तरिज्जा सच्चोउयसुर-
भिकुसुमवरियसिरया वरचंदणचव्विया वराभरणभूसियंगी काला-
गुरुधूवधूविया, सिरिसमाणवेसा जाव अप्पमहग्घाभरणालंकिय-

सरीरा बहूहिं खुज्जाहिं चिलाइयाहिं वामणियाहिं वडहियाहिं
 बब्बरियाहिं इसिणियाहिं जोणियाहिं चारुणियाहिं पल्हवियाहिं
 ल्हासियाहिं लउसियाहिं आरबीहिं दमिलीहिं सिंघलीहिं पुलि-
 दिहिं पुक्खलीहिं मुरुंडीहिं सबरीहिं पारसीहिं नाणादेसीयाहिं
 विदेसवेसपरिमंडियाहिं सदेसनेवत्थगहियवेसाहिं इंगियचिंतिय-
 पत्थियवियाणियाहिं कुसलाहिं विणीयाहिं य चेडियाचक्कवाल-
 वरिसधरथेरकंचुइज्जमहत्तरगवंदपरिक्खत्ता अंतोउराओ निग्ग-
 च्छइ, निग्गच्छित्ता जेणेव बाहिरिया उवट्टाणसाला, जेणेव धम्मिण
 जाणप्पवरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता जाव धम्मियं जाणप्पवरं
 दुरुढा। तएणं से उसभदत्ते माहणे देवाणंदाए माहणीए सच्चिं
 धम्मियं जाणप्पवरं दुरुढे समाणे णियगपरियालसंपरिबुडे
 माहणकुंडग्गामं नगरं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छइ, निग्गच्छित्ता,
 जेणेव बहुसालए चेइए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता छत्ता-
 दोए तित्थकरातिसए पासइ, पासित्ता धम्मियं जाणप्पवरं ठवेइ,
 ठवित्ता धम्मियाओ जाणप्पवराओ पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता समणं
 भगवं महावीरं पंचविहेणं अभिगमेणं अभिगच्छइ, तं जहा-सचि-
 त्ताणं दब्बाणं विउस्सरणयाए एवं जहा बितियसए जावतिवि-
 हाए पज्जुवासणयाए पज्जुवासइ। तएणं सा देवाणंदा माहणी
 धम्मियाओ जाणप्पवराओ पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता बहूहिं खुज्जा-
 हिं जाव महत्तरगवंदपरिक्खत्ता समणं भगवं महावीरं पंचवि-
 हेणं अभिगमेणं अभिगच्छइ, तं जहा-सचित्ताणं दब्बाणं विउ-

स्तरणयाए १, अचित्ताणं दब्बाणं अविमोयणयाए २, विणयोण-
याए गायलट्ठीए ३, चक्खुफासे अंजलिपग्गहेणं ४, सणस्स एगत्ती-
भावकरणेणं ५, जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ
उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिव्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं
करेइ, करित्ता वंदइ, नमंसइ, वंदित्ता नमंसित्ता उसभदत्तं माहणं
पुरओ कट्ठु ठियाचेव सपरिवारा सुस्सूसमाणी णमंसमाणी अभि-
मुहा विणएणं पंजलिउडा जाव पज्जुवासइ ॥ सू० १ ॥

छाया—तस्मिन् काले तस्मिन् समये ब्राह्मणकुण्डग्रामं नगरम् आसीत्,
वर्णकः, बहुशालकं चैत्यम्, वर्णकः, तत्र खलु ब्राह्मणकुण्डग्रामे नगरे ऋषभदत्तो
नाम ब्राह्मणः परिवसति, आढ्यः, दीप्तः, यावत् अपरिभूतः, ऋग्वेद-यजुर्वेद-
सामवेदा-थर्ववेद० यथा स्कन्दको यावत् अन्येषु च बहुषु ब्राह्मण्येषु नयेषु सुप-
रिनिष्ठितः श्रमणोपासकः अभिगतजीवाजीवः उपलब्धपुण्यपापः, यावत् आत्मानं
भावयमानो विहरति । तस्य खलु ऋषभदत्तब्राह्मणस्य देवानन्दा नाम ब्राह्मणी
आसीत् सुकुमारपाणिपादा यावत् प्रियदर्शना सुहृदा श्रमणोपासिका अभिगत-
जीवाजीवा, उपलब्धपुण्यपापा, यावत् विहरति । तस्मिन् काले तस्मिन् समये
स्वामी समवसत् पर्षद् यावत् पर्युपास्ते । ततः खलु स ऋषभदत्तो ब्राह्मण-
अस्याः कथायाः लब्धार्थः सन् हृष्ट यावत् हृदयं, यत्रैव देवानन्दा ब्राह्मणी तत्रैव
उपागच्छति, उपागम्य देवानन्दां ब्राह्मणीम् एवमवादीत्—एवं खलु देवानुप्रिये !
श्रमणो भगवान् महावीरः आदिकरो यावत् सर्वज्ञ सर्वदर्शी आकाशगतेन चक्रेण
यावत् सुखसुखेन विहरन् यावत् बहुशालकं चैत्यम् यथाप्रतिरूपं यावत् विहरति,
तत् महाफलं खलु देवानुप्रिये ! यावत् तपास्त्रयाणाम् अर्हतां भगवतां नामगोत्र-
स्यापि श्रवणतया, किमद्ग पुनः अभिगमनवन्दननमस्करणप्रतिप्रच्छनपर्युपास-
नया ? एकस्यापि आर्यस्य धार्मिकस्य सुवचनस्य श्रवणतया, किमद्ग पुनः विपु-
लस्य अर्थस्य ग्रहणतया ? तत् गच्छामः खलु देवानुप्रिये ! श्रमणं भगवन्तं महा-
वीरं वन्दामहे, नमस्यामः, यावत् पर्युपास्महे, एतत् खलु इहभवे च परभवे च
हिताय, सुखाय, क्षमायै, निश्रेयसाय, आनुगामिकतायै भविष्यति । ततः खलु
सा देवानन्दा ब्राह्मणी ऋषभदत्तेन ब्राह्मणेन एवमुक्ता सती हृष्ट यावद्दृष्ट्या कर-
तु यावत्कृत्वा ऋषभदत्तस्य ब्राह्मणस्य एतमर्थं विनयेन प्रतिशृणोति । ततः खलु

स ऋषभदत्तो ब्राह्मणः कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवमवादीत् क्षिप्रमेव भो देवानुमियाः ! लघुकरणयुक्त-यौगिक-समखुरवालिधानसमलिखितशृङ्गकाभ्यां जाम्बूनदमयकलापयुक्तप्रतिविशिष्टकाभ्यां रजतमयघण्टामूत्ररज्जुकप्रवरकाञ्चननस्तप्रग्रहावगृहीतकाभ्यां नीलोत्पलकृतापीडकाभ्यां प्रवरगोयुवभ्यां नानामणिरत्नघटिकाजालपरिगतं सुजातयुगयोक्त्ररज्जुकायुगप्रशस्तसुविरचितनिर्मितम्, प्रवरलक्षणोपेतं धार्मिकं यानप्रवरं युक्तमेव उपस्थापयत उपस्थाप्य मम एतामाज्ञप्तिं प्रत्यर्पयत ' ततः खलु ते कौटुम्बिकपुरुषाः ऋषभदत्तेन ब्राह्मणेन एवमुक्ताः सन्तो हृष्ट-यावद् हृदयाः करतलयावत्कृत्वा एवम् स्वामिन् ! तथेति आज्ञया विनयेन वचनं प्रत्तिशृण्वन्ति, प्रत्तिश्रुत्वा क्षिप्रमेव लघुकरणयुक्त यावत् धार्मिकं यानप्रवरं युक्तमेव उपस्थाप्य यावत् तामाज्ञप्तिकां प्रत्यर्पयन्ति । ततः खलु स ऋषभदत्तो ब्राह्मणः स्नातो यावत् अल्पमहार्धाभरणालङ्कृतशरीरः स्वस्मात् गृहात् प्रतिनिष्क्रामति, प्रतिनिष्क्रम्य यत्रैव बाह्या उपस्थानशाला, यत्रैव धार्मिकं यानप्रवरं तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य धार्मिकं यानप्रवरम् दूरुढः, ततः खलु सा देवानंदा ब्राह्मणी अन्तःपुरे स्नाता, कृतवलिर्हर्मा, कृतकौतुकमङ्गलप्रायश्चिता, किञ्च वरपादप्राप्तनूपुरमणिमेखलाहारविरचितोचितरुटकखुड्गैकावलीकण्ठमूत्रोरस्थग्रैवेयकश्रोणिसूत्रकनानामणिरत्नभूषणविराजिताङ्गी चीनांशुकवस्त्रप्रवरपरिहिता दुकूलसुकुमारोत्तरीया सर्वर्तुकसुरभिकुसुमावृतशिरोजा वरचन्दनवर्जिता, वराभरणभूषिताङ्गी कालागुरुधूपधूपिता श्रीसमानवेषा यावत् अल्पमहार्धाभरणालङ्कृतशरीरा बहीभिः कुञ्जामिश्रिलातिकाभिर्वामनिकाभिः, वडभिकाभिः, बर्वरिकाभिः, इसिनिकाभिः यौनिकाभिः, चारुणिकाभिः, पल्लविकाभिः, ल्हासिकाभिः लकुशिकाभिः, आरवीभिः, द्राविडोभिः, सिंहलीभिः पुलिन्दीभिः, पुष्कलीभिः मुरुण्डीभिः, शवरीभिः, पारसीभिः, नानादेशीयाभिः विदेशवेषपरिमण्डिताभिः स्वदेशनेत्रयगृहीतवेषाभिः इङ्कितचिन्तितप्रार्थितविज्ञापिकाभिः कुशलाभिः विनीताभिश्च चेटिकावक्रवालवर्षधरस्थविरकञ्चुकिमहत्तरकट्टन्दपरिक्षिप्ता अन्तःपुरात् निर्गच्छति, निर्गत्य यत्रैव बाह्या उपस्थानशाला, यत्रैव धार्मिकं यानप्रवरं तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य यावत् धार्मिकं यानप्रवरं दूरुढा । ततः खलु स ऋषभदत्तो ब्राह्मणो देवानन्दया ब्राह्मण्या सार्द्धम् धार्मिकं यानप्रवरम् दूरुढः सन् निजकपरिवारसंपरिवृतो ब्राह्मणकुण्डग्रामस्य नगरस्य मध्यमध्येन निर्गच्छति, निर्गत्य यत्रैव बहुशालकं चैत्यम्, तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य छत्रादिकान् तीर्थकरातिशयान् पश्यति, दष्ट्वा धार्मिकं यानप्रवरं स्थापयति,

स्थापयित्वा धार्मिकात् यानप्रवरात् प्रत्यवरोहति, नृत्यवस्त्रं श्रमणं भगवन्तं महावीरं पञ्चविधेन अभिगमेन अभिगच्छति, तद्यथा-सचित्तानां द्रव्याणां व्युत्सर्जनया, एवं यथा द्वितीयशतके यावत् त्रिविधया पर्युपासनया पर्युपास्ते । ततः खलु सा देवानन्दा ब्राह्मणी धार्मिकात् यानप्रवरात् प्रत्यवरोहति, प्रत्यवस्त्रं वहीभिः कुब्जामिः यावत् महत्तरकट्टन्दपरिक्षिप्ता श्रमणं भगवन्तं महावीरं पञ्चविधेन अभिगमेन अभिगच्छति, तद्यथा-सचित्तानां द्रव्याणां व्युत्सर्जनया^१, अचित्तानां द्रव्याणाम् अविमोचनया^२, विनयोपनतया गात्रयष्ट्या^३, चक्षुःस्पर्शे अञ्जलिप्रग्रहेण^४, मनस एकत्रीकरणेन^५, यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरस्तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिकृत्वः आदक्षिणप्रदक्षिणं करोति, कृत्वा बन्दते नमस्यति, वन्दित्वा नमस्यित्वा ऋषभदत्तं ब्राह्मणं पुरतः कृत्वा स्थिता एव सपरिवारा सुश्रूषमाणा नमस्यन्ती अभिमुखा त्रिनयेन प्राञ्जलिपुटा यावत् पर्युपास्ते ॥ सू० १ ॥

टीका-भगवतः समीपे पञ्चमहाव्रतसमाराधनेन गाङ्गेयः सिद्धः, अन्यस्तु कर्मवशात्तद् विपर्ययमपि प्राप्नोति यथा जमालि, इत्येतद्दर्शनाय त्रयस्त्रिंशत्तमो देशकारम्भरतत् प्रतिपादयितुं प्रस्तावनारूपाम् ऋषभदत्तदेवानन्दावक्तव्यतामाह- 'तेण कालेण' इत्यादि, 'तेण कालेण तेणं समणं माहणकुण्डग्रामे नयरे-होत्था, वण्णओ' तस्मिन् काले तस्मिन् समये ब्राह्मणकुण्डग्रामं नाम नगर-

“तेण कालेण तेणं समणं” इत्यादि ।

टीकार्थ-भगवान् के पास पांच महाव्रतोंकी समाराधनासे गांगेय अनगार सिद्ध हो गये, परन्तु कोई जीव अशुभ कर्मके उदयवश सिद्ध नहीं भी होता है जैसे जमालि । सो इसी बातको दिखानेके लिये सूत्रकारने इस तेत्तीस ३३ वें उद्देशकका आरम्भ किया है इसमें प्रस्तावना रूपसे उन्होंने ऋषभदत्त और देवानन्दका वृत्तन्त कहा है-जो इस प्रकारसे कहा है-“तेणं कालेण तेणं समणं माहणकुण्डग्रामे नयरे हात्था-

“तेण कालेण तेणं समणं” इत्यादि-

टीकार्थ-महावीर प्रभुनी समीपे पांच महाव्रतोंनी सारी रीते आराधना करवायी गांगेय अशुभार सिद्धपद प्राप्ता परन्तु कोई जीव अशुभ कर्मोंना उदयने लीधे सिद्धपदनी प्राप्ति करी शक्ती नथी. जेभडे जमालि जे न वातनु सूत्रकारे आतेरीस उउ भा उद्देशका प्रतिपादन करुं ठे आउद्देशकनी प्रस्तावना रूपे ऋषभदत्त आहणकुण्डग्रामे तेनी पत्नी सुनंदातु वृत्तान्त आपवाभा आयु छे. ते नीधे प्रभावे छे-

“तेण कालेण तेणं समणं माहणकुण्डग्रामे नयरे होत्था-वण्णओ” ते काले अने ते समये आहणकुण्डग्राम नामे नगर छे. तेनु वण्णं अ-

માસીત્, વર્ણકઃ, અસ્ય નગરસ્ય વર્ણનં ચમ્પાનગરીવર્ણનવદ્ વોધ્યમ્, 'વહુ સાલણ ચેઈણ વણ્ણઓ' વહુશાલકં નામ ચૈત્યમ્-ઉદ્યાનમ્ આસીત્ વર્ણકઃ, અસ્ય વર્ણનમપિ પૂર્ણભદ્રચૈત્યવદ્ વોધ્યમ્, 'તત્થ ણં માહણકુણ્ડગામે નયરે ઉસમ્મદત્તે નામં માહણે પરિવસઈ' તત્ર સ્વલુ બ્રાહ્મણકુણ્ડગ્રામે નગરે ઋષભદત્તો નામ બ્રાહ્મણઃ પરિવસતિ 'અહુ, દિત્તે, જાવ અપરિભૂણ' આઢયઃ સમૃદ્ધઃ, દીપ્તઃ તેજસ્વી, દૃપ્તો વા-ર્ધપ્યાન, યાવત્ વિસ્તીર્ણવિપુલભવનશયનાસનયાનવાહનાકીર્ણઃ અપરિભૂતઃ પરિપરાભૂતઃ 'રિઊવ્વેયજજુવ્વેયસામવેયઅથવ્વણવેય જહા સંદઓ જાવ અન્નેસુ-ય વહુસુ વંમન્નણસુ નણસુ સુપરિનિદ્ધિણ' ઋગ્વેદ-યજુર્વેદ-સામવેદ-અથર્વવેદ-

વણ્ણઓ' ઉસ કાલમેં ઔર ઉસ સમયમેં બ્રાહ્મણકુણ્ડગ્રામ નામકા નગર થા હસ નગરકા વર્ણન ચંપા નગરીકે વર્ણન જૈસા જાનના ચાહિયે 'વહુસાલણ ચેઈણ-વણ્ણઓ' હસમેં વહુશાલક નામકા ચૈત્ય-ઉદ્યાન થા હસકા વર્ણન ઔપપાતિક સૂત્રમેં વર્ણિત પૂર્ણભદ્ર ચૈત્ય ઉદ્યાન હી તરહ જાનના ચાહિયે । 'તત્થ ણં માહણકુણ્ડગામે નયરે ઉસમ્મદત્તે નામં માહણે પરિવસઈ' ઉસ બ્રાહ્મણકુણ્ડગ્રામ નગરમેં ઋષભદત્ત નામકા બ્રાહ્મણ રહતા થા 'અહુ, દિત્તે, જાવ અપરિભૂણ' યહ સમૃદ્ધ એવં તેજસ્વી અથવા વર્ધશાલી થા યાવત્-હનકે વહુન બહે સ્થાન થે, શયનાસન યાન વાહનસે થે પરિપૂર્ણ થા, હસરે જન હનકા થોડાસા મી તિરસ્કાર નહીં કર સકતે થે જેસા હનકા પ્રભાવ થા 'રિઊવ્વેયજજુવ્વેયસામવેય અથવ્વણવેય જહા સંદઓ જાવ અન્નેસુ ય વહુસુ વંમન્નણસુ નણસુ પરિનિદ્ધિણ' થે ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ, સામવેદ, અથર્વવેદ હન ચારોં વેદોમેં

નગરીના વર્ણન પ્રમાણે સમજવું. 'વહુસાલણ ચેઈણ-વણ્ણઓ' તે નગરમાં બહુશાલક નામનું ઉદ્યાન હતું તેનું વર્ણન પણ ઔપપાતિક સૂત્રમાં વર્ણવેલા પૂર્ણભદ્ર ચૈત્ય-ઉદ્યાનના વર્ણન પ્રમાણે સમજવું.

“તત્થ ણં માહણકુણ્ડગામે નયરે ઉસમ્મદત્તે નામં માહણે પરિવસઈ” તે બ્રાહ્મણકુણ્ડગ્રામ નગરમાં ઋષભદત્ત નામે એક બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. “અહુ, દિત્તે, જાવ અપરિભૂણ” તે ધણેા ધનાઢય અને દેહીપ્થમાન હતો, તેને ધણું વિશાળ મકાનો હતાં, શયનાસન, યાન, વાહન એ દિની તો તેને ત્યાં પરિપૂર્ણતા હતી, તે એટલો પ્રભુવશાળી હતો કે કોઈ તેનો બિલકુલ તિરસ્કાર કરી શકતા ન હતા અને તેનો પરાભવ કરવાને કોઈ સમર્થ ન હતું.

“રિઊવ્વેય, જજુવેય, સામવેય, અથવ્વણવેય જહા સંદઓ જાવ અન્નેસુ-ય વહુસુ વંમન્નણસુ નણસુ પરિનિદ્ધિણ” ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ, સામવેદ અને

નિપુણો યથા સ્કન્દકો દ્વિતીયગતરુસ્ય પ્રથમોદ્દેજકે પ્રતિપાદિતસ્તથૈવ અય-
મપિ ક્ષમદત્તઃ પ્રતિપત્તવ્યો યાન્ત-અન્વેષુ ચ વ્રહ્મુ બ્રાહ્મણ્યેષુ બ્રાહ્મણસમ્બન્ધિષુ
ત્રયેષુ-નીતિષુ સુપરિનિષ્ઠિતઃ કુશલઃ ‘ સમણોવાસણ અભિગયજીવાજીવે ઉવલદ્વ-
પુણ્ણપાઠે જાવ અપ્પાણં માવેમાણે વિહરહ ’ શ્રમણોપાસકઃ, અભિગયજીવાજીવઃ
પ્રાપ્તજીવાજીવતત્ત્વવિવેકઃ, ઉપલબ્ધપુણ્યપાપઃ-પુણ્યપાપયોર્લભ્યાર્થઃ, યાવત્-
આત્માનમ્ ભાવયન્ વિહરતિ-તિષ્ઠતિ ‘ તસ્સ ણં ઉસમદત્તમાહણસ્સ દેવાણંદા
ણામં માહણી હોત્થા ’ તસ્ય સ્વલુ ક્ષમદત્તબ્રાહ્મણસ્ય દેવાનન્દા નામ બ્રાહ્મણી
આસીત્ । દેવાનન્દાયાઃ સ્વરૂપમાહ-‘ સુકુમાલપાણિપાયા જાવ પ્રિયદંસણા સુસુવા-
સમણોવાસિયા અભિગયજીવાજીવા ઉવલદ્વપુણ્ણપાણા જાવ વિહરહ ’ સુકુમાર-
પાણિપાદા અત્યન્તકોમલકરચરણા યાવત્ પ્રિયદર્શના સુરુણા અત્યન્તસૌન્દર્યવતી

નિપુણ થે, જિસ પ્રકારસે દ્વિતીય જાનકને પથજ ઉદ્દેશેમે સ્કન્દકતા
કથન કિયા ગયા હૈ, ટીક ઇમી તરહસે વહ ખી યે યાવત્ અનેક વ્રહ્-
તસી બ્રાહ્મણ સંબંધી નીતિયોમે પારજ્ઞત થે ‘ સમણોવાસણ અભિગય
જીવાજીવે ઉવલદ્વપુણ્ણપાઠે, જાવ અપ્પાણં માવેમાણે વિહરહ ’
યે શ્રમણોંકે ઉપાસક થે, જીવ ઓર અજીવ તત્ત્વકે સ્વરૂપોં જ્ઞાતા થે,
પુણ્ય ઓર પાપકે જાનનેવાલે થે, યાવત્ શ્રાવક વ્રત આદિસે અપની
આત્માકો ભાવિત કરતે હુણ યે ઉસ નગરમે રહતે થે, ‘ તસ્સ ણં ઉસ-
મદત્તસ્સ માહણસ્સ દેવાણંદા ણામં માહણી હોત્થા ’ ઉસ ક્ષમદત્ત
બ્રાહ્મણકી દેવાનંદા નામકી ભાર્યા થી ‘ સુકુમાલપાણિપાયા જાવ
વિહરહ ’ હસકે ચરણ દોનોં અત્યન્ત કોમલ થે, યહ વહુન અધિક રૂપ

અર્થવેદ, એ ચારે વેદમા નિપુણ હતો. ખીન શતકના પહેલા ઉદ્દેશકમા
સ્કન્દકતુ જેવું વર્ણન કર્યું છે, તેવું વર્ણન ક્ષમદત્ત બ્રાહ્મણ વિશે પણ
સમજવું. તે બ્રાહ્મણ સંબંધી અનેક નીતિઓનો નિપુણ હતો.

“ સમણોવાસણ અભિગયજીવાજીવે, ઉવલદ્વપુણ્ણપાઠે જાવ અપ્પાણ
માવેમાણે વિહરહ ” તે શ્રમણોનો ઉપાસક હતો. જીવ અને અજીવ તત્ત્વના
સ્વરૂપનો તે જ્ઞાતા હતો, અને પુણ્ય અને પાપને તે સમજતો હતો. આ
આ બધા શુદ્ધોપી સંપત્તિ તે ક્ષમદત્ત બ્રાહ્મણ શ્રવકના મત અધિધી પેતના
આત્માને ભાવિત કરતો તે નગરમાં રહેતો હતો. “ તમ્મ ણં ઉસમદત્તમા
માહણસ્સ દેવાણંદા માહણી હોત્થા ” તે ક્ષમદત્ત બ્રાહ્મણને દેવ નંદા નામની
ભાર્યા હતી. “ સુકુમાલપાણિપાયા જાવ વિહરહ ” તેના કર-દંધ અને સુ-
ખના અત્યન્ત સુદેખાણ હતા. તે ધણ જ રૂપ લાવણ્યથી યુક્ત હતી, અને તેની

श्रमणोपासिका अधिगतजीवाजीवा प्राप्तजीवाजीवतत्त्वविवेका, उपलब्धपुण्यपापा यावत् आत्मानं भावयन्ती विहरति, 'तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे, परिसा जाव पज्जुवासइ' तस्मिन् काले तस्मिन् समये स्वामी महावीरप्रभुः समवसृतः, पर्यत् यावत् महावीरस्वामिनं शुश्रूषमाणा नमस्यन्ती अभिमुखं विनयेन प्राञ्जलिष्ठुटा पर्युपास्ते, 'तएणं से उसभदत्ते माहणे इमीसे कहाए लद्धे समणे हट्ट जाव हियए जेणेव देवाणंदा माहणी तेणेव उवागच्छइ' ततः खलु स ऋषभदत्तो नाम ब्राह्मणः अया भगवत्समवसरणरूपायाः कथायाः लब्धार्थः ज्ञात-भगवत्समागमनवृत्तान्तः सन् हृष्टो यावत् हर्षवशविसर्पद्दहदयो यत्रैव देवा-

लावण्यसे युक्त थी. श्रमणजनकी उपासिका थी जीव और अजीव तत्वका इसे अच्छा विवेक प्राप्त था। पुण्य और पापके स्वरूपको यह बहुत अच्छी तरहसे जानती थी, यावत् श्रावकव्रतसे आत्माको भावित करती हुई वह अपने पतिके साथ रहती थी, 'तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे, परिसा जाव पज्जुवासइ' उस काल और उस समयमें स्वामी महावीर प्रभु उस स्थान पर पधारे नगरकी परिषद् धर्मश्रवणकी इच्छासे भगवान्के पास आई और नमस्कार करती हुई वह दोनों हाथ जोड़कर उनके सन्मुख यथास्थान बडे विनयके साथ बैठ गई 'तएणं से उसभदत्ते माहणे इमीसे कहाए लद्धे समणे हट्ट जाव हियए जेणेव देवाणंदा माहणी तेणेव उवागच्छइ' इसके बाद ऋषभदत्त ब्राह्मणको भगवान्के आनेका वृत्तान्त जब मालूम हुआ तब वह बहुत अधिक मात्रामें हृष्ट यावत्-तुष्ट हुआ और

उपासिका होती, एवं अने अष्टव तत्त्वना स्वइपनी ते ज्ञाणुकार होती, पुण्य अने पापने ते समजती होती. ऐवी ते सुनन्दा श्रावकना मतथी पोताना आत्माने भावित करती पोताना पति साथे रहती होती.

“तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे, परिसा जाव पज्जुवासइ” ते काले अने ते समये महावीर प्रभु ते नगरना षड्शालक उद्यानमां पधार्या. नगरना दोक (परिषद) धर्मश्रवणुनी धच्छाथी प्रभुनी पासे आव्यां, अने वंदणु नमस्कार करीने अन्ने हाथ जेडीने तेमनी सन्मुख योग्य स्थाने विनयपूर्वक जेसी गयां. “तएणं से उसभदत्ते माहणे इमीसे कहाए लद्धे समणे हट्ट जाव हियए जेणेव देवाणंदा माहणी तेणेव उवागच्छइ” न्यारे भगवानना आगमनना शुभ समाचार ऋषभदत्त ब्राह्मणुने मज्या, त्यारे तेने धणु षड् अने संतोष थयो, अने अत्यन्त आनंदविलोार अने पुलकित

નન્દા બ્રાહ્મણી આસીત્ તત્રૈવોપાગચ્છતિ, ‘ ઉવાગચ્છિત્તા ’ દેવાણંદં માહર્ણિ
 एवं वयासी ‘ ઉપાગત્ય દેવાનન્દાં બ્રાહ્મણીમ્ एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अत्रादीत्=’
 ‘ एवं खलु देवाणुप्पिए ! समणे भगवं महावीरे आदिगरे जाव सव्वन्तु सव्व-
 दरिसी आगासगएणं चक्केणं जाव सुहंसुहेणं विहरमाणे जाव बहुसालए चेइए
 अहापडिरुवं जाव विहरइ ’ एवं खलु हे देवानुप्रिये ! श्रमणो भगवान् महावीरः
 आदिकरः—चातुर्विधतीर्थकारको यावत् सर्वज्ञः सर्वदर्शी आकाशगतेन—गगन-
 स्थितेन चक्रेण यावत् सुखसुखेन सुखपूर्वकं विहरन् यावत् बहुशालके चैत्ये—
 उद्याने यथाप्रतिरूपं साधुयोग्यमवग्रहम् आज्ञां यावत् गृहीत्वा विहरति—तिष्ठति,
 ‘ तं महाफलं खलु देवाणुप्पिए ’ जाव तहास्त्वाणं अरिहंताणं भगवंताणं नाम
 गोयस्स वि सवणयाए ’ हे देवानुप्रिये ! तत् महाफलं खलु यावत् तथारूपाणाम्

आनन्दसे पुलकिन हृदयवाला होता हुआ वह जहां देवानन्दा ब्राह्मणी
 थी—वहां पर आया, ‘ उवागच्छित्ता देवाणंदं माहर्णी एवं वयासी ’ वहाँ
 आकरके उसने देवानन्दा ब्राह्मणीसे इस प्रकार कहा—‘ एवं खलु देवा-
 णुप्पिए ! समणे भगवं महावीरे आदिगरे जाव सव्वन्तु सव्वदरिसी,
 आगासगएणं चक्केणं जाव सुहं सुहेणं विहरमाणे जाव बहुसालए
 चेइए अहापडिरुवं जाव विहरइ ’ हे देवानुप्रिये चतुर्विध तीर्थके कर्ता,
 यावत् सर्वज्ञ, सर्वदर्शी श्रमण भगवान् महावीर आकाशगत छत्रवाले
 यावत्—सुखपूर्वक विहार करते हुए बहुशालक चैत्य—उद्यानमें यथारूप—
 साधुयोग्य—अवग्रह—आज्ञाको ग्रहण कर विराजमान हैं ‘ तं महाफलं
 खलु देवाणुप्पिए ! जाव तहास्त्वाणं अरिहंताणं भगवंताणं नाम गो-
 यस्स वि सवणयाए ’ ता हे देवानुप्रिये ! यावत् तथारूप अरिहंत भग-

ધધને તે, તેની ભાયાં દેવાનંદા ત્યા હતી ત્યા આવ્યો. “ ઉવાગચ્છિત્તા
 દેવાંદં માહર્ણીં’ એવં વયાસી ” ત્યા આવીને તેણે પોતાની ભાયાં દેવાનંદાને
 આ પ્રમાણે કહ્યું—“ एवं खलु देवाणुप्पिए ! समणं भगवं महावीरे आदिगरे
 जाव सव्वन्तु सव्वदरिसी, आगासगएण चक्केणं जाव सुहं सुहेण विहरमाणे जाव
 बहुसालए चेइए अहापडिरुवं जाव विहरइ ” हे देवानुप्रिये ! चतुर्विध तीर्थना
 स्थापक, सर्वज्ञ, सर्वदर्शी, અને આકાશગત છત્રવાળા શ્રમણ ભગવાન મહા
 વીર સુખપૂર્વક વિહાર કરતા કરતા યથારૂપ અવગ્રહ ગ્રહણ કરીને (સાધુને)
 યોગ્ય આજ્ઞા લઈને) બહુશાલક ચૈત્ય—ઉદ્યનમાં પધાર્યા છે “તં મહાફલં તત્
 દેવાણુપ્પિયે ! જાવ તહાસ્ત્વાણં અરિહંતાણં ભગવંતાણં નામગોયસ્સ વિ સવણયાએ ’
 હે દેવાનુપ્રિયે ! આવા અરિહંત ભગવાનોના નામગોત્રના પ્રભુથી પણ મહા

અર્હતાં ભગવતાં નામગોત્રરયાપિ શ્રવણતયા યદા ભવતિ તદા ' કિમંગ્ગપુણ અભિ-
ગમણવંદનનમંસણપઢિપુચ્છણપજ્જુવાસણયાએ ? ' કિમ્હુત વક્તવ્યં પુનર્ભગવતા-
મભિગમનવન્દનનમસ્કરણપતિપ્રચ્છનપર્યુપાસનતયા ? અઙ્ગ ઇતિ કોમલામંત્રણે
સંબોધને વર્તતે તથાચ ભગવતાં નામગોત્રશ્રવણેનાપિ યદા મહાફલં ભવતિ તદા
અભિગમનવન્દનનમસ્કરણપતિપ્રચ્છનપર્યુપાસનયા મહાફલપ્રાપ્તેઃ કા કથેતિ
ભાવઃ । એવમેવ ' એગસ્સ વિ આરિયસ્સ ધમ્મિયસ્સ સુવયણસ્સ સવણયાએ, કિમંગ
પુણ વિઝલસ્સ અટ્ટસ્સ ગહણયાએ ? ' એકસ્યાપિ આર્યસ્ય ધાર્મિકસ્ય સુવચનસ્ય
ભગવતામર્હતાં પ્રવચનસ્ય શબ્દમાત્રસ્ય યદા શ્રવણતયાપિ મહાફલં ભવતિ
હે અઙ્ગ ! હે પ્રિયે ! કિમ્હુત વક્તવ્યં પુનઃ ત્રિપુલસ્ય મહત્ત્વશાલિનોડર્થસ્ય મોક્ષ-
પ્રાપ્તકસમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રલક્ષણસ્ય ગ્રહણતયા ? તથા ચ-શબ્દ-
રૂપસ્યાપિ ભગવત્પ્રવચનસ્ય શ્રવણેનાપિ યદા મહાફલમુત્પવતે તદા અત્યન્ત-
મહત્ત્વપરિપૂર્ણસ્ય અર્થસ્ય-સમ્યગ્દર્શનાદિરૂપસ્ય ગ્રહણેન મહાફલપ્રાપ્તેઃ કા
કથેતિ ભાવઃ । ' તં ગચ્છામો ણં દેશણુપ્પિએ । સમણં ભગવ મહાવીર વંદામો નમં-

ચન્તોકે નામગોત્રકે ભી શ્રવણસે જય મહાફલ પ્રાપ્ત હોતા હૈ-તચ ' કિ-
મંગ પુણ અભિગમણ, વંદણ, નમંસણ, પઢિપુચ્છણપજ્જુવાસણયાએ '
ઉન ભગવાનકે સામને જાનેસે, ઉનકો વન્દના કરનેસે, ઉન્હે નમસ્કાર
કરનેસે, ઉનસે પ્રશ્ન પૂછનેસે જો મહાફલ પ્રાપ્ત હોગા, ઉસકે વિષયમેં
નો કહનાહી કયા હૈ ? " અઙ્ગ " યહ પદ યહાં કોમલામંત્રણ મેં પ્રયુક્ત
હુઆ હૈ ' એગસ્સ વિ આરિયસ્સ ધમ્મિયસ્સ સુવયણસ્સ સવણયાએ,
કિમંગ ! પુણ વિઝલસ્સ અટ્ટસ્સ ગહણયાએ ' હે પ્રિયે ! શબ્દરૂપ ભી
ભગવત્પ્રવચનકે શ્રવણસે ભી જય મહાફલ ઉત્પન્ન હોતા હૈ, તચ અત્યન્ત
મહત્ત્વ પરિપૂર્ણ સમ્યગ્દર્શનાદિ રૂપ અર્થકે ગ્રહણસે મહાફલ પ્રાપ્તિ કી

ફલની પ્રાપ્તિ થાય છે, " કિમંગ ! પુણ અભિગમણ, વંદણ, નમંસણ, પઢિપુચ્છણ
પજ્જુવાસણયાએ " તેા પછી તેમની પાસે જવાથી, તેમને વંદણા કરવાથી તેમને
નમસ્કાર કરવાથી, તેમને પ્રશ્ન પૂછવાથી અને તેમની પર્યુપાસના કરવાથી
પ્રાપ્ત થતાં ફળની તેા વાત જ શી કરવી ! (" અઙ્ગ " આ પદ અહીં કોમળ
સંબોધન રૂપે વપરાયું છે.) " એગસ્સ વિ આરિયસ્સ ધમ્મિયસ્સ સુવયણસ્સ
સવણયાએ, કિમંગ ! પુણ વિઝલસ્સ અટ્ટસ્સ ગહણયાએ " હે પ્રિયે ! ભગવત્પ્રવ-
ચનનેા એક શબ્દ પણ સાંભળવાથી મહાફળની પ્રાપ્તિ થાય છે, તેા અત્યન્ત
મહત્ત્વ પરિપૂર્ણ સમ્યગ્ દર્શનાદિ રૂપ અર્થને ગ્રહણ કરવાથી પ્રાપ્ત થતા
મહાફળની તેા વાત જ શી કરવી !

सामो जाव पज्जुवासामो ' हे देवानुप्रिये ! तत् तस्मात् कारणात् गच्छामः खलु वयम् श्रमण भगवन्तं महावीरं वन्दामहे, नमस्यामः, यावत् शुश्रममाणा अभि-
मुखं विनयेन प्राञ्जलिपुटाः पर्युपास्महे ' एयणं इह भवे य, परभवे य, हियाए सुहाए, खमाए, निस्सेयसाए आणुगामियत्ताए भविस्सइ ' एतत् खलु भगवता-
मर्हताम् अभिगमनवन्दननमस्करणप्रतिपच्छनपर्युपासनादिकम् इह भवे च परभवे च
हिताय पथ्यान्नवत्, सुखाय शाताय इष्टवस्तुप्राप्तिवत्, क्षमाय औचित्याय संज्ञ-
तत्वात् निश्रेयसाय मोक्षरूपपरमकल्याणाय सिद्धिवत्, आनुगामिकत्वाय पर-
लोके सहगामित्वाय शुभानुबन्धायेत्यर्थः भविष्यति । 'तएणं सा देवाणंदा

चातही क्या करनी ' तं गच्छामो णं देवाणुप्पिए ! समणं भगव महा-
वीरं वंदामो नमंस्सामो जाव पज्जुवासामो ' इसलिये हे देवानुप्रिये ।
हम चले और श्रमण भगवान् महावीरको वदना करें, उन्हें नमस्कार
करे, और धर्मश्रवणकी इच्छासे युक्त हुए हम लोग उनके समक्ष
विनयसे दोनों हाथ जोड़कर बैठे, और उनकी पर्युपासना करें । ' एयणं
इह भवे य परभवे य हियाए, सुहाए, खमाए, निस्सेयसाए आणुगा-
मियत्ताए भविस्सइ ' यह भगवान् के समक्ष हम लोगोका जाना, उन्हें
वन्दना करना, नमस्कार करना, उनसे प्रश्नका पूछना, उनकी पर्युपासना
करना आदि हमारे लिये इस भवमें और परभवमें पथ्यान्नकी तरह
जितनावह होगा, इष्ट वस्तुकी प्राप्तिकी तरह सुखावह होगा, सद्गत होनेसे
औचित्यके निमित्त होगा, सिद्धिकी तरह मोक्षरूप परम कल्याणके लिये
होगा और परलोकमें सहगामित्वके निमित्त शुभानुबन्धके निमित्त होगा,
'तएणं सा देवाणंदा माहणी उमभदत्तेणं माहणेणं एवं बुत्ता समानी इट्ठ

“ त गच्छामो ण देवाणुप्पिए ! समण भगव महावीर वदामो नमंस्सामो
जाव पज्जुवासामो ” तो हे देवानुप्रिये ! आबो आपले श्रमण भगवान् महा-
वीर प्रभु पासे जधओ, तेमने वदओ करीओ, नमस्कार करीओ अने धर्म
श्रवणी छंछाधी अन्ने हाथ लेरीने तेमनी समक्ष जेगी जधओ अने तेमनी
पर्युपासना करीओ “ एयणं इह भवे य परभवे य हियाए, सुहाए, खमाए,
निस्सेयसाए आणुगामियत्ताए भविस्सइ ” ते आ लव अने पथ्यान्न अणायु
भाटे पथ्यान्नकी भाइ दिताउअ धरे इष्ट वस्तुनी प्रतिनी भाइ शुभावह
पई पाओ, सगत होवरी औचित्यनु निमित्त भवे, जे अथ पथ्यान्न इष्टावती
प्राप्ति अउ अने संज्ञेतनां सहगामित्वनु निमित्त शुभानुबन्धनु निमित्त
इय धरे “ एयणं सा देवाणंदा माहणी उमभदत्तेणं माहणेणं एवं बुत्ता समानी

માહણી ઉસમદત્તેણં માહણેણં એવં ચુત્તા સમાણી હદ્ધ જાવ હિયયા કરયલ જાવ કદ્દુ
 ઉસમદત્તસ્સ માહણસ્સ એયમદ્દં વિણણં પહિસુણેહ' તતઃખલુ સા દેવાનન્દા
 બ્રાહ્મણી ઋષભદત્તેન બ્રાહ્મણેન એવમુક્તરીત્યા ઉક્તા સતી હદ્ધ યાવત્ હદ્ધતુષ્ઠ
 ચિત્તાનન્દિતા, હદ્ધતુષ્ઠમ્-અત્યન્તતુષ્ઠં હદ્ધં વા ચિત્તં તેન આનન્દિતા સુખસૌમ્યા-
 દિભાવૈઃ સમૃદ્ધિમુપાગતા પ્રીતિમનસ્કા પ્રસન્નમનોયુક્તા પરમસૌમનસ્યિતા, પરમ-
 સૌમનસ્યં સુષ્ટુ સુમનસ્કત્વં સંજાતં યસ્યાઃ સા પરમસૌમનસ્યિતા, હર્ષવશ-
 વિસર્પદ્દહદયા હર્ષવશેન વિસર્પદ્-વિકાશમાનં-પ્રફુલ્લં હૃદયં યસ્યાઃ સા તથા
 હર્ષવશવિસર્પદ્ હૃદયા, કરતલયાવત્ કરતલપરિગૃહીતં શિરસાવર્તં મસ્તકેઽ-
 ઞ્જલિં કૃત્વા ઋષભદત્તસ્ય બ્રાહ્મણસ્ય એતમુક્તમર્થં મગવદાગમનાદિકમ્ વિનયેન
 પ્રતિગૃણોતિ-સ્વીકરોતિ । 'તણં સે ઉસમદત્તે માહણે કોહુંવિયપુરિસે સદાવેહ' તતઃ
 ખલુ સ ઋષભદત્તો બ્રાહ્મણઃ કૌટુમ્બિકપુરુષાન્-આજ્ઞાકારિપુરુષાન્
 શબ્દયતિ-આહ્વયતિ, 'સદાવિત્તા એવં વયાસી' કૌટુમ્બિકપુરુષાન્-શબ્દયિત્વા-
 આહ્વય એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્- 'સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા ! લહુ-
 કરણજુતજોહ્યસમચ્ચુરવાલિહાણસમલિહિયસિંગેહિં, જંબૂળયામયકલાવજુત્ત-

જાવ હિયયા કરયલ જાવ કદ્દુ ઉસમદત્તસ્સ માહણસ્સ એયમદ્દં વિણ-
 ણં પહિસુણેહ, ' જવ ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણને ઉસ દેવાનન્દા બ્રાહ્મણીસે
 એસા કહા તો વહ વહુત અધિક ચુશ હુઈ યાવત્ ઉલ્લસિત ચિત્ત હોતી
 હુઈ ઉસને અપને દોનોં હાથોંકી અંજલિ કર ઉસે મસ્તક પર રાખકર ઋષ-
 ભદત્ત બ્રાહ્મણકે હસ પૂર્વેક્ત કથનકો વહે વિનયકે સાથ સ્વીકાર કિયા
 'તણં સે ઉસમદત્તે માહણે કોહુંવિયપુરિસે સદાવેહ' તવ ઉસ ઋષભદત્ત
 બ્રાહ્મણને કૌટુમ્બિક પુરુષોંકો-આજ્ઞાકારી મનુષ્યોંકો બુલાયા, સદાવિત્તા
 એવં વયાસી' બુલાકર ઉનસે હસ પ્રકારસે કહા- 'સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુ-
 પ્પિયા ! લહુકરણજુત્તજોહ્યસમચ્ચુરવાલિહાણસમલિહિતસિંગેહિં,

હદ્ધ જાવ હિયયા કરયલ જાવ કદ્દુ ઉસમદત્તસ્સ માહણસ્સ એયમદ્દં વિણણં
 પહિસુણેહ" ન્યારે ઋષભદત્ત આદ્યે તેની પત્ની દેવાનન્દાને આ પ્રમાણે કહ્યું
 ત્યારે તેને અત્યન્ત હર્ષ અને સંતોષ થયો, અને તેણે પુલકિત થઈને પોતાના
 બન્ને હાથ જોડીને અને તેને મસ્તક પર રાખીને ઋષભદત્ત આદ્યની દર
 આસ્તનો બહુ જ વિનયપૂર્વક સ્વીકાર કર્યો

“ તણં સે ઉસમદત્તે માહણે કોહુંવિયપુરિસે સદાવેહ ” ત્યારબાદ તે
 ઋષભદત્ત આદ્યે કૌટુમ્બિક પુરુષોને (અનુચરોને, સેવકોને) બોલાવ્યા અને
 “ સદાવિત્તા એવં વયાસી ” તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું- “ સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુ-
 પ્પિયા ! લહુકરણજુત્તજોહ્યસમચ્ચુરવાલિહાણસમલિહિતસિંગેહિં, જંબૂળયા-

परिविसिद्धर्हि ' भो देवानुप्रियाः । क्षिप्रमेव शीघ्रातिशीघ्रमेव लघुकरणम् शीघ्र-
धावनादिक्रियादक्षत्वंयुक्तौ तेन, यौगिकौ च प्रशस्तयोगवन्तौ प्रशस्ततद्वशरूप
त्वाद् यौ तौ तथा, समः खुगश्च प्रसिद्धा एव बालिधाने पुच्छौ ययोस्तौ तथा, समलि-
खितानि-समानतया उल्लिखितानि उन्नततया स्थितानि शृङ्गाणि ययोस्तौ तथा,
ताभ्यां लघुकरणयुक्तयौगिकसमखुरबालिधानसमलिखितशृङ्गाकाभ्याम् जाम्बू-
नदमयौ सुवर्णनिर्मितौ यौ कलापौ कण्ठाभरणविशेषौ, ताभ्यां युक्तौ प्रतिविशिष्टौ
च प्रधानौ वेगादिभिर्यौ तौ तथा ताभ्यां जाम्बूनदमयकलापयुक्तप्रतिविशिष्ट-
काभ्याम् ' रययामयघंटामुत्तरज्जुयपवरकंचणनत्थपग्गहोग्गहियर्हि ' रजत-
मयौ रूप्यनिर्मिते वण्टे ययोस्तौ तथा, सूत्ररज्जुके कार्पासिकमूत्रदवरकमयौ
प्रवरकाश्चने प्रवरसुत्र मण्डिते ये नस्ते नासिकारज्जु, तयोः प्रग्रहेण रश्मिनाऽव-
गृहीतकौ वद्धौ यौ तौ तथा, ताभ्यां रजतमयघण्टा-सूत्ररज्जुरुप्रवरकाश्चननस्ता
प्रग्रहावगृहीतकाभ्यां ' नीलुप्पलकयामेवर्हि ' नीलोत्पलैः कमलविशेषैः कृतौ

जंबूणयामयकलावजुत्तपरिविसिद्धर्हि ' हे देवानुप्रियो ! तुम शीघ्रा-
तिशीघ्र, लघुकरण-शीघ्र धावनादि क्रियाकी दक्षतासे युक्त-बहुत जल्दी
२ चलनेवाले, यौगिक-प्रशस्त योगवाले, अर्थात् प्रशस्त सदृश रूप
वाले होनेसे, एकसरीखे लगनेवाले, तथा-समान खुरवाले, समान पूँछ
वाले, समान ऊँचे मींगोवाले ' जंबूणयामयकलावजुत्तपरिविसिद्धर्हि '
सुवर्णनिर्मित कण्ठाभरण विशेषोंसे युक्त हुए, वेगादि द्वारा प्रधान-
तावाले, ' रययामयघंटामुत्तरज्जुयपवरकंचणनत्थपग्गहोग्गहिय-
र्हि ' चांदीके बने हुए घंटोंवाले, कपासके डोरीसे बनी हुई और प्रवर
सुवर्णसे मण्डित नासिकाकी रज्जुवाले-नाथोंवाले, तथा उन नाथोंमें
दोनों ओर घंघी हुई लम्बी२ डोरीयोंवाले, तथा 'नीलुप्पलकयामेवर्हि'

नययामयजुत्तपरिविसिद्धर्हि " हे देवानुप्रियो ! तमे अपनी शक्ति से ऐतद्दी अ-
पधी लघुकरण (गली ४ अपधी आधधी आधनाश-शीघ्र धावनादि क्रियाकी
दक्षताधी युक्त), यौगिक (प्रशस्त योगवाणा, सेटसे डे प्रशस्त सेट मय्या
इवाणा होवाधी सेट मय्या लागता) समान अरीवाणा, समान पूँछवाणा,
समान गंधाधना पिगधवाणा, जंबूणयामयकलावजुत्तपरिविसिद्धर्हि "
सुवर्णनिर्मित कण्ठाभरणेधी युक्त, वे । आदिनी मंडतावाणा, " " रययामय
घंटामुत्तरज्जुयपवरकंचणनत्थपग्गहोग्गहियर्हि " से हीनी सेटसीसे वाणा,
सूत्ररज्जु डोरीधी अपनेधी अपने सेट सुवर्णधी मण्डित नासिका (प्रशस्त
नासिका से डोरी नासी होय छे नेने ' नाथ ' सेट छे) तथा ते नासिका
अने नासिकाकारेडी २ १ मय्यावाणा (नासिका) ' नीलुप्पलकयामेवर्हि "

વિહિતઃ અપીડઃ શિરોભૂષણં શેલરો યયોસ્તૌ તથા તાભ્યાં નીલોત્પલકૃતા-
પીડકાશ્યામ્ एतादृशाभ्याम् ‘ પવરગોળજુવાણઈ’ પ્રવરગોયુવભ્યાં શ્રેષ્ઠવલી-
વર્દાશ્યાં યુક્તયેન યોજિતમેવ યાનપ્રવરમુપસ્થાપયતેતિ અગ્રેણ સમ્બન્ધો વોદ્યઃ ।
અથ યાનપ્રવરવિશેષણમાહ-‘ નાનામણિરચણઘટિયાજાલપરિગયં સુજાય
જુગજોત્તરજ્જુયજુગપ્પસત્થસુવિરચિયનિમ્મિયં ’ નાનામણિરત્નાનાં સમ્બન્ધિ
યદ્ ઘટિકાપ્રધાનં જાલં જાલકં તેન પરિગતં પરિક્ષિપ્તં યત્તત્તથા, સુજાતં સુજાત-
દારુમયં યદ્ યુગં યુપસ્તત્ સુજાતયુગં તત્ત ચ યોક્ત્રરજ્જુકાયુગ ચ યોક્ત્રમ્
‘ચાલુક’ ઇતિ પ્રસિદ્ધં તન્નામકરજ્જુકાયુગમં ચ સુજાતયુગયોક્ત્રરજ્જુકા-
યુગે તે પ્રશસ્તે અતિશુભે સુવિરચિતે સુવટિતે નિર્મિતે નિવેશિતે યત્ર તત્ સુજાત-
યુગયોક્ત્રરજ્જુકાયુગપ્રશસ્તસુવિરચિતનિર્મિતમ્, ‘ પવરલક્ષણોવવેયં ’
પવરલક્ષણોપપેતમ્, ઉત્તમલક્ષણલક્ષિતમ્ ‘ ધમ્મિય જાણપ્પવર જુત્તામેવ ઉવટ્ઠ-

જિનકા શિરોભૂષણ, નીલોત્પલ-કમલ વિશેષોંસે રચા ગયા હૈ એસે
ઉસ શિરોભૂષણવાંલે, એસે ‘ પવરગોળજુવાણઈ’ દો શ્રેષ્ઠ વલીવર્દો-
બૈલોંસે યુક્ત હુએ યાનપ્રવરકો શ્રેષ્ઠ રથકો તૈયાર કર લેઆઓ-અથ યહાંસે
આમે યાન પ્રવરકે વિશેષણોંકી વ્યાખ્યા કી જાતી હૈ-‘ નાનામણિ
રચણઘટિયાજાલપરિગયં, સુજાયજુગજોત્તર-રજ્જુયજુગપ્પસત્થ-
સુવિરચિયનિમ્મિયં ’ જો યાન પ્રવર નાના મણિ રત્નોંકી બની હુઈ ઘટિ-
કાઓંકે સમૂહસે વ્યાપ્ત હો રહા હો, જિસમેં ઉસમ બની હુઈ
ચાલુક ઓર બૈલોંકી દોનોં જોતેં અચ્છી તરહસે બનાકર રચી ગઈ હોં,
‘ પવરલક્ષણોવવેયં ’ જો ઉસમ લક્ષણોંસે યુક્ત હો એસે ‘ ધમ્મિયં
જાણપ્પવર ’ ધાર્મિક કાર્યકે નિમિત્ત કામમેં લિયે જાનેવાલે સુન્દર

નીલોત્પલકૃતી (એક ભતના કમળથી) જેમનું શિરોભૂષણ (શિરપેંચ) નિર્મિત
થયેલું છે, એવા “ પવરગોળજુવાણઈ ” જે શ્રેષ્ઠ યુવાન બળદોવાળા શ્રેષ્ઠ
રથને તૈયાર કરી લાવે. હવે તેનું વર્ણન કરવામાં આવે છે—

“ નાનામણિરચણઘટિયાજાલપરિગયં, સુજાયજુગજોત્તર-રજ્જુયજુગ
પ્પસત્થસુવિરચિયનિમ્મિયં ” તે રથ વિવિધ પ્રકારના મથિરત્નોની ઘંટડીઓથી
યુક્ત હોવો. એમણે, જેમાં ઉત્તમ બનાવેલ ચાલુક અને બળદોના
બન્ને ભેતરાંઓ સારી રીતે બનાવીને મૂકેલા હોય, “ પવરલક્ષણોવવેયં ”
જે ઉત્તમ લક્ષણવાળો હોય, “ ધમ્મિયં જાણપ્પવર ” જે ધાર્મિક કાર્યને
નિમિત્તે ઉપયોગમાં લઈ શકાય એવો હોય, એવા સુંદર રથને પૂર્વોક્ત વિશે-

वेह ' धार्मिकं धर्मकार्यार्थं नियोज्यं यानप्रवरं वाहनविशेषं रथमित्यर्थः युक्त-
मेव संयोजितमेव उपस्थापयत ' उच्यते चेत्ता मम एवमाणत्तियं पञ्चपिणह ' उप-
स्थाप्य मम एनामुपयुक्ताम् आज्ञापितकामाज्ञाम् प्रत्यर्पयत, परावर्तयत । ' तए णं ते
कोटुंघियपुरिसा उसभदत्तेणं माहणेणं एवं वुत्ता समाणा ' ततः खलु ते कोटुंम्बक-
पुरुषाः ऋषभदत्तेन ब्राह्मणेन एवमुक्तरीत्या उक्ताः सन्तः ' हट्ट-जाव-हियया
करयलजाव कट्टु एवं नामी ! तहत्ति आणाए विणएणं वयणं पडिसुणेति ' हट्ट
यावत् हट्टपट्टचित्तानन्दिताः प्रीतिमनसः परमसौमनस्यता हर्षवशविगर्षद्
हृदयाः करतल-पावत् करतलपरिमृहीतं गिरमावत्तं मम्मकेऽङ्गुलिं
कृत्वा एवं पूर्वोक्तरीत्या हे स्वामिन् ! तथाऽस्तु इति आज्ञाया विनयेन प्रचनं
प्रतिश्रुषन्ति-स्वीकुर्वन्ति ' पडिसुणित्ता ' प्रतिश्रुत्य ' विष्णामेव लहुकरणजुत्त-
जाव धम्मियं जाणप्पवरं जुत्तामेव उच्यते चेत्ता जाव तमाणत्तियं पञ्चपिणंति ' क्षिप्र-
रथको पूर्वोक्त विशेषणोवाले बैलौसे ' जुत्तामेव उच्यते चेह ' युक्त-
जातकर उपस्थित करो ' उच्यते चेत्ता मम एवमाणत्तियं पञ्चपिणह ' उप-
स्थित करके फिर ' पूर्वोक्त विशेषणोवालो रथ हमने जोतकर तैयार
कर लिया है ' ऐसी सूचना हमें दो, ' तएणं ते कोटुंघियपुरिणा उस
भदत्तेणं माहणेणं एवं वुत्ता समाणा ' जब उन कौटुम्बिक पुरुषोंमें
उस ऋषभदत्त ब्राह्मणने इस प्रकार कहा-तो वे कौटुम्बिक पुरुष ' हट्ट-
जाव हियया करयल जाव कट्टु एवं नामी ! तहत्ति आणाए विणएणं
वयणं पडिसुणेह ' जहन हर्षित हृष्ट और आनन्दोन्मत्तचित्त चित्त होकर
उन्हीने दोनों हाथोंको जोड़कर और अङ्गुलिको मस्तक पर
रखकर " हे स्वामिन् " जैसा आपने कहा है-हम उन्ही तरफसे करके
इस प्रकार कहकर प्रभुजी आज्ञाको बडे विनयके साथ स्वीकार किया
' पडिसुणित्ता ' ऋषभदत्त ब्राह्मणकी आज्ञाको स्वीकार

परोवाणा भणहे " जुत्तामेव उच्यते चेह " जेहीने उपस्थित कें। " उच्यते चेत्ता मम
एवमाणत्तियं पञ्चपिणह " ते प्रभावे जेहीने भने जेही भण्णं पञ्चपिणह हे
" अने पूर्वोक्त विशेषणोवालो रथ जेहीने तैयार कें। " "

" तएणं ते कोटुंघियपुरिणा उसभदत्तेणं माहणेणं एवं वुत्ता समाणा ' उप-
स्थाप्य मम एनामुपयुक्ताम् आज्ञापितकामाज्ञाम् प्रत्यर्पयत, परावर्तयत । ' तए णं ते
(नेवडे) " हट्ट जाव हियया करयल जाव कट्टु एवं नामी ! तहत्ति आणाए
विणएणं वयणं पडिसुणेति " पञ्चपिण अथवा, तेमो पडिसुणेति अने
हय जेहीने अने अह अजहिने मस्तकपर नाभीने, " हे स्वामिन् ! " जैसा
आपने कहा है, " जेहीने उच्यते चेह " अने प्रभावे जेहीने भने जेहीने विनयके
साथ स्वीकार कें। " पडिसुणित्ता " उच्यते चेत्ता मम एवमाणत्तियं पञ्चपिणह

મેવ શીઘ્રાતિશીઘ્રમેવ લઘુકરણયુક્ત યાવત્ યૌગિકમમચુરવાલિધાનસમલિખિત-
શૃંગાભ્યાં જામ્બૂનદમયકલાપયુક્તપરિવિશિષ્ટાભ્યાં રજતમયઘન્ટાકમૂવરજ્જુક-
પવરકાશ્વનનસ્તાપ્રગ્રહાવગૃહીતાભ્યાં નીલોત્પલાપીડકાભ્યાં પ્રવરગોયુવભ્યાં
યુક્તમેવ નાનામણિઘટિતજાલપરિગતં મુજાતયુગયોક્ત્રવરજ્જુકયુગપ્રશસ્ત-
સુવિરચિતનિર્મિતં પ્રવરલક્ષણોપપેતં ધાર્મિકં યાનપવરમ્ ઉપસ્થાપ્ય યાવત્ તસ્ય
ઋષભદત્તસ્ય તામાઘ્નિપ્તિકામાઙ્ગાં પ્રત્યર્પયન્તિ-પરાવર્તયન્તિ, ‘ તદ્દર્શનં સે ઉસભદત્તે
માહણે પ્હાણે જાવ અપ્પમહ્ગ્ધાભરણાલંકિયસરીરે ’ તતઃ સ્વલ્લ સ પમદત્તો
બ્રહ્મણઃ સ્નાત્વા યાવત્ અલ્પમહ્ગ્ધાભરણાલંકૃતશરીરઃ અલ્પભારવદુમૂલ્યાભરણ-
શોભિતશરીરઃ ‘ સાઓ ગિહાઓ પડિનિક્કલમઈ ’ સ્વમ્માત્ ગૃહાત્ પ્રતિનિષ્ક્રામતિ,
‘ પડિનિક્કલમિત્તા ’ પ્રતિનિષ્ક્રમ્ય ‘ જેણેવ વાહિરિયા ઉવટ્ટાણસાલા, જેણેવ
ધમ્મિણ જાણપ્પવરે, તેણેવ ઉવાગચ્છઈ ’ યત્રૈવ યસ્મિન્નેવ સ્થાને વાહ્યા વહિર્દેશ-

કરકે ઉન કૌટુમ્બિક પુરુષોને ‘ સ્વિપ્પામેવ લઘુકરણયુક્ત જાવ ધમ્મિયં
જાણપ્પવરં જુત્તામેવ ઉવટ્ટવેત્તા જાવ તમાણત્તિયં પચ્છપ્પિણંતિ ’ વહુતહી
શીઘ્ર, શીઘ્રતાસે ચલનેવાલે વૈલોંસે યાવત્ ઉસ ધાર્મિક યાન પ્રવરકો
યુક્ત કરકે ઉસ ઋષભદત્તકી આજ્ઞાકો પાલન ક્રિયા ઔર ‘ રથ તૈયાર
હો ચુકાહૈ ’ હસ પ્રકારકી ઉસકી આજ્ઞાકો પીછે ઉસે વાપિસ કર દિયા
‘ તદ્દર્શનં સે ઉસભદત્તે માહણે પ્હાણે જાવ અપ્પમહ્ગ્ધા-
ભરણાલંકિયસરીરે ’ હસકે વાદ ઉસ ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણને
સ્નાન ક્રિયા, યાવત્ થોડેસે આભરણોંસે જો કિ વહુત અધિક મૂલ્યકે
થે અપને શરીરકો અલંકૃત ક્રિયા, વાદમેં વહુ અપને ઘરસે વાહર નિકલા
વાહર નિકલકર ‘ જેણેવ વાહિરિયા ઉવટ્ટાણસાલા, જેણેવ ધમ્મિણ

મિષ્ઠક પુરુષોએ “ સ્વિપ્પામેવ લઘુકરણયુક્ત જાવ ધમ્મિયં જાણપ્પવરં જુત્તામેવ
ઉવટ્ટવેત્તા જાવ તમાણત્તિયં પચ્છપ્પિણંતિ ” ઘણી જ શીઘ્રતાથી ઝડપી ચાલ
આદિથી યુક્ત ઉત્તમ બળદો બેડીને ઉપર્યુક્ત વિશેષભોવાળો શ્રેષ્ઠ ધાર્મિક રથ
ઉપસ્થિત કર્યો અને ઋષભદત્તને અમર આપી કે “ આપની આજ્ઞાનુસાર
રથ તૈયાર કરીને બહાર ઉપસ્થિત કર્યો છે. ”

“ તદ્દર્શનં સે ઉસભદત્તે માહણે પ્હાણે જાવ અપ્પમહ્ગ્ધાભરણાલંકિયસરીરે ”
ત્યારબાદ તે ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણે સ્નાન કર્યું. સ્નાન કરીને ઉત્તમ વસ્ત્રો તથા
અત્યંત મૂલ્યવાન થોડાં આભૂષણોથી પોતાના શરીરને વિભૂષિત કર્યું. ત્યાર-
બાદ તે પોતાના ઘરમાંથી બહાર નીકળ્યો અને બહાર નીકળીને “ જેણેવ
વાહિરિયા ઉવટ્ટાણસાલા, જેણેવ ધમ્મિણ જાણપ્પવરે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ ” બધાં ઉપ

સ્થિતા ઉપસ્થાનશાન્તા સમાસ્થાનમ્ આસીત્, યત્રૈવ યસ્મિન્નેવ પ્રદેશે ધાર્મિક
યાનપ્રવરમાસીત્, તત્રૈવ તસ્મિન્નેવ પ્રદેશે ઉપાગચ્છિત્તિ, ' ઉવાગચ્છિત્તા ધર્મિયં
જાણપ્પવરં દુરુદ્ધે ' ઉપાગત્ય ધાર્મિકં પૂર્વોક્ત યાનપ્રવરમ્ આરુઢઃ । ' તત્ત્વેણ સા
દેવાણંદા માહળી અંતો અંતેરસિ પ્જાયા, કયવલિકમ્મા કયકોડયમંગલ-
પ્રાયચ્છિત્તા ' તતઃ સ્વલુ સા દેવાનન્દા બ્રાહ્મણી અન્તઃપુરસ્ય અન્તઃ મધ્યે સ્નાતા
કુવસ્નાના, કુવવલિકર્મા વાયમાદિભ્યો દત્તાન્નભાગા, કુતકૌતુકમદ્ગલપ્રાયશ્ચિત્તા ક
તાનિ કૌતુકમદ્ગલાન્યેવ પ્રાયશ્ચિત્તાનિ દુઃસ્વપ્નાદિદોષનિવારણાર્થમવગ્યં કર્તવ્યમ્વાત્
યયા સા તથા, તત્ર કૌતુકાનિ મપીતિલકાદીનિ, મદ્ગલાનિ વધ્યક્ષતાદીનિ ' કિંચ
વરપાદપત્તનેરમણિમેહલાહારવિરહયત્તિયકટગત્તુદ્ગાગ૦૧કાવલીવંટમુત્તરત્તગેવે
ઉજમોણિમુત્તગનાણામણિરયણભૂમણવિરાહ્યંગી ' કિંચાન્યદ્ વરાભ્યાં પાદપ્રાપ્ત

જાણપ્પવરે, તેણેવ ઉવાગચ્છિત્ત ' જહાં પર વૈઠક વની હુઈ થી ઓર
જહાં પર વહ ધાર્મિક શ્રેષ્ઠ રથ થા-વહ વહાં પર આયા ' ઉવાગચ્છિત્તા
ધર્મિયં જાગપ્પવરં દુરુદ્ધે ' વહાં આકર ફિર વહ ઉસ ધાર્મિક શ્રેષ્ઠ
રથમેં વૈઠ ગયે ' તત્ત્વેણ સા દેવાણંદા માહળી અંતો અંતેરસિ પ્જાયા,
કયવલિકમ્મા, કયકોડયમંગલપ્રાયચ્છિત્તા ' इसके बाद उस देवानन्दा
ब्राह्मणीने अन्तःपुरके भीतर स्नान किया, बलिकर्म किया-वायस(नारु)
आदिकोंके लिये अन्नका विभाग किया-अवश्य करणीय होनेसे कौतुक
मंगलरूप दुःस्वप्नादिदोषनिवारणकेलिए प्रायश्चित्त कर्म किया मपी तिलक
आदि कौतुक और दधि अक्षत आदि मंगल शब्दसे गृहीत हुए । 'किंच
वरपादपत्तनेरमणिमेहलाहारविरहयत्तियकटगन्तुद्गागवलीवन्टमु

સ્થાન શાન્તા હતી, અને ત્યાં તે શ્રેષ્ઠ ધાર્મિક રથ બેઠો હતો, ત્યાં આવ્યો
" ઉવાગચ્છિત્તા ધર્મિયં જાણપ્પવરં દુરુદ્ધે " ત્યાં આવીને તે ક્રમભદ્રત્ત પ્રદાન
તે શ્રેષ્ઠ રથમાં બેસી ગયો

હવે દેવાનંદાએ મહાવીર પ્રભુના દર્શનાર્થે જવા માટે દેવી તૈયાની હતી
તે " તત્ત્વેણ સા દેવાણંદા " ઇત્યાદિ શ્રુતપાદ દ્વારા પ્રકટ કરવાનાં આગ્ય છે
" તત્ત્વેણ સા દેવાણંદા માહળી અંતો અંતેરસિ પ્જાયા, કયવલિકમ્મા, કયકો-
ડયમંગલપ્રાયચ્છિત્તા " ત્યારબાદ દેવાનંદાએ અંત પુરના ગટને સ્નાન કર્યું, બલિકર્મ
કર્યું (વાયસ - નારુ એ દિને માટે અન્નનો વિભાગ કર્યો) તુલ્યમ્મ દિદે પ નિગમ્ય,
માટે અગમ્ય કરવાયે એ મંગલરૂપ પ્રવચિત કર્યું હતું. (કૌતુક પદ્યોનેગદ્ય નિબંધ
આદિ મહાપુ થયેલ છે અને નાંદા પદ્યો રહ્યા અક્ષત એ દિ શબ્દો રૂઢીપદ્ય છે,
(કિંચ વરપાદપત્તનેરમણિમેહલાહારવિરહયત્તિયકટગન્તુદ્ગાગવલીવંટમુત્તરત્તગેવે

पल्लविकाभिः, ' ल्हासियाहिं ' ल्हासिकाभिः ' लउसियाहिं ' लकुशिकाभिः,
' आरवीहिं ' आरवीभिः—आरवदेशोत्पन्नाभिः ' दमलीहिं ' द्राविडीभिः ' सिंहलीहिं '
मिहलीभिः ' पुलिन्दिहिं ' पुलिन्दिभिः ' पुक्खलीहिं ' पुक्खलीभिः ' मुरुण्डीहिं ' मुरुण्डीभिः
' सवरीहिं ' शवरीभिः ' पारसीहिं ' पारसीभिः ' नाणादेशीयाहिं ' नानादेशीयाभिः,
' त्रिदेशवेपपरिमण्डियाहिं ' त्रिदेशवेपपरिमण्डिताभिः, तत्तद्देशीयवेपेण परिमं
डिताम्नाभिरिति, ' सदेशनेपथ्यगहियवेसाहिं ' स्वदेशनेपथ्यमेव गृहीतो वेपो-
यामिस्नाभिः स्वदेशनेपथ्यगृहीतवेपाभिः, ' इंगियचित्तिपपत्थियचियानियाहिं '

प्रश्न करते हैं—वे कहते हैं कि अन्तःपुरसे निकलते समय इसके साथ जो दासिनी थीं वे संख्यामें बहुत थीं, इनके पृष्ठभाग और जांघे चक्र थीं उनमें कितनीत चिलात देशकी थीं, इनका शरीर प्रमाणमें छोटा था, कितनीत बर्बर देशकी थीं इनका शरीर टेडा-बक्र था। कितनीत ईमान देशकी थी, कितनीत यौनिक-यूनान की थीं, कितनीत चारुण देशकी थीं, कितनीत पल्लव देशकी थीं, कितनीत न्हास देशकी थीं, कितनीत लकुण देशकी थीं, कितनीत अरब देशकी थीं, कितनीत द्राविड देशकी थीं, कितनीत सिंहलद्वीपकी थीं, कितनीत पुलिन्द जाति की थी, कितनीत पुण्डल जातिकी थी, कितनीत मुण्ड जातिकी थीं, कितनीत शबर जातिकी थीं, तथा कितनीत पारस देशकी थीं, इनमें कितनीत नाना देशके वेषभूषासे परिमण्डित थीं, तथा कितनीत अपने-अपने देशके वेषभूषासे परिमण्डित थीं ये सब नयनादिकी चेष्टासे दृम-

અન્ય પુસ્તકોમાંથી નીકળેલી વખતે તેની સાથે અનેક દાસીઓ હતી, તેમાંથી
અન્યોના નામો જોવા મળે છે. આમાં અને આંધ્ર વદ્ધ હતા, દેવલીક ચિલાન દેશની
હતા અને તેમના પત્નીર કાંઈ નાના હતાં, દેવલીક દાસીઓ બર્બર દેશની
હતાં, તેમના પત્નીર વદ્ધ હતા, દેવલીક દાસીઓ ઇરાન દેશની હતી, દેવલીક
હતાં (તેમના પત્નીર) હતી, દેવલીક વાઝુ દેશની હતી, દેવલીક પાંદુર દેશની
હતાં, દેવલીક પાંદુર દેશની હતી, દેવલીક લક્ષ્મી દેશની હતી, દેવલીક અર
દેશની હતી, દેવલીક દ્રવિડ દેશની હતી, દેવલીક વિદ્યવતીપત્ની હતી,
દેવલીક વિદ્યવતીપત્ની હતી, દેવલીક પુષ્કર વલ્લિની હતી, દેવલીક મુન્ડ
દેશની હતી, દેવલીક પાંદુર દેશની હતી, દેવલીક પાંદુર (ઇરાન)
દેશની હતી, દેવલીક વિદ્યવતી દેવલીક અરવિન્દ હતી, તે દેવલીક
દેવલીક પુષ્કર વિદ્યવતી હતી તેમજ મેન્દાવિની ગણેશી તે દેવલીક મનતા

इद्विनेन नयनादिचेष्टया चिन्तितं च परेण प्रार्थितं च अभिलषितं विज्ञानन्ति या
स्तामि. 'कुमलाहिं विणीयाहिं य' कुमलाभिः, विनीताभिश्च युक्ता 'चेडिया
चक्रवालवरिमधरधेरकंचुडजमदत्तगगंदपरिविखत्ता' चेष्टिकाचक्रवालेन स्व-
स्वदेशोत्पन्नेन दामीमधुरायेन, वर्षधराणां वर्धितकरुणेन पुस्त्वरहितानां नपुंसकी
कृतानाम् अन्तःपुरमङ्गलरानां, रथविरकञ्चुकिनाम् अन्तःपुरप्रयोजननिवेद
कानां प्रतीकाराणां वा, मदत्तकाणां च अन्तःपुरकार्यचिन्तनानां वृन्देन समूहेन
परिक्षिप्ता परिवेष्टिता मती 'अन्तेउराओ निगच्छ' अन्तःपुरान् निर्गच्छति,
'निगच्छिषा, जेणेव बाहिरिया उवट्टाणमाला, जेणेव धम्मिण जाणप्पररे, तेणेव
उवागच्छ' निगर्त्य यत्रैव यस्मिन्नेव प्रदेशे वाया वृद्धिर्देशस्थिता उपस्थानशाला
सभास्थान यत्रैव यस्मिन्नेव स्थाने धार्मिकं यानप्रारम्भायीन्, तत्रैव तस्मिन्नेव
स्थाने उपागच्छति 'उवागच्छिषा जाय धम्मियं जाणप्पर' इन्द्रा 'उपागत्य
यावत् लघुकरणादिविशेषणविशिष्टवर्गयोगयुक्त नानामणिगन्नादिविशेषण-
रोंके चिन्तित अभिप्रायको जाननेमें बहुत कुशल थीं साथमें यही विनीत
थी थीं । ऐसी चेष्टिकाओंके समूहसे तथा अन्तःपुरमें रहनेवाले नपुंसकी
कृत अन्तःपुरजनोके-स्थविरकंचुडीजनोके, अर्थात् अन्तःपुरके प्रयोजनको
निवेदन करनेवाले प्रतीकारोंके तथा अन्तःपुरमें सभी कार्यका चिन्तन
करनेवाले मदत्तक (मतान) जनोके समूहसे परिवेष्टित होकर यह देवा-
नन्दा ब्राह्मणी 'अन्तेउराओ निगच्छ' अन्तःपुरमें बाहिर निकली, निकल-
कर वा 'जेणेव बाहिरिया उवट्टाणमाला, जेणेव धम्मिण जाणप्पररे, तेणेव
उवागच्छ' जहां उपस्थानशाला- (सभास्थान) थी और जहां वह
धार्मिक रथ रथा था-वहां पर आई । 'उवागच्छिषा जाय धम्मियं
जाणप्पर' इन्द्रा 'वहां आकर मैं इस धार्मिक श्रेष्ठ रथ पर चढ़ गई

जाय जाणप्पर मी जानने में सभी का निपट होती, जेणेव बाहिरिया उवट्टाणमाला, जेणेव धम्मिण जाणप्पररे, तेणेव उवागच्छ' जहां उपस्थानशाला- (सभास्थान) थी और जहां वह धार्मिक रथ रथा था-वहां पर आई । 'उवागच्छिषा जाय धम्मियं जाणप्पर' इन्द्रा 'वहां आकर मैं इस धार्मिक श्रेष्ठ रथ पर चढ़ गई

विशिष्ट धार्मिक यानप्रवरं श्रेष्ठरथम् आरूढा । 'तएणं से उमभदत्ते माहणे देवा-
णंदाए माहणीए सद्धिं धम्मियं जाणप्पवरं दुरुढे समाणे ' नतः खलु म ऋषभ-
दत्तो ब्राह्मणो देवानन्दया ब्राह्मण्या सार्धम् धार्मिकं पूर्वोक्तं यानप्रवरं दुरुढः
सन् 'णियगपरियालसंपरिवुडे' निजकपरिवारसपरिदृतः 'माहणकुंडग्गामं
नगरं मज्झं मज्झेणं निग्गच्छइ' ब्राह्मणकुण्डग्रामनगरस्य मध्यमध्येन निर्ग-
च्छति 'निग्गच्छित्ता जेणेव बहुसालए चेइए, तेणेव उवागच्छइ' ब्राह्मणकुण्ड-
ग्रामनगरात् निर्गत्य यत्रैव यस्मिन्नेव प्रदेशे बहुशालः चैन्यम् उद्यानमासीत्,
तत्रैव तस्मिन्नेव प्रदेशे उपागच्छति, 'उवागच्छित्ता छत्तादीए तित्थकरातिसए
पासइ' उपागत्य छत्रादिकं तीर्थकरातिशयं पश्यति, 'पामित्ता धम्मियं जाण-
प्पवरं ठवेइ' छत्रादिकं तीर्थकरातिशयं दृष्ट्वा धार्मिक यानप्रवरं स्थापयति,
'ठावित्ता' स्थापयित्वा 'धम्मियाओ जाणप्पवराओ पच्चोरुहइ' धार्मि-

इस प्रकार 'तएणं से उमभदत्ते माहणे देवानंदाए माहणीए सद्धिं
धम्मियं जाणप्पवरं दुरुढे समाणे' वह ऋषभदत्त ब्राह्मण देवानन्दा
ब्राह्मणीके साथ उस धार्मिक श्रेष्ठ रथ पर चढ़ा हुआ और 'णियग-
परियालसंपरिवुडे' अपने परिवारसे घिरा हुआ 'माहणकुंडग्गामं
नगरं मज्झं मज्झेणं निग्गच्छइ' ब्राह्मणकुंडग्राम नगरके बीचोबीचसे
होकर निकला 'निग्गच्छित्ता जेणेव बहुसालए चेइए, तेणेव उवागच्छइ'
निकलकर वह जहां बहुशालक उद्यान था उस तरफ चला 'उवाग-
च्छित्ता' चलते २ उसने 'छत्तादिए तित्थकरातिसए पासइ' तीर्थकरके
अतिशय स्वरूप छत्रादिकोंको देखा. 'पामित्ता धम्मियं जाणप्पवरं
ठवेइ' देखतेही उसने अपने धार्मिक श्रेष्ठ रथको खड़ा कर दिया 'ठा-

आवीने ते उत्तम धार्मिक रथमां भेसी गध. 'तएणं से उमभदत्ते माहणे देवा-
नंदाए माहणीए सद्धिं धम्मियं जाणप्पवरं दुरुढे समाणे" आ रीते पोतानी लार्था
देवानंदा साथे धार्मिक उत्तम रथमां भेसीने "णियगपरियालसंपरिवुडे"
पोताना परिवारथी वीट्ठणायेले। ते ऋषभदत्त आह्वय "माहणकुंडग्गामं नगरं
मज्झं मज्झेणं निग्गच्छइ" आह्वयकुंडग्राम नगरनी वर्ये थधने नीकले।
"निग्गच्छित्ता जेणेव बहुसालए चेइए, तेणेव उवागच्छइ" अने जयां बहुशालक
येत्य-उद्यान હતું તે તરફ તેમનો રથ હંકાર્યો. "ઉવાગच्छित्ता" આ રીતે રથ
આગળ વધતાં "છત્તાદिए તિત્થકરાતિસए पासइ" તેણે તીર્થકરાના અતિશય
સ્વરૂપ છત્રાદિકેને જોયાં "પાસિત્તા ધમ્મિય જાણપ્પવરં ઠવેइ" તે છત્રા
દિકેને દેખતાં જ તેણે રથને થોભાવે। 'ઠાવિત્તા ધમ્મિયાઓ જાણપ્પવરાઓ

कात् यानप्रवरात् प्रत्यवरोदति=अवतरति, 'पञ्चोरुहिता' प्रत्यवरोद 'समणं
भगवं महावीरं पञ्चविद्देणं अभिगमेणं अभिगच्छ' अमणं भगवन्तं महावीरं
पञ्चविद्देणं वक्ष्यमाणस्वरूपेण अभिगमेण अभिगच्छति पञ्चविधाभिगममाह—'तं
जहा—सच्चित्ताणं द्रव्याणं विउत्तरणयाए, एवं जहा विनियमए जाव तिविहाए
पञ्जुवासणाए पञ्जुसामह' तथा सच्चित्तानां पृष्ठपताम्बुद्धादीनां द्रव्याणां
व्युत्पन्नजनया परित्यागेन १, एवं रीत्या यथा द्वितीयगतके पञ्चमोद्देशके प्रति-
पादितं तथैवात्रापि प्रतिपत्तव्यम् यावत् अचित्तानां द्रव्याणां यन्त्राभरणादीनाम-
परित्यागेन २, एकजाटिकेन उत्तरागंगकरणेन ३, चक्षुःस्पर्शे अञ्जलिमगहेण ४,
मनस एकाग्रीकरणेन च ५, तथा त्रिनिधया पर्युत्पन्नया पर्युपास्यते । 'तएण
वित्ता धम्मियाओ जाणणवराओ पञ्चोदह' खड़ा करके यह उस
धार्मिक श्रेष्ठ रथसे नीचे उतरा 'पञ्चोदहत्ता' नीचे उतर कर फिर
यह 'समणं भगवं महावीरं पञ्चविद्देणं अभिगमेणं अभिगच्छ' अमणं
भगवान् महावीरके पास पञ्चविध अभिगमसे गया—पांच अभिगम
इस प्रकारसे हैं—'सच्चित्ताणं द्रव्याणं विउत्तरणयाए, एवं जहा विनि-
यमए जाव तिविहाए पञ्जुवासणाए पञ्जुसामह' सचित्तद्रव्योंका
परित्याग करना, इस रीतिसे जैसा द्वितीय जनकके पांचवें उद्देशमें
कहा गया है वैसाही यहां पर जानना चाहिये—सचित्त द्रव्यों का त्याग
करना १, यावत् अचित्त द्रव्योंका — यन्त्राभरणादिसौका परित्याग
नहीं करना २, एकजाटिके (मिना मिसे बछने) उत्तरागंग करना
३, देखनेकी अञ्जलि जोटना ४, और मनका एकाग्र करना ५ यहां पहुंच
कर उस अष्टमदत्त ज्ञानप्राप्ति के अमण भगवान् महावीरको त्रिविध पर्यु-

સા દેવાણંદા માહ્ણી ધમ્મિયાઓ જાણપ્પવરાઓ પચ્ચોરુહ્હ ' તનઃસ્વલુ સા દેવા-
નન્દા બ્રાહ્મણી ધાર્મિકાત્ પૂર્વોક્તાત્ યાનપ્રવગત્ પ્રત્યવરોઠતિ અવતરતિ. 'પચ્ચો-
રુહિત્તા વહૂહિં' સુજ્જાહિં' જાવ મહત્તરગવંદપરિક્ખિત્તા ' પ્રત્યવરુગ્ગ-અવતીર્ય
વહીભિઃ કુઞ્જાભિઃ યાવત્ ચિલાતિકાભિઃ વામનિકાદિભિઃ ઇદ્ધિતચ્છેટિતાદિ-
વિજ્ઞાયિકાભિઃ વિનીતામિશ્ર દાસીભિઃ પરિવૃતા, અથચ ચેટિકાચક્રવાલવર્ષધરસ્થવિ-
રકઞ્ચુકિમહત્તરકવૃન્દપરિક્ષિપ્તા સતી, 'સમણં ભગવં મહાવીરં પંચવિહેણં અભિગમેણં
અભિગચ્છહિં' શ્રમણ ભગવન્તં મહાવીરં પંચવિહેણ વક્ષ્યમાણસ્વરૂપેણ અભિગમેણ અભિગ-
ચ્છતિ, તદેવ પશ્ચવિધમ્ અભિગમમાહ- 'સચિત્તાણં દઞ્ચાણં વિડપણયાણ, અચિત્તાણં
દઞ્ચાણ અવિમોચણાણ' સચિત્તાનાં પુષ્પતામ્બૂલાદિનાં દ્રવ્યાણાં વ્યુત્સર્જનયા પરિત્યા-

પાસનાસે પર્યુપાસના કી ' તણં સા દેવાણંદા માહ્ણી ધમ્મિયાઓ જાણ
પ્પવરાઓ પચ્ચોરુહ્હ ' इसके बाद वह देवानन्दा ब्राह्मणी धार्मिक श्रेष्ठ
रथसे नीचे उतरी, ' पचोरोरुहित्ता वहुहिं' सुज्जाहिं' जाव महत्तरग-
वंदपरिक्खित्ता समणं भगवं महावीरं पंचविहेणं अभिगमेणं
अभिगच्छह' उतर कर वह उन अनेक कुञ्जा यावत्
चिलातिका, वामनिका, इद्वित चेष्टित आदिकी जाननेवाली
और विनीता अठारह देशकी दासियोंसे परिवेष्टित हुई, तथा
चेटिकाचक्रवालसे वर्षधर स्थविरकंचुकियोंसे एवं महत्तरकवृन्दसे
परिवेष्टित हुई जहां श्रमण भगवान् महावीर थे, वहां पर पांच प्रकारके
अभिगम सचित्त द्रव्य पुष्पताम्रूल आदिका छोड़ता, अचित्त द्रव्य

શ્રમણ ભગવાન -મહાવીરની મન, વચન અને કાયાથી પર્યુપસના કરી.

“ તણ સા દેવાણંદા માહ્ણી ધમ્મિયાઓ જાણપ્પવરાઓ પચ્ચોરુહ્હ ” ઋષભદત્ત
રથમાંથી ઉતર્યા પછી તેની પત્ની દેવાનંદા પણ તે ધાર્મિક ઉત્તમ રથમાંથી
નીચે ઉતરી. “ પચોરુહિત્તા વહૂહિં સુજ્જાહિં’ જાવ મહત્તરગવંદપરિક્ખિત્તા સમણં
ભગવં મહાવીરં પંચવિહેણં અભિગમેણ અભિગચ્છહ ” રથમાંથી નીચે ઉતરીને
અનેક કુળ, ચિલાતિકા, વામનિકા નયનાદિની ચેષ્ટાઓ દ્વારા હૃદયના ભાવોને
ભણવામાં દક્ષ અને વિનીત એવી દાસીઓના સમૂહથી, નપુંસક વૃદ્ધ કંચુકી-
ઓના સમૂહથી, અને મહત્તરકવૃન્દથી પરિવેષ્ટિત થયેલી એવી તે દેવાનંદા
પ્રભાણી અભિગમપૂર્વક શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની સમક્ષ આવી પહોંચી. તે
પાંચ પ્રકારના અભિગમ આ પ્રમાણે સમજવા—

(૧) સચિત્ત દ્રવ્યોનો (પુષ્પ, તામ્બૂલ આદિનો) ત્યાગ કરવો, (૨) અચિત્ત
દ્રવ્યોનો (વસ્ત્રાદિકોનો) ત્યાગ ન કરવો, (૩) વિનયથી સુકૃત શરીરને ઝુકાવવું,

गेन १, अचित्ताना वस्त्राभरणादीनामपरित्यागेन २, 'दिग्गजे'णयाण् गायत्र्यष्टीण्, चक्रवृक्षानामे अजलिपगद्देण' विनयोपनयना गात्रगच्छा अनीरावनम्रीकरणेन ३, चक्षुःस्पर्शे भगवन्वाक्षुषमत्यक्षन्वे अञ्जलिप्रगद्देण प्राञ्जलिकरणेन ४, 'मगम्य एगत्तीकरणेण' मनसः एकप्रीकरणेन इति ५, 'जेणेव सम्पणे भगवं महावीरे, तेणेव उवागच्छड' यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीर आसीत् तत्रैव उवागच्छति, 'उवा गच्छित्ता समण भगवं महावीर निवत्तुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेड' उपगम्य श्रमणं भगवन्तं महावीर त्रिकृत्यः=त्रिवारम् आदक्षिणप्रदक्षिणं करोति, 'करिन्ना वंदड, नमंसः' कृत्वा वन्दते नमस्यति, 'वदिन्ना नमंसित्ता उममदत्तं माहणं पुग्गो कट्टु ठियाचैव नमग्गिवाग मुम्मसमाणी जमंसमाणी अभिगुहा दिणपणं पंजलिउडा जाव पञ्जुवायड' वन्दित्वा नमस्सित्वा उममदत्तं ब्राह्मण पुनः कृत्वा द्वितीया श्रमणविष्टा गती मग्गिवाग मुम्मसमाणी नमस्सन्ती अभिगुहा विनयेन प्राञ्जलिपुटा यावत् पर्युपासने ॥ सू० १ ॥

वस्त्रादिकोंका नहीं छोड़ना, विनयसे युक्त शरीरको छुटाना ३, भगवान्को देखतेही हाथोंको जोड़ लेना ४, और मनका एकता करने ५, 'उवागच्छित्ता नमणं भगव महावीर निवत्तुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेड' श्रमण भगवान् महावीरको पास पांचकर करने तीन बार उनको आदक्षिणा प्रदक्षिणा की 'करिन्ना वंदड नमंसड' आदक्षिणा प्रदक्षिणा करके फिर उसने उनको वन्दना की नमस्कार दिया 'वदिन्ना नमंसित्ता उममदत्त माहणं पुग्गो कट्टु ठिया, चैव नमग्गिवाग मुम्मसमाणी जमंसमाणी अभिगुहा दिणपणं पंजलिउडा जाव पञ्जुवायड' वन्दना नमस्कार करके वह उपसत्ता ब्राह्मणको अपने पास ले करती है और परिहार मलिन गती : उसने भक्तश्रमण करने की इच्छासे प्रभुको बारबार नमस्कार दिया पर वंदे प्रित्तसे नन्दे सम्पद दोनों हाथ जोड़कर वह उसकी यावत् पर्युपासना करने लगी ॥ सू० १ ॥

દેવાનન્દાપુત્રવાત્સલ્યવક્તવ્યતા

મૂઢમ્--‘તથા ણં સા દેવાણંદા સાહુણી આગયપણહયા પપ્ફુય-
લોયણા સંઘરિયવલયવાહા કંચુયપરિચ્છિત્તિયા ધારાહયકલંબ-
પુપ્ફગંપિવ, સમુસસિયરોમકૂવા સમણં ભગવં મહાવીરં આણિ-
મિસાણ દિટ્ઠીણ દેહમાણી ૨ ચિટ્ઠહ, મંતેત્તિ ભગવં ગોયમે સમણં
ભગવં મહાવીરં વંદહ, નમંસહ, વંદિત્તા નમંસિત્તા ઇવં વયાસી--
કિણ્ણં મંતે ! એસા દેવાણંદા સાહુણી આગયપણહવા તં એવ જાવ
રોમકૂવા દેવાણુપ્પિયં અણિમિસાણ દિટ્ઠીણ દેહમાણી ૨ ચિટ્ઠહ ।
ગોયમાહસમણે ભગવં મહાવીરે ભગવં ગોયમં એવં વયાસી--એવં
ચલુ ગોયસા ! દેવાણંદા સાહુણી સમ અમ્મા, અહન્નં દેવાણંદાણ
સાહુણીણ અન્નાણ । તથા ણં સા દેવાણંદા સાહુણી તેણં પુત્થપુત્ત-
સિણેહાણુરાણં આગયપણહયા જાવ સમુસસિયરોમકૂવા સમ-
અણિમિસાણ દિટ્ઠીણ દેહમાણી દેહમાણી ચિટ્ઠહ ॥ સૂ. ૨ ॥

છાયા--તતઃ ચલુ યા દેવાનન્દા બ્રાહ્મણી આગતપ્રસ્નવા પ્રપ્લુતલોચના,
સંવૃતવલયવાહુઃ કંચુરુપરિક્ષિપ્તા, ધારાઽઽહતકદમ્વપુષ્પમિવ સમુચ્છવસિતરોમ-
કૂપા શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરમ્ અનિમેષયા દૃષ્ટ્યા પ્રેક્ષમાણા ૨ ! તિષ્ઠતિ, મદન્ત !
इति भगवान् गौतमः श्रमणं भगवन्तं महावीरं वन्दते, नमस्यति, वन्दित्वा, नम-
स्यित्वा, एवमवादीत्--मिं खलु मदन्त ! एषा देवानन्दा ब्राह्मणी आगतप्रस्नवा
तदेव यावन् गोत्रकूपा देवानुपियम् अनिमेषया दृष्ट्या प्रेक्षमाणा २ तिष्ठति ? गौतम !
इति ! अत्रगो भगवान् महावीरे भगवन्तं गौतमम् एवमवादीत्--एव खलु गौतम !
देवानन्दा ब्राह्मणी मम अम्मा, अहं खलु देवानन्दाया ब्राह्मण्या आत्मजः ।
ततः खलु या देवानन्दा ब्राह्मणी तेन पूर्वपुत्रमनेदानुरागेण आगतप्रस्नवा
यावन् समुच्छवसितरोमकूपा माम् अनिमेषया दृष्ट्या पश्यन्ती प्रेक्षमाणा प्रेक्षमाणा
तिष्ठति ॥ १० २ ॥

પ્રશ્નને વાત્સલ્ય નમન ઠયું અને ઘણા નાં વિનયપૂર્વક તેમની અનુભવ બન્ને
દ્વાય તેમને તે તેમની પર્યુપાસના કરવા લાગી ॥ સૂ. ૧ ॥

टीका--अथ देवानन्दाया भगवद्दर्शनानन्तर परमात्मव्यक्त्यस्त्वत्तदुपल-
णादि वक्तव्यतामाह--'तए णं सा' इत्यादि. 'तएण सा देवागंदा माहणी
आगवण्णया पण्णुवडोयया मन्त्रियवलययाना' ताः गच्छ भगवद्दर्शनानन्तर
सा देवानन्दा ब्राह्मणी आगतप्रसन्ना पुत्रस्नेहादागताननमुपदृष्ट्वा. मष्टन-
त्योचना पुत्रदर्शनजन्यानन्दाश्रुव्यामनयना, संतुष्टवद्वक्तुः संतुष्टो हर्षानिरेकान
शरीरस्यातिस्वृष्टीभवनेन संकुचितो वदती वदती वयोक्तो एतादृशी वाह=शुनो
यस्याः सा तया 'संचुयपरिनिवर्तिता भागवद्वयवपुष्कगपिच समुत्पन्नसोम
कृता' कञ्चुकपरिनिवर्तिता कञ्चुकः परिनिवर्तो हर्षानिरेकेण मुमुक्षीन्तदर्शनं ग

देवानन्दापुत्रसामन्वयनव्यवस्था--

'तए णं सा देवागंदा माहणी' इत्यादि ।

टीकार्थ--सुत्रकारने 'देवानन्दा ब्राह्मणीनो भगवान्ते दर्शनसे
पुत्र बोधस्त्वयको छेत्त स्तनसे दग्धक्षरण आदि कथा' इम विषयती
वक्तव्यताको इम संप्र ज्ञान प्रकट किया है--'तए णं सा देवागंदा
माहणी आगवण्णया पण्णुवडोयया मन्त्रियवलययाना' देवागंदा हैं
कि जय देवानन्दा ब्राह्मणीने प्रष्टु सत्तातीरके दर्शन तिगे तए इसके
स्वर्नो में दृष्ट प्रर आये। उसके दोनों नेत्र पुष्ट दर्शनजन्य आनन्दके
अश्रुधौसे व्याप्त हो गये। हर्षानिरेकसे उसके दोनों जगत् समन्वित-
वदववाछे हो गये 'संचुयपरिनिवर्तिता भागवद्वयवपुष्कगपिच समुत्पन्नसोम
कृता' हर्षके अनिरेकसे शरीरके कल जानेके परिणाम से तब

વિન્તારિતો યયા સા તથા, ધારાહતકદમ્બપુષ્પમિવ સમુચ્છવસિતરોમકૂપા, ધારાભિઃ—
 મેઘપતિતજલધારામિરશ્યાદતં યત્ કદમ્બપુષ્પં તદિવેત્યર્થઃ સમુચ્છવસિતાનિરોમાણિ
 કૂપેષુ રોમઞ્ચિદ્રેષુ યસ્યાઃ સા તથા ‘ સમગં ભગવં મહાવીરં અણિમિસાણ
 દિટ્ટીણ દેહમાણીર ચિટ્ઠહ ’ શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરમ્ અનિમેષયા પદ્મપાતરદિતયા
 દૃષ્ટયા પ્રેક્ષવાણાઃ અવલોકમાના તિષ્ઠતિ, ‘ મંતેત્તિ મગવં ગોયમે સમણં મગવં મહા-
 વીરં વંદહ, નમસહ, વંદિત્તા, નમંસિત્તા એવં વયાસી ’—હે ભદન્ત ! इत्यामन्व
 મગવાન્ ગૌતમ શ્રમણં મગવન્તં મહાવીરં વન્દતે, નમસ્યતિ, વન્દિત્વા, નમસ્યિત્વા
 એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અગાદીત્—‘ કિં ણ મંતે ! એસા દેવાણંદા માહણી આગય-
 પળ્હવા ત ચેવ જાવ રોમકૂવા દેવાણુપ્પિયં અણિમિસાણ દિટ્ટીણ દેહમાણીર ચિટ્ઠહ ?

उसका संकुचित हो गया, तथा रोमकूपोंमें मेघ पतित जलधाराओंसे
 आहत हुए कदम्बपुष्पकी तरह रोम समुच्छवसित (खड़े)हो गये, ऐसी
 वह देवानन्दा ब्राह्मणी ‘ समणं भगवं महावीरं अणिमिसाण दिट्ठीण
 देहमाणी २ चिट्ठह ’ श्रमण भगवान् महावीरको अपलक दृष्टिसे देखती
 २ गूड़ी रही. ‘ मंते ! त्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदह,
 नमंसह, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयामी ’ हे भदन्त ! इस प्रकारसे
 सम्बोधित कर भगवान् गौतमने श्रमण भगवान् महावीरको वन्दना
 की, उन्हे नमस्कार किया वन्दना नमस्कार करके फिर उन्होंने प्रभुसे
 ऐसा कहा—पूछा—‘ किं ण मंते ! एसा देवाणंदा माहणी आगयपण्हा
 तं चेव जाव रोमकूवा देवाणुप्पियं अणिमिसाण दिट्ठीण देहमाणी २
 चिट्ठह ’ हे भदन्त ! किस कारणसे यह देवानन्दा ब्राह्मणी स्तनमें जिसके

કંચુકને પણ ઢીલુ કરવુ પડ્યુ, અને જેમ મેઘની ધારાઓ પડવાથી કદમ્બ
 પુષ્પો વિકસિત બને છે, તેમ રોમકૂપોમાં તેની રોમરાશી ઊભી થઇ ગઇ.
 જેની એવી સ્થિતિ થઇ ગઇ છે એવી દેવાનંદા બ્રાહ્મણી “ સમણં મગવં
 મહાવીર અણિમિસાણ દિટ્ટીણ દેહમાણીર ચિટ્ઠહ ” શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરની
 તરફ અપલક નયને દેખતી ઊભી રહી

“ મંતે ! ત્તિ મગવ ગોયમે સમણ મગવં મહાવીરં વંદહ, નમંસહ,
 વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી ” આ આશ્ચર્યજનક ઘટના જોઇને ભગવાન
 ગૌતમે “ હે ભગવન્ ” એવું સંબોધન કરીને શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરને
 વંદણા કરી અને નમસ્કાર કર્યો વંદણા નમસ્કાર કરીને તેમણે તેમને આ
 પ્રમાણે પૂછ્યું—“ કિં ણ મંતે ! એસા દેવાણંદા માહણી આગયપળ્હવા તં ચેવ
 જાવ રોમકૂવા દેવાણુપ્પિય અણિમિસાણ દિટ્ટીણ દેહમાણીર ચિટ્ઠહ ? ” હે ભદન્ત !

हे भदन्त ! किं खलु कथम् केन कारणेन एषा देवानन्दा द्वापयी भगवत्पत्न्या-
 आयातन्तनाग्रदुग्धा तदेव पूर्वोक्तमित्येव यावत् प्रपुनरोचना संवृतस्यवाहः
 कञ्चुरुपनिक्षिप्ता धारास्तद्वदस्य पुनरिव समुच्छ्रयमित्येवमात्रं देवानुग्रिहम्
 अनिमेषया पक्ष्मपातरहितया दृष्टया मेक्षमाणा २ अग्लोभ्यन्ती तिष्ठती ? भगव-
 नाह-‘ गोयमाह, भगवणे भगव महावीरे भगव गोयमं पदं दद्यात् ’-हे गौतम !
 इत्येवमामन्त्र्य श्रमणो भगवान् महावीरो भगवन्तं गौतमम् एव दत्तमामपदा-
 रेण अवादीत्-‘ एव खलु गोयमा ’ देवानदा मातङ्गी मम श्रम्या, अत्रापि दत्ता-
 दाप् माद्वगीप् भवत् ’ हे गौतम ! एव खलु पूर्वोक्ता त्वं देवानदा मातङ्गी
 मम श्रम्या माता वर्तते, अहं खलु देवानन्दाया द्वापय्या अन्वतः परोक्षिन्,
 ‘ नष्ट एव सा देवानंदा माद्वगीतेणं पुच्छुत्तजिणेतामरणं आगत्यताया भव

दुष्ट भर आया है तावत्-जिसका रोमकरोम रोमगलि लगी हो गई है
 ऐसी वन कर, जो देवानुग्रिहको अनिमिष दृष्टिसे देखती है, लगी
 है ? यहाँ यावत् पदसे प्रपुनरोचना, संवृतस्यवाहः कञ्चुरुपनिक्षिप्ता,
 धारास्तद्वदस्य पुनरिव समुच्छ्रयमित ’ इत्येवोक्त पाठसा भगवत्पत्न्या
 है । ‘ गोयमाह ’ हे गौतम ! इस प्रकार संबोधित करते, ‘ मातङ्गी भगवत्
 महावीरे भगवं गोयम पदं दद्यात् ’ श्रम्या भगवान् महावीरते । भगव
 गोयमं पदं दद्यात्सी ’ भगवान् गौतमसे ऐसा कहा ‘ एवं खलु गोयमा ’
 हे गौतम ! इसका कारण ऐसा है कि ‘ देवानदा मातङ्गी मम श्रम्या-
 अहण्यं देवानन्दा मातङ्गीप् भवत् ’ देवानदा मातङ्गी भगवत्पत्न्या है
 और मैं इसका पद हूँ । भगवत् सा देवानंदा मातङ्गी देवी भगवत्पत्न्या

સમૂસવિયરોમકૂવા મમ અણિમિસાણ દિટ્ટીએ દેહમાળી ૨ ચિટ્ટહ ' તતઃ સ્વલુ સા
 દેવાનન્દા બ્રાહ્મણી તેન પૂર્વઃ પ્રથમગર્ભાધાનકાલસમ્ભવો યઃ પુત્રસ્નેહલક્ષણોઽ-
 નુરાગ. તેન પૂર્વપુત્રસ્નેહાનુરાગેણ આગતપ્રસ્નવા આયાતસ્તનમુગ્ધદુગ્ધા યાવત્
 પ્રપ્લુપ્તલોચના સંવૃતવલયવાહુઃ કઠ્ચુકપરિક્ષિપ્તા ધારાહતકદમ્બપુષ્પમિવ સમુચ્છ-
 વસિતરોમકૂપા મામ્ અનિમેષયા દૃષ્ટ્યા પશ્યન્તી પ્રેક્ષમાણા પ્રેક્ષમાણા તિઠતીતિસૂ. ૨

દેવાનન્દાનિર્વાણવક્તવ્યતા ।

મૂલમ્--“ તણેણં સમણે ભગવં મહાવીરે ઉસમદત્તસ્સ માહ-
 નસ્સ દેવાણંદાણ માહળીણ તીસેય મહતિમહાલયાણ ઇસિપરિ-
 સાણ જાવ પરિસા પડિગયા, તણેણં સે ઉસમદત્તે માહળે સમ-
 નસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મં સોચ્ચા, નિસમ્મસ હટ્ઠ-
 તુટ્ટે ઉટ્ટાણ ઉટ્ટેહ, ઉટ્ટાણ ઉટ્ટેત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં તિવ્વુત્તો
 જાવ નમંસિત્તા એવં વયાસી-એવમેયં મંતે ! તહમેયં મંતે ! જહા-
 સંદઓ જાવસે જહેયં તુબ્ભેવદહત્તિ કટ્ટુ ઉત્તરપુરથિમં દિસીમાગં
 અવક્કમહ્ અવક્કમિત્તા સયમેવ આમરણમહ્લાલંકારં ઓમુયહ,
 સિણેહાણુરાણ આગયપ્પહયા જાવ સમૂસવિયરોમકૂવા-મમ અણિમિ-
 સાણ દિટ્ટીએ દેહમાળી ૨ ચિટ્ટહ ' હસ કારણ યહ દેવાનન્દા બ્રાહ્મણી ઉસ
 પૂર્વપુત્રસ્નેહજન્ય અનુરાગસે-પ્રથમ ગર્ભાધાનજન્ય પુત્રસ્નેહરૂપ પ્રેમસે
 આગતસ્તનમુગ્ધદુગ્ધવાલી, પ્રપ્લુપ્તલોચનવાલી સંવૃતવલયવાહુવાલી,
 કઠ્ચુક પરિક્ષિપ્તા ઓર ધારાહત કદમ્બ પુષ્પકી તરહ સમુચ્છવસિતરોમ-
 કૂપવાલી હૃઈ સુઝે અનિમિષ દૃષ્ટિસે દેસતી દેસતી સ્વહી હૈ ॥ સૂ. ૨ ॥

તેણં પુત્રપુત્રસિણેહાણુરાણ આગયપ્પહયા જાવ સમૂસવિયરોમકૂવા મમ
 અણિમિસાણ દિટ્ટીએ દેહમાળી ૨ ચિટ્ટહ ” તે કારણે તે પૂર્વપુત્રજન્ય અનુરાગથી
 પ્રથમ ગર્ભાધાનજન્ય પુત્રસ્નેહથી-દેવાનન્દા બ્રાહ્મણીની આ પ્રકારની હાલત
 થઈ ગઈ છે. એટલે કે પુત્રવાત્સલ્યને કારણે જ તેનાં સ્તનોમાંથી દૂધની ધારા
 વહી રહી છે, તેની આંખો હર્ષાશ્રુઓથી વ્યાપ્ત થઈ ગઈ છે, તેની બંને
 ભુજાઓ સકુચિત વલયવાળી થઈ ગઈ છે, તેનું કચુક ત્રણ લાગવાથી ઢીલું
 કરવું પડ્યું છે અને તેની રોમાવલિ રોમકૂપોમાં ઊભી થઈ ગઈ છે. અને તે
 ઊભી ઊભી મારી તરફ અપલક દૃષ્ટિથી નિરખી રહી છે. ॥ સૂ. ૨ ॥

ओमुङ्क्ता सयमेव पंचमुष्टियं लोयं जेदे. कन्ति जेणेव समणे
 भगवं महावीरं तेणेव उवागच्छइ उवागच्छिता समणं भगवं-
 महावीरं तिस्रुत्तो आयाहिणपयाणिं जाय नमंसिता एवं-
 वयासी-आलित्तेणं भंते ! लोण पलित्तेणं भंते ! लोण आलित्त-
 पलित्तेणं भंते ! लोण जराण मरणेणय. एवं एणणं कमेणं जहा
 खंदओ तहेव पवइओ जाव सामादयसाइयाइं पकारन्तजंगाइं.
 अहिजइ जाव दहहिं चउत्थ छट्टुसदन्म जाव विचिनेहिं तयोक्-
 स्मेहिं अप्पाणं भावेमाणे दहइं जालाइं सामणपणियाणं पाउ-
 णइ. पाउणइत्ता माणियाण संयेग्गाय अप्पाणं जेदे. एत्तिता
 सुट्ठि सत्ताइं अणमणाए जेदे. चेदिता. ज-सट्ठाए कीरइ, नग्ग-
 भावे जाव तमटं आराहइ आगहेत्ता जाव मददुसवप्पणीं ।
 तण्णं सा देवाणंदा साहणी समणस्स भगवओ नारायस्स
 अंतियं धम्मं जोजा निदम्म इट्ठुट्ठा मत्तणं म्मरं नारायं
 तिस्रुत्तो आयहिणपयाणिं जाय नमंसिता एवं वयासी-एव-
 मेवं भंते !

સમૂહવિયરોમકૂવા મમ અણિમિસાઈ દિટ્ટીઈ દેહમાળી ૨ ચિટ્ટઈ ' તતઃ સ્વલુ સા
 દેવાનન્દા બ્રાહ્મણી તેન પૂર્વઃ પ્રથમગર્ભાધાનકાલસમ્ભવો યઃ પુત્રસ્નેહલક્ષણોઽ-
 નુરાગઃ તેન પૂર્વપુત્રસ્નેહાનુરાગેણ આગતપસ્નવા આયાતસ્તનમુગ્ધદુગ્ધા યાવત્
 પ્રપ્લુપ્તલોચના સંવૃતવલયવાહુઃ કઠ્ચુકપરિક્ષિપ્તા ધારાહતકદમ્બપુષ્પમિવ સમુચ્છ-
 વસિતરોમકૂવા મામ્ અનિમેષયા દૃષ્ટ્યા પશ્યન્તી મે ક્ષમાણા મેક્ષમાણા તિ'ટતીતિ'સુ.૨

દેવાનન્દાનિર્વાણવક્તવ્યતા ।

મૂલમ્--“ તણેણં સમણે ભગવં સહાવીરે ઉસમદત્તસ્સમાહ-
 નસ્સ દેવાણંદાણ માહણીણ તીસેય સહતિમહાલયાણ ઇસિપરિ-
 સાણ જાવ પરિસા પડિગયા, તણેણં સે ઉસમદત્તે માહણે સમ-
 નસ્સ ભગવઓ સહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મં સોચ્છા, નિસમ્મ સહ-
 તુદ્ધે ઉદ્ધાણ ઉદ્ધેઈ, ઉદ્ધાણ ઉદ્ધેત્તા સમણં ભગવં સહાવીરં તિવ્વુત્તો
 જાવ નમંસિત્તા એવં વયાસી-એવમેયં મંતે ! તહમેયં મંતે ! જહા-
 સંદઓ જાવસે જહેયં તુભમેવદહત્તિ કટ્ટુ ઉત્તરપુરત્થિમં દિસીમાગં
 અવક્કમ્મઠ્ઠ અવક્કમિત્તા સયમેવ આભરણમહ્હાલંકારં ઓમુયઈ,

સિણેહાણુરાણં આગયપણ્હયા જાવ સમૂહવિયરોમકૂવા-મમ અણિમિ-
 સાઈ દિટ્ટીઈ દેહમાળી ૨ ચિટ્ટઈ ' હસ કારણે યહ દેવાનન્દા બ્રાહ્મણી ઉસ
 પૂર્વપુત્રસ્નેહજન્ય અનુરાગસે-પ્રથમ ગર્ભાધાનજન્ય પુત્રસ્નેહરૂપ પ્રેમસે
 આગતસ્તનમુગ્ધદુગ્ધવાલી, પ્રપ્લુપ્તલોચનવાલી સંવૃતવલયવાહુવાલી,
 કઠ્ચુક પરિક્ષિપ્તા ઓર ધારાહત કદમ્બ પુષ્પકી તરહ સમુચ્છવસિતરોમ-
 કૂપવાલી હૃઈ સુદ્ધે અનિમિષ દૃષ્ટિસે દેખતી દેખતી સ્વહી હૈ ॥સૂ.૨॥

તેણં પુત્રવપુત્તસિણેહાણુરોણ આગયપણ્હયા જાવ સમૂહવિયરોમકૂવા મમ
 અણિમિસાઈ દિટ્ટીઈ દેહમાળી ૨ ચિટ્ટઈ ” તે કારણે તે પૂર્વપુત્રજન્ય અનુરાગથી
 પ્રથમ ગર્ભાધાનજન્ય પુત્રસ્નેહથી-દેવાનન્દા બ્રાહ્મણીની આ પ્રકારની હાલત
 થઈ ગઈ છે એટલે કે પુત્રવાત્સલ્યને કારણે જ તેનાં સ્તનોમાંથી દૂધની ધારા
 વહી રહી છે, તેની આંખો હર્ષાશ્રુઓથી વ્યાપ્ત થઈ ગઈ છે, તેની બંને
 ભુજાઓ સકુચિત વલયવાળી થઈ ગઈ છે, તેનું કચુક તમ લાગવાથી ઢીલું
 કરવું પડ્યું છે અને તેની રોમાવલિ રોમકૂપોમાં ઊભી થઈ ગઈ છે. અને તે
 ઊભી ઊભી મારી તરફ અપલક દૃષ્ટિથી નિરખી રહી છે. ॥ સૂ. ૨ ॥

ओमुइत्ता सयमेव पंचमुट्टियं लोयं करेइ, करित्ता जेणेव समणे
 भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ उवागच्छित्ता समणं भगवं-
 महावीरं तिकखुत्तो आयाहिणपयाहिणं जाव नमंसित्ता एवं-
 वयासी-आलित्तेणं भंते ! लोए पलित्तेणं भंते ! लोए आलित्त-
 पलित्तेणं भंते ! लोए जराए सरणेणय, एवं एएणं कमेणं जहा
 खंदओ तहेव पवइओ जाव सामाइयमाइयाइं एकारसअंगाइं,
 अहिज्जइ जाव बहूहिं चउत्थ छट्ठमदसम जाव विच्चित्तेहिं तवोक-
 म्मेहिं अप्पाणं भावेमाणे बहूइं वासाइं सामण्णपरियागं पाउ-
 णइ, पाउणइत्ता मासियाए संलेहणाए अप्पाणं झूमेइ, झूसित्ता
 सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए छेदेइ, छेदित्ता, जस्सट्ठाए कीरइ, नग्ग-
 भावे जाव तमट्ठं आराहइ आराहेत्ता जाव सब्बदुक्खप्पहीणे ।
 तएणं सा देवाणंदा माहणी समणस्स भगवओ महावीरस्स
 अंतियं धम्मं सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठा समणं भगवं महावीरं
 तिकखुत्तो आयहिणपयाहिणं जाव नमंसित्ता एवं वयासी-एव-
 मेयं भंते ! तहमेयं भंते ! एवं जहा उसभदत्तो तहेव जावधम्मं
 आइक्खइ । तएणं समणे भगवं महावीरे देवाणंदं माहणिं सय-
 मेव पव्वाइ, पव्वावित्ता सयमेव अज्जचंदणाए अज्जाए सीसि-
 णित्ताए दलयइ ! तएणं सा अज्जचंदणा अज्जा देवाणंदं माहणिं
 सयमेव पव्वावेइ, सयमेव सुंडावेइ, सयमेव सेहावेइ, एवं जहेव
 उसभदत्तो तहेव अज्जचंदणाए अज्जाए इमं एयारूवं धम्मियं
 उवदेसं सम्मं संपडिवज्जइ, तमाणाए तहगच्छइ, जावसंजमेणं

संजमह । तेषां सा देवानंदा अज्जा अज्जचंदणाए अज्जाए
अंतियं सामाइयमाइयाइं एक्कारसअंगाइं अहिज्जइ, सेसं तं
एव जाव सव्वदुक्खप्पहीणा ॥ सू० ३ ॥

छाया--ततः खलु श्रमणो भगवान् महावीरः ऋषभदत्ताय ब्राह्मणाय देवा-
नन्दायै ब्राह्मण्यै तस्यां च महातिमहत्याम् ऋषिर्षदि यावत् पर्षत् प्रतिगता,
ततः खलु स ऋषभदत्तो ब्राह्मणः श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके धर्मं
श्रुत्वा निशम्य हृष्टतुष्टः उत्थया उत्तिष्ठते, उत्थया उत्थाय श्रमणं भगवन्तं महा-
वीरं त्रिःकृत्यो यावत् नमस्यित्वा एवमवादीत्-एवमेतत् भदन्त ! तदैतत् भदन्त !
यथा स्कन्दको यावत् स यथैतत् यूयं वदथ इति कृत्वा उत्तरपौरस्त्यं दिग्भागम्
अपक्राम्यति, अपक्रम्य स्वयमेव आभरणमाल्यालङ्कारम् अवमुञ्चति, अवमुच्य
स्वयमेव पञ्चसुष्टिकं लोचं करोति, कृत्वा यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरस्तत्रैव
उपागच्छति, उपागत्य श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिःकृत्यः आदक्षिणप्रदक्षिणम्
यावत् नमस्यित्वा एवमवादीत्-अदीप्तः खलु भदन्त ! लोकः, प्रदीप्तः
खलु भदन्त ! लोकः आदीप्तप्रदीप्तः खलु भदन्त ! लोको जरया मरणेन च,
एषम् एतेन क्रमेण यथास्कन्दकस्तथैव प्रव्रजितः, यावत् सामायिकादीनि एका-
दश अङ्गानि अधीते यावत् बहुभिः चतुर्थषष्ठाष्टमदशम यावत् त्रिचित्रैस्तपो-
कर्मभिरात्मानं भावयन् बहूनि वर्षाणि श्रामण्यपर्यायं पालयति, पालयित्वा
मासिकया संलेखनया आत्मानं जूषयति जूषयित्वा षष्टिं भक्तानि अनशनेन
छिनत्ति, छित्वा यस्यार्थाय क्रियते नग्नभावो यावत् तमर्थमाराधयति, आराध्य
यावत् सर्वं दुःखप्रहीणः । ततः खलु सा देवानन्दा ब्राह्मणी श्रमणस्य भगवतो
महावीरस्य अन्तिके धर्मं श्रुत्वा निशम्य हृष्टतुष्टा श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिःकृत्यः
आदक्षिणप्रदक्षिणं यावत् नमस्यित्वा एवमवादीत्-एवमेतत् भदन्त ! तथैतत्
भदन्त ! एवं यथा ऋषभदत्तस्तथैव यावत् धर्ममाख्याति, ततः खलु श्रमणो भग-
वान् महावीरो देवानन्दां ब्राह्मणीं स्वयमेव प्रव्राजयति, प्रव्राज्य स्वयमेव आर्यं
चन्दनायै आर्यायै शिष्यात्वेन ददाति । ततः खलु सा आर्यचन्दना आर्या देवा-
नन्दां ब्राह्मणीं स्वयमेव प्रव्राजयति, स्वयमेव मुण्डयति, स्वयमेव शिक्षयति, एवं
यथैव ऋषभदत्तस्तथैव आर्यचन्दनाया आर्यायाः इमम् एतद्रूप धार्मिकम् उप-
देशं सर्वं संप्रतिपद्यते, तदाज्ञया तथागच्छति, यावत् संयमेन संयच्छति । ततः
खलु सा देवानन्दा आर्या आर्यचन्दनाया आर्यायाः अन्तिके सामायिकादीनि
एकादश अङ्गानि अधीते, शेषं तदेव यावत् सर्वदुःखप्रहीणा ॥ सू० ३ ॥

ટીકા—અથ ઋષભદત્તસ્ય દેવાનન્દાયાશ્ચ પ્રવ્રજ્યા સ્વીકારપૂર્વકં નિર્વાણ-
વક્તવ્યતામાહ—‘ તણં ’ ઇત્યાદિ, ‘ તણં સમણે ભગવં મહાવીરે ઉસમદત્તસ્સ માહણસ્સ દેવાણંદાણ માહ્ણીણ તીસેય મહત્તિમહાલયાણ હસિપરિસાણ જાવ પરિસા પહિગયા ’ તતઃસ્વલ્પશ્રમણો ભગવાન મહાવીરઃ ઋષભદત્તાય બ્રાહ્મણાય દેવા-
નન્દાયૈ બ્રાહ્મણ્યૈ તસ્યાં ચ મહાત્તિમહત્યાં મહત્તિ ચાસૌ અતિ મહતીચ મહાતિ-
મહતી તસ્યામ્ ઋષન્તિ-પશ્યન્તીતિ ઋષયો જ્ઞાનિનસ્તદ્રૂપા પર્પત્ ઋષિપર્પત્
તસ્યામ્ ઋષિપર્પદિ યાવત્-યાવત્કરુણાત્ મુનિપર્પદિ યતિપર્પદિ, યતયો ધર્મક્રિયાસુ

દેવાનન્દા નિર્વાણ વક્તવ્યતા—

‘ તણં સમણે ભગવં મહાવીરે ’ ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ—હસ સૂત્ર દ્વારા સૂત્રકારને ઋષભદત્ત ઓર દેવાનન્દાકી
મવ્રજ્યા સ્વીકાર કરને પૂર્વક નિર્વાણ વક્તવ્યતા કહી હૈ—હસમેં ઉન્હોને
કહા હૈ કિ—‘ તણં સમણે ભગવં મહાવીરે ઉસમદત્તસ્સ માહણસ્સ
દેવાણંદાણ માહ્ણીણ તીસેય મહત્તિ મહાલયાણ હસિપરિસાણ જાવ પરિસા
પહિગયા ’ હસકે પાદ શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણકે
લિયે, ઓર દેવાનન્દા બ્રાહ્મણીકે લિયે ઉસ વડી આરી પરિષદામેં યાવત્
ધર્મકા ઉપદેશ દિયા—યહાં યાવત્ પદસે “ મુનિપર્પદિ, સાધુ પર્પદિ,
અનેકશતવૃન્દપરિવારાયામ્ ” હન પદોંકા ગ્રહણ હુઆ હૈ । “ ઋષન્તિ-
પશ્યન્તિ ઇતિ ઋષયઃ ” હસ વ્યુત્પત્તિકે અનુસાર જો આત્મતત્ત્વકા નિરી-
ક્ષણ કરતે હૈ, એસે જ્ઞાનીજનકા નામ ઋષિ હૈ । હન ઋષિયોંકી સમાજા
નામ ઋષિ પરિષદા હૈ । ધર્મ ક્રિયાઓમેં જો પ્રયત્નશીલ રહતે હૈ ઉનકા
નામ સંયતિહૈ । મુનિ પરિષદા ઓર સંયનપરિષદા અત્પ સમુદાયવાલી

દેવાનન્દા નિર્વાણવક્તવ્યતા—

“ તણં સમણે ભગવં મહાવીરે ” ઇત્યાદિ—

ટીકાર્થ—ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણ અને દેવાનન્દા બ્રાહ્મણીએ દીક્ષા લેધને કેવી રીતે
નિર્વાણની પ્રાપ્તિ કરી, તે વાતનું સૂત્રકારે આ સૂત્રમાં પ્રતિપાદન કર્યું છે—

“ તણં સમણે ભગવ મહાવીરે ઉસમદત્તસ્સ માહણસ્સ દેવાણંદાણ માહ્ણીણ
તીસેય મહત્તિમહાલયાણ હસિપરિસાણ જાવ પરિસા પહિગયા ” ત્યાં બાદ શ્રમણ
ભગવાન મહાવીરે ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણને તથા દેવાનન્દા બ્રાહ્મણીને તે બંને
વિશાળ ઋષિપરિષદામાં (યાવત્) ધર્મનો ઉપદેશ સંભળવો આહી ‘ યાવત્ ’
પદ દ્વારા “ મુનિપર્પદિ, યતિપર્પદિ, અનેકશતવૃન્દપરિવારાયામ્ ” આ
સૂત્રપાઠને ગ્રહણ કરવામાં આવ્યો છે “ ઋષન્તિ-પશ્યન્તિ ઇતિ ઋષયઃ ” આ
વ્યુત્પત્તિ અનુસાર આત્મતત્ત્વનું નિરીક્ષણ કરનારા સાનીજનોને ઋષિ કહે છે.
ધર્મક્રિયાઓમાં પ્રયત્નશીલ રહેનારને યતિ કહે છે. મુનિપરિષદ અને યતિ.

પ્રયતમાના સ્તેષાં વર્ષદિ અનેકશતવૃન્દપરિવારાયામ્-અનેકાનિ જ્ઞતાનિ તેષાં વૃન્દાનિ=સમુદ્યા. તત્ત્વ સપરિવારતયા યસ્યાઃ સા તથા તસ્યામ્ અનેકશતવૃન્દ-પરિવારાયામ્-અનેકશતપ્રમાણવૃન્દપરિવારયુક્તાયામ્ ઋપિ પ્રભૃતિ પરિપદિ ધર્મેપિદેશં દત્તવાન્ । તતો ધર્મેપિદેશં શ્રુત્વા પર્યત્ પ્રતિગતા । ‘ તત્ત્વ ણં સેં ઉસમ-દત્તે માહ્ણે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મ હઠ્ઠતુદ્દે ઉટ્ટાણ ઉટ્ટેહ, ઉટ્ટાણ ઉટ્ટિત્તો સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્કલુત્તો જાવ નમંસિત્તા એવં વયાસી ’-તતઃસ્વલુ ઋષભદત્તો બ્રહ્મણઃ શ્રમણસ્ય ભગવતો મહાવીરસ્સ અન્તિકે ધર્મ શ્રુત્વા નિશ્ચમ્ય હૃદયેડવધાર્ય હૃષ્ટતુષ્ટઃ ઉત્થયા ઉત્થાનેન ઉત્તિષ્ઠતિ, ઉત્થયા ઉત્થાય શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરં ત્રિઃકૃત્વો યાવત્ આદક્ષિણ-પ્રદક્ષિણં કરોતિ,

નહીં થી-કિન્તુ સૈકઢોં સુનિ પરિવારોં ઔર સંયત પરિવારોંકે સમુદાયસે યુક્ત થી, પ્રમુદ્ધારા પ્રદત્ત ધર્મેપિદેશકો સુનકર પરિપદા વિસર્જિત હો ગઈ । હસકે વાદ “ ઉસમદત્તમાહ્ણે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મ હઠ્ઠતુદ્દે ઉટ્ટાણ ઉટ્ટેહ ’ ઉટ્ટાણ ઉટ્ટિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્કલુત્તો જાવ નમંસિત્તા એવં વયાસી ’ ઋષભ-દત્ત બ્રાહ્મણને શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર પ્રમુકે સુલ્લસે જો ધર્મેપિદેશ સુના થા, ઉસકા હૃદયસે અચ્છી તરહસે વિચાર ક્રિયા, ઉસ વિચારમેં ઉસે આત્મશાંતિ મિલી, અતઃ વહ બહુન હી અધિક સુશ હુઆ ઔર આનંદિત ચિત્ત હો કર વહ અપને આપ ઉઠા ઔર ઉઠ કર શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકે સભીપ પહુંચા-વહાં ઉસને ઉનકો ત્રીન બાર પ્રદ-

પરિપદા સાવ નાના સમુદાયવાળી ન હતી, પરન્તુ તે પરિપદા સેંકડો સુનિ-પરિવારોથી અને યતિપરિવારોના સમુદાયથી યુક્ત હતી. એવી વિશાળ પરિ-પદામાં પ્રભુએ દેશના આપી દેશના સાંભળીને પરિપદા વિસર્જિત થઈ. ત્યાર બાદ “ ઉસમદત્તમાહ્ણે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિય ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મ હઠ્ઠ તુદ્દે ઉટ્ટાણ ઉટ્ટેહ, ઉટ્ટાણ ઉટ્ટિત્તા સમણં ભગવં મહાવીર તિક્કલુત્તો જાવ નમંસિત્તા એવં વયાસી ” ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણે શ્રમણુ લગવાન મહાવીરના મુખેથી જે ઉપદેશ શ્રવણુ કર્યો હતો, તેના ઉપર હૃદયમાં સારી રીતે વિચાર કર્યો, આ પ્રમાણે વિચાર કરતાં તેના આત્માને ખૂબ શાન્તિ મળી, તેના ચિત્તમાં આનંદ અને સંતોષ વ્યાપી ગયા. તે ઘણાં જ ઉલ્લાસપૂર્વક પોતાની જાતે જ ઊભો થયો અને ઊભો થઈને શ્રમણુ લગવાન મહાવીર પાસે પહોંચી ગયો. ત્યાં જઈને તેણે ત્રણ વાર આદક્ષિણા પ્રદક્ષિણાપૂર્વક (અંજલિબદ્ધ હાથીની જમણા કાનથી જમણા કાન પર્યન્ત આવર્તના કરીને) લગવાનને વંદણા

કૃત્વા વન્દતે, નમસ્યતિ, વન્દિત્વા, નમસ્યિત્વા એવં વક્ષ્યમાણપકારેણ અવાદીત્-
 ઉક્તવાન્, ‘ એવમેયં મંતે ! તદ્દમેયં મંતે ! જહા સ્વંદઓ જાવ સે જહેયં તુભે વદહ
 તિકદ્ધુ ઉત્તરપુરત્થિમં દિસીમાગં અવકમહ ’ હે મદન્ત ! એવમેતત્, મદ્દુક્તં
 સત્યમેવ હે મદન્ત ! તથૈતન્ ભવદુક્તં સર્વં સત્યમેવ, સ્કન્દકે તાપસપ્રકરણે
 દ્વિતીયશતકસ્ય પ્રથમોદ્દેશકે પ્રતિપાદિતં તથૈવાત્રપિ પ્રતિપ્રત્યવ્યમ્, યાવત્
 તત્ તથૈતત્ યૂયં વદથ તથૈતત્ ઇતિ કૃત્વા ઉત્તરપૌરસ્ત્યમ્ દિગ્માગમ્ ઈશાનકોણમ્
 અપક્રમ્યતિ-ગચ્છતિ, ‘ અવકમિત્તા સયમેવ આભરણમલ્લાલંકારં ઓમુહત્ત ’
 અપક્રમ્ય-ગત્વા સ્વયમેવ આભરણમાલ્યાઢ્ઢારમ્ અવમુશ્ચતિ-પરિત્યજતિ, ‘ ઓમુહત્તા
 સયમેવ પંચમુદ્ધિયં લોયં કરેહ ’ અવમુચ્ય સ્વયમેવ પશ્ચમુષ્ટિકં પશ્ચમુષ્ટિપ્રમાણં
 લોચં કૈશલુશ્ચનં કરોતિ ‘ કરિત્તા જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ ’

ક્ષિણાપૂર્વક વન્દના કી, નમસ્કાર ક્રિયા, વન્દના નમસ્કાર કરકે ફિર
 ઉસને પ્રભુસે હસ પ્રકાર કહા-‘ એવમેયં મંતે ! તદ્દમેયં મંતે ! ’ હે મદન્ત !
 આપને જૈસા કહાહૈ વહ સર્વથા સત્યહીહૈ । હસ પ્રકારકા યહ સ્વ કથન
 સ્કન્દક તાપસકે પ્રકરણમેં દ્વિતીય શતકકે પ્રથમ ઉદ્દેશકમેં જૈસા
 કહા ગયા હૈ વૈસાહી યહાં પર જાનના ચાહિયે યાવત્ આપ જૈસા કહતે
 હૈ, વહ વૈસાહી હૈ યહાં તક હસ પ્રકાર કહકર વહ ક્ષવમદન્ત બ્રાહ્મણ
 ઈશાન દિશાકી ઓર ગયા-વહાં ‘ અવકમિત્તા ’ જા કરકે ઉસને “ સય-
 મેવ ” અપને આપહી “ આભરણમલ્લાલંકાર ” આભરણોંકો માલાઓંકો
 ઓર અલઢ્ઢારોંકો ઉતાર દિયા ‘ ઓમુહત્તા ’ ઉતાર કર ફિર ઉસને
 ‘ સયમેવ ’ અપને આપહી ‘ પંચમુદ્ધિયં લોય કરેહ ’ પંચમુષ્ટિ પ્રમાણ કૈશ
 લુચન ક્રિયા. ‘ કરિત્તા ’ કૈશલુચન કરકે વહ ‘ જેણેવ ’ જહાં પર

કરી અને નમસ્કાર કર્યા. વંદશુ નમસ્કાર કરીને તેણે મહાવીર પ્રભુને
 આ પ્રમાણે કહ્યું—

“ એવમેયં મંતે ! તદ્દમેયં મંતે ! ” હે મદન્ત ! આપે જે કહ્યું તે
 સર્વથા સત્ય છે. હે મદન્ત ! આપે જે ધર્મ બતાવ્યો એ જ સાચો ધર્મ
 છે. ” આ પ્રમાણે જેવું કથન સ્કન્દક તાપસના પ્રકરણમાં આપવામાં આવ્યું
 છે, એ જ પ્રમાણે અહીં પણ સમસ્ત કથન ગ્રહણ કરવું આ પ્રમાણે કહીને
 તે ક્ષવમદન્ત બ્રાહ્મણ ઈશાન દિશા તરફ ગયો. “ અવકમિત્તા ” ત્યાં જઈને
 તેણે “ સયમેવ ” પોતાની બાજુએ “ આભરણમલ્લાલંકાર ” આભરણો, માળાઓ
 અને અલંકારો ઉતારી નાખ્યાં. “ ઓમુહત્તા ” ઉતારી નાખીને “ સયમેવ ”
 તેણે પોતાની બાજુએ “ પંચમુદ્ધિયં લોય કરેહ ” પાંચ મુષ્ટિપ્રમાણ કૈશનો લોય
 કર્યો. “ કરિત્તા ” કૈશલુચન કરીને તે “ જેણેવ ” ત્યાં “ સમણે ભગવં મહા-

સ્વયમેવ ક્ષેત્રલુપ્તનં કૃત્વા, યત્રૈવ શ્રમણો મગધવાન્ મહાવીર આસીત્ તત્રૈવોપાગ-
ચ્છતિ ' ઉવાગચ્છિત્તા રામણં મગધં મહાવીરં તિસ્સુત્તો આયાહિણં પયાહિણં
જાવ નમંસિત્તા एवं વયાસી ' ઉવાગચ્છિત્તા શ્રમણં મગધવન્તં મહાવીરં ત્રિકૃત્તઃ આદ-
ક્ષિણપદક્ષિણં યાવત્ કરોતિ, આદક્ષિણપદક્ષિણં કૃત્વા વન્દત્તે, નમસ્યતિ, વન્દિત્વા
નમસ્યિત્વા एवं વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્—' આલિત્તેણં મંતે ! લોએ પલિત્તેણં
મંતે ! લોએ, આલિત્તપલિત્તેણં મંતે ! લોએ જરાએ મરણેણય ' હે મદન્ત ! આ-
દીપ્ત આસમન્તાત્ પ્રજ્વલિતઃ સ્વલુ અયં લોકઃ, પ્રદીપ્તઃ પ્રકર્ષેણ અત્યન્તં પ્રજ્વ-
ન્નિતઃ સ્વલુ ચતુર્દિક્ષુ અયં લોકઃ, આદીપ્તપ્રદીપ્તઃ સ્વલુ આ=સમન્તાત્ અત્યન્તં
સ્વલુ અયં લોકો જરયા મરણેન ચ, તથાવ જરામરણાભ્યાં ચતુર્દિક્ષુ જાજ્વલ્યમાનો-
ડયં લોકો દરીદ્રવાતે કન્યર્થઃ, ' एवं ક્ષણં ક્રમેણં જહા સ્વંદમો તહેવ પગ્ગહમો

' સ્તનણે મગધં મહાવીરે ' શ્રમણ મગધવાન્ મહાવીર વિરાજમાન થે-
' તેનેવ ઉવાગચ્છિત્ત ' વહાં પર આયા ' ઉવાગચ્છિત્તા ' વહાં આસરકે
ઉત્તરો નમણં મગધં મહાવીર ' શ્રમણ મગધવાન્ મહાવીરકી ' તિસ્સુત્તો
તોગ વાર ' આયાહિણં પયાહિણં જાવ ' આદક્ષિણા પ્રદક્ષિણાપૂર્વક વંદન્-
તી, નમસ્કાર ક્રિયા, ' નમંસિત્તા एवं વયાસી ' વન્દના નમસ્કાર કરશે.
તેજ પદ્મ ઇત્ય પ્રત્યાગમે કહ્યને લગત—' આલિત્તે ણં મંતે ! લોએ, પલિ-
ત્તેણં મંતે ! લોએ, આલિત્તપલિત્તેણં મંતે ! લોએ જરાએ, મરણેણય ' હે
મદન્ત ! યહ લોક જરા ઔર મરણ દ્વારા આ-સમન્તાત્-સર્વ તરફસે
પ્રજ્વલિત હો રહા છે, હે મદન્ત ! યહ લોક જરા ઔર મરણ દ્વારા ચારો
દિગાઓમેં વહુન દુઃખ રૂપસે જલ રહા હૈ હે મદન્ત ! યહ લોક જરા
ઔર મરણને ચારો દિગાઓમેં વહુનહી અધિકરૂપમેં જલ રહા હૈ, ' एवं

ગોરે " શ્રમણ મગધવાન્ મહાવીર વિરાજમાન હતા, " તેનેવ ઉવાગચ્છિત્ત " ત્યાં
ગયો ' ઉવાગચ્છિત્તા " ત્યાં ગઈને તેણે " સમગં મગધં તિસ્સુત્તો આયાહિણં
પયાહિણં જાવ નમંસિત્તા एवं વયાસી " ત્રણ વાર આદક્ષિણા પ્રદક્ષિણાપૂર્વક
શ્રમણ મગધવાન્ મહાવીરને વંદના નમસ્કાર કર્યાં અને વંદના નમસ્કાર કરીને
નેદે, તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું—

" આલિત્તેણં મંતે ! લોએ પલિત્તેણં મંતે ! લોએ, આલિત્તપલિત્તેણં મંતે !
લોએ, જરાએ, મરણેણય " હે મદન્ત ! આ લોક જરા (વૃદ્ધાવસ્થા) અને
મરણને કારણે સર્વ તરફથી પ્રજ્વલિત થઈ રહ્યો છે, હે મદન્ત ! આ લોક જરા અને મરણ
કારણે ચાર તરફથી વહુન દુઃખરૂપિય થઈ રહ્યો છે, હે મદન્ત ! આ લોક
જરા અને મરણને કારણે ચાર દિગાઓમેં વહુનહી અધિકરૂપમેં પ્રજ્વલિત થઈ રહ્યો

જાવ સામાયમાહ્યાઈ એકારસઅંગાઈ અહિજ્જઈ ' એવં રીત્યા એતેન સ્કન્દક-
પ્રકરણોક્તેન ક્રમેણ યથાસ્કન્દકસ્તાપસો દ્વિતીયશતકે પ્રથમોદ્દેશકે પ્રવ્રજિતસ્ત-
થૈવ પ્રવ્રજિતઃ પ્રવ્રજ્યાં યુહીતવાન્, યાવત્ સામાયિકાદીનિ એકાદશ અઙ્ગાનિ અ-
ધીતે, ' જાવ વહૂર્હિ ચઉત્થછટ્ટદ્વદસમ જાવ વિચિત્તેર્હિ તવોકમ્મેર્હિ અપ્પાણં
ભાવેમાણે વહૂઈં વાસાઈં સામન્નપરિયાગં પાઝણઈ ' યાવત્ વહુભિશ્ચતુર્થષ્ટાષ્ટમ
દશમ યાવત્ દ્વાદશચતુર્દશાદિભિર્વિચિત્રૈસ્તપઃકર્મભિઃ આત્માનં ભાવયન્ વાસ
યન્ વહૂનિ વર્ષાણિ શ્રામણ્યપર્યાયં સાધુપર્યાયં પાલયતિ, ' પાઝણિત્તા માસિયાએ
સંલેહ્ણાએ અપ્પાણં ઝૂસેઈ ' પાલયિત્વા માસિક્યા માસપરિમિતયા સલેખનયા આ-
ત્માનં જૂપયતિ-સંયોજયતિ ' ઝૂસિત્તા સઠ્ઠિં મત્તાઈં અણસણાએ છેદેઈ ' જૂપિત્વા

એણં કમેણં જહા સંદઓ તહેવ પવ્વઈઓ, જાવ સામાયમાહ્યાઈ
એકારસઅંગાઈ અહિજ્જઈ ' હસ રીતિસે સ્કન્દક પ્રકરણોક્ત ક્રમસે
જેસા સ્કન્દ તાપસ દ્વિતીય શતકમેં પ્રથમ ઉદ્દેશકમેં પ્રવ્રજિત હુઆ હૈ
ઉસી ક્રમસે યહ્ બી પ્રવ્રજિત હો ગયા-યાવત્ સામાયિક આદિ ૧૧
અઙ્ગોંકા હસને અધ્યયન કિયા ' જાવ વહૂર્હિ ચઉત્થ-છટ્ટદ્વદસમ જાવ
વિચિત્તેર્હિ તવોકમ્મેર્હિ અપ્પાણ ભાવેમાણે વહૂઈં વાસાઈ સામણપરિ-
યાગ પાઝણઈ ' યાવત્ અનેક વર્ષોં તક હસને ચતુર્થ, ષષ્ઠ, અષ્ટમ,
દશમ-યાવત્ દ્વાદશ, ચતુર્દશ આદિ વિચિત્ર તપોં દ્વારા આત્માકો
ભાવિત કિયા ઓર શ્રામણ્યપર્યાયકા પાલન કિયા ' પાઝણિત્તા ' અનેક
વર્ષોં તક શ્રામણ્યપર્યાયકા પાલન કરકે ' માસિયાએ સંલેહ્ણાએ અપ્પાણં
ઝૂસેઈ ' હમને એક માસકી સંલેખના ધારણ કી ' ઝૂસિત્તા સઠ્ઠિં મત્તાઈં

છે “ એવ એણં કમેણં જહા સંદઓ તહેવ પવ્વઈઓ, જાવ સામાયમાહ્યાઈ
એકારસઅંગાઈ અહિજ્જઈ ” આ પ્રકારના કથનથી શરૂ કરીને સ્કન્દક મુનિ વિષે
બીજા શતકના પહેલા ઉદ્દેશમાં જેવું પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું છે, એવું જ
પ્રતિપાદન અહીં પણ સમજી લેવું એટલે કે તેમણે પણ પ્રવ્રજ્યા અંગીકાર
કરી અને સામાયિક આદિ અગિયાર અંગોનું અધ્યયન કર્યું. “ જાવ વહૂર્હિ
ચઉત્થ, છટ્ટદ્વદસમ જાવ વિચિત્તેર્હિ તવોકમ્મેર્હિ અપ્પાણં ભાવેમાણે વહૂઈ
વાસાઈં સામણપરિયાગ પાઝણઈ ” અને અનેક વર્ષોં સુધી તેમણે ઉપવાસ, છટ્ટ,
અષ્ટમ, અદિ તપસ્યાઓ દ્વારા તથા બીજા વિચિત્ર તપો દ્વારા પોતાના આત્માને
ભાવિત કર્યો અને શ્રમણ પર્યાયનું પાલન કર્યું “ પાઝણિત્તા ” અનેક વર્ષ
સુધી શ્રમણ પર્યાયનું પાલન કરીને “ માસિયાએ સંલેહ્ણાએ અપ્પાણ ઝૂસેઈ ”
તેમણે એક માસનો સંધારો કર્યો “ ઝૂસિત્તા સઠ્ઠિં મત્તાઈં અણસણાએ છેદેઈ ”

गामित्रया नन्देस्तया आत्मानं संवेज्य पण्डितभक्तानि अनशनेन छिनत्ति, 'छेदित्ता जस्मद्वाण कीरड नग्नभावे जाव तमट्टं आराहड्' छित्ता यस्यार्थं क्रियते नग्न-
भावो निर्ग्रन्थत्वं यावत् तमर्थं निर्वाणरूपम् आराधयति 'आराहेत्ता जाव सव्व
दुक्खप्पहीणे' आराध्य यावत् सिद्धो बुद्धो, मुक्तः सर्वदुःखमहीणः सर्वदुःख-
रहितो जातः इति,

संप्रति देवानन्दा वक्तव्यतामाह-तए णं सा देवाणं दामाहणी समणस्स भगवओ
महावीरस्स अंतियं धम्मं सोच्चा नित्सम्म हट्टुट्ठा समणं भगवं महावीरं तिस्रुत्तो आया-
हिणपयाहिणं जाव नमस्सित्ता एवं गयासी' ततः खलु सा देवानन्दा ब्राह्मणी भ्रमणस्य
भगवतो महावीरस्य अन्तिके समीपे धर्मोपदेश श्रुत्वा निश्चय्य हट्टुट्ठा भ्रमणं
भगवन्तं महावीरं त्रिःकृत्वः त्रिवारम् आदक्षिणपदक्षिणं यावत् करोति, आद-

अणत्तणाण छेदेट्' ललेखना धारण करके ६० भक्तोंका अनशन द्वारा
उमने छेदन किया- 'छेदित्ता जस्मद्वाण कीरड नग्नभावे जाव तमट्टं
आराहड्' छेदन करके जिसके निमित्त उसने निर्ग्रन्थता धारण की उस
अर्थकी निर्वाणरूप स्वाभिलषितकी उसने आराधना की, 'आराहेत्ता
जाव सव्वदुक्खप्पहीणे' आराधना करके वह यावत्-सिद्ध, बुद्ध, मुक्त
सर्व दुःखोंसे रहित बन गया।

अब सत्रकार देवानन्दा विषयका कथन करते हुये
कहते हैं 'तए णं सा देवाणं दामाहणी समणस्स भगवओ
महावीरस्स अंतियं धम्मं सोच्चा नित्सम्म हट्टुट्ठा समणं
भगवं महावीरं तिस्रुत्तो आयाहिणपयाहिणं जाव नमस्सित्ता एवं
गयासी' भ्रमण भगवान् महावीरसे धर्मका श्रवण करके और हृदयमें
उसे भाग्य करके देवानन्दा ब्राह्मणी भी बहुत हर्षित हुई, और आन-

न्दने लगी। अन्तिमे तेभण्णे ६० भक्तानु अनशन द्वारा छेदन कियुं (छेदये
ये वे देवानन्दा उपपायो कर्था) "छेदित्ता जस्मद्वाण कीरड नग्नभावे जाव
तमट्टं आराहड्" छेदन करके जो ध्येयनी सिद्धि मटे तेभण्णे निर्ग्रन्थता धारण
भी करनी, ते ध्येयनी (निर्वाण) स्वाभिलषित वस्तुनी) तेभण्णे आराधना
भी आराधित्ता जाव सव्वदुक्खप्पहीणे" आराधना करके सिद्ध,
बुद्ध, मुक्त उमने सर्व दुःखोंसे रहित बनी गया।

इति देवानन्दा देवस्य संवेज्य नु कथन्ते एते छे

'तए णं सा देवाणं दामाहणी समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मं
सोच्चा नित्सम्म हट्टुट्ठा समणं भगवं महावीरं तिस्रुत्तो आयाहिणपयाहिणं जाव
नमस्सित्ता एवं गयासी' भगवान् महावीरसे धर्मोपदेश श्रवण
करके तेभण्णे देवानन्दा ब्राह्मणी भी बहुत हर्षित हुई, और आन-

ક્ષિણપ્રદક્ષિણં કૃત્વા વન્દતે નમસ્યતિ, વન્દિત્વા નમસ્યિત્વા एवं वक्ष्यमाण-
પ્રકારેણ અવાદીત્—‘ એવમેયં મંતે ! તહમેયં મંતે ! एवं जहा उसभदत्तो तदेव
જાવ ધમ્મં આહ્વલ્લહ્ ’ હે ભદન્ત ! એવમેતત્ ભવદુક્ત સત્યમેવ હે ભદન્ત !
તથૈતત્ ભવદુક્તં સત્યમેવ, एवं पूर्वोक्तरीत्या यथा ऋषभदत्तः यथा ऋषभदत्ताय
મગવાન્ ધર્મમાલ્યાતિ તથૈવ યાવત્ દેવાનન્દાયૈ અપિ મગવાન્ ધર્મમાલ્યાતિ
‘ તણં સમણે મગવં મહાવીરે, દેવાણંદં માહણિં સયમેવ પવ્વાવેહ્ ’ તતઃखलु
શ્રમણો મગવાન્ મહાવીરો દેવાનન્દાં ब्राह्मणीं स्वयमेव प्रव्राजयति देवानन्दायै
પ્રવ્રજ્યાં દદાતિ ‘ પવ્વાવેત્તા સયમેવ અજ્જચંદણા અજ્જાણ સીસિણિ-
ત્તાણ દલયહ્ ’ પ્રવ્રજ્ય સ્વયમેવ આર્યવન્દનાયૈ આર્યયૈ શિષ્યાત્વેન
દદાતિ અર્પયતિ ‘ તણં સા અજ્જચંદણા અજ્જા દેવાણંદં માહણિં

દિત ચિત્ત હોકર ઉસનેતીન વાર મહાવીર પ્રમુકો પ્રદક્ષિણાપૂર્વક વન્દના
કી-નમસ્કાર કિયા. વંદના નમસ્કાર કરકે ઉસને પ્રમુસે ફિર એસા
કહા ‘ એવમેયં મંતે ! તહમેયં મંતે ! एवं जहा उसभदत्तो तदेव जाव
ધમ્મં આહ્વલ્લહ્ ’ હે ભદન્ત ! આપકે દ્વારા કહા ગયા યહ સવ સત્ય
હી હૈ ‘ હે ભદન્ત આપકે દ્વારા કહા ગયા યહ સવ સત્ય હી હૈ !
તવ ઋષભદત્તકો જૈસા મગવાનન્દને ધર્મકા ઉપદેશ દિયા થા
વૈસાહી ધર્મકા ઉપદેશ ઉન્હોને ઉસકો મી દિયા ‘ તણં સમણે મગવં
મહાવીરે દેવાણંદં માહણિં સયમેવ પવ્વાવેહ્ ’ બાદમેં ઉન શ્રમણ મગ-
વાન્ મહાવીરને-ઉસ દેવાનન્દા બ્રાહ્મણીકો સ્વયંહી દીક્ષિત કર દિયા.
‘ પવ્વાવેત્તા સયમેવ અજ્જચંદણાણ અજ્જાણ સીસિણિત્તાણ દલયહ્ ’
ઔર દીક્ષા દેકર સ્વયંહી ઉન્હોને ઉસ દેવાનન્દાકો આર્યવન્દનાકો
ઉસકી શિષ્યા રૂપસે ઘોષિત કર દે દિયા. ‘ તણં સા અજ્જચંદણા

અને સતોષ થયો તેણે ત્રણ વાર આદક્ષિણા પ્રદક્ષિણાપૂર્વક મહાવીર પ્રભુને
વંદણા કરી અને નમસ્કાર કર્યા. વંદણા-નમસ્કાર કરીને તેણે મહાવીર
પ્રભુને આ પ્રમાણે કહ્યું —

“ એવમેય મતે ! તહમેય મતે ! એવ જહા ઉસભદત્તો તહેવ જાવ ધમ્મં
આહ્વલ્લહ્ ” હે ભદન્ત ! આપે જે કહ્યું તે સત્ય જ છે હે ભદન્ત ! આપે જે
પ્રશ્નપણા કરી તે સર્વથા સત્ય જ છે ત્યારબાદ મહાવીર પ્રભુએ ઋષભદત્તને
જેવો ધર્મોપદેશ આપ્યો હતો, તેવો ધર્મોપદેશ દેવાનન્દને પણ આપ્યો.
“ તણં સમણે મગવ મહાવીરે દેવાણંદ માહણિ સયમેવ પવ્વાવેહ્ ” ત્યારબાદ
શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે જાતે જ દેવાનન્દા બ્રાહ્મણીને દીક્ષા અગીકાર કરાવી,
“ પવ્વાવેત્તા સયમેવ અજ્જ ચંદણાર સીસિણિત્તાણ દલયહ્ ” દીક્ષા આપી

સયમેવ પઞ્ચાવેઈ ' તતઃસ્વલુ સા આર્યચન્દના આર્યા દેવાનન્દાં બ્રાહ્મણીં સ્વયમેવ પ્રવ્રાજયતિ પ્રવ્રજિતાં કરોતિ, ' સયમેવ મુંડાવેઈ, સયમેવ સેઠાવેઈ ' સ્વયમેવ મુણ્ડયતિ તસ્યાઃ કેશલુશ્ચનં કરોતિ, સ્વયમેવ શિક્ષયતિ, ' એવં જહેવ ઉસમદત્તો તહેવ અઙ્ગચંદના઼ અઙ્ગા઼ ઇમં ઇયારૂવં ધમ્મિયં ઉવદેસં સમ્મં સંપઙ્કિવઙ્ગઈ ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યથૈવ ઋષભદત્તો ધર્મોપદેશં સંપ્રતિપન્નસ્તથૈવ દેવાનન્દા આર્યાઽપિ આર્યચન્દનાયા આર્યાયાઃ ઇમમ્ એતદુક્તસ્વરૂપં ધાર્મિકમ્ ઉપદેશં સમ્યક્ સંપ્રતિપદ્યતે-અઙ્ગીકરોતિ, ' તમાણા઼ તહ ગચ્છતિ જાવ સંજમેઞં સંજમઈ ' તદાજ્ઞયા આર્યચન્દનાજ્ઞયા તથાગચ્છતિ તદનુસારં પ્રયાતિ, યાવત્ તપસા સંયમેન સંયચ્છતિ સંયમં કરોતિ, અત્ર દેવાનન્દાયા ભગવતા પ્રવ્રાજનકરણે-

અઙ્ગા, દેવાણંદં માહર્ણિ સયમેવ પઞ્ચાવેઈ ' હસકે વાદ ઉત્ત આર્યચન્દના આર્યાને દેવાનન્દા બ્રાહ્મણીકો સ્વયં દીક્ષા દી. ' સયમેવ મુંડાવેઈ, સયમેવ સેઠાવેઈ ' સ્વયં હી ઉસે મુણ્ડિત ક્રિયા-ઉસકે કેશોંકા લુંચન ક્રિયા ઔર સ્વયંહી ઉસે શિક્ષિત ક્રિયા, ' એવં જહેવ ઉસમદત્તો તહેવ અઙ્ગચંદના઼ અઙ્ગા઼ ઇમં ઇયારૂવં ધમ્મિયં ઉવદેસં સમ્મં સંપઙ્કિવઙ્ગઈ ' જિસ પ્રકાર પૂર્વોક્ત રૂપ રો ઋષભદત્તને ધર્મોપદેશ સ્વીકાર ક્રિયા, ઉસી પ્રકાર દેવાનન્દા આર્યાને મી આર્યચન્દના આર્યાકે હસ ઉક્ત સ્વરૂપવાલે ધાર્મિક ઉપદેશકો અચ્છી તરહસે અઙ્ગીકાર ક્રિયા ' તમાણા઼ તહ ગચ્છતિ જાવ સંજમેઞં સંજમઈ ' આર્યચન્દના આર્યાકી આજ્ઞાનુસાર વહ ચલતી, યાવત્-તપ ઔર સંયમસે સંયમકી યતના કરતી ! યહાં ભગવાન્કે દ્વારા દીક્ષા દિધે જાને પર

તેમણે જાતે જ તેને આર્યચંદના સાધવીની શિષ્યા તરીકે બાહેર કરી દીધાં " તણે ણં સા અઙ્ગચંદના અઙ્ગા, દેવાણંદં માહર્ણિ સયમેવ પઞ્ચાવેઈ " ત્યાર બાદ તે આર્યચંદના સાધવીજીએ તે દેવાનંદા બ્રહ્મણીને જાતે જ દીક્ષા આપી, " સયમેવ મુંડાવેઈ, સયમેવ સેઠાવેઈ " જાતે જ તેમના કેશનું લુંચન કર્યું, અને જાતે જ તેમને અધ્યયન કરાવ્યું.

" એવ જહેવ ઉસમદત્તો તહેવ અઙ્ગચંદના઼ અઙ્ગા઼ ઇમ ઇયારૂવં ધમ્મિયં ઉવદેસં સમ્મ સંપઙ્કિવઙ્ગઈ " જે પ્રકારે (આગળ કહ્યા પ્રમાણે) ઋષભદત્તે ધર્મોપદેશ પ્રમાણે આચરણ કરી બતાવ્યું, એ જ પ્રમાણે દેવાનંદા સાધવીએ પણ આર્યચંદના સાધવીજીના ઉપર્યુક્ત સ્વરૂપવાળા ધર્મોપદેશ પ્રમાણે આચરણ કરી બતાવ્યું " તમાણા઼ તહ ગચ્છતિ જાવ સંજમેઞં સંજમઈ " આર્યચંદના આર્યાની આજ્ઞા પ્રમાણે તે ચાલતી અને તપ અને સંયમ દ્વારા સંયમની આરાધના કરતી હતી. ભગવાને દેવાનંદાને દીક્ષા આપ્યા પછી

અપિ યદાર્યચન્દનયા પુનઃ પ્રવાજનકરણં તત્ત્રૈવાનવગતાવગમકરણાદિના વિશેષ-
જ્ઞાનકરણાર્થમ્, યદ્વા-નિર્ગ્રન્થીવિષયકસકલાચારગોચરશિક્ષણનિમિત્ત
તથા કેશલુચ્ચનાદિકં સાધ્વ્યા સાધ્વી એવ કરોતીતિશ્યાપનાર્થમિત્યવસેયમ્,
' તર્ણં સા દેવાર્ણદા અજ્ઞા અજ્ઞચ્ચદ્વાણ અજ્ઞાણ અતિય સામાહ્યમાહ્યાઈ
એકારસઅંગાઈ અહિજ્ઞજ્ઞ ' તતઃસ્વલુ સા દેવાનન્દા આર્યા આર્યચન્દનાયા
આર્યાયા અન્તિકે સમીપે સામાયિકાદીનિ એકાદશ અજ્ઞાનિ અધીતે ' સેસં
તં ચેવ જાવ સન્વદુક્લપ્પહીણા ' શેષં તદેવ પૂર્વોક્તત્રદેવ યાત્રત્ વહુભિઃ ચતુર્થ-
ષ્ઠાષ્ટમદશમાદિભિર્વિચિત્રૈસ્તપઃકર્મભિરાત્માનં ભાવયન્તી વહૂનિ વર્ષાણિ

જો દેવાનન્દાકો આર્યચન્દના આર્યાકે દ્વારા પુનઃ પ્રવ્રજ્યા દેનેકી વાત
કહી ગઈ હૈ, વહ વહાં વિશેષ જ્ઞાન કરાનેકે લિયે કહી ગઈ હૈ। અથવા
નિર્ગ્રન્થી વિષયક જિતના ભી આચાર ગોચરહૈ, ઉસકે શિક્ષણ નિમિત્ત
કહી ગઈહૈ। તથા સાધ્વીકા કેશલુંચન આદિ કાર્ય સાધ્વીહી ક્રિયા કરતી
હૈ, હસ વાતકો પ્રકટ કરનેકે લિયે કહી ગઈ હૈ। ' તર્ણં સા દેવાર્ણદા
અજ્ઞા અજ્ઞ ચ્ચદ્વાણ અજ્ઞાણ અંતિયં સામાહ્યમાહ્યાઈ એકારસ-
અંગાઈ અહિજ્ઞજ્ઞ ' ઉસ દેવાનન્દા આર્યાને આર્યચન્દનાકે પાસ ધીરે ૨
સામાયિક આદિ ગ્યારહ અંગોકા અધ્યયન ક્રિયા, ' સેસં તં ચેવ જાવ
સન્વદુક્લપ્પહીણા ' યર્હા પર ઓર વાકીકા કથન સર્વદુઃસ્વપ્રહીણ
તક પહિલે જૈસા કહા ગયા હૈ, વૈસા હી જાનના ચાહિયે। તથા ચ ઉસ
આર્યા દેવાનન્દાને ચતુર્થમક્ત, ષષ્ઠ મક્ત, અષ્ટમ મક્ત, દશમ મક્ત,
આદિ વિચિત્ર તપસ્યાઓસે અપની આત્માકો ભાવિત ક્રિયા ઓર

આર્યચન્દનાએ ફરીથી તેને કેમ દીક્ષા આપી ? તેનું અહીં સ્પષ્ટીકરણ કરવામાં
આવે છે—તે વાત અહીં વિશેષ જ્ઞાન કરાવવા માટે કહેવામાં આવી છે.
અથવા નિર્ગ્રન્થી વિષયક જે આચારો છે તે પ્રકટ કરવાને માટે કહી છે, તથા
સાધ્વીના કેશનું લુચન (લોચ) સાધ્વી દ્વારા જે થવું જોઈએ એ વાત પણ
તે કથન દ્વારા પ્રકટ કરવામાં આવી છે “ તર્ણ સા દેવાર્ણદા અજ્ઞા અજ્ઞ-
ચ્ચદ્વાણ અજ્ઞાણ અતિયં સામાહ્યમાહ્યાઈ એકારસઅંગાઈ અહિજ્ઞજ્ઞ ”
ત્યારબાદ તે દેવાનન્દા આર્યાએ આર્યચન્દના આર્યાની પાસે ધીમે ધીમે સામા-
યિક આદિ અગિયાર અંગોનું અધ્યયન કર્યું “ સેસં તચેવ જાવ સન્વદુક્લ-
પ્પહીણા ” અહીં સર્વ દુ જોનો અત કરવા સુધીનું બાકીનું કથન ઋપલદત્તના
ઉપર્યુક્ત કથન પ્રમાણે જ સમજવું. એટલે કે તેણે ચતુર્થલક્ષ (એક ઉપવાસ)
૫૪ લક્ષ (બે ઉપવાસ) અષ્ટ લક્ષ (ત્રણ ઉપવાસ) દશમ લક્ષ (ચાર
ઉપવાસ) આદિ વિવિધ તપસ્યાઓથી પોતાના આત્માને ભાવિત કર્યો. અને

સયમેવ પઞ્ચાવેહ ' તતઃશ્વલુ સા આર્યચન્દના આર્યા દેવાનન્દા બ્રાહ્મણીં સ્વયમેવ પ્રવ્રાજયતિ પ્રવ્રજિતાં કરોતિ, ' સયમેવ મુંડાવેહ, સયમેવ સેહાવેહ ' સ્વયમેવ મુણ્ડયતિ તસ્યાઃ કેશલુશ્ચનં કરોતિ, સ્વયમેવ શિક્ષયતિ, ' એવં જહેવ ઉસમદત્તો તહેવ અઙ્ગચદ્દના઼ અઙ્ગા઼ ઇમં ણ્યારૂવં ધમ્મિયં ઉવદેસં સમ્મં સંપઙ્કિવઙ્ગહ ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યથૈવ ઋપમદત્તો ધર્મોપદેશં સંપ્રતિપન્નસ્તથૈવ દેવાનન્દા આર્યાઽપિ આર્યચન્દનાયા આર્યાયાઃ ઇમમ્ એતદુક્તવરૂપં ધાર્મિકમ્ ઉપદેશં સમ્યક્ સંપ્રતિપદ્યતે-અઙ્ગીકરોતિ, ' તમાણા઼ તહ ગચ્છતિ, જાવ સંજમેઞં સંજમહ ' તદાજ્ઞયા આર્યચન્દનાજ્ઞયા તયાગચ્છતિ તદનુગાર પ્રયાતિ, યાવત્ તપસા સંયમેન સંયચ્છતિ સંયમં કરોતિ, અત્ર દેવાનન્દાયા મગધના પ્રવ્રાજનકરણે-

અઙ્ગા, દેવાણંદં માહણિં સયમેવ પઞ્ચાવેહ ' ઇસકે વાદે ઉત્ત આર્યચન્દના આર્યાને દેવાનન્દા બ્રાહ્મણીકો સ્વયં દીક્ષો દી. ' સયમેવ મુંડાવેહ, સયમેવ સેહાવેહ ' સ્વયં હી ઉરો મુણ્ડિત ક્રિયા-ઉત્તકે કેશોંકા લુંચન ક્રિયા ઓર સ્વયંહી ઉસે શિક્ષિત ક્રિયા, ' એવં જહેવ ઉસમદત્તો તહેવ અઙ્ગચદ્દના઼ અઙ્ગા઼ ઇમં ણ્યારૂવં ધમ્મિયં ઉવદેસં સમ્મં સંપઙ્કિવઙ્ગહ ' જિસ પ્રકાર પૂર્વોક્ત રૂપ રો ઋપમદત્તને ધર્મોપદેશ સ્વીકાર ક્રિયા, ઉસી પ્રકાર દેવાનન્દા આર્યાને ઓ આર્યચન્દના આર્યાકે ઇસ ઉક્ત સ્વરૂપવાલે ધાર્મિક ઉપદેશકો અચ્છીતરહસે અઙ્ગીકાર ક્રિયા ' તમાણા઼ તહ ગચ્છતિ જાવ સંજમેઞં સંજમહ ' આર્યચન્દના આર્યાકી આજ્ઞાનુસાર વહ ચલતી, યાવત્-તપ ઓર સંયમસે સંયમકી યતના કરતી ! યહાં મગધાનકે દ્વારા દીક્ષા દિયે જાને પર

તેમણે જાતે જ તેને આર્યચંદના સાધ્વીની શિષ્યા તરીકે જાહેર કરી દીધાં
“ તણે ણં સા અઙ્ગચદ્દના અઙ્ગા, દેવાણંદં માહણિં સયમેવ પઞ્ચાવેહ ” ત્યાર
બાદ તે આર્યચંદના સાધ્વીજીએ તે દેવાનંદા બ્રાહ્મણીને જાતે જ દીક્ષા આપી,
“ સયમેવ મુંડાવેહ, સયમેવ સેહાવેહ ” જાતે જ તેમના કેશનું લુંચન કર્યું,
અને જાતે જ તેમને અધ્યયન કરાવ્યું.

“ એવ જહેવ ઉસમદત્તો તહેવ અઙ્ગચદ્દના઼ અઙ્ગા઼ ઇમં ણ્યારૂવં ધમ્મિયં ઉવદેસં સમ્મં સંપઙ્કિવઙ્ગહ ” જે પ્રકારે (આગળ કહ્યા પ્રમાણે) ઋપમદત્તે ધર્મોપદેશ પ્રમાણે આચરણ કરી બતાવ્યું, એ જ પ્રમાણે દેવાનંદા સાધ્વીએ પણ આર્યચંદના સાધ્વીજીના ઉપર્યુક્ત સ્વરૂપવાળા ધર્મોપદેશ પ્રમાણે આચરણ કરી બતાવ્યું “ તમાણા઼ તહ ગચ્છતિ જાવ સંજમેઞં સંજમહ ” આર્યચંદના આર્યાની આજ્ઞા પ્રમાણે તે આલતી અને તપ અને સંયમ દ્વારા સંયમની આરાધના કરતી હતી. મગધાને દેવાનંદાને દીક્ષા આપ્યા પછી

अपि यदार्यचन्दनया पुनः प्रवाजनकरणं तत्रैवानवगतावगमकरणादिना विशेष-
ज्ञानकरणार्थम्, यद्वा—निर्ग्रन्थीविषयकसरुलाचारगोचरशिक्षणनिमित्तं

तथा केशलुञ्चनादिकं साध्वी साध्वी एव करोतीतिख्यापनार्थमित्यवसेयम्,
' तएणं सा देवाणांदा अज्जा अज्जचदणाए अज्जाए अतिय सामाइयमाइयाइं
एक्कारसअंगाइं अहिज्जइ ' ततःखलु सा देवानन्दा आर्या आर्यचन्दनया
आर्याया अन्तिके समीपे सामायिकादीनि एकादश अङ्गानि अधीते ' सेसं
तं चेव जाव सव्वदुक्खप्पहीणा ' शेषं तदेव पूर्वोक्तत्रदेव यावत् बहुभिः चतुर्थ-
षष्ठाष्टमदशमादिभिर्विचित्रैस्तपःकर्मभिरात्मानं भावयन्ती बहूनि वर्षाणि

जो देवानन्दाको आर्यचन्दना आर्याके द्वारा पुनः प्रव्रज्या देनेकी बात
कही गई है, वह वहां विशेष ज्ञान करानेके लिये कही गई है। अथवा
निर्ग्रन्थी विषयक जितना भी आचार गोचर है, उसके शिक्षण निमित्त
कही गई है। तथा साध्वीका केशलुञ्चन आदि कार्य साध्वीही किया करती
है, इस बातको प्रकट करनेके लिये कही गई है। ' तएणं सा देवाणांदा
अज्जा अज्ज चंदणाए अज्जाए अंतियं सामाइयमाइयाइं एक्कारस-
अंगाइं अहिज्जइ ' उस देवानन्दा आर्याने आर्यचन्दनाके पास धीरे २
सामायिक आदि ग्यारह अंगोंका अध्ययन किया, ' सेसं तं चेव जाव
सव्वदुक्खप्पहीणा ' यहाँ पर और बाकीका कथन सर्वदुःखप्रहीण
तक पहिले जैसा कहा गया है, वैसा ही जानना चाहिये। तथा च उस
आर्या देवानन्दाने चतुर्थभक्त, षष्ठ भक्त, अष्टम भक्त, दशम भक्त,
आदि विचित्र तपस्याओंसे अपनी आत्माको भावित किया. और

આર્યચન્દનાએ ફરીથી તેને કેમ દીક્ષા આપી ? તેનું અહીં સ્પષ્ટીકરણ કરવામા
આવે છે—તે વાત અહીં વિશેષ જ્ઞાન કરાવવા માટે કહેવામાં આવી છે.
અથવા નિર્ગ્રન્થી વિષયક જે આચારો છે તે પ્રકટ કરવાને માટે કહી છે, તથા
સાધ્વીના કેશનું લુચન (લોચ) સાધ્વી દ્વારા જ થવું જોઈએ એ વાત પણ
તે કથન દ્વારા પ્રકટ કરવામા આવી છે “ તણ સા દેવાણાંદા અજ્જા અજ્જ-
ચદ્દનાં અજ્જાં અતિયં સામાઈયમાઈયાઈં એક્કારસઅંગાઈ અહિજ્જઈ ”
ત્યારબાદ તે દેવાનન્દા આર્યોએ આર્યચન્દના આર્યાની પાસે ધીમે ધીમે સામા-
યિક આદિ અગિયાર અંગોનું અધ્યયન કર્યું “ સેસં તચેવ જાવ સવ્વદુક્ખ-
પ્પહીણા ” અહીં સર્વ દુ ખોનો અત કરવા સુધીનું બાકીનું કથન ઋણલદત્તના
ઉપર્યુક્ત કથન પ્રમાણે જ સમજવું એટલે કે તેણે ચતુર્થભક્ત (એક ઉપનાસ)
૫૪ ભક્ત (એ ઉપનાસ) અષ્ટ ભક્ત (ત્રણ ઉપનાસ) દશમ ભક્ત (ચાર
ઉપનાસ) આદિ વિવિધ તપત્યાઓથી પોતાના આત્માને ભાવિત કર્યો. અને

શ્રામણ્યપર્યાયં પાલયતિ, યાલયિત્વા મામિક્ષ્યા સંલેખનયા આત્માનં જૂપયતિ, જૂષિત્વા પટિં ભક્તાનિ અનશનેન છિનત્તિ, છિત્વા યસ્યાર્થં ક્રિયતે નિર્ગ્રન્થિત્વં તમર્થં નિર્વાણરૂપમર્થરૂપમારાધયતિ, આરાધ્ય સિદ્ધા બુદ્ધા મુક્તા પરિનિર્વાતિ સર્વદુઃસ્વપ્રહીણા જાતા ॥સૂ. ૩॥

જમાલિ વક્તવ્યતા

મૂલ—“ તસ્મ ણં સાહજકુંડગ્ગામસ્સ નયરસ્સ પચ્ચત્થિ-
મેણં એત્થ ણં સ્વચ્ચિયકુંડગ્ગામે નામં નયરે હોત્થા, વણ્ણઓ,
તત્થ ણં સ્વત્તિયકુંડગ્ગામે નયરે જમાલી નામં સ્વત્તિયકુમારે
પરિવસઈ, અ દિત્તે જાવ અપરિભૂએ ઉપિં પાસાયવરગએ ફુટ્ટ-
માણેહિં મુહંગમત્થએહિં વત્તીસઈવઘ્ઘેહિં નાહએહિં ણાણાવિહ-
વરતરુણી સંપપ્પત્તેહિં ઉવનચ્ચિજ્જમાણે ઉવનચ્ચિજ્જમાણે
ઉવેગિજ્જમાણે ઉવગિજ્જમાણે ઉવલાલિજ્જમાણે
ઉવલાલિજ્જમાણે પાઉસવાસારત્તસરદ્દહેમંતવસતંગિમ્હપજ્જંતે
છપ્પિઉક્ક જહાવિભવેણં માણમાણે માણમાણે
કાલં ગાલે માણે દ્ઢે સદ્દફરિસરસરૂવગંધે પંચવિહે માણુસ્સએ
કામભોગે પચ્ચણ્ણુભવમાણે વિહરઈ । તએ ણં સ્વત્તિયકુંડગ્ગામે
નયરે સિંઘાડગતિયચ્ચઉક્કચ્ચચ્ચર જાવ બહુજણસદ્દેહવા જહા

બહુત વર્ષો તક શ્રામણ્ય પર્યાયકા પાલન ક્રિયા, બાદમેં એક માસિકી સંલેખના ઉસને ધારણ કરલી ઓર ૬૦ ભક્તોંકા અનશન દ્વારા પરિ-
ત્યાગ કર જિસકોં પ્રાસિકે નિમિત્ત ઉસને નિર્ગ્રન્થ અવસ્થા ધારણ કી
ઉસ અર્થકી-નિર્વાણરૂપ અર્થકી-આરાધના વહ કરને લગી । આરા-
ધના કરકે વહ સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત બનકર બિલકુલ જીતીભૂત હો ગઈ,
ઓર સર્વ દુઃખોસે સર્વથા રહિત હો ગઈ ॥સૂ. ૩॥

અનેક વર્ષ સુધી શ્રામણ્યપર્યાયનુ પાલન કર્યું ત્યારબાદ તેમણે એક માસનો સંધારો કરીને અનશન દ્વારા ૬૦ ભક્તોનો પરિત્યાગ કર્યો આ પ્રમાણે કરીને તેમણે નિર્વાણરૂપ સાધ્યની આરાધના કરવા માંડી. આરાધના કરીને તેઓ સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત, પરિતાપ રહિત અને સર્વ દુઃખોથી સર્વથા રહિત બની ગયા. ॥સૂ. ૩॥

उववाइए जाव एवं पन्नवेइ, एवं परूवेइ, एवं खलु देवाणु-
 प्पिया ? खमणे भयवं महावीरे आइगरे जाव सवन्नू सवद-
 रिसी माहणकुंडग्गासस्स नयरस्स बहिया बहुसालए चेइए
 अहापडिरुवं जाव विहरइ, तं महप्फलं खलु देवाणुप्पिया !
 तहारूवाणं अरिहंताणं भगवंताणं जहा उववाइए जाव एगा-
 भिमुहो खत्तियकुंडग्गासं नगरं मज्झिमज्झेणं निगमंच्छति निग-
 च्छित्ता जेणेव माहणकुंडग्गामे नयरे, जेणेव बहुसालए चेइए,
 एवंजहा उववाइए जाव तिविहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासंति,
 तएणं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स तं सहया जणसहेइवा,
 जाव जणसन्निवायं वा, सुणमाणस्स वा, पासमाणस्स वा, अय-
 मेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था किं णं अज्ज खत्तियकुंड-
 ग्गामे नयरे इंदमहेइ वा, खंदमहेइ वा, सुगुंदमहेइ वा, णागम-
 हेइ वा, जक्खमहेइ वा, भूयसहेइ वा, कूवमहेइ वा, तडागम-
 हेइ वा, नईमहेइ वा, दहमहेइ वा, पव्वयसहेहि वा, रुक्खमहेइ
 वा चेइयमहेइ वा, थूममहेइ वा, जणं एए वहवे उग्गा, भोग्गा,
 राइन्ना, इक्खागा, णाया, कोरव्वा, खत्तिया, खत्तियपुत्ता, भडा,
 भडपुत्ता, जहा उववाए जाव सत्थवाहप्पभिइया प्हाया, कयव-
 लिकम्मा, जहा उववाइए जाव निग्गच्छंति ? एवं संपेहेइ, एवं
 संपेहिता, कंचुइज्जपुरिसं सदावेइ, तदावेत्ता एवंवयासी-किंणंदे-
 वाणुप्पिया ! अज्ज खत्तियकुंडग्गामे नयरे इंदमहेइ वा, जाव
 निग्गच्छंति ? तए णं से कंचुइज्जा पुरिसे जमालिणा खत्तिय

कुमारेणं एवंबुत्ते समाने हट्टतुट्टे समणस्स भगवओ महावरि-
 स्स आगसणमहियविणिच्छए करयल जाव कट्टु जमालि
 खत्तियकुमारं जएणं विजएणं वद्धावेइ वद्धावित्ता एवं वयासी-
 णो खलु देवाणुप्पिया ! अज्ज खत्तियकुंडग्गामे नयरे इंद-
 महेइवा जाव निगच्छंति । एवं खलु देवाणुप्पिया ! अज्ज-
 समणे भगवं महावोरे जाव सव्वन्नू लव्वदरिसी साहणकुंड-
 ग्गामस्स नयरस्स बहिया बहुवालएचेइए अहापडिरुवं उग्गहं
 जाव विहरइ । तए णं एए बहवे उग्गा भोगा जाव अप्पेग-
 इया वंदणवत्तियं जाव निगच्छति । तएणं से जमाली खत्ति-
 यकुमारे कंचुइज्जपुरिसस्स अंतिए एयमडं सोच्चा निसम्म-
 हट्टतुट्ट० कोडुंबियपुरिसे सदावेइ, कोडुंबियपुरिसे सदावित्ता
 एवं वयासी-खिप्पासेव ओ देवाणुप्पिया ? चाउग्घंटं आसरहं
 जुत्तामेव उवट्टवेह, उवट्टवेत्ता मम एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह ।
 तए णं ते कोडुंबियपुरिमा जमालिणा खत्तियकुमारेणं एवंबुत्ता
 समाना जाव पच्चप्पिणंति । तएणं जमाली खत्तियकुमारे
 जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता ण्हाए
 कयबलिकम्मे जहा उववाइए परिसावन्नओ तहाभाणियवं जाव
 चंदणा किन्नगायमरीरे सवालंकारविभूणिए मज्जणघराओ
 पडिनिक्खइ, पडिनिक्खमित्ता, जेणेव वाहिरिया उवट्टाणसाला,
 जेणेव चाउग्घंटं आसरहे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता
 चाउग्घंटं आसरहं दुरुहेइ, दुरुहित्ता सकोरंटमल्लदामेणं छत्तेणं

धरिज्जमाणेणं सहया भडचडकरपहकरवंदपरिखित्ते खत्तिय-
कुंडग्गामं णयरं मज्झं मज्झेणं निग्गच्छइ निग्गच्छित्ता जेणेव
माहणकुंडग्गामे नयरे जेणेव बहुसालए चेइए, तेणेव उवाग-
च्छइ, उवागच्छित्ता तुरए निगिण्हेइ, निगिण्हित्ता रहं ठवेइ,
ठवित्ता रहाओ पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता पुप्फतंझोला उह-
साइयं वाहणाओ य विसज्जेइ, विसज्जित्ता एगसाडियं उत्त-
रासंगं करेइ, करित्ता अंजलिमउलियहत्ये जेणेव समणे भगवं-
महावीरे, तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समणं भगवं
महावीरं तिकखुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ, करित्ता, तिकखु-
त्तो तिकखुत्तो जाव तिविहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासइ, तएणं
समणे भगवं महावीरे जमालिस्स खत्तियकुमारस्स तीसेय
महइमहालियाए इसिजाव धम्मकहा जाव परिसा पडिगया ।
तएणं से जमाली खत्तियकुमारे समणस्स भगवओ महावीरस्स
अंतिए धम्मं सोच्चा, निसम्म हट्ट जाव उट्ठाए उट्टेइ, उट्ठाए
उट्टित्ता समणं भगवं महावीरं तिकखुत्तो जाव नमंमित्ता एवं
वयासी--सद्दहामि णं भंते ! निग्गंथं पावयणं, पत्तियामि णं भंते !
निग्गंथं पावयणं रोएमि णं भंते ! निग्गंथं पावयणं अब्भुट्टेमि
णं भंते ! निग्गंथं पावयणं एवमेयं भंते ! तहमेयं भंते ! अवि-
तहमेयं भंते ! अमंदिच्चमेयं भंते ! जाव से जहेयं तुव्वमे वदह,
जं नवरं देवाणुप्पिया ! अम्माप्पियगे आपुच्छान्ति, तए णं अहं
देवाणुप्पियाणं अंनियं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणमारियं पद्व-
यामि, अहासुहं देवाणुप्पिया ! ता पडिवंधं करेह ॥ सू० ४ ॥

छाया—तस्य खलु ब्राह्मण कुण्डग्रामस्य नगरस्य पश्चिमे अत्र खलु क्षत्रिय-
 कुण्डग्रामं नाम नगरम् आसीत्, वर्णकः तत्रखलु क्षत्रियकुण्डग्रामे नगरे जमालि-
 नर्म क्षत्रियकुमारः परिवसति आढ्यः, दीप्तः यावत् अपरिभूतः, उपरि-
 प्रासादवरगतः स्फुटद्भिः, मृदङ्गमस्तकैः, द्वाविंशद्वद्वैः नाटकैः नानाविधवर-
 तरुणोसंप्रवर्तितैः उपनृत्यमानः उपनृत्यमानः, उपगीयमानः उपगीयमानः
 उपलाल्यमानः उपलाल्यमानः, प्राट्ट-वर्षारात्र-शरद्वेमन्तशिशिरवसन्तग्रीष्मपर्यन्तान्
 षडपि ऋतून् यथाविषयेन मानयन् मानयन् कालं गालयन् इष्टान् गन्धर्पश-
 रसरूपगन्धान् पञ्चविधान् मानुष्यकान् कामभोगान् प्रत्यनुभवन् विहरति । ततः
 खलु क्षत्रियकुण्डग्रामे नगरे शृङ्गाटकत्रिकचतुष्कचत्वर यावत् बहुजन शब्द
 इतिवा यथा औपपातिके यावत् एवं प्रज्ञापयति, एवं प्ररूपयति एवं खलु देवानु-
 प्रियाः । श्रमणो भगवान् महावीरः आदिकरो यावत् सर्वज्ञः सर्वदर्शी ब्राह्मण-
 कुण्डग्रामस्य नगरस्य बहिः बहुशालकं चैत्यं यथाप्रतिरूपं यावत् विहरति, तत्
 महाफलं देवानुप्रियाः तथारूपाणाम् अर्हतां भवतां यथा औपपातिके यावत्
 एकाभिमुखाः क्षत्रियकुण्डग्रामस्य नगरस्य मध्यं मध्येन निर्गच्छन्ति, निर्गत्य
 यत्रैव ब्राह्मणकुण्डग्रामं नगरं यत्रैव बहुशालकं चैत्यम् एवं यथा औपपातिके
 यावत् त्रिविधया पर्युपासनया पर्युपास्ते । ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमा-
 रस्य तं महान्तं जनशब्दं वा यावत्-जनसन्निपातं वा शृण्वतो वा पश्यतो वा अय-
 मेतद्रूप आध्यात्मिको यावत् समुदपद्यत-किं खलु अद्य क्षत्रियकुण्डग्रामे नगरे
 इन्द्रमहो वा, स्कन्दमहो वा, मुकुन्दमहो वा, नागमहो वा, यक्षमहो वा, भूत-
 महो वा, कूपमहो वा, तडागमहो वा, नदीमहो वा, ह्रदमहो वा, पर्वतमहो वा, वृक्ष-
 महो वा, चैत्यमहो वा, स्तूपमहो वा, यत्र खलु एते बहवः उग्राः, भोगा, राजन्याः,
 इक्ष्वाकवः ज्ञाताः, कौरवाः, क्षत्रियाः, क्षत्रियपुत्राः, भटाः भटपुत्राः, यथा औप-
 पातिके यावत् सार्थवाहप्रभृतयः, स्नाताः, कृतबलिकर्माणो यथा औपपातिके
 यावत् निर्गच्छन्ति, एवं जमालिः संप्रेक्षते, एवं संप्रेक्ष्य कञ्चुकिपुरुषं शब्दयति,
 कञ्चुकिपुरुषं शब्दयित्वा एवम् अवादीत्-किं खलु देवानुप्रिय ? अद्य क्षत्रियकु-
 ण्डग्रामे नगरे इन्द्रमहो वा, यावत् निर्गच्छन्ति ? ततः खलु स कञ्चुकिपुरुषो
 जमालिना क्षत्रियकुमारेण एवमुक्तः सन् हृष्टतुष्टः श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य
 आगमनगृहीतविनिश्चयः करतलयावत् कृत्वा जमालिं क्षत्रियकुमारं जयेन विज-
 येन चर्द्वापयति, चर्द्वापयित्वा एवम् अवादीत्-नो खलु देवानुप्रिय ! अद्य क्षत्रिय-
 कुण्डग्रामे नगरे इन्द्रमहो वा, यावत् निर्गच्छन्ति, एवं खलु देवानुप्रिय ! अद्य
 श्रमणो भगवान् महावीरो यावत् सर्वज्ञः सर्वदर्शी ब्राह्मणकुण्डग्रामस्य नगरस्य

वहिः बहुशालकं चैत्यम् यथापनिरुहम् अत्रग्रहं यावत् विहरति, ततः खलु एते
वहवः उग्राः भोगाः यावत् अप्येकके वन्दने वर्तयितुं यावत् निर्गच्छन्ति । ततः
खलु सः जमालिः क्षत्रियकुमारः कञ्चुकिपुरास्य अन्तिके एतमर्थं श्रुत्वा निशम्य
हृष्टतुष्ट कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवमवादीत्-क्षिप्रमेव भो देवा
नुप्रियाः ! चातुर्धण्डम् अश्वरथं युक्तमेव उपस्थापयन्, उपस्था-
प्य मम एतामाक्षिम् प्रत्यर्पयत । ततः खलु ते कौटुम्बिकपुरुषाः जमालिना क्षत्रि-
यकुमारेण एवमुक्ताः सन्तो यावत् प्रत्यर्पयन्ति । ततः खलु जमालिः क्षत्रियकुमारो
यत्रैव मज्जनगृहं तत्रैव उपागच्छति, उपागम्य स्नानः कृतवलिकर्मा यथा औप-
पातिके पर्यङ्गर्णस्तथा भणितव्यः यावत् चन्दनविलम्बगात्र शरीर सर्वालङ्कार
विभूषितो मज्जनगृहात् प्रतिनिष्क्रामति, प्रतिनिष्क्रम्य यत्रैव बाह्या उपस्थानशास्त्रा,
यत्रैव चातुर्धण्डोऽश्वरथस्तत्रैव उपागच्छति, उपागम्य चातुर्धण्डम् अश्वरथम् आरो-
हति आरुह्य सकोरण्टमालयदाम्ना छत्रेण ध्रियमाणेन महाभटचक्रपरद्वार
वृन्दपरिक्षिप्तः क्षत्रियकुण्डग्रामस्य नगरस्य मध्यमध्येन निर्गच्छति, निर्गम्य यत्रैव
ब्राह्मणकुण्डग्रामं नगरं यत्रैव बहुशालकं चैत्यं, तत्रैवोपागच्छति, उपागम्य तुरगं
निगृह्णाति, निगृह्य रथं स्थापयति, स्थापयित्वा रथात् प्रत्यवरोहति, प्रत्यवरुह्य
पुण्याताम्बूलायुधादिकम् उपानहौच विसृजति, विसृज्य एकशटिकम् उत्तरासङ्गं करोति,
कृत्वा अञ्जलिमुकुलितहस्तो यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरस्तत्रैव उपागच्छति,
उपागम्य श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिःकृत्यः आदक्षिणप्रदक्षिणं करोति, कृत्वा
यावत् त्रिविधया पर्युपासनया पर्युपास्ते । ततः खलु श्रमणो भगवान् महावीरो
जमालेः क्षत्रियकुमारस्य तस्यां च महातिमहत्याम् ऋषियावत् धर्मकथा यावत्
पर्यत् प्रतिगता । ततः खलु स जमालिः क्षत्रियकुमारः श्रमणस्य भगवतो महावी-
रस्य अन्तिके धर्मं श्रुत्वा निशम्य हृष्टो यावत् उत्थया उत्तिष्ठति, उत्थया उत्थाय
श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिःकृत्यो यावत् नमस्यित्वा एवमवादीत्-श्रद्धधामि खलु
भदन्त ! निर्ग्रन्थं प्रवचनम्, प्रत्येमि खलु भदन्त ! निर्ग्रन्थं प्रवचनम्, रोचयामि
खलु भदन्त ! निर्ग्रन्थं प्रवचनम्, अभ्युत्तिष्ठामि खलु भदन्त ! निर्ग्रन्थं प्रवचनम्,
एवमेतत् भदन्त ! तथैव भदन्त ! अत्रितथमेतत् भदन्त ! अमंदिग्यमेतत् भदन्त !
यावत् तत् यूयं वदथ, यत् नवरं देवानुप्रिया ! मातापितरौ आपृच्छामि, ततः
खलु अहं देवानुप्रियागाम् अन्तिके मुण्डो भूत्वा अगारात् अनगारितां प्रव्रजामि,
यथामुखं देवानुप्रिय ! मा प्रतिवन्द्यं कुरु ॥सू० १॥

ટીકા—પૂર્વમ્ ક્ષપભદ્રત્તચરિતં કથિતમ્ । ય એતાદૃશો ભગવદ્વચને શ્રદ્ધા-
વાન્ ન ભયતિ સ નિહ્વતાં પ્રપ્નોતિ ઇતિ પ્રસજ્ઞાત્ જમાલિનિહ્વવક્તવ્યતામાહ—
'તસ્સ ણં' ઇત્યાદિ । 'તસ્સ ણં માહણકુંડગામસ્સ નયરસ્સ પચ્ચત્થિમેળં,
एत्थ णं खत्तियकुण्डगामे नाम नयरे होत्था वण्णओ' તસ્ય સ્વલુ પૂર્વોક્તસ્ય
બ્રાહ્મણકુંડગામસ્ય નગરસ્ય પશ્ચિમે પશ્ચિમદિગ્ભાગે અત્ર સ્વલુ ક્ષત્રિયકુંડગામં
નામ નગરમાસીન્, વર્ણઋઃ, અસ્ય વર્ણનમ્ ઔપપાતિકોક્તચમ્પાનગરીવર્ણનવદેવ
વોધ્યમ્, 'તત્થ ણં સ્વત્તિયકુંડગામે નયરે જમાલી નામં સ્વત્તિયકુમારે પરિ-
વસઈ' તત્ર સ્વલુ ક્ષત્રિયકુંડગામેનગરે જમાલિનામ ક્ષત્રિયકુમારઃ પરિવસતિ,

જમાલિ વક્તવ્યતા—

'તસ્સ ણં માહણકુંડગામસ્સ' ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ—પહિલે ક્ષપભદ્રત્તકા ચરિત્ર કહકર સૂત્રકારને હસ સૂત્ર
દ્વારા યહ કહા હૈ, કિ જો ભગવાન્કે વચનમેં એસી શ્રદ્ધાવાલા નહીં
હોતા હૈ—વહ નિહ્વતાકો પ્રાપ્ત કર લેના હૈ, હસી પ્રસજ્ઞકો લેકર ઉન્હોને
યહાં જમાલિ નિહ્વત્કી વક્તવ્યતા પ્રકટકી હૈ—'તસ્સ ણં માહણકુંડ-
ગામસ્સ નયરસ્સ પચ્ચત્થિમેળં एत्थ णं खत्तियकुण्डगामे नामं नयरे
होत्था वण्णओ' ઉસ પૂર્વોક્ત બ્રાહ્મણ કુંડગામ નગરકે પશ્ચિમદિગ્ભા-
ગમેં ક્ષત્રિયકુંડગામકા નગર થા ઔપપાતિક સૂત્રમેં જૈસા વર્ણન ચમ્પા-
નગરીકા ક્રિયા ગયા હૈ—વૈસાહી વર્ણન હસ નગરકા જાનનાં ચાહિયે ।
'તત્થ ણં સ્વત્તિયકુંડગામે નયરે જમાલિ નામં સ્વત્તિયકુમારે પડિવસઈ'
ઉસ ક્ષત્રિય કુંડગામ નગરમેં જમાલી નામકા ક્ષત્રિયકુમાર રહતા થા.

જમાલિ વક્તવ્યતા—

“તસ્સ ણં માહણકુંડગામસ્સ” ઇત્યાદિ—

ટીકાર્થ—નિશ્ચય પ્રવચનમાં શ્રદ્ધા રાખીને નિર્વાણ પામનાર ક્ષપભદ્રત્તની
વાત કરીને હવે સૂત્રકાર આ સૂત્ર દ્વારા એ વાત પ્રકટ કરે છે કે જે માણસ
લગવાનનાં વચનોમાં એવી શ્રદ્ધા રાખતો નથી, તે નિહ્વતા પ્રાપ્ત કરે છે.
તે વાતનું પ્રતિપાદન કરવા માટે અહીં જમાલિ નિહ્વાવની વક્તવ્યતા આપ
વામાં આવેલ છે—“તસ્સ ણં માહણકુંડગામસ્સ નયરસ્સ પચ્ચત્થિમેળં एत्थ णं
खत्तियकुण्डगामे नामं नयरे होत्था वण्णओ” પૂર્વોક્ત બ્રાહ્મણકુંડગામ નામના
નગરની પશ્ચિમ દિશામાં ક્ષત્રિયકુંડગામ નામનું નગર હતું તેનું વર્ણન ઔપ-
પાતિક સૂત્રમાં વર્ણવેલી યંપા નગરીના વર્ણન પ્રમાણે સમજવું. “તત્થ ણ
स्वत्तियकुण्डगामे नयरे जमालि नामं स्वत्तियकुमारे पडिवसई” તે ક્ષત્રિયકુંડ

‘ અહ્લે, દિત્તે, જાવ અપરિભૂષ ’ આઢ્યઃ દીપ્તઃ યામદ્ અપરિભૂનઃ, તત્ર અઢ્ય સમૃદ્ધઃ, દીપ્તઃ તેજસ્વી દૃષ્ટો દર્પશાલ્ વા, યામદ્=યાવચ્છવ્દેન વિસ્તીર્ણવિપુલે-
ત્યારમ્ય ‘ વહુજનસ્ય ’ ઇતિ પર્યન્તં સંપ્રાણમ્ તથા ચ વિસ્તીર્ણવિપુલમ્બનશય-
નાસનયાનવાહનાકીર્ણઃ, વહુધનવહુજાતરૂપરજતઃ આયોગપ્રયોગસંપ્રયુક્તઃ
વિચ્છદિતવિપુલભક્તપાનઃ વહુદાસીદાસગોમહિષગવેલકપ્રભૂતઃ વહુજનસ્ય
અપરિભૂતઃ । एषां पदानां वि तरतो व्याख्या उपासकदशाङ्गस्य मन्कृतायामगार-
धर्मसंजीवनीव्याख्यायाम् आनन्दगाथापतिवर्णने विलोकनीयेति । ‘ उष्णि-
पासायवरगए ’ उपरिप्रासादवरगत ‘ छुट्टमाणेहिं मुडगमत्यएहिं वत्तीसड
वद्धेहिं नाडएहिं णाणाविहवरतरणीमंपउत्तेहि ’ स्फुटद्भिः अतिरभया स्फाल-

यह ‘ अह्ले, दित्ते जाव अपरिभूष ’ आढ्य था-समृद्ध था, दीप्त-तेजस्वी
अथवा दृप्त-दर्पशाली था, स्वधर्माभिमानि था, यावत् अपरिभूत था, यहाँ
यावत् शब्दसे “ विस्तीर्ण विपुल ” यहाँसे लेकर ‘ वहुसुजनस्य ’ यहाँ
तकका पाठ गृहीत हुआ है । तथा-‘ विस्तीर्णविपुलम्बनशयनानन-
यानवाहनाकीर्णः वहुधनवहुजातरूपरजनः, आयोगप्रयोगसंप्रयुक्तः
विच्छदितविपुलभक्तपानः, वहुदासीदासगोमहिषगवेलकप्रभूतः,
वहुजनस्य अपरिभूतः ” इस पाठके पदोंकी विस्तृत व्याख्या उपासक-
दशाङ्गके ऊपर मेरे द्वारा लिखी गई अगारसंजीवनी व्याख्यामें जो
कि आनन्द गाथापतिके वर्णनमें आई है, देख लेना चाहिये । ‘ उष्णि
पासायवरगए ’ यह क्षत्रियकुमार जमालि अपने प्रासादमेंही रहता था-
वहीं भवनके ऊपर उसने एक नाट्यशाला बना रखी

नगरमा जमालि नामने क्षत्रियकुमार रहेतो હતો “ અહ્લે, દિત્તે જાવ
અપરિભૂષ ” તે આઢ્ય (સમૃદ્ધ) હતો, દીપ્ત (તેજસ્વી) હતો અથવા દૃષ્ટ
(દર્પશાળી) હતો અને કોઈ તેને પરાજિત કરવાને સમર્થ ન હતું અહીં
“ જાવ (યાવત્) ” પદ દ્વારા “ વિસ્તીર્ણવિપુલ ” થી લઇને “ વહુજનસ્ય ”
શુધીને સૂત્રપાઠ અહણ કરવામા આવ્યો છે તથા “ વિસ્તીર્ણવિપુલમ્બન-
શયનાસનયાનવાહનાકીર્ણ વહુધનવહુજાતરૂપરજત, આયોગપ્રયોગનપ્રયુક્ત,
વિચ્છદિતવિપુલભક્તપાનઃ, વહુદાસીદાસગોમહિષગવેલકપ્રભૂત વહુજનસ્ય
અપરિભૂત ” અ. સૂત્રપાઠમા આવતા પદોની વ્યાખ્યા સમજવા માટે ઉપામક
દશાગની મારા દ્વારા લખાયેલ અગારસંજીવની વ્યાખ્યા કે જે આનંદ
ગાથાપતિના વર્ણનમા આપવામા આવેલ છે, તે વાંચી લેવી. “ ઉષ્ણિ પાસાચ-
વરગए ” ઇત્યાદિ તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી તેના મહેલમા રહેતો હતો-તે
લાગ્યેજ મહેલમાથી બહાર નીકળતો. પોતાના ભવનની ઉપર તેણે એ ના

નાદ્ વિદલહ્નિરિવ મૃદઙ્ગમસ્તકૈઃ મૃદઙ્ગાનાં માર્દલાનાં મસ્તકાનોવ મસ્તકાનિ
 ઉપરિભાગા સ્તૈઃ વાદ્યમાનૈ રિત્યર્થઃ દ્વાત્રિંશતા અભિનેતવ્યપ્રકારૈઃ પાત્રૈર્વા વદ્વાનિ
 દ્વાત્રિંશદ્ધ્વાનિ તૈઃ નાટકૈઃ, નાનાવિધવત્તરુણીસંપ્રવર્તિતૈઃ. અનેકવિધશ્રેષ્ઠ
 યુવતિભિઃ સમ્પાદિતૈઃ ‘ઉવનચ્ચિજ્જમાણે ઉવનચ્ચિજ્જમાણે’ ઉપનૃત્યમાનઃ
 ઉપનૃત્યમાનઃ, તમ્બુપાશ્રિત્ય નર્તનાન્, ‘ઉવગિજ્જમાણે ઉવગિજ્જમાણે’ ઉપગીય-
 માનઃ ઉપગીયમાનઃ, તદ્ગુણગાનાત્ ‘ઉવલાલિજ્જમાણે ઉવલાલિજ્જમાણે’ ઉપ-
 લાલ્યમાનઃ ઉપલાલ્યમાનઃ. ઈપ્સિતાર્થસમ્પાદનાત્ પરમસ્નેહાચ્ચ ‘પાઉસવાસા-
 રત્તસરદહેમંતસિસિરવસતગિમ્હપજ્જંતે છપ્પિઉઙ્ગ’ પ્રાવૃટ્ શ્રાવણાદિઃ સણ્વ
 વર્ષારાત્રઃ, શરત્ અશ્વયુજાદિઃ, હેમન્તો માર્ગશીર્ષાદિઃ, શિશિરો માઘાદિઃ, વસન્તઃ
 ચૈત્રાદિઃ ગ્રીષ્મો જ્યેષ્ઠાદિઃ, તતશ્ચ પ્રવૃટ્ ચામૌ વર્ષારાત્રશ્ચ, શરત્ત્વ, હેમન્તશ્ચ, શિશિરશ્ચ
 વસન્તશ્ચેતિ પ્રાવૃટ્ વર્ષારાત્રશરદ્દેવમન્તશિશિરવસન્તાસ્તે ચ તે ગ્રીષ્મપર્યન્તાશ્ચેતિ કર્મધા-
 રયે કૃતેઽસ્તસ્તાન્ પડાપે ઋતૂન્ ‘જહાવિમવેગં માણમાણે માણમાણે કાલં કાલે-

થી. ઉસમેં ૩૨ પ્રકારકે નાટક હુઆ કરતે થે, અર્થાત્
 ૩૨ પ્રકારકે અભિનય કરને યોગ્ય વિષય યા તો ઉસમેં નાટકકે રૂપમેં
 દિખાયે જાતે થે, યા ૩૨ પાત્ર ઉસ નાટકશાલામેં કામ કરતે થે, હસ-
 લિયે ૩૨ પ્રકારકે નાટક હસ રૂપસે યહાં કહા ગયાહૈ. હન નાટકોમેં મૃદંગ
 ઘડે જોર ૨ સે વજા કરતે થે. હન નાટકોકે કરનેવાલી સુન્દર ૨ અનેક
 પ્રકારકી શ્રેષ્ઠ તરુણ યુવતિયાં થીં. હનકો લક્ષ્ય કરકે નર્તકલોગ
 નાચતે થે, ઔર હનકે (જમાલીકે) ગુણગાન કરતે થે, ‘પાઉસવાસારત્ત૦’
 પ્રાવૃટ્-સાવન આદિરૂપ વર્ષાકાલ, કુવાર આદિરૂપ શરત્કાલ, માર્ગ-
 શીર્ષ આદિરૂપ હેમન્તકાલ, માઘાદિરૂપ શિશિરકાલ, ચૈત્રાદિરૂપ વસન્ત-
 કાલ ઔર જ્યેષ્ઠાદિરૂપ ગ્રીષ્મકાલ હન ૬ કાલરૂપ ૬ ઋતુઓકે યહ
 સવ પ્રકારસે યથાવિશ્વ સુખ ભોગા કરતાં થા. કિસીં મી પદાર્થકા

શાળા બનાવી હતી તેમાં ૩૨ પ્રકરના નાટકો ભજવાતા હતાં. એટલે કે
 ૩૨ પ્રકરના અભિનય કરવા યોગ્ય વિષય કાં તો તેમાં નાટક રૂપે દેખાડવામાં
 આવતા હતા અથવા તો ૩૨ પાત્ર તે નાટકશાળામાં કામ કરતાં હતાં. તે
 કારણે જ અહીં “ બત્રીપ્ર પ્રકરનાં નાટકો ” આ પ્રમાણે કહેવામાં આવ્યું છે.
 તે નાટકોમાં ઘણાં જ જોરથી મૃદંગો વાગ્યા કરતાં હતાં, અને અનેક સુન્દર
 તરુણીઓ તે નાટકો ભજવતી હતી. તેની સામે નર્તકો નૃત્ય કરતા હતા
 અને ગાયકો તેના ગુણગાન ગાયા કરતા હતાં. “ પાઉસવાસારત્ત૦ ” પ્રાવૃટ્
 (શ્રાવણ આદિ વર્ષાકાળ) શરદઋતુ, હેમન્તઋતુ, શિશિર, વસન્ત અને ગ્રીષ્મ,
 આ છએ ઋતુઓના સઘળા પ્રકરના સુખનો તે પોતાના વૈભવ પ્રમાણે અનુ

માણે ' યથા વિભવેન વિભવાનુસારં માનયન્ માનયન્ તદનુભાવમનુભવન્ કાલં ગાલયન્ અતિવાહયન્ યાપયન્ ઇત્યર્થઃ ' ઇદ્રે સદ્ધર્મિસરસસ્થગધે પંચવિદે માણુસ્મદ્દે કામભોગે પચ્ચણુભવમાણે વિહરત્ ' ઇષ્ટાન્ ઈષ્ણિતાન્ શબ્દસ્પર્શરસ-રૂપગન્ધાન્ પચ્ચવિધાન્ માનુષ્યકાન્ મનુષ્યયોગ્યાન્ કામભોગાન્ પ્રત્યનુભવન્ વિહ-રતિ-તિષ્ઠતિ, ' તદ્દેણં સ્વત્તિયકુલ્લગામે નગરે સિંઘાડગતિયચત્તકવચ્ચર જાવ વહુજણસદ્દેહા જહા ઉવવાહ્ણ જાવ એવં પન્નવેદ્, એવં પરુવેદ્ ' તત્ સ્વલુ ક્ષત્રિયકુલ્લગામે નગરે શૃંગાટકે શૃંગાટકફલ્લાકારે માર્ગવિશેષે, ત્રિકે ત્રયાણાં

અભાવ ઉસકે પાસ નહીં થા. એમા વહ પુણ્યગાલી થા. મનુષ્યકે લિયે અપને જીવનમેં જો કુલ મનોહ પચેન્દ્રિયોંકે વિષય ભોગનેકોં ચાહિયે-વે સવ ઉસકે પાસ ઉપસ્થિત રહા કરતે થે. ઇસતરહ યહ ઈષ્ણિત શબ્દ, સ્પર્શ, રસ, રૂપ ઔર ગંધ આદિ પાંચ પ્રકારકે કામભોગોંકો ભોગતા હુઆ અપના સમય વ્યતીત કર રહા થા, કિં ઇતનેમેં ઉસને ક્ષત્રિય-કુલ્લગામ નગરકે શૃંગાટક, ત્રિક, ચતુષ્ક આદિ માર્ગોં પર શ્રમણ ભગ-વાન્ મહાવીરકે આગમનકી વાતકો કરનેવાલે લોગોંને સુના કિં બ્રાહ્મણ-કુલ્લગામનગરકે બાહર વહુશાલક ઉદ્યાનમેં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર પધારે હુએ હૈં. અવ ઇસી સંબંધમેં જો મૂત્રપાઠ આયા હૈ, ઉસકી વ્યાખ્યા ઇસ પ્રકારસે હૈ- ' તદ્દેણં સ્વત્તિયકુલ્લગામે નગરે સિંઘાડગતિયચત્તક-ચચર જાવ વહુજણસદ્દેહ વા જહા ઉવવાહ્ણ જાવ એવં પન્નવેદ્, એવં પરુવેદ્ ' સિંઘાડકે આકાર જૈસા જો માર્ગ હોતા હૈ, ઉસકા નામ શૃંગા-

લવ કરતો હોતો. તે એવો પુણ્યશાલી હતો કે કોઈ પણ વસ્તુને તેની પાસે અભાવ ન હતો. પાંચે ઇન્દ્રિયો દ્વારા જે જે વિષયો મનુષ્યને લોગવવા ગમે છે તે સઘળા વિષયો તેની પાસે ઉપસ્થિત જ હોતા હતા. આ રીતે ઇષ્ણિત શબ્દ, સ્પર્શ, રસ, રૂપ અને ગંધ આદિ પાંચ પ્રકારના કામભોગોને લોગવતો થકો તે પોતાનો કાળ સુખશાન્તિપૂર્વક વ્યતીત કરતો હતો.

એક દિવસ તેણે ક્ષત્રિયકુલ્લગામ નગરના શૃંગાટક, ત્રિક, ચતુષ્ક આદિ માર્ગોં પર શ્રમણ ભગવાન મહાવીરના આગમનની વાત કરતાં લોકોના મુખેથી આશ્ચર્ય કે બ્રાહ્મણકુલ્લગામ નગરની બહાર આવેલા બહુશાલક ઉદ્યાનમાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર પધાર્યા છે. આ વિષયને સ્મૃત્તત્ત્વીને જે મૂત્રપાઠ આપવામાં આવ્યો છે તે મૂત્રપાઠ તથા તેમાં વપરાયેલા પદોની વ્યાખ્યા આ પ્રમાણે છે—
“ તદ્દેણં સ્વત્તિયકુલ્લગામે નગરે સિંઘાડગતિયચત્તકવચ્ચર જાવ વહુજણસદ્દેહ વા જહા ઉવવાહ્ણ જાવ એવં પન્નવેદ્, એવં પરુવેદ્ ” સિંઘાડના આકારન

માર્ગીનાં સમાહારે ત્રિકે, ચતુષ્કે ચતુર્માર્ગસમાહારે एवं ચત્વરે યાવત્ ચતુર્મુખ-
મહાપથપથેષુ અનેકમાર્ગેષુ बहुजनशब्द इतिवा, यत्र शृङ्गाटकदौ बहूनां जनानां
शब्दस्तत्र बहुजनोऽन्योन्यस्य एवमाख्याति इति वाक्यार्थः, तत्र च बहुजनशब्दः
परस्पराख्यादिख्यः, इति शब्दो वाक्यालङ्कारे, वा शब्दो विकल्पे, यथा औप-
पातिके सूत्रे यावत् जनव्यूह इति वा, जनबोल इतिवा, जनकलकल इति वा,
जनोर्भिरितिवा, जनोत्कलिका इतिवा, जन सन्निपात इतिवा, बहुजनः अन्योन्यस्य

ટકક હૈ, ત્રીન રાસ્તે જહાં પર મિલતે હૈ, ઉસ માર્ગકા નામ ત્રિક હૈ,
ચાર રાસ્તે આકર જહાં પર મિલતે હૈ, એસે માર્ગકા નામ ચતુષ્ક હૈ.
ચૌપાલકા નામ ચત્વર હૈ । યહાં પર “ યાવત્ ” શબ્દસે “ ચતુર્મુખમહા-
પથપથેષુ ” ચતુર્મુખ, મહાપથ ઓર પથ इन मार्गोंका ग्रहण किया है ।
પરસ્પરમેં આખાપ કરનેવાલે મનુષ્યોંકે જો શબ્દ હૈ વે बहुजन શબ્દસે
યહાં ગૃહીત હુઅ હૈ । “ इति ” શબ્દ યહાં વાક્યાલંકારમેં પ્રયુક્ત હુઆ
હૈ । તથા “ वा ” શબ્દ વિકલ્પાર્થમેં હૈ, ઔપપાતિક સૂત્રમેંજો इस विष-
यमें वर्णन आया है, वह इस प्रकारसे है—जन समूहका नाम जनव्यूह,
जनોંકી અવ્યક્ત ધ્વનિકા નામ जनबोल वचन विभाग जिसमें मालूम
પડે ઉત્પન્ન નામ जन कलकल, આપસમેં જહાં તક દૂસરેસે ટકરાના
હો જાવે એમી ઓઢકા નામ जनोर्भि, મનુષ્યોંકે છોટે સમુદાયકા નામ
जनउत्कलिका, દૂગરે દૂસરે સ્થાનોંસે આયે હુઅ મનુષ્યોંકા એકત્ર
હોના ઉપકા નામ जन सन्निपात હૈ । સામાન્ય રુપસે કથન કરના હસકા

માર્ગને શૃંગાટક કહે છે. તથા ત્રય રસ્તા મળે છે તે જગ્યાને ત્રિક કહે છે
તથા ચાર રસ્તા આવીને મળે છે તે માર્ગને ચતુષ્ક કહે છે ચોકને ચત્વર
કહે છે અહીં “ યાવત્ ” પદથી “ ચતુર્મુખમહાપથપથેષુ ” મહાપથ અને
પથ, એ માર્ગોને ઓળખ કરવામા આવ્યા છે પરસ્પરની સાથે વાતચીત કર
નારા મનુષ્યોના અવાજને અહીં “ जनव्यूह शब्द ” પદ દ્વારા ઓળખ કરવા ।
આનેય છે “ इति ” પદ અહીં વાક્યાલંકાર રૂપે વપરાયુ છે, તથા “ वा ”
પદ નિરૂપણમેં વપરાયુ છે આ વિષયને મનુવક્ષીને ઔપપાતિક સૂત્રમા જે
માર્ગને કથન મા આવ્યુ છે તે નીચે પ્રમાણે છે—

जन मू. એટલે जनव्यूह, લોકોના અવ્યક્ત ધ્વનિનું નામ जनबोल,
જે. जनबोलના મનુષ્ય પર એના ધ્વનિનું નામ जनकलकल, તથા એક
માર્ગને ચત્વર નામ जनोर्भि, મનુષ્યના નાના
મનુષ્યનું નામ जनउत्कलिका, દૂરે દૂરે સ્થાનોં આવીને એકા થયેલા
જે. जन सन्निपात એટલે जन सन्निपात એટલે સામાન્ય રૂપે કથન

એવમાખ્યાતિ, એવં ભાષતે, તત્ર જનવ્યૂહઃ-જનસમુદાયઃ વોલઃ-અવ્યક્તવર્ણો-
ધ્વનિઃ, કલકલઃ ઉપલભ્યમાનવચનવિભાગવિશેષઃ, ઝર્મિઃ સંવાધઃ, ઉત્કલિકા
લઘુતરઃ સમુદાયઃ, સન્નિપાતઃ-અપરાપરસ્થાનેભ્યો જનાનામેકત્રમેલનમ્, એવમુ-
ક્તરીત્યા પ્રજ્ઞાપયતિ સામાન્યતઃ આખ્યાતિ, એવં પ્રરૂપયતિ વ્યક્તપર્યાયવચનતો
ભાષતે-કિં ભાષતે ? इत्याह-‘ एवं खलु देवाणुप्पिया ! समणे भगवं महावीरे
आइगरे जाव सव्वन्नू सव्वदरिसी माहणकुंडगामस्स नयरस्स बहिया बहुसालए
चेइए अहापडिरुवं जाव विहरइ ’ एवं खलु भो देवानुप्रियाः ! श्रमणो भगवान्
महावीर-आदिकरो धर्मस्यादिकः यावत् सर्वज्ञः सर्वदर्शी ब्राह्मणकुण्डग्रामस्य
नगरस्य बहिः बहुशालके चैत्ये यथाप्रतिरूपं योग्यम् अवग्रहम्=आज्ञाम् अवगृह्य
गृहीत्वा संयमेन तपसा आत्मानं भावयन् विहरति=तिष्ठति, ‘ तं महप्फलं खलु

नाम प्रज्ञापना है, और विशेष रूपसे कथन करना इसका नाम
प्ररूपणा है । शृङ्गाटक आदि मार्गों पर मिलकर मनुष्योंने आपसमें
कया बातचीत की-इसके लिये ‘ एवं खलु देवाणुप्पिया ! समणे भगवं
महावीरे आइगरे जाव सव्वन्नू सव्वदरिसी माहणकुंडगामस्स नय-
रस्स बहिया बहुसालए चेइए अहापडिरुवं जाव विहरइ ’ ऐसा सूत्र
कहा गया है-इसमें यह कहा है कि शृङ्गाटक आदि मार्गों पर खड़े
होकर अपार जनसमूहने आपसमें इस प्रकार बातचीत की कि हे देवा-
नुप्रियो ! सुनो तो सही-श्रमण भगवान् महावीर जो कि सर्वज्ञ सर्व-
दर्शी हैं, और धर्मतीर्थके आदिकर्ता है, ब्राह्मणकुण्डग्राम नगरके
बाहिर बहुशालक उद्यानमें यथाप्रतिरूप अवग्रह आज्ञाको लेकर ठहरे
हुए हैं । वहां वे आत्माको तप और संयमसे भावित कर रहे हैं । ‘ त

કરવુ અને પ્રરૂપણા એટલે વિશેષ રૂપે શ્રંગાટક આદિ માર્ગો પર એકઠા થઈને
લોકો શી વાત કરતા હતા—“ एवं खलु देवाणुप्पिया ! समणे भगव महावीरे
आइगरे जाव सव्वन्नू सव्वदरिसी माहणकुंडगामस्स नयरस्स बहिया बहुसालए चेइए
अहापडिरुवं जाव विहरइ ” शृंगाटक आदि मार्गों ઉપર બેસીને લોકો
આ પ્રમાણે વાતચીત કરતા હતા—

“ હે દેવાનુપ્રિયો ! જગ સાબળો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર કે જે
સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી અને ધર્મતીર્થના આન્દિકર્તા છે, તેઓ બ્રાહ્મણકુણ્ડગ્રામનગરની
બહાર આવેલા બહુશાલક ઉદ્યાનમાં યથાપ્રતિરૂપ (આધુને યોગ્ય) અવગ્રહ
(આજ્ઞા-માગવાનની આજ્ઞા) હાથે વિરાજમાન થયા છે ત્યાં તેઓ આત્માને
તપ અને સંયમથી ભાવિત કરી રહ્યા છે.

દેવાણુપ્રિયા ! તહારૂવાણં અરહંતાણં ભગવંતાણં જહા ઉવવાહ્ણ જાવ એગામિ-
મુહા સ્વત્તિયકુંડગ્ગામં નયરં મજ્ઞં મજ્ઞેણં નિગ્ગચ્છંતિ ' મો દેવાનુપ્રિયા ! તત્
મહાફલ સ્વલ્લુ ભવતિ તથારૂપાણામ્ અર્હંતાં મવતાં યથા ઔપપાતિકે પૂર્વાર્ધે' ૬૮ત્રિં-
શત્તમસૂત્રે યાવત્-યદા નામગોત્રસ્યાપિ શ્રવણતયા, તદા કિમુત વક્તવ્યં પુનરભિ-
ગમનવન્દનનમસ્કરણપતિપચ્છનપર્યુપાસનયા ? યદા એકસ્યાપિ આર્યસ્ય
સુવચનસ્ય શબ્દમાત્રસ્ય શ્રવણતયા મહાફલં ભવતિ તદા કિમુત વક્તવ્યં પુનર્વિપુ-
લસ્ય સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રસ્વપસ્ય અર્થસ્ય ગ્રહણતયા, તદ્ગચ્છામો દેવાનુપ્રિયા !
શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરં વન્દામહે નમસ્યામઃ, ઇત્યાદિ પ્રતિપાદિતં તથૈવાત્રાપિ

મહાફલં સ્વલ્લુ દેવાણુપ્રિયા ! તહારૂવાણં અરહંતાણં ભગવંતાણં જહા
ઉવવાહ્ણ જાવ એગામિમુહા સ્વત્તિયકુંડગ્ગામં નયરં મજ્ઞં મજ્ઞેણં
નિગ્ગચ્છંતિ ' તો હે દેવાનુપ્રિયો ! તથારૂપ અર્હન્ત ભગવન્તોંકે જબ નામ
ઔર ગોત્રકે શ્રવણસે જીવોંકો જૈસા કિ ઔપપાતિક સૂત્રમેં પૂર્વાર્ધમેં
૬૮ વેં સૂત્રમેં કહા ગયા હૈ, કિ મહાફલ પ્રાપ્ત હોતા હૈ, તો ફિર ઉનકે
સમક્ષ જાના, ઉનકો વન્દના કરના, ઉન્હેં નમસ્કાર કરના-ઉનસે પ્રશ્ન
પૂછના ઔર ઉનકી પર્યુપાસના કરના, હિસસે કિતના મહાન ફલ પ્રાપ્ત
ન હોગા-જબ એક આર્ય એવં ધાર્મિક સુવચનકે શ્રવણસે જીવ મહાફલ
પ્રાપ્ત કર લેતા હૈ, તો ફિર વિપુલ સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન ઔર સમ્ય-
ક્ચારિત્રરૂપ અર્થકે ગ્રહણસે હોનેવાલે મહાન ફલકે લાભમેં કયા કહા
જા સકતા હૈ-વહ તો અનિર્વચનીય હૈ. હિસલિયે ચલે ઔર હે દેવાનુ-
પ્રિયો ! શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકો વન્દના કરે, ઉન્હેં નમન કરે-

“ તં મહાફલં દેવાણુપ્રિયા ! તહારૂવાણં અરહંતાણં ભગવંતાણં જહા
ઉવવાહ્ણ જાવ એગામિમુહા સ્વત્તિયકુંડગ્ગામં નયરં મજ્ઞં મજ્ઞેણં નિગ્ગચ્છંતિ ”
હે દેવ નુપ્રિયો ! જો એવા અર્હંત ભગવાનના નામ અને ગોત્રના શ્રવણ માત્રથી
મહાફલની પ્રાપ્તિ થાય છે એમ કહ્યું છે, તો તેમને વન્દના કરવાથી, તેમને
પ્રશ્ન પૂછવાથી અને તેમની પર્યુપાસના કરવાથી, તેમને પ્રશ્ન પૂછવાથી અને
તેમની પર્યુપાસના કરવાથી પ્રાપ્ત થતા ફળની તો વાત જ શી કરવી ! જો
એક આર્ય અને ધાર્મિક સુવચનના શ્રવણથી જીવને મહાફલથી પ્રાપ્તિ થાય
છે, તો વિપુલ સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યક્ ચારિત્રરૂપ અર્થને શ્રદ્ધણ
કરવાથી પ્રાપ્ત થતા ફળની તો વાત જ શી કરવી ! તે તો અનિર્વચનીય છે,
તેનું તો વર્ણન કરી શકાય તેમ નથી તો હે દેવાનુપ્રિયો ! ચાલો આપણે
શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની પાસે જઈએ અને તેમને વન્દણા કરીએ. ઇત્યાદિ

પ્રતિપત્તવ્યમ્ । એકદિશમ્ એકામિમુખાઃ—એકદિશામિમુખાઃ સન્તઃ જનાઃ ક્ષત્રિય-
કુંડગ્રામસ્ય નગરસ્ય મધ્યમધ્યેન નિર્ગચ્છન્તિ, ‘ નિર્ગચ્છન્તિ ’ જેણેવ માદ્ય-
કુંડગ્રામે નયરે જેણેવ વહુસાલે ચેદ્દ. એવ જહા ઉવવાદ્દે જાવ તિવિહાદ્દે પજ્જુ
વાસણાદ્દે પજ્જુવાસંતિ ’ ક્ષત્રિયકુંડગ્રામનગરાત્ નિર્ગત્ય યત્રેવ વ્રાહ્મણકુંડગ્રામ-
નગરમાસીન્ યત્રેવ વહુસાલકં ચેત્યમાસીન્ — તસ્મિન્નેવ
સ્થાને એવં પૂર્વરીત્યા યથા ઔપપાતિકે પૂર્વાર્ધે અષ્ટત્રિશત્તમે
સૂત્રે યાવન્ ઉપાગચ્છન્તિ, ઉપાગત્ય શ્રમણં ભગવન્ત મહાવીરં વન્દન્તે નમસ્યન્તિ,
વન્દિત્વા નમસ્યિત્વા ત્રિવિધયા પર્યુપાસનયા પર્યુપાસતે । ‘ તદ્દેણં તસ્સ જમાલિસ્સ
સ્વત્તિયકુમારસ્સ તં મહયા જણસદ્દે વા જાવ જણસન્નિવાયં વા સુણમાણસ્સ વા

હત્યાદિ રૂપે ઔપપાતિક સૂત્રમે પૂર્વાર્ધમે ૩૮ વે સૂત્રમે કહા ગયા હૈ—
વૈસાહી કથન યહાં પર ભી લગા લેના ચાહિયે । હમ તરહસે વે સપ્રકે
સવ મનુષ્ય આપસમે વિચાર કર એક દિશાકી તરફ મુંદ કિયે હુદ
ક્ષત્રિય કુંડગ્રામ નગરકે ઠીક બોચોચીચસે હોકર નિકલે ‘ જેણેવ મા-
દ્યકુંડગ્રામે નયરે જેણેવ વહુસાલે ચેદ્દ એવં જહા ઉવવાદ્દે જાવ
તિવિહાદ્દે પજ્જુવાસણાદ્દે પજ્જુવાસંતિ ’ ઓર નિકલકર જહાં વ્રાહ્મણકુંડ-
ગ્રામ નગર થા, ઓર જહાં વહુ વહુસાલક ચેત્ય ઉદ્દાન થા, વહાં પર આયે
ઔપપાતિક સૂત્રકે પૂર્વાર્ધકે ૩૮ વે સૂત્રકે અનુસાર વહાં આકર ઉન્હોને
શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકો વન્દના કી, નમસ્કાર કિયા ઓર વન્દના
નમસ્કાર કર—ફિર ઉન્હોને ડનકી ત્રિવિધ પર્યુપાસનાસે ઉપાસના કી ।
‘ તદ્દેણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ તં મહયા જણસદ્દં વા

જેણેવ કથન ઔપપાતિક સૂત્રના પૂર્વાર્ધના ૩૮ માં સૂત્રમા કરવામા આવ્યું છે,
તે કથન અહીં પણ અડધું કરવું તે બધા દોષો પરસ્પરની સાથે આ પ્રમાણે
વાતચીત કરતાં કરતા એક દિશા તરફ (બ્રાહ્મણકુંડ નગર તરફ) મુખ કરીને
ક્ષત્રિયકુંડ નગરની બરાબર વચ્ચેવચ્ચે ધડને મહાવીર પ્રભુની પાસે જવાને
માટે ઉપડયા “ જેણેવ માદ્યકુંડગ્રામે નયરે જેણેવ વહુસાલે ચેદ્દ એવં જહા
ઉવવાદ્દે જાવ તિવિહાદ્દે પજ્જુવાસણાદ્દે પજ્જુવાસંતિ ” અને તેઓ જ્યાં બ્રાહ્મણ-
કુંડગ્રામ નગર હતું, જ્યાં બહુસાલક ચેત્ય હતું ત્યાં આવી પહોંચ્યા ત્યાં
જઠને તેમણે શું કયું તે ઔપપાતિક સૂત્રમા ૩૮ માં સૂત્રમાં આ પ્રમાણે
બતાવ્યું છે—ત્યાં જઠને તેમણે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદણા કરી, તેમને
નમસ્કાર કર્યા વંદણા નમસ્કાર કરીને તેમણે તેમની ત્રિવિધે (મન, વચન અને
કાયાથી) પર્યુપાસના કરી.

પાસમાણસ્સ વા અયમેયારુવે અજ્ઞતિથિજાવ સમુપ્પજિજતથા ' તતઃસ્વલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય તં મહાન્તં જનશબ્દં વા યાવત્ જનવ્યૂહં વા, જનવોલં વા, જનકલકલં વા, જનોર્મિવા, જનોક્તાલિકાં વા, જનસન્નિપાતં વા, શૃણ્વતો વા, પશ્યતો વા અયં વક્ષ્યમાણઃ આધ્યાત્મિકઃ આત્મગતઃ આત્મશ્રિપ્તો યાવત્ ચિન્તિતઃ પ્રાર્થિતઃ કલ્પિતઃ મનોગતઃ અગ્રહિઃ પ્રકાશિતઃસંકલ્પઃ તથા ચ આધ્યાત્મિકાઃ-આત્મગતઃ અહ્કુરિત ઇવ ૧ તદનુ ચિન્તિતઃ પુનઃ પુનઃ સ્મરણરૂપો વિચારો દ્વિપત્રિત ઇવ ૨। તતઃ કલ્પિતઃ-સપ્ત વ્યવસ્થા યુત્તઃ-‘ઇમમેવ કરિષ્યામિ’ ઇતિ કાર્યાકારેણ પરિણતો વિચારઃ પલ્લવિતઃ ૩ પ્રાર્થિતઃ સપ્ત ઇષ્ટરૂપેણ સ્વીકૃતઃ પુષ્પિત ઇવ ૪, મનોગતઃ સંકલ્પઃ-મનસિ દૃઢરૂપેણ નિશ્ચયઃ-

જાવ જનસન્નિવાયં વા સુણમાગસ્સ વા પાસમાણસ્સ વા અયમેયારુવે અજ્ઞતિથિજાવ સમુપ્પજિજતથા ' હસકે બાદ ઉસ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે ઉસ મહાન્ જનશબ્દકો યાવત્-જનવ્યૂહકો, જનવોલકો, જન કલકલકો, જનોર્મિકો, જનોત્કલિકાકો ઓર જનસન્નિપાતકો સુન કરકે ઓર દેલ કરકે યહ એસા આત્માશ્રિત યાવત્-ચિન્તિત, પ્રાર્થિત, કલ્પિત ઓર મનોગત વિશેષણોવાલા સંકલ્પ ઉત્પન્ન હુઆ-અહ્કુરિતકી તરહ વહ પ્રથમ આત્મગત હુઆ, હસ કારણ ઉસે આધ્યાત્મિક કહા ગયા હૈ-બાદમેં ઉસ સંકલ્પકો પુનઃ પુનઃ સ્મરણરૂપ હોનેસે દ્વિપત્રિત કી તરહ ચિન્તિત કહા ગયાહૈ, “ અવ મૈં હસે હી કરુંગા” હસ પ્રકારકી વ્યવસ્થા-યુક્ત હોનેસે ઉસે પલ્લવિત હુએકી તરહ પલ્લવિત કહા ગયા હૈ। પ્રાર્થિત હસલિયે ઉસે કહા કિ-પુષ્પિત હુએ કી તરહ વહ ઇષ્ટરૂપસે સ્વીકૃત હુઆ ઓર મનોગત ઉસે હસલિયે કહા કિ વહ મનમેંહી દૃઢ રૂપસે

“ તણ ણં તણ્ઠ જમાલિણ્ઠ ક્ષત્રિયકુમારસ્સ તં મહયા જનસદ્દં વા જાવ જનસન્નિવાયં વા સુણમાગસ્સ વા પાસમાણસ્સ વા અયમેયારુવે અજ્ઞતિથિજાવ સમુપ્પજિજતથા ” પોતાના મહેશની પસેથી પસાર થતાં લોકોના મહાન જન-શબ્દને, જનવ્યૂહને, જનમોલને, જનકલકલને, જનોર્મિને, જનોત્કલિકાને અને જનસન્નિપાતને (આ બધાં પદોનો અર્થ ઉપર સમજાવ્યો છે) સાંભળીને તથા નિહાળીને તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિને આ પ્રકારનો આધ્યાત્મિક, ચિન્તિત પ્રાર્થિત, કલ્પિત અને મનોગત વિચાર આવ્યો.....

જેમ અંકુર પહેલાં જમીનમાં દબાયેલો રહે છે, તેમ આ વિચાર પ્રથમ આત્માની અંદર જ દબાયેલો રહ્યો તેથી તેને આધ્યાત્મિક કહ્યો છે ત્યારબાદ તે સદૃશ (વિચાર) હૃદયમાં ફરી ફરીને આવવા લાગ્યો તેથી દ્વિપત્રિતની જેમ તેને ચિન્તિત કહ્યો છે. “ હવે હું આ પ્રમાણે જ કરીશ, ” આ પ્રકારની

‘ઇત્યમેવ મયા કર્તવ્યમ્’ એટલે વિચાર: ફલિત એ ૫, સમુદપયત-સમુત્પન્ન: । તદેવાદ-‘કિં ણં અજ્ઞ સ્વત્તિયકુલગામે નયરે ઇંદમહેદ્વા, સ્વંદમહેદ્વા, મુગુદમહેદ્વા, ણાગમહેદ્વા, જવસ્વમહેદ્વા, ભૂયમહેદ્વા, કૂવમહેદ્વા, તડાગ મહેદ્વા કિં સ્વલ્લુ અથ ક્ષત્રિયકુલગામે નગરે ઇન્દ્રમહઃ-ઇન્દ્રોત્સવ ઇતિવા, સ્કન્દમહઃ કાર્તિકેયોત્સવઃ ઇતિ વા, મુકુન્દમહઃ-વાસુદેવ મહોત્સવ ઇતિ વા, નાગમહ -નાગમહોત્સવ ઇતિ વા, યક્ષમહઃ, યક્ષમહોત્સવ ઇતિ વા, ભૂતમહોત્સવ ઇતિ વા, કૂપમહોત્સવ ઇતિવા, તડાગમહોત્સવ ઇતિવા, ‘નર્દ મહેદ્વા, દદમહેદ્વા, પવ્વય મહેદ્વા, સ્વસ્વમહેદ્વા, ચેડ્યમહેદ્વા, ધૂમમહેદ્વા, ’ નદીમહોત્સવ ઇતિવા, હ્રદમહઃ-હ્રદમહોત્સવ ઇતિવા, પર્વતમહોત્સવ ઇતિવા, વૃક્ષમહોત્સવ ઇતિવા. ચૈત્ય મહઃ-ઉદ્યાનમહોત્સવ ઇતિવા, સ્તૂપમહોત્સવઃ ઇતિ વા વર્તે ? ‘જં ણં એ વહવે

નિશ્ચિત રૂપમાં રહ્યા કિં મુજો એસાહી કરના યોગ્ય હિં । અતઃ ફલિત હુઆ કો તરહ ઉસે મનોગત કહ દિયા ગયા હૈ । કૈમા સંકલ્પ હુઆ હમી વાતકો સૂત્રકાર કહતેહિં-“કિં ણં અજ્ઞ સ્વત્તિયકુલગામે નયરે ઇંદમહેદ્વા, સ્વંદમહેદ્વા, મુગુદમહેદ્વા ણાગમહેદ્વા, જવસ્વમહેદ્વા, ભૂયમહેદ્વા, કૂવમહેદ્વા, તડાગમહેદ્વા ॥” કયા આજ ક્ષત્રિયકુલગામ નગરમાં ઇન્દ્રોત્સવ હૈ ? યા કાર્તિકેયોત્સવ હૈ ? યા વાસુદેવોત્સવ હૈ ? યા નાગ મહોત્સવ હૈ ? યા યક્ષ મહોત્સવ હૈ ? યા ભૂત મહોત્સવ હૈ ? યા કૂપ-મહોત્સવ હૈ ? યા તાલાગ મહોત્સવ હૈ ? યા નદી મહોત્સવ હૈ ? યા હ્રદ-મહોત્સવ હૈ ? યા પર્વત મહોત્સવ હૈ ? યા વૃક્ષ મહોત્સવ હૈ ? યા ચૈત્ય મહોત્સવ હૈ ? યા ઉદ્યાન મહોત્સવ હૈ ? યા સ્તૂપ મહોત્સવ હૈ ? ‘જં ણં

વ્યવસ્થાયુક્ત થવાથી તેને પસંદગિત થયેથી લતા સાથે મરખાઓ છે તે વિચારને પ્રચિત કહેવ નુ કારણ એ છે કે પુખ્તયુક્ત થયેથી લતાની જેમ તે વિચાર ધિા રૂપે સ્વીકૃત થયો. તેને મનોગત કહેવ નુ કારણ એ છે કે તે વિચારે મનમાં જ દૃઢ સ્થાન જમાવ્યું હતું-હવે તેણે કેળની પાને તે વિચાર પ્રકટ કર્યો ન હતો. તેથી ક્ષિત થયેથી લતાની જેમ તેને મનોગત કહેવામાં આવ્યો છે હવે સૂત્રકાર એ પ્રકટ કરે છે કે તેને કેવો વિચાર આવ્યો—

“કિં ણં અજ્ઞ સ્વત્તિયકુલગામે નયરે ઇંદમહેદ્વા, સ્વંદમહેદ્વા, મુગુદ મહેદ્વા, ણાગમહેદ્વા જવસ્વમહેદ્વા, ભૂયમહેદ્વા કૂવમહેદ્વા તડાગમહેદ્વા” શું આજે ક્ષત્રિયકુલગામ નગરમાં ઇન્દ્રોત્સવ છે ? કે કાર્તિકેયોત્સવ છે ? કે વાસુદેવોત્સવ છે ? કે નાગમહોત્સવ છે ? કે યક્ષમહોત્સવ છે ? કે ભૂતમહોત્સવ છે ? કે કૂપ મહોત્સવ છે ? કે તાલાગ મહોત્સવ છે ? કે નદી મહોત્સવ છે ? કે હ્રદ (સરોવર) નો મહોત્સવ છે ? કે પર્વત મહોત્સવ છે ? કે વૃક્ષ મહોત્સવ છે ? કે ચૈત્ય મહોત્સવ છે ? કે ઉદ્યાન મહોત્સવ છે ? કે

ઉગ્મા ભોગા, રાઝના, ફક્લાગા, ખાયા, કોરવા, સ્વતિયા, સ્વતિયપુત્તા, મટા, મટપુત્તા જહા ઉવવાઈજા જાવ સત્થવાહપ્પમિહ્યા પદાયા કપવલિકમ્મા જહા ઉવવાઈજા જાવ ગિગ્ગચ્છંતિ ' યત્ત યસ્માત્ કારણાત્ સલુ એતે વદ્ધવઃ ઉગ્રાઃ ઉગ્ર જાતીયાઃ, ભોગાઃ-ભોગજાતીયા, રાજન્યાઃ-ભૂપતયઃ, ફક્લાકવઃ ફક્લાકુવંશો-દ્ધવાઃ, નાગાઃ-નાગવંશોદ્ધવા, કૌરવાઃ-કુરુવંશોદ્ધવાઃ, ક્ષત્રિયાઃ ક્ષત્રિય-પુત્રાઃ મટા મટપુત્રા યથા ઔપપાતિકે પૂર્વાર્ધે અષ્ટત્રિંશત્તમે સૂત્રે યાવત્ બ્રાહ્મણાઃ યોધાઃ, મલ્લકિનઃ, લેચ્છકિનઃ રાજવિશંષાઃ અન્યે ચ વહવઃ રાજેશ્વરતલવર-માહમ્બિક્કકૌટુમ્બિકેભ્યશ્રેષ્ઠિસેનાપતિમાર્થવાહપ્રમુતયઃ તત્ર રાજાનઃ સા-મન્તાઃ ઈશ્વરાઃ યુવરાજદયઃ તલવરાઃ રાજવલ્લભા, માહમ્બિક્કાઃ સન્નિવેશવિશે-ષનાયકાઃ, કૌટુમ્બિક્કાઃ કતિપયકુટુમ્બનાયકાઃ ઇમ્મા. ઇમ્મયો-હસ્તી, તત્પરિ-મિતધનરાશિયુક્તા, શ્રેષ્ઠિનઃ-નગરપ્રધાનવ્યવહારિણઃ સેનાપતયઃ-સેનાનાયકાઃ સાર્થવાહાઃ-વ્યાપારાય સાર્થસ્ય દેશાન્નરનેનારઃ ઇત્યાદયઃ સ્નાતાઃ કૃતવલ્લિ કર્માણ-વાયસાદિમ્મો દત્તાન્નનાનાઃ યથા ઔપપાતિકે પૂર્વાર્ધે અષ્ટત્રિંશત્તમસૂત્રે

એવ વહવે ઉગ્મા, ભોગા, રાઝના, ફક્લાગા, ખાયા, કોરવાં ' જો યે ઉગ્રજાતીય, ભોગજાતીય રાજા તથા ફક્લાકુવંશીય, નાગવંશીય, કુરુ-વંશીય, ક્ષત્રિય, ક્ષત્રિયપુત્ર, મટ, મટપુત્ર, તથા ઔપપાતિક સૂત્રકે પૂર્વા-ર્ધમે ૩૮ વેં સૂત્રકે અનુસાર યાવત્-બ્રાહ્મણ, યોધા, મલ્લકી, લેચ્છકી વિશેષ રાજા, તથા ઔર મી યે અનેક સામન્ત, યુવરાજ, તલવર-રાજ-વલ્લભ, માહમ્બિક-મન્નિવેશ વિશેષકે નાયક, કૌટુમ્બિક-કતિપય કુટુમ્બીકે નાયક, હસ્તિ પરિમિત ધન રાશિવાલે શ્રેષ્ઠીજન, નગરપ્રધાન વ્યવહારીજન, સેનાપતિ-સેનાનાયક એવં વ્યાપારકે નિમિત્ત જનસમુદાયકો દેશાન્તરમેં લે જાનેવાલે સાર્થવાહ, સ્નાન કરકે, બલિકર્મ કરકે-વાયસાદિકૌંકે લિયે અન્નકા વિભાગ વિતરણ કરકે, 'જહા-ઉવવાઈજા'

સ્તૂપ મહોત્સવ છે ? જ નં એવ વહવે ઉગ્મા, ભોગા, રાઝના, ફક્લાગા, ખાયા, કોરવાં ' આજે એવો તે કયો મહોત્સવ છે કે આ ઉગ્રજાતીય અને ભોગ જાતીય રાજા તથા ફક્લાકુવંશીય, નાગવંશીય, કુરુવંશીય, ક્ષત્રિયો, ક્ષત્રિયપુત્રો ભટો, ભટપુત્રો, તથા ઔપપાતિકસૂત્રના પૂર્વાર્ધના ૩૮ માં સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમા-ણેના બ્રાહ્મણો, યોધો, મલ્લકી, લેચ્છકી આદિ જાતિના લોકો, તથા બીજાં પણ અનેક સામન્તો, યુવરાજો, તલવરો (રાજવલ્લભો), માહમ્બિકો (સન્નિ-વેશ વિશેષના નાયકો), કૌટુમ્બિકો (કુટુમ્બક કુટુમ્બના નાયકો), હસ્તિપરિ-મિત ધન રાશિવાળા શેઠીયાઓ, નગર પ્રધાન વ્યવહારીજન, સેનાપતિ અને સાર્થવાહો (વ્યાપાર નિમિત્તે જનસમુદાયને પરદેશમાં લઈ જનારા) સ્નાન કરીને તથા બલિકર્મ કરીને-કાગડા આદિને માટે અન્નના વિભાગનું વિતરણ

માવત્ કૃતકૌતુકમંગલપ્રાયશ્ચિતાઃ કૃતં કૌતુકં મપીતિલકાદિકમ્, મન્નલમ્-
અક્ષતાદિરૂપમ્, એતદ્દૃષ્યમેવ પ્રાયશ્ચિત્તં=દુઃસ્વપ્નાદિ પ્રશમકત્વેનાવશ્યકરણી-
યાત્વાત્ યૈસ્તે તથા ' મિરસા કંઠે માલકડા ' ગિરસિ કંઠેચ માલકરા -કૃત-
માલાઃ ધૃતમાલા इत्यर्थः આવિદ્મણિસુવર્ણાઃ ? इत्यादि विशेषणविशिष्टा
निर्गच्छन्ति ? किमर्थं नगराद् वर्दिर्गच्छन्तीति भावः । ' एवं संपेहेइ, संपेहिता,
कंचुइज्जपुरिसं सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी ' एवम् उच्युत्तरीत्या जमालिः
संपक्षने पिचारयति, संप्रेक्ष्य विचार्य कञ्चुकिपुरुषम् अन्तःपुरनिवासिनं पुरुष-
विशेषं शब्दयति-आह्वयति, शब्दयित्वा एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्=
' किं णं देवाणुप्पिया । अज्ज खत्तियकुंडग्गामे नयरे इदमहेइवा जाव निग्ग-

औपपातिक सूत्रके पूर्वार्धमें ३८वे सूत्रमें कहे अनुसार "कृतकौतुक मंगल
प्रायश्चिताः" मपीतिलक आदिरूप कौतुक और अक्षतादिरूप मंगलको
जो कि दुःस्वप्न आदिके प्रशमक होनेसे अवश्यकरणीयरूप कहे गये
हैं करके तथा ' सिरसा कंठे मालकडा ' मस्तक और गलेमें मालाओंको
धारण करके " आविद्वमणि सुवर्णाः " तथा मणिभूषित सुवर्णहारोंको
पहिर करके जा रहे हैं। अर्थात् ये सबके सब किस कारण नगरसे बाहर
निकल रहे हैं ? ' एवं संपेहेइ ' ऐसा उस क्षत्रियकुमार जमालिने विचार
किया. (संपेहिता कंचुइज्जपुरिसं सदावेइ) विचार करनेके बाद फिर
उसने कंचुकी पुरुषको अर्थात्-अन्तःपुर निवासीजनको बुलाया ? ' मद्वा-
वित्ता एवं वयासी ' बुला करके उससे उसने ऐसा कहा- ' कि णं देवा-
णुप्पिया ? अज्ज खत्तियकुंडग्गामे नयरे इदमहेइवा जाव निग्गच्छन्ति '

કરીને, " જહા કવવ હર " તથા ઔપપાતિક મૂત્રના પૂર્વાર્ધના ૩૮ ના મૂત્રા
નુસાર ' કૃતકૌતુકમંગલપ્રાયશ્ચિતા ' મપીતિલક આદિરૂપ કૌતુક અને અક્ષતા
આદિ રૂપ મંગલ કરીને (આ બન્ને વિધિ દુઃસ્વપ્ન આદિની પ્રશમક હોવાથી
અવશ્ય કરવા યોગ્ય મનાય છે), તથા " મિરસા કંઠે માલકડા " મસ્તક
અને ગળામા માળાઓ ધારણ કરીને, " આવિદ્મણિસુવર્ણા " તથા મણિ
જડિત સુવર્ણ હારોને ધારણ કરીને જઈ રહ્યા છે ? કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે
કે આ બધા શા કારણે નગરની બહાર જઈ રહ્યા છે ? " એવ સંપેહેइ "
ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિના મનમા એ પ્રશ્નનો વિચાર આવ્યો. " સંપેહિતા
કંચુइજ્જનપુરિસ સદાવેइ " આ પ્રશ્નનો વિચાર આવવાથી તેણે કંચુકીજનને
(અન્ત પુર નિવાસી નોકરને) બોલાવ્યો. " મદ્વાવિત્તા એવં વયાસી " એ
તેણે તેને આ તેમણે પૂછ્યું —

છતિ ' હે દેવાનુપ્રિયા : । કિં સ્વલુ અગ્ર : ક્ષત્રિયકુળગ્રામે નગરે ઇન્દ્રમહોત્સવાદય : સન્તિ, યન્ યસ્માત્સ્વલુ કારણાત્ એતે વહવઃ ઉગ્રાદયઃ એકદિશાભિમુશ્વાઃ નગરાત્ નિર્ગચ્છન્તિ ? ' તદ્દેવં સે કંચુઃજ્જપુરિસે જમાલિના સ્વત્તિયકુમારેણ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા ઉક્તઃ સન્ હદ્દતુદ્દે : ' સમગસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ આગમણમહિયવિણિચ્છણ કરચલ જાવ કદ્દુ જમાલિ' સ્વત્તિયકુમારં જણેણ વિજણેણ વદ્ધાવેદ્ધ, વદ્ધાવેત્તા એવં વયામી ' શ્રમણસ્ય મગવતો મહાવીરસ્ય આગમનમૃદ્ધીતવિનિશ્ચયઃ આગમને મૃદ્ધીતઃ-કુતો વિનિશ્ચયો નિર્ણયો યેન મ તથા, કરતત્તલયાવત્ પરિગૃહીતં શિરસાવર્તં મસ્તકેઽઞ્જલિં કૃત્વા જમાલિં ક્ષત્રિયકુમાર જયેન વિજયેન વર્દ્ધયતિ, ' જયન્તુ મગન્તઃ વિજયન્તાં મગન્તઃ ' इत्येवमाशीर्वचनेन मगवतः समागमनसूचनेन तं जमालिं वर्द्धयति । वर्द्धयित्वा एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्

હે દેવાનુપ્રિય ! આજ ક્ષત્રિય કુળગ્રામ નગરમેં વગર કોઈ ઇન્દ્રોત્સવ હૈ થા યાવત્ સ્તૂપ મહોત્સવ હૈ કિં જિસ કારણસે એ ઉગ્રજાતીય આદિ પુરુષ એક દિશાકી તરફ ટકટકી લગાકર નગરસે બાહર જા રહે હૈ ? ' તદ્દેવં સે કંચુઃજ્જપુરિસે, જમાલિના સ્વત્તિય કુમારેણ એવં વુત્તે સમાણે હદ્દતુદ્દે ' ક્ષત્રિયપુત્ર જમાલિસે હસ પ્રકાર પૂછા ગયા વહ અન્તઃપુરકા કંચુકી પુરુષ બડા સુશ હુઆ ઓર આનન્દિત ચિત્ત હોકર ઉસને 'સમગસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ આગમણમહિયવિણિચ્છણ ' શ્રમણ મગવાન્ મહાવીરકે આગમનમેં કુન નિર્ણયસે ' કરચલ જાવ કદ્દુ જમાલિ સ્વત્તિયકુમારં જણેણ વિજણેણ વદ્ધાવેદ્ધ ' દોનોં હાથોંકી અજલિકો મસ્તક પર કરકે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકો જય વિજય શબ્દોંકે ઉચ્ચારણપૂર્વક વધાઈ દી અર્થાત્-હે દેવ ! આપકી જય હો. આપકી વિજય હો ' હસ

“ કિં ણં દેવાનુપ્રિયા ! અજ્ઞ સ્વત્તિયકુલગ્ગામે નયરે ઇન્દ્રમહેદ્ધ વા, જાવ નિર્ગચ્છન્તિ ” હે દેવાનુપ્રિય ! શું આજે ક્ષત્રિયકુલગ્રામ નગરમાં કોઈ ઇન્દ્રનો મહોત્સવ છે ? કે સ્તૂપમહોત્સવ પર્યન્તને ઉપયુક્ત કોઈ મહોત્સવ છે ? એવું તે શું કારણ છે કે આ ઉગ્રજાતિય આદિ પુરુષો એક જ દિશા તરફ મુખ કરીને જઈ રહ્યા છે ? “ તદ્દેવં સે કંચુઃજ્જપુરિસે જમાલિના સ્વત્તિયકુમારેણ એવં વુત્તે સમાણે હદ્દતુદ્દે ” ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી દ્વારા આ પ્રમાણે પૂછવામાં આવતાં તે અન્તરપુરને પરિચારક કંચુકીજન ઘણા જ હર્ષ અને સંતોષ પામ્યા તેણે પુલકિત હૃદયે “ સમગસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ આગમણમહિયવિણિચ્છણ ” શ્રમણ મગવાન્ મહાવીરનું આગમન થવાનો નિર્ણય કરીને “ કરચલ જાવ કદ્દુ જમાલિ' સ્વત્તિયકુમારં જણેણ વિજણેણ વદ્ધાવેદ્ધ ” બન્ને હાથની અંજલિની મસ્તક પર રાખીને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને જયવિજય શબ્દોના ઉચ્ચારણપૂર્વક

—‘ णो खलु देवाणुप्पिया ! अज्ज खत्तियकुण्डगामे नयरे इंदमहेइ वा जाव निगगच्छंति ’ भो देवानुप्रियाः ! नो खलु अद्य क्षत्रियकुण्डग्रामे नगरे इन्द्रमहोत्सवादयो वर्तन्ते, यदर्थम् उग्रादयः क्षत्रियकुण्डग्रामात् निर्गच्छन्ति, अपितु—
‘ एवं खलु देवाणुप्पिया ! अज्ज समणे भगवं महावीरे जाव सव्वन्तू सव्वदरिसी माहणकुण्डगामस्स नयरस्स बहिया बहुसालए चेइए अहापडिरुवं उग्गहं जाव विहरइ ’ भो देवानुप्रियाः ! एवं खलु उग्रादीनां क्षत्रियकुण्डग्रामात् निर्गमने अयं हेतुर्वर्तते—यत् अद्य श्रमणो भगवान् महावीरो यावत् आदिकरः सर्वज्ञः सर्वदर्शी ब्राह्मणकुण्डग्रामस्य नगरस्य बहिः बहुशालके चैत्ये यथाप्रतिरूपम् अवग्रहं यावत् गृहीत्वा संयमेन तपसा आत्मानं भावयन् विहरति—तिष्ठति । ‘ तए-

प्रकारके आशीर्वाद वचनोंका उच्चारण करते हुए भगवान्‌के आगमनकी सूचना उस जमालिको दी. और दे करके फिर उसने ऐसा कहा—‘ णो खलु देवाणुप्पिया ! अज्ज खत्तियकुण्डगामे नयरे इंदमहेइवा, जाव निगगच्छंति ’ हे देवानुप्रिय ! आज क्षत्रिय कुण्डग्राम नगरमें इन्द्रोत्सव आदि कुछ भी नहीं है, कि जिसके निमित्त ये उग्रादिक कुलके लोग क्षत्रिय कुण्डग्राम नगरसे निकल रहे हैं, अपितु ‘ एवं खलु देवाणुप्पिया ! अज्ज समणे भगवं महावीरे जाव सव्वन्तू सव्वदरिसी माहणकुण्डगामस्स नयरस्स बहिया बहुसालए चेइए अहापडिरुवं उग्गहं जाव विहरइ ’ हे देवानुप्रिय ! इन उग्रादिकोंके क्षत्रिय कुण्डग्रामसे निकलनेमें कारण यह है, कि आज श्रमण भगवान् महावीर जो कि धर्मतीर्थके आदिकर्त्ता हैं, सर्वज्ञ और सर्वदर्शी हैं, ब्राह्मण कुण्डग्राम नगरके बाहर बहुशालक उद्यानमें यथाप्रतिरूप अवग्रहको प्राप्त कर संयम और तपसे अपनी

वधाध दीधी. એટલે કે “ હે દેવામી ! આપનો જય થાવ, આપનો વિજય થાવ ” આ પ્રકારના આશીર્વાદ વચનોનું ઉચ્ચારણ કરીને તેણે તેને ભગવાન મહાવીરના આગમનના આ પ્રમાણે મનાયાર દીધા—

“ ણો ક્ખલુ દેવાણુપ્પિયા ! અજ્જ ક્ખત્તિયકુન્ડગામે નયરે ઇન્દમહેઇ વા, જાવ નિગગચ્છંતિ ” હે ભદ્રન્ત ! આજે ક્ષત્રિયકુન્ડગામ નગરમાં ઇન્દ્રમહોત્સવ આદિ કંઈ પણ નથી, અને એવા કોઈ મહોત્સવને કાન્થે આ બધા દોષે ક્ષત્રિયકુન્ડ નગરની બહાર જઈ રહ્યા નથી પરંતુ “ एवं ક્ખલુ દેવાણુપ્પિયા ! અજ્જ સમણે ભગવં મહાવીરે જાવ સવ્વન્તૂ, સવ્વરિસી માહણકુન્ડગામસ્સ નયરસ્સ બહિયા બહુસાલણ ચેઇએ અહાપડિરુવં ઉગ્ગહં જાવ વિહરઇ ” હે દેવાનુપ્રિય ! તેઓ આ કારણે આજે ક્ષત્રિયકુન્ડગામ નગરની બહાર નીકળી રહ્યા છે—આજે ધર્મતીર્થના આદિકર્તા, સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી યશસ્વિ ભગવાન મહાવીર બહુશાલક ઉદ્યાનમાં તપસાથી અવગ્રહને પ્રાપ્ત કરીને (અત્યુન્ન

જં એ વહવે ઉગ્ગા મોગા જાવ અપ્પેગદ્દયા વંદણવત્તિયં જાવ નિગ્ગચ્છંતિ ' તતઃસલ્લ તસ્માત્કારણાત્ એતે વહવઃ ઉગ્ગાઃ, મોગાઃ, યાવત્ રાજન્યાદયઃ અપ્યેકે શ્રમણં મગવન્તં મહાવીરં વન્દનવૃત્તિકં યાવત્-અપ્યેકે પૂજનવૃત્તિકમ્-સેવાર્થમ્ એવં સત્કારવૃત્તિકમ્-સત્કારાર્થમ્, સમ્માનવૃત્તિકમ્-સમ્માનાર્થમ્, દર્શનવૃત્તિકમ્=દર્શનાર્થમ્, કૌતૂહલવૃત્તિકમ્-કૌતૂહલાર્થમ્, અપૂર્વદૃષ્ટદર્શનાર્થમ્ इत्यर्थः અપ્યેકે અર્થવિનિશ્ચયહેત્વશ્રુતાનિ આગમરહસ્યાનિ શ્રોણ્યામઃ इत्याशयाઃ, શ્રુતાનિ નિઃશક્લિતાનિ કરિણ્યામઃ इत्याशयाઃ અપ્યેકે અર્થાન્, હેતૂન્, કારણાનિ, વ્યાકરણાનિ પ્રદ્શ્યામઃ इत्याशयाઃ, અપ્યેકે સર્વતઃ સમન્તાત્ મુખ્ધો ભૂન્વા અગારાત્ અનગારિતાં પ્રવજિણ્યામ ઇત્યાશયાઃ, અપ્યેકે પશ્ચાન્નુવ્રતિકં સપ્તશિક્ષાવ્રતિકમ્, દ્વાદશ-

આત્માનો આવિત કરતે હુએ વિરાજમાન હૈં । 'તણં એ વહવે ઉગ્ગા મોગા જાવ અપ્પેગદ્દયા વંદણવત્તિયં જાવ નિગ્ગચ્છંતિ' હસ કારણ યે અનેક ઉગ્ગજાતિયોં, અનેક મોગજાતિયોં યાવત્ રાજન્યાદિજનોંમેંસે કિત-નેક જન શ્રમણ મગવાન્ મહાવીરનો વન્દના કરનેકે લિયે, યાવત્ કિત-નેક ઉનકી સેવાકે લિયે, કિતનેક ઉનકા સત્કાર કરનેકે લિયે, કિતનેક ઉનકા સન્માન કરનેકે લિયે, કિતનેક કૌતૂહલવશ ઉન્હેં દેખનેકે લિયે, કિતનેક ઉનકા દર્શન કરનેકે લિયે, કિતનેક ઉનસે અશ્રુત આગમકે રહસ્યોંકો સુનનેકે લિયે ઓર શ્રુત આગમકે રહસ્યોંકો નિઃશક્લિત કર-નેકે લિયે, કિતનેક અર્થકો નિશ્ચય કરાનેવાલે અમુક ૨ કારણોંકો પૂછનેકે લિયે જા રહે હૈં, તથા કિતનેક સર્વ પ્રકારસે ભુંડિત હોકર અગારિ અવસ્થાકે પરિત્યાગ કરનેસે અનગારી દશાકો ધારણ કરનેકે

માટે આવશ્યક એવી આજ્ઞા લઈને) સયમ અને તપશી પોતાના આત્માને ભાવિત કરતા વિરાજમાન થયા છે. “તણં એ વહવે ઉગ્ગા મોગા જાવ અપ્પેગદ્દયા વંદણવત્તિયં જાવ નિગ્ગચ્છંતિ” તે કારણે આ અનેક ઉગ્ગજાતીય, મોગજાતીય અને રાજાઓ વગેરે લોકોમાંથી કેટલાક લોકો શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદણા કરવા નિમિત્તે, કેટલાક તેમની સેવા કરવાને માટે, કેટલાક તેમનો સત્કાર કરવા નિમિત્તે, કેટલાક તેમનું સન્માન કરવા નિમિત્તે, કેટલાક કૌતૂહલવશ તેમને જોવા માટે, કેટલાક તેમનાં દર્શન કરવા માટે, કેટલાક તેમની પાસે અશ્રુત આગમના રહસ્યોને સાંભળવાને માટે અને શ્રુત આગમોના રહસ્યને નિઃશંકિત કરવાને માટે, કેટલાક અર્થનો નિશ્ચય કરાવનારા અમુક અમુક કારણો પૂછવાને માટે તથા કેટલાક ભુંડિત થઈને ગૃહસ્થાવસ્થાનો પરિ-ત્યાગ કરીને અણુગારાવસ્થા ધારણ કરવાને માટે, તથા કેટલાક બાર વ્રતોવાળી અગારાવસ્થા ધારણ કરવાને માટે જઈ રહ્યા છે.

વિધં ગૃહિધર્મં પ્રવ્રજિષ્યામઃ ઇત્યાશયઃ, અપ્યેકે ગીતમેતદ્ દિગ્વિસ્તૃતા સ્નાતાઃ કૃત-
વલિકર્માણઃ કૃતકૌતુકમ્મલપ્રાયશ્ચિત્તાઃ શિરસા કળ્થેમાલકૃતા અવિદ્યમણિ-
સુવર્ણાઃ કલિપતદ્વારાર્દ્ધદ્વારત્રિસરપલમ્બપ્રાલમ્બમાનકટિપુત્રગુહૃતગોમાઽ-
મરણાઃ, પ્રવરવસ્ત્રપરિહિતાઃ, ચન્દ્રનોલ્લિપ્તનાચશીરાઃ, અપ્યેકે હયગતાઃ, एवं
ગજગતાઃ, રથગતાઃ, ત્રિવિકાગતાઃ, સ્યન્દમાનિકાગતાઃ અપ્યેકે પાદપિહાર-
ચારિણઃ, પુરુષવાયુરાપરિભિષ્તાઃ, મદ્વતા ઉત્કૃષ્ટસિદ્ધનાદ-વોલકલમ્લરવેળ
પ્રક્ષુભિતં સમુદ્રરવભૂતમિવ નગરં કુર્વન્તઃ ક્ષત્રિયકુળગ્રામાન્ નગરાન્નિર્ગચ્છન્તિ ।

લિયે ઔર કિતનેક ૧૨ વ્રનોંવાલી અગાર અવસ્થાકો ધારણ કરનેકે
લિયે જા રહે હૈં, તથા કિતનેક “ઇન્કે પાસ જાનેકા વહ હમારા વ્યવહાર
હે” હસ આશયસે રનાગ કરકે તલિકર્મ-ચાયસાદિકોં કે લિયે
અન્નાદિ કા ભાગ દેને રૂપ કરકે, કૌતુક મંગલ રૂપ
પ્રાયશ્ચિત્ત કરકે, મસ્તક ઔર કંઠમેં માલાઓંકો પહિર કરકે, મણિ-
નિર્મિત સુવર્ણત્રાંગેસે અલકૃત ઠોકરકે, હાર, અર્ધહાર. ત્રીન લરવાલા
હાર, લંબા લટકતા હુઆ હાર, કટિપુત્ર, ઇન સવસે અપની ૨ શોભા
વના કરકે, સુન્દર ૨ કીમતી વસ્ત્રોંકો પહિર કરકે, ચન્દનસે શરીરકો
ચર્ચિત કરકે જા રહેહૈં, તથા કિતનેક ઘોડોં પર, કિતનેક હાથિયોં પર, કિત-
નેક રથોં પર, કિતનેક શિયિકાઓં પર, કિતનેક સ્યન્દમાનિકાઓં(પાલસી)
પર, વૈઠ કરકે તથા કિતનેક પૈદલ ચલ કરકે ઔર કિતનેક આગસમેં
અકત્રિત હો કરકે વઢે ભારી ઉત્કૃષ્ટ મિહનાદ જૈસે નાદોંકો કરતે દુળ,
ક્ષત્રિય કુળગ્રામ નગરસે નિકલ રહે હૈં । જનતાકી ગમન કાલકી

તથા કેટલાક “તેમની પાને જવાને અમારો વ્યવહાર છે” એમ માર્ગને સ્નાન
કરીને, અલિકર્મ કરીને, કાગડા વિગેરેને અન્ન આદિ દેવા રૂપ ગ્રોતુમ્મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત
કરીને, મસ્તક અને કંઠમાં માળાઓ પહેરીને, મણિનિર્મિત સુવર્ણત્રાંગેથી વિનૂયિત
થઈને, હાર, અર્ધહાર, ત્રણમરો હાર, લાંબો લટકતો હાર, અને કટિપુત્રથી
પોતાની શોભામાં અભિવૃદ્ધિ કરીને, સુંદર સુદર કીમતી વસ્ત્રો પહેરીને, અને
શરીર પર ચન્દનનું વિલેપન કરીને જઈ ન્હા છે કેટલાક યોગ પર, કેટલાક
હાથીઓ પર, કેટલાક રથમાં, કેટલાક કિંબદાઓ (પાલસી) માં, અને કેટ-
લાક સ્યન્દમાનિકામાં બેસીને અને કેટલાક પગપાળા આડવા નાડતાં જઈ
રહ્યા છે. કેટલાક એક બીજાની સંધે તપાને ઘડ્યા લગે ઉત્કૃષ્ટ મિહનાદ નેવો
નાદ કરતાં કરતાં, તો કેટલાક રૂપરૂપનીઓ કરતા કરતા, અને કેટલાક રૂપરૂપ
નાદ કરતાં ક્ષત્રિયકુળ નગરમાંથી નીકળી ન્હા છે. ગમન કરતાં કેટલાક

‘તદ્દેવં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે કંચુહજ્જપુરિસસ્સ અંતિદ્દેવમદ્દં સોચ્ચા નિસમ્મ
હટ્ઠતુદ્દં કોહંબિયપુરિસે સદાવેદ્દ’ તતઃ સ્વલ્લ સ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ કઠ્ઠચુકિ
પુરુષસ્ય અન્તિકે સમીપે એતમર્થ મગવતઃ સમાગમનરૂપં શ્રુત્વા નિશમ્ય—હૃદિ અવ-
ધાર્ય હૃદયપટ્ઠઃ અત્યન્તહર્ષતોષયુક્તચિત્તઃ સન્ કૌટુમ્બિકપુરુષાન્ આજ્ઞાકારિપુરુ-
ષાન્ શબ્દયતિ—આહ્વયતિ, ‘સદાવિત્તા એવં વયાસી’ શબ્દયિત્વા—આહ્વય એવં વક્ષ્ય-
માણપ્રકારેણ અવાદીત્—સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા’ ચાઉગ્ધંટં આસરહં જુત્તામેવ
ઉવટ્ઠવેહ, ઉવટ્ઠવિત્તા મમ એયમાણત્તિયં પચ્ચપ્પિણહ’ મો દેવાણુપ્પિયાઃ ! કૌટુ-

હસ આવાજસે એસા માલૂમ હોતા હૈ, કિ સારાકા સારા નગર પ્રક્ષુભિત
સમુદ્રકી ગર્જનાસે વ્યાકુલિત જૈસા બન ગયા હૈ । ‘તદ્દેવં સે જમાલી
સ્વત્તિયકુમારે કંચુહજ્જપુરિસસ્સ અંતિદ્દેવમદ્દં સોચ્ચા નિસમ્મ
હટ્ઠતુદ્દં કોહંબિયપુરિસે સદાવેદ્દ’ હસ પ્રકારસે ક્ષત્રિયકુમાર જમા-
લીને જવ અન્તઃપુર નિયુક્ત ઉસ પરિચારક કંચુકી પુરુષકે મુખસે એસા
સુના તવ ઉસી સમય ઉસને હસ અર્થકો હૃદયમેં ધારણ કરકે ઓર
આનંદિત બન કરકે અપને કૌટુમ્બિક પુરુષોકો આજ્ઞાકારી નૌક-
રોંકો બુલાયા—‘સદાવિત્તા એવં વયાસી’ ઓર બુલાકર ઉન્હેં હસ પ્રકા-
રકી આજ્ઞા દી—‘સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા ! ચાઉગ્ધંટં આસરહં જુત્તા-
મેવ ઉવટ્ઠવેહ’ હે દેવાણુપ્પિયો ! ઘટ્ટતહી શીઘ્ર ચાર ઘંટોંવાલે અશ્વરથકો
તુમ તૈયાર કરો અર્થાત્ જો રથ ઘોડોંકે દ્વારા ચલાયે જાનેકે યોગ્ય હૈ
ઉસ રથકો ઘોડે જોતકર યહાં ઉપસ્થિત કરો, ‘ઉવટ્ઠવિત્તા મમ એય
માણત્તિયં પચ્ચપ્પિણહ’ જવ વહ યહાં ઉપસ્થિત હો જાવે, તવ હમેં

અવાજથી એવું લાગે છે કે સમગ્ર શહેર ક્ષુબ્ધ સમુદ્રની ગર્જનાથી બાણે કે
વ્યાકુલિત બની ગયું છે. “તદ્દેવં સે જમાલિ સ્વત્તિયકુમારે કંચુહજ્જપુરિસસ્સ
અંતિદ્દેવમદ્દં સોચ્ચા નિસમ્મ હટ્ઠતુદ્દં કોહંબિય પુરિસે સદાવેદ્દ” અંતઃપુરના
પરિચારક કંચુકીજન પાસેથી આ વાત સાંભળીને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને
અત્યંત હર્ષ અને સંતોષ થયો. પુલકિત હૃદયે તે વાત સાંભળીને અને
હૃદયમાં ધારણ કરીને તેણે કૌટુમ્બિક પુરુષોને—આજ્ઞાપાલક નોકરોને બોલાવ્યા.
“સદાવિત્તા એવં વયાસી” બોલાવીને તેણે તેમને આજ્ઞા કરાવી.

“સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા ! ચાઉગ્ધંટં આસરહં જુત્તામેવ ઉવટ્ઠવેહ”
હે દેવાણુપ્પિયો ! ઘણી જ ઝડપથી ચાર ઘંટડીવાળા અશ્વરથને તૈયાર કરો.
એટલે કે ઘોડા ભેડેલા રથને જલ્દીમાં જલ્દી ભેડીને અહીં ઉપસ્થિત કરો.
“ઉવટ્ઠવિત્તા મમ એયમાણત્તિયં પચ્ચપ્પિણહ” અને તેને ઉપસ્થિત કરીને મને

મ્વિકપુરુષાઃ ! ક્ષિપ્રમેવ શીઘ્રાતિશીઘ્રમેવ ચાતુર્ઘટં ચતુર્ઘટા યુક્તમ્ અશ્વરથમ્
અશ્વવાહ્યરથમ્ યુક્તમેવ પ્રવરવલીવર્દાદિના સંયોજિતમેવ ઉપસ્થાપયત, ઉપસ્થાપ્ય
મમ एताम् આજ્ઞપ્તિમ્-આજ્ઞામ્ પ્રત્યર્પયત-પરાવર્તયત । ‘ તદ્દેવં તં તે કોઢુવિય
પુરિસા જમાલિણા સ્વત્તિયકુમારેણં એવં વુત્તા સમાણા જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ ’ તતઃ
સ્વલુ તે કૌટુમ્બિકપુરુષાઃ જમાલિના ક્ષત્રિયકુમારેણ એવમુક્તરીત્યા ઉક્તા આજ્ઞાઃ
સન્તો યાદત્ ક્ષિપ્રમેવ ચાતુર્ઘટમ્ અશ્વરથં યુક્તમેવ ઉપસ્થાપ્ય જમાલેરાજ્ઞિં પ્રત્ય-
ર્પયન્તિ, ‘ તદ્દેવં જમાલી સ્વત્તિયકુમારે જેણેવ મઙ્ગળધરે તેણેવ ઉવાગચ્છડ,
ઉવાગચ્છિત્તા પ્હાણ કથવલિકમ્મે જહા ઉવવાહણ પરિસા વણ્ણઓ તહા માણિ-
યચ્ચં ’ તતઃસ્વલુ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારો યત્રૈવ મઙ્ગળગૃહમાસીત્ તત્રૈવ ઉપાગ-
ચ્છતિ, ઉપાગત્ય સ્નાતઃ કૃત્તવલિકર્મા વાયસાદિભ્યો દત્તાન્નભાગ યથા કોણિકસ્ય

હસકી સ્વર દો. ‘ તદ્દેવં તં કોઢુવિયપુરિસા જમાલિણા સ્વત્તિયકુમા-
રેણ એવં વુત્તા સમાણા જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ ’ હસ પ્રકાર ક્ષત્રિયકુમાર
જમાલિને જય ઉન કૌટુમ્બિક પુરુષોસે કહા-તો ઉઠ્ઠોને વહુતહી શીઘ્ર-
તાસે ચાર ઘંટોંવાલે રથકો ઘોડે જોતકર તૈયાર કર દિયા. ઔર તૈયાર
હોતેહી ઉસકી સ્વર જમાલિકે પાસ ભેજ દી । ‘ તદ્દેવં જમાલી સ્વત્તિય
કુમારે જેણેવ મઙ્ગળધરે તેણેવ ઉવાગચ્છડ ’ સ્વર મિલતે હી વહ
ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ જહાં સ્નાન ઘર થો વહાં ગયા-‘ ઉવાગચ્છિત્તા
પ્હાણ કથવલિકમ્મે જહા ઉવવાહણ પરિસા વણ્ણઓ તહા માણિયચ્ચં ’
વહાં જાકર ઉસને સ્નાન ક્રિયા, વલિકર્મ ક્રિયા-વાયસાદિકોંકે લિયે
અન્ન વિતરિત ક્રિયા, ઔપપાતિક ત્વ્રમં જેસા વર્ણન પૂર્વાર્ધમે ૪૮ વેં

અહીં ખબર પહોંચાડો. “ તદ્દેવં તં કોઢુવિયપુરિસા જમાલિણા સ્વત્તિયકુમારેણ
એવં વુત્તા સમાણા જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ ” ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની આ આના
સાંભળીને તે કૌટુમ્બિક પુરુષો ઘણો હર્ષ અને સંતોષ પામ્યા. તેમણે ઘણીજ
ઝડપથી ચાર ઘંટડીવાળા વ્થને ઘોડા ભેડીને તૈયાર કર્યો અને તે વ્થને
મહેલની બહારની ઉપસ્થાનશાળામાં બેસો ગમ્મીને જમાલીને ખબર મોકલી
કે “ આપની આજ્ઞાનુસાર અશ્વરથ તૈયાર કરીને ઉપરિયત કર્યો છે ” ત્યારે
જમાલી સ્વત્તિયકુમારે જેણેવ મઙ્ગળધરે તેણેવ ઉવાગચ્છડ ” વ્થ તૈયાર થવના
સમયાર મળતાંજ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી ત્યાં સ્નાનગૃહ પહોંચ્યા ત્યાં
“ ઉવાગચ્છિત્તા પ્હાણ કથવલિકમ્મે જહા ઉવવાહણ પરિસા વણ્ણઓ તહા માણિયચ્ચં ”
ત્યાં જઈને તેણે સ્નાન કર્યું, ત્યારબાદ બલિકર્મ કર્યું-સેવેલે કે કાંઈ
આદિને માટે અન્નનું વિતરણ કર્યું. કાંડીનું સ્નાન પછીનું ઔપપાતિક સ્નાન

‘तए णं से जमाली खत्तियकुमारे कंचुइज्जपुरिसस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म हट्ठुट्ठं कोडुं वियपुरिसे सदावेइ ’ ततः खलु स जमालिः क्षत्रियकुमारः कञ्चुकि पुरुषस्य अन्तिके समीपे एतमर्थं भगवतः समागमनरूपं श्रुत्वा निश्चय-हृदि अवधार्य हृष्टतुष्टः अत्यन्तहर्षतोषयुक्तचित्तः सन् कौटुम्बिकपुरुषान् आज्ञाकारिपुरुषान् शब्दयति-आह्वयति, ‘सदावित्ता एवं वयासी’ शब्दयित्वा-आहूय एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्-खिप्पामेव भो देवानुप्पिया ’ चाउःघटं आसरहं जुत्तामेव उवट्ठवेह, उवट्ठवित्ता मम एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह ’ भो देवानुप्पियाः ! कौटु-

इस आवाजसे ऐसा मालूम होता है, कि साराका सारा नगर प्रक्षुब्धित समुद्रकी गर्जनासे व्याकुलित जैसा बन गया है। 'तएणं से जमाली खत्तियकुमारे कंचुहज्जपुरिसस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म हट्ठुट्ठं कोडुंबियपुरिसे सदावेह' इस प्रकारसे क्षत्रियकुमार जमालीने जब अन्तःपुर नियुक्त उस परिचारक कंचुकी पुरुषके मुखसे ऐसा सुना तब उसी समय उसने इस अर्थको हृदयमें धारण करके और आनंदित बन करके अपने कौटुम्बिक पुरुषोंको आज्ञाकारी नौकरोंको बुलाया—'सदावित्ता एवं वयासी' और बुलाकर उन्हें इस प्रकारकी आज्ञा दी—'खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! चाउग्घटं आसरहं जुत्तामेव उवट्ठवेह' हे देवानुप्रियो ! बहुतही शीघ्र चार घंटोंवाले अश्वरथको तुम तैयार करो अर्थात् जो रथ घोड़ोंके द्वारा चलाये जानेके योग्य है उस रथको घोड़े जोतकर यहां उपस्थित करो, 'उवट्ठवित्ता मम एय माणत्तियं पच्चप्पिणह' जब वह यहां उपस्थित हो जावे, तब हमें

અવાજથી એવું લાગે છે કે સમગ્ર શહેર ક્ષુબ્ધ સમુદ્રની ગર્જનાથી બાણે કે વ્યાકુલિત બની ગયું છે. “ તદ્દનં સે જમાલિ રાત્તિયકુમારે કંચુદ્વજ્જપુરિસ્સ સંતિષ્ણમ્યમદં સોચ્ચા નિસમ્મ હદ્ધુદ્ધુ કોહ્લંબિય પુરિસે સદ્ધાવેદ્ધ ” અંતઃપુરના પરિચારક કંચુકીર્ણ પાસેથી આ વાત સાંભળીને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને અત્યંત હર્ષ અને સંતોષ થયો. પુલકિત હૃદયે તે વાત સાંભળીને અને હૃદયમાં ધારણ કરીને તેણે કૌટુંબિક પુરુષોને-આજ્ઞાપાલક નોકરોને બોલાવ્યા. “ સદ્ધાવિત્તા એવ વયાસી ” બોલાવીને તેણે તેમને આજ્ઞા કરાવી.

“ સ્વિષ્ણમેવ મો દેવાણુપિયા ! ચાગ્ધંતં આસરહં જુતામેવ સ્વદૃવેહ ”
 હે દેવાનુપ્રિયો ! ઘણી જ ઝડપથી ચાર ઘંટડીવાળા અશ્વરથને તૈયાર કરો.
 એટલે કે ઘોડા બેડેલા રથને જલ્દીમાં જલ્દી બેડીને અહીં ઉપસ્થિત કરો.
 “ સ્વદૃવિતા મમ ઇયમાણત્તિયં પચ્ચપ્પિણહ ” અને તેને ઉપસ્થિત કરીને મને

‘તદ્દુર્લભં કોઢુંબિયપુરિસે સદાવેદ્’ તતઃ સ્વલ્પ સ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ કઠ્ચુકિ પુરુષસ્ય અન્તિકે સમીપે એતમર્થ મ્ભગવતઃ સમાગમનરૂપં શ્રુત્વા નિશમ્ય-હૃદિ અવ-ધાર્ય હૃદ્દુર્લભઃ અત્યન્તહર્ષતોષયુક્તચિત્તઃ સન્ કૌટુમ્બિકપુરુષાન્ આજ્ઞાકારિપુરુ-પાન્ શબ્દયતિ-આહ્વયતિ, ‘સદાવિત્તા એવં વયાસી’ શબ્દયિત્વા-આહ્વ્ય એવં વક્ષ્ય-માણપ્રકારેણ અવાદીત્-લિપ્પામેવ મ્મો દેવાણુપિપ્યા ’ યાઝગ્ધં આસરહં જુતામેવ ઉવદ્ધવેહ, ઉવદ્ધવિત્તા મમ એયમાણત્તિયં પચ્ચપ્પિણહ ’ મ્મો દેવાણુપિપ્યાઃ ! કૌટુ-

હસ આવાજસે એસા માલૂમ હોતા હૈ, કિ સારાકા સારા નગર પ્રક્ષુભિત સમુદ્રકી ગર્જનાસે વ્યાકુલિત જૈસા બન ગયા હૈ । ‘તદ્દુર્લભં કોઢુંબિયપુરિસે સદાવેદ્’ હસ પ્રકારસે ક્ષત્રિયકુમાર જમા-લીને જય અન્તઃપુર નિયુક્ત ઉસ પરિચારક કંચુકી પુરુષકે સુખસે એસા સુના તબ ઉસી સમય ઉસને હસ અર્થકો હૃદયમેં ધારણ કરકે ઓર આનંદિત બન કરકે અપને કૌટુમ્બિક પુરુષોકો આજ્ઞાકારી નૌક-રોંકો બુલાયા-‘ સદાવિત્તા એવં વયાસી ’ ઓર બુલાકર ઉન્હેં હસ પ્રકા-રકી આજ્ઞા દી-‘લિપ્પામેવ મ્મો દેવાણુપિપ્યા ! યાઝગ્ધં આસરહં જુતા-મેવ ઉવદ્ધવેહ’ હે દેવાણુપિપ્યો ! બહુતહી શીઘ્ર ચાર ઘંટોંવાલે અશ્વરથકો તુમ તૈયાર કરો અર્થાત્ જો રથ ઘોડોંકે દ્વારા ચલાયે જાનેકે યોગ્ય હૈ ઉસ રથકો ઘોડે જોતકર યહાં ઉપસ્થિત કરો, ‘ ઉવદ્ધવિત્તા મમ એય માણત્તિયં પચ્ચપ્પિણહ ’ જય વદ્ યહાં ઉપસ્થિત હો જાવે, તબ હમેં

અવાજથી એવું લાગે છે કે સમગ્ર શહેર ક્ષુબ્ધ સમુદ્રની ગર્જનાથી બાંધે કે વ્યાકુલિત બની ગયું છે. “ તદ્દુર્લભં કોઢુંબિય પુરિસે સદાવેદ્ ” અન્તઃપુરના પરિચારક કંચુકીજન પાસેથી આ વાત સાંભળીને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને અત્યંત હર્ષ અને સંતોષ થયો. પુલકિત હૃદયે તે વાત સાંભળીને અને હૃદયમાં ધારણ કરીને તેણે કૌટુમ્બિક પુરુષોને-આજ્ઞાપાલક નોકરોને બોલાવ્યા. “ સદાવિત્તા એવ વયાસી ” બોલાવીને તેણે તેમને આજ્ઞા કરાવી.

“ લિપ્પામેવ મ્મો દેવાણુપિપ્યા ! યાઝગ્ધં આસરહં જુતામેવ ઉવદ્ધવેહ ” હે દેવાણુપિપ્યો ! ઘણી જ ઝડપથી ચાર ઘંટડીવાળા અશ્વરથને તૈયાર કરો. એટલે કે ઘોડા બેઠેલા રથને જલ્દીમાં જલ્દી બેઠીને અહીં ઉપસ્થિત કરો. “ ઉવદ્ધવિત્તા મમ એયમાણત્તિયં પચ્ચપ્પિણહ ” અને તેને ઉપસ્થિત કરીને મને

મ્વિકપુરુષાઃ ! ક્ષિપ્રમેવ શીઘ્રાતિશીઘ્રમેવ ચાતુર્ઘટં ચતુર્ઘટા યુક્તમ્ અશ્વસ્થમ્ અશ્વવાહ્યરથમ્ યુક્તમેવ પ્રવરચલીઝ્ઘ્ઘાદિના સંયોજિતમેવ ઉપસ્થાપયત, ઉપસ્થાપ્ય મમ एताम् આજ્ઞપ્તિમ્-આજ્ઞામ્ પ્રત્યર્પયત-પરાવર્તયત । ‘ તए णं ते कोडुबिय पुरिसा जमालिणा खत्तियकुमारेण एवं वुत्ता समाणा जाव पच्चप्पिणंति ’ તતઃ खलु ते कौटुम्बिकपुरुषाः जमालिना क्षत्रियकुमारेण एवमुक्तरीत्या उक्ता आज्ञप्ताः सन्तो यादत् क्षिप्रमेव चातुर्घटम् अश्वरथं युक्तमेव उपस्थाप्य जमालेराज्ञप्तिं प्रत्यर्पयन्ति, ‘ तए णं जमाली खत्तियकुमारे जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता ण्हाए कयवलिकम्मे जहा उववाइए परिसा वण्णओ तहा भाणियव्वं ’ ततः खलु जमालिः क्षत्रियकुमारो यत्रैव मज्जनगृहमासीत् तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य स्नातः कृतवलिकर्मा वायसादिभ्यो दत्तान्नभाग. यथा कोणिकस्य

इसकी खबर दो. ‘ तएणं ते कोडुंबियपुरिसा जमालिणा खत्तियकुमारेण एवं वुत्ता समाणा जाव पच्चप्पिणंति ’ इस प्रकार क्षत्रियकुमार जमालिने जब उन कौटुम्बिक पुरुषोंसे कहा-तो उन्होंने बहुतही शीघ्रतासे चार घंटोंवाले रथको घोड़े जोतकर तैयार कर दिया. और तैयार होतेही उसकी खबर जमालिके पास भेज दी । ‘ तएणं जमाली खत्तियकुमारे जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवागच्छइ ’ खबर मिलते ही वह क्षत्रियकुमार जमालि जहां स्नान घर था वहां गया-‘ उवागच्छित्ता ण्हाए कयवलिकम्मे जहा उववाइए परिसा वण्णओ तहा भाणियव्वं ’ वहां जाकर उसने स्नान किया, बलिकर्म किया-वायसादिकोंके लिये अन्न वितरित किया, औपपातिक सूत्रमें जैसा वर्णन पूर्वार्धमें ४८ वे

અહીં ખબર પહોંચાડો. “ તएणं ते कोडुंबियपुरिसा जमालिणा खत्तियकुमारेण एवं वुत्ता समाणा जाव पच्चप्पिणंति ” क्षत्रियકુમાર જમાલીની આ આજ્ઞા સાંભળીને તે કૌટુમ્બિક પુરુષો ઘણો હર્ષ અને સતોષ પામ્યા. તેમણે ઘણી જ ઝડપથી ચાર ઘંટડીવાળા રથને ઘોડા બેઠીને તૈયાર કર્યો. અને તે રથને મહેલની બહારની ઉપસ્થાનશાળામાં બેસો રાખીને જમાલીને ખબર મોકલી કે “ આપની આજ્ઞાનુસાર અશ્વરથ તૈયાર કરીને ઉપસ્થિત કર્યો છે. ” તएणं જમાલી खत्तियकुमारे जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवागच्छइ ” રથ તૈયાર થવાના સમાચાર મળતાં જ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી ન્યાં સ્નાનગૃહ હતું ત્યાં ગયો. “ उवागच्छित्ता ण्हाए कयवलिकम्मे जहा उववाइए परिसा वण्णओ तहा भाणियव्वं ” ત્યાં જઈને તેણે સ્નાન કર્યું, ત્યારબાદ બલિકર્મ કર્યું-એટલે કે ઠાગડા આદિને માટે અન્નનું વિતરણ કર્યું. બાકીનું સમસ્ત વર્ણન ઔપપાતિક સૂત્રના

ઔપપાતિકે પૂર્વાર્ધેઽષ્ટવત્ત્વારિશત્તમે સૂત્રે પર્વદ્વર્ણકે મણિતસ્તથૈવ ધનાપિ મણિતવ્યઃ તથાવોલસૂ ઔપપાતિકે —

‘ અળેગમળનાયગ-દંડનાયગ-રાઈ-સર-તલવર-માડવિય-કોડુંવિય-ઈન્મ-સેટ્ટિ-સેળાવહ-સત્થવાહ-દૂય-સંધિવાલસદ્ધિ સંપરિચુટે ’ इति, અનેકે ગળનાયકા યે પ્રકૃત્યૈવ મહત્તરાઃ, દણ્ડનાયકાઃ-રાજ્યતન્ત્રપરિપાલકાઃ, રાજાનઃ-માણ્ડલિકાઃ, ઈશ્વરાઃ-યુવરાજપદસિક્તાઃ, તલવરાઃ પરિચુટ્તપ્રપદત્તપદ્મવન્ધવિભૂષિતરાજસ્થાનીયાઃ, માડમ્બિકાઃ-પચ્ચશતગ્રામાધિપાઃ, છિન્નમડગ્રાધિપા વા, કોડુમ્બિકાઃ-વહુકુડુમ્બપાલકાઃ । ઇન્મ્યાઃ=હસ્તિપરિમિતધનરાશિમન્તઃ,

સૂત્રમે કૌણિકકી પરિષદાકા કિયા ગયા હૈ-ઐસાહી વર્ણન યહાં પર કર લેના चाहिये-ઔપપાતિક સૂત્રમે વહ વર્ણન હસ પ્રકારસે કહા ગયાહૈ-‘અળેગ’ગળનાયગ-દંડ નાયગ-રાઈસર-તલવર-માડવિય-કોડુંવિય ઈન્મ-સેટ્ટિ-સેળાવહ-સત્થવાહ-દૂય સંધિવાલ-સદ્ધિ-સંપરિચુટે’ પ્રકૃતિસેહી જો બહુત વડે હોતે હૈં, વે ગળનાયક હૈં, રાજતન્ત્રકે જો પરિપાલક હોતે હૈં વે દણ્ડનાયક હૈં, માણ્ડલિક રાજાઓંકા નામ રાજા હૈ, યુવરાજ પદમે અભિષિક્ત હુઓંકા નામ ઈશ્વર હૈ, જિન્હે સંતુષ્ટ હુપ રાજાઓં દ્વારા પદ્મવન્ધ કિયા જાતા હૈ, એસે રાજસ્થાનીય વ્યક્તિ તલવર કહે જાતે હૈં, પાંચસો ગામકે જો અધિપતિ હોતે હૈં વે માડમ્બિક હૈં, અનેક કુડુમ્બોંકે જો પરિપોષક હોતે હૈં વે કોડુમ્બિક હૈં, જિનકે પાસ હાથી પ્રમાણ દ્રવ્યરાશિ હોતી હૈ, વે ઇન્મ હૈં, સુવર્ણકે પદ્મવન્ધસે જિનકા

પૂર્વાર્ધના ૪૮ માં સૂત્રમાં આપવામાં આવેલ કોણિકની પરિષદાના વર્ણન પ્રમાણે સમજવું ઔપપાતિક સૂત્રમાં તે વર્ણન આ પ્રમાણે કરેલું છે. “અળેગમળનાયગ-દંડનાયગ-રાઈસર-તલવર-માડવિય-કોડુંવિય-ઈન્મ-સેટ્ટિસેળાવહ-સત્થવાહ-દૂય-સંધિવાલ-સદ્ધિ-સંપરિચુટે”

પ્રકૃતિથિજ જે ઘણા મોટા હોય છે-સમૂહના આગેવાન હોય છે તેને ગળનાયક કહે છે. રાજતન્ત્રના જે પરિપાલક હોય છે, તેમને દંડનાયક કહે છે. માંડલિક રાજાઓને રાજા કહે છે. યુવરાજ પદે જેનો અભિષેક થયેલો હોય છે તેને ઈશ્વર કહે છે જેની સેવાઓથી સંતોષ પામીને જેમને રાજા દ્વારા પદ્મવન્ધ કરવામાં આવેલ હોય છે, એવી રાજસ્થાનીય વ્યક્તિને તલવર કહે છે. પાંચ સો ગામના અધિપતિને માડમ્બિક કહે છે. અનેક કુડુમ્બોના પારિપોષક પુરુષોને કોડુમ્બિક કહે છે. જેની પાસે હાથીપ્રમાણ દ્રવ્યરાશિ હોય છે, તેને ‘ઇન્મ’ કહે છે. સુવર્ણના પદ્મવન્ધથી જેનું મસ્તક વિભૂષિત રહે

શ્રેષ્ઠિનઃ હિરણ્યપદ્મસમલકૃતમૂર્ધાનો નગરપ્રધાનવ્યવહર્તારઃ, સેનાપતયઃ= સૈન્યનાયકાઃ, સાર્થવાહાઃ—લાભાર્થે દેશાન્તરે ગચ્છતાં સાર્થદાનેન દ્રવ્યદાનેન ચ સહાયકર્તારઃ, દૂતાઃ=રાજાદેશનિવેદકાઃ, સન્ધિપાલાઃ રાજ્યસીમારક્ષકાઃ તૈઃ સાર્થં સંપરિવૃતઃ—પરિવેષ્ટિતઃ इति । અત્ર વિષયે ઔપપાતિકસૂત્રે ક્વચિત્ ક્વચિત્ પતાદશઃ પાઠો લભ્યતે, તથાહિ—

‘ અણેગગણનાયગદંડનાયગરાઈસરતલવરમાડંવિયકોહુંવિય ઓલુગમંતિમહા મંતિગણપદોવારિયઅમચ્ચવેડપીઠમહનગરનિગમસેટ્ઠિસત્થવાહદૂયસંધિવાલસદ્દિ સંપરિવુઢે ’ તત્રૈવં વ્યાખ્યા - અનેકે યે ગણનાયકાઃ પ્રકૃતિ મહત્તરા, દંડનાયકાઃ તન્ત્રપાલાઃ રાજાનો માણ્ડલિકા, ईश्वर—યુગ્મરાજા, તલ-વરાઃ સંતુષ્ટનગરપતિપદત્તપદ્મવન્ધદિભૂષિતાઃ રાજસ્થાનાધાઃ માડમ્બિકાઃ—છિન્નમડમ્બાધિપાઃ કૌટુંબિકાઃ—કનિષ્ઠપદ્મકુલસ્વર્વામનઃ. અવલગકાઃ સેવકાઃ,

મસ્તક વિશૂષિત હોતા હૈ, એસે નગર પ્રધાન વ્યવહારોજન શ્રેષ્ઠી કહ-લાતે હૈ, સેનાકે જો નાયક હોતે હૈ, વે સૈન્યનાયક હૈ, લાભકે લિયે દેશાન્તર જાનેવાલોંતો જો સાથ દેનેસે અથવા દ્રવ્ય દેનેસે સહાયતા કરતે હૈ વે સાર્થવાહ હૈ, રાજાકે આદેશોંકા નિવેદન કરનેવાલે દૂત હૈ, ઓર રાજ્યકી સીમાકી રક્ષા કરનેવાલે સન્ધિપાલ હૈ ।

હસ વિષયમેં ઔપપાતિક સૂત્રમેં કહીં ૨ એસા ઓ પાઠ મિલતા હૈ—‘ અણેગ - ગણનાયગ-દંડનાયગ-રાઈસરતલવર - માડંવિયકોહુંવિય ઓલુગમંતિ મહામંતિ ગણગ દોવારિય અમચ્ચવેડપીઠમહનગરનિગમ સેટ્ઠિ સત્થવાહદૂયસંધિવાલસદ્દિ સંપરિવુઢે ’ ગણનાયક, દંડ-નાયક, રાજા, ईश्वर, તલવર, માડમ્બિક, કૌટુંબિક હન પદોંકી વ્યાખ્યા પૂર્વોક્ત પ્રકારસેહી હૈ, સેવકોંકા નામ અવલગકહૈ, રાજાકે લિયે રાજ્ય-

છે એવા નગરના મુખ્ય વ્યવહારી પુરુષને શ્રેષ્ઠિ કહે છે, સેનાના નાયકને સેનાપતિ કહે છે, કમાવાને માટે પરદેશ જનારને સાથ આપનાર અથવા દ્રવ્યની સહાયતા કરનારને સાર્થવાહ કહે છે, રાજાના આદેશોતું નિવેદન કરનારને દૂત કહે છે, અને રાજ્યની સીમાતુ રક્ષણ કરનારને સન્ધિપાલ કહે છે.

આ વિષયને અનુલક્ષીને ઔપપાતિક સૂત્રમાં કોઇ કોઇ જગ્યાએ આ પ્રમાણે સૂત્રપાઠ પશ્ય મળે છે—“ અણેગ ગણનાયગ, દંડનાયગ, રાઈસર, તલવર, માડંવિય, કોહુંવિય, ઓલુગમંતિ, મહામંતિ ગણગ દોવારિય અમચ્ચવેડપીઠ મ નગરનિગમસેટ્ઠિસત્થવાહદૂયસંધિવાલસદ્દિ સંપરિવુઢે ” ગણનાયક, દંડ નાયક, રાજા, ईश्वर, તલવર, માડમ્બિક અને કૌટુંબિક, આ પદોની વ્યાખ્યા ઉપર કહેવામાં આવી છે. સેવકોને ‘ અવલગક ’ કહે છે, રાજ્ય સંચાલનના

મન્ત્રિણઃ પ્રસિદ્ધાઃ સચિવાઃ, મહામન્ત્રિણો મન્ત્રિમण्डलप्रधानाः, ગણકાઃ ગણિ-
તજ્ઞા, દૌવારિકાઃ, પ્રતીહારા, અમાત્યાઃ રાજ્યાધિષ્ઠાયકા, ચેટાઃ ચરણસેવકાઃ,
પીઠમર્દાઃ વયસ્યાઃ, નગરં નગરવાસિપ્રકૃતિમण्डलम्, નિગમાઃ વણિગ્જનનિવાસઃ
શ્રેષ્ઠિનઃ શ્રી દેવતાઽધ્યાસિતસૌવર્ણપદ્મવિભૂષિતશિરસઃ, સેનાપતયઃ-સૈન્ય-
નાયકાઃ દૂતાઃ અન્યેષાં રાજાદેશનિવેદકાઃ, સન્ધિપાલાઃ રાજમન્ધિરક્ષકાઃ, તૈઃ
સાર્થં ન કેવલં તૈઃ સહ કિન્તુ સંપરિવૃતઃ-સમ્-સમન્તાત્ પરિવૃતઃ=પરિકરિત, ઇતિ
ભાવઃ ' જાવ ચંદનાકિન્નગાયસરીરે સવ્વાલંકારવિભૂસિણ મજ્જણધરાઓ
પહિણિક્ખમહ જાવ યાવત્ ચન્દનાકીર્ણગાત્રશરીરઃ-ચન્દનાનુલિપ્ત દેહઃ,

શાસનકે સંચાલનકી સલાહ દેનેવાલેકા નામ મંત્રી હૈ, સચિવ મી હસી
પ્રકારકે હોતે હૈ, મંત્રિ મण्डलके जो प्रधान होते हैं, वे महामंत्री हैं,
उद्योतिष शास्त्रके जो ज्ञाता होते हैं, वे गणक हैं, द्वारपालका नाम
दौवारिक है, राज्यके अधिष्ठायकका नाम अमात्य है, चरण सेवकोंका
नाम चेट है, वयस्योंका नाम पीठमर्द है, नगरनिवासी प्रजाजनका नाम
नागरिक है, वणिगजनों के निवास हों उस स्थान का
नाम निगम है, श्री देवतासे युक्त - सौवर्णपट्टसे
विभूषित जिनका मस्तक होता है, वे श्रेष्ठी हैं। सेनानायकका नाम
सेनापति है, दूसरोंसे राजाओंके आदेशोंको कहनेवाले दूत हैं, राज्यकी
सन्धिके रक्षक सन्धिपाल हैं, इन सब अनेक गणनायक आदिकोंसे
घिरा हुआ एवं ' जाव चंदणाकिन्नगायसरीरे सव्वालंकारविभूसिए
मज्जणधराओ पडिणिक्खमइ ' यावत् चन्दनसे जिसका पूरा शरीर

કાર્યમાં રાખને સલાહ દેનાર વ્યક્તિને મંત્રી કહે છે. સચિવ એટલે પ્રધાન
તે પણ રાજ્ય સંચાલનના કાર્યમાં રાખને મદદ કરે છે. મંત્રીમંડળના વડાને
મહામંત્રી કહે છે, ય્યોતિષ શાસ્ત્રના જાણકારને ' ગણક ' કહે છે. દ્વારપાલને
' દૌવારિક ' કહે છે, રાજ્યના અધિષ્ઠાયકને અમાત્ય કહે છે, ચરણસેવકને
' ચેટ ' કહે છે, વયસ્થોને ' પીઠમર્દ ' કહે છે, નગરનિવાસી પ્રજાજનને નગર
અથવા નાગરિક કહે છે, વણિગ્જન (વેપારી) ને ' નિગમ કહે છે, સુવર્ણ-
પટ્ટકથી વિભૂષિત જેનું મસ્તક હોય છે એવા લક્ષ્મીપતિને શ્રેષ્ઠી કહે છે, સેનાના
નાયકને સેનાપતિ કહે છે, રાજાની આજ્ઞા અન્યને પહોંચાડનારને દૂત કહે છે
અને રાજ્યની સન્ધિના રક્ષકને સન્ધિપાલ કહે છે.

આ ગણનાયક આદિ લોકોથી વીંટળાયેલો " જાવ ચંદનાકિન્નગાય સરીરે
સવ્વાલંકારવિભૂસિણ મજ્જણધરાઓ પહિણિક્ખમइ " અને ચન્દનથી લિપ્ત શરી-

सर्वालङ्कारविभूषितो मज्जनगृहात् स्नानागारात् प्रतिनिष्क्रामति-निर्गच्छति,
 'पडिनिक्खमिन्ता जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला, जेणेव चाउघंटे आसरहे,
 तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिता-चाउघटं आसरहं दुरुहेइ' मज्जनगृहात् प्रति
 निष्क्रम्य निर्गत्य, यत्रैव वाह्या उपस्थानशाला आसीत्, यत्रैव चातुर्घण्टश्चतुर्घण्टो-
 मेतः अश्वरथः आसीत्, तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य चातुर्घण्टम् अश्वरथम् आरो-
 हति 'दुरुहिता सकोरंटमल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं महया भडचडगरपह-
 करवंदपरिक्खित्ते' आरु सकोरण्टमाल्यदाम्ना कोरण्टनामकपुष्पविशेषमाल्य-
 दाम्ना सहितेन छत्रेण ध्रियमाणेन महता बृहता प्रकारेण भटानां महाभटानां
 चटकरवन्तः विस्तारवन्तो ये पहकराः समूहास्तेषां वृन्देन परिक्षिप्तः परिवेष्टितः
 सन् 'खत्तियकुण्डगामे नगरे मज्झं मज्झेणं निग्गच्छइ' क्षत्रियकुण्डग्रामस्य

उपलिस हो रहा है, तथा समस्त अलंकारोंसे जिसकी शारीरिक शोभा
 खूब बढ़ रही है, ऐसा वह जमालि स्नान घरसे बाहर निकला 'पडिनि-
 क्खमिन्ता' बाहर निकल कर फिर वह 'जेणेव बाहिरिया उवट्ठाण-
 साला' जहां अपनी उपस्थान शाला थी और 'जेणेव चाउघंटे आस-
 रहे' जहां चार घंटोंवाला वह अश्वरथ रखा था 'तेणेव उवागच्छइ'
 वहां पर आया-वहां आकर वह उस चातुर्घण्ट रथ पर सवार हो गया
 'दुरुहिता सकोरंटमल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं महया भडचडगर
 पहकरवंद परिक्खित्ते' सवार होतेही उसके ऊपर छत्रधारियोंने
 कौरंट पुष्पोंकी मालासे युक्त छत्र तान दिया, साथमें बडे २ योधा-
 ओंका समूह हो गया-इस तरह इन सबसे घिरा हुआ वह जमालि
 'खत्तियकुण्डगामे नगरे मज्झं मज्झेणं निग्गच्छइ' क्षत्रियकुण्ड-

रना अगोवाणे। तथा समस्त अलंकारोथी विभूषित शरीरवाणे। ते क्षत्रियकुमार
 जमाली स्नानगृहमांथी भडार नीकण्ये। पडिनिक्खमिन्ता " त्यांथी भडार नीक
 णीने " जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला " न्या तेनी भाद्य उपस्थान शाला
 (सभाभवन) छती, " जेणेव चाउघंटे आसरहे " न्यां आर घंटीवाणे। ते
 अश्वरथं ओलो छतो, " तेणेव उवागच्छइ " त्या ते आण्ये। त्या आवीने ते
 अश्वरथमां ओसी गये। " दुरुहिता सकोरंटमल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेण
 भडचडगरपहकरवंदपरिक्खित्ते " जेणे ते रथमां सवार थये। के तरत ज
 छत्रधारीओओ तेना मस्तक पर केरंट पुष्पोनी भाणाथी युक्त छत्र धारण
 कथुं अने अनेक योद्धाओनो समूह तेनी साथे साथे आलवा लाण्ये।
 आ रीते तेभना वडे घेरायेले। ते क्षत्रियकुमार जमाली " खत्तियकुण्डगामे नगरे
 मज्झं मज्झेणं निग्गच्छइ " क्षत्रियकुण्डग्राम नगरनी भराभर वर्ये थछिनी नीकण्ये।

नगरस्य मध्यमध्येन निर्गच्छति, ' निगच्छित्ता जेणेव माहणकुंडगामे नगरे जेणेव बहुसालए चेइए तेणेव उवागच्छइ ' क्षत्रियकुण्डग्रामनगरात् निर्गत्य यत्रैव ब्राह्मणकुण्डग्रामं नगरमासीत्, य व बहुशालकं चैत्यम् उद्यानमासीद्, तत्रैव उपागच्छति, ' उवागच्छित्ता तुरए निगिण्हेइ, निगिहणेत्ता रहं ठवेइ, ठवेत्ता रहाओ पच्चोरुइइ ' उपागत्य तुरगौ अश्वौ निगृह्णाति-निरुणद्धि निगृह्य निरुध्य रथं स्थापयति, स्थापयित्वा रथात् प्रत्यवरोहति-अवतगति. ' पच्चोरुहित्ता पुप्फ तांबोलाउहमाइयं वाहणाओ पविसज्जेइ ' रथात्प्रत्यवरु अवतीर्य पुष्पताम्बूला-युधादिकम् उपानहौ च विसृजति-परित्यजति, ' विसज्जेत्ता एगसाडियं उत्तरा-संगं करेइ, पुष्पताम्बूलायुधादिकम् उपानहौ च विसृज्य-परित्यज्य एकशाटिकम् अस्यूतम् उत्तरासंगं करोति, ' करित्ता ' कृत्वा अंजलिमउलियहत्ये, जेणेव समणे

ग्राम नगरके बिलकुल बीचमेंसे होकर निकला ' निगच्छित्ता जेणेव माहणकुंडगामं नगरे, जेणेव बहुसालए चेइए तेणेव उवागच्छइ ' और निकलकर जहाँ ब्राह्मण कुण्डग्राम नगर और जहाँ वह बहुशालक उद्यान था उस ओर चला ' उवागच्छित्ता तुरए निगिण्हेइ ' वहाँ पहुँचकर उसने अपने घोड़ोको रोक दिया ' निगिण्हेत्ता रहं ठवेइ ' घोड़ोको रोक कर रथको खड़ा किया, ' ठवेत्ता रहाओ पच्चोरुइइ ' रथको खड़ा करके फिर वह उससे नीचे उतरा ' पच्चोरुहित्ता पुप्फ तांबोला-उयमाइयं वाहणाओ य विसज्जेइ ' नीचे उतर कर उसने पुष्प, ताम्बूल, आयुध आदिको एवं दोनों जूतोंको छोड़ दिया ' विसज्जेत्ता एगसा-डियं उत्तरासंगं करेइ, इन सबको छोड़ करके फिर उसने एकशाटिक उत्तरासंग किया, ' करित्ता ' एक शाटिक उत्तरासंग करके 'अंजलि

“ निगच्छित्ता ” त्यांथी नीकणीने. “ जेणेव माहणकुंडगामं नगरे, जेणेव बहु-सालए चेइए तेणेव उवागच्छइ ” न्यां आहणकुंडग्राम नगर हेतु, न्यां बहु-शालक उद्यान हेतु, ते तरइ ते आगण वध्ये. “ उवागच्छित्ता ” त्यां पडोळीने “ तुरए निगिण्हेइ ” तेथे अश्वोने रोह्या. “ निगिण्हेत्ता रहं ठवेइ ” अने रथने ओलो राख्यो. “ ठवेत्ता रहाओ पच्चोरुइइ ” रथने ओलो राखीते ते रथमांथी नीचे उतर्यो. “ पच्चोरुहित्ता पुप्फतांबोलाउयमाइयं वाहणाओ य विसज्जेइ ” रथमांथी उतरिने तेथे पुष्प, तांबूल (पान) आयुधो आदिने तथा पगरांथीने त्याग कर्त्यो. “ विसज्जेत्ता ” ते वस्तुओने परित्याग करीने “ एगसाडीयं उत्तरासंगं करेइ ” ओक सगंग उत्तरासंग (उत्तरीय) धारण कर्त्यु. “ करित्ता ” उत्तरासंग धारण करीने “ अंजलिमउलियहत्ये जेणेव

भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ ' अञ्जलिमुकुलितहस्तः कृताञ्जलिः यत्रैव समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ ' उपागत्य श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिःकृत्वः त्रिवारम् आदक्षिणप्रदक्षिणं करोति, करित्ता जाव ति-
विहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासइ ' कृत्वा यावत् भुश्रूषमाणो नमस्यन् विनयेन प्राञ्जलिपुटः सन् त्रिविधया पर्युपासनया पर्युपास्ते । ' तए णं समणे भगवं महा-
वीरे जमालिस्स खत्तिवकुमारस्स तीसेय महतिमहालियाए इसि जाव धम्म-
कहा जाव परिसा पडिगया ' ततः खलु श्रमणो भगवान् महावीरो जमालये क्षत्रिय-
कुमाराय तस्यां च महतिमहत्याम् ऋषिपावत् पर्षदि धर्मकथा यावत् उपदिष्टवान्,

मउलियहत्थे जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ ' फिर वह दोनों हाथोंकी अंजलि बना कर जहां श्रमण भगवान् महावीर विराजमान थे वहां आया ' उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं ति-
क्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ ' वहां आ करके उसने श्रमण भग-
वान् महावीरको तीन बार आदक्षिण प्रदक्षिणा की ' करित्ता जाव ति-
विहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासइ ' तीन बार आदक्षिण प्रदक्षिण करके धर्मश्रवण करनेकी इच्छासे फिर उसने प्रभुको नमस्कार किया और बड़े विनयसे दोनों हाथोंको जोड़कर त्रिविध पर्युपासनासे प्रभुकी उसने उपासना की ' तएणं समणे भगवं महावीरे जमालिस्स खत्तिवकुमारस्स तीसेय महतिमहालियाए इसि जाव धम्म कहा जाव परिसा पडिगया ' इसके बाद उन श्रमण भगवान् महावीरने उस क्षत्रियकुमार जमालिको और उस विशाल ऋषि परिषद् आदिको धर्मकथा कही. धर्मकथाको सुनकर

समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ " भन्ने हाथनी अंजली बनावीने (भन्ने हाथ लेडीने) त्यां श्रमणु भगवान् महावीर विराजता छता, त्यां ते आये। " उवागच्छित्ता " त्यां आवीने " समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ " तेहे त्रणु बार आदक्षिणु प्रदक्षिणुपूर्वक श्रमणु भगवान् महावीरने वंछणु नमस्कार क्यो. " करित्ता जाव तिविहाए पज्जुवास-
णाए पज्जुवासइ " वंछणु नमस्कार करीने तेहे धर्मश्रवणुनी इच्छाथी, भन्ने हाथ लेडीने त्रिविध (भन, वयन अने काया) पर्युपासना द्वारा प्रभुनी उपासना करी.

" तएणं समणं भगवं महावीरे जमालिस्स खत्तिवकुमारस्स तीसेय महति-
महालियाए इसि जाव धम्मकहा जाव परिसा पडिगया " त्थार आद श्रमणु भगवान् महावीरे ते क्षत्रियकुमार जमालीने तथा ते विशाल ऋषिपरिषदा

ધર્મકથાં શ્રુત્વા નિશ્ચય પર્વત્ પ્રતિગતા, 'તેણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે સમ-
નસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિણ ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મ' તતઃસ્વલ્લુ સ જમાલિઃ
ક્ષત્રિયકુમારઃ શ્રમણસ્ય મગવતો મહાવીરસ્ય અન્તિકે સમીપે ધર્મં ધર્મોપદેશં
શ્રુત્વા નિશ્ચય હૃદિ અવધાર્ય 'હઠ્ઠ જાવ ઉઢાણ ઉઢેહ, ઉઢાણ ઉઢેત્તા સમણં મગવં
મહાવીરં તિક્કલુત્તો જાવ નમંસિત્તા એવં વયાસી'—હૃષ્ટ યાવત્ હૃષ્ટતુષ્ટચિત્તાનન્દિતઃ
પ્રીતિમનાઃ હર્ષવશવિસર્પદ્વહ્દયઃ કરતલકૃતમૌલિમુકુટઃ ઉત્થયા ઉત્તિષ્ઠતિ, ઉ-
ત્થયા ઉત્થાય શ્રમણં મગવન્તં મહાવીરં ત્રિઃકૃત્વઃ વારત્રયં યામત્ આદક્ષિણપ્રદ-
ક્ષિણં કરોતિ, કૃત્વા વન્દતે નમસ્યતિ, વન્દિત્વા નમસ્યિત્વા એવં વક્ષ્યમાણપ્રકા-
રેણ અવાદીત્—'સદ્દહામિ ણં મંતે ! નિગંથં પાવયાણં, પત્તિયામિ ણં મંતે ! નિગંથં

और उसे हृदयमें धारण कर परिषदा विसर्जित हो गई 'तएणंसे ज-
माली स्वत्तियकुमारे समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिण धम्मं सोच्चा
निसम्म' इसके बाद वह क्षत्रियकुमार जमालि श्रमण भगवान् महा-
वीरके पास धर्मोपदेश सुनकर और उसे अपने हृदयमें धारण कर
'हट्ट जाव उट्टाए उट्टेह' बड़ा हर्षित हुआ और संतुष्ट चित्त होकर
आनंदमग्न बन गया, हर्षसे उसका हृदय उछलने लगा उसने दोनों
हाथोंकी अंजलि बनाई और उसे मस्तक पर लगाया और एकदम
अपनी उत्थान शक्तिसे उठा 'उट्टाए उट्टेत्ता समणं भगवं महावीरं
तिकलुत्तो जाव नमंसित्ता एवं वयासी' उत्थान शक्तिसे उठकर उसने
श्रमण भगवान् महावीरको तीन बार आदक्षिण प्रदक्षिण करके वन्दन
किया, नमस्कार किया वन्दना नमस्कार करके फिर उसने उनसे इस

આદિને ધર્મકથા કહી ધર્મકથા શ્રવણ કરીને તથા તેને હૃદયમાં ધારણ કરીને
પરિષદા વસર્જિત થઈ ગઈ.

“તएणं સે જમાલિ સ્વત્તિયકુમારે સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિણ
ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મ” ત્યારબાદ તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી શ્રમણ ભગવાન
મહાવીર પાસે ધર્મશ્રવણ કરીને અને તેને હૃદયમાં ધારણ કરીને “હટ્ટ જાવ
ઉટ્ટાણ ઉટ્ટેહ” ધણે જ હર્ષ અને સંતોષે પામ્યો. તેણે હૃદય હર્ષથી નાચી
ઊઠ્યું. તે પુલકિત હૃદયે, બેન્ને હાથ બેડીને પોતાની ઉત્થાન શક્તિથી ઊભો
થયો. “ઉટ્ટાણ ઉટ્ટેત્તા સમણં મગવં મહાવીરં તિક્કલુત્તો જાવ નમંસિત્તા એવં
વયાસી” પોતાની ઉત્થાન શક્તિથી ઊભા થઈને તેને આદક્ષિણ-પ્રદક્ષિણા પૂર્વક
શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદણ કરી અને નમસ્કાર કર્યો. વંદણા નમસ્કાર
કરીને તેણે તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું—

પાવયણં, રોએમિ ણં મંતે । નિર્ગંથં પાવયણ અબ્હુટ્ટેમિ ણં મંતે । નિર્ગંથં પાવ-
યણં ' હે મદન્ત । શ્રદ્ધામિ સ્વલુ નિર્ગંથ પ્રવચનમ્ હે મદન્ત ! પ્રત્યેમિ વિશ્વ-
સિમિ સ્વલુ નિર્ગંથં પ્રવચનમ્, હે મદન્ત ! રોચયામિ-અમિલપામિ સ્વલુ નિર્ગંથં
પ્રવચનમ્ હે મદન્ત ! અભ્યુત્તિષ્ઠામિ નિર્ગંથં પ્રવચનમ્, ' એવમેયં મંતે ! તહમેયં
મંતે ! અવિતહમેયં મંતે ! અસંદિદ્ધમેયં મંતે । ' હે મદન્ત ! એવમેતત્ત યથા મંત્રાન
વદતિ તથૈવેતત્ત મદન્ત ! અવિતથં સત્યમેતત્ત મદન્ત ! અસદિગ્ધમેતત્ત-સન્દેહ-
રહિતમેતત્ત ' જાવ સે જહેયં તુભે વદહ, જં નવરં દેવાણુપ્પિયા ! અમ્માપિયરો
આપુચ્છામિ ' યાવત્ત યથૈતત્ત યૂયં વદથ, તથૈવેતત્ત વર્તેતે, કિન્તુ હે દેવાણુપ્પિયા !

પ્રકાર કહા-‘ સદ્દહામિ ણં મંતે ! નિર્ગંથં પાવયણં, પત્તિયામિ ણં મંતે ।
નિર્ગંથં પાવયણં રોએમિ ણં મંતે । નિર્ગંથં પાવયણં, અબ્હુટ્ટેમિ ણં મંતે ।
નિર્ગંથં પાવયણં ' હે મદન્ત ! મੈં હસ નિર્ગંથ પ્રવચનકી શ્રદ્ધા કરતા
હું, હે મદન્ત ! મੈં હસ નિર્ગંથ પ્રવચનકી પ્રતીતિ કરતા હું, હે મદન્ત !
મੈં હસ નિર્ગંથ-પ્રવચનકો ચાહતા હૂ, હે મદન્ત ! મੈં હસ નિર્ગંથ પ્રવ-
ચનકો અપને જીવનમેં ઉતારના ચાહતા હું । ‘ એવમેયં મંતે ! તહમેયં
મંતે ! અવિતહમેયં મંતે ! અસંદિદ્ધમેયં મંતે । ' હે મદન્ત ! જૈસા આપ
કહતે હૈ, વહ નિર્ગંથ પ્રવચન એસાહી હૈ, વૈસાહી હૈ, હે મદન્ત ! યહ
નિર્ગંથ પ્રવચન સર્વથા સત્યહી હૈ, હે મદન્ત ! યહ નિર્ગંથ પ્રવચન
સંદેહાદિ દોષોંસે બિલકુલ રહિતહૈ । ‘ જાવ સે જહેયં તુભે વદહ ’ યાવત્ત
જૈસા આપને હસે કહા હૈ । હે મદન્ત ! યહ વૈસાહી હૈ-કિન્તુ હે દેવા-
ણુપ્રિય ! ‘ અમ્માપિયરો આપુચ્છામિ ’ મૈં અપને માતાપિતાકી આજ્ઞા

“ સદ્દહામિ ણં મંતે ! નિર્ગંથં પાવયણં, પત્તિયામિ ણં મંતે ! નિર્ગંથં પાવ-
યણ, રોએમિ ણં મંતે ! નિર્ગંથં પાવયણં, અબ્હુટ્ટેમિ ણં મંતે ! નિર્ગંથં પાવયણં ”
હે લદન્ત ! આ નિર્ગંથ પ્રવચન પ્રત્યે મને શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થઈ છે, હે લદન્ત !
આ નિર્ગંથ પ્રવચન સત્ય હોવાની મને પ્રતીતિ થઈ ગઈ છે, હે લદન્ત !
આ નિર્ગંથ પ્રવચન મને ગમે છે, હે લદન્ત ! આ નિર્ગંથ પ્રવચનને હું
મારા જીવનમાં ઉતારવા માગું છું. “ એવમેયં મંતે ! તહમેયં મંતે ! અવિતહમેય
મંતે ! અસંદિદ્ધમેયં મંતે ! આપે કહ્યું તે સત્ય છે. હે લદન્ત ! આપના દ્વારા
જે અર્થનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું છે તે સર્વથા-સત્ય જ છે હે લદન્ત !
આ નિર્ગંથ પ્રવચન સર્વથા સત્ય છે. હે લદન્ત ! આ નિર્ગંથ પ્રવચન સંદે-
હાદિ દોષોંથી રહિત છે. ”

“ જાવ સે જહેયં તુભે વદહ ” હે લદન્ત ! આપે જે પ્રમાણે કહ્યું,
એવું જ તે છે. પરન્તુ હે દેવાણુપ્રિય ! “ અમ્માપિયરો આપુચ્છામિ ” હું મારા

યત્ નવરં વિશેષસ્તુ માતાપિતરૌ આપૃચ્છામિ-માતાપિત્રોરાજ્ઞાં ગૃહ્ણામિ તથાચ
 યદ્યપિ ભવદુક્તં સર્વં સત્યમેવાસ્તિ તથાપિ માતાપિત્રોરાજ્ઞાગ્રહણમાવશ્યકં ભવતિ
 ‘ તદ્દેવં અહં દેવાણુષ્પિયાણં અંતિદે મુણ્ડે ભવિત્તા અગારાઓ અણગારિયં પવ્વ-
 યામિ ’ તતઃસ્વલ્લ માતાપિત્રોરાજ્ઞાગ્રહણાનન્તરમ્ અહં દેવાનુપ્રિયાણામન્તિકે-
 સમીપે મુણ્ડો ભૂત્વા અગારાત્ નિષ્ક્રમ્ય ગૃહાવાસાદિકં પરિત્યજ્ય અનગારિતાં
 પ્રવ્રજામિ, પ્રવ્રજ્યાં ગ્રહીષ્યામિ-ઇતિ ભાવઃ । ભગવાનાહ-‘અહાસુહં દેવાણુષ્પિયા ।
 મા પડિવંધં કરેહ ’ હે દેવાનુપ્રિયાઃ । યથાસુખં યથા તુભ્યં રોચતે તથા કુરુ કિન્તુ
 પ્રતિવન્ધં વિલમ્બ મા કુરુ ॥ સૂ. ૪ ॥

મૂલમ્—‘ તદ્દેવં જે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે સમણેણં ભગ-
 વયા મહાવીરેણં એવં વુત્તે સમાણે હદ્ધતુદ્ધે સમણં ભગવં મહા-
 વીરં તિસ્સુતો જાવ નમાંસિત્તા તમેવ ચાડગ્ધંટં આસરહં દુરુ-
 હેહ, દુરુહિત્તા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવરિસ્સ અંતિયાઓ
 બહુમાલાઓ વેહાઓ પડિનિકલ્લમહ, પડિનિકલ્લમિત્તા સકો-
 રંટ જાવ ધરિજ્ઞમાણેણં મહયા મહચડગરજાવ પરિવિસલ્લે જે-
 ણેવ સ્વત્તિયકુંડગામે નયરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ, ઉવાગચ્છિત્તા

ચાહતા હું-અતઃ તને આજ્ઞા પ્રાપ્ત કર ‘અહં’ મેં ‘દેવાણુષ્પિયાણં
 અંતિદે મુણ્ડે ભવિત્તા અગારાઓ અણગારિયં પવ્વયામિ’ આપ દેવાનુ
 પ્રિયકે પાસે મુહિત્ત હોકર અગારાવસ્થાસે અનગારાવસ્થા ધારણ કરુંગા
 ‘અહાસુહં દેવાણુષ્પિયા । મા પડિવંધં કરેહ ’ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકી
 એસી ઘાત સુનકર પ્રભુને તમસે કહા-હે દેવાનુપ્રિય ! જેસા તુમ્હે રુચે
 વેસા કરો પરન્તુ વિલમ્બ મત કરો ॥સૂ.૪॥

માતાપિતાની આજ્ઞા લેવા ઇચ્છું છું. પ્રવ્રજ્યા અગીકાર કરવા માટે તેમની
 આજ્ઞા લઈને “ અહં દેવાણુષ્પિયાણં અંતિદે મુણ્ડે ભવિત્તા અગારાઓ અણગારિયં
 પવ્વયામિ ” આપ દેવાનુપ્રિયની પાસે મુહિત્ત થઈને (પ્રવ્રજ્યા લઈને) અગા-
 રાવસ્થા (ગૃહસ્થાવસ્થા) નો પરિત્યાગ કરીને હું અણગારાવસ્થા ધારણ કરીશ.
 “ અહાસુહં દેવાણુષ્પિયા મા પડિવંધં કરેહ ” ત્યારે મહાવીર પ્રભુએ તેને કહ્યું—
 હે દેવાનુપ્રિય ! તમને રુચે તેમ કરો, પણ આવા કામમાં વિલંબ કરવો
 નોંધ્યો નહીં ॥ ૪ ॥

खत्तियकूंडग्गामं नयरं मज्झं मज्झेणं जेणेव सए गिहे जहेव
 बाहिरिया उवट्ठाणसाला तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता
 तुरए निगिण्हइ, निगिण्हित्ता रहं ठवेइ, ठवेत्ता रहाओ पच्चो
 रुहइ, पच्चोरुहित्ता जेणेव आर्बिमतरिया उवट्ठाणसाला जेणेव
 अम्मापियरो तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता अम्मापियरो
 जएणं विजएणं वद्धावेइ, वद्धावेत्ता एवं वयासी- एवं खलु
 अम्मताओ ! मए समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए धम्मे
 निसंते, से वि य मे धम्मे, इच्छिए, पडिच्छिए, अभिरुइए । तए
 णं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो एवं वयासी- धम्मेसि
 णं तुमं जाया ? कयत्थेसि णं तुमं जाया ! कयपुत्तेसि तुमं
 जाया, कयलक्खणेसि णं तुमं जाया ! जं णं तुमे समणस्स
 भगवओ महावीरस्स अंतिए धम्मे निसंते सेविय धम्मे इच्छिए
 पडिच्छिए अभिरुइए । तए णं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मा-
 पियरो दोच्चंपि एवं वयासी एवं खलु मए अम्मताओ ! समणस्स
 भगवओ महावीरस्स अंतिए धम्मे निसंते, जाव अभिरुइए, तए णं
 अहं अम्मताओ ! संसारभउविग्गे भीए जम्मजरामरणः णं
 तं इच्छामि णं अम्मताओ ! तुव्भेहिं अब्भणुन्नाए समाणे सम-
 णस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं मुंडे भवित्ता अगाराओ
 अणगारियं पवइत्तए । तए णं सा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स
 माया तं आणिट्ठं अकंतं अप्पियं अमणुत्तं अमणामं अस्सुय-
 पुवं गिरं सोच्चा, निसम्म, सेयागयरोमकूवपगलंतविळीणगत्ता

सोगभरपवेवियंगमंगी नितेया दीणविमणवयणा, करयलमलि-
 षव कमलमाला, तक्खणओलुग्गदुब्बलसरीरलावन्नसुन्न-
 निच्छायागयसिरीया पसिढिलभूसणपडंतखुणिणयसंचुन्निय
 धवलवलपपब्भट्टउत्तरिजा मुच्छावसणट्टचेयगुरूईसुकुमाल-
 विकिन्नकेसहत्था, परसुणियत्तवचंपगलया निवत्तमहेव इंद-
 लट्ठी विमुक्कमंधिवंधणा, कोट्टिमतलंसि धमत्ति सवंगेहिं संनि-
 वडिया तएणं सा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स मायाससंभ-
 मोयत्तियाए तुरियं कंचणभिगारमुहविणिग्गयसीयलविमल-
 जलधाराए परिसिंचमाणनिववियगायलट्ठी उक्खेवयतालियं-
 ट वीयणगजणियवाएणं सफुसिएणं अंतेउरपरिजणेणं आसा-
 सिया समाणी रोयमाणी कंदमाणी सोयमाणी विलवमाणी
 जमालिं खत्तियकुमारं एवं वयासो-तुमंसि णं जाया ! अम्हं
 एगे पुत्ते इट्ठे कंते, पिए, मणुत्ते, मणामे थेज्जे, वेसासिए,
 संमए, बहुमए, अणुमए, भंडकरंडगवमाणे रयणे रयणब्भूए
 जोविउमविए हिययानंदजणणे उंवरपुप्फमिव दुल्लभे सवण-
 याए, किमंग पुण पासणायाए ? तं णो खलु जाया ! अम्हे-
 इच्छामो तुब्भं चणमविप्पओगं, तं अच्छाहि ताव जाया ! जाव
 ताव अम्हे जीवामो, तओ पच्छा अम्हेहिं कालगएहिं समाणेहिं
 परिणयवए वड्डियकुलवंसतंतुकज्जंमि निरवयक्खे समणस्स
 भगवओ महावीरस्स अंतिए मुंडे भवित्ता आगाराओ अण-
 गारियं पवइहिसि ॥ सू० ५ ॥

छाया—ततः खलु स जमालिः क्षत्रियकुमारः श्रमणेन भगवता महावीरेण
 एवमुक्तः सन् हृष्टतुष्ट श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिःकृत्वो यावत् नमस्यित्वा
 तमेव चातुर्घण्टम् अश्वरथम् आरोहति, आरुह्य श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अ-
 न्तिकात् बहुशालकात् चैत्यात् प्रतिनिष्क्रामति, प्रतिनिष्क्रम्य सकोरुण्ट यावत्
 ध्रियमाणेन महता भटचटकर यावत् परिक्षिप्तो यत्रैव क्षत्रियकुण्डग्रामं नगरं
 तत्रैव उपागच्छति, उपागम्य क्षत्रियकुण्डग्रामं नगरस्य मध्यमध्येन
 यत्रैव स्वकं गृहं यत्रैव बाह्या उपस्थानशाला तत्रैव उपागच्छति उपागत्य तुरगौ
 निगृह्णाति, निगृह्य रथं स्थापयति, स्थापयित्वा रथात् प्रत्यवरोहति, प्रत्यवरुह्य
 यत्रैव आभ्यन्तरिकी उपस्थानशाला यत्रैव मातापितरौ तत्रैव उपागच्छति, उपा-
 गत्य मातापितरौ जयेन विजयेन वर्द्धयति, वर्द्धयित्वा एवमवादीत्—एवं खलु हे
 अम्बतातौ ! मया श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके धर्मः निशमितः सोऽ-
 पि च मे धर्मः इच्छितः प्रतीच्छितः, अभिरुचितः । ततः खलु तं जमालिं क्षत्रिय-
 कुमारम् मातापितरौ एवम् अवादिष्टाम्—धन्योऽसि खलु त्वं जात ! कृतार्थोऽसि-
 खलु त्वं जात ! कृतपुण्योऽसि खलु त्वं जात ! कृतलक्षणोऽसि खलु त्वं जात ! यत्
 खलु त्वया श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके धर्मो निशमितः, सोऽपि धर्मः
 इच्छितः प्रतीच्छितः, अभिरुचितः । ततः खलु स जमालिः क्षत्रियकुमारो माता
 पितरौ द्वितीयमपि एवमवादीत्—एवं खलु मया अम्बतातौ ! श्रमणस्य भगवतो
 महावीरस्य अन्तिके धर्मो निशमितो यावत् अभिरुचितः, ततः खलु अहम् अम्ब-
 तातौ । संसारभयोद्विग्नः, भीतो जन्मजरामरणेभ्यः, तद् इच्छामि खलु अम्ब-
 तातौ । युवाभ्याम् अभ्यनुज्ञातः सन् श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके मुण्डो
 भूत्वा, अगारात् अनगारितां प्रव्रजिनुम् । ततः खलु सा जमालेः क्षत्रियकुमारस्य
 माता ताम् अनिष्टाम् अक्रान्ताम् अप्रियाम्, अमनोज्ञाम्, अमनोऽमाम् अश्रुतपूर्वाम्
 गिरं श्रुत्वा निशम्य स्वदागतरोमरूपप्रगल्भ विञ्जीनगात्राशोकभरप्रवेपिताङ्गाङ्गी
 निस्तेजाः दीनविमनोवदना करतरुमर्दितेव कमलमान्धा तत्क्षणारुगदुर्बलशरीर-
 लावण्यशून्यनिश्छाया गतश्रीका, प्रगिथिलभूषणपतत् क्षुण्णसंचूर्णितधवलवलय-
 प्रभ्रष्टोत्तरीया, मूर्च्छावशनष्टचेतोर्गुर्वी सुकुमारविकीर्णकेशहस्ता परशुनिकृतेष्व
 चम्पकज्जना, निवृत्तमहेत्र इन्द्रयष्टिः, विमुक्तमन्धिवन्धना, कुट्टिमतले ' धम इति
 सर्वाङ्गैः संनिपतिता । ततः खलु सा जमालेः क्षत्रियकुमारस्य माता तसंभ्रमाप-
 वर्चितया त्वरित कान्धनभृङ्गारसुखविनिर्गतगीतञ्जिमन्जलधारया परिपिच्य-
 माननिर्वापितगात्रयष्टिः । उन्मेषकतालवृन्तवीजनकजनितवातेन सपृषता
 अन्तःपुरपरिजनेन आश्वासिता सती रुदती, क्रन्दती शोचन्ती विलपन्ती, जमालिं

ક્ષત્રિયકુમારમ્ એવમવાદીત્ ત્વમસિ खलु जात ! आवयोरेकः पुत्रः, इष्टः कान्तः, प्रियः, मनोज्ञः, मनोऽमः, स्थैर्यः, विश्वमित्रः, संमतः, बहुमतः, अनुमतः, भाण्ड-
करकण्डकसमानो रत्नम् रत्नभूतः, जीवितोत्सविकः, हृदयानन्दजननः, उदुम्बर-
पुष्पमिव दुर्लभः श्रमणतायै, किमङ्क पुनर्दर्शनतायै, तन् नो खलु जात ! वयम्
इच्छाम स्मव क्षममपि विप्रयोगम्, तन् आस्व तावत् जात ! यावत् तावत् वयं
जीवामः, ततः पश्चात् अस्मासु कालगतेषु सत्सु परिणतवयाः वर्द्धितकुलवंशतन्तु-
कार्ये निरपेक्षः श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके मुण्डो भूत्वा अगारात्
अनगारितां प्रव्रजिष्यसि ॥ सू० ५ ॥

टीકા—અથ જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય ભગવતઃ સમીપે દીક્ષાગ્રહણવક્ત-
વ્યતામાહ—‘તણ્ણે સે’ ઇત્યાદિ, ‘તણ્ણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે સમણેણં
ભગવયા મહાવીરેણં એવં વુત્તે સમાણે હટ્ઠવુટ્ઠે સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્કલુત્તો જાવ
નમંસિત્તા તમેવ ચાઉગ્ગંદં આસરહં દુરુહેહ’ તતઃ खलु सः जमालिः क्षत्रियकुमारः
श्रमणेन भगवता महावीरेण एवं पूर्वोक्तीत्या उक्तः सन् हट्ठवुट्ठोऽत्यन्त हर्षतोष सम-
न्वितः श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिकुत्त्वो यावत्—आदक्षिणं कृत्वा प्रदक्षिणं वन्दते नम-

‘તણ્ણં સે જમાલી સ્વત્તિય કુમારે’ ઇત્યાદિ—

टीकार्थ—इह सूत्र द्वारा सूत्रकारने क्षत्रियकुमार जमालिकी भग-
वान्‌के समीप दीक्षा ग्रहण की वक्तव्यताका प्रतिपादन किया है—‘तण्णं
से जमाली स्वत्तियकुमारे समणेणं भगवया महावीरेणं एवं वुत्ते समाणे
हट्ठवुट्ठे समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो जाव नमंसित्ता तमेव चाउ-
ग्गं दं आसरहं दुरुहेह’ श्रमण भगवान् महावीरने जब क्षत्रियकुमार
जमालीसे दीक्षा लेनेमें विलम्ब मत करो—ऐसा कहा—तब वह बहुत
हर्षित हुआ और आनंदित चित्त होकर उसने श्रमण भगवान् महा-
वीरको तीन बार प्रदक्षिणा पूर्वक—वन्दना की. नमस्कार किया. वन्दना

टीकार्थ—આ સૂત્ર દ્વારા સૂત્રકારે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી પ્રવ્રજ્યા દેવા
માટે તેના માતાપિતાની અનુમતિ કેવી રીતે મેળવે છે, તે વાત પ્રકટ કરી છે.
“તણ્ણં સે જમાલિ સ્વત્તિયકુમારે સમણેણં ભગવયા મહાવીરેણં એવં વુત્તે સમાણે
હટ્ઠવુટ્ઠે સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્કલુત્તો જાવ નમંસિત્તા તમેવ ચાઉગ્ગંદં આસરહં
દુરુહેહ” જ્યારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને કહ્યું કે દીક્ષા
લેવામાં વિલંબ કરશો નહીં, ત્યારે તેને ઘણો જ હર્ષ અને સંતોષ થયો.
તેણે પુલકિત હૃદયે ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણાપૂર્વક શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદણા
કરી અને નમસ્કાર કર્યા. વંદણા નમસ્કાર કરીને તે જ્યાં પોતાનો ચાર

ઉપાગત્ય ક્ષત્રિયકુળગ્રામસ્ય નગરસ્ય મધ્યમધ્યેન મધ્યમાગેન યત્રૈવ સ્વસ્ય ગૃહં યત્રૈવ વાહ્યા ઉપસ્થાનશાલા તત્રૈવોપાગચ્છતિ, ' ઉવાગચ્છિત્તા તુરણ નિગિ-
 ણ્હહ, નિગિણ્હિત્તા રહં ઠવેહ, ઠવેત્તા, રહાઓ પચ્ચોરુહહ ' ઉપાગત્ય તુરંગં નિગૃ-
 હ્ણાતિ-અવરુણદ્ધિ, નિગૃહ્ય રથં સ્થાપયતિ સ્થાપયિત્વા, રથાત્ પ્રત્યવગોર્હતિ, અવતરતિ
 ' પચ્ચોરુહિત્તા જેણેવ અઽભિમતરિયા ઉવટ્ઠાણમાલા, જેણેવ અમ્માપિયરો તેણેવ
 ઉવાગચ્છહ ' પ્રત્યવરુહ્ય-સમવત્તીર્ય યત્રૈવ આભ્યન્તરિકી ઉપસ્થાનશાલા યત્રૈવ
 અમ્માપિતરૌ વત્તેતેસ્મ તત્રૈવ ઉપાગચ્છતિ, 'ઉવાગચ્છિત્તા, અમ્માપિયરો જણં
 વિજણં વદ્ધાવેહ, વદ્ધાવેત્તા एवं વયાસી '-ઉપાગત્ય અમ્માપિતરૌ જયેન વિજ-
 યેન જયવિજયસૂચકશબ્દેન વર્દયતિ, વર્દયિત્વા एवं વક્ષ્યમાણરીત્યા અવાદીત્
 ' एवं खलु अम्मताओ ! मए समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए धम्मे निसंते ' हे

સાલા તેણેવ ઉવાગચ્છહ' ચલતે ૨ વહ ક્ષત્રિય કુળગ્રામનગરકે ધીર્ચો-
 ધીચસે હોકર નિકલા ઔર જર્હા પર અપના ઘર एवं વાહ્ય ઉપસ્થાન
 શાલા-બૈઠક થી વર્હાં પર આયા. ' ઉવાગચ્છિત્તા તુરણ નિગિણ્હહ, નિગિ-
 હ્ણિત્તા રહં ઠવેહ, ઠવેત્તા રહાઓ પચ્ચોરુહહ ' વર્હાં આતેહી ઉસને ઘોડોકો
 રુકવા દિયા, ઘોડોકે રુકતેહી રથ ચડા હો ગયા, રથકે ચઢે હોતેહી
 વહ રથસે નીચે ઉતરા 'પચ્ચોરુહિત્તા જેણેવ અઽભિમતરિયા ઉવટ્ઠાણસાલા
 જેણેવ અમ્માપિયરો તેણેવ ઉવાગચ્છહ-ઉવાગચ્છિત્તા અમ્માપિયરો જણં
 વિજણં વદ્ધાવેહ ' નીચે ઉતરતેહી વહ મીતરી ઉપસ્થાન શાલામેં જાકર
 અપને માતાપિતાકે પાસ પહુંચા, વર્હાં જાકર ઉસને માતાપિતાકો જય
 વિજય શબ્દોંકા ઉચ્ચારણ કરતે હુણ વધાણ ' વદ્ધાવેત્તા एवं વયાસી '
 વધાનેકે વાદ ફિર ઉસને ઉનસે ઈસા કહા-' एवं खलु अम्मताओ !

જેણેવ વાહિરિયા ઉવટ્ઠાણસાલા તેણેવ ઉવાગચ્છહ " આ રીતે ચાલતાં ચાલતાં
 તેના રથ ક્ષત્રિયકુળગ્રામ નગરની બહાર મધ્યના માર્ગેથી પસાર થઈને, જ્યાં
 તેનું ઘર હતું, અને ઘરની બહાર જ્યાં ઉપસ્થાનશાલા હતી, ત્યાં આવી પહોંચ્યો.
 " ઉવાગચ્છિત્તા તુરણ નિગિણ્હહ, નિગિણ્હિત્તા રહં ઠવેહ ઠવેત્તા રહાઓ પચ્ચોરુહહ "
 ત્યાં આવીને તેણે ઘોડાને થંભાવી દીધા, ઘોડાએ થંભતા રથ ઊભો રહી
 ગયો. રથ ઊભો રહેતાં જ તે તેમાંથી નીચે ઉતર્યો. પચ્ચોરુહિત્તા જેણેવ અઽભિ-
 મતરિયા ઉવટ્ઠાણસાલા, જેણેવ અમ્માપિયરો તેણેવ ઉવાગચ્છહ " રથમાંથી નીચે
 ઉતરીને તે ઘરની અંદરના બેઠક ખાનામાં જ્યાં તેના માતાપિતા હતાં, ત્યાં
 ગયો. " ઉવાગચ્છિત્તા અમ્માપિયરો જણં વિજણં વદ્ધાવેહ " ત્યાં આવીને તેણે
 " જય હો, વિજય હો " એવાં શબ્દોનું ઉચ્ચારણ કરીને માતાપિતાને
 વધાવ્યાં, " વદ્ધાવેત્તા एवं वयासी " વધાવીને તેણે તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું—

અમ્વતાતૌ ! એવં ચલુ વક્ષ્યમાણરીત્યા મયા શ્રમણસ્ય ભગવતો મહાવીરસ્ય અન્તિકે સમીપે ધર્મે નિશ્ચિતઃ શ્રુતઃ, ' સે વિ ય મે ધમ્મે ઇચ્છિએ પહિચ્છિએ અભિરુદ્ધે ' ' સોઽપિ ચ ધર્મે મમ ઇષ્ટઃ અભિલપિતઃ. પ્રતીષ્ઠ. અત્યન્તેગ્સિત', અભિરુચતઃ રુચિવિષયો જાતઃ ' તદ્દં જમાલિ ચંત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો એવં વયાસી ' તતઃ ચલુ તં જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારમ્ અમ્માપિતરો એવં વક્ષ્યમાણરીત્યા-અવાદિ ણમ્-કથિતવન્તૌ ! ' ધન્નેસિ ણં તુમં જાયા ! કયત્થેણ તુમ જાયા ! કયપુન્નેસિ ણં તુમં જાયા ! કયલક્ષણેણ સિ તુમં જાયા ! ' હે જાત ! પુત્ર ત્વં ધન્યોઽસિ ચલુ હે જાત ! હે પુત્ર ! ત્વં કૃતાર્થોઽસિ-સમ્પાદિતસ્વપ્રયોજનોઽસિ, હે જાત ! હે પુત્ર ! ત્વં કૃતપુણ્યોઽસિ ચલુ ઉપાર્જિતપુણ્યોઽસિ, હે જાત ! હે પુત્ર ! ત્વં કૃતલક્ષણોઽસિ કૃતાનિ વિહિતાનિ તથા સાર્થકાનિ લક્ષણાનિ શરીરચિન્હાનિ યેન સ

મદ્દ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિએ ધમ્મે નિસંતે ' હે માતા-પિતા ! મૈને શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરસે ધર્મકો શ્રવણ કિયા હૈ, ' સે વિ ય મે ધમ્મે ઇચ્છિએ પહિચ્છિએ, અભિરુદ્ધે ' વહ ધર્મ મુઝે ઇષ્ટ ઓર અત્યન્ત ઇષ્ટ હુઆ હૈ, તથા મેરી રુચિકા વિષય મી હુઆ હૈ, અર્થાત્ મૈં ઉસ ધર્મકો અપને જીવનમેં ઉતારનેકા અભિલાષી હો રહા હૂં ' તદ્દં જમાલિ ચંત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો એવં વયાસી ' ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે હિસ પ્રકારકે અભિપ્રાયકો જાનકર ઉસકે માતાપિતાને ઉસસે કયા કહા-સોહી પ્રકટ કિયા જાતા હૈ, ઉન્હોને કહા-' ધન્નેસિ ણ તુમં જાયા ! કયત્થેણ તુમં જાયા ! કયપુન્નેસિ ણં તુમં જાયા ! કયલક્ષણેણ તુમં જાયા ! ' હે વેદા ! તુમ ધન્ય હો, તુમને અપને પ્રયોજનકો પ્રાપ્ત કર લિયા હૈ, તુમને પુણ્યકો ઉપાર્જિત કિયા હૈ વેદા ! તુમને અપને શારીરિક

“ એવં ચલુ અમ્મતાઓ ! મદ્દ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિએ ધમ્મે નિસંતે હે માતાપિતા ! મૈં શ્રમણુ લગવાન મહાવીરની પાસેથી ધર્મ શ્રવણ કર્યો છે “ સે વિ ય મે ધમ્મે ઇચ્છિએ, પહિચ્છિએ, અભિરુદ્ધે ” તે ધર્મ મને ઇષ્ટ, અત્યન્ત ઇષ્ટ અને રુચિકર થયો છે એટલે કે તે ધર્મને હું મારા જીવનમાં ઉતારવા માથું છું. “ તદ્દં જમાલિ ચંત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો એવં વયાસી ” ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને આ પ્રકારનો અભિપ્રાય બહીને તેના માતાપિતાએ તેને આ પ્રમાણે કહ્યું:—

“ ધન્નેસિ ણં તુમ જાયા ! કયત્થેણ તુમ જાયા ! કયપુન્નેસિ ણં તુમ જાયા ! કયલક્ષણેણ તુમ જાયા ! હે વેદા ! ધન્ય છે તને, તે તારા પ્રયોજનને પ્રાપ્ત કરી લીધું છે (તું કૃતાર્થ થયો છે), તે પુણ્યનું ઉપાર્જન કર્યું છે,

મગ્ધિ, ' જળ્ણં તુમે સમણસ્સ મગ્ગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિએ ધમ્મે નિસંતે, સે વિ ય ધમ્મે ઇચ્છિએ, પઢિચ્છિએ અભિરુહિએ ' યત્ત યસ્માત્કારણાત્ત્વલ્લ ત્વં શ્રમણસ્ય મગ્ગવતો મહાવીરસ્ય અન્તિકે સમીપે ધર્મે નિશમિતઃ શ્રુતઃ, સોઽપિ ધર્મસ્તવ ઇષ્ટઃ, અભિ-
લપિતઃ, પ્રતીષ્ઠઃ પુનઃ પુનરિષ્ટઃ, ભાવતો વા પ્રતિપન્નઃ, અભિરુચિતઃ રુચિ
વિષયો જાતઃ । ' તદ્દળ્ણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો દોઽચ્ચપિ એવં
વયાસી ' તતઃ સ્વલ્લ સ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ અમ્વાપિતરૌ દ્વિતીયમપિ વારમ્
એવં વક્ષ્યમાણરીત્યા અવાદીત્—' એવં સ્વલ્લ મદ્દ અમ્મતાઓ ! સમણસ્સ મગ્ગવઓ
મહાવીરસ્સ અંતિએ ધમ્મે નિસંતે જાવ અભિરુહિએ ' હે અમ્મતાતૌ ! હે માતઃ ! હે
પિતઃ ! એવં સ્વલ્લ પૂર્વોક્તરીત્યા મયા શ્રમણસ્ય મગ્ગવતો મહાવીરસ્ય અન્તિકે
સમીપે ધર્મે નિશમિતઃ શ્રુતઃ, યાવત્ ઇષ્ટઃ, પ્રતીષ્ઠઃ, અભિરુચિતઃ ' તદ્દળ્ણં અહં
અમ્મતાઓ ! સંસારમહાવિગ્ગે મીએ જમ્મજરામરણાણં, તં ઇચ્છામિ ણં અમ્મ-

સુચિહ્નોંકો સાર્થક કર લિયા હૈ । ' જળ્ણં તુમે સમણસ્સ મગ્ગવઓ મહા-
વીરસ્સ અંતિએ ધમ્મે નિસંતે, સે વિ ય ધમ્મે ઇચ્છિએ, પઢિચ્છિએ, અ-
ભિરુહિએ ' જો તુમને શ્રમણ મગ્ગવાન્ મહાવીરસે શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મકા
શ્રવણ કિયા ઓર વહ ધર્મ તુમ્હે' ઇષ્ટ હુઆ, અત્યન્ત ઇષ્ટ હુઆ, એવં
વહ તુમ્હારે દ્વારા અપને જીવનમેં ઉતારને યોગ્ય સમજા ગયા ' તદ્દળ્ણં સે
જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો દોઽચ્ચપિ એવં વયાસી ' વાદમેં ક્ષ-
ત્રિયકુમાર જમાલિને દુવારા મી માતાપિતાસે એસાહી કહા કિ ' એવં
સ્વલ્લ મદ્દ અમ્મતાઓ ! સમણસ્સ મગ્ગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિએ ધમ્મે
નિસંતે, જાવ અભિરુહિએ—તદ્દળ્ણં અહં અમ્મતાઓ સંસારમહાવિગ્ગે, મીએ
જમ્મજરા મરણાણં, તં ઇચ્છામિ ણં અમ્મતાઓ ! તુમ્હેહિં અવમણુન્નાએ

તે તારા શારીરિક સુચિહ્નોને સાર્થક કર્યાં છે. “ જળ્ણં તુમે સમણસ્સ મગ્ગવઓ
મહાવીરસ્સ અંતિએ ધમ્મે નિસંતે, સે વિ ય ધમ્મે ઇચ્છિએ, પઢિચ્છિએ, અભિરુહિએ ”
કારણ કે શ્રમણ મગ્ગવાન મહાવીરની પાસે જે શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મનું શ્રવણ
કર્યું છે, તે ધર્મ તને ઇષ્ટ લાગ્યો છે, અતિશય પ્રિય લાગ્યો છે અને રુચિ-
કર લાગવાથી જીવનમાં ઉતારવા યોગ્ય લાગ્યો છે.

“ તદ્દળ્ણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો દોઽચ્ચપિ એવં વયાસી ”
ત્યારબાદ તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીએ તેના માતાપિતાને બીજી વાર પણ એ જ
પ્રમાણે કહ્યું કે “ એવં સ્વલ્લ મદ્દ અમ્માતાઓ ! સમણસ્સ મગ્ગવઓ મહાવીરસ્સ
અંતિએ ધમ્મે નિસંતે, જાવ અભિરુહિએ તદ્દળ્ણં અહં અમ્માતાઓ ! સંસારમહાવિગ્ગે,
મીએ જમ્મજરામરણાણં, તં ઇચ્છામિ ણં અમ્મતાઓ ! તુમ્હેહિં અવમણુન્નાએ સમાણે

તાઓ ! તુમેહિં અમ્બણુનાએ સમાણે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિએ મુઢે
ભવિત્તા અગારાઓ અણગારિયં પવ્વહ્સત્તે ' હે અમ્વતાતા ! તતઃસ્વલુ તદનન્ત (મ્ અહં
સંસારમયોદ્વિગ્નઃ—સંસારમીતિવ્યાકુલઃ જન્મજરામરણેભ્યો મીતોઽસ્મિ, તત્
તસ્માત્ કારણાત્ ઇચ્છામિ અભિવાઙ્છામિ સ્વલુ હે અમ્વતાતૌ ! યુષ્માભિઃ અભ્ય-
નુજ્ઞાતઃ સન્ શ્રમણસ્ય ભગવતો મહાવીરસ્ય અન્તિકે મુંડો મુણિડતો ભૂત્વા અગારાત્
ગૃહાત્ નિર્ગત્ય—ગૃહાદિકં પરિત્યજ્ય અનગારિકતાં પ્રવ્રજ્યાં ગ્રહીતુમિચ્છામિ '
ઇતિ પૂર્વેણાન્વયઃ । ' તણ્ણં સા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ માયા તં અણિદ્ધં
અકંતં અપ્પિયં અમણુન્નં અમણામં અસ્સુયપુવ્વં સોચ્ચા. નિસમ્મ સેયાગયરોમ
કૂવપગલંતવિલીગગત્તા ' તતઃસ્વલુ સા જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારય માતા તાં જમાલિ-

સમાણે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિએ મુંડે ભવિત્તા અગા-
રાઓ અણગારિયં પવ્વહ્સત્તે ' હે માતાપિતા ! મૈંને શ્રમણ ભગવાન મહા-
વીરકે પાસ ધર્મકા શ્રવણ ક્રિયા હૈ, વહ ધર્મ મુજે ઇષ્ટ (અમિલખિતે)
ઔર વિશેષ રૂપમેં ઇષ્ટ (અમિલખિત) હુઆ હૈ, અતઃ મૈં ચાહતા હૂં કિ
મૈં ઉસે અપને જીવનમેં ઉતારુ—ક્યોંકિ મૈં અવ સંસારકે ભયસે વ્યાકુલ
હો ચુકા હૂં । અતઃ જન્મ, જરા ઔર મરણસે વ્રસ્ત હુઆ મૈં હે માતા-
પિતા ! યહ ચાહતા હૂં કિ આપસે આજ્ઞા પ્રાપ્ત કર શ્રમણ ભગવાનકે
પાસ હસ ગૃહસ્થાવસ્થાકા પરિત્યાગ કરકે સંયમ ધારણ કર લૂં । ' તણ્ણં
સા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ માયા તં અણિદ્ધં. અકંતં, અપ્પિયં, અ-
મણુન્નં, અમણામં, અસ્સુયપુવ્વં ગિર સોચ્ચા, નિસમ્મ, સેયાગયરોમ
કૂવ પગલંતવિલીગગત્તા ' હસ પ્રકારસે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકી માતાને

સમણસ્સ ભગવઆ મહાવીરસ્સ અંતિએ મુંડે ભવિત્તા અગારાઓ અણગારિયં પવ્વહ્સત્તે "
હે માતાપિતા ! મે શ્રવણ ભગવાન મહાવીરની સમીપે ધર્મનુ શ્રવણ કર્યું
છે. તે ધર્મ મને ઇષ્ટ (અમિલખિત) અને અતિશય ઇષ્ટ તથા રુચિકર લાગ્યો
છે. તેથી હું તેને જીવનમાં ઉતારવા માશું છું હું સંસારના ભયથી વ્યાકુળ
થઈ ગયો છું. જન્મ, જરા અને મરણના દુઃખોથી ઉદ્વિગ્ન થયેલો હું આપની
આજ્ઞા લઈને શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની સમીપે દીક્ષા અંગીકાર કરીને ગૃહ
સ્થાવસ્થાનો ત્યાગ કરીને અજુગારાવસ્થા ધારણ કરવા માશું છું ' તણ્ણં
સા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ માયા તં અણિદ્ધં, અકંતં, અપ્પિયં, અમણુન્નં,
અમણામં, અસ્સુયપુવ્વં, ગિરં સોચ્ચા, નિસમ્મ, સેયાગયરોમકૂવપગલંતવિલીગગત્તા "
ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની માતાએ વચાદે પોતાના પુત્રની તે અનિષ્ટ, અકાન્ત,

પ્રોક્તામ્ અનિષ્ટામ્-અવાઙ્મિતામ્, અકાન્તામ્-અકમનીયામ્-અપ્રિયામ્, મનસોઽ-
પ્રીતિકરીમ્ અમનોજ્ઞામ્-નમનતા જ્ઞાયતે સુન્દરતયેતિ અમનોજ્ઞાતામ્ અમઙ્જુગમિ-
ત્યર્થઃ અમનોઽમામ્, નમનતા અમ્યતે ગમ્યતે પુનઃ પુનઃ સંસ્મરણેનેતિ અમનોઽમા,
તામ્-મનઃપ્રતિકૂળામિત્યર્થઃ અશ્રુતપૂર્વામ્-પૂર્વં કદાચિદપિ ન શ્રુતામ્ एतादृशीं
गिरं वाचं श्रुत्वा निश्चय्य स्वदेशगन्तरोमरूपप्रगल्भविञ्चीनगात्रा 'स्वेदेन आगतेन
रोमकूपेभ्यो निर्गतेन प्रगल्भन्ति-क्षरन्ति विञ्चीनानि च विलग्नानि-आर्दीभूतानि
गात्राणि शरीरावयवानि यस्याः सा तथा, सोगभरपवेवियंगमगी नित्तेया, दीण-
विमणवयणा 'शोकभरपवेपिताङ्गाङ्गी शोकभरेण प्रवेपितं प्रकम्पितमङ्गमङ्गं यस्याः
सा तथा निस्तेजाः प्रभारहिणाः, दीनविमनो वदना, दीनस्येव विमनस इव वदनं
मुखं यस्याः सा तथा 'कायलनलियव्व कमलमाला' करतलमर्दिता कमलमालेव

ઘોંઘી અપને પુત્રકી ઉસ અનિષ્ટ, અકાન્ત, અપ્રિય, અમનોજ્ઞ ઓર અ-
મનોમ અશ્રુતપૂર્વ ઉસ વાણીકો સુના ઓર ઉસ પર વિચાર ક્રિયા કિ
તુરતહી ઉસકા સારા શરીર પસીનેસે તર હો ગયા, વહ ઉસકી વાણી
ઉસે અનિષ્ટ હસલિયે કહી-ગઈ હૈ, કિ વહ એસી ઉસકી વાણીકો સુનના
પસંદ નહીં કરતી થી પસંદ નહીં હોનેકે કારણહી વહ ઉસે અકાન્ત-
મહી એવં અપ્રિય પ્રતીત હુઈ-મનકો પ્રિય નહીં લગી હસીલિયે વહ ઉસે
સુન્દરરૂપસે જચી નહીં, મનકે પ્રતિકૂલ પડી ! અપને વેટેકે મુલ્કસે હસકે
પહિલે ઉસને કમી મી એમી વાત નહીં સુની થી, અન્તઃ વહ ઉસે અશ્રુત
પૂર્વ લગી. 'સોગભરપવેવિયંગ મગી નિત્તેયા, દીણવિમણવયણા' ઉસકા
હરએક અઙ્ગ શોકકી પ્રબલતાસે કંપ ઉઠા, શરીર ઉસકા નિસ્તેજ હો
ગયા-અપની સ્વાભાવિક પ્રભાસે રહિત હો ગયા-દીનકે જૈસા ઉસકા

અપ્રિય, અમનોજ્ઞ, અને અમનોમ તથા અશ્રુપૂર્વ વાણી સાંભળી અને તેના
ઉપર વિચાર કર્યો, ત્યારે તેનું આખું શરીર પરસેવાથી તરબોળ થઈ ગયું.
જમાલીની વાણી તેને અનિષ્ટ લાગવાનું કારણ એ છે કે તેને પોતાનો એકનો
એક પુત્ર દીક્ષા લે એ વાત ગમતી ન હતી પસંદ નહી પડવાને કારણે જ
તે વાત તેને અકાન્ત અને અપ્રિય લાગી એ વાત તેના મનને નહીં રચવાને
કારણે તેને અમનોજ્ઞ પડી છે. પોતાના પુત્રના મુખથી આ પ્રકારની વાત તેણે
પહેલાં કદી સાંભળી ન હતી, તેથી તે વાતને અશ્રુતપૂર્વ કહી છે. “સોગભર
પવેવિયંગમગી નિત્તેયા, દીણવિમણવયણા” તેનું પ્રત્યેક અંગ શોકની પ્રબ-
ળતાને લીધે કંપી ઉઠ્યું, તેનું શરીર નિસ્તેજ (સ્વાભાવિક પ્રભાથી રહિત.)

મલિનીભૂતા-શોભારહિતા ' તક્ષણ ઓલુગ્ગદુઘ્વલસરીરલાવન્નમુન્નનિચ્છા-
યાગયસિરીયા ' તત્ક્ષણાવરુણદુર્બલશરીરલાવણ્યશૂન્યનિચ્છાયાગતશ્રી - તત્ક્ષણમેવ
' પ્રવ્રજામીતિ-' વચનશ્રવણક્ષણેવ અવરુણં મ્હાનં, દુર્બલ ચ શરીરં યસ્યાઃ
સા તથા, લાવણ્યેન શૂન્યા લાવણ્યશૂન્યા, નિષ્ઠાયા-નિષ્પ્રમા, ગતશ્રીકા નિશોભા,
' પસિદિલભૂષણપટંતસ્તુણિયસંચુણિયધવલવલયપવ્મદ્વુત્તરિજ્જા ' પ્રશિ
થિલભૂષણપતત્ક્ષુણસચૂર્ણિતધવલવલયપ્રપ્રપ્તોત્તરીયા, પ્રશિથિલાનિ દુર્બલ-
ત્વાત્ શૈથિલ્ય પ્રાપ્તાનિ ભૂષણાનિ યસ્યાઃ સા તથા, પતન્તિ કૃશીભૂતવહુત્વાત્
વિગલન્તિ, ક્ષુણ્ણાનિ ભૂમિપતનાત્ પ્રદેશાન્તરેષુ નમિતાનિ સંચૂર્ણિતાનિ ભગ્નાનિ
ચ કાનિચિદ્ધવલવલયાનિ તથાવિધકટકાનિ યસ્યાઃ સા તથા, પ્રપ્રપ્ત વ્યાકુલ

મુખ ઉસ સમય લગને લગા ' કરયલ મલિયવ્વ કમલમાલા ' કરતલસે
મર્દિતકી ગઈ કમલમાલાકે જૈસી વહ શોભાસે રહિત હો ગઈ ' તક્ષણ
ઓલુગ્ગ દુઘ્વલસરીરલાવન્નમુન્નનિચ્છાયાગયસિરીયા' મૈં દીક્ષા લૂંગા.
હસ શબ્દકો સુનતેહી વહ શરીરસે મલિન ઓર દુર્બલ બન ગઈ લાવણ્ય
ઉસકા જાતા રહા, પ્રમા ઉસસે દૂર હો ગઈ, અતઃ વહ દેવનેમેં શ્રી શોભા
રહિત લગને લગ ગઈ ' પસિદિલભૂષણ પટંત સ્તુણિયસંચુણિય ધવલ
વલયપવ્મદ્વુત્તરિજ્જા ' દુર્બલ હો જાનેસે ઉસકે પહિરે હુએ આભૂષણ
શિથિલ (ઢીલે) હો ગયે, કિતનેક ઉસકે ધવલ વલય ઉસકે કૃશીભૂત
હો જાનેસે જમીન પર ગિર પડે, કિતનેક ગિરકર જો ગયે, કિતનેક
ગિર કર ટૂટ ફૂટ ગયે ઓઢે હુએ ઉત્તરીય વલ્લકા અંચલ (ઓઢનેકા વલ્લ)
ઉસકી વ્યાકુલતામેં નીચે ગિર પડા અર્થાત્ અરનવ્યસ્ત હો ગયા 'સુચ્છા

થઈ ગયુ તેના મુખ પર દીનતા પ્રકટ થવા લાગી " કરયલમલિયવ્વ કમલ-
માલા " બંને હૃદયેળીની મઠદથી મસળી નાખેત્રી કમલમાલાની જેમ તે શોભા-
રહિત થઈ ગઈ " તક્ષણ ઓલુગ્ગદુઘ્વલસરીરલાવન્નમુન્નનિચ્છાયાગયસિરીયા "
" હુ દીક્ષા લેવા માગું છું " આ શબ્દો સાંભળતા જ તેનું શરીર મલિન
અને દુર્બલ બની ગયું, તેનું લાવણ્ય અને પ્રમા નષ્ટ થઈ ગયા, તે કારણે
તે દેખવામા શ્રીરહિત (કાન્તિરહિત) લાગવા માડી " પસિદિલભૂષણપટંત
સ્તુણિયસંચુણિયધવલવલયપવ્મદ્વુત્તરિજ્જા " દુર્બલ થઈ જવાને લીધે
તેણે પકેરેલા આભૂષણો શિથિલ ટીલા પડવા લાગ્યા, તેનું શરીર કૃશ થઈ
જવાથી તેના કેટલાક વલય નીચે જમીન પર પડી ગયા, કેટલાક પડીને
ખોવાઈ ગયા, કેટલાક પડીને તૂટી ગયાં, તેણે એટલી ચોરખી (ઉત્તરીય વસ્ત્ર)
નો અચલ તેની વ્યાકુલતાને લીધે નીચે રચી ગયો અને તે ઉત્તરીય અન્ન

त्वात् अधःपतितम् उत्तरीयं वज्राञ्चलं यस्याः सा तथा ' मुच्छावसगट्टचेतगुरुई
सुकुमालविकिन्नकेशहस्ता ' मूर्च्छावशनष्टचेतोगुर्वी, मूर्च्छावशात् नष्टे चेतमि
गुर्वी अलघुशरीरा या सा तथा, सुकुमारविकीर्णकेशहस्ता गुरुमार' स्वरूपेण,
विकीर्णा व्याकुलचित्ततया केशहस्तः केशपाशो यस्याः सा तथा, यद्वा-
सुकुमारा विकीर्णाः केशा हस्तौ च यस्या सा तथा वा ' परसुणियत्तवचंपगलया
निव्वत्तमहेवइदलट्टी विमुक्कसंधिवंधणा' परशुनिकृत्ता परशुनाकुठारेण छिन्ना
चम्पकलता, इव, निवृत्तमहानिवृत्तोत्सवा इन्द्रयष्टिरिव इन्द्रध्वजेव विमुक्तसन्धि
बन्धना शिथिलसन्धिवन्धना ' कुट्टिमतलंसि धसत्ति, सव्वंगेहिं संनिवडिया '
कुट्टिमतले पाषाणशिलादिभिः संबद्धभूमितले धसइति शब्देन सर्वाङ्गैः सन्नि-
पतिता । 'तए णं सा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स माया ' ततः खलु सा जमालेः
क्षत्रियकुमारस्य माता, ' ससंभमीयत्तिचारा तुरियकंचणभिगारमुहविणिग्गय-
सीयलविमलजलधाराए परिसिंचमाणनिव्ववियगायलट्टी ' ससंभमापवर्तितया-

वसणट्टचेतगुरुई, सुकुमालविकिन्नकेशहस्ता ' भूर्च्छाके आनेसे उसकी
चेतना नष्ट हो गई, अतः उसके शरीरमें भारीपन अधिक हो गया,
उसका सुकुमार केशपाश बिखर गया, अथवा उसके सुकुमार केश
और हाथ ढीले पड़ गये ' परसुणियनव्व चंपगलया, निव्वत्तमहेव
इंदलट्टी विमुक्कसंधिवंधणा ' अतः वह परशुसे काटी गई चंपकलताके
समान और महोत्सवके समाप्त हो जाने पर इन्द्रध्वजके समान शिथिल
सन्धि बन्धनवाली हो गई और ऐसी दशामें वह ' कुट्टिमनले ' पाषाण
शिला निर्मित जमीन पर-पक्के फरश पर समस्त अङ्गोंसे " धस " से
गिर पड़ी ' तएणं सा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स माया ससंभमीयत्ति
चारा तुरियकंचणभिगारमुहविणिग्गयसलिलविमलजलधाराए

व्यस्त थई गयुं. " मुच्छावसणट्टचेतगु इ, सुकुमालविकिन्नकेशहस्ता " भूर्छा
आवी जवाथी ते चैतन्य शुभावी भेडी, तेथी तेनुं शरीर अधिक भारे लागवा
भांडयुं, तेना सुकुमार केशपाश बिभरार्थ गये। अथवा तेनी सुकुमार कटि अने
हाथ ढीला पडी गयां " परसुणियत्तवच पगलया, निव्वत्तमहेव इंदलट्टी
विमुक्कसंधिवंधणा " तेथी ते कुडाडीथी आपवाभां आवेली चंपकलताना जेवी
अने भडोत्सव पूरा थया भाइ धन्द्रध्वजनी समान शिथिल सन्धिबन्धनवाणी
थईगई जेवी हालतभां ते " कुट्टिमनले " इरसणधी पर-पाषाणु शिला निर्मित
लोयतजिया पर " धस " ' धडीम ' जेवा अवाज साथे पडी गई

" तएणं सा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स माया ससंभमीयत्तिचारा तुरिय
कंचणभिगारमुहविणिग्गयसलिलविमलजलधाराए परिसिंचमाणनिव्ववियगायलट्टी "

ससम्भ्रमक्षिततया त्वरितं शीघ्रं काञ्चनभृङ्गारमुखविनिर्गतशीतलविमलजलधारया परिपिच्यमाननिर्वापितगात्रयष्टिः काञ्चनभृङ्गारमुखविनिर्गता सुवर्णमय 'झारी' पदवाच्यजलपात्रविशेषाग्रभागनिपतिता या शीतलविमलजलधारा तया परिपिच्यमाना निर्वापिता च स्वस्थीकृता गात्रयष्टिर्यस्याः सा तथा ' उक्खेवयता-ल्लिंयंटवीयणगजणियवाएणं सफुसिएणं अन्तेउरपरिजणेणं आसासिया समाणी ' उत्क्षेपकतालवृन्तशीजनकजनितवातेन-उत्क्षेपको वंशदलादिभयो मुष्टिग्राह्यदण्ड-मध्यभागः व्यजनविशेषः तालवृन्तं तालाभिधानवृक्षपत्रवृन्तं, व्यजनकं वंशादि-मयमेवान्तर्ग्राह्यदण्डम् एतैर्जनितो यो वातः स तथा तेन संपृषता सोदकविन्दुना आ-श्वासिता चैतन्यमापादिता सती ' रोयमाणी, कंदमाणी, सोयमाणी, विलवमाणी, जमालि खत्तियकुमार एवं वयासी ' रुदती-अश्रु विगुञ्जन्ती, क्रन्दन्ती-उच्चैः परिसिञ्चमाणनिव्ववियगायलट्ठी ' उसके गिरतेही उम्मेके अन्तःपुरके परिचारक जन सब घबड़ा गये उन्होंने बहुतही जल्दी घबराहटके साथ उसके शरीरको सुवर्णकी पनी हुई झारीके मुखसे निर्गत जलकी धारा ओंसे सिंचित किया, इससे वह स्वस्थ हो गई, बादमें उन्होंने उस पर ' उक्खेक्कय० ' उत्क्षेपकसे-मुष्टि ग्राह्य दण्ड मध्य भागवाले बांसकी पंचोंके बने हुए पंखेसे, तालवृन्त-ताड़वृक्षके पत्तेके बने हुए पंखोंसे, अन्तर्ग्राह्य दण्डवाले बांस आदिके बने हुए पंखेसे, उन पर पहिले जलके छीटे डालकर हवाकी, इससे वह हवा शीतल होकर उसे लगी इससे वह आश्वसित हुई-सचेन हुई, परन्तु रुचेन होतेही वह ' रोय-माणी, कंदमाणी, सोयमाणी, विलवमाणी जमालि खत्तियकुमार एवं वयासी ' एकदम रोने लगी, आक्रन्दन करने लगी-और शोकमें डूब गई, विलाप करने लगी, अश्रु बहाते हुए रोना इसका नाम रोदन है,

तेना पडी जवाने करछे अत पुरना परिचारके गलराध गया तेमछे तुरतज सुवर्णनिर्मित आरीना भुभमांधी नीकणतु शीतल निर्भण पाणी तेना शरीर उपर छाटयु, तेम करवाधी ते कथं स्वस्थ थर्त्त त्थारभाड तेमछे " उक्खेक्कय " पाणी छांटेला उत्क्षेपकधी-वासनी पट्टीआमाधी बनावेला पआधी. ताडवृक्षना पानमांधी बनावेला पआधी अने भजूरीना पआधी तेने पवन नाज्जे आ शीतल हुवा मणवाधी तेनी भूर्छा वर्णी-ते बानमा आवी जर्त्त पञ्जु बानमा आवतानी शब्दे ज ते " रोयमाणी, कंदमाणी सोयमाणी विलवमाणी जमालि खत्तियकुमार एवं वयासी " रुदती रुदती आड-रुदती रुदती, रोड करती करती. अने विलाप रुदती करती तेना पुत्र जमालीने आ प्रनाते

રુદતી, શોચન્તી—અરમાકં નિરાધારાણાં કિં મચિવ્યતીતિ મનસા ગોકં કુર્વન્તી
વિલપન્તી હા પુત્ર ! હા કુલદીપક ! इत्यादिशब्दैः विलापं कुर्वन्ती जमालि
क्षत्रियकुमारस् एव वक्ष्यमाणप्रकारेण अयादीत्—‘ तुमं सि णं जाया ’ अम्हं एगे
पुत्ते, इहे, कंते, पिए, मणुन्ने, मणामे, थेज्जे, वेसासिए, संमए, बहुमए, अणु-
मए ’ हे जात ! हे पुत्र ! त्वङ्खलु अस्माकम् एकः पुत्र , उष्टः अभिलपितः
सकलजनमनोरथपूरकत्वात्, कान्तः—कमनीयः सर्वसहायकत्वात् प्रियः प्रीति-
जनकः सर्वोपकारपरायणतया प्रमोदोत्पादनात्—मनोज्ञः मनस आनन्दकारको
मञ्जुलइत्यर्थः हितकारित्वात्, मनोऽमः मनसा अम्यते—प्राप्यते इति मनोऽमः

और जोर २ खे रोना इसका नाम आक्रन्दन है । हम निराधारोंका क्या होगा इस प्रकार मनमें विचार कर भीतरमें जो अन्तर्दाह होता है, उसका नाम शोक है, हा पुत्र ! हा कुलदीपक ! इत्यादि शब्दोंको बोलते हुए गुणस्मरणपूर्वक जो रुदन किया जाता है—उसका नाम विलाप है । इस तरह रुदन करती हुई, आक्रन्दन करती हुई, शोक करती हुई और विलाप करती हुई वह क्षत्रियकुमार जमालिसे इस प्रकारसे कहने लगी. ‘ तुमंसि णं जाया अम्हं एगे पुत्ते, इहे, कंते, पिए, मणुन्ने, मणामे, थेज्जे, वेसासिए, संमए, बहुमए, अणुमए’ हे बेटा ! तुम हमारे एकही पुत्र हो इसलिये तुम हमें बहुत अधिक प्रिय हो, क्योंकि तुमसे सकल जनोंके मनोरथ पूरे होते हैं । सबके सहायक होनेसे तुम हमको बहुत अधिक कमनीय हो, सबके उपकार करनेमें परायण होनेसे हमें प्रमोदके उत्पादक हो—इससे तुम हमसे बहुत अधिक प्रीतिजनक हो,

કહેવા લાગી—(આંસૂ પાડીને ૨૩૫ તેનું નામ રુદન છે, જોર જોરથી ૨૩૬ તેનું નામ આકંદ છે ‘ અમારા જેવા નિરાધારોનું શું થશે ’ આ પ્રમાણે મનમાં વિચાર કરીને મનમાં જે અન્તર્દાહ થાય છે તેનું નામ શોક છે. “ હે પુત્ર, હે કુલદીપક, ” ઇત્યાદિ શબ્દો બોલતાં બોલતાં અને ગુણસ્મરણ-પૂર્વક જે રુદન થાય છે તેને વિલાપ કહે છે)

“ તુમં સિ ણં જાયા ! અમ્હં એગે પુત્તે, ઇહે, કંતે, પિએ, મણુન્ને, મણામે, થેજ્જે, વેસાસિએ, સંમએ, બહુમએ, અણુમએ ” હે બેટા ! તુ અમારો એકનો એક—માત્ર બોટનો પુત્ર છે, તું જ સમસ્ત કુટુંબીજનોના મનોરથ પૂર્ણ કરનારો હોવાથી અમને અતિશય પ્રિય છે. સૌનો સહાયક હોવાથી તુ અમને ઘણું જ કમનીય છે, તું સૌનો ઉપકારક હોવાથી તથા અમારા મનને પ્રમોદ કરાવનાર હોવાથી અમને અત્યંત પ્રીતિજનક છે, હિતકારી હોવાને લીધે તું

મનોઽનુકૂલ ઇત્યર્થઃ સકરુજનમનોઽનુકૂલાઽઽકૃતિકત્વાત્ સ્થૈર્યઃ—સ્થૈર્યવાન્, સ્થૈ-
ર્યગુણયોગાત્, વહુમતો વહુજનમાન્યઃ યદ્વા વહુષ્વપિ કાર્યેષુ મતઃ, અથવા વહુ-
અતિશયતયા મતો વહુમતઃ, અનુમતઃ સર્વાનુકૂલત્વેન મતોઽનુમતસ્ત્વમસિ ‘મંડકર-
ડગસમાણે રચણે રચણઽભૂષ્ણ જવિક્કમવિષ્ણ હિયયાનન્દજગણે ઉવરપુષ્કમિવદુલ્લભે
સવળયાણ, કિમંગપુણવાસળયાણ ? ’ માળ્ડકરણ્ડકસમાનઃ—માળ્ડકરણ્ડકમ્
આશ્રણમાજનં તત્સમાન આદેયત્વાત્, રત્નં સ્વપુણ્યજાતી વિનયાદિગુણૈસ્ત્યન્તો-
ત્કૃષ્ટવાત્ રત્નમિવરત્નમ્, રત્નમ્ભૂતચિન્તારત્નાદિમણિસદૃશઃ, જીવિતોત્સવિકઃ
જીવિતમુત્સૂતે પ્રમૂતે ઇતિ જીવિતોત્સવઃ સ એવજીવિતોત્સવિકઃ, જીવિતવિષયે વા

હિતકારી હોનેકે કારણ બનકો આનન્દ દેનેવાલે હોનેસે તુમ હમ્મે મનોહ
હો, તુમ્હારી આકૃતિ સકલ જનોંકે બનોઽનુકૂલ હૈ, અન્નસે તુમ હમારે
મનોઽનુકૂલહો, સ્થૈર્યગુણકે યોગસે તુમ સ્થૈર્યવાલે હો, વહુજનમાન્ય હોનેસે
અથવા અનેક કાર્યોંમેં શ્રી તુમ માને જાતે હો ઇસસે, અથવા અતિશય-
રૂપસે તુમ માને જાતે હો ઇસસે “મત” હો, તુમ સવકે અનુકૂલ રહતેહો
ઇસ રૂપસે તુમ્હે સવ માનતેહૈ, ઇસલિયે અનુમતહો, “મંડકરડગસમાણે,
રચણે, રચણઽભૂષ્ણ, જવિક્કમવિષ્ણ, હિયયાનન્દજગણે, ઉવરપુષ્કમિવ દુલ્લભે
સવળયાણ, કિમંગ પુણ વાસળયાણ (?) આશ્રણકા પાત્ર જૈસે
આદેય (આદરણીય) હોતા હૈ, ડસી પ્રકારસે તુમ હમ્મે આદરણીય હોં,
વિનયાદિ ગુણો દ્વારા સ્વપુણ્ય જાતિમેં તુમ અત્યન્ત ઉત્કૃષ્ટ હો ઇસલિયે
રત્નકે જૈસે રત્ન હો, ચિન્તામણિ રત્ન આદિ મણિયોંકે સદૃશ હોનેસે
તુમ રત્નમ્ભૂત હો, જીવનમેં તુમ્હારે રહનેસેહી ઉત્સવ હૈ, ઇસ કારણ

સૌને આનન્દ દેનાર હોવાથી તુ મનોહ છે, તારૂં ૩૫ અને વર્તન સૌને ગમે
તેણે હોવાથી તું સૌને માટે મનોહૃણ છે, સ્થિતિના ગુણના યોગથી તુ
સ્થૈર્યવાળો છે, ધણા લોકોના માનને પાત્ર હોવાથી અથવા અનેક લોકો અનેક
કાર્યોમા તારી અલાહને અનુસરતા હોવાથી તુ સૌને માટે “ન મત” છે તું
સૌને અનુકૂળ રહે છે અને તો તારી વાત માને છે, તેથી તુ ‘અનુમત’
છે, ‘ મંડકરડગસમાણે, રચણે, રચણઽભૂષ્ણ, જવિક્કમવિષ્ણ, હિયયાનન્દજગણે ઉવર
પુષ્કમિવ દુલ્લભે સવળયાણ કિમંગપુણવાસળયાણ ? ’ ધણેણી પેરી સમાન તુ
અમને વહાલો છે, વિનયાદિ ગુણો દ્વારા સ્વપુણ્ય જાતિમા તું અત્યન્ત ઉત્કૃષ્ટ
હોવાથી રત્નમાન છે, ચિન્તામણિ રત્ન આદિ મણિઓના તુલ્ય હોવાથી
તુ રત્નમ્ભૂત છે તારા જીવનનું અસ્તિત્વ અમને માટે ઉત્સવ માનતું હોવાથી
તુ અતિદોત્સવિક છે અથવા અનાદિ જીવન તને હાથમા હોવાથી ૫૦, તુ

ઉત્સવઃ સ ઇવેતિ જીવિતોત્સવિકઃ ત્વયિ સત્યેવ જીવનોત્સવાત્ હૃદયાનન્દજનનો મનઃ સમૃદ્ધિકારકઃ મનસઃ પ્રમોદજનકત્વાત્ ઉદુમ્બરપુષ્પમિવ ગૂલરપદવાચ્યવૃક્ષવિશેષ પુષ્પમિવ શ્રવણતાયૈ શ્રોતુમપિ દુર્લભોઽસિ, કિમુત વક્તવ્યમ્, પુનઃ હે અજ્ઞ ! દર્શનાતાયૈ દ્રષ્ટું દુર્લભોઽસીતિ તથાચ યસ્ય શ્રવણમપિ યદા દુર્લભં ભવતિ તદા તસ્ય દર્શનં તુ સુતરામેવ દુર્લભમિતિ ભાવઃ, અત્ર ઉદુમ્બરપુષ્પસ્ય દુર્લભત્વાત્તેન તસ્યોપમા દત્તા । ‘ તં નો યલુ જાયા ! અમ્હે ઇચ્છામો તુભં સ્વળમવિ વિપ્પઓગં, તં અચ્છાહિ તાવ જાયા ! જાવ તાવ અમ્હે જીવામો, તઓ પચ્છા અમ્હેહિ કાલગણ્હિ સમાણેહિ પરિણયવયે વદ્ધિયકુલવંસતંતુકજ્જમિ નિરવયક્કલે સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ અન્તિણ મુંઢે ભવિત્તા અગારાઓ અણગારિયં પવ્વહિહિસિ ’ હે જાત ! હે પુત્ર ! તસ્માત્ કારણાત્ નો યલુ વયમ્ ઇચ્છામસ્તવ ક્ષણતપિ વિપ્પયોગં ચિરદ્ધમ્, તથા ચાસ્માકં ક્ષણમાત્રમપિ તવ વિરહોઽસલ્લઃ પ્રત્સ્યાનાં જલવિરહઽવ તત્ તસ્માત્કાર-

તુમ જીવિતોત્સવિક હો અથવા હમારા જીવન તુમ્હારેહી હાથમેં હૈ, ઇસલિયે ઓ તુમ જીવિતોત્સવિક હો, તુમ્હે દેખ્વને પર હૃદયકો અપાઃ આનન્દ મિલતા હૈ, ઇસલિયે તુમ હૃદયાનન્દજનક હો । ગૂલરકે પુષ્પકી તરહ તુમ સુનનેમેં ઓ દુર્લભ હો તો ફિર તુમ્હારે દર્શનકી તો વાતહી કયા કહની. યહાં ઉદુમ્બર પુષ્પકી ઉપમા ઉસકી દુર્લભતા હોનેસે દી ગઈ હૈ । ‘ તં નો યલુ જાયા ! અમ્હે ઇચ્છામો તુભં સ્વળમવિ વિપ્પ ઓગં, તં અચ્છાહિ તાવ જાયા ! જાવ તાવ અમ્હે જીવામો, તઓ પચ્છા અમ્હેહિ કાલગણ્હિ સમાણેહિ પરિણયવયે વદ્ધિયકુલવંસતંતુકજ્જમિ, નિરવયક્કલે, સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ અન્તિણ મુંઢે ભવિત્તા અગારાઓ અણગારિયં પવ્વહિહિસિ ’ ઇસલિયે હે પુત્ર ! હમ તુમ્હારે વિયોગકો એક ક્ષણ ઓ સહન નહીં કર સકતે હીં । અતઃ જવતક હમ

જીવિતોત્સવિક છે તને જોતાં જ અમારા હૃદયમાં આનન્દ ઉત્પન્ન થાય છે, તેથી તુ હૃદયાનન્દજનક છે ગૂલરના પુષ્પની જેમ તારા નામનું કે વચનોનું શ્રવણ જ દુર્લભ થઈ ગયું છે, તો પછી તારા દર્શનની દુર્લભતાની તો વાતજ શી કરવી ! (ઉદુમ્બર-ગૂલર પુષ્પ દુર્લભ હોવાથી અહીં તેની ઉપમાં આપવામાં આવી છે.) ત નો યલુ જાયા ! અમ્હે ઇચ્છામો તુભે સ્વળમવિ વિપ્પ ઓગં, તં અચ્છાહિ તાવ જાયા ! જાવ તાવ અમ્હે જીવામો, તઓ પચ્છા અમ્હેહિ કાલગણ્હિ સમાણેહિ પરિણયવયે વદ્ધિયકુલવંસતંતુકજ્જમિ, નિરવયક્કલે સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ અન્તિણ મુંઢે ભવિત્તા અગારાઓ અણગારિય પવ્વહિહિસિ ” બેટા ! અમે એક ક્ષણનો પણ તારો વિયોગ સહન કરવાને અસમર્થ છીએ

गात् हे जात ! हे पुत्र ! आस्व तिष्ठ तावत् गृहस्थाश्रमे एव स्थिति विधेहि तावत्
यावत् कालपर्यन्तं वयं जीवामः, ततः पश्चान् अस्मासु कालगतेषु मरणधर्मं
प्राप्तेषु सन्सु परिणतवयाः वृद्धावस्थासम्पन्न वृद्धिकुलवंशतन्तुकार्ये वृद्धितः
पुत्रपौत्रादिभिर्वृद्धिमुपागतः कुलवंशतन्तु कुलरूपो वंशः स एव तन्तुः दीर्घत्व
सादृश्यात् कुलवंशतन्तुकार्यं कृत्यं कुलवंशतन्तुकार्यं तस्मिन् निरपेक्षः गार्हस्थ्यस्य
सकलप्रयोजनमपेक्षारहितः सन् श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके समीपे
मुण्डो भूत्वा अगारात् गृहात् निर्गत्य अनगारितां साधुतां प्रव्रजिष्यसि प्राप्स्यसि,
प्रव्रज्यां ग्रहीष्यसीत्यर्थः ॥ सू० ५ ॥

मूलम्-तए णं से जमाली खत्तियकुमारे अस्मापि-
यरो एवं वयासी-तहावि णं तं अस्माताओ ! जं णं तुव्भे
ममं एवं वदह तुमंसि णं जाया । अम्हं एगे पुत्ते डट्ठे कंते तं
चेव जाव पव्वइहिसि, एवं खलु अस्मताओ ! माणुस्सए भवे
अणेगजाइजरासरणरोगसारो रमाणस्सस्स पकासदुक्खवेयण-
वसणसतोवदवाभिभूए अधुए अणियए असासए संजव्वभराग-
सरिसे जलबुब्बुयसमाणे कुसग्गजलविंदुसन्निभे सुविणग्ग-
दंसणोवभे विज्जुलयाचंचले अणिज्जे सडणपडणविद्धं पण-
धम्मसे पुविं वा, पच्छा दा, अवस्सविप्पजहियवे भविस्सइ, से

जीते हैं-तबतक तुम घर परही रहो-बादमें हम लोगोंके परलोक हो-
जाने पर और तुम्हारे द्वारा कुलरूप वंशतन्तुकी वृद्धि हो चुकने पर
तुम श्रमण भगवान् महावीरके पास संपन्न धारण कर लेना. इस समय
तक तुम वृद्ध हो जाओगे, और तुम्हारा भौतिक कृत्य सब समाप्त
हो जावेगा, उसमें फिर तुम्हारी अपेक्षा रहेगी नहीं, ॥ सू. ५ ॥

तेधी ल्या सुधी गये छवन्न छीये, त्या सुधी तुं मग्गम अम नी माये न
रहे अमार मृत्यु यथ गया पत्ती अने इवउप व शयेडानी वृद्धि यत्त गय
पत्ती, तु श्रमण भगवान् महावीर नी पाये समय न जीवत इच्छे-त्या सुधीना
तु वृद्ध पण यथ गये छोछो अने गृहस्थ तर्हि गतवगानी इच्छे पण ते
गतनी तीनी दये तेधी ने छोछे संसारना मार्ग छोड़ अपेक्षा नहीं रहेगी
तु निष्पेक्ष रहने इच्छावस्थाने ॥ ५ ॥ नीने अणुग २०३३ सू ५ ३३३ ५ ५ ५

केसणं जाणइ अस्मताओ ! के पुर्विं गमणयाए ? के पच्छागमण-
 याए ? तं इच्छामि णं अस्मताओ ! तुब्भेहिं अवमणुन्नाए
 समाणे समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव पवइत्तए । तएणं
 तं जमालिं खत्तियकुमारं अस्मपियरो एवं वयासी इमं च ते
 जाया ? सरीरगं पविट्ठरूवलक्खणवंजणगुणोव्वेयं उत्तमवल-
 वोरियसत्तजुत्तं विण्णाणविम्वक्खणं समोद्दग्गगुणममुस्सियं
 अभिजायमहक्खमं विविहवाहिरोगरहियं निरूवहयउदत्तलट्ठं
 पंचिंदियपडुयं पढमजोव्वणत्थं अणेगउत्तमगुणेहिं संजुत्तं तं
 अणुहोहि ताव जाया ? नियगसरीररूवसोहग्गजोव्वणगुणे,
 तओ पच्छा अणुभूयनियगसरीररूवसोहग्गजोव्वणगुणे
 अम्हेहिं कालगएहि समाणेहिं परिणयवए वट्ठियकुलवंसतंतुक-
 जंमि निरवयक्खे समणस्स भगवओ महावीरस्स आंतिए मुंडे
 भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइहिंसि । तएणं से जमाली
 खत्तियकुमारे अस्मापियरो एवं वयासी-तहाविणं तं अस्म-
 ताओ ! जं णं तुब्भे ममं एवं वदह-इमंच णं ते जाया ! सरी-
 रगं तं चेव जाव पवइहिंसि, एवं खलु अस्मताओ ! माणुस्सगं
 सरीरं दुक्खायघणं विविहवाहिसयसंनिकेतं अट्ठिय कट्ठु-
 ट्ठियं छिराणहारुजालओणद्धसंपिणद्धं सत्तियभंडं व दुब्बलं
 असुइसंक्किलिट्ठं अणिट्ठवियसव्वकालसंठप्पियं जराकुरिमज्जर-
 घरं वा सडण पडणाविद्धंसणधम्मंपुठ्विं वा पच्छा वा अवस्स-
 विप्पजहियठ्वं भविस्सइ, से केस णं जाणइ ! अस्मताओ !

के पुर्विं तं चेव जाव पव्वइत्तए । तएणं तं जमालिं खत्तिय-
 कुमारं अम्मापियरो एवं वयासी-इमाओ य ते जाया ! विपुल-
 कुलवालियाओ सरित्तयाओ सरिसव्वयाओ सरिसलावणरूव
 जोव्वणगुणोव्वेयाओ सरिसएहिंतो कुलेहि तो अणिएहि-
 याओ कलाकुसलसव्वकाललासियसुहोचियाओ मइवगुणजुत्त-
 निउणविणओवयारपंडिय वियक्खणाओ संजुलमियमहुरभाणि-
 यविहसियविप्पेक्खियगइविलासचिट्ठियविसारयाओ, अवि
 कलकुलसीलसालिणीओ विसुद्धकुलवंससंताणतंतुनद्धण-
 प्पगव्वभुव्वभप्पभाविणीओ सणोणुकूलहियइच्छियाओ
 अट्टतुज्जगुणवल्लहाओ उत्तमाओ निच्चं भावाणुरत्तसव्वंग-
 सुंदरीओ भाणियाओ, तं थुंजाहि ताव जाया ! एताहिं सद्धिं
 विउले माणुस्सए कामभोगे, तओपच्छा भुत्तभोगी वित्तचवि-
 गयवोच्छिन्नकोउहल्लेअरुहेहिं कालगएहिं जाव पव्वइहिसि॥सू०६॥

जाया-ततः खलु स जमालिः क्षत्रियकुमारः अम्मापितरौ एवम्
 अवासीत्-तथापि खलु तत् अम्बताती ! यत् खलु यूयं माम् एवं वदथ-त्वमपि
 खलु जात ! अस्माकम् एतः पुत्रः दृष्टः, कान्दः, तदेव यावत् प्रव्रजिष्यति इति,
 एवं खलु अम्बताती ! मानुष्यको मयः अनेकजातिनगरागारोगागरीरमानम-
 प्रकासदुःखवेदनव्यसनगतोद्वेगमिभूतः जन्तुवः अतिमद आगच्छतः सन्देह-
 भ्राणतदृशो जलबुद्बुदमयानः कुशाग्रतलविन्दुमन्त्रिमः न्यानगतदर्शनोदयो
 विमृल्लताचञ्चलः अनित्यः गटनपतनविषमनर्धमः पूर्व वा पश्चाद् वा जगद्यं
 विमृल्लतव्यो भविष्यति तत् कोऽसौ खलु जानाति-अम्बताती ! नः पूर्व गम-
 नाय, नः पश्चात् गमनाय, तत् उच्छासि खलु अम्बताती ! युष्मानिन्धुत्पादः
 एव श्रमजन्य भगवतो महावीरस्य यावत् प्रव्रजितुम् । तत् खलु नं जमालि
 मयिहमारम् अम्मापितरौ एवमवाप्तिम्-इह च ते जन्त ! जीवन् प्रव्रजि-
 तः कालगएहिं जाव पव्वइहिसि॥सू०६॥

समुच्छ्रितम् अभिजातवहाक्षमम् विविधव्याधिरोगरहितं निरुपहतोत्तल्लष्ट-
पञ्चेन्द्रियपटुकं प्रथमयौवनस्थम् अनेकोत्तमगुणैः संयुतं तदनुभवयावत् यावत्
जात ! नियतशरीररूपसौभाग्ययौवनगुणः, ततः पश्चात् अनुवृत्तनियतशरीर-
रूपसौभाग्ययौवनगुणः अस्मासु कालगतेषु मत्सु परिणवयया वर्द्धितकुलवंश-
तन्तुकार्ये निरपेक्षः श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके गुण्डो भूत्वा, अगा-
रात् अनगारितां प्रव्रजिष्यसि । ततः खलु स जमालिः क्षत्रियकुमारः अम्बापितरौ
एवमवादीत्—तथापि खलु तत् अम्बतातौ ! यत् खलु यूयं मास एव वदथ, इदं
च खलु ते जात ! शरीरकं तदेव यावत् प्रव्रजिष्यसि, एवं खलु अम्बतातौ !
मानुष्यकं शरीरं दुःखायतनं विविधव्याधिशतमन्तिकेतम् अस्थिककाण्डोत्थितम्
शिरास्नायुनालकोपनद्धसंपिण्डम्, मृत्तिकोभाण्डरूपिव दुर्बलम् अशुचिसंक्लि-
ष्टम् अनिष्ठापितसर्वकालसंस्थापितम्, जराकुणपजर्जरगृहमिव शटनपतन-
विध्वंसनधर्मम्, पूर्ववा पश्चाद् वा अवश्यं विप्रहातव्यं भविष्यति, तत् कोऽसौ
खलु जानाति, अम्बतातौ ! कः पूर्वं तदेव यावत् प्रव्रजितुम् । ततः खलु तं जमालिं
क्षत्रियकुमारम् अम्बापितरौ एवमवादिष्टम्—इमाथते जात ! विपुलकुलवालिकाः
सदृकतृचाः सदृग्वयसः सदृग्लावण्यरूपयौवनगुणोपेताः, सदृशेभ्यः कुलेभ्य
आनीताः कलाकुशलसर्वकालशालितसुखोचिताः सार्द्धगुणयुक्तनिपुणत्रिनयो-
पचारपण्डितविचक्षणाः मञ्जुलमितमधुरभणितविहसितविप्रेक्षितगतिविलासा
वस्थितविशारदाः अविकलकुलगीलशालिन्यो विशुद्धकुलवंशसन्तानतन्तुवर्द्धन-
प्रगर्भोद्भवप्रभाविन्यो मनोऽनुकूलहृदयेप्सिता अष्ट तव गुणवत्तमाः उत्तमा नित्यं
भावातुरक्तसर्वाङ्गसुन्दर्यो भार्याः, तत् शुद्धं तावत् जात ! एताभिः सार्द्धम्
विपुलान् मनुष्यकान् कामभोगान् ततःपश्चात् श्रुतभोगी, विषयविगतव्युच्छिन्न-
कौतूहलः, अस्मासु कालगतेषु यावत् प्रव्रजिष्यसि ॥ सू० ६ ॥

टीका — ‘तएणं से जमालीखत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं
वयासी’ ततः खलु स जमालीक्षत्रियकुमारः अम्बापितरौ माता-
पितरौ एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्—कथितवान् ‘तहावि णं तं अम्मताओ !
जं णं तुब्भे ममं एवं वदह—’ हे अम्बतातौ ! तथापि तथैव खलु तत् यत् स्वयोक्तं

टीकार्थ — तए णं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मा-
पियरो एवं वयासी’ इस प्रकार से मातापिता का कथन
सुनकर उस क्षत्रियकुमार जमालीने उन से ऐसा कहा
कि ‘तहावि णं तं अम्मताओ जं णं तुब्भे ममं एवं वदह’ हे माता तात ! जो

टीकार्थ—“तएणं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी” आ
प्रकारनी मातापितानी वात सांभणीने ते क्षत्रियकुमार जमालीने तेमने आ
प्रभाण्णे ३५० : “तहा वि णं तं अम्मताओ जं णं तुब्भे ममं एवं वदह”

નાન્યથા इत्यर्थः, यत् खलु यूयं माम् एनं वक्ष्यमाणरीत्या वदथ—प्रतिपादयथ—
‘तुमसि णं जाया । अहं एगे पुत्ते इद्वे कंते तं चेव जाव पव्वहिसि’
हे जात । हे पुत्र त्वमसि खलु अस्माकम् एकं पुत्रः इष्टः—अभिवाञ्छितः, कान्तः
कमनीयः, तदेव यावत्—प्रियः मनोज्ञ, यतोऽमः स्थैर्यः, विश्वस्तः, संमत, बहुमतः
अनुमतः, भाण्डकरण्डकसमानः, रत्नं, रत्नभूतः, जीवितोत्सविकः, हृदयानन्द-
जननः, उदुम्बरपुष्पमिव दुर्लभः, श्रवणतया किमङ्ग पुनः दर्शनतया, तत् नो खलु जात
वयम् इच्छाम — स्ववक्ष्यमाणमपि विप्रयोगम्, तत् आस्व तावत् यावत्
वयं जीवामः, ततः पश्चात् अस्मासु कालगतेषु सत्सु परिणत-
वयाः वर्द्धितकुलवंशतन्तुकार्ये निरपेक्षः सन् भगवतः समीपे मुंडो भूत्वा
अगारात् अनगारिणं प्रव्रजिष्यसि इति, तत्र यदुक्तम्—अस्मासु कालगतेषु सत्सु
प्रव्रजिष्यसि इति, तदाश्रित्य जमालिः प्राह—‘एवं खलु अस्मताओ ! माणुस्सए
भवे अणेगजाइजरा मरणरोगसारीरमाणसपकामदुक्खवेयणवसणसतोवद्दवाभिभूए’

तुम ऐसा कहते हो कि तुम मेरे एकही पुत्र हो, तुम मुझे इष्ट, कान्त
यावत्—प्रिय, मनोज्ञ, मनोऽम, स्थैर्य, विश्वस्त, संमत, बहुमत, अनु-
मत एवं भाण्डकरण्डक समान हो, रत्न, रत्नभूत हो, जीवितोत्सविक
हो, हृदयानन्दजनक हो सुननेमें भी उदुम्बर पुष्पके जैसे दुर्लभ हो,
दर्शनकी तो बातही क्या, इसलिये हे पुत्र ! हम चाहते हैं कि हमारे
जीवनकाल तक तुम घर पर ही रहो, क्योंकि हमलोग तुम्हारे बिना
एक क्षणभर भी नहीं रह सकते हैं, आदिर सो ये सब आपका कहना
ठीक हैं परन्तु ‘एवं खलु अस्मताओ माणुस्सए भवे अणेगजाइजरा
मरणरोगसारीरमाणसपकामदुक्खवेयणवसणसतोवद्दवाभिभूए’ हे मात

હે માતાપિતા ! જે તમે એવું કહેા કે “ તું અમારો એકનો એક પુત્ર
છે, તું અમને ઇષ્ટ, કાન્ત, પ્રિય, મનોજ્ઞ, મનોમ, સ્થૈર્ય, વિશ્વસ્ત, સમત, બહુમત
અને અનુમત છે તથા ઘરેણાંની પેટી જેવો, રત્નજેવો રત્નભૂત, જીવિતોત્સવિક
અને આનન્દજનક છે તારૂં શ્રવણ પણુ ઉદુમ્બર પુષ્પની જેમ દુર્લભ થઈ
ગયુ છે, તો તારા દર્શનની તો વાત જ શી કરવી ! તેથી હે પુત્ર ! અમે તારો
એક ક્ષણનો પણ વિયોગ ઇચ્છતા નથી, અમારા જીવન પર્યન્ત તું અમારી
પાસે (ઘરમાં) જ રહે અને અમારા મરણ બાદ વશવેલાની વૃદ્ધિ ઠર્યા
પછી તું વૃદ્ધાવસ્થામાં અંગીકાર કરજે. ” આપની આ વાત ખરી છે, પરન્તુ
“ એવં ક્ષલ અસ્મતાઓ માણુસ્સએ ભવે અણેગજાઇજરામરણરોગસારીરમાણુસ્સપકામ

હે અમ્બતાતૌ તત્ર એવં સ્વલુ વક્ષ્યમાણરીત્યા માનુષ્યકો મનુષ્યસમ્બન્ધી ભવઃ
 અનેકજાતિજરામરણરોગશરીરમાનસપ્રકામદુઃસ્વવેદનવ્યસનશતોપદ્રવાભિમૂતઃ, અને-
 કાનિ જાતિજરામરણરોગરૂપાણિ શરીરાણિ માનસિકાનિ ચ પ્રકામસૂ-
 અત્યર્થં દુઃસ્વાનિ તેષાં યદ્ વેદનં વ્યસનાનાં - કષ્ટાનાં યાનિ
 શતાનિ ઉપદ્રવાશ્ચ ભૂતવેતાલાદિકૃતાસ્તૈરભિમૂતો વર્તન્તે, અતएव-‘ અધુए. અણિ-
 યए, અસામए, સંઙ્ગભ્રાગસરિસે જલબુદ્બુદસમાણે કુપ્પગજલવિંદુસન્નિમે
 અધ્રુવો રાત્રિદિવસાદિવત્ સૂર્યોદયાદિવત્ વા નપ્રતિનિયતકાલેઽ
 વશ્યં ભાવી, અનિયતઃ-અવિચમાનનિયતસ્વરૂપઃ સમૃદ્ધિશાલિનોઽપિ દારિદ્ર્યાદિ-
 સદ્ભાવાત્, અશાશ્વતઃ ક્ષણવિનશ્વરત્વાત્ અતएव સન્ધ્યાભ્રાગસદૃશઃ સન્ધ્યાયા
 સન્ધ્યાસમયે યઃ અભ્રઃ મેઘઃ તસ્ય રાગો રક્તિમા (લાલિમા તસ્ય સદૃશઃ-સમાનઃ
 શીઘ્રવિનાશિત્વાત્ જલબુદ્બુદસમાનઃ-ક્ષણવિધ્વંસિત્વાત્, કુશાગ્રજલવિંદુસન્નિભઃ,

તાત ! યહ મનુષ્ય સમ્બન્ધી ભવ શારીરિક એવં માનસિક અનેક
 જાતિ સમ્બન્ધી, જરા સમ્બન્ધી, મરણ સમ્બન્ધી ઔર રોગ સમ્બન્ધી ભય-
 ઙ્કર દુઃસ્વેકે વેદનસે ઔર સૈકડો કષ્ટોસે, તથા ભૂત, વેતાલ આદિ
 દ્વારા કૃત ઉપદ્રવોસે પ્રસિત્ત બના હુઆ હૈ, અતएव યહ રાત્રિ દિવસ
 આદિકી તરહ ‘ અધુए० ’ અધ્રુવ હૈ, અથવા સૂર્યોદયાદિકી તરહ યહ
 પ્રતિનિયત કાલમેં અવશ્યં ભાવી નહીં હૈ, અનિયત હૈ-હસકા નિયત
 સ્વરૂપ વિદ્યમાન નહીં હૈ-કયોંકિ સમૃદ્ધિશાલીકે બી દારિદ્ર્યાદિકા
 સદ્ભાવ દેસ્વા જાતા હૈ । ક્ષણવિનશ્વર હોનેસે યહ અશાશ્વત હૈ, અતઃ
 જૈસી સન્ધ્યાકે સમય મેઘોંકી લાલિમા હોતી હૈ, ઉસ જૈસા યહ હૈ જલ
 બુદ્બુદકે સમાન યહ શીઘ્ર વિનાશી હૈ, કુશકે અગ્ર ભાગમેં સ્થિત જલ-

દુઃસ્વલેયગવસણ સતોવહવાભિમૂए ” હે માતતાત ! આ મનુષ્યનો ભવ શારી-
 રિક અને માનસિક અનેક જાતિ સંબંધી, જરા સંબંધી, મરણ સંબંધી અને
 રોગ સંબંધી ભયંકર દુઃખો અને વેદનાઓથી તથા સેકડો કષ્ટોથી ભરપૂર છે,
 તથા ભૂત, વેતાલ આદિ દ્વારા કરવામાં આવતાં ઉપદ્રવોથી પ્રસિત્ત થયેલો છે
 તે કારણે તે રાત્રિદિવસ આદિની જેમ “ અધુए ” અધ્રુવ છે, અથવા સૂર્યોદય
 આદિની જેમ તે નિયત સમયે અવશ્યં ભાવી નથી પણ અનિયત છે. તેનું
 કોઈ નિયત સ્વરૂપ વિદ્યમાન નથી કારણ કે સમૃદ્ધિશાલી મનુષ્ય પણ ક્યારે
 દરિદ્ર બની જશે તે નક્કી નથી. આ મનુષ્ય શરીર ક્ષણભૂર હોવાથી
 અશાશ્વત છે. સંધ્યાકાલિન મેઘોના રંગોની જેમ તથા પાણીના પરપોટાની
 જેમ તે શીઘ્રવિનાશી છે. દર્ભના અગ્રભાગ પર રહેલા પાણીના જેવું તે શીઘ્ર

કુશોરિણિગવત્તેજચન્દ્રિનોઃ કન્દિલ્લપ્તવાનિગ્ધાન્સદ્ધઃ, 'સુવિગયદંસગોવમે
વિજ્ઞુલ્લયાચંચલે અગિચ્ચે નહણપહગવિદંસગવન્મે પુર્વિ' વા પચ્છાવા
અન્નમવિપ્પજહિપ્પવ્વે સતિસ્મઃ ' સ્વપ્નગતદર્શનોગ્ઃ-સ્વપ્નકાલદૃશ્યમાનવન્તુ-
સદ્ગઃ, વિદ્યુલ્લતાચ્ચલઃ-વિદ્યુચ્ચમન્ત્વાચ્ચદન્નન્તુચ્ચલઃ, અનિત્ય-અસ્યાયી,
ગટનપતનવિધ્વંસનવર્મઃ તત્ર ગટનં કુટાદિના અદ્દુગુલીદિર્ગેલનં, પતનં વાહાડેઃ
સ્વદ્દંદેશાદિના પાત-વિધ્વનનં નાગઃ સ્તે ધર્મો યમ્ય ન તયા, હર્વેવા પથાદ્ વા
અવગ્ર નિયતો વિનશ્તાનવઃ પગ્લિાઝ્યોન્નુ યમવો મવિગ્ગતિ, ' સે વૈસ ગં ઝાણઃ
અન્નનામો ' કે પુર્વિ ગમગયા? કે પચ્છ ગમગયા? ' હે અન્નગાતી '
તત્તુ તન્નાત્ ઝાગાત્ અસ્માકં સ્થ્યે કોઽર્મો કલ્હ જાનાતિ યત્ કઃ પૂર્વે રિત્તેઃ
પુત્રસ્ય ચાન્થોન્નવતઃ વિવક્ષિતગન્નવ્યજાચાત્ પ્રથમેવ ગમનાય ઉન્નમ્હતે કઃ પૂર્વ-

ચિન્ત્રકે જેસા યહ ગોધ્ર પતનગીલ હૈ ' સુવિગયદંસગોવમે, વિજ્ઞુ-
લ્લયા ચંચલે, અગિચ્ચે, સહણપહગ ' યહ સ્વપ્નમેં રેન્વી ગઈ વસ્તુ-
ઓંકે જેસાઈ વિજલીકે ચમત્કારકે જેસા યહ અત્યન્વ ચલહૈ, અસ્યાયી
હૈ ગટન, પતન, વિધ્વંસન વર્નવાન્ના હૈ; કુટાદિકોં કાગ અદ્દુગુલી
આદિ અવયવોંકા ગલ જાના હસકા નામ ગટન, નલવાર આદિ કારા
વાહુ આદિકા કલકર ગિર જાના હસકા નામ પતન, एवं पर्यायान्तरिन
હો જાના હસકા નામ વિધ્વંસન હૈ । तथा यह मनुष्य भव आपसे पहिले
या आपके बाद छोड़ना तो अवश्य होगा ही-तथा यह भी कौन जान
सकता है कि हे सात नान ! हम लोगोंके बीचमें पहिले किसका मरण
हो और बादमें किसका मरण हो, इसलिये आप जो ऐसा कह रहे हो

પતનશીલ છે, ' સુવિગયદંસગોવમે, વિજ્ઞુલ્લયાચંચલે, અગિચ્ચે, સહણપહગ '
તે સ્વપ્નમાં દેખેલી વસ્તુ સમાન છે, અને વિજળીના અમકરા જેવો અત્યંત
ચંચલ છે, અનિત્ય છે. તે સહવાના, પડવાના અને નાશ પામવાના ધર્મ
(સ્વભાવ) વાળો છે રક્તપીત આદિ દ્વારા અંશુલી આદિ અવયવોનાં જે
ગલન થાય છે તેને ગટન (સહવાની ક્રિયા) કહે છે, તત્તવાર અદિ દ્વારા
હાથ પગ આદિને કાળીને ભૂમિપતિત કરવાની ક્રિયાને પતન કહે છે અને
એક પર્યાયમાથી બીજી પર્યાયમા જવાની ક્રિયાને વિધ્વંસન (નાશ કરવાનો
ક્રિયા) કહે છે. तथा मनुष्यत्व आपना मरण पड़ेतां કે आपका मरण
पछी मारे अवश्य छोड़वे न पडये छे मातापिता ! मायात्मकतां पड़ेतां
કેનાં મરણ થશે અને પછી કેનાં મરણ થશે, જે વાત જાણનારે તેણે સમજી
છે ? તો અપ એવું જ કહેા છો કે અમારા સહવા નાશ પડે અમારું ભગવાન

મેનં મવં પરિત્યજ્ય પરમવં ગમિષ્યતિ, કથ પશ્ચાત્ વિવક્ષિતકાલાનન્તરં ગમનાય ગન્તુસ્તસહતે, કઃ પૂર્વ કો વા પશ્ચાન્નિયતે इति न कोऽपि जानाति इति भावः तं इच्छामि णं अम्मताओ तुव्मेहिं अवमणुन्नाए समाणे समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव पव्वइत्ताए ' तत् तस्मात् कारणात् हे अम्भतातौ । इच्छामि खलु युष्माभि- रभ्यनुज्ञातः आज्ञप्तः सन् श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य यावत् अन्तिके समीपे मुण्डितो भूत्वा अगारात् निर्गत्य अनगारितां प्रव्रजितुम् ' तएणं तं जमालिं खत्तिपकुमार अम्मापियरो एवं वयासी " ततः खलु तम् जमालिं क्षत्रियकुमारम् अम्मापितरौ एवं वक्ष्यमाणरीत्या अवादिष्टाम्-रुथितवन्तौ । ' इमं च ते जाया । सरीरगं पविसिद्धरूवलक्खणवज्जनगुणोववेयं ' हे जात ! पुत्र ! इदं च तव शरीरकं प्रविशिष्टरूपलक्षणव्यञ्जनगुणोपेतम् प्रविशिष्टं प्रकर्षेण विशिष्टं रूपम् आकृतिः लक्षणम्-

हमारे परलोक हो जानेके बाद तुम श्रमण भगवान् महावीरके पास संयम धारण करना-यह बात (कैसे पूर्वोक्त रूपसे विचार करने पर) बन सकती है । ' तं इच्छामि णं अम्मताओ ! तुव्मेहिं अवमणुन्नाए समाणे समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव पव्वइत्ताए ' इसलिये हे मात तान ! आपसे आज्ञा प्राप्त कर मैं श्रमण भगवान् महावीरके समीप इस गृहस्थाश्रमका परित्याग कर संयम धारण करना चाहता हूं । ' त- एणं तं जमालिं खत्तिपकुमारं अम्मापियरो एवं वयासी ' क्षत्रियकुमार जमालिको जब ऐसी बात उसके मातपिताने सुनी, तब उन्होंने उससे ऐसा कहा-' इमं च णं ते जाया ! सरीरगं पविसिद्ध रूवलक्खणवज्जन- गुणोववेयं ' हे बेटा ! तेरा यह शरीर प्रविशिष्टरूप, लक्षण और गुणोंसे युक्त है, अतिशय सुन्दर आकृतिका नाम प्रविशिष्ट रूप है ।

મહાવીર પાસે સંયમ ધારણ કરજે, એ વાત કેવી રીતે સંભવિત છે ? (કદાચ તમારા પહેલા માથે મરણ થાય, એ વાત પણ શક્ય છે) “ તં ઇચ્છામિ ણં અમ્માતાઓ ! તુવ્મેહિં અવમણુન્નાએ સમાણે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ જાવ પવ્વઈત્તર ” તેથી હું માતાપિતા ! આપની આજ્ઞા (અનુમતિ) પ્રાપ્ત કરીને હું શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની પાસે ગૃહસ્થાશ્રમનો પરિત્યાગ કરીને સંયમ ધારણ કરવા માગું છું.

“ તएणં જમાલિં ક્ષત્રિયકુમારં અમ્માપિયરો એવં વયાસી ” ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની એવી દલીલ સાંભળીને તેના માતાપિતાએ તેને આ પ્રમાણે કહ્યું : “ इमं च ण ते जाया ! सरीरगं पविसिद्धरूवलक्खणवज्जनगुणोववेयं ” બેટા ! તાર આ શરીર પ્રવિશિષ્ટ રૂપ, લક્ષણ, વ્યજ્જન અને ગુણોથી યુક્ત છે. અતિ શય સુંદર આકૃતિ (આકાર) નું નામ પ્રવિશિષ્ટરૂપ છે.

‘અસ્થિષ્વર્યઃ સુખં માસે, ત્વચિ મોગાઃ સ્ત્રિયોઽક્ષિણુ !

ગતૌ યાનં સ્વરેચાજ્ઞાં સર્વં સત્ત્વે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥’ इत्यादि

રૂપ વ્યજ્ઞનં શુભમપ તિલાદિ ગુણાઃ શૌર્યાદયઃ તૈ ઉપેતં યુક્તં યત્તત્તથા ‘ઉત્તમબલ-
વીરિયસત્તજુતં વિણ્ણાણવિચક્ષણં’ ઉત્તમબલવીર્યસત્તવ્યુક્તમ્ ઉત્તમૈર્વચ્ચવીર્યસત્તૈ-
યુક્તં યત્તત્તથા, તત્ર બલં, શારીરિકં સામર્થ્યમ્, વીર્ય માનસિકસામર્થ્યમ્ સત્તમ્
આત્મસમુત્થસામર્થ્યમ્ । વિજ્ઞાનવિચક્ષણં વિજ્ઞાને વિચક્ષણં નિપુણ વિજ્ઞાનવિચ-
ક્ષમ્ ‘ સસોહમ્ગગુણસમુસ્સિયં અભિજાયમહક્ષમં વિવિહવાહિરોગરહિયં ’
સસૌમાગ્યં સૌમાગ્યેન સહિતગુણસમુચ્છિત ચ, ‘ અભિજાતમહાક્ષમમ્, અભિ-
જાતં કુલીનં મહતી ક્ષમા યત્ર તત્ મહાક્ષમં ચેતિ કર્મધારયે અભિજાતમહાક્ષમમ્
વિવિધવ્યાધિરોગરહિતમ્ ‘ નિરુવહયઉદત્તલટ્ટં પંચિદિયપહુયં પઢમજોવ-
ળત્થં ’ નિરુપહતમ્ અવિચ્ચમાનવાતાદ્યુપધાતમ્, ઉદાત્તમ્ ઉત્તમવર્ણાદિગુણયુક્તમ્

“ અસ્થિષ્વર્યઃ સુખં માસે, ત્વચિ મોગાઃ સ્ત્રિયોઽક્ષિણુ ।

ગતૌ યાનં સ્વરેચાજ્ઞાં સર્વં સત્ત્વે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥”

હત્યાદિ રૂપ લક્ષણ હૈ શુભ, સ્પષ્ટ, તિલ, આદિરૂપ વ્યજ્ઞન હૈ, શૌર્ય
ઔદાર્ય રૂપ ગુણ હૈ । સો इन सब उत्कृष्ट रूपादिकोंसे युक्त हे बैटा !
तेरा यह शरीर है ‘ उत्तमबलवीरियसत्तजुत विण्णाणवियक्खण ’
तथा उत्तम शारीरिक सामर्थ्यसे उत्तम मानसिक सामर्थ्यसे, उत्तम
आत्मिक सामर्थ्यसे एवं उत्तम विज्ञान सम्बन्धी विचक्षणतासे भी यह
युक्त है, ‘ ससोहमगुणसमुस्सियं अभिजाय महक्खमं, विविहवाहि-
रोगरहियं ’ सौभाग्यसे यह सुशोभित है, गुणोंसे उन्नत है, कुलीन
है और बड़ी भारी क्षमा जिसमें है ऐसा है, इसमें किसी भी प्रकारकी
व्याधि और रोग नहीं हैं, ‘ निरुवहयउदत्तलट्टं, पंचिदियपहुयं पढम-
जोवणत्थं ’ वातपित्त आदि जन्य उपधात इसमें अविच्यमान है, उत्तम

“ અસ્થિષ્વર્યં સુખં માસે, ત્વચિ મોગાઃ સ્ત્રિયોઽક્ષિણુ ।

ગતૌ યાનં સ્વરે ચાજ્ઞાં સર્વં સત્ત્વે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥”

આ ગાથામા દર્શાવેલા લક્ષણોથી, મધા, તલ આદિ શુભ લક્ષણોથી
અને શૌર્ય, ઔદાર્ય આદિ ગુણોથી, હે બેટા ! તારૂ શરીર યુક્ત છે “ ઉત્તમ-
બલવીરિયસત્તજુતં વિણ્ણાણવિચક્ષણં ” તથા તે ઉત્તમ શારીરિક સામ-
ર્થ્યથી, ઉત્તમ માનસિક સામર્થ્યથી, ઉત્તમ અધ્યાત્મિક સામર્થ્યથી અને ઉત્તમ
વિજ્ઞાન (વિશિષ્ટ જ્ઞાન) સંબંધી વિચક્ષણતાથી પણ યુક્ત છે “ સસોહમ્
ગુણસમુસ્સિયં અભિજાયમહક્ષમં, વિવિહવાહિરોગરહિયં ” તે સૌભાગ્યથી
વિભૂષિત છે, ગુણોથી ઉન્નત છે, કુલીન અને ક્ષમ સંપન્ન છે, અને તે કોઈ
પણ પ્રકારની વ્યાધિ અને રોગથી રહિત છે “ નિરુવહયઉદત્તલટ્ટં, પંચિદિય

અતઃપ લઘ્વં-મનોહરમ્ તથા પચ્ચાપીન્દ્રિયાણિ, પટ્ટનિ-સ્વ સ્વચિપયાગ્રહણદક્ષાણિ
 યત્ર તત્તથા, પ્રથમયૌવનસ્થમ્, નવયૌવનશાલિ ' અનેગઉત્તમગુણેહિ સંજુતં '
 અનેકોત્તમગુણૈઃ સંયુક્તમ્, ' તં અણુહોહિ તાવ જાવ જાયા ! નિયમસરીરસ્વ-
 સોહમગજોવ્વણગુણે ' તત્ તસ્માત્ કારણાત્ હે જાન ! હે પુત્ર ! અનુભવ પરિ-
 શુદ્ધ્ય તાવત્ યાવત્ નિયતશરીરરૂપસૌભાગ્યયૌવનગુણમ્, ' તથો પન્થા અણુ-
 ભૂય નિયમસરીરરૂપસોહમગજોવ્વણગુણે, અમ્હેહિ કાલગર્હિ સમાણેહિ પરિણ-
 યવયે વહ્નિયકુલવંસતંતુઋજ્જમિ નિરવયવક્ષે ' તતઃ પચ્ચાત્ અનુભૂતનિયતશરીર-
 રૂપસૌભાગ્યયૌવનગુણઃ, અનુભૂતઃ પરિશુક્તો નિયતશરીરરૂપસૌભાગ્યયૌવન-
 ગુણો યેન સ તથા, અસ્માસુ કાલગતેષુ સન્સુ પરિણતવયાઃ પ્રાપ્તવૃદ્ધાવસ્થઃ સન્
 વહ્નિયકુલવંસતંતુઋજ્જમિ નિરવેશઃ સત્ ' સમગમ્સ મગવઓ મહાવીરસ અંતિપ

વર્ણાદિ રૂપ ગુણોસે યહ યુક્ત હૈ, इसीसे यह लघ्-मनोहर है तथा
 इसकी ये पांचोंही इन्द्रियां अपने २ विषयभूत स्पर्श आदि गुणोंको
 ग्रहण करनेमें समर्थ हैं, यह नवयौवनश्रीसे सुशोभित हो रहा है,
 ' अनेग उत्तमगुणैहि संजुते ' तथा और भी कितनेक अनेक उत्तम २
 गुणोंसे यह युक्त बना हुआ है 'अणुहोहि ताव जाव जाया ! नियम
 सरीररूपसोहमगजोव्वणगुणे ' अतः हे पुत्र ! तुम सबसे पहिले अपने
 इस शरीरके रूप, सौभाग्य एवं यौवन सम्बन्धो गुणोंको और शौर्य
 औदार्य आदि गुणोंको भोगो, बादमें ' अम्हेहि कालगर्हि समाणेहि
 परिणयवये वह्नियकुलवंसतंतुऋज्जमि निरवयवक्षे ' हम लोग जब
 काल प्रसित हो जावे और तुम जब कुलवंश रूप तन्तुकी वृद्धि करने
 रूप कार्यमें निरवेक्ष हो जाओ तब वृद्धावस्थामें ' समणस्स भगवओ

પડ્યં પદમજોવણસ્થં " વાતપિત્ત આદિ જન્ય ઉપધાતનેા તેમા અશાવ છે,
 ઉત્તમ વર્ણાદિ રૂપગુણોથી તે યુક્ત છે અને તેથી તે મનોહર લાગે છે, તારા
 શરીરની પાંચે ઇન્દ્રિયો સ્પર્શાદિ પોતપોતાનાં કાર્યો કરવાને સમર્થ છે, અને
 તે નવયૌવનથી સુશોભિત છે " અનેગઉત્તમગુણેહિ સંજુતે " તથા બીજા પશુ
 અનેક ઉત્તમ ગુણોથી તે યુક્ત છે, " અણુહોહિ તાવ જાવ જાયા ! નિયમ સરીર-
 રૂપસોહમગજોવ્વણગુણે " તેથી હે પુત્ર ! તું સૌથી પહેલાં આ શરીરના રૂપને,
 સૌભાગ્યને યૌવનને અને શૌર્ય, ઔદાર્ય આદિ ગુણોને ભોગવી લે " અમ્હે
 હિં કાલગર્હિ સમાણે હિં પરિણયવયે વહ્નિયકુલવંસતંતુઋજ્જમિ નિરવયવક્ષે "
 ત્યાર બાદ અમે જ્યારે કાળધર્મ પામીએ, અને કુળવંશરૂપ તન્તુની (વેલાની)
 વૃદ્ધિ કરીને સંસારમાં કોઈ પણ કાર્યમાં તારી અપેક્ષા ન રહે ત્યારે વૃદ્ધા-
 વસ્થામાં " સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ અંતિય મુઢે મવિત્તો અગારાઓ અણ-

મુંઢે ભવિત્તા અગારાઓ અણગારિયં પવ્વહ્મિસિ ' શ્રમણસ્ય મગવતો મહાવીરહ્ય અન્તિકે સમીપે સુણ્ડો ભૂત્વા, અગારાત્ ગૃહાત્ નિર્ગત્ય અનગારિતાં પ્રવ્રજિણ્યસિ-
પ્રવ્રજ્યાં ગૃહીણ્યસિ ।

‘તણ્ણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો एवं વયાસી’ તતઃ-
સ્વલુ સ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ અમ્વાપિતરૌ एवं વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્-
‘તહાવિ ણં તં અમ્મતાઓ ! જં ણં તુજ્ઞે મમં एवं વદહ-ઈમં ચ ણં તે જાયા !
સરીરગં તં ચેવ જાવ પવ્વહ્મિસિ ’ હે અમ્મતાતૌ ! તથાપિ અપિશબ્દસ્ય એવાર્થક-
તયા તથૈવ સ્વલુ નાન્યથા, યત્ત્વયોક્તં તત્ત્વયત્ત્વ સ્વલુ યુયમ્ મામ્ एवं પૂર્વોક્તરીત્યા
વદથ-પ્રતિપાદયથ-હે જાત ! હે પુત્ર ! ઇદં ચ સ્વલુ તવ શરીરકં તદેવ યાવત્-પ્રવ્ર-
જિણ્યસિ ઇતિ, તત્ર યદુક્તમ્-અસ્માસુ કાલગતેષુ પ્રવ્રજિણ્યસિ ઇતિ તદાશ્રિત્યાહ-

મહાવીરસસ અંતિએ મુંઢે ભવિત્તા અગારાઓ અણગારિયં પવ્વહ્મિસિ '
તુમ શ્રમણ મગવાન મહાવીરકે પાસ સુણ્ડિત હોઠરકે હસ ગૃહસ્થાવ-
સ્થાકે પરિત્યાગપૂર્વકં અનગારાવસ્થા ધારણ કર લેના-‘તણ્ણં સે જ-
માલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો एवं વયાસી’ હસ પ્રકારસે માતા-
પિતાકી તરફસે કહી ગઈ વાતકો સુનકર ઉસ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને
ઉનસે એસા કહા-‘તહાવિ ણં અમ્મતાઓ ! જં ણં તુજ્ઞે મમં एवं વદહ’
હે માત તાત ! આપને જો સુણ્ણસે એસા કહાહૈ કિ ‘ઈમં ચ ણં તે જાયા !
સરીરગં તં ચેવ જાવ પવ્વહ્મિસિ’ હે પુત્ર ! તેરા યહ શરીર પ્રવિશિષ્ઠ
રૂપ આદિવાળા હૈ-યહાંસે લેકર દીક્ષા લે લેના યહાં તક સો ઠીક કહા
હૈ-‘તહા વિ’ હસસે “આપકા કહના વૈસાહી હૈ” અર્થાત્ જૈસા
આપને કહા હૈ વહ વૈસાહી હૈ, અતઃ જહાં પર ભી ‘તહાવિ’ હસ પ્રક
રણમેં એસા શબ્દ આવે વહાં જમાલિકે ઉત્તરમેં ‘સો ઠીક હૈ’ હસ
રૂપસે હસકો અર્થ કરના ચાહિયે ! અવ જમાલિ પિતાકે હસ રાગ અરે
કથનકો કિ હમારે કાલગ્રસિત હો જાને પર તુમ દીક્ષા ધારણ કર લેના

ગારિયં પવ્વહ્મિસિ ” શ્રમણુ લગવાન મહાવીરની પાસે મુંડિત થઇને આ
ગૃહસ્થાવસ્થાને પરિત્યાગ કરીને અણગારાવસ્થા (સાધુ પર્ણા) ધારણ કરજે.
“તણ્ણં સે જમાલિ સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો एवं વયાસી” માતાપિતાની આ
પ્રકારની વાત સાંભળીને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીએ તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું—

તહા વિ ણં અમ્મતાઓ ! જં ણં તુજ્ઞે મમ એવ વદહ ” હે માતાપિતા !
અ પે મને એવું જ કહ્યું કે “ઈમં ચ ણં તે જાયા ! સરીરગં તં ચેવ જાવ
પવ્વહ્મિસિ ” “આ તાર શરીર પ્રવિશિષ્ઠ રૂપ આદિથી સુકૃત છે,” ઇત્યાદિ
કથનથી લઇને “દીક્ષા (અણગારાવસ્થા) ધરણ કરજે ” ત્યા સુધીનું કથન
અહીં ગ્રંથે કર્યું ‘તહા વિ’ આપની તે વાત ખરી છે. પરંતુ આપ એ

‘ एवं खलु अम्मताओ ! माणुस्सगं सरीरं दुक्खाययणं विविहवाहिसयसंनिकेतं अट्टियकट्टट्टियं छिराण्हारुजालओणद्धसंपिणद्धं ’ हे अम्बतातौ ! एवं वक्ष्यमाणरीत्या खलु मानुष्यकं मनुष्यसम्बन्धि शरीरं दुःखायतनं दुःखगृहं विविध-व्याधिशतसंनिकेतम् नानारोगशतस्थानम् अस्थिककाष्ठोत्थितम् अस्थिकान्येव काष्ठानि काठिन्यसादृश्यात् तेभ्यो यदुत्थितं निर्मितं तत्तथा, शिरास्नायु-जालोपनद्धसंपिणद्धम्, शिराः सामान्यनाड्यः रतायवः-अस्थिबन्धिन्यो नाड्य-स्तामां जालः समूहस्तेन उपनद्धसंपिणद्धम् अत्यन्तं बद्धम् ‘ मत्तियभंडं व दुब्बलं अमुइसंक्किलिट्ठं अणित्ठवियसव्वकालसंठप्पिय ’ मृत्तिकाभाण्डसिव दुर्बलम् यत्-मानस्यापि क्षणविध्वंसि स्वभावात् अथुचिसंक्किलिष्टम् अथुचिना अपवित्रेण मलमू-

लेकर करते हैं : एवं खलु अम्मताओ ! माणुस्सगं सरीरं दुक्खाययणं विविहवाहिसयसंनिकेतं अट्टियकट्टट्टियं छिराण्हारुजालओणद्धसंपि-णद्धं ’ हे माता तातः मनुष्यका यह शरीर दुःखोंका स्थान है सैकड़ों अनेक तरहकी व्याधिओंका घर है, यह हाडरूपी लकड़ियोंसे बना हुआ है, यहां कठिनताके सादृश्यको लेकर हाडोंको काष्ठकी उपमा दी गई है जिगओंसे सामान्य नाडियोंके समूहसे, एवं स्नायुओंसे हड्डियोंको बांधनेवाली नाडियोंके समूहसे यह खूब जकड़कर बंधा हुआ है ‘म-त्तिय भंडं व दुब्बलं ’ यह यत्न करने पर भी क्षणविध्वंसी स्वभाववाला होनेके कारण मिट्टीके बर्तनके समान दुर्बल है, ‘ अमुइ संक्किलिट्ठं ’ अपवित्र मलमूत्र आदिके द्वारा यह दूषित है, तथा इस शरीरके जितने भी काम हैं वे किसी भी कालमें समाप्त नहीं होते हैं-अर्थात्-मलमूत्र

વાત કેમ બૂડી જાયો છો કે “ एवं खलु अम्मताओ ! माणुस्सगं सरीरं दुक्खा-ययणं विविहवाहिसयसंनिकेतं अट्टियकट्टट्टियं छिराण्हारु जालओणद्ध संपिणद्धं ” हे मातापिता ! माणुસનું આ શરીર દુઃખોનું સ્થાન છે, તે અનેક પ્રકારની મેંદડો વ્યાધિઓનું ધામ છે, તે અસ્થિરૂપી લાકડાઓનું બનેલું છે, (અહીં કઠિનતાના ગુણની સમાનતાને કારણે હાડકાંઓને કઠની ઉપમા આપવામાં આવેલ છે) તે શિરાઓ અને નસોના સમૂહથી વ્યાપ્ત છે, અને સ્નાયુ ઓના (હાડકાને બાધનારા સ્નાયુ તંતુઓના) સમૂહથી તે ખૂબ જ જકડીને બંધાયેલું છે. “ મત્તિયમંડ વ દુબ્બલ ” તેનું ગમે તેટલું જતન કરવામાં આવે છતાં પણ ક્ષણવિધ્વંસી સ્વભાવવાળું હોવાથી માટીના વાચાળ જેવું નબળું છે. “ અમુદ સંક્કિલિટ્ઠ ” અપવિત્ર મળ, મૂત્ર આદિ દ્વારા તે દૂષિત થયેલું છે. તથા આ શરીરના જેટલા કામો છે તે દોઈ પણ કાળે પૂર્ણ થતા નથી. કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે મળમૂત્રનો નિશાત કરવાનું તેનું કાર્ય કદી પણ પૂરું

ત્રાદિના સન્કિલ્પં દૂષિતમ્, અનિષ્ઠાપિતસર્વકાલસંસ્થાપ્યત્વમ્
અનિષ્ઠાપિતમ્ - અસમાપિતમ્ સર્વકાલં સર્વદા સંસ્થાપ્યત્વં તત્કૃત્ય-
કરણં યસ્ય તત્તથા, અસમાપિતકૃત્યમિત્યર્થઃ ન કદાપિ તસ્ય સલમૂત્રાદિ નિસ્સ-
રણરૂપકૃત્યં સનાપ્યતે इति भावः 'जराकुणिमज्जरघरं व सडणपडणविद्धं-
सणधम्मं पुंविं वा, पच्छा वा अवस्सविप्पजहियव्वं भविस्सइ' जराकुणपजर्जर
गृहमिव जराकुणपञ्च जीर्णता प्रधानशब्दः, जर्जरगृहं च जीर्णगेहं तयोः समाहार
द्वन्द्वे जराकुणपजर्जरगृहं तदिव शटनपतनविध्वंसनधर्मम्, शटनम्-कुष्ठादिना
अङ्गुल्यादेर्गलनम् बाह्यादेः खड्गच्छेदादिना पातः, विध्वंसनम् क्षयः, एते धर्मा-
यस्य तत् तथा, पूर्ववा विवक्षितकालात् प्रथममेव, पश्चाद् वा तथाविधकालादन
न्तरं वा अत्राप्येव विप्रहातव्यं परित्याज्यं भविष्यति 'से केसणं जाणइ? अम्म-
ताओ! के पुंविं तं चेव जाव पव्वइत्तए' एत् तस्मात्कारणात् हे अम्बताओ!
कोऽसौ खलु जानाति-को जनः पूर्वं तदेव पूर्वोक्तवदेव यावत् विवक्षितकालात्

आदिका निःसरण करना रूप जो इस शरीरका कार्य है, वह कभी भी
पूरा नहीं होता है, - 'जराकुणिमज्जरघरं व सडणपडणविद्धं सण-
धम्मं पुंविं वा पच्छा वा अवस्सविप्पजहियव्वं भविस्सइ' जीर्णता प्रधा-
नवाले शबकी तरह और जर्जर हुए घरकी तरह यह शटन, पतन एवं
विध्वंसन धर्मवाला है। कुष्ठादि द्वारा अङ्गुली आदि का गल जाना
इसका नाम शटन खड्गादि द्वारा बाहु आदिका कट जाना इसका नाम
पतन है और पर्याप्तान्तरित हो जाना इसका नाम विध्वंसन है। विव-
क्षित कालसे पहिले ही अथवा विवक्षित काल के बाद ही यह शरीर
अवश्य छूटेगा ही-अतः 'से केसणं जाणइ अम्मताओ! के पुंविं तं
चेव जाव पव्वइत्तए' हे मात तात। इस बात को कौन जानता है कि

થતું નથી “ જરા કુણિમજ્જરઘરં ” વ સડणपडणविद्धंसणधम्मं पुंविं वा
पच्छा वा अवस्सविप्पजहियव्वं भविस्सइ ” છુટુંતા પ્રધાન શબ્દની જેમ અને
જર્જરિત ઘરની જેમ તે સડવા, પડવા અને વિધ્વંસ પામવાના સ્વભાવથી
યુક્ત છે. રક્તપિત્ત આદિ રોગો દ્વારા અંશુલી આદિ અંગોનું ગળી જવું
તેનું નામ ‘શટન’ (સડવાની ક્રિયા) છે, તલવાર આદિ દ્વારા ભુગ્ન અંદિ
અંગો છેદાઈને નીચે પડવાની ક્રિયાને પતન (પડવાની ક્રિયા) કહે છે અને
મનુષ્ય પર્યાયને છોડીને અન્ય પર્યાય ગ્રહણ કરતી તેનું નામ ‘વિધ્વંસ’ છે
અમુક કાળ બાદ અથવા અમુક કાળ પહેલાં આ શરીર અવશ્ય છોડવું જ
પડવાનું છે. “ સે કેસણ જાણઈ અન્મતાઓ! કે પુંવિં તં ચેવ જાવ પવ્વહત્તए ”
હે માતાપિતા! કેણ પહેલાં મરશે અને કેણ પછી મરશે, એ બંધુવાને કેણ

પૂર્વમેવ ગમનાય ઉત્સહતે, કો વા જનો વિવક્ષિતકાલાત્ પશ્ચાદેવાગમનાય ઉત્સહતે ? તત્ત્વં ઇચ્છામિ સ્વલુ હે અશ્વતાતૌ ! યુષ્માભિરભ્યનુજ્ઞાતઃ સન્ શ્રમણસ્ય ભગવતો મહાવીરસ્ય અન્તિકે મુણ્ડો ભૂત્યા અગારાત્ અનગારિતાં પ્રવ્રજિતુમ્, 'તદ્દર્શનં તં જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો એવં વયાસી'—તતઃસ્વલુ તં જમાલિં ક્ષત્રિય-કુમારમ્ અશ્વાપિતરૌ એવં વક્ષશમાણરીત્યા અવાદિષ્ટામ્—'હમાઓય જાયા ! વિઝલકુલવાલિયાઓ સરિસત્તયાઓ સરિસવ્વયાઓ' હે જાત ! હે પુત્ર ! હમાશ્ચ તવ વિપુલકુલવાલિકાઃ, વિપુલં ધનધાન્યાદિમમ્પન્નં કુલં યાસાં તા વિપુલકુલાઃ, તાશ્ચતા વાલિકાશ્ચેતિ તાસ્તથા, સદશત્વચાઃ સમાનત્વમ્પ્રત્યઃ—સમાનશરીરસૌન્દર્ય-વત્યઃ, સદશવયસઃ સમાનવયસ્કાઃ, 'સરિસલાવન્નરુવજોવ્વણગુણોવ વેયાઓ' સદશલાવણ્યરૂપયૌવનગુણોપેતાઃ, સમાનલાવણ્યસૌન્દર્યયુત્ત્વ-ગુણશાલિન્યઃ 'સરિસદ્દિહિંતો કુલેહિંતો અણિણિયાઓ કલાકુસલસવ્વ કાલલાલિયસુહોચિયાઓ' સદશેભ્યો ધનધાન્યાદિગુણૈઃ સમાનેભ્યઃ કુલેભ્યઃ

કૌન પહિલે મરે ઓર કૌન વાદ મેં મરે ? હસલિયે હે માન તાત ! મેં આપ લોગોં સે આજ્ઞા પ્રાપ્ત કર શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર કે પાસ સ્પુઙ્ગિત હોકર હસ ગૃહસ્થાવસ્થા સે અનગારાવસ્થા મેં જાના વાહતા હૂં । 'તદ્દર્શનં તં જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો એવં વયાસી—હમાઓય તે જાયા વિઝલકુલ વાલિયાઓ, સરિસત્તયાઓ, સરિસવ્વયાઓ' હે પુત્ર ! વિપુલ-કુલકી—ધન ધાન્યાદિ સે સંપન્નકુલકી હન વાલિકાઓં કે સાથ જો કિ તુમ્હારે જૈસે હી શારીરિક સૌન્દર્ય સે યુક્ત હૈં, એકસી જિનકી ઉમર હૈ, 'સરિસલાવન્નરુવજોવ્વણગુણોવવેયાઓ' એક જૈસા જિનકા લાવણ્ય હૈ, એક જૈસા જિનકા સૌન્દર્ય હૈ, એકસી જિનકી જવાની હૈ, 'સરિસદ્દિહિંતો કુલેહિંતો આણિણિયાઓ, કલાકુસલસવ્વકાલલાલિયસુહોચિ-

સમર્થ' છે ? તો હે માતાપિતા ! હું આપની અનુમતિ લઈને શ્રમણુ લગવાન મહાવીર પાસે પ્રવ્રજ્યા અગીકાર કરીને આ ગૃહસ્થાવસ્થાના પરિત્યાગપૂર્વક અણુગારાવસ્થા ધારણુ કરવા માણું છું.

“તદ્દર્શનં તં જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો એવં વયાસી—હમાઓય તે જાયા ! વિઝલકુલવાલિયાઓ, સરિસત્તયાઓ, સરિસવ્વયાઓ” ત્યારે જમાલીના માતાપિતાએ તેને આ પ્રમાણે કહ્યું—એટલે ! આ વિપુલ કુળની—ધન, ધાન્યા દિથી સંપન્ન કુળની—ખાળાઓ કે જે તારા જેવા જ શારીરિક સૌન્દર્યવાળી છે, તારા જેટલી જ જેમની ઉમર છે, “સરીરલાવન્નરુવજોવ્વણગુણોવવેયાઓ” જે લાવણ્ય, રૂપ, સૌન્દર્ય અને યૌવનથી યુક્ત છે, “સરિસદ્દિહિંતો કુલેહિંતો આણિણિયાઓ, કલાકુસલ, સવ્વકાલલાલિયસુહોચિયાઓ” ધન ધાન્યાદિની

આનીતાઃ પરિણીય-સ્વકુલં ગ્રાપિતાઃ, કલાકુશલસર્વકાલલાલિતસુખોચિતાઃ
કલા કુશલાશ્વતાઃ સર્વકાલલાલિતાશ્ચેતિ કલાકુશલસર્વકાલલાલિતાઃ તાશ્વતાઃ
સુખોચિતાશ્ચ સૌખ્યયોગ્યાશ્ચેતિ તાસ્તથા, 'મદ્વગુણજુત્તનિઝગવિણઓવયાર
પંડિયવિચક્ષણાઓ' માર્દવગુણયુક્તો નિપુણો યો વિનયોપચારસ્તન્નપણ્ડિતાઃ
વિચક્ષણા અત્યન્તવિશારદાયાસ્તાસ્તથેતિ માર્દવગુણયુક્તનિપુણવિનયોપચાર-
પણ્ડિતવિચક્ષણાઃ, 'મંજુલમિયમહુરમણીયવિહસિયવિપ્પેક્ષિયગઈવિલાસ-
વિદ્વિયવિસારયાઓ' 'મઝ્જુઝમિતમધુરમણિતવિહસિતવિપ્રેક્ષિતગતિવિલાસ-

સ્થિતવિશારદાઃ, મઝ્જુલં શબ્દતઃ કોમલં સુન્દરં વા મિતં પરિમિતં મધુરમ્
અર્થતોઽકઠોર યદ્ ભણિતં તત્તથા તત્ત્વ તદ્ વિહસિતં ચ વિપ્રેક્ષિતં ચ નેત્ર
વિકારો ગતિશ્ચ વિલાસશ્ચ ગતિવિલાસો વા, સ્થિતં ચ વિશિષ્ટા સ્થિતિરિતિ
એતેષાં દ્વન્દ્વઃ, તેષુ વિશારદાયાસ્તાસ્તથા, 'અવિકલકુલસીલસાલિનીઓ' અવિ-
યાઓ' ધનધાન્ય આદિ સે સમાનતાવાલે કુલોં સે જો વિવાહિત કરકે
લાઈ ગઈ હૈં, જો હર એક કલા મેં પ્રવીણ હૈં, સર્વકાલ જો લાલિત રહી
હૈં, એવં જો સદા સુખભોગ કે યોગ્ય હૈં, 'મદ્વગુણજુ ત્તનિઝગવિણઓ-
વયારપંડિયવિચક્ષણાઓ' જિનકા વિનયોપચાર માર્દવગુણ સે યુક્ત
એવં નિપુણ-સમ્મદદારી ભરા હુઆ હૈં । એસે ઉસ વિનયોપચાર મેં જો
બડી વિચક્ષણ હૈં, 'મંજુલમિયમહુરમણિયવિહસિય વિપ્પેક્ષિય ગઈ-
વિલાસચિદ્વિયવિસારયાઓ' બોલના જિનકા શબ્દ કી અપેક્ષા સે
બડા કોમલ હોતા હૈં અથવા સુન્દર હોતા હૈં, મિતપરિમિત હોતા હૈં ઓર
અર્થકી અપેક્ષા અકઠોર હોતા હૈં જો હસને મેં, કટાક્ષપાત કરને મેં,
ચલને મેં, વિલાસ મેં ઓર સ્થિતિ-ઊઠને બેઠને મેં બડી વિશારદ હૈં,
'અવિકલકુલસીલસાલિનીઓ' જો કદ્દિં પરિપૂર્ણ કુલોં કી હૈં એવં

સમાનતાવાળા કુળોમાંથી વિનાહ કરીને જેમને લાવવામાં આવી છે, જેઓ
દરેક કલામાં નિપુણ છે, સર્વકાળ જે લાલિત્ય સપન્ન રહી છે, અને જેઓ
સદા સુખ ભોગવવાને યોગ્ય છે, “મદ્વગુણજુત્તનિઝગવિણઓવયારપંડિય
વિચક્ષણાઓ” જેમનો વિનયોપચાર માર્દવગુણથી યુક્ત અને નિપુણ સમ્મદ-
દારીથી ભરેલો છે, એટલે કે વિનયોપચારમાં જે ઘણી જ વિચક્ષણ છે,
“મંજુઝમિયમહુરમણિયવિહસિયવિપ્પેક્ષિયગઈવિલાસચિદ્વિયવિસારયાઓ” જેની
વાણી કોમળ, મિત અને અકઠોર છે, અને જે હસવામાં, કટાક્ષપાત
કરવામાં, ચાલવામાં, વિલાસમાં અને ઉઠવા બેસવામાં ઘણી વિશારદ છે,
“અવિકલકુલસીલસાલિનીઓ” જેઓ કદ્દિસંપન્ન કુળોની છે અને જેઓ

भुक्तभोगी विसयविगयवोच्छिन्न कोउहल्ले अम्हेहिं कालगएहिं जाव पव्वहिसि ' तत् पश्चात् कामभोगपरिभोगानन्तरम् भुक्तभोगी विषयविगतव्यवच्छिन्न-
कौतूहलः, विषयेषु शब्दस्पर्शरूप रसगन्धेषु एतेभ्यो वा विगतव्यवच्छिन्नम्-
अत्यन्तक्षीणं कौतूहलं कुतुकं यस्य स तथा, कालगतेषु मरणधर्मं प्राप्तेषु सत्सु
यावत् परिणतवया वर्द्धितकुञ्जवशतन्तुकार्ये निरपेक्षः सन् भ्रमणस्य भगवतो
महावीरस्य अन्तिके घुण्डो भूत्वा अगारात् अन्गारिंतां मन्त्रजिप्यसि । ॥सू०६॥

मूलम्—तएणं से जमालीखत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी-
तहावि णं तं अम्मताओ ! जं णं तुब्भे ममं एवं वयह-
इमाओ ते जाया विपुलकुल जाव पव्वइहिसि, एवं खल्ल
अम्मताओ ! माणुस्सया कामभोगा, असुई अत्तासया वंता-
सवा, पित्तासवा, खेलासवा, सुक्कासवा, सोणियासवा,
उच्चारपासवणखेलसिंघाणगवंतपित्तपूयसुक्कसोणियसमुब्भवा
अमणुन्नदुरुवमुत्तपूइयपुरीतपुन्ना मयगंधुस्तासा असुभ-

भोगों को भोगो ' तओ पच्छा भुक्तभोगी विसयविगयवोच्छिन्नको
उहल्ले अम्हेहिं कालगएहिं जाव पव्वइहिसि ' इसके बाद भुक्त भोगी
हुए तुम शब्द, स्पर्श, रूपा, रस और गन्ध इन विषयों में अत्यन्त निस्पृह
वृत्तिवाले-चाहना बिनाके हो जावोगे-इस ओर तुम्हारा मन विनृब्ध
हो जावेगा-तृष्णा रहित हो जावेगा, अतः तुम हृष्ट लोगोंके परलोक
हो जाने पर परिणतवयमें वर्द्धित हुए कुलवंश रूप तन्तु कार्यमें निरपेक्ष
होकर भ्रमण भगवान् महावीर के पास संघस्य आरण कर लेना ॥सू०६॥

अब सभधी विपुल कामभोगोने पडेकां तो तु लोगनी ले " तओ पच्छा
भुक्तभोगी विसयविगयवोच्छिन्नकोउहल्ले अम्हेहिं कालगएहिं जाव पव्वइहिसि "
आ प्रमाणे कामभोगोने लोगनीने, तुं शब्द, स्पर्श, रूप, रस अने गन्ध
आदि विषये प्रत्ये निस्पृह-आडना बिनाने अनी नृब्ध. ते विषये तरङ्ग
तारी आसक्ति रडेसे ~ नडीं त्यारे आभारा अरएण भाद कुट्टयशनी वृद्धि
करीने वृद्धावस्थाभा ससारिक कार्याणी निरपेक्ष अनीने तु अमणु लजयान
महावीरनी सभीये सयम अंगीकार करजे. ॥सू० ६॥

निस्साला उब्बेयणगा वीभत्था अप्पकालिया लहूणगा कलम-
 लाहिया सदुक्खबहुजणसाहारणा परिकिलेसकिच्चदुक्खमज्झा
 अबुहजणणिसोयिया सया साहुगरहणिजा अपांतनंसारवद्धणा
 कडुगफलविवागा चुडालिव्व अमुच्चजाणदुक्खाणुवंधिणो
 सिद्धिगमणविग्घा, से केस णं जाणइ अस्मताओ ! के पुण्वि-
 गमणयाए ? के पच्छा गमणयाए ? तं इच्छामि णं अस्म-
 ताओ ? जाव पव्वइत्तए । तए णं तं जमालि खत्तिक्कुमारं
 अस्मापियरो एवं वयासी-इमे य ते जाया ! अज्जय पज्जय
 विउपज्जयागएय सुवहु हिरन्नेय सुवन्नेय कंसेय, दूमेय, विउ-
 लधजकणग जाव संतसारसावएज्जे अलाहि जाव आसत्त-
 माओ कुलवंसाओ पकावं दाउं, पकामं भोतुं, पकामं परिभाएउं-
 तं अणुहोइ ताव जाया ! विउले माणुस्सए इड्डिप्पकार-
 समुदए, तओ पच्छा अणुहुयकल्लाणे वड्डिप्पकुलतंतु जाव
 पव्वइहिसि । तएणं से जमाली खत्तिक्कुमारं अस्मापियरो एवं
 वयासी-तहावि णं तं अस्मताओ ? जं णं तुब्भे समं एवं
 वदह-इमं च ते जाया ! अजग पजग जाव पव्वइहिसि, एवं
 खलु अस्मताओ ! हिरण्णे य, सुवन्ने य जाव सावएज्जे
 अगिस्साहिए चोरसाहिए रायसाहिए मच्चुसाहिए दायसाहिए,
 एवं अगिस्सासन्ने जाव दाइयसासन्ने अधुवे अणितिण असा-
 सए, पुण्वि वा पच्छा वा अवस्सविण्णजहियव्वे भविस्सइ,
 से केस णं जाणइ, तं चेव जाव पव्वइत्तए, ॥ सू० ७ ॥

छाया—ततःखलु स जमालिः क्षत्रियकुमारः अम्बापितरौ एवम् अवादीत्
तथापि खलु तत् अम्बतातौ । यत् खलु यूय माम् एवं वदथ=
इमास्ते जात । विपुलकुल यावत् प्रव्रजिष्यसि, एवं खलु अम्ब-
तातौ ! मानुष्यकाः कामभोगा अशुचयः अशाश्वताः, वान्तास्रवाः, पित्तास्रवाः,
श्लेष्मास्रवाः, शुक्रास्रवाः, गोणितास्रवाः, उच्चारप्रस्रवणश्लेष्मसिद्धाण
वान्त-पित्तपूयशुकगोणितसमुद्भवाः अमनोऽदृष्ट-मूत्र-पूतिदुःपुरीषपूर्णाः
मृतगन्धोच्छ्वासा अशुमनिश्वासा उद्वेजनका बीभत्साः अल्पकालिकाः लघु-
स्वकाः कलमलाधिवासदुःखबहुजनमाधारणाः परिकलेशकच्छूदुःखसाध्याः
अबुधजननिपेविताः सदा साधुजनगर्हणीयाः अनन्तससारवर्धनाः, चुडलीव अमु-
च्यमानदुःखातुवन्धिनः सिद्धिगमनविघ्नाः, तत् कोऽसौ खलु जानाति-अम्ब-
तातौ ! कः पूर्वं गमनाय कः पश्चात् गमनाय तदिच्छामि खलु अम्बतातौ
यावत् प्रव्रजितुम् ! ततःखलु तं जमालिं क्षत्रियकुमारम् अम्बापितरौ एवम्
अवादिष्टाम्-इदं च तव जात । आर्यक प्रार्यक-पितृप्रार्यकागतं च
बहुहिरण्यं च सुवर्णं च कंसश्च दुष्यं च विपुलधनरुनरुपावत् सत्सारस्वापतेयम्
अलं यावत् आसप्तमात् कुलवंश्यात् प्रकाम दातुम्, प्रकाम भोक्तुम्, प्रकाम
परिभाजयितुम्, तत् अनुभव तावत् जात । श्रद्धिसत्कारसमुदायम्,
ततः पश्चात् अनुभूतकल्याणो वर्धितकुलतन्तु यावत् प्रव्रजिष्यसि, ततः खलु
स जमालिः क्षत्रियकुमारः अम्बापितरौ एवम् अवादीत्-तथापि खलु
तत् अम्बतातौ ! यत्खलु यूय माम् एवम् वदथ-इदं च तव जात । आर्यक प्रार्यक
यावत् प्रव्रजिष्यसि, एवं खलु अम्बतातौ ! हिरण्यं च सुवर्णं च यावत् स्वापतेयम्
अग्निसाधिकम्, चौरसाधिकम् राजसाधिकम्, मृत्युसाधिकम्, दायादसाधि-
कम्, एवम् अग्निसामान्यम् यावत् दायादसामान्यम् अध्रुवम् अनित्यम्, अशा-
श्वतम् पूर्वं वा पश्चाद् वा, अवश्यविप्रहातव्यं भविष्यति, तत् कोऽसौ खलु जानाति-
तदेव यावत् प्रव्रजितुम् ॥ सू० ७ ॥

टीका-‘तर्णं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो एव वयासी’ततःखलु स जमालिः
क्षत्रिय कुमारः अम्बापितरौ एव वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत् ‘तद्वा वि णं तं अम्म-
ताओ ! जं णं तुब्भे ममं एव वदह-इमाओ ते जाया विपुलकुलजाव पव्वह्हिसि’

टीकार्थ—‘तण णं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो
एवंवयासी - तद्वा वि य ण अम्मताओ ! जं ण तुब्भे
ममं एवं वदह-इमाओ ते जाया विपुलकुल जाव पव्वह्हिसि’
मातापिता की ऐसी वान सुनकर क्षत्रियकुमार जमालिने

टीकार्थ—‘तण, से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो एव वयासी तद्वा वि य णं
अम्मताओ ! जं णं तुब्भे ममं वदह-इमाओ ते जाया विपुलकुल जाव पव्वह्हिसि’

હે અમ્મતાતો ! તથાપિ તથૈવ સ્વલુ નાન્યથા યથાત્મયોક્તમ્ તત્ યત્ યુયં મામ્
 પૂર્વોક્તરીત્યા વદથ-પતિપાદમથઃ,-ઈમા ઉપર્યુક્તા સ્તવ હે જાત ! માર્યા વિપુલ
 કુલ યાવત્ પ્રવજિવ્યસિ, ઇતિ કિન્તુ ' એવં સ્વલુ અમ્મતાઓ ! માણુસસયા કામ
 મોગા અમુર્હ, અમાસયા, વંતાસવા, પિત્તામવા, સ્વેઠાસવા, મુક્તાસવા, સોણિયા
 સવા, ઉચ્ચારવાત્તવગ્નેઠ્ઠિસિંધાગગવંતપિત્તપૂહ્યમુકપોણિયસમુભવા ' હે
 અમ્મતાતો ! એવં સ્વલુ વક્ષ્યમાણરીત્યા માનુષ્યકા માનુષ્યસમ્બન્ધિનઃ કામ-
 મોગાઃ તદાધારભૂતાઃ સ્ત્રી પુરુષદેહાઃ ઇત્યર્થઃ અશુચયઃ અપવિત્રાઃ અશાશ્વતાઃ
 અનિત્યાઃ વાન્તાસવાઃ વાન્તસપ-વમનસપ-આસ્રવાઃ-ક્ષરણં યેષુ તે તથા, વમનક્ષરણ
 કારકાઃ પિત્તાસ્રવાઃ-પિત્તક્ષરણકારકાઃ, એવં શ્લેષ્માસ્રવાઃ, શુક્રાસ્રવા, શોણિતા-
 સ્રવાઃ, ઉચ્ચારમત્તવગ્નેઠ્ઠિસિંધાગગવંતપિત્તપૂહ્યમુકપોણિયસમુભવા ' સમુ-

ઉનરો પેમા કહા હે જ્ઞાનવાન ! આપકા એસા કહના કિ હે પુત્ર ! હન
 વિપુલકુલકી ચાલાઓ રૂપ માર્યાઓં કે સાથ તુમ મનુષ્યમવ સંબંધી
 વિપુલ કામમોગોં કો મોગો આદિ ૨ ફિર યાવત્ દીક્ષા છે લેના, સો
 યહ આપકા કહના ઠીક હૈ-પરન્તુ ' એવં સ્વલુ અમ્મતાઓ ! માણુસસયા
 કામમોગા અમુર્હ, અમાસવા, વંતાસવા, પિત્તાસવા, સ્વેઠાસવા, મુક્તા-
 સવા, સોણિયાસવા, ઉચ્ચારવાત્તવગ્નેઠ્ઠિસિંધાગગવંતપિત્તપૂહ્યમુક-
 પોણિયસમુભવા ' હે જ્ઞાનવાન ! હસ વક્ષ્યમાણરીતિ કે અનુસાર મનુ-
 ષ્યમન સંબંધી કામમોગ-હનકે આધારભૂત સ્ત્રી પુરુષોં કે દેહ-અશુચિ
 અપવિત્ર એવ અશાશ્વત અનિત્ય હૈં, વાન્તાસવ હૈં, વમન કા હૈં, ક્ષરણ
 જિન્હોં મેં પેસે હૈં, પિત્તાસ્રવ હૈં-પિત્ત કા હૈં ક્ષરણ જિન્હોં મેં પેસે હૈં
 અર્થાત્ પિત્તક્ષરણકારકહૈં-इसी प्रकार से ये श्लेष्मास्रव-रक्तक्षरणकारक
 शुक्रास्रववीर्य क्षरणकारक और शोणितાસ્રવ-રુધિર ક્ષરણકારક હૈં ।

માતાપિતાની એવી વાત માબળીને ક્ષત્રિયકુમાર જમ સ્ત્રીએ તેમને આ પ્રમાણે
 કહ્યું--હે માતાપિતા ! આપ એવું બે કહેા છે. કે આ વિપુલકુલની બાબોઓ
 સાથે વિપુલ કામમોગો ભોગવીને વૃદ્ધાવસ્થામાં તુ દીક્ષા અગીકાર કરશે, એ
 આપની વાત ખરી છે " એવં સ્વલુ અમ્મતાઓ ! માણુસસયા કામમોગા, અમુર્હ,
 અમાસવા, વંતાસવા, પિત્તામવા, સ્વેઠાસવા, મુક્તાસવા, સોણિયાસવા, ઉચ્ચાર
 વાત્તવગ્નેઠ્ઠિસિંધાગગવંતપિત્તપૂહ્યમુકપોણિયસમુભવા " હે માતાપિતા ! આ
 મનુષ્ય ભવનની કામમોગો બે દેહને આધારે ભોગવવામાં આવે છે તે
 સ્ત્રીપુરુષના દેહ અશુચિ (અપવિત્ર) અશાશ્વત અને અનિત્ય છે તેમાં
 વમનનું ક્ષરણ, પિત્તનું ક્ષરણ, ક્ષરણ, વીર્યનું ક્ષરણ અને શોણિત

મૂત્રઃ ઉત્પત્તિર્યેષાં તે તથા, તત્ર ઉચ્ચારઃ-પુરીષમ્, પ્રસ્રવણં મૂત્રમ્, સિંધાણં નાસિકામલમ્ અન્યત્ સ્પષ્ટમ્, ‘અમણુન્નદુરુવમુત્તપૂઙ્ગપુરીસપુત્રા’ અમનોજ્ઞદૂરુપ-મૂત્રપૂતિકપુરીષપૂર્ણાઃ અમનોજ્ઞાશ્વતે દૂરુપેણ કુત્તિસતરૂપેણ ત્રિરૂપેણ મૂત્રેણ પૂતિ-કેન-કૂથિતેન પુરીષેણ ચ પૂર્ણાશ્ચેતિ-અમનોજ્ઞદૂરુપપૂતિકપુરીષપૂર્ણા ‘મયગંધુ-સ્તાસા અસુમનિસ્તાસા ઉવ્વેયણગા, વીમત્થા, અપ્પકાલિયા, લહૂસગા, કલમલા-હિવા સદુક્ખવહુજ્જણસાહારણા’ મૃતગન્ધુચ્છ્વાસાઃ અશુમનિઃશ્વાસાઃ ઉદ્વેજનકાઃ મૃતસ્યેવ ગન્ધો યસ્ય સ મૃતગન્ધિઃ એતાદશ ઉચ્છ્વાસો યેષાં તે મૃતગન્ધુચ્છ્વાસાઃ તથા અશુમનિઃશ્વાસાઃ અશુમઃ અનિષ્ઠો નિઃશ્વાસો યેષાં તે તથા, અતેવ ઉદ્વેજનકાઃ ઉદ્વેગોત્પાદકા, ઉચ્છ્વાસશ્ચ વાયુગ્રહણં, નિશ્વાસસ્તુ વાયુનિર્ગમઃ । વીમત્માઃ જુગુ-પ્સોત્પાદકાઃ અલ્પકાલિકાઃ લઘુસ્વકાઃ તુચ્છસ્વભાવાઃ, કલમલાધિવાસદુઃખ

इनकी उत्पत्ति उच्चार-विष्ठा, प्रस्रवण-मूत्र, सिंघाण-नासिका मल आदि अपवित्र कारणों से होती है, ‘अमणुन्न दुरुव मुत्त पूङ्गय पुरी-सपुत्रा’ अमनोज्ञ तथा कुत्तिसत् रूपवाले मूत्र से, तथा सछे छुए विष्ठा से ये परिपूर्ण रहते हैं, ‘मयगंधुस्तासा, असुमनिस्तासा, उव्वे-यणगा, वीमत्था, अप्पकालिया, लहूसगा, कलमलाहि वा, सदुक्खवहु-ज्जणसाहारणा’ इनका उच्छ्वास मरे हुए की गंध के जैसा गंधवाला होता है, निःश्वास इनका अनिष्ट होता है, अतएव ये उद्वेगोत्पादक होते हैं, वायुका ग्रहण करना उच्छ्वास और वायुका छोड़ना इसका नाम निःश्वास है । ये वीमत्स-जुगुप्सा के उत्पादक होते हैं, अल्पकाल स्थायी

(રુધિર) તુ ક્ષરણ થયા કરે છે આ રીતે તે કાનભોગો વમન, પિત્ત, કફ વીર્ય અને શોષિતતુ ક્ષરણ કરનારા છે ઉચ્ચાર (મળ), પ્રસ્રવણ (મૂત્ર), સિંધાણ (નાકમાથી નીકળતો ચીકણો પદાર્થ) આદિને કારણે તેની ઉત્પત્તિ થાય છે “અમણુન્નદુરુવમુત્તપૂઙ્ગયપુરીસપુત્રા” અમનોજ તત્રા કુત્તિમત રૂપવાળા મૂત્રથી, તથા સડતી એવી વિષ્ઠાથી તે પરિપૂર્ણ હોય છે, “મયગંધુ-સ્તાસા, અસુમનિસ્તાસા, ઉવ્વેયણગા વીમત્થા, અપ્પકાલિયા, લહૂસગા, કલમલા હિ-વા, સદુક્ખવહુજ્જણસાહારણા” તેમને ઉચ્છ્વાસ શમમાની નીકળતી વાસ એવી બન્ધવાળો હોય છે, તેનો નિઃશ્વાસ અનિષ્ટ હોય છે, તે કારણે તેઓ ઉદ્વેગજનક હોય છે વાયુને ગ્રહણ કરવાની ક્રિયાને ઉચ્છ્વાસ કહે છે અને વાયુને બહાર કાઢવાની ક્રિયાને નિશ્વાસ કહે છે

તેઓ જુગુપ્સાજનક હોય છે, અલ્પકાળ સ્થાયી હોય છે, તુચ્છ સ્વભા-વવાળા હોય છે, પોતાની અંદર રહેલા અશુભ દ્રવ્ય વિશેષના અવસ્થાનને

બહુજનસાધારણાઃ કલમલસ્ય-દેહસ્થિતાશુભદ્રવ્યવિશેષસ્યાધિવાસેન અવસ્થા-
 નેન દુઃખાદુઃખ રૂપાઃ યે તે તથા, વહુજનનાં ભોગ્યત્વેન સાધારણા, યે તે તથા,
 ' પરિકિલેસકિચ્છદુઃખસજ્ઞા અબુહજનણિસેવિયા ' પરિચ્છેદેન મહામાનસા-
 યાસેન કુચ્છદુઃખેનચ ગાઢશરીરાયાસેન યે સાધ્યન્તે વર્ગીક્રિયન્તે તે પરિકલેશ-
 કુચ્છદુઃખસાધ્યાઃ અબુહજનનિષેવિતાઃ અવિવેકિજનસેવિતા, આપાતરમણીયા
 इत्यर्थः ' સદા સાહુગરહણિજ્ઞા ' સદા સર્વદા સાધુ ગર્હણીયાઃ બુધજનનિન્દનીયાઃ
 ' અણંતસંસારવઢુળા, કઢુગફલવિવાગા ' અનન્તસંસારવઢુનાઃ, અનન્ત-
 સંસ્તૃતિપરમ્પરાપયોજકાઃ કટુકફલવિપાકાઃ કટુક. અત્યન્તપ્રતિકૂલઃ ફલ-
 વિપાકઃ ફલપરિણામો યેવાં તે તથા ' ચુડલિચ્ચ અમુચ્ચમાણદુઃખાણુવંધિણો
 સિદ્ધિગમણવિગ્ધા ' ચુડલિકા ઇવ પ્રદીપ્તવૃણપૂલિકેવ અમુચ્ચમાણદુઃખાણુવંધિનઃ
 અપસ્તિયજ્યમાનદુઃખાણુવંધ્યુક્તાઃ મિદ્ધિગમણવિગ્ધાઃ સિદ્ધિપ્રાપ્તિપ્રતિવંધકાઃ
 भवन्ति, ' સે કેસ ણ જાણહ, અમ્મતાઓ ! કે પુઠ્ઠિવ ગમણાણ, કે પચ્છાગમણાણ ?'
 तत् तस्मात् कारणात् हे भवतातौ ! कोऽसौ पुरुषः खलु जानाति-को जनः

હોતે હૈં, તુચ્છ સ્વભાવવામાં હોતે હૈં, અને મીનર સ્થિતિ હુણે અશુભ દ્રવ્ય
 વિશેષ કે અવસ્થાન સે યે દુઃખાદુઃખ રૂપ હોતે હૈં, ભોગ્ય હોને સે યે
 વહુજન સાધારણ હોતે હૈં, ' પરિકિલેસકિચ્છદુઃખસજ્ઞા, અબુહ-
 જનણિસેવિયા ' માનસિક વહાન આવાસ સે ઓર શારીરિક ગાઢ પરિ-
 શ્રમ સે યે વશમાં ક્રિયે જાતે હૈં, અવિવેકી જનોં દ્વારા હોઇ ઇનકી સેવા
 હોતી હૈ-અર્થાત્ યે આપાતતઃ રમણીય હોતે હૈં ' સદા સાહુગરહણિજ્ઞા '
 સાધુજનોં દ્વારા યે સદા નિન્દિત હોતે રહતે હૈં ' અણંતસંસારવઢુળા,
 કઢુગફલવિવાગા ' યે અનન્ત સંસાર કે વર્ધક હોતે હૈં, ઇનકા વિપાક
 ફલકાલ મેં અન્યન્ત કટુક હોના હૈ, ' ચુડલિચ્ચ અમુચ્ચમાણદુઃખાણુ-
 વંધિણો, સિદ્ધિગમણવિગ્ધા ' પ્રદીપ્ત ઘામકેપુલેકે સમાન યે અમુચ્ચ-
 માણ દુઃખાણુવંધી હોતેહૈં, ઓર સિદ્ધિ કી પ્રાપ્તિ મેં યે પ્રતિવંધક હોતેહૈં
 ' સે કેસ ણ જાણહ, અમ્મતાઓ ! કે પુઠ્ઠિવ ગમણાણ, કે પચ્છાગમણાણ '
 इस कारण हे माततात ! कौन ऐसा है जो इस बातको जाने कि

લીધે તેઓ અત્યન્ત દુઃખરૂપ જ હોય છે, ભોગ્ય હોવાથી તે બહુજન સાધા-
 રણ હોય છે, " પરિકિલેસકિચ્છદુઃખસજ્ઞા અબુહજનણિસેવિયા " માનસિક
 મહાન પ્રયત્નથી અને શારીરિક ગાઢ પરિશ્રમથી તેમને વશ કરી શકાય છે,
 અવિવેકી અને અજ્ઞાન લોકો દ્વારા જ તેમનું સેવન થાય છે-એટલે કે આપા-
 તની અપેક્ષાએ તે રમણીય લાગે છે, " સદા સહુગરહણિજ્ઞા " સાધુજનો દ્વારા
 તે તેમની મદા નિન્દાજ કરાય છે, " અણંતસંસારવઢુળા, કઢુગફલવિવાગા "
 તેઓ અનંત સંસારના વર્ધક હોય છે અને તેમની વિપાક ફલકાળે અતિ
 કટુક હોય છે. " ચુડલિચ્ચ અમુચ્ચમાણદુઃખાણુવંધિણો, સિદ્ધિગમણવિગ્ધા "
 મજગતા ઘામના પૂળાની જેમ તેઓ અમુચ્ચમાણ (જેનો ત્યાગ ન કરી શકાય
 એવો) દુઃખાણુવંધી હોય છે અને મિદ્ધિગમણની પ્રાપ્તિમાં અવરોધક હોય છે.
 " સે કેસ ણ જાણહ, અમ્મતાઓ ! કે પુઠ્ઠિવ ગમણાણ, કે પચ્છાગમણાણ "

પૂર્વે વિવક્ષિતકાલાત્ પ્રથમેવ ગમનાય વર્તમાનભવં પરિત્યજ્ય ભવાન્તરં ગન્તુ મુત્સહતે, કો ચા પશ્ચાત્ વિવક્ષિતકાલાદનન્તરં ગમનાય ભવાન્તરં ગન્તુમુત્સહતે
 इति न कोऽपि पुरुषो जानाति, ' तं इच्छामि णं अम्मताओ ! जाव पव्वइत्तए '
 हे अम्बताता ! तत् तस्मात् कारणात् इच्छामि खलु यावत्-युष्माभिरभ्यनुज्ञातः
 सन् श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके मुण्डो भूत्वा अगारात् निर्गत्य अन-
 गारितां प्रव्रजितुम् । ' तए णं त जमालि खत्तियकुमारं अम्मापियरो एवं वयासी '
 ततः खलु तं जमालिम् क्षत्रियकुमारम् अम्बापितरौ एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवा-
 दिष्टाम्- ' इमे य ते जाया ! अज्जयपज्जयपिउपज्जयागएय बहु हिरण्णे य
 सुवण्णे य कसे य दूसे य ' हे जात ! हे पुत्र ! इदं च तत्र आर्यकप्रार्यकपितृप्रार्य
 कागतम्, आर्यकः पितामहः प्रार्यकः पितुः पितामहः, पितृप्रार्यकः-पितुः प्रपि-
 तामहस्तेभ्यः सकाशात् आगतं यत्तत्तथा, बहु हिरण्यं च, सुवर्णं च, कांस्यं च,
 दूष्यं च वस्त्रम्, ' विउलधणकणग जाव संतसारसावएज्जे अलाहि ' विपुलधन-
 कनक यावत् - रत्नमणिमौक्तिकशङ्खखशिलाप्रवालरत्नरत्नादिसत्सारस्वाप-

इनमेंसे और मुझ मेंसे कौन पहिले परलोक जायगा, कौन बादमें परलोक
 जायेगा । जब कोई पुरुष इस बात को नहीं जानता है ' तं इच्छामि णं
 अम्मताओ जाव पव्वइत्तए ' तो हे मात तात ! मैं आपसे आज्ञापित
 होकर श्रमण भगवान् महावीर के पास संयम धारण करना चाहता
 हूं । ' तए णं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो एवं वयासी ' इसके
 बाद क्षत्रियकुमार जमालि से उसके मातापिताने ऐसा कहा- ' इमे य ते
 जाया ! अज्जय, पज्जय, पिउपज्जयागए य, बहुहिरण्णे य, सुवण्णे य,
 कंसे य, दूसे य, विउलधणकणग जाव संतसारसावएज्जे अलाहि '
 हे पुत्र ! यह तुम्हारे आर्यक-पितामह, प्रार्यक पिताके पितामह तथा

હે માતાપિતા ! એ વતને બાપુવાને કેણુ સમર્થ છે કે અમારામાંથી કેણુ
 પહેલા પરલોકમા જશે અને કેણુ પછી પરલોકમા જશે ? સસારમાં એ
 વાતને બાપુવાને કેણુ સમર્થ નથી. ' તં ઇચ્છામિણં અમ્માતાઓ જાવ પવ્વઈત્તપ '
 તેથી હે માતાપિતા ! આપની અનુમતિ લઈને હું શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર
 પાસે દીક્ષા લેવા ઇચ્છુ છું

“ તए णं त जमालि खत्तियकुमार अम्मापियरो एव वयासी ” तेनी आ
 प्रकारनी बात सामग्रीने क्षत्रियकुमार जमालीने नेना मातापिताએ આ પ્રમાણે
 કહ્યું--“ इमे य ते जाया ! अज्जय पज्जय, पिउपज्जयागए य बहु हिरण्णे य,
 सुवण्णे य, कंसे य, दूसे य, विउलधणकणग जाव संतसारसावएज्जे अलाहि ”

તેયમ્ દ્રવ્યમ્ અલં પર્યાપ્તં ભવતિ, તત્ર વિપુલં પ્રચુરં ધનં ગવાદિકમ્, કનકમ્-
સુવર્ણમ્, રત્નાનિ-રુર્કેતનાદીનિ, મણયશ્ચન્દ્રકાન્તાદયઃ, મૌક્તિકાનિ પ્રસિદ્ધાનિ
શङ્ખાશ્ચ દક્ષિણાવર્ત્તાઃ, શિલાઃ, પ્રવાલાનિ-વિદ્રુમાણિ, રક્તરત્નાનિ પદ્મરાગા-
સ્તાનિ આદિર્યસ્ય તત્તથા એતત્ યત્ સત્ સારસ્વાપતેયમ્, સત્-વિચમાનં શોભનં
વા સારં સારભૂતં પ્રધાનમિત્યર્થઃ, સ્વાપતેયં દ્રવ્યં, તત્ 'જાવ આસત્તમાઓ કુલ-
વંસાઓ પકામં દાઉ, પકામં ભોત્તું, પકામં પરિભાણ' યાવન્ યાવત્કાલપર્ય
ન્તમ્ આસપ્તમાત્ કુલવંશ્યાત્ કુલલક્ષણશ્ચે ભવઃ કુલવંશ્યસ્તસ્માન્ તમભિવ્યાપ્ય
આગામિસપ્તમકુલવંશોત્પન્નજનપર્યન્તમિત્યર્થઃ પ્રકામં યથેષ્ટમ્ દાતું દીના-
દિભ્યો વિતરિતુમ્ અલં પર્યાપ્તં ભવતિ ઇતિ પૂર્વગાન્વયઃ એવં પ્રકામં ભોક્તુ સ્વયં
પરિભોક્તુમલ ભવતિ, પ્રકામં પરિભાજયિતું દાયાદાદિભ્યો વિભાજયિતું પર્યાપ્તં
ભવતિ, 'તં અણુહોદિ તાવ જાયા ! વિઝલે માણુસ્સણ્ ઇહ્લિસકારસમુદણ્' તત્
પિતૃપ્રાર્થક-પિતાકે પ્રપિતામહ ઇનસે ચલા આયા હુઆ વહુતસા હિરણ્ય,
સુવર્ણ, કાંસા એવં વલ્લ 'વિઝલધનકુળગ જાવ સંતસારસાવણ્જે'
પ્રચુર ગવાદિક રૂપ ધન, પ્રચુર સુવર્ણ, રુર્કેતનાદિ રત્ન, ચન્દ્રકાન્ત
આદિ મણિ, સુક્તા, દક્ષિણાવર્ત શંખ, શિલાપ્રવાલ-મુંગા, રક્તરત્ન-પદ્મરાગ
યહ સવ સારભૂત દ્રવ્ય અપને પાસ મૌજૂદ હૈ । ઓર યહ સારભૂત દ્રવ્ય
ઇતના અધિક હૈ કિ 'જાવ આસત્તમાઓ કુલવંસાઓ પકામં દાઉ
પકામં ભોત્તું પકામં પરિભાણ' ઇસે આગામી સાન પીઠી તક મી
યથેષ્ટ રૂપસે દાન ક્રિયા જાય, યથેષ્ટ રૂપસે સ્વયં અપને પરિભોગમે
સ્વચં ક્રિયા જાય તથા યથેષ્ટ રૂપસે દાયાદિકોમે વિભાગ કરકે દિયા
જાય તવ મી સમાસ નહીં હો સકના હૈ । સો તુમ 'તં અણુહોદિ તાવ
જાયા ! વિઝલે માણુસ્સણ્ ઇહ્લિસકારસમુદણ્' હે પુત્ર ! પહિલે હસ

હે પુત્ર ! તારા પ્રાર્થક (પિતામહ), પ્રાર્થક, પિતાના પિતામહ અને પિતૃ-
પ્રાર્થક (પિતાના પ્રપિતામહ) ના સમયથી આલ્યુ આવતું વિપુલ હિરણ્ય
(ચાંદી), સુવર્ણ, કાંચુ, વજ્રો, વિપુલ ગાય આદિ રૂપ ધન, પ્રચુર સુવર્ણ,
રુર્કેતન આદિ રત્ન, ચન્દ્રકાન્ત આદિ મણિ, મોતી, દક્ષિણાવર્ત શંખ, શિલા
પ્રવાલ, રક્તરત્ન-પદ્મરાગ વગેરે બધું સારભૂત દ્રવ્ય આપને ત્યાં મોજૂદ છે.
તે સારભૂત દ્રવ્ય એટલું બધું છે કે " જાવ આસત્તમાઓ કુલવંસાઓ પકામં
દાઉપકામં ભોત્તુ પકામ પરિભાણ " તેની સાત પેઢી સુધી યથેષ્ટ રૂપે દાન
કરવામાં આવે, પોતાના લોગોપલોગની પાછળ ખર્ચ નાખવામાં આવે અને
યથેષ્ટ રૂપે વારસદારો વચ્ચે વહેંચી આપવામાં આવે, તો પણ ખૂટે તેમ નથી
" તં અણુહોદિ તાવ જાયા ! વિઝલે માણુસ્સણ્ ઇહ્લિસકારસમુદણ્ " તેા હે

तस्मात् कारणात् हे जात ! हे पुत्र ! अनुभव परिशुद्धश्च तावत् प्रथमं विपुलं
मानुष्यकं मनुष्यसम्बन्धिनम् ऋद्धिसत्कारसमुदायम्, ऋद्धिः समृद्धिः, सत्कारः
सन्मानम् तयोः समुदायं परिशुद्धश्च तत्परिभोगं कुरु इत्यर्थः । ‘ तओ पच्छा अणु-
हूयकल्लाणे वड्डियकुलतन्तु जाव पव्वइहिसि ’ ततः पश्चात् राज्यसाम्राज्य-
सत्कारादि परिभोगानन्तरम् अनुभूतकल्याणः परिशुक्तसुखसम्पत्तिः वर्द्धित-
कुलवंशतन्तुकार्ये यावत् निरपेक्षः श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके मुण्डो
भूत्वा अगारात् अनगारितां प्रव्रजिष्यसि । ‘ तए णं से जमाली खत्तियकुमारे
अम्मापियरो एवं वयासी ’—ततः खलु स जपालिः क्षत्रियकुमारः अम्मापितरौ
एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्—‘ तहावि णं तं अम्मताओ ! जं णं तुब्भे ममं
एवं वदह—इमं च ते जाया ! अज्जगपज्जग जाव पव्वइहिसि ’ हे अस्वतातो !

मनुष्य संबंधी ऋद्धि सत्कार समुदायको भोगो सवृद्धिका नाम ऋद्धि,
तथा सन्मानका नाम सत्कार है. ‘ तओ पच्छा अणुहूयकल्लाणे वड्डिय
कुलतन्तु जाव पव्वइहिसि ’ इसके बाद अनुभूत कल्याणवाले—परि-
शुक्त सुख संपत्तिवाले तुम पुत्र पौत्रादिकोंसे वृद्धिगत हुए इस कुल
वंशरूप तन्तु कार्यमें निरपेक्ष होकर वृद्धावस्थामें श्रमण भगवान् महा-
वीरके पास मुण्डित हो करके गृहस्थावस्थाके परित्यागपूर्वक अनगारा-
वस्था धारण कर लेना । ‘ तएणं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो
एवं वयासी ’ इस प्रकारसे मातापिताकी कही हुई बातको सुनकर उम
क्षत्रियकुमार जमालिने उनसे ऐसा कहा—‘ तहावि णं तं अम्मताओ !
जं णं तुब्भे ममं एवं वदह, इमं च ते जाया ! अज्जग पज्जग जाव पव्व-
इहिसि ’ हे माततात ! जो आप इस तरहसे मुझसे कह रहे हैं कि

पुत्र ! पछेवा तु आ मनुष्यलवसंअधी ऋद्धि अने सत्कारना समुदायने
भोगवी दे (समृद्धिने ऋद्धि कडे छे अने सन्मानने सत्कार कडे छे “ तओ
पच्छा अणुहूयकल्लाणे वड्डियकुलतन्तु जाव पव्वइहिसि ” आ रीते सुअसंपत्तिने
भोगवीने अने पुत्रपौत्रादिकाथी आ कुलवश ३५ तंतूनी वृद्धि करीने अने
सांसारिक कार्येथी निरपेक्ष णनीने वृद्धावस्थाभां तुं श्रमण भगवान् महावीरनी
पासे दीक्षा लधने गृहस्थावस्थाना परित्यागपूर्वक अणुगारावस्था धारण करे

“ तएण से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी ” मातापितानी
आ प्रकारनी बात मांअणीने ते क्षत्रियकुमार जमालीअे तेभने आ प्रभावे
कथं—“ तहा वि णं तं अम्मताओ ! जं णं तुब्भे ममं एवं वदह, इमं च ते जाया
अज्जग पज्जग जाव पव्वइहिसि ” हे मातापिता ! आप अने ते अेभ कहे।

તથાપિ તથૈવ સ્વલુ તત્ વર્તતે યત્ સ્વલુ યુયં મામ્ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા વદથ-પ્રતિ-
પાદયથ-‘ હદંચ તવ હે જાત ! હે પુત્ર ! આર્યકમાર્યકયાયત્ પ્રવ્રજિષ્યમિ ’ ઇતિ
સત્યં, કિન્તુ ‘ એવં સ્વલુ અમ્મતાઓ ! હિરન્નેય, સુવન્નેય, જાવ સાવણ્જે અ-
ગ્નિસાહિણ ચોરસાહિણ, રાયસાહિણ, મન્ચુસાહિણ, દાયસાહિણ ’ એવં સ્વલુ
વક્ષ્યમાણરીત્યા હે અમ્મતાતૌ ! હિરણ્યં ચ, સુવર્ણં ચ, યાવત્ કાંસ્યં ચ, દૂષ્યંચ
વિપુલધનકનકરત્નમણિમૌક્તિકાદિકપત્તસારસ્નાયતેયમ્ દ્રવ્યમ્ અગ્નિસાધ્યમ્
અગ્નિસાધારણમ્, ચૌરસાધ્યં ચૌરસાધારણમ્, રાજસાધ્યં રાજસાધારણમ્, મૃત્યુ-
સાધ્યં મૃત્યુસાધારણમ્, દાયાદસાધ્યં દાયાદસાધારણમ્ ભવતિ તથા ચ સર્વમેવ

હે પુત્ર ! પિતામહ, પ્રપિતામહ આદિસે ચલે આવે હુણ હિરણ્યાદિસે લેકર
રક્તરત્ન તકકે સારભૂત દ્રવ્યકા તુમ પહિલે યોગ કરો યાવત્ ફિર
દીક્ષા લે લેના-સો યહ બાત તો ટીકહી હૈ-પરન્તુ ‘ એવં સ્વલુ અમ્મ-
તાઓ ! હિરન્નેય સુવન્નેય જાવ સાવણ્જે અગ્નિસાહિણ, ચોરસાહિણ,
રાયસાહિણ, મન્ચુસાહિણ, દાયસાહિણ ’ હે માતતાન ! યહ હિરણ્ય,
સુવર્ણ યાવત્-કાંસ્ય, દૂષ્ય, વિપુલ, ધન, કનક, રત્ન મણિ ઓર મૌક્તિક
આદિ શ્રેષ્ઠ સારભૂત જો દ્રવ્ય હૈ, વહ અગ્નિ સાધારણ હૈ-અગ્નિકા મી
હસ પર અધિકાર હૈ-અગ્નિ હસે જલાકર નષ્ટ કર સકતી હૈ, ચૌર
સાધારણ હૈ-ચૌર હસે ચુરાકર લે જા સકતે હૈં, રાજ સાધારણ-રાજા
હસ પર અપના અધિકાર કર સકતા હૈ, મૃત્યુસાધ્ય-ગવાદિક રૂપ ધન
પર મૃત્યુકા મી અધિકાર હોતા હૈ, દાયાદસાધારણ-બંધુવર્ગ હસકા

છો કે “ ત રા પિતામહ, પ્રપિતામહ આદિના સમયથી ચાલ્યા આવતાં હિરણ્ય,
સુવર્ણ આદિ સારભૂત દ્રવ્યનો પહેલાં તો તું ઉપભોગ કરી લે, ત્યારબાદ
વૃદ્ધાવસ્થામાં દીક્ષા અંગીકાર કરજે ”, આપની તે વાત ખરી છે. પરન્તુ
“ એવં સ્વલુ અમ્મતાઓ ! હિરન્નેય, સુવન્નેય, જાવ સાવણ્જે અગ્નિસાહિણ,
ચોરસાહિણ, રાયસાહિણ, મન્ચુસાહિણ, દાયસાહિણ ” હે માતાપિતા ! આ હિરણ્ય,
સુવર્ણ, કાસ્ય, વસ્ત્રો, વિપુલ, ધન, કનક, રત્ન, મણિ આદિ સાર-
ભૂત દ્રવ્ય અગ્નિસાધારણ છે-અગ્નિનો પણ તેના પર અધિકાર છે-અગ્નિ તેને
ખાળીને તેનો નાશ કરી શકે છે, ચોર સાધારણ છે-ચોર તેને ચોરી જઈ શકે
છે, રાજ સાધારણ છે-રાજા તેને આપણી પાસેથી પકાવી લઈ શકે છે,
મૃત્યુસાધ્ય છે-ગાય આદિ પશુધન પર મોતનો પણ અધિકાર ચાલે છે
અને દાયાદસાધારણ છે-વારસદારો (ભાગીદારો) પણ તેનો ભાગ પકાવી શકે

હિરણ્યાદિકં સત્પારસ્વાપતેયમ્ અગ્નિદાહ્યં ચૌરાપહાર્યં રાજગ્રાહ્યં, મૃત્યુગ્રસ્થં, દાયાદવિભાજ્યં વર્તેતે, અનૃદ્વ હિરણ્યાદિકં સત્પારસ્વાપતેયમ્ અગ્ન્યાદિ સાધ્ય-
ત્વાત્ નિતરાં પરવશં ભવતિ. એતદેવ દ્રવ્યસ્યાતિપારશ્વર્યં પર્યાયાન્તરેણ પ્રતિપાદ-
યતિ—‘ એવં અગ્નિસામન્ને, જાવ દાયસામન્ને, અધુવે, અણિયૈ, અસાસૈ, પુન્નિ વા, પચ્છા વા, અવસ્સવિષ્પજહિયન્વે ભવિસ્સહ ’ એવમેવોક્તયુત્તથા હિરણ્યા-
દિકં દ્રવ્યમ્ અગ્નિસામાન્ય, યાવત્-ચૌરસામાન્યમ્, રાજસામાન્યમ્, મૃત્યુ-
સામાન્યમ્, દાયાદસામાન્યં ભવતિ, એવમેવ હિરણ્યાદિકં દ્રવ્યમ્ અધ્રુવમ્, અનિ-
યતમ્, અશાશ્વતં વર્તેતે, અનૃદ્વ પૂર્વં વા વિવક્ષિતકાલાત્ પ્રથમમેવ વા, પશ્ચાદ્ વા
અવશ્યમેવ વિપ્રદાતવ્યમ્-પરિત્યાજ્યં ભવિષ્યતિ. ‘ સે કેમ ણં જાણહ, તચેવ જાવ
પવ્વહત્તૈ ’ તત્ત્વ કોઽસૌ પુરુષ સ્વલુ જાનાતિ તદેવ પૂર્વોક્તવદેવ યાવત્ હે અમ્ભ-

વિભાગ કરી શકાય છે એ સ્વ હિરણ્યારૂપ સારભૂત દ્રવ્ય
અગ્નિદાહ્ય, ચૌરાપહાર્ય, રાજગ્રાહ્ય, મૃત્યુગ્રાહ્ય અને દાયાદવિભાજ્ય
જય છે તો હમ પર અકેલા મેરાહી અધિકાર કેરો હો શકતા છે—યહ તો
પૂર્વોક્ત રૂપસે અગ્ન્યાદિ સાધારણ મી છે—અતઃ કેવલ સ્વાધિકાર વશ-
વર્તી ન હોશકનેકે કારણ યહ પરવશ મી છે, યહી વાત સૂત્રકારને
‘ એવ અગ્નિસામન્ને, જાવ દાયસામન્ને ’ ઇન પદોં દ્વારા પ્રકટકી છે. તથા
સાથમેં યહ ‘ અધુવે, અણિયૈ, અસાસૈ, પુન્નિવા, પચ્છાવા, અવસ્સ
વિષ્પજહિયન્વે ભવિસ્સહ ’ સ્વ દ્રવ્ય અધ્રુવ, અનિયત એવં અશાશ્વત
મી છે—અતઃ જૈમા યહ છે વૈસે હી હમ હૈ—હમલિયે આગેવીઠે ઇસકા
વિયોગ હોના અવશ્યમાવી છે—તથ ‘ સે કેમ ણં જાણહ તં ચેવ જાવ
પવ્વહત્તૈ ” તથ કૌન ઇસ વાતકો જાન શકતા છે, કિ પહિલે મેં

છે આ રીતે તે સારભૂત હિરણ્ય આદિ દ્રવ્ય જો અગ્નિદાહ્ય, ચૌરાપહાર્ય,
રાજગ્રાહ્ય, મૃત્યુગ્રાહ્ય અને દાયાદવિભાજ્ય છે, તો તેના ઉપર મારા એકલા
નો જ અધિકાર કેવી રીતે સંભવી શકે છે ? તે દ્રવ્ય ઉપર અગ્નિ, ચોર, રાજ,
મૃત્યુ અને વારમદારે નો પણ અધિકાર છે તે કારણે મારો એકલાનો તેના
ઉપર અધિકાર નથી એ જ વાત સૂત્રકારે ‘ એવ અગ્નિસામન્ને જાવ દાય
સામન્ને ” આ સૂત્રપદ દ્વારા પ્રકટ કરી છે વળી તે ‘ અધુવે અણિયૈ,
પુન્નિ વા પચ્છા વા, અવસ્સવિષ્પજહિયન્વે ભવિસ્સહ ’ આ બધા દ્રવ્ય અધ્રુવ
અનિયત અને અશાશ્વત છે તે પણ આપણી જેમ નાશવત છે પહેલા ઠે
પછી તેનો વિચાર આવશ્ય થવાનો જ છે ‘ સે કેમ ણં જાણહ તં ચેવ જાવ
પવ્વહત્તૈ ” નો એ અણુવાને કેવુ સમર્થ છે ઠે પહેલા તે આપણને છેડીને

तातौ ! हिरण्यादेः मम वा द्वयोर्मध्ये कः पूर्वमेव गमनाय उत्सहते, कः पश्चाद्वा गमनाय वा उत्सहते, इति न कोऽपि जानाति, नन् च्छामि मृतु अम्वतातौ ! सुष्माभिरभ्यलुत्रातः सन श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके मुण्डो भूत्वा अगारात् अनगारितां प्रव्रजितुम् ? ॥ सू० ७ ॥

मूलम् — तए णं तं जमालिं खत्तियकुमारं
अस्मताओ जाहे णो संचाएति, विषयाणुलोमाहिं
बहुहिं आघवणाहिय पणवणाहिय सन्नवणाहिय, विन्नवणा-
हिय आघवेत्तए वा, पन्नवेत्तए वा, सन्नवेत्तए वा विन्नवेत्तए
वा ताहे विसयपडिकूलाहिं संजमभयुव्वेयणकराहिं पन्नव-
णाहिं पन्नवेसाणा एवं वयासी-एवं जाया ! निग्गंथं पावयणं
सुच्चं अणुत्तणं केवलं जहा आवस्सए जाव सव्वदुक्खाण-
मंतं करेति अहीव एगंतदिट्ठीए खुरो इव एगंतधाराए लोह-
मया जवा चावेयव्वा, बालुयाकवलेइव निस्सए गंगावा महा-
नदी पडिसोयगमण्याए महासमुदेवा भुयाहिं दुत्तरो तिक्खं-
कमियव्वं गरुवं लंबेयव्वं असिधारमं वयं चरियव्वं, नो खलु
कप्पइ जाया ! समणाणं निग्गंथाणं आहाकम्मि एत्ति वा, उद्देसिए-
इ वा, मिस्सजाएइ वा, अज्झोयरएइ वा, पूइएइ वा, कीएइ वा,
पामिच्चेइ वा, अच्छेज्जेइ वा, अणिसट्ठेइ वा अभिहडेइ वा, कंतार-
भत्तेइ वा, दुब्भिकखभत्तेइ वा, गिलाणभत्तेइ वा, वद्दालियाभत्ते-
इसको छोड दूंगा या यह सुझे छोड देगा. इसलिये मैं चाहता हूं कि
मैं हे साततात ! आपसे आज्ञा प्राप्त कर श्रमण भगवान महावीरके पास
संघस धारण कर लूं ॥ सू० ७ ॥

आद्युं जशे डे आपणु तेने छोडीने आद्या जु पउशे ? तेथी डे मातापिता ।
हु आपनी आज्ञा लधने श्रमणु भगवान महावीरनी पासे संघस धारणु
करवा भाशुं छुं ॥ सू० ७ ॥

इवा, पाहुणगभत्तेइ वा, सेज्जायरपि डेइ वा, रायपिंडेइ वा मूल-
 भोयणेइ वा, कंदभोयणेइ वा, फलभोयणेइ वा, वीयभोयणे
 इवा, हरियभोयणेइ वा, भुत्तए वा, पायएवा तुमं च णं जाया !
 सुहसमुच्चिण्णो चेव णं दुहसमुच्चिण्ण, नालं सीयं, नालं उण्हं,
 नालं खुहा, नालं पिवासा नालं चोरा, नालं वाला, नालं दंसा,
 नालं ससया, नालं वाइयपित्थिय सौमियसन्निवाइए विविहे
 रोगायंके परिसहोवसग्गे उदिन्ने अहियासेत्तए, तं नो खलु-
 जाया ! अम्हे इच्छामो तुब्भखणमवि विप्पओगं, तं अच्छाहि
 ताव जाया ! जाव ताव अम्हेहिं जाव पव्वइहिसि । तए णं से
 जमालिखत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी-तहावि णं तं
 अम्मताओ ! जं णं तुब्भे ममं एवं वयह--एवं खलु जाया !
 निग्गंथे पावयणे सच्चे अणुत्तरे केवले तं चेव जाव पव्वइ-
 हिसि ? एवं खलु अम्मताओ ! निग्गंथे पावयणे कीवाणं
 कायराणं कापुरिसाणं इहलोगपडिबद्धाणं परलोगपरमुहाणं
 विसयतिसियाणं दुरणुचरे पागयजणस्स धीरस्स निच्छियस्स
 ववसियस्स नोखलुएत्थं किंचिवि दुक्ककरं करणयाए, तं इच्छामि
 णं अम्मताओ । तुब्भेहिं अब्भणुन्नाए समाणे ससणस्स
 भगवओ महावीरस्स जाव पव्वइत्तए । तए णं जमालिं खत्तिय-
 कुमारं अम्मापियरो जाहे नो तंचाएंति. विसयाणुलोमाहिय
 विसयपडिक्कुलाहिय वहुहिय आघवणाहिय पन्नवणाहिय २
 आघवेत्तए वा जाव विन्नवेत्तए वा ताहे अकामए चेव जमा-
 लिस्स खत्तियकुमारस्स निववमणं अणुमत्तथा ॥सू० ८॥

छाया — ततः खलु तं जमालिं क्षत्रियकुमारम् अम्बतातौ यदा ना
 शक्नुतः—विषयानुलोमाभि बहुमिश्रयापनाभिश्च, प्रज्ञापनाभिश्च, संज्ञापनाभिश्च,
 विज्ञापनाभिश्च, आख्यातुं वा, प्रज्ञापयितुं वा, संज्ञापयितुं वा, विज्ञापयितुं वा, तदा विष-
 यप्रतिकुलाभिः संयसमयोद्देजनकरीभिः प्रज्ञापनाभिः प्रज्ञापयन्तौ एवमादिष्टाम्
 एवं खलु जात ! निर्ग्रन्थं प्रवचनं सत्यम् अनुत्तरम् केवलं यथा आवश्यके यावत्
 सर्वदुःखानामन्तं कुर्वन्ति, अहिरिव एकान्तदृष्टिकम्, धुरक्ष्य एकान्तधारम्,
 लोहमया यवाः चर्वयितव्याः, बालुका कवल इव निःस्वादम्, गङ्गेव महानदी
 प्रतिस्रोतो गमनतया, महासमुद्र इव भुजाभ्यां दुस्तरः, तीक्ष्णं क्रमितव्यम्,
 गुरुकं लम्बयितव्यम् असिधारकं वनम् चरितव्यम्, नो खलुकल्पते जात !
 श्रमणानां निर्ग्रन्थानाम् आधाकर्मिकमिति वा, औद्देशिकमिति वा, मिश्रजात-
 मिति वा, अध्यवपूरकमिति वा, पूतिकृतमिति वा, क्रीतमिति वा, प्रामित्य
 मिति वा, आच्छेद्यमिति वा, अनिःसृष्टमिति वा, अभ्याहृतमिति वा, कान्तार
 भक्तमिति वा, दुर्मिश्रभक्तमिति वा, ग्लानभक्तमिति वा, वार्दलिकाभक्तमिति वा
 प्राधूर्णकभक्तमिति वा, शय्यातरिण्डोपेति वा, राजषिण्डमिति वा, मूलक
 भोजनमिति वा, कन्दभोजनमिति वा, फलभोजनमिति वा, बीजभोजनमिति वा,
 हरितभोजनमिति वा, भोक्तुं वा, पातुं वा, त्वं च खलु जात ! सुख समु-
 चितः, नो चैव खलु दुःखसमुचितः नाल शीतं, नालपुष्णम्, नालक्षुदनालं पिपासम्,
 नालं चौरान्, नालं व्यालान्, नाल दंशान्, नालं मशकान्, नालं वातिक-
 पैत्तिकश्लैष्मकरुमन्निपातान् विविधान् रोगातङ्कान्, परिपहोऽसर्गान् उदीर्णान्
 अधिसोढुम्, तत् नो खलु जात ! वयम् इच्छामस्तत्र क्षणमपि विप्रयोगम्, तत्
 आस्य तावत् जात ! यावत् नावत् ययं जीयात् ततः पश्चात् अस्मान् यावत् प्र-
 जिष्यमि । ततः खलु स जमालिः क्षत्रियकुमारः अम्बापितरौ एवम् अत्रादीत्-
 तथापि खलु तत् अम्बतातौ ! यत् खलु पृथु प्राप् एव नदथ, एवं खलु जात !
 निर्ग्रन्थं प्रवचनं सत्यम् अनुत्तरं केवलम् तदेव यावत् प्रवजिष्यसि, एवं खलु
 अम्बतातौ ! निर्ग्रन्थप्रवचनं कर्त्तव्यानां कातराणाम्, कापुरुषाणाम्, इदलोकप्रति-
 वद्धानां परलोकपराङ्मुखानां विषयवृष्णिनाम दुरनुचत्स् प्राकृतजनस्य धीरस्य
 निश्चितस्य व्यग्रमितस्य नो खलु अत्र किञ्चिदपि दुष्करं करणतया, तत् इच्छामि खलु
 अम्बतातौ' उपमाभिरन्यनुजात मन् श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य यावत् प्रवजिष्यम् ।
 ततः खलु जमालि क्षत्रियकुमारम् अम्बापितरौ यदा नो शक्नुवन्तः विषयानुलो-
 नाभिश्च, विषयप्रतिकुलाभिश्च उदाभिश्च आख्यापनाभिश्च प्रज्ञापनाभिश्च, संज्ञापना-
 भिश्च, विज्ञापनाभिश्च आख्यापयितुं वा यावत् विज्ञापयितुं वा तदा अक्रामकमेव
 जमाले क्षत्रियकुमारस्य निष्क्रयणम् अत्रमन्येताम् ॥ सू० ८ ॥

टीका — 'तएणं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मताओ जाहे नो संचाएति विषयाणुलोमाहिं बहुहिं आघवणाहिय, पणवणाहिय, सन्नवणाहिय, विन्नवणाहिय' ततःखलु तं जमालिं क्षत्रियकुमारम् अम्वापितरौ यदा नो शक्नुतः—नो समर्थो भवतः विषयानुलोमाभिः विषयाणां शब्दादीनामनुलोनाः तेषु प्रवृत्तिजनकत्वेन अनुकूलाः विषयानुलोमास्ताभिः विषयानुकूलाभिः वहीभिः आख्यापनाभिश्च सामान्यतः कथनैः प्रज्ञापनाभिश्च विशेषकथनैः संज्ञापनाभिश्च संबोधनाभिः, विज्ञापनाभिश्च सप्रणयप्रार्थनाभिः 'आघवेत्तएवा, पन्नवेत्तएवा, सन्नवेत्तएवा, विन्नवेत्तएवा' आख्यापयितुं वा सामान्यतः कथयितुं प्रज्ञापयितुं वा विशेषतः कथयितुं, संज्ञापयितुं वा संबोधयितुं, विज्ञापयितुं वा प्रणयपूर्वकं प्रार्थयितुं नो शक्नुतः नो समर्थो भवतः 'ताहे विमयपडिकूलाहिं संज-

टीकार्थ—'तएण तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मताओ जाहे नो संचाएति विषयाणुलोमाहिं बहुहिं आघवणाहिय, पणवणाहिय, सन्नवणाहिय, विन्नवणाहिय' इत्येव तरह जय जमालि क्षत्रियकुमारको उसके मातापिता विषयोंकी ओर आकर्षित करनेवाली—शब्दादि विषयोंमें प्रवृत्ति करानेवाली—अनुकूल अनेक उक्तियों द्वारा, प्रज्ञापनाओं द्वारा विशेष कथनों द्वारा, संज्ञापनाओं—संबोधनों द्वारा, और विज्ञापनाओं—सप्रणय प्रार्थनाओं द्वारा 'आघवेत्तए' सामान्य रूपसे समझानेमें समर्थ नहीं हो सके, 'पन्नवेत्तए' विशेष रूपसे समझानेमें समर्थ नहीं हो सके, 'सन्नवेत्तए' संबोधित करनेमें समर्थ नहीं हो सके 'विन्नवेत्तए' और प्रणयपूर्वक प्रार्थना द्वारा भी अपने ध्येयसे विचलित करनेके लिये समर्थ नहीं हो सके (यहां समर्थ नहीं हो सके ऐसा अर्थ 'नो संचाएति' इस क्रियापदको सम्बन्धित कर

टीकार्थ—“ तएण तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मताओ जाहे नो संचाएति विषयाणुलोमाहिं बहुहिं आघवणाहिय, पणवणाहिय, सन्नवणाहिय, विन्नवणाहिय ” आ रीते विषयोंकी तरह आर्जनारी—शब्दादि विषयोंमें प्रवृत्ति उत्तापनारी—अनेक उक्तियों द्वारा, प्रज्ञापनाओं द्वारा (विशेष कथनों द्वारा), संज्ञापनाओं द्वारा (संबोधनों द्वारा) अने विज्ञापनाओं (सप्रणय प्रार्थनाओं) द्वारा व्यापार्येताना पुत्र जमालीने “ आघवेत्तए ” सामान्य रूपे सम-तववाने समर्थ न थया “ पन्नवेत्तए ” विशेष उपे सम-तववाने समर्थ न थया, “ पन्नवेत्तए ” सम्बोधित करनेमें समर्थ न थया, अने ' विन्नवेत्तए वा ' प्रणयपूर्वकनी वितति अने उत्तापना द्वारा प्रणयनेना ध्येयप्राप्ती विचलित करवानेमें समर्थ न थया, (नो संचाएति ' क्रियापदने सम्बन्धितने अर्थात् अर्थात् पत्नी साथे “ समर्थ न थया ” अनेवा अर्थ

મમયુવ્વેષણકરીર્હિ પન્નવણાર્હિ પન્નવેમાણા એવ વયાસી-તદા વિષયપ્રતિકૂલાભિઃ
વિષયાણાં શબ્દાદીનાં પ્રતિકૂલાભિસ્તત્પરિભોગનિષેધકત્વેન પ્રતિકોમાભિઃ,
સંયમભયોદ્વેજનકરીભિઃ સંયમાદ્ ભયં ભીતિસ્મ્ ઉદ્વેજનં ચ ઉદ્વિગ્નત્વં
કર્તું શીલં યાસાં તાભિઃ પ્રજ્ઞાપનાભિઃ પ્રજ્ઞાપયન્તૌ વિશેષતઃ કથયન્તૌ એવં વક્ષ્ય-
માણપ્રકારેણ અવાદિષ્ટાસ્મ-કથિતવન્તૌ । ‘એવં સ્વલુ જાયા । નિગ્મંથપાવયણં
સચ્ચં અણુત્તરં કેવલં જહા આવસ્સણ જાવ સવ્વદુક્ખાણમંતં કરેંતિ’ હે
જાત ! હે પુત્ર ! નિર્ગ્રન્થપ્રવચન સત્યં-સન્તઃ=પ્રાણિનઃ પદાર્થાઃ સુનયો વા, તે
ભ્યો હિતમ્, યદ્વા સત્સુ મુનિજીવાદિપદાર્થેષુ યથાક્રમં મુક્તિપાપકત્વ-યથા-
વસ્થિત ચિન્તનાભ્યાં સાધુ સત્યમ્ ‘અણુત્તરં-ન ઉત્તરં પ્રધાનં યસ્માત્ તત્ અનન્ય

લગાયા ગયા હૈ) ‘તાહે વિસયપટિકૂલાર્હિ સંજમમયુવ્વેષણકરાર્હિ પન્ન
વણાર્હિ પન્નવેમાણા એવં વયાસી’ તવ ક્ષિર ઉન્હોને શબ્દાદિક વિષયોંકે
પ્રતિકૂલ પરન્તુ સંયમસે ભય ઔર ઉદ્વેગ ઉત્પન્ન કરાનેવાલે વિશેષ
વચનોં દ્વારા હસ પ્રકારસે સમજાના પ્રારંભ કિયા ‘એવં સ્વલુ જાયા!
નિગ્મંથે પાવયણે સચ્ચે અણુત્તરે કેવલે જહા આવસ્સણ, જાવ સવ્વ
દુક્ખાણમંત કરેંતિ’ હે પુત્ર ! યહ બાત ચિલકુલ સત્ય હૈ, કિ યહ
નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન “સદ્ભ્યો હિતમ્ અથવા સત્સુ સાધુ=સત્ય” હસ
વ્યુત્પત્તિકે અનુસાર સમસ્ત પ્રાણિયોંકા, અથવા મુનિયોંકા હિતકારક
હોતા હૈ, અથવા મુનિ એવં જીવાદિક પદાર્થોંમેં યહ યથાક્રમ મુક્તિકી
પ્રાપ્તિસે ઔર યથાવસ્થિત ચિન્તનસે સત્ય હૈ-ત્રીન લોકમેં હસકે
સમાન પ્રધાન ઔર કોઈ વસ્તુ નહીં હૈ, યહ કેવલજ્ઞાનિયોં દ્વારા કહા

આપ્થો છે) “તાહે વિસયપટિકૂલાર્હિ સંજમમયુવ્વેષણકરાર્હિ પન્નવણાર્હિ પન્ન-
વેમાણા એવ વયાસી” ત્યારે તેમણે શબ્દાદિક વિષયોની વિરૂદ્ધની અને સયમ
પ્રત્યે ભય અને ઉદ્વેગ ઉત્પન્ન કરનારી વાણી દ્વારા તેને સમજાવવાનો નીચે
પ્રમાણે પ્રયત્ન કર્યો-તેમણે તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું—

“એવં સ્વલુ જાયા નિગ્મંથે પાવયણે સચ્ચે અણુત્તરે કેવલે જહા આવસ્સણ,
જાવ સવ્વદુક્ખાણમંત કરેંતિ” એટલે । એ વાત તદ્દન સાચી જ છે કે આ
નિર્ગ્રંથ પ્રવચન “સદ્ભ્યો હિતમ્ અથવા સત્સુ સાધુ=સત્ય” આ વ્યુત્પત્તિ
અનુસાર સમસ્ત જીવોનુ અથવા મુનિઓનુ હિત કરનાર છે અથવા મુનિઓ
અને જીવાદિક પદાર્થોને તે મુક્તિની પ્રાપ્તિ કરાવનાર છે ત્રણે લોકમાં તેના
સમાન ઉત્તમ વસ્તુ બીજી કોઈ પણ નથી, તે કેવળજ્ઞાનીઓ દ્વારા કહેવામાં

સદશદશમિત્યર્થઃ કેવલિક્રમ્-કેવલિપ્રજ્ઞપ્તમ્, કેવલવા અદ્વિતીયમ્, યથા આવશ્યકે મુત્રે યાવત્ સર્વદુઃસ્વાનામન્તં કુર્વન્તિ । તથા ચ તત્પાઠ, - ' પઢિપુન્નં નેયાઉયં સંસુદ્ધં સલ્લગત્તણં સિદ્ધિમગ્ગે મુત્તિમગ્ગે નિજ્ઞાણમગ્ગે નિવ્વાણમગ્ગે અવિતહે અવિસંધિ સવ્વદુક્ખપ્પહીયમગ્ગે, इत्यद्विયા जीवा सिज्झन्ति बुज्झन्ति मुच्चन्ति परि- निव्वायन्ति सव्वदुक्खाणमतं કરેતિ ' इति । तत्र प्रतिपूर्णम्-मूत्रनोऽक्षरमात्रादि मूनतया, अर्थतोऽध्याहाराऽऽकाङ्क्षादिभिश्च रहितम्, सर्वप्रमाणोपेतम्, मोक्ष- प्रापककृत्स्नगुणसंयुतं वा ' नेयाउयं ' नैयायिकम्-न्यायेन चरति, न्यायमनु गच्छति, न्यायमनतिक्रान्तं, न्याये भवं वा नैयायिकं मोक्षगमकमित्यर्थः । 'संसुद्ध'

મયા હૈ, અથવા યહ અદ્વિતીય હૈ, જૈસા આવશ્યક સૂત્રમેં કહા ગયા હૈ, ઉસકે અનુસાર હસમેં સ્થિત જીવ યાવત્-સમસ્ત દુઃખોંકા અન્ત કર દેતે હૈ-હસ વિષયમેં આવશ્યક સૂત્ર કથિન પાઠ હસ પ્રકારસે હૈ- " પઢિપુન્નં નેયાઉયં સંસુદ્ધં, સલ્લગત્તણ, સિદ્ધિમગ્ગે, મુત્તિમગ્ગે, નિજ્ઞા- નમગ્ગે, નિવ્વાણમગ્ગે, અવિતહે, અવિસંધિ, સવ્વદુક્ખપ્પહીણમગ્ગે इत्यद्विયા जीवा सिज्झन्ति, बुज्झन्ति, मुच्चन्ति, परिनिव्वायन्ति, सव्व- दुक्खाणमतं કરેતિ ' યહ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન પ્રતિપૂર્ણહૈ-સૂત્રકી અપેક્ષાસે- અક્ષર માત્રા આદિકી ન્યૂનતાસે તથા અર્થકી અપેક્ષાસે-અધ્યાહાર એવં આકાંક્ષા આદિ દોષોંસે યહ રહિત હૈ-અર્થાત્ સર્વ પ્રમાણોપેન હૈ, અથવા મોક્ષકી પ્રાપ્તિ કરાનેવાલે જિતને ખી ગુણ હૈં ઉન મધ ગુણોંસે યહ યુક્ત હૈ-" નૈયાયિક " યુક્તિસે જો સત્ય સાબિત હોતા હૈ, યુક્તિકે

આવેલુ છે, તે કારણે નિર્ઞય પ્રવચનને અદ્વિતીય કહ્યું છે. આ વિષયને અનુ લક્ષીને આવશ્યક સૂત્રમાં આપવામાં આવેલું " સમસ્ત દુખોનો અન્ત કરી નાખે છે, " આ કથન પર્યન્તનું કથન ગ્રંથે કરવું આવશ્યક સૂત્રમાં નિર્ઞય પ્રવચન વિષે આ પ્રમણે કહ્યું છે—

" પઢિપુન્નં નેયાઉય સંસુદ્ધં, સલ્લગત્તણ, સિદ્ધિમગ્ગે, મુત્તિમગ્ગે, નિજ્ઞાણમગ્ગે, નિવ્વાણમગ્ગે, અવિતહે, અવિસંધિ, સવ્વદુક્ખપ્પહીણમગ્ગે इत्यद्वિયા जीवा सिज्झन्ति बुज्झन्ति, मुच्चन्ति, परिनिव्वायन्ति, सव्वदुक्खाणमतं કરેતિ "

આ નિર્ઞય પ્રવચન પ્રતિપૂર્ણ છે એટલે કે સૂત્રની અપેક્ષાએ-અક્ષર માત્રા આદિની ન્યૂનતા આદિ દોષોથી રહિત છે અને અર્થની અપેક્ષાએ અધ્યાહાર અને આકાંક્ષા આદિ દોષોથી રહિત છે એટલે કે તે સર્વ પ્રમાણોપેન છે અથવા મોક્ષની પ્રાપ્તિ કરાવનાર એટલા શુદ્ધ છે એટલા શુદ્ધોથી તે યુક્ત છે " નૈયાયિક " યુક્તિયોથી જે સત્ય સાબિત થાય છે, યુક્તિને અનુસર જે સાદે છે યુક્તિનું જેના દ્વારા ઉલ્લંઘન કરાનું નથી, અથવા જે ન્યાયયુક્ત

સંશુદ્ધમ્-સમ્-સમસ્તપ્રકારેણ શુદ્ધ કપાયાદિમલરહિતં નિઘર્ષ-ચ્છેદ-તાપ-તાડન-કોટિવિશુદ્ધદેમવદ્વિધોષમિન્યર્થઃ । ‘ સલ્લગત્તણં ’ શલ્યકર્ત્તનમ્-શલ્ય માયાદિ પાપં વા ક્રુન્તતિ છિન્તીતિ, કૃત્યતે-છિદ્યતેઽનેનેતિવા શલ્યકર્ત્તનમિતિ । ‘ સિદ્ધિમર્ગો ’ સિદ્ધિમાર્ગઃ સિદ્ધિઃ સાધ્યનિષ્પત્તિઃ અવિચલસુખપ્રાપ્તિઃ, તસ્યા-માર્ગઃ ઉપાયઃ । ‘ મુક્તિમર્ગો ’ મુક્તિમાર્ગઃ મુક્તિઃ અદ્વિતાર્થકર્મપ્રહાણં તસ્યા માર્ગઃ ઉપાયઃ । ‘ નિર્જ્ઞાણમર્ગો ’ નિર્વાણમાર્ગઃ-નિર્વાણં સકલકર્મભ્ય આત્મનો નિસ્સર્ગં, તસ્ય માર્ગો નિર્વાણમાર્ગઃ ત્રિશિષ્ટિનિર્વાણાવાપ્તિનિદાનમિત્યર્થઃ । ‘ નિર્વાણમર્ગો ’ નિર્વાણમાર્ગઃ, નિર્વાણં નિર્વૃત્તિઃ-નિસ્થિલકર્મક્ષયજન્યં શમં સુખમ્, યદ્વા નિર્વાપ્તે અપુનરાવૃત્તિતયા ગમ્યતે અસ્મિન્નિતિ નિર્વાણં, તસ્ય માર્ગઃ । વસ્ત્વ-ન્તરં પૂર્વતઃ સુખમપિ કાલાન્તરેણ વિક્રિયતે કિન્તુ પ્રવચનં ન તથા કાલત્રયેઽપિ અવિકૃતત્વાદિતિનિગમયન્નાહ-‘ અવિતહં ’ અવિતથં તથ્યમ્ । અથ ચ સત્યાઽત

અનુરૂપ જો ચલતા હૈ, યુક્તિકા જો ઉલ્લઙ્ઘન નહીં કરતા હૈ, અથવા ન્યાયમૈં જો હોતા હૈ, અર્થાત્ વિરોધોંકા મથન કરતા હૈ, ઉત્તમ નામ નૈયાયિક હૈ. દુસરે શબ્દોંમૈં જો જીવોંકો સંસારકે દુઃખોંસે છુડાકર ઉત્તમ સુખવાલે મોક્ષ સ્થાનમૈં પહુંચા દેતા હૈ વહ નૈયાયિક હૈ જિસ પ્રકાર નિઘર્ષણ-વિસનેસે, છેદન-છેદનસે, તાપન-તપાનેસે એવં તાડન-હથોડે આદિ દ્વારા ક્રુદ્ધનેસે સુવર્ગકી શુદ્ધિ જાની જાતી હૈ, ઉસી પ્રકારસે હિસ નિર્ગ્રંથ પ્રવચનકી શુદ્ધિ સમ્પૂર્ણરૂપસે કપાયાદિ મલસે રહિત હોનેસે જાનો જાતો હૈ-રૂપાયાદિ મલસે બિલકુલ રહિત હોના વહી હિસકી સંશુદ્ધતા હૈ । માયા, મિથ્યાત્વ ઓર નિદાન હિન ત્રીન શલ્પરૂપ પાપકા યહ નિર્ગ્રંથ પ્રવચન કર્તન-છેદન-વિનાશ કરતા હૈ, હિસલિયે યહ નિર્ગ્રંથ પ્રવચન ‘ શલ્યકર્તન ’ કહા ગયા હૈ । અવિચલ સુખકી

હોય છે, જે વિરોધોનું મથન કરે છે, તેનું નામ નૈયાયિક છે બીજી રીતે કહીએ તો જે જીવને સંસારના દુઃખોમાથી છોડાવીને ઉત્તમ સુખવાળા મોક્ષ સ્થાનમાં પહોંચાડી દે છે, તે નૈયાયિક છે જેવી રીતે ઘમવાથી, છેદવાથી, તપવવાથી અને હથોડા અદિ વડે ટીપવાથી સુવર્ણની શુદ્ધતા બાણી શકાય છે, એ જ પ્રમાણે આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચનની શુદ્ધતા સંપૂર્ણ રૂપે કપાયાદિ મળથી રહિત થઈ જવાથી બાણી શકાય છે. આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચન માયા, મિથ્યાત્વ અને નિદાન, આ ત્રણ શલ્યરૂપ પાપોનું છેદન (કર્તન) કરે છે, તેથી તેને “ શલ્યકર્તન ” કહેવામાં આવેલ છે અવિચલ સુખની પ્રાપ્તિ

थयोः पर्यायत्वात् पौनस्त्य कथं नेति, उच्यते-पूर्वं सत्यार्थप्रतिपादकत्वात्म-
त्यमित्युक्तम्, इह तु सत्यस्वरूपत्वावधितयमिति । 'अविसंधि' अविनन्धि-

प्राप्ति रूप जो साध्यनिष्पत्ति है, उसका नाम सिद्धि है, इस सिद्धिका
मार्ग यह निर्ग्रन्थ प्रवचन है क्योंकि इसीसे उसका मार्ग जाना जाता
है-अतः यह निर्ग्रन्थ प्रवचन स्वयं सिद्धिमार्गरूप कहा गया है-अहि-
तार्थ कर्मका विनाश होना इसका नाम मुक्ति है इस मुक्तिका यह
निर्ग्रन्थ प्रवचन उपायत्न है, अतः यह मुक्तिमार्गरूप कहा गया है,
विशिष्ट निर्वाणकी प्राप्ति का यह निर्ग्रन्थ प्रवचन आदि कारण है इन-
लिये इसे निर्याणमार्गरूप कहा गया है, समस्त कर्मों से आत्माका निक-
लना इसका नाम निर्याण है, इस निर्याणका रास्ता जीवोंको इन्हीं नि-
र्ग्रन्थ प्रवचनसे प्राप्त होता है, समस्त कर्मोंके क्षयसे जन्य शम सुखका
नाम निर्वाण या त्रिवृत्ति है-अथवा-अदुनगवृत्ति रूपसे जीव ब्रह्म
जिसमें जाया जाता है, उसका नाम निर्वाण है, इस निर्वाणका मार्ग
यह निर्ग्रन्थ प्रवचन है-इसलिये इसे निर्वाणमार्ग कहा गया है। इनके
अनिरिक्त और दूसरी वस्तु पहिले अच्छी होने पर भी बादमें समय
निकलने पर विकृतियुक्त बन जाती है-परन्तु यह निर्ग्रन्थ प्रवचन ऐसा
नहीं होता है-क्योंकि कालत्रयमें भी इनमें किन्हीं भी प्रकारका विकार

અવ્યવચ્છિન્નમ્, એતચ્ચ વિદેહક્ષેત્રમપેક્ષ્યોક્તમ્ ભરતક્ષેત્રાથપેક્ષ્યૈકવિંગતિસહ-
સ્ત્રાવચ્છિન્નવર્ષાણ્યેવ નિરવચ્છેદમવસ્થિતેઃ । ‘સવ્વદુઃખપદ્વીપમગ્ને’ સર્વદુઃખ
પ્રક્ષીણમાર્ગઃ સર્વદુઃખપ્રક્ષીણં નિઃશ્રેયસં, તસ્ય માર્ગઃ । તતઃ કિમ્ ? ઇત્યાદિ-‘ઇત્ય-

નહીં આતા હૈ, યહ નિર્ગન્થ પ્રવચન ‘અવિતહં’ તથ્યરૂપ હૈ, સત્ય ઓર
અતથ યે દોનો શબ્દ જબ પર્યાયવાચી હૈ, તો ફિર યહાં પર પુનરુક્તિ
દોષ કયોં નહીં આવેગા-અવશ્યહી આવેગા, તો હસકા સમાધાન એસા
હૈ કિ પહિલે સૂત્રકારને સત્યરૂપ અર્થકા પ્રતિપાદક હોનેસે હસ નિર્ગન્થ
પ્રવચનકો સત્ય હસ રૂપસે કહા હૈ, ઓર યહાં પર વહ નિર્ગન્થ પ્રવચન
સ્વયં સત્ય સ્વરૂપ હોનેસે અવિતથ હૈ, એસા કહા હૈ-અતઃ વાચ્યાર્થકી
ભિન્નતામેં યહ પુનરુક્તિ દોષ નહીં આતા હૈ । ‘અવિસંધિ’ યહ નિર્ગન્થ
પ્રવચન કમીં મી વ્યુચ્છિન્ન (નાશ) નહીં હોતા હૈ, નિર્ગન્થ પ્રવચન
કમીં મી વ્યુચ્છિન્ન નહીં હોતા હૈ, એસા જો કહા ગયા હૈ, વહ મહાવિદેહ
ક્ષેત્રકી અપેક્ષા લેકર કહા ગયા હૈ-ક્યોંકિ ભરતક્ષેત્ર ઓર ઐરવત
ક્ષેત્રમેં ૨૧ હજાર વર્ષકે વાદ હસકા વિચ્છેદ હો જાવેગા. ૨૧ હજાર
વર્ષ તક યહ યહાં અમી રહેગા. મહાવિદેહ ક્ષેત્રમેં સદા ચતુર્થકાલ રહતા
હૈ-હસલિયે વહાં પર નિર્ગન્થ પ્રવચનકી અવિચ્છિન્ન ધારા વહતી રહતી
હૈ । ભરત ઓર ઐરવત ક્ષેત્રમેં કાલકી સ્થિરતા નહીં રહતી હૈ-હસકા
પરિવર્તન હોતા રહતા હૈ-અતઃ નિર્ગન્થ પ્રવચનકી ધારાકા વિચ્છેદ હો

આ નિર્ગન્થ પ્રવચન “અવિતહં” તથ્યરૂપ છે. ‘સત્ય’ અને ‘અવિતહં’
પદો પર્યાયવાચી હોવાથી શું અહીં પુનરુક્તિ દોષ લાગતો નથી ? આ શંકાનું
સમાધાન આ પ્રમાણે કરવામાં આવ્યું છે-પહેલાં સૂત્રકારે એવું કહ્યું છે કે
આ નિર્ગન્થ પ્રવચન સત્યરૂપ અર્થનું પ્રતિપાદક હોવાથી સત્ય છે. અને અહીં
સૂત્રકારે એવું કહ્યું છે કે આ નિર્ગન્થ પ્રવચન સ્વયં સત્ય સ્વરૂપ હોવાથી
‘અવિતથ’ છે. તેથી વાચ્યાર્થની ભિન્નતાને લીધે અહીં પુનરુક્તિ દોષ સંભ-
વતો નથી. “અવિસંધિ” આ નિર્ગન્થ પ્રવચન કદી પણ વ્યુચ્છિન્ન થતું નથી.
આ કથન મહાવિદેહ ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ કરવામાં આવ્યું છે. કારણ કે ભરત
ક્ષેત્ર અને ઐરવત ક્ષેત્રમાં ૨૧ હજાર વર્ષ પછી તેનો વ્યવચ્છેદ (નાશ)
થઈ જશે. પરંતુ ૨૧ હજાર વર્ષ સુધી તો ત્યાં પણ તેનું અસ્તિત્વ રહેશે જ.
તે કારણે હાલમાં ત્યાં પણ નિર્ગન્થ પ્રવચનની અવિચ્છિન્ન ધારા વહી રહી
છે. ભરત અને ઐરવત ક્ષેત્રમાં કાળની સ્થિરતા રહેતી નથી-તેનું પરિવર્તન
થતું રહે છે, તેથી નિર્ગન્થ પ્રવચનની ધારાનો વિચ્છેદ થઈ જાય છે. “સવ્વ-

દ્વિયા' અત્રસ્થિતો, અત્ર-પૂર્વોક્તનિર્ગ્રન્થપ્રવચને સ્થિતાઃ જીવાઃ પ્રાણિન 'સિ-
જ્ઞતિ' સિધ્ધ્યન્તિ સદ્ધિગતિં પ્રાપ્નુવન્તિ । 'બુજ્ઞન્તિ' બુધ્ધ્યન્તે-બોધં પ્રાપ્નુ-
વન્તિ કેવલિનો ભવન્તીત્યર્થઃ । 'મુચ્ચન્તિ' મુચ્ચન્તે કર્મબન્ધાત્ પૃથક્ ભવન્તિ
'પરિનિવ્વાયંતિ' પરિનિર્વાન્તિ-કર્મસન્તાપરાહિત્યેન શીતલી ભવન્તિ સર્વથા
સુખિનો ભવન્તીત્યર્થઃ 'સર્વદુઃખાણમંતં કરેતિ' સર્વદુઃખાનામન્તં કુર્વન્તિ
સર્વાણિ ચત્તાનિ દુઃખાનિ સર્વદુઃખાનિ શારીરમાનસાદીનિ તેષામ્ અન્ત નાશં
કુર્વન્તીતિ । કિન્તુ તત્ નિર્ગ્રન્થપ્રવચનોક્તં ચારિત્રમતીવ દુષ્કરમિતિ પ્રદર્શયતિ-
'અહીવ એગંતદિદ્વિષ્ણુરોઽવ એગંતધારાણ, લોહમયા જવા ચાવેયવ્શ ચાલુયા
કવલેઽવ નિસ્સાણ' અહિરિવ સર્પેઽવ એકાન્તદષ્ટિકમ્, એકોઽન્તો નિશ્ચયો યસ્યાઃ

જાતાહૈ । 'સર્વ દુઃખખ્પહીણમગ્ને' સર્વ દુઃખોસે પ્રક્ષીણ નિઃશ્રેયસ
(કલ્યાણ સ્વરૂપ) હૈ એસા યહ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન માર્ગ હૈ' इत्यद्विયા-
जीवा सिज्जन्ति बुज्जन्ति, मुच्यन्ति, परिनिव्वायन्ति' इस निर्ग्रन्थ प्रव-
चनमें स्थित हुए जीव सिद्धिगतिको प्राप्त करते हैं, केवल ज्ञानरूप
बोध पा लेते हैं, कर्मबन्धनसे सर्वथा रहित हो जाते हैं, कर्मजन्य संता-
पके भिद्य जानेसे वे विलकुल शीतल बन जाते हैं-सर्वथा सुखी हो
जाते हैं और "समस्त दुःखोक्ता-शारीरिक और मानसिक दुःखोक्ता
क्षय-नाश कर देतेहैं"-इस प्रकारसे निर्ग्रन्थ प्रवचनकी महत्ताका प्रति-
पादन करके जमालिके मातापिता आगे उससे अब प्रकारान्तर से कहतेहैं
कि हे पुत्र ! इस निर्ग्रन्थ प्रवचनमें जो चारित्र कहा गया है, वह अतीव
दुष्कर है "अहीव एगंतद्विष्टीए खुरो इव एगंतधाराए, लोहमया जवा
चावेयव्वा, चालुकाकवले इव निस्साए' जिस प्रकारसे सर्पकी दृष्टि

दुःखख्पहीणमग्ने " समस्त दुःખોનો નાશ કરીને કલ્યાણકારી માર્ગનું દર્શક
હોવાથી તેને 'સર્વદુઃખ પ્રહીણમાર્ગ' રૂપ કહ્યું છે " इत्यद्विયા जीवा सिज्ज ति "
बुज्जन्ति, परिनिव्वायन्ति " आ निर्ग्रन्थ प्रवचनने आधारे आलनारा एवे।
सिद्धगति प्राप्त करे छे, केवलजन रूप बोधने प्राप्त करे छे, कर्मबन्धनथी
बिलकुल रहित थछे लय छे, कर्मजन्य संताप हर थछे जवाधी बिलकुल
शीतल थनी लय छे-सर्वथा सुखी थनी लय छे अने समस्त शारीरिक
अने मानसिक दुःखोको नाश करी नाछे छे आ रीते निर्ग्रन्थ प्रवचननी
महत्ता थतावीने हवे जमातीना मातापिना तेने आ बात समजवे छे छे
" आ निर्ग्रन्थ प्रवचनमा ने आचित्रनुं पावन करवानुं कहेवाभां आवेल छे,
ते अतिशय दुष्कर छे " अहीव एगंतद्विष्टीए खुरो इव एगंतधाराए, लोह
जवा चावेयव्वा, चालुकाकवले इव निस्साए " नेन सर्पनी दृष्टि चे।

સા દૃષ્ટિબુદ્ધિર્યસ્મિન્ નિર્ગ્રન્થપ્રવચને ચારિત્રપાલનં પ્રતિ તદેકાન્તદૃષ્ટિકં ચારિત્રમ્ ' અહિપક્ષે એકાન્તતા આમિષગ્રહણૈકતાનતા લક્ષણા એકનિશ્ચયા દૃષ્ટિર્દગ્ યસ્ય સઃ એકાન્તદૃષ્ટિકઃ અહિરિવ, ક્ષુરૈવ એકાન્તધારકઃ, એકાન્તા અત્યન્તતીક્ષ્ણા ધારા યસ્ય તથાવિધઃ ક્ષુરૈવ । અસિધારોપરિગમનવત્ ચારિત્રપાલનમત્યન્ત-દુષ્કરમિતિ ભાવઃ ।

અથવા ' એગંતદિદ્વીષ ' इति तृतीयाविभक्तिमाश्रित्य व्याख्यायते-इदं प्रवचनम् एकान्तदृष्ट्या तीक्ष्णदृष्ट्या अहिरिव, तीक्ष्णदृष्टिकर्षवत् इदं प्रवचनं भयंकरं वर्तते दुर्ग्राह्यत्वात्, तथा एकान्तधारया तीक्ष्णधारया क्क्षुरैव तीक्ष्णधारा युक्त क्क्षुरवद् भयजनकं दुस्सेव्यत्वात् । अयमाशयः-असावधानतया गृहीतस्तीक्ष्णदृष्टिकः सर्पो मनुष्यं जीविताद् व्यपरोपयति तथा दृढतां विना गृहीतमिदं प्रवचनमपि संयमजीविताद् व्यपरोपयति । एवं यथा तीक्ष्णधारायुक्तः

अपने भोज्यरूप आमिषके ग्रहणमें एकतांनवाली होती है उसी प्रकारसे चारित्र पालनके प्रति इस निर्ग्रन्थप्रवचनमें बुद्धि एकान्त निश्चयवाली कही गई है, जिस प्रकार क्क्षुरा अत्यन्त तीक्ष्ण धारवाला होता है, उसी प्रकारसे चारित्रका पालन भी अत्यन्त दुष्कर होता है । अथवा-' एगं-तदिद्वीष ' यहां पर यह प्रकट किया जाता है-वह निर्ग्रन्थ प्रवचन तीक्ष्ण दृष्टिवाले सर्पकी तरह-अपना एकान्त दृष्टिके द्वारा-तीक्ष्ण दृष्टिके द्वारा दुर्ग्राह्य हो जानेसे भयंकर है, तथा यह अपनी तीक्ष्ण धारा द्वारा तीक्ष्ण धारायुक्त क्क्षुराकी तरह दुस्सेव्य होनेसे भयजनक है-तात्पर्य कहनेका यह है-कि जिस प्रकार असावधानतासे पकड़ा गया तीक्ष्ण दृष्टिवाला सर्प, मनुष्यको अपने जीवनसे रहित कर देता है, उसी तरहसे विना दृढताके गृहीत हुआ यह प्रवचन भी संयम जीवनसे भ्रष्ट कर देता

ભોજ્ય રૂપ આમિષને ગ્રહણ કરવામાં એકાગ્રતાવાળી હોય છે, એ જ પ્રમાણે ચારિત્રપાલન પ્રત્યે આ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનમાં બુદ્ધિને એકાન્ત નિશ્ચયવાળી કહી છે. જેમ અહો, અત્યન્ત તીક્ષ્ણ ધારવાળો હોય છે, તેમ ચારિત્રપાલનનું કાર્ય પણ અત્યન્ત દુષ્કર ગણાય છે અથવા “ એગંતદિદ્વીષ ” આ પદ દ્વારા અહીં એ વાત પ્રકટ કરવામાં આવી છે કે આ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન તીક્ષ્ણ દૃષ્ટિવાળો સર્પની જેમ પોતાની એકાન્ત દૃષ્ટિ દ્વારા-તીક્ષ્ણ દૃષ્ટિ દ્વારા-દુર્ગ્રાહ્ય થઈ જવાથી ભયંકર છે કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે જેમ અસાવધાનતાથી પકડવામાં આવેલ તીક્ષ્ણ દૃષ્ટિવાળો સર્પ મનુષ્યના પ્રાણ હરી લઈ શકે છે, તેમ વિના દૃઢતાથી ગ્રહણ કરવામાં આવેલી આ પ્રવચન પણ સંયમ જીવનથી ભ્રષ્ટ કરી નાખે છે. જેમ તીક્ષ્ણ ધારવાળા અસા કે ક્ષુરીને અસાવધાનતાથી વાપ-

ધુરોઽપિ અસાવધાનેન વ્યાપાર્યમાણોઽજ્ઞાદિફં છિનત્તિ તથૈ પ્રમાદભાવેન સેવ્ય-
માનમિદં પ્રવચનમપિ શ્રામણ્યં છિનત્તોતિ । લોહમયા યથા ચર્ચયિતવ્યાઃ લોહમય-
વર્ચવર્ગમિવ ચારિત્ર પાલયિતું નિતાન્તદુષ્કરમ્, વાલુકા કાલ્પ્યવૈષયિકમુત્વાસ્વાદના-
પેક્ષયા નિરાસ્વાદમ્, આસ્વાદવર્જિતમિત્યર્થઃ ‘ગંગાવા મહાનદી, પડિસોયગમનયા, મહાસમુદ્રે વા યુયાહિં દુત્તરો, તિવલ્લંકમિયવ્વં ગરુયં લંવેયવ્વં, અસિધારગં વયં ચરિ-
યવ્વં’ મહાનદીગજ્ઞાદિવ પ્રતિસ્રોતો ગમનતયા, પ્રતિસ્રોતયા ગમનેન સ્રોતોઽભિ-
મુલ્લગમનેન મહાનદી ગજ્ઞા યથા દુસ્તરા ભવતિ તથૈ વિષયપરાદ્મુલ્લગતયા
નિતાન્તદુ-તરં ભવતિ, મહાસમુદ્રસ્ય યુગાભ્યાં દુન્તરઃ, યથા વાહુભ્યાં મહાસમુ-
દ્રસ્ય તરણં દુષ્કરં તથૈ નિર્ગ્રન્થપ્રાચમપિ ચારિત્રાદિ પાલનદ્વારા દુષ્કરં,

હૈ । ફલી પ્રકાર તીક્ષ્ણ ધારયુક્ત ધુરા જવ અસાવધાનીસે ચલાયા જાતા
હૈ, તો વહ અંગાદિકકો છેદ દેના હૈ, उसी प्रकार प्रमाद भावसे सेवित
हुआ यह निर्ग्रन्थ प्रवचन भी श्रामण्यरूप अंगको छेद डालना है,
लोहेके जवोंका चवाना जिस प्रकार नितान्त दुष्कर है, उसी प्रकार
निर्ग्रन्थ प्रवचनोक्त चारित्रका पालन भी नितान्त दुष्कर है । वालुकाका
ग्रास जिस प्रकार स्वादरहित होता है, उसी प्रकारसे चारित्रका पालना
भी विषय संबंधी सुखास्वादकी अपेक्षा स्वादरहित होता है । ‘गंगा
वा महानदी व पडिसोयगमनया, महासमुद्रे वा युयाहिं दुत्तरो, तिवल्लं
कमियव्वं, गरुयं लवेयव्वं, असिधारगं वयं चरियव्वं’ जिस प्रकारसे
महानदी गंगा प्रवाहके सामने जानेवाले मनुष्यके लिये दुस्तरा होती
है, उसी प्रकारसे यह निर्ग्रन्थ प्रवचनोक्त चारित्र भी विषय सुखकी
पराङ्मुखताको लेकर बड़ा कठिन होता है, महासमुद्रको वाहुओंसे

સ્વામા આવે તો તે આંગળી આદિ અંગોનું છેદન કરી નાખે છે, એ જ
પ્રમાણે પ્રમાદભાવથી સેવવામા આવેલ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન પણ શ્રામણ્યરૂપ
અંગને છેદી નાખે છે લોટાના ચણા આવવાનું કાર્ય બેટધું દુષ્કર છે, એટ-
લું જ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચને ક્ત ચારિત્રપાલનનું કાર્ય પણ દુષ્કર છે જેન
જેમ રેતીનો ગ્રાસ સ્વાદરહિત લાગે છે, એ જ પ્રમાણે ચારિત્રનું પાલન પણ
વિષય સંબંધી સુખસ્વાદની અપેક્ષાએ સ્વાદરહિત લાગે છે

“ગંગા વા મહાનદી વ પડિસોયગમનયા, મહાસમુદ્રે વા યુયાહિં દુત્તરો,
તિવલ્લંકમિયવ્વં ગરુયં લવેયવ્વં, અસિધારગ વયં ચરિયવ્વં” જેમ નામ
પ્રવાહે મહાનદી ગંગાને તરી જવાનું કામ દુન્તર ગણાય છે, તેમ આ નિર્ગ્રન્થ
પ્રવચને ક્ત ચારિત્ર પણ વિષય સુખથી રહિત હોવાને કારણે ધણું જ દુષ્કર
ગણાય છે મહાસાગરને યુગઓની મદદથી તરી જવાનું કાર્ય બેટધું દુષ્કર

તીક્ષ્ણં ક્રમિતવ્યમ્, યદેતત્ નિર્ગ્રન્થપ્રવચનાનુપાલનં તત્તીક્ષ્ણં સ્વજ્ઞાદિ, અતિક્રમિતવ્યમ્ તથા ચ યથા તીક્ષ્ણસ્વજ્ઞાદિ શસ્ત્રક્રમણે છેદાદિના મરણભયં તથૈવ નિર્ગ્રન્થપ્રવચનાનુપાલનેઽપિ અત્યન્તકષ્ટમયત્વાત્ મહાભયં ભવતિ, एतेन યથા સ્વજ્ઞાદિશસ્ત્રં ક્રમિતું દુષ્કરમ્ એવમેવ પ્રવચનાનુપાલનમપિ દુષ્કરમેવેતિ ફલિતમ્, ગુરુકં મહાશિઝાદિકં ભ્રમ્વયિતવ્યમ્ અવભ્રમ્વનીયં રજ્વાદિનિવદ્દં હરતાદિના ધારણીયં પ્રવચનં ગુરુકભ્રમ્વનમિવ દુષ્કરમ્ અત્ર અસિધારકં વ્રતં ચરિતવ્યં વર્તેતે સ્વજ્ઞધારોપરિગમનમિવ દુષ્કરં વ્રતં ચરિતવ્યમ્ આસેવિતવ્યં ભવતિ ' તદેતત્પ્રવચનાનુપાલનમ્ અતીવ દુષ્કરમિતિ ભાવઃ । અથ નિર્ગ્રન્થપ્રવ-

તૈરના જૈસે દુષ્કર હોતા હૈ, વૈસેહી નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનકી આરાધના બી ચારિત્રાદિ પાલન દ્વારા દુષ્કર હોતી હૈ । જો હસ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનકા પાલના હૈ, વહ તીક્ષ્ણ સ્વજ્ઞાદિકો ઉલ્લંઘન કરને જૈસા હૈ-અર્થાત્ જિસ પ્રકાર તીક્ષ્ણ સ્વજ્ઞ આદિકે ઉલ્લંઘન કરનેમેં છિદ્ધિદ જાનેકે કારણ મરણ હો જાનેકા ભય હોતા હૈ, ઝસી તરહસે નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનકે પાલન કરનેમેં બી અત્યન્ત કષ્ટ હોનેકા ભય હોનેકે કારણ ઘડા ભયજનક હોતા હૈ, હસ પ્રકારસે જૈસા સ્વજ્ઞાદિકકા ઉલ્લંઘન દુષ્કર હૈ, ઝસી તરહસે નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનકા પાલન બી દુષ્કર હૈ । જૈસે રસસી આદિસે વાંઘ-કર ઘહુત વડી પત્થરકી શિલાકો ઉઠાના કઠિન હૈ, ઝસી પ્રકારસે જિન પ્રવચનોક્ત ચારિત્રકો બી ઉઠાના-ધારણ કરના-ઘહુતહી કઠિન હૈ । અસિધારા પર ગમન કરનેકે જૈસા યહાં પર વ્રનકા આચરણ કરના હોતા હૈ । તાત્પર્ય કહનેકા યહી હૈકિ પ્રવચનકા અનુપાલન કરના અતીવ

ગણાય છે, એટલું જ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનોક્ત ચારિત્રના પાલનનું કાર્ય દુષ્કર છે. આ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનનું પાલન કરવાનું કાર્ય તીક્ષ્ણ ખડગ આદિનું ઉલ્લંઘન કરવાના કાર્ય જેવું કઠિન છે-એટલે કે તીક્ષ્ણ ખડગ આદિનું ઉલ્લંઘન કરવામાં જેમ છેદાઈ-લેદાઈ જવાનો ડર રહે છે એ જ પ્રમાણે નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનના પાલનમાં પણ અત્યન્ત કષ્ટ વેઠવાનો ભય હોવાથી જીવને તેની આરાધના કરતાં પણ ધણો જ ભય લાગે છે. તે કરણે નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનનું પાલન કરવાના કાર્યને ખડગાદિના ઉલ્લંઘનના કાર્ય જેવું દુષ્કર કહ્યું છે જેમ દોરડા આદિ વડે ખાધીને કાઈ ઘણી ભારે શિલાને ઉપાડવાનું કાર્ય દુષ્કર ગણાય છે, તેમ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનોક્ત ચારિત્રને ઉપાડવાનું-ધારણ કરવાનું કાર્ય પણ અતિશય દુષ્કર ગણાય છે નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનોક્ત ચારિત્રનું પાલન કરવાનું કાર્ય તત્તવારની ધાર પર ચાલવા જેવું કઠણ છે આ ખધી ઉપમાઓ દ્વારા

ચનપ્રતિપાદિતચારિત્રસ્ય દુષ્કરત્વ પ્રદર્શયતિ-‘ નો ચલુ કપ્પહ જાયા સમણાણં
નિગ્ગયાણં આહાકમ્મિણ્ણિ વા ૧ ઉદ્દેસિણ્ણ વા ૨ મિસ્સજ્જાણ્ણ વા ૩ અઙ્ગોચર-
ણ્ણ વા ૪ પૂહ્ણ વા ૫ કીણ્ણ વા ૬ પામિચ્છેણ્ણ વા ૭ અચ્છેજ્જેણ્ણ વા ૮ અણિ-
સિદ્ધેણ્ણ વા ૯ અભિહદ્ધેણ્ણ વા ૧૦ કંતારમત્તેણ્ણ વા ૧૧ દુઘ્મિકલ્લમત્તેણ્ણ વા ૧૨ ગિલાણ
મત્તેણ્ણ વા ૧૩ વલ્લિયા મત્તેણ્ણ વા ૧૪ પાહુણગમત્તેણ્ણ વા ૧૫ સેજ્જાચરપિંદેણ્ણ
વા ૧૬ રાયપિંદેણ્ણ વા ૧૭ મૂલભોયણેણ્ણ વા ૧૮ કંદભોયણેણ્ણ વા ૧૯ ફલભોયણેણ્ણ
વા ૨૦ વીચભોયણેણ્ણ વા ૨૧ હરિયભોયણેણ્ણ વા ૨૨ ભુત્તણ વા પાયણ વા ’ હે
જાત ! હે પુત્ર ! નો કલ્પતે નો યુજ્યતે શ્રમણાનાં નિર્ગ્રન્થાનામ્ આધાર્મિકમિતિ
વા વક્ષ્યમાણમ્ આધાર્મિકાઘાઠારં મોક્તું વા પાતું વા શ્રમણનિર્ગ્રન્થાનાં ન
કલ્પતે ઇતિ પૂર્વેગ સમ્બન્ધઃ । તદેવ આધાર્મિકાદિકમુપવર્ણયતિ-‘ આહાક-

દુષ્કર હૈ. નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનોક્ત ચારિત્રકા પાલના દુષ્કર ક્યોં હૈ-તો
હસકે લિયે ‘ નો ચલુ કપ્પહ જાયા । સમણાણં નિગ્ગયાણં આહાકમ્મિણ્ણ
ત્તિવા ૧, ઉદ્દેસિણ્ણવા ૨, મિસ્સજ્જાણ્ણવા ૩, અઙ્ગોચરણ્ણવા ૪,
પૂહ્ણવા ૫, કીણ્ણવા ૬, પામિચ્છેણ્ણવા ૭, અચ્છેજ્જેણ્ણવા ૮, અણિ-
સિદ્ધેણ્ણવા ૯, અભિહદ્ધેણ્ણવા ૧૦, કંતારમત્તેણ્ણવા ૧૧, દુઘ્મિકલ્લમત્તેણ્ણવા
૧૨, ગિલાણમત્તેણ્ણવા ૧૩, વલ્લિયામત્તેણ્ણવા ૧૪, પાહુણગમત્તેણ્ણવા ૧૫,
સેજ્જાચરપિંદેણ્ણવા ૧૬, રાયપિંદેણ્ણવા ૧૭, મૂલભોયણેણ્ણવા ૧૮, કંદભોય-
ણેણ્ણવા ૧૯, ફલભોયણેણ્ણવા ૨૦, વીચભોયણેણ્ણવા ૨૧, હરિયભોયણેણ્ણવા
૨૨’ યહ સૂત્ર પાઠ કહા ગયા હૈ હસમેં યહ સમજ્ઞાયા ગયા હૈ કિ-હે
પુત્ર ! શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોંકે લિયે આચાર્મિકાદિ દોષસે દૂષિત હુઆ આ-

જમાલીના માતાપિતા તેને એમ સમજાવવા માગે છે કે નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનોક્ત
ચારિત્રનું પાલન કરવાનું કામ અતિશય મુશ્કેલ છે. હવે ચારિત્ર પાલનમાં
કેવી રીતે મુશ્કેલીઓ સહન કરવી પડે છે તે બતાવવામાં આવે છે

“ નો ચલુ કપ્પહ જાયા ! સમણાણં નિગ્ગયાણં આહાકમ્મિણ્ણ નિ વા ૧, ઉદ્દે-
સિણ્ણ વા ૨, મિસજ્જાણ્ણ વા ૩, અઙ્ગોચરણ્ણ વા ૪, પૂહ્ણ વા ૫, કીણ્ણ વા ૬,
પામિચ્છેણ્ણ વા ૭ અચ્છેજ્જેણ્ણ વા ૮, અણિમિદ્ધેણ્ણ વા ૯, અભિહદ્ધેણ્ણ વા ૧૦, કંતાર
મત્તેણ્ણ વા ૧૧, દુઘ્મિકલ્લમત્તેણ્ણ વા ૧૨, ગિલાણમત્તેણ્ણ વા ૧૩, વલ્લિયામત્તેણ્ણ વા ૧૪
પાહુણગમત્તેણ્ણ વા ૧૫ સેજ્જાચરપિંદેણ્ણ વા ૧૬, રાયપિંદેણ્ણ વા ૧૭ મૂલભોયણેણ્ણ વા ૧૮,
કંદભોયણેણ્ણ વા ૧૯ ફલભોયણેણ્ણ વા ૨૦, વીચભોયણેણ્ણ વા ૨૧, હરિયભોયણેણ્ણ વા ૨૨ ”
ચારિત્રમાર જમાલીના માતાપિતા જમાલીને કહે છે કે “હે પુત્ર ! શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોંકે
આધાર્મિક આદિ દોષથી દૂષિત થયેલો આઠાર કલ્પતો નથી એવું કહે છે નોંકેના

સ્મિષ્ણ' તિ, આધાકર્મિકમ્-આધાનં સાધુનિમિત્તં મનસઃ પ્રણિધાનમ્ આધા, તથા કર્મ-પ્રતિકર્મ ક્રિયા પદ્મજીવનિકાયોપમર્દનપૂર્વકયાહારાદિ સમ્પાદનક્રિયા આધાકર્મ, તદ્વિચરેતે યસ્મિન્ તત્ યોગાદ્ ભક્તાદ્યપિ આધાકર્મિકમ્ । અથવા ' આહાકર્મિષ્ણ ' इत्यस्य ' अधः कर्मिकम् ' इति छाया तत्र अत्रः-अधोनयनरूपं कर्म यस्मिन् अशनादौ तद् अधः कर्मिकम्, यत् तादृशाशनादिग्राहिणं मुनिं तदा-यकं वा अत्रः संयमात्, अत्रः-नरकगतौ वा नयति तदिति ? । ' उद्देशिण ' ति औद्देशिकम्-उद्देशनम् उद्देशः साधुनापनिर्देशः यथा अमुकस्य साधोः कारणेन मया भक्तादि पचनीयमिति, स विद्यते यस्मिन् अशनादौ तद् औद्देशिकम्

હાર સ્વાનેપીનેકે યોગ્ય નહીં હોતા હૈ-“ યહ સાધુકે નિમિત્ત હૈ ” એસા મનમેં વિચાર કરના હસકા નામ આધા હૈ-હસ આધાકો લેકર ક્રિયા કરના-અર્થાત્ પદ્મજીવનિકાયોપમર્દનપૂર્વક સાધુકે લિયે આહારાદિકા સમ્પાદન કરના-બનાના-હસકા નામ આધાકર્મ હૈ, યહ આધાકર્મ જિસમેં હો એસા આહારપાની આદિ બી આધાકર્મિક હૈ । અથવા “ આહાકર્મિષ્ણ ” इसकी संस्कृत छाया “ अधःकर्मिक ” ऐसी भी होती है, इसका अर्थ है कि अधोनयन रूप कर्म जिस आहारादिमें होता है, ऐसा वह भोजन अधःकर्मिक है, ऐसा अधःकर्मिक आहारादि लेनेवाले मुनिको, और देनेवाले दाताको संयमसे पतित कर देता है, या नरक-गतिमें ले जाता है ?, ' उद्देशिण ' औद्देशिक-अमुक साधुके कारण मैंने यह भोजन बनाया है, इसका नाम उद्देश है-यह उद्देश जिस अशनादिमें मौजूद होता है, उस अशनादिका नाम औद्देशिक है ।

૨૨ દોષોમાંથી કેઈપણ દોષયુક્ત આહાર સાધુને ખાવા યોગ્ય ગણાતો નથી.

(૧) આધાકર્મિક આહાર-“ આ સાધુને નિમિત્ત છે ”, એવો મનમાં વિચાર કરવો તેનું નામ ‘ આધા ’ છે. તે આધાની અપેક્ષાએ ક્રિયા કરવી એટલે કે પદ્મ જીવનિકાયોપમર્દન પૂર્વક સાધુને માટે આહારાદિ બનાવવો તેનું નામ આધાકર્મ છે. જે આહારપાણી આધાકર્મ દોષથી દૂષિત હોય છે, એવા આહારપાણીને આધાકર્મિક આહાર કહે છે અથવા “ આહાકર્મિષ્ણ ” ની સંસ્કૃત છાયા “ અધઃકર્મિક ” છે. તેનો અર્થ આ પ્રમાણે થાય છે-“ અધો-નયન રૂપ કર્મ જે આહારાદિમાં થાય છે, એવા તે લોજનને અધઃકર્મિક કહે છે એવો અધઃકર્મિક આહાર દેનાર તથા લેનાર બંનેના સયમની વિરાધના થતી હોવાથી તેમને નરકગતિમાં જવું પડે છે.

(૨) ઉદ્દેશિણ-ઔદેશિક . “ અમુક સાધુને મારે માટે મેં લોજન બનાવ્યું છે ” આ પ્રકારના ઉદ્દેશપૂર્વક બનાવેલા લોજનને ઔદેશિક આહાર કહે છે.

૨। ‘મિસ્મજાણ’ તિ મિશ્રજાતમ્, કુટુમ્બસ્ય સાધોશ્ચ મિશ્રરૂપેણ પ્રણિધાનં
યસ્મિન્ આહારાદૌ તદ્મિશ્રજાતમ્ ૩। ‘અઙ્ગોચરણ’ તિ અધ્યવપૂરકમ્-અધિ=
આધિક્યેન અવપૂરણમ્ ચુલ્હિકોપરિ પૂર્વસ્થાપિતાન્નાદૌ સાધ્વાગમનમવગમ્ય
તદયોગ્ય ભક્તાદિ સિદ્ધચર્ચ પુનઃ પ્રાચુર્યેણ કણિકાદે પ્રક્ષેપણં કૃત્વા યત્ સમ્પા-
દિતમશનાદિ તદ્ અધ્યવપૂરકમિતિ । ‘પૂઙ્ણ’ તિ પૂતિકમ્ યત્ર ઉદ્ભવાદિ દોષ-
રહિતતયા સ્વતઃ પરિશુદ્ધેઽશનાદૌ અવિશુદ્ધકોટિકાધાકર્મિકમક્તાદેરવચસ્ય
મિલનં ભવેન્નશનાદિ પૂતિકમિતિ ૫। ‘કીણ’ તિ ક્રીતમ્-યત્ સાધ્વર્થં મૂલ્યેન
ગૃયતે તત્ ક્રીતમિતિ ૬। ‘પામિચ્ચે’ તિ પ્રામિત્યકમ્-યન્-‘ભૂયોઽપિ તત્ર દાસા-

‘મિસ્મજાણ’ જિમ્ આહારાદિકે વનાનેમે કુટુમ્બકા ઓર સાધુકા દોનોંકા
ચુલાલ રચ્વા ગયા હો એસા વહ આહારાદિ ‘મિશ્રજાત’ હૈ ‘અઙ્ગોચરણ’
અધ્યવપૂર્વક-પહિલે ભોજન વનાનેકે લિયે જિતની સામગ્રી નિકાલી ગઈ
હો-ઉસ સામગ્રીમે-કણિક આદિમે-સાધુકે આગમનકો જાન કરલે
ઓર અધિક ભોજનકી સામગ્રી ઉનકે ઉદ્દેશ્યસે મિલા લેના ઓર ફિર
ઉસકા ભોજન તૈયાર કરના ચહ અધ્યવપૂરક હૈ ‘પૂઙ્ણ’ જો ભોજન
સ્વતઃ આધાકર્મિક આદિ દોષસે રહિત હોનેકે કારણ સ્વતઃ તો પરિ-
શુદ્ધ હૈ-પરન્તુ ઉસમે અવિશુદ્ધ કોટિવાલે આધાકર્મિક ભોજનકા અંશ
મિલ ગયા હૈ, એસા અશનાદિ પૂતિક દોષવાલા હોતા હૈ । ‘કીણ’ જો
સાધુ કો આહાર દેનેકે નિમિત્ત ગરીદ કર લાયા ગયા હો એમા આહ-
રાદિ ક્રીત દોષવાલા હોતા હૈ ‘પામિચ્ચે’ જો આહારાદિક સાધુકો દેનેકે

(૩) મિસ્મજાણ . જે આહારાદિ બનાવતી વખતે કુટુમ્બ અને સાધુ એ બંનેના
અથવા રાખવામા આવ્યો હોય છે, એવા આહારાદિને ‘મિશ્રજાત’ કહે છે

(૪) “અઙ્ગોચરણ અધ્યવપૂરક—પહેલા ભોજન બનાવવાને નાટે જેટલી
સામગ્રી બકર કાઢવામા આવી હોય તે સામગ્રીમાં, સાધુના આગમનના
અભાવાર લાગીને-ખીજ અધિક સામગ્રી તેમને નિમિત્તે મેળવીને ભોજન
તૈયાર કરવામા આવ્યું હોય તો તેને “અધ્યવપૂરક” કહે છે (૫) પૂઙ્ણ . જે
ભોજન આધાર્મિક આદિ દોષથી રહિત છે અને તે કાચે પરિશુદ્ધ છે તેવા
ભોજનમા અવિશુદ્ધ કે નિવાશ આધાર્મિક ભોજનને અમુક સ્થાને નાની
દેખાવા આવ્યો હોય તો તે સ્થાને “પૂતિક દોષવાળા” કહેવામા
આવે છે (૬) ‘કીણ’ સાધુને નિમિત્તે ખરીદેલા આહારાદિને ક્રીત દેખાવા,
આવે છે (૭) ‘પામિચ્ચે’ જે આહારાદી કુટુમ્બ અથવા સાધુ દ્વારા

મિ ' ઇત્યુક્તયા કસ્યચિજ્જનસ્ય પાર્શ્વાત્ સાધુનિમિત્તમુચ્ચિન્નં ગૃહ્યતે તત્ પ્રામિ-
ત્યકમિતિ ૭। ' અચ્છેજ્જે ' તિ આચ્છેયમ્-યત્-દાતુમનિચ્છતોઽપિ મૃત્યપુત્રાદેઃ
સકાંશાત્ સાધુદાનાય આચ્છિયતે હઠાદ્ગૃહ્યતે તદ્ અગનાદિ આચ્છેયમ્ ઇતિ ૮।
' અગિસિદ્ધે ' તિ અનિસૃષ્ટમ્-યન્-ન વિમૃષ્ટં વસ્તુ સ્વામિના સાધુદાનાર્થમનનુ-
જ્ઞાતમશનાદિ તદ્ અનિસૃષ્ટમિતિ ૯। ' અમિહદ્ધે ' તિ અમિહતમ્ યત્ અમિ-સા-
ધોરમિષ્ઠુ વં હત-પૃથ્થેન સ્થાનાન્તરાદાનીતં તત્ અમિહતમિતિ ૧૦। ' કાન્તાર-
મક્તે ' તિ કાન્તારમક્તમ્-કાન્તારમ્-અણ્યં યત્ર મક્તાદિ ન લભ્યતે તત્ર મિષ્ઠુ-
કાણાં નિર્વાહાર્થં યદ્ વિહિતમ્ મિષ્ઠુઠાચર્યમ્ અટુઘ્યાં સંક્રિયમાણમિત્યર્થઃ તદ્શ-
નાદિ કાન્તારમક્તમિતિ ૧૧। ' દુર્મિક્ષમ્ભક્તે ' તિ દુર્મિક્ષમક્તમ્-દુર્મિક્ષે
મિષ્ઠુઠાર્થં સંસ્ક્રિયમાગમશનાદિ, યદ્વા-અટવીપતિનાં ક્ષુધામિષ્ઠુતાનાં દુર્મિક્ષે-

લિયે કિસી દૂસરે મનુષ્યસે “ મેં યહ આપકો પીછે દે દૂંગા ” એસા કહ
કર ઉધાર લે લિયા જાતા હૈ વહ “ પ્રામિત્યક ” હૈ । “ અચ્છેજ્જે ” જો
આહારાદિ, નહીં દેનેકી ઇચ્છાવાલે મી મૃત્ય પુત્ર આદિસે જવર્દસ્તી
છિનકર સાધુકો દિયા જાતાહૈ, વહ ભોજનાદિ આચ્છેયહૈ । “ અગિસિદ્ધે ”
અનેકકે અધિકાર વાલી વસ્તુકો સચકી સમ્મતિ લિયે વિના સાધુકો
દાનમેં દેના એમી વહ વસ્તુ અનિસૃષ્ટહૈ । “ અમિહદ્ધ ” સાધુકે સમક્ષ જો
વસ્તુ દાન દેનેકે લિયે સ્થાનાન્તરસે દોતા દ્વારા લાઈ જાતી હૈ, વહ
અમિહત હૈ, જંગલમેં મિષ્ઠુકોં કે લિયે બનાયા આહારમેંસે આહાર લેવેં
વહ કાન્તારમક્તહૈ “ દુર્મિક્ષમ્ભક્તે ” દુર્મિક્ષકે સમય મિષ્ઠુકોંકે નિર્વાહકે
લિયે જો ભોજનાદિ સામગ્રી તૈયાર કી જાતી હૈ, વહ દુર્મિક્ષમક્ત હૈ,
અથવા-દુર્મિક્ષકે સમયમેં અટવીપતિન ક્ષુધામિષ્ઠુન મનુષ્યોંકો રાજાકી

અન્ય મનુષ્યની પાસેથી “ હુ તમને તે પાછી આપી હૈશ, ” આ પ્રમાણે
કહીને ઉધાર લાવવામાં આવ્યો હોય તેને “ પ્રામિત્યક આધાર ” કહે છે.
(૮) ‘ અચ્છેજ્જે ’ નહીં દેવાની ઇચ્છાવાળા નોકર, પુત્ર આદિની પાસેથી બળ-
જબરીથી પડાવી લઇને જે આધારાદિ સાધુને આપવામાં આવ્યા હોય તે
આધારાદિને ‘ આચ્છેય ’ કહે છે. (૯) “ અગિસિદ્ધ ” જે વસ્તુ સાધુને દાનમાં
દેવ ની માત્રિકે અનુમતિ ન આપી હોય, તે વસ્તુને “ અનિસૃષ્ટ ” કહે છે.
(૧૦) “ અમિહદ્ધ ” જે વસ્તુ દાન દેવાને માટે અન્ય સ્થાનેથી સાધુની સમક્ષ
લાવવામાં આવે છે, તે વસ્તુને અમિહત કહે છે. (૧૧) “ કાન્તારમક્ત ”
જંગલમાં મિષ્ઠુકો માટે બનાવેલ આધારમયી આધાર લેવો
તેને “ કાન્તારમક્ત ” કહે છે. (૧૨) “ દુર્મિક્ષમ્ભક્ત ”
હુકાળને સમયે મિષ્ઠુકોના નિર્વાહને માટે જે ભોજનાદિ સામગ્રી
બનાવવામાં આવે છે તેને દુર્મિક્ષમક્ત કહે છે અથવા હુકાળના સમયે

રાજા 'યદ્દાતિ તદ્ અગનાદિ દુર્ભિક્ષમક્તમિતિ ૧૨। ગિલાણમક્તે 'ત્તિ ગ્લાન-
મક્તમ્ ગ્લાનસ્ય આરોગ્યાર્થં મિશુદાનાય યત્કૃતં તત્, યદ્વા સ્વયં ગ્લાનઃ સન્
સ્વસ્ય આરોગ્યપ્રાપ્ત્યર્થં યદ્દાતિ તત્, અથવા ગ્લાનસ્ય રોગોપશમનાર્થમારોગ્ય-
શાલાયાં યદ્દીયમાનમશનાદિ તત્, ગ્લાનનિમિત્તં વા યત્ સમ્પાદિતં તદ્ અગનાદિ
ગ્લાનમક્તમિતિ ૧૩। 'વદ્દલિયામક્તે 'ત્તિ વાર્દલિકામક્તમ્-ગર્દલિકા-
મેષાડમ્બરં દુર્દિનમિત્યર્થઃ તત્ર દીયમાનં મક્તમ્। યત્ વૃષ્ટો મિત્રાર્થં ભ્રમણે
મિશ્વરોઽક્ષમા ભવન્તિ 'ઇત્યેવં વિચિન્ત્ય તેષાં નિમિત્તમેકસ્થાને સમ્પાદિતમગનાદિ
વાર્દલિકામક્તમિતિ ૧૪। 'પાહુગમમક્તે 'ત્તિ પ્રાદૂર્ણકમસ્તમ્-પ્રાદૂર્ણકા ગ્રામાન્ત

ઓરસે જો ભોજનાદિક દિયા જાતા હૈ, વદ્દ દુર્ભિક્ષ મક્ત હૈ-
'ગિલાણમક્તે' રોગીકો આરોગ્ય પ્રાપ્તિકે નિમિત્ત બનાયા
ગયા આહાર ગ્લાનમક્ત હૈ-અથવા દાના સ્વયં ગ્લાન હો ઓર વદ્દ
અપની આરોગ્યતા પ્રાપ્તિકે લિયે જો આહારાદિ દેના હૈ, વદ્દ ગ્લાનમક્ત
હૈ-અથવા રોગકે ઉપશમકે લિયે આરોગ્યશાલામેં દિયા ગયા જો ભોજન
હૈ વદ્દ ગ્લાનમક્ત હૈ। અથવા ગ્લાનકે નિમિત્ત બનાયા ગયા ભોજનાદિ
ગ્લાનમક્ત હૈ "વદ્દલિયામક્ત" દુર્દિન-મેષાચ્છાદિત દિનતા નામ વાર્દ-
લિકા હૈ હસ વાર્દલિકાકે સમયમેં જો ભોજન एक स्थान पर बना कर
दानमें दिया जाता है, वद वार्दलिका मक्त ह-तात्पर्य इमका ऐना है
कि-"वृष्टिके समयमें याचक भिक्षाके निमित्त भ्रमण करनेमें अस-
मर्थ हो जाते हैं" ऐसा विचार करके उनके लिये किसी एक स्थानमें
भोजनादि बनवा देना यह वार्दलिका मक्त है "पाहुगममक्त" ग्रामा-

ધુધાપીડિત લોકોને રાત્ર આદિ તરફથી જે ભોજન આપવામા આવે છે, તેને
'દુર્ભિક્ષમક્ત' કહે છે (૧૩) "ગિલાણમક્ત" રોગીના આરોગ્યની પ્રાપ્તિ
નિમિત્તે ભિક્ષુકોને આપવાને માટે બનાવેલા આહારને "ગ્લાનમક્ત" કહે છે.
અથવા ઠાતા પોતે માલો હોય, અને તે પોતાના આરોગ્યની પ્રાપ્તિને માટે
જે આહારાદિ દેતો હોય તેને ગ્લાનમક્ત કહે છે અથવા રોગના ઉપશમનને
માટે આરોગ્યશાળામા આપવામા આવતા ભોજનને ગ્લાનમક્ત કહે છે (૧૪)
"વદ્દલિયામક્ત" વાદળ બોધી છત્ર થેત્રા દિવનને વાર્દલિકા કહે છે એ વાર્દ-
લિકાને વખતે જે ભોજન એક સ્થાન પર બનાવીને દાનમાં દેવામા આવે છે,
તે ભોજનને 'વાર્દલિકા મક્ત' કહે છે એ કથનનું નામપર્યં એ છે કે
"વૃષ્ટિને સમયે વાદળો ભિક્ષાને નિમિત્તે જનતાકરણને અસમર્થ બનાવે
છે", એવો વિચાર કરીને તેમને માટે દાન એક સ્થાને જોડવામાં આવે
રાત્રેલા ભોજનને 'વાર્દલિકામક્ત' કહે છે (૧૫) "પાહુગમમક્ત" ગ્રામા-

રાદાગતા ગૃહિણઃ, તેપાં નિમિત્તં સમ્પાદિતં યદશનાદિ તન્ પ્રાઘૂર્ણકમ્ભક્તમિતિ ૧૫। ‘સેઝજયરપિંડે’ ત્તિ શય્યાતરપિંડમ્—શય્યાતરઃ=વસતિસ્વામી, વસતે રાજાદાયકો વા, તસ્ય પિંડમ્ અશનાદિ શય્યાતરપિંડમિતિ ૧૬। ‘રાયપિંડે’ ત્તિ રાજપિંડમ્—યદ્ રાજ્ઞઃ—ચક્રવર્તિ—નામુદેવાદેઃ, સેનાપતિપુરોહિતશ્રેષ્ઠ્યમાત્ય સાર્થવાહલક્ષણેઃ પશ્ચભિઃ સહ રાજ્યં પાલયતો મૂર્ધાભિષિક્તસ્ય વા પિંડમ્ અશનાદિ ચતુષ્ટયં, વસ્ત્રં પાત્રં કમ્બલ રજોહરણંત્યેત્યષ્ટવિધં તદ્રાજપિંડમિતિ ૧૭। ‘મૂલભોયણે’ ત્તિ મૂલભોજનમ્—મૂલસ્ય પુનર્નવાદિ વનસ્પતે મૂલસ્ય યદ્ ભોજનં તદ્મૂલ ભોજનમિતિ ૧૮। ‘કંદભોયણે’ ત્તિ કન્દભોજનમ્—કન્દઃ સૂરણાદિરુપ સ્તરય યદ્ ભોજનં તત્ કન્દભોજનમિતિ ૧૯। ‘ફલભોયણે’ ત્તિ ફલભોજનમ્—ફલં—સચિત્તકર્કટિકાદિકં, તસ્ય યદ્ ભોજનં તન્ ફલભોજનમિતિ ૨૦। ‘વીય

ન્તરસે આયે હુએ ગૃહીજનોંકા નામ પ્રાઘૂર્ણક—મેહમાન હૈ, इनके निमित्त जो भोजनादि बनाया जाता है—प्राघूर्णकभक्त है। ‘सेजजायर पिंड’ वसतिके स्वामीका नाम शय्यातर है—अथवा वसतिकी आज्ञा देनेवाला शय्यातर है, इस शय्यातरका जो अशनादिरूप पिण्ड है वह शय्यातर पिण्ड है ‘रायपिंड’ राजाका चक्रवर्ती एवं वासुदेवका अथवा सेनापति, पुरोहित, श्रेष्ठी, अमात्य और सार्थवाह इन पांचके साथ राज्यका पालन करनेवाले मूर्धाभिषिक्त राजाका जो चार प्रकारका आहार एवं वस्त्र, पात्र, कम्बल एवं रजोहरण चार प्रकारका यह इस तरहसे आठ प्रकारका जो पिण्ड है, वह राजपिण्ड है “मूलभोयण” पुनर्नवादिरूप मूलका जो भोजन है वह मूलभोजन है, “कंदभोयण” सूरण आदिरूप कन्दका जो भोजन है वह कन्द भोजन है, “फलभोयण” सचिच्च

ગામથી આવેલા મહેમાનોને ‘પ્રાઘૂર્ણક’ કહે છે તે મહેમાનોને માટે બનાવેલા ભોજનને “પ્રાઘૂર્ણભક્ત” કહે છે. (૧૬) “સેઝજાયરપિંડ” વસતીના સ્વામીને શય્યાતર કહે છે. અથવા રહેવાની આજ્ઞા દેનારને શય્યાતર કહે છે. તે શય્યાતરનો જે અશનાદિ રૂપ પિંડ છે, તેને “શય્યાતર પિંડ” કહે છે. (૧૭) “રાયપિંડ” રાજાનો—ચક્રવર્તી અને વાસુદેવનો. અથવા સેનાપતિ, પુરોહિત, શ્રેષ્ઠિ, અમાત્ય અને સાર્થવાહ એ પાંચની સથે રાજ્યનું પાલન કરનાર મૂર્ધાભિષિક્ત રાજાનો જે ચાર પ્રકારનો આહાર અને વસ્ત્ર, પાત્ર, કમ્બલ અને રજોહરણ, આ ચાર પ્રકારનો—આ રીતે આઠ પ્રકારનો જે પિંડ છે તેને રાજપિંડ કહે છે. (૧૮) “મૂલભોયણ” પુનર્નવાદિ (સાટોડી) રૂપ મૂળના ભોજનને ‘મૂળભોજન’ કહે છે. (૧૯) “કંદભોયણ” સૂરણ આદિરૂપ કન્દના

भोयणे ' त्ति बीजभोजनम्-बीजानां-शालितिलादीनां यद् भोजनं तद् बीज-
भोजनमिति २१। ' हरियभोयणे ' त्ति हरितभोजनम्-हरितानां सधुगृणतन्दु-
लीयक वास्तुकादीनां यद् भोजनं तद् हरितभोजनमिति २२। इत्यादीनि वस्तूनि
श्रमणनिग्रन्थानां भोक्तुं पातु वा न कल्पते इति पूर्वेण सम्बन्धः । ' तुमं च णं
जाया । सुहसमुचिण, णो चैव णं दुहसमुचिते ' हे जात । हे पुत्र ! त्वं च खलु
सुखममुचिणः सुखानुभवायोग्यः, नो चैव खलु दुःखममुचितः दुःखसहन-
योग्योऽसि, नालं सीयं, नालं उण्हं, नालं खुहा, नालं पिपासा, नालं चोरा नालं
वाला नालं दंसा, नाल ममगा, नालं वाइयपित्तियसे भियसन्निवाइए विविहे
रोगायंके परिसहोवसग्गे उदिन्ने अहियासेत्तए ' न अलं-पर्याप्तः समर्थः शीतम्
अधिसोढुमित्यग्रेणान्वयः, एवं न अलं समर्थः उणम् अविसोढुम्, न अलं स-
मर्थः सुधामधिसोढुम्, न अलं समर्थः पिपासाम् अविसोढुम्, न अलं समर्थः

ककडी आदिका जो भोजन है वह फल भोजन है, 'बीजभोयण' शालि-
तिल आदिरूप बीजका जो भोजन है वह बीज भोजन है, 'हरियभोयण'
हरे मधुर तृण, तन्दुलीयक एवं चारतुक आदिका जो भोजन है वह हरित
भोजन है, इस तरह ये पूर्वोक्त वस्तुएँ श्रमण निग्रन्थोंको खाने पीनेके
लायक नहीं कही गई हैं । ' तुमं च णं जाया सुहसमुचिण, णो चैव णं
दुहसमुचिण ' और तुम हे पुत्र ! सुखोंको भोगनेके योग्य हो, दुःखोंको
सहन करनेके योग्य नहीं हो, 'नालं सीयं, नालं उण्हं, नालं खुहा, नालं
पिपासा, नाल चोरा, नालं वाला, नालं दंसा, नाल ममगा, नालं वाइय,
पित्तिय, से भिय सन्निवाइए विविहे रोगायंके परिसहायसग्गे उदिन्ने
अहियासेत्तए ' तुम शीतको सहन नहीं कर सकते, तुम गर्मीको सहन

भोजनने कन्दभोजन छोड़े थे (२०) "फलभोयण" अर्थात् ककडी आदिना
भोजनने क्षणभोजन छोड़े थे (२१) ' बीजभोयण ' तद, शाली (शाला)
आदि इष बीजना आहारने भी भोजन छोड़े थे (२२) " हरिभोयण "
लीला मधुर तृण, भूगता पान आदि वस्तुना आहारने हर्षितभोजन छोड़े थे.
आधाष्टमिकधी दहने हरितभोजन पर्यन्तता ण्यवीव दायंती हरित
यथेक्षा आहार साधुआने छल्पता नहीं " तुमं च णं जाया ' सुहसमुचिण, णो
चैव णं दुहसमुचिण " हे ! तु पुत्र ! सुखममाने योग्य छे, दुःख सहन
पाने योग्य नहीं " नालं सीयं, नालं उण्हं, नालं खुहा, नालं पिपासा, नालं
चोरा, नालं वाला, नालं दंसा, नाल ममगा, नालं वाइय, विविह, से भिय
सन्निवाइए विविहे रोगायंके परिसहायसग्गे उदिन्ने अहियासेत्तए " तुम शीत
सहन नहीं सकते, गर्मीने सहन नहीं करते नहीं, २५. ने नि

ચૌરાન્ ચૌરકૃતોપદ્રવાદીન્ અધિસોદુમ્, ન અલં સમર્થો વ્યાલાન્ સર્પાન્ સર્વ-
કૃતદંશનાનિ અધિસોદુમ્, ન અલં સમર્થો દંશાન્ ડાંશપદવાન્ચ ક્ષુદ્રમશકવિશેષ-
કૃતદંશનાનિ અધિસોદુમ્, ન અલં સમર્થો મશકાન્ મશકકૃતદંશનાનિ અધિસો-
દુમ્, ન અલં સમર્થોઽસિ વાતિક પૈત્તિક શ્લેષ્મિકસાન્નિપાતિકાન્ વિવિધાન્
અનેકપ્રકારાન્, રોગાતઙ્કાન્, રોગાન્ કુષ્ઠાદીન્, આતઙ્કાન્ આયુષ્યાતિનઃ શૂલા-
દીન્ પરીષહોપસર્ગાશ્ચ ઉદીર્ણાન્ ઉદયપ્રાપ્તાન્ અધિસોદુમ્, 'તં નો ચ્વલુ જાયા !
અમ્હે ઇચ્છામો તુભં ચ્વળમવિ વિષ્પઓગં' તત્ તસ્માત્ કારણાત્ હે જાત ! હે
પુત્ર ! નો ચ્વલુ વયમ્ ઇચ્છામ સ્તવ ક્ષણમપિ વિપયોગમ્ ચિરદમ્, 'તં અચ્છાહિ
તાવ જાયા ! જાવ તાવ અમ્હે જીવામો' હે જાત ! હે પુત્ર ! તત્ તસ્માત્ કાર-
ણાત્ આસ્ય તિષ્ઠ ગૃહસ્થાશ્રમે એવ સ્થિતિં વિવેહિ તાવત્ યાવત્ વય જીવામઃ

નહીં કર સકતે, તુમ ક્ષુધાકો સહન નહીં કર સકતે, તુમ પિ-
પાસાકો સહન નહીં કર સકતે, તુમ ચૌરો દ્વારા કિયે ગયે ઉપદ્રવોંકો
સહન નહીં કર સકતે, તુમ સર્પકે કાટનેકો સહન નહીં કર સકતે,
તુમ ડાંસકે કાટનેકો સહન નહીં કર સકતે, તુમ મશકકે કાટનેકો
સહન નહીં કર સકતે હો, તુમ વાત સંબંધી, પિત્તસંબંધી ઔર કફ-
સંબંધી તથા સન્નિપાત સંબંધી અનેક પ્રકારકે કુષ્ઠ આદિ રોગોંકો,
તથા શીઘ્રહી જીવનકો પર્યાયાન્તરિત કર દેનેવાલે શૂલાદિક ઉપદ્રવોંકો
એવં ઉદયપ્રાપ્ત પરીષહ ઔર ઉપસર્ગોંકો સહન નહીં કર સકતે હો 'તં
નો ચ્વલુ જાયા ! અમ્હે ઇચ્છામો તુભં ચ્વળમવિ વિષ્પઓગં' હસલિયે
હે પુત્ર ! હમ તુમ્હારા એક ક્ષણ ભરકા વિયોગ હોના નહીં ચાહતે હૈં
'તં અચ્છાહિ તાવ જાયા ! જાવ તાવ અમ્હે જીવામો' હસલિયે હે પુત્ર !
ગૃહસ્થાશ્રમમેંહી રહો કિ જવ તક હમલોગ જીતે હૈં । 'તઓ પચ્છા અ-

સાને સહન કરી શકતો નથી, ચૌરા દ્વારા કરવામાં આવતા ઉપદ્રવોને સહન
કરવાને તું સમર્થ નથી, તું સર્પના ડંશને સહન કરી શકવાને, ડાંસના
ત્રાસને સહન કરી શકવાને અને મચ્છરના ત્રાસને સહન કરી શકવાને અસમર્થ
છે, વાત સંબંધી, પિત્ત સંબંધી કફ સંબંધી અને સન્નિપાત સંબંધી અનેક પ્રકાર-
ના કુષ્ઠ (રક્તપિત્ત) આદિ રોગોને, તથા તુરત જ પ્રાણને હરી લેનારા શૂળ
આદિ ઉપદ્રવોને તથા ઉદયપ્રાપ્ત પરીષદ અને ઉપસર્ગોને સહન કરવાને તું
સમર્થ નથી. "તં નો ચ્વલુ જાયા ! અમ્હે ઇચ્છામો તુભં ચ્વળમવિ વિષ્પઓગં"
તેથી હે પુત્ર ! અમે એક ક્ષણનો પણ તારો વિયોગ ઇચ્છતા નથી. "તં
અચ્છાહિ તાવ જાયા ! જાવ તાવ અમ્હે જીવામો" હે બેટા ! જ્યાં સુધી અમે

‘तत्रो पञ्चा अम्हेहिं जाव पञ्चइहिमि’ तत् पश्चात् अस्मासु यावत् कालगतेषु
सत्सु सांसारिककामभोगान् परिभुज्य श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके
मुण्डो भूत्वा अगारान् अनगारितां प्रव्रजिष्यसीत्यर्थः ‘तएणं से जमाली खत्ति-
यकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी’ ततः खलु स जमालिः क्षत्रिकुमारः अम्ब-
पिरौ एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्-‘तद्वावि णं तं अम्माताओ जं णं तुम्हे
ममं एवं वयह एवं खलु जाया ! निगये पावयणे सन्ने अणुत्तरे केवळे तं चेव
जाव पञ्चइहिसि’ हे अम्बतातौ ! तथापि तथैव खलु तत् यत् खलु यूय माम्
एवभुक्तीत्या वदथ-प्रतिपादयथ-‘हे जात ! हे पुत्र ! एवं खलु पुरोत्तरोन्या
निग्रन्थप्रवचन सत्यं सद्भ्यो हितत्वात् अनुत्तरम् सर्वोत्तममित्यर्थः केवलम् अद्वि-
तीयं तदेव यावत् प्रव्रजिष्यमि, इति । किन्तु ‘एवं खलु अम्माताओ ! निगये

म्हेहिं जाव पञ्चइहिसि’ इसके बाद जब हमन्मोग परलोकवासी हो
जावे तब तुम कामभोगोंको भोग करके उनसे चितृग दन श्रमण
भगवान् महावीरके पास मुण्डित हो करके संयम धारण कर लेना ।
‘तए णं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी’ तब उस
क्षत्रियकुमार जमालिने अपने मातापितासे इस प्रकार कहा-‘तदा
वि णं अम्माताओ जं णं तुम्हे ममं एवं वयह’ एवं खलु जाया ! नि-
गंथे पावयणे सन्ने अणुत्तरे केवळे तं चेव जाव पञ्चइहिसि’ हे माता-
तात ! आपने जो अभी मुझसे ऐसा कहा है कि हे पुत्र ! यह निग्रन्थ
प्रवचन सत्य है, अनुत्तर है और केवलज्ञानियों द्वारा कहा गया है,
इत्यादि यावत् दीक्षा धारण कर लेना-सो ठीक कहा है-परन्तु-‘ए

लुपित छीके, त्या सुधी तुं गृहस्थश्रमभाज रहे. “तत्रो पञ्चा अम्हेहिं
जाव पञ्चइहिमि” त्यासंगी त्याने असे पण्डोडवागी थडके, त्याने तुं उभ-
लोगोने भोगवीने तेमनाथी अनायका थडने श्रमण बनवाने गदवी नी पडे
मुणित थडने संयम धारण करणे.

પાવયણે કીરાણં, કાયરાણં, કાપુરિસાણં, ઇહલોગપડિચદ્વાણં, પરલોગપરંમુદ્ધાણં, વિસયતિસિયાણં દુરણુચરે પામયજણસ્સ ' હે અમ્મનાતૌ ! એવં સ્વલુ વક્ષ્યમાણ રીત્યા નિર્ગ્રન્થપવચનમ્ લોચાનાં મન્દપંહનનાનાં, કાતરાણામ્ - વલુવર્જિ-
તાનામ્ ' અપ્પ કાપુરુવાણામ્, ઇહલોકપતિચદ્વાનામ્ સાંસારિકમુલાસક્તા-
નામ્, પરલોકપરાહ્મુલાનામ્ સ્વર્ગાપવર્ગવિમુલાનામ્. વિષયતૃષ્ણાવાતાં પુરુષા-
ણામ્ દુરનુવરમ્-દુઃસ્થેન આચરણીયમ્ નિર્ગ્રન્થપવચનમિતિ પૂર્વેણાન્વયઃ, એતપા-
કૃતજનસ્ય સામાન્ય જનસ્ય દુરનુચામસ્તિ, કિન્તુ ' ધીરસ્સ, નિચ્છિયસ્સ, વવસિયસ્મ
નો સ્વલુ એતં કિંચિવિદુક્કરં કરણયાણં ધીરસ્ય, સાહસિકસ્ય, નિશ્ચિતસ્ય કર્તવ્યમે

સ્વલુ અમ્મનાઓ ! નિર્ગંથે પાવયણે કીરાણં કાયરાણં, કાપુરિસાણં, ઇહ લોગપડિચદ્વાણં, પરલોગપરંમુદ્ધાણં, વિસયતિસિયાણં દુરણુચરે પા-
મયજણસ્મ ' હે માત તાત ! યહ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન જિનકા સંહનન મન્દ
હૈ-કમ્મજોર હૈ-ચિત્તમેં જિનકો એકાગ્રતા નહીં હૈ, ઓર इसीसे जो कायर
पुरुषोंकी तरह हाथ पर हाथ धरे बैठे रहते हैं तथा जिसका चित्त भौ-
तिक पदार्थोंमें भी रातदिन फँसा रहता है-उनके सेवनमेंही जो रात-
दिन एक करके आनन्दोल्लासमग्न बने रहते हैं. अपने परलोकको
सुधारनेका ध्यान जिनके चित्तमें कभी आता नहीं है, ऐसे पुरुषोंकोही
दुर्गुचर हैं तथा जो सुखजन हैं-हेय और उपादेयका विवेक जिनके
चित्तमें नहीं है ऐसे प्राकृतजनके द्वारा भी यह निर्ग्रन्थ-प्रवचन आरा-
धित करनेमें अशक्य है. किन्तु ' धीरस्स निच्छियस्स ववसियस्स नो
स्वलु एतं किंचि वि दुक्करं करणयाणं ' जो साहसवाले हैं, मुझे यह

અન્મતાઓ નિર્ગંથે પાવયણે કીરાણં કાયરાણં, કાપુરિસાણં, ઇહલોગપડિચદ્વાણં
પરલોગપરંમુદ્ધાણં, વિસયતિસિયાણં દુરણુચરે પામયજણસ્સ " હે માતત.ત !
આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચન મન્દ સંહનનવાળા-કમ્મજોર પુરુષોને માટે, જેના ચિત્તમાં
એકાગ્રતા નથી એવી વ્યક્તિઓને માટે, કાયર પુરુષોની જેમ આરામથી ઘરમાં
જેસી રહેનાર વ્યક્તિઓને માટે, વિષયોના સેવનમાં રાતદિન મગ્ન રહેનાર
માણુઓને માટે, તથા પરલોકને મુધારવાનો વિચાર જેના હૃદયમાં કદી પણ
આવતો નથી-આ લોકના સુખનો જ જેઓ વિચાર કરે છે એવા લોકોને
માટે દુષ્કર છે જે લોકો મૂર્ખ છે-અજ્ઞાન છે, હેય અને ઉપાદેયનો વિવેક
જેના ચિત્તમાં રહેલો નથી એવા પ્રાકૃતજનો દ્વારા આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચનનું
આરંભનું કથનનું કાર્ય અશક્ય છે. પરંતુ " ધીરસ્મ નિચ્છિયસ્મ વવસિયસ્મ
નો મટુ ગ્થ કિંચિ વિ દુક્કરં કરણયાણં " જે લોકો સાહસિક છે, " મારે

વેદમિતિ કૃતનિશ્ચયસ્ય, વ્યવમિતસ્ય ઉપાયમટૃતસ્ય પુરુષસ્ય નો સ્વહુ અત્ર પ્રવચને
 લોકે વા કિશ્ચિદપિ દુષ્કરમ્ અગચ્યમ્, દુષ્કરત્વં ચ જ્ઞાનોપદેશાપેક્ષયાઽપિ
 સ્યાદત આહ-રુણતયા, કારણેન સંયમસ્ય અનુષ્ઠાનેનેત્યર્થઃ, તં ઇચ્છામિ ણ
 અમ્મતાઓ ! તુભેહિ અવ્મણુન્નાણ સમાણે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ જાવ
 પવ્વહત્તાણ ' હે અમ્મતાતૌ ! તત્ ઇચ્છામિ સ્વહુ યુપ્પમાભિરભ્યનુજ્ઞાત' આશ્પતઃ સન્
 શ્રમણસ્ય ભગવતો મહાવીરસ્ય યાવત્ અન્તિકે મુઠ્ઠો ભૂત્વા આગારાત્ અનગારિતાં
 પ્રવ્રજિતુમ્ । ' તણ ણં તં જપ્પાઠિં સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયસો જાહે નો સંચાપંતિ,

કાર્ય અવશ્યેહી કરના હૈ-એસે દૃઢ નિશ્ચયવાલે હૈં ઓર નિશ્ચિત કર્તવ્યકો
 સફલિત કરનેવાલે ઉપાયોમૈં જિન્હોંની પ્રવૃત્તિ ચાલૂ હો ચુકી હૈં-એસે
 પુરુષકો હસ પ્રવચનમૈં અથવા લોકમૈં કરનેકી અપેક્ષા કુછ મી દુષ્કર
 નહીં હૈ ' કરણતયા ' એસા જો પદપ્રયોગ ક્રિયા હૈ, વહ જ્ઞાનોપદેશકી
 અપેક્ષા દુષ્કરતાકી નિવૃત્તિ કરનેકે લિયે ક્રિયા ગયા હૈ । ' કરણતા 'કા
 તાત્પર્ય સંયમકે અનુષ્ઠાનસે હૈ । એસે પૂર્વોક્ત મનુષ્યકે લિયે જિન પ્રવ-
 ચનોક્ત સંયમકા અનુષ્ઠાન કરના દુષ્કર નહીં હૈ । મલેહી ઉસે જ્ઞાનો-
 પદેશ કરનેરુપ અનુષ્ઠાન દુષ્કર હો. ' તં ઇચ્છામિ ણં અમ્મતાઓ તુભેહિ
 અવ્મણુન્નાણ સમાણે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ જાવ પવ્વહત્તાણ'
 હસલિયે હે માત તાત । મૈં આપસે આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરકે શ્રમણ ભગવાન
 મહાવીરકે પાસ મુઠિટન લોકમ અગાગવસ્થાકો છોડ કરકે અનગારી

આ કાર્ય આશય કરતું જ છે", આ નકરત દૃઢ નિશ્ચયવાળા છે, અને
 નિશ્ચિત કર્તવ્યને સફળ કરવાને મટે પ્રયત્નચીત્ત હોય છે, તે લોકને માટે
 નિશ્ચય પ્રત્યક્ષ કરી ચારિત્રની આશયના કાર્યનું કાર્ય પ્રિતકૃપ મુકેત નથી.
 ' કરણતયા ' આ પદને જે પ્રયોગ કરાયા અર્થો છે તે જ્ઞાનોપદેશની
 અપેક્ષા એ દુષ્કરતાની નિવૃત્તિને મટે પ્રયત્ન અર્થો છે " કરણતા " એટલે
 સંયમનું અનુષ્ઠાન, એવો અર્થ અહીં અમરજો કરેલાનું તાત્પર્ય એ છે કે
 સાહચિય, દૃઢનિશ્ચયી અને પ્રયત્નચીત્ત નાણસને મટે જિન પ્રવચન સંય-
 મનું અનુષ્ઠાન દુષ્કર નથી હોયે તેને પદેશ કરવા રૂપ અનુષ્ઠાન તેને મટે
 દુષ્કર હોય, પણ સંયમની અવધાન કરવાનું કાર્ય દુષ્કર નથી ' તં ઇચ્છામિ
 ણં અમ્મતાઓ ! તુભેહિ અવ્મણુન્નાણ સમાણે સમણસ્સ ભગવતો મહાવીરસ્ય જાવ
 પવ્વહત્તાણ " તેથી હે આત્મચિત્ત ! સંયમ અનુષ્ઠાન કરવાનું કાર્ય
 દુષ્કર નથી અને દુષ્કર દુષ્કર અનુષ્ઠાન કરવાનું કાર્ય તેને સંયમ અનુષ્ઠાન કરવાનું

विषयाणुलोमाहि य विसयपडिकूलाहिय बहूहिय आघवणाहिय पन्नवणाहिय सन्नवणाहिय, विण्णवणाहिय, आववेत्तए वा जाव विन्नवेत्तए वा ' ततः खलु तं जमालि क्षत्रियकुमारम् अम्मापियरो यदा नो शक्नुतः समयौ न भवत विषयानुलोमाभिश्च विषयेषु शब्दादिषु प्रवृत्तिजनकत्वेन अनुकूलामिश्च विषयप्रतिकूल मिश्च बहूभिः आख्यायनाभिश्च सामान्यतः कथनैः, प्रज्ञापनाभिश्च विशेषतः कथनैः, संज्ञापनाभिश्च संबोधनैः, विज्ञापनाभिश्च सप्रणयप्रार्थनैः, आख्यापयितुं वा सामान्यतः कथयितुम्, यावत् प्रज्ञापयितुं वा विशेषतः कथयितुम्, संज्ञापयितुं वा संबोधयितुं, विज्ञापयितुं वा प्रणयपूर्वकं प्रार्थयितुम्, ' ताहे अकामए चेव जमालिस्स खत्तियकुमारस्स निक्कमाणं अणुमन्नित्था ' तदा अकामकमेव-अनिच्छितमेव इच्छां विनैव जमालेः क्षत्रियकुमारस्य निष्क्रमणं प्रव्रजनम् अन्वमन्येताम्, अन्वमोदिषाताम्, अनुमोदितवन्तावित्यर्थः ॥ सू० ८ ॥

अवस्था धारण करना चाहता हूं । " तएणं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो जाहे नो संचाएंति विसयाणुलोमाहिय, विसयपडिकूलाहिय, बहूहिय आघवणाहिय, पन्नवणाहिय, सन्नवणाहिय, विण्णवणाहिय, आववेत्तए वा जाव विन्नवेत्तए वा ' इस तरहसे जब क्षत्रियकुमार जमालिको उसके माता पिता शब्दादि विषयोंमें प्रवृत्ति करानेवाली होनेसे अनुकूल तथा विषय प्रतिकूल अनेक आख्यापनाओं द्वारा सामान्य कथनों द्वारा-प्रज्ञापनाओं द्वारा-विशेष कथनों द्वारा, संज्ञापनाओं द्वारा-संबोधनों द्वारा और विज्ञापनाओं द्वारा-प्रणय युक्त प्रार्थनाओं द्वारा सहजरूपसे समझानेके लिये, विशेष रूपसे समझानेके लिये, संबोधित करनेके लिये एवं स्नेहपूर्वक प्रार्थना करनेके लिये समर्थ नहीं हो सके ' ताहे अकामए चेव जमालिस्स खत्तियकुमारस्स नि-

" तएणं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो जाहे नो संचाएंति विसयाणुलोमाहिय, विसयपडिकूलाहिय, बहूहिय आघवणाहिय, पन्नवणाहिय, सन्नवणाहिय, आववेत्तए वा जाव विन्नवेत्तए वा " आ रीते न्याये क्षत्रियकुमार जमालीने तेना मातापिता विषयानुक्रम (शब्दादि विषयोंनी तरङ्ग आकर्षणाना प्रयत्न रूप डोवाथी विषयानुक्रम) तथा विषयप्रतिक्रिया अनेक सामान्य कथनों द्वारा, प्रज्ञापनाओं (विशेष कथनों) द्वारा, संज्ञापनाओं (संबोधनों) द्वारा अने विज्ञापनाओं (प्रणययुक्त प्रार्थनाओं) द्वारा सामान्य रूपे समझानेवाले विशेषरूपे समझानेवाले, संबोधित करनेवाले तथा स्नेहपूर्वकनी प्रार्थनाओं द्वारा समझानेवाले समर्थ नहीं शक्या नहीं । " ताहे अकामए चेव जमालिस्स खत्ति-

च आणितं, कासवगं च सदाविडं । तएणं से जमालिस्स
 खत्तियकुमारस्स पिया कोडुंवियपुरिसे सदावेइ, सदावित्ता
 एवं वयासी-खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! सिरिघराओ तिन्नि
 सयसहस्साइं गहाय दोहि सयसहस्सेहिं कुत्तियावणाओ रयह-
 रणं च पडिगहं च आणेह, सयसहस्सेणं कासवगं च सदावेह ।
 तएणं ते कोडुंवियपुरिस्सा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिउणा
 एवंवुत्ता समाणा हट्टतुट्ठा करयल जाव पडिसुणेत्ता, खिप्पामेव
 सिरिघराओ तिन्निसयसहस्साइं तहेव जाव कासावगं सदावेत्ति
 तएणं से कासवए जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिउणा कोडुं-
 वियपुरिसेहिं सदाविए समाणे, हट्टे तुट्टे पहाए कयवलिकस्मे
 जाव सरीरे जेणेव जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया तेणेव
 उवागच्छइ, उवागच्छित्ता करयल जाव कट्टु जमालिस्स खत्तियकु-
 मारस्स पियरं जएणं विजएणं वेद्धावेइ, वेद्धावित्ता एवं वयासी-
 संधिसंतुणं देवाणुप्पिया ! जं मए करणिज्जं । तएणं से जमा-
 लिस्स खत्तियकुमारस्स पिया तं कासवगं एवं वयासी-तुमं
 देवाणुप्पिया ! जमालिस्स खत्तियकुमारस्स परेणं जत्तेणं चउ-
 रंगुलवजे निक्खमणप्पाउगे अगगकेसे पडिकप्पेह । तएणं से
 कासवे जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिउणा एवंवुत्ते समाणे
 हट्टतुट्टे करयल जाव एवं सामी ! तहत्ताणाए विणएणं वयणं
 पडिसुणेइ, पडिसुणित्ता सुरभिणा, गंधोदएणं हत्थपाए पक्खालेइ,
 पक्खालेत्ता सुद्धाए अट्टपडलाए पोत्तीए मुहं बंधइ, मुहं

बंधिता जमालिस्स खत्तियकुमारस्स परेणं जत्तेणं चउरंगुलवज्जे
निक्खमणं पाउग्गो अग्गकेसे कप्पइ । तए णं सा जमा-
लिस्स खत्तियकुमारस्स माया हंसलक्खणेणं पडसाडएणं अग्ग-
केसे पडिच्छइ, पडिच्छिता सुरभिणा गंधोदएणं पक्खालेइ,
पक्खालेत्ता अग्गेहिं, वरेहिं, गंधेहिं, मल्लेहिं अञ्चेइ, अच्चित्ता,
सुद्धवत्थेणं बंधेइ, बंधित्ता रयणकरंडगंसि पक्खिवइ, पक्खि-
वत्ता हारवारिधारांसिंदुवारछिन्नमुत्तावलिप्पगासाइं, सुयवि-
योगदूनहाइं । अंसूइं विणिम्मुयमाणी विणिम्मुयमाणी एवं
वयासी-एस णं अम्हं जमालिस्स खत्तियकुमारस्स बहूसु तिही-
सु य पवणीसु । य उस्सवेसु य जन्नेसु य छणेसु य अपच्छिमे
दरिसणे भविस्सइ त्तिकट्टु उस्सीसगमूले ठवेइ ॥ सू० ९ ॥

छायाः—ततः खलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता कौटुम्बिकपुरुषान्
शब्दयति, शब्दयित्वा एवम् अवादीत्-क्षिप्रमेव भो देवानुप्रियाः ! क्षत्रियकुण्डग्रामं
नगरं साभ्यन्तरबाह्यम् आसित्तपमार्जितोपलिप्तं शृङ्गाटकत्रिकचतुष्कचत्वर-
चतुर्मुखमहापथपथेषु यथा औपपातिके यावत् प्रत्यर्पयन्ति ? ततः खलु तस्य
जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता द्वितीयमपि कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति, शब्द-
यित्वा एवम् अवादीत्-क्षिप्रमेव भो देवानुप्रिया ! जमालेः क्षत्रियकुमारस्य
महार्थम्, महार्घ्यम्, महार्हम्, विपुलम्, निष्क्रमणाभिषेकम् उपस्थापयत् ।
ततः खलु ते कौटुम्बिकपुरुषास्तथैव यावत् प्रत्यर्पयन्ति । ततः खलु तं जमालिं
क्षत्रियकुमारम् अम्वापितरौ सिंहासनवरे पौरस्त्याभिमुखम् निषीदयतः निषद्य
अष्टशतेन सौवर्णिकानां कलशानाम् एवं यथा राजपत्नीये यावत् अष्टशतेन भौमानां
कलशानां सर्वद्वर्चा यावत् रवेण महता महता निष्क्रमणाभिषेकेण अभिषिञ्चतः,
अभिषिच्य करतलयावत् जयेन विजयेन वर्द्धयतः, वर्द्धयित्वा एवम् अवादिष्टाम्-
भण जात । किंददमः ? किं प्रयच्छामः ? केन वा तव अर्थः ? । ततः खलु स ज-
मालिः क्षत्रियकुमारः अम्वापितरौ एवम् अवादीत्-इच्छामि खलु अम्व्यतातौ !
कुत्रिकापणात् रजोहरणं च प्रतिग्रहं च आनाययितुं काश्यपकं च शब्दयितुम् ।

ततः ख तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवम् अवादीत्-क्षिप्रमेव भो देवानुप्रियाः । श्रीगृहात् त्रीणि शतसहस्राणि गृहीत्वा द्वाभ्यां शतसहस्राभ्यां कुत्रिकापणात् रजोहरणं च प्रतिग्रहं च आनयत, शतसहस्रेण काश्यपकं च शब्दयत । ततः खलु ते कौटुम्बिकपुरुषाः जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पित्रा एवम् उक्ताः सन्तः हृष्टाः करतलावन् प्रतिश्रुत्य क्षिप्रमेव श्रीगृहान् त्रीणिशतसहस्राणि तथैव यावत् काश्यपकं शब्दयन्ति । ततः खलु स काश्यपको जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पित्रा कौटुम्बिकपुरुषैः शब्दयितः सन् हृष्टस्तुष्टः स्नातः कृतवलिकर्मा यावत् विभूषितशरीरः, यत्रैव जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य करतल यावत् कृत्वा जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पितरं जपेन विजयेन वर्द्धयति, वर्द्धयित्वा एवम् अवादीत्-सदिशन्तु खलु देवानुप्रियाः यत् मया करणीयम् । ततः खलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पित्रा त काश्यपकम् एवम् अवादीत्-त्वं देवानुप्रियाः । जमालेः क्षत्रियकुमारस्य परेण यत्नेन चातुरङ्गगुलवर्जान् निष्क्रमणप्रायोग्यान् अग्रकेशान् प्रतिकल्पय । ततः खलु स काश्यपो जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पित्रा एवमुक्तः सन् हृष्टस्तुष्टः करतलावत् एवम् स्वामिन् । तथेत्याज्ञया विनयेन वचनं प्रतिशृणोति, प्रतिश्रुत्य सुरभिणा गन्धोदकेन हस्तपादम् प्रक्षालयति, प्रक्षाल्य शुद्धया अष्टपटल्या मुखवस्त्रिकया मुखं बध्नाति, मुखं बन्धित्वा जमालेः क्षत्रियकुमारस्य परेण यत्नेन चतुरङ्गगुलवर्जान् निष्क्रमणप्रायोग्यान् अग्रकेशान् कल्पयति । ततः खलु सा जमालेः क्षत्रियकुमारस्य माता हंसरक्षणेन पटशाटकेन अग्रकेशान् प्रतीच्छति, प्रतीक्ष्य सुरभिणा गन्धोदकेन प्रक्षालयति, प्रक्षाल्य अग्नैः वरैः गन्धैः माल्यैः अर्चयति, अर्चयित्वा शुद्धवस्त्रेण बध्नाति, बध्वा रत्नकरण्डके प्रक्षिपति, प्रक्षिप्य हारवारिधारा-सिन्धुवार-च्छिन्नमुक्तावलिपकाशानि सुतत्रियोगदुःसहानि अश्रूणि विनिर्मुञ्चन्ती । एवमवादीत् एष खलु अस्माकं जमालेः क्षत्रियकुमारस्य बहुषु तिथिषु च पर्वसु च उत्सवेषु च, यज्ञेषु च क्षणेषु च अपश्चिमं दर्शनं भविष्यति, इति कृत्वा उच्छीर्षकमूले स्थापयाति ॥सू० ९॥

टीका—अथ जमालेः क्षत्रियकुमारस्य दीक्षाग्रहणवक्तव्यतामाह—‘तएणं तस्म’ इत्यादि । ‘तएणं तस्म जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिता कोडु विय-

‘तएणं तस्म जमालिस्स’ इत्यादि ।

टीकार्थ—इस सूत्र द्वारा सूत्रकारने क्षत्रियकुमार जमालिकी दीक्षा

“तएणं तस्म जमालिस्स” इत्यादि—

टीकार्थ—क्षत्रियकुमार जमालीना दीक्षामंडोत्सवनी तैयारीआनुं सूत्रकारे

પુરિસે સદાવેદ, સદાવેત્તા એવં વયાસી ' તતઃ ક્વલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિતા કૌટુમ્બિકપુરુષાન્ આજ્ઞાકારિપુરુશ્ચાન્ શબ્દયતિ-આહ્વયતિ, શબ્દયિત્વા-આહ્વય એવ વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીન્-' સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા ! સ્વત્તિય-કુહંગામં નયરં સંઘિમતરવાહિરિયં આમિયં સંમઙ્ગિજ્ઞોવલિત્તં સિંઘાહગતિય ચઽક્કચચ્ચરચઽમ્મુહમહાપહપહેસુ જહા ઉવવાહ્ણે જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ ' મો દેવા-નુપ્રિયાઃ ! ક્ષિપ્રમેવ શીઘ્રાતિશીઘ્રમેવ ક્ષત્રિયકુહંગામં નગરં સામ્યન્તરવાહ્યમ્-સહામ્યન્તરેણ આમ્યન્તરભાગેન બાહ્યેન બહિર્ભાગેન ચ યત્તત્તથા સામ્યન્તર-વાહ્યમ્, ઉદકેન આસિત્તમ્, સમાર્જનિકાદિના સંમાર્જિતમ્, ગોમયાદિના ચોપલિત્તં યત્તત્તથા, શૃંગાટકત્રિકચતુષ્કચત્ત્વરચતુર્મુખમહાપથપથેષુ-શૃંગાટકા-

સંવંધી વક્તવ્યતાકા કથન કિયા હૈ ' તણ તસસ જમાલિસસ સ્વત્તિય-કુમારસસ પિયા કોહુ ક્ષિયપુરિસે સદાવેદ ' હસકે વાદ ઉસ ક્ષત્રિય કુમાર જમાલિકે પિતાને કૌટુમ્બિક-આજ્ઞાકારી પુરુષોકો બુલાયા-' સ-દાવેત્તા એવં વયાસી ' ઓર બુલા કરકે ઉસને ઉનસે એસા કહા-' સ્વિ-પ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા ! સ્વત્તિયકુહંગામં નયરં સંઘિમતરવાહિરિયં આસિયસંમઙ્ગિજ્ઞોવલિત્તં સિંઘાહગ-તિગ ચઽક્ક ચચ્ચરચઽમ્મુહમહા-પહપહેસુ જહા ઉવવાહ્ણે જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ ' હે દેવાનુપ્રિયો ! તુમ લોગ શીઘ્રાતિશીઘ્રહી ક્ષત્રિયકુહંગામ નગરકો મીતર બાહર ઉદકસે સિંચવામો બુહારી આદિસે સંમાર્જિત કરામો ઓર ગોમય આદિસે ઉસે લિપામો તથા ઉસકે શૃંગાટક ત્રિક ચતુષ્ક, ચત્ત્વર, ચતુર્મુખ મહા-પથ એ ' પથ હન સબ રાસ્તાઓમ્મૈં જૈસા કિ ઔપપાતિક સૂત્રમ્મૈં વર્ણન

આ સૂત્રમા વણુંન કથું છે. " તણ તસસ જમાલિસસ સ્વત્તિયકુમારસસ પિયા કોહુ ક્ષિયપુરિસે સદાવેદ " જમાલીને દીક્ષા લેવાની અનુમતિ આપીને તેના પિતાએ કૌટુમ્બિક આજ્ઞાકારી પુરુષોને બોલાવ્યા, " સદાવેત્તા એવં વયાસી " અને તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું— " સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા ! સ્વત્તિયકુહંગા નયર સંઘિમતરં વાહિરિયં આસિયસંમઙ્ગિજ્ઞોવલિત્તં સિંઘાહગ-તિગ-ચઽક્કચચ્ચર-ચઽમ્મુહમહાપહપહેસુ જહા ઉવવાહ્ણે જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ " છે દેવનુપ્રિયો ! આપ જલ્દીમા જલ્દી ક્ષત્રિયકુહંગામ નગરની અંદર અને બહાર પાણી છંટાવો, તેને વાળીબૂડીને સફ કરાઓ, અને છાણ આદિથી તેને લીંપાવો તથા તેના શૃંગાટકો, ત્રિક, ચતુષ્ક, ચત્ત્વર, ચતુર્મુખ, મહાપથ અને પથ, એ ભાગોને ધોતો અને પત કાઓથી શણગારો " આ વિષયનુ વણુંન ઔપપાતિક સૂત્રમા કહ્યા પ્રમાણે સમજવું. અહીં " યાવત્ " પદથી નીચેના સૂત્રપાઠ થઈ શકે

कारादि सर्वमार्गेषु यथौपपातिके सूत्रे यावत्-आसिक्त सिक्त शुचिकसंमृष्ट रथ्या-
न्तरापणवीथिकम् मञ्चातिमञ्चकलितम्-नानाविधरागोच्छ्रितध्वजपताकाति-
पताकामण्डितम्-लाउल्लोह्यमहितम् गोशीर्षसरसरक्तचन्दन यावद् गन्ध-
वर्त्तिभूतम् कुरुत, एषां व्याख्या औपपातिके चत्वारिंशत्तमसूत्रे मत्कृतायां पीयूष-
वर्षिणी टीकायामवलोकनीया। तथाविधं क्षत्रियकुण्डग्रामं नगरं सुसज्जितं विधाय
ममाज्ञप्तिं प्रत्यर्पयत, तत खलु ते कौटुम्बिकपुरुषाः जमालेः- पितुरादेशानुसारं
क्षत्रियकुण्डग्रामं नगरं सुसज्जितं विधाय तदाज्ञप्तिं प्रत्यर्पयन्ति। 'तएणं से
जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया दोच्चं पि कोडुवियपुरिसे सदावेइ, सदावित्ता-

क्रिया गया है-ध्वजपताकादि लगाओ-‘यहां यावत् शब्दसे “आ-
सिक्त सिक्त शुचिक संमृष्ट रथ्यान्तरापणवीथिकम्, - मञ्चातिमञ्चकलि-
तम् नानाविधरागोच्छ्रितध्वजपताकामण्डितम्, लाउल्लोह्यमहितम्,
गोशीर्षसरसरक्तचन्दन यावत् गन्धवर्त्तिभूतम्-कुरुत” इस पाठका
संग्रह किया गया है इन पदोंकी व्याख्या औपपातिक सूत्रमें ४० वें
सूत्रमें हमारे द्वारा की गई पीयूषवर्षिणी टीकामें देख लेनी चाहिये। इस
तरह क्षत्रिय कुण्डग्राम नगरको सुसज्जित करके मेरी आज्ञाको वापिस
करो, अर्थात् जैसा मैंने कहा है उसके अनुसार सब कार्य हो चुका है,
ऐसी पीछे हमे खबर दो-इस प्रकारकी जमालि क्षत्रियकुमारके पिताकी
आज्ञाके अनुरूप क्षत्रियकुण्डग्राम नगर सुसज्जित करके उन कौटु-
म्बिक पुरुषोंने उसकी आज्ञाको पीछे आर्पित कर दिया ‘तएणं से जमा-
लिस्स खत्तियकुमारस्स पिया दोच्चं पि कोडुवियपुरिसे सदावेइ’
तत्र क्षत्रियकुमार जमालिके पिताने पुनः कौटुम्बिक-आज्ञाकारी पुरुषोंको

वामा आये छे—“आसिक्तसिक्तशुचिकसंमृष्टरथ्यान्तरापणवीथिकम्,
लाउल्लोह्यमहितम् गोशीर्षसरसरक्तचन्दन यावत् गन्धवर्त्तिभूतम्, कुरुत” आ-
पढोनी व्याख्या औपपातिक सूत्रना ४० भां सूत्रनी मारा द्वारा-दणवामां
आवेदी पीयूषवर्षिणी टीकामा आपवामां आवेश छे तो जिज्ञासुओ ते व्याख्या
तेमाथी वांची देखी आ प्रमछे क्षत्रियकुण्डग्राम नगरने शणुगारीने मारी
आज्ञा प्रमाणेनी भधी तैयारीओ थर्ग गयानी भभर मने पढोआछे, क्षत्रिय
कुमार जमालीनः पितानी आज्ञा प्रमाणे समस्त शखेने शणुगारीने तेमछे
तेमने भभर आभ्यां छे आपनी आज्ञा प्रमाणेनी भधी तैयारीओ थर्ग बुझी छे.

“तएणं से जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया दोच्चं पि कोडुवियपुरिसे
सदावेइ” त्याइआइ क्षत्रियकुमार जमालीना पिताने इरीथी आज्ञाकारी पुरु-

एवं वयासी '—ततः खलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता द्वितीयमपि वारम् कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति—आह्वयति, शब्दयित्वा—आहूय एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्—' खिप्पामेव भो देवानुप्पिया ! जमालिस्स खत्तियकुमारस्स महत्थं महग्घं महरिहं विउल निक्खमणाभिसेयं उवट्ठवेह ' भो देवानुप्पिया ! क्षिप्रमेव—शीघ्राति—शीघ्रमेव जमालेः क्षत्रियकुमारस्य महार्थं—महा प्रयोजनम्, महार्थं बहु-मूल्यकम्, महार्हम्—अत्यन्तयोग्यम्, महतां वा योग्यम् विपुलं—विशालम्, निष्क्रमणाभिषेकं प्रव्रज्याभिषेकसामग्रीम्, उपस्थापयत—समानयत । ' तएणं ते कोडुब्बियपुरिसा तहेव जाव पच्चप्पिणति ' ततः खलु ते कौटुम्बिकपुरुषास्तथैव यावत् जमालेः क्षत्रियकुमारस्य महार्थं महार्थं महार्हं विपुलं निष्क्रमणाभिषेक-सामग्रीम् उपस्थापयन्ति, उपस्थाप्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पितुराज्ञां प्रति-

दुलाया 'सदावित्ता एव वयासी' और बुलाकर उनसे ऐसा कहा-

'खिप्पामेव भो देवानुप्पिया ! जमालिस्स खत्तियकुमारस्स महत्थं महग्घं महरिहं विउलं निक्खमणाभिसेयं उवट्ठवेह ' हे देवानु-प्रियो ! तुम लोग क्षत्रियकुमार जमालि के महार्थ—महाप्रयोजनवाले, महार्थ—बहुमूल्यवाले, महार्ह—अत्यन्त योग्य अथवा—महापुरुषों के लायक और विपुल—विशाल ऐसे निष्क्रमणाभिषेक को प्रव्रज्याभिषेक सामग्री को लेआओ ' तएणं ते कोडुब्बियपुरिसा तहेव जाव पच्चप्पिणति ' तब उन कौटुम्बिक पुरुषोंने उमी तरहसे यावत् क्षत्रियकुमार जमाली के महार्थ, महार्थ, महार्ह, एवं विशाल निष्क्रमणाभिषेक की सामग्री को उपस्थित कर दिया । इस तरह उन्होंने क्षत्रियकुमार जमालि के पिता की आज्ञा का पालन कर उसका समाचार उनके पास पहुँचा दिया

घेने ओलाव्या " सदावित्ता एवं वयासी " अने तेमने आ प्रभाछे उछु—

" खिप्पामेव भो देवानुप्पिया ! जमालिस्स खत्तियकुमारस्स महत्थं, महग्घं, मह-रिहं विउल निक्खमणाभिसेयं उवट्ठवेह " हे देवानुप्पियो ! तमे जल्दीमां जल्दी क्षत्रियकुमार जमालीना महार्थ—महाप्रयोजनवाला, महार्थ—महामूला, महार्ह—अत्यन्त योग्य अथवा महापुरुषोंने लायक, अने विपुल (विशाल) अथवा निष्क्रमणाभिषेकनी (प्रव्रज्याभिषेकनी) सामग्रीओ लध आये । " तएणं ते कोडुब्बियपुरिसा तहेव जाव पच्चप्पिणति " त्यारे ते कौटुम्बिक पुरुषोअे क्षत्रिय-कुमार जमालीना महार्थप्रयोजनवाला, महामूला, अत्यन्त योग्य अने विपुल प्रव्रज्याभिषेकनी ण्ही सामग्रीओ अेकत्र ठरी आ प्रभाछे क्षत्रियकुमार जमा-लीना पितानी आज्ञानु पालन करीने तेअे तेमने अेवी अमर पड़ोयाडी ठे " आपनी आज्ञानु पालन धरि गयुं छे "

पयन्ति । ' तएणं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो सीहासणवरसि पुरत्था-
 भिसुहं निसीयावेति ' ततःखलु त जमालिं क्षत्रियकुमारम् अम्वाप्तिरो सिहा-
 सनवरे-श्रेष्ठसिंहासने निपीदयतः उपवेशयतः, ' निसीयावेत्ता अट्टसएणं
 सोवन्नियाणं कलसाण एवं जहा रायप्पसेणइज्जे जाव अट्टसएण भोमेज्जाणं
 कलसाणं सव्विड्डीए जाव रवेणं महया महया निक्खमणाभिसेणेणं अभिसिचंति'
 निषाद्य-सिंहासनवरे उपवेश्य अष्टशतेन सौवर्णिकानां-सुवर्णविनिर्मितानां कल-
 शानाम् एवमुक्तरीत्या यथा राजप्रश्रीये यावत्-अष्टशतेन सुवर्णमयानां कल-
 शानाम्, अष्टशतेन सुवर्णरूप्यमणिमयानां कलशानाम्, अष्टशतेन सुवर्णमणिमयानां
 कलशानाम्, अष्टशतेन रूप्यमणिमयानां कलशानाम्, अष्टशतेन सुवर्णरूप्यमणि-

' तएणं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो सीहासणवरसि पुरत्था-
 भिसुहं निसीयावेति ' तत्र क्षत्रियकुमार जमाली को उसके माता पिता
 ने उत्तम सिंहासन के ऊपर पूर्व दिशा की तरफ मुंह करके बैठा दिया
 ' निसीयावेत्ता अट्टसएणं सोवन्नियाणं कलसाणं एवं जहा रायप्पसेण-
 इज्जे जाव अट्टसएणं भोमेज्जाणं कलसाणं सव्विड्डीए जाव रवेणं
 महया महया निक्खमणाभिसेएणं अभिसिचंति ' बैठा करके फिर
 उन्होंने १०८ सोने के कलशोंसे, यावत् १०८ मृत्तिका के कलशोंसे
 अपनी समस्त ऋद्धिके अनुरूप जैसा कि राजप्रश्रीय सूत्रमें कहा गया
 है वैसा ही निष्क्रमणाभिषेक (दीक्षा महेत्सव) से अभिषेक क्षत्रिय-
 कुमार जमालि का गाजे बाजे के साथ किया । यहां पर राजप्रश्रीय
 सूत्र का पाठ कःश संबंधी इस प्रकारसे है-अष्टशतेन सुवर्णरूप्यमणि-
 मयानां कलशानाम्, अष्टशतेन सुवर्णमणिमयानां कलशानाम्, अष्ट-

“ तएणं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो सीहासणवरसि पुरत्था-
 भिसुहं निसीयावेति ” तयरे क्षत्रियकुमार जमालीने तेना मातापिताणे उत्तम
 सिंहासन उपर पूर्व दिशानी तरई मुण राणीने ठेसाडथे।

“ निसीयावेत्ता अट्टसएणं सोवन्नियाणं कलसाणं एवं जाव जहा रायप्पसेण-
 इज्जे जाव अट्टसएणं भोमेज्जाणं कलसाणं सव्विड्डीए जाव रवेणं महया महया
 निक्खमणाभिसेएणं अभिसिचंति ” सिंहासन उपर ठेसाडीने तेमण्णे १०८
 सुवर्णानां कलशेथी ' यावत् ' १०८ माटीना कलशेथी पोतानी समृद्धिने
 अनुरूप, राजप्रश्रीय सूत्रमां कल्ला प्रम णेने, क्षत्रियकुमार जमालीने वाजते
 गाजते प्रमन्याभिषेक करी। राजप्रश्रीय सूत्रमां कलशेथी विषेने आ प्रमाण्णे
 सूत्रपाठ आपेदे। छे- ' अष्टशतेन सुवर्णमणिमयानां कलशानाम्, अष्टशतेन रूप्य-

मयानां कलशानाम् अष्टशतेन भीमानां भूमि विरागणाम् मृन्मयानामित्यर्थः कल-
शानाम्, सर्वद्वया समस्तच्छत्रादिराजचिन्हरूपया, यावत् सर्वद्युत्या आभरणादि
सम्बन्धिन्या, सर्वबलेन सर्वसैन्येन, सर्वसमुदायेन पौरादि मेष्ठनेन, सर्वोचित-
कृत्यकरणरूपेण सर्वैश्वर्येण, सर्वविभूत्या सर्व सम्पदा, सर्व विभूषया सकलशोभया,
सर्व संभ्रमेण प्रीतिकृतौत्सुक्येन, सर्व पुष्पगन्धमाल्यालंकारेण, सर्वतुर्यशब्दसंनि-
नादेन, महत्या ऋद्ध्या, महत्या द्युत्या, महताबलेन, महता समुदायेन, वरतूर्य-
यमकसमकप्रवादितेन, शङ्ख-पणव-पटह-भेरी-झल्लरी-खरमुखी-मुरज-मृदङ्ग-
दुन्दुभि-निर्वोषणादितेन रवेण महता निष्कमणाभिषेकेण प्रत्रय्याग्रहणाभिषेक-
सामग्र्या अभिविञ्चना, अभिसिञ्चिता करयल जाव जएणं विजएणं वद्धावेति ।

शतेन रूपमणिमयानां कलशानाम्' तथा 'सविद्धीए जाव' में जो
यावत् पद है उससे समस्त छत्रादि राजचिह्न रूप सर्वद्वि के अतिरिक्त
यह पाठ और गृहीत हुआ है—“ सर्वद्युत्या, सर्वबलेन, सर्वसमुदायेन,
स्ववैर्येण, सर्वविभूत्या, सर्वविभूषया, सर्वसंभ्रमेण, सर्वपुष्पगन्धमाल्या-
लंकारेण, सर्वतुर्यशब्दसंनिनादेन महत्या ऋद्ध्या, महत्या द्युत्या, महता
बलेन, महता समुदाये, वरतूर्य यमक समकप्रवादितेन, शङ्खपणवपटहभेरी
झल्लरी-खरमुखी-मुरज-मृदङ्ग-दुन्दुभिनिर्वोषणादितेन रवेण ”। ‘अभि-
सिञ्चिता करयल जाव जएणं विजएणं वद्धावेति’ अभिषेक करने के
बाद उन्होंने अपने दोनों हाथोंकी अंजलि बना कर उसे मस्तक पर
तीन बार घुमाया और फिर जब विजय इस प्रकारके शब्दोंका उन्होंने
उच्चारण करते हुए अपने पुत्र क्षत्रियकुमार जमालि को बधाई दी ।

मणिमयानां कलशानाम् ” तथा ‘ सविद्धीए जाव ’ आ सूत्रशनी साथे ७
“ जाव (यावत्) ” पदने प्रयोग करवाभां आ०ये० छे, तेना द्वारा समस्त
छत्रादि राजचिह्न ३५ अभूद्धि उपरंत आ सूत्रपाठ पशु अडधु करवाभा
आ०ये० छे—

“ सर्वद्युत्या, सर्वबलेन, सर्वसमुदायेन, स्ववैर्येण, सर्वविभूत्या, सर्वविभू-
षया, सर्वसंभ्रमेण, सर्वपुष्पगन्धमाल्यालंकारेण, सर्वतुर्य शब्दसंनिनादेन, महत्या
ऋद्ध्या, महत्या, द्युत्या, महता बलेन, महता समुदाये, वरतूर्ययमकसमकप्रवादितेन,
शङ्ख पणव पटह भेरी-खल्लरी-खरमुखी-मुरज-मृदङ्ग-दुन्दुभिनिर्वोषणादितेन रवेण ”

“ अभिसिञ्चिता करयल जाव जएण विजएण वद्धावेति ” अभिषेक करीने
तेमझे पोताना गन्ने हाथ जोडीने अने तेने भस्त्र १३ पर त्रधु चार आवर्तन
(घुमाववानी किया) करीने क्षत्रियकुमार जमालीने “ जय हो, विजय हो ”

निष्क्रमणाभिषेकेण प्रव्रजनाभिषेकसामग्र्या अभिषिच्य करतल यावत् करतल-
पविग्रहीतं शिरसावर्त मस्तके अञ्जलिं कृत्वा जयेन विजयेन वर्द्धयतः, अत्र माता
पित्रो यद् मस्तके अञ्जलिकरणं जयविजयशब्देन वर्धापनं च कथितं तद्भावि
दीक्षापेक्षयाऽवगन्तव्यम् । ‘ जएणं विजएणं वद्धावेत्ता एवं वयासी ’-जयेन विज-
येन वर्द्धयित्वा एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अकादिष्टाम्-‘ भण जाया ! किं पयच्छामो ?
किण्णा वा ते अट्ठो ? हे जात ! हे पुत्र ! भण-वद, किं वस्तु वयम् सामान्यतो
ददुमः भवदभीष्टेभ्यो जनेभ्यः भवते वा, किम् प्रयच्छामो विशेषतो ददुमः
भवदभिमतभ्यो जनेभ्यो, भवते वा केन वा वस्तुना तव अर्थः ? प्रयोजनम्
वर्तते ? इति । ‘ तएणं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी-’

यहां माता पिताने क्षत्रियकुमार जमाली के प्रति अपनी अंजलि मस्तक
पर तीन बार घुमाई ’ जय और विजय शब्द का उच्चारण करते हुए
उसे वधाई दी-ऐसा जो कहा गया है वह आगे होनेवाली दीक्षा की
अपेक्षा से कहा गया है ऐसा जानना चाहिये । ‘ जएणं विजएणं वद्धा-
वेत्ता एवं वयासी ’ जय विजय शब्दसे वधाई दे चुकनेके अनन्तर फिर
पिताने उससे ऐसा कहा-‘ भण जाया ! किं देमो, किं पयच्छामो,
किण्णा वा ते अट्ठो ’ हे पुत्र ! कहो-हम अब तुम्हारे लिये अथवा
तुम्हारे अभीष्टजनों के लिये क्या दें ? अपने लिये या अपने अभीष्ट-
जनों के लिये तुम विशेष रूपमें हमसे क्या चाहते हो ? किस वस्तुसे
तुम अपना हार्दिक अभिमत सिद्ध करना चाहते हो, कहो पुत्र । ‘ तएणं
से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी ’ तब क्षत्रियकुमार

એવા શબ્દોથી વધાવ્યો. અહીં એવું જે કહેવામાં આવ્યું છે કે ક્ષત્રિયકુમાર
જમાલિના માતાપિતાએ અંજલિબદ્ધ હાથનું ત્રણ વખત મસ્તક પર આવર્તન
કરીને જમાલિને જય-વિજયના નાદોથી વધાવ્યો, ” તે ભવિષ્યમાં તેના દ્વ રા
અહણ કરનાર પ્રવ્રજ્યાની અપેક્ષાએ કહેવામાં આવ્યું છે, એમ સમજવું.

“ જएणं विजएणं वद्धावेत्ता एवं वयासी ” “ જય હો, વિજય હો ”
એવા શબ્દોચારથી તેને વધાવીને તેના પિતાએ તેને આ પ્રમાણે કહ્યું—
“ ભણ જાયા ! કિં દેમો, કિં પયચ્છામો, કિણ્ણા વા તે અટ્ઠો ” હે પુત્ર !
કહે, હવે તારે માટે અથવા તારા અભિષ્ટજનોને માટે અમે શું આપીએ ?
તારા પોતાને મટે અથવા તારા અભિષ્ટજનોને માટે તું વિશેષ રૂપે અમારી
પાસેથી શું ચાહે છે ? કઈ વસ્તુથી તું તારી પોતાની હાર્દિક ઇચ્છા સિદ્ધ કરવા
માગે છે ? “ તएणं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी ” ત્યારે

તતઃખલુ સ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ અમ્વાપિતરૌ એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવા-
દીત્-‘ ઇચ્છામિ ણ અમ્મતાઓ ! કુત્તિયાવળાઓ રયહરણં પઢિગ્ગહં ચ આણિઽ
કાસવગં ચ સદ્ધાવિઽ ’ હે અમ્મતાતૌ ! ઇચ્છામિ ખલુ અહમ્ કુત્તિકાપળાત્-
કુત્તિકં સ્વર્ગમર્ત્યપાતાલલક્ષણં ભૂત્રયમ્, તત્સમ્મત્તિ વસ્તુઅપિ કુત્તિકં તત્સમ્પા-
દકઃ આપળો હદ્ધો દેવાધિષ્ઠિતત્વેનાસૌ કુત્તિકાપણસ્તસ્માત્ ત્રિલોકી હદ્ધવિશે-
પાત્ રજોહરણં ચ પ્રતિગ્રહં ચ પાત્રમ્ આનાયયિતુમ્, કાશ્વપકં ચ નાપિતં શબ્દ-
યિતુમ્ અહાયયિતુમ્ ઇચ્છામિ ઇતિ પૂર્વેણાન્વયઃ, ‘ તણ્ણ સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિય
કુમારસ્સ પિયા કોહુ વિય પુરિસે સદ્ધાવેહ, સદ્ધાવેત્તા એવ વયાસી ’ તતઃ ખલુ

જમાલિને અપને માતા પિતાસે એસા કહા-‘ ઇચ્છામિ ણ અમ્મતાઓ !
કુત્તિયાવળાઓ રયહરણ ચ, પઢિગ્ગહંચ આણિઽ, કાસવગં ચ, સદ્ધાવિઽ
હે માનતાન ! મેં યાહના હુંં કિ આપ મુજે કુત્તિકાપળસે રજોહરણ ઓર
પાત્ર મંગવા દેં ઓર નાપિત કો બુલવા દેં વૈસે તો સ્વર્ગ, મર્ત્ય ઓર
પાતાલ ઇસકા નામ કુત્તિક હૈ પરન્તુ સમ્બન્ધ કે યોગ સે ઇનમેં રહી
હુઈ વસ્તુ કો ખી કુત્તિક કહ દિયા ગયા હૈ । ઇસ વસ્તુ કી પ્રાપ્તિ હોને
કા સ્થાન રૂપ જો આપળ-હાટ હૈ કિ જો દેવાધિષ્ઠિત હોતા હૈ વહ
કુત્તિકાપળ કહલાતા હૈ-ઇસ તરહ કુત્તિકાપળ શબ્દ કા વાચ્યાર્થ હુઆ
ત્રીન લોક મેં રહી હુઈ વસ્તુ કે મિલને કા સ્થાન । ડસ ત્રિલોક રૂપ
હાટ સે મેં રજોહરણ ઓર પાત્ર મંગવાના યાહના હુંં ઓર એક નાપિત
બુલવાના યાહના હુંં ‘ તણ્ણ સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા કોહુ-
વિયપુરિસે સદ્ધાવેહ ’ તય ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ કે પિતાને અપને આજ્ઞા-

ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીએ તેના માતાપિતાને આ પ્રમાણે કહ્યું- ‘ ઇચ્છામિ ણ
અમ્મતાઓ ! કુત્તિયાવળાઓ રયહરણ ચ, પઢિગ્ગહં ચ, આણિઽ, કાસવગ ચ
સદ્ધાવિઽ ’ હે માતાપિતા ! મારી એવી ઇચ્છા છે કે આપ મને કુત્તિકાપળ-
માથી રજોહરણ અને પાત્ર મંગાવી આપો અને નાધને બોલાવી મંગાવો.
આમ તો સ્વર્ગ, મર્ત્ય અને પાતાલને ‘ કુત્તિક ’ કહે છે, પરન્તુ સંબંધના
યોગથી તેમા રહેલી વસ્તુને પણ કુત્તિક કહેવામા આવેલ છે રજોહરણ આદિ
વસ્તુની પ્રાપ્તિ જે હાટમાથી થાય છે તે હાટને કુત્તિકાપળ કહે છે તે કુત્તિકા-
પળ દેવાધિષ્ઠિત હોય છે. આ રીતે ત્રણે લોકમા રહેલી વસ્તુની પ્રાપ્તિના
સ્થાનને ત્રિલોક રૂપ હાટને માટે અહિં “ કુત્તિકાપળ ” શબ્દનો પ્રયોગ કરાયો છે.
જમાલી તે કુત્તિક હાટમાથી રજોહરણ અને પાત્ર મંગાવવા તથા એક નાધને
બોલાવવા માંગે છે.

“ તણ્ણ સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા કોહુ વિયપુરિસે સદ્ધાવેહ ”
ત્યારે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના પિતાએ પોતાના આજ્ઞાધારી પુરુષોને બોલાવ્યા.

તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિતા કૌટુમ્બિકપુરુષાન્ શબ્દયતિ, આદ્યતિ, શબ્દયિત્વા આહૂય એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્—‘ સ્વિષ્પામેવ મો દેવાણુ-
પ્પિયા ! સિરિઘરાઓ તિન્નિસયસહસ્સાઈ ગદાય, દોહિસયસહસ્સેઈ કુત્તિયા-
વણાઓ રયહરણં ચ પડિગ્ગહ ચ આણેહ, સયસહસ્સેણં કાસવગં ચ સદ્દાવેહ ’
મો દેવાનુપ્રિયાઃ ! ક્ષિપમેવ શીઘ્રાતિશીઘ્રમેવ શ્રીઘૃહાત્ ધનમાળાગારાન્ ત્રીણિ
શતસહસ્રાણિ લક્ષગાનિ સુવર્ણમુદ્રાં ગૃહીત્વા આદાય તન્મધ્યાત્ દ્વાભ્યાં શતસહ
સ્ત્રાભ્યાં લક્ષાભ્યાં સુવર્ણમુદ્રાભ્યાં કુત્ત્રિકાપણાત્ રજોહરણં ચ પ્રતિગ્રહ પાત્રં ચ
આનયત, શતસહસ્સેગ એકરુક્ષેણ સુવર્ણમુદ્રાગાં કાસવપદં ચ નાપિત શબ્દયત અ હૂયત ।
‘તણ તે કોહુંવિયપુરિસા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિઝગા એવં વુત્તા સમાણા હટ્ટ-
તુટ્ટા કરયલ્લ જાવ પડિસુણેત્તા સ્વિષ્પમેવ સિરિઘરાઓ તિન્નિસયસહસ્સાઈ’ તદેવ
જાવ કાસવગં સદાવેતિ ’ તતઃખલુ તે કૌટુમ્બિકપુરુષાઃ જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમા-

કારી પુરુષોં કો બુલવાયા—‘ સદાવેત્તા ’ બુલવાકર ‘ એવં વયાસી ’ उनसे
ऐसा कहा—‘ स्विष्पामेव मो देवानुप्पिया ! सिरिघराओ तिन्निसय सह-
स्साई गहाय दोहिं सयसहस्सेहिं कुत्तियवणाओ रयहरणं च पडिग्ग-
हं च आणेह, सयसहस्सेण कसवगं च सदावेह ’ हे देवानुप्रियो ! तुम
लोग शीघ्रातिशीघ्र ही खजाने से तीन लाख सुवर्ण मुद्राओं को—सोने
की मुहरों को लेकर कुत्रिकापण जाओ वहां से दो लाख सोने की मुह-
रोंसे रजोहरण और पात्र ले आओ तथा एक लाख सोने की मुहरों को
देकर नापित को बुलवाओ ‘तएण ते कोहुंविपुुरिसा जमालिस्स
स्वत्तियकुमारस्स पिज्जा एवं वुत्ता समाणा हट्टतुट्ठा करयल जाव पडि-
सुणेत्ता, स्विष्पामेव सिरिघराओ तिन्निसयसहस्साई तदेव जाव कसवगं

“ સદાવેત્તા એવં વયાસી ” અને બેલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું—“ સ્વિષ્પામેવ મો
દેવાનુપ્રિયા ! હે દેવાનુપ્રિયો ! બની શકે એટલી ત્વરાથી “ સિરિઘરાઓ તિન્નિ
સયસહસ્સાઈ ગદાય દોહિં સયસહસ્સેઈ કુત્તિયાવણાઓ રયહરણં ચ પડિગ્ગહં ચ
આણેહ, સયસહસ્સેણં કાસવગં ચ સદાવેહ ” ત્રણ લાખ સુવર્ણમુદ્રાઓ (સોના
મહોરો) લઈને કુત્ત્રિકડાટે બીઓ. ત્યાં બે લાખ સોનામહોરો આપીને રજો
હરણ અને પાત્ર લઈ આવે, તથા એક લાખ સોનામહોરો લઈને નાઈને
(ધાંચબંને) બેલાવી લાવે. (તણ તે કોહુંવિયપુરિસા જમાલિસ્સ સ્વત્તિય
કુમારસ્સ પિઝગા એવંવુત્તા સમાણા હટ્ટતુટ્ટા કરયલ્લ જાવ પડિસુણેત્તા, સ્વિષ્પામેવ
સિરિઘરાઓ તિન્નિસયસહસ્સાઈ તદેવ જાવ કાસવગ સદાવેતિ ” ક્ષત્રિયકુમાર

रस्य पित्रा एवम् उक्तरीत्या उक्ताः सन्तो हृष्टतुष्टाः हर्षतोपयुक्ताः करतल यावत् शिरसावर्तं मस्तके अञ्जलिं कृत्वा विनयेन नतमस्तकाः प्रतिश्रुत्य क्षिप्रमेव शीघ्राति-
शीघ्रमेव श्रीगृहात् धनभाण्डागारात् त्रीणि सहस्राणि लक्षाणि तथैव यावत् तेषां
मध्यात् द्वाभ्यां लक्षाभ्यां रजोहरणं च प्रतिग्रहं च कुत्रिकापणात् आनयन्ति, एकेन
च लक्ष्णेण काश्यपकं च नापितं शब्दयन्ति, आहयन्ति । ' तएणं से कासवए जमा-
लिस्स खत्तियकुमारस्स पिउणा कोडुंविणपुरिसेहिं सदाविए समाणे हट्ठे तु
ण्हाए कयवलिकम्मे जाव सरीरे ' ततः खलु स काश्यपको नापितो जमालेः
क्षत्रियकुमारस्य पित्रा कौटुम्बिकपुरुषैः शब्दायितः आहूतः सन् हृष्टः,
तुष्टः, स्नातः कृतवलिकर्मा काकेभ्यो दत्तान्नभागो यावत् कृतकौतुकमङ्गल-

सदावेति ' जब क्षत्रियकुमार जमालि के पिताने उन कौटुम्बिक पुरुषों
से ऐसा कहा तो वे बहुत खुश हुए और आनन्दित चित्त होते हुए
उन्होंने दोनों हाथ जोड़कर बड़े विनय के साथ अपने स्वामी की हल्स
आज्ञाको नत मस्तक हो स्वीकार कर ली । फिर वे खजाने पर गये
और वहां से तीन लाख स्वर्णमुद्राएं लेकर दो लाख स्वर्णमुद्राओंमें रजो-
हरण और पात्र कुत्रिकापण से ले आये तथा एक लाख स्वर्णमुद्राएं
देकर नापित को बुलालाए ' तएणं से कासवए जमालिस्स खत्तियकु-
मारस्स पिउणा कोडुंविणपुरिसेहिं सदाविए समाणे हट्ठे तुट्ठे ण्हाए
कयवलिकम्मे, जाव सरीरे ' जब क्षत्रियकुमार जमालि के पिताने अपने
आज्ञाकारी पुरुषों को भेजकर उस नापित को बुलवाया-तब वह नापित
उनके बुलाने पर बड़ा ही खुश हुआ और आनन्दित चित्त होकर उसने
उसी समय स्नान किया-काक आदि के लिये अन्न डाला यावत् कौतुक

जमालीना पितानी ओ बात सांभलीने ते आज्ञाकारी पुरुषोने धरो। ज आनंद
थयो तेमणे भन्ने हाथ लेडीने, अचनत मस्तक करीने पोताना स्वामीनी
आज्ञाने विनयपूर्वक स्वीकार क्यो अने त्यांधी जधने तेमणे भजनाभांधी त्रण
लाभ सुवर्णमुद्राओ लीथी तयारभाद तेओ कुत्रिकापणमा ओ लाभ सुवर्णमु-
द्राओ आपीने रलेडरण अने पात्र लध आल्या अने ओक लाभ सुवर्णमुद्राओ
आपीने नाधने (धायजने) ओलावी लाव्या " तएणं से कासवए जमालिस्स
खत्तियकुमारस्स पिउणा कोडु विणपुरिसेहिं सदाविए समाणे हट्ठे तुट्ठे ण्हाए, कय
वलिकम्मे जाव सरीरे " ज्यारे क्षत्रियकुमार जमालीना पिताने पोताना
आज्ञाकारी पुरुषोने भोडलीने ते डजम ओलाव्यो, त्यादे तेने धरो ज डध
अने सतोष धयो तेणे तुरत ज स्नानशुद्धमा जधने स्नान क्यु, तयारभाद

પ્રાયશ્ચિત્તઃ શુદ્ધપ્રવેશ્યાનિ વસ્ત્રાણિ માત્રલયાનિ પ્રવરપરિહિતઃ અલ્પમહાર્ધા-
ભરણાલ્કૃતશરીરઃ ‘જેનેવ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા તેનેવ ઉવા-
ગચ્છહ, ઉવાગચ્છિત્તા કરયલ જાવ વદ્દુ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયરં
જણેણ વિજણેણં વદ્ધાવેહ’ યત્રૈવ યસ્મિન્નેવ સ્થાને જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય
પિતા આસીત્, તત્રૈવ તસ્મિન્નેવ સ્થાને ઉવાગચ્છનિ, ઉવાગત્ય કરતલ યાવત્
શિરસાવર્તે મસ્તકે અજ્જલિં કૃત્વા જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિતરં જયેન વિજયેન
જયવિજયમુચકશબ્દેન વદ્ધૈયતિ ‘વદ્ધાવિત્તા’ એવં વયાસી’-વદ્ધૈયિત્વા એવં
વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્-‘સંદિસંતુ ણં દેવાણુપ્પિયા ! જં મણ કરણિજ્જં ?’

એવં મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત ક્રિયા-ફિર ઉસને અપને શરીર પર શુદ્ધ વડે
ઘર પર જાને યોગ્ય અચ્છે ૨ કીમતી કપડે પહિરે-થોડે ભારવાળે એવં
વેશ કિમતી અનેક આભૂષણ ધારણ ક્રિયે-હસ તરહ સવ પ્રકાર સે
વિભૂષિત હોકર વહ ‘જેનેવ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા-તેનેવ
ઉવાગચ્છહ’ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ કે પિતા જહાં પર થે-વહાં પર આયા
‘ઉવાગચ્છિત્તા કરયલ જાવ વદ્દુ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયરં જણે
ણં વિજણેણં વદ્ધાવેહ’ વહાં આકર ઉસને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે પિતાકો
નત મસ્તક હોકર ‘જય હો આપકી વિજય હો’ હસ પ્રકારકે જય વિજય
સુચક શબ્દોં કા ઉચ્ચારણ કરતે હુણ વધાઈ દી. યહાં યાવત્ શબ્દ સે
“શિરસાવર્તે મસ્તકે અજ્જલિં” હસ પાઠ કા ગ્રહણ ક્રિયા ગયા હૈ ।
‘વદ્ધાવિત્તા એવં વયાસી’ વધાઈ દેકર ફિર ઉમને હસ પ્રકાર સે કહા
‘સંદિસંતુ ણં દેવાણુપ્પિયા ! જં મણ કરણિજ્જં’ હે દેવાણુપ્રિય ! આપ

તેણે વાવસ અઢિને અન્ન આપવા રૂપ બલિકર્મ કયું તથા દૌતુક અને મગલ
રૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત કયું. ત્યારબાદ તેણે પેતના શરીર ઉપર શુદ્ધ, સારા સારા
કિંમતી કપડા પહેર્યાં અને વજનમાં હલકાં પણ બહુમૂલ્યવાન એવાં આભૂષણો
ધારણ કર્યા, આ રીતે સુદર વસ્ત્રો અને આભૂષણોથી વિભૂષિત થઈને “જેનેવ
જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા, તેનેવ ઉવાગચ્છહ” તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના
પિતાની પાસે આવ્યો. “ઉવાગચ્છિત્તા કરયલ જાવ વદ્દુ જમાલિસ્સ સ્વત્તિય-
કુમારસ્સ પિયર જણેણ વિજણેણં વદ્ધાવેહ” ત્યાં આવીને તેણે માથું નમાવીને
તથા “આપનો જય હો, આપનો વિજય હો” એવાં શબ્દોનાં ઉચ્ચારણ-
પૂર્વક ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના પિતાને વધાવ્યા. અહીં “જાવ (યાવત્)”
પદથી “શિરસાવર્ત” મસ્તકે અજ્જલિ” આ સૂત્રપાઠ ગ્રહણ કરવામાં આવ્યો
છે. “વદ્ધાવિત્તા એવં વયાસી” જ્યાવજ્યયતું ઉચ્ચારણ કરીને તેણે તેમને આ
પ્રમાણે કહ્યું—“સંદિસંતુ ણં દેવાણુપ્પિયા ! જં મણ કરણિજ્જં” હે દેવાણુપ્રિય !

મો દેવાનુપ્રિયા ! મવન્તઃ મન્દિશન્તુ-આજ્ઞાપયન્તુ સ્વલુ યત્ મયા કરણીયમ્
યન્મમ્ કર્તવ્યં વર્તતે । ‘ તદ્દર્શનં સે જમાલિસ્મ સ્વત્તિયકુમારસ્મ પિયા તં કાસવર્ગં
એવં વચાસી ’ તતઃસ્વલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિતા તં કાશ્યપકં નાપિ-
તમ્ એવં વક્ષ્યમાણપ્રચારેણ અવાદીત-‘ તુમં દેવાણુપ્પિયા ! જમાલિસ્મ સ્વત્તિય-
કુમારસ્મ પરેણં જત્તેણં ચરુરગુલવજ્જે નિઘ્નમણપ્પાઝગ્ગે અગ્ગેસે પહિકપ્પેહ ’ મો
દેવાનુપ્રિય ! ત્વં જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પરેણ યત્નેન અત્યન્તસાવધાનતયા
ચતુરઙ્ગુલવર્જાન-ચતુરઙ્ગુલપ્રમાણકેશાન્ વિહાય નિઘ્નમણપ્રાયોગ્યાન્ પ્રવ્રજ્યા
પ્રસન્નયોગ્યાન્ અગ્રકેશાન્ કેશાગ્રમાગાન્ પ્રતિકલ્પય - પ્રતિકર્તય
‘ તદ્દર્શનં સે કાસવે જમાલિસ્મ સ્વત્તિયકુમારસ્મ પિઝ્ઞા એવં વુત્તે સમાણે હઠ્ઠતુઠ્ઠે
કરયલ જાવ એવં સામી ! તહત્તાણાણ વિગણં વચણં પહિસુણેહ ’ તતઃસ્વલુ સ
કાશ્યપકો નાપિતો જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિત્રા એવદુત્તપ્રકારેણ ઉક્તઃ સન્

આજ્ઞા દે કિ સુઙ્ગે વધા કરના હૈ । ‘ તદ્દર્શનં સે જમાલિસ્મ સ્વત્તિયકુમા-
રસ્મ પિયા તં કાસવર્ગં એવં વચાસી ’ તવ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ કે
પિતાને સ્મ નાપિત સે એસા કહા-‘ તુમં દેવાણુપ્પિયા ! જમાલિસ્મ
સ્વત્તિયકુમારસ્મ પરેણં જત્તેણં ચરુરગુલવજ્જે નિઘ્નમણપ્પાઝગ્ગે અગ્ગ-
કેમે પહિકપ્પેહ ’ હે દેવાનુપ્રિય ! તુમ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ કે અત્યન્ત
સાવધાની કે સાથ ચાર અંગુલપ્રમાણ કેશોં કો છોડકર ઉન્હે એસે ઢંગ
સે કતરો કિ જિસસે વે પ્રવ્રજ્યા પ્રસન્ન કે યોગ્ય વન જાવે (તદ્દર્શનં સે
કાસવે જમાલિસ્મ સ્વત્તિયકુમારસ્મ પિઝ્ઞા એવં વુત્તે સમાણે હઠ્ઠતુઠ્ઠે
કરયલ જાવ એવં વચાસી । તહત્તાણાણ વિગણં વચણં પહિસુણેહ ’
હસ તરહસે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે પિતાને જવ સ્મ નાપિતસે(નાઈ)એસા

આપની જે આજ્ઞા મળે તે હુ માથે ચડવના તૈયાર છું માટે કહેા, શી
આજ્ઞા છે ? “ તદ્દર્શનં સે જમાલિસ્મ સ્વત્તિયકુમારસ્મ પિયા તં કાસવર્ગં એવં
વચાસી ” ત્યારે તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિના પિતાએ તે નાપિતને (નાઈને)
આ પ્રમાણે કહ્યું-“ તુમ દેવાણુપ્રિયા ! જમાલિસ્મ સ્વત્તિયકુમારસ્મ પરેણં જત્તેણં
ચરુરગુલવજ્જે નિઘ્નમણપ્પાઝગ્ગે અગ્ગકેમે પહિકપ્પેહ ” હે દેવાનુપ્રિય ! તમે
ધણી જે સાવધાનીથી ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિના ચાર અંગુલ પ્રમાણ કેશને છોડીને
ખાડીના અગ્રકેશને એવી રીતે કાપી નાખે કે જેથી તે પ્રવ્રજ્યા પ્રસન્નને
યોગ્ય બની બાધ “ તદ્દર્શનં સે કાસવે જમાલિસ્મ સ્વત્તિયકુમારસ્મ પિઝ્ઞા એવં
વુત્તે સમાણે હઠ્ઠતુઠ્ઠે કરયલ જાવ એવં વચાસી ” ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિના પિતાની
એવી આજ્ઞા સાંભળીને તે નાપિત ધણે જે હર્ષ અને સતોષ પામ્યો તેણે

हृष्टतुष्टः करतल यावत् शिरसावर्तं मस्तकेऽञ्जलिं कृत्वा एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण
 अवादीत्-हे स्वामिन् ! ' तदेह ' तथेति-एवमेवास्तु इत्युक्त्वा आज्ञया विनयेन
 वचनं प्रतिशृणोति-स्वीकरोति ' पडिसुणेत्ता सुरभिणा गन्धोदणं हत्थपाए-
 पक्खालेह, पक्खालेत्ता सुद्धाए अट्टपडलाए पोत्तीए मुहं बंधइ, बंधिता ' प्रति-
 श्रुत्य जमालेः पितुर्वचनं स्वीकृत्य सुरभिणा सुगन्धिना गन्धोदकेन हस्तपादं प्रक्षालयति,
 प्रक्षाल्य शुद्धा-अत्यन्तरवित्रीभूतया अट्टपडलाया अष्टगुणावृत्तया अष्ट-
 पुटकया मुखवस्त्रिकया मुखं वध्नाति, मुखं बद्ध्वा-' जमालिस्स खत्तियकुमारस्स
 परेणं जत्तेणं चउरंगुलवज्जे निक्खमणप्पाउग्गे अगगकेसे कप्पइ ' जमालेः
 क्षत्रियकुमारस्य परेण यत्नेन अत्यन्तसावधानतया चतुरङ्गुलवर्जान् चतुरङ्गुल
 प्रमाणान् विहाय निष्क्रमणप्रायोग्यान् दीक्षाप्रसङ्गयोग्यान् अग्रकेशान्, अग्रभूताः
 केशाः अग्रकेशास्तान् प्रतिकल्पयति-प्रतिकर्त्तयति, ' तएणं जमालिस्स खत्तिय-

कहा तो वह बहुत खुश हुआ एवं आनन्दित चित्त होकर उसने दोनों
 हाथ जोड़े-विनयाचनत होकर हे स्वामिन् ! जैसा आप कहते हैं मैं
 उसी प्रकारसे करूंगा ऐसा कहा-कह करके उनके वचनोंको स्वीकार
 किया ' पडिसुणेत्ता सुरभिणा गन्धोदणं हत्थपाए पक्खालेह, पक्खा-
 लेत्ता सुद्धाए अट्टपडलाए पोत्तीए मुहं बंधइ, बंधिता ' स्वीकार करके
 फिर उसने अपने दोनों हाथोंको सुगंधित जलसे धोकर शुद्ध किया.
 शुद्ध करके फिर उसने अपने मुहको कण्ठेनी आठ पुडवाली शुद्ध
 पट्टी करके बांधा, बांध कर ' जमालिस्स खत्तियकुमारस्स परेणं जत्तेणं
 चउरंगुलवज्जे निक्खमणप्पाउग्गे अगगकेसे कप्पइ ' क्षत्रियकुमार ज-
 मालिके चार अंगुल छोड़कर केशोंके अग्र केशोंको इस तरहसे कतरा
 कि जिससे वे दीक्षाके प्रसङ्गके योग्य बन गये, ' तएणं जमालिस्स ख-

पुत्रकित इदमे विनयपूर्वकं भन्ने हाथ जोडीने तेमने आ प्रभाणु कहु—
 “ तहत्ताणाए विणएणं वयणं पडिसुणेइ ” आपनी आज्ञा माथे थडावुं छुं.
 “ पडिसुणेत्ता सुरभिणा गन्धोदणं हत्थपाए पक्खालेह, पक्खालेत्ता सुद्धाए अट्ट
 पडलाए पोत्तीए मुहं बंधइ, बंधिता ” तयारणाइ तेणु सुगंधित जणथी पोताना
 भन्ने हाथने धोया, हाथने साइ करीने तेणु आठ पडवाणी कपडानी शुद्ध
 पट्टी भुण पर बांधी. बांधीने “ जमालिस्स खत्तियकुमारस्स परेण जत्तेण चउ-
 रंगुलवज्जे निक्खमणप्पाउग्गे अगगकेसे कप्पइ ” तेणु क्षत्रियकुमार जमालीना
 आर अंगुलप्रमाणु केश सित्रायना बांधीना अग्रकेशोने भाडु ज नतनपूर्वक
 क्षापीने प्रमन्याने योग्य भनावी दीधा, “ तएणं जमालिस्स खत्तियकुमारस्स

કુમારસ્સ માયા હંસલક્ષણેનં પડમાડણં અગ્ગકેસે પડિચ્છઈ' તતઃ સ્વલુ
સા જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય માતા હંસલક્ષણેન હંસવન્ શુક્લેન દર્માચિન્હેન વા
પટશાટકેન પટરૂપઃ શાટકઃ પટશાટકઃ શાટકોહિ શટનકારકોઽપિ ઉચ્યતે અત
સ્તન્નિરાસાર્થં પટગ્રહણમ્, અથવા શટકો વસ્ત્રમાત્રમુચ્યતે સ ચ પૃથુલઃ પટોઽભિ
ધીયતે ઇતિ પટશાટકઃ, તેન પદ્યામ્બરેણ અગ્રકેશાન્ જમાલેઃ શિરોરુહાન્ પ્રતી-
ચ્છતિ-ગૃહ્ણતિ, ' પડિચ્છિત્તા સુરભિના ગંધોદણં પક્વાલેઈ ' પ્રતીઘ્ય ગૃહીત્વા
સુરભિના ગન્ધોદકેન પ્રક્ષાલયતિ, ' પક્વાલેત્તા અગ્ગેહિં વરેહિં, ગંવેહિં મલ્લેહિં,
અચ્ચેઈ ' પ્રક્ષાલ્ય અગ્ગ્યૈઃ પ્રધાનૈઃ વરૈઃ શ્રૈઠૈઃ, ગન્ધૈઃ પરિમલૈઃ, માલ્યૈઃ પુષ્પાદિ-
સ્તગ્નિમઃ અર્ચતિ-પૂજયતિ ' અચ્ચિત્તા સુદ્ધવત્થેણં વંધેઈ, વંધિત્તા રચણકરંડગંસિ

ત્તિયકુમારસ્સ માયા હંસલક્ષણેનં પડમાડણં અગ્ગકેસે પડિચ્છઈ' ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે ઉન કર્તિત અગ્રકેશોંકો ઉસકી માતાને હંસકે
જેસે અથવા હંસકે ચિહ્નવાલે પટશાટક-રેશમીતૌલિયામ્ લે લિયા યહાં
પર જો શાટકકે સાથ પટ શબ્દ રચા ગયાહૈ, ઉસસે શટનકારક સહનેવાલે
શટકકા વ્યવચ્છેદ કિયા ગયાહૈ. ઇસસે પટરૂપસે જો શાટક વહ પટ
શાટક હૈ એસા વોધ હોતા હૈ, પટરૂપ શાટક જિસે ભાષામ્ તૌલિયા
કહતે હૈં કહલાતા હૈ. અથવા શાટક નામ વસ્ત્ર માત્રકા હૈ. મોટા જો
વસ્ત્ર હોતા હૈ વહ પટશાટક કહા ગયા હૈ. એસા પટશાટક તૌલિયા
રૂપ વસ્ત્ર હોતા હૈ. ' પડિચ્છિત્તા સુરભિના ગંધોદણં પક્વાલેઈ ' તૌ-
લિયામ્ રચકર ફિર ઉસને ઉન્હે સુરભિ ગંધોદકસે પ્રક્ષાલિત કિયા
' પક્વાલેત્તા ' પ્રક્ષાલિત કરકે ઉસને ' અગ્ગેહિં ' પ્રધાન ' વરેહિં '
ઐઘ ' ગંધેહિં ' ગન્ધ દ્રવ્યોસે ઔર ' મલ્લેહિં ' માલાઓસે ' અચ્ચેઈ '

માયા હંસલક્ષણેનં પડમાડણ અગ્ગકેસે પડિચ્છઈ" ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના
અગ્રકેશોને તેની માતાએ હંસના જેવા સફેદ રેશમી ટુવાલમા (પટશાટકમાં)
અથવા હંસના ચિહ્નવાળા રેશમી ટુવાલમા લઈ લીધા અહીં જે શાટકની
સાથે પટ શબ્દ રાખવામાં આવ્યો છે, તેના દ્વારા શટનકારક શાટકનો વ્યવ-
ચ્છેદ કરવામાં આવેલ છે. તેથી " પટ રૂપ જે શાટક તેને પટશાટક કહે છે "
એવો બેધ થાય છે. તે પટરૂપ શાટકને હિન્દી ભાષામાં તૌલિયા (ટુવાલ)
કહે છે. અથવા હરેક વસ્ત્રને શટક કહે છે અને જાણ વાચને પટશાટક કહે
છે " પડિચ્છિત્તા સુરભિના ગંધોદણં પક્વાલેઈ " ટુવાલમા લઈને તેને તે
વાળને શુદ્ધ સુન્ધિત જલથી ધોયા " પક્વાલેત્તા " ધોઈને તેને " અગ્ગેહિં "
પ્રધાન (મુખ્ય) " વરેહિં " શ્રેષ્ઠ " ગંધેહિં " સુગન્ધિત દ્રવ્યો વડે અને
" મલ્લેહિં " માલાઓ વડે " અચ્ચેઈ " તેની પૂજા કરી. " અચ્ચિત્તા " પૂજા

પક્ષિલવદ્ ' અર્ચયિત્વા-શુદ્ધવસ્ત્રેણ પવિત્રપટેન વધનાતિ, વદ્ધ્વા રત્નકર-
 ણ્ડકે-રત્નનિર્મિત મંજૂવાયામ્ પ્રક્ષિપતિ સ્થાપયતિ, ' પક્ષિલતા ' પ્રક્ષિપ્ય ' હાર-
 વારિધારાસિન્દુવાર ચ્છિન્નમુક્તાવલિલ્પગાસાઙ્ મુયવિયોગદૂસહાઙ્ અસ્મૃઙ્ વિણિ-
 મ્મુપમાણી વિણિમ્મુપમાણી એવં વયામી ' - હારવારિધારાસિન્દુવારચ્છિન્નમુ-
 ક્તાવલિલ્પગાસાનિ, તત્ર હારઃ-મુક્તાહાર, વારિધારા-જલધારા સિન્દુવારો-વૃક્ષ-
 વિશેષઃ, શ્વેતનિર્ગુણ્ડી કુમુદમ્, છિન્નમુક્તાવલિઃ-વિકીર્ણમુક્તાવલિઃ, તત્પદ્માશાનિ-
 તત્સદૃશાનિ શુશલાનિ-સ્ત્યર્થઃ સુત્રવિયોગદુઃસહાનિ-પુત્રવિરહામદ્યાનિ અત્રૃણિ-
 નયનજલાનિ વિનિર્મુશ્ચન્તી વિનિર્મુશ્ચન્તી અતિશયેન નિસ્સારયન્તી એવં વક્ષ્યમાણ
 પ્રકારેણ અવાદીત્- ' એસ ણં અમ્હં જમાલિસ્મ સ્વત્તિયકુમારસ્મ વહૂસુ તિહીસુય
 પવ્વણીસુ ય ઉસ્મવેસુ ય જન્નેસુ ય છણેસુ ય અપચ્છિમે દરિસણે ભવિસ્સહિત્તિ
 કદ્દુ ઉસ્સીસગમૂલે ઠવેઃ ' એપ ચ્વલુ કેગઃ અસ્માકં જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્મ વહૂપુ

ડનકી અર્ચા કી ' અર્ચિતા ' અર્ચા કરકે ' શુદ્ધવસ્ત્રેણ વધેહ, વધિતા
 રચણ કરંડગંસિ પક્ષિલવદ્ ' ઉમને ઉન્હે' એક શુદ્ધ કપડેને વાંધા-
 વાંધકર उसने उस कपड़ेकी गाँठको रत्ननिर्मित एक मंजूषामें रख
 दिया ' પક્ષિલતા ' રચ્ચ કરકે ' હારવારિધારાસિન્દુવારચ્છિન્નમુક્તા-
 વલિલ્પગાસાઙ્ સુયવિયોગદૂસહાઙ્ અસ્મૃઙ્ વિણિમ્મુપમાણી ૨ એવં
 વયામી ' હાર-મુક્તાહાર, વારિધારા-જલધારા, સિન્દુવાર-શ્વેત નિર્ગુણ્ડી
 પુષ્પ ઓર લિલ્પરી હુઈ મુક્તાવલિ इनके जैसे सफेद, ऐसे पुत्रके असह्य
 વિરહજન્ય આંસુઓંકો વારંવાર વહાની હુઈ उसने ऐसा कहा- ' એસ ણં
 અમ્હં જમાલિસ્મ સ્વત્તિયકુમારસ્મ વહૂસુ તિહીસુય, પવ્વણીસુ ય, ઉસ્સ-
 વેસુ ય છણેસુ ય, અપચ્છિમે દરિસણે ભવિસ્સહિત્તિ કદ્દુ ઉરસીસગમૂલે
 ઠવેઃ ' યે કેશ હમારે લિયે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે મદન ત્રયોદશી

કરીને " શુદ્ધવસ્ત્રેણ વધેઃ. વધિતા, રચણકરંડગંસિ પક્ષિલવદ્ " તેણે તે
 વાળને એક સ્વચ્છ વસ્ત્રમાં બધ્યા, કપડામાં બાંધીને તેણે તે વાળને એક
 રત્નનિર્મિત મંજૂષામાં (પેટીમાં) મૂકી દીધાં " પક્ષિલતા " વાળને પેટીમાં
 મૂકીને " હારવારિધારાસિન્દુવારચ્છિન્નમુક્તાવલિલ્પગાસાઙ્ સુયવિયોગદૂસહાઙ્
 અસ્મૃઙ્ વિણિમ્મુપમાણીર એવં વયામી " હાર (મોતીનો હાર), વારિધારા
 (જળધારા), સિન્દુવાર (શ્વેત નિર્ગુણ્ડીપુષ્પ) અને વિખરાયેલી મુક્તાવલિ
 જેવાં સફેદ અસહ્ય પુત્રવિયોગ જન્ય આંસુ સારતી એવી જમાલીની માતાએ
 આ પ્રમાણે કહ્યું- " એસ ણં અમ્હં જમાલિસ્મ સ્વત્તિયકુમારસ્મ વહૂસુ તિહીસુ ય,
 પવ્વણીસુ ય, ઉસ્સવેસુ ય, જન્નેસુ ય, છણેસુ ય, અપચ્છિમે દરિસણે ભવિસ્સહિત્તિ
 કદ્દુ ઉસ્સીસગમૂલે ઠવેઃ " ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના આ કેશ અમારે માટે

तिथिषु च मदनत्रयोदश्यादि तिथिषु, पर्वणिषु च कार्तिक्यादि पूर्णिमासु, उत्स-
वेषु च-प्रियसङ्गमादि महोत्सवेषु, यत्रेषु च नागादि पूजासु क्षणेषु च इन्द्रोत्स-
वादि लक्षणेषु अपश्चिमम् न पश्चिमं यस्मात् तद्व्यपश्चिमम्-अन्तिमं दर्शनं भविष्य-
तीति कृत्वा तां केशमञ्जुषाम् उच्छीर्षकमूले-शिरोपधानसमीपे स्थापयति॥सू०९॥

मूलम्—“ तए णं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स
अस्सापियरो दोच्चंपि उनरावक्कमणं सीहासणं रयावेंति, रया-
वेत्ता दोच्चंपि जमालिस्स खत्तियकुमारस्स सीयापीयएहिं
कलमेहिं णहावेंति, णहावित्ता पल्लसुकुमालाए सुरभियाए गंध-
कासाइयाए गायाइं लूहेनि, लूहेत्ता सरसेणं गोसीसचंदणेणं
गायाइं अणुलिंपंति अणुलिपित्ता नासानिस्तासवायवो ज्झं चक्खु-
हरं वन्नफरिसजुत्तं हयलालापेलवातिरेगं धवलं कणगखाचि-
यंतकम्मं महारिहं हंसलखणपडसाडगं परिहिंति, परिहित्ता,
हारं पिणज्जेति, हारंपिणज्जेत्ता, अद्धहारं पिणज्जेति, अद्धहारंपिण-
ज्जेत्ता, एवं जहा सूरियाभस्स अलंकारो तहेव जावचितं रयण-
संकडुक्कडं मउडं पिणज्जेति, किं बहुणा ? गंधिसवेढिसपूरिम
संघातिमेणं चउविहेणं मल्लेणं कप्परुक्खगं पिव अलंकिय विभू-
सियं करेंति । तए णं से जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया
आदि अनेक तिथियोमैं, कार्तिकी आदि पूर्णिमा रूप पर्वोमैं, प्रिय सङ्गम
आदि रूप महोत्सवोमैं, नागादिकी पूजारूप यजोमैं, एवं इन्द्रोत्सवादि
रूप क्षणोमैं अन्तिम दर्शनरूप होंगे, ऐसा कहकर उम मंजूपाको उसने
अपने सिरहानेके पास रख लिया ॥९॥

मदनत्रयोदशी अ हि अनेक तिथियोमा शतंटी पृष्ठिमा आदि पर्वोमा, प्रिय-
सङ्गम आदि रूप महोत्सवोमा, नाग आदिनी पूजा रूप यजोमा अने इन्द्रो-
त्सव आदि रूप क्षणोमा अन्तिम दर्शन रूप यथे. ” आ प्रभाते दृष्टीने तेदे
ते केशमंजूषाने पोताना ओशीधानी नीचे भूमी दीधी. ॥ सू. ५ ॥

कोडुंबियपुरिसे सदावेइ, सदावेत्ता एवं वयासी-खिप्पामेव-
 भो देवाणुप्पिया ! अणेगखंभसयसन्नविट्ठं लोलट्टियसालमंजि-
 यागं जहारायप्पसेणाइजे विमाणवन्नओ जाव गणिरयण
 घंटियाजालररिखित्तं पुरिससहस्सद्वाहणीयं सीयं उवट्टवेह
 उवट्टवेत्ता मम एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह । तए णं ते कोडुं-
 बिय पुरिसा जाव पच्चप्पिणंति । तएणं से जमालीखत्तियकु-
 मारे केसालंकारेणं वत्थालंकारेणं, मल्लालंकारेणं, आभरणा-
 लंकारेणं, चउबिहेणं अलंकारेणं अलंकारिए समाणे पडिपुत्तालं-
 कारे सीहासणाओ अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठेत्ता, सीयं अणुप्पदाहिणी
 करेमाणे सीयं दुरूहइ, सीयं दुरूहेत्ता, सीहासणवरंसि पुरत्था-
 भिमुहे सन्निसण्णे तएणं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स
 मायाणहाया कयवन्ति जाव सरीरा हंसलक्खणं पडसाडगं गहाय-
 सीयं अणुप्पदाहिणी करेमाणी सीयं दुरूहइ, सीयं दुरूहिता,
 जमालिस्स खत्तियकुमारस्स दाहिणे पासे भदासणवरंसि संनि-
 सन्ना । तएणं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स अम्मधाई-
 णहाया जाव सरीरा रयहरणं च पडिग्गहं च गहाय सीयं अणु-
 प्पदाहिणी करेमाणी सीयं दुरूहइ, सीयं दुरूहिता जमालिस्स
 खत्तियकुमारस्स वामे पासे भदासणवरंसि संनिसन्ना । तएणं
 तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिट्ठओ एगा वरतरुणी सिंगा-
 रागारचारुवेसा संगयगयजाव रूवजोव्वणविलासकलिया सुंदर
 थण० हिमरययकुमुदकुंदिंदुप्पगास सकोरेंटमल्लदामं धवलं आयवत्तं

गहाय सलीलं उवरि धारेमाणी धारेमाणी चिट्ठइ । तए णं तस्स
जमालिस्स उभओ पासिं दुवे वरतरुणीओ सिंगारागार चारु-
जाव कलियाओ नाणामणिकणगरयणविमलमहरिहतवणि-
ज्जुज्जलविचित्तदंडाओ चिल्लियाओ संखंरुकुंदेदुदगरय-
अमयमहियफेणपुंजसंनिकासाओ धवलाओ चामराओ
गहाय सलीलं वीयमाणीओ चिट्ठंति । तए णं तरस जमालिस्स
खत्तियकुमारस्स उत्तरपुरत्थिमेणं एगा वरतरुणी सिंगारागार
जाव कलिया सेतरययामय विमलसलिलपुण्णं मत्तगयमहा-
मुहाकितिसमाणं भिंगारं गहाय चिट्ठइ । तएणं तस्स जमालि-
स्स खत्तियकुमारस्स दाहिणपुरत्थिमेणं एगा वरतरुणी सिंगा-
रागार जाव कलिया चित्तकणग दंडं तालवेटं गहाय चिट्ठइ ।
तएणं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स उत्तरपुरत्थिमेणं एगा
वरतरुणी सिंगारानगर जाव कलिया सेतरययामय विमलस-
लिलपुण्णं मत्तगयमहामुहाकितिसमाणं भिंगारं गहाय चिट्ठइ ।
तएणं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स दाहिणपुरत्थिमेणं
एगा वरतरुणी सिंगारागार जाव कलिया चित्तकणगदंडं ताल-
वेटं गहाय चिट्ठइ । तएणं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स
पिया कोडुंवियपुरिसे सद्दावेइ. सद्दावेत्ता एवं वयासी खिप्पा-
मेव भो देवाणुप्पिया । मरिसयं सरित्तं सरिव्वयं सरिसत्ता-
वण्णरूवजोव्वणगुणोव्वेयं एगाभरणं वसणमहिय निज्जोयं
कोडुंविय वरतरुणसहस्सं सद्दावेह । तएणं ते कोडुंवियपुरिमा

जाव पडिसुणेत्ता, खिप्पामेव सरिसुथं सरित्तयं जाव सद्दावेति ।
 तए णं ते कोडुंबियपुरिसा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिउ-
 णा कोडुंबियपुरिसेहिं सद्दाविया समाणा हट्ठतुट्ठं पहाया
 कयबलि कम्मा, कयकोउयसंगलपायच्छित्ता एगाभरण वसण-
 गहिय निज्जोया जेणेव जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया तेणेव
 उवागच्छंति, उवागच्छित्ता करयलजाव वद्धावेत्ता एवं वयासी-
 संदिसंतु णं देवाणुप्पिया ! जं अम्हेहिं करणिज्जं । तएणं से
 जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया तंकोडुंबियवरतरुणसहस्संपि
 एवं वयासी-तुब्भे णं देवाणुप्पिया ! पहाया कयबलिकम्मा-
 जाव गहियनिज्जोया जमालिस्स खत्तियकुमारस्स सीयं परि-
 ब्रह । तए णं ते कोडुंबियपुरिसा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स
 जाव पडिसुणेत्ता पहाया जाव गहियनिज्जोया जमालिस्स
 खत्तियकुमारस्स सीयं परिवहंति । तएणं तस्स जमालिस्स
 खत्तियकुमारस्स पुरिससहस्सवाहिणांसीयं दुरूढस्स समाणस्स
 तप्पढमयाए इमे अट्ठमंगलगा पुरओ अहाणुपुब्बीए संपट्टिया-
 तं सोत्थियसिरिवच्छ जाव दप्पणा, तयाणंतरं च णं पुन्न
 कलसभिंजारं जहा उववाइए जाव गगणतलमणुलिहंती, पुरओ
 अहाणुपुब्बीए संपट्टिया । एवं जहा उववाइए तहेव भाणियवं
 जाव आलोयं वा करेमाणा जयजयसदं च पउंजमाणा पुरओ
 अहाणुपुब्बीए संपट्टिया तयाणंतरं च णं अट्ठसयं गयाणं अट्ठसयं
 तुरयाणं अट्ठसयं रूहाणं, तयाणंतरं च णं असिसत्तिकुंततोमर-

सूल लघुडभिंडिसालधणुपाणिसज्जं बहुयं पायत्ताणीयं पुरओ-
संपट्टियं । तयाणंतं च णं वहवे उग्गा, भोगा, जहा उववाइए
जाव महापुरिसवग्गुरपरिक्खित्ता जमालिस्स खत्तियकुमारस्स
पुरओ य मग्गओ य पासओ य अहाणुपुठ्ठीए संपट्टिया
तयाणंतं च णं वहवे राईसरतलवरजाव सत्थवाहप्पीभिइओ
पुरओ संपट्टिया ! तएणं से जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया
णहाए कयवलिकस्मे जाव विभूसिए हत्थिखंधवरगए सको-
रेंटमल्लदामेणं छत्तेणं धरिजमाणेणं सेयवरचामराहिं उध्धुव-
माणे उध्धुवमाणे हयगयरहपवरजोहकलियाए चाउरंगिणीए
सेणाए सद्धिं संपरिवुडे सहया भडचडगरजावपरिक्खित्ते जमालि-
स्स खत्तियकुमारस्स पिट्ठओ अणुगच्छइ । तए णं तस्स
जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पुरओ सहं आसा आसवरा उभ-
ओ पासिं णागा णागवरा पिट्ठओ रहा रहसंगेल्ली तए णं से
जमालिखत्तियकुमारे अब्भुग्गयभिंगारे परिग्गहियतालिघंटे
उसवियसेयछत्ते पवीइय चामरवालवीयणिए सत्विट्ठीए जाव
णादितरवेणं । खत्तियकुंडग्गामस्स नयरस्स मज्झं सज्जेणं
जेणेव माहणकुंडग्गामे नये जेणेव बहुत्तालए चेइए, जेणेव
समणे भगवं महावीरे तेणेव पहारेत्थ गमणाए ॥ सू० १० ॥

छाया—ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य अम्बापितरौ द्वितीयमपि
उत्तरावक्रमणं सिद्धामनम् रचयत. रचयित्वा द्वितीयमपि जमालेः क्षत्रियकुमारस्य
सितप्रीतिः क्लेशैः स्तपयतः, स्तपयित्वा पञ्चमवता सुवृत्तारेण सुभक्त्या गन्ध-
कापायिक्या गात्राणि हृषयतः हृषयित्वा मग्मेन गोपीपंचन्दनेन गात्राणि

अनुलिम्बतः अनुलिप्य नासानिःश्वासवातवाह्यम् चक्षुर्हरम् वर्णरूपं युक्तम्, ह्य
 लालापेलवातिरेकम् धवलं कनकखचितान्वकर्ममहार्हम् हंसलक्षणपटशाटकं परि-
 धापयतः परिधाप्य हारं पिनह्यतः, हारं पिनह्य अर्धहारं पिनह्यतः, अर्धहारं पिनह्य
 एवं यथा सूर्याभस्य अलङ्कारस्तथैव यावत् नित्ररन्नमंक्रटोत्क्रटं मुकुटं पिन-
 ह्यतः किं बहुना ? ग्रन्थिप्रवेष्टिमपूरिमसंघातिमेन चतुर्विधेन माल्येन कल्प-
 वृक्षकमिव अलङ्कृतविभूषितं कुरुतः । ततः खलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य
 पिता कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवम् अवादीत्-क्षिप्रमेव भो
 देवानुप्रियाः । अनेकस्तस्मिन्गतसन्निविष्टाम् लीलास्थितगालमञ्जिकां यथा राज-
 प्रक्षीये विमानं वर्णकः यावत् मणिरत्नघण्टिकाजालपरिक्षिप्तं पुरुषसदृश-
 बाह्याम् शिविकाम् उपस्थापयत, उपास्थाप्य मय एतामाज्ञप्तिं प्रत्यर्पयत । ततः खलु
 ते कौटुम्बिकपुरुषाः यावत् प्रत्यर्पयन्ति । ततः खलु स जमालेः क्षत्रियकुमारः
 केशालङ्कारेण वस्त्रालङ्कारेण माल्यालङ्कारेण आभरणालङ्कारेण चतुर्विधेन अल-
 ङ्कारेण अलङ्कारितः सन् प्रतिपूर्णालङ्कारः सिंहासनात् अभ्युत्तिष्ठति, अभ्युत्थाय
 शिविकाम् अनुप्रदक्षिणीकुर्वन् शिविकामारोहति । शिविकामारुह्य सिंहासनवरे
 पौरस्त्याभिमुखः सन्निषण्णः । ततः खलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य माता स्नाता
 कृतबलि यावत् शरीरा हंसलक्षणं पटशाटकं गृहीत्वा शिविकाम् अनुप्रदक्षिणी-
 कुर्वती शिविकामारोहति, शिविकामारुह्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पृष्ठतः
 एका वरतरुणी शृङ्गारागारचारुवेषा संगतगति यावत् रूपयौवनविलासकलिता
 सुन्दरस्तनः । हिमरजतकुमुदकुन्देन्दुमकाशं सकोरण्टमालयदामधवलम् आत-
 पत्रं गृहीत्वा सलीलम् उपरि धारयन्ती धारयन्ती तिष्ठति । ततः खलु तस्य जमालेः
 उभयतः पार्श्वे द्वे वरतरुण्यौ शृङ्गारागारचारु यावत् कलिते नानामणिकनकरत्न-
 विमलमहार्हतनीयोऽञ्जलविचित्रदण्डे दीप्यमाने शङ्खाङ्गकुन्ददकरजोऽमृत-
 मथितफेनपुञ्जसंनिकाशे धवले चामरे गृहीत्वा सलीलं वीक्षमाणे वीक्षमाणे
 तिष्ठति । ततः खलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य उत्तरपौरस्त्ये एका वरतरुणी
 शृङ्गारागार यावत् कलिता श्वेतरजतमयं विमलसलिलपूर्णं मत्तगजमुखाकृति-
 समानं शृङ्गारं गृहीत्वा तिष्ठति । ततः खलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य दक्षिण-
 पौरस्त्ये एका वरतरुणी शृङ्गारागार यावत् कलिता चित्रकनकदण्डं तालवृन्तं
 गृहीत्वा तिष्ठति । ततः खलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता कौटुम्बिक-
 पुरुषान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवम् अवादीत्-क्षिप्रमेव भो देवानुप्रियाः ! सदृशं
 सदृक्त्वचं सदृशवयः सदृशलावण्यरूपयौवनगुणोपेतम् एकाभरणवसनगृहीत
 निर्योगम् कौटुम्बिकवरतरुणसदृशं शब्दयत । ततः खलु ते कौटुम्बिकपुरुषाः

यावत् प्रतिश्रुत्य क्षिप्रमेव सदृशं सदृशा त्वचं यावत् शब्दयन्ति । ततःखलु ते कौटु-
म्बिकपुरुषाः जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पित्रा कौटुम्बिकपुरुषैः शब्दायिताः
सन्तः हृष्टतृष्टाः स्नाताः कृतबलिकर्माणः कृतकौतुकमङ्गलप्रायश्चित्ताः एकाभरण
वसनगृहीतनिर्योगा यत्रैव जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता तत्रैव उपागच्छन्ति ।
उपागत्य करतल यावत् वर्द्धयित्वा एवम् अवादिषुः—संदिशन्तु खलु देवानुमियाः ।
यत् अस्माभिः करणीयम् । ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता तत्
कौटुम्बिकवरतरुणसदृशमपि एवम् अवादीत्—युयं खलु देवानुमियाः । स्नाताः
कृतबलिकर्माणः यावत् गृहीतनिर्योगाः जमालेः क्षत्रियकुमारस्य शिविकां परि-
वहत । ततःखलु ते कौटुम्बिकपुरुषा जमालेः क्षत्रियकुमारस्य यावत् प्रति-
श्रुत्य स्नाताः यावत् गृहीतनिर्योगाः जमालेः क्षत्रियकुमारस्य शिविका परि-
वहन्ति । ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पुरुषमहत्सवामहिनीं शिविकाम्
आरूढस्य सतस्तत्प्रथमतया इमानि अष्टाष्टमङ्गलकानि पुरतो यथानुपूर्व्या
संप्रस्थितानि, तद्यथा—स्वस्तिकम् १, श्रीवत्सः २, यावत् दर्पणम् ८। तदनन्तरं च
खलु पूर्णकलशभृङ्गास् यथा औपपातिके यावत् गगनतलमनुलिखन्ती पुरतो
यथानुपूर्व्या संप्रस्थिता, एवं यथा औपपातिके यथैव भणितव्यम्, यावत् आलोकं
वा कुर्वन्तो जयजयशब्दं च प्रयुज्जानाः पुरतो यथानुपूर्व्या संप्रस्थिताः तदन-
न्तरं च खलु अष्टशतं गजानाम्, अष्टशतं तुरगाणाम्, अष्टशतं रथानाम्, तद-
न्तरं च खलु असि, शक्ति, कुन्त, तोमरशूलकुटमिन्दिपालधनुःपाणिमज्जं बहुनां
पदात्यनीकं पुरतः संप्रस्थितम्, तदनन्तरं च खलु बहव उग्राः भोगा यथा औप-
पातिके यावत् महापुरुषवागुरापरिनिष्ठाः जमालेः क्षत्रियस्य पुरतश्च मार्गतश्च
पार्श्वतश्च यथानुपूर्व्या संप्रस्थिता । तदनन्तरं च खलु बहवो राजेश्वरतल्लवर-
यावत् सार्धं द्वादशभृतयः पुरतः संप्रस्थिताः ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमा-
रस्य पिता स्नातः कृतबलिकर्मा यावत् विभूषितो हस्तिस्कन्धयुग्गतः मकोरण्ट-
माल्यदाम्ना ह्येण त्रियमाणेन श्वेतरचामराभ्याम् उद्भूयमानः उद्भूयमानो
ह्यगजरथप्रवरयोधकलितया चतुर्ङ्गिण्या सेनया सार्धम् संप्रस्थितः महता मट-
चटकर यावत् परिधिषो जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पृष्ठतः पृष्ठतोऽनुगच्छन्ति ।
ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पुरतो महान्तः अश्वाः अश्वाः उभयोः
पार्श्वे नागाः नागवराः पृष्ठतो मया स्वस्तेर्लया । ततःखलु न जमालिः क्षत्रिय-
कुमारः अभ्युद्गतभृङ्गारः पण्डितगृहीततालवृन्तः उन्निवृत्ततालवृन्तः उन्निवृत्तयेतच्छ्रः
प्रवीजितश्वेतरचामर पालव्यजनिकः सर्वद्वर्षा गान् नादितरदेव । क्षत्रिय
कुण्डलामन्य नगरस्य मन्थमन्थेन नेत्रं जालादुद्धृत्याम नगरं, नेत्रं वर-
नालकं चेत्येषु, यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरस्त्वैव प्रायान्त्य नमनाम् ॥ १०१० ॥

ટીકા—“ તएणं તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ અમ્માપિયરો દોચ્ચંપિ ઉત્તરાવક્રમણં સીહાસણં રયાવેંતિ ’ તતઃસ્વત્તુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય અમ્માપિતરૌ દ્વિતીયમપિ વારમ્ ઉત્તરાવક્રમણમ્ ઉત્તરમ્યાં દિશિ અવક્રમણમ્ અવતરણં યસ્માત્ તદ્ ઉત્તરાવક્રમણમ્ ઉત્તરાભિમુખમિત્યર્થઃ, પ્રથમેત્તુ પૂર્વાભિમુખમાપી-દિતિ ભાવઃ । સિંહાસનં રચયતઃ—સ્થાપનતઃ ‘ રયાવેત્તા દોચ્ચંપિ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સીયાપીયણ્હિં કલસેહિ ણ્ઠાવેતિ ’ રચયિત્વા—સ્થાપયિત્વા દ્વિતીયમપિવારં જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારમ્ય સમ્બન્ધમામાન્યે પપ્પટી, જમાલિ ક્ષત્રિયકુમાર મિત્યર્થઃ, શ્વેતપીતૈઃ—શ્વૈતૈઃ રુપ્યમયૈઃ—રજતનિર્મિતૈઃ, પીતૈઃ—સુવર્ણમયૈશ્ચ કલશૈઃ સ્નપયતઃ, ‘ ણ્ઠાવિત્તા પમ્હસુકુમાલાણ સુરભિયાણ ગંધકાસાહ્યાણ ગાયાઈં લ્હેંતિ ’

‘ તएणं તસ્સ જમાલિસ્સ ’ इत्यादि ।

ટીકાર્થ—‘ તएणं તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ અમ્માપિયરો દોચ્ચંપિ ઉત્તરાવક્રમણં સીહાસણં રયાવેંતિ ’ इसके बाद क्षत्रियकुमार जमालिके मातापिताने द्वितीयवार भी उत्तर दिशाकी तरफ जिसका मुख है ऐसा सिंहासन रखवाया. पहिले सिंहासनका मुख पूर्वदिशाकी तरफ था “ उत्तर दिशामें है अवतरण जिससे ” वह उत्तरावक्रमण है ऐसी इसकी व्युत्पत्ति है । ‘ रयावेत्ता दोच्चंपि जमालिस्स स्वत्तियकुमारस्स सीयापीयण्हिं कलसेहिं ’ तथा च उत्तर दिशाकी ओर मुखवाले सिंहासनको स्थापित कराके और उस पर जमालि क्षत्रियकुमारको बैठा करके उसे दुवारा श्वेत=चांदीके और पीत=सुवर्णके कलशोंसे स्नान कराया, ‘ ण्हावित्ता पम्हसुकुमालाए सुरभियाए गंधकासाह्याए

“ તएણં તસ્સ જમાલિસ્સ ” इत्यादि--

ટીકાર્થ—“ તएणं તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ અમ્માપિયરો દોચ્ચંપિ ઉત્તરાવક્રમણં સીહાસણં રયાવેતિ ” ત્યાર બાદ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના માતા-પિતાએ બીજી વાર પણ ઉત્તર દિશા તરફ જેનું મુખ હતું, એવું સિંહાસન ગોઠવાવ્યું. પહેલાં સિંહાસનનું મુખ પૂર્વ દિશા તરફ હતું જેમાંથી ઉત્તર દિશા તરફ અવતરણ (ઉતરવાની ક્રિયા) કરી શકાય છે, એવા સિંહાસનને ઉત્તરાવક્રમણ સિંહાસન કહે છે

“ રયાવેત્તા દોચ્ચંપિ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સીયાપીયણ્હિં કલસેહિં ” ઉત્તર દિશાની તરફ મુખવાળા સિંહાસનને ગોઠવાવીને અને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને તે સિંહાસન પર બેસાડીને તેમણે તેને બીજી વાર શ્વેત (ચાંદીના) અને પીત (સુવર્ણના) કળશોમાં ભરેલા વિભળ જળથી સ્નાન કરાવ્યું. “ ણ્હાવિત્તા પમ્હસુકુમાલાણ સુરભિયાણ ગંધકાસાહ્યાણ ગાયાઈં લ્હેંતિ ” સ્નાન

स्नपयित्वा पक्ष्मसुकुमारया पक्ष्मवत्त्वेन सुकुमारा पक्ष्मसुकुमारा यद्वा पक्ष्म-
वत् पक्ष्मकेसरवत् सुकुमारा अत्यन्तकोमला, तथा मुरगिकया सुगन्धयुक्तया
गन्धकापायिकया-सुगन्धयुक्तकपायरागरञ्जितया शाटिकया वस्त्रविशेषेण गात्राणि
मुखहस्तपदावयवरूपाणि रक्षयतः प्रोञ्छतः ' लूहेत्ता ' रक्षयित्वा प्रोञ्छ्य
' सरसेणं गोसीसचंदणेणं गायाइ ' अणुलिपति ' सरसेन-आर्द्रेण गोशीर्षचन्द-
नेन गोशीर्षाभिधोत्तमचन्दनेन गात्राणि ' अनुलिम्पतः ' नासानिस्मासवाय-
वोज्झं चक्खुहरं वन्नफरिसजुत्त हयलालापेल्लातिरेगं धवलं कणगखचियत
कम्मं महरिहं हंसलक्खणपडसाडगं परिहन्ति, परिहत्ता द्वारं पिणद्धेति द्वार पिण-

गायाइ लूहेति ' स्नान कराकर पक्ष्मस्पर्शवाली होनेसे सुकुमार अथवा
पक्ष्म-पक्ष्मकेसरकी तरह सुकुमार-अत्यन्त कोमल, तथा सुगन्धयुक्त
और सुगन्धयुक्त कषाय रंगसे रंगी हुई शाटिकासे-वस्त्रविशेषसे-
उन्होंने उसके मुख हस्त पाद आदि अवयवरूप गात्रका प्रमार्जन किया
उन्हे पोंछा ' लूहेत्ता ' पोंछकर ' सरसेणं गोसीसचंदणेणं गायाइ अणु-
लिपति ' सरस-आर्द्र-गीलेगोशीर्ष चन्दनसे उन्होंने उसके शरीर पर
लेप किया-' नासा-निस्मासवाय० पिणद्धेति ' लेप करके फिर उन्होंने
उसे हंसके जैसा शुभ पट्ट वस्त्र पहिराया, यह वस्त्र इतना हलका था
कि नाककी वायुसे भी उड़ जाता-चक्षुओंको इससे आनन्द
मिलता प्रधान वर्ण और स्पर्शसे यह युक्त था, अश्वके मुखके फेनके
समान यह अतिशय कोमल था, इसके दोनों अचल-छोड-छेडा सुवर्णसे
जड़ित थे, जामूली कीमतका यह नहीं था, किन्तु बहुत मूल्यका था ।

करावीने भूमवाणी मुदायम अथवा पक्ष्मकेसरना समान अतिशय कोमल, तथा
सुगन्धयुक्त अने सुगन्धयुक्त कषाय रंगधी रंगेरी शाटिका (वस्त्र विशेष
हुवा) वडे तेमणे तेना छाध, पग, भुण आदि अंगोने छुया ' लूहेत्ता '
आ रीते अंगोने लूधीने " सरसेण गोसीसचंदणेण गायाइ अणुलिपति "
आर्द्र गोशीर्षचन्दनेना तेना शरीर पर लेप दियो " नामा निस्मासवाय
पिणद्धेति " त्पार बाद तेमणे तेने इसना जेवु शुभ वस्त्र पडेरान्यु ते
वस्त्र ओटवु णधु छडकु अने आरीक हुनु के न कमाथी उन्धवान उपे नीट
णता वायुधी पणु उडी जय ओवु हुनु तेना वपु ओटवो मुहर हने के
तेना उपधी दष्टि उडाववानु पणु मन धनु नडी तेना स्पर्श पणु लगे
मुदायम हतो, अथवा भुजमाथी नीटगता श्री गुरु ते नमः
हुनु तेना णन्ने छेरे पुत्राया तार अटला हत, ते भान्नी दीनवतु न

દ્વેતા અદ્વહાર પિણદ્વેતિ, અદ્વહારં પિણદ્વેતા, एवं जहा मुरियामरस अलङ्कारो तहेव जाव चित्तं रयगसंकुडुकुंड मउडं पिणद्वेति' नासानिःश्वासवात बाह्यम् नासिकानिश्वासवायूत्पाटनीयम् अति लघुत्वात् चक्षुर्द्धरं-नयनानन्द-जनकम्, वर्णस्पर्शयुक्तम् प्रधानवर्णस्पर्शयुक्तम्, हयलालापेनवातिरेकम्-हयलाला-वत् अश्वसुखफेनवत् पेलवं कोमलम् अतिरेकेण अनिगयेन यत्तत्तथा, धवलं शुभ्रम्, कनकखचितान्तर्कर्म-कनकेन सुवर्णेन खचितं जटितम् अन्तयोः अञ्चल्योः कर्म-वान लक्षणं यस्य तत्तथा, महार्हं-बहुमूल्यकम्, हसलभगपटगाटकम् हेमवत् धवलं पट्ट-वस्त्रम् परिधापयतः परिधाप्य हारम्, अष्टादशमरिकायुक्तम् हारं पिनद्यतः परि-धापयतः, अर्द्धहारं पिनद्य, अर्द्धहारं नवसरिकयुक्तं हारं पिनद्यतः परिधापयतः, अर्द्धहारं पिनद्य एवं रीत्या यथा सूर्याभस्य अलङ्कारो वर्णितस्तथैव अत्रापि वक्तव्यः यावत्, तथाच तत्र-एकावली पिनद्यतः, एवं मुक्तावलीम्, कनकावलीम्, रत्ना-वलीम्, अङ्गदानि, केयूराणि, कनकानि, त्रुटिकानि, कटिसूत्रकम्, दशमुद्रिकान-न्तकम्, वक्षः सूत्रकम्, मुखीम्, कण्ठमुखीम् कुण्डले चूडामणिं प्रालम्बम् इति । तत्र-एकावली-विचित्रमणिकमयी, मुक्तावली-केवलमुक्ताफलमयी, कनकावली-

વસ્ત્રકો પહિરાનેકે બાદ ઉન્હોને ઉસે અઠારહ લરકા હાર પહિરાયા, અર્દ્ધહાર નૌ લરકા હાર પહિરાયા, હસ તરહસે જૈસે સૂર્યામદેવકે અલં-કારકા વર્ણન કિયા ગયા હૈ, ઉસી તરહકે અલંકારકા વર્ણન યહાં પર મી જાનના ચાહિયે । તથા ચ-અર્દ્ધહાર પહિરાનેકે બાદ ફિર ઉન્હોને ઉસે ઇકાવલી પહિરાઈ, મુક્તાવલી, કનકાવલી, રત્નાવલી, અંગદ, કેયૂર, કનક, ત્રુટિક, કટિસૂત્ર, દશમુદ્રિકા, અન્તક, વક્ષઃસૂત્રક, મુખી, કણ્ઠમુખી, કુણ્ડલ, ચૂડામણિ ઓર પ્રાલમ્બ પહિરાયા. નાના પ્રકારકે મણિયોંકા બના હોતા હૈ, વહ ઇકાવલી હૈ, કેવલ મોતિયોંકી જો બની

પણ ઘણુ જ મૂલ્યવાન હતું વસ્ત્ર પહેરાવીને તેમણે તેને અઠાર સરો હાર પહેરાવ્યો અને નવસરો અર્ધહાર પહેરાવ્યો.

જમાલીના અલંકારોનું વર્ણન સૂર્યામદેવના અલંકારોના વર્ણન જેવું જ સમજવું. જેમકે અર્ધહાર પહેરાવ્યા પછી તેમણે તેને એકસરો હાર પહે-રાવ્યો, મુક્તાવલિ, કનકાવલિ, રત્નાવલિ, અંગદ, કેયૂર, કનક, ત્રુટિક, કટિસૂત્ર, દશમુદ્રિકા, અન્તક, વક્ષ સૂત્રક, મુખી, કંઠમુખી, કુંડલ, ચૂડામણિ અને પ્રાલમ્બ પહેરાવ્યાં વિવિધ પ્રકારના મણિઓના હારને એકાવલિ કહે છે મોતીઓમાંથી જ બનાવેલી માળાને મુક્તાવલિ કહે છે. સુવર્ણ અને મણિ

सौवर्णमणिकमयी रत्नावली-रत्नमयी, अद्भुतकेयूरे बाह्याभरणे अद्भुतकेयूरयोः
एकार्थकत्वेऽपि आकारविशेषस्य भेदात् भेदोऽवगन्तव्यः । कटक-कलाचिका
भरणम्, त्रुटिकम्-बाहुरक्षिका, कटिभूषणं, 'कणदोरा' इति प्रसिद्धम्. दग-
मुद्रिकानन्तकम्-हस्ताङ्गुली मुद्रिकादङ्गकम्. वक्षःमण्डप-हृदयधारणीयं सुवर्णं
संकलकम्, मुरवी-मुरजाकारमाभरणम्, कण्ठमुखी-तदेवकण्ठासन्धारणीयमा
भरणम्, प्रालम्ब्य-शुश्रूषकम्, कुण्डले-कर्णभरणे चडामणिः-ललाटाभरण-

होती है वह सुत्तावली है. सुवर्णके मणियोंसे जो बना होता है वह
कनकावली है, कर्केतन आदि रत्नोंसे जो बना होता है वह रत्नावली
है. अगद और केयूर ये बाहुके आभूषण हैं । अगद और केयूर यद्यपि
एकही आभरण हैं, परन्तु इनके आकारमें फर्क होता है इसलिये इनमें
आकारको लेकर भेद होता है । कलाईका जो आभरण होता है, उसका
नाम कटक है. बाहुरक्षिकाका नाम त्रुटिक है, कणदोरा जिस भागमें
कहा जाता है, उसका नाम कटिस्त्र है. दोनों हाथोंकी अङ्गुलियोंकी
जो दश अङ्गुठियां होती हैं वह मुद्रिका दङ्गक हैं । बाजूमें जो चोरा
पहिरा जाता है, वह अनन्तक है, गलेमें लटकती हुई जो सोनेकी सांकल
पहिरी जाती है वह वक्षःमूत्र कहलाता है । मुरजके मृदंग आकार जैसा जो
आभरण होता है उसका नाम मुरवी है । यह कण्ठमें धारण की जाती
है, इसलिये कण्ठमुखी कही जाती है । श्रुषकेका नाम प्रालम्ब है कानोंके
गोल २ वड़े आभरणका नाम कुण्डल है । ललाटेके आभरण विशेषतः

निर्मित भागाने कनकावलि कहे छे. कर्केतन आदि रत्नानी भागाने रत्नावलि
कहे छे. अगद अने केयूर, ओ गन्ने लुगना आभूषणो छे ते के अगद
अने केयूर ओकर आभरण छे. छना तेनना आभरण तकावन होवाधी
आभरणनी अपेक्षाओ ते गन्नेमा लेद गताववाग आवेल छे भाग पर परे
श्वा भाटे ले आभूषण वपराय छे तेनुं नाम कटक छे बाहुरक्षिके ने त्रुटिक
कहे छे कहे-ने भाटे गडी 'कटिस्त्र' पदना प्रयोग क्यो नै, गन्ने
हाथनी हने बाजणीसोमा परे-नी बीटीने ने मद्रिका ओ छे मद्रिका
ले होवे परे-वाग आवे छे तेने अनन्तक कहे छे मद्रिका वक्षःमूत्र
मुभी लटकने ले तेनना मद्रिका परे-वाग आवे छे तेने वक्षःमूत्र कहे छे
मुद्रिका (मुद्रिका) आभरण आभरणे सुी छे छे तेने मद्रिका वक्षः
मद्रिका आभरण होवाधी मद्रिका कहे छे कनकावलि आभरण कहे छे तेने
शदमा परे-वाग तेने ओकर आभरणे मद्रिका कहे छे तटक परे-वाग

વિશેષઃ इति चित्रं विचित्रम् रत्न संकटोत्कटम् रत्न सङ्कटच तदुत्कटं च उत्कृष्टमिति संकटोत्કટम् उत्કૃષ્ટરત્નં વહુલં મુકુટં પિનહતઃ પરિધાપયતઃ, 'કિં વહુના ગંધિમવેદિમપૂરિમસંઘાતિમેણં ચઽન્વિહેણં મલ્લેણં કપ્પરુક્ષવગં પિવ અલંકિય વિભૂસિયં કરેતિ' 'કિં વહુના ? કિમધિકેન વર્ણનેન ? ગ્રન્થિમવેદિમપૂરિમ સઙ્ઘાતિમેન તન્ન-ગ્રન્થિમસ્ ગ્રન્થનનિર્વૃત્તમ્ સૂત્રગ્રથિતમાલાદિ વેદિમં વેદિનેન નિષ્પન્નમ્-પૂરિમમ્-વંશશલાકાભિર્નિર્મિતા માલા યા પુષ્પૈઃ પૂર્યતે તત્, રાઙ્ઘાતિમમ્-પરસ્પરતો નાલસઙ્ઘાતનેન યત્ સંઘાત્યતે તત્, તેન તથાવિધેન ચતુર્વિધેન માલ્યેન માલયેત્યર્થઃ કલ્પવૃક્ષમિવ અલङ્કૃતવિભૂષિતમ્ અલङ્કૃતશ્વાસૌ વિભૂષિતશ્ચેતિ અલङ્કૃતવિભૂષિતઃ કૃતાલङ્કારઃ સંજાતવિભૂષશ્ચેતિ તમ્, તથાવિધં કરોતિ,

નામ ચૂડામણિ હૈ, इन सब आभरणोंको पहिरा चुकनेके बाद फिर उन्होंने अनेक प्रकारके उत्कृष्टरत्न बहुलवाले मुकुटको पहिराया 'किं बहुणा-गंधिम वेदिम पूरिम संघातिमेणं चउन्विहेणं मल्लेणं० करेति' अधिक वर्णन क्या किया जावे, उन्होंने उसे चार प्रकारकी मालाएँ पहिराई—इनमें कुछ मालाएँ ऐसी थीं जो डोरेमें पुष्पोंको गूँथकर बनाई गई थीं, इनका नाम ग्रन्थिम है, जो डोरेमें पिरोकर बनाई गई थीं वे वेदिम थीं, जो वाँसकी शलाहियोंसे निर्मित मालाएँ पुष्पोंसे पूरी गई थीं वे पूरिम हैं, परस्परमें नालके संघातसे जो जोड़ी जाती है, वह संघातिम माला है । इस तरह इन चार प्रकारकी मालाओंसे अलङ्कृत और विभूषित करके उन्होंने उस जमालि क्षत्रियकुमारको कल्प-वृक्षके जैसा बना दिया 'तएणं से जमालिरस खत्तियकुमारस्स पिया

વાના આભરણને ચૂડામણિ કહે છે. ઉપર્યુક્ત સઘનાં આભરણો પહેરાવ્યા પછી તેમણે અનેક પ્રકારના ઉત્તમ રત્નો જડેલા મુકુટ તેને પહેરાવ્યા. “કિં વહુના ગંધિમવેદિમપૂરિમસંઘાતિમેણં ચઽન્વિહેણં મલ્લેણં કરેતિ” ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીનાં આભૂષણોનું અધિક વર્ણન શું કરું ! અતિસંક્ષિપ્ત રૂપે જ અહીં તેનું વર્ણન કર છું—તેમણે તેને ચાર પ્રકારની માળાઓ પહેરાવી તે ચાર પ્રકારની માળાઓ નીચે પ્રમાણે સમજવી. (૧) ગ્રન્થિમ—દોરીમાં પુષ્પોને ગૂંથીને બનાવેલી માળાઓ, (૨) વેદિમ—દોરીમાં પદોળીને બનાવેલી માળાઓ, (૩) પૂરિમ—વાંસની સળીઓ ઉપર પુષ્પોને પૂરીને બનાવેલી માળાઓ અને (૪) સંઘાતિમ—નાલના સંઘાતનથી એક બીજાં પુષ્પોને બેડીને બનાવેલી માળાઓ. આ ચારે પ્રકારની માળાઓથી વિભૂષિત કરીને તેમણે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને કલ્પવૃક્ષ જેવો બનાવી

चतुर्विधेन अलङ्कारेण सर्वथा जमालि नुसज्जितं कुरुत इत्यर्थः । 'तएणं से जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया कोहुंयियपुरिसे सदावेड, सदावेत्ता एवं वयासी-' ततः खलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता कौटुम्भिकपुरुषान् शब्दयति, आह्वयति, शब्दयित्वा आह्वय एवं वक्ष्यमाणपकारेण अगदीत्-' खिप्पामेव भो देवानुप्पिया ! अणेगखंभसयसन्निविट्ठु लीलट्टियसालभजियागं जहा रायप्पसेणइज्जे विमाणवण्णओ जाव मणिरयणघटियाजालपरिक्खित्तं पुरिसमहस्सवाहणीयं सीयं उवट्टवेह ' भो देवानुप्पियाः ! क्षिप्रमेव-शीघ्राति-शीघ्रमेव अने रस्तम्भगतसन्निविष्टाम् अनेकेषु स्तम्भशतेषु सन्निविष्टाम् रचितां स्थापितां वा, लीलाभ्युत्थितामञ्जिहाम्-लीलया स्थिताः गालिमञ्जिकाः पुत्तलिका विशेषा यत्र सा ताम्, यथा राजप्रश्नीये एकादशे सूत्रे विमानवर्णकः

कोहुंयियपुरिसे सदावेड, सदावेत्ता एव वयासी ' इतना सत्र कुछ हो जाने पर फिर क्षत्रियकुमार जमालिके पिताने अपने आज्ञाकारी सेवकोंको बुलाया-और उनसे ऐसा कहा-' खिप्पामेव भो देवानुप्पिया ! अणेगखंभसयसन्निविट्ठु लीलट्टियसालभजियागं जहा रायप्पसेणइज्जे विमाणवण्णओ जाव मणिरयणघटियाजालपरिक्खित्तं पुरिसमहस्सवाहणीयं सीयं उवट्टवेह ' हे देवानुप्पियो ! तुम लोग शीघ्रातिशीघ्रही एक पालखी तैयार करो जो लैकड़ो संभोंवाली हो जिनमें क्रीडा करती हुई पुत्तलिकाएँ उकेरी गई हों, राजप्रश्नीय सूत्रके ११ वें सूत्रमें जैसा विमानका वर्णन किया गया है, ठीक उसीके अनुरूप उसे रचो, राजप्रश्नीय सूत्रमें विमानका वर्णन कित्त प्रकारसे है सो उसे विरक्ति परि-

“ तएणं से जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया कोहुंयियपुरिसे सदावेड, सदावेत्ता एव वयासी ” आ शीते क्षत्रियकुमार जमालीने वय, अलंकार आदिही विवृणित्त करीने तेना पिताने पोतान अज्ञाकारी भैरडेने पोताव्या अने तेभने आ प्रभाते धनु—“ खिप्पामेव भो देवानुप्पिया ! अणेगखंभसय सन्निविट्ठु लीलट्टियसालभजियागं जहा रायप्पसेणइज्जे विमाणवण्णओ जाव मणिरयणघटियाजालपरिक्खित्तं पुरिसमहस्सवाहणीयं सीयं उवट्टवेह ” हे देवानुप्पियो ! तने भनी शके भेटकी तव दी जे पालखी तैयार करे ते पालखीने सेठेठे स्थलो होवा भेटेने अने ते स्थलो ८५० हीटः धनी पुत्तलीके भेटेकी होवी भेटेने राजप्रश्नीय सूत्रना ११ वा सूत्रमा विमाननु लेणं वट्ठुन इण्णमा २० वट्ठुं छे भनी ज ते पट्ठु नी ८०० नी भेटेने राजप्रश्नीय सूत्रमा ते विमाननु ते वट्ठुन इण्णमा २० वट्ठुं छे ते वट्ठुन विमानमा

પ્રતિપાદિતસ્તથૈવાત્રાપિ પ્રતિપત્તવ્યો યાવત્ ઈદામૃગઋષભતુરગનરમકરવિહગ-
વ્યાલકકિન્નરરુરુશરભચમરકુંજર - વનલતા - પદ્મલતાભક્તિચિત્રામ્ સ્તમ્ભો-
દ્ગતવજ્રવેદિકાપરિગતાભિરામામ્, વિદ્યાધરયમલયુગલયન્ત્રયુક્તામિવ અર્ચિઃ
સહસ્રમાલિનીકામ્, રુપકસહસ્રકલિતાં ભાસ્યમાનામ્, વામાસ્યમાનામ્
દીપ્યમાનામ્ ચક્ષુર્લોકનશ્લેષાં સુખસ્પર્શામ્ સશ્રીકરૂપામ્ ઘન્ટાવલીચલિત-
મધુરમનોહરસ્વરામ્ શુભાં કાન્તાં દર્શનીયામ્ નિપુણોચિતમિસિમિસંતીં મણિ-
રત્નઘન્ટિકાજાલપરિક્ષિપ્તામ્ એવાં પદાનાં વ્યાખ્યા રાખશ્રીયે એકાદશે સૂત્રે
મત્કૃતાયાં સુવોધિન્યાખ્યાયાં વ્યાખ્યાયાં વિલોકનીયેતિ । એતાદૃશીં પુરુષસહસ્ર-
વાદ્યામ્ સહસ્રપુરુષદહનીયામ્ શિવિકામ્ ઉપસ્થાપયત ? સમાનયત ? ‘ ઉવદ્વેત્તા

વર્તિત કર યહાં પ્રકટ ક્રિયા જાતા હૈ-“ઈદામૃગ-ઋષભ-તુરગનર-મકર
વિહગ-વ્યાલક-કિન્નર-રુરુ-શરભ-ચમર-કુંજર-વનલતાપદ્મલતા ભ-
ક્તિચિત્રામ્, સ્તમ્ભોદ્ગતવજ્રવેદિકાપરિગતાભિરામામ્, વિદ્યાધરયમલ-
યુગલયન્ત્રયુક્તામિવ, અર્ચિઃસહસ્રમાલિનીકામ્, રુપકસહસ્રકલિતાં,
આસ્યમાનામ્, વામાસ્યમાનામ્, ચક્ષુર્લોકનશ્લેષાં, સુખસ્પર્શામ્, સ-
શ્રીકરૂપામ્, ઘન્ટાવલિચલિતમધુરમનોહરસ્વરામ્, શુભાં, કાન્તાં, દર્શ-
નીયામ્, નિપુણોચિતમિસિમિસંતીં, મણિરત્નઘટિકા-જાલ પરિક્ષિપ્તામ્ ”
इन पदोंकी व्याख्या यदि देखना हो तो राजप्रश्रीय-सूत्रके ग्यारहवें
सूत्रमें मेरे द्वारा की गई सुवोधिनी नामकी व्याख्याको देखो तथा वह
पालखी इतनी विशाल रचनानें हो कि उसे १००० हजार पुरुष उठावें,
इस प्रकारसे इन पूर्वोक्त विशेषणोंवाली पालखी तैयार कर शीघ्र उप-

દેશકાર પૂર્વક નીચે આપવામાં આવ્યું છે-“ઈદામૃગ-ઋષભ-તુરગ-નર-મકર
વિહગ-વ્યાલક-કિન્નર-રુરુ-શરભ-ચમર-કુંજર-વનલતા - પદ્મલતા,ભક્તિચિત્રામ્,
સ્તમ્ભોદ્ગતવજ્રવેદિકાપરિગતાભિરામામ્, વિદ્યાધરયમલયુગલયન્ત્રયુક્તામિવ,
અર્ચિઃસહસ્રમાલિનીકામ્, રુપકસહસ્રકલિતાં, ભાસ્યમાનામ્, વામાસ્યમાનામ્,
દીપ્યમાનામ્, ચક્ષુર્લોકનશ્લેષાં, સુખસ્પર્શામ્, સશ્રીકરૂપામ્, ઘન્ટાવલિચલિત
મધુરમનોહરસ્વરામ્. શુભાં, કાન્તાં, દર્શનીયામ્, નિપુણોચિતમિસિમિસંતીં, મણિરત્ન-
ઘન્ટિકાજાલપરિક્ષિપ્તામ્ ” આ પદોની વ્યાખ્યા મારા દ્વારા રચવામાં આવેલ
રાજપ્રશ્રીય સૂત્રના ૧૧ માં સૂત્રની સુવોધિની નામની ટીકામાં આપવામાં
આવેલ છે. તે જિજ્ઞાસુ વાચકોએ તે પુસ્તકમાંથી તે વાંચી લેવી.

તે પાલખી એક હજાર પુરુષો વડે ઉપાડી શકાય એટલી વિશાળ હોવી
જોઈએ. ઉપર્યુક્ત વિશેષણોથી યુક્ત પાલખી તૈયાર કરાવીને તુરત જ અહીં

पूर्णलङ्कारः सिंहासनात् अभ्युत्तिष्ठति, 'अवमुद्रेत्ता सीयं अणुपदाहिणी करेमाणे सीयं दुरुहइ' अभ्युत्थाय शिविकाम् अनुपदक्षिणी कुर्वन् शिविकाम् आरोहति, 'सीयं दुरुहत्ता सीहासणवरंसि पुरत्याभिमुहे सन्निसण्णे' शिविकाम् आरुह्य सिंहासनवरे श्रेष्ठसिंहासने पौरस्त्याभिमुखो भूत्वा सन्निसण्णः समुपविष्टः । 'तएणं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स माया ण्हाया कयवलि जाव सरीरा हंसलक्खणं पडसाडगं गहाय सीयं अणुपदाहिणी करेमाणी सीयं दुरुहइ' ततः खलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य माता स्नाता कृतस्नाना, कृतवलि यावत्

वह क्षत्रियकुमार जमालि सिंहासनसे उठा "केशालङ्कार" का तात्पर्य पुष्पादिसे अलङ्कृत हुआ "ऐसा भी हो सकता है । क्योंकि पुष्पादिक केशोंको अलङ्कृत करनेवाले होते हैं । 'केशालङ्कार' आदि पदोंमें रूप-कालङ्कार है । 'अवमुद्रेत्ता सीयं अणुपदाहिणी करेमाणे सीयं दुरुहइ' यहां 'अणुपदाहिणी' शब्दका तात्पर्य प्रदक्षिणा देनेसे है—सिंहास-नसे उठकर वह उपस्थित हुई उस पालखी पर चढ़ा चढ़ते समय उसने पहिले पालखी की प्रदक्षिणा की, 'सीयं दुरुहत्ता सीहासणवरंसि पुर-त्याभिमुहे सन्निसण्णे' पालखी पर चढ़कर वह पूर्वदिशाकी ओर मुँह करके वहाँ पर रखे हुए उत्तम-श्रेष्ठ सिंहासन पर बैठ गया, 'तएणं तस्स खत्तियकुमारस्स जमालिस्स माया ण्हाया कयवलि जाव सरीरा हंसलक्खणं पडसाडगं गहाय सीयं अणुपदाहिणी करेमाणी सीयं दुरुहइ' उसके बैठ जानेके बाद उस क्षत्रियकुमार जमालिकी माता जो

પોતાના સિંહાસનેથી ઊભો થયો. "કેશાલંકાર" નો ભાવાર્થ "પુષ્પાદિથી અલંકૃત થયો" એવો. પણ થઈ શકે છે, કારણ કે પુષ્પાદિકે વડે કેશોને અલંકૃત કરવામાં આવે છે. "કેશાલંકાર" આદિ પદોમાં રૂપકાલંકારનો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે. "અવમુદ્રેત્તા સીયં અણુપદાહિણી કરેમાણે સીયં દુરુહઈ" અહીં "અણુપદાહિણી" નું તત્પર્ય "પ્રદક્ષિણા કરવી" થાય છે. (જેની પ્રદક્ષિણા કરવાની હોય તે ભૂતિ અદિને જમણા હાથ તરફ રાખીને પ્રદક્ષિણા કરાય છે તેથી "અણુપદાહિણી" નો પ્રયોગ કર્યો છે) સિંહાસન પરથી ઊઠીને પાલખીની પ્રદક્ષિણા કરીને તે પાલખી પર ચડ્યો. "સીયં દુરુહિત્તા સીહાસણવરંસિ પુરત્યાભિમુદ્દે સન્નિસણ્ણે" પાલખી પર ચડ્યા પછી તે ત્યાં ગોઠવેલા ઉત્તમ સિંહાસન પર પૂર્વ દિશા તરફ મુખ રાખીને બેસી ગયો. "તણં તસ્સ ચત્તિયકુમારસ્સ જમાલિસ્સ માયા ણ્હાયા કયવલિ જાવ સરીરા હંસલક્ખણં પડસાડગં ગહાય સીયં અણુપદાહિણી કરેમાણી સીયં દુરુહઈ" જમાલી સિંહાસન પર બેસી ગયા પછી તેની માતા કે જે સ્નાન અવિરત

शरीरा-कृतवलिकर्मा कृतकौतुकमद्गन्धप्रायश्चित्ता शुद्धमावेश्यानि वृत्ताणि मा-
द्गल्यानि प्रवरपरिहिता अल्पमहार्जामरणात्कृतगरीरा ह्यमलक्षणं तन्मवद्
धवलं हंसचिन्हद्युक्तं वा पटशाटकं पटान्धरं गृहीत्वा परिधाय गिविकाय् अनुपद-
क्षिणी क्षुर्वती गिविकामारोहति, ' सीयं दुर्लभित्ता जमालिम्ब सन्तिप्रकुमारस्स
दाहिणे पासे भद्रामनवरंसि संनिसन्ना ' गिविकामान्त्र जमाले क्षत्रियकुमा-
रस्य दक्षिणे पाश्वे भद्रामनवरे अन्युत्तमामने सन्निपण्णा उपविष्टा । ' तण्ण
तस्स जमालिस्म सन्तिप्रकुमारस्स अम्मघाई ण्हाया जाव सरीरा रयत्तणं च परि-
ग्गहं च गहाय सीयं अणुपदाहिणी करेमाणी सीय दुल्लट ' तत्रास्तु तत्र जमालेः

किं पहिलेसेही स्नानसे निवट चुकी थी, बलिकर्म-वापरादिकारो लिये
अन्न डाल चुकी थी, चांतुक भंगलरूप प्रायश्चित्त जितने पहिले
से कर लिया था, धर्मस्थानमें जाने योग्य शुद्ध वस्त्रोंको जो अच्छी तर-
हसे पहिर चुकी थी, और अल्प भारवाले कीमती आभूषणोंसे
जिसका सुहावना शरीर विशेषरूपसे जलकुन हो रहा था, वहां पर
आई उस समय उसके हाथमें हंसके जैसा या हंसके चिह्नवाला पट
पटशाटक-रेजानी रुमाल था, आतेही उसने भी उस पाण्चीनी प्रद-
क्षिणा की और फिर वह उस पर चढ़ गई ' सीयं दुर्लभित्ता जमालिम्ब
सन्तिप्रकुमारस्स दाहिणे पासे भद्रामनवरंसि संनिसन्ना ' गिविकामा-
रोह, वहां पर रखे हुए भद्रासन पर जो कि क्षत्रियकुमार जमालिशी
दाहिनी ओर रखा गया था बैठ गई, ' तण्ण तस्स जमालिस्म सन्नि-
प्रकुमारस्स अम्मघाई ण्हाया जाव सरीरा रयत्तणं च परिग्गहं च गहाय

वायस आदिने अतदन देव ते) औनुक नगगद्वय प्रायश्चित्त गति गिविका
पतापी चुप्री होती, जेते धर्मस्थानमा गती गजने पदेव थे जहासं पदेवी
हतां, अने जेते अल्प लरवाणा पनु अनिगय नद्वयान आ गीरी
पोताना सुदर शरीरने अधिक सुदर पनवुं हुनु ते रया न गी ने व तेने
तेना छायावा हुंमता जेव गुण गयवा हुंमता चित्तावुं पटशाटक (रेजानी
वस्त्र-रुमाल) हुनु तेने पट ते रयनी प्रागित्ता होती, अने पट जट ते
पट ते रय पट चप्री गई

ક્ષત્રિયકુમારસ્ય અમ્બા ધાત્રી ઉપમાતા સ્નાતા કૃતસ્નાના યાવત્ અલ્પમહાર્ધા-
 મરણાલકૂકૃતશરીરા રજોહરણં ચ પ્રતિગ્રહં ચ પાત્રં ગૃહીત્વા શિવિકામ્ અનુ
 પ્રદક્ષિણી કુર્વતી શિવિકામ્ આરોહતિ, 'દુરુહિતા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ
 વામે પાસે ભદ્રાસનવરંસિ સંનિમન્ના' શિવિકામારુહ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય
 વામે પાર્શ્વે ભદ્રાસનવરે સર્વોત્તમાસન્ને સન્નિવળ્લા ઉપવિષ્ટા । 'તર્ણં તસ્સ જમા-
 લિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિટૃઓ ઇમા વરતરુણી સિંગારાગારચારુવેસા' તતઃસ્વલુ
 તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પૃથત્ એકા વરતરુણી શૃંગારાગારચારુવેષા

સીય અણુપ્પદાહિણી કરેમાણી સીયં દુરુહહ 'વાદમે ક્ષત્રિયકુમાર જમા-
 લિકી ધાયમાતા વહાં આઈ, ઉત્તને ખી પહિલેસે અપનાં સ્વ તૈયારી કર
 રમ્મી થી, સ્નાન આદિ ક્રિયાઓસે વહ નિવટ ગઈ થી, વાયસાદિ પક્ષિ-
 યોંકે લિયે અન્નાદિ આગરૂપ વલિકર્મ વહ કર ચુકી થી, દુઃસ્વપ્ન આદિ
 નિવારણકે લિયે કૌતુક એવં મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત ખી વહ આચરિત
 કર ચુકી થી, અચ્છે ૨ શુદ્ધ ધર્મસ્થાનમેં જાને યોગ્ય વલ્લોંકો ઓર
 અલંકારોંકો વહ ઉસ સ્વયં પહિરે હુઈ થી, ઉસકે હાથમેં રજોહરણ
 ઓર પાત્ર થા, હનકો લેકર વહ પાલખીકી પ્રદક્ષિણા કરકે ઉસ પર
 વઢી 'દુરુહિતા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ વામે પાસે ભદ્રાસન
 વરંસિ સંનિમન્ના' વહાં વઢકર વહ ભદ્રાસન પર વેઠ ગઈ યહ શ્રેષ્ઠ
 ભદ્રાસન ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકી વાઈ ઓર રચા થા. 'તર્ણં તસ્સ
 જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિટૃઓ ઇમા વરતરુણી સિંગારાગારચારુ-

સીય અણુપ્પદાહિણી કરેમાણી સીયં દુરુહહ " ત્યાર બાદ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની
 ધાયમાતા પણ ત્યાં આવી. તેણે પણ સ્નાન, બલિકર્મ, કૌતુક મંગલરૂપ પ્રાય
 શ્ચિત્ત વગેરે ત્યાં આવતા પહેલાં જ પતાવી દીધાં હતાં. (વાયસાદિ પક્ષીને
 માટે અન્નનો ભાગ અલગ કરવો તેનું નામ બલિકર્મ છે. દુઃસ્વપ્ન આદિના
 નિવારણને માટે કરવામાં આવતા મેષના તિલકને કૌતુક કહે છે અને અક્ષત
 વડે મંગળ પ્રાયશ્ચિત્ત કરવામાં આવે છે) તેણે ધર્મસ્થાનકમાં જતી વખતે
 પહેરવા યોગ્ય કપડાં પહેર્યા હતાં અને મૂલ્યવાન આભૂષણો ધારણ કરેલાં
 હતા તેના હાથમાં રજોહરણ અને પાત્ર હતાં. તે પણ પાલખીની પ્રદક્ષિણા
 કરીને પાલખી પર ચઢીને "દુરુહિતા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ વામે પાસે
 ભદ્રાસનવરંસિ સંનિમન્ના" ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની ડાબી બાજુએ બેઠેલા
 ઉન્નમ ભદ્રાસન પર બેસી ગઈ "તર્ણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ
 પિટૃઓ ઇમા વરતરુણી સિંગારાગારચારુવેસા" ત્યાર બાદ એક બીજી મુંદર

शृङ्गारस्य वस्त्राभरणरूपस्य अगारमिव यश्चरुश्च वेषो नेपथ्यं यस्याः सा तथा,
'संगयगय जाव रुवजोव्वणविलासकलिया सुन्दरथणजहणवयणकरचरण-
णयणलावण्यरुवजोव्वणगुणोववेया' संगतगत यावत् हसितभणित चि-
त्रितविलाससंलापोल्लापनिपुणयुक्तोपचारकुशला, तत्र-संगतेषु समुचितेषु
गतादिषु, तत्र गतं-गतिर्गमनं हसितं-मन्दहास्यं, भाणितं भाषणं चित्रितः विचित्रः
विलासः-नेत्रविकारः, यदुक्तम्-"विलासो नेत्रजो ज्ञेयः" इति 'संलापः-मिथो
आभाषणम्, यदुक्तम्-"संलापोभाषणं मिथः," इति, उल्लापः-काकु वच-
नेन वर्णनम्, "यदुक्तम् "काक्वावर्णनमुल्लापः" इति। एतेषु निपुणा-

वेसा' इतनेमेंही वहाँ एक और दूसरी सुन्दर स्त्री आई, जो जमालि
क्षत्रियकुमारके पीछे खड़ी हो गई, इसने जो उस समय अपना सुन्दर
वेष बना रक्खा था वह ऐसा प्रतीत होता था कि मानो वह वस्त्राभरण
रूप शृङ्गारका एक घर है 'संगयगयजाव रुवजोव्वणविलास-
कलिया, सुन्दर थण जहणवयणकरचरणणयणलावण्यरूपजोव्वण-
गुणोववेया' यहाँ पर 'संगय गय' के जो 'जाव' पद आया है,
उससे "हसित, भणित, चित्रित विलास संलापउल्लापनिपुणयुक्तो-
पचारकुशला" इस पाठको संग्रह हुआ है, तथा यह अपनी सुन्दर
उचित चाल चलनेमें बड़ी निपुण थी, उचित मन्द हास्य करनेमें बड़ी
दक्ष थी, उचित बोलनेमें बहुत चतुर थी, विविध प्रकारके उचित
विलासमें-नेत्रविचारमें अधिक चतुर थी, संलापमें-परस्पर उचित
वातचीत करनेमें बहुत अधिक विदुषी थी, उचित उल्लापमें काकुरूपसे

युवती पशु रथ पर आरोहण करीने क्षत्रियकुमार जमालीनी पाछण जेणी
रही. तेनी वेषभूषा अने तेनां आभूषणें ऐटला भधा सुंदर छतां डे ते
वस्त्राभरण रूप शृङ्गारका घर जेवी लागती छती 'संगय गय जाव रुव
जोव्वणविलासकलिया, सुंदर थणजहणवयणकरचरणणयणलावण्यरूपजोव्वण-
गुणोववेया" अर्ही "संगयगय" नी साथे जे "जाव (पर्यंत) यह
आण्युं छे तेना द्वारा नीचे प्रमाणेनो सूत्रपाठ ग्रंथे करवो. "हसित, भणित,
चित्रितविलाससंलापउल्लापनिपुणयुक्तोपचारकुशला" तेनी आक्षवानी ठभ
पशु धणी सुंदर छती, उचित मन्द हास्य करवाभां पशु ते धणी दक्ष छती,
उचित वाणी ओसवाभां पशु ते निपुण छती, विविध प्रकारका उचित विलास
समा (नेत्र समस्या आदिमा) पशु ते दक्ष छती ते संलापमा (अर्क्ष भीज
साथे उचित वातचीत करवाभा) अने उल्लापमां (उचित रीते वस्तुन कर-
वाभां) पशु निपुण छती, डेनी साथे डेवी रीते वर्तवु लेछअ, ते समज-

ચતુરા, તથા યુક્તોપચારેષુ ઉચિતવ્યવહારેષુ કુશલા-દક્ષા । તથા રૂપયૌવન-
વિલાસકલિતા રૂપં સૌન્દર્યં, યૌવનં તારૂપ્યં વિલાસઃ સ્થાનાસનગમનાદીનામ્
સુશિષ્ટો યો વિશેષઃ સઃ, તથા ચોક્તમ્—‘ સ્થાનાસનગમનાનાં હસ્તભૂનેત્રકર્મણાં
ચૈવ । ઉત્પદ્યતે વિશેષો યઃ શિષ્ટોઽસૌ વિલાસઃ સ્યાત્ ’ इति, તૈઃ રૂપયૌવન-
વિલાસૈઃ કલિતા યુક્તા સુન્દરસ્તનજવનવદનકરચરણનયનભાગ્યરૂપયૌવન-
ગુણોપેતા સુન્દરા યે સ્તનજવનાદિ યૌવનાન્તા ગુણાશ્ચ તૈરુપેતા યુક્તા, તત્ર લા-
વણ્યં સ્પૃહणीयता, રૂપમ્ આકૃતિઃ સૌન્દર્યં વા, યૌવનં તારૂપ્યમ્, મૃદુસ્વરત્વાદયઃ,
‘ હિમરચયકુમુદકુંદેદુષ્પગાસં સકોરેંટમલ્લદામં ધવલં આયવત્તં સલીલં ઉવરિ
ધારેમાગી ચિદ્રુઃ ’ હિમરજતકુમુદકુંદેન્દુપક્કાગં તત્ર-હિમસ્તુષારો, રજતં
રૂપ્યમ્, કુમુદમ્ કૈરવમ્, કુંદઃ મોગરા પદવાન્ય-શ્વેત પુષ્પ વિશેષઃ, ઇન્દુશ્વન્દ્રઃ
તદ્ વત્પકાતમાનમ્ અત્યન્તશુભ્રમ્ સકોરેંટમાલ્યદામ સકોરેંટકાનિ કોરેંટ
પુષ્પશુચ્ચયુક્તાનિ માલ્યદામાનિ પુષ્પમાલા યત્ર તત્ તથાવિધં ધવલં શ્વેતમ્
આતપત્રં છત્રં ગૃહીત્વા સલીલં લીલાપૂર્વકમ્ ઉવરિ શિરસિ ધારયન્તી ધારયન્તી

વ્યંગોક્તિ વર્ણન કરનેમ્ બહી પળિડતા થી, તથા કિસકે સાથ કૈસા વ્યવહાર
કરના ઉચિત હોતા હૈ, હિસ પ્રકારસે ઉચિત વ્યવહારમ્ યદ્ બહુન કુશલ
થી “ રૂપયૌવનવિલાસકલિતા ” રૂપ-સૌન્દર્ય હિસકા અપની વિશે-
ષતાવાલા થા, તરુણતા બી હિસકી અપનીહી વિશેષતાસે યુક્ત થી,
તથા-સ્થાન, આસન, ઉઠના, બેઠના એવં ગમન આદિ યે સ્વચ્છ બી હિસકે
સુન્દર થે, જપન આદિ શુભ લક્ષણવાલે થે । ‘ હિમરચયકુમુદકુંદેદુ-
ષ્પગાસં સકોરેંટમલ્લદામં ધવલં આયવત્તં ગહાય સલીલં ઉવરિ ધારે-
માગી ચિદ્રુઃ ’ હિસકે હાથમ્ ઉસ સમયે એક ધવલ છત્ર થા, જિસે
હિસને લીલાપૂર્વક ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે ઝાર તાન રહ્યા થા, યહ
છત્ર અપની શુભતામ્ હિમ, રજત, કુમુદ, કુંદ-મોગરાકે પુષ્પ ઓર

વામા પણ તે કુશળ હતી. “ રૂપયૌવનવિલાસકલિતા ” તે વિશિષ્ટ રૂપથી
અને વિશિષ્ટ યૌવનથી યુક્ત હતી, તથા ઉઠવાની, બેઠવાની, ગમન કરવાની
આદિ તેની ક્રિયાઓમાં પણ સૌન્દર્ય અને લલિતતાનાં દર્શન થતાં હતાં અને
તેની બાંધ વગેરે અંગો શુભ લક્ષણોથી યુક્ત હતાં.

“ હિમરચયકુમુદકુંદેદુષ્પગાસં સકોરેંટમલ્લદામધવલં આયવત્તં ગહાય
સલીલ ઉવરિ ધારેમાગી ચિદ્રુઃ ” તે સમયે તેના હાથમાં એક ધવલ છત્ર હતું,
જે તેણે લીલાપૂર્વક ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના મસ્તક પર ધારણ કરેલું હતું તે
છત્ર હિમ, રજત (ચાંદી), કુમુદ, કુંદ (મોગરા) અને ચન્દ્રમા કરતાં પણ

તિષ્ઠતિ । ‘ તદ્દર્શનં તસ્મૈ જમાલિસ્સ ઉમઓ પાર્શ્વિ દુવે વરતરુણીઓ સિંગારા-
ગાર જાવ કલિયાઓ ’ તતઃખલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય ઉમયતઃ પાર્શ્વે
દ્વે વરતરુણ્યૌ શૃંગારાગારચારુ યાવત્ વેષે સંગતગતહસિતભણિતચિત્રિતવિલાસ-
સંલાપોહ્યાપનિપુણયુક્તોપચારકુશલે રૂપયૌવનવિલાસકલિતે ‘ નાનામણિ-
કણગરયણવિમલમહરિહ તવણિજ્જુજ્જલવિચિત્તદંડાઓ ’ નાનામણિકનક-
રત્નવિમલમહાર્હતપનીયોજ્જ્વલવિચિત્તદંડે, નાનામણિકનકરત્નાનાં

હન્દુ-ચન્દ્રમા હનકી શુભ્રતાસે ઓ અધિક શુભ્ર થા, કોરંટ પુષ્પોંકી
માલાઈં ઉસ પર સજાકર લટકાઈ ગઈં થીં । ‘ તદ્દર્શનં તસ્મૈ જમાલિસ્સ
ઉમઓ પાર્શ્વિ દુવે વરતરુણીઓ સિંગારાગારચારુ જાવ કલિયાઓ ’
ઉસ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકી દાર્દિં વાર્દિં ઓર દક્ષિગ પાર્શ્વમેં ઓર ચામ
પાર્શ્વ-દો શ્રેષ્ઠ સુન્દરિયાં ઓર યુગ્મી થીં-જો ઉસ પર અપને હાથોંસે
લેકર લીલાપૂર્વક દો સપ્તેદ ચામર ઢોર રહી થીં, ઇન દોનોંકા ઉસ
સમયકા વેષ ઓ વસ્ત્રાભરણ શૃંગારકા એક ઘર જૈસા પ્રતીત હોતા
થા, યે દોનોંહી સંગત ગતિમેં, સંગત હસિતમેં, સંગત ભણિતમેં, સંગત
ચિત્રિત વિલાસમેં, સંગત સંલાપમેં ઓર સંગત ઉહાપમેં પહિલી જૈસી
સ્ત્રીકી તરહસે નિપુણ થીં । ઉચિત વ્યવહારોંમેં વડી નિષ્ણાત થીં । રૂપ,
યૌવન એવં વિલાસસે ભરપૂર થીં । ‘ નાનામણિકણગરયણવિમલમહ-
રિહતવણિજ્જુજ્જલવિચિત્તદંડાઓ ’ ઉત દોનોં ચામરોંકે જો દંડ
થે વે નાના મણિયોંકે, કનક (સોના)કે એવં રત્નોંકે વને હુએ થે-હસ-

અધિક શુભ્ર અને કોરંટ પુષ્પોની માલાઓથી વિભૂષિત હતું. “ તદ્દર્શનં તસ્મૈ
જમાલિસ્સ ઉમઓ પાર્શ્વિ દુવે વરતરુણીઓ સિંગારાગારચારુ જાવ કલિયાઓ ”
ત્યાર બાદ યે સૌંદર્યવતી યુવતીઓ આવીને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને જમણે
તથા ડાબે પડ્યે બેસી રહી તેમના હાથમાં યે સપ્તેદ ચામર હતાં અને તેઓ
લીલાપૂર્વક બંને ચામરો વડે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને વાયુ ઢેરી રહી હતી
તેમણે એવો સુદર વેષ અને એવાં સુદર આભૂષણો શરીર પર ધારણ કર્યા
હતાં કે તેઓ શૃંગારના ઘર જેવી શોભતી હતી તેઓ પણ ગતિ, હાસ્ય,
વાણી આદિમાં છત્રધરી યુવતીના જેવી જ નિપુણ હતી કેની સાથે કેવી
રીતે વર્તવું, તે તેઓ ઘણી જ સારી રીતે સમજતી હતી અને તેઓ રૂપ,
યૌવન અને વિલાસથી સંપન્ન હતી. “ નાનામણિકણગરયણવિમલમહરિહતવ-
ણિજ્જુજ્જલવિચિત્તદંડાઓ ” હવે તેમના હાથમાં રહેલાં ચામરોનું વર્ણન
કરતા સૂત્રકાર કહે છે કે તે બંને ચામરોના દંડ વિવિધ ભણીઓ, કનક
(સોનું) અને રત્નોના બનેલા હોવાથી અદ્ભૂત લાગતા હતા. તે બંને

વિમલસ્ય મહાર્હસ્ય મહાર્હસ્ય વા તપનીયસ્યેવ ઉઙ્ગ્વલૌ વિચિત્રૌ દણ્ડકૌ યયોસ્તે તથા, તત્ર તપનીયં રક્તં સુવર્ણમ્, કનકં તુ પીતં સુવર્ણમુચ્યતે, ‘ચિલ્લિયાઓ સંસ્કંકુદેંદુદગરયઅમયમહિયકેણપુંજસંનિગાસાઓ ધવલાઓ ચામરાઓ ગહાય સલીલં વીયમાણીઓ વીયમાણીઓ ચિટ્ઠંતિ’ ચિલ્લિતે દીપ્યમાને શક્તાકુન્દેન્દુ-દકરજસામમૃતસ્ય મથિતસ્ય સતો યઃ ફેન પુન્જસનસ્ય ચ સંનિકાશે સદશે ધવલે સ્વચ્છે શુભ્રે ચામરે ગૃહીત્વા સલીલં લીલાપૂર્વકં વીજયન્ત્યૌ વીજયન્ત્યૌ તિષ્ઠતઃ અત્ર અહ્નો રત્નવિશેષો વોધ્યઃ ‘તણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ ઉત્તરપુરિત્થિમેણં ઇગા વરતરુણી સિંગારાગાર જાવ કલિયા સેયરયયામયં વિમલસલિલપુણં’

લિયે વિચિત્ર થે ઔર હનકી ઉઙ્ગ્વલતા નિર્મલ વેશ કીમતી તપનીય સુવર્ણ-રક્ત સુવર્ણકે જેસી થી, પીત સુવર્ણકા નામ કનક ઔર લાલ સુવર્ણકા નામ તપનીય હૈ, ‘ચિલ્લિયાઓ સંસ્કંકુદેંદુદગરયઅમય-મહિયકેણપુંજસંનિગાસાઓ ધવલાઓ, ચામરાઓ ગહાય સલીલં વીય-માણીઓ ૨ ચિટ્ઠંતિ’ યે દોનોં ચામર ચમકીલે થે, શંખ અંક રત્ન (સ્ફ-ટિકરત્ન) કુસુદ પુષ્પ, હન્દુ, દકરજ-જલવિન્દુકે જેસે એવં મથિત હુએ અમૃતકે ફેનપુંજ જેસે ધવલ થે, સ્વચ્છ ઔર શુભ્ર થે। ‘ધવલાઓ ચમરાઓ ગહાય સલીલં વીયમાણીઓ ૨ ચિટ્ઠંતિ’ એસે દો ચામરોંકો લેકરકે લીલાપૂર્વક ઢોરતી હુઈ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારકી આજૂવાજૂમેં સ્વહી થી ” એસા અન્વય લગાનાં ચાહિયે જો ઉપરમેં પ્રકટ કર દિયા ગયા હૈ। ‘તણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ ઉત્તરપુરિત્થિમેણં ઇગા વરતરુણી સિંગારાગાર જાવ કલિયા સેયરયયામયં વિમલસલિલ-

આમરોના ઢંડ વિમલ, અને મૂલ્યવાન તપનીય સુવર્ણ (રક્તસુવર્ણ) ના જેવાં ઉજ્જવલ હતા. : (પીત સુવર્ણને કનક કહે છે અને લાલ સુવર્ણને ‘તપનીય’ કહે છે) “ ચિલ્લિયાઓ, સંસ્કંકુદેંદુદગરય અમયમહિયકેણ પુંજ-સંનિગાસાઓ ધવલાઓ ચામરાઓ ગહાય સલીલ વીયમાણીઓ ૨ ચિટ્ઠંતિ ” તે બન્ને આમરો, શંખ, અંકરત્ન (સ્ફટિક રત્ન), કુન્દપુષ્પ, ચન્દ્રમા, દકરજ (જલબિન્દુઓ) અને મથિત અમૃતના શીથુપુંજ જેવાં સ્વચ્છ, શુભ્ર અને તેજસ્વી હતાં. એવાં બે સુંદર આમરો હાથમાં લઇને, તે આમરો વડે ક્ષત્રિય કુમાર જમાલીને લાલિત્યપૂર્વક વાયુ ઢોરતી બે અતિ સુંદર તરુણીઓ તેને જમણે અને ડાબે પડબે આવીને બેસી રહી ગઈ. ” આ પ્રકારનો સંખંખ આબલા વાક્ય સાથે સમજી દેવો.

“ તણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ ઉત્તરપુરિત્થિમેણં ઇગા વરતરુણી સિંગારાગાર જાવ કલિયા સેયરયયામયં વિમલસલિલપુણં મત્તગયમહામુહાકિત્તિ-

મત્તગયમહામુહાકિત્તિસમાણં મિંગારં ગહાય ચિદ્વૃ ' તતઃસ્વલુ તસ્ય જમાલેઃ
ક્ષત્રિયકુમારસ્ય ઉત્તરપૌરસ્ત્યે ઉત્તરપૂર્વદિગન્તરાલે ઈશાનકોણે એકા વરતરુણી
શૃંગારાગાર યાવત્ ચારુવેશા સંગતગતાદિષુ કુશલા રૂપયૌવનવિલાસકલિતા
શ્વેતરજતમયં વિમલસલિલપૂર્ણ મત્તગયમહામુહાકિત્તિસમાણં, મત્તગયસ્ય
યન્મહામુખં તસ્ય યાઽઽકૃતિઃ આકારઃ તયા સમાનં સદૃશં મૃદ્ધારં જલપાત્રવિશેષમ્
' સ્નારી ' ઇતિ ભાષા પ્રસિદ્ધમ્ ગૃહીત્વા આદાય તિષ્ઠતિ । ' તદ્દર્શનં તસ્મૈ જમા-
લિસ્ત્વ સ્વત્તિયકુમારસ્ત્વ દાહિણપુરત્થિમેણ ઇમા વરતરુણી સિંગારાગાર જાવ
કલિયા ચિત્તકળગદંડં તાલવેદં ગહાય ચિદ્વૃ ' તતઃસ્વલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિય
કુમારસ્ય દક્ષિણપૌરસ્ત્યે દક્ષિણપૂર્વભાગે અગ્નિકોણે એકા વરતરુણી શૃંગારાગાર
યાવત્ ચારુવેશા સંગતાદિષુ કુશલા રૂપયૌવનવિલાસકલિતા ચિત્રકનકદળં

પુણં મત્તગયમહામુહાકિત્તિસમાણં મિંગારં ગહાય ચિદ્વૃ ' ઉત્ત ક્ષત્રિ-
યકુમાર જમાલિકે પાસ ઈશાન દિશાકી ઓર એક સુન્દર તરુણી સ્વહી
હુઈ થી । જિસકા સુન્દર વેષ શૃંગારકે આગર (ઘર) જૈસા થા ઓર જો
યાવત્ સંગત ગતિ આદિકોંમેં નિપુણ થી, રૂપ, યૌવન એવં વિલાસસે યુક્ત
થી-એવ શ્વેત, રજતમય (ચાંદીકી) એવં વિમલ સલિલ (નિર્મલ જલ)સે પૂર્ણ
એવ મત્તગયકે મહામુખકી આકૃતિ જૈસી એક સ્નારીકો લિપે હુઈ થી ।
' તદ્દર્શનં તસ્મૈ જમાલિસ્ત્વ સ્વત્તિયકુમારસ્ત્વ દાહિણપુરત્થિમેણ ઇમા વર-
તરુણી સિંગારા જાવ કલિયા ચિત્ત કળગદંડં તાલવેદં ગહાય ચિદ્વૃ ' એક ઓર તરુણી ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે પાસ આગ્નેય દિગામેં સ્વહી
હુઈ થી, ઇસકા સી સુન્દર વેષ શૃંગારકે આગર જૈસા થા-યહાં "યાવત્"
પદસે પૂર્વેક્ત સંગતગત આદિ પદોંકા ગ્રહણ હુઆ હૈ, તથા યહ સંગત

સમાણં મિંગારં ગહાય ચિદ્વૃ " ત્યાર બાદ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની ઇશાન
દિશામા એક સુન્દર યુવતી આવીને બેસી રહી. તે સુન્દર વેષભૂષા અને અલ-
કારોથી શૃંગારના ઘર જેવી લાગતી હતી તે સંગત, ગતિ, હાસ્ય આદિકામાં
નિપુણ હતી, અને રૂપ, યૌવન અને લક્ષિત્યથી યુક્ત હતી તેના હાથમાં
એક શ્વેત, નિર્મળ જળથી ભરેલી ઝારી હતી તે ઝારી આંત્રીની બનાવેલી
હતી અને મત્ત હાથોના મહામુખના જેવા આકારની હતી ' તદ્દર્શનં તસ્મૈ
જમાલિસ્ત્વ સ્વત્તિયકુમારસ્ત્વ દાહિણપુરત્થિમેણ ઇમા વરતરુણી સિંગારા જાવ
કલિયા ચિત્તકળગદંડંતાલવેદં ગહાય ચિદ્વૃ ' ખીન્ એક શ્રેષ્ઠ તરુણી
ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની અગ્નિ દિશામા આવીને બેસી રહી તેના સુન્દર વે
શૃંગારના ઘર જેવા લાગતો હતો તે પણ સંગત ગતિ, હાસ્ય, આલ

विचित्रसुवर्णमयदंडसहितम् तालवृन्तं तालव्यजनम् गृहीत्वा तिष्ठति ।
 'तएणं तस्स जमालिस्स खत्तिक्कुमारस्स पिआ कोडुंबियपुरिसे सदावेइ,
 सदावेत्ता एवं वयासी-ततःस्खलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता कोडुम्बिक
 पुरुषान् शब्दयति, शब्दयित्वा-आहूय एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्-'खिप्पा-
 मेव भो देवानुप्पिया ! सरिसयं सरित्तयं सरिसव्वय सरिसलावण्णरूषजोव्वण-
 गुणोव्वेयं एगाभरणवसनगहियनिज्जोयं कोडुंबियवरतरुणसहस्सं सदावेह ?'
 भो देवानुप्रियाः ! क्षिप्रमेव शीघ्रातिशीघ्रमेव सदृशं सदृकृत्वचं सदृशवयः सदृश-
 लावण्यरूपयौवनगुणोपेतम्, एकाभरणवसनगृहीतनिर्योगम् एकः समानः
 आभरणयतनलक्षणो गृहीतो निर्योगः आभरणादिरूपः समूहो येन तत् तथा-
 गति आदिकौमें कुशल थी, रूप यौवन एवं विलाससे युक्त थी यह
 विचित्र सुवर्णदण्ड सहित तालवृन्त (पंखे)को लिये हुई थी, 'तएणं
 तस्स जमालिस्स खत्तिक्कुमारस्स पिआ कोडुंबियपुरिसे सदावेइ'
 जब यह सब प्रकारकी सामग्री व्यवस्थित ढंगसे हो चुकी, तब क्षत्रिय-
 कुमार जमालिके पिताने अपने आज्ञाकारी सेवकोंको बुलाया और
 'सदावित्ता एवं वयासी' बुलाकर उनसे ऐसा कहा 'खिप्पामेव भो
 देवानुप्पिया ! सरिसय सरित्तयं सरिसव्वयं सरिसलावण्ण रुष जोव्वण-
 गुणोव्वेयं एगाभरणवसनगहियनिज्जोयं कोडुंबियवरतरुण-
 सहस्सं सदावेह' हे देवानुप्रियो ! तुम लोग शीघ्रातिशीघ्रही १०००
 ऐसे आज्ञाकारी श्रेष्ठ युवा पुरुषोंको बुलाकर लाओ जो देखनेमें समान
 प्रतीत हों, जिनकी शारीरिक त्वचा समान हो, वयमें जिनकी कोई

बजेरेना निपुण्णु हुती अने उप, यौवन अने लावित्यथी युक्त हुती. तेना
 मायमा विचित्र सुवर्ण दंडवाणो पंणो हुतो.

'तएणं तस्स जमालिस्स खत्तिक्कुमारस्स पिआ कोडुंबियपुरिसे सदावेइ'
 त्थाहे आ अथी सामग्री व्यवस्थित रीते गोठवाध गध, त्थाहे क्षत्रियकुमार
 जमालीन पिताये पोताना आज्ञाकारी सेवकेने ओलाव्या. "सदावित्ता एवं
 वयासी" अने तेमने आ प्रमाणे आज्ञा आपी. "खिप्पामेव भो देवानुप्पिया !
 सरिसयं सरित्तयं सरिसव्वय सरिसलावण्णरूषजोव्वणगुणोव्वेयं एगाभरणवसन
 गहियनिज्जोयं कोडुंबियवरतरुणसहस्सं सदावेह" हे देवानुप्रियो ! तमे गनी
 १००० ऐसे आज्ञाकारी युवानेने ओलावी लाये
 हे तेमने देवमा समान लायता होय, तेमना शरीरनी त्वचा समान
 हुती होय, तेमनी उमर पणु मरणी ४ होय, तेमना उप लावण्य, यौवन

વિધમ્ કૌટુમ્બિકવરતરુણસહસ્રં કૌટુમ્બિકાશ્ચ તે વરતરુણાઃ શ્રેષ્ઠયુવાન-
સ્તેષાં સહસ્રં શબ્દયત આહ્વયત । ‘તદ્દેવં તે કોટુમ્બિકપુરિમા જાવ પડિસુગેત્તા
લિપ્પામેવ સરિસયં સરિત્તયં જાવ સદાવેતિ’ તતઃસ્ત્રલુ તે કૌટુમ્બિકપુરુષાઃ
યાવત્ વિનયેન જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિતુરાદેશં પ્રતિશ્રુત્ય ક્ષિપ્રમેવ શીઘ્રાતિ-
શીઘ્રમેવ સદૃશં સદૃક્ત્વચ્ચં યાવત્ સદૃશલાવણ્યરૂપયૌવનગુણોપેતમ્ આમરણ-
વસનગૃહીતનિયોગં કૌટુમ્બિકવરતરુણસહસ્રં શબ્દયન્તિ । ‘તદ્દેવં તે કોટું-
બિકપુરિસા જમાલિસ્સ લ્લત્તિયકુમારસ્સ પિઙ્ગા કોટુમ્બિકપુરિસેહિં સદાવિયા
સમાણા હટ્ઠતુટ્ઠા પ્પહાયા કયવલિકમ્મા કયકોઽયમંગલપાયચ્છિત્તા’ તત્ સ્ત્રલુ
તે કૌટુમ્બિકપુરુષાઃ જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિત્રા કૌટુમ્બિકપુરુષૈઃ શબ્દયિતા

અન્તર ન હો, જિનકે લાવણ્ય, રૂપ, યૌવન એવં પાલ્લીકો વહન કરને
આદિરૂપ ગુણ એક જૈસે હોં ઓર એક જૈસે જિનકે આમરણ ઓર વચ્છાદિ
હોં । ‘તદ્દેવં તે કોટુંબિકપુરિસા જાવ પડિસુગેત્તા લિપ્પામેવ સરિસયં
સરિત્તયં જાવ સદાવેતિ’ હસ પ્રકારસે અપને સ્વામીકે કથનકો સુન-
કર ઓર ઉસે વહે વિનયકે સાથ સ્વીકાર કર ઉન આજ્ઞાકારી સેવકોંને
શીઘ્રાતિ શીઘ્રહી એક સમાન દિસાઈ દેનેવાલે સમાન ત્વચાવાલે યાવત્
સમાન ઉમરવાલે, સમાન લાવણ્ય, રૂપ, યૌવન એવં ગુણોંવાલે સમાન
આમરણવાલે ઓર સમાન વત્તોંવાલે ૧૦૦૦ શ્રેષ્ઠ યુવા પુરુષોંકો બુલાયા
‘તદ્દેવં તે કોટુંબિકપુરિસા જમાલિસ્સ લ્લત્તિયકુમારસ્સ પિઙ્ગા કોટું-
બિકપુરિસેહિં સદાવિયા સમાણા હટ્ઠતુટ્ઠા પ્પહાયા કયવલિકમ્મા, કયકો-
ઽયમંગલપાયચ્છિત્તા’ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે પિતા દ્વારા ઉન સેવ-

અને ગુણ (પાલ્લીને વહન કરવાના સામર્થ્ય ૩૫ ગુણ) એક સરખા હોય,
તથા જેમણે એક સરખાં વસ્ત્રો અને આભરણો ધારણ કર્યાં હોય. “તદ્દેવં
તે કોટુંબિકપુરિસા જાવ પડિસુગેત્તા લિપ્પામેવ સરિસયં સરિત્તયં જાવ
સદાવેતિ” પોતાના સ્વામીની આ પ્રકારની આજ્ઞા સાંભળીને તેમને ઘણો જ
હર્ષ અને સતોષ થયો. તેમણે વિનયપૂર્વક તેમની આજ્ઞા માથે ઘડાવી.
ઘણી જ ઝડપથી તેઓ સમાન દેખાવના, સમાન ત્વચાવાળા, સમાન ઉમરના,
સમાન લાવણ્ય, ૩૫, યૌવન અને ગુણસંપન્ન, સમાન વસ્ત્રો અને આભરણોથી
યુક્ત ૧૦૦૦ શ્રેષ્ઠ યુવાન આજ્ઞાકારી પુરુષોને બોલાવી લાવ્યા. જમાલીના
પિતા પાસે આવતા પહેલાં તે સહસ્ર યુવાનોએ શું કર્યું તે સૂચકાર પ્રકટ કરે છે-

“તદ્દેવં તે કોટુંબિકપુરિસા જમાલિસ્સ લ્લત્તિયકુમારસ્સ પિઙ્ગા કોટુંબિક-
પુરિસેહિં સદાવિયા સમાણા હટ્ઠતુટ્ઠા પ્પહાયા કયવલિકમ્મા, કયકોઽયમંગલ-
પાયચ્છિત્તા” ત્યારે જમાલીના પિતાએ પોતાના આજ્ઞાકારી સેવકોને મોહકીને

આહૂતાઃ સન્તઃ દૃષ્ટુઘ્નાઃ હર્ષતોપસવન્નિલાઃ સ્નાતાઃ કૃતબલિકર્માણઃ કાકેભ્યો
 દત્તાન્નમાગાઃ કૃતકૌતુકમંગલપ્રાયશ્ચિતાઃ, 'એગામરણવસનગહિયનિજ્જોયા-
 જેણેવ જમાલિસસ સ્વત્તિયકુમારસસ પિયા તેણેવ ઉવાગચ્છતિ' એગામરણવસન-
 ગૃહીતનિર્યોગાઃ એકઃ એકસદ્દશઃ આમરણવસનલક્ષણો ગૃહીતો નિર્યોગઃ આમર-
 ãાદિરૂપઃ સમૂહો યૈસ્તે તથા, યત્રૈવ જમાલેઃ ક્ષત્તિયકુમારસ્ય પિતા આસીત્ તત્રૈવ
 ઉવાગચ્છન્તિ, 'ઉવાગચ્છિત્તા કરયલ જાવ વદ્ધાવેત્તા એવં વચાસી'—ઉપાગત્ય
 કરતલ યાવત્ શિરસાવર્ત મસ્તકે અઙ્ગલિં કુત્વા જયેન વિજયેન વર્દ્ધયિત્વા એવં
 વદ્ધ્યમાણપદારેણ અગાદિષુઃ કથિતવન્તઃ 'સંદિસંતુ ણં દેવાણુપ્પિયા ! જં અમ્હેહિં
 કરણિજ્જં' મો દેવાણુપ્પિયા ! સંદિશન્તુ આજ્ઞાપયન્તુ સ્વલ્લ યત્ અસ્માભિઃ કર-
 કોંકો એજકર બુલાયે ગયે વે ૧૦૦૦ હજાર શ્રેષ્ઠ યુવા પુરુષ વડે સ્વશ
 હુએ એવં આનંદચિત્ત હુએ ઉન્હોંને ઉસી સમય સ્નાન ક્રિયા, બલિકર્મ
 ક્રિયા, કૌતુક એવં મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત ક્રિયા વાયસાદિ કો
 અન્નાદિ ભાગ દેને રૂપ વલિકર્મ ક્રિયા 'એગામરણગહિયનિજ્જોયા,
 જેણેવ જમાલિસસ સ્વત્તિયકુમારસસ પિયા તેણેવ ઉવાગચ્છન્તિ' ઓર
 સમાન આમરણ એવં વસ્ત્રાદિ સમૂહસે સુસજ્જિત હોકર અપને ૨ સ્થાનસે
 ચલ દિયે ચલકર વે વહાં આયે કિ જહાં પર ક્ષત્તિયકુમાર જમાલિકા
 પિતા થા 'ઉવાગચ્છિત્તા કરયલ જાવ વદ્ધાવેત્તા એવં વચાસી' વહાં
 આકરકે ઉન્હોંને દોનોં હાથ જોડકર નતમસ્તક હો ઉસે વિનયકે સાથ
 નમસ્કાર ક્રિયા ઓર જય વિજય શબ્દસે ઉસે વધાયે વધાકર ફિર
 ઉન્હોંને એસા પૂછા 'સંદિસંતુ ણં દેવાણુપ્પિયા ! જં અમ્હેહિં કરણિજ્જં'

તે શ્રેષ્ઠ, ૧૦૦૦ યુવાનોને જોલાવ્યા, ત્યારે તેમને (તે ૧૦૦૦ યુવાનોને)
 આનંદ થયો અને સતોષ થયો. તેમણે પુલકિત હૃદયે એજ સમયે સ્નાન
 કર્યું, બલિકર્મ પતાવ્યું અને કૌતુક મંગલ રૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત પણ કર્યું.
 “એગામરણગહિયનિજ્જોયા, જેણેવ જમાલિસસ સ્વત્તિયકુમારસસ પિયા તેણેવ
 ઉવાગચ્છન્તિ” અને એક સરખાં વસ્ત્રો અને એક સરખાં આભૂષણોથી વિભૂ
 પિત થઇને તેઓ ક્ષત્રિયકુમાર જમાત્રીના પિતા પાસે આવી પહોંચ્યા.
 “ઉવાગચ્છિત્તા કરયલ જાવ વદ્ધાવેત્તા એવં વચાસી” ત્યાં આવીને તેમણે ખંને
 હાથ લેડીને તથા મસ્તક નીચું નમાવીને તેમને નમસ્કાર કર્યા અને “જય
 હો, વિજય હો” એવા શબ્દોથી તેમને વધાવ્યા, અને વધાવીને આ પ્રમાણે
 પૂછ્યું—“સંદિસંતુ ણ દેવાણુપ્પિયા ! જં અમ્હેહિં કરણિજ્જં” હે દેવાણુપ્રિય !
 દુઃખાવો શી આજ્ઞા છે ?

નીય વર્તે ? ' ' તદ્દર્શં સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા તં કોહુવિયવર-
તરુણસહસ્સંપિ એવં વયાસી '—તતઃ સ્વલુતસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિતા
તં કૌટુમ્બિકવરતરુણસહસ્સમપિ એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્—'તુઞ્મેણં
દેવાણુપિયા ! પ્હાયા કયવલિકમ્મા જાવ ગહિયનિજ્જોગા જમાલિસ્સ સ્વત્તિય-
કુમારસ્સ સીયં પરિવહ્હ ? ' ઓ દેવાનુપિયાઃ ! યૂયં સ્વલુ સ્નાતાઃ સન્તઃ કૃત
વલિકર્માણો યાવત્ કૃતકૌતુકમઙ્ગલપ્રાયશ્ચિત્તાઃ એકાભરણવસનગૃહીત નિર્યેગાઃ
જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય શિવિકાં પરિવહ્હ ? ' ' તદ્દર્શં તે કોહુવિયપુરિસા
જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ જાવ પહિસુણેત્તા પ્હાયા જાવ ગહિયનિજ્જોગો
જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સીયં પરિવહ્હંતિ ' તતઃ સ્વલુ તે કૌટુમ્બિકપુરુવાઃ
જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્સ યાવત્ પિતુરુપર્યુક્તામાજ્ઞાપ્ત ' પ્રતિશ્રુત્ય સમ્યગાકર્ણ્ય
હે દેવાનુપ્રિય ! આપ હમે આજ્ઞા દે કિં હમ કયા કામ કરે ? ' તદ્દર્શં સે
જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા તં કોહુવિયવરતરુણસહસ્સં પિ
એવં વયાસી ' હસકે બાદ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે પિતાને ડન શ્રેષ્ઠ
યુવા કૌટુમ્બિક પુરુષોસે જો કિં સંખ્યામેં ૧૦૦૦ એક હજાર થે એસા કહા—
'તુઞ્મેણં દેવાણુપિયા ! પ્હાયા કયવલિકમ્મા જાવ ગહિયનિજ્જોગા
જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સીયં પરિવહ્હ ' હે દેવાનુપ્રિયો ! સ્નાત
હુણ કૃત વલિકર્મવાલે હુણ એવં યાવત્—કૃત કૌતુક મંગલ પ્રાયશ્ચિત્ત-
વાલે હુણ, એકાભરણ વસનગૃહીત હુણ તુમ લોગ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકી
પાલ્લવીકો વહન કરો ' તદ્દર્શં તે કોહુવિયપુરિસા જમાલિસ્સ સ્વત્તિય-
કુમારસ્સ જાવ પહિસુણેત્તા પ્હાયા જાવ ગહિયનિજ્જોગો જમાલિસ્સ
સ્વત્તિયકુમારસ્સ સીયં પરિવહ્હંતિ ' ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે યાવત્
પિતાકી હસ ઉપર્યુક્ત આજ્ઞાનો સ્વીકાર કરકે ડન શ્રેષ્ઠ ૧૦૦૦ સેવક

“ તદ્દર્શં સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા તં કોહુવિયવરતરુણસહસ્સં
પિ એવં વયાસી ” ત્યાર બાદ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકાના પિતાએ તે સહસ્ત્ર
આજ્ઞાકારી યુવાન સેવકોને આ પ્રમાણે કહ્યું—“ તુઞ્મેણં દેવાણુપિયા ! પ્હાયા
કયવલિકમ્મા જાવ ગહિયનિજ્જોગા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સીયં પરિવહ્હ ”
હે દેવાનુપ્રિયો ! સ્નાન, બલિકર્મ, અને કૌતુક મંગલ પ્રાયશ્ચિત્ત કરીને તથા
એક સરખાં વસ્ત્રો અને આભૂષણો ધારણ કરીને આવેલા તમે લોકો ક્ષત્રિય
કુમાર જમાલિકાની પાલખીને વહન કરો. “ તદ્દર્શં તે કોહુવિયપુરિસા જમાલિસ્સ
જાવ પહિસુણેત્તા પ્હાયા જાવ ગહિયનિજ્જોગો જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સીયં
પરિવહ્હંતિ ” સ્નાન, બલિકર્મ અને કૌતુક મંગલ રૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત પતાવીને

स्नाता. सन्तो यावत् कृतबलिकर्माणः कृतकौतुकमङ्गलप्रायश्चित्ताः एकाभरण-
वसनगृहीतनिर्योगाः जमालेः क्षत्रियकुमारस्य शिविकां परिवहन्ति । ' तएणं
तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पुरिससहस्सवाहिणीं सीयं दुरूढस्स समा-
णस्स तप्पढमयाए इमे अट्ठमंगलगा पुरओ अहाणुपुव्वीए संपट्टिया '—ततः खलु
तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पुरुषसहस्रवाह्यां शिविकाम् आरूढस्य सतः पुरतः
तत्प्रथमतया तेषां विवक्षितानां मध्ये प्रथमतया सर्वं प्रथमम् इमानि वक्ष्यमाणानि
अष्टमङ्गलकानि अष्ट माङ्गल्यवरतूनि यथानुपूर्व्या यथाक्रम संप्रस्थितानि गन्तुं
प्रवृत्तानि ' तं जहा—सोत्थिय सिरिवच्छ जाव दप्पणा ' तद्यथा—स्वस्तिकम्, श्रीवत्सः
यावत् नन्द्यावर्तम्, वर्द्धमानकम् भद्रासनम् कलशो, मत्स्य चित्रम् दर्पणः । ' तयाणंतरं
च णं पुन्नकलसभिगारं जहा उववाइए जाव गगणतलमणुलिहंती पुरओ अहाणुपुव्वीए

युवा पुरुषोने जो स्नात और कृतबलिकर्मा थे, एवं कृत, कौतुक मङ्गल-
वाले थे, तथा समान आभरण धारण करने वाले और
वस्त्रवाले थे, उन सहस्रजनोंने जमालि क्षत्रिय कुमारकी
पालखीको उठा लिया ' तएणं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स
पुरिससहस्सवाहिणीं सीयं दुरूढस्स समाणस्स तप्पढमयाए इमे
अट्ठमंगलगा पुरओ अहाणुपुव्वीए संपट्टिया ' पुरुष सहस्रवाहिनी
पालखी पर आरूढ हुए उस क्षत्रियकुमार जमालिके पालखी आगे सबसे
पहिले ये आठ मङ्गल द्रव्य यथाक्रम संप्रस्थित हुए—' तं जहा ' जैसे—
सोत्थियसिरिवच्छ जाव दप्पणा ' स्वस्तिक, १ श्री वत्स २, नन्दिका-
वर्त ३, वर्द्धमानक ४, भद्रासन ५, कलश ६, चित्रकी सच्छलिया ७, दर्पण
८, ' तयाणंतरं च णं पुन्नकलसभिगारं जहा उववाइए जाव गगण-

तथा ओंकार अर्थात् वस्त्राभूषणो धारण करीने आवेक्षा समान देखाव, समान
उमर आदिथी युक्त ते श्रेष्ठ १००० युवानो अर्थात् विनयपूर्वक तेमनी आज्ञानो
स्वीकार करीने क्षत्रियकुमार जमालीनी पालखी उपाडी दीधी

“ तएणं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पुरिससहस्सवाहिणीं सीयं दुरूढस्स
समाणस्स तप्पढमयाए इमे अट्ठमंगलगा पुरओ अहाणुपुव्वीए संपट्टिया ”
सहस्र पुरुषो वडे वडन कराती क्षत्रियकुमार जमालीनी ते पालखीनी अ गण
भोगी पट्टेदां नीचे प्रमाणे आठ मङ्गल द्रव्यो अनुक्रमे आसवा लाग्या—अट्ठवे
के ते अठ द्रव्योने हाथमां लधने तेमने वडन करनारा भाणुयो आसवा
लाग्या. ' तं जहा ' ते आठ मङ्गल द्रव्योनां नाम—“ सोत्थिय सिरिवच्छ जाव
दप्पणा ' (१) स्वस्तिक, (स्वस्तिक विशेष) (२) श्री वत्स (३) नन्दिकावर्त
(ओंकार अर्थात् स्वस्तिक) (४) वर्द्धमानक, (५) भद्रासन, (६) कलश (७)
चित्रनी मन्थी, (८) दर्पण, “ तयाणंतरं च णं पुन्नकलसभिगारं जहा उववाइए

संप्रद्विया 'तदनन्तरं च खलु पूर्णकलशमुद्धारजञ्चरिमुपा- कलशाः मृदागात्र मंत्र- स्थिता' इत्यग्रेणाऽवयवयौगपतिके पापन् गगनतन्त्रमुच्छिन्नी पुरतो ग्याऽनुपूर्व्या संप्रस्थिता ' तथा दिव्या च छत्रपताका मवानरा दर्शनचित्रा लोकदर्शनीया, वातो- दधूतविजयवैजयन्ती चोच्छिन्ना अन्युच्छन्त्या गगनतन्त्रमुच्छिन्नीव पुरतोऽग्रे यथानुपूर्व्या क्रमशः संप्रस्थिता एवमप्ये औपपत्तिके एकोनपञ्चाक्षरमसूत्रे मत्कृतपीपूषवर्णिणी टीकायापवञ्चोक्तनीय इति, एवं जहा उवाच नरेव सावि- यवं आलोयं वा करेमाणा जगज्जमईव पञ्चजनना पुण्ये अद्यानुपूर्व्या संप्र- द्विया ' एवं पूर्वोक्तरीत्या यथा औपपत्तिके सन्निभं तथैव सन्निव्यं वक्तव्यं

तलमणुलिहंती पुरओ अद्यानुपूर्व्या संप्रद्विया ' इत्यनेन वाद् जन्तसे परि- पूर्ण कलश, और आगी ये छत्रचन्दे जेमा ' संप्रस्थित " ये सब आगे २ चन्दते थे, गगनतन्त्रो भरी अग्नेवादी वज्रायुं थीं -औपपत्तिकसूत्र में यह वर्णन " गगनतन्त्र मणुलिहंती पुरओ अद्यानुपूर्व्या संप्रद्विया ' इस सूत्र पाठ तक किया गया है-इस सूत्र पाठने पहिलेका पाठ इस प्रकारसे है-" दिव्या च छत्रपताका मवानरा दर्शनचित्रा लोकदर्शनीया वातो- दधूतविजयवैजयन्तीचोच्छिन्ना अन्युच्छन्त्या " इस पदोक्त अर्थ- औपपत्तिक सूत्रमें ४५ वे सूत्रकी गीद्वयवर्णिनी टीकामें किया गया है, सो वहांसे देख लेना चाहिये । ' एवं जहा उवाच नरेव सावि- यवं जाव आलोयं वा करेमाणा जगज्जमईव पञ्चजनना पुण्ये अद्या- नुपूर्व्या संप्रद्विया ' इस तरह जेमा वर्णन इस विषयका औपपत्तिक

यावत् आलोकं च कुर्वीणा जयजयशब्दं च प्रयुज्जानाः पुरतो यथानुपूर्व्या संप्रस्थिताः।
तथाहि-तदनन्तरं च खलु वैडूर्यदीप्यमानविमलदण्डम् प्रलम्बकोरण्टमाल्य-
दामोपशोभितम् चन्द्रमण्डलनिभं समुच्छिन्नम् विमलमातपत्रम् प्रवरं सिंहासनम्-
वरमणिरत्नपादपीठम्, स्वपादुकायुगसमायुक्तं बहुकिंकरकर्मकरपुरुषपादात्
परिक्षिप्तम् पुरतो यथानुपूर्व्या संप्रस्थितम्, तदनन्तरं च खलु बहवो यष्टिग्राहिणः
कुन्तग्राहिणः, चामरग्राहिणः, पाराग्राहिणः, चापग्राहिणः पुस्तकग्राहिणः फलक-
ग्राहिणः पीठग्राहिणः, वीणाग्राहिणः, कुंतुपग्राहिणः, हडप्पग्राहिणः, ताम्बूलादि-
भाजनग्राहिणः पुरतो यथानुपूर्व्या संप्रस्थिताः, तदनन्तरं च खलु बहवो दण्डिनो
मुण्डिनः, शिखण्डिनः, जटिनः, पिच्छिनः, हासकराः, डमरुककराः, डमरकरावा,

सूत्रमे 'आलोकं वा करेमाणा जयजयशब्दं च पञ्जमाणा अहाणुपुञ्जीए
संप्रस्थिता' इस सूत्र पाठ तक किया गया है, वैसाही वर्णन यहां पर
भी कर लेना चाहिये। इससे पहिलेका वर्णन इस प्रकारसे है—“तद-
नन्तरं च खलु वैडूर्यदीप्यमानविमलदण्डम्, प्रलम्बकोरण्टमाल्यदा-
मोपशोभितम्, चन्द्रमण्डलनिभं, समुच्छिन्नम्, विमलमातपत्रम्, प्रवर
सिंहासनम्, वररत्नपादपीठम्, स्वपादुकायुगसमायुक्तं, बहु किंकर-
कर्मकरपुरुषपादानपरिक्षिप्तम्, पुरतो यथानुपूर्व्या संप्रस्थितम्, तदन-
न्तरं च खलु बहवो यष्टिग्राहिणः, कुन्तग्राहिणः, चामरग्राहिणः, पाश-
ग्राहिणः, चापग्राहिणः, पुस्तकग्राहिणः, फलकग्राहिणः, पीठग्राहिणः,
वीणाग्राहिणः कुंतुपग्राहिणः, हडप्पग्राहिणः, ताम्बूलादिभाजनग्राहिणः,
पुरतो यथानुपूर्व्या संप्रस्थिताः, तदनन्तरं च खलु बहवो दण्डिनो, मु-
ण्डिनः, शिखण्डिनः, जटिनः, पिच्छिनः, हासकराः, डमरुककराः, डमर-

तेषु' वर्णन अर्द्धो पथु “आलोकं वा करेमाणा जयजयशब्दं च पञ्जमाणा
पुरतो अहाणुपुञ्जीए संप्रस्थिता आ सूत्रपाठ पर्यन्त अर्द्धे करवुं. 'जाव' पद
द्वारा जे आगणनु वर्णन अर्द्धे करवाभां आवेल छे ते नीचे प्रमाणे समझवुं
“तदनन्तरं च खलु वैडूर्यदीप्यमानविमलदण्डं प्रलम्बकोरण्टमाल्यदामोपशोभितम्
चन्द्रमण्डलनिभं, समुच्छिन्नम्, विमलमातपत्रम्, प्रवरसिंहासनम्, वररत्नपादपीठम्
स्वपादुकायुगसमायुक्तम्, बहु किंकरकर्मकरपुरुषपादात्परिक्षिप्तम्, पुरतो यथा
नुपूर्व्या संप्रस्थितम् तदनन्तरं च खलु बहवो यष्टिग्राहिणः, कुन्तग्राहिणः, चामर-
ग्राहिणः, पाशग्राहिणः, चापग्राहिणः, पुस्तकग्राहिणः, पीठग्राहिणः, वीणाग्राहिणः,
कुंतुपग्राहिणः, हडप्पग्राहिणः, ताम्बूलादिभाजनग्राहिणः, पुरतो यथानुपूर्व्या संप्र-
स्थिताः, तदनन्तरं च खलु बहवो दण्डिनो, मुण्डिनः, शिखण्डिनः, जटिनः, पिच्छिनः
हासकराः, डमरुककराः, डमरकरा वा, द्रवकराः, चादुकराः, वादकराः, कन्दर्पकराः

द्रवकराः, चाटुकराः, वादकराः, कन्दर्पकराः, कौकुच्यिकाः, क्रीडाकराश्च वाद्य-
न्तश्च गायन्तश्च हसन्तश्च नृत्यन्तश्च भाषमाणाश्च श्रावयन्तश्च रक्षन्तश्च आलोकं वा
कुर्वन्तः, जयजयशब्दं प्रयुज्जानाः समुच्चारयन्तः पुरतो यथानुपूर्व्यां संप्रस्थिताः,
एतेषां शब्दानामर्थं औपपातिके पूर्वार्द्धे एकोनपञ्चाशत्तमसूत्रे मत्कृतायां पीयूष-
वर्षिणी टीकायाम् अवलोकनीय इति, 'तयाणं तरंचणं अट्टसयं गयाणं, अट्टसयं
तुरयाणं, अट्टसयं रहाणं, तयाणंतरं च णं असिसत्तिकुंततोमरसूललउडभिडिपाल
धणुपाणिसज्जं पायत्ताणीयं पुरओ संपट्टियं' तदन्तरं च खलु अष्टशतं गजानाम्,
अष्टशतं तुरगाणाम्, अष्टशतं रथानाम्, तदन्तरं च खलु असिसत्तिकुन्ततोमर-
सूललउडभिन्दिपालधणुपाणिसज्जं' पादात्यनीकं पुरतः संप्रस्थितम्, 'तया-
णंतरं च णं वहवे उग्गा भोगा जहा उववाइए जाव महापुरिसवग्गुरपरिक्खत्ता

करावा, द्रवकराः, चाटुकराः, वादकराः, कन्दर्पकराः, कौकुच्यिकाः,
क्रीडाकराश्च, वाद्यन्तश्च, गायन्तश्च हसन्तश्च, नृत्यन्तश्च, भाषमाणाश्च,
श्रावयन्तश्च, रक्षन्तश्च." यह पाठ 'आलोच्यं वा करेमाणा जय जय
सदंच पउजमाणा' इससे पहिलेका है। इस पाठका अर्थ भी औप-
पातिक सूत्रके पूर्वार्धमें ४९ वे सूत्रकी पीयूषवर्षिणी टीकामें किया गया
है—सो वहींसे देख लेना चाहिये। 'तयाणंतरं च णं अट्टसयं गयाणं,
अट्टसयं तुरयाणं, अट्टसयं रहाणं तयाणंतरं च णं असिसत्तिकुंततोमर-
सूललउडभिडिपालधणुपाणिसज्जं पायत्ताणीयं पुरओ संपट्टियं'
उसके पीछे एकसोआठ हाथी एकसोआठ घोड़े उनके
आगे आगे चलने लगे 'तयाणंतरं च णं वहवे उग्गा,
भोगा, जहा उववाइए जाव महापुरिसवग्गुरा परिक्खत्ता जयालिस्स

कौकुच्यिकाः, क्रीडाकराश्च वाद्यन्तश्च, गायन्तश्च, हसन्तश्च, नृत्यन्तश्च, भाषमाणाश्च
श्रावयन्तश्च, रक्षन्तश्च" आ. सूत्रपाठने लावार्थं औपपातिक सूत्रना पूर्वार्धना
४६ भां सूत्रनी पीयूषवर्षिणी टीकाभां आपेजे छे, तो निजामु पाठकेअे ते
भावार्थं त्याही वाची लेवे।

“तयाणंतरं च णं अट्टसयं गयाणं, अट्टसयं तुरयाणं, अट्टसयं रहाणं
तयाणंतरं च णं असिसत्तिं ऊन, तोमर, सूल, लउडभिन्दिपालधणुपाणिसज्जं
पायत्ताणीयं पुरओ संपट्टियं” आ. सूत्रपाठने अर्थ भूग सूत्रार्धभां अ. २५
प्रमाणे ४ सप्तमे। “तयाणंतरं च णं वहवे उग्गा, भोगा, जहा उववाइए
जाव महापुरिसवग्गुरा परिक्खत्ता जयालिस्स स्यात्तिवुमारस्स पुरओय मग्गओय

જમાલિસ્સ સ્વત્તિયસ્સ પુરઑ ય યગ્ગઑ ય પાસઑ ય અહાણપુઁવીએ સંપટ્ટિયા ' તદન્તરં ચ સ્વલુ વહવઃ ઉગ્રા ઉગ્રજાતીયાઃ ભોગાઃ તદ્વંશ્યાશ્ચ, આદિદેવેનારક્ષકત્વે નિયુક્તાઃ તેનૈવ ગુરુત્વેન વ્યવહતાસ્તદ્વંશ્યાશ્ચ ભોગજાતીયાઃ યથા-ઔપપાતિકે યાવત્ રાજન્યાઃ આદિદેવેન વયસ્યતયા વ્યવહતાઃ ઇક્ષ્વાકુવઃ નાભેયવંશજાઃ, ઇક્ષ્વાકુવંશવિશેષભૂતાઃ જ્ઞાતાઃ કૌરવાઃ કુરુવંશજાઃ, ક્ષત્રિયાઃ, બ્રાહ્મણાઃ મટા-યોધા પ્રશાસ્તારઃ=શાસનકર્તારઃ મહ્લકિનઃ લેઽહ્લકિનઃ લેઽહ્લકિપુત્રાઃ इत्यादि। એવામર્થ ઔપપાતિકે અષ્ટત્રિંશત્તમમૂલે મત્કૃતાયાં પીપ્લુવર્ષિણી ટીકાયામ્ અવ-લોકનીયઃ । મહાપુરુષવાગુરાપરિક્ષિપ્તાઃ વાગુરેવ વાગુરા સર્વતઃ પરિવારણ સાધમ્પ્યાત્ પુરુષાશ્ચ તે વાગુરા ચ પુરુષવાગુરા મહતી ચાસૌ પુરુષવાગુરા ચ મહા-પુરુષવાગુરા તયા મહાપુરુષમમૂલેન પરિક્ષિપ્તાઃ પરિવેષ્ટિતાઃ સન્તો જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પુરતશ્ચ અગ્રતઃ, માર્ગતશ્ચ પૃથ્ઠતઃ, પાર્શ્વતશ્ચ ઉભયભાગતઃ સંપ-

સ્વત્તિયકુમારસ્સ પુરઑ ય યગ્ગઑ ય પાસઑ ય અહાણપુઁવીએ સંપટ્ટિયા' હનકે બાદ અનેક ઉગ્રજાતીય અનેક ભોગજાતીય કિ જિન્હે આદિદેવને આરક્ષત્વકે કોટવાલ કાસમેં નિયુક્ત કિયા થા ઓર ઉન્હોને જિન્હે ગુરુત્વરૂપસે વ્યવહારમેં લિયા થા-એસે ઉગ્રજાતિકે વંશજ પુરુષ યાવત્-રાજન્ય-આદિદેવ દ્વારા મિત્રરૂપસે માને ગયે પુરુષ, ઇક્ષ્વાકુ-નાભિરાજા કે વંશજ પુરુષ, જ્ઞાત-ઇક્ષ્વાકુ વંશવિશેષમેં ઉત્પન્ન હુએ પુરુષ, કૌરવ-કુરુવંશમેં ઉત્પન્ન હુએ પુરુષ, ક્ષત્રિય, બ્રાહ્મણ, મટ યોધા એવં પ્રશાસ્તા-શાસન કરનેવાલે મત્લકી ઓર લેઽહ્લકી પુત્ર-इत्यादि वे અનેક પુરુ-ષોકે સમૂહસે ઘિરે હુએ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે આગેવીઠે એવં આજૂ-

પાસઑય અહાણપુઁવીએ સંપટ્ટિયા ” ત્યાર બાદ અનેક ઉગ્રજાતીય અને અનેક ભોગજાતીય કે જેમને આદિ દેવે રક્ષણના કાર્યને માટે નિયુક્ત કર્યા હતા અને તેમણે જેમને ગુરુત્વ રૂપે વ્યવહારમાં લીધા હતા એવા ઉગ્રજાતિના પુરુષો ચાલતા હતા.

આ રીતે ઉગ્રજાતિના અને ભોગજાતિના પુરુષો, અને રાજાઓ આદિદેવ દ્વારા વયસ્વરૂપે સરખી ઉમરનાળા માનવામાં આવેલા પુરુષો, ઇક્ષ્વાકુ-નાભિ રાજાના વંશજ પુરુષો, જ્ઞાત-ઇક્ષ્વાકુ વંશ વિશેષનાં ઉત્પન્ન થયેલા પુરુષો, કૌરવ-કુરુ વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલા પુરુષો, ક્ષત્રિય, બ્રાહ્મણ, યોદ્ધાઓ અને પ્રશાસ્તા (શાસન ચલાવનારા મદલકી અને લેઽહ્લકીપુત્રો इत्यादिનો સમૂહથી જેની આગળ, પાછળ અને બાજુઓમાં વીંટળાયેલા છે એવા તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી આગળ વધ્યો (તેની પાલખી આ સમૂહથી ઘેરાઈને આગળ ચાલી) “ તયાનંતરં ”

સ્થિતાઃ પ્રસ્થાનં કૃતવન્તઃ ‘ તયાનંતરં ચ ણં વહવે રાઈસરતલવરજાવ સત્યવાહ-
પ્પમિહો સંપટ્ટિયા ’ તદનન્તરં ચ ચલુ વરવઃ રાજેશ્વર તલવરયાવત્-માડમ્બિક-
કૌટુમ્બિકેભ્ય શ્રેષ્ઠિ સેનાપતિ સાર્થવાહમ્પ્રમૃતયઃ પુરતઃ સંપ્રસ્થિતાઃ । ‘ તણં સે જમા-
લિસ્સ ચત્તિયકુમારસ્સ પિયા ણ્હાણ કયવલિકમ્મે જાવ વિભૂસિણ હત્થિચંધવરણ’
તતઃ ચલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિતા સ્નાતઃ કૃતવલિકર્મા યાવત્ કૃત કૌતુક-
વાજૂમેં ચલે । ‘ તયાનંતરં ચ ણ રાઈસર તલવર જાવ સત્યવાહપ્પમિ-
હો પુરઓ સંપટ્ટિઓ ’ इनके बाद अनेक राजा, ईश्वर, तलवर यावत्
सार्ववाह आदि आगे आगे चले यहां यावत् पदसे “माडम्बिक कौटुम्बिक,
इभ्य, श्रेष्ठी, सेनापति इन पदोंका ग्रहण हुआ है । “ महापुरिस व-
गुरा ” में जो वागुरा पद आया है, वह समूह अर्थमें आया है, वैसे
परन्तु यहां जो वागुरापद लिखा गया है, वह सब ओरसे परिवार
रूपसे ग्रहण किया है “ महापुरिसवागुरा ” महा समूह
में जो “ महा ” शब्द आया है, वह “ वागुरा ”
के विशेषण रूपमें आया है ‘ तणं से जमालिस्स चत्तियकुमारस्स
पिया ण्हाण कयवलिकममे जाव विभूसिए, हत्थि चंधवरण ’ इसके
बाद क्षत्रियकुमार जमालिका पिता अपने पुत्रके पीछे २ चला, चलनेके
पहिले इसने अच्छी तरहसे स्नान किया था, बलिकर्म-वायस आदि-

वहवे राईसर, तलवर जाव सत्यवाहप्पमिहो पुरओ सपट्टिओ ” त्थार भा ६
अनेक राजओ ईश्वर (युवराज) तलवर (मांडविक राजओ) तथा सार्थ-
वाह पर्यन्तना दोऊ पादभीनी आगग आदना डना अर्द्धी सार्थवाडनी
पडेलां आवेत्ता “ जाव ” पठथी “ मांडविक, कौटुम्बिक, इभ्य, श्रेष्ठी अने
सेनापति ” आ पाय पडे अडथु कराया छे. “ महापुरिसवगुरा ” आ सूत्राशनी
साथे ते “ वागुरा ” पठेना प्रयोग थये छे ते समूडना अर्थमां थयेत्त छे,
परन्तु आगग पाछगना सभधेना विचार करता “ महापुरिसवगुरा ” ओटवे
“ पुरुषेना मडा समूड ” अर्थ समजवे, अने ‘ मडा ’ पठ समूडना
विशेषथु इथे वपरायु छे ओम समजवु’

“ तणं से जमालिस्स चत्तियकुमारस्स पिया ण्हाण, कयवलिग्गमे जाव
विभूसिए, हत्थिचंधवरण ” त्थार भा ६ क्षत्रियकुमार जमादीना पिता पडु
श्रेष्ठ गजराजनी पीड पर सवार धरने तेनी पाछग पाछग आदना लाया.
छाथी पर सवार धतां पडेत्ता तेमछे स्नान, अतिशर्म, कौतुक मंगव इय

मङ्गलमायश्चित्तः सुवर्णमयीलङ्कारमाल्यदाम्ना विभूषितः सन् हस्तिस्कन्ध-
वरगनः मत्तमतङ्गजश्रेष्ठपृष्ठारूढः 'सकोरेटमल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं'
सकोरेण्टमाल्यदाम्ना कोरेण्टनायकपुष्पमाल्यदामसहितेन छत्रेण प्रियमाणेन
उपलक्षितः 'सेयवरचामराहिं उद्बुध्वमाणे उद्बुध्वमाणे' श्वेतवरचामराभ्याम् उद्बु-
यमान उदूयमानः पौन पुन्येन वीज्यमानः 'हयगयरहपरजोहकलियाए' हय-
गनरथप्रवारयोधरुलितया-अश्वरुस्तिप्रमुवभट्ट संयुक्तया 'चाउरगिणीए सेणाए
सद्धिं संपरिवुडे ॥ चातुरंगिण्या सेनया सार्द्धम् संपरिवृतः
संवेष्टितः 'महया भडवडगर जाव परिकिखत्ते जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिट्ठो
पिट्ठो अणुगच्छइ' महता भट्टचट्टकरेण सैनिकसमूहेन याक्त्त परिक्षिप्तः परि-

कोंके लिये अन्नका विभाग किया था, और दुःस्वप्न आदिके विनाशके
लिये कौतुक एवं संगलरूप प्रायश्चित्त भी किया था, चलते समय
इसने अल्पभारवाले कीमती सुवर्णके अलंकारोंको पहिरा, माला-
ओंसे अपनेको विभूषित किया. यह श्रेष्ठ गजराज पर सवार था.
'सकोरेटमल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं' इसके ऊपर भी उस
समय कोरेण्टके पुष्पोंकी मालासे विराजित छत्र तना हुआ था 'सेयवर
चामराहिं उद्बुध्वमाणे' सुन्दर शुभ्र चामर इसके ऊपर ढोरे जा रहे
थे 'हयगयरहपरजोहकलियाए' घोड़ा, हाथी, रथ एवं बड़े २ सुभट
योधाओंसे युक्त 'चाउरगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडे' चतुरंगिणी
सेनासे यह घिरा हुआ था, 'महया भडवडगर जाव परिकिखत्ते'
साथमें बड़े २ और भी वीर योधाओंका समूह चल रहा था 'जमा-
लिस्स खत्तियकुमारस्स पिट्ठो २ अणुगच्छइ" इस तरहके ठाठबादसे

प्रायश्चित्त आदि पतावीने सुहर वओ अने वजनमां हुलकां पशु अति भूत्य-
वान आभूराओथी शरीरने विभूषित कयुं हुतुं "सकोरेटमल्लदामेणं छत्तेणं
धरिज्जमाणेण" उत्तम गजराजनी पीठ पर आरुढ थयेला जमादीना पिता
पर कोरेण्ट पुष्पोनी मालाओथी युक्त छत्र धारण करवामां आव्युं हुतुं अने
सेयवरचामराहिं उद्बुध्वमाणे" श्रेष्ठ, सद्देव आभरे वडे तेभने वायु ढार-
वामां आवने हुने, "हयगयरहपरजोहकलियाए" घोड़ा, हाथी, रथ
अने श्रेष्ठ योद्धाओथी युक्त "चाउरगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडे" चतुरंगी
सेनानी नेओ वीटण थयेला हुता "महया भडवडगर जाव परिकिखत्ते" वणी
तेभनी नथे नीत वीर योद्धाओने समूह पशु आउते हुने. "जमालिस्स
खत्तियकुमारस्स पिट्ठो २ अणुगच्छइ" आ प्रमाणे पुरनी सन्तवट साथे क्षत्रिय
कुमार जमादीना पिता तेनी पाछण पाछण आउता लाग्या.

વૃતઃ સન્ જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પૃથ્ઠતઃ અનુગચ્છતિ, 'તણં તસ્સ જમાલિસ્સ
 સ્વત્તિયકુમારસ્સ પુરઓ મહં ઓમા, આસવરા, ઉમઓ પાસિ ણાગા ણાગવરા
 પિઠ્ઠઓ રહા રહસંગેલી' તતઃસ્વલ્લુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પુરતોઽગ્રતો
 મહાન્તઃ અન્વાઃ મહાન્વાઃ, તે ચ અશ્વનરાઃ અશ્વાનાં મન્થે વરાઃ શ્રેષ્ઠાઃ, અશ્વવારા
 ઇતિવા અશ્વાસ્થપુરુષા ઇતિ તદર્થઃ, ઉમમતઃ પાશ્વે ઉમયોઃ પાશ્વયોઃ નાગા
 હસ્તિનઃ, નાગરા હસ્તિનાં પ્રધાના પૃથ્ઠતો રથાઃ, રથસંગેલી રથસમુદાયઃ અનુ-
 ગચ્છતિ । 'તણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અબ્બુગ્ગયભિંગારે પરિગહિયતાલિ-
 યંટે ઝસવિયસેયછત્તે' તતઃસ્વલ્લુ સ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ અમ્બુદ્ધતભૃદ્ધારઃ
 અમ્બુદ્ધતઃ અમિમુલ્લસ્થાપિતો મૃદ્ધારો જલપાત્રવિશેષો यस્ય સ તથા, પરિગૃહીત-
 તાલવૃન્તઃ પરિગૃહીતં તાલવૃન્તં તાલવ્યજનં યં પ્રતિ સ તથા, ઉચ્છિતશ્વેતચ્છત્રઃ
 ઉચ્છિતમ્ ઉપરિ પ્રસારિતં શ્વેતચ્છત્રં यस્ય સ તથા, 'પવીડ્યસેયચામરવાલ-
 વીયાણિ સન્વિહીણ જાવ ણાદિતરવેણ' પ્રવીજિતા ઉહૂતા શ્વેતચામરવાલાનાં
 સજ્જિત હોકર ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકા પિતા અપને પુત્રકે પીછે ૨
 ચલા. 'તણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પુરઓ મહં આસા,
 આસવરા, ઉમઓ પાસિ ણાગા ણાગવરા પિઠ્ઠઓ રહારહ સંગેલી' ક્ષત્રિય-
 કુમાર જમાલિકે આગે વઢે ૨ શ્રેષ્ઠ ઘોડે ચલ રહે યે, દોનોં તરફ વઢે
 હાથી ચલ રહે થે. પીછે રથ એવં રથસમુદાય ચલ રહા થા 'તણં સે
 જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અબ્બુગ્ગયભિંગારે પરિગહિયતાલિયંટે ઝસવિય-
 સેયછત્તે પવીડ્ય સેય ચામરવાલવીયાણિ' જિસકે સમક્ષ મૃદ્ધાર-
 જલપાત્ર વિશેષ ઉપસ્થિત હૈ, તાલવૃન્ત જિસકે પ્રતિ લિયા હુઆ હૈ,
 શ્વેતચ્છત્ર જિસકે ઉપર તના હુઆ હૈ, શ્વેત ચામર જિસકે ઉપર ઢારે જા
 રહે હૈં એસા વહ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ 'સન્વિહીણ જાવ ણાદિતરવેણ'

“તણ તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પુરઓ મહં આસા, આસવરા, ઉમઓ
 પાસિ ણાગા ણાગવરા પિઠ્ઠઓ રહા રહસંગેલી” ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની આગળ શ્રેષ્ઠ ઘોડા-
 ઓના મોટા સમૂહ ચાલતો હતો, બન્ને પડખે મોટા મોટા ગજરાત્ને ચાલતા હતા
 અને તેની પાછળ રથ અને રથસમુદાય ચાલતો હતો. “તણ સે જમાલી
 સ્વત્તિયકુમારે અબ્બુગ્ગયભિંગારે પરિગહિયતાલિયંટે ઝસવિયમેયછત્તે પવીડ્ય સેય
 ચામરવાલવીયાણિ” જેની પાને ભૃંગાર (જળપાત્ર વિશેષ) મોઝૂદ છે, જેની
 પાસે પંખાધારી તાલવૃન્ત (પખો, વીઝણ) લગ્નને ઊમા છે, જેના મસ્તક
 પર શ્વેત છત્ર ધાગણ કરાયેલું છે અને શ્વેત ચામરો વઢે જેને વાયુ ટેરવામાં
 આવી રહ્યો છે, એવો તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી “સન્વિહીણ જાવ ણાદિતરવેણ”
 અર્થાત્ પોતાની સધળી રાત્રી સ્થિતિ, “સન્વિહીણ” સમસ્ત વસ્ત્ર

व्यजनिकायं प्रति स प्रीजितस्वेतचामरावाञ्छवन्निक., अथवा प्रीजिते
 श्वेतचामरे बाणव्यजनिकेच यं प्रति स तथा. सर्वद्वयं सर्वा ऋद्धिः सर्वर्द्धिः, तथा
 यावत् नादितरवेण, तथाहि-सर्वद्युत्या सर्ववलेन सर्व समुदयेन सर्वादरेण सर्व
 विभूत्या सर्वविभूषया सर्वसंभ्रमेण सर्व पुण्यगन्धमाल्यालङ्कारेण सर्वत्रुटि-
 शब्दसंनिनादेन महत्या ऋद्ध्या महत्या द्युत्या महता वलेन महता समुदायेन
 महता वरत्रुटितयमकसमरूपोदितेन शतपगवपटहभेरीबल्लरीखरमुखी
 हुडुकपुरजमृदङ्ग दुन्दुभि निर्वोप-नादिन-रवेण-वरत्रुटिनादीनां दुन्दुभिपर्य-
 न्तानां वादित्राणां निर्वोपः शब्दः तस्य नादितरवेण प्रतिध्वनिना सत्त्वां विस्त-
 रतोऽर्थ औपपातिके द्विधाशततम (५२) त्रे मत्क्रापोयूपरिणी टीकायाम्
 अवलोकनीयः, 'खत्तियकुण्डगामस्त नगरस्त मज्झं मज्जेणं, जेणेव माहणकुंड-

अर्थात् अपनी समस्त राजपृच्छित्ते, "सव्वज्जुईण" समस्त चन्द्र और
 आभरणोंकी प्रभासे "सव्ववलेणं" अपनी समस्त सेनाओंसे "सव्व
 समुदएणं" अपने समस्त परिजनोंसे "सव्वादरेणं" आदरसत्कार रूप
 सभी प्रयत्नोंसे "सव्वविभूईण" अपने समस्त ऐश्वर्यसे "सव्वविभू-
 साए" सभी प्रकार के वस्त्राभरण की शोभासे "सव्वतं नमेणं" भक्ति
 जनित अत्यधिक उत्सुकतासे "सव्व-पुष्प-गंध-मल्लालंकारेणं" सब
 तरहके पुष्पों से सभी प्रकारके गन्ध द्रव्यों से सभी प्रकारकी मालाओं
 से एवं सब तरहके अलंकारों से "सव्वतुडिय-सद्-सण्णिणाएणं"
 सभी प्रकार के वादियों की मधुर ध्वनि से युक्त हुवा
 'खत्तिय कुण्डगामनगरस्त मज्झं मज्जेणं-जेणेव माहणकुंड-
 गामे नगरे जेणेव बहुसालए चेइए जेणेव समणे भगवं महावीरे
 तेणेव पहारेत्थ गमणाए' क्षत्रिय कुण्डग्राम नगरके बीचसे होकर

तथा आभूषणोंना प्रभाव वडे 'सव्ववलेण' पोतानी समस्त सेनाओं वडे,
 "सव्वसमुदएण" पोताना समस्त परिजनों वडे "सव्वादरेणं" आदर
 सत्कार रूप समस्त प्रयत्नों वडे, "सव्वविभूईण" पोताना समस्त ऐश्वर्य
 वडे, "सव्वविभूसाए" तमाम प्रकारना वस्त्राभरणोंनी शोभा वडे, "सव्व-
 संभमेणं" भक्ति जनित अत्यंत उत्सुकता वडे, "सव्व-पुष्प-गंध-मल्लालं-
 कारेणं" सब प्रकारना पुष्पों वडे सब प्रकारना गंध द्रव्यों वडे सब
 प्रकारनी मालाओं वडे अने अंधा प्रकारना अलंकारों वडे "सव्वतुडिय-
 सद्-सण्णिणाएणं" अंधा प्रकारना वादियोंना मधुर ध्वनि वडे
 युक्त थधने "खत्तियकुण्डगामनगरस्त मज्झं मज्जेणं-जेणेव माहणकुंड-

ગામે નયરે, જેણેવ વહુસાઝણ ચેઈણ. જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ પહારેત્થ ગમણાણ' ક્ષત્રિયકુણ્ડગ્રામસ્ય નગરસ્ય મધ્યમધ્યેન નિર્ગત્ય યત્રૈવ બ્રાહ્મણકુણ્ડગ્રામં નગરં યત્રૈવ વહુશાલકં ચૈત્યં, યત્રૈવ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીરઃ આસીત્, તત્રૈવ તસ્મિન્નેવ સ્થાને ગમનાય ગન્તુમ્ પ્રાધારયત્ પ્રસ્થિતવાન્ ગન્તું પ્રવૃત્ત ઇત્યર્થઃ ॥ સુ. ૧૦ ॥

મૂલમ્—“ તણ્ણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સ્વત્તિયકુંડગામસ્સ નયરસ્સ મઙ્ગં મઙ્ગેણં નિગ્ગચ્છમાણસ્સ સિંઘાડગતિયચઠ્ઠજાવ પહેસુ બહવે અત્થત્થિયા જહા ઉવવાઈણ જાવ અભિનંદંતા ય અભિત્થુણંતા ય एवं વયાસી જય જય ણંદા ! ધમ્મેણં, જય જય ણંદા ! તવેણં, જય જય ણંદા ! ભદંતે અભગ્ગેહિં ણાણદંસણચરિત્તમુત્તમેહિં અજિયાઈં જિણાહિ,

નિકલા ઓર નિકલ કર જહાં બ્રાહ્મણકુણ્ડગ્રામ નગર, જહાં વહુશાલક ઉદ્યાન ઓર ઉસમેં ભી જહાં શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર વિરાજમાન થે ઉસ ઓર ચલા, સર્વ ઋદ્ધિસે લેકર હુન્દુભિ પર્યન્ત તરુકે પાઠકા અર્થ વિસ્તારપૂર્વક ઔપપાતિક સૂત્રકે ૫૨ વેં સૂત્રકી ટીકામેં ક્રિયા ગયા હૈ, અતઃ વહાં દેશ લેના ચાહિયે ‘વરત્તુટિતયમકાસમક પ્રવાદિતેન’ આદિ સૂત્ર પાઠકા અર્થ હસપ્રકારસે હૈ—શ્રેષ્ઠ ત્રુટિનોંકે (વાંજોંકે) સાથે એક સાથમેં શંભ, પળવ, (હોલ વિજોપ) પટહ, ખેરી, દાહરી, જાલાર, સરખુહી, વાંચ વિ. હુહુક મુરજ, મૃદગ, ઓર હુન્દુભિ સય વાજે વજાવે જા રહે થે, સો इनकी नादित रव—प्रनिध्वनि हो रही थी ॥ ૧૦ ॥

ગામે નયરે જેણેવ વહુસાઝણ ચેઈણ જેણેવ સમણે ભગવ મહાવીરે તેણેવ પહારેત્થ ગમણાણ” ક્ષત્રિયકુંડગ્રામ નગરની બરાબર વચ્ચે થઈને, બ્રાહ્મણકુંડગ્રામ નગરના વહુશાલક ઉદ્યાન કે ન્યા શ્રમણ ભગવાન મહાવીર વિરાજતા હતા, ત્યાં જવા નીકળ્યો. સર્વ ઋદ્ધિથી લઈને હુન્દુભિ પર્યન્તના સૂત્રપાઠને અર્થ ઔપપાતિક સૂત્રના ૫૨ મા સૂત્રની ટીકામા વિસ્તારથી આપેલો છે, તે ત્યાંથી વાંચી લેવો. “વરત્તુટિતયમકાસમકપ્રવાદિતેન” આદિ સૂત્રપાઠનો લાવાર્થ આ પ્રમાણે છે—શ્રેષ્ઠ ત્રુટિનોની માથે સથે શંખ, પળવ, પટહ, ભેરી, જાલર ખરખૂળી, હુહુક, મુરજ, મૃદગ, અને હુન્દુભિ વાગતા હતાં અને તે વાદ્યોનો પ્રતિધ્વનિ સંભળાતો હતો. ॥ ૧૦ ॥

इंदियाइं, जियं च पालेहि, समणधम्मं जियविग्घोऽवि य वसाहि
तं देव ! सिद्धिमज्जे, णिहणाहिय रागदोसमहे, तवेण धित्ति-
धणियबद्धकच्छे महाहि अट्ठकम्मसत्तु ज्ञाणेणं उत्तमेणं सुक्केणं
अप्पसत्तो हराहि आराहणपडागंच धीर ! तलोकरंगमज्जे
पावय वित्तिमिरमणुत्तरं केवलं च णाणं गच्छय मोक्खं परं पदं
जिणवरोवदिट्ठेणं सिद्धिमग्गेणं अकुडिलेणं हंता परीसहचमूं
अभिभवियगायकंठकोवत्तगाणं धम्मं ते अविग्घमत्थुत्तिकट्ठु
अभिनंदंतिय, अभियुजंतिय ! तएणं से जमाली खत्तियकुमारे
नयणमाला सहस्सेहिं पिच्छिज्जमाणे पिच्छिज्जमाणे एवं जहा
उववाइए कूणिओ जाव णिग्गच्छइ, णिग्गच्छित्ता जेणेव माह-
णकुंडग्गामे नयरे जेणेव बहुसालए चेइए तेणेव उवागच्छइ,
उवागच्छित्ता छत्तादीए तित्थगरातिसए पासइ, पासित्ता पुरि-
ससहस्सवाहिणीं सीयं ठवेइ, ठवेत्ता पुरिससहस्सवाहिणीओ
सीयाओ पञ्चोरुहइ । तएणं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मा-
पियरो पुरओ काउं जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवा-
गच्छंति, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो जाव
नमंसित्ता एवं वयासी--एवं खलु भंते ! जमाली खत्तियकुमारे
अहं एगे पुत्ते इट्ठे कंते जाव किमंगपुण पासणयाए । से जहा
नामए--उप्पलेइ वा, पउमेइ वा, जाव पउमसहस्सपत्तेइ वा,
पंके जाए जले संबुद्धे, णोवलिप्पइ, पंकरएणं णोवलिप्पइ, जल-
रणं, एवामेव, जमालीवि खत्तियकुमारे कामेहिं जाए भोगेहिं

संबुद्धे, गोवलिप्पइ, कामरएणं गोवलिप्पइ, भोगरएणं गोव-
लिप्पइ, मित्तणाइनियगसणयसंवधिपरिजणेणं, एस्स णं देवा-
णुप्पिया ! संसारभउद्विग्गे भीए जस्सणसरणाणं देवाणुप्पि-
याणं अंतिए खुंडे भवित्ता अमाराओ अणमारियं पच्चयइ ! तं
एयन्नं देवाणुप्पियाणं अम्हे भिक्खं दलथामो, पडिच्छंतु णं
देवाणुप्पिया ! सीसभिक्खं ॥ सू० ११ ॥

छाया—ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य क्षत्रियकुण्डग्रामस्य नग-
रस्य मध्यमध्येन निर्गच्छतः शूद्राटकत्रिकचतुष्क यावत् पथेषु बहवः अर्थार्थिका-
यथा औपपातिके यावत् अभिनन्दन्तश्च अभ्युत्तिष्ठन्तश्च एवमवादिषुः—जय-
जयनन्द ! धर्मेण, जय जयनन्द ! तारा, जय जयनन्द ! भद्रं तव, अभग्नैः ज्ञान-
दर्शनचारित्रैः उत्तमैः, अजितानि जय इन्द्रियाणि, जित्वाच पालय श्रमणधर्मम्,
जितविघ्नोऽपि च वल तत् दे ! सिद्धिमध्ये, निजहि च रागद्वेषमल्लं तपसा,
धैर्यधनिकबद्धकक्षं र्दय अट् मग्नून् ध्यानेन उत्तमेन शुक्लेन अप्रवत्तः,
हर आराधनपताकां च धीर ! लोचयरात्रमध्ये, प्राप्नुहि वितिमिस् अनुत्तरं
केवलं च ज्ञानं, गच्छ मोक्षं परंपदं जिनवरोपदिष्टेन सिद्धिमार्गेण अकुटिलेन
हत्वा परीपहचमूम्, अभिभूय ग्रामकुण्डोपसर्गात्, धर्मे तत्र अविन्दमस्तु, इति
कृत्वा अभिनन्दन्ति च अभ्युत्तिष्ठन्ति च ! ततःखलु जमालिः क्षत्रियकुमारो नयन-
मालासहस्रैः प्रेक्ष्यमाणः, प्रेक्ष्यमाणः, एवं यथा औत्सर्जिके कृणिको यावत्
निर्गच्छति, निर्गत्य यत्रैव ब्राह्मणकुण्डग्रामं नगरं, यत्रैव बहुशालकं चैत्यं तत्रैव
उपागच्छति, उपागम्य छत्रादिकं तीर्थकरातिजय पश्यति, दृष्ट्वा पुरुषसहस्रोद्यमानां
शिविकां स्थापयति, स्थापयित्वा पुरुषसहस्रोद्यमानायाः निविकायाः प्रत्यवरो-
हति । ततःखलु तं जमालि क्षत्रियकुमारम् अम्वापितरो पुरतः कृत्वा यत्रैव
श्रमणो भगवान् महावीरस्तत्रैवोपागच्छतः, उपागत्य श्रमणं भवयन्तं महावीरं त्रिः-
कृत्यो यावत् नमस्यन्ता एवम् अवादिष्टान्—एवं खलु भदन्त ! जमालि. क्षत्रिय
कुमारः अस्माकम् एकः पुत्रः इष्टः वान्तः, यावत् जिमद् पुनः दर्शनदया, तन्
यथानाम एकम् उत्पलम् वा, पद्मम् वा यावत् पद्मसदृशपत्रं वा, पद्मे जान जले
संवर्द्धितं नोपलिप्यते पङ्कजस्य नोपलिप्यते जलरजसा एवमेव जमालिरपि क्षत्रिय-
कुमारः कामैः जातो भोगैः संवर्द्धितो नोपलिप्यते कामरजसा, नोपलिप्यते भोगर-
जसा, नोपलिप्यते भि प्रजातिनिजकामजनसम्बन्धिपरिजनेन, एव खलु देवाणुप्पियाः ।

સંસારમયોદ્વિગ્નો સ્થિતો જન્મમરણાનામ્, દેવાનુપ્રિયાણામન્તિકે મુણ્ડો ભૂત્વા
અગારાત્ અનગારિતાં પ્રવ્રજતિ, તમ્ એતં સ્વત્તુ દેવાનુપ્રિયેભ્યો વયં મિક્ષાં દદ્મઃ,
પ્રતીચ્છન્તુ સ્વત્તુ દેવાનુપ્રિયા. । શિષ્યમિદમ્ ॥ મૂ. ૧૧ ॥

ટીકા—‘તણ્ તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સ્વત્તિયકુંડગામસ્સ
નયરસ્સ મજ્ઞં મજ્ઞેણં નિગગ્ગમાણસ્સ સિંઘાડગતિયત્તુક જાવ પહેસુ વહવે
અત્થત્થિયા જહા ઉવવાઇપ્ જાવ અમિતંદંતાય અમિત્થુણંતાય એવં વયાસી’—
તતઃ સ્વત્તુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય ક્ષત્રિયકુંડગામસ્ય મધ્યમધ્યેન નિર્ગ-
ચ્છતઃ શઙ્ગાટકત્રિકચતુષ્ક-યાવત્ ચત્વરમહાપથપથેષુ વહ્વોઽર્થાથિકાઃ ધનાર્થિનો
જનાઃ યથા ઔપપાતિકે ત્રિપચ્ચાશ્વત્તય મુજે યાવત્ અમિતન્દન્તથ અમિસ્તુવન્તથ
એવમત્રાદિપુઃ, તથાહિ—કામાર્થિકા શુભશબ્દરૂપકામાર્થિન, ભોગાર્થિકાઃ શુભ
ગન્ધાદિ ભોગાર્થિનઃ, લાભાર્થિકા ધનાદિલાભાર્થિનઃ કિલ્લિપિકાઃ માળ્ડાદયઃ,
કરોટિકાઃ કાપાલિકાઃ, કારવાહિકાઃ, કરણ કરારઃ રાજદેયં દ્રવ્યમ્, તદ્વહન્તી-
ત્યેવં શીલા રાજકરધારકા इत्यर्थः । गद्विन, चक्रिकाः चक्रमहरणाः कुम्भ

‘તણ્ તસ્સ જમાલિસ્સ’ ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ—‘તણ્ તસ્સ જમાલિસ્સ ० એવં વયાસી’ જય ક્ષત્રિય-
કુમાર જમાલિ ક્ષત્રિય કુંડગામ નગરકે વીચોંવીચસે હોકર અપની
પૂરી વિભૂતિ આદિકે સાથ નિકલા, તવ શૃંગાટક, ત્રિક, ચતુષ્ક યાવત્-
ચત્વર, મહાપથ એવં પથ હન સવ માર્ગોંકે ઊપર અનેક ધનાર્થિજન જેસા
કે ઔપપાતિક સૂત્રમેં ૫૩ વે સૂત્રમેં કહા ગયા હૈ યાવત્-કામાર્થિજન,
ભોગાર્થિજન, લાભાર્થિજન, કિલ્લિપિકાજન, કાપાલિકાજન, કારવાહિકા-
જન, શંખીજન, ચાક્રિકાજન, લાઙ્ગલિકાજન, મુખમાંગલિકાજન, વર્દ્ધમાન-
જન, પુષ્પમાનવ ઓર મુણ્ડિકાગણ એ સવ જાકર ફકદે હો ગયે હનમેં
જો ધનકી અભિલાષા કરનેવાલે એ વે ધનાર્થી એ, શુભ શબ્દરૂપ કામકી
અભિલાષાવાલે જો એ વે કામાર્થી એ, શુભ ગન્ધાદિકાકે જો અભિલાષી એ

“તણ્ તસ્સ જમાલિસ્સ” ઇત્યાદિ—

ટીકાર્થ—“તણ્ તસ્સ જમાલિસ્સ એવં વયાસી” જ્યારે ક્ષત્રિયકુમાર
જમાલી એ તાની પૂરેપૂરી વિભૂતિ અદિથી સબજ થઇને ક્ષત્રિયકુંડ નગરની
વચ્ચોવચ્ચ થઇને નીકળ્યો, ત્યારે ક્ષત્રિયકુંડ નગરના શૃંગાટક, ત્રિક, ચતુષ્ક, ચત્વર,
મહાપથ અને પથ, એ બધાં માર્ગોં પર અનેક ધનાર્થીજન, કામાર્થીજન ભોગાર્થી-
જન, લાભાર્થીજન, કિલ્લિપિકાજન, કાપાલિકાજન, કારવાહિકાજન, શંખીજન,
ચક્રિયજન, લાંગલિકાજન, મુખમાંગલિકાજન, વર્દ્ધમાનજન, પુષ્પમાનવ અને
સૂડિકાગણ, એ સૌ એકઠાં થઇ ગયાં (આ બધા લોકોનું વર્ણન ઔપપાતિક
સૂત્રના ૫૩ માં સૂત્ર પ્રમાણે અહીં આપવામાં આવ્યું છે) જે લોકો ધન પ્રાપ્ત
કરવાની અભિલાષાથી ત્યાં આવ્યા હતાં તેમને ધનાર્થી કહ્યાં છે. જે લોકો
શુભ શબ્દરૂપ કામની અભિલાષાવાળાં હતાં, તેમને કામાર્થી કહ્યાં છે, શુભ

ત્રિપશ્ચાશ્તમસૂત્રે મત્કૃતપીયૂષપર્પિણી ટીકાયામવલોકનીયા । ‘જય જય
 ણંદા ધમ્મેણં ! જય જય ણંદા તવેણં ! જય જય ણંદા ! ભદંતે’ જય જય इत्या
 શીર્વાદઃ ભક્તિસંભ્રમે દ્વિર્વચનં ચ હે નન્દ ! જગન્નન્દિકર ! જય જય વિજયસ્વ
 વિજયસ્વ કષાયાદિશત્રૂન્ કેન ધર્મેણ, જય જય કર્મશત્રૂન્
 તપસા, જયજગ, હે નન્દ ! જગન્નન્દિન્ ! ત્વં જયજય,
 ભદ્રં તે ભવતાત્ કૈઃ ? इत्याह—‘અમગ્ગેહિં ણાણદંસણચરિત્તમુત્તમેહિં’ અમગ્ગેઃ
 અલ્પિન્દિતૈશ્ચ જ્ઞાનદર્શનચારિત્રૈઃ ‘અજિગાહં જિણાહિં હંદિયાહં, જિયં ચ પાલેહિ
 સમણધર્મં’ અજિતાનિ ઇન્દ્રિયાણિ જગ, જિતં લઘ્વંચ શ્રમણધર્મં પાલય,

તક જિઓ, इत्याદિ રૂપસે કહકર उसकी अभिवृद्धि चाहने लगे, अर्थात्
 वधाने लगे तथा इस प्रकारसे उसकी स्तुति करने लगे, ‘जयजय णंदा ।
 धम्मैणं, जय जय णंदा तवेणं, जय जय णंदा भदं ते’ हे जगत्को
 आनन्द देनेवाले क्षत्रियकुमार ! तुम्हारा जय हो, जय हो—अर्थात् तुम
 कषायादि शत्रुओं पर विजय प्राप्त करो, किससे ? धर्मसे धर्मकी शीतल
 छत्रच्छायामें बैठकर तुम कषायादि वैरियोंको इस तरहसे परास्त करो
 कि जिससे वे पुनः अपना शिर आपकी ओर न उठा सके । हे नन्द—
 जगदानन्ददायक ! तुम तपके प्रभावसे सदा विजयशील बने रहो, हे
 नन्द—अपने मातापिताके एकही पुत्र हो, तुम्हारा सदा कल्याण हो,
 किससे ? ‘अमग्वेहिं णाणदंसणचरित्तमुत्तमेहिं’ अल्पिन्दिता ज्ञान,
 दर्शन एवं चारित्र्यसे ‘अजिग्राहं जिणाहिं हंदिग्राहं, जियं च पालेहि
 समणधर्मं’ तुम अजित इन्द्रियोंको जीतो एवं प्राप्त हुए इस अनन

“હે ક્ષત્રિયકુમાર ! તમારો જય થાઓ, તમે દીર્ઘાયુ થાઓ” ઇત્યાદિ
 વચનો દ્વારા તેની અભિવૃદ્ધિ ચાહવા લાગ્યા અને આ પ્રમાણે તેની સ્તુતિ
 કરવા લાગ્યા. “જય જય ણંદા ! ધમ્મેણં, જય જય ણંદા તવેણં, જય જય ણંદા
 ભદંતે” “જગતને આનંદ દેનાર હે ક્ષત્રિયકુમાર ! તમારો જય થાઓ.
 વચ્ચેતમે શત્રુઓ પર વિજય પ્રાપ્ત કરો. તમે ધર્મની શીતળ છત્ર
 મહાપથ ૨. અંતરંગના કષાયાદિ દુશ્મનોને એવાં તો પરાસ્ત કરો કે
 જન, લાભાર્થીજ આમે માથું જ ઊઠાવી ન શકે. હે નન્દ—જગતને આનંદ
 યક્રિયજન, લાંગલિકજનના પ્રભાવથી સદા વિજયી બનો, હે નન્દ ! તમે
 સૂડિકગણ, એ સૌ એકઠા પુત્ર છો, તમાર સદા કલ્યાણ થાઓ.
 સૂત્રના પડ માં સૂત્ર પ્રમાણે અલ્પ પુત્ર હો, તમાર સદા કલ્યાણ થાઓ.
 કરવાની અભિલાષાથી ત્યાં આગ્યા અલ્પુડિત જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રથી
 શુભ શબ્દરૂપ કામની અભિલાષાવાળાં હેતુ સમણધર્મ” તમે અનિત

‘जिय विगोऽनियसहि तं देव ! सिद्धि मज्जे, णिहणादिय रागदोसमल्ले तवेणं’
हे देव ! हे क्षत्रियकुमार ! जित विघ्नोऽपि च त्वं सिद्धि मध्ये वम, निर्यातय च
निरासय तावन् तपसा तपोवलेव तरः प्रभावेणेत्यर्थः रागद्वेषमहो, ‘वितिधणिय
वद्धकच्छे’ धृतिरेव धैर्यमेव धनिकम् अन्यर्थं वद्धा कृत्वा येन स तथा, गाढवद्ध-
कक्षःसन् महो महान्तरजपसमर्थो भवति इत्याशयेनोक्तम् ‘विति वणिय’
इत्यादि, ‘मदाहि अट्ट कम्मसत्तू’ मर्दय चूरय अष्टौ कर्मजवून, ‘ज्ञाणेणं उत्तमेण
सुद्धेणं अप्पमत्तो’ ध्यानेन उत्तमेन शुद्धेन अप्रमत्तः प्रमादरहितः सन् त्व सर्वो-
त्तमेन शुद्धेन ध्यानेन ‘हराहि आराधणपडागं व धीर ! तेलोकरंगमज्जे’ ह
धीर ! गम्भीर ! त्रैलोक्यगङ्गामध्ये त्रिभुवनरूपन्दभूमिमञ्चमध्ये आराधना
पताकां हर, तथा च आराधना ज्ञानादिमन्यक पालना सैव पताका आराधना
पताका, तां त्रैलोक्यरूपरक्ष्म्यल मन्थे प्रसारय इति भावः. ‘पावय वितिमिर-
धर्मको पालो’ जियविगो वि वभाहि तं देव ! सिद्धिमज्जे णिय
णादिय रागदोसमल्ले तवेणं’ हे देव ! हे क्षत्रियकुमार ! विघ्नों पर
विजय पाकर के भी तुम सिद्धिके मध्यमें बनो और अपनी तपस्याके
बलसे रागद्वेषरूप महलोंको पन्नाहो ‘वितिधणिय वद्धकच्छे’ धैर्यरूपी
कमरको मजबूतीसे बांधकर ‘मदाहि अट्टकम्मसत्तू’ आठ कर्मरूपी
शत्रुओंको चूरो ज्ञाणेणं उत्तमेणं सुद्धेणं अप्पमत्तो’ सर्वोत्तम शुद्ध
ध्यानसे तुम प्रमादरहित होकर ‘तेल्लोकरंगमज्जे’ त्रिभुवनरूप रंग
भूमिके मंच पर ‘धीर’ धीर ! ‘हराहि आराधणा पडागं व’ आरा-
धनारूपी विजयपताको फहराओ ज्ञानादिकोंकी अच्छी तरहसे पालना
करना इसका नाम आराधना है, ‘पावय वितिमिरनणुतर केवलं च

मणुत्तरं केवलं च णाणं ' प्राप्नुहि वित्तिमिरम् अज्ञानान्धकाररहितम्, अनुत्तरं सर्वोत्कृष्टम्, केवलं च ज्ञानम्, 'गच्छय मोक्षं परंपदं जिणवरोवदिट्ठेणं सिद्धिमग्गेणं अकुडिलेणं हंता परीसहचमूं' गच्छ तावत् मोक्षं परंपदं जिनवरोपदिष्टेन सिद्धिमार्गेण अकुटिलेन अवक्रेण सरलेन इत्यर्थः तीर्थकरोपदिष्टेन कपटरहितेन सिद्धिः यथा मोक्षपदमनुसरेति भावः किंकृत्वा ? इत्यह- 'हता परीसहचमूं' परीपहचमूं हता परिपहरूपोपसर्गसैन्यं समूलमुन्मीलय तथा अभिभविगाम कंटगोवसग्गाणं ' अभिभूय पराभूय ग्राम कण्टकोपसर्गान् इन्द्रिय ग्रामस्य प्रतिकूलतया कण्टकीभूतान् उपसर्गान् दूरीकृत्येत्यर्थः ' णं ' इति वाक्यालङ्कारे ' धम्मं ते अविग्गमत्थु ' तव धर्मे धर्मपथे अविघ्नमस्तु विघ्नबाधा माभूत् ' त्ति कटु अभिनन्दति य अभिथुणंति य ' इति कृत्वा अभिनन्दन्ति च ' जय जय नन्द ' इत्यादिना वर्द्धयन्ति, अभिस्तुवन्ति स्तुतिं कुर्वन्ति च, ' तएणं से जमाली खत्तियकुमारं नयणमालासहस्सेहिं पिच्छिज्जमाणे पिच्छिज्जमाणे एवं जहा उववाइए कूणीओ

णाणं ' अज्ञानान्धकारसे रहित, सर्वोत्कृष्ट ऐसे केवलज्ञानको तुम प्राप्त करो ' गच्छय मोक्षं परं पदं जिणवरोवदिट्ठेणं सिद्धिमग्गेणं अकुडिलेणं हंता परीसहचमूं ' परीसह रूप सैन्यको हटाकरके तुम जिनवरोपदिष्ट सरल सिद्धिमार्गसे चल कर परंपद मोक्षको प्राप्त करो ' अभिभविगामकंटगोवसग्गाणं ' इन्द्रियोंके प्रतिकूल होनेसे कंटकीभूत उपसर्गोंको दूर करके ' धम्मं ते अविग्गमत्थु ' तुम्हारे धर्ममार्गमें विघ्नोंका अभाव रहे-विघ्नबाधा न हो, ऐसा कहकर उन लोगोंने क्षत्रियकुमार जमालिके ऊपर अपने हार्दिक आर्षोक्तों वरसाया और उसकी स्तुति की ' तएणंसे जमाली खत्तियकुमारं नयणमालासहस्सेहिं

“ पावय वित्तिमिरमणुत्तरं केवलं च णाणं ” हे नन्द ! अज्ञानान्धकारथी रहित, सर्वोत्कृष्ट ऐसा केवलज्ञाननी तमे प्राप्ति करो. “ गच्छय मोक्षं परं पदं जिण वरोवदिट्ठेणं सिद्धिमग्गेणं अकुडिलेणं हंता परीसहचमूं ” परीपड ३५ सैन्यने भंडार करीने जिनवरोपदिष्ट सरल सिद्धिमार्गें यादीने तमे परंपद मोक्षने प्राप्त करो. “ अभिभविगामकंटगोवसग्गाणं ” इन्द्रियोने प्रतिकूल ऐसा कंटक समान उपसर्गों दूर करीने “ धम्म ते अविग्गमत्थु ” तमारा धर्ममार्गमां विघ्नोने अज्ञाव रहे-तमने कुछ पथ विघ्न न नडे ”

आ प्रभाणे कडुने ते लोकोअे क्षत्रियकुमार जमाली ग्रन्थेनी पोतानी गुतेन्य ये व्यक्त करी अने तेनी स्तुति करी

‘ तएण से जमाली खत्तियकुमारं नयणमालासहस्सेहिं पिच्छिज्जमाणे एवं जहा उववाइए कूणीओ जाव निगगछइ ” आ प्रभाणे औपपातिक्ष

जाव निगच्छइ ' तनःखलु स जमालिः क्षत्रियकुमारो नयनमालामहसैः दर्शक-
जनलोचनपङ्क्तिसहसैः प्रेक्षमाण प्रेक्ष्यमाणो दरीदृश्यमानः एवं यथा औप-
पातिके सूत्रे कृणिको राजा प्रतिपादितस्तथैवात्रापि प्रतिपत्तव्यो यावत् वचन-
मालासहस्रैः अभिस्तूयमानः अभिस्तूयमानः, हृदयनालासहस्रैरभिनन्द्यमानोऽ-
भिनन्द्यमानः, जनमन समूहैः समृद्धिमुपनीयमानो ' जय जय ! नन्देत्यादि पर्या-
लोचनात्, मनोरथमालासहस्रैर्विस्पृश्यमानो विस्पृश्यमानः कान्ति दिव्य मौभाभ्य-
गुणैः प्रार्थ्यमानः प्रार्थ्यमानः, अङ्गुलिमालासहस्रैः दर्श्यमानो दर्श्यमानः, बहूनां
नरनारीसहस्राणाम् अञ्जलिमालासहस्राणि दक्षिणहस्तेन प्रतीप्यमाणः प्रतीप्यमाणः
स्वीकुर्वन् स्वीकुर्वन् मञ्जु मञ्जुना घोषेण प्रतिबुध्यमानः प्रतिबुध्यमानः वारंवारमनु-
मोद्यमानः, भवनपक्तिनदस्याणि समतिक्राम्यन् समतिक्राम्यन् क्षत्रियकुण्डग्रामस्य

पिच्छिञ्जमाणे २ एवं जहा उववाडण कूणीओ जाव निगच्छइ ' इति
तरह औपपातिक सूत्रमें वर्णित कृणिक राजा की तरह वह क्षत्रियकुमार
जमालि दर्शकजनों की पंक्तिके नयनमाला सहस्रोंसे बारम्बार देखनेरूप
क्रियाका विषयभूत बनता हुआ क्षत्रिय कुण्डग्राम नगरके बीचोंबीचसे
निकला वहां जो यावत्पद दिया गया है, उससे इस पाठका संग्रह हुआ
है—“ वचनमालासहस्रैः अभिस्तूयमानः, अभिस्तूयमानः हृदयमाला-
सहस्रैः अभिनन्द्यमानः अभिनन्द्यमानः जनमनः समूहैः समृद्धिमुप-
नीयमानः, जय जय नन्देत्यादि पर्यालोचनात्, मनोरथ-मालासहस्रैः
विस्पृश्यमानः विस्पृश्यमानः कान्तिदिव्यमौभाभ्यगुणैः प्रार्थ्यमानः प्रार्थ्यमानः
अङ्गुलिमालासहस्रैः दर्श्यमानः दर्श्यमानः बहूनां नरनारी
सहस्राणां अञ्जलिमालासहस्राणि दक्षिणहस्तेन प्रतीप्यमाणः मञ्जुम-
ञ्जुना घोषेण प्रतिबुध्यमानः प्रतिबुध्यमानः वारंवार मनुमोद्यमानः

મણુત્તરં કેવલં ચ જ્ઞાણં ' પ્રાપ્નુહિ વિતિમિરમ્ અજ્ઞાનાન્ધકારરહિતપ્, અનુત્તરં સર્વોત્કૃષ્ટમ્, કેવલંચ જ્ઞાનમ્, 'ગચ્છય મોક્ષં પરંપદં જિજ્ઞવરોવદિદ્દેયં મિદ્ધિ-મગ્ગેણં અકુડિલેણં હંતા પરીસહચમ્' ગચ્છ તાવત્ મોક્ષં પરંપદં જિજ્ઞવરોપદિદ્દેન સિદ્ધિમાર્ગેણ અકુડિલેન અવક્રેણ સરલેન इत्यर्थः तीर्थકરોપદિદ્દેન કપટરહિ-તેન સિદ્ધિઃ યથા મોક્ષપદમનુસરેતિ ભાવઃ કિંકૃત્ના ? इत्याह- ' હતા પરીસહચમ્ ' પરીપહચમ્ હતા પરિપહરૂપોપસર્ગસૈન્યં સમૂલપુન્મીલય તથા અભિભવિયગામ કંટગોવસગ્ગાણં ' અભિભૂય પરાભૂય ગ્રામ કણ્ટકોપસર્ગાન્ इन्द्रिय ग्रामस्य प्रति-कूलतया कण्टकीभूतान् उपसर्गान् दूरीकृत्येत्यर्थः ' જ' इति वाक्यालङ्कारे ' धम्मं ते अविग्घमत्थु ' તવ ધર્મે ધર્મપથે અવિઘનમસ્તુ વિઘ્નવાધા માભૂત્ ' ત્તિ કદુ અભિનદંતિ ય અભિયુગંતિ ય ' इति कृत्वा अभिनन्दन्तिच ' जय जय नन्द ' इत्यादिना वर्द्धयन्ति, अभिस्तुवन्ति स्तुतिं कुर्वन्ति च, ' તણં સે જમાલી સ્વત્તિય-કુમારે નયણમાલાસહસેહિં પિચ્છિજ્જમાણે પિચ્છિજ્જમાણે एवं जहा उववाइए कूणीओ

જાણં ' અજ્ઞાનાન્ધકારસે રહિત, સર્વોત્કૃષ્ટ એસે કેવલજ્ઞાનકો તુમ પ્રાપ્ત કરો ' ગચ્છય મોક્ષં પરં પદં જિજ્ઞવરોવાદિદ્દેયં સિદ્ધિમગ્ગેણં અકુડિલેણં હંતા પરીસહચમ્ ' પરીસહ રૂપ સૈન્યકો હટાકરકે તુમ જિજ્ઞવરોપદિષ્ટ સરલ સિદ્ધિમાર્ગસે ચલ કર પરંપદ મોક્ષકો પ્રાપ્ત કરો ' અભિભવિય ગામકંટગોવસગ્ગાણં ' इन्द्रियोंके प्रतिकूल होनेसे कण्टकी-भूत उपसर्गोंको दूर करके ' धम्मं ते अविग्घमत्थु ' તુમ્હારે ધર્મમાર્ગમેં વિઘ્નોંકા અભાવ રહે-વિઘ્નવાધા ન હો, એસા કહકર ઉન લોગોંને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે ઉપર અપને હાર્દિક ભાવોંકો વરસાયા ઔર ઉસકી સ્તુતિ કી ' તણંસે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે નયણમાલાસહસેહિં

“ પાવય વિતિમિરમણુત્તર કેવલં ચ જ્ઞાણં ” હે નન્દ ! અજ્ઞાનાન્ધકારથી રહિત, સર્વોત્કૃષ્ટ એવા કેવળજ્ઞાનની તમે પ્રાપ્તિ કરો. “ ગચ્છય મોક્ષ પરં પદં જિજ્ઞવરોવદિદ્દેયં સિદ્ધિમગ્ગેણં અકુડિલેણં - હતા પરીસહચમ્ ” પરીપહ રૂપ સૈન્યનો સંકાર કરીને જિજ્ઞવરોપદિષ્ટ સરલ સિદ્ધિમાર્ગે ચાલીને તમે પરંપદ મોક્ષને પ્રાપ્ત કરો. “ અભિભવિય ગામકંટગોવસગ્ગાણં ” इन्द्रियोને પ્રતિકૂળ એવાં કંટક સમાન ઉપસર્ગો દૂર થઈને “ ધમ્મ તે અવિઘમત્થુ ” તમારા ધર્મમાર્ગમાં વિઘ્નોનો અભાવ રહે-તમને કોઈ પણ વિઘ્ન ન નડે ”

આ પ્રમાણે કહીને તે લોકોએ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી પ્રત્યેની પોતાની શુભેચ્છાઓ વ્યક્ત કરી અને તેની સ્તુતિ કરી

“ તણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે નયણમાલાસહસેહિં પિચ્છિજ્જમાણે २ एवं जहा उववाइए कूणीओ जाव निगगछइ ” આ પ્રમાણે ઔપપાતિક

जाव निगच्छइ ' ततः खलु स जमालिः क्षत्रियकुमारो नयनमालासहस्रैः दर्शक-
जनलोचनपङ्क्तिसहस्रैः प्रेक्ष्यमाणः प्रेक्ष्यमाणो दरीदृश्यमानः एवं यथा औप-
पातिके सूत्रे कूणिको राजा प्रतिपादितस्तथैवात्रापि प्रतिपत्तव्यो यावत् वचन-
मालासहस्रैः अभिस्तूयमानः अभिस्तूयमानः, हृदयमालासहस्रैरभिनन्द्यमानोऽ-
भिनन्द्यमानः, जनमन समूहैः समृद्धिमुपनीयमानो ' जय जय ! नन्देत्यादि पर्या-
लोचनात्, मनोरथमालासहस्रैर्विस्पृश्यमानो विस्पृश्यमानः कान्ति दिव्य सौभाग्य-
गुणैः प्रार्थ्यमानः प्रार्थ्यमानः, अङ्गुलिमालासहस्रैः दर्श्यमानो दर्श्यमानः, बहूनां
नरनारीसहस्राणाम् अञ्जलिमालासहस्राणि दक्षिणहस्तेन प्रतीक्ष्यमाणः प्रतीक्ष्यमाणः
स्वीकुर्वन् स्वीकुर्वन् मञ्जु मञ्जुना घोषेण प्रतिबुध्यमानः प्रतिबुध्यमानः वारंवारमनु-
मोद्यमानः, भवनपक्तिसहस्राणि समतिक्राम्यन् समतिक्राम्यन् क्षत्रियकुण्डग्रामस्य

पिच्छिञ्जमाणे २ एवं जहा उववाइए कूणीओ जाव निगच्छइ ' इस
तरह औपपातिक सूत्रमें वर्णित कूणिक राजाकी तरह वह क्षत्रियकुमार
जमालि दर्शकजनोंकी पंक्तिके नयनमाला सहस्रोंसे वारम्बार देखनेरूप
क्रियाका विषयभूत बनता हुआ क्षत्रिय कुण्डग्राम नगरके बीचोंबीचसे
निकला यहां जो यावत्पद दिया गया है, उससे इस पाठका संग्रह हुआ
है—“ वचनमालासहस्रैः अभिस्तूयमानः, अभिस्तूयमानः हृदयमाला-
सहस्रैः अभिनन्द्यमानः अभिनन्द्यमान जनमनः समूहैः समृद्धिमुप-
नीयमानः, जय जय नन्देत्यादि पर्यालोचनात्, मनोरथ-मालासहस्रैः
विस्पृश्यमानः विस्पृश्यमानः कान्तिदिव्यसौभाग्यगुणैः प्रार्थ्यमानः प्रा-
र्थ्यमानः अङ्गुलिमालासहस्रैः दर्श्यमानः दर्श्यमानः बहूनां नरनारी
सहस्राणां अञ्जलिमालासहस्राणि दक्षिणहस्तेन प्रतीक्ष्यमाणः मञ्जुम-
ञ्जुना घोषेण प्रतिबुध्यमानः प्रतिबुध्यमानः वारंवार मनुमोद्यमानः

सूत्रमां वर्णित कूणिक राजानी जेम क्षत्रियकुमार जमादी पशु
पशु क्षत्रियकुण्डग्राम नगरने मध्यभागेंथी नीकलेथो ते वणते दर्शक-
जनानी डलारे नयनपङ्क्तिथो तेनी तरइ वारंवार निरणी रही डती. अडी
“ जाव ” पद द्वारा नीचेनो सूत्रपाठ अङ्गुल करायो छे—

“ वचनमालासहस्रैः अभिस्तूयमान २, हृदयमालासहस्रैः अभिनन्द्यमानः
२ जनमनःसमूहैः समृद्धिमुपनीयमानः, जय जय नन्देत्यादि पर्यालोचनात्,
मनोरथमालासहस्रैः विस्पृश्यमान २ कान्तिदिव्यसौभाग्यगुणैः प्रार्थ्यमानः २
अङ्गुलिमालासहस्रैः दर्श्यमानः २ बहूनां नरनारीसहस्राणां अञ्जलिमाला सह-
स्राणि दक्षिणहस्तेन प्रतीक्ष्यमाणः २, मञ्जुमञ्जुना घोषेण प्रतिबुध्यमानः २ वारं-

નગરસ્ય મધ્યમધ્યેન નિર્ગચ્છતિ, ' નિર્ગચ્છત્તા જેનેા માહ્ણકુંડગામે નયરે, જેનેવ બહુસાલ્ષ ચેઇએ, તેનેવ ઉવાગચ્છઇ ' નિર્ગત્ય યત્રેવ વ્રાહ્મણકુંડગ્રામં નગરમ્, યત્રવ બહુસાલકં ચૈત્યમ્ ઉચ્ચાનમાસીત્, તત્રવ ઉવાગચ્છતિ, ' ઉવાગચ્છત્તા છત્તાદીર્ષ તિત્થગરાતિસર્ષ પાસઇ, પાસિત્તા પુરિસસહસ્સવાહિનીં સિયં ઠવેઇ ' ઉપાગત્ય છત્રાદિકં તીર્થકરાતિશયં તીર્થઢ્કારસ્ય જિનસ્ય ભગવતોઽતિશયં પશ્યતિ, દૃષ્ટ્વા પુરુષસહસ્સવાહ્યાં શિવિકાં સ્થાપયતિ, ' ઠવેત્તા પુરિસસહસ્સવાહિનીઓ સીયાઓ પચ્ચોરુહઇ ' શિવિકાં સ્થાપયિત્વા પુરુષસહસ્સવાહ્યાઃ શિવિકાયાઃ પ્રત્યવરો-હતિ, -અવતરતિ । ' તદ્દળં તં જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો પુરઓ કાઠં

ભવનપંક્તિસહસ્રાણિ સમતિક્રામ્યન્ સમતિક્રામ્યન્ ક્ષત્રિયકુંડગ્રામ નગરસ્ય મધ્યમધ્યેન " ફક્ત પાઠકા અર્થ સરલ હૈ, કઠિન નહીં ' નિર્ગ-ચ્છિત્તા જેનેવ માહ્ણકુંડગામે નયરે જેનેવ બહુસાલ્ષ ચેઇએ તેનેવ ઉવાગચ્છઇ ' નિકલ કર વહ વહાં પર આયા કિ જહો વ્રાહ્મણ કુંડ-ગ્રામ નગર ઓર ઉસમેં ઓ જહાં વહુસાલક ઉચ્ચાન થા ' ઉવાગચ્છિત્તા છત્તાદીર્ષ તિત્થગરાતિસર્ષ પાસઇ ' વહાં આકર ઉસને તીર્થંકર જિન ભગવાનકી અતિશયરૂપ છત્રાદિ વિભૂતિકો દેખા ' પાસિત્તા પુરિસ સહસ્સવાહિનીં સિયં ઠવેઇ ' દેખકર ઉસને ઉસી સમય અપની પુરુષ-સહસ્સવાહિની-એક હજાર પુરુષ જિસકો ઉઠોયે હુએ હૈં એસી પાલખીકો સ્વઢાકરવાયા ' ઠવેત્તા પુરિસસહસ્સવાહિનીઓ સીયાઓ પચ્ચોરુહઇ ' સ્વઢા કરવાકર ફિર વહ ઉસ પુરુષ સહસ્સવાહિની શિવિકાસે નીચે ઉતરા

વાર મનુમોદ્યમાનઃ, ભવનપંક્તિ સહસ્રાણિ સમતિક્રામ્યન્ ૨ ક્ષત્રિયકુંડગ્રામનગરસ્ય મધ્યમધ્યેન " આ સૂત્રપાઠનેા અર્થ સરળ છે. છતાં સમજણ ન પડે તો ઔપપાતિક સૂત્રમાંથી વાંચી લેવો.

‘ નિર્ગચ્છિત્તા જેનેવ માહ્ણકુંડગામે નયરે જેનેવ બહુસાલ્ષ ચેઇએ તેનેવ ઉવાગચ્છઇ " ત્યાંથી નીકળીને તે બ્રાહ્મણકુંડ નગરના બહુસાલક નામના ચૈત્ય (ઉદ્યાન) પાસે આવી પહોંચ્યો, “ ઉવાગચ્છિત્તા છત્તાદીર્ષ તિત્થગરાતિસર્ષ પાસઇ " ત્યાં પહોંચતાં જ તેણે તીર્થંકર ભગવાનના અતિશય રૂપ છત્રાદિ વિભૂતિને દેખી. “ પાસિત્તા પુરિસસહસ્સવાહિની સિયં ઠવેઇ ” છત્રાદિને દેખતાની સાથે જ તેણે હજાર પુરુષો વડે જેનું વહન થઈ રહ્યું હતું એવી પોતાની પાલખીને ઊભી રખાવી. “ ઠવેત્તા પુરિસસહસ્સવાહિનીઓ સીયાઓ પચ્ચોરુહઇ ” પોતાની સહસ્ત્ર પુરુષવાહિની શિબિકાને ઊભી રખાવીને તે તેમાંથી નીચે ઉતરી ગયો.

જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ ' તત્ત જ્વલુ તં જમાલિં ક્ષત્રિય-
કુમારમ્ અમ્માપિતરૌ પુરતઃ કૃત્વા અગ્રતો વિગ્રાય યત્રૈવ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીર
આસીત્, તત્રૈવ ઉવાગચ્છત્, ' ઉવાગચ્છિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્કલુત્તો
જાવ નમંસિત્તા એવં વયાસી '—ઉવાગત્ય શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરં ત્રિ કૃત્ત્વો યાવત્
આદક્ષિણપદક્ષિણં કુરુત, આદક્ષિણપદક્ષિણ કૃત્વા વન્દેતે નમસ્યતઃ, વન્દિત્વા
નમસ્યિત્વા એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અગ્રાદિષ્ટામ્-કથિતવન્તૌ ' એવં જ્વલુ ભંતે !
જમાલી જ્વલ્લિયકુમારે અમ્હં એગે પુત્તે ઇદ્દે કંતે જાવ કિમંગ પુણ પાસણયાએ ' હે
મદન્ત ! એવં જ્વલુ પૂર્વોક્તરીત્યા જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ અસ્માકમ્ એકઃ પુત્રઃ
અભિલપિતઃ, કાન્તઃ, કમનીયઃ, યાવત્ પ્રિયઃ, મનોજ્ઞઃ, મનોડમઃ, ઇત્યાદિ, શ્રવ-
ણતાયૈ ! શ્રોતુમપિ દુર્લભ, કિમજ્ઞ પુનઃ કિમુત વક્તવ્યમ્ દર્શનતાયૈ દ્રઢુદુમ્ ' સે

' તણં તં જમાલિ જ્વલ્લિયકુમાર અમ્માપિયરો પુરઓ કાઝ' જેણેવ
સમણં ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ ' હસકે વાદ ઉસ ક્ષત્રિય-
કુમાર જમાલિકો ઉસકે માતાપિતા આગે કરકે જહાં શ્રમણ ભગવાન્
મહાવીર વિરાજમાન થે વહાં પર આયે, ઉવાગચ્છિત્તા સમણં ભગવ
મહાવીર તિક્કલુત્તો એવં વયાસી ' વહાં આકરકે ઉન્હોને શ્રમણ ભગ-
વાન્ મહાવીરકો તીનવાર આદક્ષિણપદક્ષિણપૂર્વક વન્દના કી નમસ્કાર
કિયા, વન્દના નમસ્કાર કર ફિર ઉન્હોને ઉનસે એસા કહા—' એવં
જ્વલુ ભંતે ! જમાલી જ્વલ્લિયકુમારે અમ્હં એગે પુત્તે, ઇદ્દે કંતે, જાવ કિ-
મંગ પુણપાસણયાએ ' હે મદન્ત ! યહ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ હમારે એકહી
પુત્ર હૈ, યહ હમેં વહુત ઇષ્ટ-અભિલપિત હૈ, કાન્ત-કમનીય, યાવત્-
પ્રિય મનોજ્ઞ, મનોડમ, ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત વિશેષણોંવાલા હૈ—સો યહ જ્વલુન-

“ તણ ત જમાલિ જ્વલ્લિયકુમાર અમ્માપિયરો પુરઓ કાઝ જેણેવ સમણ
ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ ”

ત્યાર બાદ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને આગળ કરીને તેના માતાપિતા
શ્રમણ ભગવાન મહાવીર જ્યાં વિરાજતા હતા, ત્યાં આવીને “ ઉવાગચ્છિત્તા
સમણ ભગવ મહાવીર તિક્કલુત્તો જાવ નમંસિત્તા એવ વયાસી ” ત્યાં આવીને
તેમણે ત્રણ વાર આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણા પૂર્વક પ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદણા
કરી, નમસ્કાર કર્યા અને વંદણા નમસ્કાર કરીને તેમણે તેમને આ પ્રમાણે
કહ્યું—“ એવં જ્વલુ ભંતે ! જમાલી જ્વલ્લિયકુમારે અમ્હં એગે પુત્તે, ઇદ્દે, કંતે જાવ
કિમંગ પુણપાસણયાએ ” હે ભગવન્ ! આ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી અમારો એકનો
એક પુત્ર છે તે અમને ઘણું જ ઈષ્ટ (અભિલપિત), કાન્ત (કમનીય),
પ્રિય, મનોજ્ઞ, આદિ પૂર્વોક્ત વિશેષણોવાળો છે. ઉદુમ્બર પુષ્પની જેમ તેની

નહાનામણ-ઉપ્પલેહવા, પડમેહવા, જાવ પડમસહસ્રપત્તેહવા, પંકેજાણ, જલે સંબુદ્ધે ણોવલિપ્પહ પંકરણં, ણોવલિપ્પહ જલરણં ' તથથા નામ-ઉત્પલં વા, પદ્મં વા યાવત્ કુમુદં વા નલિનં વા સુભગં વા સૌગન્ધિકં વા કમલં વા, શતપત્રં વા સહસ્રપત્રં વા, પદ્ધે જાતં જલે સંવર્દિત્તમ્ નોપલિપ્પતે પદ્ધરજસા, નો પલિપ્પતે જલરજસા-જલવિન્દુભિઃ ' એવામેવ જમાલી ત્રિ સ્વત્તિયકુમારે કામેહિં જાણ, ભોગેહિં સંબુદ્ધે નોવલિપ્પહ કામરણં, ણોવલિપ્પહ ભોગરણં, ણોવલિપ્પહ મિત્તણાનિયગસયણસંબંધિપરિજણેણં ' એવમેવ તથેવ કમલપત્રવદેવેત્યર્થઃ જમાલિરપિ ક્ષત્રિયકુમારઃ કામેષુ જાતઃ, ભોગેષુ શબ્દાદિ રૂપેષુ ગન્ધરસસ્પેશેષુ સંવર્દિતોઽપિ પરિપાલિતોઽપિ વૃદ્ધિમુપાગતોઽપિ નોપલિપ્પતે કામરૂપરજસા

નેકે લિયે બી ઉદુમ્બર પુરુષકી તરહ દુર્લભ હૈ-તવ રસકે દર્શનકી તો ઘાતહી કયા કરની, યહ તો દુર્લભ હૈ હી ' સે જહાનામણ ઉપ્પલેહ વા, પડમેહ વા જાવ પડમસહસ્રપત્તેહ વા, પંકે જાણ, જલે સંબુદ્ધે ણોવલિપ્પહ, પંકરણં ણોવલિપ્પહ જલરણં' જૈસે કોઈ એક ઉત્પલ હો, યા પદ્મ હો, યાવત્ કુમુદ હો, નલિન હો, સુભગ હો, સૌગન્ધિક હો, અથવા કમલ હો, યા શતપત્ર હો, યા સહસ્ર પત્ર હો, યે સબ પંક્ર કીચડમેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર જલમેં ઘટતે હૈં, પરન્તુ યે પંક્ર રજસે (કીચડ) લિપ્ત નહીં હોતેહૈં, ઓરન જલવિન્દુઓસે લિપ્ત હોતેહૈં 'એવામેવ જમાલી ત્રિ સ્વત્તિયકુમારે કામેહિં જાણ, ભોગેહિં સંબુદ્ધે, નોવલિપ્પહ કામરણં, ણોવલિપ્પહ ભોગરણં, ણોવલિપ્પહ મિત્તણાનિયગસયણસંબંધિપરિજણેણં ' રસી તરહ કમલપત્રકી તરહ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ બી કામભોગસે ઉત્પન્ન હુઆ હૈ, શબ્દાદિ રૂપ ગન્ધ સ્પર્શોમેં પલા હૈ-વૃદ્ધિગત હુઆ હૈ-ફિર બી યહ

વાણી માલગવી પણ દુર્લભ છે. " સે જહા નામણ ઉપ્પલેહ વા, પડમેહ વા, જાવ પડમસહસ્રપત્તેહ વા, પંકે જાણ, જલે સંબુદ્ધે ણોવલિપ્પહ પંકરણં, ણોવલિપ્પહ જલરણં " જેમ કેઈ એક ઉત્પલ, અથવા પદ્મ, અથવા કુમુદ, અથવા નલિન, સુભગ, સૌગન્ધિક અથવા કમલ અથવા શતપત્ર અથવા સહસ્ર પત્ર પંકમા જ ઉત્પન્ન થય છે અને જળમાં જ વૃદ્ધિ પામે છે, છતાં પણ તેઓ પંકરજથી પણ અલિપ્ત રહે છે અને જલવિન્દુઓથી પણ અલિપ્ત જ રહે છે, ' એવામેવ " એટ પ્રત્ન છે. " જમાલી ત્રિ સ્વત્તિયકુમારે કામેહિં જાણ, ભોગેહિં સંબુદ્ધે, નોવલિપ્પહ કામરણ, ણોવલિપ્પહ, ભોગરણં, ણોવલિપ્પહ મિત્તણાનિયગસયણસંબંધિપરિજણેણં " ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી કામ (વાસના) દ્વારા ઉત્પન્ન થયો છે, શબ્દ, ગંધ, સ્પર્શ આદિ ભોગોમાં ઉછર્યો છે છતાં

કામાનુરાગેણ નો વા ઉપલિપ્યતે ભોગરજસા, કામભોગયોઃ નૈવ આસક્તો ભવતિ, નાપિ ઉપલિપ્યતે મિત્રજ્ઞાતિનિજકસ્વજનસમ્બન્ધિપરિજનેન મિત્રાણિ સુહૃદઃ, જ્ઞાતયઃ સ્વજાતીયાઃ દાયાદાદયઃ, નિજકા માતુલાદયઃ, સ્વજનાઃ, પિતૃ પિતૃ વ્યાદયઃ, સમ્બન્ધિનઃ શ્વસુરાદયઃ, પરિજનો દાસાદિઃ, એતેષાં સમાસ દ્વન્દ્વ સ્તતસ્તેન સહ સ્નેહતઃ સમ્બદ્ધો ન ભવતીત્યર્થઃ, ‘એમ જં દેવાણુપિયા ! સંસારમહાવિગ્ને મીએ જન્મમરણાણં, દેવાણુપિયાણં અતિએ મુઢે ભવિત્તા અગારાઓ અગારિયં પવ્વયઙ્ મો દેવાણુપિયાઃ । એ સ્વલુ જમાલિઃ સંસારમયોદ્વિગ્નઃ સંસાર જન્ય ભયવ્યાકુલઃ જન્મમરણાનાં-જન્મમરણેભ્યો મીતઃ-ત્રસ્તઃ સન્ દેવાણુપિયાણાં ભવતામન્તિકે સમીપે મુણ્ડો શ્રૂત્વા આગારાત્ ગૃહાત્ નિર્ગત્ય અગારિતાં પ્રવ્રજતિ દીક્ષાં ગૃહ્ણતિ, ‘તં એમ જં દેવાણુપિયાણં અમ્હે મિત્તલ દલયામો’ તત્ તસ્માત્

કામરૂપ રજ-ધૂલીસં-કામાનુરાગસે ઉપલિસ નહીં હુઆહૈ, ઓર ન ભોગ-રજસે ઉપલિસ હુઆ હસ તરહ યહ કામમેં ઓર ભોગમેં આસક્તિયુક્ત નહીં બનાહૈ, તથા મિત્ર જ્ઞાતિ, સ્વજાતીય દાયાદાદિક, વન્ધુવર્ગ, નિજક-મામા આદિક, સ્વજન-પિતા કાકા વગેરેહ સમ્બન્ધી-શ્વસુર આદિ એવં પરિજન દાસ આદિ હનમેંમી સ્નેહસે નહીં બંધાહૈ ‘એમ જં દેવાણુપિયા ! સંસાર મહાવિગ્ને મીએ, જન્મમરણાણં દેવાણુપિયાણં અંતિએ મુઢે ભવિત્તા અગારાઓ અગારિયં પવ્વયઙ્’ હે દેવાણુપિય ! યહ સંસાર જન્ય ભયસે વ્યાકુલ એવં જન્મ મરણોંસે ત્રસન હોના હુઆ આપ દેવાણુ-પિયકે પાસ મુણ્ડિન હોઠર કે ગૃહસ્થાવસ્થાકે પરિત્યાગપૂર્વક અગારા-વસ્થા ધારણ કરના ચાહતા હૈ । ‘તં એમ જં દેવાણુપિયાણં અમ્હે મિત્તલ

પણુ તે કામરૂપ રજથી (કામાનુરાગથી) અને ભોગરજથી (ભોગો પ્રત્યેની આસક્તિથી અલિપ્ત જ રહ્યો છે-તેનું મન તેમના પ્રત્યે આસક્તિયુક્ત થયું નથી, તથા મિત્રો, જ્ઞાતિજનો, સ્વજાતીય (દાયાદાદિક), નિજક (મામા આદિક), સ્વજન (પિતા, કાકા વગેરે), સગથી (સાસુ, સસરા) અને પરિજન (દાસ દાસી) પ્રત્યે પણ તેના મનમાં અનુરાગ ઉત્પન્ન થયો નથી. આ રીતે મોહ અને માયાના બંધનોથી તે બંધાયો નથી “એમણં દેવાણુપિયા ! સંસાર-મહાવિગ્ને મીએ, જન્મમરણાણં દેવાણુપિયાણં અતિએ મુંડે ભવિત્તા અગારાઓ અગારિયં પવ્વયઙ્”

હે દેવાણુપિય ! તે સંસારજન્ય ભયથી વ્યાકુળ અને જન્મમરણથી ત્રાસીને આપ દેવાણુપિયની પાસે મુડિત થઈને-પ્રવ્રજ્યા વર્તને ગૃહસ્થાવસ્થાના પરિત્યાગપૂર્વક અણુગારાવસ્થા (શ્રમણ પર્યાય) ધારણ કરવા માગે છે, “તં

कारणात् एवं खलु जमालि क्षत्रियकुमारं देवानुप्रियेभ्यो भवद्भ्यो वयं भिक्षां शिष्यरूपां भिक्षां ददमः । ' पडिच्छंतु णं देवाणुप्पिया ! सीसमिक्खं ' हे देवानुप्रियाः । एतां शिष्यरूपां भिक्षां प्रतीच्छतु गृह्यन्तु स्वीकुर्वन्तु भवन्तः ॥ सू० ११ ॥

मूलम्--“ तए णं समणे भगवं महावीरे तं जमालि खत्तियकुमारं एवं वयासी-अहासुहं देवाणुप्पिया ! मा परिवंधं करेह ! तएणं से जमालो खत्तियकुमारे समणेणं भगवया महावीरे णं एवं वुत्ते समणे हट्ठतुट्ठे समणं भगवं महावीरं तिकखुत्तो जाव नमंसित्ता उत्तरपुरत्थिमं दिसीभागं अवक्कमइ, अवक्कमित्ता सयमेव आभरणमल्लालंकारं ओमुयइ । तए णं से जमालिस्स खत्तियकुमारस्स माया हंसलक्खणेणं पडसाडएणं आभरणमल्लालंकारं पडिच्छइ, पडिच्छित्ता हारवारिजाव विणिम्मुयमाणा-विणिम्मुयमाणा जमालि खत्तियकुमारं एवं वयासी-घडियवं जाया ! जइयवं जाया ! परिक्रमियवं जाया ! अस्सि च णं अट्ठे णो पमायेयवं तिकट्ठु जमालिस्स खत्तियकुमारस्स अम्मापियरो समणं भगवं महावीरं वंदइ, णमंसइ, वंदित्ता णमंसित्ता जामेव दिसं पाउब्भूया तामेव दिसिं पडिगया । तए णं से जमालि खत्तियए सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं

दलयामो ' इसलिये हमलोग आप देवानुप्रियके लिये क्षत्रियकुमार जमालिको शिष्य भिक्षाके रूपमें देते हैं ' पडिच्छंतु णं देवाणुप्पिया ! सीसमिक्खं ' हे देवानुप्रिय ! आप इस शिष्य भिक्षाको स्वीकार करे ॥ ११ ॥

एयं ण देवाणुप्पियाण अम्हे मिक्खं दलयामो ” तेथी अमे आप देवानुप्रियने आ अमारो पुत्र (क्षत्रियकुमार जमाली) शिष्य भिक्षाये अर्पणु करीअे छीअे. “ पडिच्छंतु णं देवाणुप्पिया सीसमिक्खं ” हे देवानुप्रिय ! आप आ शिष्यभिक्षाने स्वीकार करे. ॥ सू० ११ ॥

करेइ, करेत्ता जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ,
उवागच्छित्ता एवं जहा उसभदत्तो तहेव पव्वइओ नवरं पंचहिं
पुरिससएहिं सद्धिं तहेव जाव सव्वं सामाइयमाइयाइं एक्का-
रसअंगाइं अहिज्जइ, अहिजेत्ता वहूहिं चउत्थ छट्ठम जाव
मासद्धमासखमणेहिं विचित्तेहिं तवोकम्मेहिं अप्पाणं भावे
माणे विहरइ ॥ सू० १२ ॥

छाया--ततः खलु श्रमणो भगवान् महावीरः तं जमालिं क्षत्रियकुमारम्
एवम् अवादीत् यथामुखं देवानुमिय । मा प्रतिबन्धं कुरु । ततः खलु स जमालिः
क्षत्रियकुमारः श्रमणेन भगवता महावीरेण एवमुक्तः सन् हृष्टः तुष्टः श्रमणं भग-
वन्तं महावीरं त्रिःकृत्यो यावत् नमस्यित्वा उत्तरपौरस्त्यं दिग्भागम् अपक्रामति,
अपक्रम्य स्वयमेव आभरणमाल्यालङ्कारम् अवमुञ्चति । ततः खलु तस्य जमालेः
क्षत्रियकुमारस्य माता हंसलक्षणणेन पटशाटकेन आभरणमाल्यालङ्कारं प्रतीच्छति,
प्रतीप्य हारवारि यावत् विनिर्मुञ्चन्ती विनिर्मुञ्चन्ती जमालिं क्षत्रियकुमारम् एवम्
अवादीत्--घटितव्यं जात ! यतितव्यं जात ! परिक्रमितव्यं जात ! अस्मिन् खलु
अर्थे नो प्रमादितव्यम्, इति कृत्वा जमालेः क्षत्रियकुमारस्य अम्बापितरौ श्रमणं
भगवन्तं महावीरं वन्देते नमस्यतः वन्दित्वा नमस्यित्वा यामेव दिशं प्रादुर्भूतौ
तामेव दिशं प्रतिगतौ । ततः खलु स जमालिः क्षत्रियकुमारः स्वयमेव पञ्चमुष्टिकं
लोचं करोति, कृत्वा यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरः तत्रैव उपागच्छति, उपा-
गत्य एवं यथा ऋषभदत्तस्तथैव प्रव्रजितः, नवरं पञ्चभिः पुरुषशतैः सार्द्धं तथैव
यावत् सर्वं सामायिकादीनि एकादश अङ्गानि अधीते, अधीत्य बहुभिश्चतुर्थपष्ठा-
ष्टम यावत् मासार्द्धमाससप्तणैर्विचित्रैः तपःकर्मभिरात्मानं भावयन् विहरति । सू० १२ ॥

टीका--‘तएण समणे भगवं महावीरे तं जमालिं खत्तियकुमारं एव
वयासी’--ततः खलु श्रमणो भगवान् महावीर स्तं जमालि क्षत्रियकुमारम् एवं

‘तएणं समणे भगवं महावीरे’ इत्यादि ।

टीकार्थ--‘तएणं० वयासी’ इत्येके वाद् श्रमणं भगवान् महावीरने
क्षत्रियकुमारं जमालिसे इत्तं प्रहारं कर्ह--‘अहासुहं देवानुप्पिवा । मा

“तएण समणे भगवं महावीरे” इत्यादि--

टीकार्थ--“तएणं० वयासी” त्थारमाद् श्रमणं भगवान् महावीरे क्षत्रिय-
कुमारं जमालिने अत्तं प्रहारं कर्ह--“अहासुहं देवानुप्पिवा मा पट्टिवं करेइ”

વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્-ઉક્તવાન્ ' અહાસુહં દેવાનુપ્રિયા ! મા પડિચંધં કરેહ ' મો દેવાનુપ્રિયાઃ ! યથાસુહં યથા તવ સુહં ભવેત્તથા કુરુ કિન્તુ અત્ર વિષયે મા પ્રતિચંધં કુરુ-પ્રતિચંધં ચિલ્મ્બં મા કુરુ । ' ' તદ્દેણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે સમણેણં ભગવયા મહાવીરેણં એવં વુત્તે સમાણે દ્ઢતુદ્ધે સમણં મગવં મહાવીરં તિવસુત્તો જાવ નમંસિત્તા ઉત્તરપુરત્થિમં દિસીમાણ અવક્રમહ ' તતઃ-
સ્વલુ સ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ શ્રમણેન ભગવતા મહાવીરેણ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા ઉક્તઃ સન્ હપ્પતુદ્ધો-હર્ષતોષયુક્તઃ શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરં ત્રિઃકૃત્વો યાવત્ આદક્ષિણપ્રદક્ષિણં કરોતિ, કૃત્વા વન્દતે નમસ્યતિ, વન્દિત્વા નર્માસિયત્વા ઉત્તર-પૌરસ્ત્યં દિગ્ભાગમ્ ઈશાનકોણમ્ અપક્રામતિ-ગચ્છતિ ' અવક્રમિતા સયમેવ આભરણમલ્લાલંકારં ઓમુયહ ' અપક્રમ્ય સ્વયમેવ નિજમ્ આભરણમાલ્યાલંકારમ્ ભૂષણસકચન્દનપટ્ટવસ્ત્રાચલંકારમ્ અવમુશ્ચતિ-પરિત્યજતિ ? તદ્દેણં સે

પડિચંધં કરેહ ' હે દેવાનુપ્રિય ! તુમ્હે જિસસે સુલ મિલે-વૈસા કામ કરો. પરન્તુ પ્રતિચંધ-ચિલ્મ્બ-ઇસ વિષયમેં ચિલ્મ્બ મત કરો, ' તદ્દેણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે સમણેણં અવક્રમહ ' જય શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીસે ઇસ પ્રકાર કહા તવ વહ વહુત સુશ હુઆ-સંતુષ્ટ હુઆ, ઉસને શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકો ત્રીનવાર આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણપૂર્વક વન્દના કી નમસ્કાર કિયા, વન્દના નમસ્કાર કરકે ફિર વહ ઉત્તર પૌરસ્ત્ય દિગ્ભાગમેં-ઈશાન કોણમેં ગયા વહાં જાકર ઉસને ' સયમેવ ઓમુયહ ' અપને હાથસેહી અપને ઘૂન આભરણોંકો માલાઓંકો એવં અલંકારોંકો-ભૂષણોંકો, સ્વક્રો તથા ચન્દન પટ્ટ વસ્ત્રાદિ અલંકારોંકો ઉનારા ' તદ્દેણં સે જમાલિસ્સં પડિચ્છહ ' ઉત્તારે હુએ ઉન ભૂષણાદિકોંકો ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકી માતાને હંસ જૈસે સફેદ યા હંસકે ચિહ્નવાલે પટ્ટામ્બર (ઉત્તમ વસ્ત્રકે) કે અંચલેમેં

હે દેવાનુપ્રિય ! તમને જે રીતે સુખ ઉપજે, એવું કાર્ય કરો, પણ આવા શુભ કાર્યમાં નિલંબ કરવો બેઠએ નહીં. " તદ્દેણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે સમણેણં અવક્રમહ " બ્યારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને આ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે તે ઘણો જ હર્ષ અને સંતોષ પામ્યો. તેણે ત્રણવાર આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણ પૂર્વક શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદણા કરી અને નમસ્કાર કર્યા. વંદણા નમસ્કાર કરીને તે ઈશાનકોણમાં ગયો ત્યાં જઈને " સયમેવ ઓમુયહ " તેણે પોતાના હાથથી જ પોતાના આભરણો, માળાઓ અને અલંકારોને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની માતાએ હંસના જેવાં શુભ વસ્ત્રના અંચલમાં

જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ માયા હંસલક્ષણેણં પડસાડણં આભરણમલ્લા-
લંકારં પંડિચ્છિદ્ધં ' તતઃસલ્લુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય માતા હંસલક્ષણેન
હંસવદ્ધવલેન હંસચિહ્ન યુક્તેન વા, પટશાટકેન પદામ્બરાશ્ચલેન આભરણમાલ્યા-
લઢ્ઢારં પ્રતીચ્છતિ-ગૃહ્ણતિ, ' પંડિચ્છિત્તા હારવારિ જાવ વિણિમ્મુયમાણી, વિણિ
મ્મુયમાણી જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં એવ વયાસી '-પદ્મસૂત્રાશ્ચલેન જમાલેરામણ-
માલ્યાલઢ્ઢારં પ્રતીત્ય ગૃહીત્વા હારવારિ યાવત્ ધારાસિન્દુવારચ્છિન્નમુક્તાવલી
પ્રેકાશાનિ હારવારિધારાદિવત્ શ્વેતાનિ અશ્રૂણિ વિનિર્મુચ્ચન્તી પુનઃ પુનઃ પરિ-
ત્યજન્તી જમાલિં ક્ષત્રિયકુમારમ્ એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્-' ઘડિયવ્વં
જાયા ! પરિક્કમિયવ્વં જાયા ! અસ્મિં ચ ણં અદ્દે ણો પમાણ્યવ્વં તિકદ્દુ ' હે જાત !
હે પુત્ર ! અસ્મિંશ્ચાર્થે સંયમયોગરૂપેઽર્થે ઘટિતવ્યમ્ પ્રયત્નો વિધેયઃ અપાપ્તાનાં
સંયમયોગાનાં પ્રાપ્તયે ઘટના કાર્યા સાત્ત્વાનેન ચતિતવ્યમ્, અથચ સંયમપાલને-
ઽર્થે યતિતવ્યમ્-યત્નઃ-કર્તવ્યસ્ત્વયા, એવમેવ સંયમપાલને પરાક્રમિતવ્યમ્-પરા-
ક્રમો વિધેયઃ, પૌરુષાભિમાનઃ સફલ કર્તવ્ય ઇતિ ભાવઃ, કિંચ અસ્મિંશ્ચાર્થે
પ્રવ્રજ્યાનુપાલને ન પ્રમદયિતવ્યમ્-પ્રમાદો ન કર્તવ્ય ઇતિ કૃત્વા-ઇતિ કથયિત્વા

વાંધ લિયા-યા ધર લિયા ' પંડિચ્છિત્તાં એવં વયાસી ' લેકર હાર,
વારિ યાવત્-ધારા, સિન્દુવાર, છિન્નમુક્તાવલી પ્રમાણે જૈસે પ્રમાવાલે,
અર્થાત્-શુભ્ર આંધુ ઓંકો વાર ૨ ચહાતી હુઈ ઉસને અપને પ્રિયપુત્ર
ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિસે હસ પ્રકાર કહા-' ઘડિયવ્વં જાયા ! જઈયવ્વ
જાયા પરિક્કમિ યવ્વં જાયા અસ્સિ ચ ણ અદ્દે ણો પમાણ્યવ્વં તિકદ્દુ '
હસ સંયમ યોગ રૂપ અર્થમેં તુમ પ્રયત્ન કરના, 'જઈયવ્વં જાયા !' અપ્રાપ્ત
સંયમ યોગોંકી પ્રાપ્તિ કે લિયે ચેટ્ટા કરના, એવં સંયમ પાલન રૂપ અર્થમેં
યત્ન કરના, હસી તરહસે સંયમ પાલનેમેં અપને પુરુષાર્થો સફલ કરના,
" અસ્સિચ અદ્દે ણો પમાણ્યવ્વં " હસ પ્રવ્રજ્યાકે પાલનેમેં પ્રમાદકા સેવન

ખાંધી લીધાં-લઈ લીધા " પંડિચ્છિત્તાં એવ વયાસી " અને હાર, જળધારા,
સિન્દુવાર અને તુટેલી માળાના ચેતી જેવા શુભ્ર આશુઓ સારતી સારતી
પોતાના પ્રિય પુત્ર જમાલીને આ પ્રમાણે શિખામણના વચનો કહેવા લાગી-
" ઘડિયવ્વં ત્તિ કદ્દુ " બેટા ! આ સયમ યોગરૂપ અર્થમાં તું પ્રયત્નશીલ
રહેજે, જઈયવ્વં જાયાપ અપ્રાપ્ત સંયમ યોગોની પ્રાપ્તિ માટે ચેટ્ટા (યત્ન)
કરજે-સાવધાની પૂર્વક સયમની આરાધના કરજે સયમની આરાધના
માટે પુરુષાર્થ કરજે " અસ્સિ ચ અદ્દે ણો પમાણ્યવ્વં "
અને સયમની આરાધનામાં એક પળનો પણ પ્રમાદ કરીશ નહીં. " જમા

‘ जमालिस्त खत्तियकुमारस्त अम्मापियरो समणं भगवं महावीरं वंदइ, णमंसइ ’
जमाले: क्षत्रियकुमारस्य अम्मापियरौ श्रमणं भगवन्तं महावीरं वन्देते, नमस्यतः,
‘ वंदित्ता, णमंसित्ता, जामो दिम पाउब्भूया तामेव दिमि पडिग्गया ’ वन्दित्वा,
नमस्यत्वा यामेव दिग्गमात्रिन्ध्र प्रादुर्भूतौ-समामतौ तामेव दिशं प्रतिगतौ-
पतिनिवृत्तौ । ‘ तएणं से जमालि खत्तियइ समयेव पंचमुट्ठियं लोयं करेइ ’ ततः-
खलु स जमालिक्षत्रियकः स्वयमेव पञ्चमुट्ठिकं पञ्चमुट्ठिप्रमाणं लोचं केशलुञ्चनं
करोति, ‘ करित्ता जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ ’ लोचं कुत्वा
यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरः आसीत् तत्रैवोपागच्छति, ‘ उवागच्छित्ता एवं
जहा उस्समदत्तो तहेव पव्वइओ ’ उपागत्य एवं पूर्वोक्तरीत्या यथा ऋषभदत्तः
प्रव्रजितः प्रव्रज्यां गृहीतवान् तथैव जमालिः क्षत्रियकुमारोऽपि प्रव्रजितः, ‘ नवरं
पंचहिं पुरिससएहिं सद्धिं तहेव जाव सव्वं सामाइयमाइयाइं एकारसअंगइं
अहिज्जइ ’ नवरम् ऋषभदत्तापेक्षया विशेषस्तु पञ्चभिः पुरुषशतैः सार्द्धं तथैव

नहीं करना, इस प्रकार कहकर ‘ जमालिस्त खत्तियकुमारस्त० णमं-
सइ ’ जमालि क्षत्रियकुमारके मातापिताने श्रमण भगवान् महावीरको
नमस्कार किया ‘ वंदित्ता० पडिग्गया ’ वन्दना नमस्कार करके फिर वे
जिस दिशासे प्रकट हुए थे उसी दिशाकी ओर चले गये, ‘ तएणं०
लोयं करेइ ’ इसके बाद क्षत्रियकुमार जमालिने पंचमुट्ठि प्रमाण लोच
किया, ‘ करित्ता० उवागच्छइ ’ केशलुञ्चन कर के जहाँ श्रमण भगवान्
महावीर विराजमान थे वहाँ आये, ‘ उवागच्छित्ता० पव्वइओ ’ वहाँ
आकर उन्होंने ऋषभदत्त ब्राह्मणकी तरह प्रभुके पास प्रव्रज्या ग्रहण
की, जमालिने जो प्रव्रज्या ग्रहण की वह ‘ नवर पंचहिं पुरिससएहिं
सद्धिं तहेव जाव० सव्वं सामाइयमाइयाइं एकारसअंगइं अहिज्जइ ’

लित्वा खत्तियकुमारस्त० णमंसइ ” आ प्रमाणे जमालीने कडीने तेना माता-
पिताओ श्रमणु भगवान् महावीरने वंदय्ता करी अने नमस्कर कय्या. “ वंदित्ता०
पडिग्गया ” वंदय्ता नमस्कार करीने तेओ ओ दिशाभांथी अ व्यां हुतां ओओ
दिशामा पाछां करी गया. “ तएण० लोय करेइ ” तयार आठ क्षत्रियकुमार
जमालीसो पे न नी अने ४ पंचमुट्ठिप्रमाणु बोध्य कय्या. “ करित्ता० उवागच्छइ ”
बोध्य करीने ते श्रमणु भगवान् महावीर जयां विराजमान हुता, त्यां आओयो.
“ उवागच्छित्ता० पव्वइओ ” त्यां आलीने तेओ ऋषभदत्त ब्राह्मणुनी ओम
महावीर प्रभु पाये गये. ॥ शीली पणु ते अन्नेनी पव्वज्यामां आटवो ओ
पडित्ता इमे. “ नवर पंचहिं पुरिससएहिं सद्धिं तहेव जाव, सव्वं सामाइय-

પૂર્વવદેવ યાવત્ સર્વ પ્રવ્રજ્યાદિકં ગૃહાણિ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ, સામાયિકા-
દીનિ એકાદશ અજ્ઞાનિ અધીતે, ‘ અહિજ્જેતા વહૂહિ ચત્તથ છટ્ટદુમ જાવ માસદ્દ-
માસલમણેહિ વિચિત્તેહિં તવોકમ્મેહિં અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરઈ ’ સામાયિકા-
દીનિ એકાદશ અજ્ઞાનિ અધીત્ય વહુભિરનેકૈશ્વતુર્યપષ્ઠાષ્ટમ યાવત્ માસાર્દમાસ-
ક્ષણેઃ વિચિત્રૈસ્તપઃકર્મભિઃ આત્માનં ભાવયન્ વિહરતિ ॥ સૂ. ૧૨ ॥

જમાલિવિશેષ વક્તવ્યતા પ્રસ્તાવઃ ।

મૂલ્મ--તણ ણં સે જમાલી અણગારે અન્નયા કયાઈં જેણેવ
સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ, ઉવાગચ્છિત્તા સમણં
ભગવં મહાવીરં વંદઈ, નમંસઈ, વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી-
ઈચ્છામિ ણં ભંતે ! તુભ્મેહિં અબ્ભણુન્નાણ સમાણે પંચહિં અણ-
ગારસણહિં સહ્ધિં વહિયા જણવયવિહારં વિહરિત્તણ । તણ ણં

પાંચસૌ પુરુષોંકે સાથગ્રહણ કી યહી કૃષભદત્તકી પ્રવ્રજ્યાસેયહાં વિશે-
ષતા હૈ । ઔર સ્વ ઉસને પહિલેકી તરસે પ્રવ્રજ્યાદિક ગ્રહણ કી ।
ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિને સામાયિક આદિ ગ્યારહ અંગોંકા અધ્યયનક્રિયા
‘ અહિજ્જેતા વહૂહિં ચત્તથ છટ્ટદુમ જાવ માસદ્દમાસલમણેહિં વિચિત્તેહિં
તવોકમ્મેહિં અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરઈ ’ સામાયિકાદિ ૧૧ અંગોંકા
અધ્યયન કરકે ફિર ઉસને અનેક પ્રકારકે વિચિત્ર ચતુર્યમક્ત, ષષ્ઠ,
અષ્ઠમ માસાર્દમાસ ક્ષણ તથોં દ્વારા આત્માનો આવિત કિયા ॥મુ. ૧૨॥

માઈયાઈ એકારસઅગાઈ અહિજ્જઈ ’ જમાલીએ ૫૦૦ પુરુષો સાથે પ્રવ્રજ્યા
અહણુ કરી હતી—

કૃષભદત્ત બ્રહ્મણે એકલા જ પ્રવ્રજ્યા લીધી હતી બાકીનું સમસ્ત કથન
કૃષભદત્ત બ્રહ્મણની પ્રવ્રજ્યાના વર્ણન પ્રમાણે સમજવું ત્યાગ્યાદ ક્ષત્રિય-
કુમાર જમાલીને સામાયિક વગેરે ૧૧ અંગોતુ અધ્યયન કર્યું “ અહિજ્જેતા
વહૂહિં ચત્તથ છટ્ટદુમ જાવ માસદ્દમાસલમણેહિં વિચિત્તેહિં તવોકમ્મેહિં અપ્પાણં
ભાવેમાણે વિહરઈ ” ૧૧ અંગોતુ અધ્યયન કરીને તેણે ચતુર્યમક્ત (એક
દિવસનો ઉપવાસ), છટ્ટ, અષ્ઠમ વગેરે તપસ્યાઓ કરી તથા અર્ધનાસખમણુ
અને માસખમણુરૂપ અનેક વિવિધ તપસ્યાઓની તેણે પોતાના આત્માને
ભાવિત કર્યા. ॥ સૂ. ૧૨ ॥

से समणे भगवं महावीरे जमालिस्स अणगारस्स एयमट्ठं णो
 आढाइ, णो परिजाणाइ, तुसिणीए संचिट्ठइ । तए णं से जमाली
 अणगारे समणं भगवं महावीरं दोच्चंपि एवं तच्चंपि एवं वयासी-
 इच्छामि णं भंते ! तुब्भे अब्भणुन्नाए समणे पंचहिं अणगार-
 सएहिं सद्धिं जाव विहरित्तए । तए णं से समणे
 भगवं महावीरे जमालिस्स अणगारस्स दोच्चंपि,
 तच्चंपि एयमट्ठं णो आढाइ, जाव तुसिणीए
 संचिट्ठइ । तए णं से जमाली अणगारे समणं भगवं महावीरं
 वंदइ, णमंसइ, वंदित्ता, णमंसित्ता समणस्स भगवओ महावी-
 रस्स अंतियाओ बहुत्तालाओ चेइयाओ पडिणिक्खमइ, पडि-
 णिक्खमित्ता पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं वहिया जणवयवि-
 हारं विहरइ । तेणं काले णं तेणं समएणं सावत्थीगामं
 गयरी होत्था वण्णओ कोट्टए चेइए, वण्णओ, जाव वणसंडस्स ।
 तेणं काले णं तेणं समएणं चंपानामं नयरी होत्था, वण्णओ, पुण्ण-
 भदे चेइए, वण्णओ जाव पुढविसिला वट्ठओ । तएणं से जमाली
 अणगारे अन्नया कयाइं पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपडि-
 वुडे पुव्वाणुपुठ्विं चरमाणे गामाणुगामं दूइजमाणे जेणेव साव-
 त्थीनयरी जेणेव कोट्टए चेइए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता
 अहापडिरुवं उग्गहं उग्गिण्हइ, उग्गिण्हित्ता संजमेणं तवसा
 अप्पाणं भावमाणे विहरइ । तए णं समणे भगवं महावीरे
 अन्नया कयावि पुव्वाणुपुठ्विं चरमाणे जाव सुहं सुहेणं विहर-
 माणे जेणेव चंपानयरी, जेणेव पुण्णभदे चेइए, तेणेव उवाग-

च्छइ, उवागच्छिता अहापडिरुवं उग्गहं उगिण्हइ, उगिण्हित्ता
संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरइ । तएणं तस्स
जमालिस्स अणगारस्स तेहिं अरसेहिय विरसेहिय अंतेहिय,
पंतेहिय, लूहेहिय, तुच्छेहिय, कालाइकंतेहिय, पमाणाइकंतेहिय,
सीतएहिय, पाणभोयणेहिं अण्णया कयावि सरीरंगंसि विउले
रोगातंके पाउब्भूए उज्जले विउले पमादे कक्कसे बहुए चंडे
दुक्खे दुग्गे दुरहियासे । पित्तजरपरिगतसरीरे दाहवक्कंतिए
यावि विहरइ । तए णंसे जमाली अणगारे वेयणाए अभिभूए
समाणे सप्तणे निग्गंथे सदावेइ, सदावेत्ता एवं वयासी-तुब्भे
णं देवाणुप्पिया ! मम सेज्जा संथारगं संथरेह । तए णं, ते सप्तगा
निग्गंथा जमालिस्स अणगारस्स एयमट्ठं विणएणं पडिसुणेति,
पडिसुणेत्ता जमालिस्स अणगारस्स सेज्जासंथारगं संथरेति ।
तए णं से जमाली अणगारे वलियतरं वेदणाए अभिभूए स-
माणे दोच्चंपि सप्तणे निग्गंथे सदावेइ, सदावेत्ता दोच्चंपि एवं
वयासी-मम णं देवाणुप्पिया ! सेज्जा संथारए किं कडे कज्जइ ? ।
एवं बुत्ते सप्तणे सप्तगा निग्गंथा विति-भो सामी ! कीरइ ।
जए णं ते सप्तगा निग्गंथा जमालिं अणगारं एवं वयासी णो
खलु देवाणुप्पिया णं सेज्जा संथारए कडे कज्जइ, तए णं तस्स
जमालिस्स अणगारस्स अयमेवखवे अज्झरिथिए जाव तमुप्प-
जित्था जं णं सप्तणे भगवं महावीरे एवं आइक्खइ, जाव एवं
परुवेइ, एवं खलु चलमाणे चलिए उदीरिजमाणे उदीरिए

जाव निज्जरिज्जमाणे णिज्जिण्णे, तं णं निच्छा, इमं न णं पच्च-
 कखमेव दोत्तइ, सेज्जासंथारए कज्जमाणे अकडे संथरिज्जमाणे
 असंथरिण, जम्हा णं सेज्जासंथारए कज्जमाणे अकडे संथरिज्ज-
 माणे असंथरिण तह्मा चलमाणे वि, अचलिए जाव निज्जरि-
 ज्जमाणे वि अणिज्जिणे, एवं संपेहेइ, एवं संपेहेत्ता समणे
 निग्गंथे सदावेइ, सदावेत्ता एवं वयासी--जं णं देवाणुप्पिया !
 समणे भगवं महावीरे एवं आइक्खइ, जाव परूवेइ-एवं खलु
 चलमाणे चलिए तं चेव सवं जाव निज्जरिज्जमाणे अणिज्जिणे,
 तए णं जम्मलिस्स अणगारस्स एवं आइक्खमाणस्स जाव
 परूवेमाणस्स अत्थेगइया समणा निग्गंथा एयमट्ठं सदहंति,
 पत्तिंयंति, रोयंति, अत्थेगइया समणा निग्गंथा एयमट्ठं णो सदहंति,
 णो पत्तिंयंति णो रोयंति, तत्थणं जे ते समणा निग्गंथा जम्मलिस्स
 अनगारस्स एयमट्ठं सदहंति, पत्तिंयंति, रोयंति, ते णं जम्मलिं चेव
 अणगारं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति, तत्थणं जे ते समणा निग्गंथा
 जम्मलिस्स अणगारस्स एयमट्ठं णो सदहंति, णो पत्तिंयंति,
 णो रोयंति, ते णं जम्मलिस्स अणगारस्स अंतियाओ कोट्ठ-
 याओ चेइयाओ पडिणिक्खमंति पडिणिक्खमित्ता पुठ्ठाणु-
 पुठ्ठिं चरमाणे गामाणुगासं दुइज्जमाणे जेणेव चंपानयरी
 जेणेव पुण्णअइ चेइए जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव
 उवागच्छंति, उवागच्छित्ता सन्नणं भगवं महावीरं तिकखुत्तो
 आयाहिणपयाहिणं करेत्ते, करेत्ता वंदंति, नमंसंति, वंदित्ता नमं-
 सित्ता समणं भगवं महावीरं उवसंपज्जित्ता णं विहरंति ॥सू०१३॥

छाया-ततः खलु स जमालिः अनगारः अन्यदा कदाचित् यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरस्तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य श्रमणं भगवन्तं महावीरं वन्दते, नमस्यति, वन्दित्वा नमस्यित्वा एवम् अगदीत्-इच्छामि खलु भदन्त ! युष्माभिः अभ्यनुज्ञातः सन् पञ्चभिः अनगारशतैः सार्द्धम् वात् जनपदविहारं विदुर्तुम् । ततः खलु स श्रमणो भगवान् महावीरो जमालेः अनगारस्य एतन्मर्थम् नो आद्रियते, नो परिजानाति, तूष्णीकः संतिष्ठते, ततः खलु स जमालिरनगारः श्रमणं भगवन्तं महावीरं द्वितीयमपि तृतीयमपि एवम् अगदीत्-इच्छामि खलु भदन्त ! युष्माभिरभ्यनुज्ञातः सन् पञ्चभिरनगारशतैः सार्द्धम् यावत् विदुर्तुम् । ततः खलु स श्रमणो भगवान् महावीरो जमालेरनगारस्य द्वितीयमपि तृतीयमपि एतन्मर्थं नो आद्रियते यावत् तूष्णीकः संतिष्ठते । ततः खलु स जमालिरनगारः श्रमणं भगवन्तं महावीरं वन्दते, नमस्यति, वन्दित्वा नमस्यित्वा श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिको बहुशालकात् चैत्यान् प्रति निष्क्रमति प्रतिनिष्क्रम्य पञ्चभिरनगारशतैः सार्द्धम् वात् जनपदविहारं विहरति । तस्मिन् काले तस्मिन् समये श्रावस्ती नाम नगरी आसीत् वर्णकः कोष्ठकं चैत्यम्, वर्णकः, यावत् वनखण्डस्य, तस्मिन् काले तस्मिन् समये चम्पानाम नगरी आसीत् वर्णकः, पूर्णभद्रं चैत्यम्, वर्णकः, यावत् पृथिवीशिलापट्टकः । ततः खलु स जमालिरनगारः अन्यदा कदाचित् पञ्चभिरनगारशतैः सार्द्धम् संपरिवृतः पूर्वानुपूर्वीं चरन् ग्रामानुग्रामं द्रवन् यत्रैव श्रावस्ती नगरी यत्रैव कोष्ठकं चैत्यं तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य यथाप्रतिरूपम् अवग्रहम् अवगृह्णाति, अवगृह्य संयमेन तपसा आत्मानं भावयन् विहरति । ततः खलु श्रमणो भगवान् महावीरः अन्यदा कदाचित् पूर्वानुपूर्वीं चरन् यावत् सुखं सुखेन विहरन् यत्रैव चम्पानगरी, यत्रैव पूर्णभद्रं चैत्यम् तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य यथाप्रतिरूपम् अवग्रहम् अवगृह्णाति, अवगृह्य संयमेन तपसा आत्मानं भावयन् विहरति । ततः खलु तस्य जमालेः अनगारस्य तैः अग्नैश्च, विरसैश्च, अन्तैश्च, प्रान्तैश्च, रक्षैश्च, तुच्छैश्च, काष्ठान्तिकान्तैश्च, प्राणागतिकान्तैश्च, शीतैश्च पानभोजनैः अन्यदा कदाचित् शरीरके विपुलो रोगावद्भूः प्रादुर्भूतः, उज्ज्वलो विपुलः प्रगाढः, कर्कशः, कटुकः, चण्डः, दुःखः, दुर्गः, दुरधिनगः । पित्तज्वरपरिमितशरीरः, दाहवृन्तान्तिकश्चापि विहरति, ततः खलु स जमालि रनगारो वेदनया अभिभूतः सन् श्रमणान् निर्ग्रन्थान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवम् अगदीत्-यूयं खलु देवानुप्रियाः 'मम श्रमणसंनारकं मन्त्रं जीतं ?' । ततः खलु ते श्रमणाः निर्ग्रन्था जमालेः अनगारस्य एतन्मर्थं विनयेन प्रतिशृण्वन्ति, प्रविश्रुत्य जमालेः अनगारस्य श्रमणसंनारकं मन्त्रं जीतं । ततः खलु स जमालिः

जाव निज्जरिज्जमाणे णिज्जिणे, तं णं निच्छा, इमं न णं पच्च-
 कखमेव दीसइ, सेज्जासंथारए कज्जमाणे अकडे संथरिज्जमाणे
 असंथरिए, जम्हा णं सेज्जासंथारए कज्जमाणे अकडे संथरिज्ज-
 माणे असंथरिए तह्मा चलमाणे वि, अचलिए जाव निज्जरि-
 ज्जमाणे वि अणिज्जिणे, एवं संपेहेइ, एवं संपेहेत्ता समणे
 निग्गंथे सदावेइ, सदावेत्ता एवं वयासी--जं णं देवाणुप्पिया !
 समणे भगवं महावीरे एवं आइक्खइ, जाव परूवेइ-एवं खलु
 चलमाणे चलिए तं चेव सवं जाव णिज्जरिज्जमाणे अणिज्जिणे,
 तए णं जमालिस्स अणगारस्स एवं आइक्खमाणस्स जाव
 परूवेमाणस्स अत्थेगइया समणा निग्गंथा एयमट्ठं सदहंति,
 पत्तिंयंति, रोयंति, अत्थेगइया समणा निग्गंथा एयमट्ठं णो सदहंति,
 णो पत्तिंयंति णो रोयंति, तत्थणं जे ते समणा निग्गंथा जमालिस्स
 अनगारस्स एयमट्ठं सदहंति, पत्तिंयंति, रोयंति, ते णं जमालिं चेव
 अणगारं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति, तत्थणं जे ते समणा निग्गंथा
 जमालिस्स अणगारस्स एयमट्ठं णो सदहंति, णो पत्तिंयंति,
 णो रोयंति, ते णं जमालिस्स अणगारस्स अंतियाओ कोट्ट-
 चाओ चेइयाओ पडिणिक्खमंति पडिणिक्खसित्ता पुठ्वाणु-
 पुठ्ठिं चरमाणे गामाणुगामं दुइज्जमाणे जेणेव चंपानयरी
 जेणेव पुण्णभदे चेइए जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव
 उवागच्छंति, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिवखुत्तो
 आयाहिणपयाहिणं करेति, करेत्ता वंदांति, नमंस्संति, वंदित्ता नमं-
 सित्ता समणं भगवं महावीरं उवसंपज्जित्ता णं विहरंति ॥सू०१३॥

छाया-ततःखलु स जमालिः अनगारः अन्यदा कदाचित् यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरस्तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य श्रमणं भगवान्तं महावीरं वन्दते, नमस्यति, वन्दित्वा नमस्यित्वा एवम् अगादीत्-इच्छामि खलु भदन्त ! युष्माभिः अभ्यनुज्ञातः सन् पञ्चभिः अनगारशतैः सार्द्धम् बाह्य जनपदविहारं विहर्तुम् । ततः खलु स श्रमणो भगवान् महावीरो जमालेः अनगारस्य एतमर्थम् नो आद्रियते, नो परिजानाति, तूष्णीकं संतिष्ठते, ततःखलु स जमालिरनगारः श्रमणं भगवन्तं महावीरं द्वितीयमपि तृतीयमपि एवम् अगादीत्-इच्छामि खलु भदन्त ! युष्माभिरभ्यनुज्ञातः सन् पञ्चभिरनगारशतैः सार्द्धम् यावत् विहर्तुम् । ततःखलु स श्रमणो भगवान् महावीरो जमालेरनगारस्य द्वितीयमपि तृतीयमपि एतमर्थं नो आद्रियते यावत् तूष्णीकः संतिष्ठते । ततः खलु स जमालिरनगारः श्रमणं भगवन्तं महावीरं वन्दते, नमस्यति, वन्दित्वा नमस्यित्वा श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिको बहुशालकात् चैत्यात् प्रति निष्क्रमति प्रतिनिष्क्रम्य पञ्चभिरनगारशतैः सार्द्धम् बाह्यं जनपदविहारं विहरति । तस्मिन् काले तस्मिन् समये श्रावस्ती नाम नगरी आसीत् वर्णकः कोष्ठकं चैत्यम्, वर्णकः, यावत् वनखण्डस्य, तस्मिन् काले तस्मिन् समये चम्पानाम नगरी आसीत् वर्णकः, पूर्णभद्रं चैत्यम्, वर्णकः, यावत् पृथिवीशिलापट्टकः । ततःखलु स जमालिरनगारः अन्यदा कदाचित् पञ्चभिरनगारशतैः सार्द्धम् संपरिवृतः पूर्वानुपूर्वीं चरन् ग्रामानुग्रामं द्रवन् यत्रैव श्रावस्ती नगरी यत्रैव कोष्ठकं चैत्यं तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य यथाप्रतिरूपम् अवग्रहम् अवगृह्णाति, अवगृह्य संयमेन तपसा आत्मानं भावयन् विहरति । ततःखलु श्रमणो भगवान् महावीरः अन्यदा कदाचित् पूर्वानुपूर्वीं चरन् यावत् सुखं सुखेन विहरन् यत्रैव चम्पानगरी, यत्रैव पूर्णभद्रं चैत्यम् तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य यथाप्रतिरूपम् अवग्रहम् अवगृह्णाति, अवगृह्य संयमेन तपसा आत्मानं भावयन् विहरति । ततःखलु तस्य जमालेः अनगारस्य तैः अरसैश्च, विसैश्च, अन्तैश्च, प्रान्तैश्च, रूसैश्च, तुच्छैश्च, काळातिक्रान्तैश्च, प्रामाणातिक्रान्तैश्च, शीतैश्च पानभोजनैः अन्यदा कदाचित् शरीरके विपुलो रोगातङ्कः प्रादुर्भूतः, उज्ज्वलो विपुलः प्रगाढः, कर्कशः, कटुकः, चण्डः, दुःखः, दुर्गः, दुरधिसह्यः । पित्तज्वरपरिगतशरीरः, दाहव्युत्क्रान्तिकश्चापि विहरति, ततःखलु स जमालिरनगारो वेदनया अभिभूतः सन् श्रमणान् निर्ग्रन्थान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवमवादीत्-यूयं खलु देवानुमियाः । मम शय्यासंस्तारकं संस्तृणीत ? । ततःखलु ते श्रमणाः निर्ग्रन्थाः जमालेः अनगारस्य एतमर्थं विनयेन प्रतिशृण्वन्ति, प्रतिश्रुत्य जमालेः अनगारस्य शय्यासंस्तारकं संस्तृण्वन्ति । ततःखलु स जमालिः

अनगारः बलीप्रतरं वेदनया अभिभूतः सन् द्वितीयमपि श्रमगान् निर्ग्रन्थान् शब्दयति, शब्दयित्वा द्वितीयमपि एवम् अवादीत्—मम खलु देवानुप्रियाः! शय्या संस्तारकः कृतः? क्रियते? एवमुक्ताः सन्तः श्रमगः निर्ग्रन्थाः ब्रुवन्ति—भो स्वामिन्! क्रियते। यदा खलु ते श्रमणा निर्ग्रन्थाः जमालिम् अनगारम् एवम् अवादिषुः—णो खलु देवानुप्रियाणां शय्यासंस्तारकः कृतः, क्रियते, तदा खलु तस्य जमालेरनगारस्य अयमेतद्रूपः अन्त्यात्मिको यावत् समुदायत-यन् खलु श्रमणो भगवान् महावीरः एवम् आख्याति यावत् एतं प्ररूपयति—एवं खलु चलत् चलितम्, उदीर्यमाणम् उदीरितम्, यावत् निर्जीर्यमाणं निर्जीर्णम्, तत् खलु मिथ्या, इदं च खलु मत्त्यक्षणेव दृश्यते—शय्यासंस्तारकः क्रियमाणः अकृतः, संस्तीर्यमाणः असंस्तृतः, यस्मात् खलु शय्यासंस्तारकः क्रियमाणः अकृतः, संस्तीर्यमाणः असंस्तृतः, तस्मात् चलन्नपि अचलिणो यावत् निर्जीर्यमाणोऽपि अनिर्जीर्णः। एवं संप्रेक्षते, संप्रेक्ष्य, श्रमणान् निर्ग्रन्थान् शब्दयित्वा, शब्दयित्वा एवम् अवादीत्—यत् खलु देवानुप्रियाः। श्रमणो भगवान् महावीरः एवम् आख्याति यावत् प्ररूपयति—एवं खलु चलत् चलितम् तदेतमर्थं यावत् निर्जीर्यमाणम् अनिर्जीर्णम्, ततः खलु जमाले अनगारस्य एवमाचक्ष्णस्य यावत् प्ररूपयतः—अस्त्येकके श्रमणा निर्ग्रन्था एतमर्थं श्रद्दधति, प्रतियन्ति, रोचयन्ति अस्त्येकके श्रमणा निर्ग्रन्थाः एतमर्थं नो श्रद्दधति, नो प्रतियन्ति, नो रोचयन्ति तत्र खलु ये ते श्रमणा निर्ग्रन्थाः जमालेरनगारस्य एतमर्थं श्रद्दधति, प्रतियन्ति, रोचयन्ति, ते खलु जमालिं चैव अनगारम् उपसंपद्य खलु विहरन्ति, तत्र खलु ये श्रमणाः निर्ग्रन्थाः जमालेरनगारस्य एतमर्थं नो श्रद्दधति, नो प्रतियन्ति नो रोचयन्ति, ते खलु जमालेरनगारस्य अन्तिकात् कोष्ठकात् चैत्यात् प्रतिनिष्ठासन्ति, प्रतिनिष्क्रम्य पूर्वानुपूर्वि चान्तो ग्रामानुग्रामं द्रवन्तो यत्रैव चम्पानगरी, यत्रैव पूर्णभद्रं चैत्यम् यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरस्तत्रैव उपागच्छन्ति उपागत्य श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिकृत्वः आदक्षिणप्रदक्षिणं कुर्वन्ति, कृत्वा वन्दन्ते नमस्यन्ति, वन्दित्वा नमस्यित्वा श्रमणं भगवन्तं महावीरम् उपसंपद्य खलु विहरन्ति। सू० १२।

टीका—अथ महावीरवाक्यं प्रति जमालेरनगारस्य अश्रद्धां प्रदर्शयति—“तए णं से” इत्यादि। तए णं से जमाली अनगारे अन्नपाक्याङ्गं, जेणेव समणे

‘तएणं से जमाली अनगारे’ इत्यादि।

टीकार्थ—महावीर भगवान् के वाक्यके प्रति अनगार जमालिकी अश्रद्धाको सूत्रकारने इस सूत्र द्वारा प्रदर्शित किया है—इसमें उन्होंने

“तएण से जमाली अनगारे” इत्यादि

टीकार्थ—सूत्रकारे आ सूत्र द्वारा भगवान् महावीर प्रत्येनी जमाली अन्नगारनी अश्रद्धा प्रकट करी छे—

ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ ' તતઃ સ્વલુ સ જમાલિરનગારઃ અન્યદાકદાચિત્
યત્રૌવ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીર આસીત્ તત્રૌપોપાગચ્છતિ, ' ઉવાગચ્છિતા સમણં
ભગવં મહાવીરં વંદઈ, નમંસઈ, વંદિતા, નમંસિતા, एवं वयासी-इच्छामि णं भंते ।
तुम्हेहिं अब्भणुत्ताए समाणे ' उवागत्य श्रमणं भगवन्तं महावीरं वन्दते, नम-
स्यति, एवं वक्ष्यमाणपकारेण अवादीत्-हे भदन्त ! इच्छामि स्वलु अहं युष्मा-
भिरभ्यनुज्ञातः आज्ञप्तः सन् ' पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं वहिया जणवयविहारं
विहरित्तए ' पञ्चभिः अनगारशतैः-पञ्चशतानगारैः सार्द्धम् वहिः जनपदविहारं
विहर्तुम् इच्छामि इति पूर्वगान्वयः । 'तएणं से समणे भगवं महावीरे जमालिस्स
अणगारस्स एयमट्ठं णो आढाइ णो परिजाणाइ, तुसिणीए संचिद्धइ ' ततः स्वलु

કહા હૈ કિ ' તણં સે જમાલી અગગારે અન્યા કયાઈ જેણેવ
સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ ' વે જમાલિ અનગાર એક દિન
જહાં શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર વિરાજમાન થે વહાં પર આયે ' ઉવાગ-
ચ્છિતા ' વહાં આકરકે ઉન્હોને ' સમણં ભગવં મહાવીરં વંદઈ નમંસઈ '
શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકો વંદના કી ઓર નમસ્કાર કિયા ' વંદિતા
નમંસિતા એવ વયાસી ' વંદના નમસ્કાર કર ફિર પ્રભુસે ઉન્હોને હસ
પ્રકાર કહા- ' ઇચ્છામિ ણં ભંતે ! તુમ્હેહિં અબ્ભણુત્તાએ સમાણે ' હે
ભદન્ત ! મૈં આપસે આજ્ઞાપિત હોકર યહ ચાહતા હું કિ મૈં ' પંચહિં
અણગારસએહિં સદ્ધિં વહિયા જગવયવિહારં વિહરિત્તએ ' પાંચસો અન
ગારોંકે સાથે બાહર દેશકા વિહાર કરૂં ' તણં સે સમણે ભગવં મહા-
વીરે જમાલિસ્સ અણગારસ્સ એયમટ્ઠં ણો આઢાઈ, ણો પરિજાણાઈ, તુસિ-

“ તણં સે જમાલી અગગારે અન્યા કયાઈ જેણેવ સમણે ભગવં મહા
વીરે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ ” એક દિવસ જમલી અણુગાર જ્યાં શ્રમણુ ભગવાન
મહાવીર વિરાજમાન હતા, ત્યાં આગ્યા “ ઉવાગચ્છિતા ” ત્યાં આવીને
તેમણે ‘ સમણં ભગવં મહાવીર વંદઈ નમંસઈ ’ શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરને
વંદણુ કરી અને નમસ્કાર કર્યા, “ વંદિતા નમંસિતા एवं वयासी ” વંદણુ
નમસ્કાર કરીને તેમણે તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું-“ ઇચ્છામિ णं भंते ! तुम्हेहिं
अबभणुत्ताए समाणे ” હે ભદન્ત ! આપની આજ્ઞા હોય તો “ પંચહિં અણ-
ગારસએહિં સદ્ધિં વહિયા જગવયવિહારં विहरित्तर ” હું પાંચસો અણુગારોની
સાથે બહારના જનપદે માં વિહાર કરવા માણું છું. “ તણં સે સમણે ભગવં
મહાવીરે જમાલિસ્સ અણગારસ્સ એયમટ્ઠં ણો આઢાઈ, ણો પરિજાણાઈ, તુસિનીએ

स श्रमणो भगवान् महावीरो जमालेरनगरस्य एतमर्थं पञ्चगुणनगरैः सार्द्धम् बहिः जनपदविहरणं नो आद्रियते एतस्मिन्नर्थे नादस्वान् भवति, नो परिजानाति नानुमोदयति तदर्थस्य भाविदोषवत्त्वेन उपेक्षणीयत्वात्, अपि तु तूष्णीं संतिष्ठते मौनमालम्बते ! ' तए णं से जमाली अणगारे समणं भगवं महावीरं दोच्चं पि तच्चं पि एवं वयासी '—तत खडु ग जमालिः अनगारः श्रमणं भगवन्तं महावीरं द्वितीयमपि चार तृतीयमपि चारम् एव वक्ष्यमाणप्रकारेण अयादीत्—' इच्छामि णं भंते ! तुम्हेहिं अब्भणुत्ताए समाणे पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं जाव विहरित्तए ' हे भदन्त ! इच्छामि त्वलु युष्माभिः भगवद्भिरभ्यनुज्ञातः अनुमतः सन् पञ्चभिरनगरगतैः पञ्चगुणानुभिः सार्द्धम् यावत् बहिः जनपदविहारं विवर्तुम्, बहिर्जनपदे विवर्तुमिच्छामिती भावः, ' तए णं समणे भगवं

णीए सच्चिट्ठइ ' जब इस तरहसे विहार करनेकी आज्ञा जमालि अनगारने प्रभु महावीरसे मांगी उन्होंने इस बातको आदर नहीं दिया, भाविदोषकी सम्भावना होनेके कारण उपेक्षणीय होनेसे उन्होंने उसकी इस बातको अनुमोदित नहीं किया अतः वे सुनकर मौन रहे, ' तएणं से जमालो अणगारे समणं भगवं महावीरं दोच्चं पि तच्चं पि एवं वयासी ' भगवान् को अपनी बात पर मौन रहे हुए देखकर अनगार जमालिने श्रमण भगवान् महावीरसे पुनः दुबारा भी और तिवारा भी ऐसाही कहा—कि—' इच्छामि णं भंते ! तुम्हेहिं अब्भणुत्ताए समाणे पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं जाव विहरित्तए ' हे भदन्त ! मैं आपसे आज्ञा लेकर यह चाहता हूँ कि मैं पांचसौ साधुओंके साथ बाहर देशका विहार करूँ ' तएणं समणे भगव महावीरे जमालिस्स अणगारस्स

सच्चिट्ठइ " ज्यारे जमाली अणुगारे आ प्रमाणे विहार करवानी आज्ञा महावीर प्रभु पासो भागी, त्यारे तेमणे ते बातने आदर न क्यो, भावि दोषनी संभावना होवने कारणे उपेक्षा करवा योग्य होवथी तेमणे तेम करवानी अनुमोदना न आपी, पणु तेओ मौन ज भेसी रह्या.

“ तएणं से जमाली अणगारे समणं भगवं महावीरं दोच्चं पि तच्चं पि एवं वयासी ” ज्यारे भगवान् महावीर तेमने कंठ पणु जवा म न आप्यो, त्यारे जमाली अणुगारे भील वार पणु ओ ज प्रमाणे पूछयुं अने त्रील वार पणु ओ ज प्रमाणे पूछयुं के “ इच्छामि णं भंते ! तुम्हेहिं अब्भणुत्ताए समाणे पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं जाव विहरित्तए ” हे भदन्त ओ आपनी आज्ञा भणे तो ५०० अणुगारे साथे हुं गडारना जनपदोमां विहार करवा भायुं छुं. “ तएणं समणे भगव महावीरे जमालिस्स अणगारस्स दोच्चं पि तच्चं पि एयमद्धं

મહાવીરે જનાલિસ અળગારસ્સ દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ એવમહુ ણો આઢાઙ જાવ તુસિ-
 ણીં સંચિટ્ઠહ ' તતઃ સ્વલુ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીરો જમાલેરનગારસ્ય દ્વિતીય
 મપિ વાર તૃતીયમપિ વારમ્ એતમર્થ પશ્ચાત્તાનગારૈઃ સહ વહિર્જનપદવિહારરૂપા-
 ર્થ નો આદ્રિયતે, યાવત્ નો વા તમર્થ પરિજાનાનિ ઉપેક્ષાવુદ્ધયા નાનુમોદયતિ,
 અપિ તુ તૂર્ણીં સંતિષ્ઠતે મૌનં સમાલમ્બતે, ' તદ્દે ણં સે જમાલી અળગારે સમણં
 ભગવં મહાવીરં વંદહ, ણમંસહ, વદિત્તા, ણમંસિત્તા, સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ
 અંતિયાઓ વહુસાલાઓ ચેહ્યાઓ પહિણિક્ખમહ ' તતઃ સ્વલુ સ જમાલિરનગારઃ
 'મૌનં સમ્પતિલક્ષણમ્' ઇતિ મનસિ નિ તત્ત શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરં વન્દતે, નમસ્યતિ,
 વન્દિત્વા, નમસ્યિત્વા, શ્રમણસ્ય સન્નતો મહાવીરસ્ય અન્તિકાત્-સમીપાત્ વહુ-
 શાલકાત્ ચૈત્યાત્ - ઉદ્યાનાત્, પ્રતિનેષ્કામ્યતિ-ભિર્ગચ્છતિ, ' પહિણિ-

દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ એવમહુ ણો આઢાઙ, જાવ તુસિણીં સચિટ્ઠહ ' પરન્તુ
 શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુને જમાલિ અનગારકે હસ દુવારાં તિવારા
 'મૌન કહે ગયે વક્તવ્યકો સ્વીકાર નહીં કિયા ઉસ પર ધ્યાન નહીં દિયા
 ઉસે ઉચિત નહીં સમજા-હસલિયે કેવલ વે મૌન હી રહે ' તદ્દે ણં સે
 જમાલી અળગારે સમણં ભગવં મહાવીરં વંદહ, ણમંસહ, વદિત્તા ણમં-
 સિત્તા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયાઓ વહુસાલાઓ ચેહ-
 યાઓ પહિણિક્ખમહ ' જવ જમાલી અનગારને એસા દેસા તો ઉન્હોને
 શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકો વન્દના કી, ઉન્હે નમસ્કાર કિયા ઓર
 ; વન્દના નમસ્કાર કરકે વે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકે પાસસે ઓર
 ; ઉસ વહુશાલક ઉદ્યાનસે વિહાર કિયા યહ સમજા કર કિ પ્રભુને હમેં
 પાંચસૌ સાધુઓંકે સાથ વિહાર કરનેકી " મૌનં સમ્પતિલક્ષણ " કે

જો આઢાઙ, જાવ તુસિણીં સચિટ્ઠહ " પરન્તુ શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરે ખીણ
 અને ત્રીણ વાર પૂછવામાં આવેલ જમાલી અણુગારની તે વાતને આદર ન
 કર્યો, તેની તે વાતને અનુચિત ગણીને તેમજ તે વાતની અનુમતિ ન આપી
 અને તે વાતને ઉચિત નહીં ગણીને જગમ આપવાને બદલે મૌન જ રહ્યા.
 " તદ્દે ણં સે જમાલી અળગારે સમણ ભગવં મહાવીરં વંદહ, ણમંસહ, વદિત્તા
 ણમંસિત્તા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયાઓ વહુસાલાઓ ચેહ્યાઓ પહિ-
 ણિક્ખમહ " ત્રણ ત્રણ વાર પૂછવા છતાં પણ મહાવીર પ્રભુની આજ્ઞા ન
 મળવાથી " મૌન સમ્પતિલક્ષણ " મૌન સમતિતુ લક્ષણ છે એ ન્યાય
 અનુસાર ' આજ્ઞા મળી ગઈ છે ' એમ માનીને જમાલી અણુગારે શ્રમણ
 ભગવાન્ મહાવીરને વદણ નમસ્કાર કર્યા. વદણ નમસ્કાર કરીને તેઓ
 ૫૦૦ સાધુઓ સાથે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર પાસેથી અને તે શુભશીલ

ક્ષત્રમિત્તા પંચર્હિ અળગારસર્હિં વહિયા જળવયવિહાર વિહરઈ ' પ્રતિનિષ્ક્રમ્ય-
 વહુશાલકાત્ ચૈત્યાત્ નિર્ગત્ય, પશ્ચમિરનગારશતૈઃ સાર્દ્દમ્ વહિઃ જનપદવિહારં
 વિહરતિ । ' તેણં કાલેણં તેણં સમણં સાવત્થો ણામં નયરી હોત્થા, વણ્ણઓ,
 કોટ્ટુણ ચેઈણ, વણ્ણઓ, જાવ વણસંહસસ ' તસ્મિન્ કાલે, તસ્મિન્ સમયે શ્રાવસ્તી
 નામ નગરી આસીત્. વર્ણકઃ, અસ્યાઃ વર્ણનમ્ ઔપપાતિકે ચમ્પાનગરીવર્ણનવદ્
 બોધ્યમ્, કોષ્ઠકં નામ ચૈત્યમ્ ઉદ્યાનમ્ આસીત્, વર્ણકઃ, અસ્ય વર્ણનમ્ ઔપપાતિકે
 પૂર્ણમદ્રચૈત્યવદ્ બોધ્યમ્, તદ્વર્ણનાપધિમાહ-યાવત્ વનખણ્ડસ્ય વનખણ્ડ-
 પર્યન્તં તદ્ વર્ણનમ્વસેયમિતિ ભાવઃ ' તેણ કાલેણં તેણં સમણં ચમ્પા ણામં નયરી
 હોત્થા, વણ્ણઓ, પુણ્ણમદ્દે ચેઈણ, વણ્ણઓ જાવ પુઢવિસિલાપટ્ટઓ ' તસ્મિન્ કાલે
 તસ્મિન્ સમયે ચમ્પાનામ નગરી આસીત્, વર્ણકઃ, અસ્યાશ્ચમ્પાયા નગર્યાઃ વર્ણનમ્

અનુસાર આજ્ઞા દે દી હૈ ' પઢિનિક્ષત્રમિત્તા પંચર્હિ અળગારસર્હિં સર્દ્દિ
 વહિયા જળવયવિહારં વિહરઈ ' નિકઠ કરકે વે પાંચસૌ અનગારોંકે
 સાથ બાહર દેશોંમેં વિહાર કરને લગે ' તેણં કાલેણં તેણં સમણં સાવ-
 ત્થીણામં નયરી હોત્થા વણ્ણઓ કોટ્ટુણ ચેઈણ વણ્ણઓ જાવ વણસંહસસ '
 'ઉસ કાલ ઔર ઉસ સમયમેં શ્રાવસ્તી નામકી નગરી થી, હસકા
 વર્ણન ઔપપાતિક સૂત્રમેં વર્ણિત ચંપા નગરીકે વર્ણનકી તરહસે જાનના
 ચાહિયે । વહાં એક કોષ્ઠક નામકા ઉદ્યાન થા, હસકા ખી વર્ણન ઔપ
 પાતિક સૂત્રમેં વર્ણિત પૂર્ણમદ્રકી તરહ જાનના ચાહિયે પરન્તુ યહ વર્ણન
 વનખણ્ડ નકહી લેના ચાહિયે ' તેણં કાલેણં તેણં સમણં ચંપા નામં
 નયરી હોત્થા વણ્ણઓ પુણ્ણમદ્દે ચેઈણ-વણ્ણઓ જાવ પુઢવીસિલા-
 પટ્ટઓ- ' ઉસ કાલ ઔર ઉસ સમયમેં ચંપા નામકી નગરી થી, હસકા

ઉદ્યાનમાંથી નીકળી પડ્યા. " પઢિનિક્ષત્રમિત્તા પંચર્હિ અળગારસર્હિં સર્દ્દિ
 ' વહિયા જળવયવિહારં વિહરઈ " ત્યાંથી નીકળીને તેમણે ૫૦૦ અળગારો સાથે
 ' અહારના પ્રદેશોમાં વિહાર કરવા માંડ્યો. " તેણં કાલેણં તેણં સમણં સાવત્થી
 ણામં નયરી હોત્થા વણ્ણઓ, કોટ્ટુણ ચેઈણ-વણ્ણઓ જાવ વણસંહસસ " તે કાળે
 અને તે સમયે શ્રાવસ્તી નામે નગરી હતી. ઔપપાતિક સૂત્રમાં જેવું
 ચંપા નગરીનું વર્ણન કરેલું છે, એવું જ શ્રાવસ્તી નગરીનું વર્ણન પણ
 સમજવું. તે નગરીમાં કોષ્ઠક નામે એક ઉદ્યાન હતું ઔપપાતિક સૂત્રમાં જેવું
 પૂર્ણમદ્ર ચૈત્યનું વર્ણન કરેલું છે, એવું જ આ કોષ્ઠક ચૈત્યનું વર્ણન પણ
 સમજવું. પરન્તુ તે વર્ણન વનખણ્ડ પર્યન્ત જ અહણ કરવું. " તેણં કાલેણં
 તેણં સમણં ચંપા ણામં નયરી હોત્થા-વણ્ણઓ, પુણ્ણમદ્દે ચેઈણ-વણ્ણઓ જાવ
 પુઢવિસિલાપટ્ટઓ " તે કાળે અને તે સમયે ચંપા નામની એક નગરી હતી.

औपपातिके द्रष्टव्यम्, पूर्णभद्रं नाम चैत्यम् उद्यानम् आसीत् वर्णकः, अस्यापि पूर्णभद्रचैत्यस्य वर्णनम् औपपातिके द्रष्टव्यम्, तद् वर्णनावधि ग्राह-यात् पृथिवी-शिलापट्टकः, पृथिवीशिलापट्टकपर्यन्तम् अस्य वर्णनम् अवसेयमित्यर्थः, 'तएणं से जमाली अणगारे अन्नया कयाइ पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडे पुब्बाणुपुब्बिं चरमाणे' ततः खलु जमालिनगरः अन्यदा कदाचित् पञ्चभि-रनगरशतैः सार्द्धं संरक्षितः-संवेष्टितः पूर्वानुपूर्व्या अनुक्रमेण चरन्-विचरन्, 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे जेणेव सावत्थी नयरी, जेणेव कोठ्ठए चेइए, तेणेव उवागच्छइ' ग्रामानुगामं ग्रामाद् ग्रामान्तरं व्यतिव्रजन् यत्रैव श्रावस्ती नाम नगरी आसीत्, यत्रैव कोष्ठकं नाम चैत्यम् उद्यानम् आसीत्, तत्रैव उपागच्छति 'उवागच्छिता अहापडिख्वं उगगहं उगिगण्हति' उपागत्य यथाप्रतिरूपं साधु कल्पयोग्यम् अवग्रहम् वसतेराज्ञाम् अवगृह्णाति, 'अहापडिख्वं उगगहं उगिग-
वर्णन औपपातिक सूत्रमें किया गया है, इसमें पूर्णभद्र नामका चैत्य-उद्यान था इसका भी वर्णन औपपातिक सूत्रमें जैसा किया गया है, वैसा पृथिवी शिलापट्ट तक समझना चाहिये 'तएणं से जमाली अण-गारे अन्नया कयाइ पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडे पुब्बाणु-पुब्बिं चरमाणे' पांचसौ अनगारोंके परिवारसे वे जमालि अनगार किसी एक समय अनुक्रमसे विचरण करते हुए 'गामाणुगामं दूइज्ज-माणे' एक गांवसे दूसरे गांवमें विहार करते २ 'जेणेव सावत्थी नयरी०' जहां श्रावस्ती नगरी थी और जहां वह कोष्ठक नामका चैत्य-उद्यान था वहां पर आये वहां आकरके 'अहापडिख्वं उगगहं उगिगण्ह' उन्होंने यथाप्रतिरूप साधुकल्पके योग्य-वसति की आज्ञा-

तेतुं वणुंन औपपातिक सूत्रमां करवाभा आवेल छे. ते थं'पा नगरीमां -पूर्णभद्र नामे चैत्य (उद्यान) छेतुं. तेतुं वणुंन-पणु औपपातिक सूत्रमां करवाभा आवेलुं छे पृथिविशिलापट्टना वणुंन सुधीतुं कथन अर्द्धी अइधु करवुं जेछे अ.

" तएणं से जमाली अणगारे अन्नया कयाइ पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडे पुब्बाणुपुब्बिं चरमाणे, गामाणुगाम दूइज्जमाणे जेणेव सावत्थी नयरी " भडावीर प्रभु पासेयी नीकणीने अनुक्रमे विचरता विचरतां, जेक गामथी भीजे गाम विहार करता करतां, ते जमाली अणुगार पोताना ५०० अणु-गारेना परिवार साथे जेक दिवस श्रावस्ती नगरीना कोष्ठक नामना उद्यान प से आवी पडेया. त्या आवीने तेभण्णे " अहापडिख्वं उगगहं उगिगण्ह " यथाप्रतिरूप (साधुकल्पने योग्य) आज्ञा (ते चैत्यमा वसवानी आज्ञा)

णिहत्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरइ ' यथाप्रतिरूपं यथायोग्यम् अवग्रहं वसतेराज्ञाम् अवग्रहं स्वीकृत्य संयमेन संयमयोगेन तपसा आत्मानं भावयन् विहरति ' ' तएणं समणे भगवं महावीरे अन्नया कयाइं पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे जाव सुहं सुहेणं विहरमाणे जेणेव चंपा नयरी, जेणेव पुण्णभदे चेइए तेणेव उवागच्छइ ' ततः खलु श्रमणो भगवान् महावीरः अन्यदा कदाचित् पूर्वानुपूर्व्या तीर्थंकरपरिपाटीया चरन् विचरन् यावत् ग्रामानुग्रामम् द्वान्-व्यतिव्रजनं सुखसुखेन यथासुखम् विहारन् यत्रैव चम्पा नाम नगरी आसीत्, यत्रैव पूर्णभद्रं नाम चैत्यम् उद्यानम् आसीत्, तत्रैव उवागच्छति, ' उवागच्छिता अहापडिरुवं उगगहं उगिगण्हति ' उवागत्य यथाप्रतिरूपं-यथायोग्यम्-अवग्रहम् अवग्रहाति, ' उगिगणिहत्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरइ ' अवग्रहम् अवग्रह-स्वीकृत्य संयमेन-संयमयोगेन तपसा आत्मानं भावयन् विहरति-तिष्ठति'

ठहरनेके लिये अनुमति प्राप्त की ' उगिगणिहत्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरइ ' ठहरने की आज्ञा पाकर वे वहाँ तप और संयमसे आत्माको आवित करते हुए विचरने लगे ' तएणं समणे भगवं महावीरे अन्नया कयाइं पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे जाव सुहंसुहेणं विहरमाणे जेणेव चंपा नयरी जेणेव पुण्णभदे चेइए तेणेव उवागच्छइ ' एक समय की बात है, कि श्रमण भगवान् महावीर तीर्थंकर परिपाटीके अनुसार विचरण करते हुए एक गांवसे दूसरे गांवमें सुखपूर्वक विहार करते २ जहां चंपा नगरी और उसमें जहाँ वह पूर्णभद्र नामका उद्यान था वहाँ पर आये ' अहापडिरुवं उगगहं उगिगण्हति ' वहाँ आ करके उन्होंने यथायोग्य अवग्रह-वसतिकी आज्ञा प्राप्त की और ' उगिगणिहत्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं

प्राप्त करी. " उगिगणिहत्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरइ " आज्ञा प्राप्त करीने तेओ तप अने संयमथी आत्माने आवित करता त्यां विचरता लाग्या. " तएणं समणे भगवं महावीरे अन्नया कयाइ पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे जाव सुहंसुहेणं विहरमाणे जेणेव चंपा नयरी जेणेव पुण्णभदे चेइए तेणेव उवागच्छइ. " पोतानी पासेथी जमादी अणुगार विदाय थया पछी कोछ ओक द्विसे गुणुशीअक चैत्यमांथी नीकणीने तीर्थंकर परिपाटी अनुसार विचरतां विचरता, ओक गामथी भीने गाम सुअपूर्वक विहार करतां करतां श्रमण भगवान् महावीर चंपा नगरीना पूरुभद्र चैत्य पासे आवी पडोन्था. " अहापडिरुवं उगगहं उगिगण्हइ " त्यां आवीने तेमणे यथायोग्य अवग्रह (त्यां रहनेवाली आज्ञा) प्राप्त करी.

‘તદ્દણં તસ્મ જમાલિસ્સ અણગારસ્સ તેહિં અરસેહિ ય, વિરસેહિ ય, અંતેહિ ય, પંતેહિ ય, લૂહેહિ ય, તુચ્છેહિ ય, કાલાઙ્કતેહિ ય પમાણાઙ્કતેહિ ય, સીયણ્હિ ય પાણભોયણેહિં અન્નયા કયાહ સરીરગંસિ વિઝલે રોગાતકે પાઝબૂણ’ તતઃસ્વલુ તસ્ય જમાલેરનગારસ્ય તૈઃ અરસૈશ્વ હિઙ્ગુજીરકાદિભિરસંસ્કૃતત્વાદ્ અવિધમાન-રસૈઃ, વિરસૈશ્વ પુરાણત્વાદ્ વિગતરસૈઃ, અન્તૈશ્વ અરસતયા સર્વધાન્યાન્તવર્તિભિઃ, પ્રાન્તૈશ્વ-તૈરેવ પર્યુર્ષિતત્વેન પ્રકર્ષેણ અન્તવર્તિત્વાત્ પ્રાન્તૈઃ, રુક્ષૈશ્વ અતિશુષ્કૈઃ ઘૃતાદિસ્નેહરહિતૈઃ, તુચ્છૈશ્વ અસારૈઃ, કાલાતિક્રાન્તૈશ્વ-પિપાસા-બુબુક્ષા-સમયાતિ-ભાવેમાણે વિહરહ્’ અવગ્રહ પ્રાપ્ત કર બે વહાં સંયમ એવં તપસે આત્માકો ભાવિત કરતે હુણ વિચરને લગે ।

‘તદ્દણં તસ્મ જમાલિસ્સ અણગારસ્સ’ ઇસકે બાદ ડસ જમાલિ અનગારકે ‘તેહિં અરસેહિ ય વિરસેહિ ય અંતેહિ ય, પંતેહિ ય, લૂહેહિ ય, તુચ્છેહિ ય, કાલાઙ્કતેહિ ય પમાણાઙ્કતેહિ ય, સીયણ્હિ ય પાણ-ભોયણેહિ ય અન્નયા કયાહ સરીરગંસિ વિઝલે રોગાતંકે પાઝબૂણ’ અથ ડસ જમાલિ અનગારકે ડન અરસ-હીંગ જીરે આદિસે રહિત હોનેસે અવિધમાન રસવાલે, વિરસ-પુરાણે હોનેસે વિગત રસવાલે, અન્ત-અરસરૂપ હોનેસે સર્વ ધાન્યાન્તવર્તી, પ્રાન્ત-પર્યુર્ષિત હોનેસે-વાસી હોનેસે અત્યન્ત-ચિલકુલ-સાધારણ, રુક્ષ-ઘૃતાદિરહિત હોનેસે, અતિ શુષ્ક,

“હમિષિદ્ધતા સંજમેણ તવસા અપ્પાણ ભાવેમાણે વિહરહ્” આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરીને તેઓ સંયમ અને તપથી આત્માને વાસિત કરતા ત્યાં વિચરવા (રહવા) લાગ્યા.

હવે સૂત્રકાર એ વાત પ્રકટ કરે છે કે કે છક ચૈયમાં વિરાજતા જમાલી અણુગારની કેવી હાલત થઈ—“તદ્દણં તસ્મ જમાલિસ્સ અણગારસ્સ તેહિં અરસેહિ ય, વિરસેહિ ય, અંતેહિ ય, પંતેહિ ય, લૂહેહિ ય, તુચ્છેહિ ય, કાલાઙ્ક-તેહિ ય, પમાણાઙ્કતેહિ ય, સીયણ્હિ ય પાણભોયણેહિ ય, અન્નયા કયાહ સરીરગંસિ વિઝલે રોગાયંકે પાઝબૂણ” ત્યાર બાદ કોઈ એક દિવસે જમાલી અણુગારના શરીરમાં વિપુલ (પ્રચુર) રોગાતક ઉત્પન્ન થયો. એટલે કે જનરાદિ રૂપ રોગ અને જીવનનો શીઘ્ર વિનાશ કરનાર શૂક્રાદિ રૂપ આતંક બંને એક સાથે ઉત્પન્ન થયાં. આ રોગાતંક ઉત્પન્ન થવાનું કારણ બતાવતાં સૂત્રકાર કહે છે કે-અરસ (હીંગ, જીરા આદિથી રહિત હોવાથી રસ-સ્વાદ રહિત), વિરસ (પુરાણો હોવાથી રસ રહિત બની ગયેલો) અન્ત (અરસ રૂપ હોવાથી સર્વધાન્યાન્તવર્તી), પ્રાન્ત (વાસી હોવાથી મિત્રકુત્ર સાધાણુ) રુક્ષ (ધીઆદિથી રહિત-લૂખો) તુચ્છ (અસાર-સત્ત્વીન), કાલાતિક્રાન્ત

ક્રમણાનન્તરપ્રાપ્તૈ, પ્રમાણાતિક્રાન્તૈઃ વુશુશાપિવાસાપ્રમાણાદધિકૈર્ન્યૂનૈર્વા, શ્રીતૈથ કાલાતિક્રમાત્ શીતલતાપ્રાપ્તૈઃ પાનભોજનૈઃ અન્યદા કદાચિત્ શરીરે વિપુલઃ પ્રચુરો રોગાતઙ્કઃ, તત્ર રોગોઽજ્વરાદિઃ સચાસૌ આતઙ્કશ્ચ કૃચ્છ્રજીવિતકારીતિ રોગાતઙ્કઃ પ્રાદુર્ભૂતઃ-ઉત્પન્નઃ, યદ્વા રોગોઽજ્વરાદિઃ આતઙ્કઃ સચોવાતી શૂલાદિઃ, રોગશ્ચ આતઙ્કશ્ચેત્યનયોઃ સમાહારે રોગાતઙ્કમ્ ઉત્પન્નમ્ । સ રોગાતઙ્કઃ કીદૃશઃ ? इत्याह- ' उज्जले ' इत्यादि, ' उज्जले, विउले, पगाढे, ककसे, कडुए, चंडे, दुक्खे, दुग्गे तिण्वे दुरहिणासे ' उज्ज्वलः उन्कर्षेण ज्वलयति दहतीति तथा अत्यन्त-दाहकः तद्विषमशैत्यछेशेनापि रहितत्वात्, विपुलः-प्रचुरः सकलशरीरव्यापकत्वात्, प्रगाढः-अत्यन्त विकराल प्रकर्षयुक्तत्वात्, कर्कशः-कठोरद्रव्यमिव अत्यन्त-कठोरोऽनिष्टत्वात्, कडुरुः निम्बादिवत् मनसः प्रतिकूलत्वात्, चण्डो रौद्रः भय-

તુચ્છ-અસાર, કાલાનિક્રાન્ત-ભૂખ, પ્યાસકે સમયકે વાદ પ્રાપ્ત હુએ, પ્રમાણાતિક્રાન્ત-ભૂખ પ્યાસકે પ્રમાણસે અધિક વા કમ તથા શીત- (ઠંડા વાસી આહાર પાની સે) કાલાતિક્રમસે શીતલતાકો પ્રાપ્ત એસે પાન ભોજનોસે કિસી એક સમય શરીરમેં વિપુલ-પ્રચુર-રોગાતઙ્ક-જીવનકો કષ્ટમય બનાવેવાલે હોનેસે ઝવરાદિરૂપ આતઙ્ક ઉત્પન્ન હુઆ-

અથવા ઝવરાદિરૂપ રોગ એવં જીવનકો શીઘ્ર વિનાશ કરનેવાલા શૂલાદિ રૂપ આતઙ્ક એ દોનોં ઉત્પન્ન હુએ । યહ રોગાતઙ્ક ' ઉજ્જલે, વિઉલે, પગાઢે કકસે, કડુએ, ચંડે, દુક્ખે, દુગ્ગે ' ઉજ્જલ ઉસે બહુત અધિક દાહકારી થા-શીતલતાકા લેશ હસગેં નામ માત્રકા ભી નહીં થા, વિપુલ-સકલ શરીરમેં વ્યાપક હોનેસે પ્રચુર થા, પ્રગાઢ-પ્રકર્ષ યુક્ત હોનેસે અત્યન્ત વિકરાલ થા. કર્કશ-કઠોર દ્રવ્યકી તરહ અનિષ્ટ હોનેસે અત્યન્ત કઠોર થા, મનકે પ્રતિકૂલ હોનેસે નિમ્બાદિકી તરહ

(ભૂખ, પ્યાસ અઢિના સમય બદ પ્રાપ્ત થયેલ), પ્રમાણાતિક્રાન્ત (ભૂખ અને પ્યાસના પ્રમાણ કરતાં અધિક અથવા ન્યૂન) અને શીત (કાળ પસાર થવાથી મિલકુલ ઠંડો પડી ગયેલ) આહાર પાન લેવાને કારણે આ રોગાતઙ્ક ઉત્પન્ન થયો હતો. તે રોગાતઙ્ક “ ઉજ્જલે ” ઘણો જ દાહકારક હતો. જેમાં શીતલતા તો નામની પણ ન હતી, “ વિઉલે ” વિપુલ હતો-આખા શરીરમાં વ્યાપેલો હોવાથી પ્રચુર હતો, “ પગાઢે ” પ્રગાઢ હતો-પ્રકર્ષયુક્ત હોવાથી અતિશય વિકરાળ હતો, “ કકસે ” કઠોર દ્રવ્યની જેમ અનિષ્ટ હોવાથી આતશ્ચ કઠોર હતો, “ કડુએ ” મનને પ્રતિકૂળ હોવાથી કડવા

કૂરત્વાત્ દુઃખઃ-દુઃખરૂપઃ સુખલેશવર્જિત્વાત્ કારણે કાર્યોપચારાત્ રોગાત્ક્રોડપિ
 દુઃખપદેન વ્યપદિશ્યતે, દુર્ગઃ દુર્ગમ્યઃ કષ્ટસાધ્યત્વાત્, તીવ્રઃ-અત્યન્તોત્કટઃ
 ઉત્કૃષ્ટદુઃખજનકત્વાત્, દુરધ્યાસઃ દુરધિસહ્યો વા દુઃખેન અવિસોદુમશક્યત્વાત્
 ! एतादृशेन रोगातङ्केन जमालिः कीदृशो जातः ? इत्याह-‘ पित्तज्वरपरिणय-
 सरीरे दाहवक्त्रंति ए यात्रि विहरइ ’ पित्तज्वरपरिणतशरीर. पित्तज्वरेण परिणतं
 व्याप्तं शरीरं यस्य स तथा अतएव दाहव्युत्क्रान्तिकश्चापि-दाहम्य व्युत्क्रान्तिः
 उत्पत्तिर्यस्य स तथा दाहयुक्तश्चापि विहरति-तिष्ठति । ‘ तएणं से जमाली अण-
 गारे वेयणाए अभिभूए समाणे समणे णिगंथे सदावेइ, सदावेत्ता एवं वयासी’
 ततःखलु स जमालि अनगारः वेदनाया अभिभूतः-पराभूतः सन् श्रमणान् निर्ग्र-
 न्थान् शब्दयति, आह्वयति, शब्दयित्वा-आहूय एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवा-
 दीत्-‘ तुग्मेणं देवाणुप्पिया ! मम सेज्जासंधारणं संयरेइ ’ भो देवानुप्पियाः !

કહવા થા । મધકૂર હોનેસે ચ્ઞંડ-રૌદ્ર થા, સુખકે લેશસે વર્જિત હોનેકે
 કારણ દુઃખ-દુઃખરૂપ થા. કષ્ટસાધ્ય હોનેસે દુર્ગ-દુર્ગમ્ય થા, ઉત્કૃષ્ટ
 દુઃખકા જનક હોનેસે તીવ્ર-અત્યન્ત ઉત્કટ થા, તથા દુરધ્યાસ-દુઃખસે
 સહન કરને યોગ્ય હોનેસે દુઃસહ્ય થા, ‘ પિત્તજ્વરપરિણયસરીરે દાહવ-
 ક્તિએ યાત્રિ વિહરઈ’ હસ પ્રકારકે રોગાત્ક્રોડસે જમાલિ હસ પ્રકારકા હો ગયા
 પિત્તજ્વરસે વ્યાપ્ત હો ગયા ઓર દાહયુક્ત બી હો ગયા ‘તણંસે જમાલી
 અણગારે વેયણાએ અભિભૂએ સમાણે ૦ એવં વયાસી’ હસકે બાદ ડસ
 જમાલિને વેદનાસે વહુત દુઃખી હોકર અપને નિર્ગ્રન્થ શ્રમણકો બુલાયા ઓર
 બુલાકર ડનસે એસા કહા-‘તુગ્મે ણં દેવાણુપ્પિયા ! મમ સેજ્જાસંધારણં

દ્રવ્ય એવો કટુક હતો, “ વહે, દુઃખે, દુર્ગે ” બચંકર હોવાથી ચંડ (રૌદ્ર)
 હતો, સુખથી મિત્રકુલ રહિત હોવાથી દુઃખક હતો, કષ્ટસાધ્ય હોવાથી
 દુર્ગમ્ય હતો, ઉત્કટ હોખને જનક હોવાથી તીવ્ર હતો અને દુઃખપૂર્વક
 સહન કરવાને યોગ્ય હોવાથી અસહ્ય હતો.

“ પિત્તજ્વરપરિણયસરીરે દાહવક્ત્રંતિએ યાત્રિ વિહરઈ ” આ પ્રકારના
 રોગાત્કંથી જમાલી અણગાર એવો બની ગયો-પિત્તજ્વરથી વ્યાપ્ત થઈ ગયો.
 અને તે કારણે તેમને શરીરે દાહ (બળતરા) પણ થવા માંડયો.

“ તણ સે જમાલી અણગારે વેયણાએ અભિભૂએ સમાણે એવં વયાસી ”
 ત્યાર બાદ વેદનાને લીધે ખૂબ જ પીડા થવાથી જમાલી અણગારે શ્રમણ
 નિર્ગ્રન્થોને પોતાની પાસે બોલાવ્યા અને બોલાવીને તેમણે તેમને એવું કહ્યું
 કે “ તુગ્મેણં દેવાણુપ્પિયા ! મમ સેજ્જાસંધારણં સંયરેइ ” હે દેવાનુપ્પિયો ! આપ
 મારે શયન કરવા માટે સંસ્તારક (બિછાનું) બિછાવી દો.

યુયં સ્વલુ મમ શય્યાસંસ્તારકં શય્યાયૈ સંસ્તારકં સંસ્તૂળીતઃ-વિસ્તારયત, 'તદ્દણં તે સમણા નિગ્ગંથા જમાલિસ્સ અણગારસ્સ એવમદ્દં વિણણં પહિસુણેતિ' તતઃ-સ્વલુ તે શ્રમણાઃ નિર્ગન્થાઃ સાધવો જમાલેરનગારસ્ય એતમર્થમ્ શય્યાસંસ્તારક-સંસ્તરણરૂપમર્થં વિનયેન પ્રતિગૃણ્વન્તિ, સ્વીકુર્વન્તિ 'પહિસુણેત્તા જમાલિસ્સ અણગારસ્સ સેઙ્ગાસંધારગં સંથરેતિ' પ્રતિશ્રુત્ય જમાલેરનગારસ્ય શય્યાસંસ્તારકં સંસ્તૂળન્તિ, વિસ્તારયન્તિ 'તદ્દણં સે જમાલી અનગારે વલિયતરં વેદણાણ અભિભૂણ સમાણે દોઢ્ઢંપિ સમણે નિગ્ગંથે સદાવેઙ્, સદાવેત્તા દોઢ્ઢંપિ એવં વયાસી' -તતઃસ્વલુ સ જમાલિરનગારો વલિકતરમ્ ગાઢતરમ્ અચન્દમિત્યર્થઃ વેદનયા દુઃસ્વરૂપયા અભિભૂતઃ આક્રાન્તઃ સનૂ દ્વિતીયમપિ ચારમ્ શ્રવણાન્ નિર્ગન્થાન્ શબ્દયતિ-આહ્વયતિ, શબ્દયિત્વા-આહ્વય દ્વિતીયમપિ ચારમ્ એવં વક્ષ્યમાણરીત્યા અવાદીત્- 'મમં ણં દેવાણુપ્પિયા ! સેઙ્ગાસંધારણ ક્કિક્કે કજ્જઙ્ ?' મો દેવાણુપ્પિયા !

સંથરેહ 'હે દેવાણુપ્પિયો ! તુમ્હારે સોનેકે લિયે-સંધારા વિસ્તર વિછા દો 'તદ્દણં તે સમણા નિગ્ગંથા જમાલિસ્સ અણગારસ્સં પહિસુણેતિ' ઉન શ્રમણ નિર્ગન્થોને જમાલિકે હસ શય્યાસંસ્તારકકો વિછાને રૂપ કથનકો બડે વિનયકે સાથ સ્વીકાર ક્રિયા-'પહિસુણેત્તા જમાલિસ્સ અણગારસ્સ સેઙ્ગાસંધારગં સંથરેતિ' સ્વીકાર કરકે વે જમાલિ અનગારકે સોને કે લિયે સંસ્તારક કો વિછાને લગેઃ અર્થાત્ વિસ્તર વિછાને લગે 'તદ્દણં સે જમાલી અનગારે વલિયતરં વેદણાણ અભિભૂણ સમાણે દોઢ્ઢંપિ સમણે નિગ્ગંથે સદાવેઙ્-સદાવિત્તા દોઢ્ઢંપિ એવં વયાસી' હત્તેનેં વહ અનગાર જમાલિ ઓર અધિક દુઃસ્વરૂપ વેદનાસે યુક્ત હો ગયા-તવ પુનઃ ઉસને દુવારા શ્રમણ નિર્ગન્થોકો બુલાયા-ઓર બુલાકર ઉનસે એસા કહા-'મમં ણં દેવાણુ-

“તદ્દણં તે સમણા નિગ્ગંથા જમાલિસ્સ અણગારસ્સં પહિસુણેતિ” તે શ્રમણ નિર્ગન્થોએ જમાલી અણગારના તે કથનને (સંસ્તારક બિછાવી આપવા રૂપ કથનને ધણી જ વિનયપૂર્વક સ્વીકાર કર્યો “પહિસુણેત્તા જમાલિસ્સ અણગારસ્સ સેઙ્ગાસંધારગં સંથરેતિ” અને તેઓ જમાલી અણગારને માટે સંસ્તારક બિછાવવા લાગી ગયા.

“તદ્દણં સે જમાલી અનગારે વલિયતરં વેદણાણ અભિભૂણ સમાણે દોઢ્ઢંપિ સમણે નિગ્ગંથે સદાવેઙ્-સદાવિત્તા દોઢ્ઢંપિ એવં વયાસી” એટલામાં અધિક વેદના શ્રવાને કારણે તે જમાલી અણગારે તે શ્રમણ નિર્ગન્થોને ફરીથી બોલાવ્યા અને બોલાવીને આ પ્રમાણે પૂછ્યું : “મમં ણં દેવાણુપ્પિયા ! સેઙ્ગાસંધારણ

મમ મર્થે ચલુ શય્યાસંસ્તારકઃ કિં કૃતઃ સમ્પાદિતઃ ? આહોસ્વિત્ ક્રિયતે ? સમ્પાદ્યતે ? કિં શય્યાસંસ્તારકો નિષ્પન્નઃ ? ઉત નિષ્પાદ્યતે ? એતેન ચ અતીત કાલ-વર્તમાનકાલનિર્દેશેન કૃત-ક્રિયમાણયોર્ભેદઃ પ્રતિપાદિતઃ, ઇતિ પ્રશ્નાશયો-ર્બોધ્યઃ ‘ એવં વુત્તે સમણે સમણા નિગંથા વિતિ મો સામી ! કીરહ ’ એવં પૂર્વો-ક્તરીત્યા જમાલિના ઉક્તાઃ સન્તઃ શ્રમણા નિર્ગ્રન્થા બ્રુવન્તિ-મો સ્વામિન્ ! સંસ્તારકઃ ક્રિયતે નતુ કૃતઃ, ‘ જણં તે સમણા નિગંથા જમાલિ અગગારં એવં વયાસી-ણો ચલુ દેવાણુપ્પિયાણં સેજ્જાસંથારણ કહે, કજ્જહ ’ યદા ચલુ તે શ્રમણા પ્પિયા ! સેજ્જા સંથારણ કિં કહે કજ્જહ ’ હે દેવાનુપ્રિયો ! તુમને મેરે સોનેકે લિયે સંથારક કર દિયાહૈ, યા કર રહે હો ? અર્થાત્ શય્યા(બિસ્તર) સંસ્તારક હો ચુકા હૈ-યો હો રહા હૈ ? ઇસ તરહકે પ્રશ્ન નિર્દેશસે અતીત કાલિક ક્રિયામેં ઓર વર્તમાનકાલિક ક્રિયામેં ભેદ પ્રતિપાદિત કિયા ગયા હૈ, અર્થાત્ “ કૂન ” યહ અતીતકાલ હૈ, એવં ‘ ક્રિયમાણ ’ યહ વર્તમાન કાલ હૈ, યહાં ઇન દોનોંકા નિર્દેશ હુઆ હૈ, ઇસ નિર્દેશસે કૂન ઓર ક્રિયમાણમેં ભેદ કહા ગયા હૈ યહી પ્રશ્નકા આશય હૈ । “ એવં વુત્તે સમણે સમણા નિગંથા વિતિ-મો સામી ! કીરહ ’ જવ જમાલિ અનગારને પૂર્વોક્ત રૂપસે પૂછા-તવ્વ ડન શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોને એસા કહા કિ-હે સ્વામિન્ ! હન સંસ્તારક કર રહે હૈં, અમી ડસે કિયા નહોં હૈ ‘ જણં તે સમણા નિગંથા જમાલિ અગગારં એવં વયાસી-ણો ચલુ દેવાણુપ્પિયાણં સેજ્જાસંથારણ કહે, કજ્જહ ’ જવ ડન શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોને

કિં કહે, કજ્જહ ” હે દેવાનુપ્રિયો ! મારે સુવાને માટે સંસ્તારક બિછાવી નાખ્યું છે ? કે બિછાવી રહ્યા છે ? એટલે શય્યાસંસ્તારક તૈયાર થઈ ગયું છે, કે તૈયાર થઈ રહ્યું છે ? આ પ્રકારના પ્રશ્ન નિર્દેશ દ્વારા ભૂતકાલિક ક્રિયા અને વર્તમાનકાલિક ક્રિયા વચ્ચે ભેદનું પ્રતિપાદન કરવામા આવ્યું છે. એટલે કે “ કૃત ” ભૂતકાળની ક્રિયા બતાવે છે અને “ ક્રિયમાણ ” ૫૬ વર્તમાન ક્રિયા બતાવે છે અહીં આ બન્નેનો નિર્દેશ થયો છે આ નિર્દેશ દ્વારા કૃત અને ક્રિયમાણમાં ભેદ દર્શાવવામા આવ્યો છે, એ જ પ્રશ્નનો આશય છે. “ એવં વુત્તે સમણે સમણા નિગંથા વિતિ-મો સામી ! કીરહ ” બ્યારે જમાલી અણુગારે આ પ્રશ્ન પૂછ્યો, ત્યારે તે શ્રમણ નિર્ગ્રન્થેએ તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું : “ હે સ્વામિન્ ! અમે શય્યાસંસ્તારક બિછાવી રહ્યા છીએ, હવે તેને બિછાવી લીધું નથી. “ જણ તે સમણા નિગંથા જમાલિ અગગાર એવં વયાસી ણો ચલુ દેવાણુપ્પિયાણં સેજ્જાસંથારણ કહે, કજ્જહ ” બ્યારે તે શ્રમણ નિર્ગ્ર-

નિર્ગ્ન્યાઃ જમાલિમ્ અનગારમ્ એવં પૂર્વેક્તરીત્યા અગદિપુઃ-૧ યિતવન્તઃ-નો સ્વલુ
 દેવાનુપ્રિયાણાં ભવતાં શય્યાસંસ્તારકઃ કૃતઃ-નિષ્પાદિતોઽસ્મામિઃ અપિતુ ક્રિયતે
 નિષ્પાદ્યતે । ‘તદ્દેવં તસ્સ જમાલિસ્સ અનગારસ્સ અયમેવારૂઢે અજ્ઞતિય જાવ
 સમુપ્પજિજ્ઞત્યા-’ તદા સ્વલુ તસ્ય જમાલેરનગારસ્ય, અયમેતદ્ભૂપો વક્ષ્યમાણ-
 સ્વરૂપઃ, આધ્યાત્મિકઃ આત્મગતઃ યાવત્ ચિન્તિતઃ પ્રાર્થિતઃ, કલ્પિતઃ મનોગતઃ
 સંકલ્પઃ, તત્ર આધ્યાત્મિકઃ-આત્મગતઃ અઙ્કુરૈવ વિરોધિભાવનયા અશ્રદ્ધયા વા
 આત્મનિ કિશ્ચિત્ પ્રકટીભૂતઃ તતઃ ચિન્તિતઃ-મગવન્તમ્પતિ અશ્રદ્ધાભાવનયૈવ દ્વિપ-

જમાલિસે એસા કહા હમને આપ દેવાનુપ્રિયકે શય્યા સંસ્તારકકો ક્રિયા
 નહીં હૈ, અપિ તુ હમ કર રહે હૈ, ‘તદ્દેવં તસ્સ જમાલિસ્સ અનગાર-
 િસ્સ અયમેવારૂઢે અજ્ઞતિય જાવ સમુપ્પજિજ્ઞત્યા’ તવ ઉસ જમાલિ
 અનગારકે યહ એસા આધ્યાત્મિક-આત્મગત યાવન્ ચિન્તિત, પ્રાર્થિત,
 કલ્પિત-મનોગત સંકલ્પ ઉત્પન્ન હુઆ યહ સંકલ્પ જમાલિ અનગારકો
 પહિલે આત્મગત હુઆ હસકા તાત્પર્ય યહ હૈ કિ યહ સંકલ્પ ઉસે વિરોધિ
 ભાવનાસે યા અશ્રદ્ધાસે આત્મામેહી અઙ્કુરકી તરહ પહિલે પ્રકટ હુઆ
 યાદમે વહી વિરોધિ વિચાર રૂપ સંકલ્પ દ્વિપચિત્ત હુએકી તરહ કુછ

થોએ જમાલી અથુગારને એવો જમામ આપ્યો કે હે દેવાનુપ્રિય ! અમે
 આપનું શય્યાસંસ્તારક બિછાવી દીધું નથી પણ બિછાવી રહ્યા છીએ, “તદ્દેવં
 જમાલિસ્સ અનગારસ્સ અયમેવારૂઢે અજ્ઞતિય જાવ સમુપ્પજિજ્ઞત્યા” ત્યારે શ્રમણ
 નિર્ગ્નથોનો આ પ્રકારનો ઉત્તર સાંભળીને જમાલી અથુગારના મનમાં એવો
 આધ્યાત્મિક-આત્મગત, ચિન્તિત, પ્રાર્થિત, કલ્પિત, મનોગત વિચાર ઉત્પન્ન
 થયો કે “જં ણં સમણે મગાં મહાવીરે એવં આદિપ્પલ્લ, જાવ એવં પરુવેદ,
 એવં સ્વલુ ચલમાણે ચલિર, હરીરિજ્ઞમાણે ઉરીરિય, જાવ નિજ્જરિજ્ઞમાણે ણિજ્જિજ્ઞ
 તં ણ મિચ્છ” શ્રમણ ભગવાન એવું જે કહે છે, ભાષે છે, પ્રજ્ઞાપિત કરે
 છે અને પ્રરૂપિત કરે છે કે “જે વસ્તુ ચાલી રહી છે તે ચાલી ચુકી છે,
 જે વસ્તુ ઉદ્ભવ્યમાણ છે તે ઉદ્ભવ્ય થઈ ચુકી છે, જે વેદ્યમાન છે તે વેદિત
 થઈ ચુક્યું છે, જે પ્રહીયમાણ છે તે પ્રહીય થઈ ચુક્યું છે, અને હિયમાનને
 હિત, સિદ્ધમાનને સિત્ત, દહ્યમાનને દગ્ધ, ત્રિયમાણને મૃત અને નિર્જીય-
 માણને નિર્જીય કહી શકાય છે, આ તેમનું કથન સર્વથા અસત્ય છે.

હવે સૂત્રકાર ‘વિચાર’ પદની આગળ આવેલાં વિશેષણોનો ભાવાર્થ
 સમજાવે છે—તે વિચારને આત્મગત કહેવાનું કારણ એ છે કે તે વિચાર
 વિરોધી ભાવનાથી અથવા મહાવીર પ્રભુનાં વચનો પ્રત્યેની અશ્રદ્ધાથી તેમના
 હૃદયમાં અંકુરની જેમ પડેલાં તે પ્રકટ થયો હતો. ત્યાર બાદ તે વિચાર

ત્રિત ઇવ પુનઃ પુનઃ સ્મરણરૂપો વિરોધિવિચાર ઉદ્ભૂતઃ, તતઃ કલ્પિતઃ સ એવ વિરોધિવિચારઃ પલ્લવિત ઇવ 'અશ્રદ્ધેયો મહાવીરઃ' इत्येवं व्यवस्थायुक्तः, તતઃ પ્રાર્થિતઃ-સ એવ વિરોધિવિચારઃ પુષ્પિત ઇવ 'નેષ્ટો મમ મહાવીરઃ' इत्येवं स्वीकृतः, મનોગતઃ સંકલ્પઃ સમુદ્પદ્યત-સમુત્પન્ન, 'જં ણ સમણે ભગવં મહાવીરે એવં આફ્ઝલહ, જાવ એવ પરુવેહ-એવં સ્વલુ ચલમાણે ચલિએ ઉદીરિજ્જમાણે ઉદીરિએ, જાવ નિજ્જરિજ્જમાણે ણિજ્જિણ્ણે તં ણં મિચ્છા' यत् स्वलु श्रमणो भगवान् महावीरः एवं-वक्ष्यमाणरीत्या आख्याति, યાવત્-ભાવતે, પ્રજ્ઞાપયતિ,

વિકસિત હોકર ચિન્તિતરૂપવાલા-પુનઃ ૨ સ્મરણ રૂપવાલા બન ગયા, હસકા મી કારણ ભગવાનકે પ્રતિ ઉસકી વિરોધિ ભાવના યા અશ્રદ્ધા હી હૈ । અંબ યહી વિરોધિ વિચારરૂપ ચિન્તિત સંકલ્પ આગે કુછ અધિક વિકસિત રૂપવાલા બનકર પલ્લવિત હુએકી તરહ કલ્પિત રૂપવાલા બન ગયા, જિસસે ઉસમ્હે એસી વ્યવસ્થાકી સ્થિતિ આ ગઈ કિ મહાવીર અશ્રદ્ધેય હૈ । હસકે બાદ વહ વિરોધિ વિચારરૂપ સંકલ્પ ઔર કુછ અધિક વિકસિત રૂપવાલા બનકર પુષ્પિતકી તરહ પ્રાર્થિત વિશેષણસે યુક્ત હો ગયા અતએવ ઉસને "મહાવીર મુઝે ઇષ્ટ નહીં હૈ" ऐसा रूप धारण कर लिया, મનોગત હસે હસલિયે કહા ગયા હૈ, કિ જમાલિ અનગારને અપને હસ સંકલ્પકો કિસી દૂસરેસે પ્રકટ નહીં કિયા અપને મનમ્હે રહ્યા, વહ કેસા સંકલ્પ ઉત્પન્ન હુઆ હસકે લિયે સૂત્રકાર 'જં ણ સમણે ભગવં મહાવીરે એવં આફ્ઝલહ, જાવ એવં પરુવેહ,-એવં સ્વલુ ચલમાણે ચલિએ, ઉદીરિજ્જમાણે ઉદીરિએ, જાવ નિજ્જરિજ્જમાણે ણિજ્જિણ્ણે તં ણં મિચ્છા' इस सूत्रपाठ द्वारा व्यक्त करते हैं-जमालि अनगारने सोचा कि श्रमण भगवान् महावीर जो ऐसा कहते हैं यावत्

તેના મનમાં વારવાર આવવા લાગ્યો. જેમ અકુરમાંથી જે કુમળી પાદડી ફૂટી નીકળે છે તેમ તે વિચાર તેના હૃદયમાં વધારે વિકસિત થવા માંડ્યો. તેથી તેને ચિન્તિત કહ્યો છે તે વિચાર ચિન્તિત રૂપવાળો બનવાનું કારણ પણ જમાલીની ભગવાન પ્રત્યેની વિરોધી ભાવના અને અશ્રદ્ધા જ હતી. જેમ કોઈ લતા વિકસિત થઈને પદ્મવિત થાય છે, તેમ જમાલીનો તે ચિન્તિત વિચાર વધારે વિકસિત થઈને કલ્પિત રૂપવાળો બની ગયો અને તેથી જ એવી પરિસ્થિતિ ઊભી થઈ કે તેને એમ લાગવા માંડ્યું કે 'મહાવીર પ્રભુનાં વચનો અશ્રદ્ધેય છે' જેમ પદ્મવિત લતા વધારે વિકસિત થઈને પુષ્પિત બને છે, તેમ જમાલીનો તે વિચાર વધારે વિકસિત થઈને પ્રાર્થિત વિશેષણથી યુક્ત બની ગયો, અને તે કારણે તે વિચારે એવું રૂપ ધારણ કર્યું કે

एवं प्ररूपयति—एवं खलु चलद् वस्तु चलितमिति व्यपदिश्यते, उदीर्यमाणं वस्तु उदीर्णमिति व्यवह्रियते, यावत् वेद्यमानं वेदितम्, प्रहीयमाणं प्रहीणम्, छिद्यमानं छिन्नम्, भिद्यमानं भिन्नम्, दह्यमानं दग्धम्, म्रियमाणो मृतः, निर्जीर्यमाणं वस्तु निर्जीर्णमिति व्यपदिश्यते इति, तत् खलु मिथ्या, सर्वथा असत्यमेव उक्त-
युक्तेः भूत-वर्तमान कालयोर्भेदेन कृतक्रियमाणयोरत्यन्तभेदात् 'इमं च णं पञ्च-
कत्वमेव दीसइ सेज्जासंथारए कज्जमाणे अकडे, संयरिज्जमाणे असंथारिए'
इदं च खलु प्रत्यक्षमेव दृश्यते—शब्दासंस्कारकः क्रियमाणः अकृतो भवति, संस्ती-
र्यमाणः असंस्तृतो भवति । प्रकृतसुपसंहरन् आह—' जम्हाणं सेज्जासंथारए

આવળ કરતે હૈં, પ્રજ્ઞાપિત કરતે હૈં, ऐसी प्ररूपणा करते हॆं कि जो वस्तु चलमाण है—चल रही है—वह चलित चल चुकी है, जो वस्तु उदीर्यमाण है, वह उदीर्ण हो चुकी है, 'यावत् जो वेद्यमान है, वह वेदित हो चुकी है, जो प्रहीयमाण है वह प्रहीण हो चुकी है, ऐसी कही जाती है—इसी तरह छिद्यमान छिन्न, भिद्यमान भिन्न, दह्यमान दग्ध, म्रियमाण मृत, और निर्जीर्यमाण निर्जीर्ण कही जाती है—सो ऐसा उनका कथन मिथ्या है—सर्वथा असत्य ही है । क्योंकि उक्त युक्तिके बलसे भूत और वर्तमान रूप कृत क्रियमाणमें अत्यन्त भेद है—अतः इनमें अभेद प्रतिपादित करनेवाला वचन सर्वथा मिथ्या ही है । ' इमं च णं पञ्चकत्वमेव दीसइ सेज्जासंथारए कज्जमाणे अकडे, संयरिज्जमाणे असंथारिए ' क्योंकि हम यह प्रत्यक्षमें देख रहे हैं कि क्रियमाण यह शब्दासंस्कारक अकृत है, संस्तीर्यमाण यह असं-

“ મહાવીર પ્રભુ મને ઇષ્ટ નથી ” તે સંકલ્પને મનોગત કહેવાતું કારણ એ છે કે જમાલી અણુગારે પોતાનો તે વિચાર કે ઇની પણ આગળ પ્રકટ કર્યો ન હતો—પણ પોતાના મનમાં જ રાખ્યો હતો.

જમાલિ અણુગારે મહાવીર પ્રભુના ઉપયુક્ત કથનને અસત્ય કેમ માન્યું તે હવે બતાવવામા આવે છે—નીચે દર્શાવેલી દલીલ દ્વારા જમાલી અણુગાર બૂત અને વર્તમાન રૂપ કૃત અને ક્રિયામાણમાં ભેદ માનીને, તે બન્નેમાં અભેદનું પ્રતિપાદન કરનારા ભગવાનનાં વચનોને મિથ્યા—અસત્ય માને છે. “ इमं च णं पञ्चकत्वमेव दीसइ सेज्जासंथारए कज्जमाणे, अकडे, संयरिज्जमाणे अवथारिए ” કારણ કે મને તો આ પ્રત્યક્ષ અનુભવ થઈ રહ્યો છે કે બિજા-વતના આની રહેતું આ શબ્દાસંસ્કારક બિજાવાર્ધ ચુકયું નથી, અને એ રીતે સંસ્તીર્યમાણ એવું તે સંસ્કારક અસંસ્તૃત જ છે.

કજ્જમાણે અકહે, સંથરિજ્જમાણે અસંથરિણે તમ્હા ચલમાણેવિ અચલિણે જાવ
ણિજ્જરિજ્જમાણે વિ અણિજ્જિણે, एवं संपेहेइ ' यस्मात्कारणात् खलु शय्या-
संस्तारकः क्रियमाणः अकृतो भवति, यावत् उदीर्यमाणम् न उदीर्णम्, वेद्यमानं
न वेदितं भवति, प्रहीयमाणं न प्रहीणं भवति, छिद्यमानं न छिन्नं भवति, भिद्य-
मानं न भिन्नं भवति, दह्यमानं न दग्धं भवति. म्रियमाणो न मृतो भवति,
निर्जीर्यमाणम् अनिर्जीर्णम् नो निर्जीर्णं भवति, इति संप्रेक्षते विचारयति
' एवं संपेहेत्ता समणे निग्गंथे सदावेइ, सदावित्ता एव वयासी-एवं पूर्वोक्तरीत्या
संप्रेक्ष्य सम्यग् विचार्य श्रमणान् निर्ग्रन्थान् शब्दयति-आह्वयति, आहूय-शब्दयित्वा

સ્તુત છે ' જમ્હાણં ' ફસલિયે જવ ' સેજ્જાસંથારણ કજ્જમાણે અકહે,
સંથરિજ્જમાણે અસંથરિણે તમ્હા ચલમાણે વિ અચલિણે જાવ ણિજ્જરિ-
જ્જમાણે વિ અણિજ્જિણે एवं संपेहेइ ' शय्या संस्तारक क्रियमाण होता
हुआ अकृत होता है, और संस्तीर्यमाण होता हुआ वह असंस्तुत
होता है-तो जो चलमान वस्तु है, वह भी अवलित होती है, यावत्
जो निर्जीर्यमाण वस्तु है वह भी अनिर्जीर्ण होती है । यहां यावत्
शब्दसे ' उदीर्यमाणं न उदीर्णम्, वेद्यमानं न वेदितम्, प्रहीयमाणम्
न प्रहीणम्, छिद्यमानं न छिन्नम्, भिद्यमानं न भिन्नं, दह्यमानं न
दग्धम्, म्रियमाणो न मृतः ' इस पाठका संग्रह हुआ है । इस प्रकारसे
उस जमालि अन्नगारने विचारा । ' एवं संपेहेत्ता समणे निग्गंथे,
सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी ' इस प्रकार विचारकरके उसने श्रमण
निर्ग्रन्थोंको बुलाया, बुलाकर उनसे ऐसा कहा-' जं णं देवाणुप्पिया !

“ જમ્હાણં ” તેથી જો “ સેજ્જાસંથારણ કજ્જમાણે અકહે, સંથરિજ્જમાણે
અસંથરિણે તમ્હા ચલમાણે વિ અચલિણે જાવ ણિજ્જરિજ્જમાણે વિ અણિજ્જિણે
एवं संपेहेइ ” ક્રિયમાણુ શય્યાસંસ્તારક અકૃત હોય છે, અને સંસ્તીર્યમાણુ
અસંસ્તૃત હોય છે, તો જે ચલમાન વસ્તુ છે તે પણ અચલિત
હોય છે, અને નિર્જીર્યમાણુ જે વસ્તુ છે તે પણ અનિર્જીર્ણ હોય છે. અહીં
જાવ (યાવત્) પદથી નીચેનો સૂત્રપાઠ ગ્રહણ કરવામાં આવ્યો છે—
“ उदीर्यमाणं न उदीर्णम्, वेद्यमानं न वेदितम्, प्रहीयमाणं न प्रहीणम्, छिद्य-
मानं न छिन्नम्, भिद्यमानं न भिन्नं, दह्यमानं न दग्धम्, म्रियमाणो न मृतम् ”
આ પ્રકારનો જમાલી અણુગારને વિચાર આવ્યો. “ एवं संपेहेत्ता समणे
निग्गंथे सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी ” આ પ્રકારનો વિચાર કરીને તેમણે
શ્રમણુ નિર્ગ્રન્થોને પોતાની પાસે બોલાવ્યા અને બોલાવીને તેમને આ પ્રમાણે

સમાપ્તિર્ભવતિ, સર્વદા ક્રિયમાણત્વાત્ આદિ સમયવત્ । અથચ યદિ ક્રિયમાણં કૃતં સ્યાત્ તદા ક્રિયાવૈફલ્યં સ્યાત્ અકૃતવિષયે એવ ક્રિયાયાઃ સફલત્વાત્ એવમેવ પૂર્વમ્ અસદેવ વસ્તુ ભવદરીદશ્યતે इति પ્રત્યક્ષ વિરોધશ્ચ । તથા ઘટાદિ કાર્ય-નિષ્પત્તૌ ભૂયાન્ ક્રિયાકાલોઽનુભૂયતે, યતો નારમ્ભકાલે એવ ઘટાદિકાર્યં દૃષ્ટિ-ગોચરી ભવતિ, નાપિ સ્થાસકાદિ કાલેઽદૃષ્ટિગોચરી ભવતિ, અપિતુ તત્ ક્રિયા-કૃત માની જાવે તો ક્રિયા કરાવેલી વિફલતાહી માનની પડેગી, ક્યોંકિ અકૃત વિષયમેં હી ક્રિયાકી સફલતા હોતી હૈ, કૃત વિષયમેં નહીં. કારણ કિ વહ તો ક્રિયાહી જા ચુકા હૈ, પિષ્ટપેષણ ન્યાયકી તરહ ઉસમેં કરનેરુપ ક્રિયા સર્વથા નિષ્ફલહી હૈ । તથા-જો વસ્તુ પૂર્વમેં નહીં હૈ, ઘટી વસ્તુ હોતી હુઈ દેખી જાતી હૈ, જૈસે-મૃત્તિકામેં ઘટ પર્યાય વર્તમાનમેં સપલબ્ધ નહીં હૈ, તો વહ ઘટ પર્યાયહી કારણાન્તરસે ઉસમેં હોતી હુઈ દેખી જાતી હૈ । ઇસલિયે ક્રિયમાણકો કૃત કહના યહ પ્રત્યક્ષસે વિરોધ-ભરા હૈ । તથા ઘટાદિકી નિષ્પત્તિમેં વહુત બડા અધિક ક્રિયાકાલ અનુ-ભવમેં આતા હૈ-એસા નહીં હૈ, કિ પ્રારંભ કાલમેંહી ઘટ વન જાતા હો-યા સ્થાસક આદિ સમયમેં વહ નિષ્પન્ન હો જાતા હો-કિન્તુ ઘટ નિષ્પન્ન હુઆ જો દૃષ્ટિગોચર હોતા હૈ, વહ અપની ક્રિયાકે અવસાનમેં હી હોતા હૈ, તો જવ એસી વાત હૈ, તચ ક્રિયાકાલમેં કાર્ય વિચમાન હૈ, એસા કહના

જેમ સર્વદા ક્રિયમાણ હોવાથી ક્રિયાની સમાપ્તિ થતી નથી, અથવા જે ક્રિય-માણ વસ્તુને કૃત માની લેવામાં આવે તો ક્રિયાની વિફલતા જ માનવી પડશે, કારણ કે અકૃત વિષયમાં જ ક્રિયાની સફળતા હોય છે. કૃત વિષયમાં હોતી નથી, કારણ કે એ તો કરાઈ ચુકેલ જ છે. જે વસ્તુ કરી લીધી હોય તેમાં કરવા પણું જ શું રહે છે ?

તથા જે વસ્તુ પહેલાં વિદ્યમાન ન હોય તે અમુક ક્રિયા દ્વારા વિદ્યમાન થાય છે. જેમકે માટીમાં ઘટ પર્યાય (ઘડાનું સ્વરૂપ) વર્તન ન કાળે વિદ્યમાન નથી, પરંતુ અમુક ક્રિયા દ્વારા તેમાં તે પર્યાય ઉત્પન્ન થતી દેખાય છે. તેથી ક્રિયામણુને કૃત કહેવું તે પ્રત્યક્ષ વિરોધાભાસ રૂપ લાગે છે. તથા ઘડા આદિના નિર્માણમાં ઘણા જ અધિક ક્રિયાકાળની જરૂર પડે છે. પ્રારંભ કાળે જ ઘડો ખની જતો નથી, કે સ્થાસક (ચાક પર માટીના પિંડને તાસકનો આકાર આપવાના આદિ સમયમાં તેનું નિર્માણ થતું નથી. પરંતુ તેનું નિર્માણ થયેલું ત્યારે જ દેખાય છે કે જ્યારે ક્રિયાનું અવસાન (સમાપ્તિ) થાય છે. આ પ્રમાણે હકીકત હોવાથી ક્રિયાકાળમાં કાર્ય વિદ્યમાન છે એ વાત પર શ્રદ્ધા

ડવસાને, યસ્માદેવ તસ્માત્ ન ક્રિયાકાલેષુ કાર્યં વિદ્યમાનં ભવિતુમર્હતિ, કિન્તુ ક્રિયાડવસાને એવ કાર્યં વિદ્યમાનં ભવતિ, તથાચોક્તમ્—

‘ જસ્સેહ કિઝ્જમાણં કયંતિ તેણેહ વિઝ્જમાણસ્સ ।

કરણકિરિયા પવન્ના, તહાયં બહુદોસપડિવત્તી ’ ॥૧॥

‘ કયમિહ ન કિઝ્જમાણં તબ્ભાવાઓ ચિરંતણ ઘડોવ્વ ।

અહંવા કયંપિ કીરડ, કીરડ નિચ્ચં ન ય સમત્તી ’ ॥૨॥

કિરિયા વેફલ્લંપિ ય પુવ્વમભૂયં ચ દોસર હોતં ।

દીસડ દીહોય જહો કિરિયા કાલો ઘડાઈણં ॥૩॥

નારંભેચ્ચિય દીસડ, ન સિવા દદ્ધાડ દીસડ તદંતે ।

તો નહિ કિરિયાકાલે જુત્તં કજ્જં તદંતંમિ ” ॥૪॥

છાયા—યસ્યેહ ક્રિયમાણં કૃતમિતિ તેનેહ વિદ્યમાનસ્ય ।

કરણક્રિયાપ્રપન્નો તથાચ બહુદોષમતિપત્તિઃ ॥૧॥

‘ કૃતમિહ ન ક્રિયમાણં, તદ્ભાવાત્ ચિરન્તન ઘટઇવ ।

અથવા કૃતમપિ ક્રિયતે ક્રિયતાં નિત્યં ન ચ સમાપ્તિઃ ॥૨॥

ક્રિયા વૈફલ્યમપિ ચ પૂર્વમભૂતંચ દૃશ્યતે ભવત ।

દૃશ્યતે દીર્ઘથ્થ યતઃ ક્રિયાકાલો ઘટાદીનામ્ ॥૩॥

નારંભે એવ દૃશ્યતે નશિવાદ્યદ્વાયાં દૃશ્યતે તદન્તે ।

તર્હિ નહિ ક્રિયાકાલે યુક્તં કાર્યં તદન્તે ॥૪॥ ઇતિ ।

અદ્વેય કૈસે હો સકના હૈ ? ક્યોંકિ ઉસ કાલમેં તો કાર્ય અવિદ્યમાન હી રહતા હૈ, અતઃ ક્રિયમાણ જો પદાર્થ હૈ, વહ ક્રિયાકાલાલિક્ષિત હૈ, ઉસે ઉસમેં વિદ્યમાન હુઆ કૈસે માનો જા સકના હૈ, વહ તો ક્રિયાકે અવસાનમેંહી વિદ્યમાન હોનાં હૈ સો હી કહા હૈ—‘ જસ્સેહ કિઝ્જમાણે ’ સે લેકર ‘ નારંભેચ્ચિય દીસડ ’ ઇન ચાર ગાથાઓંસે કહા હૈ । ઇન સબ ગાથાઓંકા ભાવાર્થ પૂર્વોક્ત રૂપસેહી સ્પષ્ટ હૈ, ઇસ તરહસે ક્રિય-

કેવી રીતે મૂડી શકાય ? કારણ કે ક્રિયાકાળમાં તો કાર્ય અવિદ્યમાન જ રહે છે, તેથી ક્રિયમાણ જે પદાર્થ છે તે ક્રિયાકાળલિગિત (ક્રિયાકાળ પર આધાર રાખનાર) છે, તેને તેમાં વિદ્યમાન રહેલો કેવી રીતે માની શકાય—તે તો ક્રિયાના અવસાન કાળે જ વિદ્યમાન થાય છે તેથી જ કહું છે કે :

“ જસ્સેહ કિઝ્જમાણ ” થી લઇને “ નારંભેચ્ચિય દીસડ ” અહીં આ ચાર ગાથાઓ દ્વારા જે કથન કરવામાં આવ્યું છે, તેનો ભાવાર્થ પૂર્વોક્ત રીતે સ્પષ્ટ કરવામાં આવેલ છે. આ રીતે ક્રિયમાણ આદિને કૃત આદિ રૂપ

‘ તદ્દં જમાલિસ્સ અગારસ્સ એવં આદિલ્લખમાણસ્સ જાવ પરુવેમાણસ્સ અત્થેગહયા સમણા નિગ્ગંથા એયમદ્દં સદ્દહંતિ, પત્તિયંતિ, રોયંતિ ’ તતઃ સ્વલ્પ જમાલે-
રનગારસ્સ એવં પૂર્વેક્કરીત્યા આચક્ષાણસ્સ યાવત્ માપમાણસ્સ પ્રજ્ઞાપયતઃ
પરુપયતઃ એતમર્થ નો ક્રિયમાણઃ કૃત્તો ભવતિ ’ इत्याद्युक्तमर्थम् अस्त्येकके केचन
શ્રમણા નિર્ગન્થાઃ શ્રદ્ધધતિ, પ્રતિયન્તિ, વિશ્વસન્તિ, રોચયન્તિ, રુચિ વિષયી
કુર્વન્તિ, ‘ અત્થેગહયા સમણા નિગ્ગંથા એયમદ્દં ણો સદ્દહંતિ, ણો પત્તિયંતિ, ણો
રોયંતિ ’ અસ્ત્યેકકે કેચન શ્રમણાઃ નિર્ગન્થાઃ એતમર્થ જમાલેરનગારસ્યોક્તાર્થ
નો શ્રદ્ધધતિ, નો વા પ્રતિયન્તિ ઉક્તાર્થે વિશ્વસન્તિ, નૈષ સ્વલ્પ ઉક્તાર્થં રોચયન્તિ
રુચિવિષયં કુર્વન્તિ, યે સ્વલ્પ સિદ્ધાન્તિનો નિર્ગન્થાઃ ઉક્તાર્થં નો શ્રદ્ધધતિ, તેષા-

માણ આદિકો કૃત્ત આદિ રૂપ કહનેમેં વિરોધાપત્તિ પ્રદર્શિત જમાલિને
કી-‘ તદ્દં જમાલિસ્સ અગારસ્સ એવં આદિલ્લખમાણસ્સ જાવ પરુવે-
માણસ્સ અત્થેગહયા સમણા નિગ્ગંથા એયમદ્દં સદ્દહંતિ, પત્તિયંતિ, રોયંતિ ”
હસ તરહસે જય જમાલિને અપને મન્તવ્યકો પ્રકટ ક્રિયા. તય કિતનેક
શ્રમણ નિર્ગન્થોને તો ઉસકે હસ કથનકો શ્રદ્ધાપૂર્વક સ્વીકાર કર
લિયા ઉસે અપની પ્રતીતિ કોટિમેં રલ્લ લિયા ઓર અપની રુચિકા ઉસે
વિષય બના લિયા ‘ અત્થેગહયા સમણા નિગ્ગંથા એયમદ્દં ણો સદ્દહંતિ,
ણો પત્તિયંતિ, ણો રોયંતિ ’ કિતનેક શ્રમણ નિર્ગન્થોને ઉસકે હસ
“ ક્રિયમાણ આદિ કૃત્ત રૂપ નહીં હોતે હેં ” મન્તવ્યકો શ્રદ્ધાકી દૃષ્ટિસે
નહીં દેલ્લા, ઉસે અપની પ્રતીતિ કોટિમેં નહીં લિયા ઓર ન ઉસે અપની
રુચિકા વિષય હી બનાયા-ક્યોંકિ હનકા એસા આશય થા કિ જો

માનવામાં જમાલી અણુગારને વિરુદ્ધ લાગે છે તેથી તેઓ મહાવીર પ્રભુની
માન્યતાને અસત્ય માને છે. “ તદ્દં જમાલિસ્સ અગારસ્સ એવં આદિલ્લ-
માણસ્સ જાવ પરુવેમાણસ્સ અત્થેગહયા સમણા નિગ્ગંથા એયમદ્દં સદ્દહંતિ, પત્તિયંતિ
રોયંતિ ” જમાલી અણુગારે જ્યારે આ પ્રમાણે કહ્યું, વિશેષ કથન દ્વારા
પ્રતિપાદિત કયું, પ્રસાપિત કયું અને પ્રરૂપિત કયું, ત્યારે તેમના તે
મન્તવ્યનો કેટલાક અણુગારે શ્રદ્ધાપૂર્વક સ્વીકાર કર્યો, તેમને તેની પ્રતીતિ
થઈ અને તે તેમને રૂપ. પરંતુ “ અત્થેગહયા સમણા નિગ્ગંથા એયમદ્દં ણો
સદ્દહંતિ, ણો પત્તિયંતિ ણો રોયંતિ ” કેટલાક શ્રમણ નિર્ગન્થોએ તેના તે મન્ત-
વ્યને (ક્રિયમાણ વસ્તુ કૃત્ત હોતી નથી ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત મન્તવ્યને) શ્રદ્ધાની
નજરે જોયું નહીં, તેમને તેની પ્રતીતિ થઈ નહીં અને તેમને તે રૂપ નહીં,
કારણ કે તેમનો ભગવાન મહાવીરનાં વચ્ચનોમાં અપાર શ્રદ્ધા હતી. તેઓ

મયમાન્ય:-નાકૃતમ્ અબૂતનવિદ્યમાનં ક્રિયતે અભાવાત્-ગગનકુસુમવત્, યદિ પુનરકૃતમપિ અસદપિ ક્રિયતે તદા સ્વરવિષાણમપિ ક્રિયતામ્ અસત્ત્વાવિશેષાત્, અથ ચ કૃતકરણપક્ષે નિત્યક્રિયાદયો દોષાઃ પ્રતિપાદિતાસ્તે ચ અસત્કરણ-પક્ષેઽપિ સમાના એવ, તથાહિ નાત્યન્તમસત્ ક્રિયતે અસદ્ભાવાત્ સ્વરવિષાણવત્, યદિ ચાત્યન્તાસદપિ વસ્તુ ક્રિયતે તદા સર્વદા તત્કરણપ્રસજ્ઞઃ, ન હિ અત્યન્તાસતઃ કરણે ક્રિયાસંમાપ્તિ ર્ભવતિ । તથાઽત્યન્તાસતઃ કરણે ક્રિયાવૈફલ્યં ચ સ્યાદ-સત્ત્વાદેવ સ્વરવિષાણવત્, કિંચ્ચ અવિદ્યમાનસ્ય કરણાભ્યુપગમે નિત્યક્રિયાદયો દોષા દુર્નિવારા આપતન્તિ, અત્યન્તાભાવરૂપત્વાત્ સ્વરવિષાણવત્, વિદ્યમાન-

અકૃત, અબૂત-અવિદ્યમાન હોતા હૈ, વહ અભાવ વિશિષ્ટ હોનેસે ગગન-કુસુમકી તરહ ક્રિયા નહીં જાના હૈ, યદિ અકૃત-અસત્ ભી ક્રિયા જાવે તો સ્વરવિષાણ ગધાકા સિંગમી ક્રિયા જાના ચાહિયે ક્યોંકિ યહમી તો અસત્ હોતા હૈ । તથા કૃતકો કરનેકે પક્ષમ્ જે નિત્ય કરને આદિરૂપ દોષ પ્રકટ કિયે ગયે હૈ, વે અસત્ પદાર્થહી ઉત્પન્ન હોતા હૈ, ઇસ પક્ષમ્ ભી પ્રકટ કિયે જા સકતે હૈ-અતઃ ઇન દોષોંકો ઉભયત્ર સમાનતા હૈ । જૈસે-યદિ સર્વથા અસત્ પદાર્થહી ક્રિયા જાના હૈ-એસા માના જાવે તો સ્વર-વિષાણકી તરહ જો સર્વથા અસત્ હોતા હૈ, વહ કમો'ભી નહીં ક્રિયા જા સકતા-ક્યોંકિ એસા પદાર્થ અપને સ્વરૂપસે હી જવ અવિદ્યમાન હૈ, તથ ઉસકા કરના કૈસે બન સકતા હૈ. યદિ એસે પદાર્થકા કરના સ્વીકાર

એવું માનતા હતા કે જે અકૃત-અબૂત-અવિદ્યમાન હોય છે તે અભાવ વિશિષ્ટ હોવાથી આકાશપુષ્પની જેમ નિર્મિત કરી શકાતું નથી. જો અકૃત (અવિદ્યમાન) ની નિષ્પત્તિ કરાય છે એવું માનવામાં આવે તો ખર-વિષાણની (ગધેડાના શિંગની) નિષ્પત્તિ પણ કરી શકાય છે એમ સ્વીકારવું પડશે, કારણ કે તે પણ અસત્-અવિદ્યમાન જ હોય છે. તથા કૃતને કરવાની તરફેણમાં નિત્ય કરવા આદિ રૂપ જે દોષ પ્રકટ કરવામાં આવ્યા છે, તે અસત્-અકૃતને કરવાની તરફેણમાં પણ પ્રકટ કરી શકાય છે. આ રીતે બંને પક્ષે આ દોષોની સમાનતા છે.

જેમકે ...સર્વથા અવિદ્યમાન પદાર્થનું જ નિર્માણ કરાય છે એવું જો માનવામાં આવે, તો ગધેડાના શિંગની જેમ જે સર્વથા અસત્ (અવિદ્યમાન) છે તેવું નિર્માણ કદી પણ કરી શકાતું નથી-કારણ કે એવો પદાર્થ જો તેના મૂળ રૂપે જ અવિદ્યમાન છે, તો તેની નિષ્પત્તિ કરવાનું કેવી રીતે-શક્ય બને? જો એવા પદાર્થનું નિર્માણ કરવાનું શક્ય માનવામાં આવે તો કા

પક્ષેતુ પર્યાયવિશેષેણાપર્યયણાત્ સ્યાદપિ ક્રિયા વ્યવદેશઃ, યથાગગનં કુરુ, તથાચ નિત્યક્રિયાદયો દોષા ન ભવન્તિ, ન પુનરયં ન્યાયોઽત્યન્તાસતિ સ્વર-
વિષાણાદૌ સંભવતિ, યદપ્યુક્તમ્ ‘પૂર્વમસદેવોત્પદ્યમાનં દૃશ્યતે’ इति प्रत्यक्षविरोधः’
इति तदपि तुच्छम्, यदि पूर्वमभूतं सदस्तु भवद् दृश्यते तदा पूर्वमभूतं सद भवत्
स्वरविषाणमपि कस्मान्नया न दृश्यते, यच्चोक्तम्—“ भूयान् क्रियाकालो दृश्यते”

ક્રિયા જાવે ત્ય ત્યા તો સર્વદા ઉસકે કરનેકા પ્રસન્ન પ્રાપ્ત હોતા હૈ, ક્યોંકિ
અત્યન્ત અસત્-અવિદ્યમાનકે કરનેમેં ક્રિયા કી સમાપ્તિ નહીં હો સકતી
હૈ। યા અત્યન્ત અસત્કે કરનેમેં ક્રિયાકી વિકલતાકી પ્રસક્તિ આતી હૈ-
જૈસે-અત્યન્ત અસત્ સ્વર વિષાણકે કરનેમેં ક્રિયાકી વિકલતા હોતી
હૈ કિંચ-સ્વર વિષાણકી તરહ અત્યન્ત અભાવરૂપ હોનેસે સર્વથા અવિ-
દ્યમાનકે કરનેકી સ્વીકૃતિમેં તો નિત્ય ક્રિયાદિક દોષ દુર્નિવાર હો સકતે
હૈ, પરન્તુ વિદ્યમાન કરનેકે પક્ષમેં પર્યાય વિશેષકી અર્પણાસે ક્રિયાકા
વ્યવદેશ (વ્યવહાર) હો ભી સકતા હૈ, અર્થાત્ નિત્ય ક્રિયાદિક દોષ નહીં
આતે હૈ, જૈસે-‘ ગગનં કુરુ ’ આકાશ કરો-પરન્તુ એસા ન્યાય અત્યન્ત
અસત્ સ્વર વિષાણ આદિકમેં સંભવિત નહીં હોતા હૈ । તથા જો એસા
કહા ગયા હૈ, કિ પૂર્વમેં અવિદ્યમાન વસ્તુ હી હોતી હૈ દેખી જાતી હૈ,
અતઃ ક્રિયામાણકો કુન કહના યહ તો પ્રત્યક્ષસેહી નિરોધ ભરા હૈ, સો
એસા કહના ભી ઠીક નહીં હૈ, ક્યોંકિ યદિ એસા હી માના જાવે તો
ફિર સ્વર વિષાણાદિક ભી ઉપલબ્ધ હોના ચાહિયે, ક્યોંકિ વે ભી અમૂત

તો સર્વદા તેની નિષ્પત્તિ કરવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય છે, કારણ કે અત્યન્ત
અસત્ને કરવામાં ક્રિયાની સમાપ્તિ જ થઈ શકતી નથી-અથવા અત્યન્ત અસ-
ત્ને કરવામાં ક્રિયાની વિકલતાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય છે. કારણ કે ગધેડાના
શિંગની જેમ અત્યન્ત અભાવ રૂપ હોવાથી સર્વથા અવિદ્યમાન વસ્તુની
નિષ્પત્તિ કરવાની વાતનો સ્વીકાર કરવામાં તો નિત્યક્રિયાદિક દોષ દુર્નિવાર
હોઈ શકે છે, પરન્તુ વિદ્યમાનની નિષ્પત્તિ કરવાની તરફેણમાં પર્યાયવિશેષની
અર્પણાથી ક્રિયાવ્યવદેશ થઈ પણ શકે છે-એટલે કે નિત્યક્રિયાદિક દોષ
લાગતા નથી. જેમકે....

“ ગગનંકુરુ ” આકાશ કરો—(આકાશનું નિર્માણ કરો) પરન્તુ એવો
ન્યાય અત્યન્ત અવિદ્યમાન ગધેડાના શિંગ વગેરેમાં સંભવી શકતો નથી.
તથા “ પહેલાં અવિદ્યમાન હોય એવી વસ્તુની જ નિષ્પત્તિ થતી જોવામાં
આવે છે, તેથી ક્રિયામાણને કૃત કહેવું એ તો પ્રત્યક્ષ રૂપે વિરોધાભાસયુક્ત
લગે છે ” આ પ્રમાણે કહેવું તે પણ ખરાખર નથી, કારણ કે એવું જ

इति तत्रोच्यते—प्रतिसमयमुत्पद्यमानानां परस्परेण ईषद् विलक्षणानां बहूनां
स्थासकोसादीनामारम्भसमयेष्वेव वृत्तित्वानुसारिणीनाम् कार्यकोटीनां यदि
भूयान् क्रियाकालो दृश्यते तदा घटस्य किमत्रायातम् येनोच्यते—दृश्यते भूयान्
क्रियाकालो घटादीनाम्, इति । यद्यप्युक्तम्—‘ नारम्भेऽप्य दृश्यते घटादिः ’ इति,
तत्रोच्यते—कार्यान्तरारम्भे कार्यान्तरं कथं दृश्यतां घटारम्भे पटवत् स्थासकोसा-
दयश्च कार्यविशेषाः घटस्वरूपा न भवन्ति इति स्थासकोसादिकाळे घटः कथं

રૂપ હૈં । તથા એસા જો કહા ગયા હૈ, કિ ઘટાદિકોંકી ઉત્પત્તિમેં બહુત
બડા ક્રિયાકાલ દિખલાઈ દેતા હૈ, સો હસકે લિયે નિષેધ કૌન કરતા
હૈ—કયોંકિ પ્રતિ સમયમેં ઉત્પન્ન હોતી હુઈ તથા પરસ્પરમેં કુછ ર વિલ-
ક્ષણ એસી અનેક સ્થાસકોશ કુશૂલ આદિ કાર્યકોટિયોંકા કિ જા
આરંભ સમયોંમેંહી વૃત્તિવાનુસારિણી હૈ, ક્રિયાકાલ તો વહુત અધિક
હોતા હી હૈ, એતાવના હસસે ઘટકે ક્રિયાકાલમેં કયા આયા । તથા
એસા જો કહા ગયા હૈ, કિ આરંભમેંહી ઘટાદિ નહીં દિખલાઈ
દેતે સો યહ તો ઠીક હૈ, કયોંકિ કાર્યાન્તરકે આરંભમેં કાર્યાન્તર કૈસે
દિખલાઈ પડ સકતા હૈ? જૈસે—ઘટારંભકે સમયમેં પટ દિખલાઈ નહીં દેના
સ્થાસકોસ આદિ રૂપ જો કાર્ય વિશેષ હૈં યે ઘટરૂપ નહીં હોતે હૈં—
અતઃ જબ યે ઘટરૂપ નહીં હૈં, તબ હનકે સમયમેં ઘટ કૈસે દિખલાઈ

માનવામાં આવે તો ગધેડાના શિંગ વગેરે પણ ઉપલબ્ધ થવા જ નોંધએ
કારણ કે તેઓ પણ અભૂત (અવિદ્યમાન) રૂપ છે.

તથા એવું જે કહેવામાં આવ્યું છે કે ઘડા વગેરેની ઉત્પત્તિમાં ઘણો
ક્રિયાકાળ વ્યતીત થયો નોવામાં આવે છે, તો તેનો નિષેધ કોણ કરે છે ?
કારણ કે પ્રતિસમય ઉત્પન્ન થતી જતી તથા પરસ્પરમાં કંઈક કંઈક વિલક્ષણ
એવી અનેક સ્થાસકોશકુશૂલ (માટીના પિંડમાંથી બનાવાતો આકાર વિશેષ)
આદિ કાર્યકોટિઓ કે જે આરંભકાળે જ વૃત્તિવાનુસારિણી (અસ્તિત્વ ધરા-
વનારી) છે, તેમનો ક્રિયાકાળ તો ઘણો વધારે જ હોય છે—તેથી ઘડાના
ક્રિયાકાળમાં શું બાધ આવ્યો ? તથા એવું જે કહેવામાં આવ્યું છે કે શરૂ
આતમાં તો ઘટાદિ (ઘડો વગેરે) દેખાતાં નથી, એ વાત તો ખરી છે,
કારણ કે કાર્યાન્તરના આરંભે કાર્યાન્તર કેવી રીતે દેખાય શકે છે ? જેમકે
ઘડો બનાવવાની ક્રિયા શરૂ કરતાં જ ઘડો દેખાતો નથી.

સ્થાસકોસ (માટીના પિંડમાંથી બનાવાતો આકાર વિશેષ)—આદિ રૂપ
જે કાર્યવિશેષ છે, તે ઘટ રૂપ હોતાં નથી. જો તે ઘટ રૂપ ન હોય તો તે
કાર્યવિશેષના સમય દરમિયાન ઘડો કેવી રીતે દેખાય ?

દૃશ્યતામ્? इति । अपिच अन्त्यसमये एव घटः समारब्धः? तत्रैव यद्यसौ दृश्यते तदा का आपत्तिः? तथाच क्रियमाण एव कृतो भवति, क्रियमाणसमयस्य निरंशत्वात् । यद्विच सम्प्रति समये क्रियाकालेऽप्यकृतं वस्तु तदाऽतिक्रान्ते समये कथं क्रियताम्, कथंवा एष्यति? क्रियया उभयोरपि विनष्टत्वानुत्पन्नत्वेनासत्त्वात्

દે સકતા હૈ । ઘટકી ઉત્પત્તિ અન્તકે સમયમેંહી હોતી હૈ, હસલિયે વહ યદિ ઉસ સમયમેંહી દિખલાઈ દેના હૈ, તો હસમેં કૌનસી આપત્તિ હૈ? તથા-ક્રિયમાણકા સમય નિરંશ હોનેસે ક્રિયમાણહી કૃત હોના હૈ । યદિ વર્તમાન સમયરૂપ ક્રિયાકાળમેં મી વસ્તુ અકૃત માની જાવે તો ફિર વહ ઉસ સમયકે વ્યતીત હો જાને પર કૈસે કી જા સકેગી? તથા અવિષ્યન્ કાળમેં મી વહ કૈસે નિર્માન હો સકેગી, ક્યૉંકિ અતિક્રાન્ત સમયમેં ઓર અવિષ્યત્કાળમેં દોનોમેં મી વિનષ્ટ એવં અનુત્પન્ન હોનેસે ક્રિયાકા અસત્ત્વ હૈ । અર્થાત્ ક્રિયા સાધાર હોતી હૈ નિરાધાર નહીં, વર્તમાન સમય જ્ય અતિક્રાન્ત હો ગયા તર વિવક્ષિત વસ્તુકી ઉત્પત્તિ હોનેકા વહ સમય નષ્ટ હો ગયા, અચ હસમેં નષ્ટ હોનેકે કારણ વિવક્ષિત વસ્તુકી ઉત્પત્તિ હોનેરૂપ ક્રિયાકા સદ્ભાવ રહના નહીં હૈ, હસી તરહસે અવિષ્યત્કાળ મી અનુત્પન્ન હૈ-અનઃ અનુત્પન્ન હોનેકે કારણ અમીસે ઉસમેં મી ઉત્પન્ન હોનેરૂપ ક્રિયાકા સદ્ભાવ કૈસે રહ સકેગા, તથા હસીસે

ધડાની ઉત્પત્તિ તો ક્રિયાના અન્ત સમયે જ થાય છે, તેથી જો ઘડો તે સમયે જ દેખી શકાય તો તેમાં વાંધો શો છે ?

તથા ક્રિયમાણનો સમય નિરંશ હોવાથી ક્રિયમાણ જ કૃત હોય છે. જો વર્તમાન સમયરૂપ ક્રિયાકાળમાં પણ વસ્તુને અકૃત માની લેવામાં આવે, તો તે સમય વ્યતીત થઈ ગયા બાદ પણ તેની ઉત્પત્તિ કેવી રીતે કરી શકાય ! તથા ભવિષ્યકાળમાં પણ તેનું નિર્માણ કેવી રીતે કરી શકાય ? કારણ કે અતિક્રાન્ત સમયમાં (વ્યતીત થઈ ગયેલા સમયમાં) અને ભવિષ્ય કાળમાં પણ વિનષ્ટ અને અનુત્પન્ન હોવાથી ક્રિયાનું અસત્ત્વ (અવિદ્યમાનતા) છે. એટલે કે ક્રિયા સધાર હોય છે-નિરાધાર હોતી નથી. વર્તમાન સમય જ્યારે અતિક્રાન્ત થઈ જાય છે ત્યારે અમુક વસ્તુની ઉત્પત્તિ થવાનો તે સમય નષ્ટ થઈ જાય છે. તે નષ્ટ થઈ જવાને કારણે તેમાં તે અમુક વસ્તુની ઉત્પત્તિ થવા રૂપ ક્રિયાનો સદ્ભાવ રહેનો નથી. એ જ પ્રમાણે ભવિષ્યકાળમાં પણ તે અનુત્પન્ન જ રહે છે-તેથી અનુત્પન્ન હોવાને કારણે અત્યારથી જ તેમાં પણ ઉત્પન્ન થવા રૂપ ક્રિયાનો સદ્ભાવ કેવી રીતે રહી શકશે ! તેથી

અસંવધ્યમાનત્વાત્, તસ્માત્ ક્રિયાકાલે એવ ક્રિયમાણં વસ્તુ કૃતમિતિ વ્યપદિશ્યતે, તથાચોક્તમ્—‘ થેરાણ મયં નાકયમ ભાવઓ કીરણ સ્વપુષ્પંવ ।

અહવ અકયંપિ કીરડ કીરડ તો સ્વરવિસાણંપિ ॥૧॥

નિચ્ચં કિરિયાઈ દોસા નણુ તુલ્યા અસઈ કઠ્ઠતરયા વા ’

પુવ્વમભૂયંચ ન તે દીસઈ કિં સ્વરવિસાણંપિ ? ॥૨॥

પડસમ ઉપ્પન્નાણં પરોપ્પરવિલક્ષણાણ સુવહૂણં ।

દીહો કિરિયાકાલો જઈ દીસઈ કિંચ કુંમસસ ॥૩॥

અન્નારંભે અન્નં કિહ દીસડ ? જહ ઘડો પટારંભે ।

સિવગાવઓ ન કુંમો કિહ દીસડ સો તદદ્વાણ ? ॥૪॥

અંતેચ્ચિય આરદ્ધો જઈ દીસઈ તંમિ ચેવ કો દોસો ? ।

અકયંચ સંપડ ગણ કિહુ કીરડ કિહવ એસમિ ? ॥૫॥

છાયા—સ્થવિરાણાં મતં નાકૃતમભાવતઃ ક્રિયતે સ્વપુષ્પમિવ ।

અથવા અકૃતમપિ ક્રિયતે ક્રિયતાં તર્હિ સ્વરવિષાણમપિ ॥૧॥

નિત્યં ક્રિયાદિ દોષા નનુ તુલ્યા અસતિ કઠ્ઠતરયા વા ।

પૂર્વમભૂતં ચ ન ત્વયા દૃશ્યતે કિં સ્વરવિષાણમપિ ? ॥૨॥

પ્રતિ સમયોત્પન્નાનાં પરસ્પરવિલક્ષણાનાં સુવહૂનામ્ ।

દીર્ઘઃ ક્રિયાકાલો યદિ દૃશ્યતે કિંચ કુમ્મસસ ॥૩॥

અન્યારંભે અન્યત્ કથં દૃશ્યતામ્ ? યથા ઘટઃ પટારમ્ભે ।

શિવકાદયો ન કુમ્મઃ કથં દૃશ્યતાં સ તદદ્વાયામ્ ? ॥૪॥

અન્તે એવ આરબ્ધો યદિ દૃશ્યતે તસ્મિન્નેવં કો દોષઃ ? ।

(અનાગત કાલે)

અકૃતં ચ સમ્પ્રતિ ગતે કથં ક્રિયતાં કથં વા એવ્યતિ ? ॥૫॥

વિસ્તરતોડન્યત્ર વિલોકનીયમ્

इन दोनों कालोंमें क्रिया असंवध्यमान है । इसलिये क्रियाकालनें ही क्रियमाण वस्तु कृत है ऐसा कहा जाता है । सो ही कहा है—‘ थेराण-मयं नाकयमभावओ ’ यहांसे लेकर ‘ अंतेच्चिय आरद्धो जइ ’ इस पांचवीं गाथा तक इन सब गाथाओंका पूर्वपक्ष रूप और उत्तर पक्षरूप

જે તે બન્ને કાળોમા ક્રિયા અસંવધ્યમાન છે. તે કારણે ક્રિયાકાળમા જ એવું કહી શકાય છે કે ક્રિયામાણ વસ્તુ કૃત છે એ જ વાત “ થેરાણમયં નાકયમ-ભાવઓ ” થી લઈને “ અંતેચ્ચિય આરદ્ધો જઈ ” આ પાંચવીં ગાથા પર્યંતની ગાથાઓમા સ્પષ્ટ કરવામા આવેલ છે તે બધી ગાથાઓનો પૂર્વપક્ષ રૂપથી અને ઉત્તર પક્ષ રૂપ અર્થ ઉપર પ્રકટ કરવામા આવ્યો છે.

‘તત્થ ણં જે તે સમણા નિગંથા જમાલિસ્સ અણગારસ્સ એયમદ્દં સદ્દંતિ, પત્તિયંતિ, રોયંતિ, તેણં જમાલિં ચેવ અણગારં ઉવસંપજિત્તાણં વિહરંતિ’ તત્ર-
 खलु तेषु श्रमणेषु ये ते श्रमणा निर्ग्रन्था जमालेरनगारस्य एतमर्थं क्रिय-
 माणं वस्तु कृतं न भवति ” इच्छार्थं श्रद्दधति-प्रतियन्ति-विश्वसन्ति, रोचयन्ति
 रुचिविषयं कुर्वन्ति, तेषु जमालिमेव अनगारम् उपसम्पद्य खलु विहरन्ति-
 तिष्ठन्ति, ‘तत्थ ણં જે તે સમણા નિગંથા જમાલિસ્સ અણગારસ્સ એયમદ્દં ણો
 સદ્દંતિ ણો પત્તિયંતિ, ણો રોયંતિ, તેણં જમાલિસ્સ અણગારસ્સ અંતિયાઓ ચેદ્દ-
 યાઓ પહિણિક્કલ્લમંતિ’ તત્ર खलु श्रमणानां निर्ग्रन्थानां मध्ये ये श्रमणानिर्ग्रन्थाः
 जमालेरनगारस्य एतमर्थं पूर्वोक्तार्थं नो श्रद्दधति, नो प्रतियन्ति विश्वसन्ति,
 नो रोचयन्ति रुचिविषयं कुर्वन्ति, ते खलु जमालेरनगारस्य अन्तिकोत् समीपात्
 कोष्ठकात् कोष्ठकनाम्नश्चैत्यात् उद्यानात् प्रतिनिष्क्रामन्ति-निर्गच्छन्ति, ‘पडिणि-

अर्थ ऊपरमें प्रकट किया जा चुका है। ‘तत्थ ણં જે તે સમણા નિગંથા
 જમાલિસ્સ અણગારસ્સ એયમદ્દં સદ્દંતિ, પત્તિયંતિ, રોયંતિ, તે ણં જમાલિં
 ચેવ અણગારં ઉવસંપજિત્તાણં વિહરંતિ’ इस तरह जमालि अनगारके
 साथके पांचसौ साधुओंमें जो जमालि अनगारके क्रियमाणकृत नहीं
 होता इस मन्तव्य पर श्रद्धावाले, प्रतीतिवाले एवं रुचिवाले बन गये
 वे साधु जमालिके पासही रहे और ‘तत्थ ણં જે તે સમણા નિગંથા
 જમાલિસ્સ અણગારસ્સ એયમદ્દં નો સદ્દંતિ ણો પત્તિયંતિ, ણો રોયંતિ,
 તે ણં જમાલિસ્સ અણગારસ્સ અંતિયાઓ કોટ્ટયાઓ ચેદ્દયાઓ પહિ-
 નિક્કલ્લમંતિ’ जो श्रमण निर्ग्रन्थ जमालि अनगारके क्रियमाण वस्तु
 कृत नहीं होती है, इस मन्तव्य पर श्रद्धावाले, प्रतीतिवाले, एवं रुचि-
 वाले नहीं बने वे उसके पाससे और उस कोष्ठक उद्यानसे निकल

“તત્થ ણં જે તે સમણા નિગંથા જમાલિસ્સ અણગારસ્સ એયમદ્દં સદ્દંતિ,
 પત્તિયંતિ, રોયંતિ, તે ણં જમાલિં ચેવ અણગારં ઉવસંપજિત્તાણં વિહરંતિ”
 જમાત્રી અણગાર સાથે જે ૫૦૦ સાધુઓ હતા, તેમાંથી જે સાધુઓને
 જમાત્રી અણગારના મન્તવ્ય (ક્રિયમાણ અકૃત હોય છે એવું પૂર્વોક્ત મન્તવ્ય)
 પ્રત્યે શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થઈ, તે મન્તવ્યની પ્રતીતિ થઈ ગઈ અને તે મન્તવ્ય
 રુચી ગયું, તેઓ જમાત્રી અણગારની પાસે જ રહ્યા પરંતુ ‘તત્થ ણં જે તે
 સમણા નિગંથા જમાલિસ્સ અણગારસ્સ એયમદ્દં નો સદ્દંતિ, ણો રોયંતિ, તે ણં
 જમાલિસ્સ અણગારસ્સ અંતિયાઓ કોટ્ટયાઓ ચેદ્દયાઓ પહિનિક્કલ્લમંતિ” જે શ્રમણ
 નિર્ગ્રંથોને જમાત્રી અણગારના તે મન્તવ્ય પ્રત્યે શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન ન થઈ, તે
 મન્તવ્યની જેમને પ્રતીતિ ન થઈ અને જેમને તે મન્તવ્ય રુચ્યું નહીં તેઓ
 જમાત્રી અણગાર પાસેથી અને તે કોષ્ટક ઉદ્યાનમાંથી આત્રી નીકળ્યા,

ક્ષમિત્તા પુત્રાણુપુત્રિવ ચરમાણા ગામાણુગામં દૃઙ્જમાણા 'પ્રતિનિષ્ક્રમ્ય કોઠકના-
મચૈત્યાન્નિર્ગત્ય, ઉધાનાન્નિર્ગત્ય પૂર્વાનુપૂર્વ્યાં અનુક્રમેણ, ગ્રામાનુગ્રામં ગ્રામાદ ગ્રામાન્તરં
દ્રવન્તઃ વ્યતિવ્રજન્તઃ 'જેણેવ ચંપાનયરી જેણેવ પુણ્ણમદે ચેદ્દે, જેણેવ સમણે ભગવં મહા-
વીરે, તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ' યત્રૈવ ચમ્પાનામ્ની નગરી, યત્રૈવ પૂર્ણમદ્રં નામ ચૈત્યમ્—ઉધા-
નમ્ યત્રૈવ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીર આસીત્—તત્રૈવ ઉપાગચ્છન્તિ, 'ઉવાગચ્છિત્તા સમણં
ભગવં મહાવીર તિક્કલુત્તો આયાહિણં પયાહિણં કરેન્તિ' ઉપાગત્ય શ્રમણં ભગવન્તં
મહાવીરં ત્રિઃકુલ્લઃ ત્રિવારમ્ આદક્ષિણમ્ પ્રદક્ષિણં કુર્વન્તિ, 'કરેત્તા વંદંતિ, ણમં-
સંતિ, વંદિત્તા, નમંસિત્તા સમણં ભગવં મહાવીર ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરંતિ' આદ-
ક્ષિણમ્ પ્રદક્ષિણં કુલ્લવા વન્દન્તે, નમસ્યન્તિ, વદિત્વા, નમસ્યિત્વા શ્રમણં ભગવન્તં
મહાવીરમ્ ઉપસંપચ—આશ્રિત્ય ચલુ વિહરન્તિ ॥ સુ૦ ૧૩ ॥

આપે—ચલે આપે 'પડિનિક્કલમિત્તા પુત્રાણુપુત્રિવ ચરમાણા ગામાણુ-
ગામં દૃઙ્જમાણા' ચલે આ કરકે અનુક્રમસે એક ગાંવસે દૂસરે ગાંવમેં
વિહાર કરતે ૨ 'જેણેવ ચંપા નયરી જેણેવ પુણ્ણમદે ચેદ્દે જેણેવ
સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ' જહાં ચંપા નગરી ઓર
ઉસમેં મી જહાં વહ પૂર્ણમદ્ર ઉધાન તથા ઉસમેં મી જહાં શ્રમણ ભગ-
વાન્ મહાવીર વિરાજમાન થે, વહાં પર આપે 'ઉવાગચ્છિત્તા સમણં
ભગવં મહાવીરં તિક્કલુત્તો આયાહિણં પયાહિણં કરેન્તિ' વહાં આ કરકે
ઉન્હોંને શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકો ત્રીન વાર આદક્ષિણા પ્રદક્ષિણા
'કરેત્તા વંદંતિ ણમંસંતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં
ઉવસંપજ્જિત્તા ણં વિહરંતિ' આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણ કરકે શ્રમણ ભગવાન્
મહાવીરકો ઉન્હોંને વંદના કી—નમસ્કાર ક્રિયા, વંદના નમસ્કાર કરકે
વે મહાવીરકે પાસ રહે ॥ સુ૦ ૧૩ ॥

“પડિનિક્કલમિત્તા પુત્રાણુપુત્રિવ ચરમાણા ગામાણુગામં દૃઙ્જમાણા” ત્યાથી
નીકળીને અનુક્રમે એક ગામથી બીજે ગામ વિહાર કરતા કરતા “જેણેવ
ચંપા નયરી જેણેવ પુણ્ણમદે ચેદ્દે જેણેવ સમણે ભગવ મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ”
તેઓ જ્યાં ત્યાં નગરી હતી તેમા જ્યાં પૂર્ણમદ્ર ચૈત્ય હતું અને તે
ચૈત્યમા જ્યાં મહાવીર પ્રભુ પ્રિય રતા હતા ત્યાં આપ્યા. ‘ઉવાગચ્છિત્તા
સમણ મહાવીરં તિક્કલુત્તો આયાહિણ પયાહિણ કરેન્તિ’ ત્ય આથીને તેમણે
શ્રમણુ લગવાન મહાવીરને ત્રણ વાર આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણુપૂર્વક “કરેત્તા વંદંતિ
ણમંસંતિ, વંદિત્તા ણમંસિત્તા સમણં નંવ મહાવીર ઉવસંપજ્જિત્તાણ વિહરંતિ”
વદણુ કરી અને નમસ્કાર કર્યો. વદણુ નમસ્કાર કરીને તેઓ શ્રમણુ લગ-
વાન મહાવીરની પાસે તેમની આજ્ઞાનુસાર વિચરવા ગયા. ॥ સુ. ૧૩ ॥

जमालि मिथ्याभिमानवक्तव्यता ।

मूलम्—“ तए णं से जमाली अनगारे अन्नया कयाइं-
ताओ रोगायंकाओ विप्पसुक्के हट्ठे तुट्ठे जाए अरोए वलियसुरीरे
सावत्थीओ नयरीओ कोट्ठयाओ चेइयाओ पडिनिक्खमइ, पडि-
निक्खमित्ता पुब्बाणुपुब्बि चरमाणे गामाणुगामं दूइज्जमाणे जेणेव
चंपानयरी, जेणेव पुण्णभदे चेइए, जेणेव समणे भगवं महा-
वीरे तेणैव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समणस्स भगवओ महा-
वीरस्स अदूरसामंते ठिच्चा समणं भगवं महावीरं एवं वयासी-
जहाणं देवाणुप्पियाणं बहवे अंतेवासी समणा निग्गंथा छउ-
मत्था भवेत्ता, छउमत्थावक्कमणेणं अवक्कंता, णो खलु अहं तहा
छउमत्थे भवित्ता छउमत्थावक्कमणेणं अवक्कमिए, अहंणं उप्पन्न
णाणदंसणधरे अरहा जिणे केवली भवित्ता केवलि अवक्कमणेणं
अवक्कमिए । तएणं भगवं गोयमे जमालिं अणगारं एवं वयासी-
णो खलु जमाली ! केवलिस्स णाणे वा, दंसणे वा, सेलंसि वा,
थंभंसि वा, थूभंसि वा, आवरिज्जइ वा, णिवारिज्जइ वा,
जइणं तुमं जमाली ! उप्पन्नणाणदंसणधरे अरहा जिणे केवली
भवित्ता, केवलि अवक्कमणेणं अवक्कंते, तोणं इमाइं दो वागर-
णाइं वागरेहि--सासए लोए, जमाली ! असासए लोए जमाली !
सासए जीवे जमाली ! असासए जीवे जमाली ? । तए णं से
जमाली अणगारे भगवया गोयमेणं एवंवुत्ते समाणे संकिए,
कंखिए, वित्तिगिच्छिए भेदसमावन्ने, कलुससमावन्ने जाए
यावि होत्था, णो संचाएइ भगवओ गोयमस्स किंचिवि पमो-

क्खमाइक्खित्तए तुसिणीए संचिट्ठइ । जमालीति समणे भगवं
महावीरे जमालिअणगारं एवं वयासी—अत्थि णं जमाली । ममं
वहवे अंतेवासी समणा निग्गंथा छउमत्था, जेणं पभू एयं वागरणं
वागरत्तिए जहाणं अहं, णो चेव णं एयप्पगारं भासं भासित्तए,
जहाणं तुमं । सासएलोए जमाली ! जं ण कयावि णासी णो क-
यावि भवइ, ण कयावि ण भविस्सइ, भुविं च भवइ य भवि-
स्सइ य धुवे, णित्तिए, सासए, अक्खए, अब्वए, अवट्ठिए, णिच्चे,
असासए लोए जमालि ! जओ ओसप्पिणी भवित्ता, उस्स-
प्पिणी भवइ, उस्सप्पिणी भवित्ता, ओसप्पिणी भवइ, सासए
जीवे जमालि । जं ण कयाइ णासि जाव णिच्चे असासए
जीवे जमाली । जं ण नेरइए भवित्ता तिरिक्खजेणिए भवइ,
तिरिक्खजोणिए भवित्ता मणुस्से भवइ, मणुस्से भवित्ता देवे
भवइ । तए णं से जमाली अणगारे समणस्स भगवओ महा-
वीरस्स एवमाइक्खमाणस्स जाव एवं परूवेमाणस्स एयमट्ठं
णो सदहइ, णोपत्तिएइ णो रोएइ, एयमट्ठं असदहमाणे अपत्ति-
यमाणे अरोयमाणे दोच्चंपि समणस्स भगवओ महावीरस्स
अंतियाओ आयाए अवक्कमइ अवक्कमित्ता वहूहिं असवभावु-
वभावणाहिं मिच्छत्ताभिणिवेसेहि य अप्पाणं च परं च तदुभयं च
वुग्गाहेमाणे वुप्पाएमाणे बहुयाइं वासाइं सामन्नपरियागं पाउणइ,
पाउणित्ता, अद्धमात्तियाए संलेहणाए अत्ताणं झूसेइ, झूसेत्त

तीसं भक्ताइं अणसणयाए छेदेइ, छेदिता तस्स ठाणस्स अणा-
लोइयपीडिक्कंते कालमासे कालं किञ्चा लंतए, कण्णे तेरस साग-
रोवमट्ठिइएसु देवकिब्बिसिएसु देवेसु देवकिब्बिसियत्ताए
उव्वन्ने ॥ सू० १४ ॥

छाया—ततः खलु जमालिः अनगारः अन्यदा कदाचित् तस्मात् रोगात-
ङ्कात् विप्रमुक्तो हृष्टतुष्टो जातः, अरोगः, बलिकशरीरः, श्रावस्तथा नमर्याः कोष्ठ-
कात् चैत्वात् प्रतिनिष्क्रामति, प्रतिनिष्क्रम्य पूर्वानुपूर्व्या चरन् ग्रामानुग्रामं
द्रवन् यत्रैव चम्पानगरी यत्रैव पूर्णभद्रं चैत्यम्, यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीर-
स्तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अदूरसामन्ते स्थित्वा
श्रमणं भगवन्तं महावीरम् एवम् अवादीत्—यथा खलु देवानुप्रियाणां बहवोऽन्ते
वासिनः श्रमणा निर्ग्रन्थाः छद्मस्था भूत्वा छद्मस्थापक्रमणेन अपक्रान्ताः, नो
खलु अहं तथा छद्मस्थो भूत्वा छद्मस्थापक्रमणेन अपक्रान्तः अहं खलु उत्पन्न-
ज्ञानदर्शनधरः अर्हन् जिनः केवली भूत्वा केवल्यपक्रमणेन अपक्रान्तः । ततः
खलु भगवान् गौतमो जमालिम् अनगारम् एवम् अवादीत्—नो खलु जमाले !
केवलिनो ज्ञानं वा, दर्शनं वा, शेले वा, स्तम्भे वा, स्तूपे वा आवृष्यते वा, निवार्यते
वा यदि खलु त्वं जमाले ! उत्पन्नज्ञानदर्शनधरः अर्हन् जिनः केवली भूत्वा केव-
ल्यपक्रमणेन अपक्रान्तस्तदा खलु इमे द्वे व्याकरणे व्याकुरु—शाश्वतो लोको जमाले !
अशाश्वतो लोको जमाले ! शाश्वतो जीवो जमाले ! अशाश्वतो जीवो जमाले !
ततः खलु स जमालिः अनगारो भगवता गौतमेन एवमुक्तः सन् शङ्कितः काङ्क्ष-
क्षितो विचिकित्सितः, भेदसमापन्नः कलुषसमापन्नो जातश्चापि आसीत्, नो
ज्ञानोति भगवतो गौतमस्य किञ्चिदपि प्रश्नोत्तरमाख्यातुम्, तूष्णीकः संतिष्ठते !
जमाले ! इति श्रमणो भगवान् महावीरो जमालिम् अनगारम् एवम् अवादीत्—
सन्ति खलु जमाले ! मम बहवोऽन्तेवासिनः श्रमणा निर्ग्रन्थाः छद्मस्थाः,
ये खलु प्रभवः इदं व्याकरणं व्याकर्तुम्, यथा खलु अहं नो चैव खलु एतत्प्रका-
रां भाषां भाषितुम् यथा खलु त्वम्, शाश्वतो लोको जमाले ! यत् न कदापि न
आसीत्, न कदापि न भवति, न कदापि न भविष्यति, भूतश्च, भवति च,
भविष्यति च, ध्रुवो नित्यः, शाश्वतः अक्षयः, अन्ययः अवस्थितः, नित्यः ।
अशाश्वतो लोको जमाले ! यतः अवसर्पिणी भूत्वा उत्सर्पिणी भवति, उत्सर्पिणी
भूत्वा अवसर्पिणी भवति । शाश्वतो जीवो जमाले ! यत् न कदापि न आसीत्,
यावत् नित्यः अशाश्वतो जीवो जमाले ! यः खलु नैरयिको भूत्वा तिर्यग्योनिको
भवति, तिर्यग्योनिको भूत्वा मनुष्यो भवति, मनुष्यो भूत्वा देवो भवति । ततः

खलु स जमालिरनगारः श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य एवमाचक्षानस्य यावत्
 एवम् प्ररूपयतः एतमर्थं नो श्रद्धयन्ति, नो प्रत्येति, नो रोचयति, एतमर्थम्
 अश्रद्धयत् अप्रतियन् अरोचयन् द्वितीयमपि श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्ति-
 कात् आत्मना अपक्राम्यति । अपक्रम्य वहीभिः असद्भावोद्भावानाभिः मिथ्या-
 त्वाभिनिवेशैश्च आत्मानं च, परं च, तदुभयं च व्युद्ग्राहयन् व्युत्पादयन् बहुभिः
 वर्षैः श्रामण्यपर्यायं पालयति, पालयित्वा अर्धमासिक्या संलेखनया आत्मानं
 जोषयति, जोषयित्वा त्रिंशद् भक्तानि अनसनतया छिनत्ति, छित्त्वा तस्य स्थानस्य
 अनालोचितप्रतिक्रान्तः कालमासे कालं कृत्वा लान्तके कल्पे त्रयोदशसाग-
 रोपमस्थितिकेषु देवकिलिवषिकेषु देवेषु देवकिलिवषिकृतया उपपन्नः ॥ सू० १४ ॥

टीका—अथ जमालेरनगारस्य मिथ्यात्वाभिमानवक्तव्यतां प्ररूपयितु-
 माह—तएणं से इत्यादि, ‘ तएणं से जमाली अणगारे अन्नया कयाइं ताओ रोगा
 यंकाओ विप्पमुक्के हट्ठे तुट्ठे जाए अरोए वलियत्तरीरे । ततः खलु स जमालिरन-
 गारः अन्यथा कदाचित्त्स्मात् रोगातङ्कात् रोगाद् आतङ्काच्च विप्रमुक्तो रहितः सन्
 दृष्टदृष्टश्च जातः हर्षतोषसम्पन्नः, अरोगो रोगरहितः, बलिकशरीरः बलिकं बल-
 शालिशरीरं यस्य स तथा तादृशः सन् जमालिः ‘ सावत्थीओ नयरीओ कोट्ठ-
 याओ चेइयाओ पडिनिक्खमइ ’ श्रावस्त्या नगर्याः कोष्ठकात् चैत्यात् कोष्ठक-

‘ तएणं से जमाली ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—इस सूत्र द्वारा सूत्रकारने जमालि अनगारकी मिथ्यात्वा-
 भिमानकी वक्तव्यता कही है—‘ तएणं से जमाली अणगारे अन्नया-
 कयाइं ताओ रोगायंकाओ विप्पमुक्के हट्ठतुट्ठे जाए, अरोए वलियत्तरीरे’
 अब एक सम्भवकी बात है कि बीरे २ वे जमालि अनगार रोग और
 आतंकसे खर्वथा रहिन हो गये—अतः हर्ष और तोषसे युक्त बने हुए
 वे रोगरहित होनेके कारण शरीरसे बलिष्ठ हो गये ‘ सावत्थीओ नय-
 रीओ कोट्ठयाओ चेइयाओ पडिनिक्खमइ ’ इस तरह बिलकुल निरोग

“ तएण से जमाली ” इत्यादि—

टीकार्थ—आ सूत्र द्वारा सूत्रकारने जमाली अनगारना मिथ्यात्वाभिमानની
 પ્રરૂપણ કરી છે—“ તएણં સે જમાલી અણગારે અન્નયાકયાઈ તાઓ રોગાયકાઓ
 વિપ્પમુક્કે હટ્ઠતુટ્ઠે જાણ, અરોણ વલિયત્તરીરે ” ત્યાર બાદ ધીરે ધીરે તે
 જમાલી અણગારના રોગ તંક શની ગયો અને એક દિવસ તેઓ રોગથી
 બિવકુલ મુક્ત થઈ ગયા. તેવી તેમને હર્ષ અને તોષ થયો. રોગમુક્તથી
 મુક્ત થયા બાદ તેમનું શરીર બહારે બહિષ્ઠ બન્યું ત્યારે ‘ સાવત્થીઓ નય-
 રીઓ કોટ્ઠયાઓ ચેઈયાઓ પડિનિક્કમઈ ’ તેમણે શ્રાવસ્તી નગરીના કોઠ

નામોદ્યાનાત્ પ્રતિનિક્ષામતિ નિર્ગચ્છતિ, ' પડિનિક્ષમિત્તા પુઞ્વાણુપુઞ્વિ ચર-
માણે ગામાણુગામં દૂઝ્જમાણે ' કોષ્ઠકચૈત્યાત્ પ્રતિનિક્ષમ્ય નિર્ગમ્ય પૂર્વાનુપૂર્વા
અનુક્રમેણ ચરન્ન ચિચરન્ ગ્રામાણુગ્રામં ગ્રામાદ્ ગ્રામાન્તરં દ્રવન્ વ્યતિવ્રજન્ ' જેણેવ
ચંપાનયરી, જેણેવ પુણ્ણમહે ચેહ્ણ, જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગ-
ચ્છહ્ ' યત્રૈવ ચમ્પાનામ નગરી આસીત્, યત્રૈવ પૂર્ણમદ્રં નામ ચૈત્યમાસીત્,
યત્રૈવ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીર આસીત્ તત્રૈવ ઉવાગચ્છતિ, ' ઉવાગચ્છિત્તા સમ-
ણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અદૂરસામંતે ઠિચ્ચા સમણં ભગવં મહાવીરં એવં વયાસી'—
ઉવાગત્ય શ્રમણસ્ય ભગવતો મહાવીરસ્ય અદૂરસામંતે—નાતિદૂરે નાતિ પ્રત્યાસન્ને
ઉચિતસ્થાને સ્થિત્વા—ઉપવિશ્ય શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરસ્મ્ એવં વક્ષ્યમાણપ્રકા-
રેણ અવાદીત્—' જહા ણં દેવાણુપ્પિયાણં વહ્થે અંતેવાસી સમણા નિગ્ગંથા છુ-
મત્થા મવેતા છુમત્થાવકમણેગં અવકંતા ' હે મદન્ત ! યથા સ્વહુ દેવાણુપ્પિયાણં

और बलयुक्त हो जाने पर वे श्रावस्ती नगरी और कोष्ठक चैत्यसे—
उद्यानसे निकले ' पडिनिक्खमिक्खा पुञ्वाणुपुञ्चि चरमाणे गामाणुगामं
दूरज्जमाणे ' निकल कर अनुक्रमसे एक गांवसे दूसरे गांवमें विहार
करते हुए वे ' जेणेव चंपा नगरी जेणेव पुण्णमहे चेह्ण, जेणेव समणे
भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छह् ' वहां आये जहां वह चंपा नगरी
थी जहां वह पूर्णमद्र उद्यान था एवं जहां वे श्रमण भगवान् महावीर
विराजमान थे ' उवागच्छिक्खा समणस्स भगवओ महावीरस्स अदूर-
सामंते ठिच्चा समणं भगवं महावीरं एवं वयासी ' वहां आकरके वे
श्रमण भगवान् के न अति समीप न अति दूर—किन्तु अपने योग्य
उचित स्थान पर पासमें खड़े हो गये और इस प्रकारसे कहने लगे
' जह्वाणं देवाणुप्पियाणं वह्थे अन्तेवासी समणा निगगंथा छुमत्था

ઉદ્યાનમાંથી વિહાર કર્યો. “ પડિનિક્ષમિત્તા પુજ્વાણુપુજ્વિ” ચરમાણે ગામાણુગામ
દૂઝ્જમાણે ” કોષ્ઠક ઉદ્યાનમાંથી નીકળીને ક્રમશઃ એક ગામથી બીજે ગામ
વિહાર કરતાં કરતાં તેઓ “ જેણેવ ચંપા નયરી જેણેવ પુણ્ણમહે ચેહ્ણ, જેણેવ
સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ્ ” જ્યાં ચંપા નગરી હતી, જ્યાં પૂર્ણ-
મદ્ર ચૈત્ય હતું અને તે ચૈત્યમાં જ્યાં શ્રમણ ભગવ ન મહાવીર બિરાજતા
હતા, ત્યાં આવીને, “ ઉવાગચ્છિત્તા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અદૂરસામંતે
ઠિચ્ચા સમણં ભગવ મહાવીરં એવં વયાસી ” ત્યાં આવીને તેઓ શ્રમણ ભગ-
વાનની બહુ પાસે પણ નહીં અને બહુ દૂર પણ નહીં એવે ઉચિત સ્થાને
બેસી રહીને તેમને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યા. “ જહાણં દેવાણુપ્પિયાણં વહ્થે

મગવતાં વહ્વોઽન્તેવાસિનઃ શિષ્યા શ્રમણા નિર્ગ્રન્થાઃ છદ્મસ્યાઃ ભૂત્વા છદ્મ-
સ્થાપક્રમણેન ગુરુકુલાન્નિર્ગમનેન છદ્મસ્થાપક્રમણેન છદ્મસ્થવિહારેણ અપ-
ક્રાન્તા નિર્ગતા વિહરન્તિસ્મ ' ણો સ્વલુ અહં તદ્વા છઝમત્યે ભવિત્તા છઝમત્યા-
વક્રમણેણં અવક્રમિણ, ' નો સ્વલુ અહ તદ્વા છદ્મસ્યો ભૂત્વા છદ્મસ્થાપક્રમણેન
છદ્મસ્યઃ સન્ અપક્રમણેન ગુરુકુલાન્નિર્ગમનેન છદ્મસ્થવિહારેણ ઉપક્રાન્તો
નિર્ગતઃ નાહં છદ્મસ્યવિહારેણ વિહરામિ ઇત્યર્થઃ ' અપિતુ ' અહં ણં ઉપ્પવ્વણાણ-
દંસણધરે અરહા જિણે કેવલી ભવિત્તા કેવલિ અવક્રમણેણં અવક્રમિણ ' અહં-
સ્વલુ ઉત્પન્નજ્ઞાનદર્શનધરઃ સમ્યક્ જ્ઞાનસમ્યગ્દર્શનવિશિષ્ટઃ અર્હન્ જિનઃ
કેવલી-કેવલજ્ઞાની ભૂત્વા કેવલિનાં સતામ્ અપક્રમણેન કેવલિવિહારેણ અપક્રા-
ન્તો વિહરામિ । ' તણં ભગવં ગોયમે જમાલિ અણગારં એવં વયાસી '—તતઃ
સ્વલુ મગવાન્ ગૌતમો જમાલિમ્ અનગારમ્ એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્—
' ણો સ્વલુ જમાલી ! કેવલિસ્સ ણાણે વા દંસણે વા, સેલંસિવા, થમંસિ વા,

ભવેત્તા છઝમત્યાવક્રમણેણં અવક્રમતા ' જૈસે આપ દેવાનુપ્રિયકે અનેક
અન્તેવાસી-શિષ્ય શ્રમણ નિર્ગ્રન્થ છઝમ્મસ્થ હોતે હુણ છઝમ્મસ્થાપક્રમસે-
છઝમ્મસ્થ વિહારસે વિચરણ કરતે હૈં, ' ણો સ્વલુ અહં તદ્વા છઝમત્યે
ભવિત્તા છઝમત્યાવક્રમણેણં અવક્રમિણ ' વૈસા મૈં છઝમ્મસ્થ હો કરકે
છઝમ્મસ્થ વિહારસે વિચરણ નહીં કરતાહં, કિન્નુ ' અહં ણં ઉપ્પવ્વણનાણ-
દંસણધરે અરહો જિણે કેવલી ભવિત્તા કેવલિ અવક્રમણેણં અવક્રમિણ '
મૈં તો ઉત્પન્ન જ્ઞાન દર્શનધારી-સમ્યગ્દર્શન સમ્યગ્જ્ઞાન વિશિષ્ટ અર્હન્
જિન કેવલજ્ઞાની હો કરકે કેવલિ વિહારસે વિચરણ કરતા હું, ' તણં
ભગવં જમાલિ અણગારં એવં વયાસી ' તથ મગવાન્ ગૌતમને જમાલિ

અંતેવાસી સમણા નિગયા છઝમત્યા ભવેત્તા છઝમત્યાવક્રમણેણં અવક્રમતા ”
એવી રીતે આપ દેવાનુપ્રિયના અનેક શ્રમણ નિર્ગ્રન્થ શિષ્યો છઝમ્મસ્થ હોવાથી
છઝમ્મસ્થ.પક્રમથી છઝમ્મસ્થ વિહારથી વિચરણ કરે છે, “ ણો સ્વલુ અહ તદ્વા
છઝમત્યે ભવિત્તા છઝમત્યાવક્રમણેણં અવક્રમિણ ” એવી રીતે હું છઝમ્મસ્થ દશા-
યુક્ત ન હોવાથી છઝમ્મસ્થ વિહારથી વિચરણ કરતો નથી. પરન્તુ અહ ણં ઉપ્પ-
વ્વણનાણદંસણધરે અરહા જિણે કેવલી ભવિત્તા કેવલી અવક્રમણેણં અવક્રમિણ ”
હું તો ઉત્પન્ન જ્ઞાનદર્શનધારી-સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાનથી યુક્તઅર્હન્
જિન કેવલી (કેવલજ્ઞાની) છુ અને કેવલિ વિહારથી વિચરણ કરતાં છું.
“ તણં મગવં ગોયમે જમાલિ અણગારં એવં વયાસી ” જમાલી અણગારની
આ પ્રકારની વાત સાંભળીને ભગવાન ગૌતમે તેને આ પ્રમાણે કહ્યું : “ ણો

ધૂમં સિવા, આવરિજ્જિહ્વા, નિવારિજ્જિહ્વા ' હે જમાલે ! નો સ્વલુ કેવલિનઃ
જ્ઞાનં દર્શનં વા શૈલે-પર્વતે વા, સ્તમ્ભે વા, સ્તૂપે વા-શિખરે આવ્રિયતે-ઈષત્
વ્રિયતે, નિવાર્યતે-નિવરાં વાર્યતે-પ્રતિહન્યતે વા ઇતિ-‘ જહ્ નં તુમં જમાલી !
ઉત્પન્નગાણદંસણધરે અરહા જિણે કેવલી ભવિત્તા કેવલિઅવક્રમેણેણં અવક્રતે
તો નં ઇમાહં દો વાગરણાહં વાગરેહિ ? ’-હે જમાલે ! યદિ સ્વલુ ત્વમ્ ઉત્પન્નજ્ઞાન-
દર્શનધારઃ અર્હન્ જિનઃ કેવલી ભૂત્વા કેવલ્યપક્રમેણ-કેવલિનિહારેણ અપક્રન્તો
વિહરસિ તદા સ્વલુ ઇમે દ્વે વ્યાકરણે પ્રશ્નો વ્યાકુરુ ? ઉત્તરં ? વક્ષ્યમાણપ્રશ્ન-
દ્વયસ્ય ઉત્તરં દેહીતિ ભાવઃ । તદેવ પ્રશ્નદ્વયમાહ-‘ સાસણ લોણ જમાલી !
અસાસણ લોણ જમાલી !, સાસણ જીવે જમાલી ! અસાસણ જીવે જમાલી ! ’
હે જમાલે ! કિમ્ અયં લોકઃ શાશ્વતો વર્તતે ? હે જમાલે ! કિં વા અયં લોકઃ

અનગારસે એસા કહા-‘ જો સ્વલુ જમાલિ ! કેવલિસ્સ જાણે વા દંસણે
વા સેલંસિ વા, થંમંસિ વા, ધૂમંસિ વા આવરિજ્જિહ્વા, નિવારિજ્જિહ્વા !
હે જમાલે ! કેવલીનો જ્ઞાન ઓર દર્શન કેવલજ્ઞાન એવં કેવલદર્શન-યે
દોનોં પર્વતમેં, સ્તમ્ભમેં, અથવા સ્તૂપમેં આવૃત-થોડીસી ખી રુકાવટવાલે
નહીં હોતે હૈં, ઓર ન હન દોનોંકા હનસે પ્રતિઘાતહી હોતા હૈં, સો
‘ જહ્ નં તુમં જમાલી ઉત્પન્નગાણદંસણધરે અરહા જિણે કેવલી ભવિત્તા
કેવલિ અવક્રમેણં અવક્રતે તો નં ઇમાહં દો વાગરણાહં વાગરેહિ ’ હે
જમાલે ! યદિ તુમ ઉત્પન્ન કેવલજ્ઞાન ઓર કેવલ દર્શનવાલે અર્હન્ત
જિન કેવલી હોર કેવલિ વિહારસે વિચરણ કરતે હોતો હન દો વ્યાક-
રણોંકા-પ્રશ્નોંકા-ઉત્તર દો-વે દો પ્રશ્ન વે હૈં-‘ સાસણ લોણ જમાલી !
અસાસણ લોણ જમાલી ! સાસણ જીવે જમાલી ! અસાસણ જીવે જમાલી !’

તત્ત જમાલી ! કેવલિસ્સ જાણે વા દંસણે વા સેલંસિ વા, થંમંસિ વા, ધૂમંસિ
વા આવરિજ્જિહ્વા, નિવારિજ્જિહ્વા ” હે જમાલી ! કેવલીનું કેવળજ્ઞાન અને કેવળ
દર્શન પર્વતમાં, સ્તંભમાં કે સ્તૂપમાં આવૃત થતું નથી એટલે કે જ્ઞાનમાં
પરિવર્તિ પણ અડખિલી રૂપ બની શકતા નથી અને તેમના દ્વારા તે બંનેનું
નિવરણ પણ કરી શકાતું નથી ‘ જહ્ નં તુમં જમાલી ઉત્પન્નગાણદંસણધરે
અરહા જિણે કેવલી ભવિત્તા કેવલિ અવક્રમેણં અવક્રતે તો નં ઇમાહં દો
વાગરણાહં વાગરેહિ ” હે જમાલી ! જો તમે ઉત્પન્ન કેવળજ્ઞાન અને કેવળ
દર્શનવાળા અર્હન્ત જિન કેવલી થાને કેવલિ નિહારથી વિચરણ કરતા હો,
તે સમયે તમે પ્રશ્ન કરો કે ઉત્તર આપો-“ સાસણ લોણ જમાલી ! અસાસણ
જીવે જમાલી ! સાસણ જીવે જમાલી ! ” હે જમાલી !

અશાશ્વતો વર્તેતે ? હે જમાલે ! કિમયં જીવઃ શાશ્વતો વર્તેતે કિંવા ? અયં જીવઃ અશાશ્વતો વર્તેતે ? , 'તદ્દર્શનં સે જમાલી અણગારે ભગવયા ગોયમેણં એવં વુત્તે સમાણે સંકિણ, કંલિણ, વિતિગિચ્છિણ ભેદસમાવન્ને કલુસસમાવન્ને જાણ યાવિ હોત્યા ' તતઃ સ્વલ્લુ સ જમાલિસનગારો ભગવતા ગૌતમેણ એવમુક્તરીત્યા પ્રશ્નદ્વય પૃષ્ઠ સન્ શક્લિતઃ ' અયં લોકો જીવશ્ચ કિં શાશ્વતો વર્તેતે ઇતિ કથનમુચિતં કિંવા અશાશ્વતો વર્તેતે ઇતિ કથનમુચિતમ્ ઇત્યેવ શક્લાયુક્તો જાતઃ । કાઢ્લક્ષિતઃ-અસ્ય પ્રશ્ન-દ્વયસ્ય ઇદમુત્તરં સમ્યક્ ન વા સમ્યક્, ઇદમપિ ન વા સમ્યક્ઃ ઇત્યેવ લોકજીવયોઃ શાશ્વતાશાશ્વતવિષયકજિહ્વાસાયુક્તો જાતઃ, વિચિકિત્સિતઃ-લોકજીવયોઃ શાશ્વતાશાશ્વતવિષયે અસ્મિન્નુત્તરે દત્તે ગૌતમસ્ય શ્રદ્ધા ભવિષ્યતિ ન વા ઇત્યેવં

હે જમાલે ! યહ લોક શાશ્વત હૈ, કિ અશાશ્વત હૈ ? હે જમાલે ! જીવ શાશ્વત હૈ કિ અશાશ્વત હૈ ? ' તદ્દર્શનં સે જમાલી અણગારે ભગવયા ગોયમેણં એવં વુત્તે સમાણે સંકિણ, કંલિણ, વિતિગિચ્છિણ, ભેદસમાવન્ને, કલુસસમાવન્ને જાણ યાવિ હોત્યા ' હસ પ્રકારકે દો પ્રશ્નોંકો જવ ભગવાન ગૌતમને જમાલિસે પૂછા-તવ વે જમાલિ અનગાર યહ લોક ઔર જીવ શાશ્વત હૈ, એસા કથન ડચિત હૈ, કિ યહ લોક ઔર જીવ અશાશ્વત હૈ, એસા કથન ડચિત હૈ, હસ પ્રકારસે શંકાયુક્ત હો ગયે, કાંક્ષિત-હન દોનોં પ્રશ્નોંકા યહ ઉત્તર ટીક હૈ, યા ટીક નહીં હૈ-યહ બી ટીક હૈ કિ ટીક નહીં હૈ-હસ પ્રકાર વે લોક ઔર જીવકી શાશ્વત અશાશ્વત વિષયમેં હસ ઉત્તરકે દેને પર ગૌતમકો શ્રદ્ધા હોગી યા નહીં હોગી

આ લોક શાશ્વત છે કે અશાશ્વત છે ? હે જમાલ ! અવ શાશ્વત છે કે અશાશ્વત છે ?

“ તદ્દર્શનં સે જમાલી અણગારે ભગવયા ગોયમેણં એવં વુત્તે સમાણે સંકિણ, કંલિણ, વિતિગિચ્છિણ, ભેદસમાવન્ને, કલુસસમાવન્ને જાણ યાવિ હોત્યા ” બ્યારે ભગવાન ગૌતમે જમાલી અણગારને આ બે પ્રશ્નો પૂછ્યા, ત્યારે જમાલી અણગારની કેવી હાલત થઈ તે હવે મૂત્રકાર પ્રકર ડરે ડે—

લોક તથા જીવને શાશ્વત કહેવા કે અશાશ્વત કહેવા, એ પ્રશ્નની શંકાથી તેઓ યુક્ત થયા. “ આ બન્ને પ્રશ્નોનો આ ઉત્તર ડીઝ છે કે ડીઝ નથી, ઘડિક એમ લાગે કે તે બન્નેને શાશ્વત કહેવા ઉચિત છે, ઘડિક એમ લાગે કે અશાશ્વત કહેવા ઉચિત છે, ” આ પ્રકારની વિનાશપુરી તેઓ યુક્ત થઈ ગયા. “ લોકને તથા જીવને શાશ્વત કહેવાથી જીવનને મારી શકત પર મદા બેયથે, કે અશાશ્વત કહેવાથી પ્રદા બેયથે, ” આ પ્રકારની વિચિત્ર

વિચિકિત્સાયુક્તો જાતઃ ! મેદસમાપન્નઃ-મેદં મતેર્મજ્ઞં કિંકર્તવ્યતાલક્ષણં સમા-
પન્નઃ-પ્રાપ્તઃ । કલુષસમાપન્નઃ-કલુષમ્ ‘નાહ કિમપિ જાનામિ ?’ इत्येवं
રૂપં સ્વાત્મનિ દૌર્મનસ્યં પ્રાપ્તશ્ચાપિ અમત્વત્, ‘જો સંચાણ્ ભગવત્તો ગોયમસ્સ
કિંચિ વિ પમોક્ખમાઙ્કિલ્લત્તણ્’ તુસિણીણ સંચિટ્ઠહ’ નો સ્વલુ સ જમાલિઃ
શક્નોતિ-સમયોં ભવતિ, ભગતો ગૌતમસ્ય કિંચિદપિ કિમપિ પ્રમોક્ષ-પ્રત્યુત્તર
માણ્યાતુમ્-જમાલિઃ ગૌતમસ્ય ઉક્તપ્રશ્નદ્વયસ્યોત્તર દાતું સમયોં નાભૂદિતિ ભાવઃ
અપિતુ તૂણીકઃ સંતિષ્ઠતે-મૌનમાલમ્બ્ય તિષ્ઠતિ, તદનન્તરમ્-‘જમાલીતિ
સમણે ભગવં મહાવીરે જમાલિં અગગારં એવં વયાસી’-હે જમાલે ! इति आमन्व्य
શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીરો જમાલિમ્ અનગારમ્ એવં વક્ષ્યમાણપકારેણ અવાદીત્-
‘અત્થિ ણં જમાલી ! મમં બહવે અંતેવાસી સમણા નિગંથા છુડમત્થા, જે ણં
પમૂ એયં વાગરણં વાગરિત્તણ્ જહાણં અહં’ હે જમાલે ! સન્તિ સ્વલુ મમ બહવોડન્તે-

इस प्रकारकी विचिकित्सासे युक्त हो गये । मेद समापन्न-किं कर्तव्य-
तारूप मतिमेदको प्राप्त हो गये. कलुष समापन्न-“मैं कुछ नहीं जानता
हूँ” इस प्रकारसे अपनी आत्मामें दौर्मनस्यको प्राप्त हो गये । ‘जो
संचाए हूँ भगवन्तो गोयमस्स किंघिवि पमोक्खाङ्किल्लत्तण, तुसिणीए
संचिट्ठह’ अतः वे भगवान् गौतमके दोनों प्रश्नोंका कुछ भी उत्तर
नहीं दे सके । केवल चुपचापही रहा । इसके बाद “जमालीति समणे
भगवं महावीरे जमालिं अनगारं एवं वयासी’ श्रमण भगवान् महा-
वीरने हे जमाले ! इस प्रकारसे संबोधित करते हुए उनसे कहा-
‘अत्थिणं जमाली । ममं बहवे अंतेवासी समणा निगंथा छुडमत्था-

ત્સાથી તેઓ યુક્ત થયા. “શો જવામ આપવો-શાશ્વત કહેવું” કે અશાશ્વત
કહેવું,” એવા મતિભેદથી તેઓ યુક્ત બન્યા. આ પ્રમાણે જવામ આપવાને
પોતે અપ્રમથં હોવાથી તેમને આત્મા ખિન્ન થયો. “જો સંચાણ્ ભગવત્તો
ગોયમસ્સ કિંચિ વિ પમોક્ખાઙ્કિલ્લત્તણ તુસિણીણ સંચિટ્ઠહ” આ પ્રકારની
પરિસ્થિતિમાં મૂકાયેલા જમાલી અણુગાર ભગવાન ગૌતમના પ્રશ્નોને કોઈ
પણુ ઉત્તર આપી શક્યા નહીં કેવળ ચુપચાપ બિસા જ રહ્યા.

ત્યાર બાદ મહાવીર પ્રભુ તે પ્રશ્નોને કેવો ઉત્તર આપે છે તે સૂત્રકારે
ખતાબું છે—“જમાલિ તિ સમણે ભગવં મહાવીરે જમાલિં અગગારં એવં
વયાસી” ત્યાર બાદ “હે જમાલી !” એવું સંબોધન કરીને શ્રમણ ભગ-
વાન મહાવીરે જમાલી અણુગારને આ પ્રમાણે કહ્યું—

“અત્થિણં જમાલી ! મમ બહવે અંતેવાસી સમણા નિગંથા છુડમત્થા જે
ણં પમૂ એયં વાગરણં વાગરિત્તણ-જહા અહં” હે જમાલી ! મારા અનેક શ્રમણ

વાસિનઃ શિષ્યાઃ શ્રમણા નિર્ગ્રન્થાઃ છદ્મસ્થાઃ, યે સ્વલુ પ્રમવઃ સમર્થા સન્તિ
 एतत् व्याकरणं पूर्वोक्तप्रश्नद्वयं व्याकर्तुम् उत्तरितुम्, यथा स्वलु अहम् एतत्
 प्रश्नद्वयं व्याकर्तुं समर्थोऽस्मि, तथैव मम शिष्या अपि श्रमणा निर्गन्था उपर्युक्त-
 प्रश्नद्वयं व्याकर्तुं समर्थाः सन्ति, इति भावः, किन्तु 'णो चेव णं एयप्पगारं
 भासं भासित्तए जहा णं तुमं' यथा स्वलु त्वं पूर्वोक्तां भाषां भाषसे—“ अहं स्वલु
 उत्पन्नज्ञानदर्शनधरः अर्हन् जिनः केवली भूत्वा केवलिविहारेण विह-
 रामि ” इति, नो चैव स्वलु तथा मम शिष्याः श्रमणा निर्गन्था एतन्प्रकारां भाषां
 भाषितुं समर्था भवन्ति—यद् “ वयम् उत्पन्नज्ञानदर्शनधरा अर्हन्तो जिनाः
 केवलिनो भूत्वा केवलिविहारेण विहरामः ” इति, । भगवान् अनेकान्तवादमा-
 श्रित्य पूर्वोक्तप्रश्नद्वयस्य स्वयमेवोत्तरमाह—‘ सासए लोए जमाळी ! जं णो
 कयाविणासी, णो कयाविण भवइ, ण कयावि ण भविस्सइ ’ हे जमाले ! शाश्वतः
 सर्वदा स्थायी अयं लोकः, यः स्वलु नो कदापि न आसीत्, अनादित्वात् न कदा-

जे णं पभू एयं वागरणं वागरित्तए—जहा अहं ’ हे जमालે ! મેરે અનેક
 અન્તેવાસી શ્રમણ નિર્ગ્રન્થ છદ્મસ્થ હૈં—વે હસ પ્રશ્નકો જિસ તરહસે મેં
 સમાધાન કર સકતા હું ઉસ તરહસે સમાધાન કર સકતે હે, કિ તુ
 ‘ ણો ચેવ ણં એયપ્પગારં ભાસં ભાસિત્તપ્—જહા ણં તુમં ’ વે તુમ્હારી
 જૈસી હસ ભાષાકા કિ મૈ ઉત્પન્ન જ્ઞાનદર્શનવાલા અર્હન્ જિન કેવલી
 હોકર કેવલિ વિહારો વિચરણ કરતા હુ ” નહીં ચોલતે હૈં ।

અવ ભગવાન્ અનેકાન્તવાદકા સહારા ઢેકર દ્વન દોનોં પ્રશ્નોંકા ઉત્તર
 ‘ સાસપ્પ લોપ્પ જમાલી ! જં ણો કયાવિ ણાસી, ણો કયાવિ ણ ભવઇ,
 ણ કયાવિ ણ ભવિસ્સઇ ” હસ સૂત્રપાઠ દ્વારા દેતે દુપ્પ જાહેને હૈં—હે
 જમાલે ! યહ લોક શાશ્વત હૈ અર્થાત્ સર્વદા સ્થાયી હૈ—વયોક્તે અનાદિ
 હોનેસે “યહ પહિલે નહીં થા’ એના નહીંહૈં—સદા હોનેસે યહ પહિલે થી

નિર્ગ્રન્થ શિષ્યો છદ્મસ્થ છે. તેઓ પણ મારી જેમ આ પ્રશ્નોનું સ્વતંત્ર
 કરવાને સમર્થ છે. પરંતુ “ ણો ચેવ ણ એયપ્પગારં ” નામ ભાસિત્તપ્—જહા ણં
 તુમં ” તેઓ તમારા જેવી આ ભાષા કે . હુ કેવલ ન તદ્યંતર રી અર્હન્
 જિન કેવલી હોવાથી કેવલિ વિહારથી વિચરણ કરે હુ ” એકવાર ત્યાં
 હવે મહાવીર પ્રભુ અનેકાન્તવાદનો આશ્રય કરીને તે બે પ્રશ્નોના જે ઉત્તર
 આપે છે તે સૂત્રરૂપ પ્રસ્ટ કરે છે—

“ સાસપ્પ લોપ્પ જમાલી ! જ ણો કયાવિ ણાસી, ણો કયાવિ ણ ભવઇ,
 ણો કયાવિ ણ ભવિસ્સઇ ” હે જમાલી ! આ હોય શાશ્વત કે સદા કે તેનું
 અસ્તિત્વ સદા રહેવાનું જ છે “ પહેલા તેનું અસ્તિત્વ ન હતું ” એકવાર

ચિત્ ન આસીત્ સદૈવ ભાવાત્ ન કદાચિન્ન ભવતિ સમ્પ્રતિ દૃશ્યમાનત્વાત્ ન કદાચિન્ન ભવિષ્યતિ, અપર્યવસિતત્વાત્, અપિતુ ' ધુવિં ચ, મવહ ય, મવિસ્સહ ય, ધુવે, ણિતિએ, સાસએ, અક્ષએ, અવ્વએ, અવઢિએ, ણિચ્ચે ' અમ્મૂચ્ચ, મવતિ ચ, મવિષ્યતિ ચ જીવલોરુપત્રાહસ્થાનાદિત્વાત્, અતએવાયં લોકઃ ત્રિકાલ-ભાવિત્વેનાચલત્વાત્ ધ્રુવઃ મેરુદિવત્ ધ્રુસ્ત્વાત્ નિયતઃ નિયતાકારઃ, નિયત-ત્વાદેવ શાશ્વતઃ પ્રતિક્ષણમપિ અસત્ત્વસ્યાભાવાત્, શાશ્વતત્વાદેવ અક્ષયઃ ક્ષયર-હિતઃ, અક્ષયત્વાદેવ અવ્યયઃ પ્રદેશાપેક્ષયા વ્યયરહિતઃ, અવસ્થિતઃ દ્રવ્યાપેક્ષયા

થા-તથા સંપ્રતિ દૃશ્યમાન હોનેસે યહ અચ ખી હૈ ઓર અપર્યવસિત અન્ત નહીં હોનેસે યહ મવિષ્યત્મે ખી રહેગા-યહી વાત-" ધુવિંચ, મવહ ય, મવિત્સહ ય ' હસ સૂત્રપાઠ દ્વારા વ્યક્ત કી ગઈ હૈ, અર્થાત્-અનાદિ ઓર અપર્યવસિત હોનેસે યહ લોક ત્રિકાલમેં રહતા હૈ-એસા કોઈસા ત્રિકા-લકા સમય નહીં હૈ, કિ જિસમેં યહ અપને અસ્તિત્વસે રહિત બના હો-અતઃ સર્વદા સ્થાયી હોનેસે હસે શાશ્વત કહા ગયા હૈ । હસીલિયે યહ લોક ત્રિકાલભાવી હોનેકે કારણ ' ધુવે, ણિતિએ, સાસએ, અક્ષએ, અવ્વએ, અવઢિએ, ણિચ્ચે ' ધ્રુવ હૈ-મેરુ આદિ પર્વતકી તરહ અચલ હૈ, નિયત હૈ-પ્રતિનિયત આકારવાલા હોનેસે હી યહ શાશ્વત હૈ-પ્રતિ-ક્ષણ ખી અસત્ત્વકા હસમેં અભાવ હૈ, શાશ્વત હોનેસે યહ અક્ષય-વિનાશ રહિત હૈ, અક્ષય હોનેસે હી અપને પ્રદેશોંકી અપેક્ષાસે વ્યયરહિત હૈ,

નથી-તે પહેલાં પણ હતો, અને વર્તમાન કાળમાં પણ તેનું અસ્તિત્વ પ્રત્યક્ષ દેખાય છે. અને તે અપર્યવસિત (અનંત) હોવાથી ભવિષ્યમાં પણ તેનું અસ્તિત્વ રહેશે જ. એ જ વાત " ધુવિં ચ, મવહ ય, મવિ-સ્સહ ય " આ સૂત્રપાઠ દ્વારા સૂત્રકારે વ્યક્ત કરી છે. કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે આ લોક અનાદિ અનંત હોવાથી ત્રણે કાળમાં તેનું અસ્તિત્વ રહે છે. એવો કોઈ પણ કાળ નથી કે જ્યારે આ લોકનું અસ્તિત્વ ન હોય આ રીતે સર્વદા સ્થાયી હોવાથી તેને શાશ્વત કહ્યો છે. એ જ કારણે આ લોક ત્રિકાળ ભાવી હોવાથી " ધુવે, ણિતિએ, સાસએ, અક્ષએ, અવ્વએ, અવઢિએ, ણિચ્ચે " ધ્રુવ છે-મેરુ આદિ પર્વતના જેવો અચલ છે, નિયત છે-જેવો તેનો આકાર છે એવા આકારમાં તે પ્રતિનિયત છે, પ્રતિનિયત આકારવાળો હોવાથી જ તે શાશ્વત છે, અને એક ક્ષણભર પણ તેના અસ્તિત્વનો અભાવ સંભવી શકતો નથી, શાશ્વત હોવાથી જ તે અક્ષય (વિનાશ રહિત) છે, અક્ષય-હોવાથી જ તે ચોતાના પ્રદેશોની અપેક્ષાએ વ્યયરહિત છે, અવસ્થિત છે,

સર્વદા વ્યવસ્થિતઃ, નિત્યઃ પ્રદેશદ્રવ્યોભયાપેક્ષયા નાશરહિતશ્ચ લોકો વર્તતે
 इति ’ લોકસ્ય કથञ्चित् અશાશ્વતત્વમાહ—‘ અસાસૃ લોૃ જમાલી ! જઞો
 ઓસપ્પિણી ભવિત્તા ઉસસપ્પિણી ભવહ, ઉસસપ્પિણી ભવિત્તા ઓસપ્પિણી ભવહ ’
 હે જમાલે ! અયં લોકઃ સંસારઃ અશાશ્વતોઽપિ વર્તતે, યતઃ સ્વલુ અવસર્પિણી
 ભૂત્વા ઉત્સર્પિણી ભવતિ, અયચ ઉત્સર્પિણી ભૂત્વા અવસર્પિણી ભવતિ, ઇતદપેક્ષયા
 લોકઃ અશાશ્વતોઽપિ વર્તતે इति ભાવઃ, અથ જીવમાશ્રિત્ય શાશ્વતત્વાદિકમાહ—
 ‘ સાસૃ જીવે જમાલી ! જં ણં કયાહ ણાસી ’ જાવ ણિચ્ચે ’ હે જમાલે ! જીવઃ
 આત્મા શાશ્વત વર્તતે, યત્ સ્વલુ જીવો નો કદાચિત્ ન આસીત્ અનાદિત્વાત્,

અવસ્થિત—દ્રવ્યોંકી અપેક્ષાસે સર્વદા વ્યવસ્થિત હૈ—તથા—નિત્ય પ્રદેશ
 एवं द्रव्य इन दोनोंकी अपेक्षासे यह नाशरहित है, इस प्रकारके
 લોકમેં શાશ્વતત્વ પ્રતિપાદિત કરકે અવ ઉસમેં કથञ्चित્ અશાશ્વતત્વકા
 પ્રતિપાદન કરનેકે લિયે ‘ અસાસૃ લોૃ જમાલી ! જઞો ઓસપ્પિણી
 ભવિત્તા, ઉસસપ્પિણી ભવહ, ઉસસપ્પિણી ભવિત્તા ઓસપ્પિણી ભવહ ’
 હિસ સૂત્રપાઠ દ્વારા પ્રશુ કહતે હૈં, કિ હે જમાલે ! યહ લોક—સંસાર
 અશાશ્વત ખી હૈ કયોંકિ હિસમેં અવસર્પિણી હોકર ફિર ઉત્સર્પિણી
 હોતી હૈ, ઉત્સર્પિણી—હોકર અવસર્પિણી હોતી હૈ । હિસ પ્રકાર કાલકે
 પલટનેસે યહ લોક અશાશ્વત ખી હૈ । અવ જીવમેં શાશ્વતત્વ અશાશ્વ-
 તત્વકા પ્રતિપાદન કરનેકે લિયે ‘ સાસૃ જીવે જમાલી ! જં કયાહ ણાસી,
 જાવ ણિચ્ચે ’ પ્રશુ કહતે હૈં કિ હે જમાલે ! જીવ—આત્મા—શાશ્વત હૈ,

द्रव्येनी अपेक्षासे सर्वदा व्यवस्थित છે तथा नित्य છે—પ્રદેશ અને દ્રવ્ય એ
 બન્નેની અપેક્ષાએ તે નાશરહિત છે આ રીતે લોકમાં શાશ્વતતાનું પ્રતિપાદન
 કરીને હવે સૂત્રકાર અમુક દષ્ટિએ લોકમાં અશાશ્વતતાનું પ્રતિપાદન કરે છે—
 “ અસાસૃ લોૃ જમાલી ! જઞો ઓસપ્પિણી ભવિત્તા ઉસસપ્પિણી ભવહ, ઉસ
 પ્પિણી ભવિત્તા ઓસપ્પિણી ભવહ ” હે જમાલી ! આ લોક અશાશ્વત પણ છે
 કારણ કે તેમાં અવસર્પિણી કાળ આવીને ત્યાર બાદ ઉત્સર્પિણી કાળ આવે
 છે અને ઉત્સર્પિણી કાળ આવીને અવસર્પિણી કાળ આવે છે. આ પ્રકારના
 કાળના પલટાઓની અપેક્ષાએ આ લોક અશાશ્વત પણ છે.

હવે જીવમાં શાશ્વતતા અને અશાશ્વતતાનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવે
 છે—“ સાસૃ જીવે જમાલી ! જં કયાહ ણાસી, જાવ ણિચ્ચે ” મહાવીર પ્રશુ
 જમાલી અણુગારને કહે છે કે હે જમાલી ! જીવ (આત્મા) શાશ્વત છે.
 ભૂતકાળમાં પણ તેનું અસ્તિત્વ હતું, વર્તમાનકાળમાં પણ તેનું અસ્તિત્વ છે

યાવત્ નો કદાપિ ન ભવતિ, નો વા કદાપિ ન ભવિષ્યતિ, અપિતુ ભૂતથ, ભવતિ
 ચ ભવિષ્યતિ ચ, અત એવ ધ્રુવઃ, નિયતઃ શાશ્વતઃ, અક્ષયઃ, અવ્યયઃ, અવસ્થિતઃ,
 નિત્યશ્ચ વર્તતે । અથ જીવસ્ય કથશ્ચિદ્ અશાશ્વતત્વમાહ—‘અસાસણ જીવે જમાલી !
 જં ણં નેરહણ મવિત્તા તિરિક્કલ્લજોણિણ મવહ, તિરિક્કલ્લજોણિણ મવિત્તા માણુસે
 મવહ, મણુસે મવિત્તા, દેવે મવહ ’ હે જમાલે ! અયં જીવઃ આત્મા અશાશ્વતો
 વર્તતે, તત્ર કારણમાહ—યત્ યસ્માત્ સ્વલ્લુ નૈરયિકો ભૂત્વા તિર્યગ્ચોનિકો ભવતિ,
 તિર્યગ્ચોનિકો ભૂત્વા મનુષ્યો ભવતિ, મનુષ્યો ભૂત્વા દેવો ભવતિ, इत्यपेक्षया
 જીવઃ અશાશ્વતોઽપિ ભવતીતિભાવઃ । અગ્રાચં ભાવઃ—યત્—દ્રવ્યાર્થિકનયાપેક્ષયા
 લોકો જીવશ્ચ શાશ્વતઃ, પર્યાયાર્થિકનયાપેક્ષયા લોકો જીવશ્ચ અશાશ્વત ઇતિ ।

કર્ણોક્તિ જીવ કિસી ખી કાલમેં નહીં થા—એસા નહીં હૈ, ભૂતકાલમેં યહ
 નહીં થા એસા નહીં હૈ વર્તમાનમેં યહ નહીં હૈ, એસા ખી નહીં હૈ,
 તથા ભવિષ્ય મેં યહ નહીં રહેગા એસા ખી નહીં હૈ ।
 કર્ણોક્તિ અનાદિ હોનેસે યહ પહિલે થા, વર્તમાનમેં દૃશ્યમાન હોનેસે
 યહ અબ ખી હૈ, ઓર અપર્યવસિત હોનેસે યહ ભવિષ્યતમેં રહેગા,
 અત એવ યહ ધ્રુવ, નિયત, શાશ્વત, અક્ષય, અવ્યય, અવસ્થિત ઓર
 નિત્ય હૈ ‘અસાસણ જીવે જમાલી !’ હે જમાલે ! જીવ કથંચિત્ અશા-
 શ્વત ખી હૈ, કર્ણોક્તિ યહ નૈરયિક પર્યાયવાલા હોકર તિર્યગ્ચોનિક હો
 જાના હૈ, તિર્યગ્ચોનિક હોકર મનુષ્ય હો જાના હૈ, મનુષ્ય હોકર ફિર
 દેવ બન જાતા હૈ, ઇસ અપેક્ષા પર્યાયોંકે વડલનેસે યહ જીવ અશાશ્વત
 ખી હૈ, ઇસ પૂર્વોક્ત કથેનકા નિષ્કર્ષ એસા હૈ, કિ જીવ એવં દ્રવ્યાર્થિક
 નયકી અપેક્ષાસે તો શાશ્વત હૈ, ઓર પર્યાયાર્થિક નયકી અપેક્ષાસે

અને ભવિષ્યમાં પણ તેનું અસ્તિત્વ રહેશે કારણ કે તે અનાદિ હોવાથી
 પહેલાં હોતો, વર્તમાનમાં પણ તેનું અસ્તિત્વ દેખાય છે, અને તે અપર્યવસિત
 (અનંત) હોવાથી ભવિષ્યમાં પણ તેનું અસ્તિત્વ રહેશે જ. તેથી તે ધ્રુવ,
 નિયત, શાશ્વત, અક્ષય, અવ્યય, અવસ્થિત અને નિત્ય છે “અસાસણ જીવે
 જમાલી !” હે જમાલી ! અમુક દૃષ્ટિએ વિચારતા જીવ અશાશ્વત પણ છે,
 કારણ કે નૈરયિક પર્યાયમાંથી તિર્યગ્ચોનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને તિર્યગ્ચો-
 નિકોમાંથી નીકળીને મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને મનુષ્યોમાંથી દેવગતિમાં
 પણ જાય છે. આ રીતે પર્યાયો બદલાતી રહેતી હોવાથી તે પર્યાયની અપે-
 ક્ષાએ અશાશ્વત છે. ઉપર્યુક્ત કથનના નિચોડ રૂપે એમ કહી શકાય કે જીવ
 અને લોક દ્રવ્યાર્થિક નયની અપેક્ષાએ શાશ્વત છે અને પર્યાયાર્થિક નયની
 અપેક્ષાએ અશાશ્વત છે.

‘ તણં સે જમાલી અળગારે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ એવમાઙ્કલમાણસ્સ જાવ એવં પરુવેમાણસ્સ એયમટ્ટં ણો સદ્દહ, ણો પત્તિણ્ણ, ણો રોણ્ણ ’ તતઃ સ્વલ્લ સ જમાલિરનગારઃ શ્રમસ્ય ભગવતો મહાવીરસ્ય એવમ્ ઉપર્યુક્તરીત્યા “ લોકઃ, જીવશ્ચ કથશ્ચિત્ શાશ્વતઃ, કથંચિત્ અશાશ્વતશ્ચે ” ત્યાદિકમ્ આચક્ષાણસ્ય યાવત્ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા ભાષમાણસ્ય પ્રજ્ઞાપયતઃ પ્રરૂપયતશ્ચ એતમર્થ-નો શ્રદ્ધાતિ, નો પ્રત્યેતિ તત્રાર્થેન વિશ્વસિતિ, નો રોચયતિ તદર્થં રુચિવિષયં ન કરોતિ, ‘ એયમટ્ટં અસદ્દહમાણે, અપત્તિયમાણે, અરોયમાણે દોઢંચંપિ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયાઓ આયાણ અવક્કમહ ’ એતમર્થ પૂર્વોક્તાર્થમ્ અશ્રદ્ધત્ શ્રદ્ધા-વિષયમકુર્વન્, અપત્તિયન્, તત્રાર્થે, વિશ્વાસમકુર્વન્, આરોચયન્ તત્ર રુચિમકુ-

અશાશ્વત હૈં । ‘ તણં સે જમાલો અળગારે સમણસ્સ ભગવઓ મહા-વીરસ્સ એવમાઙ્કલમાણસ્સ જાવ એવં પરુવેમાણસ્સ એયમટ્ટં ણો સદ્દહ, ણો પત્તિણ્ણ, ણો રોણ્ણ ’ શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરને જબ હસ પ્રકારસે લોક એવં જીવકે વિષયમેં કથન કિયા, અર્થાત્ લોક એવં જીવ કિસી અપેક્ષા શાશ્વત ખી હૈં, ઓર કિસી અપેક્ષા અશાશ્વત ખી હૈં, એસા કહા, યાવત્ હસ વિષય પર ભાષણ કિયા, પ્રજ્ઞાપના કી એવં પ્રરૂપણા કી-તથ ખી જમાલિને પ્રભુ કથિત હસ અર્થકો શ્રદ્ધાસે નહીં દેલા, ઉસે અપની પ્રતીતિ કોટિમેં નહીં લિયા, ન અપની રુચિકા ઉસે વિષયહી બનાયો-પ્રત્યુત ‘ એયમટ્ટં અસદ્દહમાણે, અપત્તિયમાણે, આરોયમાણે દોઢંચંપિ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયાઓ આયાણ અવક્ક-મહ ’ અપની આદતસે લાચાર બનકર ઉસને ઉસ અર્થ પર અશ્રદ્ધા રહી, અપ્રતીતિહી રહી ઓર અપની રુચિસે ખી ઉસે બાહર રલા, હસ તરહ

“ તણં સે જમાલી અળગારે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ એવમાઙ્ક-લમાણસ્સ જાવ એવં પરુવેમાણસ્સ એયમટ્ટં ણો સદ્દહ, ણો પત્તિણ્ણ, ણો રોણ્ણ ” ત્યારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે લોક અને જીવને અમુક અપેક્ષાએ શાશ્વત અને અમુક અપેક્ષાએ અશાશ્વત કહ્યા, વિશેષ કથન દ્વારા એ વાતનું સમ-ર્થન કર્યું, દૃષ્ટાન્તો દ્વારા એ વાતને પ્રજ્ઞાપિત કરી અને પ્રરૂપિત કરી, ત્યારે જમાલીને મહાવીર પ્રભુના તે મન્તવ્ય પ્રત્યે શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન ન થઈ, તેને તેની પ્રતીતિ ન થઈ અને તે મન્તવ્ય તેને રૂચું પણ નહીં

“ એયમટ્ટં અસદ્દહમાણે, અપત્તિયમાણે, અરોયમાણે દોઢંચંપિ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયાઓ આયાણ અવક્કમહ ” પોતાની આદત આગળ લાચાર બનીને તેણે મહાવીર પ્રભુના તે કથન પ્રત્યે અશ્રદ્ધા જ રાખી, તેના પ્રત્યે અપ્રતીતિ જ રાખી અને તેના પ્રત્યે પોતાની અરુચિ જ બતાવી. આ પ્રકારની પરિસ્થિતિને અધીન બનીને તે ફરીથી પણ શ્રમણ ભગવાન મહા-

વન્ દ્વિતીયમપિ વારં, મગવદનુમતિમન્તરેણ પૂર્વમ્ મગવત્સમોપાન્નિર્ગતઃ તદપે-
 ક્ષયા 'દોષ્ણંપિ' દ્વિતયમપિ, ઇત્યુક્તમ્ 'શ્રમણસ્ય મગવતો મહાવીરસ્ય અન્તિ-
 કાત્-સમીપાત્ આત્મના-સ્વયમેવ અનાપૃચ્છચૈવ અપક્રામતિ-અપસરતિ 'અવ-
 ક્રમિત્તા બહૂર્હિ અસંભાવુઃસંભાવનાર્હિ મિચ્છતાભિણિવેસેહિય અપ્પાણં ચ પરં ચ
 તદુભયં ચ વુગ્ગાહેમાણે વુપ્પાપમાણે બહુયાઈં વાસાઈં સામન્નપરિયાગં પાઉણહ,
 અપક્રામ્ય-નિર્ગત્ય વહીભિઃ અસદ્ધાવોદ્ભાવનાભિઃ-અસદ્ધાવોદ્ધાવનાઃ-અસતો
 વસ્તુનઃ સત્ત્વેન પ્રતિપાદનાનિ તાભિઃ અસત્યકલ્પનાભિરિત્યર્થઃ, મિથ્યાભિનિવે-
 શૈશ્વ મિથ્યાત્વકદાગ્રહૈઃ આત્માનં ચ પરં ચ તદુભયં ચ સ્વપરોભયં ચ વ્યુદગ્રાહ-
 યન્ કુશ્રદ્ધાગ્રસ્તં કુર્વન્, વ્યુત્પાદયન્ કુશ્રદ્ધામેવ ગ્રાહયન્ મિથ્યાત્વં પ્રાપયન્નિત્યર્થઃ
 વહૂનિ-અનેકાનિ વર્ષાણિ શ્રામણ્યપર્યાયં-સાધુત્વપર્યાયં પાલયતિ, 'પાઉણેત્તા
 અર્દ્ધમાસિયાણ સંલેહનાણ અત્તાણં ઇસેઈ' પાલયિત્વા અર્દ્ધમાસિકયા અર્દ્ધમા-
 સનકર વહ પુનઃ ઓ શ્રમણ મગવાન્ મહાવીરકે પાસસે નિકલ ગયા,
 ઉસે કિસીને વહાંસે હટાયા વહીં-उनकी अनुमति लिये बिनाही स्वयं
 હટકર વહ વહાંસે ચલાગયા 'અવક્રમિત્તા બહૂર્હિ અસંભાવુઃસંભાવનાર્હિ
 મિચ્છતાભિણિવેસેહિય અપ્પાણં ચ પરં ચ તદુભયં ચ વુગ્ગાહેમાણે
 વુપ્પાપમાણે બહુયાઈં વાસાઈં સામન્નપરિયાગં પાઉણહ' વહાંસે ચલે
 જાવર ઉસને અપની કપોલકલ્પનાઓસે અસત્ વસ્તુકો સત્યરૂપસે
 પ્રતિપાદન કરનેવાલી-અસત્ય કલ્પનાઓસે, તથા મિથ્યા કદાગ્રહોસે
 અપનેકો, દૂસરોંકો એવં અપનેકો દૂસરોંકો દોનોંકો કુશ્રદ્ધાયુક્ત બનાયા,
 મિથ્યાત્વમેં खुद डुबा दूसरोंको डुबाया, इस तरहसे अनेक वर्षों तक
 ऐसेही कुकार्योंका प्रचार करते हुए उसने श्रामण्यपर्यायका पालन किया

વીર પાસેથી રવાના થઇ ગયો-કોઇએ તેને ત્યાંથી ચાલ્યા જવાનું કહ્યું ન
 હતું છતાં પણ મહાવીર પ્રભુની અનુમતિ લીધા વિના તે ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો.
 “અવક્રમિત્તા બહૂર્હિ અસંભાવુઃસંભાવનાર્હિ મિચ્છતાભિણિવેસેહિય અપ્પાણં ચ
 પરં ચ તદુભયં ચ વુગ્ગાહેમાણે વુપ્પાપમાણે બહુયાઈં વાસાઈં સામન્નપરિયાગં
 પાઉણહ” ત્યાંથી નીકળીને તેણે પોતાની કપોલકલ્પનાઓથી-અસત્ વસ્તુને
 સત્યરૂપે પ્રતિપાદિત કરનારી અસત્ય કલ્પનાઓથી તથા મિથ્યાત્વ કદાગ્રહોથી
 પોતાને, અન્યને તથા ઉભયને (પોતાને અને અન્યને) કુશ્રદ્ધાયુક્ત બનાવ્યા,
 અને મિથ્યાત્વમાં ડૂબેલા તેણે બીજા લોકોને પણ મિથ્યાત્વમાં ડૂબાડ્યા. આ
 રીતે અનેક વર્ષ પર્યન્ત આ પ્રકારની કુપ્રરૂપણા કરતાં કરતાં તેણે શ્રામણ્ય

सेन निष्पाद्यया संलेखनया शरीरशोषणरूपया आत्मानं स्वशरीरं जूपयति-
कृशति क्षीणं करोतीत्यर्थः ' झूसेत्ता तीसं भत्ताइं अणसणाए छेदेइ ' अर्द्धमा-
सिक्या संलेखनया आत्मानं जूपित्वा कृश कृत्वा त्रिशत् भक्तानि अनशनतया
अनशनेन छिनत्ति, ' छेदेत्ता तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंते कालमासे कालं
किच्चा ' - त्रिशद् भक्तानि अनशनेन छित्वा तस्य स्थानस्य अनालोचितप्रति-
क्रान्तः - अकृतालोचनप्रतिक्रमणः आलोचनप्रतिक्रमणमकृत्वा कालमासे कालं
कृत्वा ' लंतए कप्पे तेरससागरोवममठिइएसु देवकिव्विसिएसु देवेसु देवकिव्विसि-
यत्ताए उववन्ने ' लान्तके कल्पे विमाने त्रयोदशसागरोपमस्थितिकेषु त्रयोदश-
सागरोपमा स्थितिर्यत्र तेषु देवकिल्विषिकेषु देवयोनिषु देवकिल्विषिकतया देव-
किल्विषिकरूपेण उत्पन्नः ॥ सू० १४ ॥

' पाउणिता अद्धमासियाए संलेहणाए अत्ताणं झूसेइ ' जब उसका
अन्त समय नजदीक आ गया, तब उसने अर्द्ध मासकी संलेखना
धारण की, इससे उसने अपने शरीरको कृश किया अर्थात् संधारा
किया ' झूसेत्ता तीसं भत्ताइं अणसणाए छेदेइ ' कृश करके तीस
भक्तोंको उसने अनशन द्वारा छेद दिया ' छेदेत्ता तस्स ठाणस्स अणा-
लोइयपडिक्कंते कालमासे कालं किच्चा ' छेद करके वह विना पूर्व पाप-
स्थानोंकी आलोचना और प्रतिक्रमण किये काल अवसर काल कर
और ' लंतए कप्पे तेरससागरोवममठिइएसु देवकिव्विसिएसु देवेसु
देवकिव्विसियत्ताए उववन्ने ' वह लान्तक विमानमें १३ तेरह साग-
रोपमकी स्थितिवाले किल्विषिक देवोंमें - देव योनिमें - किल्विषिक देवकी
पर्यायसे उत्पन्न हो गया ॥ सू० १४ ॥

पर्यायनु' पावन कथुं. " पाउणिता अद्धमासियाए संलेहणाए अत्ताणं झूसेइ "
त्यार भाव न्यारे तेने अन्तकाग नजदीक आये। त्यारे तेले अर्धा मासने।
संधारे। धारण कथीं. अने संधारा द्वारा तेले पोताना शरीरने कृश करी
नाभ्यु. " झूसेत्ता तीसं भत्ताइ अणसण ए छेदेइ " शरीरने कृश करी नाभीने
तेले अनशन द्वारा तीस भक्तोनु (तीस टंकना लोअननु) छेदन करी
नाभ्यु " छेदिता तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंते कालमासे कालं किच्चा "
तीस भक्तोने परित्याग करवा छता पणु पेताना पूर्व पापस्थानेनी आवो
येना अने प्रतिक्रमण कथीं विना, काणने अवसर आवता काणधनं पाभीने
" लंतए कप्पे तेरससागरोवममठिइएसु देवकिव्विसिएसु देवेसु देव किव्विसिय-
त्ताए उववन्ने " ते लान्तक विमानमा १३ सागरोपमनी स्थितिवाणा डिद्वि-
षिक देवोमां-देव-योनिमां-डिद्विषिक देवनी पर्याये उत्पन्न थयो. ॥सू०१४ ॥

मूलम्—‘ तए णं से भगवं गोयमे जमालिं अणगारं कालगयं
जाणित्ता जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ,
उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं वंदइ, नमंसइ, वंदित्ता
नमंसित्ता एवं वयासी--एवं देवाणुप्पिया णं अंतेवासी कुसिस्से
जमाली णामं अणगारे से णं भंते ! जमाली अणगारे काल-
मासे कालं किच्चा कहिं गए, कहिं उववन्ने ? गोयमाइ समणे
भगवं महावीरे भगवं गोयमं एवं वयासी--एवं खलु गोयमा !
ममं अंतेवासी कुसिस्से जमालीणामं से णं तथा मम एवं
आइक्खमाणस्स भासमाणस्स पणवेमाणस्स परूवे-
माणस्स एयमट्ठं णो सदहइ, णो पत्तिएइ, णो रोएइ एयमट्ठं
असदहमाणे, अपत्तियमाणे, अरोएमाणे दोच्चं पि ममं अंतियाओ
आयाए अवक्कमइ, अवक्कमित्ता बहूहिं असब्भावोब्भावणाहिं
तं चेव जाव देवकिब्बिसियत्ताए उववन्ने ॥ सू० १५ ॥

छाया—ततः खलु स भगवान् गौतमो जमालिम् अनगारम् कालगतं ज्ञात्वा
यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरस्तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य श्रमणं भगवन्तं
महावीरं वन्दते, नमस्यति, वन्दित्वा, नमस्यित्वा एवम् अवादीत्—एवं खलु
देवानुप्रियाणाम् अन्तेवासी कुशिष्यो जमालिर्नाम अनगारः, स खलु भगवन् !
जमालिरनगारः कालमासे कालं कृत्वा कुत्र गतः ? कुत्र उपपन्नः ? गौतम ! इति
श्रमणो भगवान् महावीरो भगवन्तं गौतमम् एवम् अवादीत्—एवं खलु गौतम !
मम अन्तेवासी कुशिष्यो जमालिर्नाम, स खलु तदा मम एवम् आचक्षणस्य
भाषमाणस्य प्रज्ञापयतः प्ररूपयतः एतमर्थं नो श्रद्धयाति, नो प्रत्येति, नो रोच-
यति, एतमर्थम् अश्रद्धयत्, अप्रतियन् अरोचयन् द्वितीयमपि मम अन्तिकात्
आत्मना अपक्राम्यति, अपक्राम्य बह्विभिः असद्भावोद्भावनाभिस्तदेव यावत्
देवकिस्त्रिषिकतया उपपन्नः ॥ सू० १५ ॥

ટીકા—અથ ગૌતમો જમાલેરનગારસ્ય કાલધર્મપ્રાપ્ત્યનન્તરમુત્પત્તિ પૃચ્છતિ તદ્દં ણં સે ઇત્યાદિ, ‘તદ્દં ણં સે ભગવં ગોયમે જમાલિં અણગારં કાલગયં જાણિત્તા જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ’ તતઃ સ્વલુ સ ભગવાન્ ગૌતમઃ જમાલિમ્ અનગારં કાલગતં મરણધર્મપ્રાપ્તં જ્ઞાત્વા, યત્રૈવ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીર આસીત્ તત્રૈવ ઉવાગચ્છતિ, ‘ઉવાગચ્છિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં વંદહ, નમંસહ, વંદિત્તા, નમંસિત્તા એવં વયાસી’—ભગવત્સમીપે ઉપાગત્ય શ્રમણં ભગવન્ત મહાવીરં વન્દતે, નમસ્યતિ, વન્દિત્વા નમસ્યિત્વા એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્—‘એવં સ્વલુ દેવાણુપ્પિયાણં અંતેવાસી કુસિસે જમાલીનામં અણગારે’ એવં સ્વલુ પૂર્વોક્તરીત્યા વર્ણિતો દેવાનુપ્પિયાણામ્ ભવતામ્ અન્તેવાસી કુશિસ્યો જમાલિનામ અનગારો વર્તતે, ‘સે ણં મંતે ! જમાલી અણગારે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા કહિં ગણ, કહિં ઉવવન્ને ?’ હે ભદન્ત ! સ્વલુ જમાલિ-

‘તદ્દં ણં સે ભગવં ગોયમે જમાલિં અણગારં’ ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ—(તદ્દં ણં સે ભગવં ગોયમે જમાલિં અણગારં કાલગયં જાણિત્તા જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ) ઘાદ મેં જબ ભગવાન્ ગૌતમકો યહ જ્ઞાત હુઆ કિ જમાલિ અનગાર કાલગત હો ગયે હૈં—તચ વે જહાં શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર વિરાજમાન થે—વહાં આપે (ઉવાગચ્છિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં વંદહ, નમંસહ, વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી) વહાં આ કરકે ઉન્હોંને શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકી વન્દના કી, નમસ્કાર કિયા વન્દના નમસ્કાર કરકે ઉન્હોંને ઉનસે હસ પ્રકાર કહા (એવં દેવાણુપ્પિયાણં અંતેવાસી કુસિસે જમાલીનામં અણગારે સે ણં મંતે ! જમાલી અણગારે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા કહિં ગણ, કહિં ઉવવન્ને ?) હે ભદન્ત ! આપ દેવાનુપ્પિયાકા અંતેવાસી

“તદ્દં ણં સે ભગવં ગોયમે જમાલિં અણગારં” ઇત્યાદિ—

ટીકાર્થ—“તદ્દં ણં સે ભગવં ગોયમે જમાલિં અણગારં” કાલગયં જાણિત્તા જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ” ત્યારબાદ જ્યારે ભગવાન ગૌતમે એ વાત જાણી કે જમાલી અણગાર કાલધર્મ પામી ગયા છે, ત્યારે તેઓ જ્યાં જ્યાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર વિરાજતા હતા, ત્યાં આવ્યા. “ઉવાગચ્છિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં વંદહ, નમંસહ વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી” ત્યાં આવીને તેમણે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદણા કરી, નમસ્કાર કર્યા. અને વંદણા નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે પૂછ્યું—

“એવં દેવાણુપ્પિયાણં અંતેવાસી કુસિસે જમાલીનામં અણગારે સે ણં મંતે ! અણગારે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા કહિં ગણ, કહિં ઉવવન્ને ?” હે ભદન્ત !

અનગારઃ કાલમાસે કાલં કૃત્વા મરણધર્મં પ્રાપ્ય કુત્ર ગતઃ ? કુત્ર ઉત્પન્નઃ ? મગ-
વાનાહ-‘ ગોયમા ! સમણે મગવં મહાવીરે મગવં ગોયમં એવં વયાસી ’-હે
ગૌતમ ! इति आमन्त्र्य श्रमणो भगवान् महावीरो भगवन्तं गौतमम् एवं वक्ष्यमाण-
प्रकारेण अवादीत्-‘ एवं खलु गौयमा ! मम अन्तेवासी कुसिरसे जमालीणामं ’
हे गौतम ! एवं खलु पूर्वोक्तरीत्या वर्णितो मम अन्तेवासी कुशिष्यो जमालि-
नाम वर्तते, ‘ से णं तथा मम एवं आइक्खमाणस्स भासमाणस्स पण्णवेमाणस्स
परुवेमाणस्स एयमट्ठं णो सदहइ, णो पत्तिएइ, णो रोएइ ’ स खलु जमालिस्तदा
तस्मिन्काले मम एवं पूर्वोक्तरीत्या आचक्ष्णस्य ‘ लोकोऽयं कथञ्चित् शाश्वतः,
कथञ्चित् अशाश्वतश्च, जीवोऽपि कथञ्चित् शाश्वतः, कथञ्चित् अशाश्वतश्च ’ इत्यादि
आख्यानं कुर्वतः, भाषमाणस्य प्रज्ञापयतः प्ररूपयतश्च एतमर्थं नो श्रद्धयाति,
नो प्रत्येति नो विश्वसिति, नो वा रोचयति, नो प्रीतिविषयं करोति, ‘ एयमट्ठं-
असदहमाणे अपत्तियमाणे अरोएमाणे दोच्चंपि मम अंतियाओ आयाए अक्क-
मइ ’ एतमर्थं पूर्वोक्तार्थम् अश्रद्धात् श्रद्धाविषयम् अकुर्वन्, अपत्तियन्-अविश्व-
सन्, अरोचयन् प्रीतिविषयमकुर्वन्, द्वितीयमपि वारं मम अन्तिकात् समीपात्
आत्मना स्वयमेव मामनापृच्छचैवेत्यर्थः अपक्रामति-निर्गच्छति, ‘ आयाए अव-

कुशिष्य जो जमाली नामका अनगार था-वह अपने काल अवसर काल-
कर कहा गया और कहा उत्पन्न हुआ है ? (गोयमाइ ससणे भगवं महा-
वीरे भगव गोयमं एवं वयासी) तब हे गौतम ! इस प्रकारसे संबो-
धित करते हुए श्रमण भगवान् महावीरने भगवान् गौतमसे इस प्रकार
कहा-‘ एवं खलु गोयमा ! मम अन्तेवासी कुसिरसे जमाली णामं
अनगारे से णं तथा मम एवं आइक्खमाणस्स भासमाणस्स पण्णवे-
माणस्स परुवेमाणस्स एयमट्ठं णो सदहइ, णो पत्तिएइ, णो रोएइ-
एयमट्ठं असदहमाणे अपत्तियमाणे, अरोएमाणे दोच्चंपि मम अन्तियाओ

આપ દેશાનુપ્રિયનો જમલી અશુગાર નામનો જે કુશિષ્ય હતો, તે પોતાના
કાળનો અવસર આવે કાળધર્મ પામીને ક્યાં (કઈ ગતિમાં) ગયો છે અને
ક્યાં ઉત્પન્ન થયો છે ?

“ ગોયમાઈ સમણે મગવં મહાવીરે મગવં ગોયમ એવં વયાસી ” ત્યારે
“ હે ગૌતમ ! ” એવું સંબોધન કરીને શ્રમણ ભગવાને ગૌતમને આ પ્રમાણે
કહ્યું : “ એવં खलु गोयमा ! मम कुस्सिसे जमाली णामं अनगारे से णं तथा
मम आइक्खमाणस्स भासमाणस्स पण्णवेमाणस्स परुवेमाणस्स एयमट्ठं णो सद-
हइ, णो पत्तिएइ, णो रोएइ, एयमट्ठं असदहमाणे, अपत्तियमाणे, अरोएमाणे

કમિત્તા વહ્દિં અસંભાવુન્ભાવનાહિં તં ચેવ જાવ દેવકિલ્લિવલિયત્તાણ ઉવવન્ને ? આત્મના-સ્વગમેવ મમાન્તિકાત્ અપક્રમ્ય-નિર્ગત્ય વહ્દીભિઃ અસંજ્ઞાવોદ્ઘાવનાભિઃ -અસત્પરૂપનારૂપાભિઃ તદેવ યાવત્ મિથ્યાત્વામિનિવેશૈશ્ચ આત્માનં ચ પરં ચ તદુભયં ચ વ્યુદગ્રાહ્યન્ કુશ્રદ્ધાગ્રસ્તં કુર્વન્ વ્યુત્પાદયંશ્ચ મિથ્યાત્વમુત્પાદયન્ વહુભિર્વર્ષૈઃ શ્રામણ્યપર્યાયં પાલયતિ, પાલયિત્વા અર્ધમાસિકયા સંલેખનયા આત્માનં શ્લસયતિ-કુશં કરોતિ અર્ધમાસિકયા સંલેખનયા આત્માન શ્લસિત્વા-કુશં કૃત્વા

આયાણ અવક્કમ્મહ અવક્કમિત્તા વહ્દિં અસંભાવુન્ભાવનાહિં તં ચેવ જાવ દેવકિલ્લિવલિયત્તાણ ઉવવન્ને) હે ગૌતમ ! મેરે અન્તેવાસી કુશિલ્લય જમાલી અનગારને ઉસ સમય મેરે દ્વારા કહે ગયે, મેરે દ્વારા ભાવિત કિયે ગયે, પ્રજ્ઞાપિત કિયે ગયે, પ્રરૂપિત કિયે ગયે લોકા જીવ સમ્બન્ધી કથંચિત્ શાશ્વતરૂપ કથંચિત્ અશાશ્વતરૂપ અર્થરૂપ શ્રદ્ધા નહીં કી, પ્રતીતિ નહીં કી, રુચિ નહીં કી, હસ તરહ હસ અર્થકી અશ્રદ્ધા કરતા હુઆ, અપ્રતીતિ કરતા હુઆ, અરુચિ કરતા હુઆ વહ દુયારા મી મેરે પાસસે વિના પૂછેહી અપને આપ અલગ હો ગયા, ઓર મુઝસે અલગ હોકર ઉસને-અપની અસત્કલ્પનાઓસે મિથ્યાત્વ કદાગ્રહોસે અપનેકો દૂસરોકો દોનોકો કુશ્રદ્ધા યુક્ત બનાયો, મિથ્યાત્વમેં હુવાયા, હસ તરહ અનેક વર્ષોં તક એસેહી કુકાર્યોંકા પ્રચાર કરતે હુણ ઉસને શ્રામણ્ય પર્યાયકા પાલન કિયા યાવત્ વહ અવ કિલ્લિવલિક દેવકી પર્યાયસે ઉત્પન્ન હુઆ હૈ ।

‘લોક્ક પિ મમ’ અતિયોગો આયાણ અવક્કમ્મહ અવક્કમિત્તા વહ્દિં અસંભાવુન્ભાવ-નાહિં તંચેવ જાવ દેવકિલ્લિવલિયત્તાણ ઉવવન્ને” હે ગૌતમ ! મારા અન્તે વાસી કુશિલ્લય જમાલીને તે સમયે મારા દ્વારા કહેવામાં આવેલી, મારા વડે ભાષિત કરવામાં આવેલી, પ્રજ્ઞાપિત કરવામાં આવેલી અને પ્રરૂપિત કરવામાં આવેલી વાત પ્રત્યે (લોક તથા જીવ અમુક અપેક્ષાએ અશાશ્વત છે અને અમુક અપેક્ષાએ શાશ્વત છે, એ પૂર્વોક્ત કથન રૂપ વાત) શ્રદ્ધા ન ઉપજી, તેને તેની પ્રતીતિ ન થઈ અને તેને એ વાત રૂચિ નહી. આ રીતે મારા મન્તવ્ય પ્રત્યે અશ્રદ્ધાની દૃષ્ટિએ જોતો એવો. તે મન્તવ્યની પ્રતીતિ કરતો એવો અને તેના પ્રત્યે અરુચિ સેવતો એવો તે મારી પામેથી મારી અનુમતિ લીધા વિના જ બીજી વર પશુ ચલ્યો ગયો. ત્યાર બાદ તેણે પેતાની કંપોલકસ્થિત માન્યતાઓથી અને મિથ્યાત્વયુક્ત કદાગ્રહોથી પોતાને, અન્યને અને ઉભયને કુશ્રદ્ધાયુક્ત બનાવ્યા અને મિથ્યાત્વમાં હુખાવ્યા. આ પ્રમાણે અનેક વર્ષ પર્યાન્ત એવાં જ કુકાર્યોને પ્રચાર કરવામાં જ તેણે શ્રામણ્યપર્યાય વ્યતીત કરી. ત્યારબાદ અર્ધમાસનો સંધારો કરીને, અનશન દ્વારા રૂ૦

ત્રિશદ્મક્તાનિ અનગ્નતયા છિનત્તિ, છિત્વા, તસ્ય સ્થાનસ્ય અનાલોચિતપ્રતિક્રાન્તઃ
આલોચનપ્રતિક્રમણમકૃત્વા કાલમાસે કાલં કૃત્વા લાન્તકે કલ્પે ત્રયોદશસાગ-
રોપમસ્થિતિકેષુ દેવકિલ્વિષિકેષુ દેવેષુ દેવકિલ્વિષિકૃતયા ઉપપન્નઃ ॥ સૂ. ૧૫ ॥

દેવકિલ્વિષિકપ્રભેદવક્તવ્યતા ।

મૂલમ--“ કઙ્ગ વિહાણં મંતે । દેવકિલ્વિસિયા પપ્પન્તા ?
ગોયમા ! તિવિહા દેવકિલ્વિસિયા પપ્પન્તા, તં જહા--તિપલિ-
ઓવમટ્ઠિડયા, તિસાગરોવમટ્ઠિડયા, તેરસસાગરોવમટ્ઠિડયા ।
કહિણં મંતે ! તિપલિઓવમટ્ઠિડયા દેવકિલ્વિસિયા પરિવસંતિ ?
ગોયમા ! ઉપ્પિ જોડસિયાણં હિટ્ઠિ સોહમ્મીસાણેસુ કપ્પેસુ,
एत्थ णं ति पलिओवमट्ठिडया, દેવકિલ્વિસિયા પરિવસંતિ ।
કહિણં મંતે ! તિસાગરોવમટ્ઠિડયા દેવકિલ્વિસિયા પરિવસંતિ !
ગોયમા ! ઉપ્પિ સોહમ્મીસાણાણં કપ્પાણં હિટ્ઠિ સણંકુમાર-
માહિંદેસુ કપ્પેસુ एत्थ णं तिसागरोवमट्ठिडया દેવકિલ્વિસિયા
પરિવસંતિ । કહિણં મંતે ! તેરસસાગરોવમટ્ઠિડયા દેવ કિલ્વિસિયા
પરિવસંતિ ? ગોયમા ! ઉપ્પિં બંમલોગસ્સ કપ્પસ્સ હિટ્ઠિં લંતણ-
કપ્પે एत्थ णं तेरससागरोवमट्ठिडया દેવકિલ્વિસિયા દેવા

यहां यावत् शब्दसे १४ वे सूत्रमें कहे गये श्रावण्य पर्याय पालन
करनेके बादका एवं किल्विषिक देवमें उत्पन्न होनेसे पहिलेका सब
कथन गृहीत किया गया है ॥ १५ ॥

લક્ષ્મીને પરિત્યાગ કરીને પોતાના પાપસ્થાનકોની આશીર્વાદના અને પ્રાતકમણ્ણ
કુર્યા વિના તે કાળને અવસર આવતા કાળ કરીને લાન્તક દેવલોકમાં ૧૩
સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્વિષિક દેવોમાં કિલ્વિષિક દેવની પર્યાયે ઉત્પન્ન
થયો છે. સૂત્રાર્થ સરળ હોવાથી અહીં વિશેષ વિવેચનની જરૂર નથી.
“ તંત્રે જાવ ” પદ્યથી જે સૂત્રપાઠ ગ્રહણ કરવાનો છે, તે સૂત્રાર્થમાં જ
આપી દેવામાં આવ્યો છે. ॥ સૂ. ૧૫ ॥

परिवसंति । देव किब्बिसियाणं भंते ! केसु कम्मादाणैसु देव-
 किब्बिसियत्ताए उववत्तारो भवंति ? गोयमा जे इमे जीवा
 आयरीयपडिणीया उवज्झायपडिणीया कुलपडिणीया गणप-
 डिणीया संघपडिणीया आयरियउवज्झायाणं अयसकरा
 अवन्नकरा अकित्तिकरा बहूहिं असब्भावुब्भावणाहिं मिच्छत्ता-
 भिनिवेसेहिय अप्पाणं च परं च तदुभयं च वुग्गाहेमाणा वुप्पा-
 णमाणा बहुइं वासाइं सामन्नपरियागं पाउणंति, पाउणिता
 तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंते कालमासे कालं किच्चा अन्न-
 यरेसु देवकिब्बिसिएसु देवकिब्बिसियत्ताए उववत्तारो भवंति,
 तं जहा तिपलिओमट्ठिइएसु वा, तिसागरोवमट्ठिइसु वा, तेरस-
 सागरोवमट्ठिइएसु वा । देवकिब्बिसियाणं भंते ! ताओ देव-
 लोगाओ आउक्खएणं भवक्खएणं ठिइक्खएणं अणंतरं चयं
 चइत्ता कहिं गच्छंति, कहिं उववज्जंति ? गोयमा ! जाव
 चत्तारि पंचनेरइय तिरिक्खजोणियमणुस्सदेवभवग्गहणाइं
 संसारं अणुपरियट्ठित्ता तओ पच्छा सिज्झंति, बुज्झंति, जाव
 अंतं करेंति, अत्थेगइया अणादीयं अणवदग्गं दीहसद्धं चाउ-
 रंतसंसारकंतरं अणुपरियट्ठंति । जमाली णं भंते ! अणगारे
 अरसाहारे विरसाहारे अंताहारे पंताहारे लूहाहारे तुच्छाहारे
 अरसजीवी, विरसजीवी जाव तुच्छजीवी उवसंतजीवी पसंत-
 जीवी विवित्तजीवी ? हंता, गोयमा जमाली णं अणगारे अर-
 साहारे विरसाहारे जाव विवित्तजीवी । जइणं भंते ! जमाली

अणगारे अस्माहारे विरसाहारे जाव विवित्तजीवी । कम्हाणं
भंते ! जमाली अणगारे कालमासे कालं किञ्चा लंतए कप्पे
तेरससागरोवमट्टिइएसु देवकिंविस्सिएसु देवेसु देवकिंविस्सिय-
त्ताए उववन्ने ? गोयमा ! जमाली णं अणगारे आयरियपडिणिए
उवज्झायपडिणीए आयरियउवज्झायाणं अयसकारए जाव
वुप्पाएमाणे जाव बहुइं वासाइं सामन्नपरियागं पाउणित्ता
अद्धमासियाए संलेहणाए तीसं भत्ताइं अणसणाए छेदेइ,
छेदेत्ता तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंते कालमासे कालं
किञ्चा लंतए कप्पे जाव उववन्ने ॥ सू० १६ ॥

छाया—कतिविधाः खलु भदन्त ! देवकिल्विषिकाः प्रज्ञप्ताः ? गौतम !
त्रिविधा देवकिल्विषिकाः प्रज्ञप्ताः, तद्यथा त्रिपल्योपमस्थितिकाः, त्रिसागरो-
पमस्थितिकाः, त्रयोदशसागरोपमस्थितिकाः, कुत्र खलु भदन्त ! त्रिपल्योपम-
स्थितिकाः देवकिल्विषिकाः परिवसन्ति ? गौतम ! उपरि ज्योतिषिकाणाम् अध-
स्तात् सौधर्मेशानयोः कल्पयोः अत्र खलु त्रिपल्योपमस्थितिकाः देवकिल्विषिकाः
परिवसन्ति ! कुत्र खलु भदन्त ! त्रिसागरोपमस्थितिकाः देवकिल्विषिकाः परिव-
सन्ति ? गौतम ! उपरि सौधर्मेशानयोः कल्पयोः, अधस्तात् सनत्कुमारमाहे-
न्द्रयोः कल्पयोः, अत्र खलु त्रिसागरोपमस्थितिकाः देवकिल्विषिकाः परिव-
सन्ति ! कुत्र खलु भदन्त ! त्रयोदशसागरोपमस्थितिकाः देवकिल्विषिकाः परि-
वसन्ति । गौतम ! उपरि ब्रह्मलोकस्य कल्पस्य अधस्तात् लान्तके कल्पे, अत्र खलु
त्रयोदशसागरोपमस्थितिकाः देवकिल्विषिका देवाः परिवसन्ति । देवकिल्वि-
षिकाः खलु भदन्त ! केषु कर्मादानेषु देवकिल्विषिकतया उपपत्तारो भवन्ति ?
गौतम ! ये इमे जीवाः आचार्यप्रत्यनीकाः, उपाध्यायप्रत्यनीकाः, कुलप्रत्य-
नीकाः, गणप्रत्यनीकाः, सङ्घप्रत्यनीकाः, आचार्योपाध्यायानाम् अयशस्कराः,
अवर्णकराः, अकीर्तिकराः, बह्वीभिः असद्भावोद्भावनाभिः, मिथ्याभिनिवैशैश्च
आत्मानं च परं च तद्भयं च व्युदग्राहयन्तः, व्युत्पादयन्तो बहुभिर्घषैः श्रावण्य-
पर्यायं पालयन्ति पालयित्वा तस्य स्थानस्य अनालोचितप्रतिक्रान्तः कालमासे
कालं कृत्वा अन्यतरेषु देवकिल्विषिकेषु देवकिल्विषिकतया उपपत्तारो भवन्ति,

तथा—त्रिपल्योपमस्थितिकेषु वा, त्रिसागरोपमस्थितिकेषु वा, त्रयोदशसागरोपम-
स्थितिकेषु वा । देवकिल्विपिकाः खलु भदन्त ! तस्माद्देवलोकात् आयुःक्षयेण
भवक्षयेण स्थितिक्षयेण अनन्तरं चयं त्यक्त्वा कुत्र गच्छन्ति, कुत्र उपपद्यन्ते ?
गौतम ! यावत् चत्वारि पञ्च नैरयिकतिर्यग्योनिकमनुष्यदेवभवग्रहणानि संसा-
रम् अनुपर्यटय ततः पश्चात् सिध्यन्ति, मुच्यन्ते यावत् अन्तं कुर्वन्ति सन्त्येके
अनादिकम् अणवदग्रं दीर्घाध्वानं चातुरन्तं संसारकान्तारम् अनुपर्यटन्ति ।
जमालिः खलु भदन्त ! अनगारः अरसाहारो विरसाहारः, अन्ताहारः प्रान्ताहारः,
रूक्षाहारः, तुच्छाहारः, अरसजीवी, विरसजीवी यावत् तुच्छजीवी, उपशान्त-
जीवी, प्रशान्तजीवी, विविक्तजीवी ? हन्त गौतम ! जमालिः खलु अनगारः,
अरसाहारः, विरसाहारो यावत् विविक्तजीवी । यदि खलु भदन्त ! जमालिरन-
गारः, अरसाहारः विरसाहारो यावत् विविक्तजीवी कस्मात् खलु भदन्त ! जमालि-
रनगारः कालमासे कालं कृत्वा लान्तके कल्पे त्रयोदशसागरोपमस्थितिकेषु
देवकिल्विपिकेषु देवेषु देवकिल्विपिकृतया उपपन्नः ? गौतम ! जमालिः खलु
अनगारः, आचार्यप्रत्यनीकः उपाध्यायप्रत्यनीकः, आचार्योपाध्यायानाम्
अयसस्करो यावत् व्युत्पादयन् यावत् बहूनि वर्षाणि श्रामण्यपर्यायं पाठयित्वा
अर्धमासिक्या संखेखनया त्रिंशद्भक्तानि अनशनतया छिनत्ति, छित्वा तस्य
स्थानस्य अनालोचितप्रतिक्रान्तः कालमासे कालं कृत्वा लान्तके कल्पे यावत्
उपपन्नः ॥ सू० १६ ॥

टीका—देवकिल्विपिकाधिकारात् गौतमस्तद् भेदान् पृच्छति—‘कइविहाणं
भंते’ इत्यादि । ‘कइविहाणं भंते ! देवकिञ्चिसिया पणत्ता ?’ हे भदन्त !
कतिविधाः खलु देवकिल्विपिकाः प्रज्ञाः ? भगवानाह—‘गोयया ! तिविहा देव-

देव किल्विपिक प्रभेदवक्तव्यता

‘कइविहाणं भंते ! देवकिञ्चिसिया पणत्ता’ इत्यादि ।

टीकार्थ—देवकिल्विपिकका अधिकार होनेसे गौतमने इनके भेदों को
पूछा है—‘कइविहाणं भंते ! देवकिञ्चिसिया पणत्ता’ हे भदन्त !
देवकिल्विपिक कितने प्रकारके कहे गये हैं—इसके उत्तरमें प्रभु कहते

देवकिल्विपिकप्रभेदवक्तव्यता—

“कइविहाणं भंते ! देवकिञ्चिसिया पणत्ता”

टीकार्थ—देवकिञ्चिपिडेना अधिकार वाली रक्षो डेवकी जीनस देवानी
ते देवोना लेहे विपे आ प्रभाहे प्रश्न पूछे हे—“कइविहाणं भंते !
देवकिञ्चिसिया पणत्ता ?” हे भदन्त ! किञ्चिपिडे देवोना देवका प्रश्न उत्तर हे !

કિલ્વિસિયા પળ્લતા ' હે ગૌતમ ! ત્રિવિધાઃ દેવકિલ્વિષિકાઃ પ્રજ્ઞતાઃ, ' તંજહા-
તિપલિઓવમદ્વિહ્યા, તિસાગરોવમદ્વિહ્યા, તેરસસાગરોવમદ્વિહ્યા ' તથા
ત્રિપલ્યોપમસ્થિતિકાઃ, ત્રિસાગરોપમસ્થિતિકાઃ, ત્રયોદશસાગરોપમસ્થિતિકાઃ
અવન્તિ । ગૌતમઃ પૂછતિ— કહિ ણં મંતે ! તિપલિઓવમદ્વિહ્યા દેવકિલ્વિસિયા
પરિવસંતિ ? ' હે ભદન્ત ! કુત્ર સ્થાને ત્રિપલ્યોપમસ્થિતિકાઃ ત્રિપલ્યોપમા
સ્થિતિ રેષાં તે ત્રિપલ્યોપમસ્થિતિકાઃ દેવકિલ્વિષિકાઃ પરિવસન્તિ ? નિવસન્તિ ?
ભગવાનાહ—' ગોચમા ! ઉપ્પિ જોહસિયાણં હિદ્ધિ સોહમ્મીસાણેસુ કપ્પેસુ એત્થ ણં
તિપલિઓવમદ્વિહ્યા દેવકિલ્વિસિયા પરિવસંતિ ' હે ગૌતમ ! ઉપરિ જ્યોતિષિ-
કાણામ્ જ્યોતિષિકદેવેભ્યઃ ઊર્ધ્વમ્ અધસ્તાત્ સૌધર્મેશાનયોઃ કલ્પયોઃ સૌધર્મે-
શાનદેવલોકાભ્યામધઃ અત્ર સ્થાને ત્રિપલ્યોપમસ્થિતિકાઃ દેવકિલ્વિષિકાઃ

હૈં ' ગોચમા ' હે ગૌતમ ! 'તિવિહા દેવકિલ્વિસિયા પળ્લતા' દેવકિલ્વિ-
ષિક ત્રીન પ્રકારકે કહે ગયે હૈં ' તં જહો ' વે ચે હૈં—' તિપલિઓવમ-
દ્વિહ્યા, તિસાગરોવમદ્વિહ્યા, તેરસસાગરોવમદ્વિહ્યા ' એક ત્રીન પલ્યો-
પમકી સ્થિતિવાલે, દૂસરે ત્રીન સાગરોપમકી સ્થિતિવાલે, ત્રીસરે ૧૨
સાગરોપમકી સ્થિતિવાલે, અથ ગૌતમ પ્રશ્નસે એસા પૂછતે હૈં—' કહિ ણં
મંતે ! તિપલિઓવમદ્વિહ્યા દેવકિલ્વિસિયા પરિવસંતિ ' હે ભદન્ત ! જિન
દેવકિલ્વિષિકોંકી સ્થિતિ ત્રીન પલ્યોપમકી હૈં વે દેવકિલ્વિષિક કહાં
રહતે હૈં ? ઉત્તરમેં પ્રશ્ન કહતે હૈં—' ગોચમા ! ઉપ્પિ જોહસિયાણં, હિદ્ધિ-
સોહમ્મીસાણેસુ કપ્પેસુ એત્થ ણં તિપલિઓવમદ્વિહ્યા દેવકિલ્વિસિયા પરિ-
વસંતિ ' હે ગૌતમ ! જ્યોતિષિક દેવોંસે ઊપર તથા સૌધર્મ ઈશાન ઇન
દો કલ્પોંસે નીચે ઠીક ઇસી સ્થાન પર ત્રીન પલ્યોપમકી સ્થિતિવાલે

મહાવીર પ્રશ્નને ઉત્તર—“ ગોચમા ” હે ગૌતમ ! “ તિવિહા દેવકિલ્વિ-
સિયા પળ્લતા ” કિલ્વિષિક દેવો ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે.

“ તંજહા ” તે ત્રણ પ્રકારો આ પ્રમાણે છે—“ તિપલિઓવમદ્વિહ્યા,
તિસાગરોવમદ્વિહ્યા, તેરસસાગરોવમદ્વિહ્યા ” (૧) ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા,
ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા, (૩) તેર સાગરોપમની સ્થિતિવાળા.

ગૌતમ સ્વામીને પ્રશ્ન—“ કહિ ણં મંતે ! તિપલિઓવમદ્વિહ્યા દેવકિલ્વિ-
સિયા પરિવસંતિ ? ” હે ભદન્ત ! જે કિલ્વિષિક દેવોની સ્થિતિ (આયુષ્યકાળ)
ત્રણ પલ્યોપમને હોય છે, તે કિલ્વિષિક દેવો કયા રહે છે ?

મહાવીર પ્રશ્નને ઉત્તર—“ ગોચમા ! ” હે ગૌતમ ! “ ઉપ્પિ જોહસિયાણં
હિદ્ધિ સોહમ્મીસાણેસુ કપ્પેસુ એત્થ ણં તિપલિઓવમદ્વિહ્યા દેવકિલ્વિસિયા પરિવસંતિ ”
ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્વિષિક દેવો જ્યોતિષિક દેવોના નિવાસ-
સ્થાનોની ઉપર અને સૌધર્મ તથા ઇશાન કલ્પો (દેવલોક) ની નીચે રહે છે.

परिवसन्ति, गौतमः पृच्छति-‘ कहि णं भंते ! तिसागरोवमट्ठिइया देवकिल्बिसिया परिवसन्ति ? ’ हे भदन्त ! कुत्र खलु तिसागरोपमस्थितिकाः तिसागरोपमा स्थितिर्येषां ते तिसागरोपमस्थितिकाः देवकिल्बिषिकाः परिवसन्ति ? भगवानाह-
‘ गोयमा ! उण्णिं सोहम्मीसाणाणं कप्पाणं हिट्ठिं सणकुमारमाहिं देसु कप्पेसु,
एत्थ णं तिसागरोवमट्ठिइया देवकिल्बिसिया परिवसन्ति ’-हे गौतम ! उपरि-
सौधर्मेशानयोः कल्पयोः, सौधर्मेशानकल्पाभ्यामूर्ध्वं सनत्कुमारमाहेन्द्रयोः
कल्पयोः अधस्तात्, अत्र खलु स्थाने तिसागरोपमस्थितिकाः देवकिल्बिषिकाः
परिवसन्ति । ‘ कहि णं भंते ! तेरससागरोवमट्ठिइया देवकिल्बिसिया परिवसन्ति ? ’
हे भदन्त ! कुत्र खलु त्रयोदशसागरोपमस्थितिकाः त्रयोदशसागरोपमा स्थिति-
र्येषां ते त्रयोदशसागरोपमस्थितिकाः देवकिल्बिषिकाः परिवसन्ति ? निवसन्ति ?

देवकिल्बिषिक रहते हैं । हे भदन्त ! जिन किल्बिषिक देवोंकी स्थिति
तीन सागरोपमकी है-वे किल्बिषिक देव कहां रहते हैं-इसके उत्तरमें
प्रभु कहते हैं-‘ गोयमा ’ हे गौतम ! ‘ उण्णिं सोहम्मीसाणाण कप्पाण,
हिट्ठिं सणकुमारमाहिं देसु कप्पेसु एत्थ णं तिसागरोवमट्ठिइया देव-
किल्बिसिया परिवसन्ति ’ सौधर्म ईशान इन दो देवलोकोंके ऊपर एवं
सनत्कुमार माहेन्द्र इन दो देवलोकोंसे नीचे ये तीन सागरोपमकी
स्थितिवाले देवकिल्बिषिक रहते हैं ।

अब गौतम प्रभुसे ऐसा पूछते हैं - ‘ हे भदन्त !
‘ तेरससागरोवमट्ठिइया देवकिल्बिसिया कहिं परिवसन्ति ’
जिन किल्बिषिक देवोंकी स्थिति १३ सागरोपमकी है वे किल्बि-
षिक देव कहां पर रहते हैं ? इसके उत्तरमें प्रभु कहते हैं-‘ गोयमा ’

गौतम स्वामीने। प्रश्न-“ कहि णं भंते तिसागरोमट्ठिइया देवकिल्बिसिया
परिवसन्ति ? ” हे भदन्त ! त्रयु सागरोपमनी स्थितिवाणा किल्बिषिक देवे।
क्यां रडे छे ?

भट्टानीर प्रभुने। उत्तर-“ गोयमा ! ” हे गौतम ! “ उण्णिं सोहम्मी-
साणाणं कप्पाणं, हिट्ठिं सणकुमारमाहिं देसु कप्पेसु एत्थ णं तिसागरोवमट्ठिइया
देवकिल्बिसिया परिवसन्ति ” ते त्रयु सागरोपमनी स्थितिवाणा किल्बिषिक देवे।
सौधर्म अने ईशान, ये वे कल्पोनी उपर तथा सनत्कुमार अने माहेन्द्र
कल्पोनी नीचे वसे छे

गौतम स्वामीने। प्रश्न-“ तेरससागरोवमट्ठिइया देवकिल्बिसिया कहिं
परिवसन्ति ? ” हे भदन्त ! तेर सागरोपमनी स्थितिवाणा किल्बिषिक देवे।
क्यां रडे छे ?

મગવાનાહ—‘ ગોયમા ! ઉપ્પિં બંમલોગસ્સ કપ્પસ્સ હિદ્ધિં લંતણ કપ્પે, एत्थ णं तेरस-
 સાગરોવમદ્ધિયા દેવકિલ્લિવસિયા દેવા પરિવસંતિ ’ હે ગૌતમ ! ઉપરિ બ્રહ્મલોકસ્ય
 કલ્પસ્ય—બ્રહ્મલોકકલ્પાદૂર્ધ્વમ્ , અધસ્તાત્ લાન્તકે કલ્પે, લાન્તકકલ્પાદ્ અધ-
 સ્તાત્ , અત્ર ચલુ ત્રયોદશસાગરોપમસ્થિતિકાઃ દેવકિલ્લિવષિકાઃ દેવાઃ પરિવ-
 સન્તિ, ગૌતમઃ પૃચ્છતિ—‘ દેવકિલ્લિવસિયાણં મંતે ! કેસુ કમ્માદાણેસુ દેવકિલ્લિ-
 સિયત્તાણ ઉવવત્તારો ભવંતિ ? ’ હે મદન્ત ! દેવકિલ્લિવષિકાઃ ચલુ દેવાઃ કેષુ
 કર્માદાનેષુ કર્માણિ આદાનાનિ નિમિત્તાનિ યેષાં તેષુ, કેષુ કર્મરૂપનિમિત્તેષુ સત્સુ
 દેવકિલ્લિવષિકૃતયા—ઉવવત્તારો ભવન્તિ ? ઉત્પદ્યન્તે ? મગવાનાહ—‘ ગોયમા ! જે
 હમે જીવા આયરિયપડિનીયા, ઉવજ્ઞાયપડિનીયા, કુલપડિનીયા, ગણપડિ-
 નીયા, મંઘપડિનીયા, આયરિયઉવજ્ઞાયપડિનીયા અયસકરા, અવણકરા, અકિત્તિકરા ’
 હે ગૌતમ ! યે હમે ચલુ જીવા આચાર્યપ્રત્યનીકાઃ—આચાર્યદ્રોહિણઃ, ઉપાધ્યાય-
 પ્રત્યનીકાઃ ઉપાધ્યાયદ્રોહિણઃ, કુલપ્રત્યનીકાઃ, કુલસ્ય ઇલાચાર્યસન્તતિરૂપ

હે ગૌતમ ! ‘ ઉપ્પિં બંમલોગસ્સ કપ્પસ્સ હિદ્ધિં લંતણ કપ્પે एत्थ णं तेरस-
 સાગરોવમદ્ધિયા દેવકિલ્લિવસિયા દેવા પરિવસંતિ ’ બ્રહ્મલોકસે ઉપર
 ઓર લાન્તક કલ્પસે નીચે ઠીક હસી સ્થાન પર તેરહ સાગરોપમકી
 સ્થિતિવાલે દેવકિલ્લિવષિક દેવ રહતે હૈં । અબ ગૌતમ પ્રશ્નસે ઇસા પૂછતે
 હૈં—‘ દેવકિલ્લિવસિયા ણં મંતે ! કેસુ કમ્માદાણેસુ દેવકિલ્લિવસિયત્તાણ
 ઉવવત્તારો ભવંતિ ’ હે મદન્ત ! કિન કર્મરૂપ નિમિત્તોંકે હોને પર દેવ-
 કિલ્લિવષિક દેવકિલ્લિવષિકરૂપસે ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? હસકે ઉત્તરમૈં પ્રશ્ન
 કહતે હૈં ‘ ગોયમા ’ હે ગૌતમ ! ‘ જે હમે જીવા આયરિયપડિનીયા,
 ઉવજ્ઞાયપડિનીયા, કુલપડિનીયા • અકિત્તિકરા ’ જો જીવ આચાર્ય

મહાવીર પ્રશ્નને ઉત્તર—“ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! “ ઉપ્પિં બંમલોગસ્સ
 કપ્પસ્સ હિદ્ધિં લંતણ કપ્પે एत्थ णं तेरससागरोवमद्विયા દેવકિલ્લિવસિયા દેવા
 પરિવસંતિ ” તે તેર સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્લિવષિક દેવો બ્રહ્મલોક
 કલ્પની ઉપર અને લાન્તક કલ્પની નીચે આવેલા સ્થાનમાં રહે છે.

ગૌતમ સ્વામીને પ્રશ્ન—“ દેવકિલ્લિવસિયાણં મંતે ! કેસુ કમ્માદાણેસુ
 દેવકિલ્લિવસિયત્તાણ ઉવવત્તારો ભવતિ ? ” હે મદન્ત ! કયાં કર્મરૂપ નિમિત્તો
 ઉદ્ભવવાથી કિલ્લિવષિક દેવો કિલ્લિવષિક દેવપર્યાયે ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રશ્નને ઉત્તર—“ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! “ જે હમે જીવા
 આયરિયપડિનીયા, ઉવજ્ઞાયપડિનીયા, કુલપડિનીયા, અકિત્તિકરા ”

જે જીવ આચાર્યદ્રોહી હોય છે, ઉપાધ્યાયદ્રોહી હોય છે, કુલદ્રોહી
 (એકજ આચાર્યના પરિવાર રૂપ કુળના દ્રોહી હોય છે) હોય છે, અથવા

સમુદાયસ્ય પ્રત્યનીકાઃ દ્વેષિણઃ, ગણપ્રત્યનીકાઃ ગણસ્ય પૂર્વોક્તાનેકકુલરૂપસ્ય દ્વેષિણઃ, સદ્ગ્રપ્રત્યનીકાઃ સદ્ગ્રસ્ય-ચતુર્વિધસદ્ગ્રસ્ય દ્રોહિણઃ, આચાર્યોપાધ્યાયાનામ્ અયશસ્કરાઃ-અકીર્તિગ્વ્યાપિની પ્રસિદ્ધિર્યશઃ તત્પ્રતિષેધાત્ અયશઃ, તસ્ય કરાઃ વિધાયકાઃ અયશસ્કરાઃ, અવર્ણકરાઃ અવર્ણો નિન્દા તસ્ય કરાઃ આચાર્યોપાધ્યાય-નિન્દકા इत्यर्थः, અકીર્તિકરાઃ-કીર્તિઃ સર્વદિગ્વ્યાપિની રૂપાતિઃ તન્નિષેધાત્ અકીર્તિઃ તસ્યાઃ કરાઃ અકીર્તિકરાઃ ‘વહ્નિં અસઘ્માબુઘ્માવનાહિં મિચ્છતાભિ નિવેસેહિ ય, અપ્પાણં ય, પરં ય, તદુભયં ય, બુગ્ગાહેમાણા, બુપ્પાએમાણા વહુઈં વાસાઈં સામન્નપરિયાગં પાઠ્ઠંતિ’ વહ્નીભિઃ અસદ્ભાવોદ્ઘાવનાભિઃ-અસદ્ઘાવનાં અસત્યાર્થાનામ્ ઉદ્ઘાવનાભિઃ ઉત્પ્રેક્ષણાભિઃ અસત્યકલ્પનાભિરિત્યર્થઃ, મિથ્યાત્વા-ભિનિવેશઃ-મિથ્યાત્વાત્ મિથ્યાદર્શનોદયાત્ યે અભિનિવેશાઃ દુરાગ્રહાઃ તૈઃ મિથ્યા ત્વપ્રચારદુરાગ્રહૈશ્ચ આત્માનં ચ, પરં ચ, તદુભયં સ્વ ચ, પરચેત્યર્થ, વ્યુદ્ગ્રાહયન્તઃ

દ્રોહી હોતે હૈં, ઉપાધ્યાય દ્રોહી હોતે હૈં, કુલ-અક આચાર્યકે સન્નતિરૂપ સમુદાયકે દ્વેષી હોતે હૈં, પૂર્વોક્ત-અનેક કુલરૂપ ગણકે દ્વેષી હોતે હૈં, ચતુર્વિધ સંઘકે દ્રોહી હોતે હૈં, આચાર્ય ઉપાધ્યાયકી એક દિગ્વ્યાપી પ્રસિદ્ધિકે નિષેધરૂપ અયશકે કર્તા હોતે હૈં, નિન્દારૂપ અવર્ણવાદ ઉનકા કરતે હૈં, ‘વહ્નિં અસઘ્માબુઘ્માવનાહિં મિચ્છતાભિનિવેસેહિય અપ્પાણં ચ પરં ચ તદુભયં ચ બુગ્ગાહેમાણા, બુપ્પાએમાણા વહ્નિં વાસાઈં સામન્ન-પરિયાગં પાઠ્ઠંતિ’ અપની અનેક વિતથપદાર્થોંકી ઉત્પ્રેક્ષાઓંસે-અસ-ત્કલ્પનાઓંસે તથા મિથ્યાત્વગ્રસ્ત કદાગ્રહોંસે-મિથ્યાત્વ પ્રચારક દુરા-ગ્રહોંસે-જો સ્વયંકો દૂસરે જીવોંકો એવં સ્વપર દોનોંકો કુશ્રદ્ધાવાલે બનાતે હૈં-મિથ્યાત્વરૂપ અંધકારમેંહી ઉન્હેં રાખતે હૈં-દેવશુર આદિકે

તેમનો દ્વેષ કરનારા હોય છે, અને કુલના સમુદાય રૂપ ગણના દ્વેષી હોય છે, ચતુર્વિધ સંઘના દ્રોહી હોય છે, આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયની દિગ્વ્યાપી પ્રસિદ્ધિનો નિષેધ કરીને તેમનો અપયશ કરનારા હોય છે, તેમની નિન્દા રૂપ અવર્ણવાદ કરનારા હોય છે, તેમની અપકીર્તિ કરનારા હોય છે, “વહ્નિ અસઘ્માબુઘ્માવનાહિં મિચ્છતાભિનિવેસેહિ ય અપ્પાણં ચ પરં ચ તદુભયં ચ બુગ્ગા હેમાણા, બુપ્પાએમાણા વહ્નિં વાસાઈં સામન્નપરિયાગ પાઠ્ઠંતિ” તેઓ પોતાની અનેક ઠપોલકલિપ્ત અસત્ય કલ્પનાઓ દ્વારા તથા મિથ્યાત્વગ્રસ્ત કદાગ્રહોથી મિથ્યાત્વ પ્રચારક દુરાગ્રહોથી-પોતાને, અન્યને તથા ઉભયને (પોતાને તથા અન્યને) કુશ્રદ્ધાયુક્ત કરે છે અને તેમને મિથ્યાત્વ રૂપ અંધકારના અટકાવે છે, તેઓ દેવ, શુરુ આદિના વિષે સંશય ઉત્પન્ન કર્યા કરે છે, અને આ

કુશ્રદ્વાવન્તં કુર્વન્તઃ, વ્યુત્પાદયન્તઃ દેવગુર્વાદિષુ સંશયમુત્પાદયન્તઃ વહૂનિ વર્ષાણિ શ્રામણ્યપર્યાયમ્ સાધુત્વપર્યાયં પાલયન્તિ, 'પાઙ્ગિત્તા તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહ્યપડિક્કંતે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા અન્નયરેસુ દેવકિલ્લિસિણ્ણેસુ દેવકિલ્લિસિયત્તાણ ઉવવત્તારો ભવંતિ ' વહૂનિ વર્ષાણિ શ્રામણ્યપર્યાયં પાલયિત્વા તસ્ય સ્થાનસ્ય પાપસ્થાનસ્ય અનાલોચિત્તપ્રતિક્રાન્તાઃ આલોચનપતિક્રમણમકૃત્ત્વૈવ કાલમાસે કાલાવસરે કાલં કૃત્વા મરણધર્મે પ્રાપ્ય અન્યતરેષુ એકતમેષુ દેવકિલ્લિપિક્કેષુ દેવકિલ્લિપિક્કતયા ઉપપત્તારઃ-ઉત્પત્તિમન્તો ભવન્તિ, ઉત્પદ્યન્તે इत्यर्थः । कीदृशेषु तेषु ? इत्याह—' ति पलिओवमट्ठिइएसु वा, तिसागरोवमट्ठिइएसु वा, तेरससागरोवमट्ठिइएसु वा ' त्रिपल्योपमस्थितिकेषु वा, त्रिसागरोपमस्थितिकेषु वा, त्रयोदशसाग-

વિષયમેં સંશય ઉત્પન્ન કિયા કરાતે હૈં, ઓર હસી પ્રચારમેં કુકૃત્યમેં-અપની અનેક વર્ષોં તક આરાધિત કી ગઈ સમસ્ત શ્રામણ્ય પર્યાયકો વ્યતીત કર દેતે હૈં- ' પાઙ્ગિત્તા તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહ્યપડિક્કંતે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા અન્નયરેસુ દેવકિલ્લિસિણ્ણેસુ દેવકિલ્લિસિયત્તાણ ઉવવત્તારો ભવંતિ ' પરન્તુ જિન્હેં સ્વપ્નમેં બી અપને હન કુકૃત્યોંકી આલોચના એવં પ્રતિક્રમણ કરનેકા આવતક બી નહીં જગતા હૈ, ઓર એસે હી અકૃત્યોંમેં પલે પુષે હોકર જો અપને પાપસ્થાનોંકી આલોચના પ્રતિક્રમણ કિયે વિનાહી અપને અન્તસમયમેં પરલોક જાતેહૈં, એસે જીવ અન્યતર દેવકિલ્લિષિકોંમેં દેવકિલ્લિષિકકી પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતે હૈં ' તિપલિઓવમટ્ઠિ ઇએસુ વા, તિસાગરોવમટ્ઠિ ઇએસુ વા, તેરસસાગરોવમટ્ઠિ ઇએસુ વા ' ચાહે તો વે ત્રીન પલ્યોપમકી સ્થિતિશાલે દેવકિલ્લિષિક

પ્રકારના પ્રચારમાં (કુકૃત્યોના પ્રચારમાં તે પોતાની અનેક વર્ષ સુધી આરાધિત કરેલી શ્રામણ્યપર્યાયને વ્યતીત કરી નાખે છે.

“ પાઙ્ગિત્તા તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહ્યપડિક્કંતે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા અન્નયરેસુ દેવકિલ્લિસિણ્ણેસુ દેવકિલ્લિસિયત્તાણ ઉવવત્તારો ભવંતિ ” પરન્તુ પોતાના પાપકર્મોની આલોચના કરવાનો કે તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવાનો વિચર સ્વપ્નમાં પણ તેમના મનમાં ઉદ્ભવતો નથી. એવા જીવો એવાજ પાપકૃત્યોમાં પોતાનું જીવન વ્યતીત કરીને તેની આલોચના કર્યા વિના તથા તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત કર્યા વિના કાળનો અવસર આવતાં કાળધર્મ પામીને ત્રણ પ્રકારના કિલ્લિષિક દેવોમાંથી કેઈ પણ એક પ્રકારના કિલ્લિષિક દેવોમાં કિલ્લિષિક દેવની પર્યાયે ઉત્પન્ન થાય છે. “ તિપલિઓવમટ્ઠિ ઇએસુ વા, તિસાગરોવમટ્ઠિ ઇએસુ વા, તેરસસાગરોવમટ્ઠિ ઇએસુ વા ” એટલે કે તેઓ કાં તો ત્રણ પલ્યોપમની આયુષ્ય સ્થિતિવાળા

રોપમસ્થિતિકેષુ વા દેવકિલ્વિષિકેષુ દેવકિલ્વિષિકતયા ઉપપત્તારો ભવન્તિ । ગૌતમઃ પૃચ્છતિ-‘ દેવકિલ્વિસિયાણં મંતે ! તાઓ દેવલોગાઓ આયુક્ષણં, ભવક્ષણં, અણંતરં ચયં ચક્ષતા કહિં ગચ્છંતિ, કહિં ઉવવજ્જંતિ ? ’ હે ભદન્ત ! દેવકિલ્વિષિકાઃ સ્વલુ દેવાઃ તસ્માત્ દેવલોકાત્ આયુઃ ક્ષયેણ-દેવાયુર્દલિકનિર્જરણેન, ભવક્ષયેણ-દેવભવનિવન્ધનભૂતકર્મનિર્જરણેન સ્થિતિક્ષયેણ-આયુષ્કાદિ કર્મસ્થિતેર્નિર્જરણેન અનન્તરં ચયં દેવશરીરં ત્યક્ત્વા તસ્માત્ દેવલોકાત્ નિઃસૃત્ય ઇત્યર્થઃ કુત્ર ગચ્છન્તિ ? કુત્ર ઉપવ્યન્તે ? મગવાનાહ-‘ ગોયમા ! જાવ

મેં દેવકિલ્વિષિક હોં, યા ત્રીન સાગરોપમની સ્થિતિવાળે દેવકિલ્વિષિકોમેં દેવકિલ્વિષિક હોં યા તેરહ ૧૩ સાગરોપમની સ્થિતિવાળે દેવકિલ્વિષિકોમેં દેવકિલ્વિષિક હો. અનેક વર્ષોંતક પાલિત કી ગઈ આમણપર્વાયકા જૌસા ઇન્હે લાભ મિલના ચાહિયે ઉસ લાભસે યે ઇન પાપસ્થાનોં હી આલોવના એવ પ્રતિક્રમણ કરનેકે અમાવસે વર્જિત રહતે હૈં અવ ગૌતમ પ્રશ્નસે એસા પૂછતે હૈં-‘ દેવકિલ્વિસિયા ણં મંતે ! તાઓ દેવલોગાઓ આયુક્ષણં, ભવક્ષણં, ઠિઈક્ષણં અણંતરં ચયં ચક્ષતા કહિં ગચ્છંતિ, કહિં ઉવવજ્જંતિ ’ હે ભદન્ત ! દેવકિલ્વિષિક દેવ ઉસ દેવલોકસે દેવાયુકે નિષેકોંકે (કર્મપુદ્ગલોં કી રચના વિશેષ) નિર્જરણ સે, ભવક્ષયસે - દેવભવ કે કારણ ભૂત કર્મકી નિર્જરાસે, સ્થિતિક્ષયસે-આયુષ્કાદિ કર્મસ્થિતિકે નિર્જરણસે અનન્તર ચયકો કિલ્વિષિક દેવ શરીરકો છોડકર ઉસ દેવલોકસે નિકલકર કહાં જાતે હૈં ? કહાં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? ઇસ

કિલ્વિષિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, અથવા ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્વિષિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, અથવા તેર સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્વિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અનેક વર્ષોં સુધી આરાધિત કરાયેલી શ્રામણ્ય પર્યાયનો જે લાભ તેમને મળવો જોઈએ, તે લાભથી તેઓ વચિત રહે છે. તે લાભથી વચિત રહેવાનું કારણ મિથ્યાત્વયુક્ત કદાપ્રહોનો પ્રચાર અને તે માટે આહ્વાયના તથા પ્રતિક્રમણ-પ્રાયશ્ચિત્તનો અભાવ યતાવવામાં આવેલ છે.

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન-“ દેવકિલ્વિસિયા ણં મંતે ! તાઓ દેવલોગાઓ આયુક્ષણં ભવક્ષણં, ઠિઈક્ષણં અણંતરં ચયં ચક્ષતા કહિં ગચ્છંતિ, કહિં ઉવવજ્જંતિ ? ” હે ભદન્ત ! દેવાયુના નિષેકોંકે (કર્મપુદ્ગલોની રચના વિશેષ) નિર્જરણ કરીને, ભવક્ષય કરીને-દેવભવના કારણરૂપ કર્મની નિર્જરા કરીને, સ્થિતિક્ષય કરીને-આયુષ્કાદિ કર્મસ્થિતિની નિર્જરા કરીને, ત્યાથી અપવીને (કિલ્વિષિક દેવશરીરને છોડીને) તે દેવલોકમાંથી નીકળીને કિલ્વિષિક દેવો ક્યાં જાય છે ? ક્યાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ચત્તારિ પંચનેરશ્યતિરિક્લજોણિયમણુસ્સદેવભવગ્ગહ્ણાઈં સંસારં અણુપરિય-
દિત્તા, તઓ પચ્છા સિજ્ઞંતિ, બુજ્ઞંતિ, જાવ અંતં કરેતિ ' હે ગૌતમ ! યાવત્ એકં,
દ્વે, ત્રીણિ, ચત્તારિ, પચ્ચ નૈરયિકતિર્યગ્ગોનિકમનુષ્યદેવભવગ્રહણાનિ એતાવદ્દૂપં
સંસારમ્ અનુપર્યટચ-પરિભ્રમ્ય તતઃ પથાત્ તદનન્તરં સિધ્ધ્યન્તિ, બુધ્ધ્યન્તે, યાવત્
મુચ્ચન્તે. પરિનિર્વાન્તિ, સર્વદુઃખાનામ્ અન્ત કુર્વન્તિ । ' અત્યેગઇયા અણાદીયં
અણવદ્ગમં દીહમદ્દં ચાઉરંતસંપારકંતાર અણુપરિયટ્ટંતિ ' અસ્ત્યેકકે કેચન
જીવાઃ અનાદિકમ્-આદિરહિતમ્, અનવ્વદગ્રમ્-અપર્યવસાનમ્, દીર્ઘાધ્વાનમ્-
નિગોદાપેક્ષયા અત્યન્તદૂરાધ્વાનમ્, ચાતુર્ગતિકં સંસારકાન્તારં ભવાટવીમ્ અનુ-
પર્યટન્તિ-પરિભ્રમન્તિ, ગૌતમઃ પૃચ્છતિ-' જમાલીગં મંતે ! અણગારે, અરસાહારે,

પ્રશ્નકે ઉત્તરમે પ્રશ્ન કહતે હૈં-' ગોયમા ! જાવ ચત્તારિ પંચ નેરશ્ય
તિરિક્લજોણિયમણુસ્સદેવભવગ્ગહ્ણાઈં સંસારં અણુપરિયદિત્તા તઓ
પચ્છા સિજ્ઞંતિ, બુજ્ઞંતિ, જાવ અંતં કરેતિ ' હે ગૌતમ ! નૈરયિક,
તિર્યગ્ગોનિક, મનુષ્ય ઓર દેવ इनके ४ ચાર ભવગ્રહણ કરને તક
યા પાંચ ભવગ્રહણ કરને તક સંસાર મેં રહતે હૈં-इसके बाद वे सिद्ध
हो जाते हैं, बुद्ध बन जाते हैं, यावत् मुक्त हो जाते हैं, परिनिर्वात-
शीतलीभूत-हो जातेहैं एवं सर्व दुःखों का अंत कर देतेहैं । ' अत्येग-
इया अणादीयं अणवदग्गं दीए मद्दं चाउरंत संसारकंतारं अणुपरियट्टंति '
तथा कितनेक जीव ऐसे भी होते हैं जो आदि रहित, अन्तरहित,
निगोद की अपेक्षा बहुत विकट मार्गयुक्त ऐसे चातुर्गतिक संसाररूप
गहनवन में परिभ्रमण करते रहतेहैं । अब गौतम प्रभु से ऐसा पूछतेहैं-

મહાવીર પ્રભુનેા ઉત્તર—“ ગોયમા ! જાવ ચત્તારિ પંચ નેરશ્યતિરિક્લ
જોણિયમણુસ્સદેવભવગ્ગહ્ણાઈ સસારં અણુપરિયદિત્તા તઓ પચ્છા સિજ્ઞંતિ,
બુજ્ઞંતિ, જાવ અંતં કરેતિ ” હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિક, તિર્યગ્ગોનિક,
મનુષ્ય અને દેવગતિના ચાર અથવા પાંચ ભવ ગ્રહણ સુધી સંસારમાં ભ્રમણ
કરે છે, ત્યાર બાદ તેઓ સિદ્ધ થઈ જાય છે, બુદ્ધ થઈ જાય છે, મુક્ત થઈ
જાય છે, પરિનિર્વાત (સમસ્ત શારીરિક અને માનસિક પરિતાપોથી રહિત)
થઈ જાય છે અને સમસ્ત દુખોનો સર્વથા ક્ષય કરી નાખે છે. “ અત્યેગઇયા
અણાદીયં અણવદ્ગમં દીહમદ્દં ચાઉરંતસંપારકંતારં અણુપરિયટ્ટંતિ ” તથા કેટ-
લાક ટિલ્લિપિક દેવો તે ટિલ્લિપિક દેવ પર્યાયમાંથી નીકળીને અનાદિ, અનંત
નિગોદની અપેક્ષાએ અતિશય વિકટ માર્ગયુક્ત એવા ચાર ગતિવાળા સંસાર
રૂપી ગહન વનમાં ભ્રમણ કર્યા કરે છે.

વિરસાહારે, અંતાહારે, પંતાહારે, લૂહાહારે, તુચ્છાહારે' હે ભદન્ત ! જમાલિઃ સ્વલુ અનગારઃ, અરસાહારઃ વિરસાહારઃ અન્તાહારઃ પ્રાન્તાહારઃ રુક્ષાહારઃ, તુચ્છાહારઃ, અથ પ્રકારાન્તરેણ જમાલિમેવ પુનર્વિશિનષ્ટિ-‘અરસજીવી, વિરસજીવી, જાવ તુચ્છજીવી, ઉવસંતજીવી, પસંતજીવી, વિવિત્તજીવી ? ’ અરસજીવી, વિરસજીવી યાવત્-અન્તજીવી, પ્રાન્તજીવી, રુક્ષજીવી, તુચ્છજીવી, ઉપશાન્તજીવી, એવં પ્રશાન્તજીવી, વિવિત્તજીવી-સ્ત્યાદિ સમ્પર્કવર્જનતઃ વિવિક્તે એકાન્તે વા જીવિતું શીલમસ્યેતિ વિવિત્તજીવી જમાલિ એતાદૃશઃ કિમાસીત્ ?’ ઇતિ પ્રશ્નઃ ભગવાનાહ-‘ હંતા, ગોયમા ! જમાલી ણં અણગારે અરસાહારે વિરસાહારે જાવ વિવિત્તજીવી ’ હે

‘ જમાલી ણં મંતે ! અણગારે અરસાહારે વિરસાહારે, અંતાહારે, પંતાહારે, લૂહાહારે, તુચ્છાહારે ’ હે ભદન્ત ! જમાલિ અનગાર રસરહિત આહાર કરતા થા, વિરસ આહાર કરતા થા, અન્ત આહાર કરતા થા, પ્રાન્ત આહાર કરતા થા, રુક્ષ આહાર કરતા થા એવં તુચ્છ આહાર કરતા થા હસ કારણ કયા વહ અરસજીવી, વિરસજીવી, અન્તજીવી, પ્રાન્તજીવી, રુક્ષજીવી, તુચ્છજીવી, ઉપશાન્તજીવી, પ્રશાન્તજીવી એવં વિવિત્તજીવી-સ્ત્યાદિસંપર્ક સે રહિત હોને કે કારણ એકાન્ત યેં જીવિત રહને કા જિસકા સ્વભાવ હૈ-એસા એકાન્તજીવી થા ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં-‘ હંતા, ગોયમા ’ જમાલી ણં અણગારે અરસાહારે, વિરસાહારે, જાવ વિવિત્તજીવી ’ હાં ગૌતમ ! વહ જમાલિ અનગાર અરસાહારવાલા, વિરસાહારવાલા, અન્તાહારવાલા, પ્રાન્તાહારવાલા, રુક્ષા-

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન-“ જમાલી ણ મંતે ! અણગારે અરસાહારે, વિરસાહારે, અંતાહારે, પંતાહારે, લૂહાહારે, તુચ્છાહારે ” હે ભદન્ત ! જમાલી અણગાર રસરહિત આહાર કરતા હતા, વિરસ આહાર કરતા હતા, અન્ત આહાર કરતા હતા, પ્રાન્ત આહાર કરતા હતા, રુક્ષ (લૂખો-થી આદિવી રહિત) આહાર કરતા હતા, અને તુચ્છ આહાર કરતા હતા, અને તે કારણે શું તેઓ અરસજીવી, વિરસજીવી, અન્તજીવી, પ્રાન્તજીવી, રુક્ષજીવી, તુચ્છજીવી ઉપશાન્તજીવી, પ્રશાન્તજીવી અને વિવિત્તજીવી-એકાન્તજીવી (શ્રી આદિના સંપર્કથી રહિત એવું એકાન્ત જીવન જીવનારા) પવિત્ર આત્મા હતા ખરા ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર-“ હંતા, ગોયમા ! જમાલી ણ અણગારે અરસાહારે, વિરસાહારે, જાવ વિવિત્તજીવી ” હા, ગૌતમ ! જમાલી અણગાર અરસ આહાર કરનારા, વિરસ આહાર કરનારા, અન્ત આહાર કરનારા, પ્રાન્ત

ગૌતમ ! હન્ત-સત્યમેવ જમાલિઃ સ્વલુ અનગારઃ અરસાહારો, વિરસાહારો યાવત્ અન્તાહારઃ પ્રાન્તાહારઃ રુક્ષાહારઃ, તુચ્છાહારઃ, અથ ચ અરસજીવી, વિરસજીવી, અન્તજીવી પ્રાન્તજીવી, રુક્ષજીવી તુચ્છજીવી ઉપશાન્તજીવી, પ્રશાન્તજીવી, વિવિક્તજીવી આસીન્, ગૌતમઃ પૃચ્છતિ 'જહ્નં મંતે ! જમાલી અણગારે અરસાહારે વિરસાહારે જાવ વિવિક્તજીવી ?' હે મહન્ત ! યદિ સ્વલુ જમાલિરનગારઃ અરસાહારઃ, વિરસાહારઃ, યાવત્ વિવિક્તજીવી, આસીત્ તર્હિ—' કમ્હાણં મંતે ! જમાલી અણગારે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા લંતણ કપ્પે તેરસસાગરોવમદ્વિતિણ્ણુ દેવકિલ્લિસિણ્ણુ દેવેણુ દેવકિલ્લિસિયત્તાણ ઉવવન્ને ?' હે મહન્ત ! કસ્માત્ સ્વલુ કારણાત્ જમાલિરનગારઃ કાલમાસે કાલં કૃત્વા લાન્તકે કલ્પે ત્રયોદશ સાગરોપમાસ્થિતિકેણુ દેવકિલ્લિકેણુ દેવેણુ દેવકિલ્લિપિકતયા ઉપપન્નઃ ?, મગ-

હારવાલા, તુચ્છાહારવાલા થા-ઇસ કારણ વહ અરસજીવી, વિરસજીવી, અન્તજીવી, પ્રાન્તજીવી, રુક્ષજીવી, તુચ્છજીવી, ઉપશાન્તજીવી, પ્રશાન્તજીવી ઓર વિવિક્તજીવી થા । અથ ગૌતમ પ્રશ્નુ સે એસા પૂછતે હૈં—' જહ્નં મંતે ! જમાલી અણગારે અરસાહારે વિરસાહારે જાવ વિવિક્તજીવી ' હે મહન્ત ! યદિ જમાલિ અનગાર અરસઆહાર કરતા થા, વિરસ આહાર કરતા થા-યાવત્ વહ વિવિક્ત જીવી થા, તો ફિર ' કમ્હાણં મંતે ! જમાલી અણગારે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા લંતણ કપ્પે તેરસસાગરોવમદ્વિતિણ્ણુ દેવકિલ્લિસિણ્ણુ દેવેણુ દેવકિલ્લિસિયત્તાણ ઉવવન્ને ' વહ જમાલિ અનગાર કિસ કારણ સે હે મહન્ત ! કાલ અવસર કાલ કરકે લાન્તક કલ્પ મેં ૧૩ સાગરોપમ કી સ્થિતિવાલે દેવકિલ્લિપિક દેવોં મેં કિલ્લિપિક દેવ કી પર્યાય સે ઉત્પન્ન હુમા !

આહાર કરનારા, રૂક્ષ આહાર કરનારા, અને તુચ્છ આહાર કરનારા હતા. તે કારણે તેઓ અરસજીવી, અન્તજીવી, પ્રાન્તજીવી રૂક્ષજીવી, તુચ્છજીવી, ઉપશાન્તજીવી, પ્રશાન્તજીવી અને એકાન્તજીવી હતા.

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન—“ જહ્નં મંતે ! જમાલી અણગારે અરસાહારે, વિરસાહારે જાવ વિવિક્તજીવી ” હે મહન્ત ! જમાલી અણગાર અરસાહારી હતા, વિરસાહારી હતા અને પૂર્વોક્ત વિવિક્તજીવી (એકાન્તજીવી) પર્યાન્તના શુભોચી યુક્ત હતા, તે છતાં પણ “ કમ્હાણં મંતે ! જમાલી અણગારે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા લંતણ કપ્પે તેરસસાગરોવમદ્વિતિણ્ણુ દેવકિલ્લિસિણ્ણુ દેવેણુ દેવકિલ્લિસિયત્તાણ ઉવવન્ને ? ” તેઓ કાળનો અવસર આવતા કાળ કરીને લાન્તક કલ્પમાં ૧૩ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્લિપિક દેવોમાં કિલ્લિપિક દેવની પર્યાયે શા કારણે ઉત્પન્ન થયા છે ?

वानाह—‘ गोयमा ! जमाली ण अणगारे आयरियपडिणीए उवज्झायपडिणीए आयरियउवज्झायाणं अयसकारए जाव वुप्पाएमाणे बहूइ वामाइ सामन्नपरियागं पाउणइ पाउणिता’ हे गौतम ! जमालिः खलु अनगारः, आचार्य प्रत्यनीकः, उपाध्यायप्रत्यनीकः, आचार्योपाध्यायानाम् अयसकारः यावत् अवर्णकारकः अकीर्तिकारकः, असद्भावोद्भावनाभिः, मिथ्याभिनिवेशैश्च आत्मानं च परं च तदुभयं च व्युद्ग्राहयन् व्युत्पादयंश्च बहूनि वर्षाणि श्रामण्यपर्यायं पालयति, पालयित्वा ‘ अद्धमासियाए संलेहणाए तीसं भत्ताइ’ अणसणाए छेदेइ ’

इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं—‘ गोयमा ’ हे गौतम ! ‘ जमाली णं अणगारे आयरियपडिणीए, उवज्झायपडिणीए, आयरियउवज्झायाणं अयसकारए, जाव वुप्पाएमाणे, बहूइ वामाइ सामन्नपरियागं पाउणइ ’ जमालि अनगार आचार्य के साथ द्रोह करनेवाला था, उपाध्याय के साथ द्रोह करने वाला था, आचार्य और उपाध्याय का अयसकारक था, यावत् अवर्णकारक था, अकीर्तिकारक था, उसने अपनी असद्भावनाओं से एवं मिथ्याभिनिवेशों से स्वयं अपने आपको, दूसरे जीवों को एवं स्वपर दोनों को कुश्रद्धायुक्त बनाया, मिथ्यात्वरूप कीचड़ में उन्हें फँसाया । इस तरह के कुकार्यों के प्रचार में उसने अनेक वर्षों तक अपनी श्रामण्यपर्याय को पाला बाद में जब उसकी आयु का अंतसमय आगया तब उसने अर्द्धमासिक-पन्द्रह दिन की संलेखना धारण की ‘ अद्धमासियाए संलेहणाए तीसं भत्ताइ अण-

भडावीर प्रभु गौतम स्वामीना प्रश्नने उत्तर आपत्ता कडे छे के—

“ गोयमा ! ” हे गौतम ! “ जमालीणं अणगारे आयरियपडिणीए, उवज्झायपडिणीए, आयरियउवज्झायाणं अयसकारए, जाव वुप्पाएमाणे बहूइ वामाइ सामन्नपरियागं पाउणइ ” जमाली अणगार आचार्यने द्रोह करनारा हुता, उपाध्यायने द्रोह करनारा हुता, आचार्य उपाध्यायने अपयस करनारा हुता, तेमना निन्दक हुता, अने तेमनी अकीर्ति करनारा हुता तेमणे तेमनी अचङ्ग भावनाओधी (कपोलकल्पित सिद्धांतोधी अने मिथ्याभिनिवेशो द्वारा) मिथ्यात्व युक्त विचाराना प्रचार द्वारा) पोतानी जतने, अन्यने तथा उभयने (पोताने अने अन्यने) कुश्रद्धायुक्त भनाव्या हुता अने मिथ्यात्व रुपी कष्टवर्मां तेमने द्रष्टाव्या हुता. आ रीते कुकार्यो अने मिथ्यात्वना प्रचारमां तेमणे पोतानी धर्मां वर्षनी श्रामण्य पर्यायने व्यतीत करी हुती. त्यार भाइ मृत्युने समय नष्टक आव्यो त्यारे तेमणे अर्धा भानने (१५ द्विसने) सधारे कर्यो. “ अद्धमासिए संलेहणाए तीसं भत्ताइ अणसणाए छेदेइ ” ते अर्द्धमासिक संधारा द्वारा पोताना शरीरने शीघ्र करी नानने

અર્ધમાસિકયા સંલેખનયા ત્રિશદ્મકાનિ અનશનતયા—અનશનેન છિનત્તિ, ‘હેદેત્તા તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહ્યપડિકંતે કાલમાસે કાલં કિંચા લંતણ કપ્પે જાવ ઉવ-
વન્ને’ છિત્વા તસ્ય સ્થાનસ્ય અનાલોચિતપ્રતિક્રાન્તઃ—આલોચનપ્રતિક્રમણમકૃત્વા
કાલમાસે કાલં કૃત્વા લાન્તકે કલ્પે યાવત્ ત્રયોદશ સાગરોપમસ્થિતિકેષુ
દેવકિલિવષિકેષુ દેવેષુ દેવકિલિવષિકૃતયા ઉપપન્નઃ—ઉત્પત્તિં પ્રાપ્તવાન્ ॥ સૂ. ૧૬ ॥

મૂલમ્—“ જમાલી ણં મંતે ! દેવે તાઓ દેવલોચાઓ આઝ-
વલ્લણં જાવ કહિં ઉવવજિહિહિ ? ગોયમા ! ચત્તારિ પંચ
તિરિવલ્લજોણિયમણુસ્સદેવભવગહણાઈં સંસારં અણુપરિ-
ચલિત્તા તઓ પચ્છા સિજ્ઞિહિહિ જાવ અંતં કાહેહિ, સેવં મંતે !
સેવં મંતે ! ત્તિ, ॥ સૂ. ૧૭ ॥

(જમાલી સમત્તો)

સળાણ હેદેહ ’ હસ અર્ધમાસિક સંલેખના સે અપને શરીર કો કુશ
કરકે ઉસને અનશન દ્વારા તીણ ૩૦ મત્તોં કા હેદન કિયા—‘ હેદેત્તા
તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહ્યપડિકંતે કાલમાસે કાલં કિંચા લંતણ કપ્પે
જાવ ઉવવન્ને ’ હેદન કરકે ખી ઉસને અપને પાપસ્થાનક કી ન આલો-
ચના કી ઓર ન ઉસકા પ્રતિક્રમણ કિયા—હસ તરહ પાપસ્થાન કી
આલોચના ઓર પ્રતિક્રમણ કો નહોં કરનેસેં યહ કાલ અવસર કાલ-
કર લાન્તકકલ્પ મેં ૧૩ સાગરોપમ કી સ્થિતિવાલે દેવકિલિવષિક
દેવોં મેં—જો કિલિવષિક દેવ હોતે હૈં ઉન દેવોં :મેં—યહ ૧૩ સાગરોપમ
કી સ્થિતિવાલા કિલિવષિક દેવરૂપ સે ઉત્પન્ન હુઆ ॥ સૂ. ૧૬ ॥

તેમણે અનશન દ્વારા ૩૦ ભક્તોનું હેદન કર્યું. ત્રીસ ટકના ભોજનનો પરિ-
ત્યાગ કર્યો. ‘ હેદેત્તા તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહ્યપડિકંતે કાલમાસે કાલં કિંચા
લંતણ કપ્પે જાવ ઉવવન્ને ’ આ રીતે ૩૦ ટકના ભોજનનો પરિત્યાગ કરવા
છતાં પણ તેમણે પોતાનાં પાપસ્થાનકોની આલોચના પણ ન કરી અને
પ્રતિક્રમણ (પ્રાયશ્ચિત્ત) પણ ન કર્યું. આ રીતે પાપસ્થાનકોની આલોચના
અને પ્રતિક્રમણ કર્યા વિના ઠાણનો અવસર આવતા ઠાણ કરીને તેઓ
લાન્તક કલ્પમાં ૧૩ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલિવષિક દેવોમાં કિલિવષિક
દેવ રૂપે ઉત્પન્ન થયા છે. ॥ સૂ. ૧૬ ॥

छाया—जमालिः खलु भदन्त ! देवस्तस्माद् देवलोकात् आयुःक्षयेण यावत् कुत्र उपपत्स्यते ? गौतम ! चत्वारि, पञ्च तिर्यग्योनिकमनुष्यदेवभवग्रहणानि संसारम् अनुपर्यटय ततः पश्चात् सेत्स्यते, यावत् अन्तं करिष्यति, तदेवं भदन्त ! तदेवं भदन्त ! इति ॥ सू० १७ ॥ जमालिः समाप्तः

टीका—जमालेरनगरस्य वक्तव्यतामुपसंहरन् गौतमः पृच्छति—‘जमाली-णं भंते’ इत्यादि, ‘जमाली णं भंते देवे ताओ देवलोयाओ, आउवखएणं जाव कहिं उववज्जिहिइ ३’ हे भदन्त ! जमालिः खलु देवस्तस्मात् त्रयोदशसागरोपमस्थितिकात् लान्तकात् देवलोकात् आयु क्षयेण यावत् भवक्षयेण, स्थितिक्षयेण कुत्र उपपत्स्यते ? उत्पत्तिं लप्स्यते ? भगवानाह—‘गोयमा ! चत्वारि पंचतिरित्थ-जोणियमणुस्सदेवभवग्रहणाइं संसारं अणुपरियट्ठित्ता तओ पच्छा सिज्झिहिइ, जाव अंतं काहेइ’ हे गौतम ! चत्वारि पञ्च वा तिर्यग्योनिकमनुष्यदेवभवग्रहणानि यावत् संसारम् अनुपर्यटय—परिभ्रम्य ततः पश्चात् तदनन्तरं सेत्स्यते—गिद्धि

‘जमाली णं भंते । देवे ताओ देवलोयाओ’ इत्यादि ।

टीकाथ—जमालि अनगर की वक्तव्यता का उपसंहार करते हुए गौतम प्रभु से पूछते हैं ‘जमाली णं भंते । देवे ताओ देवलोयाओ आउवखएणं जाव कहिं उववज्जिहिइ’ हे भदन्त ! जमालि अनगर तेरह १३ सागरोपम की स्थितिवाले उस लान्तक देवलोक से अपनी आयु के क्षय होने के बाद, यावत्-भवक्षय के बाद, स्थितिक्षय के बाद कहां उत्पन्न होगा ? उत्तर में प्रभु कहते हैं—‘गोयमा’ हे गौतम ! ‘चत्वारि पंच तिरित्थजोणियं मणुस्स देवभवग्रहणाइं संसारं अणुपरियट्ठित्ता तओ पच्छा सिज्झिहिइ, जाव अंतं काहेइ’ चार या

“जमाली णं भंते । देवे ताओ देवलोयाओ” इत्यादि—

टीकाथ—जमाली अनगरनी वक्तव्यताने उपसंहार करता गौतम स्वामी भडावीर प्रभुने आ प्रजारने प्रश्न पूछे छे—“जमाली णं भंते ! देवे ताओ देवलोयाओ आउवखएणं जाव कहिं उववज्जिहिइ” हे भदन्त ! १३ सागरोपमनी आयुध्य स्थितिवाला ते लान्तक देवलोकाधी अनगर, क्षय भया बाद, भवनो क्षय भया बाद अने स्थितिने क्षय भया बाद, जमाली अनगर तथाही स्थितिने क्या उत्पन्न भये ?

भडावीर प्रभुने उत्तर—“गोयमा ! हे गौतम ! “चत्वारि पंच तिरित्थजोणियं मणुस्स देवभवग्रहणाइं संसारं अणुपरियट्ठित्ता तओ पच्छा

માપ્સ્યતિ, યાવત્-સર્વદુઃખાનામન્તં કરિષ્યતીતિ ભાવઃ, ગૌતમઃ અન્તે મગવદ્-
વાક્યં સત્યાપયન્નાહ-‘ સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! ત્તિ ’ હે મદન્ત ! તદેવં મગવદુક્તં
સત્યમેવ, હે મદન્ત ! તદેવં મગવદુક્તં સત્યમેવેતિ ॥ સૂ. ૧૭ ॥

જમાલિ વક્તવ્યતા સમાપ્તાઃ ।

इति नवमशतके त्रयस्त्रिंशत्तमोद्देशकः समाप्तः ॥ ९-३३ ॥

इति श्री विश्वविख्यात-जगद्गुरु-मसिद्धवाचरु-पञ्चदशभाषाकलितललितकला-
पालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यनैरुग्रन्यनिर्मापक-वादिमानमर्दक - श्रीशाहूछत्र-
पतिकोल्हापुरराजप्रदत्त ‘ जैनशास्त्राचार्य ’ पद्भूषित-कोल्हापुर-
राजगुरु बालब्रह्मचारि- जैनाचार्य - जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री --
घासीलालव्रतिविरचितायां ‘ मगवतीसूत्रस्य ’ प्रमेयचन्द्रिका-
ख्यायां व्याख्यायां ॥ नवमं शतकं सम्पूर्णम् ॥ ९-३३ ॥

પાંચ અવ તિર્યગ્યોનિક, મનુષ્ય એવં દેવ કે કરને પ્રમાણ સંસાર મેં
પરિભ્રમણ કરકે વહ હસકે વાદ સિદ્ધિ કો પ્રાપ્ત કરેગા, યાવત્ સમસ્ત
દુઃખોં કા અંત કરેગા । અવ અન્ત મેં મગવાન્ કે વચનોં મેં સત્ય કા
ઘ્યાપન કરતે હુએ ગૌતમ ‘ સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! ત્તિ ’ હસ પાઠ
દ્વારા એસા કહતે હૈં કિ હે મદન્ત ! આપકે દ્વારા કહા હુઆ સવ કથન
સર્વથા સત્ય હી હૈ, હે મદન્ત ! આપકે દ્વારા કહા હુઆ સવ કથન સર્વથા
સત્ય હી હૈ ॥ સૂ. ૧૭ ॥

श्री जैनाचार्य जैनधर्म दिवाकर पूज्यश्री घासीलालजी महाराज
कृत “ मगवती सूत्र ” की प्रमेयचन्द्रिका व्याख्या के नववें
शतकका तेतीसवां उद्देशां समाप्त ॥ ९-३३ ॥

‘સિદ્ધિમિદ્દિ જાવ અંત કાહેઈ ’ તેઓ તિર્યગ્યગતિમાં, મનુષ્યગતિમાં અને
દેવગતિમાં ચાર અથવા પાંચ ભવ કરશે. આ રીતે ચાર અથવા પાંચ ભવ
સુધી તેઓ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરશે ત્યાર બાદ તેઓ સિદ્ધિ પામશે, બુદ્ધ
થશે, મુક્ત થશે સમસ્ત પરિતાપોથી રહિત થશે અને સમસ્ત દુઃખોનો અંત કરશે.
મહાવીર પ્રભુનાં વચનોમાં અપાર શ્રદ્ધા વ્યક્ત કરવા નિમિત્તે ગૌતમ
સ્વામી કહે છે-“ સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! ત્તિ ” “ હે ભગવન્ ! આ વિષયનું
આપે જે પ્રતિપાદન કર્યું તે સર્વથા સત્ય જ છે હે પ્રભો ! આપે જે કંઈ
તે સર્વથા સત્ય જ છે, ” આ પ્રમાણે કહીને મહાવીર પ્રભુને વંદણા નમસ્કાર
કરીને તેઓ તેમને સ્થાને બેસી ગયા. ॥ સૂ. ૧૭ ॥

श्री जैनाचार्य-जैनधर्म दिवाकर पूज्यश्री घासीलालजी महाराज कृत
“ मगवती सूत्र ” नी प्रमेयचन्द्रिका व्याख्याना नवमा शतकेना
तेतीसमे उद्देशे समाप्त ॥ ९-३३ ॥

अथ नवमशतके चतुस्त्रिंशत्तमोद्देशकः

नवमग चतुस्त्रिंशत्तमोद्देशकस्य सक्षिप्तविषयविवरणम्—पुरुषाश्वादि हननवक्तव्यता । पुरुषादि हनने तद्वैरवन्धवक्तव्यता । पृथिवीकायिकादीनां आसोच्छ्वासवक्तव्यता । पृथिवीकायिकादीनां वायुकायिकस्य च क्रियावर्णनम् ।

पुरुषाश्वादिहननतद्वैरवन्ध पुरुषवक्तव्यता ।

मूलम्—“तेषां कालेणं, तेषां समएणं रायगिहे जाव
एवं वयासी-पुरिसेणं भंते ! पुरिस हणमाणे किं पुरिसं हणइ,
णो पुरिसे हणइ ? गोयमा ! पुरिसंपि हणइ, णो पुरिसे वि
हणइ । से केगट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ-पुरिसंपि हणइ, णो
पुरिसे वि हणइ ? गोयमा ! तस्स णं एवं भवइ-एवं खलु
अहं एगं पुरिसं हणामि, से णं एगं पुरिसं हणमाणे अणेगे
जीवे हणइ, से तेणट्टेणं गोयमा ! एवं बुच्चइ-पुरिसंपि हणइ,
णो पुरिसे वि हणइ । पुरिसे णं भंते ! आसं हणमाणे किं
आसं हणइ ? णो आसे वि हणइ ? गोयमा ! आसंपि हणइ,

चौतीसवें उद्देशका प्रारंभ

नौवें शतकके इस ३४ वे उद्देशकका विषय विवरण संक्षेपसे इस प्रकार है—पुरुष, अश्व आदिके हननकी वक्तव्यता, पुरुष आदिके हनन करने पर उनकी वैरवन्धकी वक्तव्यता पृथिवीकायिक आदिकोके आसोच्छ्वासकी वक्तव्यता, पृथिवीकायिक आदिकोकी और वायुकायिक क्रियाका वर्णन ।

नवमा शतकेनौ चौतीसमा उद्देशानो प्रारंभ—

नवमा शतकेना आ ३४ मा उद्देशके सक्षिप्त विषय विवरणं नौवे प्रभावे छे—पुरुष, अश्व आदि । हनन (हत्या) की वक्तव्यता, पुरुष आदि की हत्या करने पर वे वैरवन्ध छे तेनी वक्तव्यता, पृथिवीकायिक वस्तुना आसोच्छ्वासकी वक्तव्यता, पृथिवीकायिक वस्तुना और वायुकायिक क्रिया की वक्तव्यता ।

णो आसेवि हणइ । से केणट्टेणं अट्ठो तहेव, एवं हत्थि सीहं,
 वग्घं, जाव चिल्ललगं । पुरिसेणं भंते ! अन्नयरं तसं पाणं
 हणमाणे किं अन्नयरं तसं पाणं हणइ, णो अन्नयरे तसे पाणे
 हणइ ? गोयमा ! अन्नयरंपि तसं पाणं हणइ, णो अन्नयरे
 वि तसे पाणे हणइ । से केणट्टेणं भंते ! एवं वुच्चइ अन्न-
 यरं पि तसं पाणं, णो अन्नयरे वि तसे पाणे हणइ ? गोयमा !
 तस्स णं एवं भवइ-एवं खलु अहं एगं अन्नयरं तसं पाणं
 हणामि, से णं एगं अन्नयरं तसं पाणं हणमाणे अणैगे जीवे
 हणइ, से तेणट्टेणं गोयमा । तं चेव एए सवे वि एक्कगमा ।
 पुरिसे णं भंते ! इसिं हणमाणे किं इसिं हणइ ? णोइसिं
 हणइ० गोयमा ! इसिं पि हणइ, णोइसिं पि हणइ से केण-
 ट्टेणं भंते ! एवं वुच्चइ जाव णोइसिंपि हणइ ? गोयमा !
 तस्स णं एवं भवइ, एवं खलु अहं एगं इसिं हणामि, सेणं
 एगं इसिं हणमाणे अणंते जीवे हणइ, से तेणट्टेणं निक्खे-
 वओ । पुरिसे णं भंते ! पुरिसं हणमाणे किं पुरिसवेरेणं पुट्ठे
 णो पुरिसवेरेणं पुट्ठे गोयमा० अहवा पुरिसवेरेण य, णो पुरिस-
 वेरेण य पुट्ठे, अहवा पुरिसवेरेण य, णो पुरिसवेरेहि य पुट्ठे,
 एवं आसं, एवं जाव चिल्ललगं जाव अहवा चिल्ललगवेरेण य,
 णो चिल्ललगवेरेहिय पुट्ठे । पुरिसे णं भंते ! इसिं हणमाणे
 किं इसिवेरेणं पुट्ठे, णो इसिवेरेणं पुट्ठे ? गोयमा ! नियमा
 इसिवेरेण य, णो इसिवेरेहिय पुट्ठे ॥ सू० १ ॥

छाया-तस्मिन् काले, तस्मिन् समये राजगृहे यावत् एवमवादीन्-पुरुषः खलु भदन्त ! पुरुषं धनं किं पुरुषं हन्ति ? नो पुरुषान् हन्ति ? गौतम ! पुरुषमपि हन्ति, नो पुरुषानपि हन्ति । तत्केनार्थेन भदन्त ! एवमुच्यते पुरुषमपि हन्ति, नोपुरुषानपि हन्ति, गौतम ! तस्य खलु एवं भवति-एवं खलु अहम् एकं पुरुषं हन्मि, स खलु एकं पुरुषम् धनं अनेकान् जीवान् हन्ति, तत् तेनार्थेन गौतम ! एवमुच्यते-पुरुषमपि हन्ति, नोपुरुषानपि हन्ति । पुरुषः खलु भदन्त ! अश्वं धनं किम् अश्वं हन्ति, नोअश्वानपि हन्ति ? गौतम ! अश्वमपि हन्ति, नो अश्वानपि हन्ति । तत् केनार्थेन अर्थस्तथैव । एवं हस्तिनम्, सिंहम् व्याघ्रम्, यावत् चिल्ललकम् । पुरुष खलु भदन्त ! अन्यतरं त्रयं प्राणं धनं किम् अन्यतरं त्रस प्राणं हन्ति, नो अन्यतरान् त्रसप्राणान् हन्ति ? गौतम ! अन्यतरमपि त्रस प्राणं हन्ति, नो अन्यतरानपि त्रसान् प्राणान् हन्ति । तत् केनार्थेन भदन्त ! एवमुच्यते-अन्यतरमपि त्रयं प्राणं, नो अन्यतरानपि त्रसान् प्राणान् हन्ति ? गौतम ! तस्य खलु एवं भवति-एवं, खलु अहम् एकम् अन्यतरं त्रयं प्राणं हन्मि, स खलु अहम् एकम् अन्यतरं त्रयं प्राणं धनं अनेकान् जीवान् हन्ति, तत् तेनार्थेन गौतम ! तदेव एते सर्वेऽपि एकगमाः । पुरुषः खलु भदन्त ! ऋषिं धनं किम् ऋषिं हन्ति, नो ऋषिं हन्ति ? गौतम ! ऋषिमपि हन्ति, नो ऋषीमपि हन्ति तत् केनार्थेन भदन्त ! एवमुच्यते यावत् ना ऋषीमपि हन्ति ? गौतम ! तस्य खलु एव भवति एवं खलु अहं एकम् ऋषिं हन्मि स खलु एकम् ऋषिं धनं अनन्तान् जीवान् हन्ति । तत् तेनार्थेन निक्षेपकः ? पुरुषः खलु भदन्त ! पुरुषं धनं पुरुषवैरेण स्पृष्टः ? नो पुरुषवैरेण स्पृष्टः ? गौतम ! नियमात् तावत् पुरुषवैरेण स्पृष्टः, अथवा पुरुषवैरेण च, नो पुरुषवैरेण च स्पृष्टः, अथवा पुरुषवैरेण च नोपुरुषवैरेण स्पृष्टः । एवम् अश्वम्, एवं यावत् चिल्ललकं यावत्, अथवा चिल्ललकवैरेण च नो चिल्ललकवैरेण स्पृष्टः, पुरुषः खलु भदन्त ! ऋषिं धनं किम् ऋषिवैरेण स्पृष्टः ? नो ऋषिवैरेण स्पृष्टः ? गौतम ! नियमान् ऋषिं वैरेण च, नो ऋषिवैरेण स्पृष्टः ॥ ७१ ॥

टीका—अव्यवहितपूर्वोद्देशके आचार्यादि निवेदिताना मन्त्राव्याख्यानस्य प्रतिपादितत्वेन व्याख्यानस्य प्रस्तावना अग्निन उद्देशके पुनरादिग्यायनेन

टीकार्थ—इम उद्देशासे अव्यवहित एव नेतीत्ये उद्देशेने आचार्य आदिका द्वाली होनेके कारण जीव अपने मुखांका व्याख्यान करना है, ऐसा कहा गया है, सो इसी व्याख्यानके कारणसे तद्वैर उक्त उद्देशेने पुरुषादिके व्याख्यानसे उसके अतिरिक्त अन्य जीवोंका भी व्याख्यान

टीकार्थ—आ पठेवत् तं गीतं उद्देशेन विवर्तय प्रवृत्तः ॥ ७१ ॥
आपुं छे डे व्याख्यान अग्निन उद्देशेन उक्त उद्देशेने आचार्य आदिका
व्याख्यान करे छे, ते पर तावत् सनधने अतुडरीने अहं विवर्तय प्रवृत्तः

તદન્યજીવવ્યાધાતોઽપિ ભવતીતિ પ્રતિપાદયિતુમાહ—‘ તેણં કાલેણ ’ ઇત્યાદિ,
 ‘ તેણં કાલેણ, તેણં સમણં રાયગિહે જાવ એવં વયાસી ’ તસ્મિન્ કાલે, તસ્મિન્
 સમયે રાજગૃહે યાવત્ નગરે સ્વામી-સમવસતં પ્રભું વન્દિતું નમસ્કર્તું પર્ષદ્ નિર્ગ-
 ચ્છતિ-પ્રતિગતાપર્ષત્, તતો વિનયેન શુશ્રૂષમાણઃ નમસ્યન્ પ્રાજ્ઞલિપુટો ગૌતમઃ
 એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીન્—‘ પુરિસેણં મંતે ! પુરિસં હણમાણે કિં પુરિસં
 હણઈ, જો પુરિસે હણઈ ? ’ હે મહન્ત ! પુરુષઃ સ્વલુ પુરુષં ધનન્ દિસન્ કિમ્
 પુરુષં હન્તિ ? કિંવા નો પુરુષાન્ પુરુષવ્યતિરિક્તાન્ જીવાન્ હન્તિ ? મમવાનાહ—
 ‘ જોયમા ! પુરિસં પિ હણઈ, નો પુરિસે ત્રિ હણઈ ’ હે ગૌતમ ! પુરુષઃ સ્વલુ પુરુષં

હોતા હૈ, યહ પ્રતિપાદિત કિયા ગયા હૈ—‘ તેણં કાલેણ તેણં સમણં
 રાયગિહે જાવ એવં વયાસી ’ ઉસ કાલ ઓર ઉસ સમયમેં રાજગૃહ
 નામકે નગરમેં યાવત્-મહાવીર સ્વામી પધારે. મહાવીર સ્વામીકો પધારે
 હુએ સુનકર વહાંકી પરિષદ્ ઉત્તકો વન્દના કરનેકે લિયે એવં નમસ્કાર
 કરનેકે લિયે નિકલી, પ્રભુકા ધર્મોપદેશ સુનકર ફિર વહ પરિષદ્
 અપને ૨ સ્થાન પર ચલી ગઈ, હસકે વાદ પ્રભુકી સેવા શુશ્રૂષા કરતે
 હુએ ગૌતમને વહે વિનયકે સાથ પ્રભુકો નમસ્કાર કર ઇસ પ્રકારસે
 પૂછા—‘ પુરિસેણં મંતે ! પુરિસં હણમાણે કિં પુરિસં હણઈ, જો પુરિસે
 હણઈ ’ હે મહન્ત ! જબ કોઈ પુરુષ કિસી દૂસરે પુરુષકા ઘાત કરતા
 હૈ—તવ વધા વહ મારનેવાલા પુરુષ ઉસ દૂસરે પુરુષકા હી ઘાત
 કરતા હૈ યા ઉસકે સિવાય અન્ય જીવોંકા મી ઘાત કરતા હૈ ? હસકે

પાદન કરવામાં આવ્યું છે કે પુરુષાદિને હણનાર વ્યક્તિ તે હણનાર પુરુષ
 સિવાયના અન્ય જીવોના પણ ઘાત કરે છે—

“ તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિહે જાવ એવં વયાસી ” તે કાળે અને તે
 સમયે રાજગૃહ નામે નગર હતું. તે નગરમાં મહાવીર પ્રભુ પધાર્યા. તેમને
 વંદણા નમસ્કાર કરવાને ત્યાંની જનતા નીકળી પડી. વંદણા નમસ્કાર કરીને
 તથા ધર્મોપદેશ શ્રવણ કરીને પરિષદ ત્યાંથી પાછી ફરી, ત્યાર બાદ મહાવીર
 પ્રભુની સેવાશુશ્રૂષા કરતાં કરતાં ગૌતમ સ્વામીએ ધણી વિનયપૂર્વક નમસ્કાર
 કરીને મહાવીર પ્રભુને આ પ્રમાણે પ્રશ્ન પૂછ્યો—

“ પુરિસેણ મંતે ! પુરિસં હણમાણે કિં પુરિસં હણઈ, જો પુરિસે હણઈ ? ”
 હે ભગવન્ ! જ્યારે કોઈ પણ વ્યક્તિ દ્વારા કોઈ એક પુરુષની હત્યા થાય છે,
 ત્યારે હત્યા કરનાર તે વ્યક્તિ ફક્ત તે હણનાર પુરુષની જ હત્યા કરે છે, કે
 તે પુરુષ સિવાયના અન્ય જીવોની પણ હત્યા કરે છે ? મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—

ધનન્ પુરુષમપિ હન્તિ, આ વ નોપરુશાનપિ પુરુષવ્યતિરિક્તાન્ અન્ય જીવાનપિ હન્તિ । ગૌતમસ્તત્ર કારણં પૃચ્છતિ-‘ સે કેળદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્ચહ્ પુરિસં પિ હળહ્, નો પુરિસેવિ હળહ્ ? ’ હે મદન્ત ! તત્-અથ કેનાર્થેન એવમુચ્યતે પુરુષ-
 સ્વલ્લ પુરુષં ધનન્ પુરુષમપિ હન્તિ, નો પુરુશાનપિ હન્તિ ? મગવાનાહ-‘ ગોયમા !
 તસ્સ ણં એવ મવહ્-એવં સ્વલ્લ અહં પુરિસં હળામિ, ’ હે ગૌતમ ! તસ્ય સ્વલ્લ એક
 પુરુષ ધ્વત-પુરુષસ્ય એવ વક્ષ્યમાણસીત્યા મવતિ મનસિ જ્ઞાનં જાયતે-યત્ એવં
 સ્વલ્લ અહમ્ એકમેવ પુરુષં હન્મિ, કિન્તુ ‘ સે ણં એગં પુરિસં હળમાણે અણેગે જીવે

ઉત્તરમે પ્રશ્ન કહતે હૈ-‘ ગોયમા ’ હે ગૌતમ ! ‘ પુરિસ પિ હળહ્, નો
 પુરિસે વિ હળહ્ ’ પુરુષકા હનન કરતા હુઆ વહ પ્રથમ પુરુષ જિસકો
 વહ માર રહા હૈ ઉસ પુરુષકી ખી હત્યા કરતા હૈ, ઓર ઉસસે મિન્ન
 અન્ય નો પુરુષોંકી-જીવોંકી ખી હત્યા કરતા હૈ, ગૌતમ હિસમેં કારણ
 પૂછતે હૈ, કિ ‘ સે કેળદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્ચહ્, પુરિસંપિ હળહ્, નો પુરિસે
 વિ હળહ્ ’ હે મદન્ત ! એસા આપ કિસ કારણસે કહતે હૈ કિ પુરુષકી
 હત્યા કરતા હુઆ વહ મારક પુરુષ ઉસ પુરુષકી ખી હત્યા કરતા હૈ,
 ઓર ઉસકે સાથ અન્ય જીવોંકી ખી હત્યા કરતા હૈ ? હિસકે ઉત્તરમે
 પ્રશ્ન કહતે હૈ-‘ ગોયમા ’ હે ગૌતમ ! ‘ તસ્સ ણં એવં મવહ્, એવ સ્વલ્લ
 અહં એગ પુરિસં હળામિ ’ પુરુષકી હત્યા કરનેવાલે ઉસ મારક પુરુષકે
 મનમેં એસા વિચાર હતા હૈ કિ મૈં એકહી પુરુષકો માર રહા હૂં, કિન્તુ
 ‘ સે ણં એગં પુરિસં હળમાણે અણેગે જીવે હળહ્ ’ એક પુરુષકો મારતા

“ ગોયમા ! ” “ હે ગૌતમ ! ” “ પુરિસ પિ હળહ્, નો પુરિસે વિ હળહ્ ”
 પુરુષની હત્યા પણ કરે છે અને તે હથાનર પુરુષ સિવાયના અન્ય જીવોની
 પણ હત્યા કરે છે.

હવે તેનું કારણ જાણવા નિમિત્તે ગૌતમ સ્વામી મહાવીર પ્રશ્નને આ
 પ્રમાણે પ્રશ્ન કરે છે-“ સે કેળદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્ચહ્, પુરિસં પિ હળહ્, નો પુરિસે
 વિ હળહ્ ? ” હે પ્રશ્નો ! આપ શા કારણે એવું કહો છો કે પુરુષની હત્યા
 કરતી તે વ્યક્તિ પુરુષને પણ હણે છે અને તે પુરુષ સિવાયના અન્ય જીવોને
 પણ સાથે સાથે હણે છે ?

મહાવીર પ્રશ્નને ઉત્તર-“ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! “ તસ્સ ણં એવં મવહ્,
 એવ સ્વલ્લ અહં એગ પુરિસં હળામિ ” તે હત્યા કરનાર પુરુષ તો એમ જ માને
 છે કે હું આ એક જ પુરુષની હત્યા કરી રહ્યો છું, પરન્તુ “ સે ણં એગં
 પુરિસં હળમાણે અણેગે જીવે હળહ્ ” એક પુરુષની હત્યા કરનારો તે પુરુષ,

હળદ્ર ' સંઘલ પુરુષઃ એકં પુરુષ ધનન્ અને જ્ઞાન્ જીવાન્ હન્તિ, દન્યમાનસ્ય પુરુ-
ષસ્ય તદોશ્રિતાનાં તચ્છરીતાપૃથ્વાનાં લિધ્યા યુક્તા ગળ્ડુલકાદીનાં દનનાત્ ।
તદુપસંદરન્નાહ-સે તેગદ્દેગં ગોયમા ! એવં વુચ્ચહ પુરિસં પિ હળદ્ર, જો પુરિસેવિ
હળદ્ર ' હે ગૌતમ ! તન્ તેનાર્થેન એમુક્તરોત્પા ઉચ્ચતે-યત્ પુરુષમપિ હન્તિ,
નો પુરુશાનપિ-પુરુષવ્યતિરિક્તજીવાનપિ હન્તિ, ગૌતમઃ પુનઃ પૃચ્છતિ-' પુરિ-
સે જં મંતે ! આસં હળમાણે કિં આસં હળદ્ર, જો આરોવિ હળદ્ર ? હે મદન્ત !
પુરુઃ સંઘલ અશ્વ ધનન્ કિમ્ અશ્વમેવ હન્તિ ? કિંવા નો અધ્વાનપિ હન્તિ, અશ્વ
વ્યતિરિક્તજીવાનપિ દિનસ્તિ ? इति પ્રશ્નઃ, મગનાનાહ-' ગોયમા ! આસમ્પિ
હળદ્ર, જો આરોવિ હળદ્ર ' હે ગૌતમ ! અથ ધનન્ પુરુઃ અશ્વમપિ હન્તિ, અથચ
નો અધ્વાનપિ અશ્વવ્યતિરિક્તજીવાનપિ હન્તિ, ગૌતમઃ પ્રાહ-' સે કેળદ્દેગં ? '

હુઆ વહ પુરુષ હન્યમાન ડસ પુરુષકે શરીરાશ્રિત લિધ્વઃ, યુક્તા, ગળ્ડુલ
(પેટમેં પૈદા હોનેવાલે જીવ) આદિ જીવોંકો ઓ મારતા હૈ ' સે તેળદ્દેગં
ગોયમા ! એવં વુચ્ચહ પુરિસંપિ હળદ્ર, જો પુરિસે વિ હળદ્ર ' હસ કારણ
હે ગૌતમ ! મૈને એસા કહાહૈ કિ વહ મારક પુરુષપુરુષકો ઓ મારતા હૈ,
ઑર ડસ પુરુષ વ્યતિરિક્ત જીવોંકો ઓ મારતા હૈ,

અથ ગૌતમ પ્રશ્નસે એસા પૂછતે હૈ - ' પુરિસેજં
મંતે ! આસં હળમાણે કિં આસં હળદ્ર, જો આસે વિ હળદ્ર '
હે મદન્ત ! ઘોડેકો હત્યા કરતા હુઆ મનુષ્ય કયા ઘોડેકો હત્યા
કરતા હૈ, યા ઘોડેસે અતિરિક્ત ઑર દૂસરે જીવોંકો ઓ હત્યા કરતા
હૈ ? હસકે ડસરમેં પ્રશ્ન કહતે હૈ ' ગોયમા ' હે ગૌતમ ! ' આસંપિ
હળદ્ર, જો આસે વિ હળદ્ર ' ઘોડેકો હત્યા કાતા હુઆ મનુષ્ય ઘોડેકો
ઓ મારતા હૈ, એવં ઘોડેકો મારતે સનય વહ ઘોડેસે ઓ અતિરિક્ત

હણ્ણનાર પુરુષના શરીરાશ્રિત જૂ, લીખ, ચામિયાં વગેરે અનેક જીવોને પણ
હણે છે. " સે તેળદ્દેગં ગોયમા ! એવં વુચ્ચહ-પુરિસં પિ હળદ્ર, જો પુરિસે વિ
હળદ્ર " હે ગૌતમ ! તે કારણે મેં એવું કહ્યું છે કે પુરુષની હત્યા કરનાર તે
વ્યક્તિ તે પુરુષનો ઘાત કરે છે અને તે પુરુષ સિવાયના અન્ય જીવોનો પણ
ઘાત કરે છે.

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન—“ પુરિસે જં મંતે ! આસં હળમાણે કિં આસં
હળદ્ર, જો આસે વિ હળદ્ર ? ” હે ભગવન્ ! ઘોડાની હત્યા કરતો મનુષ્ય શું
ઘોડાની જ હત્યા કરે છે, કે ઘોડા સિવાયના અન્ય જીવોની પણ હત્યા કરે છે ?
મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! “ આસં પિ હળદ્ર, જો
આસે વિ હળદ્ર ” ઘોડાનો ઘાત કરનાર તે મનુષ્ય ઘોડાનો પણ ઘાત કરે છે
અને ઘોડા સિવાયના અન્ય જીવોનો પણ ઘાત કરે છે.

હે-મદન્ત ! તત્-અથ કેનાર્થેન અશ્વં ધનન્ પુરુષઃ, અશ્વમપિ હન્તિ, નો અશ્વમપિ હન્તિ ? મગવાન્ પૂવોક્તમેવ હેતું પ્રતિપાદયિતુમાહ-‘અદ્વો તદેવ ’ હે ગૌતમ ! અર્થસ્તથૈવ-પૂર્વોક્તૈવ, તથાચ અશ્વં ધનતઃ પુરુષસ્ય એવં મનસિ ભવતિ-અહં સ્વલુ એકમ્ અશ્વમેવ હન્મિ, કિન્તુ એકમ્ અશ્વં ધવન્ અનેકાન્ જીવાન્ હન્તિ, એકસ્યા-શ્વસ્ય વ્યાપાદનેન તદાશ્રિત તદાયતયૂકાદિજીવાનામપિ વ્યાપાદનસન્ભવાત્ । ‘એવં હત્થિં, સીહં, વઘં, જાવ ચિલ્લલગં ’ એવ પુરુષાશ્વવદેવ કશ્ચિત્પુરુષો હસ્તિનમ્, સિંહમ્, વ્યાઘ્રમ્, યાવત્ ચિલ્લલકમ્, અત્ર યાવત્પદેન-“ વિગં, દીવિય, અચ્છં, તરચ્છં, પરાસરં, સિયાલ, વિરાલં મુળગં કોલમુળગં કોકતિયં સસગ ”

और दूसरे जीवोंको भी मारता है । ‘से केणट्टेणं ’ हे भदन्त ! ऐसा आप किस कारणसे कहते हैं कि घोड़ेकी हत्या करता हुआ मनुष्य घोड़ेको भी मारता है, और उस समय वह घोड़ेसे भिन्न और भी जीवोंको मारता है ? इस प्रश्नके उत्तरमें प्रभु कहते हैं ‘अद्वो तदेव ’ हे गौतम ! इस विषयमें उत्तर पहिले जैसा ही जानना चाहिये तथाच-घोड़ेकी हत्या करते हुए उस मारक मनुष्यके मनमें ऐसा विचार रहता है कि मैं इस सत्रय केवल घोड़ेकोही मार रहा हूँ परन्तु वह एक घोड़ेको मारता हुआ भी अनेक जीवोंकी हत्या करता है, क्योंकि एक घोड़ेके मारने पर उस घोड़ेके आश्रित रहे हुए या उसके आधीन रहे हुए अनेक यूकादि जीवोंका भी विधात हो जाता है ‘एवं हत्थि, सीहं, वघं, जाव चिल्ललगं ’ पुरुष एवं अश्वकी तरहही यदि कोई पुरुष हाथीको, शेरको, व्याघ्रको, यावत् ‘विगं, दीवियं, अच्छं, तरच्छं,

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન-“ સે કેણટ્ટેણં. ” હે ભદન્ત ! આપ શા કારણે કારણે એવું કહો છો કે ઘેડાની હત્યા કરતો પુરુષ ઘેડાને પણ હણે છે અને સાથે સાથે ઘોડા સિવાયના જીવોને પણ હણે છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર-“ અદ્વો તદેવ ” હે ગૌતમ તેનું કારણ પણ આગળ કહ્યાં પ્રમાણે જ સમજવું. એટલે કે...ઘેડાની હત્યા કરનારા તે પુરુષના મનમાં એવો વિચાર આવે છે કે હું અત્યારે એક ઘેડાની જ હત્યા કરી રહ્યો છું, પરન્તુ એક ઘેડાની હત્યા કરતો તે પુરુષ ઘેડાની હત્યા કરવા ઉપરાંત બીજા અનેક જીવોની પણ હત્યા કરતો હોય છે, કારણ કે તે ઘેડાના શરીરનો આશ્રય કરીને રહેલા અનેક જૂ, લીખ આદિ જીવોનો પણ સાથે સાથે વિધાત થઈ જાય છે.

एव हत्थि, सीहं, वघं, जाव चिल्ललगं ” पुरुष અને અશ્વની જેમ હાથી, સિંહ, વાઘ, “ વિગં, દીવિય, અચ્છં, તરચ્છં, પરાસરં, સિયાલં, વિરાલં,

इति संग्राहम् । तत्र विगं वृकम्-‘ नाडर ’ इति प्रसिद्धम् ‘ दीपिय ’ द्वीपिकम्-
चित्रकविशेषम्-‘ दीपडा ’ इति भाषा प्रसिद्धम्, ‘ अच्छं ’ वृक्षम्-भल्लूकम्,
‘ तरच्छं ’ तरक्षम्-व्याघ्रजाति-विशेषम्, ‘ परस्सर ’ परासरं-खज्जिनं ‘ गेडा ’
इति प्रसिद्धम् । ‘ सिचालं ’ गालाम्, ‘ विचालं ’ बिडालं-प्रसिद्धम् ‘ सगगं ’
शुनकम्-श्वानम्, ‘ कोळसुगगं ’ कोळशुनकम्-मृगया कुशले श्वानमेव ‘ कोकं-
तियं ’ कोकंतिकम्-‘ लोमडी ’ इति प्रसिद्धम्, ‘ ससगं ’ शशकम्-खरगोश ’
इति प्रसिद्धम्, चित्रकम्-‘ चीता ’ इति प्रसिद्धम्, तथा चिल्ललकम्-अरण्य
पशुविशेषम्, चित्ता इति प्रसिद्धम् निसकपशुविशेषम् एतान्
धनन् तद् व्यतिरिक्तानपि जीवान् हन्ति, तेषां हननेन
तदाश्रितजीवानपि हननसम्भवात् ! गौतमः पृच्छति-‘ पुरिसेणं भंते ! अन्न-
यरं तसं पाणं हणमाणे किं अन्नयरं तसं पाणं हणइ, णो अन्नयरे तसे पाणे हणइ ?’
हे भदन्त ! पुरुषः खलु कश्चिन् अन्नयरम्-एकवरं, तसपाण-द्वीन्द्रियादिकं, जीवं

પરાસરં, સિચાલં, વિચાલં, સુગગં, કોલસુગગ, કોકંતિય, સસગં ‘
વૃકકો-જંગલીપ્રાણી-મેહિયા દ્વીપિકકો-ચીત્તો વિશેષકો, અચ્છ-રીછકો,
તરચ્છઠ્યાઘ્ર જાતિવિશેષકો, પરામ્મરકો-ગેંડા હાથીકો, સિચાલકો-શૃંગા-
લકો, વિચાલકો-બિડાલકો, સગગકો કુસેકો, કોલસુનકકો-શિકારી
કુસેકો, કોકંતિયકો-લોમડીકો એવં શશક-ખરગોશકો, તથા ચિત્તાકો
ઔર ચિલ્લલક-જંગલી પશુ વિશેષકો મારતાહૈ, તો વહ્નુ ઇન્કે મારનેકે
સાથ ૨ ઇન્કે અતિરિક્ત ઔર મી જીવોંકો મારતા હૈ । ક્યોંકિ ઇન્કે
મારનેસે ઇન્કે આશ્રિત રહે હુએ જીવોંકા મી બિવાત હો સકતા
હૈ । અબ્ ગૌતમ પ્રશ્નસે એસા પૂછતે હૈ-‘ પુરિસે ણં ભંતે ! અન્નયરં
તસં પાણં હણમાણે કિં અન્નયરં તસં પાણં હણइ, ણો અન્નયરે તસે પાણે
હણइ ’ હે ભદન્ત ! જબ કોઈ મનુષ્ય કિસી એક ત્રસ પ્રાણીકે મારનેમેં
લગતા હૈ-અર્થાત્ દ્વીન્દ્રિયાદિક જીવોંકી વિરાધના કરતા હૈ-તબ કયા

સુગગ, કોલસુગગ, કોકંતિય, સસગ ” વૃક-નાર, દ્વીપિક-દિપડાં, અચ્છ-રીછ,
તરછ-વ્યાઘ્ર જાતિ વિશેષ, પરાપર-ગેંડા, સિચાળ, બિલાડી, કૂતરા, કોલશુનક
-શિકારી કૂતરા, લોકડી, સસલા અને ચીતાની હત્યા કરનાર મનુષ્ય તેમની
હત્યા કરે જ છે પણ તે ઉપરાંત તેમના શરીરને આશ્રયે રહેલા અનેક અન્ય
જીવોની પણ હત્યા કરે છે. (‘ જાવ ચિલ્લલક ’ માં ‘ જાવ ’ પદથી ગ્રહણ
કરવામાં આવેલો સૂત્રપાઠ પણ સાથે લઈને અર્થ બતાવવામાં આવેલ છે)
ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન-પુરિસે ણં ભંતે ! અન્નયરં તસં પાણં હણમાણે કિં અન્ન-
યરં તસં પાણં હણइ, ણો અન્નયરં તસે પાણે હણइ ? ” હે ભગવન્ ! કેઇ એક
ત્રસ જીવની (દ્વીન્દ્રિયાદિક જીવની) હત્યા કરતો મનુષ્ય શું તે ત્રસ જીવની જ વિરા-

ધનન્ કિમ્ અન્યતરમ્ એકતરં ત્રસ પ્રાણં હન્તિ ? કિંવા નો અન્યતરાન્ તદ્ભિન્નાન્ ત્રસાન્ પ્રાણાન્ હન્તિ ? ભગવાન્ આહ—‘ ગોયમા ! અન્નયરપિ તમપાણં હ્ણઈ, ણો અન્નયરે વિ તસે પાણે હ્ણઈ હે ગૌતમ ! પુરુષઃ સ્વલુ કશ્ચિત્ અન્યતરમપિ ત્રસં પ્રાણં હન્તિ, અથચ નો અન્યતરાનપિ—તદ્ભિન્નાનપિ ત્રસાન્ પ્રાણાન્ હન્તિ । ઉપર્યુક્તયુક્તેઃ, ગૌતમઃ પ્રાહ—‘ સે કેણદ્દેણં મંતે ! એવં બુચ્ચઈ—અન્નયરં તસ પ્રાણ હ્ણઈ, ણો અન્નયરે વિ તસે પાણે હ્ણઈ ? ’ હે ભદન્ત ! તત્—અથ કેનાર્થેન એવમુચ્યતે—અન્યતરં ત્રસં પ્રાણં ધનન્ અન્યતરમપિ ત્રસં પ્રાણં હન્તિ, અથચ નો અન્યતરાનપિ તદ્ભિન્નાનપિ ત્રસાન્ પ્રાણાન્ હન્તિ ? ભગવાનાહ—‘ ગોયમા ! તસ્સ ણં એવં ભવઈ—એવ સ્વલુ અહં એવં તસં પાણ હ્ણામિ ’ તસ્ય સ્વલુ અન્યતરત્રસ

વહ મનુષ્ય ડસી વિવક્ષિત્ત એક ત્રસ પ્રાણીકો મારતા હૈ, યા ડસસે ભિન્ન અન્ય ત્રસ પ્રાણિયોંકો ઓ મારતા હૈ ? હસકે ઉત્તરમેં પ્રશ્ન કહતે હૈ—‘ ગોયમા ’ હે ગૌતમ ! ‘ અન્નયરં પિ તસં પાણં હ્ણઈ ણો અન્નયરે વિ તસે પાણે હ્ણઈ ’ જબ કોઈ મનુષ્ય કિસી એક ત્રસ—દ્વીન્દ્રિયાદિક ત્રસજીવકો મારતાહૈ—તચ વહ ડસ ત્રસ પ્રાણીકો મારનેકે સાથ ૨ ડસસે ભિન્ન ઓર ત્રસ પ્રાણિયોંકો ઓ મારતા હૈ । ડસ વિષયમેં કારણ પહિલે જૈસા કહા ગયા હૈ, વૈમાહી જાનના ચાહિયે । અર્થાત્ ગૌતમને જબ પ્રશ્નસે હસ વિષયમેં કારણ જાનનેકે લિયે એસા પૂછા કિ ‘ સે કેણદ્દેણં મંતે ! એવં બુચ્ચઈ—અન્નયરં પિ તસં પાણં હ્ણઈ, ણો અન્નયરે વિ તસે પાણે હ્ણઈ ’ હે ભદન્ત ! આપ એના કિમ કારણસે કહતે હૈ કિ કિસી એક ત્રસ પ્રાણીકે મારનેમેં પ્રવૃત્ત હુઆ પુરુષ ડસ ત્રસ જીવકો મારનેકે સાથ ૨ ડસસે ભિન્ન ઓર ઓ ત્રસ જીવોંકો મારતા હૈ ? તચ હસ પ્રશ્નકે

ધના કરતો હોય છે, કે તે ત્રસ જીવ સિવાયના અન્ય ત્રસ જીવોની પણ વિગ્રહના કરતો હોય છે ? મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ગોયમા !” હે ગૌતમ ! “અન્નયર પિ તસ પાણ હ્ણઈ, ણો અન્નયરે વિ તસે પાણે હ્ણઈ” ત્યારે કોઈ મનુષ્ય કોઈ એક ત્રસ (દ્વીન્દ્રિયાદિક જીવની) હત્યા કરતો હોય છે ત્યારે તે મનુષ્ય તે ત્રસ જીવની હત્યા કરવા ઉપરાંત તે ત્રસ જીવ સિવાય અન્ય જીવોની પણ હત્યા કરે છે

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન—“ સે કેણદ્દેણ મંતે એવ બુચ્ચઈ—અન્નયરં પિ તસ પાણ હ્ણઈ, ણો અન્નયરે વિ તસે પાણે હ્ણઈ ” હે ભદન્ત ! અ.પ એવુ શા કારણે કહો છો કે કોઈ એક ત્રસ જીવની વિગ્રહના કરતો મનુષ્ય તે ત્રસ જીવ સિવાયના અન્ય ત્રસ જીવોની પણ સાથે નવે વિગ્રહના કરે છે ? મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—‘ ગોયમા ! ’ હે ગૌતમ ! તસ્સણ એવ ભવઈ—

માણહન્તુઃ પુરુષસ્ય, एवं वध्यमाणसीत्या विचारः समुत्पद्यते यत्-एवं खलु
अहम् एकम् अन्यतरम् एकतरम् त्रसं प्राणं हन्मि, किंतु 'से णं एगं तसं प्राणं
हणमाणे अणेगे जीवे हणइ' स खलु त्रसप्राणहन्ता पुरुषः एकम् अन्यतरम्
एकतरम् त्रसं प्राणं ध्वन् अनेकान् जीवान् हन्ति, त्रसजीवहनने तदेकाश्रित
सर्वत्र सजीवहननात्, 'से तेणट्ठेणं गोयमा ! तं चेव एए सव्वेवि एक्कगमा'
हे गौतम ! तत् तेनार्थेन तदेव-पूर्वाक्तवदेव । तथाच एते हस्त्यादयः चिल्लल
पर्यन्ताः सर्वेऽपि एक्कगमाः सदृशाभिजापाः अवसेयाः । गौतमः पुनः पृच्छति-
'पुरिसे णं भंते ! इस्मिं हणमाणे किं इस्मिं हणइ, णो इसी हणइ ?' हे भदन्त !

उत्तरमें प्रभुने कहा-‘गोयमा’ हे गौतम ! ‘तस्स णं एवं भवह-एवं
खलु अहं एगं अन्नयरं तसं प्राणं हणामि’ उस एक त्रस प्राणीके मार-
नेमें प्रवृत्त हुए उस मनुष्यके मनमें ऐसा विचार रहता है कि मैं इस
एकही त्रस जीवको मार रहा हूँ, किन्तु ‘से णं एगं अन्नयरं तसं प्राणं
हणमाणे अणेगे जीवे हणइ’ वह एक त्रस जीवको मारता हुआ अनेक
और भी त्रस जीवोंका विघात करता है । क्योंकि उस त्रस जीवके
आश्रित और भी अनेक त्रस जीव रहते हैं अतः उस एक त्रसके मारने
पर उन आश्रित अनेक त्रस जीवोंका विघात हो जाता है । ‘से तेणट्ठेणं
गोयमा ! तं चेव एए सव्वेवि एक्कगमा’ इस कारण हे गौतम ! मैंने
पूर्वाक्त रूपसे कहा है । हस्तीसे लेकर चिल्ललक (जंगली पशु विशेष)
पर्यन्त जीवोंका इस विघात करनेके प्रकरणमें एक जैसाही सूत्रपाठ
जानना चाहिये । अब गौतम प्रभुने ऐसा पूछते हैं कि ‘पुरिसेणं भंते !
इस्मिं हणमाणे किं इस्मिं हणइ, णो इसी हणइ’ हे भदन्त ! कोई पुरुष

एवं खलु अहं एगं अन्नयरं तसं प्राणं हणामि” ते એક ત્રસ પ્રાણીને મારવાને
પ્રવૃત્ત થયેલા તે મનુષ્યના મનમાં તો એમ જ લાગે છે કે હું આ એક ત્રસ
જીવને મારી રહ્યો છું, પરંતુ “સે ણં એગ અન્નયરં તસં પ્રાણં હણમાણે અણેગે
જીવે હણइ” એક ત્રસ જીવની હત્યા કરતો તે મનુષ્ય બીજાં પણ અનેક ત્રસ
જીવોની હત્યા કરે છે કારણ કે તે ત્રસ જીવનના શરીરનો આશ્રય લઈને બીજાં
પણ અનેક ત્રસ જીવો રહેવા હોય છે. તેથી તે એક ત્રસ જીવનો ઘાત
કરવાથી તેને આશ્રયે રહેલાં અનેક ત્રસ જીવોનો પણ વિઘાત થઈ જાય છે.
“સે તેણટ્ઠેણં ગોયમા ! તત્તેવ એએ સવ્વે વિ એક્કગમા” હે ગૌતમ ! તે
કારણે મેં પૂર્વોક્ત રૂપે કહ્યું છે. હાથીથી શરૂ કરીને ચિત્તા પર્યન્તના જીવોનો
વિઘાત કરવા વિધેનો સૂત્રપાઠ એક સરખો જ સમજવો,

પુરુષઃ સ્વલુ કશ્ચિત્ ક્ષપિં મુનિં ધનન્ કિમ્ ક્ષપિં હન્તિ ? કિંવા નો ક્ષપીન્ ક્ષપિભિન્નાન્ જીવાન્ હન્તિ ? મગવાનાહ ‘ ગોયમા’ ઇસિં પિ હ્ણઈ, ણો ઇસીં વિ હ્ણઈ ’ હે ગૌતમ ! ક્ષપિં ધનન્ પુરુષઃ ક્ષપિમપિ હન્તિ, અથવા નો ક્ષપીનપિ તદ ક્ષપિભિન્નજીવાનપિ હન્તિ । ગૌતમસ્તત્ર કારણં પૃચ્છતિ—‘ સે કેળદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્છઈ-જાવ ણો ઇસીં વિ હ્ણઈ ? ’ હે ભદન્ત ! તત્ કેનાર્યેન એવમુચ્યતે—યાવત્-પુરુષઃ સ્વલુ કશ્ચિત્ ક્ષપિં ધનન્ ક્ષપિમપિ હન્તિ, અથવા નો ક્ષપીનપિ હન્તિ ! મગવાનાહ—‘ ગોયમા ! તસ્સ ણં એવં મવઈ-એવ સ્વલુ અહં એગ્ ઇસિં હ્ણામિ’

જય ક્ષપિકી હત્યા કરતા હૈ-તય વ્યા વહ उसी क्क्षपिकी हत्या करता है या उस क्क्षपिसे भिन्न और भी अनेक जीवोंकी हत्या करता है ? इसके उत्तरमें प्रभु कहते हैं—‘ गौतम ! इति पि ह्णइ, णो इसीं वि ह्णइ ’ हे गौतम ! क्क्षपिकी हत्या करता हुआ मनुष्य क्क्षपि-मुनिकी भी हत्या करता है और उस हत्याके साथ २ क्क्षपि भिन्न जीवोंकी भी हत्या करता है । इसमें कारण जाननेकी इच्छासे गौतम प्रभुसे ऐसा पूछते हैं— से केणद्वेणं मंते ! एवं वुच्चइ, जाव णो इसीं वि ह्णइ’ हे भदन्त ! ऐसा आप किस कारणसे कहते हैं कि क्क्षपिकी हत्या करता हुआ पुरुष उस क्क्षपिकी हत्याके साथ २ क्क्षपि भिन्न अन्य जीवोंकी भी हत्या करता है ? उत्तरमें प्रभु कहते हैं—‘ गौतम ! हे गौतम ! ‘तस्स णं एवं मवइ, एवं स्वलु अहं एगं इसिं ह्णामि’ यद्यपि क्क्षपिकी हत्या

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન—“ પુરિસે ણ મંતે ઇસિં હ્ણમાણે કિં ઇસિ હ્ણઈ, ણો ઇસીં હ્ણઈ ” હે ભગવન્ ! કોઈ પુરુષ બ્યારે કોઈ એક ક્ષપિની હત્યા કરે છે, ત્યારે શું તે પુરુષ તે ક્ષપિની હત્યા કરે છે, કે ક્ષપિ સિવાયના બીજા પશુ જીવોની હત્યા કરે છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગોયમા ! ઇસિં પિ હ્ણઈ, ણો ઇસીં વિ હ્ણઈ ” હે ગૌતમ ! ક્ષપિ (મુનિ) ના હત્યા કરતો પુરુષ તે ક્ષપિની હત્યા પણ કરે છે અને સાથે સાથે ક્ષપિ સિવાયનાં બીજાં જીવોની પણ હત્યા કરે છે

તેનુ કારણુ બહુવ ની જિજ્ઞાસાથી ગૌતમ સ્વામી આ પ્રમાણે પ્રશ્ન પૂછે છે—“ સે કેળદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્છઈ, જાવ ણો ઇસીં વિ હ્ણઈ ” હે ભદન્ત ! એવું આપ શા કારણે કહો છો કે ક્ષપિની હત્યા કરતો તે પુરુષ ક્ષપિની હત્યાની સાથે સાથે ક્ષપિ સિવાયના અન્ય જીવોની પણ હત્યા કરે છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! તસ્સ ણ ણ મવઈ એવ સ્વલુ અહં એગ્ ઇસિં હ્ણામિ ” ક્ષપિની હત્યા કરનાર તે મનુષ્ય તો પોતાના મનમાં

હે ગૌતમ ! તસ્ય સ્વલુ ક્ષપિ હન્તુઃ પુરુષાસ્મ સનપિ યદ્યપિ એવં વક્ષ્યમાણરીત્યા
 માવના ભવતિ-એવં સ્વલુ અહમ્ એદમ્ ક્ષપિં હન્મિ, કિન્તુ 'સે ણં એગં હસિં' હળમાણે
 અણંતે જીવે હળહ, 'સે તેળદ્દેણં નિકલ્લેવઓ' સ સ્વલુ ક્ષપિ હન્તા
 પુરુષઃ એકમ્ ક્ષપિં ધ્વન્નુ અનન્તાન્ જીવાન્ હન્તિ, તથાઽઽ ક્ષપિર્જીવન્ તત્તો-
 પદેશદ્વારા વહનાયપિ પ્રાણિનાં પ્રતિવોધમુપાદયતિ, તે ચ પ્રતિબુદ્ધાઃ સન્તઃ
 ક્રમેણ ક્રમેણ મુક્તિં પ્રાપ્નુવન્તિ, મુક્તાશ્ચાનન્તાનામપિ સંસારિણાં ઘાતકા ન
 ભવન્તિ, અતઃ ક્ષપિવધે ચૈતત્સર્વં ન ભવતિ. તસ્માત્ ક્ષપિવધેડનન્તજીવવયો
 ભવતીતિ માવઃ । તદુપમંહરન્નાહ-તન્ તેનાર્યેન નિક્ષેપક-પૂર્વવત્ નિગમનં વોદ્યમ્ ।
 ગૌતમ પૃચ્છતિ-‘પુરિસેણં મંતે ! પુરિસં હળમાણે કિં પુરિસવેરેણ પુદ્ધે, નો

કરતે હુએ ઉસ ક્ષપિ ઘાતક મનુષ્યકે મનમેં એસા ચિચાર રહના હૈ કિ
 મૈ એક ક્ષપિકી હી હત્યા કર રહા હું કિન્તુ 'સે ણં એગં હસિં' હળમાણે
 અણંતે જીવે હળહ, સે તેળદ્દેણં નિકલ્લેવઓ' વહ ક્ષપિ હન્તા મનુષ્ય
 એક ક્ષપિકો મારતા હુઆ નો અનન્ત જીવોંકો માર રહા હૈ, હસકા
 કારણ યહ હૈ કિ ક્ષપિ-મુનિ જીતા હુઆ અપને ધાર્મિક ઉપદેશોં દ્વારા
 અનેક પ્રાણિયોંકો પ્રતિવોધ કરતા હૈ-ઉસકે ઉસ તાત્ત્વિક ધર્મેપદેશકો
 સુનકર અનેક પ્રાણો પ્રતિબુદ્ધ હો કરકે ક્રમ ક્રમસે મુક્તિકો પ્રાપ્ત કર
 લેને હૈ-મુક્ત જીવ સંસારી અનન્ત પ્રાણિયોંકે ઘાતક હોતે નહોં હૈ ।
 ઓર જવ ક્ષપિકા વધ હો જાતા હૈ, તવ યહ સવ કુછ હોતા નહોં હૈ ।
 અતઃ ક્ષપિ ઘાત સે અનન્ત જીવોંકા વધ હોતા હૈ એસા કહા ગયા હૈ ।
 હસી કારણ હે ગૌતમ ! મૈ ને પૂર્વોક્ત રૂપે કહા હૈ । અવ ગૌતમ પ્રમુસે

એવું જ માને છે કે હું એકલા ક્ષપિની જ હત્યા કરી રહ્યો છું, પરંતુ
 “સે ણં એગં હસિં” હળમાણે અણંતે જીવે હળહ, સે તેળદ્દેણં નિકલ્લેવઓ ” તે
 ક્ષપિને હણનારો પુરુષ એક ક્ષપિનો ઘાત કરવાની સાથે સાથે બીજાં અનંત
 જીવોનો પણ ઘાત કરતો હોય છે, કારણ કે તે ક્ષપિ (મુનિ) પોતાના
 જીવનપર્યંત ધાર્મિક ઉપદેશો દ્વારા અનેક જીવોને પ્રતિબોધિક કરે છે-તેમનો
 તે તાત્ત્વિક ધર્મેપદેશ સાંભળીને અનેક જીવો પ્રતિબુદ્ધ થઈને ક્રમશઃ મુક્તિ
 પ્રાપ્ત કરે છે મુક્ત જીવો સંસારના અનેક જીવોના ઘાતક હોતા નથી. વળી
 તે મુનિ લોકોને જીવોની હિંસા ન કરવાનો ઉપદેશ આપીને લોકોને જીવોની
 હિંસા કરતા અટકાવે છે આ રીતે તેમના ઉપદેશથી અનેક જીવોને અભય-
 દાન મળે છે. ક્ષપિનો વધ થયો આ બધું થઈ શકતું નથી. તેથી જ એવું
 કહેવામાં આવ્યું છે કે ક્ષપિનો વધ કરનાર મનુષ્ય બીજાં અનંત જીવોનો,
 પણ વધ કરે છે હે ગૌતમ ! તે કારણે મેં પૂર્વોક્ત રૂપે કહ્યું છે.

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન-“પુરિસેણં મંતે ! પુરિસં હળમાણે કિં પુરિસવેરેણ
 પુદ્ધે નો પુરિસવેરેણ પુદ્ધે ? ” હે ભદ્રન્ત ! કોઈ એક પુરુષની હત્યા કરનારી

પુરિસવેરેણ પુદ્ગે ?' હે મદન્ત ! પુરુષઃ સ્વલુ કશ્ચિન્ પુરુષ ધનન્ કિ પુરુષવૈરેણ સ્પૃષ્ટઃ—પુરુષવધજન્યપાપેન સ્પૃષ્ટઃ સંવદ્ધો ભવતિ ? કિંવા નો પુરુષવૈરેણ—નો પુરુષવધજન્યપાપેન સ્પૃષ્ટઃ સંવદ્ધો ભવતિ, મગયાનાહ—‘ ગોયમા ! નિયમા તાવ પુરિસવેરેણ પુદ્ગે ’ હે ગૌતમ ! પુરુષઃ સ્વલુ પુરુષ ધનન્ નિયમાન્ નિયમતસ્તાવ્ત્વ ઇતિ વાક્યાલક્ષારે પુરુષવૈરેણ પુરુષવધજન્યપાપેન સ્પૃષ્ટો ભવતિ, ‘ અહવા પુરિસવેરેણ ય, જો પુરિસવેરેણ ય પુદ્ગે ’ અથવા પુરુષઃ પુરુષ ધનન્ પુરુષવૈરેણ પુરુષવધજન્યપાપેન ચ, નો પુરુષવૈરેણ જો પુરુષજન્યપાપેન ચ સ્પૃષ્ટઃ સમ્વદ્ધો એસા પૂછતે હૈં—‘ પુરિસેણં મતે ! પુરિસં હજામાને કિ પુરિસવેરેણં પુદ્ગે નો પુરિસવેરેણં પુદ્ગે ’ હે મદન્ત ! કોઈ પુરુષ જવ કિસી પુરુષ કી હત્યા કરતા હે—તવ વહ પુરુષ કયા ઉસ પુરુષ કે વૌ સે ઉસ પુરુષ કે વધ જન્ય પાપસે—સંવદ્ધ હોતા હૈ ? યા ઉસ પુરુષ કે વધજન્ય પાપ સે અતિરિક્ત અન્ય જીવોં કે વધજન્ય પાપ સે સંવદ્ધ હોતા હૈ ? ઇસકે ઉત્તર મેં પ્રભુ કહતે હૈ ‘ ગોયમા ’ હે ગૌતમ ! ‘ નિયમા તાવ પુરિસ વેરેણ પુદ્ગે ’ પુરુષ કી હત્યા કરતા હુઆ વહ પુરુષ નિયમ સે ઉસ પુરુષ કે વધજન્ય પાપ સે સંવદ્ધ હોતા હૈ । ‘ અહવા પુરિસ વેરેણ ય, જો પુરિસવેરેણ ય પુદ્ગે ’ અથવા વહ પુરુષ પુરુષ કા હનન કરતા હુઆ પુરુષ વધ જન્ય પાપ સે ઓર નો પુરુષ વધ જનિત પાપ સે સંવદ્ધ હોતા હૈ । ‘ અહવા પુરિસવેરેણ ય જો પુરિસ વેરેહિ ય પુદ્ગે ’ અથવા પુરુષ કા હનન કરતા હુઆ વહ પુરુષ પુરુષવધ જન્ય પાપ સે ંવં નો પુરુષ વધ જન્ય પાપોં સે સંવદ્ધ હોતા હૈ । તયા ચ—પુરુષ કી હત્યા હો જાને કે

વ્યક્તિ શુ તે પુરુષના જ વેરથી—તે પુરુષના વધજન્ય પાપથી—સંવદ્ધ થાય છે, કે તે પુરુષ સિવાયના અન્ય જીવોના વધ જન્ય પાપથી પણ સંવદ્ધ થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગોયમા । ” હે ગૌતમ ! “ નિયમા પુરિસ-વેરેણ પુદ્ગે ? ” તે પુરુષનો વધ કરનાર વ્યક્તિ નિયમથી જ (અવશ્ય) તે પુરુષના વેરથી વધ જન્ય પાપથી—સંવદ્ધ થાય છે. “ અહવા પુરિસવેરેણ ય, જો પુરિસવેરેણ ય પુદ્ગે ” અથવા તે પુરુષનો વધ કરનાર વ્યક્તિ તે પુરુષના વધ જન્ય પાપથી અને નો પુરુષ (તે પુરુષ સિવાયના કોઈ એક અન્ય) નો વધ જન્ય પાપથી સંવદ્ધ થાય છે, ‘ અહવા પુરિસવેરેણ ય જો પુરિસવેરેહિ ય પુદ્ગે ” અથવા તે પુરુષનો વધ કરનાર વ્યક્તિ તે પુરુષના વધ જન્ય પાપથી અને તે પુરુષ સિવાયના અન્ય જીવોના વધ જન્ય પાપથી સંવદ્ધ થાય છે. કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે અહીં પ્રભુ સાના (વિરોધ) અને છે.

ભવતિ, 'અહવા પુરુષવેરેણ ય, જો પુરિમવેરેહિય પુટ્ટે' અથવા પુત્ત્વઃ પુરુષ
ધનન્ પુરુષવૈરૈરેણચ, નો પુરુષવૈશ્વ સ્પૃષ્ઠો ભવતિ, તથા ચ પુરુષમ્ય હનત્વાત્
નિયમતઃ સ પુરુષવચ્ચ જન્યપાપેન સમ્બદ્ધો ભવતિ ઇતિ પ્રથમો વિકલ્પઃ ૧। અથચ
તત્ર ચદિ જીવાન્તરમપિ હતં ભવતિ તદા પુરુષવૈરેણ, નો પુરુષવૈરેણ ચ સમ્બદ્ધો
ભવતિ ઇતિ દ્વિતીયો વિકલ્પઃ, ૨ ચદિ તુ તત્ર વદ્યો જીતાહતાન્નાદા પુરુષવૈરેણ
ચ નો પુરુષવૈરૈશ્વ સમ્બદ્ધો ભવતિ ઇતિ તૃતીયો વિકલ્પઃ ૩। 'અથ જાવ ચિલ્લલગં
જાવ અહવા ચિલ્લલગવેરેણ ય, જો ચિલ્લલગવેરેહિ ય પુટ્ટે' એવં પૂર્વોક્તગેત્યા પુરુષઃ
સ્વલ્લુ અશ્વમ્ એવં યાવત્ હસ્ત્યાદિકચિલ્લલ રૂપ્યન્તં જીવજાતં ધનન્ કિમ્ અશ્વવૈરેણ
હસ્ત્યાદિ ચિલ્લલકા (ચિતા ઇતિ પ્રસિદ્ધઃ વૈરેણ) વા સ્પૃષ્ઠો ભવતિ? કિંવા અથાદિ

કારણ વહ પુરુષ નિયમતઃ પુરુષવચ્ચ જન્ય પાપ સે સંબદ્ધ હોતા હૈ એસા
યહ પ્રથમ વિકલ્પ હૈ, ઉસમેં ચદિ અન્ય જીવ મી મર જાતા હૈ તચ વહ
હન્તા પુરુષવચ્ચ જન્યપાપ સે મી સંબદ્ધ હોતા હૈ ઓર નો પુરુષવચ્ચ
જન્ય પાપ સે મી સંબદ્ધ હોતા હૈ એસા યહ દ્વિતીય વિકલ્પ હૈ, ચદિ
ઉસમેં હન્તા સે ઉસ પુરુષ કે વધ કે સાથ ૨ અન્ય ઓર મી અનેક
જીવ મર જાતે હૈં એસી સ્થિતિ મેં વહ મનુષ્ય ઉસ પુરુષ કે વચ્ચ જન્ય
પાપ સે મી લિપ્ત હોતા હૈ ઓર ઉન અનેક જીવોં કે વધ જન્ય અનેક
પાપોં સે ઉપલિપ્ત હોતા હૈ, એસા યહ તૃતીય વિકલ્પ હૈ । 'એવં આસં
એવં જાવ ચિલ્લલગં જાવ અહવા ચિલ્લલગ વેરેણ ય, જો ચિલ્લલગવેરેહિ
ય પુટ્ટે' હસી પ્રકાર પૂર્વોક્ત રીતિ સે વહ પુરુષ અશ્વ કી યાવત્ હસ્તી
આદિક ચિલ્લલક પર્યન્ત જીવોં કી હિંસા કરતા હુઆ કયા અશ્વ વચ્ચ

(૧) તેના દ્વારા પુરુષની હત્યા થઈ જવાથી તે વ્યક્તિ નિયમતઃ પુરુષ વધ
જન્ય પાપથી સંબદ્ધ થાય છે. (૨) પુરુષની હત્યા કરતાં કરતા કોઈ
એક જીવની હત્યા થઈ જાય તો તે હત્યા કરનાર વ્યક્તિ પુરુષ વધ જન્ય
પાપથી પણ સંબદ્ધ થાય છે. અને "નો પુરુષ" (તે પુરુષ સિવાય એક
જીવ)ના વધજન્ય પાપથી પણ સંબદ્ધ થાય છે. (૩) જો તે વ્યક્તિ દ્વારા
તે પુરુષનો વધ કરતી વખતે અનેક અન્ય જીવોનો પણ ઘાત થઈ જાય, તો
તે વ્યક્તિ તે પુરુષના વધજન્ય પાપથી પણ સંબદ્ધ થાય છે.

"એવં આસં એવં જાવ ચિલ્લલગં જાવ અહવા ચિલ્લલગવેરેણ ય, જો
ચિલ્લલગવેરેહિ પુટ્ટે" એ જ પ્રમાણે અશ્વ, હાથી આદિ ચિત્તા પર્યન્તના
જીવોની હત્યા કરનાર પુરુષના વિષયમાં પણ પ્રશ્નોત્તર રૂપ આલાપકો સમજવા
એટલે કે અશ્વ, હાથી આદિ ચિત્તા પર્યન્તના ઉપયુક્ત જીવોની હત્યા કરનાર

વૈરેણચ નો અશ્વાદિ વૈરેણચ સ્પૃષ્ટો ભવતિ ? इति प्रश्न उत्तरन्तु पुरुषः खलु अश्वा-
दिकं धनञ्च नियमतः अश्वादि चिल्ललकान्तवैरेण स्पर्ष्टो भवत्येव, अथच जीमान्तरं-
घाते अश्वादि चिल्ललकान्त वૈરેણચ નો અશ્વાદિ ચિલ્લલકાન્ત વૈરેણચ સ્પૃષ્ટો ભવતિ,
અથચ વહૂનાં જીવાનાં ઘાતે અશ્વાદિ ચિલ્લલકાન્ત વૈરેણચ નો અશ્વાદિ ચિલ્લલકાન્ત
વૈરૈશ્ચ ભવતિ । ગૌતમઃ પૃચ્છતિ-‘ પુરિસેણં મતે ! ઇસિં ઢળમાણે કિં ઇસિ

जन्म पाप से तथा हस्ती आदि से लेकर चिल्ललक पर्यन्त जीवों की
हिंसा करता हुआ हस्ती आदि चिल्ललक पर्यन्त जीवों के हिंसा जन्म
पाप से संबद्ध होना है ? या अश्व, हस्ती आदि के वध जन्म पाप से
भी संबद्ध होता है, और इनके अतिरिक्त अन्य जीव के वध जन्म
पाप से भी संबद्ध होता है ? या अश्वादि चिल्ललकान्त जीवों के वध
जन्म पाप से भी उपलिप्त होता है और इनसे अतिरिक्त अन्य जीवों
के वधजन्म पापों से भी उपलिप्त होता है ? इन प्रश्नों का भी उत्तर
पूर्वोक्त उत्तर के जैसा ही है—अर्थात् मनुष्य जब अश्वादि जीवों की
हिंसा करता है तब वह नियम से उन्हीं जीवों की हिंसा जन्म पाप
से उपलिप्त होता है ऐसा यह प्रयत्न विरूप का उत्तर अश्वादि जीवा-
श्रित अन्य जीवों की हिंसा होने के अभाव में है, तथा जब मनुष्य
से अश्वादि जीवों की हिंसा करने के साथ २ तदाश्रित कोई एक अन्य
जीव की भी हिंसा और हो जानी है—तब वह मनुष्य अश्वादि जीवों
की हिंसा से जन्म पाप से तो उपलिप्त होता ही है किन्तु उस अन्य

પુરુષ શુ' તે અશ્વ હાથી આદિ જીવોના વધજન્મ પાપથી સંબદ્ધ થાય છે,
કે તે સિવ યના અન્ય જીવોના વધજન્મ પાપથી પણ સંબદ્ધ થાય છે

આ પ્રશ્નોના ઉત્તર ત્રણ ભાગાઓ (વિકલ્પો) દ્વારા આપવા નોંધએ—

(૧) અશ્વ આદિની હત્યા કરનાર મનુષ્ય નિયમથી જ અશ્વ આદિના
વધ જન્મ પાપથી સંબદ્ધ થાય છે અશ્વાદિના શરીરાશ્રિત કોઈ પણ જીવની
હિંસા તેના દ્વારા થતી ન હોય ત્યારે આ પ્રમાણે બને છે

અથવા (૨) તે મનુષ્ય અશ્વ દિ જીવના વધજન્મ પાપથી સંબદ્ધ થાય
છે અને કોઈ એક અન્ય જીવના વધજન્મ પાપથી પણ સંબદ્ધ થાય છે
ત્યારે તે મનુષ્ય અશ્વઆદિની હત્યા કરવાની માથે સુચે તેના શરીરાશ્રિત
કોઈ એક બીજા જીવની પણ હત્યા કરે છે ત્યારે આ પ્રમાણે બની શકે છે

અથવા (૩) તે મનુષ્ય અશ્વાદિ જીવના વધજન્મ પાપથી સંબદ્ધ થાય
છે અને અશ્વાદિ સિવાયના અનેક જીવોના વધજન્મ પાપથી પણ સંબદ્ધ

વેરેણં પુટ્ટે ? ' હે મદન્ત ! પુરુષ સ્વલુ ક્ષપિ ધનન્ ક્ષિપ્ત ક્ષપિવૈરેણ-ક્ષપિભિન્ન-
જીવવધજન્યપાપેન સ્પૃષ્ટો ભવતિ ? મગવાનાદ-‘ગોયમા ! નિયમા ઇમિ વેરેણય ચ,
ગો ઇસિવેરેહિય પુટ્ટે ’ હે ગૌતમ ! પુરુષ ક્ષપિં ધનન્ નિયમાત્ ક્ષપિવૈરેણ ચ ક્ષપિ
વધજન્યપાપેનચ, ક્ષપિવૈરૈશ્ચ ક્ષપિભિન્ન વહુજીવ વધ પાપૈશ્ચ સ્પૃષ્ટો ભવતિ । સૂ૦ ૧૥ ।

જીવની હિંસાથી જન્મ પાપથી પણ વધુ ઉપલિપ્ત થવાનું છે, એમના પ્રશ્ન
દ્વિતીય વિકલ્પનો ઉત્તર છે, તથા જ્યારે તે જીવથી અશ્વાદિ-ચિલ્લ-
લકાન્ત જીવોની હિંસા થાય છે ત્યારે તે હિંસાથી જન્મ પાપથી પણ વધુ ઉપલિપ્ત
થાય છે અને તે જીવોની હિંસાથી જન્મ પાપથી પણ વધુ ઉપલિપ્ત થાય છે, તથા જ્યારે
અશ્વાદિ ચિલ્લલકાન્ત જીવોની હિંસાથી જન્મ પાપથી પણ વધુ ઉપલિપ્ત થાય છે
ત્યારે તે જીવોની હિંસાથી જન્મ પાપથી પણ વધુ ઉપલિપ્ત થાય છે । એવું ગૌતમ પ્રશ્ન
થી એમને પૂછવામાં આવે છે, ‘ પુરિસે જં મંતે ! ઇસિં હણમાણે કિં ઇસિવેરેણ
પુટ્ટે જો ઇસિ વેરેણ પુટ્ટે ’ હે મદન્ત ! કોઈ પુરુષ જો કોઈ મુનિની હિંસા
કરી દેતા હોય તો એવી સ્થિતિમાં જ્યાં જ્યાં તે મનુષ્ય કેવળ ક્ષવિવધ-
જન્ય પાપથી જ ઉપલિપ્ત થાય છે ત્યાં જ્યાં ક્ષપિ ભિન્ન જીવ વધ જન્ય પાપ
થી ઉપલિપ્ત થાય છે ? ઉત્તરમાં પ્રશ્ન કહેવામાં આવે છે-‘ ગોયમા ’ હે ગૌતમ !
‘ નિયમા ઇમિ વેરેણ જો ઇસિ વેરેહિય પુટ્ટે ’ એમના પુરુષ ક્ષપિ વધ-

જ્યારે તે મનુષ્ય અશ્વાદિ જીવોની હિંસા કરવાની સાથે સાથે તેના શરીરથી
અનેક જીવોની પણ હિંસા કરે છે ત્યારે આ વિકલ્પ શક્ય બને છે .

ચિત્તાની હિંસા કરનાર મનુષ્યને પણ ઉપરના ત્રણ વિકલ્પો લાગુ પડે
છે તેમાં છેલ્લો વિકલ્પ આ પ્રમાણે સમજવો-‘ ચિત્તાની હિંસા કરનાર
મનુષ્ય ચિત્તાની હિંસા જન્ય પાપથી સંબદ્ધ થાય છે અને ચિત્તા સિવાયના
અનેક અન્ય જીવોની હિંસાથી પણ સંબદ્ધ થાય છે તેનું કારણ પણ ઉપર
દર્શાવેલા ત્રીજા વિકલ્પ પ્રમાણે જ સમજવું .

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન-“ પુરિસે જં મંતે ! ઇસિં હણમાણે કિં ઇસિવેરેણ
પુટ્ટે, જો ઇસિવેરેણ પુટ્ટે ? ” હે ભગવન્ ! કોઈ મુનિની હિંસા કરનાર પુરુષ
શું મુનિના વધજન્ય પાપથી જ સંબદ્ધ થાય છે, કે મુનિ સિવાયના અન્ય
જીવોના વધજન્ય પાપથી પણ સંબદ્ધ (લિપ્ત) થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર - ‘ ગોયમા ! ’ હે ગૌતમ ! “ નિયમા ઇસિવેરેણ
જો ઇસિવેરેહિય પુટ્ટે ” એવો પુરુષ મુનિના વધજન્ય પાપનો બધક તો

પૃથિવીકાયિકાદિવિશેષવક્તવ્યતા।

મૂલ્ય—“ પુઢવિકાઈણ ણં મંતે ! પુઢવિકાયં ચેવ આણઈ-
વા, પાણઈ વા, ડસસઈ વા, નીસસઈ વા ? હંતા ગોયમા ?
પુઢવિકાઈણ પુઢવિકાઈયં ચેવ આણઈ વા, જાવ નીસસઈ વા।
પુઢવિકાઈણ ણં મંતે ! આડકાઈયં આણઈ વા, જાવ નીસ
સઈ ? હંતા, ગોયમા ! પુઢવિકાઈણ આડકાઈયં આણઈ વા,
જાવ નીસસઈ વા। એવં તેડકાઈયં વાડકાઈયં, એવં વણસસઈ-
કાઈયં। આડકાઈણ ણં મંતે ! પુઢવિકાઈયં આણઈ વા, પાણ-
મઈ વા ? એવં ચેવ આડકાઈણ ણં મંતે ! આડકાઈયં ચેવ આણ-
ઈ વા ? એવં ચેવ, એવં તેડવાડવણસસઈકાઈયં। તેડ કાઈણ
ણં મંતે ! પુઢવિકાઈયં આણમઈ વા ? એવં જાવ વણસસઈ-
કાઈણ ણં મંતે ! વણસસઈકાઈયં ચેવ આણમઈ વા તહેવા
પુઢવિકાઈણ ણં મંતે ! પુઢવિકાઈયં ચેવ આણમાણે વા,
પાણમાણે વા, ડસમમાણે વા, નીસસમાણે વા, કઈકિરિણ ?
ગોયમા ! સિય તિફિરિણ, સિય ચડકિરિણ, સિય પંચકિરિણ,
પુઢવિકાઈણ ણં મંતે ! આડકાઈયં આણમાણે વા, પાણ-
માણે વા, ડસસમાણે વા નીસસમાણે વા કઈકિરિણ ? એવં
ચેવ। એવં જાવ વણસસઈકાઈયં। એવં આડકાઈણવિ સવે વિ
માણિયવા, એવં તેડકાઈણ વિ, એવં વાડકાઈણ વિ, જાવ
જન્ય પાપ સે તો નિયમ સે વચના હી હૈ સાય મેં વહ ડમ કુપિ સે
મિન્ન અનેક જીવોં કે વધ જન્ય પાપોં સે મી સંમદ ટોતા હૈ અર્થાતિ
અનંત જીવોં કી હિંનાજન્ય પાપસે ઉપલિપ્ત હોતા હૈ ॥ સૂ૦ ૧ ॥

અવશ્ય બને જ છે અને નાચે સાથે તે કુનિ નિવાયના અન્ય હોવાના વધ
જન્ય પાપોના પણ મધક બને છે ॥ સૂ. ૦૧ ॥

वणस्सइकाइए णं भंते ! वणस्सइकाइयं चेव आणमाणे
वा ? पुच्छा, गोथमा ! सिय तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय-
पंचकिरिए ॥ सू० २ ॥

छाया—पृथिवीकायिकः खलु भदन्त ! पृथिवीकायिकमेव आनिति वा,
प्राणिति वा, उच्छ्वसिति वा, निःश्वसिति वा ? इन्त, गौतम ! पृथिवीकायिकः
पृथिवीकायिकमेव आनिति वा, यावत् निःश्वसिति वा । पृथिवीकायिकः खलु
भदन्त ! अप्कायिकम् आनिति वा यावत् निःश्वसिति वा । इन्त गौतम ! पृथिवी-
कायिकः अप्कायिकम् आनिति वा, यावत् निःश्वसिति वा, एवं तेजस्कायिकम्,
वायुकायिकम्, एवं वनस्पतिकायिकम् । अप्कायिकः खलु भदन्त ! पृथिवीकायि-
कम् आनिति वा, प्राणिति वा ? एवमेव अप्कायिकः खलु भदन्त ! अप्कायिक
मेव आनिति वा० ? एवमेव । एवं तेजोवायुवनस्पतिकायिकम् । तेजस्कायिकः
खलु भदन्त ! पृथिवीकायिकम् आनिति वा ? एवं यावत् वनस्पतिकायिकः खलु
भदन्त । वनस्पतिकायिकमेव आनिति वा, तथैव, पृथिवीकायिकः खलु भदन्त !
पृथिवीकायिकमेव आनन्, प्राणन् वा, उच्छ्वसन् वा, निःश्वसन् वा, कति-
क्रियः ? गौतम ! स्यात् त्रिक्रियः, स्यात् चतुष्क्रियः, स्यात् पञ्चक्रियः । पृथिवी-
कायिकः खलु भदन्त ! अप्कायिकम् आनन् वा, प्राणन् वा, उच्छ्वसन् वा, निःश्व-
सन् वा कतिक्रियः ? एवमेव, एवं यावत् वनस्पतिकायिकम् । एवम् अप्कायि-
यिकेनापि सर्वेऽपि भणितव्याः । एवं तेजस्कायिकेनापि, एवं वायुकायिके-
नापि, यावत् वनस्पतिकायिकः खलु भदन्त ! वनस्पतिकायिकमेव अनन् वा० ?
पृच्छा ? गौतम ! स्यात् त्रिक्रियः, स्यात् चतुष्क्रियः, स्यात् पञ्चक्रियः ॥ सू० २ ॥

टीका—हननाधिकारात्, तस्य च हननस्य अनन प्राणनोच्छ्वासादि वियोग-
रूपतया अनन प्राणनोच्छ्वासादि वक्तव्यतामाह—‘ पुढविकाइएणं भते ! इत्यादि,

पृथिवीकायिकादिविशेषवक्तव्यता—

‘ पुढविकाइए णं भंते ! पुढविकाइयं चेव ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—यहां हनन का अधिकार चल रहा है, श्वासोच्छ्वास एवं
निःश्वास ये दोनों क्रियाएँ हननरूप होती हैं, अतः संज्ञकारने इन दोनों

पृथिवीकायिक वगैरे अनेनी विशेष वक्तव्यता—

पुढविकाइए णं भते ! पुढविकाइयं चेव ” इत्यादि—

टीकार्थ—हनन (हत्या, अथ हिसा) ने अधिकार वाली रहो छे.
श्वासोच्छ्वास अने निःश्वस, ये भन्ने क्रियाओ द्वारा यत्तु अनेनी विराधना

‘ પુઠ્ઠવિકાઈણં મંતે ! પુઠ્ઠવિકાઈયં ચેવ આણમહ વા, પાણમહ વા, ઝસસહ વા, નીસસહ વા ? ’ ગૌતમઃ પૃચ્છતિ—હે મહન્ત ! પૃથિવીકાયિક સ્વલુ જીવઃ પૃથિવીકાયિકમેવ જીવમ્ આનિતિ વા ? કિં તદ્રૂપમ્ ઉચ્છ્વાસ કરોતિ ? પ્રાણિતિ વા ? કિં તદ્રૂપં પ્રકૃષ્ઠોચ્છ્વાસં કરોતિ ?, ઉચ્છ્વસિતિ વા ? કિમ્ ઉચ્છ્વાસં કરોતિ ?, નિઃશ્વસિતિ વા ? કિં નિઃશ્વાસં કરોતિ ? તથા ચ પૃથિવીકાયિકઃ પૃથિવીકાયિકમ્ આનપ્રાણરૂપેણ શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપેણ કિમ્ ગૃહ્ણતિ, મુચ્ચતિ ચ, મગવાનાહ—

‘ હંતા, ગોયમા ! પુઠ્ઠવિકાઈણ પુઠ્ઠવિકાઈયં ચેવ આણમહ વા જાવ નીસસહ વા ’

હે ગૌતમ ! હન્ત, સત્યમ્, પૃથિવીકાયિકઃ સ્વલુ પૃથિવીકાયિકમેવ આનિતિ વા—તદ્રૂપમ્ ઉચ્છ્વાસં કરોતિ—યાવત્—પ્રાણિતિ વા—તદ્રૂપં પ્રકૃષ્ઠોચ્છ્વાસં કરોતિ ઉચ્છ્વસિતિ વા, નિઃશ્વસિતિ વા, તદ્રૂપોચ્છ્વાસનિઃશ્વાસં કરોતિ इत्यर्थः, પૃથિવી-

કી વક્તવ્યતા યહાં કહી હૈ—‘ પુઠ્ઠવિકાઈણ ણં મંતે ! પુઠ્ઠવિકાઈયં ચેવ આણહ વા, પાણહ વા, ઝસસહ વા, નીસસહ વા ’ યહાં પર ગૌતમને પ્રશ્ન સે એસા પૂછા હૈ, હે મહન્ત ! પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિક જીવ કો હી કયા ઉચ્છ્વાસરૂપ સે કરતા હૈ પ્રકૃષ્ઠ ઉચ્છ્વાસરૂપ સે કરતા હૈ ? ઉચ્છ્વાસ રૂપ સે કરતા હૈ ? નિઃશ્વાસરૂપ સે કરતા હૈ ? અર્થાત્ પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિક જીવ કો હી અપને શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ કયા ? ઓર ઉસે હી નિઃશ્વાસરૂપ સે વહ છોડતા હૈ કયા ? ઇસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહને હૈ—‘ હંતા, ગોયમા ’ હાં ગૌતમ ! ‘ પુઠ્ઠવિકાઈણ પુઠ્ઠવિકાઈયં ચેવ આણહ વા જાવ નીસસહ વા ’ પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિક જીવ કો હી અપને શ્વાસોચ્છ્વાસ મેં લેના હૈ ઓર ઉસે હી વહ નિઃશ્વાસરૂપ મેં છોડતા

થતી હોય છે, તેથી સૂચકારે તે બનેલી વક્તવ્યતાનુ આ સત્યતા પ્રતિપાદન કર્યું છે આ વિષયને અનુવક્ષીને ગૌતમસ્વ મી મહાવીર પ્રભુને એવો પ્રશ્ન પૂડે છે કે—“ પુઠ્ઠવિકાઈણ ણં મંતે ! પુઠ્ઠવિકાઈયં ચેવ આણહ વા, પાણહ વા, ઝસસહ વા, નીસસહ વા ? ” હે ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક જીવ શુ પૃથ્વીકાયિક જીવને જ ઉચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે, પ્રકૃષ્ઠોચ્છ્વાસ રૂપે પ્રકૃષ્ઠ કરે છે ? નિઃશ્વાસ રૂપે છોડે છે ? પ્રકૃષ્ઠ નિઃશ્વાસ રૂપે છોડે છે ? એટલે કે પૃથ્વીકાયિક જીવ શુ પૃથ્વીકાયિક જીવને જ પેતાના શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે ? અને શુ તેને જ તે નિઃશ્વાસ રૂપે છોડે છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—હંતા, ગોયમા ! પુઠ્ઠવિકાઈણ પુઠ્ઠવિકાઈયં ચેવ આણહ વા, જાવ નીસસહ વા ” હાં, ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિક જીવને જ પેતાના શ્વાસોચ્છ્વાસમાં લે છે અને તેને જ તે નિઃશ્વાસ રૂપે છોડે છે

કાયિકઃ પૃથિવીકાયિકમ્-આનપ્રાણરૂપેણ શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપેણ ગૃહ્ણતિ મુચ્ચતિ ચ તથા ચ યથા વનસ્પતિરન્યસ્યોપરિ અન્યઃ સ્થિતઃ સન્ તત્તેજો ગૃહ્ણતિ, એવં પૃથિવીકાયિકાદયોઽપિ પરસ્પરસમ્બદ્ધત્વાત્ તત્તદ્રૂપમ્ આનપ્રાણાદિ કુર્વન્તિ, તત્ર એકઃ પૃથિવીકાયિકોઽન્યં સ્વસમ્બદ્ધં પૃથિવીકાયિકમ્ આનિતિ-તદ્રૂપમુચ્છ્વાસં ગૃહ્ણતિ, ઉદરસ્થિતકર્પૂરઃ પુરુષઃ કર્પૂર સ્વભાવમુચ્છ્વાસં કરોતિ, એવમ્ પૃથિવી કાયિકઃ સ્વસમ્બદ્ધમ્ અપ્કાયિકમ્ આનિતિ, પ્રાણિતિ, ઉચ્છ્વામિતિ, નિઃશ્વાસિતિ, તથૈવ તેજોવાયુવનસ્પતિકાયિકાનપિ સ્વમ્બદ્ધાન્ આનિતિ, પ્રાણિતિ, ઉચ્છ્વાસિતિ, નિઃશ્વાસિતિ, इत्येवंरीत्या पृथिवीकायिकपूत्राणि पञ्च अवसेयानि तथैव है। जैसे-अन्य वनस्पति के साथ संबद्ध रहा वनस्पति उसके रस तेजादिक को ग्रहण करता है, इसी तरह पृथिवीकायिक आदि जीव भी परस्पर संबद्ध होने से तत्तद्रूप आनप्राणादिक क्रिया करते हैं। तात्पर्य-कहने का यह है कि किसी पृथिवीकायिक के साथ यदि कोई अन्य पृथिवीकायिक जीव संबद्ध है तो वह जो उच्छ्वास निःश्वास-रूप क्रिया करता है वह अपने साथ संबद्ध हुए अन्य पृथिवीकायिक जीव के रूप में करता है। जैसे-उदर (पेट) स्थित कपूरवाला पुरुष कपूर स्वभाववाली उच्छ्वास क्रिया करता है। इसी प्रकार से पृथिवी-कायिक स्वसम्बद्ध अप्कायिकरूप उच्छ्वासादि क्रिया करता है। इसी तरह से यह भी जानना चाहिये, कि यदि पृथिवीकायिक जीव के साथ तेजस्कायिक, वायुकायिक एवं वनस्पतिकायिक संबद्ध है तो वह पृथिवी-कायिक जीव इन २ रूप से श्वासादि क्रिया करता है, इस तरह

કાઠે છે. જેવી રીતે અન્ય વનસ્પતિની સાથે સંબદ્ધ રહેલી વનસ્પતિ, તેના રસ તેમજદિકને ગ્રહણ કરે છે, એ જ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિક આદિ જીવ પણ પરસ્પર ની સાથે સંબદ્ધ હોવાથી પૃથ્વીકાયિક આદિને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને નિઃશ્વાસ રૂપે છોડે છે. કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે કોઈ પૃથ્વીકાયિક જીવની લગોલગ કોઈ અન્ય પૃથ્વીકાયિક જીવ રહેતો હોય, તો તે પૃથ્વીકાયિક જીવ જે ઉચ્છ્વાસ નિઃશ્વાસની ક્રિયા કરે છે તે તેની લગોલગ રહેલા પૃથ્વી-કાયિક જીવ રૂપે કરે છે. જેમ કોઈના પેટમાં કપૂર, ઈજમેટના ફૂલ આદિ ઉતારેલ હોય, તો તેના શ્વાસોચ્છ્વાસમાં પણ તે કપૂર આદિની વાસ આવે છે, એ જ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિક જીવ પોતાની લગોલગ રહેલા-પોતાની સાથે સંબદ્ધ એવા અપ્કાયિક આદિને શ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને નિઃશ્વાસ રૂપે છોડે છે. જો પૃથ્વીકાયિક સાથે તૈજસ્કાયિક, વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિક સંબદ્ધ હોય, તો તે પૃથ્વીકાયિક જીવ તે તૈજસ્કાયિક આદિને શ્વાસ રૂપે લે છે

अपक्रायिकादयोऽपि प्रत्येकं पञ्च पञ्च सूत्राणि लभन्ते इति पञ्चविंशतिः सूत्राणि
एतानि अत्र अगन्तव्यानि । एवमग्रेवक्ष्यमाणानि क्रियामृत्राण्यपि पञ्चविंशति
भवन्ति, इतिसिद्धम् । तदेव प्रश्नोत्तररूपेण विवक्षयितुमाह-‘ पुढविकाइएण
भंते ! आउक्काइय आणमइ वा, जाव नीससइ वा ? गौतमः पृच्छति-हे भदन्न !
पृथिवीकायिकः खलु स्वसम्बद्धम्, अपक्रायिकम् आनिति वा ? तद्रूपतया उच्छ्वाम
गृह्णाति किम् ? यावत् प्राणिति वा, उच्छ्वामिति वा, निःश्वसिति वा भिम् ?
आनप्राणरूपेण श्वासोच्छ्वासरूपेण गृह्णाति सुञ्चति किम् ? भगवानाह-‘ हता,
गोयमा ! पुढविकाइए आउक्काइयं आणमइ वा जाव नीससइ वा ’ हे गौतम !
हन्त, सत्यम् पृथिवीकायिकः स्वसम्बद्धम् अपक्रायिकम् आनिति वा, यावत् प्राणिति
वा, उच्छ्वामिति वा, निःश्वसिति वा, एव तेउक्काइयं, वाउक्काइय, एवं वणम्मइ

पृथिवीकायिक के सूत्र पृथिवीकायिक आदि पांच ५ स्थावरों को आश्रित करके होते हैं। इसी प्रकार से अप्कायिक आदि सूत्र भी प्रत्येक ५-५ होते हैं। अतः कुल ये सूत्र २५ हो जाते हैं। आगे जो क्रिया सूत्र कहे जाने वाले हैं वे भी २५ होते हैं—ऐसा जानना चाहिये। इसी बात को अब सूत्रकार प्रश्नोत्तर के रूप में विशद करते हैं, गौतम प्रभु से प्रछते हैं—‘पुडविक्काइए णं भंते। आउक्काइयं आणमइ वा, जाव नीससइ वा’ हे भदन्त ! पृथिवीकायिक जीव क्या रवसंवद्ध अप्कायिक जीव को श्वासोच्छ्वास के रूप में ग्रहण करता है एवं छोड़ता है ? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं—‘हंता, गोयमा ! पुडविक्काइए आउक्काइयं आणमइ वा जाव नीससइ वा’ हां गौतम ! पृथिवीकायिक जीव

અને નિશ્વાસ રૂપે છોડે છે આ રીતે પૃથ્વીકાયિક આદિ પાચ પ્રકારના દ્રવ્ય
 વર જીવો આશ્રિત કરીને પૃથ્વીકાયિક જીવના પાચ પ્રશ્ન સૂત્ર અને પાચ ઉત્તર
 સૂત્ર બને છે એ જ પ્રમાણે અપ્કાયિક, તૈજસ્કાયિક, વાયુકાયિક અને વન
 સ્પતિકાયિક આદિના પણ પાચ પાચ સૂત્ર બને છે આ રીતે કુલ ૨૫ મંત્રો
 બને છે. આગળ જે ક્રિયાસૂત્રોનું પ્રતિપાદન કરવાના આવનાનું છે, તે ક્રિયા
 સૂત્રો પણ ૨૫ બને છે આ વાતને હવે ન્યૂંકારના પ્રશ્નોત્તરો ઠાંગ પ્રવૃ
 કરવામા આવે છે—તૈનમ દ્વાનીનો પ્રશ્ન—પુદગ્નિજાદ્વળ ય મત્ ! પ્રાગ્દ્વદ્વ
 આણમદ્ વા, જાવ નીવસદ્ વા । ” હે ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક જીવ યુ નેની
 લગોલગ રહેલા અપ્કાયિક જીવને જ મોગ્ધતાવ્રમા ગ્રહણ કરે છે ? અને યુ
 તે તેને નિશ્વાસ રૂપે બહાર કાઢે છે ?

महावीर प्रलुप्तो उत्तर—‘ हवा, गोवमा ! पुटपिण्डाण आउमइर माण-
मइ वा तीमसइ वा ’ डा गौतम ! पृथीउपिउ उव न्वत्तमइ (पैतानी

કાઈયં ' એવં-પૂર્વોક્તરીત્યા પૃથિવીકાયિકઃ સ્વસંસ્વદ્દં તેજસ્કાયિકમ્, વાયુકાયિકમ્, એવં વનસ્પતિકાયિકમપિ તત્તદ્રૂપતયા અનિતિ, પ્રાણિતિ, ઉચ્છ્વસિતિ, નિશ્વસિતિ ચેતિભાવઃ । ગૌતમઃ પૃચ્છતિ-‘ આઝ્કાદૅણં મંતે ! પુઢવિક્કાઈયં આણમહ વા, પાણમહ વા ? ’ હે મહન્ત ! અપ્પકાયિકઃ-પૃથિવીકાયિકંક્રિમ્ શ્રાનિતિ વા, પ્રાણિતિ વા, ઉચ્છ્વસિતિ વા, નિશ્વસિતિ વા ? અપ્પકાયિકઃ સ્વસંસ્વદ્દં પૃથિવોકાયિકં ક્રિમ્ આનપ્રાણરૂપેણ શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપેણ ગૃહ્ણતિ, પરિમુશ્વતિ ચ ? इति प्रश्नः, भगवानाह-‘ एव चेव ’ एवमेव-पूर्वोक्तरीत्या अप्पकાયिकोऽपि स्वसंस्वदं पृथिवीकાયिकम् आनप्राणरूपेण श्वासोच्छ्वासरूपेण गृह्णाति परिमुश्वति चेति भावः । गौतमः पृच्छति-‘ आउक्काइए णं मंते ! आउक्काइयं चेव आणमइ वा ? ’ हे

स्वसंबद्ध अप्पકાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસ કે રૂપ મેં ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ ‘ એવં તેઝ્કાઈયં વાઝ્કાઈયં એવં વનસ્સહકાઈયં ’ इसी तरह से यह भी समझना चाहिये कि पृथिवीकાયिक जीव स्वसंबद्ध तेजस्कાયिक को, वायुकાયिक को एवं वनस्पतिकायिकको तत्तद्रूप से श्वासोच्छ्वास क्रिया में ग्रहण करता है और छोड़ता है । अब गौतम प्रभु से ऐसा पूछते हैं-‘ आउक्काइए णं मंते ! पुढविक्काइयं आणमइ वा पाणमइ वा ’ हे महन्त ! अप्पकાયिक जीव क्या स्वसंबद्ध पृथिवीकાયिक को श्वासोच्छ्वास रूप से ग्रहण करता है और छोड़ता है ? उत्तर में प्रभु कहते हैं ‘ एवं चेव ’ हाँ गौतम ! ऐसा ही है- अर्थात् अप्पकાયिक जीव स्वसंबद्ध पृथिवीकાયिक को श्वासोच्छ्वासरूप से ग्रहण करता है और छोड़ता है । ‘ आउक्काइए णं मंते ! आउक्का-

લગોલગ રહેલા) અપ્પકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે લે છે અને છોડે છે.

એવં તેઝ્કાઈયં, એવં વાઝ્કાઈય એવં વનસ્સહકાઈયં” એજ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિકે જીવ સ્વસંબદ્ધ તેજસ્કાયિકને, વાયુકાયિકને અને વનસ્પતિકાયિકને પણ તે તે રૂપે શ્વાસોચ્છ્વાસમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન-“ આઝ્કાઈયં, મંતે ! પુઢવિક્કાઈયં આણમહ વા પાણમહ વા ? ” હે ભગવન્ ! અપ્પકાયિક જીવ શું સ્વસંબદ્ધ પૃથ્વીકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે ?

મહાવીરનો પ્રભુનો ઉત્તર-“ એવ ચેવ ” હા, ગૌતમ ! અપ્પકાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ પૃથ્વીકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે. અને નિશ્વાસ રૂપે બહાર કાઢે છે.

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન-“ આઝ્કાદૅણં મંતે ! આઝ્કાઈયં ચેવ આણમહ વા ” હે ભગવન્ અપ્પકાયિકજીવ શું સ્વસંબદ્ધ (પોતાની લગોલગ રહેલા)

મદન્ત ! અપ્કાયિકઃ સ્વલુ સ્વસમ્બદ્ધમ્ અપ્કાયિકમેવ કિમ્ આનિતિ વા, પ્રાણિતિ વા, ઉચ્છ્વસિતિ વા, નિઃશ્વસિતિ વા ? આનપ્રાણરૂપેણ શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપેણ કિમ્ ગૃહ્ણતિ, પરિમુશ્વતિ ચેતિ પ્રશ્નઃ, મળવાનાહ—‘ એવ ચેવ ’ એવમેવ—પૂર્વોક્તમદેવ અપ્કાયિકઃ સ્વસમ્બદ્ધમ્ અપ્કાયિકમ્ આનિતિ ચ પ્રાણિતિ ચ, ઉચ્છ્વસિતિ ચ, નિઃશ્વસિતિ ચ ! ‘ એવ તેઽવાઽવળસસઙ્કાઙ્યં ’ એવ પૂર્વોક્તરીત્યેવ અપ્કાયિકઃ સ્વસમ્બદ્ધં તેજસ્કાયિકમ્, વાયુકાયિકમ્, વનસ્પતિકાયિકમ્ ચ આનિતિ ચ, પ્રાણિતિ ચ, ઉચ્છ્વસિતિ ચ, નિશ્વસિતિ ચેતિ માત્રઃ । ગૌતમઃ પૃચ્છતિ—‘ તેઽકાઙ્ગણં મતે ! પુઢવિકાઙ્યં આણમઙ્ વા, ’ હે મદન્ત ! તેજસ્કાયિકઃ સ્વલુ સ્વસમ્બદ્ધમ્ પૃથિવીકાયિકમ્ આનિતિ વા, પ્રાણિતિ વા, ઉચ્છ્વસિતિ વા નિઃશ્વસિતિ વા ? આનપ્રાણ રૂપેણ શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપેણ તેજસ્કાયિકઃ કિમ્ સ્વસમ્બદ્ધ પૃથિવીકાયિકં ગૃહ્ણતિ

હય ચેવ આણમઙ્, વા૦ ’ હે મદન્ત ! અપ્કાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ અપ્કાયિક કો હી કયા શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈં ઓર છોડતા હૈં ? ‘ એવ ચેવ ’ હસ પ્રશ્ન કે ઉત્તર મૈં પ્રશ્ન કહતે હૈં—હે ગૌતમ ! જેમા હી હૈં—અપ્કાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ અપ્કાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસ કે રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈં ઓર છોડતા હૈં । ‘ એવ તેઽવાઽવળસસઙ્કાઙ્યં ’ હસી તરહ સે સ્વસંબદ્ધ તેજસ્કાયિક કો વાયુકાયિક કો ઓર વનસ્પતિકાયિક કો મી અપ્કાયિક જીવ શ્વાસોચ્છ્વાસ કે રૂપ મૈં ગ્રહણ કરતા હૈં ઓર છોડતા હૈં એમા જાનના ચાહિયે । અવ ગૌતમ પ્રશ્ન સે જેમા પૂછતે હૈં—‘ તેઽકાઙ્ગણં મતે ! પુઢવિકાઙ્યં આણમઙ્ વા ’ હે મદન્ત ! તેજસ્કાયિક કયા સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈં ઓર છોડતા હૈં ? હસકે ઉત્તર મૈં પ્રશ્ન કહતે હૈં—હાં,

અપ્કાયિકજીવને જ શ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે છે, અને નિશ્વાસરૂપે બહાર છોડે છે ? મહાવીર પ્રશ્નનો ઉત્તર—“એવ ચેવ” હા ગૌતમ ! અપ્કાયિક જીવ અપ્કાયિકને પણ શ્વાસમા લે છે, અને નિશ્વાસ રૂપે બહાર છોડે છે

“એવ તેઽવાઽવળસસઙ્કાઙ્યં” એજ પ્રમાણે અપ્કાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ તેજસ્કાયિકને, તથા વાયુકાયિકને તથા વનસ્પતિકાયિકને સ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને ઉચ્છ્વાસ રૂપે છોડે છે, એમ મનજીવુ.

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન—તેઽકાઙ્ગણં મતે ! પુઢવિકાઙ્યં આણમઙ્ વા૦ ? હે મદન્ત ! તેજસ્કાયિક જીવ જીવ સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિકને ગ્રહણ કરે છે, અને નિશ્વાસ રૂપે છોડે છે ? ઉત્તર—હા, ગૌતમ એજુ જ અને તે—તેજસ્કાયિક

મુચ્ચતિ ચેતિ પ્રશ્નઃ, તેજસ્કાયિકઃ સ્વસંબદ્ધં પૃથિવીકાયિકમ્ આનિતિ ચ, પ્રાણિતિ ચ, ઉચ્છ્વસિતિ, નિઃશ્વસિતિ ચ. આનપ્રાણરૂપેણ શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપેણ ગૃહ્ણતિ, પરિમુ-
ચ્ચતિ ચેતિ ભાવઃ । ગૌતમઃ પૃચ્છતિ—‘ એવં જાવ વળસ્સહકાઈણ મંતે ! વળ-
સ્સહકાઈયં ચેવ આણમહ વા ’ હે મહન્ત ! એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્—તેજસ્કા-
યિકઃ સ્વસંબદ્ધમ્ અપ્કાયિકમ્, તેજસ્કાયિકમ્, વાયુકાયિકમ્, વનસ્પતિકા-
યિકમ્ આનિતિ વા, પ્રાણિતિ વા, ઉચ્છ્વસિતિ વા, નિઃશ્વસિતિ વા ? તથૈવ વાયુ-
કાયિકઃ સ્વસંબદ્ધં પૃથિવીકાયિકમ્, અપ્કાયિકમ્, તેજસ્કાયિકમ્, વાયુકા-
યિકમ્, વનસ્પતિકાયિકમ્ કિમ્ આનિતિ વા, પ્રાણિતિ વા, ઉચ્છ્વસિતિ વા,
નિઃશ્વસિતિ વા, એવમેવ કિં વનસ્પતિકાયિકઃ સ્વલુ સ્વસંબદ્ધં પૃથિવીકાયિકમ્
અપ્કાયિકમ્, તેજસ્કાયિકં, વાયુકાયિકં, વનસ્પતિકાયિકં ચૈવ કિમ્ આનિતિ
વા, પ્રાણિતિ વા, ઉચ્છ્વસિતિ વા, નિઃશ્વસિતિ વા ? ભગવાનાહ—‘ તદૈવ ’ હે

ગૌતમ ! એસા હી હોતા હૈ અર્થાત્ તેજસ્કાયિક સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિક
કો શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપ મેં ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ । ‘ એવં જાવ
વળસ્સહકાઈણ મંતે ! વળસ્સહકાઈયં ચેવ આણમહ વા ’ હે મહન્ત !
હસી તરહ સે યાવત્ તેજસ્કાયિક કયા સ્વસંબદ્ધ અપ્કાયિક કો તેજ-
સ્કાયિકકો વાયુકાયિક કો એવં વનસ્પતિકાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસ
રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ વાયુકાયિક સ્વસંબદ્ધ પૃથિવી-
કાયિકકો, અપ્કાયિક કો, તેજસ્કાયિક કો, વાયુકાયિક કો એવં વન-
સ્પતિકાયિકકો કયા શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા
હૈ ? હસી તરહ સે કયા વનસ્પતિકાયિક સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિક કો,
અપ્કાયિક કો, તેજસ્કાયિક કો, વાયુકાયિક કો ઓર વનસ્પતિકાયિક
કો શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ એવં છોડતા હૈ ? इन प्रश्नों के

ચિક ભવ સ્વસંબદ્ધ પૃથ્વીકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને
ખડાર કાઢે છે. “ એવં જાવ વળસ્સહકાઈણ મંતે ! વળસ્સહકાઈયં ચેવ આણ-
મહવાં ? ” હે ભગવન્ ! એજ પ્રમાણે શું તેજસ્કાયિક ભવ સ્વસંબદ્ધ અપ્કા-
યિકને, તેજસ્કાયિકને, વાયુકાયિકને અને વનસ્પતિકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે
ગ્રહણ કરે છે અને ખડાર કાઢે છે ? એજ પ્રમાણે શું વાયુકાયિક ભવ સ્વસંબદ્ધ
પૃથ્વીકાયિકને, અપ્કાયિકને, તેજસ્કાયિકને, વાયુકાયિકને અને વનસ્પતિકાયિકને
શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે ? એજ પ્રમાણે શું વનસ્પતિ-
કાયિક ભવ સ્વસંબદ્ધ પૃથ્વીકાયિકને, અપ્કાયિકને, તેજસ્કાયિકને, વાયુકાયિકને
અને વનસ્પતિકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને ખડાર કાઢે છે ?

ગૌતમ ! તથૈવ પૂર્વોક્તપદેવ યાવત્-તેજસ્કાયિકઃ, વાયુકાયિકઃ, વનસ્પતિકાયિક-
કથ સ્વસ્વસંબદ્ધં યથાયથં પૃથિવીકાયિકમ્ અપ્કાયિક, તેજસ્કાયિકં, વાયુકા-
યિકં, વનસ્પતિકાયિકં ચૌ આનિતિ ચ, પ્રાણિતિ ચ, ઉચ્છૈમિતિ ચ, નિઃશ્વસિતિ
ચ, ઉપર્યુક્તાઃ સર્વેઽપિ પૃથિવીકાયિકાદિ વનસ્પતિકાયિકાન્તા જીવાઃ સ્વસ્વસ-
મ્બદ્ધાન્ પૃથિવીકાયિકાદિજીવાન્ આનપ્રાણરૂપેણ શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપેણ ચ મૃદ્ધન્તિ,
પરિમૃશ્વન્તિચેતિ ભાવઃ, અથ પૃથિવીકાયિકાદીનાં ક્રિયામૂત્રમાહ-‘ પુલ્લિકાઈ-
ઉત્તર મેં પ્રશ્નુ કહતે હૈં-’ તથૈવ ’ હે ગૌતમ ! હન પ્રશ્નોં કા ઉત્તર પૂર્વોક્ત
પ્રકાર સે હી જાનના ચાહિયે-અર્થાત્ તૈજસ્કાયિક સ્વસંબદ્ધ અપ્કા-
યિક કો, તેજસ્કાયિક કો, વાયુકાયિક કો एवं વનસ્પતિકાયિક કો
શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈં ઓર છોડના હૈં । વાયુકાયિક
જીવ સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિક કો, અપ્કાયિક કો તેજસ્કાયિક કો,
વાયુકાયિક કો एवं વનસ્પતિકાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ
કરતા હૈં ઓર છોડના હૈં, વનસ્પતિકાયિક સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિક
કો અપ્કાયિક કો, તેજસ્કાયિક કો, વાયુકાયિક કો एवं વનસ્પતિ-
કાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈં ઓર છોડતા હૈં ।
હસ તરહ ઉપર્યુક્ત સવ હી પૃથિવીકાયિક આદિ જીવ-પૃથિવીકાયિક
સે લેકર વનસ્પતિકાયિક તક કે જીવ-સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિકાદિક
જીવોં કો શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતે હૈં ઓર છોડતે હૈં । અથ મૂત્ર-
કાર પૃથિવીકાયિકાદિકો કે ક્રિયામૂત્રોં કો કહતે હૈં હસમેં ગૌતમને

આ પ્રશ્નોના ઉત્તર આપતા મહાવીર પ્રશ્ન કહે છે કે ‘ તથૈવ ’ હા,
ગૌતમ ! એવું જ બને છે એટલે કે તૈજસ્કાયિક એ સ્વસંબદ્ધ અપ્કાયિકને,
તેજસ્કાયિકને, વાયુકાયિકને અને વનસ્પતિકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ
કરે છે અને છોડે છે, વાયુકાયિક એ સ્વસંબદ્ધ પૃથ્વીકાયિકને, તેજસ્કાયિકને
વાયુકાયિકને અને વનસ્પતિકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને છોડે
છે. વનસ્પતિકાયિક એ સ્વસંબદ્ધ પૃથ્વીકાયિકને, તૈજસ્કાયિકને, વાયુકાયિકને
શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે

આ રીતે ઉપર્યુક્ત પૃથ્વીકાયિકથી લઈને વનસ્પતિકાયિક પર્યન્તના બધા
એવા સ્વસંબદ્ધ પૃથ્વીકાયિકથી લઈને વનસ્પતિકાયિક પર્યન્તના સમસ્ત એવાને
શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને બહાર કાઢે છે, એમ સમજવું

હવે સૂત્રકાર પૃથ્વીકાયિક આદિ એવાની ક્રિયાઓનું પ્રતિષ્ઠાપન કરે છે
ગૌતમ સ્વામીને પ્રશ્ન-“ પુલ્લિકાઈ ણ મંતે ! પુલ્લિકાઈ

एणं भंते ! इत्यादि, गौतमः पृच्छति-‘ पुढविकाइएणं भंते ! पुढविकाइयं चेव आणमाणे वा, पाणमाणे वा, ऊससमाणे वा, नीससमाणे वा कइकिरिए ? ’ हे भदन्त ! पृथिवीकायिकः खलु पृथिवीकायिकमेव आनन् वा, प्राणन् वा, उच्छ्वसन् वा, निःश्वसन् वा, कतिक्रियः-कतिक्रियावान् भवति ? भगवानाह-‘ गोयमा ! सिय, तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पंचकिरिए ’ हे गौतम ! पृथिवीकायिकः पुथिवीकायिकमेव आनन् वा, प्राणन वा, उच्छ्वसन् वा, निःश्वसन् वा, स्यात् कदाचिन् त्रिक्रियः-कायिक्याधिकरणिकी-प्राद्वेषिकी रूपक्रियात्रय युक्तो भवेत्, स्यात् कदाचित् चतुष्क्रियः=कायिक्याधिकरणिकी-प्राद्वेषिकी - पारितापनिकी रूपक्रियाचतुष्टययुक्तो भवेत्, अथ च स्यात्-कदाचित् पञ्चक्रियः-कायिक्याधिकरणिकी-प्राद्वेषिकी-पारितापनिकी-प्राणातिपातिकी रूपक्रियापञ्चकयुक्तो भवेत्,

પ્રશ્નુ સે એસા પૂછા છે-‘ પુઢવિકાઈએણં ભંતે ! પુઢવિકાઈયં ચેવ આણ-માણે વા, પાણમાણે વા. ઊસસમાણે વા, નીસસમાણે વા, કઈકિરિ-રિએ ’ હે ભદ્રન્ત ! પૃથિવીકાયિક જીવ જવ પૃથિવીકાયિક જીવ કો હી શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડના હૈ, તવ ઉસકે કિતની ક્રિયાઈ હોતી હૈ ? હપકે ઉત્તર મેં પ્રશ્નુ કહલે હૈ-‘ ગોયમા ’ હે ગૌતમ ! ‘ સિય તિકિરિએ, સિય ચઉકિરિએ, સિય પંચકિરિએ ’ જવ પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિક જીવ કો હી શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડના હૈ-તવ વહ કાયિકી, આધિકરણિકી, એવં પ્રાદ્વેષિકી इन तीन क्रियाओं वाला भी हो सकता है, तथा-कायिकी, आधिकरणिकी, प्राद्वेषिकी एवं पारितापनिकी इन चार क्रियाओं वाला भी हो सकता है तथा कदाचित् वह कायिकी, आधि-करणिकी, प्राद्वेषिकी, पारितापनिकी, एवं प्राणातिपातिकी इन पांच

ચેવ આણમાણે વા, પાણમાણે વા, ઊસસમાણે વા, નીસસમાણે વા, કઈ કિરિએ ? ” હે ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરતા અને છોડના પૃથ્વીકાયિકને જીવ વડે કેટલી ક્રિયાઓ કરાય છે ?

મહાવીર પ્રશ્નુનો ઉત્તર-“ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! “ સિય તિકિરિએ, િય ચઉકિરિએ, સિય પંચકિરિએ ” પૃથ્વીકાયિક જીવને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરતા અને છોડના પૃથ્વીકાયિક જીવ કયારેક કાયિકી, અધિકરણિકી અને પ્રાદ્વેષિકી, આ ત્રણ ક્રિયાઓ કરતા હોય છે, કયારેક કાયિકી, અધિકરણિકી, પ્રાદ્વેષિકી, અને પારિતાપનિકી, આ ચાર ક્રિયાઓ કરતા હોય છે અને કયારેક કાયિકી, અધિકરણિકી, પ્રાદ્વેષિકી, પારિતાપનિકી અને પ્રાણાતિપાતિકી, એ પાંચ ક્રિયાઓ

તત્ર યદા પૃથિવીકાયિકાદિઃ પૃથિવીકાયિકાદિરુપપ્રચ્છૈતં કુર્વન્નાપિ સ્વભાવ-
વિશેષાત્ ન તસ્ય પીડા જનયતિ તદાઽસૌ કાયિકચાદિ પૂર્વોક્તચિક્રિયઃ સ્યાત્,
યદા તુ તસ્ય પીડાં જનયતિ તદા પરિતાપનિકી ક્રિયા સત્ત્વાન્ ચતુષ્ક્રિયઃ સ્યાન્,
પ્રાણાતિપાતસદ્ભાવેતુ પશ્ચક્રિયઃ સ્યાદિતિ તાત્પર્યન્, ગૌતમઃ પૃચ્છતિ-‘ પુઢવિ-
કાઙ્ગે ણં ધંતે ! આઝ્ઞાઙ્યં આળમાળે વા, પાળમાળે વા, ઝસસમાળે વા, નીસ-
સમાળે વા, કઙ્કિરિણ ? હે મદન્ત ! પૃથિવીકાયિકઃ ચલુ અપ્કાયિકમ્ આનન્
વા, પ્રાણન્ વા, ઉચ્ચૈસન્ વા, નિઃશ્વસન્ વા કૃતિક્રિયો મવતિ ? મગવાનાદ-

ક્રિયાઓવાલા ધી હો સકતા હૈ । ઇત્ત વિષય મે એસા સમજના ચાહિયે-
જવ પૃથિવીકાયિક આદિ જીવ પૃથિવીકાયિકાદિ રુપ સે શ્વાસોચ્છ-
વાસ લેતા હુઆ ધી સ્વભાવવિશેષ કો લેકર યદિ ડસે પીડા નહીં
પહુંચાતા હૈ તવ તો યહ કાયિકાદિ ત્રીન ક્રિયાઓવાલા હોતા હૈ, તયા
પૂર્વોક્ત કૃત્ય કરતે સમય યદિ વહ ડસે પીડા પહુંચાતા હૈ, તવ પારિ-
તાપનિકી ક્રિયા કે સદ્ભાવ સે યહ ચાર ક્રિયા વાલા હોતા હૈ, ઓર
જવ ઇસકે દ્વારા પૂર્વોક્ત કાર્ય કરતે સમય ડસકા વિઘાત હો જાના
હૈ-તવ યહ પાંચ ક્રિયાઓ વાલા હોતા હૈ । અવ ગૌતમ પ્રશ્ન સે એસા
પૂછતે હૈં, ‘ પુઢવિકાઙ્ગે ણં ધંતે ! આઝ્ઞાઙ્યં આળમાળે વા, પાળમાળે વા
ઝસસમાળે વા, નીસસમાળે વા કઙ્કિરિણ ’ હે મદન્ત ! જવ પૃથિવી-
કાયિક જીવ અપ્કાયિક જીવ કો શ્વાસોચ્છવાસ રુપ સે ગ્રહણ કરતા
હૈ તવ વહ કિતની ક્રિયાઓવાલા હોતા હૈ ? ડત્તાર મે પ્રશ્ન જતતે હૈં

પણ કરતો હોય છે. આ કથનનુ સ્પષ્ટીકરણ આ પ્રમાણે છે-પૃથ્વીકાયિક અદિને
શ્વાસોચ્છવાસ રૂપે ગ્રહણ કરવાની અને છોડવાની ક્રિયા કરતો હોય, ત્યારે
સ્વભાવ-વિશેષને લીધે તેને જો પીડા પડેચાડતો નથી, તો એવી પરિસ્થિતિમાં
તો તે કાયિકી, આદિ ત્રણ ક્રિયાઓવાળો જ હોય છે પણ શ્વાસોચ્છવાસ
લેતી અને છોડતી વખતે જો તે તેમને પીડા પડેચાડતો, હોય, એવી પરિ-
સ્થિતિમાં તે કાયિકી આદિ ત્રણ ક્રિયાઓ ઉપરાંત પારિતાપનિકી ક્રિયાઓ પણ
હોઈ શકે છે અને જ્યારે તે પૂર્વોક્ત કાર્ય કરતી વખતે તે પૃથ્વીકાયિક અદિ
જીવનો ઘાત કરી નાખે છે ત્યારે તે ઉપર્યુક્ત ચાર ક્રિયાઓ ઉપરાંત પ્રાણ-
તિપાતિકી ક્રિયાથી પણ યુક્ત બને છે

‘ एवं चेव ’ हे गौतम । एवमेव-पूर्वोक्तवदेव पृथिवीकायिकः अप्कायिकम् आनन् वा, प्राणन् वा, उच्छ्वसन् वा, निःश्वसन् वा कदाचित् त्रिक्रियः स्यात्, कदाचित् चतुष्क्रियः स्यात्, कदाचित् पञ्चक्रियः स्यादिति भावः ‘ एवं जाव वणस्सइकाइयं ’ एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत्-पृथिवीकायिकः तेजस्कायिकं, वायुकायिकं, वनस्पतिकायिकं चापि आनन् वा, प्राणन् वा, उच्छ्वसन् वा, निःश्वसन् वा पूर्वोक्तरीत्या कदाचित् त्रिक्रियः स्यात्, कदाचित् चतुष्क्रियः स्यात्, कदाचित् पञ्चक्रियः स्यात्, पृथिवीकायिकः पृथिवीकायादिकानाम् आनप्राणं श्वासोच्छ्वासं गृह्णन् परिगृह्णन् वा स्यात् त्रिक्रियः स्यात् चतुष्क्रियः, स्यात् पञ्चक्रियो

‘ एवं चेव ’ जब પૃથિવીકાયિક જીવ અપ્કાયિક જીવ કો શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા ઓર છોડતા હૈ-તવ વહ કદાચિત્ ત્રીન ક્રિયાઓં વાલા મી હોતાહૈ, કદાચિત્ ૪ ચાર ક્રિયાઓં વાલા મી હોતાહૈ ઓર કદાચિત્ ૫ પાંચ ક્રિયાઓં વાલા મી હોતાહૈ । ‘ એવ જાવ વણસ્સહ-કાહયં ’ ઇસી તરહ સે પૃથિવીકાયિક જીવ તેજસ્કાયિક કો, વાયુકાયિક કો, એવં વનસ્પતિકાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ ? ઇસ પ્રશ્ન કે ઉત્તર કે રૂપ મેં મી વહી ઉત્તર જાનનાં ચાહિયે-કિં કદાચિત્ વહ ત્રીન ક્રિયાઓંવાલા હોતા હૈ, કદાચિત્ વહ ચાર ક્રિયાઓં વાલા હોતા હૈ ઓર કદાચિત્ વહ પાંચ ક્રિયાઓં વાલા મી હોતા હૈ । તાત્પર્ય કહને કા યહી હૈ કિ પૃથિવીકાયિક જીવ જબ પૃથિવી કાયિક આદિ જીવોં કો શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા ઓર છોડતા હૈ-તવ વહ ત્રીન ક્રિયાઓં વાલા મી હોતા હૈ, ચાર ક્રિયાઓં વાલા મી હોતા હૈ ઓર પાંચ ક્રિયાઓં વાલા મી હોતા હૈ ।

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ એવ ચેવ ” હે ગૌતમ । અપ્કાયિક જીવને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરતો અને છોડતો પૃથ્વીકાયિક જીવ ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાઓવાળો હોય છે, ક્યારેક ચાર ક્રિયાઓવાળો હોય છે અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાઓ વાળો હોય છે. “ એવ જાવ વણસ્સહકાહય ” એજ પ્રમાણે તેજસ્કાયિકને, વાયુકાયિકને અને વનસ્પતિકાયિકને શ્વ સોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરતો અને છોડતો પૃથ્વીકાયિક જીવ ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાઓ વાળો પણ હોય છે, ક્યારેક ચાર ક્રિયાઓવાળો પણ હોય છે અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાઓવાળો પણ હોય છે કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે પૃથ્વીકાયિક આદિ પાંચ પ્રકારના ઓકેન્દ્રિય જીવને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરતો અને છોડતો પૃથ્વીકાયિક જીવ અમુક સંયોગોમા ત્રણ ક્રિયાઓ વાળો હોય છે, અમુક સંયોગોમા ચાર ક્રિયાઓ વાળો પણ હોય છે. તે સંયોગો ઉપર બતાવવામા આવી ચુક્યા છે.

भवेत् इति भावः, ' एवं वाउकाहण वि सव्वे वि भाणियव्वा ' एवं-पृथिवी
वदेव अप्कायिकेनापि सर्वेऽपि भणितव्याः, तथाच अप्कायिकः पृथिवीकायादि-
कम् आनन् वा, प्राणन् वा, उच्चैषन् वा, निःश्वपन् वा कदाचित् त्रिक्रियः, कदा-
चित् चतुष्क्रियः, कदाचित् पञ्चक्रियो भवेदिति भावः, ' एवं तेउकाहण वि,
एवं वाउकाहण वि एवं पूर्वेत्तगीत्यैव तेजस्कायिकेनापि, एवं तथैव वायुकायि-
केनापि सर्वेऽपि भणितव्याः, तथा च तेजस्कायिको वायुकायिकश्च पृथिवीकाया-
दिकम् आनन् वा, प्राणन् वा, उच्चैषन् वा निःश्वपन् वा कदाचित् त्रिक्रियः
स्यात्, कदाचित् चतुष्क्रियः स्यात्, कदाचित् पञ्चक्रियः स्यात् इति भावः ।

' एवं वाउकाहण वि सव्वे वि भाणियव्वा एवं तेउकाहण वि, एवं
वाउकाहण वि ' पृथिवीकायिक की तरह से ही अप्कायिक के साथ
भी पृथिवीकायिक आदि सब का संबंध कर कहना चाहिये । तथा-
अप्कायिक जीव पृथिवीकायिक आदि जीवों को श्वासोच्छ्वास रूप से
जब ग्रहण करता है और छोड़ता है-तब वह कदाचित् तीन क्रिया-
ओंवाला भी होता है, चार क्रियाओंवाला भी होता है एवं पांच
क्रियाओं वाला भी होता है । इसी प्रकार से तेजस्कायिक और वायु
कायिक के साथ पृथिवीकायिक आदि सब का संबंध करने कहना
चाहिये-तथा-तेजस्कायिक और वायुकायिक जीव पृथिवीकायिक आदि
जीवों को श्वासोच्छ्वास रूप से ग्रहण करते हुए और छोड़ते हुए
कदाचित् तीन क्रियाओं वाले, कदाचित् चार क्रियाओं वाले और

‘ જાવ વળસ્સહકાદૃણં મંતે ! વળસ્સહકાદૃયં ચેવ આળમાળે વા ? પુચ્છા ’
 હે મહન્ત ! યાવત્ વનસ્પતિકાયાયિકઃ જ્વલુ પૃથિવીકાયાયિકમ્, અપ્પકાયાયિકમ્, તેજ-
 સ્સકાયાયિકમ્, વાયુકાયાયિકમ્, વનસ્પતિકાયાયિકમ્, ચેવ આનન્ વા, પ્રાણન્ વા,
 ઉચ્છ્વન્ વા, નિશ્વપન્ વા, કતિક્રિયઃ સ્યાત્ ? વનસ્પતિકાયાયિકઃ પૃથિવીકાયાયિ-
 કાદીનામ્ આનપ્રાણને શ્વાસોચ્છ્વાસૌ વા ગૃહ્ણન્ પરિમુશ્ચન્ વા કતિક્રિયો
 ભવેદિતિ પુચ્છા, મગવાનાહ—‘ ગોયમા ! સિય તિકિરિણ, સિય ચઙકિરિણ,
 સિય પંચકિરિણ ’ હે ગૌતમ ! વનસ્પતિકાયાયિકઃ પૃથિવીકાયાયિકાદિ-વનસ્પતિ-
 કાયાયિકાન્તમ્ આનન્ વા, પ્રાણન્ વા, ઉચ્છ્વન્ વા, નિશ્વતન્ વા કદાચિન્ ત્રિક્રિયઃ
 સ્યાત્, કદાચિત્ ચતુષ્ક્રિયઃ સ્યાત્, કદાચિત્ પંચક્રિયઃ સ્યાદિતિ ભાવઃ ॥સૂ.૦૨॥

મૂલમ્—ત્રાઉક્કાદૃણં મંતે ! રુક્ખસ્સ મૂલં પચાલેમાળે વા
 પચાડેમાળે કસિકિરિણ ? ગોયમા । સિય તિકિરિણ, સિય ચઙ-
 કદાચિત્ પાંચ ક્રિયાઓં વાળે હોતે હૈં । ‘ જાવ વળસ્સહકાદૃણં મંતે !
 વળસ્સહકાદૃયં ચેવ આળમાળે ? પુચ્છા ’ ગૌતમ પૂછતે હૈં—હે મહન્ત !
 યાવત્ વનસ્પતિકાયાયિક જીવ પૃથિવીકાયાયિક કો, અપ્પકાયાયિક કો, તેજ-
 સ્સકાયાયિક કો વાયુકાયાયિક કો, એવં વનસ્પતિકાયાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસ
 રૂપ સે જવ ગ્રહણ કરતા હૈં ઓર છોડતા હૈં, તવ વહ કિનની ક્રિયાઓં
 વાલા હોતા હૈં ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રભુ કહતે હૈં—હે ગૌતમ ! વનસ્પતિ-
 કાયાયિક જીવ જવ પૃથિવીકાયાયિક આદિ જીવોં કો શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપ સે
 ગ્રહણ કરકે છોડતા હૈં—તવ વહ ‘ સિય તિકિરિણ, સિય ચઙકિરિણ,
 સિય પંચકિરિણ ’ ત્રીન ક્રિયાઓં વાલા ઓ હો સકતાહૈં, ચાર ક્રિયાઓં-
 વાલા ઓ હો સકતા હૈં, એવં પાંચ ક્રિયાઓંવાલા ઓ હો સકતાહૈં. સૂ.૦૨॥

ગૌતમ સ્વામીનેા પ્રશ્ન—“ જાવ વળસ્સહકાદૃણ મંતે ! વળસ્સહકાદૃયં ચેવ
 આળમાળેં પુચ્છા ? ” હે ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયાયિકને, અપ્પકાયાયિકને, તેજસ્સકાયાયિકને
 વાયુકાયાયિકને, અને વનસ્પતિકાયાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરતો અને
 છોડતો વનસ્પતિકાયાયિક એવ કેટલી ક્રિયાઓ વાળો હોય છે. ?

મહાવીર પ્રભુનેા ઉત્તર—હે ગૌતમ ! વનસ્પતિકાયાયિક એવ ન્યારે પૃથ્વી
 કાયાયિક આદિ એવાને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને બહાર કાઢે છે,
 ત્યારે તે “ સિય તિકિરિણ, સિય ચઙકિરિણ, સિય પંચકિરિણ ” ક્યારેક ત્રણ
 ક્રિયાઓ વાળો પણ હોય છે ક્યારેક ચાર ક્રિયાવાળો હોય છે. અને ક્યારેક
 પાંચ ક્રિયાઓ વાળો પણ હોય શકે છે ॥ સૂ. ૨ ॥

किरिए, सिय पंचकिरिए, एवं जाव, वीयं पचाले माणे वा पुच्छा गोयमा ! सिय तिकिरिए, सिय जडकिरिए, सिय पंचकिरिए, सेवं भंते ! सेवं भंते ति ॥ सू० ३ ॥

“ नवमस्त चउत्तीसइयो उद्देशो समत्तो ॥ नवमसयं समत्तं ”

छाया—वायुकायिकः खलु भदन्त ! वृक्षस्य मूलं प्रचालयन् वा, प्रापानयन् वा, कतिक्रियः ? गौतम ! स्यात् त्रिक्रियः, स्यात् चतुष्क्रियः, स्यात् पञ्चक्रियः, एवं रुन्दम्, एवं यावत् बीज, प्रचालयन् वा पृच्छा, गौतम ! स्यात् त्रिक्रियः, स्यात् चतुष्क्रियः, स्यात् पञ्चक्रिय, तदेवं भदन्त ! तदेवं भदन्त ! इति ॥ सु० ३ ॥

नवमस्य चतुस्त्रिंशत्तम उद्देशः समाप्तः नवमगतकं समाप्तम् ॥

टीका—क्रियाधिकारात् वायुकायिकस्य व्यापारविशेषाविनिर्मुक्त्यायां क्रियावक्तव्यतां पृच्छति—‘ वाउकाइणं भंते ! रुक्खस्स मूलं पचालेमाणे वा, पवाडेमाणे वा, कइकिरिए ? ’ हे भदन्त ? वायुकायिकः खलु वृक्षस्य मूलं प्रचालयन् वा—प्ररुम्पयन्, प्रापानयन् वा—अधोनिपानयन् वा कतिक्रिय—क्रियन् क्रिया-

‘ वाउकाइणं भंते ! रुक्खस्स मूलं ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—क्रिया का अधिकार चालू है इस से वायुकायिक जीव जब अपने व्यापार विशेष से विनिर्मुक्त होता है तब वह कितनी क्रियाओं वाला होता है ? उस बात को इन चार भागों में प्रकट किया है—इसमें गौतमने प्रश्न से ऐसा पूछा है—‘ वाउकाइणं भंते ! रुक्खस्स मूलं पचालेमाणे वा, पवाडेमाणे वा, कइकिरिए ? ’ हे भदन्त ! वायुकायिक जीव जब वृक्ष के मूल को कम्पित करता है उसे नीचे जमीन पर गिरा देता है, उस समय वह कितनी क्रियाओं वाला होता

“ वाउकाइणं भंते ! रुक्खस्स मूलं ” इत्यादि—

वान् स्यान् ? मगवानाह-‘ गोयमा । सिय तिकिरिण, सिय चउकिरिण, सिय पंनकिरिण ’ हे गौतम । वायुकायिको वृक्षस्य मूल प्रचालयन् वा, प्रपातयन् वा स्यात् कदाचित्त्रिक्रियो भवेत् . स्यात्-कदाचित् चतुष्क्रियो भवेत् , स्यात् कदाचित् पञ्चक्रियो भवेत् इति भावः । अत्र परितापादेः सम्भवेऽपि अचित्तमूला-पेक्षया त्रिक्रियत्वं बोध्यम् , एवं वृक्षमूलस्य वायुना प्रचालयन् प्रपातयन् वा नदी मित्र्यादिषु पृथिव्या अनावृतत्वदशायामवसेयम् । ‘ एवं कंदं, एवं जाव बीयं, पनालेनाणे वा पुच्छा ’ एवं पूर्वोक्तरीत्या वायुकायिको वृक्षस्य कन्दम् , एवं यावत् वृक्षस्य बीजम् , मूलादारभ्य बीजपर्यन्तानि दशसंख्यकानि पृक्षाङ्गानि भवन्ति, तथाहि-मूत्रम् १, कन्दः २, रुन्धः ३, त्वग् ४, शाखा ५, प्रवालः

है ?-इसके उत्तर में प्रभुने ऐसा कहा है कि हे गौतम ! ' स्त्रिय तिकिरिए, स्त्रिय चउत्तरिए, निष पंचकिरिए ' वायुकायिक जीव जब वृक्ष के मूल को कम्पित करता है, उसे नीचे पृथ्वी पर गिरा देना है तब वह कदाचित् तीन क्रियाओं वाला भी होता है, कदाचित् वह चार क्रियाओं वाला भी होता है और कदाचित् वह पांच क्रियाओं वाला भी होता है । यहां वायुद्वारा परित्याप आदि होने की संभावना होने पर भी जो उसे त्रिक्रियावाला कहा गया है वह अविज्ञ भूल की अपेक्षा लेकर कहा गया है । वायु द्वारा वृक्ष के मूल का कम्पित होना अथवा उसका उखड़ कर गिरना यह तब होता है कि जब वृक्ष या तो नदी के तट पर पृथिवी द्वारा अनावृत खुला हो खड़ा होता है । ' एवं कंदं, एवं जाव वीथं पचाले माणे वा पुच्छा ' मूल से

મહાત્માની પ્રભુનો ઉત્તર--“ સિવ નિકિરિણ, સિથ ચઝકિરિણ, ત્રિય વંચકિરિણ ” હે ગૌતમ ! વૃક્ષના મૂળને કંપાવતો અને તેને જમીન પર પડતો વાયુકાયિક જીવ ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાઓ વાળો હોય છે ક્યારેક ચાર ક્રિયાઓવાળો હોય છે, અને ક્યારેક પચ ક્રિયાઓવાળો પણ હોય છે. અહીં વાયુ દ્વારા પરિણામના આદિ થવાની સંભાવના હોવા છતાં પણ વાયુકાયિક જીવને ત્રણ ક્રિયાઓ જે કહેતામાં આવ્યો છે, તે અચિત્ત મૂળની અપેક્ષાએ કહેવા છે. વાયુ દ્વારા વૃક્ષના મૂળને કંપાવવાનું અથવા તેને ઉમેડીને નીચે પછાડવાનું ત્યારે જ શક્ય બને છે કે જ્યારે વૃક્ષ નદીના કિનારા પર જમીન દ્વારા-માત્ર દ્વારા અનાવૃત્ત દશામાં બિંબું હોય છે.

“પર જરૂર જાવ તોય પચાલેમાણે વા પુઢા” મૂળથી લઈને બીજા પર્વનંતર ૧૦ વૃત્તોમાં છે.ય છે-(૧) મૂળ, (૨) કન્દ, (૩) સ્કન્દ (થડ), (૪)

६, पत्रम् ७, पुष्पम् ८, फलम् ९, बीजम् १०, इति । एषु प्रत्येक प्रचालयन् वा प्रपातयन् वा कतिक्रिया भवेत् इति पृच्छा, भगवानाह ' गोयमा ! सिय तिक्रि-
रिण, सिय चउक्रिरिण, सिय पंचक्रिरिण ' हे गौतम ! वायुकायिको वृक्षस्य कन्दादारभ्य बीजपर्यन्तं प्रचालयन् प्रकम्पयन् वा, प्रपातयन् वा, स्यात् कदा-
चित् त्रिक्रियो भवेत्, स्यात् कदाचित् चतुक्रियो भवेत्, स्यात्-कदाचित् पञ्च-
क्रियो भवेदिति, तद्युक्तेः पूर्वमुक्तत्वात् ? अन्ते गौतमो भगवद्वाक्यं सत्यापय-
लेकर बीज तक १० वृक्षाङ्ग होते हैं-मूल १, कन्द २, स्कन्द ३, त्वक् ४,
शाखा ५, प्रवाल ६, पत्र ७, पुष्प ८, फल ९, और बीज १०, गौतमने
प्रभु से यहां ऐसा पूछा है कि हे भदन्त ! इन १० वृक्षाङ्गों में से प्रत्येक
वृक्षाङ्ग को कम्पित करता हुआ अथवा उनका पतन करना हुआ
अर्थात् गिराता हुआ वायु कितनी क्रियाओं वाला होता है ? तब उसके
उत्तर में प्रभुने ऐसा कहा है- ' गोयमा ' हे गौतम- ' सिय तिक्रिरिण,
सिय चउक्रिरिण, सिय पंचक्रिरिण ' वृक्ष के कन्द से लेकर बीज तक
से अङ्गों में से प्रत्येक अंग को कम्पित करता हुआ या उनको गिराता
हुआ या उखाड़ता हुआ वायु कदाचित् तीन क्रियाओं वाला होता है
कदाचित् चार क्रियाओं वाला होता है और कदाचित् पांच क्रियाओं-
वाला होता है । ऐसा वह कैसे होता है ? सो विषय को पीछे समझा
दिया गया है । अब अन्त में प्रभु के वचन को सत्यरूप से स्वीकार

त्वक् छ.ल, (५) शाखा, (६) प्रवाल, (७) पत्र, (८) पुष्प, (९) फल
अने (१०) बीज गौतमस्वामी भडावीर प्रभुने अङ्गी जेवो प्र.त उरे ते
के कंदशी लछिने बीज पर्यन्तता प्रत्येक वृक्षाङ्गने उपावने अथवा ते प्रत्येक
पतन करने वायुकायिक एव केटली क्रियाए वाजो डाय छे ?

જાહ-‘ સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! ત્તિ ’ હે મદન્ત ! તદેવં મવદુક્તં સત્યમેવ, હે મદન્ત ! તદેવં મવદુક્તં સત્યમેવેતિ ॥ સૂ. ૩ ॥

इति नवमशतके चतुःस्त्रिंशत्तमोद्देशकः समाप्तः ॥ ९-३३ ॥

इति श्री विश्वविख्यात-जगद्गुरु-प्रसिद्धवाचक-पञ्चदशभाषाकलितललितकला-
पालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यनैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक - श्रीशाहूछत्र-
पतिकोल्हापुरराजप्रदत्त ‘ जैनशास्त्राचार्य ’ पदभूषित-कोल्हापुर-
राजगुरु बालब्रह्मचारि- जैनाचार्य - जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री --
घासीलालव्रतिविरचितायां ‘ भगवतीसूत्रस्य ’ प्रमेयचन्द्रिका-
ख्यायां व्याख्यायां नवमं शतकं सम्पूर्णम् ॥ ९-३४ ॥

करते हुए गौतम उनसे कहते हैं-‘ सેવં મંતે ! સેવં મંતે ! ત્તિ ’ હે મદન્ત ! આપકે દ્વારા કહા ગયા સ્વ વિષય સર્વથા સત્ય હી હૈ, હે મદન્ત આપકે દ્વારા કહા ગયા સ્વ વિષય સર્વથા સત્ય હી હૈ । એસા કહ કર વે ગૌતમ યાવત્ અપને સ્થાન પર વિરાજમાન હો ગયે ॥સૂ. ૩॥

નવવેં શતકકા ચોનીસવાં ઉદેશા સમાપ્ત

શ્રી જૈનાચાર્ય જૈનધર્મ દિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ
કૃત “ ભગવતી સૂત્ર ” ની પ્રમેયચન્દ્રિકા વ્યાખ્યાનાં નવવાં
શતક સમાપ્ત ॥ ૯-૩૪ ॥

ગૌતમ સ્વામી કહે છે કે-‘ સેવં મંતે સેવં મંતે ! ત્તિ ’ “ હે ભગવન્ ! આપે જે કહ્યું તે સત્ય જ છે. હે ભગવન્ ? આપના દ્વારા આ વિષયનું જે પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું તે સર્વથા તે સત્ય જ છે. ” આ પ્રમાણે કહીને પ્રભુને વંદણા નમસ્કાર કરીને તેઓ પોતાને સ્થાને બેસી ગયા. ॥ સૂ. ૩ ॥

॥ નવમાં શતકનો ૩૪ મો ઉદ્દેશક સમાપ્ત ॥

શ્રી જૈનાચાર્ય-જૈનધર્મ દિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ કૃત
“ ભગવતી સૂત્ર ” ની પ્રમેયચન્દ્રિકા વ્યાખ્યાનું નવમું શતક
સમાપ્ત ॥ ૯-૩૪ ॥

જાહ-‘ સેવં મતે ! સેવં મંતે ! ત્તિ ’ હે મદન્ત ! તદેવં મવદુક્તં સત્યમેવ, હે મદન્ત ! તદેવં મવદુક્તં સત્યમેવેતિ ॥ મુ. ૩ ॥

इति नवमशतके चतुःस्त्रिंशत्तमोद्देशकः समाप्तः ॥ ९-३३ ॥

इति श्री विश्वविख्यात-जगद्गुरु-प्रसिद्धवाचक-पञ्चदशभाषाकलिनललितकला-
पालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यनैरुग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक - श्रीशाहूच-
पतिकोल्हापुरराजप्रदत्त ‘ जैनशास्त्राचार्य ’ पद्मभूषित-कोल्हापुर-
राजगुरु बालब्रह्मचारि-जैनाचार्य - जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री --
घासीलालव्रतिविरचितायां ‘ भगवतीमूत्रस्य ’ प्रमेयचन्द्रिका
ख्यायां व्याख्यायां नवमं शतकं सम्पूर्णम् ॥ ९-३४ ॥

करते हुए गौतम उनसे कहते हैं-‘ सેવં મતે ! સેવં મંતે ! ત્તિ ’ હે મદન્ત ! આપકે દ્વારા કહા ગયા સ્વ વિષય સર્વથા સત્ય હી હૈ, હે મદન્ત આપકે દ્વારા કહા ગયા સ્વ વિષય સર્વથા સત્ય હી હૈ । એસા કહ કર વે ગૌતમ યાવત્ અપને સ્થાન પર વિરાજમાન હો ગયે ॥ સૂ. ૩ ॥

નવવેં શતકકા ચોનીસવાં ઉદ્દેશા સમાપ્ત

શ્રી જૈનાચાર્ય જૈનધર્મ દિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ
કૃત “ ભગવતી સૂત્ર ” ની પ્રમેયચન્દ્રિકા વ્યાખ્યા કે નવવાં
શતક સમાપ્ત ॥ ૯-૩૪ ॥

ગૌતમ સ્વામી કહે છે કે-‘ સેવં મતે સેવં મતે ! ત્તિ ’ “ હે ભગવન્ ! આપે જે કહ્યું તે સત્ય જ છે. હે ભગવન્ ? આપના દ્વારા આ વિષયનું જે પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું તે સર્વથા તે સત્ય જ છે. ” આ પ્રમાણે કહીને પ્રભુને વંદણા નમસ્કાર કરીને તેઓ પોતાને સ્થાને બેસી ગયા. ॥ સૂ. ૩ ॥

॥ નવમાં શતકનો ૩૪ મો ઉદ્દેશક સમાપ્ત ॥

શ્રી જૈનાચાર્ય-જૈનધર્મ દિવાકર પૂજ્યશ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ કૃત
“ ભગવતી સૂત્ર ” ની પ્રમેયચન્દ્રિકા વ્યાખ્યાનું નવમું શતક
સમાપ્ત ॥ ૯-૩૪ ॥

